ספר

כרך של רומי

חיברו חרב הגאון המפורסם שלשלת היחס כקש"ת מו"ה **ישראל משה חזן** זלה"ה מב"ד הגדול שבע"הק **ירושלם** תוב"א - רב ומו"ץ בעי"ת **רומי רבתי** יע"א ועיר **קורפו** יע"א ועוב"י **נא אמון** יע"א - וירבתו על צידון - בן הרב הגדול המקובל האלה"י מו"ה **אליעזר חזן** זצ"ל - בן מגדו"ל הרב הגאון הגדול רשבב"הג אור **הירה** זצוק"ל בעל ספרי **חקרי לב** - נזע היחס דור דור ודורשיו כל קרושיו זכר כולם לחיי עד:

פה **ליוורנו** יע"א

שנת **לישוש** עליך לטוב לפ"ק

מיד החכם כמ"הר **ישראל קושטא וחברו** הי"ו

שקנו דפוס משה ישועה טובייאנא נ"ע

מדפיסים ומוכרי ספרים

* * *

הקדמת

הרב המופלא וכבוד ה׳ מלא בנש״ק מו״ה אליהו חזן נ״י איש ירושלם תוב״א · וכעת ר״מ ור״מ בעוב״י טראבלס המערב יע״א :

נודע כיהודה וכישראל גדול שמו של הרב הנאון שאר בשרי במהר״ר **ישראל משה חזן** זלה״ה המפורסם לש״ט ולתהלה בספריו היקרים שבבר יצאו לאור עולם · המה ס׳ קנאת ציון · קדושת יו״ט כ׳ ס״ג · נחלה ליסראל ושארית הנחלה · וקיי היום ח״ה · מלבד אשר המה בכתובי״ם · ס׳ ישמח לב · דרך של רומי · חוקר לב · נגם ישראל · קיי היום ח״ב על חשובות הנאונים :

ועתה אודה ה׳ מאד אשר זכה לאור **הכר״ך** הטורה הזה · שחיברו הן כעודנו ראב״ד ומו״ן כעוב״י **רומא** יע״א · בעזרת יחידי ונכבדי ופרנסי עיר **רומא** יע״א ואחריהם ישרי לב משאר עזרות אתה ה׳ תשמרם :

ועלי לעלם קודות לאהי מרגניתא טבא הרב המדפיס כמה״ר **ישראל קושטא** הי״ו אשר הזל זהב מכיסו להדפוס״ הדר״ה זאת התורה אשר שם **משה** ספר״ה רבא **דישראל** · יהי שמו מבורך ויצי ה׳ אמנו את על מנת שלא לקבל שכרו אלא אחר גמר ההדפסה · הכרכה · ובכן עינינו כבאמנו ארץ ראבי ישראל שבכל המדינות · משכו וקחו לכם ס׳ התורה הזה בכסף מלא ואכלו ממתקים מפה קדוש שבולו מתמרים :

ואיני כמזהיר אלה כמזכיר · לבל יזיר איש להדפיס הספר הזה שנית עד תוס עשרה שנים מיום גמר הדפוס בלתי רשות הרב המדפיס אור **ישראל** הי״ו לבל יהיו שלוחי מצוה מזוקין ח״ו · ואין טורך לבפול הדברים ולהרבות דברים בגזרות ואזהרות כי ישראל כשרים :

הלא כה דברי שועל יולה מביה קדש הקדשים · דשף ויתיב לרעות ביעקב פה עוב״י **טראבלס** המערב יע״א · המותש כש״ה לחדש אייר משנתינו התקל״ו כאן ס״ט **מימינ״ו** אם **דת** **למ״ו** לפ״ק המקום ומחכה רחמי האל הזן ישיב שבותי אל העיר שיצאתי מצטוה״ל כן עז״ן :

והוא הנעיר **אליהו חזן** ס״ט

ודא נוספנקא דשדר לי מלכא יר״ה

כרך של רומי

סימן א'

מעשה כאן לידי פה העיירה **רומא** יע"א · שעל ידי שרשיתי להכשי קהלתינו

הע"י מתפללים בסכתות וי"ט תפלה שלא כעונתה ע"ז מזרזקי בכל כחי לסדר להם שעות הרכבן בקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה ע"פ הש"ע שמשם תורה יוצאה לכל הגולה · ונסדרו ונכתבו בלשון וכתב אינטאלקי ע"י איש הכוני"ם ידיד נפשנו ומחמד לבנו מעלת **החבר כמוהר"ר יעקב פאסאני** נר"ו

ואחר כל עמל

ועורת רשיתי שעדין לא היו נזהרים מפני עצלות השמשים · כשעונות משאות שוא ומרוחים · כאומרם כי השעה משחקת להם ומטעתם · ע"כ נזרתי אומר לאדם כלי השעות הנקרא אורולוגיו ולקוכעו בחצר כ"הכ אז בחוץ ושוב לא יהיה להם מענה להשיב · והרי קומתא להו שעת"א ע"כ"ם · ומע' נזכרי ק"ק מכל חמשה כ"כ קיימו וקבלו עליהם לעשות משפט כתוב כעלא כל יועצי כל הכ"כ כל אחד כפ"ע וכולם ככללות וע"ז שלחו מאתם הנזכר של כ"הכ ירחי ה' יכב"ן המו"ן כמוה"ר **מרדכי סקאצוקיו** נר"ו כאומרם שכבר קבלו עליהם

באהבה וחבה · אך בזאת נפשם לשא"ל הנוע אם יכולים ליתן זוג המקשקש השעות · ועון שבכתי כנסיות הנוצרים יש שעה עם זוג המקשקש לודע השעות כמו שיש בבתים וברחובות קרי"ה · ועם שאין בזה עבודה עם כל זה שאול ישאלו אם יש בזה משום ל"ת בחוקות הגויים אז לא · על הכל יורנו המורה לצדקה משפט הכלי שעות הזה ויבא שכמ"ה :

תשובה אל ה' ויאר לנו כי עיקרא דאתי מילתא

אדרוכה מאר"ם והם נשתטח בכל מקצוע

רין זה דל"ת בחוקות הגויים נגא חוץ ממרכז הכוכה ואין הפנאי כי עול הציבור אל שתי קצותיו חובר · אמנם לבא לידי גמר בכל פרטי נדון זה ארח חיים למעלה למשכיל ושורשו פחות בחשובת הגאון מוהר"ר יוסף קולון זצל"ה בתשו' סימן פ"ח ופסקה מרן כ"י כיו"ד סימן קע"ח וכבסף משנה ריש פי"א מה' ע"ז ומור"ם שם בהגהה והיא תשובת המר לבושת הקפ"א של כוהני הנוצרים · ובתן תרי טעמי קשוט שלא לאסור משום ל"ת בחוקות הגויים וז"ל נלע"ד פשוט דלא לאסור משום ל"ת בחוקות הגויים · אלא מאחד מב' חלקים · האחד הוא · הדבר אשר אין טעמו נגלה כדמשמע לשון חק וכדפרש"י כפי' החומש · שאין להם טעם לדבר · והרמב"ן ז"ל וכו' וכו' · ועניין השני אשר יש לאסור משום חוקות הגויים · לפי ענ"ד הוא הדבר אשר שייך בו גזרה פרילת גדר הגזיעות והענוה ונהגו בו הגויים · נם זה אסור · ואם הלבה כתבא דבריותא דספרי דקתני · שלא תאמר הואיל ויצאין כאבנמן וכו' · אני אלא כאבנמן וכו' · שהבדרים הללו הם דברי שחק ונאוה ולא כאלה חלק יעקב אלא דרכם של ישראל להיות לנוצים ועבוים ורשו ארץ ולא לעבוה אל הרבים ·

ואם גם זאת נראה דהינו דוקא כשעושה להדמות אליהם · ולא לחובלא ידועה כדמשמע הלשון הואיל והם יוצאין וכו' אלא ודאי נראה דלא שיך לאסור משום הליך בחוקות הגויים · אלא היכא שהדברים מראין שהם אל מקדמת אליהם · כגון שעושה מעשה תמוה אסר אין לחלות בעשייתו · אלא מפני חקם כדפרשנו לעיל וכן האומר הואיל והם יוצאים כאבנמן וכו' שהוא מכוון להדמות אליהם · אבל בענין אחר לא · עיין שם בדבריו שהאריך בראיות מופתיות כאים נבורתו-לבדר ולבן · דלאו דל"ת בחוקות הגויים הוא דוקא כל ב' הופנים הנ"ל אז בדבר שאין בו טעם לגויים כלל בעשייתו אלא שנעשה להם חק עבודה · אז בדבר שהוא ענין שחק ונאוה כגון לבישת האדרים וחוץ מב' דרכים הללו מותר ליולך בדרכיהם · ועון שהוא דבר השיה לכל נפש אדם ונלרך להם ר"ל לכל בריות מעשה בראשית · ונכללים בהם ישראלים ואז"הע · וליכא אפילו שום ריח איסור **ומעתה** נחזי אנן בנדון דידן אל כלי המכה השעות הזה יש בו סדרך איסור ·

וכל דייקינן שפיר ליה ביה ולא קדא מהב' חלקים הנכללין בלאו דל"ת בחוקות הגויים הנ"ל ויצא הראשון מה שהוא חוק אסר לא נודע טעמו · זה לא שיך בנ"ד שהרי הנחת כלי המכה השעות בבתי כנסיות הנוצרים אינו חוק ודת כלל · ומה שהוא שם הוא לבוזבת הכללי לידע ולהודיע השעה לכל עובר ושב ולכל בדרים באותה הסבוכה ואינו עשוי לאסף העם לבית תפלתם · שהרי לאסף העם לבית תפלתם · הרי יש להם אותו הגדול שמקשקשים אותו בידיהם · שבאותו אינא הרתי חדא לאסף העם · והב' שברוב הימים חוזר להיות עבודה ממש בנודע ומפורסם · אבל באותו של כלי השעות שאין בו שום אחד מהני תרתי טעמי ודאי מותר נמור · ואפי' היו אותן ההכאות של כלי השעות · לאסף העם לבית תפלתם · עכ"ז מותר · חדא דאינו חוק ועבודה כי אם זרוז לעם לבא לקראת אליו · ותא שנית · כיון דלהיסראלי העושהו טעמו ידוע ונגלה שאים היסראלי אינו עושהו להתדמות ואינו דבר תמוה · שהרי יש לו טעם מפורסם · והוא כי כל שבוכת כ"הכ הכנסיות והאכיונים ידעו השעה ויצא אדם לפעלו וכדומה ודאי דאין לפקפק :

ועוד ראיה שענין כלי המכה השעות אינו דת קבועה להם · שם יי כמה בתי כנסיות שלהם · אין להם כלי מכה שעות ולא מורה שעות אלא ודאי דמה שהוקבע בכנסיות המפורסמות הייטו לבוזבת הכללי ובאמור וא"כ מהיכא תיתי שיהא היסראלי אסור לקובעו חוץ מב"הכ להשמיע לעם בני ישראל השעות חסד חנם · אפי' שלא היה סרך מצוה כי אם לנוח בני השבוה · כ"ש וק"ו דאיכא מצוה רבה כדי להתפלל תפלה בעונתה : והרי הכ"ח ז"ל יו"ד קע"ח כתב על מ"ש הטור נו שקרוב למלכות ונריך ללבוש כמלבושיהם ולהדמות אליהם מותר בכל ע"כ · והקשה מב"י ז"ל דבוון דמן הטורה אסור ולוקה על אחת מאלו · מ"כ הוא הדין היו מתירין מבמיס איסור של תורה לדרוכי

המלכות · ותירץ דמשום קללת נפשות שאני ע"כ · וכתב עליו הרב ב"ח הנ"ל דליכא ריח קושיא · דל' ובחוקותיהם לא תלכו לא משמע אלא שאוסר להדמות אליהם · אלא שצריך ללבוש במלבושיהם ולהדמות אליהם · ולנהוג כמותן · שנראה כמודה לדתן ובלשון הספרי כאומר הואיל והן יוצאין בארגמן וכו' אבל מי שאין דעתו להדמות אליהם אלא שצריך ללבוש במלבושיהן ולהדמות אליהם כדי שלא יהיה גנאי אם לא ידמה אליהם · דבר זה לא אסרה תורה · ולא עליו קאי קרא עכ"ד ז"ל · והרי אתה דן ק"ו השתא ומה התם בלבושים דסוף סוף הוא מתדמה וכונתו להדמות להם וליכא טעם אחר עכ"ז מותר כיון דאינו עושה מעשה כמודה אלא משום גנאי אם לא ידמה להם · הכא דאיכא טעם עצמי כצורך ידיעת השעות אפילו כהנהגת אחר מבני השכונה וגם איכא צרך מלוה · לא כ"ש דמותר :

באנו לטעם השני שכתב מוהר"י קולון ז"ל והוא כל דבר דהוא פריצת גדר הצניעות והענוה וכו' וכנז"ל הנה גם מטעם זה אין לנו בית מיחוש · שהנה מלבד שגם לזה כבר כתב דהפי' בדברים הללו של שחץ וגאוה דאסירים היינו דוקא אם עושה אותם הישראלי להדמות להם · אבל אם עושה אותם לתועלת ידועה אפי' שהם של שחץ וגאוה מותר בהם (והם דברי הב"ח הנ"ל ותמהני איך לא נסתייע מדברי מוהרי"קו הללו שהם דבריו ממש והוא פלא) דכוותא בנ"ד אף שתאמר שענין זה הוא שחץ וגאוה עכ"ז מותר כיון שאינו עשוי להדמות להם כי אם לתועלת ידועה ומפורסמת וכ"ש שענין כזה אין לו ריח שחץ וגאוה שאפי' עני המתפרנס מן הצדקה יכול להיות לו בביתו ובחומותיו כלי מכה שעות כזה · ועוד שאם אתה בא לאוסרו · צריך אתה לאוסרו גם לישראלי הפשוט להיות בביתו ובחומותיו כלי מכה שעות כיון שהוא שחץ וגאוה ויותר שייך בפרטות מה שאין בכללות ואין לבור עני אלא ודאי הם כי לא להזכיר ומכל הצדדים הדבר מותר · ומה לתקן אלא הבר :

ואם ידחה הדוחה לומר דנ"ד אכתי לא אפרק מחולשא ועדין לא דמי לכל האמור ומדובר דהתם שאני כמ"ש מוהריק"ו ז"ל דעכ"פ אותו דבר שאנו עושים אם אין בו חד מב' טעמים דהיינו או חק או גאוה · א"כ נמלט אותו דבר מחוקות הגוים וקרא לא קאי עליה וכמ"ש הב"ח הנז"ל · אבל הכא בנדון דידן עם שבאמת ענין כלי מכה השעות נמלט מדין חק ומדין גאוה · עכ"פ כיון שבדמות הקול הזה שמכה בפעמון יש קול כזה שמקשקש ביד ואותו ודאי עבוד' גמור' בחק ודת שלהם והוא בנוי ע"ג בנסיותיהם · א"כ נמצא אנו מחוייבין להרחיק בדמות השמעת קול זה מע"ג ב"הכ · על דרך הרחק מעליה דרכך · ומה לי שאותו הקשקוש הוא בידים והוא לכונה אחרת שהיא עבודתם · ומה לי קשקוש ע"י כלי והוא לכונת השעות · סוף סוף הקול קול לו קול אליו אותו בדומין לו והוא עבודה גמורה בלי ספק · ע"ז נשיב לו ונאמר שמלבד שעם כל מה שכתבנו לעיל הנתק ותמוה גם טענה זאת שהרי לפי כל האמור כל דבר שאינו חק בלי טעם מה שאני עושה אני מותר בו אף שלהם הדבר הזה עצמו הוא חק בלי טעם ועבודה · כיון דהישראל עושהו מטעם הנכרתי אשר בו גלוי לכל העמים · תו לא משגחינן בעבודתם והוא מבורר מדברי מוהריק"ו הנז"ל ומדברי כל הפוסקי'

הלא בספרתם ולא דמי למצבה אשר בחרו בה האבות ואח"ך כיון שהכנעני' עשאוה חק נאסר' דכתי' אשר שנא ה' דמעיקרא אהובה היתה · דהתם שאני כי אני עובד בה כמעשיהם · ע"ז ודאי ראה ה' כי שנואה לעבודה אשר עבדו שם הגוים אבל לא נאסרה לבנות מצבה כדי לישב עליה וכיוצא מאיזה דברים דלאו בני עבודה נינהו · דכוותא בנדון דידן דהם משתמשים הם בקול הפעמון הזה לעבודה · כמו מצבה · אנו משתמשים בו באופן אחר והיינו לשמוע השעות על דרך מקים מצבה לישב עליה לרוח היום וכיוצא בזה דודאי מותר :

ועוד דמצבה היא מיוחדת לעבודה דוקא להם · והכא גם להם הקול הזה אינו מיוחד לעבודה שהרי משתמשין גם לכלי השעות ומה שמיוחד הוא הכלי שמושכין אותו בידים ואין שיעור להכאות כלל כמו שיעורי השעות · א"כ כיון דאינו מיוחד להם אפילו אנו משתמשים ממש באותו כלי כדמותו ואפי' ביד ואפי' בלי שיעור הכאות באותו פעמון העבודה מותר כיון דלאו מעבודתם קא גמרינן אלא מעלמא גמרינן · והנה שחילוקים הללו הם מבוררים בש"ס ובפוסקים עכ"פ השורה א"ן להביא בדמות נדון זה ממש בתשו' הב"ח הישנות ס"ו סי' קכ"ז שנשאל על מה שמזמרים ומנגנים בבתי כנסיות במוסיק'א שמנגנים ומזמרים בבית תפלתם כתב דאין אוסר אלא דוקא באותן הנגונים שהם מיוחדים לגוים מאחר שהוא חק לע"ז וכו' כמו מצבה שאסורה בכל מקום מפני שעשאוה כנענים חק לע"ז · אבל אם אינן מיוחדים כראה דאין בזה איסור דבהא ודאי איכא למימר דלא גמרינן מנייהו עכ"ד · והרי השתא ומה התם בנדון המוסיק'א שסוף סוף אותו קול עצמו הוא העבודה שלהם והוא הנעשה לעבודה שלנו בתפלותינו · עכ"ז כיון שאינו מיוחד להם ר"ל לעבודתם מותר דאיכא למימ' דלא גמרינן מעבודת' אלא גמרינן בעלמא · כ"ש וק"ו בנ"ד דקול הפעמון הזה לאו מיוחד לעבודתם ולעומת זה מה שאנו למדין ועושים כלי והכונה להשמיע קול הזה אינו בתוך ב"הכ ואינו לנו שום עבודה ושום מצוה בהכאת השעות אלא בתכשיטי נאוה וזירוז ואפי' זה אין אנו חייבים בו · בגון דא ודאי לא אמרו אדם מעולם דאיכא ריח איסור בדבר · שהרי איכא כמה וכמה הפרשיות בדבר חדא שאינו הכלי העובד המקשקש בידים ועוד שטעמו לנו נגלה וידוע · ועוד שאינו מיוחד להם · ועוד שאינו ענין עבודה מה שאנו עושים בדמות המוסיק'א בתפלה · והוא ברור כביעתא בכותחא · והחולק ע"ז ורוצה להחמיר אינו אלא מן המתמהין :

ובעיקר דינו של הב"ח ז"ל בענין המוסיק'א הנ"ל · הואיל ואתא לידן נימא ביה מילתא · והוא דאחרי המחילה רבא מעצמותיו הקדושי' · לא דמי ענין המוסיק'א אפילו המיוחדת לעבודתם לענין מצבה · דבשלמא בענין מצבה דהיתה חק לאבותינו לעבוד את ה' בה · ואחר האמת היתה בלא טעם ונקבה בגופה כי אם כך בחרו האבות ביחוד לעבודת ה' · וא"כ כשחזרו הכנענים וקבעוה חק לע"ז הא"ן דנאסרה לישראל דחזר חק בלי טעם לכנענים (כמו שהוא פי' לשון חק וכמ"ש מוהר"י קולון ז"ל הנז"ל) ויכול לעבוד את ה' באופן אחר כמו ע"ג הבמה או ע"ג המזבח וכיוצא כיון דליכא טעם עצמי במצבה יותר משאר האופנים כי אם דוקא מנהג אבות העולם

העולם וא״כ כשחורה חק לע״ז שפיר שייך כה אסר שבת ה׳ · ורחוק לדבר כי כנוף העבודה כמו הקרבת הקרבנות נופיה שהם לריח ניחוח והוא טעם העלמי בעולה וגם כשאר הקרבנות נוסף להם מתנות כהונה · כאלו וכיוצא כאלו לא נאסרו ולא חזרו שנואים מפני שהיו מקריבים קרבנות וכיוצא · לע״ז · דא״כ יאבד העולם מפני השוטים ? זה לא אמרו אדם מעולם התינוק כמלכה דאין כה טעם עלמיי והוא חק כעלמא אה״ן שייך שפיר לשנוא אותה · אבל כשאר הקרבנות ושאר עבודות שם כהם טעם ידוע ונגלה איך אפשר כעולם שיהיו אסורים מפני שוטים שקלקלו · דכוותא בנדון המוסיק״א שהוא נוף העבודה כמ״ש · ונשלמה פרים שפתינו · והיא התפלה כהכנעה ובקול נעים נולה וערבה ויתן לה הוד והדר בכית אלהינו · ואם הקול הזה אסר מנגנים בבית תפלתם של ה״הע · הוא קול ההכנעה הנכנס ללב לפי משקל המוסי״קא ולפי מה שהורגל בו · הא לאו אכו לא יכון לבב השומעים ולא יתישב דעתם בתפלתם · היאמן כי יסופר כי בשביל שוטים שקלקלו ובקעום בבית תפלתם · נאסר אנחנו בדבר שטבענו מחייב כי הוא חד מה׳ חוטים שהנוף נהנה מהם · ומאי שנא מחום הטעם וחום הריח והוא ענין הקרבנות והקטורת נופייהו דלא נאסרו · לאו היינו משום שאין אדם שליט ברוח הטבעי אשר יד כל אדם שוה בו · א״כ הוא הדין והוא הטעם בחוש השמע והנגון שכל אדם שוה בו · ובכר הנטבע בטבעו אשר לא ובנע לבבו הערל דם לא משמיע קולות המוסיק״א אשר הוקבעו למובנעים והורגלו במדינתו אים ואים יולד בה · ואלו מסברים לבו ולא זולתם · האם יוכל האים הישראלי האוטלקי דרך משל להפיך טבעו בטבע הנקנה מארץ מולדתו · ולולך לב״הב ולובנע מקולות השומעים בכל יום בטיאטריאות וקרקסיאות או כרחובו׳ קריה · זה לא עלה על לב אנוש · ולטעמיה של הרב ב״ח ז״ל למה לא נאסור הבדלה בכוס של יין ע״ג התובה · מאחר שגם בכתי בנסיותם מברכין על כוס יין נסבם · אלא ראו כמי שאמרנו דבדבר טבעי ונגרך לבל אומה האי כדומים ואלו כאמונתו לא שייך לאוסרו ראי לאו הכי לא שבקת חיי · הרי זה דומה למ״ש בב״ב ד״ס ע״ב ת״ר כשחרב הבית בשניה רבו פרושים בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין נטפל להם ר״י ב״ח אמר להן מפני מה אין אתם אוכלין בשר ושותין יין א״ל נאכל בשר שממנו מקרבין ע״ג המזבח ועכשיו בטל ? כשתה יין שמנסכין ע״ג המזבח ועכשיו בטל ? א״ל א״כ לחם לא נאכל שבבר בטלו מנחות · אפשר בפירות · פירות לא נאכל שבבר בטלו בבורים · אפשר בפירות אחרים · מים לא נשתה שבבר בטל ניסוך המים שתקו וכו׳ ע״כ · **וישוב** האיר ה׳ את עיני ומצאתי הדבר מפורש בכיעתא בכותחא בגדול אדוניו הרמב״ם בס׳ המורה ח״ג סוף פמ״ו שמבלל טעמיו על הקרבנות · עתר בנגדו ניסוך היין איך ניותה תורה לנסך יין ע״ג המזבח והיה מוקומיהם וז״ל אבל הקרבת היין אני נבוך בו עד היום איך טוה להקריבו ובבר היו עובדי ע״ז מקריבים אותו · ולא נראה לי בו טעם אבל זולתי נתן לי בו טעם · שאמר · כי הטוב שבדברים לבח התאוה אסר מבועה הבבר והוא הבשר · והטוב שבדברים לבח חיוניות אשר מבועה הלב הוא היין · וכן הבח אשר מבועה המח והיא הנפשית ועדב לה הגוון בבלים ומפני זה התקרב בל בח אל ה׳ בנאהב שבדברים · לו · והיה הקרבן · הבשר והיין ושמע קול ר״ל השיר עב״ד ז״ל ועיין שם בשם טוב שבתב אבל הקרבת היין אני נבוך וכו׳ ובבר אמרתי לך טעם השולחן וג״פ אותו טעם ראוי שיתן כיין כי בל עבודה שיעבדו המלך ראוי שיעבוד בה השם הנבבד (ועיי״ל בדברי הרשב״ם שהם דבריו ממש) הנה אל ה׳ ואבר לנו למלוא בל מבוקשנו בדברי המורה לעדקה אשר בית ישראל נבון עליו · קרתי לטיבותא גם טעם היין וגם טעם השיר אשר הוא עיבר מתרין הטעמים הנתמדים שאמרנו משיקול דעתנו דלא נאסר לעבור את ה׳ כי אם בחוקותיהם שהוא מולתה בלא טעמא · אבל בל דבר שהוא מולתה בטעמא ראוי שנעבר את השם הנבבד אדרבא במו הם ויותר מהם ובפרט לטעם השם טוב והוא דמיון עבודת המלך וכו׳ · ואל תשובני ממ״ש הרב בהוצת עולם סי׳ ע״ד שאסר לבישת הלבוש הירוק בבדתי לוסדאלי השובן במדינות ושמעאל · דאסור להדמות אליהם אפי׳ במה שהטבע משתוקקו · דהתם שאני שהוא מיוחד אליהם לדתיים שלהם ואינם מניחים לשום אומה ללובשו אפי׳ ללועזים הבאים מארץ איברופ״ה שאינם חתת ממשלתם · בי חק הוא לבהני הישמעאלים ודע הנבוא שלהם נקראים שדרי״ף · ע״ז ודאי אסור · אבל שאינו בונע לנוף טבעו של אדם ואפשר במלבוש אחר ועוד דדבר זה הוא חק בלי טעם לתה בחרו בגוון זה ולא אחר · וע״ז אינם מניחים לאחרים ללובשו הרי דליבא נבאי אם אינו לובשו בחותה שבתב הב״ח ומוהריק״ו · ואדרבא איבא סבנה · לא בן בעיני הנאת האדם הטבעי או במלבושים הנהונים בחלבי אדלות שהם אינו לובשים בנאי גדול והוא פשוט ועיין הרדב״ז ח״א סימן ס״ה :

ויש לי ראיה גדולה שבל דבר דוש לו טעם נבון משום הנאה או בבוד או הטבע מחייבו לפי מנהגי המדינות ושנוי אדלות · אפי׳ שאותו דבר נתייחד לעבודת אזה בנסיות מאיזה אומה שתהיה · מלבד שהדבר ההוא מותר לישראל ולבא משום ל״ת בחוקות הגויים · אלא אדרבא מצוה לולך בדרבהם ולהדר בתי בנסיות שלהם בבל מיני הדור ובבוד השוה לבל נפש אדם מאותה מדינה אפי׳ שנתיחד לבתי בנסיות שלהם · **והיא** הראיה ממה שנשאל הרשב״ם סי׳ רפ״ה על קהל שרצו להסבים שלא ליבנס אדם ב״הב במנעלים מחתת אחרבה שמחרפין הישמעאלים (מפני שמנהגם שלא ליבנס בבנסיותיהם במנעלים בגודע) וקמו בלת יחידים וערערו בדבר והשיב ז״ל · דבר ידוע הוא שב״הב ראוי לפארו ולרוממו ולבבדו ולהרחיק ממנו בל מיני בזיון אמנם הבבוד הוא בל דבר אשר הוא נחשב בעיני האדם בבוד אם בבגיו וכו׳ אם מצד הדלקת הנרות וכו׳ · ולהרחיק ממנו בל מיני בזיון מצד השתמשות בהני דרך בזיון וכו׳ והבבוד והבזיון בפי מחשבת בני האדם ובפי המקומות · בי הבבוד והבזיון האמיתי הוא בבוד הנפש ובזיון הנפש · אבל יש בבוד מדומה ובזיון מדומה · בי אם ילבש אדם בגדים נאים הוא בי בעיני האדם נחשב לבבוד ואם ילבש בגדים מטולאים הוא נחשב בעיניהם לבזיון · אע״פ שבעצם נפש האדם שהיא יורתו · אין בבוד בלבוש בגדי רקמה · או לבוז בלבושו בגדים טואים · אבל הוא בבוד או בזיון אצל בני האדם · ומפני בך הוה קורא רבי יוחנן למאנה מבבדותיה וכו׳ וכן ת״ח שנמצא רבב בבגדו

וכו' · אע"פי שהין הוספת כעגל נפש האדם כשולבש בגדים נאים ולא חסרון כלוכשו בגדים מטולאים · אלא כפי מחשבתו · ויש בגדים שאם ילבשם האדם במקום אחד הם תפארת ואם ילבשם במקום אחר הם נבאי והכל לפי מנהג המקומות וכפי האדם והקש על זה · ולפיכך דברים שאנו חושבים הותם נבאי וכזיון לא נעשה לפני הקב"ה ולא במקומות המקודשין · וכפ' כולר טולין אמרו והלא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן לפני הקב"ה לא כ"ש עי"ש · א"כ כל מה שאנו חושבין אותו לכזיון ראוי להתרחק מלעשותם לפני הקב"ה וכן הדין שלא לעשותו במקומות המכובדים וכו' והנה בארצות הגוללים שאין אצלם כזיון כשנכנס אדם לפני מלכם כמנעל אם נכנס כן בכ"כ שבעירם אינו כזיון ובארצות אלו (ר"ל ארצות ישמעאל) שהוא כזיון ליכנס לפני גדוליהם וכ"ש לפני מלכם כמנעל אסור ליכנס כמנעלים כב"ה שבעירם וכו' וכמו שבכר ביארתי שאין הכבוד והכזיון אלא כפי מחשבת האדם · ומה שרואין אותו כבוד ראוי לבבד כ"הב · ומה שחושבין אותו כזיון אסור לעשותו · שהרי אסור להפשיל חבלים וכו' אלמא דבקפודוקיא קליא מילתא וכו' · א"כ בארצות הגוללים שעולים עד למטה בסנדלים מותר ליכנס בהם לב"הב · אבל בארצות אלו שמקפידין ליכנס לביתם בסנדלים אסור ליכנס בהם לב"הב · ואין הדבר תלוי כמה שעושה האדם בביתו אלא כמה שמקפידין בני אדם · שאם הוא מזוהם בביתו הין לו לזהם בית אלהינו וכו' ע"כ טוב הדבר שרגל לעשות להסיר חרפת האומה אשר חרפונו וכו' ותקנה זו ראויה היא לבל בעל נפש · ואם הראשונים לא תקנוה אינה ראויה וטעמה שהדבר מותר או אסור שמקום הניחו לאחרונים להחמיר בו ואין לומר שבזון אסר הוא לפניהם לא אתי דבר שראוי לאחרונים לשתוק וכו' · ואעפ"י שהרמב"ם כתב שמותר ליכנס לב"הב במקלו ובנעלו וכו' הרי כתב כפ"ה מהלכות ההם ולא יעמוד בתפלתו בפונדתו וברגלם מגולה ולא ברגלים מגולו' הם דרך אנשי המקום שלא לעמוד בפני גדולי' שלא בבתי רגלים ע"כ · הרי שאפי' בתפלה תלה הדבר לפי מנהג המקום וכו' א"כ בארץ אדום שאין דרך לעמוד בפני גדולים אלא בבתי רגלים · אסור לעמוד בתפלה ברגלים מגולות · ובארץ ישמעאל להפך אלמא שהדין משתנה כפי מנהג המקומות כמה שחושבים אותו נבאי או כזיון וכו' יעו"ש בראוך ובראוכ כל ראיותיו הנאמנות ועיין בדברי יוסף קנ"א אות ח' ודוק **הנה למדנו** מדברי הרשב"ם תרתי חדא מה

שהוא כבוד וכזיון האמותי הוא כבוד הנפש וכזיון הנפש ר"ל דבר שהנפש נהנית בראותו כבוד או מצטערת בראותו כזיון והוא בעצם ר"ל שנוגע לה בתר מחשבה חושיה כתו ראויה בגויים מפוארים וגדולים ורוב ריבוי הגדות ושעשעת דברים חשובים ויקרים · והריחה בשמים ראם מר דרור מרקחה ושמיעת קולות ערבים (ואוזן המישום לא הזכרנו ולא אדבר בו וכמ"ש הפלוסוף כי חרפה היא לנו) שכל אלו הם כבוד הנפש העצמית והכבוד הזה האמור הוא כבוד השוה לכל נפש אדם מכל חלק וחלק שבבדור הארץ ואין בזה חלוק הדעות שכולם טבע אחד להם ומי יחוש בחושיהם יותר מהם · ולהפך בכזיון הנפש הכללי לכל אדם ולכל מקום אם בחוש הראות היא הראיה הבגדים הדרכים והשמשים ותשך ועדפל סביבותם · או מראות אכילה ושתיה וקלות ראש ועשיית קפנדריא בתי המקודשים לכל אומה ואומה

שבכל עליה המקום ההוא למקודש ואם בחוש הטעם טעימת דברים מרים ואכילת פת צר ומים לחץ וכפרע בימים המקודשים הנאמר בהם אכלו מצמנים וכו' · ואם בחוש הריח להריח ריח רע בסר"ח העודף וכפרע אם יהיה בעת תפלתו עד שאמרו פי חזיר בצואה עוברת ואסור לקרות ק"ש כנגדו · ואם בחוש השמע בשמעו קולבוכים · או קול עורב וכפרע בבתי כנסיות אם הש"ץ קולם מנונה בלעגקות ויללות בלי סידור ויסוב והנהגם פעם ופעמים בעוק ביעניים במדבר · פעם ושפיל קולו בחשאי כנגב הנמצא במחתרת או אם לשמע קול ענגים בבתי מקודשים הן בל אלה מצטערת הנפש לער גדול ונקראים בזיון הנפש וקראם בבוד וכזיון הנפש האמיתי ר"ל שנוגעים לחלה ע"י חד מחמשה חושיה ועל אלו וכיוצא באלו הוא בבוד הנפש וכזיון הנפש לבל בני אדם ישראל ואו' הע בבל מקום ובבל זמן הם שוים ולזה קראם הרשב"ם ז"ל אמיתי שבית אמנם הוא בזיון ובבוד הנפש המדומה · והוא לפי מנהג הבשו האדלות · כי יש לך דבר שנוגע לחמש חושים הנ"ל אבל אינו בעצם אלא בדמיון שדבר אחר במקום אחר מדמים שהוא בבוד גדול או הענוג מופלג הו ראויה מפוארה הו שמועה טובה ולהפך בהפך במקום אחר מדמים באותו דבר עצמו בזיון גדול הו לער מותלג הו ראויה מבוערה הו שמועה רעה עד שהנפשות המורגלות באותו דמיון קלות בדבר ההוא ומצטערות הרבה · ואשמועינן בזה הרשב"ם ז"ל שאם הו"הע מפני שהם בני אדם המרגשים בישובו של עולם תפסו באותה דברים המורגשים והמוחשים בבבוד הנפש העצמית או המדומית ואלו הדברים ליופי שלימותן והידוקן סדרום הו עשאום וקבעים ויחדום לבית תפלתם לבבוד ולתפארת וכיוצא בזה · הו לאידך נישא שריחקו מבית תפלתם דברים שהם בזיון הנפש העצמית הו המדומית · בבל אלו הדברים המבובדים הו המבוזים הבוללים הו הפרטיים · אשמועינן הרשב"ם ז"ל בי לא מבעיא אם הישראלים קדבו המבובדים בב"הב וריחקו ממנו המבוזים בדמות האו"הע ממש · דאינם עוברין מפסו ובחוקותיהם לא תלבו הו ל"ת במעשיהם ובדומה · שהרי אינו מישובו של עולם נמרינן ולא מוציאין. בי נם הנחנו בני אדם המרגישים ובוחרים בטוב לפי דוב דיבות בני הבל הו בהרגל יושבי המדינה אים ואים ילד בם · ומופלאים ברע יהיה עצמי הו מדומי · אלא עוד זאת חידושא אשמועינן הרשב"ם ז"ל דהדרבא מחוייבי' הנחנו להדמו' טיהם ולפאר ולדומם בנסיותינו כמוהם בבל מיני דברים המורגשים בבבוד הנפש יהיו עצמיים הו מדומיים ולא יחדפונו הוובינו לאמר בי אין הנחנו מרגישים בבבוד הנפש היקרה ונמשלים בבהמות יער **והשתא דאיתית** לטעמים מספיקי' ומקובלי' על הבל

הישר הנטוע בנו שהטעימנו הגאון הרש"בם ז"ל · אם הגע עצמך האומות אשר אינו מתנוררים בחובם בנו בית תפלתם בבנין משובלל ומפואר ערוך אין ליופיו שהנפש נהנית ממנו ומבבדת בו ולעולם יופיו יחדוהו לבית תפלתם · הראמן בי יסופר שבשבול שעשוהו ויחדוהו לעבודתם לבבוד ולתפארה שנהיה הנחנו אסורים לבנות בבמותו בית אלהינו ? הם יעלה בדעת שבשבול שקדמו הם וקבעום ויחדום לדמיון קדושתם מפני היופי או הערוך או החמדה · מפני זה רגלינו לנחושתם ונגשו ולא נעבר בהם מקום קדושתינו

הלמיתות הנלמד כו ככד לת ה' מהוק ממה שחנכך ? זה לא חשב אנוש ועיין הריב"ש סי' קנ"ח כד"ה ואם מפני שעושין כן לישמעאלים וכו' שסיים שה"כ נאסור ההספר מפני שהנויש נ"כ מספידין :

ואל תשיבני ממה שפסק הרמב"ם פי"ח מה' ע"ז ולא יכנה מקומות ככנין היכלות של ע"ז כדי שיכנסו בהן רבים כמו שעושין הם ע"כ . הרי שאסור לבנות כבנין היכלות של עכו"ם אפי' שיופי ונודל הבנינים הם דברים השויש לכל נפש ונפשו של אדם מחמדתן . עכ"ז כיון שקדמו הם וקבעום לע"ז נאסר לנו ע"ד מלכה אשר שנה ה' . הה ודאי כורכה היא . וטרם כל אודיעך דלבון הרמב"ם זה לא ימלט מאחד מב' פנים . האופן הא' אם תפרשהו על בית העבודה עצמה ומקום תפלחם (מה שאינו לפי האמת כמו שיבא) בהכרח לדיך שהפרשהו כמ"ש הרב מגדול עוז ז"ל שם שבונת הרמב"ם לאסור . היינו שמדקדק האיש הישראלי לבנות כ"הב כדמות ולירת ומדת ההיכל של ע"ז הדק היטב לא נופל דבר . ועכ"ז בהב הרב מגדול עוז אם קבלה נקבל מפני שאמרה הרמב"ם . שדבריהם אלו קורין בנרון שר"ל שלולי שבהבה הרמב"ם לפי הדין האוש הישראלי מותר באוקו בנין ממש . וכמו שבתב הראב"ד ז"ל שם לבד בענין הצורות שבלאו הכי הוא אסור בפני עצמו . הא לאו הכי מפני הדמות בנוף הבנין לא איכפת כלל דאין מיאוכו של עולם גמרינן . דגם אנו בני אדם ורצונו לעבוד את יוצרנו ולפאר ולרומם בשיותינו בכל מין בנין מפואר שבעולם . ולא משגחינן אם בנוי בשמוהו בית לע"ז או לא זהו השגת הראב"ד ז"ל וכונת המ"ע . ולע"ד נראה לומר בבקשה המחי"ר דאיהו איתה כונת הרמב"ם ז"ל כמו שהפסו הם ז"ל על בנין בית לע"ז נופים . ויותר ראוי לפרשו באופן נאות . והיינו שבנין בית לע"ז בנוי על אופן שמורה בהלבע העבודה הזרה מתוך בנינו כמו שתאמר שפתחו בקירות הבית שם"ה חלונות כמנין ימות החמה לעבודה או בנגה הרוכה כדי לעשות בינים למלאכת השמים . אה"ן באופן בזה אם בונה הישראלי בית הבנסת ודאי אסור . דלמה יבנה בנין בזה שמנוף הבנין נראה הדמלעות והבנה לע"ז . וכ"ז שלישראלי אין לו טעם כי אם להדמות . אבל אה"ן אם בונה בנין בזה מטעם אחר ודוע ונגלה ודאי דמותר . כיון דהוא לדיך לאוקו בנין מטעם אחר . וזכר זה למדנו מוהריק"ו שם וז"ל הרי לך דכל שהוא משום תועלת וכבוד מותר . והע"ג דהרגולו בו המורים משום חוקם . אפי"ה כיון שאינו מתכוין אלא מפני הכבוד מותר ע"כ זה היינו יבולים לפרש בדברי הרמב"ם ז"ל והוא יותר מרווח . אבל האמת הוא דבונת הרמב"ם ז"ל על הפן הב' שפירש הרב מ"בכת המשנה השבנוי ז"ל והוא הפירוש האמיתי וממנו לא נזוע . וז"ל לא יבנה מקומות וכו' עיין הבנות ואבני הראה דרבינו הוליה דין זה מהא"כ פ' אחרי וז"ל . ובחוקותיהם לא תלבו . ובי מה הנוח הבתוב לאומרו וכו' וכו' אלא אלא תלבו בנימוסות שלהן בדברים המחוקקים להם בנון טוהטוראות וקרקיסאות והאיסטריאות (ויבר עליו ריעו דזהו מקום מולא דין זה דמסיים ריב"ב הומר שלא הנחור ולא תבדל לילות ולא הספר קומי) ובערוך ערך תאטר פי' שהן בנינים בנוכה לראות מסם השחוק . ובמוכף הערוך בתב שבזמן קדמון היו בעור רומא שלשה בנינים מסוערים שנקראו כן ויש מפרשים

קרקיסאות מקום שמתקבצים לשחות יין וזה מבואר בדברי רבינו ז"ל . ודברי הראב"ד ז"ל נפלאו ממנו עכ"ד המרבבת המשנה ז"ל . ודבר ה' בפיהו האמת שזהו ודאי כונת הרמב"ם ז"ל שהרי בתב ולא יבנה מקומות' בבנין היכלו' של עכו"ם כדי שיבנסו בהם רבים ע"כ . והא ס"ד על בנין בתי בנסיות של עכו"ם משתני מהו בהו דבתב כדי שיבנסו בהן רבים . ודאי שבנין ב"כ של ע"ז הוא לבנס רבים . ועוד הבנסת הרבים במקום אחד מי אסירא ? והלא גם אחנו היום לנו בית תפלתים בנוי לתלפיות ח"ק על ח"ק שנבנסים בו בפלים בבולאו מצרים ועומדים לפופים ומשתחוים רוחוב . א"כ הם כי לא להזכיר איסור זה אלא ודאי דבונת הרמב"ם ז"ל לאסור היינו אם כונת הבנין הגדול והנורא ההוא אין לו טעם אחר כי אם שיבנסו בו רבים לראות השחוק והקלות ראש וכיולא מהבלי העולם . כמו שהיה הקולוסי"או שהזכירו הערוך ז"ל ועד בזום הוא חי וקיים ונראה מנוף ענול בנינו ורבוי חלונותיו שהוא עשוי בקוס עשה כדי שיבנסו בו רבים לראות השחוק והקלות ראש . ובנין בזה ודאי אסור לישראל . וכמו שבתב להדיא מוהר"י קולון ז"ל בתשובה הנו"ל בענין השני שבתב כי יש לאסור משום חוקות הגוים הדבר אשר שייך בו בדוד פרילת נדר הענוה והלבינות וכו' שדברים הללו הם דברי שחק ונאוה ולא בלבב חלק ויעקב אלא דרבם של ישראל להיות עניים ושפלים ונוטעים ולא לפנות אל הרבים עכ"ד . והוה מבואר אל האמור בלי ספק והם הם דברי הרמב"ם ז"ל בקיצור שם ברים אוקו דין שבתב אלא יהיה הישראל מובדל מהן וידוע במלבושו ובשאר מעשיו כמו שהוא מובדל במדעו ובדעותיו ע"כ ודברים אלו פירשם מוהר"י קולון על לבוש שחק ונאוה כמו לבוש האדום וכמעשיו נ"כ מענינו השחוק וקלות ראש . כי מבלתי ישראל הוא להיות נטפל כל ימיו בענייני דעה ובינה והשכל ולא בענינים חומרייים כמו הטיאטראות והוסטריאות וזהו שאמר הרמב"ם כמו שהוא מובדל במדעו ובמדותיו ר"ל שכל מנהגו דתנו הקדושה ומוסיה הם ענייניה מ"עים מן המושכלות הפנימיות . ואיך יאבד זמנו בהבלי העולם הנז"ל וכן הוא בהמת כי עד היום מי שנגע ירתת ה' בלבבו ושלם בדבריהו מונע עצמו מרבוי הליבה הטיאטראותוביולא . אשר בם מעון השחוק והקלות ראש . ומגרש יצר הרע בקרבו . מהוות עיניו בזונות בראות ריקוד נשים קרוב לערומות (כמו שאומרים) אשר בהוב הדר הוא ולא תקורו אחרי לבבכם ואע"ע אשר אתם זונים אחריהם . ומאחר שהישראלי הוא אסור בראייתם כל אלו הדברים ובאיבוד הזמן בדברים חומרייים א"כ כ"ש שאסור לבנות בית מוכן לפורענות בזה ואם עושה ודאי לוקה מפני ל"ה בחוקות הגוים . ודברי הרמב"ם ז"ל אם חיים וקיומים בלי ספק על משקל האמור . וכן הפם במושלם הרב ס"ך וו"ד סימן קע"ח שנראה שבן הבין בדין זה שהרי בתב שאם הבנינים הם בנוים בדי שיבנסו רבים לוער הו לעורך אחר ודאי מותר עי"ש שנראה מפורש שעיקר היסור גדול הבנינים הוא מפני הנעשה בהובו ולא בכל נוף הבנין והוא פשוט . ושוב נזכרתי מהשובת הרדב"ז בלשונות הרמב"ם ח"כ סימן רכ"ז בתשובות ההבבית שהנוה תבס אחד והוא מוהר"ם מפאדובה ז"ל בבל הרמ"בס ז"ל שבתב וז"ל על ולא יבנה מקומות בבנין היכלות הגוה על הראב"ד והמגדול עוז אין נבלם

מהם לשון ספרי וכמחוקותיהם לא תלכו ולא תלכו כנמוסי' שלהם וכדכרים החקוקים להם כנון טיטראות וקרקיסהו' והנו תמה על תמיהתו דהא משום לשון הרב בספר המצות שמא עדין לא הגיע לידם העתקתו כי בלשון קדר חברו ואם משום ספרי לא משמע שלא יכנה כאותם המקומות הלא שלא ילך למקום קבוצם החקוקים להם · אבל קושטא דמלתא דעל אותה דספרי סמך וכן נראה מפורש מלשונו עכ"ד ז"ל הנה אל ה' ויאר לנו למצות הדבר בכ' גדולי הדור הרדב"ז ואותו גדול שבזמנו המגיה דס"ל דעיקר מולא דברי הרמב"ם הוא מהספרי כדברי הרב מרכבת המשנה ז"ל והיא בעלמה מעינו קדשו תשובה זאת אלא דנשאר לעמוד בדברי הרדב"ז ז"ל כמה שכתב דמהספרי לא משמע דאסור לבנות כי אם שלא ילך למקום קבוצם · והוא פלא דאם ההליכה אסור כ"ם שאסור לבנות מקום מוכן לפורענות בזה ודין זה הוא דין מוחלט לכל עת ולכל זמן כין בזמן ישראל שרויים על אדמתם כין בגלותם וא"כ הנע עלמך בזמן ישראל שרויים על אדמתם או בעיר שכולה או רובה דרובא ישראל שכל העיר או מדי רובי אסורים לילך א"כ ממילא אסור לבנות והוא ברור בשמע · אם לא שהרב מדבר בעיר שרובא גויים והישראל בונהו כדי להשכירו לגויים דודאי מותר דעיקר איסור הבנין הוא משום ההליכה לא שהבנין נופה נאסר אם עושהו כדי להשכירו לגויים והוא ברור ומזה הלמתי בעד נבירי הסר והטפסר מחזיק כיד לומדי התורה כמוהר"ר **שלמה בן עולייל** זלה"ה שבנה עי"אטרו אחד בנ'יבלטאר להשכירו כיון שרובא גויים וכפרע שהעי"אטרו של עכשיו הוא כמו הראשונים שהיה ענין ע"ז כאמצעות בנודע ורחיה לדבר שרבים ונכבדים הולכים לעבור את השעה ונהרא נהרא ופשטיה :

ואחר שעלה בידינו ברור דבר זה בשמע בחלי השמים דדוקא בנין כמו זה הוא האסור לנו מפני האיסורים הנזרם · אבל לבנות בנין מפואר או לקבוע כלים נאים ומנודית מפואדות וכלי השעות מתוקנות ומשובחות ולנגן בנגונים מובנעים ונאותים לפי מלב המדינה ומה שהורגלו כל יושביה עליה ישראלים ואוה"ע · בכל הדברים שהם או בבוד הנפש העלמי או בבוד הנפש המדומי · בזה ודאי יד כל אדם שוה ישראלים ואוה"ע · וכל אחד קובע בית תפלתו ועובר עבודת וקבלת אמונתו בכל האמצעיים הנ"ל וכיולא בהן · כי כל מדת בדיה ר"ל כל אומה ואומה מושבי של עולם ומטבע המדינה שנתגדלו בה קא נמרי · ולא מבעיא שאין איסור לישראל להדמות אליהם · אלא אדרבא מחייב להדמות אליהם בדי לדומם בית אלהינו · ממה שחנגו ה' מחן ויופי הנהגת המדינה · כיון שהם רבים מושבלים ונחמדים לנפש העלמית והמדומית וכמו שהורה לנו הגאון הרשב"ם ז"ל · אדרבא אם יש בוכלתו ולא יעשם עצומו גדול כי הוא מחלל בבודן והפארתן של ישראל · המיושרים הראשונים כמושבלות ובאלהיות · כי נורא כי יחריפות האומות באמרם הנה עם ה' אלה ומאדלו יצאו · ולא עם בינות המה ולא ידענו ולא יבינו בחשיבה יתהלכו בושבי של עולם ובבוד הנפש העלמית והמדומות לבו הוה בעינוהם · ראו עתה בית תפלותיהם לעבדים ירקדו ובאלה רבות · מבלות עינים ומריבות אשר כאזנינו שמענו כתה פעמים ואוזינו ולענו למו והאמת אמם

כלי שפק **ומעתה** אחרי בודיע אלדים אותנו את כל זאת איך אנו יכולים לאסור הנחת הכלי שעות והשמעת קולם הערבה לנו ויפה והמהודרת עלינו · ונם איך אנו יכולים לאסור המו'סיקה הנם שתהים מיוחדת לבית תבלתם · הם האומות שלנו ובבשו ישובו של עולם אשר ברהו הקדוש ב"ה ליהנות בו כני אדם בבלותם וכמאמר הכתוב לעבדו ברהיו ירתיו אף עשיתיו :

ואם האומה הזאת חושבת דבר זה לבבוד ולתפארת ולהכנעה לעבוד עבודתה · ע"פי טעם עלמי או מדומי גם הם הים הישראלי שבשתקע בהאותו העלם הו כאותו דמיון · רצונו לבבד בו אלהיו ישתבח שמו לעבד הועלה כדעת שנגזר אומר להישראלי שיבנע לבבו כמו'סיקה המזכרת לו הלבות מלבים ומלחמותיהם · או דברי חשק וכדומה הם בלחם בלחם כטבע היפך כוסי עורו? הא ודאי הוא מקו הנמנעות כטבע קיים ואם יאותו לנו האנשים בעל כרחם כאמור להם שהוא אסור (מה שאינו) וישראל קדושים סובלים ושומעים לקול מורים · מה נענה כוים שהוכר כנו הנגאי והלענ של אומות הבלים לבית תפלותינו · אשר לא ראו ואשר לא שמענו נגינות שותי שכר בבית רנון ובמקום מקודש · והלא מקרא מלא דבר הכתוב כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים · ר"ל שנחויב לבבדו בכל מין בבוד הנפש העלמי והמדומי אשר כל גוים יאמרו תמיד מה טובו אהליך ויעקב משכנותיך ישראל וב"ז יקרא בית תפלה לכל העמים וזהו מה שלמדנו הרשב"ם ז"ל לבבד בית הכנסת אפילו בבבוד התדומיים מפני לענ הגוים והוא ברור בשמע · וכיולא לזה ראיתי בתשובת הרמב"ם מועתקת מלשון ערבי הובאה בהרדב"ז ח"ב סי' ע"ד בשאלה · והיא על התקנה בתיקון הרמב"ם כמצרים להתפלל תפלת ח"י בקול רם בלי חזרה נגד תק' התלמוד ונתן בטה טעמי על תקנה זאת ובסוף דבריו שב' שעי"ז יהיה הדבר הולך על נכון ויוכר ומובע טורת הארבות ויוכר חילול השם שנתפשט כין בבבדים שהיהודי' רוקקי' ובאים ומספרים בתיך תפלהם שהרי הם רואים זה תמיד ומעידים עליו וזה הייתר נכון ורצוי הלבי בלבו הזמנים מלד הסבות שזכרתי וכתב משה ע"ב וכן העיד עליו הרב רבי אברהם הגניד בנו הובאה תשובתו שם בהרדב"ז ובהחילת ספר מעשה רוקח בלורך ע"ם בדבריו · הבר רואה בטה גדול לענ הגוים עד שמפניו עמד הרמב"ם וביטל תקנת חבמי התלמוד ז"ל · כ"ם אנו בדיין בלנו לחוש הרבה ללענ הגוים הבלים בית תפלותינו · כל שבתקנתינו מלבד שאין אנו מנגדים לשום תקנה בבמי התלמוד ולא דברי קבלה ודברי סופרים קלים ומבוריים · אלא אדרבא אנו מבאדים ומעבדים בית אלהינו בבבוד הנפש העלמי והמדומי אשר מטע' זה אדרבא מבדין דדין מ"ם הרדב"ז שם בתשובה תשובה לדמות אותה תקנה שבתב וז"ל ולענין מה שטענו שיהיה עורה גדול לבבוד ויאריך הסדר · כל זה פטומי מולי מינכו שהרי יכולין לקבל ברחמנות שמרחמים על המהים אשר מתו זה כמה שנים שבזה מפסידין חלי זמן התפלה והוא ענין כלתי הבראי ורחוק לשבר וקרוב לבפסד ואין כאן מקום לחקירה זאת · ומ"מ הדבר ברור שיכולין לקבל מה

שמאריכין בחזרת התפלה והוקר · ולענין מה שכתב הרב ז"ל שיש חילול השם · הנה בזמן הזה נסתלק זה הטעם · שאנו גרועים יותר מזה בעוני הגברים בעונות שהרי תפלותינו חוסכין אותה לכפירה ותורתינו אומריס שהחלפנו אותה והיספנו וגרענו וכאלה רבות עמהם · וכיון שכלום הכי כאין אנו בעוניהם · נעשה אנחנו מה שאנו מחוייבים מן הדין כיון שלא הועלנו כלום וכ"ש שבהתבטל הסבה הראשונה (ר"ל אריכות הרחמנות והסכבות שעל זה קנים ומספרים וכתים ודקים) תתבטל גם זאת (ו"ל שע"י הקיצור ברחמנות לא יהיה לספר כב"הכ וממילא לא יהיה לענ הגויים) עכ"ד הרדב"ז ז"ל וכל יסד הולך עיניו יחזו כמה רחוק נדון הרדב"ז ז"ל מגדולנו · הראשון מה שכבר כתבנו דבגדולנו שאנו חוסשין לענ הגויים לא מפני זה אנו מבטלין שום דבר מתקנת חכמי התלמוד אלא הדרכה מפארים בנסיותינו בדברים מוסכלים וכאמור · לא כן בנדון הרדב"ז ז"ל · ובכר הוא קורא בנדון שכתב כיון שכלום הכי כאין אנו בעוניהם · נעשה אנחנו מה שמחוייבין מן הדין · כמלא דמה שאנו מחוייבין מן הדין אלתתו שלא לחוס לענ הגויים כיון שכלום הכי כאין אנו נחסכים בעוניהם · הא לאו הכי ודאי שראוי לנו לחוס והוא האמת · זאת שנית שהרי מדברי הרדב"ז עצמו אתה למד שאם אנו חסוכים בעוני הגויים אשר אנו חוסים בכנפיהם ראוי לבטל אותה תקנה מפני לענ הגויים · וכמו שכתב נעשה אנחנו מה שמחוייבין מן הדין כיון שלא הועלנו כלום · דוק מינה הא אם הועלנולא נעשה מה שאנו מחוייבים והוא בדור מדברו · א"כ בנדון הרדב"ז שהיה מדבר מלענ הישמעאלים שבאמת ובתמים אמונתנו ותורתנו כאין בעוניהם ולחרפה ולכפירות וכמו שכבר התמרמר על זה הרמב"ם בסוף אגרות הימן ז"ל ואתם אחינו ידוע לכם שהקדוש ב"ה הפילנו בהמורות עונותינו בתיך אומה זאת שהיא אומת ישמעאל שרעתם חזקה עלינו והם מתחכמים להרע ולמאוס אותנו כמו שנגר עלינו יתברך ואויבינו פלילים ושלא תעמוד על ישראל אומה אויבת ממנה · ולא אומה שהרעה בתכלי' הרעה לדלל אותנו ולהקטין אותנו ולמאוס אותנו שאפי' דוד ע"ה בשראה בר"הק כל הגדות העתידות לישראל התחיל לצעוק ולקונן כל' האומה מרעת בני ישמעאל ואמר אויה לי כי גרתי משך שכנתי עם אהלי קדר וכו' עי"ש בדבריו באורך · ובעיון עוד בתחילת האגרת בעמין מה שנועצים עליו שנדרנו שם מחמר מהתורה עי"ש באורך · הרי שגם הרמב"ם ז"ל לא נעלם ממנו כל זה · ועם כל זה כתב מה שכתב ותיקן מה שתיקן · איך שיהיה עכ"פ הרדב"ז לא דיבר כי אם על אומת הישמעאלים אשר לא ידעו ולא יכינו בעיקר שורשי הדתות וגם לא ידעו ערכינו שבאנו תחת ממשלתם עכדי' לקוחי' לומת וכזמן מלכותנו ונדולתנו הם היו כאוחו זמן ערבים במדבר משולים לחיות יער ממש · לא כן אומת הנוצרים שמלבד שהם חכמים גדולים וחוקרים תמיד אחר האמת ועל פי עומק חקירתם וחכמתם מלאו שאין עליהם אם בהיותם מחזקים לשמור תורת אלהיהם כידוע · עוד זאת שבאמת יודעים ערך תורתנו הקדושה וחכמת חכמי התלמוד ואנו והם משולים לשתי נטיעות ונקות מנומה אחת ומעולם לא יתלוצצו על תורתנו ומנהג תפלותינו מלר עצם התפלה והעבודה חלילה לחכמים גדולים כחכמי הנוצרים · אלא הם יקרה התלוצצות · הוא על רוע סדר הנהגתינו בכל מעבדינו · וכפרנו בכתי תפלותינו · וכדומה לזה · וכמה חכמים גדולים מהם כתבו כמה חיבורים בשבח עבודתנו ובקבלתנו ועד היום כמה פקחי' גדולים בדור דעה אשר הנחנו בו מתאמצי' ומתנכרי' להטיב אחריתנו ולכתוב עלינו טובות ודברי נחומים ואף גם איזה מנגדים מהם מעולם לא דברו סרה על עצם עבודתנו ותפלתנו אלא מפני שראו בספרינו כמה דברים נגד הגויים ושהרחיקה אותנו תורתנו מהם ומעבודתם והתירה לנו לשנאת אותם · מזה חשבו · שאנחנו מלר אומנתנו הנחנו מחוייבים להיות משחיתים הקיבון המדיני · וכיוצא בזה · וטעותם בבר נחלה זה כמה אלפי פעמים מחכמי הישראלים וחכמי הנוצרים נופס שכל זה נרם מיעוט השנחתם בשורשי הדברים · כין הגויים הקדמונים עכו"ם שהיו הם בעצמם משחיתים קבון המדיני בעבודתם הנכריה ושם ישפכו דם בניהם ובנותיהם · וניאוף וכל תועבת ה' יחדו נשקו · שעליהם הפלגה התורה לגרש אחריהם · לא כן הגויים האלה הכל לאיבד ביסא מוסקים כיסוכו של עולם ותאמינים בתורה ובהשנחתו הפרטית וכאלה רבות עמהם ומה לי להאריך בדבר ידוע ומפורסם ודברי אך למותר · המורם מכל האמור דהפרש גדול כין הישמעאלים והנוצרים בפרט זה שמעולם הנוצרים לא חשבו תפלותינו ועבודתנו לכפירות ולחרפה כמו שכתב הרדב"ז על הישמעאלים · ואדרבא מבחים ומפארים סדר תפלותינו ואחדותנו בו ותבדך שמו · וא"כ אחר שאנו נערבים בערך נכבד בעוניהם גם הרדב"ז מודה שראוי שנתקן כל מעבדינו וכפרנו בתי כנסיותינו · כדי שלא ילענו עלינו לאמר תורה מפוארה בכלי מבוער · נאחר שודעי' ערך התורה והמצות והתפלה ומועתקים לגאונותם כאדלותם בבודע · חדרני לדברי הב"ח ז"ל ונאמר כי אולי הרב כ"ח היה מדקדק היטב ומחלק כין הנוצרים כין המוסלמים כין המוס' יקא בים בה בעצם עצמו ומדומי למלבה שהוא חק בלי טעם · לא היה כותב נוה שכתב וכפרנו שו נתבלתה בימיו תשובת הרשב"ם שהוא נחשב מן הראשונים הוא הדר היה בלי ספק · וכן כתב הגאון הרמ"ז בס' חק"ל בא"הע סי' על מורה"ם שטו היה רואה תשו' הרשב"ם הוא הדר היה והאמ' אתו **ומעיד אני עלי שמים וארץ** שבהיותי בעיר גדולה

של חכמים ושל סופרים כמני רבא יע"א ראיתי מגדולי החכמים המבורסמים · שהיו מבוررים גדולים על משקל המוסי' קא' ובראשם הר' המופלא **אברהם הכהן אריאש** זצה"ל · ולמשקל

המוסי' קא' של ימים נורא

הליכה הכבעה גדולה נקראת אצלם חיזון · היו הולכים בכנסיות הנוצרים אחרי הפרנוד בימי חנם להיזלמד מהם אותו בקול המוכנע המשבר הלב · והיו מסדרים מאותם הקולות קדושים וקדושות דבר פלא · ומעשה רב בזה הוא סיוע גדול על כל האמור ומפורש לעיל ודי בזה · ובוב אחר שמוך מלאתי בהשובת הגאונים קובץ גדול בימן קכ"ב וז"ל ושאלתם · ומרא במנא · פי' שם סוני דומרא שאינו כלשון הקדש כין דמנא כין כפומא מנא לן דאסור וכן חזן המנגן בלשון ישמעאל דכתיב אל תשמח ישראל אל גיל כעמים · והסיקנא אפי' במשתה אסור ע"כ לשון תשו' הגאונים ז"ל הרי להדיא שלא אסר לתקן הכנסת אלא לשון שאינו לשון הקדש · אבל על גוף הנינון כמולות הקדושות לא אוכפת ולא מידי והסכרה מכרתה כן בלי ספק דאם תאמר דגם הנגון

הנגון של העמים אסור · ומצא בעל דין לחלוק ולומר מהיכן נשאר לנו הישראלים הנגונים והקולות ערבות של שירי דוד כנעי"ז הנשמעים בערי קדשנו והלא מקרא מלא דיבר הכתוב אוך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר · וממילא נשתכח כאשר הוא האמת (והאומרים שלא נשאר לנו כי אם נגון לדוד ברוך ה' לורי · רוקא מתרי טעמי חדא שהוא קול ממתר ומתנבר בקול שירי המלחמות ממש · וזאת שנית והוא פלאות שכל ישראל בכל מקום שהם האסיות והאפרקיות והאיברופיות כולם משתמשים בנגון מזמור זה דבר פלא מה שאין משתמשים בשום נגון התפילות והעבודות כי בארצות ישמעאל כל נגוני התפלה' הם כנגוני ישמעאל ובארצו' אדו' נגוני אדום ובנגון מזמור זה כולם משתמשים ואני שסבבתי כמעט בכל חלק וחלק מהגו"ל שעור גדול ממדינות גדולות שבהם דקדקתי בזה וראיתיהו אמת והוו ידיעם מוכיחות שזה הקול נשאר לנו ירושה מאבותינו והו לא) ובכל מקום שנלו נתלמדו ישראל נגוני אותם הארצות ובא"י ובכל ערבות קול נגוני התפלו' והקדושים והקדושות כולם על נגון ערבי ובטורקיא קולות טורקיות ובאדום קולות אדומיו' ומי יוכל להכחיש את המוחש הזה באמר דבכל ישראל שנו כרוחם אלא ודאי דלא קפדינן כי אם על הלשון שיהיה בלשון הקודש אבל על הנגון מה נוכל לעשות מאחר כי לא נשאר לנו זכר נגוניו הקדושים וע"ז יפה דקדק הגאון ז"ל לומר שאינו בלשון הקודש ולא אמר שאינו בנגון הקודש דמהכן כא לנו · וכן כסו"ד דקדק ואמר וכן חזן הכנסת המנגן בלשון ישמעאל אפי' כמשתה האמת הגוד דבל ומי הייתי מצטער במה שהייתי רואה לבמה חסידים ואנשי מעשה שלא היו מטין אזנן ולא מניחין לנגן בא"י תו"כ אפי' בטיולים בלשון ישמעאל · אם לא הפיטן היה מסדר שיר ל"הק על אותו משקל באותו נגון החדש אז הערב ואני מפני רגלן הרב החסיד מו"ר הגדול מוהרא"ה נהגנו ז"ל נטפלתי ליסד פיוטים חדשים על משקל שירי ערבי ובמעט לשון נופל על הלשון ולבאורה הייתי תמיה וכמה פעמים נתוכחתי עמהם על זה וחולי ממש הרמב"ם כפי' לאכות פ"ה כשחלק הזכור לה' חלקים ע"ז כתב וז"ל ודע שהשירים המתחברים מאיזה לשון שיהיו צריך שיכתבו בענינים אם הם הולכים על הדבור אשר חלקותו · ואמנם ביארתי זה אפי' שהוא מבואר מפני שראיתי ואנשים ומחסידים מאנשי תורתנו בשהיו במשתה היין וכתבוה אז ואלתה וירגה אדם לשיר שיר ערבי אפי' ענין השיר הזה שכח גבורה או הגדולות והוא מן החלק האהוב אז בשכחי היין · ורחיקותו בכל זר מין הרחקה ואין מותר הלגם לשמענו וכו' וזהו סבלות גתורה שהדבור לא יאסר ויותר ויאהב ויתאם מצד הל' הנעשה בו אלא מצד ענינו שאם הענין הזה מעלה יתחיב לאומרו בלשון שיהיה · ואם יהיה בונת השיר הזה פחיתות · בלשון שיהיה האסור לאומרו ע"כ הרי הרמב"ם ז"ל לענין השירים הכל שוה אליו לשון הקדש כמו שאר לשונות לבד שיהיה הענין נאו' ומדברי הגאון הגו' ז"ל נראה דגם מצד קדושה הלשון דייקינן ומצאנו סמך גדול לדעת אותם החסידים שזכרתי אבל האמת כך דייקינן שפור איכן חלוקי' בעצמם הגאון ז"ל עם הרמב"ם ז"ל · דבאמת גם הגאון קפיד בשירים מצד הענין ולא מצד הלשון · ומה שאמר בלשון ישמעאל היא הערבי היינו שעל הרוב תרי רובי שירי ישמעאל הם ענבים ועל כן למשל היה שירי ישמעאל ענבים כולם רבתי רובא אזלינן ואסר ג"כ כמנא כל שלא חוכר לשון הקודש עליו שרוע טבע המשוררים בשמעם הנגנים בכלי והיה כנגן המנגן ותנח עליהם הרוח להוציא מולות השירים ואר עם הכנור ועונב גם בלא כונת הלב כי הוא טבע קים במשוררים וע"ז אסרו הם לא שבבר חוכר עליו שיר בלא ק"ו ומעתה ישא אדם ק"ו שירי ישמעאל שרוכם ענבים עכ"ז הקולות שלהם היתרו לנגנם כל' הקודש ובתפלות וכמלות קדושות ויען שהענבים הם נאותים אז קדושים ולא היכפת לן שמא בהותה שעה שמנגן אותו קול כמלות עברויות שמא יזכור הערבות שהם ענבים פחותים וענבים וכן המנהג בכל א"י וערבות בכל הב"כ ולא מחו בהם חכמים שירי אדום שרוכם מלחמות ודבר גבורות עאכ"ו שמותר לנגן בהותם הנגונים בהותו לשון בשמחות · ובכ"ה בלשון הקודש בעבודה ובתפלה כל שכן נגוני בתי כנסיות הנוגרים שהם בהמת נגונים מוכנעים ומביאים להכת האל ויחודו והנן לא ידעינן לשון לאטין שבהם מנגנים בהותו קול מוכנע כדי שבא' שנזכור עו"ז אותם הדברים של שלום שהם הסורים לנו · שורשו מלבד שמותרים לנו הלא אדרבא חובה עלינו מכל הטעמים הנ"ל והוא ברור :

וכי ישאלך בנך לאמר לי · שמע נא המורה לדרקה אחרי אשר הראת לנו בכחך זה גודל בבוד המדומיו מדינה ומדינה כמנהגה ושויס בו ישראלים וא"הע מטעם שבבר נשתקעו בהותו רמיון ומזה יצאת לדון ולהתיר לנו הכלי שעות והמיסי'קה המיוחדת · א"כ אזור נא בגבר חלציך · והתר התר וגם חייב לעמוד בבית תפלתנו בגלוי הראש כי אין לך בבוד מדומיו בפי מנהג המדינה במוהו · ונשתקעו בדמיון זה גם הישראלים זה כמה מאות שנים · והם בה תעשה שבר הרבה הטול ורבי מובה"ק ובקאוך כל בני איברו"פ"ל גם אני לא אחשוך פי מלהשיב לך כמדתך תשובה לאחת ואת כל ובוכחת המור בא השואל המשכיל מה לך לשאול שאלה אחת קטנה וקלה בעינה בזאת הרחב פיך והעמק שאלה או הנבה למעלה להביב לך ציורים ותמונות האבות הקדושים בב"ה גם בביאור חכמיה ובהיה · והוא ג"כ בבור המדומיו בין האומות · ונותנים טעם מספיק (לפי דעתם ודמיונם) · כי הצורות הללו מביאות ההבנעה בזוכרם קדושתם והתהלבותם תמומים עם ה' ובאלה טעמים רבים הלא בספריתם · והוא בבור מדומיו אשר מחוייבי' לבבד ב"הב בו לפי המשקל האמור למעלה הלא מצא אות לך למימר שדבר בזה אם בי לא להזכיר בי הוא נגד התו' האלהית אומרה ל"ת לך פסל וכל תמונה וכו' ואפי' לקימו בבית אסור ב"ש להליבו בב"ה מקום הסרלת שבינה ואם בבר ידעת זה שנב' התורה האלהית וקבלת חבמים ז"ל הין הנו יבולים להורות בקולה של יוד א"ב תשובת הגלוי הראש בדרך שהרי בבר התורה האלהית נולתה רעתה שגלוי הראש היו בבוד ואדרבה לבזיון יחשב שהרי בתוב ופרע את ראש האשה ובמקורא לוה בבדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע · וביון שהדבר גלוי שגלוי הראש התו"ה הקדושה לחרבה תחשב לה מי יקל ראשו לעבור את ה' בדבר המתום לפיו המקום · וע"ז שפיר פסק מרן בש"ע א"ח סימן ל"ה שאסור להוציא אזכרה מפיו בראש מגולה ולמחות מלבנים לבה"כ בראש מגולה וכתב הט"ז משם הזו"הק פ' והתחנן מרן דקדים בגלותיה בגלי לבסויי ראשיה עי"ש ואפי' לא יהיה הלא ספק אם מה שאסרה תורה גלוי הראש הוא מפני מיאוסו בעצם בעיניו ותבדך הו מבני

שיותו כזיון מדומיי כאותו זמן (כמו שהוא עדין כאותן מקומות). וכיון שהדבר ספק כי החורה לא גילתה טעם איסור גילוי הראש. אם כהכרח אין יכולין להחירו כי מי עלה שמים וירד לורע ממנו כי הטעם הוא משוס ככוד או כזיון מדומיי. ולא משוס טעם כמוס אחו יתברך והוא פשוט. ועוד כי יחזור להם חק כיון שיש בני אדם שמלטערים בהיותם מגולי ראש מפני כמה חלאים. וממילא עכרינן על בחיקותיהם לא תלבו שלא הותר אלא ככוד מדומיי שאין הנפש מלטערת ואדרבא מתכבדת והוא כבוד בשמים: ורמיה לכל אלו הדברים היא מלשון הרמב"ם בפ"ד מה' תפלה וז"ל ולא יעמוד בתפילתו באפודיתו וכראש מגולה ולא ברגלים מגולות אם דרך אנשי המקום שלא לעמוד בפני גדולים אלא בכתי רגלים ע"כ הרי לך דלענין ראש מגולה שהוא איסור גמור לא חילק בין אנשי מקומות' ובענין גילוי רגלי' דלא מצינו ריח איסור' לזה תלה הדבר כמנהג המקומות והוא שאין אחריה תשו' ועיין בכב"י ח' א"ח. ועיין להגאון מוהרלא א"ח סי' ח'

ס"ו דמתיר בשופי והוא פלאי עצום:

עוד לאלוה מילין בענין קביעות הכלי הסעות והשמעת קולו. פן ואמר האומר כי עם שבנוף קביעותו והשמעת קולו ליכא שום ריח איסור ואדרבא למצוה תחשב וכאמור לעיל באורך. ע"כפ עדין אריה דאיסורא רביע עלה. שהרי בבר מודע מנהג הנוצרים שלשה ומים קודם חגם הגדול מהגיס אכילות ומכלל חוקיהם שלא להשמיע שום קול פעמונים. אפי' אותם של כלי הסעות שאינן לעבודה. ואי"כ בהכרח שגם כלי שעתנו יש בבר ודומה. ומה יותר נראה כמודה לדתם ועבודתם גדול מזה. גם לזאת אפקח עיני והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה גם כפרט זה. הנה טרם כל דבר צריך שתדע כי שם עבודה הוא מודה לדתם ותקיהם לא בקרא כי אם בק"ע ולא בשוא"ת. והפוך כל הספרים מראשם לסופם וכפרט דיני עבודתינו הקדושה. ודיני עבו"ם ותוקותיהם. ומעולם לא תמצא עבודה בשוא"ת. דבל שוא"ת אינו יכול להתבדר מאי כונתו והוא בדור דבר זה דרך כלל. הכונה דכל דהוי עובר בשוא"ת אינו נראה שעובר אותה עבירה שהרי יוכל להתגלל שהיה השוא"ת לא בבמד ולא כמעל כי אם דלא אתדר ליה או לא כיכולתו וכיוצא מהלה הדברים לפי סגנון הנוצאים דרך פרט אבאר לך הדבר יותר. הנה קי"ל בבוכם עבודתו אם לא יגיד ונשא עונו עב"ז פוק חזי מ"ש מר"ן כ"י ח"מ סימן כ"ח וז"ל אבל כי אמר אינו יודע מפני אזה טענה לא משוי נפשיה רשיעא (אם אומר אחר בך יודע) שהרי לא עבר שום עבירה ואף על פי שנשא עון ראש לא יגיד מ"משו"ת הוא עב"ד וכן כתב מוהרשד"ם חא"הע סימן פ"ה וז"ל ואם אמר אינו יודע איך ואמר עבשיו יודע וקרוב הדבר לבלל דקי"ל כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. אבל ליכא שום גמנוס בזה כי חילוק גדול יש בין עובר בק"ע לעובר בשוא"ת והרי אתה למד הדברים ק"ו השתא ומה התם דאותו השוא"ת עבירה גדולה היא בידו דעובר בהם לא יגיד והוא מצוה עליה עב"ז כיון דהוי בשוא"ת לא מקרי רשיעא. בל"ד דזה השוא"ת שלא להפוך חבלי הכלי הסעות באותם הימים לאו עבירה ואין אנו מוזהרים עליה מפני כי לאו עבודה היא אלא דרך הכילות בעלמא והרי קי"ל מנחמין אבלי נוים מפני דרכי שלום ופסקו הרמב"ם בפי"ד מה'

אבל והוא בשוא"ת לב"ש דמותר גמור. ואף אם יתעקש המתעקש להחשיבו עבודה וכק"ע. אף אתה אמור שוקדים ב"ד שעות ולא יתקנה דאז ודאי מותר שהרי בהשתחויה והסירת הכובע שהיא עבודה גמורה פסק התרומת הדשן סימן קל"ז ופסקו מורם יו"ד סימן ק"ג דאם הסירו מקודם מותר אף זה כיוצא בזה ולית דין לריך בושש:

עוד אני מדבר בדרבת האי פסקא דדיבא להושיב משופטי נפשו. כי יקום איש אחד לענות בו סרה. ובלשון רבה שוברו עמו. באומרו ראה דבריך טובים ובכוחים. מגדלות מרקחים. כל זה מצד הדין עצמו ומושכלות חכמה אבל עדין איבא למשרי ביה ברגא מטעם אחר והוא ואתה בא להתיר דבר התמוה לרבים אשר לא שמעו ולא ראו הבאת קול הפעמון ע"ג ב"הב. ונראה להם דבר זה אשר לא היה לעולמים. והלא בבר ידעת מה שפסק מרן יו"ד סימן רמ"ב ס"ק ע' וז"ל יש מי שבתב שאסור לחבש להתיר דבר התמוה לרבים שנראה שהתיר את האיסור ע"כ ועין חתם סופר סימן ס"א. והא נמי דבוותא בלי ספק. הא נמי לא מבראע בלל ועיקר שהרי בתב הש"ך שם וז"ל אינו דוקא אם מתיר בשתים וכו' אבל אם אומר לשואל טעם לדבר ומראה לו פנים או שמביא ראיות מתוך הספר מותר עב"ד. ואני הדל באלפי מלאתי להרב ש"ך ז"ל תנא דמסיע ליה הוא הגאון הרשב"ם בתשו' סי' תקי"ב שבתב וז"ל חבש שהוברח להורות התר בדבר הנראה אסור וב"ש בדבר שבערוה דמחויב לחוק ראותיו בספר מפני ה' בעמים. הא' לפי שיש בני אדם שלא שמעו בזה להתר ומאהבת המורגל ומהרו לתמוה ולהבזיב למי שאומר בנגד דבר המורגל אצלם. ואהבת המורגל יש לו רושם בנפש הסכלים אך לא בנפש המשכילים וב"ש אוהבי האמת (אמר הפוסק כיוצא בזה בתב הרשב"א ח"ב סוף סי' א' וז"ל ובבר נחלקו עלי קצת מחבמי הדור בזה בדברי פה בלי נתינת טעם ורחוק רק שהיה הדבר ח"ש בעוניהם). הב' שמא ברוב הימים לו בערים הקרובות והרחוקות בשמעם אח ההוראה בעל פה יחשבו שהמורה התיר את האיסור לו אם הערות. ע"כ מחויב להראותם לדעת כי האיסור הגדול לאסור את המותר לו לענגן את המותרת לשוק. אבל המתיר בכל אלו מקיים מצות חבמים. ואם יש מי שרוצה להעיל מוס בקדשים בשאר הורגל בעונותיו באומתנו. ע"י בתיבת ראיות הבתר ימצא תשובתו בדרו. הנ' להועיל לאורך ומים אם יודמן מעשה בזה לבל ינטרבו הבאים אחריו לבקש דבר ה' ולא ימצאהו ויטוטעו בנדרות אולי ויגיאהו. הר' שמא יודמן דבר שאינו בנדון זה. ומי שאינו בן תורה ידמה לעשות מעשה להתר ויתלו בתורה הראשון בוקי סריקי. ובשיתיו ראיות התורה הראשון על ספר ירא את נדון הבני אם דומה בדומה אל הראשון או לא. הה' לבבל שבר על הדרישה להוציא מה שהוא בבח בפועל ולטרוח ולחוק על ספר. והקרוש בריך הוא אינו מקפח שבר שום בריה. וב"ש לעושים לשמה. ויודע מחשבות בני אדם הוא הרואה בותנו. ויודע תומתנו. בי לא נתבון אלא להועיל להור משפט את"ד ועו"ש באורך. הראתיך בעיניך אילון גדול ובעניני מרובן דקאי בסברת הש"ך ז"ל דמותר להורות התר בדבר הנראה אסור ואדרבא קאמר דמקיים מצות חבמים אך שיחוק ראותיו בספר. ואין לומר דלא מיירי בדבר תמיה.

שהרי הרואה ראיה גדולה שהתיר יכמה לשוק בולד שנולד לה ולד שלם כשערותיו ומת כיומו. והיה על פי חשבונות שכלו לו חדשיו כיומו"ם ועוד שהרי כתב לפי שיש כני אדם שלא שמעו כזה להתר. הרי שהוא דבר תמוה. ועוד כתב שמא כרוב הימים וכעברים הרחוקות והקרוכות כשמעם את הדבר יחשבו שהתרתי את הערוה. הרי שאין לך דבר תמוה גדול מזה דאי לא היה כותב ראיותיו יחשבו שהתיר את הערוה. ואלו אין דבר תמוה למה יחשבו שהתיר את האיסור ים אלו נופל דעובדא היכי הוה וספרין פתיחו והכל ימצא מפורש ושוש שכל ומה כל החדרה הזאת. אלא ודאי דהוי דבר תמוה גדול וגורא. וע"י כתיבת הראיות הותר להורות היתירו ונתקיימו דברי הרב ז"ך ז"ל. וגם כב"ד אף אם תחשבנו דבר תמוה (מה שאינו וכמו שיבא הרי) אבן בעניותין לא שנבנו מלהביא חכילי ראיות וכתב בספר. א"כ ממילא דאין לחוש גם מכ"ד זה. האמת דלא נעלם ממנו מ"ם הרב מופת הדור מוהר"י אזולאי ז"ל בס' יוסף אומץ סי' ז' על פסק הרב מודע ביהודה שהתיר דבר תמוה הוא התגלחת כדורע. וכתב עליו הרב הגו' ז"ל דבאופן כזה גם אם יכתוב ראיותיו יורה הרב ז"ך ז"ל דאסור להורות ועו"ש. הנה גם על זה הרואה ירא כי אינו ענין לגדון דידן. שהטעמים שכתב מוהרי"א ז"ל שם לא שייכי כב"ד. שהרי הוא כתב דהתגלחת בכר פשט איסורו בכל ישראל. ועוד דכל חכמי ישראל לא יודו על דמיוניתיו שהרי נראה דהגלחת הזקן היא קדמונית מזמן מרן ז"ל גם מזמן הרב תרומת הדשן ז"ל. אלו הם הב' הטעמים שרחה בהם דברי הרב מודע ביהודה כיעו"ם. לא כן כב"ד זה יצא דאשונה מה פשט איסורו שייך בגדון דידן כדי שלא יוכל להורות היתירו. אי ממה שלא עשו תיקון זה עד עכשיו אימור דלא איתדר להו ויריס מוכיחות. כי עד עכשיו היינו בגלות רע ומר וקול פחדים באזני עם הארץ עד שהיו מונעים לעשות פרסום כזה לבל יחשבום עשויים. לא כן כדורנו כי הטוב ה' חסדו עמנו ויש אלינו חסד בעיני המלך והשרים וחסד ואמת נפגשו. ועוד כי אעיקרא לא דמי לתגלחת כחו"מ שהיו סובלים הצער וכקוצים בעיניהם שיורדים על הזקן וסברו וקבלו ולא נולחו כחו"מ זה לבות כשנים. כגון דא ודאי שייך שפיר פשט איסורו. לא כן כב"ד וכאמור. כאנו לטעם הב' שכתב מוהרי"א ז"ל כי אפשר לא יודו לו חכמי ישראל. אה"ן התם שייך שפיר לא יודו לו שהסתירות בכר נראות בחוש הראות. כי אין לנו כי אם סברת ר"ת. ואחרים חולקים עליו מסתמא. וגם שאר הטעמים כי תגלחת הזקן הוא מחודש אינם וכיולא מזה. שהרי הוא קדמון ועם כל זה סברו וקבלו גדולי המורים. כמלא רים לדדין ולידי לדדין לאסור וא"כ החכם עיניו בראשו קורים שיתפשט הוראת היתרו. להתיצב עם חכמי הדור. אבל כל שראיותיו מבוררות כשמלה בלי חולק. ואינם אלא העתקת הדברים מה שכתוב בספרים הדברים בהוייתן באיזה דמיונו' והיקשים קרובים ופשוטים הנראים לכל מבין עם תלמיד מה דמות יערוך אל האמור בשו"ת יוסף אומץ ז"ל אם לא שתאמר כן תקשי ליה תשובת הרשב"ם הנז"ל דברוזא קרי בחיל כי ע"י כתי' הראיות מותר להורות דבר תמוה אפי' כערים הרחוקות. ודברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. ודאי להגאון הרשב"ם שומעין כי הוא מן הראשונים ומוהרי"א ז"ל לא הביא דבריו ולא דחאם כטוב טעם ודעת. אלא ודאי דגם מוהרי"א ז"ל לא אמרה כי אם באופן הנו' ותשקוט האר"ם אשר מכל זה יש להעיר על הרב מוהר"י אירגאש ז"ל בתשו' הו"ד בס' מים רבים ו"ד סי"טו שכתב על התר בישולי גויים בערמונים שהוא התר גמור וברחוות ונכתב בספר. שהוא מתיר דבר התמוה ולא הביא דברי הש"ך ז"ל ונלחם בו בראיות מופתיות והוא פלא. ומה שנוכל לו' דהתם שאני שהוא מדברים המותרים והאחרים נהגו בהם איסור וכמ"ם המשיג על המחבר שם בסי' י"ז ועכ"ז אינו מתישב ודו"ק:

ועוד אני אומר דאעיקרא זה אינו ענין תמוה לרבים כלל. והיינו דע"כ לא נקרא דבר תמוה אלא אם שואל אחד העמיק שאלה בדבר שבבר הוא בדמיון כולם לאסור. הנם שהשואל אינו בדמיון מוחלט זה לאסור דאילו היה כן לא היה מסתפק ושואל. עכ"ז כיון דהרבים ונכבדים בבר הוחלט בדמיונם לאסור ומעולם לא נסתפקו בדבר. א"כ לא משגיחינן באותו שואל ואוריי לא מורינן. וזה דקדוק מרן ז"ל שכתב. דבר התמוה שנראה לרבים שהתיר את האיסור. אבל אם הנע בעלמך שהרבים הם השואלים בגדון דידן שכל העצות של כל הב"כ היו באותה עצה. ונסתפקו אם יכולין לקבוע השעה עם הפעמון המכה השעות. הנה משאלתם מיבר שאין הדבר תמוה בעיניהם. ובבר עלה בדעתם החילוק הגדול בין כלי שעות לפעמונים המזנזנים בידי. אלא כיון שהם המונים לא סמכו על דמיונם ושלחו לדרוש את ה'. באופן בזה איך יאמר דבר תמוה לרבים ואלו היה תמוה לא היו שואלי"ם הולכים בו. ולא היו נכנסים לבית הספק. ובפרט לשלוח מאתם אים הביניי"ם נגבר הק"ק. והוא מהגשי הועד הגדול והוא ברור כשמש כי דבר תמוה יקרא אם ידע להבות הפעמון על פי טעם מספיק כדי לאסף את העם לב' הב' כמנהג האומות אע"ג דאפשר קרוב לודאי דלפי כל האמור ליכא איסור בדבר דטעמו נגלה וכמ"ש מוהריק"ו ז"ל הובאו דבריו לעיל. עכ"ז איסור גמור הוא להורות התר בזה כי הוא דבר תמוה אשר לא היה לעולמים ובודאי ולא תקלה בעיני ההמון לא בגגדון כלי מבה השעות ובאמור ומדובר. ועור ישראל ילולו משגיחות וראיתו מתורתו נפלאות כן יהי רצון אמן:

הצעיר **ישראל משה חזן** ס"ט

הסכמת הרב הגדול והמופלא במהר"ר שמואל חיים הכהן יצ"ו ר"ם ור"ם בעיר הקדש טבריא תובב"א:

הני מילי מחיים מילי דאגדת"א. ממהדורי מילי ממולתא. אגודה ואספרה מילתא דתהו כה אמרי. דבר הקשה. אנכי בדרך נתני ה' פה עיר רבתי עם **רומא** רבתי יע"א בשלחותיהו דרבנן תקיפי אדענא דישראל קרתא דשופריא חמ"ד זו עבריא ת"ו ושם ראיתי אים הביני"ם אחר מן הרמתי"ם מזוקק שבעתים מאירת עינים. מאור עיני חכמים כשמש בלהרים. מקורי ירושלם. **זה משה האייש** ממשפחת רם נין ונכד להאדם

הגדול

הגדול בענקים דולה מים מבורות עמוקים · המפורסם בכל תפוצות הגולה בספריו היקרים הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים · אשר איזן וחקר ותקן **הגאון האמיתי** בעל ספרי חקרי לב זצוק״ל והנה הוא משה שפיר ראש על ארץ עומד בפרץ · הוא השליט על הארץ לרעות ביעקב עמו · ונפלאתי על המראה הגדול הזה אשר נטה לשבת עד המקום הזה ארץ הנגב אין לחם ואין מים חיים הנוזלים ממקור החכמה ואומרה אליו אגידה לי שאהבה נפשי מה לך פה ומי לך פה כי עזבת ארץ הר הקו׳ ירושלם תחת היותך יושב בשבת תחכמוני והיית לנו לעינים רח״ם רחמתי״ם אהוב ונחמד מנה אחת אפים בשעריך ירושלם · מכירו הייתי לשעבר הן בעודנו בעיר האלהים הוא היה משוכח ומפואר ומרומם על כל תהלה ולו שם בשלשה הגבורים כ״ד הגדול שבירושלים וישת לו הדרי״ם · אחד המיוחד אב בחכמה ורך בשנים שפתותיו שושני״ם תלי תלים של הלכות כל הדבר הקשה ויכתוב משה נעשה לו פותחת את כל ונוכחת כי הנה הוא מלא רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה׳ ומה זה ועל מה זה עזבת ארץ מולדתך הורתו ולידתו בקדושה תוכבי ירושלם המלאה לה חכמה ודעת ובאת עד הנה ארץ נכריה ארץ יבשה אין כל · ואשתומם כשעתא חדא ואדעה כי מה׳ יצא הדבר ודבר אלהינו יקום לעולם כי לא יטוש ה׳ את עמו בעבור שמו הגדול · כי רחם ה׳ על עם בני ישראל היושבים פה כי דבר ה׳ היה יקר אין יש להודיעם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו ואין דורש ואין מבקש לדעת חקי האלהים ואת תורותיו אין לחם ואין שמלה והיתה עדת ה׳ כצאן אשר אין להם רועה וירא כי אין איש ה׳ משמים השקיף השקפה לטובה וישלח מלאך ואל משה אמר אתה תהיה ביני וכין שארית ישראל להורות להם איזו דרך ישכון אור לתורה ולתעודה ויבא משה ומלך מלך והשכיל וישם את כסאו בין **גדולי רומי** כי ה׳ עמו שהלכה כמותו וידריכם בדרך ישרה וינהלם על מבועי מים חיים הנוזלים מן לבנון ויאמר משה אל העם בואו אחי בואו רעי אכלו ממתקים דברים המצודקים אלה החקים וכל חכם לב בכם ישמע חכם ויוסף לקח ישתה בצמא מים מתוקים מכל מאכל אשר יאכל איש כפי אכלו ומזגו כי חנני אלהים וכי יש לי כל בשרא שמנא וחמרא עתיקא ומיני מתיקה וכל השערים שערי חכמה פתיחים שאין העזרה ננעלת בפני כל אדם ומי האיש החפץ חיים יבא ויטול וכל העם מקצה משכימים לפתחו ללמוד וללמד בכל חכמה ומדע ושותים בצמא את דברי אלהים חיים יושב ודורש כמשה מפי הגבורה ויאמרו איש אל אחיו לבו ונלכה לאכול מפרי הארץ הקדושה היוצאים מפי צדיק יהגה חכמה ולשונו תדבר דברים עתיקים שפתי צדיק ידעון רצון ותורה יבקשו מקצות הארץ איש איש ממקומו שאל ישאלו נפלאות מחכמתו ויהללוהו בשערים יתנו עוריה״ן בעדי עדים לא יערכנו זהב פרוים · ישמח משה במתנת חלקו יגדיל תורתו יהי שמו לעולם וצדיק באמונתו ירבו כמותו · ואני בתוך הגולה שמח לבי גילה אחר גילה כי ע״כ ראיתי פני משה רבא דעמיה דבר אחד לדור ואתעלסה עמו באהבים אהבתו וחמלתו ואתענגה על רוב חכמתו תורתו אומנותו ואברך את ה׳ ברוך שחלק מחכמתו יהיו צאצאי מעיו כמעותו · ואתיא מכללא חזי הוית פסקא דדינא אשר איזן ותקן בענין **המורה שעות** אשר קבע להם בעזרת ב״הכנ לדעת שעת זמן ק״ש ותפלה ולא יעבור ומשמיע קול הפעמון מנין השעות כדרך כל השעות הגדולות הקבועות ברחובות קריה ובבתי החצרים של עשירי עם · ועלה ונסתפק אם יש חשש בדבר זה משום חקות הגוים יען גם בבתי כנסיתם של הגוים יש להם שעות קבועות ומקשקשות כאלו ועוד אחרת כי יש להם פעמון גדול מיוחד לקשקש בעתותיהם לפי חוקיהם ומשו״ה נכנס לבית הספק בפעמון זה של השעות הקבוע לב״הכנ להודיע השעות כדרך כל השעות הגדולות הנהוגות בכל בתי הגדולים אם גם בזה יש צד לחוש משום חוקותיהם ועל זה נשא ונתן באמונה ופלפל בחכמה בתבונה והביא ראיות חזקות בריאות וטובות למודיות מופתיות שכליות וכירר הדבר בשמל׳ חדשה מפרי״ש פרש״ה כי אין בזה שום חשש איסור משום חקות הגוים וכמו כן בענין **הקורו** הנהוג ברוב בתי כנסיות של ערי האירופה והוא לנגן במוזיקה שמנה או עשרה קולות יחדיו ירננו בפרקים בסיף כל ברכה של ק״ש וכן בהוצאת ס״ת וחזרתו ובקבלת שבת וכיוצא גם בזה עשה חיל להודיע לבני ישראל כי נכון הדבר מעם האלהים כאשר הכל מפורש יוצא בפסקו הנעים טעמו עמו · **קראתי** בכל לב כל הכתוב בפרק זה וראיתי כל דבריו טובים ונכוחים למבין וישרים למוצאי דעת מיוסדים על אדני פז האמת ויפה אמר חנן ומי כמוהו יורה דעה יבין שמועה אף ידי תכון עמו וזרועי תאמצנו והגם כי ידענא בנפשאי כי לאו לדידי הוא צריך כי מה ידעתי ולא ידע הוא ביתר שאת וביתר עז ברם להפקת רצונו כאתי בשירותים אלה כיהודה ועוד לקרא כי האיש משה עניו והפציר בי עד בוש כי רצה לעמוד על דעתי הקלושה כי עכ״ב בניב שפתים בלי חידוש ואשא שמים ידי תפלה למשה למען יאריך ימים על ממלכתו יפוצו מעינותיך חוצה נפלאות מתורתו והיה בשב״תו יעלה במעלות על אדמת הקדש בירושלים ושקט ושאנן בצל שדי יתלונן הוא ובניו כל הימים כיר״א :

כ״ד שליח מצוה מע״הק **טבריא** ת״ו גולה ומטולטל טלטלה גבר עד ישקיף ה׳ השקפה לטובה ונזכה ונחיה לחזות בנועם ה׳ תוכבי ערי הקו׳ לעבוד ולעסוק בתורה לשמה ומצותיה העומד לשרת ולכהן והוא

הצעיר **חיים שמואל הכהן** ס״ט

היום עשירי לחדש רחמים שנת **התר״ח** ליצירה פה **רומא** רבתי יע״א :

סימן ב׳

נשאלתי מעיר **סיניגאליא** יע״א מאת מע׳ הממוני׳ אשר שם ה׳ עליהם על היכל ותיבה (שבאלו המקומות קוראים אותה דוכן) שבלו ואין להם מקום לגונזם בשום אופן מה יעשו להם אם מותר לשורפם לדבר מצוה כגון לטהרת מקוה או הגעלת כלים וכדומה · ואת״ל דמותר מה יעשו מהציפוי זהב אשר עליהם אחר שניתך באש אם צריך להעלותו לקדושה חמורה או לא·א׳ שאתם בקיצור

בקיצור · ויען שכיום שקבלתי השאלה הייתי נטפל להשיב לשאלות אחרות למקומות רחוקים כתבתי להם שיתנו לי זמן מה כדי לתת גמר טוב בתשובות אשר הייתי עסוק בהם · ושוב אשיב לשאלתם · כי באמת רצוני היה לעמוד על בוריון של דברים כי לבי היה אומר לי בהתרן של דברים · אבל הן כעון כו כיום לעת ערב נפלתי למשכב כמדתי לכל רוח עוועים לפום חורפא · וזוהי סיבה כי עכשיו שקמתי מחוליי לא יכולתי לשוט בענין זה כרצוני (וה׳ יזכני לשנות פ״ז בל״ן כי הם נופי תורה וכספרי האחרוני׳ רבה המאומה) וע״כ לפי שעה הנני משיב בקיצור נמרץ מה שנוגע לענין דינא בגדון שלפנינו · ואומר :

הנה נודע דעיקר איסור זה ר״ל לשורפם (כל שאינו משתמש בהם) הוא מטעמא דקרא · ואשריהם תשרפון באש לא תעשון כן לה׳ אלהיכם וכו׳ · וכל זמן שהדברים בקדושתייהו קיימי ודאי איסור גמור לשורפם בכל מין אופן שבעולם וודאי אל תהי בהם חלילה ! דא״כ נמצאנו מאיסור הורדת קדושתם ופגענו בדברי הלאו החמור של ל״ת כן לה׳ אלהיכם והוא ברור בשמע (עיין בחר שבע סימן מ״ב ובתשובת כנסת יחזקאל סי׳ ל״ו להרב המחבר נופיה ולא אותה שהביא שם של הר׳ שבות יעקב ועיין זרע אמת חי״ד סי׳ קל״ג · ומזה אתה תראה להרב יד אהרן ז״ל מ״ב אשר בס׳ מטה אפרים דלא דק כלל בהבאתו תשו׳ הרב כנסת יחזקאל הנז״ל ודוק היטב) אלא דבעינן תשמישי קדושה לענין להוציאם לחולין בכר ידוד הרב תשו׳ מההכה סי׳ רל״ב כמה פרדיס למוכרם ולהוציאם לחולין · אי משום דאעיקרא הוא מחלוקת עצום ואם מכרו טובי העיר אז הלוקח מה שירצה יעשה בהם (ובלבד שיעלו ברמיזן) אז לא והרב הנז״ל השתדל להסכים דעת הראש והטור עם הרמב״ם דהלוקח מה שירצה יעשה ועין כי לחמנו הם כמלחמתה של תורה כי הם ב׳ עמודי התוך · ואי מטעם דכל ת״ק שויס להנטפלים להסס · והיסור מחיקה בנטפלים אינו אלא מדרבנן · וא״כ גם שריפת ת״ק אינו אלא מדרבנן · ועוד דאם נמכרו לגוי לשריפה הוא בשבות דשבות באיסור דרבנן ועוד דבאלו הענוגים של ליבור ב״ד ממנה עליהם כמ״ם מורס סי׳ קכ״ד אח״ר טעמי הרב הנז״ל ביעו״ש · ועם שיש לעמוד בקצת דבריו כמו שיראה הרואה עכ״פ בהנטרפות כל הטעמים היה נראה להת ר בשופי בגדון שלפנינו למכור הכל לגוי כמעמד טובי העיר · ויש להבריח דבר זה מבמה מקורות · ומה גם שבמקום אחר כתבתי שרחוק שימצא עכשיו כ״הב של ברכים בכל דינו ובכל משפטיו והדברים ארוכים (הגם שסיונאלא יע״ל הוא מקום ידיר כנודע עכ״ו אין כ״הב שלה דין כ״הב של ברכים מטעם זה ואכמ״ל) אבל עכ״ו לא מלאנו לבו להתיר על רגל אחת דבר חדש בזה בשום אופן : **ועי״ב** אני אומר מה שנכון לעשות בזה אליבא דכ״ע והיינו בענין ההיכל יקחו כל מה שבפנים ר״ל מקום הנחת ס״ת ושהיו נשענים עליו מד׳ רוחות ומעלה ומטה · וכן התיבה (הנקראת דובן) יקחו אותם הדפוס שהס״ת נמתח עליו ר״ל כל אשר לפני החזן · ואלו (ר״ל כותלי ההיכל שבפנים ומעלה ומטה · ולוחות התיבה אשר לפני החזן (מצד לצד) הלוחות ועשוה ארונות למתיס (אם מנהגם בסיונאלא כמו רומא לקבור המת ולהפוך עליו האחרון ולהשליך עליו העפר ואם מנהגם בארצות המזרח לעשות הזוי״אז ר״ל שבונים ב׳ כותלים בנובה ב׳ טפחים לב׳ צדדי המת ומצד לצד נותנין לוחות עץ אז אבנים ועל זה משליכים העפר) שזהו גניזתן · והיה הנשאר מהתיבה ומהיכל ומכרום לגוי לשריפה דוקא וודאי לא יהא בהם כלל · והמצות יעשו מהם ת״ק כגון תפוח · מעילים · רמונים וכדומה · ואין צריך להעלותם לק״ח · ואם אפשר להעלותם מה טוב · וכן אני אומר אם אפשר לעשות מכל ההיכל והתיבה ארונות למתים הנקברים עם המתים (או חלוחות שעל האוזיאו הנ״ל מה טוב ומה נעים לגאת ידי כל ספקי ספקות הא לאו הכי יעשו כנ״ל ולית דין צריך בושם ועיין זרע אמת מ״א א״מ סימן כ״ג וסימן כ״ו וחי״ד סימן קל״ג ודוק הדק היטב כי מנ׳ תשובות הללו ומתשובה מההכה הנ״ל תורה יוצאה בהיגומא מה שהעלינו בגדון דידן ולקצר אני צריך כי אין מזגי שוה ה׳ ורפאני רפואה שלימה כור״א · ולמורעי אני צריך כי אני שולח להם ר״ל לממונים סיונאלא יע״ל את כל הדשוס בכתב אף על פי שבבר כתבתי להם קצרן של דברים בלשון איטאליקי · לקיים דברי הרשב״ם סי׳ תקי״ב וכפרט בדור הזה ובמקומו׳ הללו חוכה ע״כ מורה ודיין לחוק ראיותיו המעטו המה אם רב · בספר ולשלחו לשואלים ותשקוט הארץ · כ״ל דוד לבב שנעבדה לורתו שועל יוצא מבית קדש הקדשים לרצות כישראל אפתחא דרומי יע״ל הוא העבר המדבר משיח״נו :

סימן ג׳

הנה אנכי מרכין תורה כישראל פה **רומא** רבתא יע״ל בשבעו ישראל הודעתי באמנה איך האיר וזרח אל עבר פנינו · ויד נפשנו ומאור עינינו חד מיקירי ובכורי עירנו זאת לש״ם שב״ו סי׳ **שמואל אלאטרי** נר״ו בחזרתו ממסעיו וביוס **הועד**

הגדול הודיע לנו מלפני לבו · כי **אחד** המיוחד מגילי ושרי ועפסרי

הארץ אשר דרך בה שאול שאל האיש מאתו שאלה אחת גדולה והיא : אשר בחזרתו לחנו״ל אל עירו ואל שער מקומו ועשה כל טצדקי לשלוח לו אבן מקיר בית הכנסת היאן אשר פה העירה יע״ל גדולה או קטנה אפילו ער כנרים · כי נפשו חשקה להיות לו זכרון טוב בבית גניזו לזכר עולם · והנכיר סי׳ שמואל הנז׳ נר״ו בכל כוחו הודיע לנו כי אשר השואל הנז׳ הוא יקר רוח ואיש מפורסם נכבד מאד והדבר נחון עד מאד · וכל אנשי העיר כארבעים נפשות ה׳ עליהם יחיו ועמהם הסופר הנאמן דקהלתנו יע״ל כולם פה אחד אמרו מה טוב ומה נעים וכן יקום דבר · זו בלבד כולם נתנו עיניהם עלי באומרם אלי · שהוא דבר נוגע לי ואם שעל פי הדין נוכל להוציא דבר מן הקדש חולה באיזה אופן שיהיה · הם יהיו מסכימים שמם ושמחים לעשות רצון אשר השואל הנז׳ מאחר כי הנכיר סי׳ שמואל הנז׳ המנוה את כל האמור · דבריו נאמנו מאד · וחכיב עליהם ער לאחת · ואני בעיני נטפלתי לעיין בספרי הפוסקים אשר בית ישראל נכון עליהם והתרתי הדבר על פי מה שפסק הס״ע א״מ סימן קכ״ב סעיף ו׳ ז׳ ועל פי ביאור סעיפים אלו שבאדרס הדק היטב הרב פני יהושע (שהיה רב ואב״ד

בעיר

בעיר הגדולה קרתגנא ועי״ש) בסו״ת מ״ח סימן ו׳ · (ועיין להגאון הרמ״ז ז״ל בס׳ הגירא חק״ל י״ד ח״כ בשיורי מ״ח סימן ו״ד וסימן י״ה מה שהאריך בפרטים אלו והכמ״ל על דבריו ז״ל ודוק היטיב) ועל פי מה שפסק הש״ע שם סעיף י״ח שבלאו הכי דעתנו בעו״ה לגדל ולחזק כ״הכ זה ולשכללו הם ויפיעונו אחינו לנשי גאולתנו בעו״ה · איך שיהיה כללן של דברים שבהתר נמור נעשה מעשה זה כלתי שום ריח ספק:

ועדותי זאת לדור אחרון כי תחיבת האבן הזאת הוא מבית אלהים · והוא היה בנסת קדמון שברומי נקרא בנסת ההיכל וכן כתיב על הפתח בתיבה קדמונית (ומפי השמועה למדנו שנקרא כן יען עדין היה היכל ה׳ שבירושלים קיים) · ובאשר באו הספרדים מהגירוש · אחינו הישראלים הרומיים נתנו להם בשבירות כ״הכ זה וכנו אחר על נכו ועד היום הזה שעל נכו נקרא בנסת ההיכל · כי כן הסר המקבל מנחה זאת נכון לבו בטוח כי נעשה כל חפצו ורצונו בלתי שום שנוי ותמורה · והוא ודאי אינו צריך זירוז למען תהיה **מנחה טהורה עומדת לעד** · ועל דבר

אמת ונדק באתי על החתום בסוף הדר

מ״ם **יתיר** שאת לפ״ק נאם הגבר דשף מרוכתיה מהר הקדש ירושלים לרעות כיעקב אפתחא

דרומי יע״א כיום עוז ושלום:

סימן ד׳

מעשה בא לנדי פה **רומא** בשנת התרי״א בחיים אחד שהיה רולה

להקדים תחיבת משי מרוקמת זהב בצורת עופות ואחר העיון והחשקפה אסרתי לעשותו מחדש · והנס שמב״ו כתבו׳ הבנת רוכל סימן ס״ו מתיר בשופי וכן הרב בנסת יחזקאל סימן י״ג הוא מן המתירין · עכ״פ נו שעומד על כוריין של דברים בשתי תשובות של מרן שם מסימן ס״ג בעינינו ירא״ה ונכנו יבין דדבריו מרפסן אינגרי · ודבריו שם בסימן ס״ב עולים לפו״ד · מאחר דבנה דייק בסוף דבריו על בונת המתפללים ובעינן הכונה בכל הצורות אותן להתי טעמא · ועל הכל שהרב זקן אהרן סימן קע״ו אסר להריא בינו״ם בדבריו באורך · ורב נוכריה ורב חיליה לאוריתה בנודע · ולכי אומר לי שמ״ש מרן שם בסוף סימן ס״ו וז״ל · ולהיות כי במקום שאירע המעשה יש רב שמוך אם יסכים לדברי הרב מורה להתיר · אך אם לא ירא״ו דבריו בעיני כת״ר דברי הרב שומעין עכ״ר · ואין ספק שהוא הרב זקן אהרן שהיה רב מוסמך בדורו של מרן בנודע (עיין חפצי׳ מרן באבקת רוכל סימן ק״ע ובחפצי׳ זקן אהרן סימן קע״ג) ונם מריהטא דעינא נראה שכל אלו התשו׳ מסימן ס״ג והלך אירעו בקושטאנטינופולי אתריה דמוהר״ם קפסאלי והרב זקן אהרן ז״ל ועל הכל שעכ״פ כיון שדברי מרן מרפסן אינגרי ונם שהוא כתב שאם הרב המסומך לא יסכים להתיר דברי הרב שומעין · וא״כ הרי רב מוסמך שאינו מסכים · ומה לי אם הוא אותו שכיון מרן או אחר · ושוב ראיתי להרב ערוך השלחן י״ד סימן קמ״ח סוף אות יו״ד דקכ״ו ע״ב שתמה ע״ד מרן ז״ל מתשובה לתשובה עלו לכי כה׳ · ועיין עקרי הד״ט שלא דקדק כראשונת התשובות הללו ודוק וכל זה שכתבתי לעשות מחדש הכל מה שכבר

הקדישו מזה זמן מאי דהוה הוה · וכן הוראתי למעשה בק״ק ירחי ה׳ שיש להם מפית מצוירות והתרתי אותם על פי האמור · אבל מחדש הא ודאי אין לנו להורות שום צורה לא שיקצית ולא כולנת ולא צורת אדם ולא שום צורת עופות וחיות · ועל זה אני מדקדק בכל מקדיש מפית או פרוכות שלא יקמו האדמ״ה שיש בה צורות בשום אופן · ואני מחדש להם סימן האדמ״ה מבלי שום צורה וה׳ יגלנו מסני אות · ועיין שיורי ברכה י״ד סימן קמ״ח או׳ ו׳ וד׳ שיש להעיר עליו שלא הרגיש מחרי פסקי מרן ז״ל הנו״ל ודברי הרד״ק בהנסותיו מדוקדקי׳ הרבה ודוק היטב·וע׳ הרדב״ז ח״א סי׳ ק״ז:

סימן ה׳

מעשה בא לנדי פה **רומא** בשנת התרי״ב שהתחילו הנשמים ביו״ד

חשון והתמידו עד רא״ש אדם כשלו ועדין בהיום הזה מתמידין והולכים ונשטשו הקרקע הפלא ופלא ובכר עלה השער על חד תרין וכל עובדי אדמה בוכים למשפחותם מבקשים ללחם ולין · וע״כ נתתי אל לבי לעמוד על שורשן של דברים וראיתי למרן הב״י ז״ל בא״ח סימן תקע״ו שהביא תשו׳ הר״ם בר לחם על בעין נדון זה ובקשתי אחריה בתשובות התשב״ץ ובתשובות יכין ובועז ולא מצאתיה ושוב חפשתי בחשו׳ הר״ם בנו ומצאתיה לאחרה ולרחבה בסימן קע״ב וראיתי שפלפל בחכמה וברר הדברים בשמלה ווו הלבה העלה · שמה שאמרו בגמרא שאין מתרעין על רוב נשמים שאין מתפללין על רוב טובה היינו בשאין מו קין ומקלקלין אלא שהם לטורח על הברות בלבד · הא כל שום בהם היזק מתרעין · והדבר הזה בטעם שאין להכיה עליו ראיה שמחוב השכל הוא · שכל מה שיקלקל ומפסיד · רעה הוא ולא טובה · ולא אמרו אלא על רוב טובה · אבל על הרעה״ם בשהיא מרובה מתפללין עד שיעבו ואין צריך שיהיו כל כך מרובין וכו׳ · עכ״ד ינו״ש בד״ל סוף ע״א וכן כתב שם בתחילת הענוד כיעויין בדבריו באורך שנשתייב מבמה פוסקים · ומדברי רש״י המפורשים והמבוארים · ולדעתי הם דברי הטור מבוארים: שהרי פסק מתפללין על כל ריה שלא תבא עליהם · חוץ מעל רוב הנשמים שאין מתפללין על רוב הטובה · וה״מ בארץ הרים שריבה לרוב נשמים · אבל ארץ מצולה שרוב נשמים קשין לה · ולא עוד אלא שמפילין עליהם בתיהם אין לך ריה נדולה מזו ומתפללין עליה ע״כ · הנך רואה שתחילת דבריו כמעט אינם מוכנים דמתחילה קורא אותה ריה · שהרי כתב מתפללין ע״כ ריה שלא תבא חוץ מעל רוב הנשמים · נמצא דרוב נשמים ריה שמה ובכלל היתה · ולמה יצאת ? מפני שהוא רוב טובה · ובאמת הדבר קשה מי ספרה לאו סיפא · אי ריה שמה · לא הוא לא טובה ולא רוב טובה · ואי הוא טובה או רוב טובה · למה נקרא שמה ריה ? אלא מוכרח אתה לומר דריה הוא לנכי טורח בני אדם ומיעוט משאם ומתנם · ומולאי הנזלות והדומה להנה הנורמים ריבוי הנשמים · וקד״א דמתפללים על זה · וכמו שפסק לעיל בסימן תקע״ו סעיף יו״ד (ס״ע) דמתפללין על מיעוט מצא ומהן כ״ם הבא דאוכא בהדיה חולאים רעים וטורח בני אדם · ע״ז כתב אחף על פי שלרה הוא עכ״ז יען שהם באים על

רוב טובה וטובע וברכה רבה וברכות הטובה רבו הוכליה וכמ"ם רז"ל כי יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב. על זה אין מסניחין על אוהו כער והחולאים הגורמים ריבויים כי כתר טובתם והשפעתם אזלינן. ומי לא ידע כי קשה יותא דמטרא כיותא דדינא? ואי לא הוו ברוכין עלמא לאם. הוו כעו רבנן רחמי עליהו וכמ"ם בגמרא. אלא ודאי דאין מתפללין כל עיקר על ריבוי טובה. אפילו שלפי שעה גורמין איזה חולאים וטורח ומיעוט מזא ומתן. כיון דעיקרן לטובה ולברכה. הכל אי מלבר כל הנער הזה. עוד זאת שגורמין רעב ויוקר השערים מפני שמטשטשין את הקרקע. הוו שמפילים להם הבתים. הרי כי מלבד שאין בהם ריח הטבה לעולם. אלא אדרבא הם לעגום ולסרסי. הא ודאי אין לך ברה גדולה בכל הערות נדולות המזכרות שם בפי' תקע"ו וכודאי מתפללין ומתרעין בכל תוקף וחוזק עד שיהיו כעגים ולזה סיים הטור וכתב וה"מ וכו'. ר"ל ה"מ שקדיבו אותם רוב טובה כשבאמת כן המה שעל זה לא משגחינן על הערות הבאות באמצעותן מורם מים רבים אבל אם איכם גורמים רוב טובה בעצמם כי אם רוב פורענות כגון שמטשטשין את הקרקע או מפילים את הבתים עד שבאופן שגורמין רעב. או יהבו שובעא למתים אחר שנעשים בתיהם קברותם מרבויים. הא ודאי מתפללין כי ברה גדולה היא. והוא פשט דברי הטור ממש והרשב"ם ז"ל באותה תשובה לא כיאר דברי הטור הללו כל ברכם כמו שירקה הרואה. ומה עצמה חכמת מרן הב"י ז"ל שעל מ"ש הטור חוץ מעל רוב הגשמים רשם אותה בחומו המעגל כדי"ט דתענית. ועל מ"ש הטור וה"מ בארץ הריס וכו'. רשם אותה שאמרו דב"ב ע"כ. תנא שנה שגשמיה מרובין וכו'. ועל זה הביא תשובה הר"ם בר למתן (שהוא חסר חר"ם בנו ושיא בעיות המדפיס לו שבאמת חסר מרן שם חסר אבו ובן מיהר"ל בורכ ז"ל רבו של מרן ז"ל בעובריו מצו"ת פיס ועי"ל בדי למוסק לא"ל תוב"ב עבר דרך ל"ר"ל ועי"ל ובעתק מפם אב ובן ובכדיו - ולפשר בלגם בקיבן אחד ועי"ל המלא הרבם שבוטים בום פעם משתמש בשם אביו ופעם בשם בנו ופעם בשם בבדיו ופעמים מוחלפת הבשמה) שכל שהגשמים מטשטשין את הקרקע. מתרעין ומבקשים רחמים ולא הביא כל ראיות הרשב"ם ז"ל שבלאו הבי בבר הדבר מובן מאליו. שכל שרוב הגשמים הוגם גורמים לא טובה ולא רוב טובה אלא רעבה ויוב רעבה. ודאי ברה גדולה היא ומובן מדברי הטור ומכל דברי הראשונים ומהתלמוד נופיה כמב"ם הבאה ומה בשאין באים לטובה ולשבעה מפני שמפילין בתיהם (שאפי' הם לא ולבלו בבי מדובה ולא: ולבלו בבי מרובים הבית מפני הגשם) עב"ו מתפללין. כ"ם בשאין גורמין הטובה כלל אלא אדרבא רעבון לב"ע ודאי מתפללין ומתרעין ומבקשים רחמים בכל כחם. ולא בתחדם בתבו' הרשב"ם אלא אופן ההתרעה אם הוא בסדר שאר תעניות או לא. ואופן התפלה הראויה ועל זה הביאו מרן ז"ל דברים בהויתן. אלא שם אוזה שיטוים בין נוסח התפלה שהביא מרן ז"ל בשם הרשב"ם ז"ל לנוסח הכתוב לפנינו בתשובותיו הנדפסות הנז"ל.

השינוי הראשון: שמרן כתב שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל

ושראל כמאמר רז"ל. ושם כתב אלא בשבילם ונראה דבן הוא העיקר דעל אותם שאמר ותתנהג עם בניך במדת רחמיך עליהם הוא אמר שאין פורענות בא לעולם אלא בשבילם. דנוסח ברוך להיות מלוחלח ודברים מקושרים ומוכנים למתפלל:

השינוי השני: הוא שמרן כתב בעבת עליהם אינם יכולין לקבל והוא בא אמת

נוסח שהתפלל חוני המעגל המובא בתענית דב"ב ע"א. אלא שהרשב"ם ז"ל בנוסחתו אשר סידר כתב: ויהי רצון מלפניך שלא תבעום עליהם שאינם יכולין לקבל. וכך דייקינן שפיר שאמת עם הרשב"ם בשנותו מנוסח חוני המעגל. והטעם מבואר ופשוט שבין שהרשב"ם הרבה תפלת רוב"ה ב"ג ותפלת חוני המעגל ונעשאן תפלה אחת. א"כ כיון שבבר התחיל בתפלת רוב"ה ב"ג והיא: שובבשו רחמיך את בעשיך וגולו רחמיך על מדותיך הרי אין כאן בעם. או כמו שתאמר תפלה שלא יבעום. ואחר שסידר התחלת תפלתו באופן זה. איך ובייס. בעבת עליהם אינם יכולין לקבל? מלבד שאינו ממשבע הלשון. עוד זאת דהיו במעבע תרתי דסתרן ובמוכן. הבל בהומרו: יהי רצון שלא תבעום. הוי תפלה בעין מאי דפתח בה שובבשו רחמיך ובאן מוסיף בעם על תפלה זו. יהי רצון שלא תבעום יען אינם יכולין לקבל. והוא סדר באתומשבח הא לאו הבי הוי התפלה שהתחיל בה בדרך רוצו ומסיים בה: בעבת עליהם אינם יכולין לקבל. כמתפלל בזרוע. וע"כ סידר הבל בדרך רוצו ושפתים יסך. ורואה לדבר דלא אוכבת לן אי אינה ממעבע חוני המעגל שהרי הוא התפלל שיפסקו הגשמים. ויהיה ריוח בעולם והרשב"ם ונם מרן ז"ל שהביא בשמו סידר: ויהי רצון שיהיה ריוח בעולם. והוא הא אמת דאיך בתפלל שיפסקו הגשמים דמשמע מכל וכל ואנו ברוכי לגשמי רצון ברכה ונדבה? ולזה לא סידר כי אם שיהא ריוח בעולם. ואין להביא ראיה מחוני המעגל כי הוא היה בבן המתחנה אבל אבינו. ואם יפסקו הגשמים מכל וכל היה חוזר ומתפלל ובענה ומי במהוה? לא כן אנן יד עניי לריך שתהיה התפלה שנורה בפיו מבלי סוס פקפוק והוא ברור. וכן אותה בירושלמי ועיין יפה מראה בביאורו לשם. ולקמן נרחיב הדיבור בזה:

השינוי השלישי: שמרן ז"ל סיים נוסח התפלה בשתי תיבות וזכור

רחמיך ותו לא. והרשב"ם כתב וז"ל: וזכור רחמיך וכו'. ובעבל הרחמים ירחם עלינו ברחמיו וברוב חסדיו. ויעשה עמנו לטובה אות. למען חסדיו ובבדיו. אמן ואמן. ע"כ נוסח התפלה שסידר הרשב"ם ז"ל. ומרן ז"ל קיצר בה:

הנה תחילה יש לנו לדעת מאי האי וזכור רחמיך וכו'? אזה פסוקים הם? ואזה תפלה הוא?

דנראה בלאו מדבר על הידוע ואנחנו לא נדע מה הוא זה? וזאת שמת מה שהוסיף ובבעל הרחמים ירחם עלינו וכו' למען חסדיו ובבדיו. על מה אדעה הוטבעו? כי זו אינה לא מתפלת רוב"ה ב"ג ולא מתפלת חוני המעגל. ומהיכן הוסיף דברים הללו? ומי הבריחו? הבל בר דייקינן שפיר בם הדברים האלו בחכמה רבה ידרש ומבאר חכמינו ז"ל שאב אותם שהרי אמרו בשמות רבה פ' מ"ד וזכור לאברהם וכו'. פתח רבי תנחומא בר אבא נבן ממגדים תסיב למה נמשלו ישראל לנבן. אלא מה נבן הוא חיה ובשעבת על עצים מתים. בך ישראל הם חיים וקיימים ובשעבנין על המתים אלו האבות. וכן אתה מוצא בבה תפלות התפלל אליהו בהר הבבמל שתרד אש בד"א ענני ה' ענני ולא נענה. אלא בין שהזבור את המתים ואמר ה' אלהי אברהם וכו' מיד נענה מה בתיב ותפיל אש

ה'

ה׳ · וכן משה כשעמד שעשו ישראל אותו מעשה עמד ולמד עליהם זכות אברהם יוסף ואברהם עליהם - ולא נענש · אלא כיון שהזכיר את המתים מיד נענש שנה׳ זכור לאברהם וכו׳ מה כתיב בתריה וינחם ה׳ על הרעה (נראה דהגהות מלוקות הם ענינו של מרע״ם שפרי בברכות דיו״ד למדו מכאן דתפילה בזכות אחרים מועלת לו בזכותו מכ״ל אמנם כישוש״ב · ואלו שכל מביאור דבכר אלה בזכות עלמי ולא בשבח · ואין הפרקי מפרים לעמיד על ביאור דבר זה כי היא אין מבאביין אחר אחרנו כו׳) הוי כשם שהנפן הזאת חיה ונשענת על עליה מתים · כך ישראל חיים ונשענים על הזכות בשהם מתים הוי זכור לאברהם עכ״ל המאמר · ובעין שם כל אותה פרשה מתחלתה ועד סופה שמאריך כולה ומבארת שצריך להזכיר חסדי אבות העולם · אם במסירת אברהם נופו לכבשן האש · ואם בעקידת יצחק בנו · ואם בתמימות יעקב ובלותו כיעוש״כ כי אינו יכול להעתיק כל אותם המאמרים הרבים · ומעתה מה מאד הקדים הרשב״ם ז״ל בנוסח תפלתו לסיים : בזכור רחמיך של אבינו מלכנו הבא אחר נפילת אפים שהם נוסחו : זכור רחמיך ה׳ וחסדיך כי מעולם המה · יהי חסדך ה׳ עלינו כאשר יחלנו לך · אל תזכור לנו עונות ראשוני׳ וכו׳ · עזרנו כשם ה׳ וכו׳ · חננו ה׳ חננו וכו׳ · ברונו רחם תזכור · ברונו תמימות תזכור · ברונו עקידה תזכור · ברונו תמימות תזכור · ה׳ הושיעה המלך יענינו ביום קראנו · ע״כ · הרא״ש בעיניך שנוסח ר׳ ברונו הבאים בתפי׳ אבינו מלכנו הם ממש מבוטים לאותו מדרש הנז״ל · שהרי ברונו רחם הזכור · הא׳ הוא רומז על פסוק כי אל רחום ה׳ אלהיך לא ירפך · ולא ישחיתך · ולא ישכח את ברית אבותיך · והנ׳ אחרים · הא׳ : וזכרון אהבת אברהם · והב׳ : עקידת יצחק · והג׳ : תמימות יעקב : וע״ז שביר סיים הרשב״ם נוסח תפילתו בדברים אלו · והוסיף בפירוש ובעל הרחמים ירחם עלינו וכו׳ למען חסדיו ועבדיו · להורות כי אין לנו להתפלל שום תפילה מבלי הזכרת חסדי אבות וזכותם וק״ו ממשה ואליהו · ראל תשיבני הרי ריב״ם כ״ג וחזני המענגל לפניך ולא הזכירו בתפלתם הנז״ל חסדי אבות ז״ל ברוב״ם כ״ג תפלה קצרה התפלל יען שהיה הדבר פתוח שאמר לו בני בדבני ובדך את ה׳ המבורך בתפלה קצרה זו · וה״כ מהרי טעמי לא היה מקום להזכרת זכות אבות אי משום דהתם בדבה היה · ולא בסדר תפלה · והמבבכים כי היה ברוך לבלר ולא להאריך בדברים מפני נגלוי שבוגה · והוא ברור · וענין חזני המענגל אין להבין דאיה כי היה בכן המתחנה · עד שהיה מפלוג בתפלותיו בהתבתו יתברך · ופוק חזי מה שלח לו שמעון בן שטח הלמלא חזני אתה וכו׳ · ה״כ אין להבין דאיה מעבחה תפלתו ומלאה דברי גאונו הרשב״ם ז״ל שמוכים לבר־לעולם עשויים בחמת ויסר · וכן ראוי לסדר מבלי בים ריח סתם · ומבן ז״ל הפשר לא הוו בריה כל התשובה כמו שבבר בתבנו שמוהר״י בי רב ז״ל העתיק מהם מה שנראה לו והוא ברור :

המור״ם מכל האמור ומדובר הוא זה שאם ריב הנשמים מקלקלין ומטשטשין את הקדקב · אז נורמים מפילת · הא׳ ואלו אונס רוב טובה · כי אם רוב רעה והיא לרה גדולה · ואלו להתרעב לבני בחן ולסדר תפלה זאת של הרשב״ם בכל תפלה ותפלה עד שיהיו נעשים · ומוסף התפלה מוכחת שהיא כל לרה גדולה שהרי אומר : יהי רצון שלא תבעום וברבנו רחם וכו׳ · ואם רוב הנשמים מטרחין ובורמין מעשים מעשה ומתן · אבל הם לבדבה ואונס מקלקלן · הא׳ ואלו אסור נמור להתפלל ולרלית · והוא ברור ומבורר מכל האמור עד שאין אנו לריכים להחזיר הדברים · ומעתה הרואה ראה כמה קשים דברי הב״ח שעירבב הדברים ומתחילה הביא על מ״ש הטור חוץ מבעל רוב נשמים · ההיא דאמרו בתענית דו״ע עד שיבלו שפתותיכם מלומר דו ואין מתפללין עליה · וסיים וכתב וז״ל · ומיהו מדלין לפניו בנוסח תפלה שהביא הב״י ז״ל ועי״ש שהעתיקה כולה וסיים וכתב : ואין זו תפלה שתפסוק רוב טובה אלא שופר בעשו וכו׳ ועיין בדבריו ואחרי המחי״ר שפור בתבתי שעירבב הדברים · שאם אין ברוב הנשמים שום קלקול והפסד ומפולת כי אם טורח כני אדם ומיעוט משא ומתן אין להתפלל כלל · ואיך יתפללו שופר בעשו כל שאין בעם כי אם רחמים פשוטים ? והרי אמרו קשה יומא דמטרא כיומא דדינא ועכ״ז שהעולם לריכים לבן הו שמשפיעים רוב טובה הוו רחמים פשוטים וא״ו להתפלל שופר בעשו ואפילו ריח רולוי ואם נורמין רעה גדולה הא׳ ואלו מתריעין ומה שהנו אומרים לא רוב טובה רלונו לומר על בוף ריבוי הנשמים שבעלמם הם רוב טובה · אבל אם יבואו באופן שמקלקלין הו מפסידין הם רוב פורענות ממש ואיך התרעה ולא ריבוי בעלמא ומי גרס לבב״ח כל זה אם לא שבמחילה מבבודו לא דקדק בסדר הבאת תשו׳ הר״ש ז״ל · שהביא אותה מרן הקדוש על מ״ש הטור וה״מ בארץ הריס וכו׳ שמשתבי על גרה גדולה ועל זה בחכמה יסד הר״ש מרן ז״ל והביא תשו׳ הר״ש ז״ל · ונוסח התפלה שהיא בתחלת תפלה ראויה לגרה ולא לרולוי והוא ברור · ובפרט בראותינו עבבינו כל תשו׳ הרשב״ם בסיבוגה ובקומתה אין לסמוך על דברי הב״ח ז״ל כל עיקר · ומנהג קדקדא שהביא אין ספק שלא התקינו הראשונים להתפלל בי אם בשוב גרה בדבני נשמים וברור · ומן התימה על הרב בדבי יוסף ז״ל שהביא תשו׳ הרשב״ם בהלו מצוין ולא בתנוה ומורה מקום על תשו׳ שהביא מרן משם הרשב״ם אבינו ולא נתעורר מב״ו בדאו לאחרון · ולא עוד אלא שאין תשובה זאת לענין בסי׳ תקע״ו סי״ה בהיתו הסעיף היא כל סי׳ תקע״ו של הטור · וכללו מרן בסעיף י״ה של סי׳ תקע״ו : וסי׳ תקע״ו של הב״ע הוא כל תשו׳ הרשב״ם ז״ל הנז״ל · ובאן סיים דאוי לפנין הטו׳ הרשב״ם בי משם חולב כל סי׳ תקע״ו של הב״ע והוא ברור · וממולא דבר התבדר ויתר שכל שרוב הנשמי׳ אין נורמין פורענות כתו א״ו שהוא ארץ הריס ובנינה חזקים · אסור להתפלל כל עיקר וזהו פסק מרן של סי׳ תקע״ו סעיף י״ה · וסי׳ תקע״ו של הב״ע שאם הביא ניסח התפלה מיוחד בשרוב הנשמים חיריס לפורענות בניפן · והוא ברור בשמם : ושו״ר להרב מהמור מרדבי בדבי ז״ל בסי׳ תקע״ו שהעלה בכל האמור · והיינו שסי׳ תקע״ו של הב״ע הוא תשו׳ הר״ש ז״ל המובאה בב״י עם התפלה וסיים וכתב וז״ל ומבמע שם בהביא ובאן בב״ע דנוסח זה אומרים במקום הבתים ומפסידים הזריעה ובוולא אבל לא היבא שהרין נותן שאין מתפללין על רוב הנשמים ע״ל סי׳ תקע״ו סעיף י״ה · הבן דואה דהרב מהמר מרדבי ז״ל בדיה לזה מתשו׳ הרשב״ם המובאה בב״י · ומלשונות הב״ע דאין מתפללין תפלה זו אלא בשבאים הנשמים לרעה ובנון שמטשטשין את הקדקב אז מפילים

מפולים הכתיב הא לאו הכי אין מתפללין תפלה שאין
כאן כעס והוא ברור אלא דהרב תאמר מרדכי סיים
וכתב ז"ל · וקשיא לי שהרי משמעות לשון הש"ס הוא
דכמקום שאמרו שאין מתפללין על רוב טובה הוא מרים
נוסח כוונה זו וכת"ש · וכן משמע מרבני הב"ח ז"ל
ולריך להתיישב בדבר עכ"ד · ואין ספק שכוונתו
להקשות מת"ש בדב"נ בכרייתא במעשה דחוני המעגל
שאחר שירדו כועף עד שכל טיפה היתה כמלא פי
חבית ואמרו לו כמדומין אנו שאין גשמים יורדים אלא
לאבד את העולם ואמר לפניו לא כך שאלתי אלא גשמי
רצון ברכה וברכה ושוב ירדו כתקנן עד שעלו כולם להר
הבית מפני הגשמי' ואמרו לו רבי! בשם שהתפללת שירדו
כך התפלל שילכו · ואמר להם כך מקובלני שאין מתפללין
על רוב טובה ואף על פי כן הכיאו לו פר הודאה
והכיאו לו וסמך שתי ידיו עליו והתפלל התפלה
שאומים יכולים לסבול רוב טובה וכו' כיעויין שם
באורך הנה מזה מוכח שאחרי שהיו גשמי רצון
ברכה וברכה ולא היה פחד מפולת · אלא שהיה
טורח לעם להיות על פני המים כלעבר עד שעלו להר
הבית שהיה יותר גבוה מפני הגשמים ע"ז אמר
שאין מתפללין על רוב טוב · ועכ"ז מתפלל אותה
תפלה וזהו שכתב הרב כ"ח ז"ל · ואע"פי כן מרלין
וכנ"ל · זהו תכלית קושית הרב מאמר מרדכי ז"ל ·
אבל אחר המחי"ר לא הקדקו יפה לא הוא ולא הב"ח ·
שהרי הכרייתא הזאת אין מי שיוכל להכחיש שהרחיבה
דברים שאינם במשנה · וקילרה לזה דברים שבאו
במשנה · והמעשה מעשה אחד בלי ספק במשנה ·
כשירדו בתקנן · ועלו להר הבית · ושאלו לו שיתפלל
השיב להם לאו ורצו אם נמחית אבן הטועים · ודבר
זה לא הוכחה בכרייתא · שלא שאמר להם אעפ"כ הכיאו
לי פר וכו' והתפלל אותה תפלה · ודבר זה האחרון
חסר במשנה · ר"ל שאחר שאמר להם לאו ורצו אם
נמחית אבן הטועים לא סיפרה כלום מהי הוה אח"ז ·
ובכרייתא מודיענו שהיה הבאת הפר והתפלה · וא"כ
בהכרח הכל מעשה אחד וכלא קיצור הכרייתא והמשנה
הוצרכו וכולם לפרש שמ"ש במשנה לאו ורצו אם נמחית
אבן הטועים רצה לומר הלעו שכיון שירדו בתקנן ודאי
הם רוב טובה שהיא ארץ הרים ונבעות ואינה מעשטשין
את הקרקע הא ודאי אין מתפללין מפני הטורח הזה
שיש לכם שעלותם להר הבית · אבל אם נמחית אבן
הטועים ממקומה הא' ודאי יש פחד מפולת ורצוי
להתפלל וכן פי' הרשב"ם שם והרב מוסגים לדוד ז"ל
כפי' שנגיות שלו · וכזה מנח הוה ניחא לן על שהתפלל
שכיון שנמחית אבן הטועים הרי סומן למפולת וכזה לא
הוה קשיא מה שהקשה הרב מאמר מרדכי הנז"ל
ודאיתי הב"ח הנז"ל · אלא דאם כנים אנו כפי' זה מאי
האי דסיומו בכרייתא · שאמר להם אע"פי כן · הביאו
לי פר וכו' · והתפלל וכו' ? מאי אף על פי כן ?
אלא חיובא דמיא להתפלל אם נמחית אבן הטועים
מפני המפולת ? אלא והאי שמ"ש בכרייתא אע"פי כן
מוכרח שפי' לאו ורצו אם נמחית אבן הטועים אינו
בלשון פירשני שבבשני לחשש מפולת · שלא כמו שפירשו
בירושלמי בפרקין ז"ל אמר להם לאו ורצו אם נמחית
אבן הטועים וכו' · אמר להם בשם שא"ה לאבן הזאת
להמחות מן העולם כך א"א להתפלל על הגשמים
שילכו להם · אלא לאו והביאו לי פר של הודיות ·
ולאו והביאו לו פר של הודיות וסמך כ' ידיו עליו
ואמר רבש"ע וכו' ע"כ לשון הירושלמי · וכן פי' הר"ן
ז"ל שבשם שא"א לאבן שתמחה כך א"א להתפלל על
רוב טובה · והרב תוי"ט הביא דברי הר"ן אלו וכתב
וכן הוא בברייתא שאין מתפללין על רוב טובה ·
ונעלם ממנו שמקור דברי הר"ן ולשונו הוא מהירושלמי
הנ"ל וכמו שהקשה עליו בספר דקדוקי חכמים
עיין עליו · ורבינו עובדיה שם בפי' המשנה כתב
כיולא לזה וז"ל · ומ"כ שהיתה נבוה מאד ולא היה
אפשר שתתבטל בגשמים אלא א"כ בא מכיל לעולם
עכ"ד · ורבינו יעביץ הרא"שון בפקקיו למכלתין נדפסו
בספר אהלי יצחק כונאן ז"ל פירש וז"ל : ע"כ נרה
שלא תבא על הציבור מתרעין חיץ מרוב גשמים וכו'
פי' חיץ מרוב גשמים · לא כמו חלקה אחת תימטר
דמתקלקל' התבואה כדאמ' ר' יהודה שמיומים לקללה
הלא שבבר ירדו גשמים הרבה וטורח הוא לפני הדם ·
אבל אין מקלקלין התבואה אם נמחית אבן הטועים ·
אבן גדולה היתה בירושלים וכו' ולעולם לא יתבן שהיו
כל כך גשמי' מרובי' בירושלים עד שתתבטל אותה האבן
בימים ובדי להפליגה מעליו אמר כך עכ"ד · וכן פי'
בש"מ לבע"מ על דב"ח מהש"ס לפי שהיה רוחה לותם
דיודע היה שאינה יכולה להמחות ולא היה אומר שלא בדי
לדחיתם שאין מתפללי' על רוב טובה עכ"ד · ועיין פתח
עינים בבלבתין מה שהביא פי' הגאונים שפי' עם פי'
הירושלמי הנ"ל · הבך רואה שהמקובלת · והגאונים ·
ושלשת הרועים · רבינו יעביץ · והר"ן · ורבינו
עובדיה · שבולם פי' כפי' הירושלמי שפי' לאו ורצו
אם נמחית אבן הטועים הוא לומר להם שא"א להתפלל
כיון שירדו בתקון ואין מטשטשין את הקרקע ולוכל
חשש מפולת · אלא שאפילו שהפלגנם מעליו מפני שלא
היה יכול להתפלל · ורצה דהם הבבירו עליו ותוך כיון
שרצוהו שהוא לפני הקדוש ב"ה בבן המחמטא אלא
הביו שיעשה להם גם זה לפנים משורת הדין בבוחו
הגדול · וע"ז הוסיפו בברייתא שאמר להם אעפ"פי
כן אני נשמע לבם אבל הביאו לי פר הודאה והיינו
להתודות עליו ועשה לו סמיכה כמו שפירש"י (יש' קרבן
העדה דמה פרש"י ובתב שהיה קרבן שירצאם ממש ודברי רש"י נראים
ויאחר שסרי סיפר שסמך כ' ידיו עליו ואינו סמיכה על ודוי בבירבא
וזהו שדקדק רש"י בבאן לסתורות עליו ועשה לי סמיכה ודוק היטב ·
וכן פי' הרמב"ם בפירוש המשניות וז"ל : ונמצר המעשה בו הוא שהתפלל
ותתודה על חטאתיו ומוד בחלק המעבר) · כי היה מתירא
מלעבור על קבלת האבותיו שאין מתפללין עלרוב טובה
כיון שאינו מביא מזק אלא טורח בני הדם וע"ז אמר
להם שיביאו לו פר להתודות וכפרש"י והרמב"ם · ודבר
זה מבואר יותר מהירושלמי שבך אמרו · אמר
להם בשם שא"א לאבן הזאת להמחות מן העולם בך
א"א להתפלל על הגשמים שילבו אלא אלא לאו לבו והביאו
לי פר הודיה וכו' דלשון הירושלמי הזה ברוזא קרי
בחיל שלא היה אפשר בעולם להתפלל אם לא בהקדמת
קרבן וודוי על איזו עון והוא ברור בשמם · ובזה תמו
תלונות המאמר מרדכי והבדת הב"ח שבאמת מאן
ספין ומאן רקיע להתפלל על רוב טובה בל שאין מזק
תבואות ומפולת באין מהם מאחר שהוא ירושלמי
ערוך שפי' בשם שא"א לאבן הזאת להמחות מן העולם
בך אין מתפללין על רוב טובה וירושלמי זה בר סמבא
הוא · חדא דלא פליג אתלמודא דידן ודיבא יתיב לפסוק
כמותו · ועוד שבל גדולי הראשונים הנ"ל פי' מתני'
שאמרו לאו ורצו אם נמחית אבן הטועים כפירוש
הירושלמי ממש · תו מי יכול להקל ראשו לעמוד בתפלה

לו ברילוי מאחר שראינו שאפי' אותה תפלה קצרה לא
התפלל אותה חוטי אם לא כהכאת קרבן וידוי ונם שהיה
חוטי יחיד בדורו ואין מביאים ראיה ממנו והוא ברור
יותר מביעת בכותבא · וראיה הב"מ שהוציא דין מחודש
להתפלל ולרצות בתפלה זאת אין לו על מה לסתיך כלל
כלל לא · ונעלם ממנו אמנוהה דספרי וברא"ש לשון
הירושלמי ודוק היטב · ועיין יפה מראה בביאורו על
הירושלמי זה ודוק כי נתישבה תמיהתו על הכללי
שהתפלל ויפסקו · ודוק · ועיין ג"כ מוהרש"א בחי' אגדות
בר"ה · כך מקובלני שאין מתפללין על רוב טובה ·
שבתב וז"ל: בר' לפ"ם דטעם הדבר שאין מתפללין על
רוב טובה אע"ג דטובה זאת דעה היא (כמ"ש לעיל)
שמטשטשין את הארץ ואינה מוליאה פירות מ"מ הוי
בכפוי טובה · כיון שמתחילה היה מתפלל ומבקש על
הנשמים שהם טובה לעולם . אבל אמר הביאו לי פר
הורה להחודות עליו כפרש"י דהייטו להתודות שלא יפה
עשה שביקש ביטול על רוב טובה עכ"ד · וכתב דבריו
נפלאים שפי' דזה הרוב טובה שהיה באחרונה שירדו
בתקנן והיה בארץ ישראל שארץ הרים ונבעות היא
שיפרש שהיה דעה שמטשטשין את הקרקע · ואלו הוה
הכי כדין היה לו להתפלל · ומה לנו אם הנשמים הם
טובה כיון שבו בפרק הוו מחרבים את העולם ומביאים
את הרעבון ומהי שבא מסאר גרות שמתפללין ומתריעין
עליהם הא והא פיקוח נפשות מינהו · ועוד הרי לעיל
בשירדו בזעף עד שהיה מראה כאלו באין לאבד את
העולם לא חשש לומר להם אין מתפללין על רוב טובה
אלא תכף התפלל כאומרו לא כך שאלתי אלא נשמי
רצון ברכה ונדבה · ואלו נם אותם שירדו בתקנן היו
גרמים דעבון היה לו להתפלל תכף דמאי שנא מאותם
שבאו בזעף · וכי מפני שאותם היו מאבדים את העולם
בהרף עין ואותם של בתקנן היו מאבדים את העולם
מעט מעט מפני הרעב · לא היה חייב להתפלל ? הא
ודאי לא יתכן דרך ה' ! ואיך פה קדוש ואמר כן ? אלא
האמת הוא שהתפלה היתה מפני טורח בני אדם ולא
היה שבנה ורוב הנשמים בארץ הרים ונבעות כא"י
תוב"כ אם רוב טובה בעצם וע"ז ודאי לא היה יכול
להתפלל אם לא בהביאו פר וידוי ויקודה על אותו עון
שהכביד בתפלתו יותר מדי וכמו שפי' בסו"ד שלא יפה
עשה שבקש ביטול על רוב טובה · והיינו שביקש ביטול
הנשמים מפני טורח בני אדם שעלו להר הבית ולא
מפני שהיה שבנה והיה דעה בעצם · והחרי המחי"ר
דבריו אינם מחוורים כלל ודוק ·

זה נוסח התפלה מועתק מתשו' הרשב"ש סימן קע"ג
שהתפללו אותה ברומי בחמשה בחי בנסיות ·

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שיכבשו
רחמיך את כעסך וינולו רחמיך על מדותיך
ותתנהג עם בניך במדת רחמים ותכנס להם לפנים
משורת הדין וכטובך הגדול רחם עלינו שלין פורענות
באה לעולם אלא בשבילם והם עמך ונחלתך שהוצאת
מארץ מצרים ואין יכולין לקבל לא רוב טובה ולא רוב
רעה השפעת עליהם טובה אין יכולין לקבל · ויהי רצון
מלפניך שלא תבעוס עליהם שאינם יכולים לקבל · ויהי
רצון מלפניך שיהא ריוח בעולם · וזכור רחמיך ה'
וחסדיך כי מעולם המה · ויהי חסדך ה' עלינו כאשר
יחלנו לך · אל תזכור לנו עונות ראשונים מהר יקדמונו
רחמיך כי דלונו מאד עזרנו בשם ה' עושה שמים
ה 5

וארץ · חננו ה' חננו כי רב שבענו בוז ברונו רחם
חזכור ברונו אהבה תזכור ברונו עקידה תזכור ברונו
תמימות חזכור ה' הושיעה המלך יענינו ביום קראנו ·
כיקוק ידע יצרנו זכור כי עפר אנחנו עזרת אלהי ושענו
על דבר כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו למען
שמך · כן יאמר ה' כעל הרחמים לרחם עלינו ברחמיו
וברוב חסדיו ויעשה עמנו לטובה אות למען חסידיו
ועבדיו אמן ואמן:

סימן ו'

לאנקונא להמשכיל היר"א את דבר ה' נר"ו

שאלה זה ימים שנשאלתי מאהוב אחד וז"ל:
הוריעני אם בשבת נאבד המפתח של
ב"הב אם מוכל להביא נוי חומן שיסבור המפתח כדי
שיבואו ויתפללו בציבור מי אמרי' אחי עשה דתפלה
ודחי שבת דרבנן או דילמא נס בכאן אמרינן עשו
חיוב לרבייהם בשל תורה · ולא תשובתי אליו: באמת
נפלאה שאלתך לי הן מקדם ממה שנזרת אומר שהתפלה
מצות עשה בלי שום פקפוק · ובבר נודע דהדבר תלוי
במחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן וכו' · וזהו שהיה קשה
לי בדברי הקשב"ן ח"ב סי' קס"ב דמסיק ותני דדבריה
שבקדושה הויין מהת' וכו' ועו"ש · דמהיכא תיתי דהא
תפלה נופה לא הוא מדאורייתא וכדאמרן · אח"ך
ראיתי להר"ן בפ' הקירא אה המנילה שכתב בפירוש
דקרא דונקדשתי בתוך בנ"י לא הוא אלא אסמכתא
דסדר תפלה נופה לא הוא אלא מדרבנן ומ"מ נס לפי
דעת הרמב"ם שסובר שהיא מ"ע דאורייתא אינו חייב
להתפלל ג' פעמים ביום וכמ"ש הרא"ה בס' המצות
וא"כ הוא דחוק נס לפי דעת הרמב"ם שיבא לידי ביטול
מ"ע כי א"א שלא התפללו אפי' פעם אחת באותו יום
או שלא ימצאו שום ב"הב אחרת או שום ב"הם ועוד
ובלו להתפלל בי' בבית יחיד מהקהל כי כל כי עשרה
שבינתא שריא באופן כי הוא מן הנמנע ביטול מצות
תפלה עכור זאת הסיבה נס לא ידעתי מקום סניקא
לומר מי אמרי' אחי עשה וכו' · דהא בת קול מכרזת
ואומרת העמידו דבריהם בשוא"ת ולא חשו לבטל שופר
ולולב ביום א' משום שבות דרבנן · ועוד כמה דבריהם
בטלו בשוא"ת · כי על פי הדברים האלה אין מקום
לשאלתך כי אם לענין קדושת ס"ת · אם לא היה בעיר
שום ב"הב אחרת · ועוד אין לך לחקור אלא אם יש
העיקרא דדינא איסור נמור לשבור המפתח לצורך
והיה נראה להתיר מהא דתנן שובר א"ם את החבית
וכו' וכ"ש בנדון שלפנינו שהוא לצורך מצוה וכמ"ש
התשב"ן בסי' המנ"ל וז"ל: וקרא"ת התורה מצות עשה
היא וא"ן לפנים שאפי' ברכה לפנים היא מהת' וכו'
והרמב"ן בס' המצות הכניסה במנין המצות ע"כ · ברם
כד רייקא שפיר נראה דליבא למינמר מינה על פהנמתא
דנא שבבר חילקו בתוספות שם דקמ"ו ד"ה שובר אדם
את החבית דדוקא במוסתקי שרי ונם כדיבור שלאחריו
בתבו בפי' על הנהא דחותמות שבבלים מתיר אף
מפקיע דפותחת של עץ ושל מתבת אסור לשבר ולא
נעלם דדבר זה בבר נפתח בי"אשונים והוי פלוגתא
דרבותא מ"מ אם יסכימו עמי בלע"ד לסמוך בשעת
הדחק אסברת מוהרי"ל שהתיר לומר לנוי לפתוח מסגר
הדלת

הדלת שבחדר בכלי אומנו' כיון דכלאו הכי חזיכן לרבו של הרב מוהרי"ע שהתיר לשכר מפתחות של האדון כדי להוציא ס"ת באדנ"ל אע"פ שהיו שם הרבה בתי כנסיות בעיר ומיהו יותר טוב לשכור הפתח מלשכור המנעול כאשר כתב מורי הרב אשכנזי זצוק"ל בספרו הבהיר בית מנוחה מסי הרדב"ז והיה זה שלום. ורבי אדוני ורוזני אם יפה השבתי ויאיר עיני בהלכה:

נאם עבדו ותלמידו הכפוף בחרמים לעמת תורתו הכו"ח פה **אנקונא** יע"א יום א' לסדר והשיבני דבר

הצעיר **יצחק רפאל אשכנזי** ס"ט

תשובה

יום ש"ק ב' של חנוכה. אך הייתי מוטל על ערש דוי נגוע ומוכה ומעונה ותחתי אדנו כי הן בעון הזמן כובד נגב לשטן ויך שר"ו אחור מרפת עולם. היום אומר נעה על פרך הימנית כי יסרתיך למשפט עד שיקרוס התחתון בעוכר קשה כאבן. השתא קשיא סיפא ולמחר כריסה התעוף עיניך סובב סובב הרוח בראש וכוזקן לרות תכופות ורוח זלעפות אוי אחי! אריך בשיחי הייתי ריע לפפרדע נמו אזעק ואשוע אהה! מה זאת עשה לי אלהים לי כי קרא ס' לרעה פצע וחבורה מחל"ה ומוע"ה כולם נקבלו ובאו והיו לאחור מושבות דבתב רחמנא מרבה ישובה מרבה חכמה לשבת ובמה. אב"א קרא אב"א נמרה אב"א סברא הן הנה לאחור"ב כיום סמכי מרבנא לחרבנא ויטועו אמות הספים ואנה אני בא לבית המדרש ואדהכי והכי הן בעודני מתנולל כדמי האיר וזרח מעשה הכתב אשר בוכנו ודיך מעשה אלבעותיך די השיב תשובה נאמת בענין אכידת מפתח ב"הב ואני בפתחי אורו עיני כל מעיני ואמרתי אני אל לבי עתה ידעתי כי הושיע ה' משיח"ו ובעבור משמי קדשו להחזיקתי כיום הזה ליסרני ביסורין שאין בהם כיטול תורה דבריס שאדם דם ולא עומד ולא יושב אלא מוטה יש בהן יותר מכדי הסכה והנני בא להשיב ולחרוש בעבו ברזל מה שהטיתי וקריתי לי שנים מן הסיטין מתוך חולוי ה' ירפאני רפואה שלמה.

ואומר

הנה מה שנכנסת ודודי בתמי' דברוך להשיב שואלך דבר במה שקרא לתפלה מ"ע והיאית לו המחלוקת הידועה אי תפלה הוי מדרבנן או מדאורייתא. ומפני זה בבואך לדעת הרמב"ם דס"ל דהוי מדאורייתא הוכרחת למשכיני אנפשך ולומר דאיכו מראורייתא כי אם פעם כיום וכיולא משאר הדחיות מספרך אשר בתבת. ואני אומר כי כל זה אינו ענין לדון שלפנינו שמחלקותן של ראשונים הללו לא הריס דנלוו אלא בעצם חיוב הפרטי הישראלי בתפלתו זכה הא ביחיד. אבל להתפלל הא בציבור שזהו דון שלפנינו בוה ליכא ריח מחלוקת בשום אופן. ובכר ידעת מ"ש הרב המבי"ט ז"ל בס' בית אלהים שער היסודות פ' ח"ל דפ"א ע"ד וז"ל. וזהו הטעם אצלי על מה שנראה כי באותו זמן לא היו מתקבצים ישראל בכל מקומות מושבותיהם ערב ובקר ולהריס במקום מיוחד להתפלל בו תפלת ציבור אלא כל א' היה מתפלל ביחיד במקום שיזדמן לו כי לא מצאנו בנביאים ובתוכים תפלת ציבור עד אחר החרבן שתקנו אנשי כנ"הגד"ל בברכות ודברים שבקדושה שאין בפחות מעשרה. וגם כי משה תקן לבני ישראל שיהיו קורין בתורה בשני ובחמישי ושבת והוא בכלל הדברים שאינן בפחות מעשרה ואפי' הכי לענין התפלה אלא היתה סגנון אחד בפי הכל אלא כל אחד בפי נאות לשונו מר' שכל אחד היה מתפלל ביחיד במקום שיזדמן לו והיתה תפלתו נשמעת בשל רבים לפני השכינה הנגלית במקום הקרבן והפסר ב"כ שהיו מתקבצים בבתי כנסיות בב' ובה' לפחות מימי משה רבינו ע"ה שתקן קריאת התורה בהם והיו מתפללים גם כן אז בציבור כל אחד בפי בתו ולא היתה שם חזרת תפלה כי לא היה נוסח מיוחד לה אלא כל אחד היה יודע ובקי בעיב הלשון ויודע לסדר תפלתו למה שנצטרך עכ"ד. והעתקתי כל דבריו כי אפשר אינו בנמצא ביד כל אדם וגם שאנו צריכים לו כמו שיבא לקמן:

הראת

לדעת שתפלה בציבור לא נמצא לה שורש מן התורה ומן הנביאים והיינו לומר שהוא מדרבנן אלובא דב"ע ובר דייקינן שפיר גם זו צריכה רבא מאחר דרב נחמן מאריה דתלמודא אמר לרב יצחק (ברכות ד' ע"ב) כשאמר לו לפחות שיתפלל בשעה שהציבור מתפללין מאי בולי האי? והשיב לו הא דאמר רשב"י על פסוק בעת רצון עניתיך וכו' שהם דברים נכריס כמו מילי דחסידותא בעוד מדרינה ג' ואפשר לא אחרי דרבב"ו קרו ליה בתלמודא שבת דל"א ע"ב מאריה דעוברא ופרש"י מדקדק במעשיו וע"כ זה לא חלי ולא מרגיש ואי תפלת ציבור הוא מצוה דרבנן כל כי האי לא נעלם מעיני רב נחמן ואע"ג דחתשב"ן ח"ב סי' קס"א כעומדו להכרח שבזמן הבית היו מתפללין והבריח ממ"ש ריב"ח במס' סוכה כשהיינו שמחים בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו וכו' משם לתפלת השחר וכו' שנראה קלת מריהטא דלשניה שהיה תפלת ציבור. הנה מלבד שבירו' לא הביאו לשון זה (משם לתפלת השחר) וכמו שכבר נתעורר הוא ז"ל והיפה מראה עיון עליו: (ואגב גרדא אומר דאין להקשות לחתשב"ן מסיפא דאמריכן בברכות דל"א דקאמר לחדיא תלמודא ובול משבא לבולה סיחלם. ת"ל דו סוס עבד מקדמת דבא דמובח דגם בבני סבי' פא' הוי מתפללין דאמור ביחיד ושתשב"ן על ת"ל משתעי) עוד זאת דזו אינה ראיה דהיה הענין בבית שני אחר שהתקינו אנשי כנה"ג תפלת ח"י ע"ז כיון דכולם היו אומרים נוסח אחד ושתתקיים מלכות בית דוד ושלא יתרבה ב"המק וכו' כמ"ש התשב"ן שם בסו"ד אפשר דמוה נתפשט להתפלל בציבור כדי להוציא מי שאינו יודע כיון שבבר אובדו לשונם והגיונם ואני מדבר אשדורית ואני מדבר ארמית אבל מעולם הוא מצוה אפילו מדרבנן להתפלל בציבור כי אם עלדרך שנתפשט בזמננו מעט מעט עפ"י דרשות ואגרות ודברי מוסר וחיווקי סופרים וכן משמע להדיא מתשו' הר"ם בנו סי' קכ"ה שבתב דהנשבע שלא יבנס לבי"הב אינו נשבע לבטל את המצוה חדא שאינה מצוה דאורייתא ותו שיכול להתפלל בשעה שהציבור מתפללין עכ"ד ועוי"ש. נשמע מדבריו דאם יתפלל בשעה שהציבור מתפללין אין בדבר שום פקפוק ולא הוי נשבע אפי' לענבור על דרבנן ואל תשיבני ממ"ש התשב"ן עצמו בסי' קס"ג אשר דברים שבקדושה הנאמרים כי' קרא אותם דאורייתא וממילא תפלת ציבור הוא דאורייתא כי לקמן נעמוד על זה ויתברר דברים אלו כשמלה בעזרת העוזר:

ומאחר

עצות כל האמור דתפלה בציבור הוא לכל הפחות דרבנן כלי שום חולק ח"כ למתוק ידידי! הנע עצמך כי הוא עובדא שנאבד

המפתח

המפתח במנחת ימים טובים דליכא קריאת ס"ת שאז חזר דרכנן נמור וכנרעון יותר וכאמור א"כ היה הדין נותן שלא לשכור המגעול או הפתח אפי' ליכא כ"הכ אחר ולא מקום אחר כדי ליכנס להתפלל כציבור מאחר שהיא מצוה שאינה מכוררת אפי' מדרבנן וכאמור וכל אחר ותפלל ביחיד כי כזה וקיימים המצוה או דאורייתא לדעת הרמב"ם או דרבנן לדעת הרמב"ן וסיעתיה כי כרבים. ואם כה תאמר יהיה כן ויקום הדין את ההר ונלא לקראת שבת מלכתא כתרים בפני כמביא גוי לשבור בתוך הבתים פתח אהל מועד אני אומר לא כן וקודם שאבא לידי נמר דין נמר כמה שבראה לענ"ד לקבוע הלכה לדורות בגדון שלפנינו חובה עלי להעיר אותך משנה שלמה בהחלטה הבולה לסמוך להתיר לדעת מוהרי"ל ומוהרי"ע ועין שקריאת ס"ת סוי מצות עשה כמ"ש התשב"ן שם וא"כ אתי דאורייתא ומפוק דרבנן הא לאו הכי לא היית מולא ודיך ורבנלך בבית המדרש ודידי! ראה גם ראה כמה דברים פלטן הקולמוס שלא מדעת בעלים. חדא להחליט בסתמות דקריאת התורה מצות עשה בלו הדבר מוסכם ואחר האמת אין אלו אלא דברי יחיד והוא רבינו יונה ז"ל שעל בעיא דשלקא בתיקו בברכות ד"ח ע"א דנפיק בין פסוקא לפסוקא ע"ז כתב.ר"יו ז"ל דבון דהוי תיקו דאורייתא לחומרא דנראה להדיא דס"ל דקריאת ס"ת הוא דאורייתא. והנם שהתוספ' בברכות די"נ ע"א ד"ה בל"הק. ס"ל בעד רש"י דבל קריאת ס"ת בציבור הוא מד"ת והקשו עליו דאינה מדאורייתא כי אם פ' וזכור וכו'. בבר תרגם הרשב"א שם בלומרו אא"כ יאמר רש"י שתהא קריאת הפרשיות בגון פ' זכור ופ' פרה וכיוצא בהן מן התורה כיעויין בחידושיו לברכות עי"ש. וגם הרב כ"הנ שבתב בלותה בעיא הנו"ל בלומרו דהוי תיקו דאיסורא לחומרא בבר אוקמוה האחרונים דלא מפני זה הוי בשל תורה אלא דהבונה דבון דהוי תקנת בניאים יש להחמיר בהם כמו בפ' דאורייתא וגם על רבינו יונה שקרא עליה את השם ראור ותא עכ"ז בתב הרב מנוח יהודה ה"ח ס' קמ"ו דלשון מושאל הוא הנה אלו שלשת הרועים דיש בדברייהם בדאי להסתפק דס"ל דהוי מד"ת בבתבו עליהם בל הדברים האמורים כ"ש למה שביארו הדבר להדיא דקס"ת הוי מדברייהם ממש הלא המה התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן והסמ"ג והסמ"ק ומוהרי"ל והרב ת"ה והרב בלר שבע והרב תוי"ט ומרן בב"מ ובב"י ומוהר"ם מינץ והרב חוות יאיר ומור"ם והלבוש ומוהר"א דבוטון בס' לחם רב והרב בית יהודה בולם נקבלו ובאולך למקומותם בארשות"ם בסו"ת סמובה לחיים לשא"ב מר שניי הרב המפורסם מוהרח"ף נר"ו סי' א' ובסי' ב' סמך שתי ידיו עליו הנאון הרמ"ז ז"ל והוסיף נופך בהלה רבות ביעויין בדבריהם באורך ועל בן קצרתי במקום שאמרו להאריך. והאחר בל זה אמור ידידי! אוך יתבן להחליט שק"סת הוא מדאורייתא אחר שלפי בל האמור לא נמצא מתן דס"ל דקס"ת הוי מד"ת ובמו שבתב הרב שא"ב הנו' שם ד"ז ע"ד ואחר שבן לפי משקל אמת בבין הוראתך הדרבא אין לנו להקל לשבור המגעול או הפתח ה"ב אף קס"ת באחד מהם. ואת שנית כמה לא חלי ולא מרגיש פקח שבמתוך להביא אותה תשו' של התשב"ן ח"ב סי' קס"ג לעמוד ברזל ולחומת נחשת אחרי אשר התמה"ה שם לענין הקורא ממש מהרב המנוח ז"ל שם שבתב אחר בויש השאלה בב' חלקי לבנה ועיין לקמן סי' רס"א שרצה להעיר דבתשו' סי' רס"א בריוזא קרי בחיל דקס"ת בציבור הויא דרבנן ושבועה חלה עליה ותשו' זאת הזבירה מר"ן בב"י בי"ד סי' רל"ט ומור"ם שם בהגה והלבוש והלחם רב ואחריה בנדרו במה מרבני אחרונים הנו"ל ונקטו בפסיעות דקס"ת מדבריהם וכן תמה הרב בדב"ו א"ח סי' קל"ה והגה הנאון הרמ"ז זוע"א שם בלותה תשובה בתב לושב דברי התשב"ן לאהדדי ובתב בסו"ד שדברייו קרוב לושב נבדו מר שניי נר"ו. ובשאלי לעצמי בנגש ע"נ ענק ממש אמרתי אעלה על אר"ש מדב"ר מה שנלע"ד לבאר הדברים בשורשן ובבלל דברי דבריהם והבל הולך אל מקום אחר אבל אבחר דרך לעצמי לבאר הדברים ויתר:

ואומר הנה אין ספק. דהשבל מחייב. וגם הרב המבי"ט בהדיא בתמר בן ה"ד לעיל דאחר מתן תורה בל ישראל בתחייבו בלימוד וקריאת התורה והיא חד ממצות עשה שאין לה הפסק ושיעור ובמ"ש בשנה אלו דברים שאין להם שיעור. והוא היה מונה בל מצי"ע ובסופם ת"ח. ובאשר האריך הנאון הרמ"ז ז"ל בראיות מופתיות עד שאין צורך לבופלם. וזהו מן התורה גמור ושלם. וע"ז שברי בתב מרבותא דברבת התורה הוי דאורייתא. בוון שבל ישראל בפני עצמם חייבים בעשה דלימוד. ולבי בענותי מסבים הולך לפ' האמצעית שהיא הרב שא"ב שם ד"ד ע"ב דברבת התורה לפניה דהוי מן התורה היינו ברבה דשחרית. ובעלי ס' זאת הם הרב פר"ח והרב שלגת אריה. והרב מר וקצועה. והנאון הרמ"ז ז"ל. ועם בי מוענטים ואחרוני אחרונים הם. אין מי שיוכל להבחים לבקי נתם ובספריהם. בי מאריות נבדו ועל בוצא באבבע טוריים אלו. יאמר הלבה בבתרקו בי לבם פתוח בפתחו של אולם ועומק עיונם ובקיותם בשרשי הדברים נפלא הוא באחרונים בנודע. וסברא גדולה היא דמן התורה לא מצאנו שום מצוה בציבור. ומצוה דלימוד ועסק התורה אקרקפתא דגברי מנח וא"כ ברבת התורה הויא מדאורייתא בלימוד דיחיד. וב"ש הם הוי ברבים והבל אחד ודוק היטב. הנה נמצא דמן התורה לא קריאת התורה. ולא ס' קדושה. ולא שאר שום מצוה הויא בציבור. ומשה רבינו ע"ה התחיל לתקן שיהיו המצות נעשות ברב עם. והוא התחיל לתקן בקריאת התורה בשבתות וי"ט וב' וה' שיהיה ברבים בדי לעורר לב העם. ושלא תשתבח תורה מישראל. ובשמה בן היא תקנה. ומעולם לא קנתה צורת מצות עשה בשום אופן שבעולם. שהרי המ"ע דשינון אם קרא ק"ש שחרית וערבית ולא ידי חובתו בל לימוד של אותו יום. אם לא שהוא ע"ה בגמור היולא ידי חובתו ע"י שמיעתו בציבור דהו ודאי אם לא שמע ולא לומד ביטל מצות עשה בלי ספק בשבול שלא ולא ידי חובתו הא ביחיד. ולדעת הרמב"ם ז"ל דגם תפלה הויא מדאורייתא נקרא דועבדתם היינו על האופן הנו' שבל אחד מישראל מחוייב להתפלל לפני קונו בפי בחו ואם בפיו מענה לשון יקרים את קדוש ועקב בעבר קדושות ואת אלהי ישראל ועריץ בשורי זמרה בפי מהללו. ובזמן שב"ה הם קיים תקובל תפלתו ברצון לפני האל יתברך בבל עת ובבל זמן ועין ה הה השבינה שרויה בקרב ישראל ע"י הקרבת הקרבן והספעת הנבואה. ובאשר האריך המבי"ט ז"ל ה"ד לעיל. ובאשר נחרב ב"הם התקינו אנשי בנה"ג שיתפללו בציבור בדי להוציא

את מי שאינו יודע. שבזמן שבית המקדש קיים מי שאינו יודע היה די לו בשמיעת קריאת התורה בציבור. כזה היה יוצא י"ח לימוד. והקרבת תמידין כסדרן י"ח עבודה ואחר שנחרב המה רצו לתקן תפילת הציבור במקום קרבן רצוני לומר כדי להוציא את מי שאינו יודע לעבוד את ה' בפיו ובשפתיו. והסתלקות השכינה מקרב מחנה ישראל גרם להם לאסור כמה דברים שלא יהיו נאמרים כי אם בעשרה דוקא. כי כל כי עשרה שכינתא שריא ומבלעדם דברים שבקדושה. וכל שאין עשרה אסור לומר דברים שבקדושה כדרך תפלה ובעבודה. ולדעת כל הפוסקים בסדר תפלה כולה מברכו. ר"ל שאין שום אדם מחויב מן התורה בסדר תפלה וקדושה. כי אם עשה בשיטון ותו לא. ואם רצה להתפלל יתפלל בפי כחו. ואם רצה לקרא בדברים שבקדושה אחר שנחרב הבית לא יוכל לאומרם אלא בי'. וזהו שכתב הר"ן מקרא דונקדשתי בתוך בני ישראל. שמשמע בעשרה הוא ודאי אהמכתא בעלמא. שהרי אחר החרבן נתקן שלא יאמרו דברים שבקדושה אלא בעשרה. מפני הסתלקות השכינה. ואיך נאמר שהוא מן התורה כל דאנן ידעינן דקודם החרבן לא היה בציבור כי אם קס"ת דוקא ותו לא. ואפי' זה מצד תקנת מרע"ה ולא מהתו'. וכל יחיד ויחיד היה מתפלל ומקרא בפי כחו ולא היה ריח חיוב ציבור בדבר הזה. ואיך א"כ יוכל לחלוק אדם מישראל על זה ולומר דקרא דונקדשתי אינו אסמכתא כי אם לעיקר מצות עשה. זה לא חשב אנשים בשום אופן והוא ברור. הנה כמלא מבורר בא"ר לח"ר רוא"י דשום מצוה מהמצות הנז"ל אליבא דכולהו חכמי ואמוראי. אינה בציבור כלל מן התורה. אלא כל יחיד ויחיד מחוייב בה ואם יצא י"ח בינו לבין קונו תו אין בו ריח חיוב מן התורה. ואפשר אפילו מדרבנן כמו שנאמר. שהרי בקריאת התורה בין שקרא אדם שנים מקרא ואחר תרגום יצא י"ח. וע"ז יפה הסכים הגאון הרמ"ז ז"ל בראיתי אליבא דאמת כמה שהתיר לצאת בין גברא לגברא. דמזה מוכח להדיא. דלא היה תקנת חכמים לכל יחיד ויחיד שיקרא לו ושמע קס"ת בשבתו' וי"ע אלא שיקראו בציבור סידורו של יום. וכל שקראו בציבור סידורו של יום אף אם היחידים לא שמעו נתקיימה תקנתם. ועוש"כ שהאריך יותר בראיות. ודבר ה' בפיהו אמת לפי משקל הדברים האמורים שכל יחיד בין שקרא והתפלל מה שמחוייב יצא ידי חובתו. וזאת היא מצוה ריחוד ומצוה בציבור הוא ענין אחר. ורחוק עוד לזה ממה שעלה הסכמת אחרונים שאם כמה מניינים שבתו בכפר אחד ולא שמעו קס"ת פטורים בין שבבר קראו בקהלתם. והרב עולת שבת סימן רפ"ב הורה דאם קראו בב"הכ אחר אפי' שלא קראו בשאר בתי כנסיות לא נקרא ביטול התמיד. ועיין בברכות המים ד"ר ע"א מה שהסכימו עמו רבני י-ושלם תוב"ב כמעשה בזה ועיין חיים שאל ח"א סי' ע"א סעי' ה'. מכל זה טובה תוכחת דעיקר קריאת ספר תורה על הציבור קאי וכל שהציבור קיימו היחיד פטור לגמרי. והוא האמת והצדק דעיקר התקנה על הציבור תקנה. והיא מצוה דרמיא על כל הציבור ולא על היחידים אבל ע"כ יחיד דמיא שיקויים בציבו' כענין מחלת השקל. ורגילתי להעתיק לך מה שמצאתי כתוב מכתי' ידי הפעיר סביב הגליון וזה לשוני הוא בלות: אמר המשי"ח ס"ט בן בנו של הגאון הר"ח ז"ל בעל הסמיכה ושניו של הרב המחבר נר"ו. באמת אין אלו אלא דקדוקי ענוות במחילה מבבודו.

שהגאון מר זקנו ז"ל מילא את ידו בראיות מופתיות וגם תשובה הרשב"ש דסימן קכ"ה מסייע ליה (ו"ל ספרי הרשב"ש כתב לפרוש חדש שאינם מדאוריתא ועוד שיכול להתפלל בשעה שלבור מתפללו' דבראש לפרוש דבריו שבבר מתפלל בבוקר הוא פעור מלד סדין ציבור לב"ס ולא מטעם שבועה אחלה עליה שבבר אמר זה בטעם אח' כאומרו שאינם מדאוריתא אר"ל דשבועה חלה על דרבנן בשוא"ת (שבקים עשה הוא מחלוקת עליה ואבמ"ל) וע"ז סיפיף בטעם אשר אשעיקרא אינו מלוה על כל יחיד ויחיד לתפלל בציבור כיון שמתפלל בשעה שלבו' מתפללין יצא ידי חובת תפלה בשביל שבבר שתפלל ומתבקל' תפלתו אפי' שאין מקרא ואין קרבן כיון שלבו' מתפללין ושוא מתפלל בשאת ומן פנא לא בא מיש) ויפה דייק הגאון מוהר"ר אזולאי ז"ל בס' ברב"י סימן קל"ה ד"ן ע"ד שהבית תשובת הרשב"ש הלזו וסיים וכתב משמע שאף דלא שמע קס"ת לא לאבפת דתקנה דרבנן היא עב"ד. ודבריו חיים וקיימים ויפה דייק. ומה שסיים דתקנה דרבנן היא ר"ל תקנה דרבנן היא על הכלל כולו ולא על כל יחיד ויחיד דאי משום דרבנן בבר אמרו הרב בטעם הא'. ומה לי מצוה דרבנן ומה לי תקנה. ודוק כי קצרתי. איך שיהיה דברי הרשב"ש הם מבוריים אל האמור. דבטעם ב' אין לו שום ענין עם השבועה כלל אלא דינא קאמר שלא כמ"ש אא"כ הרב מוהרח"ף נר"ו שם ד"ח ע"א שהרבה להקשות על דברי הרשב"ש הללו כי איך יוכל לומר שטעור ליבנס לב"הכ מאחר שחייב לשמוע קס"ת. והנשבע הוי נשבע לבטל את מצות עשה. והאריך בזה ובחב ב' דוחקים נמוריים דלא איירי בהו הרשב"ש בשום אופן. האחד: דהוא על הליבה לבה"כ. והחליבה הוא מבשירי מצוה ואינה המצוה נופה ועל זה חלה ומילא פיו תחלתו שמלא שורש וענף לחילוק זה בורע רב ז"ל ביבין ובוענו ח"פ סי' כ"ן. והדוחק הב' דהוא נשבע בבולל דעל ימים שהן בהן ס"ת חלה השבועה שלא ליבנס לבה"כ וא"כ חלה על ימים שים בהם קס"ת והאריך בראותיו ואני אומר דהרשב"ש ז"ל לא נגע ולא פגע בזה והוא לא הלשון ויודע לסדר דבריו ושמחה לאים במענה פיו בנודע ומפורסם ואינו מניח בל הדינים האמורים תלויים באויר ואינו נוגע בהם אפילו כמלא נימא ובוחב דברים שמתבדר מהם שהוא פטור מבל ובל ואינו ענין אל השבועה בלל ובסימן ב"ד אחר שהורה שאינו נשבע לבטל את המצוה אפילו מדרבנן מפני שיבול להתפלל בשעה שהליבור מתפללין והרי הוא בבל השבועות דעלמא סיים וכתב ושבועה זו יש לה הפרה וכו' ובסיא דינים דשבועות דהבולה ושתיה (יבסימן קכ"ה סיפן הדברי ובבל אחר ודוק) כמלא דהרשב"ש לא משתבעי בדין שבועת מבשירי מצוה ושבועה בבולל ומה שהביא הוא נר"ו מתורתן של בנים ע"ז יפה בהבתי באותו גליון וז"ל. באמת אמרו יפה שיחתן של אבות מתורתן של בנים. והרשב"ש נופיה בסימן א' בענין נשבע שלא ילוך לא"י ביאר דבריה הללו בשמלה בראות מופתיות והנוטות עיון עליו ותיבה למאוך והמדקדק היטב יראה מה שבתב בנו בוחבו וכוענו חילוק זה על מבשירי מצוה. ולמוד תשו' הרשב"ש דסימן א' על בוריה בעיניו ויראה שבמעט בנו בענין דמיון הליבת א"ישהוא מבשירי מצוה במעט מעתיק דברי אביו אלא שלא הזבירו ע"ב לשונו בגליון. ומבל זה הלו הרשב"ש ז"ל בוון לזה דמבשירי מצוה לא היה משמעו מלהרחיב דיבורו בי תורה דיליה היא והאמת דלפי דעתו ז"ל מי שמתפלל בשעה שהליבור מתפללין וקורא פרשה שמו"ת פטור גמור מבל הדין מהליבת ב"הב. ואינו הלא מילי דחסידותא שנעשו קרובים לדין לפי רוב הסנים. אבל אם הנעבו

ביקוב הרין לא הסר הדין הין אמת והוא כרור · והדבר
ממקומו הוא מוכרע · והעיקרא הין שיגהו ע׳ ליכורין
מחון לעבר ובכתו בכפר · ויוכיח דפטורין מכל וכל ·
ואי נאמר דמלד הרין המלוה לעמוע קריאת ס׳ תורה
כליכור רמיא על כל יחיד ויחיד כ״ם על על ע׳ ליכורין
כשלימותם דורהו רמיא עלייהו לחזור ולשנותה לשכת
הבהה כמו כל עשה דהשלמה וכ״ם לדעת הרב עולת
שבת הנו״ל דהם קרהו כב״הב אחד הי לכל העיר כולה
ומאי רהיה גדולה מזאת דתקנת משה רבינו ע״ה על
הליכור רמיא ולא על היחיד היורע לקרות ויולא ודי
חוכתו קריאתו הא ביחיד ולא ערעיו הראחרונים על
הרב עולת שבת אלא מטעם דכל כ״הב יש לו דין ליכור
כש״ע וחיובא רמיא עליה ולזה בכתי כנסיו׳ שלא קריאו
חיובא רמיא לחזור ולשנותה וכבר נראה שהרב עולת
שבת הולך אחר הליכור של העיר כולה והאחרונים
הולכים אחר כל ליכור וליכור ואם לסברא הסברא
נותנת בסברת העולת שבת ויש להחזיק דבריו מבמה
מקומות אלא שאינו ענין לנדון דידן כל זה כתבתי אם
לדין ואם קבלה מלשון ספר התיקונים אומר לו
(העיקרא אין לני עסק בנשחרות ואלכן מתבות׳ ודעוכן ובל מם שבא
בקבלה ולא בא בחלמיד ובפסוקים בבר הרשוכו אבינוהו הראשונים
דאין כוריו לבריים בכם שום אדם ודיבא ויוכל להחמיר על עלמני
ולהקל לאחרים כמ״ם הרשב״ן ח״ב סימן מ״ם ואפם קלם סברחם
מראם בספר שנמי לבור ר״ו ע״ב ומעיין יולא מבות קדם
הקדשים ומחנו ושקי בל בעדרים ביא רבינו המקובל הרמב״ן ז״ל
(עד שבחב עליו הרן הר׳ הריב״ם סימן קנ״ו כלומרי הרבם
חקב עלמו הרמב״ן בקבלם ויחר מדאי) ועב״ו לבלי ודלו מם בחב
הרמב״ן עלמו בלבתרחו על ספר המורה ח״ל ואל״ה לבוכיח לבש
בל ושרלל לבחות חסידים ע״ב ואחר שבן אנו אין לנו לחדש
דיבים בדי להבדות ולבוכיח לא מבריות ולבעל מבחנם מפני
המלא הספר הוסר והתיקונים לו בספרו בעלו מוסר יולא ולמד
מם בחב הריב״ם סימן ע״ו ופסקם מרי״ם בהנם סימן ח׳ דאפילו
בנוסח ובבה שלבם בח בבים הראפוקה אלבאה דבוכין ב״ה על
זה בחבוכר שם בחיוך לליבה דב״ע ובן בחם דבריים בבלי
בחלמיד בנין בח בבן ובא״ם לע״ם לו מבוא בחו לבן ע״ו סיום
ובחב ולום סבלומו עונחם חבמי הדורות בעניני הווינין
אלא למינבם אין לריך לומר אלא לבפרים בל בשנוסם רולים
ואין בנוסאין בסם לא מבים ברום ולא מבים ליסור מלבים ·
ולא מבים אסור קדושם ודי לבם לדונם על בי סרון בבים מחלוקת
בין לים לבשבו בל זם ונבנו אל המבבא ובבטים על בי בחיים
ע״ב ומונם ובים בל בר דעת בם בדבריים שבאו בחלמיד ובל
פיבקי הלבות בבקי דבינין בנבחבו בל הדבריים הללו בדבריים
אלא בחו בחלמיד ובבלי הבירבא מבריבים לבם ובבת דאין בחו
חייב על חוסיר ירבעת דבמעבחת אלא בחיובו עלבים שאין
לנו להבעבל ובחדם דיבים לחייב אם הבריות מפני בבמלא בוסר
ובבלו הבלבה הא ודאי אין בל בבל אבל ובל לחבמים ובינן
בחבוכת דבריו ובם לבמבקבל מוב״ר אוריבא ל״ל בבוסמן ד׳ ובבוסמן
ה׳ ובבוסמן ב״ם ובדב בחח עיבים בבבבדרין על דל״ח עמוד ח׳
דאם בעלמו חלבבם דבריו בב״ם בם דל״ד מהבבר ע״ה אבל
עבם בדורות אחרונים וכו׳ אנו לריבים לבל הבמרות שבחבלו
וכו׳ בי הם בחמה חלבו לבא ובלבו בלא בח ראוים מבמבות
בבקביות על זם בבוף דבריו מדוול ודום מבחלים קול ובוברו
עמו ורבם ובמ״ם דבריו ובם סימן ב״ם ובמ״ח בבר בחבבו עליו
מרבוו ובבדבו בבם בבעלם ממנו תבינבא דודו של מרן ז״ל ה״ר
בחבוכם לא״בע הבנ״ם ע״ד בבאריך ובחב בבינ״ם לבינו מבבן אלו
דורות הראשונים מם הוי בבינ״ם דולם בבם ב״ו וב״ע וב״ד עיבים) ·
ואפילו ובוכבא ליה בל דיליה דים לנו לעבות עיבר
מהקבלה עב״ו אנו לריבים לדחבן ולבשב הדבריים בלבון
ס׳ התיקונים בחבר ובלה בדינו הו שנאמר דמוידי על
עיבר התבבה בלבור ובוה הוא האבמת הבדבן שבתב
התיקונו׳ דבוון דבלבו׳ מבומי׳ התבב׳ אותו ובו׳ שהתבלל
בבות ובבי׳ הא בדבנו בבבלומותו מדין ערבו׳ בדין בל בוי׳
המלות הו שנאמר דמוידו על המבר הזנו במו בבבים
בבל התיקונים בם ולא בידבתו שהם דובקים עב״ם
בנוי דבבי התיקונים מבמי עדות נאמנה שהעיד

מוהרח״ו ז״ל בבם׳ הבוונת הרוש״ם ח״ם בל פ׳ וה׳ וז״ל ממ״ם
וזמן הרבה החפלל מורי בבותו עם עשרה ולא חבם
שיהיה ס״ת שם לבבוה בו בין בחול בין בשבת עב״ר ·
ושהרי״לוה מהריה להרב המפורסם שא״ב המחבר נר״ו
בי שהיה עשה העיה דבריהם בנגר המתפללין בבותם
במנין עשרה בלא ס״ת וחלב על הבינו הזבן הבי
התעורה ממם בבול הבריים בלי משענן ומשענה ה׳
ומבול לו עם בי בחמת לם״ם נתבין מרוב חמימותו
וחסידותו · בל זה מלאתי בתוב מבתיבה ודי הלעיר
בנליון ס׳ סמיבה לחייב לבר הדבריים שבאו בתוך חלבו
לבבה שהם הרחבת הדבריים שהנליון היה לר וקטון
מבבול . וזה בהרבעה שנים שהדפיס הרב המפורסם
שא״ב הנו׳ נר״ו ספר חדבי לב הערוך מעוכו עלינו
וקיים בו מלות שולות מתבה מחיים ובפתחי רחייתו לו
שם בד״ד ע״ד ובריו״ה ע״ד שבשחר לשנות פ״ו עור
הפעם מפני הוד שבשתלחה מחבמי הדור בי לא ניחה
להו אסר מתוך חומרו מחדש בעוכי דינים וחומרות
בהו״ת מהורו״ת הנה על זה במש״ב ידו סנית אף הוא
היה מבין ובעי לבפורי ידיה ולהחזיק בשלו ומבלל
הדבריים נתחדש לו ודאה מ״ם מוהרח״ו בס׳ הבינות
הנו״ל · ועב״ו מלבי מזרח ומערב אין מזיון אוהו
ממקומו ודחק לשון מוהרח״ו ותקע אותו במקום אר
אין דרך לבנות בדברי׳ אשר אין להם שחר ממש במחולה
מבבורו בי ר״ב הוא · האחר דאומר היה חולה ולא היה
אפשר לו להבינ״ם ס״ת בביתו מפני נויש מפני לסטים
ואפשר בי בנגר תפלותיו ויחודיו ובונותיו דהיה מיחד
הדורים בתפלותיו בראוי ולא היה אפשר לעשות בסדר
הזה בלבור בהיותו בב״הב והיה מבריע לו לרבינו
האר״י לבחור בטוב מעבו הבונה אף שלא היה ס״ת
בבותו ואפשר עוד לומר שאחר התפילה היה הולך
לשמוע קריאת ס״ת אח״ד בקיטור ובאמת ופה אמרתי
שתקע עלמו לפי דברי מוהרח״ו בדברים שאין להם
שחר ועל אהבת הקורבה בי בילנו בני אים אחד המיוחד
אור הור״ח ז״ל נחנו ועל אהבת תמימותו ועבותנותו
הסמוך לומר בי שלא דחיות אלה הם ממש הטלעה
והגרהה והנשברת הנה : מה שנרחק דהיה חולה מלבר
דבל בי הא היה לבאדו מוהרח״ו ז״ל במו שבאחר בשער
הבונות דדו׳ בית הבנסת למה לא היה האר״י מעשרה
ראשונים מפני היותו חולני וכן בשער המלות פ׳
והתחבן מלות מ״ח בתב : לענין שמו״ת בשהיה אנים
הו חולה היה מנוחה ליום שבת וא״ב גם הבא היה לו
להרחיב הדיבור ועוד דלשון זמן הרבה מוכיח שלא היה
חולה ועוד הם איהה דהיה חולה מאי האו דקאמר ולא
חשש מורי וכו׳ · ומה היה לחוש והלא מצוה מפורשת
בתורה בסיבות תשבו מלטבר פטור מן הסוכה ב״ש
חולה וה״ב ודאי שלא היה חושש ומאי אתא להשמועינן
ועוד הלשון ולא חשש מורי קורא בגרון להשמיענו
שהיה מלוה פרטות אלא הקנה בללית לליבור ומי שבא
בשיר ה׳ בעינינו ירהה ולבבו ובין מנסתרות מה שהאריך
הרב בדרוש ס״ת בעינין בקיעת יסוד אומא והארת יסוד
אבא בפתיחת היכל ובקיעת יסוד ז״א בפתיחת ס״ת
עלמו והבקעת נה״י דאבא והארתם בעלית נ׳ עולין
דחול והעלמתם בסגירת היכל ועיין שם בהורך בונת
קס״ת של השבת והז׳ עולין בי אין לנו עסק עתה
בנסתרות ועיין להרב המקובל מוהר״ש בספרו שבת
הלון שבאחר לשון התיקונים הנו״ל עם דרושי הרב הנו״ל
במנהגו הטוב ועיש״ב · ומאחר עלות דבשנתקיימה

כרך של רומי סימן ו׳

התקנה כציכור נתקנו כל זיווגי מידות העליונות ה״כ היחוד שלא שמע קס״ת כציכור מפני עולם כל דהו לא כיטל מלות עשה ואפי׳ מדרבנן והוא כדור · וכזה נדחה לה גם לטענתו הכ׳ דאפשר מפני יחודיו של האר״י כחר להתפלל כביתו כבונה ולא לשמוע קס״ת · מאדיה דאכדהם ! כמה הן קיימין הם לדבריו דשמיעת היחיד קס״ת כציכור הוא מקיים מלות עשה אפי׳ מדרבנן איך פה קדוש ואמר דבשביל יחודים וקדומה ובטל האר״י מלות עשה אחרי אשר אריה אשר בהקדמת שער המלות על מבטל מלוה עשה דבשמתי חסירה ונקרה כעל מוס ועליו נאמר כל אשר בו מוס לא יקרב ואין לו תיקון עד שיחזור כגלגול ואפי׳ במלות שאינו חייב בהם כי הם כחזדמן כגון מלות שילוח הקן · עכ״ו צריך האדם לחפש אחריהם ולקיימן כיעווין כדבריו · כ״ש כיטול שמיעת קס״ת זמן הרבה שהיה חובת גברא מודי זמן כזמנו קדוש להנחת תפילין ואפי׳ במלות דרבנן וחומרות דאה הנהגת האר״י ז״ל בשער המלות פ׳ עקב ומנה תקים · אלו קס״ת כציכור ליחיד היה כה מלוה דרבנן כמה היה לו לחוש לפי דרכו דרך הקדש ? והוא פלא חיי דאמי ! גם את השלישית שפי׳ שהיה הולך אח״ך לשמוע הי׳ יותר עצום שאין לי שחר דין ריעיה תכיר שא״כ מה היה לי לחוש עוד עד שכתב ולא חשש ואי היה הולך אח״ך מה היה לו לחוש ואי משום כסדרן ר״ל שחרית קס״ת מוסף · אחרי אמתי״ר לא גרס לו זה אלא מיעוט ודיעתו כענינים אלו שמי שעומד בסוד ה׳ דבריהם על כוריין עיניו ויחזו כי ענין קס״ת אין לו קשר כענין התפילות כי הוא ענין כפני עצמו ובקיעת היסודות לתוספת אור תורה ובסגירת ההיכל בעלמים כמ״ש לעיל וענין ההפלות הוא ענין עליה ג׳ עולמות כי״ע והזיווגים הנעשים כעולם האצילות וחזרתם אחר עלינו לשבח אמת דענין תפילת שחרית לריכה רבא קודם קס״ת ועיין בדרוש ס״ת דמנחה של שבת ויתבאר לך הדברים אבל ענין מוסף הינו מעכב הם יאמר קודם קס״ת או אחר לענין קשר הענינים ודוק כי קצרתי · כלל הענולה מכל האמור כי לא לריך הרב שא״כ גר״ו בכל מה שכתב בספרו זה לא בספרו סמיכה לחיים ולא בחקקי לב ודברי הגאון הרמ״ז דקס״ת ליחיד אינה מלות עשה אפי׳ מדרבנן אם מתקיימת בציכור הם סרירין וקיימין כין עפ״י הדין והפשט כין על פי הסוד והוא כדור · ומתה שהתבאר בענין קס״ת חייב ליחיד אם מתקיימת בציכור נחנו נעלה לענין תפלה דלא מבעיא לנוקמת דרבוותא דס״ל דתפלה היא דרבנן ר״ל דאינו חייב האיש הוא־הלי להתפלל בכל יום מן התורה מקרא דועבדתם (אלא דוקא בשעת צרתו דודאי הוא מן התורה וכמ״ש שבתיב ותים כי יבואו עליך וכו׳ ושבת עד ה׳ אלהיך ומשבתם פיה בלעקה בכוודא ונם במקום אחר נאמר ובקשתם משם את ה׳ אלהיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך ותפלה בוודאי אין מי שחולק בדבר דודאי הוא מדאוריתא בעצון מלות היחיד בלי שבת אבל שתיאוב אדם להתפלל בכל יום גם בלי שעשה צרה הא ודאי לא חוא אלא מדרבנן ובכר אמרו רז״ל כל הנעשה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים וכן בחזקיהו נאמר ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל ודרשו רז״ל שהתפלל מקיורות לבו דבריו שהתפלל מתוך צרתו ודאי שהתפלל מקיורות לבו וכן בחנה ופדומה לחנה) דהא ודאי תפלה בציכור אינה חובה על היחיד אפילו מדרבנן אלא דוקא דבריו שהיה שמקום קדבן התמיד לאחר הקדבן שאין השכינה שרויה שיקובל תפלת היחיד בכל שעה איך שיתפלל בשעה שהציכור מתפללין אבל אם יתפלל בשעה שהציכור מתפללין אז אין עליו דין חיוב אפי׳ מדרבנן ר״ל מתורת תקנה אז מצוה · כי אם מתורת עושה טוב · וגם הרא״ש בכלל ד׳ סימן י״ח לא התחיל קשובתו כי אם כטוב להתפלל עם הציכור כעשרה וכו׳ וגם אם אין ת״ח מתפלל עם הציכור וכו׳ לא ירוחהו לבף זכות לומר שהוא עסוק כלימודו עכ״ר ויעוש״כ ואפילו לדמי שס״ל דחיוב תפילה בכל יום הוא מ־אוריתא מקרא דועבדתם · (ובן דעת הרא״ש בספר יראים סימן י״ד ועע״ר מרן בכ״ה רבי אליעזר הגדול ז״ל בחיבורו עמודי התורה על ס׳ יראים שם לירף לדעת הרמב״ן והרא״ש דעת הסוס׳ והרי״ף והסמ״ג והרא״ש ן׳ גבירול והרד״ק והר״ב ויטאל כם׳ החרדים ופרדב״ו ח״א סימן רל״ג ובחב דבן הוא דעת הרמב״ר מדלא הביא לפרמב״ם כדרכו ועע״ר מרן בכ״ה ז״ל אור בבבר חלבי ליבב כל הסיגיאות שבקבו הרמב״ן והבאים אחריו על דעת הרמב״ם בחיבור ובדוחב) דיבא הבי לענין תפילה בציכור אין בגרע אפילו כמלא נימא עד שאין לריך עליו דאותה ונפקה מינה לדעת כל הני רבוותא · כין למאן דס״ל דתפילה מדרבנן בין למאן דס״ל מדאוריתא עכ״פ ליבא מאן דפליג דתפילה בציכור להוליא אם מי שאינו יודע הוא כמעט מ־אוריתא שהרי ק״ש הוי מדאוריתא לבולי עלמא מלות לימוד התורה דבר מה הוא מדאוריתא וא״כ מי שאינו יודע מבטל מלות עשה בלי שום ריח ספק וכ״ש השתא אחר החרבן דאשרו חבמים לומר דברים שבקדושה ביחיד כ״א כטשה״ה א״כ אם א״ו ליבא תפילה בציכור לא יתקדש שמו יתברך בדברים שבקדושה כלל וזהו שבאן של ישראל ובמ״ש הנביא ישעיה · והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו וידעו תועי רוח בינה וכו׳ ומבאן סמכו לתקן אחר קדושה ברכת מלמד להנוס בינה במ״ש כמגילה והובא בירושלמי פ״ב כיעוש״כ נמצא דמדברי קבלה חייב האיש הישראלי לקדש את ה׳ בדברים שבקדושה ואי ליבא תפילה בציכור מתבטל דבר זה מקרב ישראל ולזה כופין לכל ציבור וציבור שיהיה להם תפילה בציכור ואי ליבא עשרה מבוגים עם הש״ץ דהוי לתקן שהציבור ישביר עשרה בני אדם להתפלל עם הש״ץ ובמ״ש הרא״ש בתשובה פ״ד סימן י״ט וו״ל ולבן בימי אבותינו יחדו עשרה בטלנין להיות תדיר בב״הב ולבוון עם הש״ץ מראש ועד סוף עכ״ל · ושיב נזכרתי מ״ש החבר הטוב למלך הכוזר מ״ב סימן י״ט וו״ל וכן קבעו לנו שיתפלל היחיד תפילת ציבור ושיהיה תפילתו בציבור בעור שיאבל לא פחות מעשרה כדי שיאלימו קלתם מה שיחסר מקלתם בשנגה או בפשיעה ויתדר מהבל תפלה שלימה בכוונה וזה ותחול הברכה על הבל ונוטע לבל אחד מהיחידים חלבו ממנה ע״כ עי״ש שהאריך הרבה · הנה כמה הלבתא רבוותא ליבא למשמע מדבריו חדא שאמר קבעו ולא תקנו · נמצא דאם יתפלל אפילו שאינה תפילה בציבור בעור שיובל · ובעולת בל דהו פטור כמ״ש רב נחמן ותשובת הרשב״ם הנו · שלישית דתפילה בציבור היא מדין ערב להוליא גם את המוזדין וכ״ש לשוגגין שלא התפללו בבל · וכ״ש למי שיתפלל בביתו והיה ממש במקום קרבן וע״ז סיים ותחול הברבה על הבל ודוק בבל דבריו כי הם שקולים בשקל הקדש ממש על פי המשקל האמור לא נופל דבר · (ויתרבה לעתקת לעתקתו שם קבלתו ריש״ל ע״ל דבא בתנם כי בן בעיון עין בבר בוכח מדאות חורת מש״ן הוא לבדו דר ובעיבו קין ודרבר כי אין שומע לו אדם מי כי בל אחד בא ומתפלל ואולא ואין שומע לו בדי שלא להוליא אוזם פרוערות על זה שרי לסו מאריסי) בבלא דתפילה בציבור הוא דבר שבחובה מן התורה · ובעבור כי חרב מקדש ואין לנו קרבן לבפר על מי שאינו ורע ומבטל מלות עשה דק״ש ומ״ע דלימוד תורה · וחיוב

עצוס לחקר ס״ת קדוש ויעקב ותקנת מרע״ה כלימוד ס״ת כלכוד שביקרם מ״ע כלימוד התורה · כל אלה המצות אחר הזכרון מתתקנים ע״י הפולת ליכוד וקס״ת כליכוד להוליא אה מי שאינו יודע ולוה שפיר קרי עליו התשב״ן נשכב לבטל אה המצוה מי שנשבע שלא להיות ס״ן הנע עצמך כי כאותה שעה אין מי שיוכל להוציא ידי חובתו אה מי שאינו יודע לקרות ולמוד ולקרש א״כ היא מבטל הרבה מצות עשה ולאוין מכל הנופל אינו נופל לוד הנכאי תחילה היא ראיה הראויה לפי כבודו כי רב היא ומי כמוהו כאחרוני הראשונים ויע״ש? ואין ליכד להרחיבה כי היא פשיטה לפניה ופשוטה לאחריה יעווין כדבריו ולדעתי הר״ן והתשב״ן אינם חלוקים בדברים שבקדושה דמ״ש הר״ן דקדה דונקדשתי בתוך בני ישראל דבעונן עשרה הוא ולאו אסמכתא וכאשר הארכתי לעיל דאחר הזכרון אמרו לאומרם ביחוד וכמ״ש המכי״ט וא״כ כוה אפי׳ התשב״ן מודה וא״א לו לחלוק אבל מ״ש התשב״ן דהוא מ״ע קאי על האמירה דודאי כל איש הישראלי מחוייב להקדיש אה קדוש ויעקב או שיתקיים מצוה זו בכ״הב שלו והרי כאלו קיימה מדין ערב ובהתבטל מכלו וכל לדעתי אפשר דגם הר״ן יודה דהוי מדאורייתא או קרוב לו · וכזה לא משתעי הר״ן כלל דהר״ן לא תקע דבריו אלא על הייתה בעשרה הא ודאי הוא איסורא דרבנן שלא לאומרם כי אם בעשרה ואיא ברור ועיין להרב חוות יאיר סימן קי״ב מה שפירש עם יסוד זה הא דאמרינן בגיטין דמ״ו ר״א שחרר עבדו והשלימו לעשרה ואמרו בגמרא דמצוה דרבים שאני ופי׳ הרב ז״ל דמצוה דרבים ר״ל שהוא קידוש ה׳ ואי אפשר כי אם בדרבים ואם לא שחרו היתה בטלה המצוה מכל הדרבים ההם שהיו נאספים יחד א״ר עיין שם באורך ושפתים ישק משיב דברים נכוחים · ומכל האמור נמצאו דברי התשב״ן אסורים ולטעמי״ם ואין בהם נפתל ועקש · והארכתי בהם אם כדי לבאר הדברים בעומקן ורומן ואם נ״כ להוציא מס״כ הרב שא״כ נר״ו כושבו על התשב״ן שהוא ישוב לפי חומר הנושא לזה בהן שנה רבי הוא הגאון הרמ״ז ז״ל הושב הזה יותר ברוחב לבאר הדברים ולומר כן ראוי ליסב במונח קיים וצ״ו סיים והוא על דרך שכתב נכדי והאמת אתו כי הרב שא״כ הנו׳ נר״ו לא ירד לעומק ולשורש חילוק זה כי אמרו כמתנבא ולא ידע מאוניכא וצ״ו הרחבתי דברי הגאון הרמ״ז ז״ל ודי בזה ומכל האמור תורה ועלה בהוצאה ורחשה פרוע דבטול תפלה בליכוד ודברים שבקדושה הוי בטול מ״ע מדאורייתא כיון שיש מי שאינו יודע ואינו יודע כי אם בהם שאזניו שומעות בליכוד ושומע בקורא ומינה לכל הדברים שבאו לבטל תפלה בליכוד ודברים שבקדושה וכ״ש אי איכא בהדיה קס״ח דודאי דיינינן בספק לחומרא בכל תורה ממש ולית דין לריך בושש · ומינה היכא דליכא כ״הב אחר · ואין מקום להתאסף עשרה לפי משקל זה דונא ותיב אפילו כיו״ט לשבור הפתח כדי שלא יתבטל תפלת ליכוד דאפשר יש מי שאינו יודע ואינו יודע ודי חובתו בתפלה שחרית כי לא בא ויודע עכשיו · כל זה אני כותב להעיר אזן בלימודים לפי משקל הדברים אשר בלו בתשובתך הודיד ! אמנם כדי לבא לידו נמר דין בגדון שלפנינו לא זו הדרך ולא זו העיר ואדם חיוב למעבלה למשכיל להוציא לאור משבט ולקרוא הומן נוי לשבר הפתח הו שמנעול אפי׳ כמנחה דיו״ט דלית בה ס״ת ואפי׳ יש

כ״הב אחר או יכולין להתפלל כמנין עשרה בלחוה חדר מהחדרים הקרובים הו הרחוקים · שהרי הא דטורח ליכוד וכנור ליכוד שהרב ודע אמת מ״ה סימן ל״ז מזכירו בלאחר יד היא היא עוקר מטרין והוא העמוד הכנון אשר ראוי להשען עליו דהנם עמן טורח וכביר ליכוד לאו מלתא זוטרתי היא שהרי כיומא ד״מ אמרו וכעשור שבחומם הפקודים קורא אותו על פה ואמרו בגמרא מסוס כבוד ליכוד שלא יהיו מלפים ודוממים על כך · ואיסור דברים שבכתב שאסור לאומרם בע״פ מוכח מסוג ה דגיטין ד״כ ותמורה די״ד שהוא דאורייתא וכ״כ בס׳ ישרש יעקב בחי׳ לגיטין שם · וכ״כ בס׳ החרדים ה״ד הרב שלמי ליכוד בתחילת הס׳ וכ״כ הרב ערוך השלחן א״ח סימן מ״ט ובן משמע מתשובת התשב״ן ח״ה סימן כ׳ שהברים מסנאו׳ הנו״ל דהוי מד״ת ועוד לחקירת חכם שחקר הנאון הרמ״ו זע״ל בחק״ל ח״ח ר״ו סוף ע״ד שהיא בחמת חקירה הלומתא כיעו״ם בדבריו בחורך · ועם שהוא ז״ל גלל בחוס אדורים כמדתו לכל רוח חכמה ותושיה שם בס׳ ו״כ ובסימן כ״ו וכ״ז ועכ״פ הנומד בכל דבריו ברוב עוביין ורוב הקיצן בעיניו ודאה ולבבו ובין דאם לא ואמ׳ מד״ת עכ״פ הוא במעט בדבר הודה ואינו יכול להאריך לבדר הדברים יותר ודאינו לומר מכל זה דעכ״ו בדאה דבר חמור בזה מפני בבוד ליכוד ונם הראיה של בבוד מלך דדמי איסור תורה דעוקרין על המלכים שהיא הרב ס״ל ז״ל שם ראיה היא ועם שהן לאו ורפיא בידיה בתת הפרס מבבוד כל ישראל לבבוד ליכוד פרטי ונם הרב זרע ויעקב בן נאייס דחלה בחמת הבנין מעבס זה כיעווין בדבריו אבתי לא איפרק ומי שנומד על בוריין של דברים עיניו יחזו דאין לחלק בלל · שהרי לפי מה שהעלה הרב ס״ן ד״א מוכח להדיה דבבוד ליכוד עדיף מבבוד ת״ח והפילו בל בני עשרה בבל מקום ובבל זמן והילו בבוד ת״ח מצינו שהוא גדול מבבוד המלך בדאשבחן נבי עדות דאמרו ליגאי עמוד על רגליך ויעידו בך · ואילו נבי ת״ח קי״ל דיושב ומעיד מסוס בבוד התורה בדאיתא בשבועות וא״כ דוק מינה אי ליכוד פשיט גדול בבודו מת״ח כ״ם ממלך דת״ח עדיף מינה וא״כ מינה דבתו שמצינו דבשביל בבוד ת״ח עבדינן על קרא דועמדו שני אנשים מפני בבודו בך עבדינן על דבר אחר מפני בבוד ליכוד · והטעם דאינו עוברים בתלך · ועוקרים על המלבים · הוא הוא מפני בבוד ליכוד לא שנא בל ישראל לא שנא קטן ועדה מישראל וא״ת אם בתת לידי מדה ואת רולה לומר שבבוד המלך מבח בבוד ליכוד קא אתי א״כ במו שבחדת בת״ח קרא דיעמדו שני אנשים התר אחר נם לנבי מלך בין דעיקר טעמו מפוס בבוד ליכוד ובבוד ליכוד עדיף מבבוד ת״ח א״כ מינה למלך שיהא לפחות בערך ת״ח לאמר לו שב ואל תעמוד וכ״ם שלא לומר עמוד על רגליך בא״ע · ולבדר מבוכה ואת אין לנו דרך בי אם לדיוק על בחותי דברי מוהרש״א בס׳ אם דת פרשת שופטים שהוא עמד על מקומה ואת בחופן אחר מסס מהר״ם הלוי נזיר ז״ל והיינו דנבי מלך אפסיקא הלבתא דלא חולן ולא חולצין לאשתו מפני בבוד המלבות ות״ח חולן וחולצין לאשתו · מזה מוכח שהמלך גדול בבודו יותר מת״ח · ואילו נבי עדות לאפך ובנז״ל · ובירור חקירה זאת עלתה לו להרב ראויה לפי בבודו והיינו שמצוה שעיקרה מסוס בבוד ת״ח · הת״ח פטור ממנה הלבך נבי עדות בין שעיקר

המלוה ביבעלי חיים ועניים כעמידה היא משום כבוד הדיינים שהוא כבוד התורה דין הוא שת"ח יהיה פטור ממנה ויהיה עדיפו מיושב והמלך לא יהיה פטור ממנה שכזה מתרבה כבוד התורה שאומרים אפי' המלך היינו יושב ולא היינו אומרים דעשה דשוש תשוש עליך מלך עדיף טפי היה משמע שגדול כבודו מכבוד התורה וזה היינו ח"ו · אבל מלוה שאינה משוש כבוד התורה המלך פטור ממנה כגון מלוה חליצה שהיא גזרת מלכו של עולם בשותה מלוה פטור מפני שאין כפיטור זה הוראה שגדול כבודו מכבוד שמים והת"ח חייב בה · כיון שאין עיקר המלוה מפני כבוד ת"ח אין לו לפטר ממנה · שאין התלמוד גדול אלא המעשה ולהיות לנו שעיקר התלמוד היה המעשה חייב למחול על כבודו משא"כ במלך דלא שייך הך טעמא לגבים ודאיה שבמקום שיש כבוד התורה אין כבוד למלך מהיה דאמרינן בסוטה: הנדיפס קרקע מעותה ובבחורו דבנן והטעם דבי היכי דמחייבינן למלך לגלגל בכבודו משום כבוד התורה והוא קיום עשה דועמדו שני אנשים ה"ן הרשות בידו למחול משום כבוד התורה אף שבמקום אחר אין כבודו מחול את"ל ז"ל והרב מוהר"ר מאיר ז"ל בס' דרכי היש ד"ג ע"ב אע"ב דתורין תי' אחר משם מר רבו ז"ל עכ"ז תקע עצמו בזה דהיה בלמת ישוב נאה ודאוי לפי שאמרו הנה לפי דברי מוהרח"ה ז"ל נתברר לנו דבשביל כבוד מלך מבטלין אותה מלות עשה בשאין עיקרן משום כבוד התורה אבל כשעיקרן משום כבוד התורה כמו כבוד ת"ח כבוד תורה עדיף ואילו בליכור דאינו בעדיפא מינה דאפי' מלוה שעיקרה משום כבוד התורה שהוא מלות והדרת פני זקן בטילה היא לגביהו אפי' ליכור כל דהו וא"כ כדא אשכחנא פטרי למה מפני כבוד וטורח ליכור בדאית מלית וקדשתו וכהנים הופכים פניהם כלפי העם וקריאת הכרים שבכתב כע"פ וכן כמה וכמה הכרים הוכאו בספרי הפוסקים · והלא הליכור חייבים בקיום התורה ואיך יתבטל אפילו קומה של יו"ל מפני כבוד המדומה ? אם לא שתאמר דאומת ליכור היא עצמה אומת מלך ויותר מהמה וא"כ דיינו שנשוה הנדונות ונאמר · כל שהמלוה שאינו מבטלין מפני כבוד המלך אז הליכור במקום שהיא אינה מלוה שעיקרה משום כבוד התורה אה"ן דאי הוי טורח ליכיר גדול עבדינן כה לפי שעה הכל לפי מה שהוא העניין · ומזה היסוד יסתעף דבמלך דשייך פה ענינים אלו ואם עוקרים על המלכים עוקרים משום כבוד הרבים התלוי בו · וכן ביטול מלוה החליצה דשייך ביה מבטלינן לה משום כבוד הרבים דתלוי בו . אלא דבין דבליכור אף על פי דיש לו מלך ממש ויותר עכ"פ לא שייכי בליכור ביטול מלות פרטיו' כי כל התורה כולה מתקיימת ביחיד ולא בליכור כי אין הליכור חולקין בלחד · כדי לפיטרן כדין מלך ואין הליכור וכו' כדי שנאמר עוקרים על המלכים וכיום הכיפורים כל אחד בדידיה מחוייב לחלון מנעלין ולבא לב"הכ הא ביחיד ולא משבחת לה מלוה שהליכור בבר עומדים ויושבים כמלך בגדוד והינו נוזרים עליהם שיטעורו כדי לקיים הזה דכרים כי אם אלו לגלול ספר תורה ולזה אין גולגלין וקורהים כע"פ · אז לקיים וקדשתו ולזה אין מקיימין אז להפוך פני הכהנים כלפי השכינה ולזה הופכים פניהם כלפי העם ועדיפא מינה מלאנו דאפילו מפני כבוד התלמידי חכמים אין חייבין לקום ואף על פי שהוא כבוד התורה ע"כ הוא על כבוד המדומה על ב"ו ולזה לא מטריחונן להו כי אם על כבוד התורה הרוחניי ממש דאז ודאי רקוי להטריח הליכור · כמו הקמת ס"ת אפי' היותו בתיבה וכמ"ש הרשב"א ח"ג סימן וי"ד (ושנין בבלהי שפשאי אינו עכין לגדון שלגביהו שהתם על היחידים מיירו והוא ברור) ועל המלך כעינן כבוד התורה אפי' שהוא על המדומה כמותו לא מעברינן כלל · דכיון דאם אחד לגבי חד זה בא מפני כבוד הרבים וזה בא מפני כבוד התורה שהרבים חייבים בכבוד נופה על תורה על דרך אתה ואתך חייבים בכבודי הא ודאי מחייבינן למלך בכבוד ת"ח לבלתי רוס לגבו ולבלתי סור מן מלות כללות התורה ימין ושמאל · הנה נמצא מבורר כא"ר לא"י רוא"ו דבכבוד הליכור עדיפא מבכבוד מלך בכל פינות חלקיו אי מכל דאיות האמורות · ואי נ"כ דמלך אינו יכול למחול על כבודו מפני שהוא בכבוד הרבים ואין בידו למחול בכבוד אחרים אבל הליכור במקום שהם שמה המלכים ממש שאין עליהם שום מורא ופחד כי אם מורא שמים דוקא · ובמלכיהו עבדו ואי רצו למחול מחלו · כי מי ואמר להם מה תעשו וק"ו לשכינה שאמר הנביא · חבור עצבי אפרים הנח לו · ובזה אזלו כל הפקפוקים של הרב שא"כ מוהרח"ה נר"ו בס' נשמת כל חי ח"א סי' י"ה עיין עליו · נמצא מבורר יפה יפה דבכבוד ליכור ובכבוד המלך נראה בהן הרבים שוין לכל הפחות בענין ביטול אינה מלוה בעבור כבודם אלא דבמלך כיון דהוא יחיד שיהיו בליכור נראה בו אי כמו שתאמר שייך בו אינה ביטול מלות אחרות כמו חליצה ועוקרים על המלכים דלא שייכי בליכור והיכא דשייך שייך והיכא דלא שייך לא שייך · והרי בכבוד ת"ח דלא שייך במלך כיון שהוא חד לגבי חד · ולגבי ליכור שהם הרבים שייך אפי' שהוא בכבוד התורה · כלל הענלה מכל האמור כי מי שדקדק היטב בחילוקנו זה האמורים מלד עצמו וברוב את כל הענלים כולו לבף זכות ווודה ויאמר דבכבוד ליכור כולו בכל מקום שהוא ובכבוד המלך שוים ואפשר בכבוד ליכור גדול יותר וסוף אשכול שהבל תלוי בו · ומריך לדקדק בבכבודו בחלף אלפי ידות מהמלך ושמא ח"ו ויקולו בל"י כמלות אלהיות והרבים עתיקים למבינים המחודדים וכל דבר דאתו לזלזולי בכבוד ליכיר מותר לעבור עליו ולא נבה לדאות בבלע את הקדם ובמחולה מבבוד אינה אחרונים אשר עמדו בזה ומתלבקים חילוקים הקים ודחיות קלות בעיניהן להוציאן שאינם בחמת דאיות לפי בבודם לתת הפרש בין מלך וליכיר · ולדעתי המעבע בין שהליכור עומד שם כל הקהל פה אחד כל מאי דאתה מצערו ומטריחו בלבר דלאו אדעתיה בדי לקיים אפי' דבר תורה נמור כל שאינה מלוה בבכבוד התורה בנופה ממש ובנוף מלותיה בכללות אתה עובר בלי ספק עבירה גדולה יותר ממה שהיה המלך עומד · ואם סניתי אתי הלין מסונתי ולולי שהיד בותבת הגסה בגמ"ן הנחול ת היתי מבוא ע"ז טומות של דאיות · והבואר יבאר איך שיהיה כל זה אני בותב בנוסא ונותן בהלבה להורות דמפני בבוד ליכור ניתן לדחות אפי' דבר תורה ומאי דמסתפקא ליה להרב ס"ן ז"ל פשיטא לי ההיוע · אבל לענין נדון שלפנינו הלבה למעשה שהליכור נאסרו שמה כל ההדר"ים פתח אהל מועד אפילו להתפלל מנחת יו"ט שחל להיות בימי השבוע ואין קול ואין עונה כי נאבדו מפתחות העזרה והב"ה האחר היינו סמוך כמו שהוא כאן ברומי . ובע"הק ירוש' הוב"ב שאם חמשה בתי בנסיות דשמבי

אחרי זה כבר זה ממש בתוך עזרה אחת. הא ודאי דיבא יהיב להכיא אומן בוי לשבור המנעול או הפתח הקל הקל תחי' כיון דלא הוי אלא שבות דשבות בהיסור דרבנן: וכאשר עשה מעשה הרב כית יהודה עיאש ז"ל ונראה מריהיט דבריו דרבו הגאון ה' מיתי שמיע לה וסמך ב' ריו עליו ובאמת אליו שימעין כי לבו כלב האריה בהיראה ויע"א כנודע לפי שמכיר ורגיל כו ובקורקו בשי"ת פרי ליבק כי לבה באמת הרס גדול בענקים ומי יבא אחרי המלך? ואין לנו להשגיח על רקיבקי הרב זרע אמת ז"ל דמחי' מכבוד קדושת כהונתו ובקורקו הנפלאה יש ויש רחיות מופתיו' דשבירת הפתח או המנעול הוא שבות דשבות ממש ולו יהי כל מ"ש הוא ז"ל גדול בכבוד הברייתא בזה בלי שום ריח ספק ולא ולמד מ"ש בתשו' בשמים ראש סי' שע"ה להתיר שבות דרבנן משום כבוד הבריות דיחיד. ועיין חיות יהיר סי' ט' דע"ו ע"א שכתב וז"ל. מ"מ כעובר בק"ע ליכין אנו לומר דלא דמי גדול בכבוד הבריות רק בלא תבור בגון בלאים מדרבנן או בלבוש בבדמלות. והוא סיעתא לתשו' בשמים הנז' ודוק. וגם למטה סיים וכתב שם סמוך לס"ף התשו' וכמילי דרבנן אפי' בק"ע יעוש"ב כ"ש הכא דרבים ורבנן החשיבו בכמה דוכתי בבבוד ועורח ליבור ועשו תמנו עיקר עד שהרב נוגע ודרוש ח"א ב' סי' מ"ט כתב שבבל עת וזמן ובאיזה יום שיסכימו עשרה לקרוא בתורה שפיר דמי ויוליאו ס"ת ויקראו בברכות מפני בבוד ליבור ה"ר ועוש"ב. ועם שמוהרי"א בס' ברבי יוסף א"ח ס' קל"ה בתב דאין דבריו מחוורים עכ"פ הרב ברבות המים ד"נ ע"ב הבאה דברי הגו"ר ז"ל הללו ובתב דבמ"א האריך להגילו מן החולקים עליו מה אחרונים והראה פנים שמרן ז"ל מסכים בזה א"ר עי"ש. ובבר חפשתי בבל ספריו הנדפסים ולא מצאתי תנא היבא בדבר ומובבר שנדיין נשאר בב"י ובא"ב בל שלא ובינו לראות דאיותיו הבאתנוה דבריו בשאר בס' החתום דהנם שמוה"ריא ז"ל בס' ברבי יוסף לא ביאר דחייבו עכ"פ האמת אבו דעורה ובבור ליבור אחר שבבר הם ווסבים וקדמא ואתיא אז ודאי ראוי להחשיבו ביבר שאת ויתר עז לא לעשות חדשות לבל אסר יעלה בדעת עשרה מישראל זה לא אמרו הרס מעולם ומי בא בנבול מי בדי שנחוש לבבודו? והוא ברור בשמש עם שהרב ברבי יוסף ז"ל לא פירש טעמו אין ספק בי זהו עיקר דחייבו ומינה לגדון שלפנינו דהליבור ממתינים וטרוחא להו מילתא לולך לב"ה אחר או לעבר להם להתפלל חוץ מב"ה שלהם או לר להם שיבוטל התמיד בב"ה שלהם הא ודאי ראוי לחוש לבבודם בשבות בזה ולא יעטערו הליבור אפי' לעבר בל דהו ופוק חזי תשו' הרב מבתם לדוד פאר"ו ז"ל ה"ח ס' ו' שחייב לעבור אחר לשלא אתרונים למדינה אחרת והם ישארו בלא בלום אחר שבבר ברבו יוס ה' מפני טעם זה דגדול בבוד הבריות ראה דבריו שם בהורך בתה מבטעבר אינו ליבוק על ליבור שלא שממתינים לבייס מצוה אפי' מדרבנן ומחייב לעבור אחר שיבטלו מצוהם לולב ניטל בל ז' מתקנת ריו"ח משום בבוד הבריות ע"ש. ובאמת ובחמים מי לא יתבבר בהרי לעמוד בתרים מפני בבוד הליבור בי רב הוא בבל פינות חלקיו ולית דין לריך בושש. וב"ש בהלטרפית טעם ביטול התמיד של אותו ב"ה בהותה תמילה בי לאו מילתא זוטרתי היא במו שהוכחנו למעלה דעל בל ליבור וליבור ר"ל על בל ב"ה דמיא

להביא את קרבן ה' בטעדו ערב ובקר ולהריש. ולדעתי המעט בדאי בל טעם מב' טעמים הללו אשר בל אד בי"ודיה יש בו בל לורבו בדי להתיר שבות דרבנן בעבורו וב"ש בהלטרפות שניהם באחד והאריבות בזה עוד להג הרבה ויגיעת בשר. וכגון דא ליבא רבא לאיזעי באחרא דמתבעי דבל זה הוא באבידת מפתח ב"הב אבל בהבידת מפתח ההיבל שהוא ביון הרב בית יהודה והרב ז"א ז"ל יש לחלק הרבה דאם הבתי בסיות סמוכים במו בהן ועד"הק ירוש' תי"ב דאינו ולא הס"ת לשוק בלל ובני ב"הב זה הולבין לב"הב אחר מעוטפים בטלית ובדומה במו אדר לפנים מחדר והדומה הא ודאי דוגא יתיב ליבנס לב"הב אחר ולוקח ס"ת משם ולקרוא חובת היום דהא בל עיקר טעמא היינו משום טורח ליבור שמתקונים ואנן סהדי בי יותר טורח ליבור הוא הדאזלו ואתו אומן לשבור הפתח או המנעול בי ליבא עירן ועירנין ממה שהוא הולך מב"הב זה לב"הב אחר הסמוך לו ממש ובדון הרב בית יהודה ובית הבנס' של נורנין דבוה הוה עובדא מבירו הייתי לשעבר בשהייתי בשליחות מצוה בפלנדיר יע"א ובאמת אין ב"הב אחר סמוך לו בל עיקר וע"ז יפה דן. ואפשר שבון ב"הב שהורה הרב זרע אמת במודינא הוא במו ב"הב של ירוש' תי"ב ורומי שהם סמוכים זל"ז וע"ז לא רצה להתיר שבות בזה במקום דליבא טורח ליבור (ישוב דקדקתי סיטב בלשון הרב זרע אמת שבתב מב"ב אחרת שסמוכים ובתבתי ואין ס' אמון ולילא בסיק או שים אבל סוא בתוך ד' אמות בתיבן דליבא שיב טורח ליבור) הבלל העולה דהבל תלוי בענין הטורח והתתנה שמתחיים הליבור ובל דבר שמונח את הרבים מידי טרחם והתתנתם הוא הקדוש והוא הקודש ויפה בוון הרב שא"ב מוהרח"ף נר"ו נס' בשמת בל חי סי' ז' דאחר שהעלה לענין הלבה דבקרבאת נ' פסיקים אינא משום טורח ליבור לב"ע סיים ובתב והאמת דהבל לפי הענין שהם מרגישים בבטלה אינא משום טורח לוביה והחבס עיניו בראשו

לתת לב להזהר בזה עכ"ד ודבר ה' בפיהו אמת:

מעתה אשובה אראה מה שבתבת הנחמד ונעים! בהמצע דבריך וז"ל נס לא ידעתי מקום ספיקא מי אתו עשה וכו' עד ועור במה דבריה בטלו בשו"את ת"ר ואני רואה בי חיבה עלי שלא לשתוק בדבר זה ואומר. ה"ב לפי מוחא זה נסתם בל חזון ומאי הלי דקא מהדרת חמדת הלבות! למשבוני הנפשך אחר דבריך אלו להתיר משום דקס"ת הוי אורייתא או תקנת עורא ובייולא. והלא ואמר לך האומר למתוך הוסיף על קס"ת חומרות בל מה שתובל עכ"ז לא הנעת לחלי שיעור עקירת מצות שופר ולולב וקריאת מגילה והדומה ובאלה רבות וה"ב נס מצוה זאת דקס"ת יבטלה לגמרי בראותו ב"הב אפי' שאין ב"הב אחר ואפי' דהוי דאורייתא. ומב"ש ממצות שופר ולולב נפקא דהתם בטלום בבל תפוצות ישראל והבא עכ"פ מתקיימת בחדונה אחרת ולפי זה אני בא עליך פקח שבחבמים! בחמה נפשך אם תחשוב דמצוה דאורייתא לא ניתבא לוביטל מפני שבות דרבנן א"ב עבשיו בי אין לנו רשות הרבים דאורייתא בקיים מצית שופר ולולב בין דלא הוי בי אם שבות דרבנן. ואם בה תאמר שאני איסור שבת דחמיר לן ודונא יהיב להחמיר בשבות דרבנן ומפני מבטלין מצות עשה. ה"ב למה יסבת בין המספבו"ים להתיר להבא אומן בוי אחר שמדבריך נראה שנגרתת אחר דברי הרב זרע אמת המראה פנים לאסור וא"ב

מלוי אריות דקס"ת דאוריתא הוי אתה עובר על שבות חמיר דרבנן הא אין עליך אלא לומר כמ"ש בתשו' כשמים רחם סי' שכ"ט וז"ל: שאלתי את פי מורי ז"ל בכמה איסורי הוצאה כשבת אנו כומכים על שאין לנו רשות הרבים עכשיו ואין לנו לגזור כל כך. תעתה למה לא יתירו כ"ר את התקיעה ואת הלולב כשבת שכל עיקר איסורו אינו אלא משום שמא יוליאנו ויעבירנו ר' אמות ברשות הרבים? והשיב לי וכי יעלה על דעתך לפי הפשט שמשום אים אחד שיטעה ראו לעקור מצוה מכל ישראל. הלא שבתחילת מתן תורה נתנו המצות לעשותן בארץ בזמן שיושבים עליה (אמר הפיוסק מסי"ח ס"ט כן הוא דעת הרמב"ן בפי' ע"ה ת וכן דעת הרשב"א ח"א סי' קל"ד ועיין לו שם סי' ל"ד שם שם לו דברים בסתר המדרגה ועיין הרדב"ז רפ"ו ח"ב סי' הרל"ו ולמי במקומי כי אדתי הקדש עם הקדמות האר"י ז"ל והכמ"ל) ולאחר מכאן מסרן הכתוב לחכמים יודעי העתים והם ראו לחזק ביותר את השבת כי הוא היותר עיקר וחיוב לנו (כי הוא השכול שכל אמונתינו ויחודנו תלויה בו כנודע. דברי הפוסק ס"ט) ולפיכך כל שאפשר שיבא שום קלקול על ידו בזמן מה עקרו אפי' מצוה כי יש כח ביד ב"ד מזמן עזרא ואילך (לא עכשיו שאין לנו ב"ד הגדול שמשם תורה יוצאה לכל הגולה. דברי הפוסק ס"ט) כי הכתוב מסרו לחכמים לאחר הגלות וכחם חזק אם לעשות ואם לעקור וכשאנחנו נחזור להתיר הנטילה והתקיעה אתי לזלזולי לפיכך מניחים אותם כמנהגם. עכ"ל אות כאות. (ועיין אדרות חיים דקי"ו ע"א שבאיא מקרים זאת בשם יש אילים ותשובת הריקה סרכה ותשו' בשמים רחם יותר בנכנסת אל לב מכון ידוק ועיין קבב"ן ח"ב סי' קנ"ז ופי' רי"ם שהלריך בכל זה עי"ש ובהרוס לתאוך ושיין כתו' דיומס לדבני הוס' מקדמונים סי' מ"ח בדפסי מחדש בס' חיים ותשב למסר"ח מיספיא ז"ל שבחב דאין הטעם מבוש דהוי איש ת אלא משום דאינו עושה המלה באותו מעשה בעלינו ואינן ובעבירתו בדרש' כי כל זה אינו אלא שבשם למלות עיש"ב:

הראת לדעת מדבריו ז"ל שמה שבטלו מצות עשה דאורייתא היינו מפני ל"ת דאורייתא דהולאת שבת כר"ה ר"ה ואפי' מפני טעות היחיד נזרו בביטול מצוה על הרבים משום דשבת חמירא טובא כאשר האריך ז"ל ואלו משום שבות דרבנן לא היה הדין לבטל מצות עשה דאורייתא והיה הדין לחזור ולקיימם אחר דעכשיו אין לנו ר"ה כאשר אנו מתירים כמה איסרי הוצאה בטעמא זאת. אין לנו עכשיו רשות הרבים אלולי שיש לחוש שמא יזלזלו בבבוד שבת מאחר שבבר נהגו מאז השנים בביטול מצות הללו ולאו כ"ע דינא נמירי דמשום דאין לנו ר"ה כאשר אנו אותם ולפיכך מניחין אותם על מנהגם ודברי הרב בשמים רחם ז"ל גם בזה חיים וקיימים שהרי מוכח להדיא מדברי התוס' בקידושין די"א ע"א ד"ה עד שבבנם לחופה בתירוץ הר"מ מנרבונה ז"ל והוא: שעם באמת קי"ל דאין לגזור בדבר מפני טעם רחוק ומיעוטא דמיעוטא עכ"פ עכ"ז הדין דאם בבר נגזר לאסור זמן מה מטעם קרוב ומסתבר הא ודאי יבולים להמשיך הגזרה עוד זמן מה אפי' דאותו טעם קרוב ומסתבר נגמר ונתבטל והיה לאין עכ"ז ממשכין אותה גזרה אפילו מטעם אחר רחוק נמור ולא מסתבר ועיין בדבריו שם ובענין זה ג"כ בתבו התוס' בבתובות ד"כ ע"ה ד"ה שאם בתירוצם ועוד י"ל דגם לפ"ה לא היו מתקנים שתהא נשאת ליום הד' וכו' ועוי"ש שבונתם מבוארת שם שבינו שהניעו לגזור בביטולין מטעם קרוב ומסתבר בחשת בהן דנאמן לאוסרה עליו התקנה גם בחשת ישראל אפי' שהטעם רחוק הרבה ביטול"ב. ולא הבאתי דבר"י בי אם לדמיון בעלמא ודוק היטב. ושוב התבודדתי בטעם רבינו ומזבתי שדבריהם ז"ל הוא שיטת ערוכה בפסחים ד"ה ע"ב שאמרו שם הזהרו במנהג אבותיכם ומנין דגזרי מלבות גזרה וכו'. נמצא דאותו מנהג שבבר היו נוהגים מזמן רב לעשות ב' ימים טובים מטעם קרוב ומסתבר והוא שפיקא דיומא שהוא דאורייתא' ואפי' דנתבטל דהשתא בקיאינן בקבוע דירחא ואותו טעם נגמר והיה לאין עכ"ז המשיבו הגזרה ונגזרו ב"ר הגדול ושלחו להם הזהרו וכו' משום גזרה רחוקה דרחוקה והיינו ומנין דגזרי מלבות וכו' וח"ו משתבת סוד העיבור (שמא דבר רחוק נמור ובפרט עבשיו בזמנים) ואתו למיבל חמץ בפסח והמשבת גזרתם זאת היא סוב לתורה נמור אלא דבא"י לא יבלו לגזור מחדש כיון דלא היה המשבת הדבר כמו בח"ל. (ובקיבטרוסיו ובים קדוש וו"ע שאלתי לגוהרין סבירים ע"ל שאבתי להרלאים שיעט"ב ס"ב לדעת ברמב"ם חזר בדאוריתא ר"ל שנאת תחת סדברים שמנה הרמב"ם שבבנסים בלאו דלא תסור אחם מעים סיב לתורה:

מבורר יונא מבל האמור דגם בענין ביטול מצות ת"ש ולולב והדומה כיון דבבר הונהג ונגזר ביטולם מטעם חשש קרובה דשמא יעבירנו וכו' א"כ עכשיו אפי' דבבר נתבטל טעם זה לנמרי דאין לנו ר"הר הדין נותן להמשיך הגזירה ולהניחם בביטולם מפני חשש שמא יבואו לזלזולי באיסורי שבת כיון דרואים דאנו מתירים דבר שבבר הונהג לאסור ולאו כ"ע דינא נמירי ונמצאו דברי רבינו הרא"ש ז"ל חזקים בראי מולק. מבל זה נתברר בשמש בחלי השמים שמעולם לא היה ולא נברא דמשום שבות דרבנן יבוטל שום מצות עשה ושום ל"ת ואפי' מצות קרושה או מצות הנעשות ברבים או בבור ליבור דחמיר מבל הני והדומה חלילה! ואין מביאין ראיה מביטול ת"ש ולולב דהתם נתבטל בדאורייתא עם דאורייתא ועכשיו הוא המשך הדבר מטעם גזירה דחילול שבת אבל אם בא לבטל מחדש אוזה מצוה מפני חברתה הא ודאי חזרנו לסיני ובדקינ"ל אתי עשה ודחי ל"ת בבל דינו ובבל מספיו הבל בפי מה שהוא הענין והדין לפי מקומו ושעתו ואנו שוקלים הדברים לפי משקל התורה אשר בידינו אם יבבר הם יקל בן נעשה בנדון שלפנינו מזר איסור שבת בבל איסורים שבתורה החמורים או הקלים הבל לפי מה שהוא הדבר שאנו דנין עליו ובאשר ובריב מאזני ההוראה בן יקום. ושוב דרך מקרה בא לידי תשו' חוות יאיר סי' ע' והאריך בענין זה בטעמו בבל אותו סימן ובאמלע דבריו בתב וז"ל ואע"פי שיש ביד החבמים לעקור דבר מן התורה בגזרותיהם היינו במקום שאמרו דוקא ובמקום שגזרו מחשש איסור דאורייתא שלא לעשות דבר אפי' דע"י זה מבטל מ"ע ואפי' יש בה בדת בנין ערל הזאה ואזמל וכו'. ולפעמים יותר משל תורה אבל לא שהם תקנו מ"ע ואין נחמיר בה לדחות מ"ע דאורייתא ח"א לומר בן וכו' א"ר ועו"ש בדבריו באורך. ראה בי הקרה ה' לגנדי דברים בהוויתן עלו לבי בה' ושוב התבודדתי היטב בתשו' הרב חוות יאיר עצמו בסי' קי"ב ושם אבבי הרואה שעקש עלינו את הבתובים ולא רצה להתיר שבות דשבות ליבך בספינה בטנה להשלים מנין וקריאת ס"ת בשבת אפי' שיורד בתה לרדיס להקל עמד לו מה שראינו שחבמים העמידו דבריהם לבטל עשה שיש בו

כרת

כרת

בחשת בהן דנאמן לאוסרה עליו התקינו גם בחשת ישראל אפי' שהטעם רחוק הרבה ביטול"ב. ולא הבאתי דבר"י בי אם לדמיון בעלמא ודוק היטב. ושוב התבודדתי בטעם רבינו ומזבתי שדבריהם ז"ל הוא שיטת ערוכה בפסחים ד"ה ע"ב שאמרו שם הזהרו במנהג אבותיכם ומנין דגזרי מלבות גזרה וכו'. נמצא דאותו מנהג שבבר היו נוהגים מזמן רב לעשות ב' ימים טובים מטעם קרוב ומסתבר והוא שפיקא דיומא שהוא דאורייתא' ואפי' דנתבטל דהשתא בקיאינן בקבוע דירחא ואותו טעם נגמר והיה לאין עכ"ז המשיבו הגזרה ונגזרו ב"ר הגדול ושלחו להם הזהרו וכו' משום גזרה רחוקה דרחוקה והיינו ומנין דגזרי מלבות וכו' וח"ו משתבת סוד העיבור (שמא דבר רחוק נמור ובפרט עבשיו בזמנים) ואתו למיבל חמץ בפסח והמשבת גזרתם זאת היא סוב לתורה נמור אלא דבא"י לא יבלו לגזור מחדש כיון דלא היה המשבת הדבר כמו בח"ל. (ובקיבטרוסיו ובים קדוש וו"ע שאלתי לגוהרין סבירים ע"ל שאבתי להרלאים שיעט"ב ס"ב לדעת ברמב"ם חזר בדאוריתא ר"ל שנאת תחת סדברים שמנה הרמב"ם שבבנסים בלאו דלא תסור אחם מעים סיב לתורה:

מבורר יונא מבל האמור דגם בענין ביטול מצות ת"ש ולולב והדומה כיון דבבר הונהג ונגזר ביטולם מטעם חשש קרובה דשמא יעבירנו וכו' א"כ עכשיו אפי' דבבר נתבטל טעם זה לנמרי דאין לנו ר"הר הדין נותן להמשיך הגזירה ולהניחם בביטולם מפני חשש שמא יבואו לזלזולי באיסורי שבת כיון דרואים דאנו מתירים דבר שבבר הונהג לאסור ולאו כ"ע דינא נמירי ונמצאו דברי רבינו הרא"ש ז"ל חזקים בראי מולק. מבל זה נתברר בשמש בחלי השמים שמעולם לא היה ולא נברא דמשום שבות דרבנן יבוטל שום מצות עשה ושום ל"ת ואפי' מצות קרושה או מצות הנעשות ברבים או בבור ליבור דחמיר מבל הני והדומה חלילה! ואין מביאין ראיה מביטול ת"ש ולולב דהתם נתבטל בדאורייתא עם דאורייתא ועכשיו הוא המשך הדבר מטעם גזירה דחילול שבת אבל אם בא לבטל מחדש אוזה מצוה מפני חברתה הא ודאי חזרנו לסיני ובדקינ"ל אתי עשה ודחי ל"ת בבל דינו ובבל מספיו הבל בפי מה שהוא הענין והדין לפי מקומו ושעתו ואנו שוקלים הדברים לפי משקל התורה אשר בידינו אם יבבר הם יקל בן נעשה בנדון שלפנינו מזר איסור שבת בבל איסורים שבתורה החמורים או הקלים הבל לפי מה שהוא הדבר שאנו דנין עליו ובאשר ובריב מאזני ההוראה בן יקום. ושוב דרך מקרה בא לידי תשו' חוות יאיר סי' ע' והאריך בענין זה בטעמו בבל אותו סימן ובאמלע דבריו בתב וז"ל ואע"פי שיש ביד החבמים לעקור דבר מן התורה בגזרותיהם היינו במקום שאמרו דוקא ובמקום שגזרו מחשש איסור דאורייתא שלא לעשות דבר אפי' דע"י זה מבטל מ"ע ואפי' יש בה בדת בנין ערל הזאה ואזמל וכו'. ולפעמים יותר משל תורה אבל לא שהם תקנו מ"ע ואין נחמיר בה לדחות מ"ע דאורייתא ח"א לומר בן וכו' א"ר ועו"ש בדבריו באורך. ראה בי הקרה ה' לגנדי דברים בהוויתן עלו לבי בה' ושוב התבודדתי היטב בתשו' הרב חוות יאיר עצמו בסי' קי"ב ושם אבבי הרואה שעקש עלינו את הבתובים ולא רצה להתיר שבות דשבות ליבך בספינה בטנה להשלים מנין וקריאת ס"ת בשבת אפי' שיורד בתה לרדיס להקל עמד לו מה שראינו שחבמים העמידו דבריהם לבטל עשה שיש בו

כרת כנון מילה ופסח וכתבלוס דבריו כתב ז״ל · סוף דבריו כ״אה שאין להקל בשום ענין להתיר שום נזרה דרבנן בעבור מצוה ללמוד ממקום אחר · ולרמות מילתא למילתא ואפי׳ בביטול מצוה דרבים · וכר״ה לא כ״ל להתיר ליחיד לבא בספינה להבלים מנין ולתקיע ולהתפלל ברבים אף על פי שיש כאן כמה ביטול מצות דאין לנו מהזמי לדק בזה · אף כי רז״ל אמרו בהדיא שופר של ראש השנה אין מעבירין וכו׳ ואמרו מפני רי״ע עשה ול״ת ואף על פי דשם התירו לומר לנוי · יש לחלק בספינה ההולכת בשבילו · ורהיה מוושב בקרון סופג את הארבעים עב״ר ועו״ש בכל התשובה · ולפוס ריהטא נראים דבריו בסותרים מסימן ט׳ לסימן קי״ב דהנה בסימן ט׳ כתב דאין לנו אלא מה שגזרו חכמים ואין למדין לבטל מצות אחרות ובאן כללא בייל ובמיבן הפשוט · והדבר באמת לריך יעוב נכון לחלק בין הנ״דונות ואין הפנאי מסכים עמי לעמוד על סורשן של דבריה אלא מה שאני רואה לחלק והוא חילוק ברור הוא זה · דדעת הרב חוות יאיר הוא בסימן ט׳ דמשום מצוה דרבנן במקרא מגילה לא מבטלינן שום מצוה דאוריתא עשה ול״ת · ואין להבינא ראיה ממה שהעמידו דבריהם בשל תורה דהחם העמידו דבריהם בדי לחזק איסור תורה נופה וכדברי הרב בשמים ראש · וא״כ הם ידעו מה לבטל ומה לחזק דאוריתא כדאוריתא · אבל לא שאנו נבטל עשה או ל״ת בדי לקיים מצוה דרבנן · וזהו תכלית כוונתו בסימן ט׳ ובהדיא קאמר כן · אבל הכא בענין הליכת הספינה אנו פונעים באיסור שבת אפי׳ יהיה שבות דשבות · עכ״פ אנו מבטלים מה שגזרו חכמים לאסור בדי לחזק איסור שבת משום קיום אזנה מצוה גדולה וקטנה · וא״כ חזרנו עוד הפעם לסיני העמידו חכמים דבריהם לחזק איסור שבת בכל אופן אפילו שיבוטלו כמה מצות עשה · והוא היא כלי ספק · וזהו כל מה שנידד בסימן קי״ב · ולפוס ריהטא האמת אתו · אלא דאחרי דאותיבו דברי הרא״ם בתשובת בשמים ראש · דאסברא נוהגין בטוב טעם ודעת דמה שגזרו חכמים היינו בזמנם דהיה להם ר״הר גמורה שהיא דאוריתא · אבל עכשיו כי אין לנו ר״הר ומבועים זה אנו מתירים כמה מיני הולאות חוץ כמצות עשה דרבנן (אפי׳ שהיא לבינ לתורת איסור שבת ולא לבעלמא ולאת מלים בפני עלמם בא״מ) בין דאין לנו ר״הר כלל ועיקר הוה ליה כבתבטל הטעם מכל וכל ודיינו לומר באותם הדברים דגזרו בפירוש בנון ערל הזהה ואזמל ושופר שעדיין גזרתם קיימת מהטעם שב׳ בשו״ת בשמים ראש ומהסיוני׳ שסייענו אותו אבן בעניותין אבל לדמות נ״כ לבטל מצות אחרות · אה״ן דלא מבטלינן בין דאין לנו ר״הר ולא תהיה בהנה בפורקני׳ שאנו מתירים כמה דברי לורך מטעם זה כ״ם שבתיר בדבר מצוה · זהו מה שיונא מבורר לענין כל מתשו׳ בשמים ראש · ובאמת דינא קא משהעי הפך כל מה שבתב הרב חוות יאיר ז״ל · אלא דבאמת לא מוגנא ריטא אבי סדיא עד דמהפבנא בזכות האר״י הא״ל ומי לנו בקי בחדרי תורה וקולע אל השערה כמותו מורה · וע״כ חובה עלינו למסבוני אנפשין לקיים דבריו ובפרט כי למחמיר שומענין באיסורי שבת · והיינו דבונת הרב ז״ל הוא בזה האופן · דאף על פי דאנו מתירים בז״ה כמה מיני הולאות מפני שאין לנו ר״הר · עכ״פ בדי לקיים איזה מצות דינא ויהיב שלא נתיר בשום אופן · שהרי מאחר שראינו חכמים העמידו דבריהם · ובטלו כמה מצות ומן הדין עד היום (שאין לנו ר״הר דאוריתא) ולמחר בכלל אנו מחוייבים לקיים מהו דאמור רבנן ולבטל כמה מצות מהטעם שבתב הרב בשמים ראש ז״ל · א״כ בכל מצוה ומצוה איתא להך טעמא שאם תתיר בשביל תפילת לבור וקריאת ספר תורה הקל למחר מב״ם שיתירו בשביל ערל ואזמל ושופר החמורים ודאוריתא והוא ק״ו אדיר וחזק · וע״כ דינא יתיב שלא לסמוך להתיר אפי׳ שבות דשבות בשביל שום קיום עשה זהו באמת תכלית כוונת האר״י הק״ו ז״ל ודיינו אשר הוצא לאיר הגם שלא האריך כי לא הוה בירוה תשו׳ בשמים ראש · אבל עכ״פ גם הבשמים ראש יורה בחילוק זה כי הוא אמיתי מצד עצמו ויש להבינא לו חבילי דאיות · וא״מ דבל זה בשהשבות עוברו הישראלי בגופו בהיתא שמא ובעבירנו ד׳ אמות בר״הר הוא עצמו או הליבתו בספינה או בקרון שהוא עצמו העובר בשבות דרבנן בדי לקיים מצוה אחרת דבהא ודאי העמידו חכמים דבריהם ובל המצות לענין זה בחדא נפקין ובחדא שריין אבל באמירה לנוי בנדון שלפנינו גם הרב חוות יאיר מודה וכמו שסיים בסו״ר משם התוס׳ והוא ברור לע״ד · ובדון שלפנינו בבר בתבנו שאפי׳ בדבר הורה וקיום עשה דדחה מפני בבוד וטורח ולבוד (מיבא דאיפה ושיך בי אין לריין אלא מה שעינו רואה בנדון שלפנינו) ונה דקוו לאוסר שבת החמור בין דהוי בשבות דשבות באמירה לנוי לשבור הפתח או המבעול · ושאין הישראלי עושה בגופו שום דבר · בל אשר מבל טורח ליבור ולערם אותו בעבור באין מחריר הנלע״ד בתבתי ועי״ם זיש״ן ושו״ת ינדל · ובשו׳ אמי מלפה ·

כ״ר נאה **משי״ח**

סימן ז׳

טריאיסטי סדר ויקרא ה׳ אל משה ·

נהירו דעייונין ה״ה הרב המוסמך מוהר״ר היקם בבן של קדושים בתוהר״ר **משה ישרא**
חזן נר״ו ואור ויזהיר אבי״ר ·

שאלה לוענין מר לענן דינא לבתחילה ישראלים הדרים בשדות רחוק קלת מן העיר והם בתוך התחום ותפלם ומאויים להתפלל עם הציבור · ולא יוכלו לבא לבא לב״הב על רגליהם מחמת זקנותם אם יבולים לילך בקרון ובהמות שלהם ובבני מולובו דלא בעצם מזון עינו תוספות בריש פרק מי שהוליאוהו שבתבו וז״ל דלא רשב״ם ז״ל להתיר ליבנם בקרון בשבת ובבני מולובו חוץ לתחום וחזר בו משום יפנעו בו לסטים או שמא ישבח וירד ואין לו אלא ד׳ אמות ור״י הוסר אפי׳ ליבנם בערב שבת בין דאפשר לירד בשבת ועוד אם בהמה מבהיב בקרון פשיטא דאסור להשתמש בבעלי חיים שמא יתחוך זמורה עב״ל ולזה עמר השואל ושאל אם זהו דוקא בשבת וחוץ לתחום אבל ביום טוב ובתוך העיר דליבא שום משמא לתבוכת זמורה אם מיחר לבתחילה לילך בקרון ובהמתו של ישראל ובבני מולובו דלמענן ומה בתיב אבל ביום טוב אינו מצווה על שביתת בהמתו והא דאמרינן אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש אליבא דב״ם היא וב״ה מתירים בהמה דבריה ואם אסרינן בבהמה של ישראל משום דשמא ילך גם בשבת

כשכת ועובר על שביתת בהמתו אם הקרון והבהגה
של נכרי המוליך הקרון מהו? לכל זה יורנו המורה
ושכמ״ה. כ״ד החותם כאהבה נאמן בכרית והבכת
מעלתו:

ע״ה **יצחק גויאטע**

קורפו י״ג לח׳ ניסן כאר **הרחבת** לי לפ״ק.

תשובה אחר המיוחד. תירה ונדולה כמקום אחר.
מ״פ הרב המובהק זקן ויושב בשבת חחכמומי
כמוהר״ר **יצחק גויאטע** נר״ו יאיר לכי״ר:

שאלת חכם הלא היא כחובה בספר ויקרא ה׳
אל משה קבלהיה לנכון. ועשה כי מה
ידעתי ולא ידע מר. כענין פשוט כזה. עכ״ו לעשות
רצונו חפצתי להתעסק להשיב לו הכף מקבלה ואילך.
והיתה תשובתי על רגל אחד כי כא מועד:

ואומר חמדת הלבבות! הא ודאי לא נעלם מעיני
קדשו כי ענין תפלה כציבור אין לו זכר
ורושם בין המצות ואפי׳ מדרבנן. ודי לנו מאי דאתמוהי
קא מתמה רב נחמן מאריה דתלמודא לרב יצחק
(ברכות ד׳ ע״ב) כשאמר לו שיתפלל בשעה שהציבור
מתפללים. בעוק בעק לאמר לו. מאי כולי האי?
והכי הלכתא. כי אפי׳ מחלוקת הרמב״ם והרמב״ן לא
נפל כ״א כעיקר חובת התפילה הא ביחיד אם היא
מדאורייתא או מדרבנן. אבל בציבור אין ריח מצוה
כדבר. ובאשר האריכתי במקום אחר אורך הריעבה.
ועיין בית אלהים למבי״ט שער היסודות דפ״א ע״ד
ואבמ״ל עוד. ונם ענין קדושה מקרא דנקדשתי. אינו
אלא אסמכתא בעלמא. וכמ״ש הר״ן ז״ל והדברים
אדוכי. ואם יהיה אחר החג אנוה להמעבאיק שיעתיק לו
פסק א׳ אחוך ע״ו שים לי כחיבורי הקטן **כרך של
רומי** ומשם כאדם. ועיין תשו׳ בשמים
ראש סימן קכ״ח שבת׳ וז״ל. ומודה אני לך שאין
רוחין שום שבות אבל לקיים מצות תפילה בציבור ובכל
יכולים לרחותה כמו שאמר רבינו ולא יכולנה. ומוסכמת
תשו׳ זאת הרבה עם מ״ש הוא עצמו בתשו׳ בלל ר׳
סימן י״ט. ואחר שיקברר דבר זה לא לאמרו בשמם בחלי
השמים. שמצות תפלה בציבור אינה ריח מצוה אפי׳
מדרבנן. מאין הידים להתיר שום ריח איסור אפי׳ מדרבנן
בדור הרע הזה? והלא מצות לוית המת שהיא מצוה
דרבנן ויש מי שמבני אותה לדאורייתא ואסמכוה אקרא
עכ״ז הוא בא בתורת האדם להרמב״ן ופסקו מרן בה״ח
סימן תקכ״ו סק״ו ויעו״ש דמשום זילותא דיום טוב
שני נגעו בה. והם בהלוויה המת שים בו ריח מצוה כך
בתפילה בציבור שאין לה שורש וענף בתלמוד לבל ויחיד
ויחיד. (כי אפי׳ איכא מצוה. על הציבור רמיה כמו
הקרבנות. ולא על היחידים ובאשר האריכתי) עאכ״ו.
ויעויין להרב חגות יחיד בסימן קי״ב מה שהאריך ע״ז
והוא נרון דידיה ממש בהליכה לב״הכ מעבר הנהר עם
ספינה קטנה וסיים דבריו וז״ל. ואפי׳ בביטול מצוה
דרבים ובר״ה לא ב״ל להתיר ליחיד לבא בספינה להצלים
מנין ולתקוע ולהתפלל כדרכים אף על פי שיש כאן
ביטול בתה מצות דאין לנו מאזני ברק בזה. ועו״ש
ובתשובת הגוברת לא חלקתי מלהטפל בתשובה זאת.
ולהביאה בבור הבחינה עם מ״ש כל הפוסקים בענין
הביטולים. ומבלעם מ״ש בחשובת בשתיים דאם סימן
שכ״ט. ועם מ״ש הרב האר״ז הח״ו עצמו לעיל סימן
ט׳. ועלתה מלוחנו דבלאמת דינא קא משתעי והבלות
הענין בך הוא. דאף על פי דאנו מתירים בו״ה בזה בזה
מינו הולאות מפני שאין לנו עתה ר״הר וכיולא מהלף
קולות וטעמים מספיקים. עכ״פ כדי לקיים הזה מצוה
בלה לו חמורה דינא יאיב שלא להתיר אפי׳ איסור בל
מדרבנן בשום אופן. שהרי מאחר שראינו שחבמים
העמידו דבריהם. וביטלו בזה מצוה. ומן הדין עד
היום (אין לנו ר״פ דאורייתא) ולמחר בבלל. הנו מחויבים
לקיים מאי דאמור רבנן. ולבטל בזה מצוה מהבעבר
שבתוב בתשו׳ בשמים ראש הנ״ל. א״כ בבל מצוה
ומצוה איתא לבך טעמא שאם התיר בשביל תפלת
ציבור וקריאת ספר תורה הבל למחר מב״ם ותירו
בשביל ערבל והזמל וסופר החמורים ודאורייתא. והוא
ק״ו אדיר וחזק. וע״כ דינא ויהיב שלא לסמוך ולהתיר
אפי׳ שבות דשבות בשביל שום קיום עשה. והו בחמת
חבלית בונת האר״י הח״ו ז״ל והם קופר. והם דברים
קדושים והולבים לתוחם בפסטי הסוניאות הגדולות.
והשמועות הרחבות ואבמ״ל עוד ומעתה יבבל חשובתו
כולה בחות שהיא. ותמהני עליה דמר שיחל״ה. דאחרי
שנפסקה ההלבה דאין בין יום טוב לשבת בי אם
אוכל נפש והולאה והבערה מה לנו לדע אין נפלו
הדברים מתחילתן בחלקותן הידוע והמפורסם? בי
המחלוקת אשר נפסקה הלבתא בש״ע שוב אינו עושה
חיל לשום ענין. ובקושי מלא הרב חבס בני סוף סימן
ל״ט לסמוך על חולק של פסק הב״י בשעת הדחק
והדברים אדובים. ב״ש בדור הרע הזה בי אין ספק
בי המורה המתיר דברים בהלו הא ביחיד בלי ועד
חבמים גדולים שבבל חלקי הבדור הגדולים בחבמה
ובירא״ת חטא. הא ודאי עבריינא ויחקרי ודונא בי דבר
ההמוה לדבים אסור לחורות אפי׳ שהוא התר מבל
הגדרין ומ״ש הט״ו שם בוי״ד סימן רמ״ב סק״ט.
בבר בתבתי בפסק אחר שהוא בדבר שיהיה על משקל
תשו׳ הרשב״ם סימן תקי״ג. ולא בדברים דהוגהנ
בשם איסור לב״ע ובינאה לזה. בי ע״ב בל עיבר שאלתו
אינה אלא ודאי בי אם למרס בדם אהבה מר״ם מרסנ״א
בי אבלילה לי לאשיב בי ממני״ר נר״ו שלם בחבמה ובירא״ת
חטא ויסתבן בדבר בשוט בזה. ורק אין דבר שו״ט
ונדל ממעל לאשב״ב ווי״ל הנ״ו דאות בה״ר נס אבי״רה
ובנבם בענה. דוא לבב. אין דעתו מיושבת עליו בי
נרשומו היום מהסתפח בבחל׳ ה׳ נחל׳ זו ירו׳ עד יסקיף
ה׳ מבמים ויוציאנו מבור הבחזל. ונהן לו לחם לאבול
ושבתו בשלום אל בית אבי בית פלט״ו ח״ל בי״ן עו״ן:

המשי״ח

סימן ח׳

פירארא

תשובה על עניין נולות בחולו של מועד אם
מותר בזמן הזה למי שנולח וקנו קורם
הרגל. בער״ב הוא בלה מנבר שלים בתורה ובירא״ת
חטא שיחל״ה וזה לשונו:

אחי ורעי! הל נא ישת עלי חטאתם אם אפתח
פי בדבר אשר נשתבדו בו בחם
קולמוסים

קולמוסים. וגדולי הדור יאמר כיס עם אחרונים עמדו עליו מזה אחר ומזה אחר. כי לא לכבוד עצמי אני דורש. ו׳ ודע אני ערכי כי אין בכיתי לחם ושמלה. אמנם גלוי ויד״ע לפני מי שאמר והיה העולם כי מן הענין אשר הוטל על נואדי משא כבד ויותר מכחי נחמדו על לבי דברי הנביא יחזקאל אשר כתיב קרא למגהיני הדור כשם נופים כתו שבתי׳ נופה נתקיך לבית ישראל. ומן הומן ההוא אשר הס לי כמו אחד עשר שנה. נתקיי אל לבי להור ולחקור על הרעה החולה אשר נהיתה בדורות אלה האחרונים. כי בהם אנו רואים רבני הדור מקלה אחד עושים כל עצרתי ליישר ולקיים כל הנמצא כתוב בס׳ כגמרא ופוסקים בקטון כגדול. וכל מנמתם הוא שלא יתבטל מכל דבריהם אפי׳ קולה של יוד. והפך מזה הנעם מקלה אחד מסלוכים מעל שכמם כל משא עבודת ה׳ ועוד מעט כי נברתה כל חלקה טובה בישראל. ומי האיש אשר לו דעת ולא ישים אל לבו לאמר אין זה מקרה. כי אם סיבה עצומה נגנל הדבר הרע הזה. ואם יוסר הסיבה אתבטל כמו כן המסיבב כהכרח!

ואחרי אשר נתיעצתי עם לבי פעם אחר פעם. ולמדתי וחקרתי על קדושת בני ישראל ומקור עבודתיהם. הארר ה׳ את עיני. וראיתי כי הסיבה היא כיד הדבר בעצמם אף כי כונתם לשם שמים. וכידם לבטל המסובב. ולהחזיר תפארת תורתנו הקדושה לאיתנה. כי הנה ידוע ומפורסם מעמד ומצב אזור מנהיגי הדור כומנים אלה. מזה אחד ישליכו אחרי גיס כל דבר הנוגע לדת ולאמונה. ויניחו כיד כל איש ואיש לעשות הישר בעיניו. ולעומת זה מזה אחר יקרא בקול גדול האסור אסור בכל מה אשר המה נדרשי׳ ויולא מזה כי כל הרואה והשומע אותם התבדר כלבבו לאמר **שהדת והדעה** המה כשתי לדות המתנגדות זו את זו. וכשני אויבים המתנכרים זה על זה. וכשזה קם זה נופל ובני ישראל אשר כל מחשבתם הוא לדון כמרולת הזמן (אמת כי היא זמן חביב! כי ה׳ לדת עלני יהי אור ויהי אור!) ולבן ערוב ועריב לראות בכל עבר ופנה היהודים חפשים כשאר אורחי הדן. בכשיל וכלפות והלמון כל בנין תורתנו הקדושה. אשר בפי מזמוקיהם היא מחולת ברזל המוטלת בוכם ובין הדרור אשר המה מבקשים:

אמנם לא כן הוא! וידוע ומפורסם היסוד אשר יסד רבינו הרמב״ם ז״ל בהרבה מקומות מספריו המופלאים כי היה עיקר מוגח אצלו שהדת האמתית והשכל מרועה אחד ניתנו. ולזה לריך שיהיו מוסכמים בתכלית:

אם כן לבי נכון ובטוח שאם המורה לצדקה אשר בכל עיר ועיר יבוא שכמם לסבול ויחקרו על מצב ישראל בדור הזה. ויחזיקו בדרם הרסן. ויגהינו לאט לאט קורות הזמן ופנעיו והמון התנועה ויתירו מה שבידם לאמר דאה זה מותר הוא. אז יאמן מרעיתם ועה אזן לדבריהם בשיאמרו הדברים שאין לאל ידם להתיר. ועל ידי זה **תורתנו הקדושה והדעה** ישבו לבעת כשני אחים נס יחד. וילכו ולא יעצו. ירוצו ולא יכשלו. ובני ישראל ילכו בדרך התורה ובאורח השכל והדעת. כי זאת היא התפילה העולה בית אל ויזרח להם שמש האושר הומני והנגלה כי ומצאו חן ושכל טוב בעיני אלהים ואנשים. וכל

רואיהם יאמרו עליהם. רק עם חכם ונכון הגוי הגדול הזה:

אחרי אשר בחכתי בחב התגלות הזה בעיני. אשר הוא מסירת מודעת גדולה וחזקה כי כוונתי היא לחזק ולהעמיד תורתנו הקדושה. אשר היא חייבנו ואורך ימינו. ופליטה הנאמרת מכל מחמדינו אשר היו לנו מימי קדם. אבא אל הענין אשר אני עומד עליו:

ואען ואומר כי אין בדעתי להכנס על פרטי הענין בעצמו כי כבר דברו עליו כמה גדולים ונכבדים יותר ממני. ומתוכם הרב הגדול יחזקאל לנדא כסו״ת נודע ביהודה. מהדורא קמא ותנינא. הכל הדבר על הדבר בכללו. ואחקור על התקנה למצא פתח לאמר כי התקנה הזאת כזמננו זה נפלה מעצמה:

ידוע ומפורסם כי חז״ל אסרו לנלח כמועד מפני שחששו שיבנסו בני ישראל לרגל בשהם מגוולין. כדתנן אלו מגלחין במועד הבא ממדינת הים וכו׳. וכגמרא ושאר כל הדם מאי טעמא אסורים וכו׳ כדי שלא יכנסו לרגל בשהם מגוולין ופירש״י בשהם מגוולין ומאן דמתדשל ולא נולח מקמי רגל ומטו זמן עליהו לנלח ברגל. אתמירו רבנן הואיל ולא מזרזי נפשיהו לספר מקמי רגל דלא ליהוי ברגל מגוולין אם יהיו מגלחי׳ המועד לא היו מגלחין לפני המועד ובכנסים לרגל בשהם מגוולין ע״כ. וכמו כן נלוי וידוע העיקר אשר הוגח אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו אלא א״כ גדול ממנו בחכמה ובמנין. המנהג כל תלמיד עם מבין וודע כי העיקר הזה ניתן לשועורים. ויש לנו הרבה עניינים אשר גם בית דין קטן יכול לבטל דברי בית דין גדול. שקדמו ומתוכם היכא שלא נתפשטה התקנה בכל ישראל. ולא בלבד היכא שבשעת התקנה לא נתפשטה בכל העולם. אלא הנם שבאותה שעה נתפשט האיסור בכל ישראל. אך בהילוך הזמן נתקלקל הדבר ונעשית הנזרה רפויה מלי בית דין קטן לבטלה לפי דעת מרן. דהכי מקשה בתלמוד (בע״ז ד׳ כ״ו ע״א) איך התיר רבי יהודה הנשיא את השמן הרי אין בית דין יכול לבטל דברי חבירו אלא א״כ גדול ממנו בחכמה ומנין? ומשני שמן לא נתפשט איסורו בכל ישראל. ודרשו שם הפסוק במאורה אתם נאורים ואחוי אתם קובעים הנוי כולו. הי אוכא נוי כולו אין ואי לא לא. ופרש״י אתם מקבלין עליכם באורור ובקללה ונאסר עליכם. ואח״כ אותי אתם קובעים שאתם נהנים שוב מן האורים ע״כ. ולפי דעת מרן הכסף משנה (פ״ב מ׳ מסנכית ממרים פסקא ו׳) נזרת השמן נתפשטה בתחילה בשעת הנזרה בכל העולם. אך אחר כך התחילו לזלזל ונעשה נזרה זאת רפויה אצלם עי״ש. ומזה נלמוד כי חקנת הנילוח בחול המועד שהן עתה שלא ד׳ שהתחילו לזלזל. אלא בכל ערי איטורופא המיעוט אינו מנלח ורובו בכולו מנלח. שוב חזר הדבר לחוב להסיר החקנה כדי שלא יכנסו באורור בעורנה בתקפה:

נוסף על זה כי תלמוד ירושלמי (מועד קטן פרק ב׳ פסקא ב׳) אומרת. אמר רבי בא בר ממל אולו היה לי מושמנה עמי התרתי בשר בבור להשקל בלוטרא והתרתי שיהו עושין מלאכה בחולו של מועד. כלום הסיר בשר בבור להשקל בלוטרא לא כדי שיהו מוכרין אותו בזול? והן מערימין עליו ומוכרין אותו בייקר. כלום הסיר לעשות מלאכה בחולו של מועד אלא כדי שיהיו

שיהיו אוכלים ושותים ועוסקים בתורה? ואיזון הכלים ושותין ופיחזין ע"כ. ופירש יפה מרא"ה סס. מי שיזמנה עמו משמע בהיזה בית דין שיזמנה עמו. כי אף על פי שאין בית דין יכול לבטל דברי חבירו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ומנין שאני הכא דגזרת בית דין הוי לתקלה. שעל ידי כן עושין הפך הכונה ע"כ. ומזה נלמוד דהיכא שבשעת הגזרה שברו לתקן. אמנם בעבור הימים הגזרה היא לתקלה נכון לבטלה. ואם כן מי הוא זה אשר עוצים לו ולא ירא כי חקנת הגילוי עכשיו הוי הפך מגמת המתקנים? שהרי כל מגמת המתקנים היתה שבני ישראל יכבדו הרגל בנקיות הגוף. וכל רואיהם ואמרו כי קדוש היום לאדונו. והנה נודע כי בזמן התקנה היהודים לא היו מגלחים זקנם כלל ועיקר והגילוח היה בראש לבד. ואם כן כשגזרו שלא לגלח במועד. כונת המתקנים היתה רצויה. מפני בשהיו מגלחים בערב הרגל. הנם שעערם היה חוזר לגמות בתוך המועד לא היה שום נזול להם. אם בימי המועד האחרונים היה ראשם מכוסה בשער של שבעה או שמנה ימים. אמנם עכשיו שפשטה התקנה גם על הזקן. כמה וכמה נזול גורם לבני ישראל בתוך המועד וכפרט בימים האלה שרוב בני אדם מגלחים זקנם פעמים שלש בשבוע. מוסיף והולך הנזול בימים הקדושים האלה:

והשתא דאתינא להכי נראה בפשיטות שלא די שתקנה הזאת נפלה מעצמה. אבל גם נוכל לומר שבודאי לא היה בכונת המתקנים לגרום תקלה גדולה כזאת וכרצונם וברשותם אנו יכולים לגלח זקנינו בחול המועד אם גילחנו אותו קודם הרגל. דהנה עכשיו בדבר הזה נשתנה הענין כל כך. דאם היה אותו בית דין קיים היום בודאי היה אומר שלא כוון מעולם לזה. וכך חובתנו. וכך יפה לנו כי נודע כמה וכמה חששו רז"ל שלא יהיו דברותם שיחה כפי הברות. ועיין שיטה מקובצת (בתובות ד' ע"ב) סוגיות משנת הסכנה ואילך אשה נשאת בכל יום. כתב בשם רבו וקרובו דע"כ שייך אין בית דין יכול לבטל דברי חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין. ובוקא בדבר שלא נשתנה הענין אבל בדבר שנשתנה הענין ואם היה אותו הב"ד קיים היום אפשר ג"כ היו מסכימים לשתירת הגזרה או התקנה. אין זה בכלל אין בית דין יכול לבטל דברי חבירו. ונעקרה התקנה הבחולה נשאת ליום הרביעי. אחרי שאם היה סכנה בשעת התקנה

כלי ספק לא היו מתקנים כן ע"כ:

ואם לחשך אדם לומר הנה על כל פנים צריך לזה ב"ד בדי לבטל התקנה. לזאת אשיב כי נוסף על הנזול שנורם בזמננו זה הזקן האריך ים בו גם כן משום לענג ואיבה שהרי האנשים מבוכרים אשר אין מבני ישראל המה בשרואים היהודים בשוקים ובחרבות קרוב מלובשים בבגדים מבוכרים בימי הרגל עם זקן ארוך כאבל אם. מלגיעים עליהם. וכפרט בשהולכים לפניהם ויושבים עמם לדבר ולטייל אומרים עליהם שהמה רחוקים מדרך ארץ ולא עם בינות הוא (היינו רעת הלל וחעלה שאמר שבקיים המלות הבורים ואמרו עליהם כל הבנים שהנו חכמים ובינוים) והנה כמו שהתיר מרן המקבר (יורה דעה סי' שפ"ב ס"ד) הבעיר שרובה נכרים אין לריך האבל לחלוץ מנעליו ומזה התיר הרמ"א (אא"ח סי' תקל"ד ס"ב) שמותר לילך בתשעה באב בחרבות של נכרים במנעלים מפני החשש שיכולו לענות עליהם (אע"פ

רמ' עניות בל ר"פ הנשה בלב המה הקנה קומיניני הקוישוב)

וכמו שהרב בית הדש כתב שמפני שאנו דרים הוים בין האומות חייבים לאיבה. ומפני זה אין לריך הוים להנבה בית הכנסת על שאר הבתים (ביין א"ח סי' קנ"ו בסנן הכרים ס"ק כ') אף על פי שענין זה דהנבהת בית הכנסת הוא דונה דגמרא ונלמד ג"כ מקרא. (עיין שבת דף י"ד ע"א) הוא הדין והוא הטעם בדין נילוח בחול המועד. דבין דשייך בוה מעוס לענג ואיבה שמוהר לגמרי. ועל כוונה בזה המרינן ונלמוד סתום מן המפורש:

ואשים מחסום לפי דבר הזה בהבית דברי הרב בעל בסף הרסנא על תשובת הרא"ש בס' בשמים רא"ם סימן מ'. כי שם רבינו הרא"ש ז"ל מעיב לשואלו על ענין רב אחד שנרה מי שגילח ראשו בחול המועד על סמך רבינו חם שהתיר. שלא יפה עשה לבדוקו אם יש שעשה ברבינו תם ז"ל. והרב המגיה בבסף דהרסנא אחר שהביא המחלוקת אשר היתה על ענין הגילוח בחול המועד בין הרב בעל מודע ביהודה והגאון הבי. שרטע וכתב ז"ל. ודעתנו נוטה לענין הדין שם לחלק דבזקן יכולים אנו לסמוך על דברי רבי' תם חדא דנוכל לומר דזקן הוי בשפה בולה. ומה לי חלי הזקן או בולו. דגם כאן אמנא דעתיה דהגהו דמתגוללי עובא בעיני כל. משחת מלים מדאיהם. ועוד יש לחלק בין זקן לראש דזה דרך בולם לגלח פעמים בשבת ואין חשר כאן! מה שאין בן גילוח הראש דעל כל פנים בזמן התלמוד בשעת הגזרה דרבו של ר"הג? הוא דהוי מערב שבת לערב שבת! ומאן לימא לן דהפוסקים החולקים על רבינו תם אף בזקן פליגי? והרי בזמנם לא ידעו מזה! דלומי מגילוח הזקן שאף האומות גדול וזקנם. והענין החל להשתרבב בין היהודים במדינות איטאליא והשבנו מעט ויתר משבעים שנה מקושי מחייתם של ישראל בין האומות שלא יתאמצו ונקלת מרבני המדינות ההמה באותו הזמן דמותו לגלוח הראש לדעת החולקים על ר"ת וכזה ודאי יש לדון כדאמינא והענין אינו רבר שיכולין לומר עליו שפשט איסורו בכל ישראל. אבל גילוח הראש יפה אמר אא"מ"ו גר"ו כיון שבכל גבול ישראל מן הקצה אל הקצה נתפשט איסורו אינו נכון להורות בו קולא כי אם ע"י ועד גדול של חכמים. ע"כ. וה' יגלני מסגולות אבי"ר:

וזאת תשובתי תשובה מאהבה

אח טוב לישראל! הן כעודני מעוך וכתית ונגע ורפה ודים ממתנים ועד ורבים. והקרב והכרעים. רעבים גם למאים בלחם ובמים. ושאר הנוף רק לעפר וכשחק מהומים כי יום תמול כי ועבור יום או יומים. התענותי בכל אשר התענה אבי ויסך בדלתים יום אדיר בימי שנה כי קדוש שקדשיהו שמים. יתירה עלי החז"ן עובר לפני החיבה ערבובקר ולהרים. הן כל שה נאספו עלי והכוני שאוני והטילוני במוט בשנים. ועל ערם דוי ובכרעי המעה אסרוני בחוטשתים. הרקבו והבו זרחה השמש בחלי השמים אראה אור כי יהל כתי"כ למ"ר לעגיר ובא בחור החמה שבעתים. האותיות נהלו"מי בשמחה בקל ור ויהי לא פי שנים. הורו עיני כי עעמתי מיערת הרבים ויוצק מתוק חבלולי עיני' ובל ראשי אברים רפאים ויחשבו אף הם. ומאותם ובא להם. ונחנו בריחים.

אבי אחי! על רגל אחד רשאתי כל הכתוב בחלקו של
ידיד ראש ראמתיים ואבני הרואה כי אתוקי כמה דברים
נראין כאיבכון דברי׳ שמתיבכון מפני שנוחים ועלוכין
כפתח עניים אבל כר דיוקונן שפיר חולקין כעצאם הם
ומשם יפרד והיה לכ׳ ראשים שנים! שנים זה ולא
ראשונה לראש בנה וראשי בשמים והשר ע״י הסנ״ו
עם כי קל כעיניו להוציאו אין לי בית יד בכפיפה שאין
לה אזנים:

וארברה בעדותך ואתהלכה ברחבה הנה תחילת
דברו כמתבלל וכמוסר מודעת. בקרב
שנים הודיע לעבו מראות כרע הזמן כונר קורין תנר
כי משפטי ה׳ והם משפטי הדת והטבע (שבלב בחיים
אחת של הקב״ה הטבעו) אינם יכולים לדור במקום אחד
ושניהם לא יכונו וזה מחיצת כדול לזה וכו׳ כאשר
הזדרך וע״ן ולא ליעב מר כאחריה ובאחר לו דברים
המלודקים דברי הר״מ בהרבה מקומות וכולא לזה
הזדרך הרחוב מדיב שיחו ולעברו:

וכשאני לעצמי כלמדי משפטי לדרך רעדה
אחזתני שמה החוזקתני כי דבר זה הוא
חל שכל מצות שבתיה״ק פנים בו ואם הדברים כפשטן
ותומריותן א״כ לא הנחת בן להברהם הכינו שעל פי
מונח זה כל הדרש כוזב והולך ומתיר איסורי מלאכות
ויין משתיהם ועל בנותיהם וחילול שבתות ומועדי ה׳
שכולם הם המה היו לבני ישראל חיות נבוהות ורשאם
בשמים בונם לבין הדרור אשר המה מבקשים. וזה ודאי
חלילה וחס! לאדם זך ויאר שומר הברית שבמותי
וכמותך שיחשוב זה אלא מוכרח שהדברים לריכין ביאור
אמיתי מוסכם ג״כ אל הסכל היאר הנטוע בנו והם
הנעבו אל הביאור האמיתי ויתיסבו המקראות ודברי
הרמב״ם המה יעלו בבר ה׳. אוי אחי! ! ! אריך
בשיחי! ! ! כי לא כמלא הרופה לתחלואי דורנו בשום
אופן שבעולם כי אם בזאת לנהלם בחכמה עלימה
וכמתקורל״ן ויבא בעל המחשבו׳ ויסקיף משמים והוא
בעל הכרם יסובבנהו ובונגהו ויטעהו שורק ואמנו
את נפשנו הנלנו:

וביון שאין הנבאי מסכים להאריך כי רלוני להשיב
לו מפני הבכוד תכף כדי שיגיע לו כיום א׳
של ח״מ ואת אעשה להעתיק לו מה שכתבתי בדרושי
האדרך קראתיהו בתר מלכות שקוטב דרושי ישוב לבדר
ולכן כי לני הישראלים בתר תורה הוא העיקר ובתר
מלכות למה ולבלום כי לא היה רק לתפארת ודי לנו
בשרדת עם (אין שבדראת בלשונם דיאיקראלנא) עפ״ו התורה
ולגוים להפך ממש שבתר מלכות היא העיקרי
והבדרתי יסוד זה עפ״ו שבעה טעמים מפשיקים
בנוים על מופתים שבלוים הנוגנים ומהם מוחבים.
וכל טעם אחד בנוי על פסוק מפשיקי תורת ה׳ תמימה
וכו׳ עד אומרו גם עבדך נזהר בהם וכו׳ והוא דוד
מלך ישראל אחת מבתר התורה והוא ומשול בו ובמאמר
הכתוב ולבלתי סור מן המלוה ימין ושמאל. ואעתיק
לו הטעם הו׳ והוא הלריך לענינו וזה לשונו מועתק
אות באות:

הטעם הראשי ליסוד דרושנו הוא מטעם אחר
והוא ג״כ מפורסם וידוע בעין כל חכם
לב יודע בלבי ופרטי תורתנו הקדושה. והוא שמעולם
כתר תורה לא יחלוק ע״כ מה שיחייבנו המופת
שמעולם לא חקקה חוק אחד או
מנהג אחד אבר ממנו נשמע דרך משל שהחלק גדול
מהבל הו שהגלגל גדול מקיטר המרוכב שלעולם מנהגו
התורה ומשפטי הטבע הם בחיים ולא יתפרדו
(ירמיה״ב בתחי׳ ב׳ סתירה קראם מלרנים וכן בכמה מקומות כרי ח
גדולה כרת בין שנים ופוי לאחרים כיוון בנידע ומפורסם) לכ־
כדבר שלמעלה משכלנו שבלהו הבי אין בוריונו לברר
להבך. וכ״ם כי לדקה גדולה עשתה להוריענו דברים
כשנבים מה שקטון שכל האמונה להבילו. וכמ״ם למעלה
בהורך (ויחסבל״ן ח״ב סיף פי׳ ל״ב בחב וזל״: כי בתורה להוריענו
מעלמות רמות בלי מופת תמים אך ממופת לא חבחים) וז״ם
אדונו המלך דוד ע״ה ואדברה בעדותך נגד מלכים
ודלה בדברים הנשנבים שהם בתורת עדות אשר לא
יבלוטו עליהם החושים והמופתים ההנוגים על
אמיתותן ולא אבוש שמלבר שאין מי שיוכל לברר להבך
ממה שאנו מדבר בלה הבריות עוד כה שלא אבוש
ג״כ שיוכלו לנלחני בחכמת הנוגים אשר בבר פתוח
גרונם כי בזה אין להם מענה להשיב ואדרבא לריכים
לנמול לי חסד שאני מודיע להם חידושים יקרים הנה
מבורר שבתר תורה גדול כי לא יבחישנו המופת. ולא
זו בלבד אלא שגם כל מצותיה ומשפטיה אינם עמוסים
מופלגים עד שבעבור קיומם נלטרך להלחם נגד הטבע
מלחמה גדולה מן הקלה אל הקלה. שמעולם לא
הסרה לנו דבר הראוי ליהנות מהערב והמועיל ונם
לא הכבידה עולה להתענות כי אם פעם אחת בשנה.
ובבר התחבם הרופא ופרופי״סור בבר״לין הוא החכם
אופפעלאנד בספרו מאקר״ו ביוטי״ך (ביאיעחק
בלשון בקדש מסחבם סחיקר מוסר״ר משם
מרבבי יהוידעל ובקרא שמו רוח חיים. ושבשיו בא לדרי מיעחק בלשון
ובחב אינ״לקי ראם דבריו בח״ב עמוד רל״ח עי״ב) והבריח
בחכמתו. שהוא כמעט הבראי להתענות פעם או
פעמים בשנה לעבבל מותרות הנוף ואנו אין אנו
לריכים לטעם זה. כי אנו מאמינים מ״ם כתו״הק כי
ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתבם מכל חטאתיכם
לפני ה׳ תטהרו אבל הבאתיו בדברי אלא להודיע
בעמים שגם תענית זה מלבר שאינו נגד הטבע ומזיקו
אלא אדרבא הוא לתועלתו הועלת גשמי ורוחני. גם
עניני הערות כמה נאים ומבוונים בטבע האנושי
והוא טבע קיים עד סיף כל הדורות עד שאינם לריכים
בשום זמן שום תיקון ושינוי ותמורה בדי לוונס עם
הטבע כי לעולם יהיו בחיים ולא יתפרדו. דוק כל
משפטיו התורה ותמצאם מבוונים אל האמור כי כל
המשפטים הם קבועים לפי קביעות טבע התקבלים
אם בדברים שלא ישתנה הטבע לא בזמן ולא בפרטים
כמוהם גם כן הוא החק והמשפט ובדברים הנופלים
תחת סוג שינוי הדורות כפי האדאתקוחם אז שינוי טבעי
ומוני בני אדם זה מזה אז האדם עצמו שישתנה דעתו
לפי הזה מקרים שיקרו לו ג״כ על אלה עשתה והצוחה
החכמה העלוונה לסדר דברים נאותים לפי מה שהוא
הזמן ולורך השעה אז לורך טבע האומרי ובדומה כמו
שתאמר מלוה ראשיבה בקיום מן האנושי כי הוא לורך
אל האשה לא חייבה לקחת אשה אחת דוקא. כי אפשר
ולטרבו בלזה דורות אל ריבוי האמון לבונן ערים
נשמות וכמ״ם אדונו המלך דוד בחנים ביד נבור כן
בני הנעורים אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם
לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער וא״כ אינו די
אשה אחת ולטרך לקדם דת לפי הדור וע״ז לא חייבה
בהחלט דוקא אשה אחת. כדי שלא יתחבם אותו הדור
האחרון לומר שלא ירדה החכמה האלהית להשתנות

הצורך ומצא הדור האחרון ממולא כופרים כעיקר
ההשגחה ח"ו! שיגיע ליפה ומכיעו עד סוף כל הדורות
ולעומת זה ג"כ לא חייבה להוסיף על אשה אחת יכמו
שכבר הגיעו הדורות כי לא יהות לו לא לפי מותרות
הזמן ולא לפי הכר־חות נשים הרבה ואפי' אשה אחת
בכל אלה נריכא רבא עד שהשכימו קדמוניו שקורם
הנשואין יהיה נשבע החתן ש"ח ע"ד המב"ה שלא יפה
אדם אשה על אשתו ולא יגרשנה כי אם מדעתה
ורצונה מפני שרגו כגלותנו זה כי נתרחקנו מעל
אדמתנו רי לנו לקיים המצוה באשה אחת הלא תראה
בארצות טורקיה הגם שנוי אותם האדונות נושאים
נשים הרבה בדונים ומגרשים אותן כעבל כרחן עכ"ז
לא תמצא בכל היהודים השיכנים החת ממשלתם אחד
מעיר וכ' ממשפחה. כי לו שתי נשים ואפי' אם נפלה
לפניו אשה אם חולה ואינו מיבם מכ"ז עובה הוכח"ת
כי גם בארותם האדונים רגו בענין שכלם כי לפי מצב
הגלות רגוי להיות נעזרים מהחירות האלהי והבחירה
שנתן כי"ית לקיים מצותו באשה אחת או ד' הכל לפי
העת והזמן והצורך ועכ"ז לא למדו מנויי אותם האדונים
ודי להם באשה אחת ומשאין אותה בעורם בכחם
ובגבורתם כן ח"ו שנה ואנב חדא הם נגלוים משוחה
עמוקה אשר היא בליון חדוק לנשמותם ולרוחניות וכן
כל כיוצא בזה הנוחה החורות כי אפי' אותה אשה
שחייבתו ליפה אותה החורה נרוטיה אם מצא בה ערות
דבר כי אין השכל מחייבו כי אחרי אשר הוטמאה יהיה
קשורה עמו כי הוא מיאוס גדול בטבע קיים וגם כנגד
האשה הרשעה חס רחמנא על טבע חומרי שבה שלא
להניחה אלמנות חיות כלי בעל כי אז ודאי לא תשכול
נערה ותמות כי סוף סוף מחומר עבור קורלה. או
תתרבה הזיתה ותשחת הארץ ע"ז חייבו לתת לה בעל
פטורין ושלחה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר כדי
שתשקוט המיתה יש תאותה וכיוצא בזה נ"כ לא ציוה
ליבם את לאשת אחיו דוקא ואין מזגו בני אדם שיגיע
ויש הרבה כי נפשם קצה לבוא אל אשת אחיו ובאן
הבחירה או חלון אז יבם והוא יקבלה ויראה טבעם
המצוה זו אבל בחיזה אופן שיהיה הנוגע לתכליות הבוגה
מבלי התנגד טבע אותו פרטי אשר נפשו קצה לבוא
אל אשת אחיו וכן בכל דומי ממיגות ושאר הורלות
שיקראהו כי ונלאים ממרבו המשפט ס הכוללים הגיה
הרשות כיד מורי התורה והוא אומרו על פי התורה
אשר יורוך וכמו שהאריכו הרב המאורי בהקדמתו לס'
בית הבחיר' ובעל העקדה בפ' יתרו ומוה"ר אברבאנל
בפי' פסוק זה עי"ש באורך וגם אני בענוותי בספרי
הקטן **הוקר רב** ח"מ סי' ז' הארכתי בפרט זה
בדיני האומדנא בלבן של דברים כי
תורתנו הקדושה הינה סובלת מצד עצמה שום שינוי
ותמורה לפי שינוי הדורות או המזגים בלב ובעוקר וכל
דור ודור עם כל השתנות מזגו וטבעו ועם ריבוי
המקרים שיקרו לו לא יצטרך לוגע לרוק ולולר לבהלה
ליסר חקים ומשפטים לתיקון דורות אז להוסיף ולגרוע
בהנהגת תורת האומה הזאת ומשפטיה אשר לה
מימי קדם כי מה שראוי להשתנות בבר עשהו וסדרו
החכמה העליונה וזאת היא תשובה נמצא לפריצי
אומתנו. הבלבים לועבים. **הריפורמ"א**
והמודרנ"א. ודתנו מיום
נתינתה עד היום ועד סוף כל
הדורות לא נולד ולא יולד בה שום מום מצד עצמה.

ר"ל אחזה סיבה אשר ירצה ממנה כי לא יאותו מספטיה
ורוניה עם טבע מעשה בראשית ומבלתו טבע
חומר הארם עד כי בעבורו ישתנה אחזה ענין שבה.
זה לא תמצא בתר"ה בל בבל פינות חלקיה ואם בל־ו בנו
מומין מפני התערבותנו באומות אשר לא נעטיו בבל
בללים ופרטיה. ועוד לא בשתעברו במגרים ולא בהו
בברית מעמד הר סיני. לא מפני זה נאמר בי מבהני
תורתנו סובלים השינוי והתמורה מאחר בי היא מצד
עצמה זבה ותמיתה ועומדת לעד מפני יוצי סדור
הבהנותיה. וב"ש אם נתבונן היטב נראה בי מיש זה
לא נולד בי אם לעשרה למאה מבל בללות אומתנו.
ועוד הם מוברחים להיות מעורבים מפני משאם ומחנם
וביולא והיה הנשאר לא ועברם הגש"ם מפאת העורוב
בטרע ומפירסם ועם שיהיו להם עברות אחרות
ובאדם יפרו ברית. עב"פ מפאת זה אין להם שום לבר
ממשפטו ותבי התורה ואיך ח"ב בשאת בעבור העברה
מה שבלתו הבי אין בידינו? והוא מין מהשבל הישר
הנטוע בנו בי אם תורתנו לא הבבידה עולה לחייב
ולהאמין מה שיבחישנו המופת ונם לא לקיים מה שלא
יוכל הטבע החומרי לסובלו ע"ד האמור למעלה איך
אני אבוא אחריה לקלקל את המתוקן ובוא בבור שאין
בל בעל שבל וכל להבחים וזהו אומרו בפסו' דאייתינן
עליהו משפטי ה' אמת ירלה בין משפטי התורה ובין
משפטי הטבע שבולם בשם יקראו משפטי ה' שהם
בהשגחתו יתברך בולם אמת מצד עצמם ובעשו טבע
קיים בזה בן זה. וע"ז לדקו יחדיו ממש שלא יחלוקו זה
עם זה. וממילא גם בני אדם גם בני אדם אין מי
שיחלוק עליהם. ועכ"ז בתרם גדול. לא בן במשפטים
האנושים. אפשר יבא זמן שעל פי ההברח מוברחים
לסדר חק ומשפט שיחלוק על מה שיחייבנו המופת.
או מה שהוא נגד הטבע. בין יהיה אמיתי מצד עצמו
או הבראי. עב"פ לא תקובל בראון. בי אם על ידי
בתר מלבות והוא פשוט:

יריד חישקי ! הרי שלך לפניך תשובת קבלת
מסורת מודעת. ובקבל אותה
בראתמים ובראון ושיבני דבר בי אני מקבל תשובת
השב"ם המבקשי' את דרך עץ החיים בוובוחים אמתיים
בהוראתם על האמת בטבע קיים ולא ישנוחו אל מקור
ממנו חולב. החבם יהיה אז וכו'. ודי בזה לפקח
ובלמן רוח שבמוקו:

ואורימה פעמי לנטות אל מעבול הבדמים אשר
מעב"ת גר"ו מבריחני להשיב עליו.
מה שלא דמיתי תבא שאלתי על מסבל זה. לא זו
שמעתי ולא בוולא בה אותה הובחתי לך מה אעשה
בי מבתלי בתבו מבר בי אהבת האמת אלתתו. ולבו
בבדבו בלם בוער אותה בלהב"ה רשפי אם שלהבת יה
ולאים אשר אלה לו תורתי אומנותו. אשר הבית אליה
בידו החבמה והמדע בל שיראת מטאו בו־מת לחבמתי.
הא ודאי חובת רמיה להטפל ולהשיב לו בבמדתו. אמת
לאמתו. ואם הלבה רובפת יעלה על שפתו עב"פ
יתהלל חבם בחבמתו. ע"ב יאמר הזהרו בבחמתי
ובתורתי. הניחו לו ודבר דבר המלך ודתו. אשרי
הנבר אשר מלא את אשפתו־ספרא ובסבי ותלמודו בידו
בלים נבורתו. לא עשה בן היל"ר במיך השולח אמרתו.
בהבל שבפיו לעומת מתבדתי. אשר במאמרי (ימי
במאמר בהבלחה) תקבה עליו משבתו. ולא דרך בדרבי
הירלת"ו ולודתי. ובבה עליות מרחוק ואין זבדון לראשוני'
ואת

ואת אחרונים עורר חניתו · ראה זה חדש יין מגיתו · מלא ושן דבש וחמאה ואכל לרעתו · מכיח וקורא דברי חכמי׳ וחירותם למקומותם כארשית״ם איש על עכו״תו · כזה ראה וקדש אמרי ליה איסר כרוך שבחי ונכורתו · דרך על כמיתי יס התלמיד ואחר אחרון הוא כה כתיבתו וחתימתו · לזה נאה להפנות אליו ולא לנכרים נכואתו:

ואומר חמדת הלבבות ! ראה דבריך טובים ונכוחים

ממגילות מרקחים · וכל מסבריך ונליך והמון ראיותיך עלי עברו כל שבן עיקר אותם שהכיה בידו מטעם הקיבה והשנאה והגיוול וגדול כבוד הבריות · ואם מעט אוסיפה לך בהנה ובהנה תשובת כשמים ראש סי׳ א׳ וסי׳ י״ט וכי׳ ל״ו וסי׳ ר״ף וסי׳ ס״א וסי׳ שכ״ח וסי׳ שמ״ה וסי׳ שע״ה · ואם מתשובות אלו בחוקת מוציאות בכידה ומפירסם ועם שבנאין מיחר״י אולאו ז״ל חזר וקיבל ואיבה עדות שבנאין אבי במחבר בפר״ה פיק חוי בגדול הדור מאמרין מוחר״ם סיפר ז״ל בס׳ חתם סיפר יו״ד סי׳ שכ״ו שבעיר כל חמתו · עכ״פ לנו לומר שבמה מהם יש לנם על מה לבמיך מדברי מרגלים ובגלוים וברבנן בחיבו וכמה מהם מדברי מרא״ש נופים בחשיבותיו לו בחיבוריהו מבר״מ לו בפסקיו · ועכ״ו דרכי לפסחיעם מחמר׳ הלני בשאלנו מולא עיד בנופים גדולים לו שהם דברים מבוררים מהם בילא בהם בדברי מרא״שונים לו אחרונים וד״ל) ועיין הגאון הרמ״ז בס׳ חק״ל א״הע דפ״ט ע״ב לומרו · עוד לימתי בלעטר לדון הפך בבריחנו ? ועיין תשו׳ רמ״ה סי׳ קכ״ד תשו׳ תרומת הדשן סי׳ קל״ה (יפסקה מרים בסימני) ותשו׳ מוהר״ם אלשכר סי׳ ל״ה שמם נדקה ד״ד סי׳ ס״ה וז״ל הרשב״ם ברים סי׳ א׳ לפי שהזמני מתחלפי׳ וכזמן מועט יתחדש מה שלא קרה בטף שנים וכזמן הזה אנו רואים בנעים ומקרים מתחדשי׳ תמיד חדשים לבקרים וכו׳ ואני הלעיר העיר ה׳ את ריחי להתבונן בפי בחי בדין זה ולדרוש ולחור בכל מאדי עכ״ד · וכא ראה שמה בקדה לקדמוניות עם הרב ז״ל קרה לאחרונות שבזמנו ז״ל עמנו היום בלנו חיים והוא עם מ״ם עוד בסוף אותה תשובה בסי׳ א׳ וז״ל וכבר ספרו לנו הקדמונים בזמן קדום לא היו מפלגים אבי׳ הגולרים הבקיאים בים בימות הנשמים מאנוסט״ו עד מאדל״ו הלא עתה מקרוב דאתמסר עלמה בידא דטפשאי שמסבנים עלמם בימות הנשמים ובכבר ראינו כמה פגעים הבש ושמרנו · עכ״ד · ואני בעצמותי כמ״א הבחתי הבריו הלו ובתבתי וזה לשונו אות בחות · בואו ונחזיק טובה לאותם האנשים הטפשים אשר קראם הרב ז״ל שאלמלא בקחותם ואבירות לבם עדין אנו ובינו וכנו כמנו משועבדים היינו לטפשות ולקול פחדים בחזונו ולרכות הלבב שלא לנאת מקור העיר ומולנה כי אם בימות הקיץ לאכול לחם עקודים נקודים ורוש מולעים ובבאש ונלמא הנם שם למים אך זה הוים שקוינוהו לורך מים עד יש בתקופת טבת ואין מחריד ובפרט עם מידוש **האניבל** (ע״ו בבאלהי בליבון על זה בך קראתיהו מלא מרבבה מלא״ר הב״ל ייחוש שאיתיות אחרי׳ הסמוכים הדא ויקרו מקימים וכן בבמה לשונות) הוא **הואפור** יהי ממליאו כרוך · וכודאי שבבשיו בזמן הזה אין מקום לטענת סבנות דרכים שטענן הרב ז״ל ע״כ הניעו דברי הבריחים לבנוינו ובאלה ראיות רבות מחליפות מרובבות · מקובלות על השכל הישר והנחמר והנעים המשורש בנו בהתבת האל והורתו חורת אמת:

אך אמנם כל הדברים הללו ניתנו לאמר ולוכחר אם הדין סוכה לפנינו הוא דין מחדש שלא דברו בו קמאי ובתרא ולא בוארוהו בכל פרטי חלוקיו בו בפרק נחנו בעלה ונלחמנו לבקש כל עצרתי להתיר הדבר בכל מאתנו בחנו כמו שבך נאה ויפה לנו · וכמ״ש התשב״ן ח״כ סי׳ מ״ה דרכן של ת״ח להחמיר על עצמם ולהקל לאחרים · ע״כ ולית דין בריך בושם · (ובמו כן מיום שבאתי עם רומא ועד״ה מסחולתי בכל בחי בפרט וס ובדרש בהקמת בלי המבה בפעמון להמעיב השעות ע״ב ב״פב · וכן המיסיק״ה תפי׳ לרחם של בחי בבשיהוהם בדמיהם ובחבתי עמה תריך ע״ו וסועתה לנאין הישלקי ולולו בי מעבה רחיקה בייחי מעתיקי ישולחו אלנו למים בדם מאבבם וממילא ידע בייחבי מעוכה לחרלים מעמים והבדים אם יופי תלמיד ה׳ דתקי וקבוחי׳ ומקביחתי׳ ולי״ב) אבל אם יהיה האופן כי יבא לודינו דין אז מספט שבבר עמדו עלינו הבות העולם אז האחרונים אשר בבר ולא מינוטון שלהם בעולם ונתפרסמו חיבוריהם ובקלו דעותיהם לדעות אלהות · וכל דמאלי דמלאת מיתר ולחלק בחותו דין הו מספט אז מ״ז זה מאורע חדש בשונו הדורות הן בל אלה בבר הבינום והעלום על ספר וכדינו · ועכ״ז דחו אותם בהמת הבנין ושברו מפרקתם ותכו על קרקעם מאה עובלי בעובלא מי פתי יבינם דאשו ? ולבהוב ולהעתד אותם החילוקים והמאורעות והסברות בלתי שום ראיה מחרשת שום בה בדי שבינעה בי אם בל קול דברים משיקול דעתו ולא יחזור שיחה בפי הבריות אז ישימו את נפשו בנפש מחרפי אשות החורה · ? והחבם עינינו בראשו לבלתי הבנם במשעול הלר והעלב הזה ויקבל שבר על הפרישה בלי ספק בעלותו על לבבו בי גדולים המחברין במיתחן יותר מבחויבים הדברים ק״ו אם בחמת הם המה הנבוריים אריוון דאוריתא · אז ודאי בל מבקש דרך ה׳ לא ינחו ספיקות שלהם ויקחו ודאי של הפוסק החדש גם בלא טעם מחודש ודאיה מבוררת א״ב הדי עזרנו אלא בח הושענו זרוע אלא עוז !!!! . . . . בן הדבר הזה אדונו הבוא בידו בל שהוא עיקר והוא הטעם שלא נתפשטה הסקנה בבל ישראל ובן באותם הימים לא היו מגלחים זקנם (שמא הגיבל הלמיתי למגלח אם ובברו לו ב׳ ומים בלי מבלחת בלי שע״ו בקלים ובדקנים שוברים על חוקן ובערה דגופה לא בחן לימבל ומשום בריבא לין בד בבל הנם הילבים בהיבלים ובבנים בהיבלים) והבינ בירו חשו׳ בבא דהרשבא ולמנם ריהטוא הם הבריס מקובלים על הלב ב״ם בהבאה בידו הילן לסמוך עליו אשר ריבר בקדשו דברים בהוויתן ומה בבע בבל מה שהאריך ? מאחר שבעלם מבינינו מ״ש הרב יוסף אומן ז׳ (ובחיבר בדשות ובבר אוברנו מ״ם בבאלן הרמ״ו בס״ל ח״מ ח״ב דף ו׳ ע״ב בו אחרת שמעבו דבסיבה דין בו״ם ראוי ובבון שיעבה חיבוים מחבוים בספרי האחרונים ואח״ב ובסוק הדין) שבבר הבוא בל זה ופרנו ווהרו לחוה בם חשו׳ בס״ד הבינאה בידו המלאה והבה אר״ם בשבט פיו והוא היה אותה שאיסור תגלאת הזקן בבר נתפשט בבל ישראל מזמן הרב ת״ה ומרן ז״ל ועוד הבוף ידו לומר דמקרים הרמתה היו נוהגים בן ממ״ש בלוון תיס׳ הוכא בתה״ר שם וכן בראה בלא מדברי הרשב״א ז״ל בחי׳ למבות ופשט איסורו בבל ישראל והוי דבר שבמנין במ״ם בחיים שבל סי׳ פ״ג וה׳ הטוב ובפר בבר ועיין לבקע הקמת יו״ד דף ל״א תרמות ונדוים ע״ז ואין להאריך ועת לחשות עכ״ד יעוש״ב :

יאמר קדוש ! אחרי ראותי דברי הרב יוסף אומן ז״ל מבוררים בשמלה גם על מעט לחלוחית ראות סיתירות הללו דרך קשתו בחקפו ובנבורתו ונחר יחרב ויבש א״ב איפוה מאיזה פתח או חלון הטוס הובל לובנס להתיר הדבר בפומבי בלותם הראו׳ שבבר שרפס מוהרי״א ז״ל בהבל שבפיו ולהמליה דבר מלא דבר ודאי שלא קראנו לעזרתו

לעורקו . . . . . יחסיב אדוני ! שדעתי כדעתו בכל מכל ואפשר יהיה לי עוד טענות ותביעות ופקפוקים על הרב ז"ל מה יועילו ללא חכמה ? כל שאני יודע בעצמי שאין לי ראיה מחודשת ומוחלטת שלא נתפשטה בכל ישראל וגם על זה ידעתי כי קלה בעיניה להוציאה כי לא יהיה איסור זה חמור מכמה דיני שבות ונזרות (שאם מפני שרגילים הגדולים שאפילו פרמב"ם בפ"ק מה' ממרים וכמורה ח"ג בפ"ז) ועכ"ז ראינו כי הותרו מפני כבוד הבריות או חולה שאין בו סכנה או איבה וכיוון הנפש העצמי והמדומי עכ"ז כל הענין אשר בשעה החרדים אל דבר ה' למי יעו אזנם לחירפת דומת כמוני היום כער ולא אים ולא יהיה בכל ראיותי כראי להרוות צמאונם ? או להרב הגדול (אשר כל ידע ישקר בגבורתו ובגדרו ממנו בל ידע ישראל) שהחליטו בדבר ופסק בסכנה חדיפת לאסור . אל אחי ! ! לא זו הדרך לא זו הצעד ליבנס בה עד מדרך כף רגל הנח להם לישראל בפרט הזה אים היסר בעיניו יעשה וידינו אל תהי בו . ואם בה ואמר ומה הענה כי יקום אים אחר מורה ה' ואומר שמו והוא מפונג ואוסטנים ובר לו מאר מהנוול הזה ? ובפרט אם יקום בנבור לפני בית דיני ובעוק ובעבר הוסיעה המלך ! ! ! עלתי תכון ויהי אלהים עמנו להשיב שולנו דבר בזה הלשון ממש - הסכת ושמע ישראל ! דבר שאתה שואלני מתלוקת קדומה היא . ורבו האוסרין על המתירין אך אמנם כיון שהדבר שאנו דנין עליו (ר"ל שבבר נולד בע"מ ונוסף ענין הנלחת הוקן שהיא ענין מחודש) לא בא מפורש בתלמוד דורן לא לאסור ולא להתיר בדאי היא ר"ת בעיקר הדין ובלירוף נרון שלפנינו בוקן הרב נודע ביהודה והכסף דהרשנא לסמוך עליהם אם הדבר הזה הוא לך וידידי לעד גדול בשעת הדחק מפורסם כי לא תוכל שאתה : (ועיין הרשב"ם סי' רס"ו דמ"ע ע"ב ועיין לו סי' תקי"ב בתקדמה כ' ועיין תשו' הרשב"א הבולאה הרשב"א שם והיא בסי' הכ"ב ועיין ביפי שלבות סי' רס"ו יה אהרן בבלנו סי' ל' בשם גן המלך סימן ל') הרי הודעתיך דעת המתירין ואם מעט המה ואתה הבחר ולא אני ולא תסמוך על דעתי כלל כי בדברים הללו אין בחנו להכריע לפי משקל דרכי ההוראה אשר הורונו אבותינו כה יהיה תשובתנו אל הנכבד השואל ואחנו יוצאים ידי חובת שמים וידי חובת בריות . אבל אחה ! ! ! כי לבי ולבך ידעי כי שאלות כאלו הנם מועטות וברוך הוודע אם לא יהיו כשאלות כולד מעשרין את המלח ואת התבן ובמופלא מזה אין דורש ואין מבקש וא"כ אחי וידידי ! מי מייבנו להטפל בעולם התוהו ובו מרבזו בהו ? אך בזאת בנון דא צריך לאורעי באתרא דמתבעי שאם אינה אים מאיסי ים-ש סמך על היתר זה המעט הוא ודאי אין מזיחין אותו והראיה מתבו' בשמי' דאם היא נבונה כי היא בנויה על מבוקי ארץ מבמה שפי רבוות' ובפרט המקבוע הגדול והנורא של מועב שיהיו שוגנין . אשר אני בעצמותי האריבתי במקום אחר כיד ה' הטובה ומכ"ש אם אינה נבוע או חסיד שוטה מבוים פני נבבדים בדבר עמל ורוח שיטה שיבור עם האפהנאטיזם" או האיפוקריזי"א שלו עד בלי ידע סורסן של הדברים בפיסקים ראשונים ואחרונים הא ודאי מלוה גדולה לנעור בו ולהשתוקו כמעט בבויפה כי עי"ז מרבה מחלוקות בישראל ללא יועיל והוא חילול ה' הגדול אם יודע בנויים אלו הפקפוקים לנומים רקים שמגר עצמם אין השבל היסר מקבל אותם כי אם בעצמון גדול לולי שלפי משקל ומאזני ריק דרכי ההוראה אין בח בפרטי התבמים לחלוק בלי מסבון ומשענה והוא יבור גדול לבל הקורה בולה למומוגים בו ובפרט בדור הזה ולאחיך נוסף רע עלי המעשה את אשר אני שומע . (אם בנוב הדברים) כי אזה חבמים ורבנים בהאורופא לא די שהם מגלחים וקבס בח"המ (מה שהוא הפך השבל כי מחבם המירים המר ביוך לחמיר על עצמי ולוות שפתים ורחיק ממני ולא ואמרו להבלת עצמו דרוש דרש) אלא אדרבא שולנים בבפירים על המחמירו' ורודפים אחריהם עד ח-מ"ה זה הבל ורעה רבה . . . . . לוו לדור שבך עלה בימיו מתהלך בשמיו ! ! ! . . . . . והעבודה ! שבשנאמרו הדברים לפני בית דיני דנתים לבף זבות מבריעת . והייני כי על הדוב הדברים מגיעים עם אזה בבוע ראשו יהיה פרוע . ויזבר בבר אל המבוע . עושה מעשי זמרי בפול יהיה רבוע . ומבקש שבר בפנחס ובלבא שבוע . כי לאים בזה מותר לנוחרו כיו"הך בלי ספק . ואלו האבשים מן המתים שבבר מתו ואשר הם בשאול חייב עדנה הם היו בעוברינו עד שבוטל זוו תורתנו ונוטל בבוד מבית חיי החבמים הפילוסופים והמקובלים האלקיים האוסרים את האסור והמתירים את המותר . ולהנשים מבודרים לבבועים בלבה מלה להבריחם ולבלות קלונם ברבים ולומר בפומבי ראו אים מיבו בבזה יום תמול בי ובבור עבודה חמורה והיום בבן מראה טלפים בחזיר אבל לאים ליבן בחמונתו בל מעשיו בחמונה בלהי אוש לר פניה שיף עייל שיף בפיק עושה מלוה מבות חבולות ומחמיר על בחה פרעים מלוה לבעדו . ולהומבי . ולחזקו . ולחמלו . בבל בחנו בי בל לבבות דורם ה' . ודי בזה בי בוונתנו רצויה להביע אל תבלית מבל לד ופניה וה' יאיר עיניו ויבחנו בדרך אמת והוא הבוחן לבות הוא הידע בי האמת אהיבה אלנו ונתון אותה תוך חדר מסבבי לבנו חתת ונפשנו בפש האמת עד מותה עד קבורה בתמת' הבתוב והתבח את ה' אלהיך בבל ובבן . וה' אלהים אמת . והוא מקור האמת ודי בזה בל זה בתבתי בעטו"ו של בח"ן בי בח"ן ובח"ן אים אשר במוני היום זו הלבה בת יומא אנב דיהטאי . ואנב ערדאי . דלא אולא דעתאי . מנו רבחים חילאי . ובבולי ערדי"ן עומדים לפופים . ואת בל אלה הוא הלולה הזה לה' במועד חג הסובות התל"ט לפ"ק בזבה ווז"ל רב"ו והדר"ך בל"ח ע"ד אמת. ב"ד הבותב בבחילה רבה לאהבת התורה ולומדיה בפתוריה ובדמיה והוא החותם אפתחא דרומי יע"א

בדב עבו ובדוה ואהבת האמת והשלום :

החכם הזה אשר נשלחו לו כל הדברים הנ"ל חזר והשיב בלשון איטלקי והודה על כל הכתוב ויען ומתוך שראיתי שני דברים אשר לא כיון יפה הוברחתי להשיב לו עוד אחרת וזה פריה :

הגיענ"י בפו"ל ההלל והשמחה מקבלת מהורות הבריות קדשך מלהבות אם אהבה ויחיבה ומלר אחר תאורנו שמחה מראות יופי שלומותו והנוין לשונו ונים ודרנו חלמים למעינו . וכל דברינו בנחלי אם מלאים זוו ומפיקים הענוה והירלה והשתוקקות להגיע אל האמת לפי דעתו ומלר אחר כל עניני

בעשו

עשסו כהכיטי אל תיכף העניין · מפני שהוא כמעין · ולרומי קצר במקום שאתרו להאריך · אשר כו בשתכרו כמה קולמוסים ומר־אנב שעפיה ואנב ריהטיה אמיכא ולא מסתפינא שלא דקדק בכל דברי תחילתן וסופן ועוכיין והקפן וע״ז החליט כאיזה דברים אשר אינם מדרכי ההוראה אשר הורונו רבותנו והכוחינו נאספו רובם אל עמם אשר חובה ע״כ מורם הלבה לשים משטרו בהם ולא לנטות מאותם הדרכים דרכי חיים לכל מולאיהם לכל מסעיהם · ואולו מר בראתריה הוה מדקדק ומשער היטב הדברים הכתובים על הלוחות הראשונים · כמעט לא היה מקום לכל מה שכתב ויען רצוני להתעצם בו וכתורתו בכל עת ורגע ע״כ מצאתי עצמי מחויב להזכירו מ״ם מור״ם ז״ל בתשו׳ סי׳ מ׳ להתיב שבנגדו וז״ל כמעט מיבך שתעיין היטב בתשובתי על דבריך המיד ואל תעבור עליהם בעיון נמהר כי בדרך זה אתה פונה את שניהם · כי אינו שולח תשו׳ למבלתך עד שתעביר עליה פעם ושתים ואדע שיש עיקר בדבר לפי דעתי ע״כ ישו״ם · ואחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אמר כה ידידי ! אחרי אשר בדברי הראשונים האריכתי לבאר ולהדגיש עד היכן מגיע נטול זה אשר נבלו הראשונים בלאמרם השכל והדת יהיו לאחדים מי הם משפטי השכל ומה המה מוקותיו ולשהיב בלרף בסף להראות כי כל הליכותיו הליכות אלו מלבי בקדש אוך מוד ובחב בסתם והוא שהשכל והדת יהיו בכל בחם קשורים ואחרים (מועתק מלטינלקי cioè come religione e ragione siano strettamente fra esse ammalgamate) ולא עוד אלא רצה לשתפני גם אמ כדעה זאת · אל אחי ! לא ידד כמי עמכם בסתם · שאני אינו מפרש טעמי השכל לעמין זה כי אם או בבעיות כמושכלות הראשונות והדומה להנה הו משפטיהם כמו כל דברי ההוראה אשר דרכו בהם מחוקקי הדת ונדולי מפרשיה ומון מב׳ אופני׳ הללו לא יוכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב שום מורה הלכה בכל מקום שהוא (לעיתים בגדי הרבנות הם ידועים הדרכים הם על כיריים וע״ז יבם אמרי גדולם שמישלא שבמעט אינם נקנים בעוון הספרים לבה) ואחרי שמר בראתריה אינ״ר הקיטיאלקי המאושר בכל עמיו · יודע ליזיק כי כדור השפל הזה לקחו הדברים הללו השכל והדת בסתם בקורדוס לחטוב בהם וכל דבר אשר לא יבא בהם הטיולוזאלטו״ן המודירנ״א (בשחדשת גדולתים קמיר) ועבירו בהם ורמיה להו כמי שלא בהמרה מפי הנבורה ודאי שחובה עליו וכמעט איסור גמור להשתמש במילות הללו בסתם כי ודאי נורמיה חדשן עולם כלי ספק ואין לאל ידיהו להוסיב · כל זה בתבתי משוס לא תעמוד על דם רעך כי מר מר״ו דיל״ה הוא אוחז מעבי ורבי רבותיו גדולי המורים ומיבא לא זוע כאשר שתו הטוב איהיה בשמיה ואיחיה בזכירה וע״כ ניתן להגילו מבף כל אויב ואורב ה׳ ומילמו ימלוך אלהים לנצח כיר״ה :

והבוא היום אל השמח אשר בתב מר לעוענאש בלעז · וז״ל מועתק לעברי :

זו · בלבד ידשני אדוני לדשוש : שמה שמעב״ת כי״ו ושחמש כבר אותם אותם הדינים והחידושים המתודשים אשר לא דיבר מהם שום פוסק הבל אני סיבר להשתפק גם באותם הדברים שפסקום הפוסקים בחנאי בשיהיה הענין שאנו מקוריים מעיש אוכה ובילא מעניה ם של לוך שעת הדחק וכדומה · וחילו ממ״ם הרב ורע אמת ח״כ סימן מ׳ · על ענין התרופו׳ שמניחים בתוכם סתם יינם שכתב שאף על גב לבתחילה אסיר לקנות סתם יינם לעשות אלו התרופות אבל אם כבר נעשו מותר למוכרם · ואף על גב שהוא עצמו שהכניס עצמו לספק זה · מ״מ לא קנסינן ליה משום דעבר אדרבנן דבוון דרשר״ם מתיר לא מקרי עבר אדרבנן עי״ש · והוקא כמו שמעב״ת בתבתו הרמה כתב לנהלם במתק ודשן בתבתה עצומה עב״ד גר״ו :

אחי ! הבינני ואדעה תורתך במאו קא משתעי מר להתיר משום איבה ושעת הדחק גבר מה שהחליטו הפוסקים לאסור ? אם כמו גרון דידן להתיר התנלחת בפומבי מטעמים הללו · א״כ לאו כ״ע איסתניסים ולאו כ״ע יולאים בהוכלוסא ומקבלים פני מלבי ארץ ורוזנים ומה בתו יפה להתיר בפומבי ? (יסעמים בל״ל אינם שיים לנ״ע ובאמור) אחר שרבו האוסרין על המתירין מהרבה מאד · ונדול הדור האחרון אשר אלו שותעים בל בית ישראל הוכיח במיאור שפסט איסורו בכל ישרא ובכר בתבתי לו שאין לנו באיה תוחלת הפך דבריו שלא פשט איסורו בכל ישראל . והם לפרטים הראוויים בבר מלחי אמירה במבתב הראשון ענין זה של שעת הדחק והאיבה אשר לא יפול בי אם בפרטים ולא בבללות האומה בשום אופן שבעולם ובמו שהארבתי במקום אחר · וגם בהעתיקו לו הטעם הנו׳ של דרושי האדון **כתר מלכות** בתיב שם · איך בשחים בעבור העשיה ? והם בה ואמר דעתו נוטה להתיר ומובה אני במקומ״ו ומו ישיבני ? שבך נראה לי מדבריו שבתב · אבל אני סובר במחולה מב״ה אם יהיה בן אני אומר לו בי הרי נטה בו מדרבי ההוראה שלפי משקל ומאזני דרך אמונתו דבר שפשט איסורו בבל ישראל חמיר לן ובמ״ם הרשב״א סימן ט׳ · שאפילו קבלת הזקנות שפשטה בבל ישראל מן הדין לנהוג אותה · ואיך א״כ יוכל להתירו בפומבי ולשמוך על דעתו אם לא יודע לו מבריו או רבותיו על תלומיתיו ועל דבריו ? ולמובדם אשבם סבני שילא לי אגרת דברי שלום ואמת קשבם בלמות ופאיבים ממש אשר מיבתתי ופרסיים בלינדין ובא״ל ובעמיקים לנשין אינבלינו ובעיינן בם מחו׳ עמוד ל״ב ובם ומלא בל מבוקש) והראיה שהבית מהרב ורע אמת ז״ל עמי היתה ושלחתיה לא בפירושא אלא מבללה בתו שובא לקמן · אבל מלבד שאינה ראיה להתיר בפומבי אלא אדרבא בי משם מבראה דעבריגא הוא דלא קרינן ליה אבל להתיר לו ודאי לא אמרו אדם מעולם · ותשובה ואת היא ראיה מיתבת לתשו׳ בסמיים רחם הביא בתגלחת וגם אותה דסימן ו״ט לענין ברבות השחר · שבאמת כיון ס״ת אז הראב״ד מתירים בל חד בנדון דידיה · אפילו אחד גדול מתיר ממאה אוסרים · העושה בסברת המתיר לאו בר נידוי הוא בי לאו עבריגא יתקרי · וע״ז בתבהו במבתב הא׳ בי תשו׳ בסמי׳ ראם דתגלחת בעייה על מצוקי ארץ ובוכתי על תשובה מוהר״מ מפאדובה סימן ע״ו המיופרסמת היא שהביאה הרב ז״ל · ולא זו בלבד הלא גם על מה שהבית מרן ב״י ח״מ סי׳ קפ״ג ה״ו דלא נאמר אין אדם משוש עצמו רשע אוכא דלפי דעתו בהתרא עבד · ובבר אני במקומי בס׳ הקטן **חוקר לב** ח״מ סימן נ׳ הארבתי בוד ה׳ הטובה עלי ומעין דונמא בספק נידוי עיין מוהרב״מ ח״א סי׳ יו״ד ומוהר״י הלוי סימן ג׳ · ועיין שורי בבה״נ א״מ סימן תקל״ה הגב״י או׳ ב״ה לענין

מסתפר כמ"כ אחר חצות דכתב דלא ס"ד לגרותו וח"ו! מראה כנוגע בכבוד רבותינו בעלי התוספות:

והבאתי את הסלוסיות כאם דת ובכור הבחינה. מ"ם מר וז"ל מוענתק מקיטלקי. ולא עוד אלא שגם אדוני במקומו אינו אסור בזיקים שלא להורות נגד שום פוסק שהרי יפלא ההוראה מלפניו להתיר המוסיק"ת אפילו אותה בדמותה של ביתי כנסיותיהם נגד תשו' הכ"מ ח"ד. ואני אומר ודאי שלא נעלמה מעיני ועליה אני דן בפסק ההוא באורך וברוחב ומדברי נלמד שכתבתי אפילו אותה בדמותה וכו' אבל מה אענה ומה אומר? שבמקום דמיונות אלו שכתב לנו היתי חושב כי מר באתריה יתלו תלוה. ליסריס נאוה. וזה יכתוב ידו בחל"ת האר"ם למען אקיים בפסק הנ"ל מצות שלוח ליר"ה אך כדי להתכבס מתורתנו לו לפחית לתהות אקנקיטו. וממילא רוחת תרתי תלת לטיבותא. חדא כל שהוא עיקר מירוס דם ההבה אלא יקרוש ושניה לה ידיעת ההפרשים כרחוק מזרח ממערב והו"ד כה שלישי"ה למצוא חן בעיניך להכירני מי אנכי ומי כיתי ומי המדבר אליו אם קרוב או רחוק. אם חבר טוב. אם תלמיד קטן. ואם יש בו להמעט עצות מרחוק הו לא? אבל נניח זה כי כל אלו הדברים לא נאמרו לפני מי שלבו חס ויסר ולא הלך כפעם כפעם לקראת דקדוקי סופרי"ם שבמותו זך ויסר פעלו וכשיבהו:

מחמד עינינו ! נבהו דרכי הוראתו כמוסיק"ת מדרכי הוראתו בחנלחת בנוכה

שני הרים נבוהים ממש. זה יצא ראשונה שהמוסיק"ת נופה מעולם לא נאסרה בתלמוד ולא בשום פוסק מגדולי המורים. כי אם הרב כ"ח (מגדולי המחזיקים בנוסח) רצה לדמותה לחוקותיהם כמו מלכה ואסרה. ואני הרחקתי דמיונו בראיות וממילא הותרה. אבל כאן איסור התגלחת בבר הוא נזרה מפורסמת בתלמוד אלא שע"ז נבל הספק אם גם בזקן נגזרה או לא מטעמים המובאים בהרב נודע ביהודה ובבית הדרכנא. וא"כ בשרבו האוסרין והמרו שנע"ז שייבא הנזרה או שבבר פשט איסורו בכל ישראל וכיוצא מאלו הטעמים. א"כ חזרה גזרת התלמוד לתוקפה גם בראש ובזקן לפי רוב דעות האוסרין וא"כ איך אני אוכל לחלוק אם לא בראיה מוחלטת שלא הביאוה האוסרים או שלא ראה (כי אזי חיזרין האוסרין כמו בתין כיון שלא ראו לא הקדקי הטוב בראשונים אשר בית ישראל נכון עליהם) ואם אין אני מוצא אחד מכל הדברים האמורי' חזרה גזרת התלמוד לתוקפה שהרי אסרה תגלחת וכל תגלחת בכלל. ושוב אחז"ר מצאתי להתשב"ץ ח"ב ריש סי' ד' הדברים כתוכן לענין כלאים והביא ראיה מופתית ע"ז עלו לכי כה':

זאת שנית (בבר היא מיבלעת בטעמה ראשונה) שאני מעולם לא אמרתי שאין אנו יכולים לחלוק על הראשונים בשום טעמים מספיקים וראיות מופתיות שהרי מי לנו גדול ממרן ז"ל? ובע"ז פוק חזי מ"ש בחשו' הבקת רוכל סימן קל"ה שחתום עליה נ"כ המבי"ט ז"ל ומוהר"ר די קורילא ז"ל וז"ל. ואף על גב דאיכא למימר אינהו דהוו בקיאי בפי' דברי הראשונים טפי מינן. הני מילי! במלתא בלי טעמא אבל במלתא דאיכא טעמא ואיכא למיתב מותבינן דבכל דור ודור איכא למימר להו קטלי קני באגמא הנן ובדבתבו גדולי הראשונים עכ"ד ז"ל. ואם מרן ז"ל ודעמיה כתבו זה בגר הדוטב"ת והריב"ש כיעוי"ש. כ"ש אנה לנבי הב"ח ז"ל שהוכחתי"ו בשב"ט אנשים דלא דמי ענין מבנה שהוא חק בלי טעם לשאר דברים הבולים החמשה חומשים אשר האדם נהנה בחמצעיתם. והבאתי על זה ראיות גדולות חכמניות לדקניות תלמודיות פילסופיות עד שנשתמשתי גם ממ"ש המורה ח"נ סיף פ' מ"ז. אבל זולתי נתן בו טעם וכו' יענו"ם ובשם טוב ודוק היטב אבל בדרך דירן שהוא התגלחת מה נחדש דבר מעתה? ובפרט מה שהעיר מוהר"ר אזולאי ז"ל שבבר פשט איסורו בכל ישראל. א"כ נשתמו מעינות החכמה להחירו בדרך הקש ופסק הלבה ולא בשאר כי אם לחלוחי' זה של שעת הדחק ומהאיבה והגיוול והאיסטניסות והדומה להנה. וע"ז בבר אמרנו שזה ניתן ליאמר לפרטים השרירים אשר ה' קורא ולא להחירו בפומבי (ימכ"ש לעמא דארעא סמכוילים עצמם ימים כמספר ירחים בלי תגלחת ולא מרבנו ולא מידו ובאיסם ים לחוש שלא יגלחו בערב מיעד בערותם אחר שכל הרוים והדומה לו. ויוחיסו לח"מם בלי ספק בשאר אני רואים בערבו שבחית כמה וכמה מניחים לרבי שבת לבון מסמשות. והתגלחת ליום ח' ועון סוא יום אידם ודו בזה למו במבור נגנו מאיסורוסא על בירים) ומב"ם שרו"ם נר"ו לא הבית תשו' יוסף אומן ז"ל בדברו ונלחם בו בדרכי ההוראה בוים הלחמו הבותב הזה עם הב"ח עד אשר שם אותו בתוך. וע"כ משלי כי ידעתי כי אני מתוכח עם מורה על האמת שבמותו יהי אלהיו עמו ויעל:

סימן ט'

רומא יע"א

לאהובו ידידי גם כן ואח הוא לי ידע אתה ה' מרבים תמיד דעים במוה"ר **מרדכי מקפואה** נר"ו. הוענתק מהאיטלקי

שאלת על חד מהתלמידים שמשם לפנינו בישיב' ובבשו ויבהו ה' והתלמד חכמת הרפואה ונלא בדומים עם סמיבחו"מבית ועד הרופאים אבל ידוע לרבינו נר"ו מה המה החוקים אשר לא טובים המחוקקים על אומתנו במלכות זה שאין בוד שום רופא ישראלי להשתמש בסמיבה זאת כי אם רוקא בתוך עמנו מן האנף ולפנים וידוע כי בתוך הישראלים אינו מספיק מים ומזון מהטעמים הנלוים והידועים לרבינו נר"ו אשר שימש בקהלתנו ואת יע"א עומדות וישיבות ועתה כי כאו הנרפאים לשומרי המנדלים והחומות מטבע אנשי החיל לטעת בתוכם בית החולי' הוא הנקרא הוספי"טאל ונדולי הנרפאים נתנו עיניהם בתלמידו ההנון להיות לרופא הבולל בבית החולים הנו' כי יודע ליוק שיחל"א כי הנרפאים דתיהם שונות בענינים כאלו ואין מתנין הפרש בזה אם יהיה הרופא ישראלי או מזומה אחרת כי הכל שוה להם והחכמה והשלימית הם המה היסודות המיסדים להם ולכל מי שדעתו שלם והתלמיד הנחמד הרבה טרח ויגע כדי להגיע לגדר זה והרבה הינה ועבשיו ביתו ריקנית וכל בני ביתו הם בגדר הנירך ההחלטי כנודע ומפורסם לרבינו נר"ו וע"ז בראנו לחבר מינו זה בכל בחו וגם גדולי הקהלה כולם פה אחד עיניהם תלויות אל ענין הנוכחיי כי בו יוסר החרפה והרעבון מעל עמנו ומבחינו אלא שתלמידו חושש שמא מי יודע יזדמן אזה ענין הנורם לחיטול שבת ובפרט בענין בתיבת רשיתת

הסתתים

ז"ל שהוכחתי"ו בשב"ט אנשים דלא דמי ענין מבנה שהוא חק בלי טעם לשאר דברים הבולים החמשה חומשים אשר האדם נהנה בחמצעיתם. והבאתי על זה ראיות גדולות חכמניות לדקניות תלמודיות פילסופיות עד שנשתמשתי גם ממ"ש המורה ח"נ סיף פ' מ"ז. אבל זולתי נתן בו טעם וכו' יענו"ם ובשם טוב ודוק היטב אבל בדרך דירן שהוא התגלחת מה נחדש דבר מעתה? ובפרט מה שהעיר מוהר"ר אזולאי ז"ל שבבר פשט איסורו בכל ישראל. א"כ נשתמו מעינות החכמה להחירו בדרך הקש ופסק הלבה ולא בשאר כי אם לחלוחי' זה של שעת הדחק ומהאיבה והגיוול והאיסטניסות והדומה להנה. וע"ז בבר אמרנו שזה ניתן ליאמר לפרטים השרירים אשר ה' קורא ולא להחירו בפומבי (ימכ"ש לעמא דארעא סמכוילים עצמם ימים כמספר ירחים בלי תגלחת ולא מרבנו ולא מידו ובאיסם ים לחוש שלא יגלחו בערב מיעד בערותם אחר שכל הרוים והדומה לו. ויוחיסו לח"מם בלי ספק בשאר אני רואים בערבו שבחית כמה וכמה מניחים לרבי שבת לבון מסמשות. והתגלחת ליום ח' ועון סוא יום אידם ודו בזה למו במבור נגנו מאיסורוסא על בירים) ומב"ם שרו"ם נר"ו לא הבית תשו' יוסף אומן ז"ל בדברו ונלחם בו בדרכי ההוראה בוים הלחמו הבותב הזה עם הב"ח עד אשר שם אותו בתוך. וע"כ משלי כי ידעתי כי אני מתוכח עם מורה על האמת שבמותו יהי אלהיו עמו ויעל:

הסמנים והרפואות בכתביהם שונות העל הלה נפשו לשאול הניע מה יהיה משפטו ומעשהו אם לחכך אם להרחיק מחבק · על הכל יבא דברו ויבא שבמ״ה ·

כ״ד עבדו ותלמידו **מרדכי מקפואה** ס״ע

תשובה הקשית לשאול ודידי ! הקשית לשאול ומסופקני אם יש כח בידי אפי׳ לפלפל בענין זה · ואפי׳ עם תלמיד הנון כמוך דלא דמי כדון שלפנינו לגדון הערמונים המכושלים בכשלי נוייס המובא בתשו׳ מים רבים מוהרלה יו״ד סי׳ ע״ו שהתם היה הענין הנאסר מכח דברים המותרים ונהנו אחרים בהם איסור וע״ז שפיר כתב הרב שם בסוף התשו׳ וז״ל · וכר מן דין הם ז״ל אמרו דברים המותרים ואחרים נהנו בהם איסור אי אתה רשאי להתירם למעשה אבל לגלות עיקר הדברים ויסודן שפיר דמי עכ״ד עי״ש ודרב הקדוש מוהר״י אירנאם ז״ל הבא אחריו שם סתם כ׳ דיו עליו ובתב וז״ל : אבן בב״ד בבר בתב מעב״ת בו לא מלבו להתיר להם רק הם מעצמם אמרו בן בי ולפי מתקנתא דתקון ואסר להם מה שהוא אסור מן הדין והולך ללמדם בלבי האיסור עד בי בתגלגלו הדברים · ומלאו להם פתח להתיר את המותר ולבן בוון דמדיבא שרי הנח להו בדי שלא יאמרו שבל תבלית החבמים להחמיר דוקא וכו׳ עכ״ד · **הראיתיך** בעיניך הידיד ! בי דוקא בתותו בדון דמדיבא

ריא ע״ז התירו פרושים את הדבר לפלפל בעיבי־ו הדברים ואם התלמידים מתוך למודם יעמדו על התירן של דברים הנח להם ולמדו ההתר לא בן בדבר דאינו מבורר בל בך ונם שהענין עצמו הוא בל בך דק שנוכל לטעות בו ולהתיר את האיסור · וכמו שהוא באמת בדון שלפנינו וכמו שיבא · וא״ב לא דמי אלא לאותה שאמרו בפ״ק דחולין דע״ו ע״א בענין מחלוקת ר״מ ור״י במבשל בשבת בשונג דר״מ ס״ל יאבל ור״י ס״ל לא יאבל וע״ז אמרו שם בתלמודא בי מורי להו רב לתלמידיה מורי להו בר״מ ובי דרים בפרקא דרים בר״י משום עמי הארץ ובתבו התוס׳ שם ד״ה מורי · דמדמורי רב לתלמידיה בר״מ שמע מינה הלבה בר״מ אבל הרשב״א בתי׳ לשם בתב וז״ל · ולענין פסק הלבה יש מי שפיסק בר״מ הואיל דמורי רב לתלמידיה בר״מ אבל הרב בעל ההלבות ורב אחא משבחא פסקו בר״י ובן פסק הרמב״ם ז״ל דקא רב דרים בפרקא בר״י משום ע״ה · והשתא ליבא לאורויי בר״מ דהא נפיבי ע״ה · עב״ד והריב״ש בי׳ של״ד בתשו׳ שהשיב לפלפלונא לה״ר חיים נאליפאפא ב״ע שהיה אומר דעבשיו אין להעלים ההתר משום ע״ה בי בלם חבמים ובבונים ויודעים את החורה ובקיאים בדקדוקי מצות וכו׳ וכו׳ ע״ז שבך בתב חמתו הריב״ש ואחר שהאריך להראות הבל בהפך בראיות מופתיות באשר עינינו רואות ובלות היום הזה בבל אשר דבר והודיע הריב״ש ז״ל מעב דורו וגם הבית הסוניה הנו׳ וסיים ובתב וז״ל : ותמה על עצמך (ובתבת ובתיבת שם בפרש״י בבל דעתיו) סורא התריה דרב לאו בני תורה ופלפלונה בני תורה ! ראה בעיניך דבבי הרמב״ן בתי׳ לחולין עלה דהתא דבי מורי רב לתלמידיה מורי להו בר״מ בתב וז״ל : ולענין בפקא דשמעתתא ראיתי לבעל הלבות ורב אחא משבחא נאון שפסקו בר״י וכן עיבר חדא דרב דרים בפרקא בר״י משום ע״ה ואבי׳ אורויי נמי ליה לן לאורויי השתא הבי דנפיבי ע״ה ע״ב · ראה בתמה רחוקה דרבך מדבבו עב״ד הריב״ש ז״ל · ועיין תשו׳ מוהר״י בירב ז״ל הובאה בשו״ת מוהרלב״ח דרל״ח ע״ב שהשתמש בבל זה ובלשונו של הריב״ש ז״ל ולא הזבירו ודענו בתמה היה בתי מוהר״י בירב ז״ל בתשו׳ הריב״ש · ומוהרלב״ח שם דש״ו ע״ב בתב דבל דוחתא דמתמרינן לע״ה הוא משום דמסרבו פי׳ דמדמו מולחא למולחא ומקולין בדוחתא אחריתיולאו משום דעבדיו בודון עב״ד ויש להביא ראיה לדבריו ממ״ש בתוס׳ שבת דח״ל רע״א רב בחמן בר יצחק אמר לאיסורא מבשל הוא דלא אתי לתערומי ופרש״י דלא אתי לאתערומי ולעשות בתוזר ולומר שונג הייתי **דלא נחשדו ישראל על השבתות** ע״ב

והם ממש דברי מוהרלב״ח ז״ל ודוק · יהיה איך שיהיה הו משום דעבדי בודון אי משום דמקולין עב״פ בל הראשוני׳ ואחרוני׳ מבשים״ים ומעבריב״ים שלא להורות בדבר דיש לחוש שמא ע״ה יסתבך מענין לענין וא״ב גם אנחנו בחשו׳ ואת בהביאנו לדדי ההתר במו חלבי הסוחר בדרך ההוראה יש לחוש שמא מתוך דבריהו ילמדו להתיר בדברי׳ האסורי׳ וע״ב שתיקותיהו יפה לנו : **אלא** דבר דייקנין שפיר שנייא בדון דידן מבל האמור ומדובר שונו ביבר למעמיק בעלם

הענין דבשלמא בדון מבשל בשבת בשונג דעיבר הבישול במזיד הוא איסור גמור ולא התיר ר״מ לאובלו אלא מפני שנעשה בשונג בנון דא ודאי אסיר גמור במקום ע״ה להורות התר בדבר בר״מ יען עיבר שאנו דנין עליו שהוא הבישול הוא המיבעשה הנאסר בשבת ואין אתה מתירו אלא מפני שנעשה בשונג ע״ז ודאי שייך שפיר שלא לדרוש ושלא להורות בוון דלאו ב״ע דינא נמירי ורואים שהבישול בשבת הוחר לאובלו ולא מפלגי בין שונג למזיד בשינוי המקרה שקרה לבישול הזה וא״ב בוון דדאו דהותר דבר הוודע להם שהוא אסור הנה גם הם העמי הארצות ובתבבו ויתחזו בקודי עבבים ויבואו להתיר האיסורים אחרים בחסרון ידיעתם לא בן בשאנו נטפלים להשיב על דבר שאין בנוף המעשה דיב אסיר במו בדון שלפנינו בי עמר השואל ושאל אם מותר לו להיות רופא בבית החולים הבי־פתים · שנוף המעשה הוא התר שנולד בו שבב חיצוני שתא ובא לידי חילול שבת או לא שהוא בבל השאלות הבאות לפנינו באיזה שפקות נדולים ועמוקים אשר שואל״ים ילבו בהמה ואנחנו המשיבים מפני החיבב המוטל עלינו להורות את בני ישראל אנו נטפלים להשיב שיאלנו דבר אם לאסור אם להתיר ולא מפרק שמתוך דבריהו בפלפול הדברים בעומקן ורומן : יתבדר לשומע איזה דין להתיר שער עבשיו היה טועה בו לאסור לא מפני זה נבנס בסוג סרוך ע״ה ראי לאו הבי לא שבקת חיי לבל מורה ודאין הסובן לשפטי״ו הטוב טוב לסנור פתח בית המדרש ונעשה אזן של מעלה בחילו ח״ו ! איבה שומעין ? הא ודאי לא יתבן דרך ה׳ ! ואפי׳ בי־בר התמוה שפסק מרן בס׳ הבתר יו״ד סי׳ רמ״ב סב״ע דיש מי שבתב שאסור לחבם להורות ולהתיר דבר התמוה לרבים שנראה שהתיר את האיסור ע״ב · עב״ז בתב הש״ך שם דהיינו דוקא אם מתיר בסתם · אבל אם הומר לשאול טעם לדבר ומראה לו פנים אז שמביא ראיה מתוך הספר מותר ·

ואני בעיניתי בספרי הקטן **ברך של רומי** בפסק בלי הסעמי׳ שע״ב

כ״הכ כמנהג כנסיותיהם ומוסיקא בפה האורכתי ביו ה׳ הטוכה עלי והכאתי מ״ם רבינו הרשב״ה ז״ל בסי׳ תקי״ג והרשב״א ח״א סוף סי׳ ל׳ כאומרו: וכבר נחלקו עלי קצת מחכמי הדור בדברי פה בלי נתינת טעם ורחיה לק שהיה הדבר חדש בעוניהם וגם עמדתי על תשו׳ יוסף אומן סי׳ ז׳ ותשו׳ חתם סופר ס׳ ע״א ואכמ״ל. וזה כמתיר דבר החמור לרבים כ״ש בגדון שלפנינו דאין לנו בהיר להתיר אלא שיש לחוש שמתוך פלפול הדהיות ותבדר למי שאינו בקי איזה מן הדברי׳ להתיר הא ודאי אין לחדיותו עליונו ויהיה מה שיהיה כי ישריש

דרכי ה׳ וכו׳ ונבא אל פשר הדברים:

השמעתיך קורא חביב! מבלל טענותי לא בבור כאומרי שעיקר השאלה שבגדון שלפנינו היא תפול על דבר שהיה התר נמור והיינו אם מותר לחבר מינוי זה ולהיות רופא בבית החולים הנרפתים אז לא ודעתי גם ידעתי כי בעוד הדבריים האלה בין שתי אזני תשמענה דבר מאחרי ואלי דבר יגונב כאלו הקורא ורעיון היושבים לפנינו תמה״ים לנפש אדם כמוני לאמר. מה הם אלו הדמיונות הפורחים באויר ואין להם על מה שיסמוכו? מי לא ידע שגוף המעשה שעליו תפול השאלה במינוי לרופא שהיא התר נמור? הבל שכח עיקר שכת שעל ידי זה הסיב כל השאלה? והיא: שאינו מושבים שמא יבא לידי חילול שבת. וכפרט בעניין רשימת הסממנים שהיא הדבר היותר רגיל ויוכל להזדמן כמעט בכל שבתות השנה. וא״כ הרי שעיקר שאלתנו היא לבקש התר לאיסור החמור הזה. אף אנו נשיב ונאמר: טעית הידיד! טעית! ולא ידעת לסוף הכונה. ואלולה לך לשאול להתיר את האיסור שהיה דבר שלא תוכל לשיתעו מעוס מורה לדק ירא וחרד על דברו לא היום ולא מחר. כי אין כידינו להתיר את האיסור. אבל השאלה בעצם אינה אלא אם מותר לחבר מינוי זה אפי׳ שיש לחוש שמא יבא לידי חילול שבת. ונדדי הספק הם בזה האופן: שביון שבשעה שמחבר הרופא מינוי זה עדיין אין איסור שבת לפנינו. ואינו מתנה לעקור עיקר שבת ובשיודמן איסור שבת לפנינו כבר הוא מקורם מלאך משרת ורופא בבית החולים. וכו׳ בפרק ופלו אזה ספקות שיש בדאי בהם לעמוד ולבארם אם להתיר אם לאסור לפי משקל מלבו ומלאכתו שבבר בבנם בה בהתר נמור. ואין לה ענין בגופה של מלאכה שום ריח איסור כי אם מפני שאחר שבבר נשבר למלאכה זו פגע בו איסור שבת באיזה מן הדברים הקלים או החמורים שבו. וזאת היא עיקר השאלה ותמציתה למעמיק בה. ושאלה זאת לפוס ויסטיא חובבות אשה אל אחותה עם השאלה שנשאלה לפני אחרוני הראשונים הלא המה הריב״ש סי׳ י״ז וי״ח וק״א וק״ב. ופתשב״ן ח״א סי׳ כ״א. והרשב״ם בנו סי׳ ח״ח. ונפסקה מפי מרן בב״י ובס׳ הקצר סי׳ רמ״ח על הוצאתם בשירה במדבר הגדול והנורא. והבל יודעים שהם גרובים לחלל את השבת בלי שום תקומה לא מינה ולא מקצתה. ועב״ז פסקו דאם הוא לדבר מצוה יוצאים. ואפילו בערב שבת. ולדעת התשב״ן ובנו הר״ש ז״ל הוא דלבל אפילו צריך להתנות עם בעל השירה לשבות. אפי׳ שלא עלה בידו וכן פסק מרן ז״ל בס׳ הקצר עו״ס. אבל הטור עם והריב״ש בסי׳ ק״ה פסקו דאינו צריך להתנות. והרב מוהר״א בן טוואה בתשו׳ שבתשב״ן נופיה ח״ד סי׳ י״א דע״ט ע״ג בתב דבוון דאם אזכור הישראלי

התנאי הזה מה דלא אפשר יחזור לענג וקנס. וחירוף וגירוף בפי הגויים. אז הולך עמהם בלי תנאי דבראים אם בל הבל דבוותא לסמוך עליהם. ולענין דבר מצוה מה יקרא דבר מצוה? הבלו בל גדולי הפוסקים ובראש ר״ת ורבינו יואל ורא״ה והטור והריב״ם והתשב״ן ובנו הר״ם ז״ל ומוהר״א ן׳ טוואה ז״ל אם. ובבל הרומת הרשן ובבל שבולי הלקט דמקרי דבר מצוה לילך לבחורה אז לראות פני חבירו. אבל דעת מרן שאין רוב הפוסקים מודים לר״ת. והרב בב״הנ אם בסימן רמ״ח סוף הגה ב״י הביא תשו׳ להר״ם ן׳ הרשב״ן ז״ל בתובת יד (ואינה בתשובותיו הנדפסות לפנינו בלשר בדקתי בפס פיטב) דבתב להדיא דלא דאה אום אחד מהפוסקים חולק על ר״ת בזה. וסיים הבב״הנ ובתב ונבון בני״ם:

הראתיך בעוניך הקורא חביב! שבל שבשעת הנסיעה שהוא ימות החול. היא בהתר נמור ואינו בתתנה לחלל את השבת. ואפילו שיודע בדי שלמחר מובדח הוא לחללו. עב״ז בין דבוות הנסיעה שהיא בימות החול היא בהתר נמור לא מסגחינן על מה שיבא אחריה מן ההבדח. ואפי׳ בלאיסור דאורייתא בגון ובא בשירה דמובדח לילך ברגליו. ואם אינו יבול התירו לו גם לרבוב ע״ג בהמה שהם שתי איסורים (עיין הרשב״ם סי׳ חב״ב) עב״ז מותר נמור לנסוע בל שבוות הנסיעה אינו פונע באיסור שבת ודוק שהוא דוקא מטעם זה הוא ולא אחר שהרי בל הפוסקים גדולים עם קטנים אוסרים לצאת בוות השבת עצמו ובן שהוא פונע באיסור שבת בוות הנסיעה בשאר בנפש:

ובבר אמי רואה בך הידיד! בי עבשיו נהפבת לאום אחר ולהבו פניך בשמעך הראיה המופתיית הזאת. ובבר מדולך ומעצתך על פי ראיה אלימתא זאת. ראוך להחליט ולהורות שמותר נמור לתלמידבי הרופא גר״ו לחבר בב׳ ודיו אמונה המינוי הלזה בבית החולים. אחרי שבמיבוק זה אין בו ריח איסור. והיא דמיון ממשיי ליום הנסיעה שאין בה ריח איסור. ואם אח״ך ובטרך לחלל את השבת הוא בע״ב מעוס מזונותיו הקשים בקריעת יש סוף. ומה יעשה אותו הבן ולא יחטא? בעניין חילול שבת שבשירה שהוא הולך לבחורה ממש מתם. ולא עוד אלא שאתה בא להחליט דבר זה בבמה מיני ק״ו חזקים בתבור בהרים בזה האופן: השתא ומה התם היולא בשירה דיודע בבירור דעתיר הוא לחלל את השבת ובאיסור תורה. עב״ז הותר לו אפי׳ יוצא לבחורה. ואפי׳ בלא חנאי מעוס בי אין בנסיעתו בע״ם. שהוא יוב חול שום עבירת שבת. ומה שיבא אחר זה מאין המלבו לא אוכפת לן אחרי בי בהיתרא נפיב. בגדון שלפנינו שהוא ספק נמור אם יבא לידי חילול שבת אם לא. ואם תאני לומר שיבא אינו אלא רשימת סממנים בבתב שלהם הנ׳ בפה הפוסקים **בתב גלחות** דלדעת ההנהות מיימוניות ומור״ם בהגהה א״ח סי׳ ע״ו אינו אלא אוסור דרבנן והרב מודיע ביהודה ח״ב א״ח סי׳ ב״ט בתב וז״ל ועוד דאנן על הרמ״א בסמבינן דבו.ר דהבתיבה של בתב גלחות אינו אלא שבות ואף שהבית שמואל סי׳ בבב״ז סב״ח חולק ועיין מג״א סי׳ ס״מ ס״ב וי״ד אעפ״ב בדאי דמ״א לסמוך עליו עב״ד (ישיון חבר׳ סב יעקב סי׳ ה׳

ודיב שם דסמך עליהם לחתיר לגיי לבחיב בבחב שלהם מבים דמיו שבת פושעים בל זה יבא אבי בדל בהיתי בחא״ב בופי ע״א סמבבי בל זם ב׳ בעמים. ובתיתי לבלחמן בקבלה בי יהיבא

פילם כ״ע במפיו יקרא ושניו יכתיב בהכרח נדול שהוא לני בזמן
שמלאכתם לחפץ) ואחר כל זה אינו דין שנתיר לתלמידי
הרופא שיקבל עליו לשרת את הלרפתים בבית החולים
כלתי שום תקפוק? אחרי דלא זו בלבד שאינו מחנה
לעקור את השבת. אלא שהרבה הוא בספק נמור
שבזה אפי׳ מוהרו״ל והרדב״ז החולקים על כל האמור
ומתחירים לנאת בשיירא בוודע ודאי שעתיד לחלל את
השבת. מתחירים בזה אחר שהוא בספק וכ״ש שעיקר
ספק החילול אינו אלא מדרבנן לדעת הנמרא ומור״ם
בהנהה. ודאי מתחירים הנו לתלמידו ליבנס ולשרת
כלתי שום מיחוש. ואם יוכרח בזאת הדבר קל לחלל את
יום המקודש עשה ועשה ונם יכול יוכל?

אוי אחי! אריך בשיחי! הראית איך שנוח
כרוחה בקום פלוניה? הראית בעיני
בשר לך איך חכמי ישראל הרוני בפרתם לדקו בנזרתם?
ובין נזרו אלא לדרוש בפרקא דבריה בלנו משום
דאתו למסרך לדמות מולתה למולתא בלין מבין חילוקי
הדברים בשרשם? הרי לפניך כי נפלא בטעות נדול.
ואין אתה מרגיש בו בל עיקר. הרי כי שמעת מפי דין
היולא בשיירא בכל סעיפיו ודמיה היות תרים למרים
ודאין ולדמות ענין לענין דלא דמו אהדדי בתיבלא
לדנא! אל בני! לא טובה השמועה כי רב המרחק
בין הנדונות בריחוק מזרח ממערב. ואינו מאשים מי
שלא יבין החילוק הדק שבין שני הנדונות כי לא רבים
יחכמו. אבל אני מאשים מי שיבינים עצמו לדבר
בנדולות ונפלאות ממנו ולעורר ולהשיב. ואולי יאמר
הותם במסתפק בדבר באשה בא בשאלתך הייב!
החשב לו לחכמה אבל בפוסק ובמורה הוראות. באשר
הנו בעונותינו בדורנו השפל הזה. אולת היא לו
ולבלימה נדולה תחשב והוא עון פלילים:

הרף ואנידה לך החילוק שבין הנדונות ותאמר
בפה מלא נלחתנו הדבונו! הנה בענין היולא
בשיירא בשיטול חילול השבת בלמלא המדבר. עכ״פ
בו בפרק שהוא מקום ועת שבנה הוחל איסור שבת
וחזר היתר כיון דהוי בדי פיקוח נפש. ולבל פיקוח
נפש בבר סילקה הורה קדושת שבת. והחזירתו חול
נמור בנודע ועיין תשב״ץ ח״נ דיי״נ ע״א שהם דברי
תמש ועל זה הותר דאינו אלא נרמא בעלמא שחיא
נרם ליבנס בשבנה ע״ו שיולא מחוץ לעיר ע״ש. ואחר
שבנבנס בעודו הקורה והרי הוא בשבנה בה שעתא
הוהרה לו שבת מאין המלט בי מה ועשה? לשבות
א״ה לו בי מסתבנן וע״ב בה שעתא מחלל שבת בעל
בדחו. אבל בנדון שלפנינו תינח בשיחבר מינוי זה והיה
בהתר נמור במו דין היולא בשיירא בתמש. אבל בשיטול
הענין ביום השבת ומוכרח לעשות בו מלאבה בבית
החולים בו בפרק מהו הדבר המחייבו לחלל אותו?
שהרי ליבא שבנה אפי׳ ריח ממנה. ואין אומרים עשה
מלאבה ואם לאו בהדוב אותך אחרי שבבלת עליך
לשרת אבלינו. זה ליבא שבבל עת וזמן ויבל הוא לעאת
ולהניח אהלים באשר המה לאמר לאם אין רצונו לשרת
עוד. במלא מבורר בשעת החילול עצמו אם מוחר
לנו לשבות מה שהוא היה הנרמא בתו שהוא דין
השיירא. עכ״פ אין לפנינו באותה שעה אחר אחר
בי לפנינו מאיסור שבת בתו בשיירא ענין
השבנה המבריחו לחללו מצד הדין. ועוד שהתם הוא
פעם ביובל שילא בשיירא ויבא לודי חילול שבת ואפשר
שובל לשער ולומר לו חלל שבת אחר אי שתי שבתות
בהלבתן ואל תטרך לבריות. אבל לא בל שבתות
השנה בתו שהוא באמת בנדונות בלה והדומה להם
שאם בלתי להחיר לבל משרתי המלבות היה אינם
ממלאבתו אשר המה עושים מפני טעם המזונות
וכבוד האומה וחירותה והדומה. א״ב הרי החרת להם
לבל ימי חייהם את השבת וחזר חול נמור ולמחר יבואו
לפני בית דינך הבנאי והנגר והרלען והחיט והדומה
ויאמרו לך התר יותר בל בחבמה המלאבות האלה
בי בארה בדולה הנחנו והעמוות והדלות נסבו על
הבתים ועל נפנו ועל עולנו. חוס ורחם עליהם
ועליו. ואל״ב לא שבתת חיי לתורתנו הבעומה והתמימה
אשר הבטחנו מתנה בדיך הוא לאמר. בי לא תשבח
מפי זרעו ואינו ודאי על הלומיד והעיון המחשבי. בי
אם על בל מעשה המלית בפועל ועבודת בראם בלו
שבת הוא לה׳! הלעלמין לא התחבל והוא המטבע
הוא־אלי אשר לא ומחה שמו מקרב מחנה ישראל לדורי
דורות ועד בלתי שמוס יקילו בתאמר הבתוב הות
הוא לעולם בינו ובין בני ישראל:

ומה שם ריח דמיון דין היולא בשיירא אל עניין
רופא בני חיל הוא דוקא בוום הלחמה בוום
קרב ובוה בי תקרלנה מלחמה ומוכרחים הבני חיל
לצאת ולהוליך עמהם הרופא והוא והודי דאתי מיבודה
הפשר דבו בפרק ובמעבו קדוב לודאי דמותר לו לצאת
עמהם ואם אחר לאתו עמהם בדרך בתלון יוכרח
הרופא לוסע עמהם בבל אשר ולבו הא ודאי פטור
ומותר אחרי דלא התנה לעקור את השבת ושם בהמלבה
הדרך לא יוכל להניחם אפילו שלא יהיה שבנה שבבר
התחייב בתלאבתם ומאין ומלאו בחמלבה המדבר אז
אפי׳ בישוב רופא אחר? ויתחייב דאשר לתלבות בי
הוא ענין פלוני הנקרא בלשונם קרימינא״ל. בהופן זה
ממש דומה ליולא בשיירא ועב״ו אם בחולי בהיותו
בדרך יוכל לנוח ביום השבת בנון שאינו שעת מלחמה
ואין לו חיילים המוטלים עליו ואינו מקום שבנה ויוכל
להניעם בלול מולאי שבת בהרף עון אז בבסועת ד׳ ה׳
שעות הא ודאי הוא עון פלוני אם יחללוהו. אבל אם
אי אפשר לו בל זה אשנה ואומר. דאפשר דדמי לדין
היולא בשיירא וביון שאין זה מעיבר השאלה לא אחריך
בו ובתבתיהו להתלמד במקום אחר אבל בנדון שלפנינו
מתרי טעמי קשוו האמורים למעלה הדין יולא בשמש
בחלי השמים שאם נודע לרופא בבירור נמור שעב״פ
צריך הוא לחלל את השבת בנון שהתנו עמו על דברים
שה״ל לו ליתלנו ומוכרח לעשות מלאבה נמורה
(מה שבאת רחיב הרבם בתו שובא) הא ודאי לא בתלא ולא
יתלא שום ריח אחר בשום הופן שבעולם ובבל אפיה
אם יש בענין ספק הא ודאי אסור להניח פרנסה
הבבבדת הזאת ובפרט שלדעתי אחר שעיבר הספק
הוא אלא מפני רשיתת השתמנים אין מניחין פרנסה
זאת מפני ספק זה שהרי יש בו בתה ספקות. ספק
אם יהיה חולה בבית החולי׳ ביום השבת ספק לאוקת״ל
שיהיה מי ויאמר שביום השבת ויבל יום הרפואה אחרי
שיעבנו שלא בל הימים אשר החולה מוטל על ערש
דוי מסדר הרופא רפואותיו בי מניחים אותו לנוח אך
אם יום אז ויומים בנודע. ואת״ל הבריך לסדר באותו
יום רפואה מי ויאמר דלא תהיה הרפואה עלמה שבבר
השתמש ממנה יום תמול וא״ב די באמור אל הרוקח
שבאוספיטאל שבה וישבה. ואת״ל הבריך רפואה חדשה
ובבל לסדרה מלתמול שעל הרוב הרופא באומרן
דעתו

דעתו מסער מחמת שלמחר רצוי לסדר לו רפואה שלונים. ואת״ל שיודמן לו ההכרח ביום השבת עצמו לסדר לו רפואה חדשה מה שלא דימה ולא עלתה על לבו ויעבור כמה כחש ופקחות של כני עמינו החרדים הל דברו דיבולים להשתמש מכמה טעמים נכוחים כהסתייעו מהרוקח עצמו (שעל הריב הרוקחים סב נכנעים אל הרופאים כנידע) לעשות לו כרצונו. והיינו הרופא מפיו יסדר והרוקח יכתוב. וכלול מש״ק הרופא הולך לבית המרקחת וחותם כל רשימותיו כמנהג:

ברלין שלו דברים בבר הערשונו חכמי ישראל זיע״א הבאתי דבריהם לעיל בתלמוד ערוך דלא נחשדו ישראל על השבחות וה״כ לך אמור לתלמידנו שיקבל בשמחה שורות זה וכטחתי בירתת חטאו ופקיחותו שלא יבא לידי חילול שבת בשום אופן ויבנס לשרת ויבשה כי בזה ליח בו שום איסור כי אם מצוה גדולה לפרנס עצמו ובני ביתו בהתר ולא באיסור. ובכבודו ובכבוד האומה ואם ח״ו בעוניו ירחה ולבבו יכון שהו הפשר בלי חילול שבת יהיה דאוריתא הו הרבנן הא ודאי מוכה עליו לפנות למלאכה אחרת ע״ד שפסק הש״ע הע סי׳ כ״ב. ואם אין השתו עמו יפנה למלאכה אחרת כן אני אומר והוא בשמע בדין בשמע. שאם באומנות זו אין היעלת חן וכלולת יופי תורתנו הנעימה ומצותיה עמו במחילתו יפנה למלאכה אחרת כי ביוקר עמד לנו היהדות ויעמוד לנו עוד כל ימי הארץ ועדיין ואכתי עבדי ה׳ אנן. וכבר אמרו רז״ל: ה״ת לעולם בלא בשם וה״ת לעולם בלא בשם אשרי מי שאומנותו בשם ואוי לו למי שאומנותו בורסי הכל אשרי כן הדבר זה אשריו מי שאומנותו נקיה וקלה ולא יוכרח בעבודה לעבור את פי ה׳ לעשות קטנה הו גדולה מכל מצות ה׳ אשר תעשנה דרבנן הו דאוריתא על כל פנים זאת אומר כרים נלו דאם שער תלמידנו לנשות ולוכנס ולשרת באופסידאל הצרפתיים כי הפשר קרוב לודאי שאין בו חילול שבת עכ״פ ובנס בשתם בלי שום תנאי ורמז מכל זה כמ״ש מוהר״ר ן׳ טוואה ה״ר לעזל דים לחוש לעצב ולקלס ומי יודע עוד. ואחר שנכנס ש יחוש מפני הקולות שח״ו יחשדוהו למחלל שבת חלילה! כי בבר. העידו חכמי ישראל על נחמדי אומתינו דלא נחשדו על כך א״כ מה לנו ולקולות ההמון אחרי שהוא נכנס לנשות אם יוכל לשרת שם בלי עון והוא נאמן על עצמו ועל יהדותו וה׳ הטוב יעשה הטוב כעבור שמו הגדול וכעבור תורתו ומצותיו ונזכה ונחיה ונירש טובה וברכה לחיי העו״הב:

כ״ד מוקירך ומוהבך **המיי״ח** ס״ט

סימן יו״ד

ישאלה זאת בחה ונהיתה מיד החכם השלם כמוה״ר יוסף אלקאיים נר״ו מורה לדק בעי״ת לישבואה אסר בפורטוגאל וע״א. ויען שבעוכרי דרך שם הכרחני לעמוד על הדבר והדבר ידוע כי אין חכם בלא ספרים כמו שאין אומן בלא כלים ע״כ חזרתי על המקרא בשנתיבתי פה רומת יע״א ועם כל זה חעאת הזיכור והיחיד לא נתנוני השב רוחי באשר את דעתי וזאת לקוריע שלא יכולתי לחזור ע״כ הדברים כי אם מה שהוספתי מחדש הלא הוא כתוב כין שתי

ודות כמו זה « והיה הנשאר משנה דאשונה לא זה ממקומה וזה נוסח השאלה ותשו׳ החכם הנו׳ ותשו׳ חכמי מאדאלים הוא מהרוכו ומה שחזר ושניב החכם יוסף עינינו ומה שכתב החכם מוהר״ר אלקייים נר״ו

קרוב מ״ץ בעי׳ דבהט יע״ח:

שאלה אשה אחת גיולה בתעשיה שמרקדת כמצוות דאוריתא והרבנן והיתה בכלת עם ישראל בשבתות וימים טובים ובחדשים ובחגים ובמועדי׳ ובכפה פרשה לעבני כל ימי חייה.... אבל היתה בחשדת עם גוי אחד ומתה האשה ינלי״ם אם חייבים בניה וקרוביה להתאבל עליה ולעשות לה השבבה או

לאו יורנו המורה לצדקה מהו ד״ת ושכמ״ה:

תשובה ראה ראיתי דברי השאלה הנו׳. ומה שנלע״ד הוא שחייבים בניה וקרוביה

של האשה להתאבל עליה ולהספידה ומב״ם שעושין לה השבבה. והנם שבתב מור״ם בש״ע יו״ד סי׳ ש״ם סק״ה וז״ל אבל רגיל לעשות עבירה אין מתאבלין עליו וכו׳ ינו״ם מ״מ נלע״ד דהתם נעיירי בדוקא היכא דבשעת מיתה נלו אדעתיה שאינו רוצה בתשובה בכון דבשעת מיתה עבר על ד״ת. דאדם בזה בודאי לא אמרינן בזה מסתמא הדהר בתשובה בשעת מיתה וכן מסתעב להדיא מהנמ׳ בסמ״ק מ״ק שממנו מקור דין זה וז״ל על דבר אשת דהובן וכו׳ ינו״ם דמובח להדיא דדוקא התם שבשעת מיתה עבדה על ד״ת דלא שייך מסתמא הדהדה בתשובה בשעת מיתה. אבל כל היכא שבשעת מיתה היו מעשיו שתומים אפי׳ רגיל לעשות עבירה אמרינן מסתמא הדהר תשובה בשעת מיתה. וכן כ״ל נ״כ דעת הש״ך מת״ם בסי׳ שמ״ם ס״ב סק״ה וז״ל משמע הר״ל וכו׳ אבל משום עבירה דנבב ונזל וכו׳ עד והבא בתי מסתמא הדורה וכו׳ עד מיהו לעניל סי׳ ש״ם ס״ה כתב הרב אבל רגיל וכו׳ עד ומראה דהיינו בשלא התורה קודם מיתתו עכ״ל ינו״ם. הרי מבואר מדבריו בת״ם ודוק. וא״כ בנדון דידן כיון דבשעת מיתה לא עשתה ח״ו שום עבירה בודאי אמרינן מסתמא הדהדה בתשובה ומתאבלין עליה בניה וקרוביה ומב״ם שעושין לה השבבה ויש לה חלק לעולה״כ ומה גם שלא היה בל״ד כי אם אשר בעלמא זה הוא משנלע״ד אם יסכימו עמי בעלי הוראה יושבי על מרי״ן ונוי״ם ואם שניתי אתי תלין משינתי כ״ד הנעיר החו״פ ליסבואה יע״א שנת הת״ר לפ״ק והשו״ק עכ״ל החתום

עליו כמוהר״ר יוסף אלקייאים נר״ו:

וזאת תשובת רבי מאדוויקוס יע״א הע״י תשובה העיקר בזה כיון שאין כאן אלא הדרת בעלמא פשיטא ופשיטא דמתאבלין ומספידין את האשה הנו׳ וב״ם שעושין לה השבבה מאחר שאין כירור עבירה בת״ם הסיאל אלא שמ״ם החכם הפוסק הו״ו שמדברי הש״ך מראה שבל״ד אמרינן מסתמא האשה הנו׳ הדהדה בתשובה בשעת מיתה. לא דק דבהדיא כתב הש״ך דהתם דסי׳ ש״מ ס״ה בשלא התורה קודם מיתתו ואם איתא הדהור סני ליה מאי תשני בשלא התורה קודם מיתה ודילמא הדהדה בתשובה אלא ודאי דלא מהני הדהור בזה אלא בעינן עד שיתודה להדיא ואם בשעת מיתה לא התורה להדיא לא סני ליה. וכן משמע מבמה דוכתי ומפרק ר׳ מיתות ב״ד שאומרין לו התורה וכו׳ ס״מ דבעינן ודאי באמירה ולא בהדהור וזה אין נדיך לפנים אלא דבנדון דידן כיון דאין אלא אחד בעלמא בת״ם ב״ע מודו דלא בעי ודוי בשעת מיתה

ותיכים

וחייבים להתאכל עליה וכ״ש שעושין לה הסכבה וח״פ אלהי תמיד דהאי שהא **גבר״ת** לפ״ק מאראכים יע״ה והשו״ק וחתומים עליו:

כמוה״ר **דוד צאבח**

וכמוה״ר **אלעזר חזן** הע״ו

וזה מה שחזר והשיב מוהר״ יוסף אלקאיים הי״ו נר״ו וז״ל ראיתי ונתון אל לבי מש״ל החכמים הפוסקים יל״ו ואני על משמרתי אעמודה דמ״ש הש״ך דהמיה דסי׳ ש״ס ס״ה מיירי כשלא התורה כונתו לומר כנון שבשעת מיתה גלי אדעתיה שאינו רוצה בתשובתן של רשעים שבעת מיתה עבר עבירה כזה ודאי אמרינן מסתמא לא התורה כשעת מיתה. וע״ז כתב הש״ך דהמיה דסי׳ ש״ס ס״ה מיירי כשלא התורה ונס ממ״ש מור״ס בסי׳ שמ״ה ס״ב וז״ל אכל מי שנגב ונזל וכו׳ דע״כ מיירי ברגיל לעשות עבירה דאל״כ מאי קא קשיא להש״ך מהמיה דסי׳ ש״ס ס״ה ואם כדבריהם כן הוא דהמיה דסי׳ שמ״ה ס״ב מיירי שהתירה בפירוש בשעת מיתה א״כ בהכרח המיה דכתב מרן בסי׳ שמ״ה ס״ה וז״ל אכל הפירשים מדרבו לוכור וכו׳ ועו״ש מיירי אפי׳ התורו בפירוש. וזה הו אפשר דהא קו״ל אין לך דבר שעומד בפני התשובה ולפי מה שכתבתי אני ניחא דהמיה דסי׳ שמ״ה ס״ב מיירי אפי׳ לא התורה בפירוש דאמרינן מסתמא הרהר תשובה בשעת מיתה והמיה דסי׳ ש״ס ס״ה מיירי שגלה דעתו בשעת מיתה שאינו רוצה בתשובה וכמש״ל אך המיה דסי׳ שמ״ה ס״ה מיירי שלא התורו בשעת מיתה דבין שלא מן הכלל לא אמרינן כזה מסתמא עבו תשובה בשעת מיתה אכל אם״ן אם התורו בפי׳ ודאי מתאכלין עליהם גם מ״ש והכיאו ראיה מד׳ מיתות ב״ד לאו ראיה היא. דאיכא למיגר אה״ן דבסתמא אמרינן שעשה תשובה בשעת מיתה אבל לבתקולה בל בכמה דמלינן לבדורי מבדדינן לבן אמרינן להו סיתורו בפירוש וכך היא דרכה של תורה בב״מ בכמה דוכתי וזה א״ן לפנים:

ועיי״ש פה ליסבואה יע״א שבת וקול **התו״ר** לפ״נ

וחתום כמוה״ר **יוסף אלקאיים** ז״ו:

וזאת תשובת מוה״ר אלקאיים הי״ו דאה דאיתי מ״ש הרבנים עליונים למעלה מאחר שאין כאן כי אם אחד בעלמא כין לומר וכין לומר מתאכלין עליו ואת האשה ועושין לה הסכבה. אלא דבהא פליגי שאם ותאמת הדבר ח״ו לדעת חכמי מאראכים יע״א ליכא להתורות בפירוש ולדב יוסף נר״ו אינה צריכה דאמרינן מסתמא התורה ועיקר ראיתי כל אחד ואחד הוא ממ״ש הרב ש״ך בסי׳ שמ״ה בהגה סעיף ה׳ קושיתו ותירוצו חו״ר מאראכים יע״א בסתיעני ממ״ש בסוף תירוצו דהתם שלא התורה ומשמע להו דצריך להתורות בפירוש בפה אבן רבותינו לא דקדקו מ״ש בתחילת דבריו דמסתמא התורה ומתמה נסתיעא רב הו״ד יוסף נר״ו ולדידיה נמי קשה מ״ש בסוף דבריו וכו׳ ותמיהא מילתא איך העלומו עין עובה ולא קשיא להו ריעא לסיפא בדבריו הש״ך בנו׳. וי״ל דמ״ש בתחילה דבריו דמסתמא התורה אשגרת לשון הוא דלאו דוקא אמרה כי אם מאחר דבתשובת מוהר״ו ווכל ז״ל השיב לשואלו דבר בתב להם בן וכונתו לומר להם אם תבדקו ותשאלו

תמצאו הדבר באמת ויתברר לבם דודאי התורה בפי׳ ובזה מתישב ריעא לסיפא ואנא זעירא לא להבריע באתי פשט דברי הש״ך כמו״ר מאראכים יע״א. אלא דקשה לי על הש״ך ז״ל דמאי קשה מי שרגיל וכו׳ עם הא דגזל דהתם רגיל בעבירה ולכן אין מתאכלין והתוא דסי׳ שמ״ה מי שגזל וכו׳ אינו רגיל ולכן מתאכלין אלא דיש לישב דמשמע ליה דבולהו ברגיל ומוכרח לחלק דהתם לא התורה וכו׳ ובעת אין הפנאי מסכים לישא וליתן בדבר וע״ע ולענין דינא לדידי חזי לי דמצאתי לה דפוסה מן התורה שאפי׳ יהיה הדבר אמת ח״ו אם רצו קרובים להתאכל ועושין לה הסכבה בכל עת ובכל זמן עושין לה ואין מעבב ואין מוחה בדבר ח״ו. ומ״ש מורס מי שרגיל וכו׳ וכל המזבירים באותו אין מתאכלין הייבו אין חייבי׳ להתאכל מן הדין אבן אם רצו מי מעבב אלא דכתב לשון אין מתאכלין מאחר שבתב בראש הסימן שראוי להתאכל עליהם חייב לקרוע וכו׳. כתב בהפך אין להתאכל וכן בראה ממ״ש מרן בסי׳ שמ״ה סוף סעיף א׳ וכל דבר שהוא לצורך ובבור לחיים עושין ודעדיפא מזה ראיתי בימים קדמונים הרבנים ז״ל באחד שנקיט טינא בליבה ואכל סם המות ומת ובמה בני אדם שאכלו סם ועמדו עליו בשורה ודרשו עליו ונתאכלו עליו קרובו ונחמו אותם הרבנים משום יקרא דחיי ויקרא דשבבי ואין מוחה בידם. ובודאי דלא קטלי קני בתנא היו ח״ו דודאי הביאו בספרים ועשו חילוק הזז׳ גם באחד שהיה חשוד בבמה עבירות וקרוב לודאי ומת פתאום שהרגוהו גויים רח״ל ולא נודע אם התורה אם לאו ובראמרן. ומון מזה אחר שזאת היתה בכללת עם ישראל קדושים ובשמירת שבת קדש שאפי׳ היתה עובדת ע״ז ח״ו שבת שקול בכל התורה כולה ובמ״ש רז״ל אשרי אנוש יעשה זאת וכו׳ מעשיה מוכיחות עליה שודאי עשתה תשובה ויש לה חלק לעוה״ב ובמ״ש רז״ל אם ראית ת״ח וכו׳ וראיה נ״כ התקדם את האשה ע״מ שמצינו גמור הרי זו מקודשת דאמור בשותה שעה הרהר תשובה. ועוד יש כמה ראיות מוכיחות ומסייעות לדבריו קס דינא דזאת האשה יש לה חלק לעוה״ב אחר שהיתה מרחמת על הענייים וידה פרשה לעני ותמיד שומרת שבתות ומועדים טובים ודאי יש לה שכר טוב בעמלה ובפרט בעבור קרובים ובנים המלאים דעת ויראת ה׳ ופוסקי צדקה ברבים עליהם תבא ברכת ה׳ ולו ה׳ אתם אם הברכה חיים עד העולם אכי״ר:

ועיי״מ ויש״ן ע״ה **דוד אלקאיים** נר״ו:

וזאת תשובתי הן בעודני גולה ונידח בצערי״ך ירושלם תובב״א

ראיתי את השאלה ואת אשר נגזר עליה. מאת כפתריה ופרחיה. ת״ח הנחוים. מגדלות מרקחים. דאשונה יסבו הבדי פי ת״ח מאריה דהאי שמעתתא היהו מיהו רב רחומאי מתלמידיו של אבדהם אבינו ע״ה שיף עייל שיף בפוק יוסף יפה טוה״ר נר״ו. ואחריו כל ישרי לב שני בעבודות הזהב דיינו דנה״ר דע״ה הוא מאראכים יע״א. נאחז בסבך הקרוב אליו מצע מאותו המין. נגיה לדעיה זרוע ומין ממספחת בית אבינו הוא הדיין בלי שהוא בלין המעלות לדוד נר״ו:

וכשאני לעצמי האמת אגיד כי לא היה לי חפץ לעסוק בדבר זה מכמה טעמי חדשי אומה רוסה כל שהוא עיקר כי שמעתתא בעיא פלוגתא · ואנא לא כן גר הייתי כאורח נטה ללון ממש אדעתא למיסק לא"י תוכ"ה · וא"כ לאיש אשר אלה לו היטעם את אשר יאכל לחמה של תורה · וזאת שנית כי כאמת לפי סגנון השאלה היו רואה דבעיא העמדה והערכה ויושבה שיש בה סמוכה מאחר כי הוא היה אומר כי אינו אלא חדא בעלמא א"כ למה חדרו אלינו את כל החרדה הזאת אך מה אעשה כי הלקתני אהבת רב תביבא ויוסף עיניל"ו נר"ו · וכן ערכו שיורד ע"פי מידותיו הם הדיבוני לאחת חוץ ממחיתתי ולעשות רצונו חפצתי והיה תחילת דיבר כמעט מיוייהו מלבי האמורים בפרשה · אמינא להו כי אל יחר בעיניהם אם לא אטפל בתחילת דברי ליגא ולתן בדבריהם דרכנן הע"ו כי אחרי המחי"ר ויקירא כל דבריהם הם דקדוקי תורה ודקדוקי ובל"ק שבסדקי · רוחקים ודקדוקים זה אומר בכה וזה אומר בכה כאלו אין לנו אלא דברי הש"ך ז"ל ונסתם כל חזון לראות מראזה מעין נבעו ומאזזה מחלב נחלבו דברי הש"ך ומיגה לעמוד על עיקר הדין באורם כל פוסקי הלכות אשר כתבו בית המדרש יוכיחו · וכיון שכן מובדת אני לבחור דרך לעצמי מדיגא דסדיגא ע"פי סורסן של דברים ממה שרשום אצלי וכזכרוני · ומתילא יצא הדין לאורה ואחרי כן כל הדברים החתומים עליונים למעלה הע"ו כל חד בדידיה יקח תשובתו כפי מידתו כאיש נבורתו וזה החלי כש"ד :

הנה אל ה' ויאר לנו · כי עיקרא דהאי מילתא שורשה פתוח בפר' נגמר דמ"ו אמר עולא אמר"ו אכל חלב והפרים קרבן והמיר דתו וחזר כי הוקיל ונדחה ידחה · אמר רב יוסף אף אנן נמי תניגן היו כה (בעיר הנדחת) קדשים קדשי המזבח ומותו קדשי הדק הבית יפדו · והוינן בה קדשי מזבח אמאי ומותו כיון דהקטול הוא להו כפרה לאו משום דאמרי' הוקיל ונדחו ידחו · א"ל אביי מת מתוך רשעו הוא ליה כפרה (בתמיה) מת מתוך רשעו לא הוא ליה כפרה דתני רב שמעיה יכול אפילו פירשו אבותיו מדרכי ליבור וטמא ת"ל בעמיו בעושה מעשה עמיו · (ופרש"י וטמא לנפש ת"ל לנפש לא וטמא בעמיו בעושה מעשה עמיו וטמא לו · ואם לאו אל וטמא לו אפי' לשאר אלמא לא כופרה מיתתו אם לא חזר כו ע"כ) · א"ל רבא מי קא מדמית נהרג מתוך רשעו למת מתוך רשעו · מת מתוך רשעו כיון דכי אורחיה קא מייתי לא הוא ליה כפרה · נהרג מתוך רשעו כיון דלאו כי אורחיה קא מייתי הוא ליה כפרה תדע דכתיב נתנו את נבלת עבדיך וכו' · א"ל אביי מי קא מדמית הרוגי מלכות להרוגי כ"ד · הרוגי כ"ד כיון דבדין קא מקטלי לא הוא ליה כפרה · אבל הרוגי מלכות כיון דלאו בדין קא מקטלי הוא להו כפרה (ופרש"י הרוגי מלכות הנך דאומות הרוגי כ"ד עיר הנדחת ע"כ) תדע דתנן לא היו קוברין אותם בקברות אבותיהם ואם"ר כיון דהקטול הוא להו כפרה נקברו בקברות אבותיהם (ומסני) מיתה וקבורה בעינן (ופרש"י אם נקברו מכפרת מיתתן עליהם) ולעולם טעמא דקדשי עיר הנדחת משום דהוקיל ונדחו ידחו הוא מתיב רב אדא בר אהבה לא היו מתאבלין עליהם ואי ס"ד כיון דהוקבור הוא להו כפרה ליאבלו בעיכו עיכול בשר דייקא נמי דקתני בתעבל הבשר מלקטין את העצמות ס"מ · רב אשי אמר אבילות מאיתתי הוא מסתיים הנולל כפרה מאיתתי מכי חזו לערא דקברא פורתא ולכך הוקיל ונדחו ידחו אי הכי למה ליה עיכול בשר משום דלא אפשר ע"כ והנה קורס שנכא לחדש דבר מעתה אלינה כא עמך מה שבחוב אצלי בדרשותי ספרי הקטן ישמ"ח לב דקס"ב שהבאתי הך סוגיא בדמותא ופרש"י הכ"ל כמה שפירש אלמא לא כיפרה מיתתו אם לא חזר בו וכתבתי וז"ל שם מועתק אות בלות וחזו הוית להר"ב פני מבין ח"כ כפירוש הך סוגיא שכתב על דברי רש"י הללו וז"ל ריך כיאור דמהוכא כפקא ליה לרש"י ז"ל דאם חזר בו דמטמא לו והרה קרושה לדוכתא נוחא דכיון דפירש מדרכי ליבור שוב אינו חוזר לקדושתו ואינו יכול ליטמא לו אף דחזר בתשובה עכ"ד · ולדידי הפעוט מילתא כדלא אינה לריכה לפנים כלל ודברי רש"י על אדני פו מיוסדים הם כיון דתלי העומאה מקרא דבעמיו בעושה מעשה עמיו דוקא ואי לא לא א"כ כשחזר בתשובה עושה מ"ע קרוגן ליה ושפיר מטמא לו · וכמו שכן אמור כיבמות דכ"ב וחייב על מכתו · אמאי קרי כאן בעמך בעושה מעשה עמך (ותי' בגמר') כדאמר ר' פנחס בשעשה תשובה הכא נמי בשעשה תשובה ופרש"י שם דהוקיל ושב עושה מעשה עמך קרוגן ליה דגהי דעונו ערון אינו נמחק מ"מ מתשובה ואילך עושה מעשה עמך מקרי ע"כ א"כ דון מינה ואוקי באתרין בכהן דיכול ליטמא כיון שבב בתשובה וחזר בו אפי' דעונו תלוי עד אחר מיתה וקבורה דמידי הוא טעמא דכאשר ליטמא לו לאו הוינו משום דבעינן עושה מעשה עמך והאי לאו עושה מעשה עמיו · א"כ עתה שבב בתשובה עושה מעשה עמיו מקרי אפי' דעונו תלוי עד אחר קבורה ופשוט · והרב המו' ז"ל כתב דדברי רש"י הם מיוסדים על אדני הת"כ וז"ל נהג בהם מנהג כזה הרי הוא חולין יכול יהיו חולין לעולם ת"ל בעמיו בזמן שהוא עמו הרי הוא חולין פי' הרי הוא בקדושתו ע"כ והרב קרבן אהרן ז"ל פי' דכוונת מ"ש בעמו ר"ל בזמן שהעבירה עמו אבל אם עשה תשובה חוזר לקדושתו וע"ש הרי דמקרא נפקא ליה דאם חזר בו מטמאין עליו ומשו"ה כתב רש"י דלא כיפרה לו מיתתו אא"כ חזר בו ע"כ : אשר עפי"ז מקום יש בראש להבין סיעתא מכאן למה שנראה מדברי הש"ך יו"ד סי' שמ"ה סק"ו דכל הפורש מדרכי ליבור דאין מתאבלין עליו הוינו דוקא אם לא החזיר קורס מיתתו דאין מתאבלין עליו לא כן בהתורה דמתאבלין עליו · ומוהר"ר עוזיאל ז"ל בסי' ס"מ סק"ה כתב עליו וז"ל ורע רבל הביתות הנו' אין חילוק בין התורה לו לא התורה דומיא דהרוגי כ"ד דהע"ג דמתורין אין מתאבלין עליהם דהוידוי אינו מכפר לאלתר אלא לאחר מיתה וקבורה וכן בסתם מתים שמתאבלין אפי' לא התורה דהוידוי אינו מעלה ומיריד לענין להתאבל עליו ודלא כדמשמע מהש"ך יו"ד סי' שמ"ה יע"ש · ולפי מה שכתבתי מדברי המו"כ דקתני להדיא דאם חזר בתשובה הדר לקדושתו א"כ הוכא דחוינא דהתורה שפיר מתאבלין עכ"ד הר' פני מבין · ואני שמעתי ולא אבין דאחרי המחי"ר אין הגרון דומה לראיה ודברי מוהר"ר עוזיאל ז"ל לדקו יחדיו · דמה דמות ועדוך דברי המו"כ שכתב שבשעשה תשו' מטמא לענין אבילות דשניא הוא דהתם שאני כיון דעיקר איסורו

איסורו מלטמא כיון לו דוקא ממאי דנלי קרא כעמיו
ואמרינן כעושה מעשה עמיו. וא״כ כשחזר כתשובה
ספיר מקרי עושה מעשה עמיו ומטמא עליו אפילו
דעדין לא נתכפר אלא אחר מיתה וקבורה לא כן
כאכילו׳ דהוודוי אינו מעלה ומורה להתאכל אלא דוקא
אלוי ככפרה לפי ראית הרב מוהרי״ע ז״ל וא״כ כפרה
לא הויא אלא עד אחר מיתה וקבורה וא״כ ספיר אין
מתאכלין עליו אפי׳ כשעשה תשובה ר״ל שהתורה יען
דעדין לא נתכפר לא כן כענין טומאה דלא אלי ככפרה
כי אם כעושה מעשה עמיו ואו לא וכיון ששב עושה
מעשה עמיו מקרי תכף קודם מיתה ואפי׳ דהכפרה
אלא עד אחר קבורה ועיין למוהרד״ך כית י״ה שכתב
להדיא דהוודוי לא מהני כלל ויעוש״כ והיא נעלמה
מעיני הרבנים הנ״ל ומכל האמור חזית קשה הונר
לי כמה שראיתי להרב נחלת בנימין דס״מ ע״ד דאחר
דהכריע דהמבוה אינו אפי׳ לאחר מיתה מייב סייס
וכתב וז״ל מעתה יפלא על מ״ש בפסחים פרק מקום
שנהגו. דחזקיהו נורר עצמו׳ אינו עול מיטה של חבלים
והורו לו חכמים והשתא הויא הורו לו הלא היה
לחזקיהו בזה חייב מיתה שהיי מקלל פירושו הוא מבוה
ומקלל לאחר מיתה נמי חייב ואיך הורו לו חכמים.
ולכאה לומר דהואיל אחז אינו לאו עושה מעשה
עמך מקרי לא מחייב על קללתו דלא תחייב בקללה
כי אם כעושה מעשה עמיו דזה אינו דלדעתי לא
מחליקינן כין עושה מעשה עמיו רק מחיים דרוחים אינו
דעדין לא שב מחטאתו ולכך דלאו פטור עמ״ע הוא.
אבל כשמת המיתה מכפרת ודאי ולא שייך לפלוגי כין
עושה מ״ע לשאינו עושה כדאמר ר׳ פנחס כשעשה
תשובה אף דמתחי׳ רשע היה מ״מ עכשיו כתשובתו
נתכפר לו והו״ל כעמך הכי נמי מיהתו כתשובתו.
ויותר ממה שהתשובה מכפרת מיתה מכפרת א״כ
לאחר מיתה לא שייך לפלוגי כין עמ״ע לאינו מה שהיה
בחיים ותמיד מקלל אביו ואמו מייב מיתה וכו׳ דאלת״ה
איך מייבה תורה מקלל אביו ואמו לאחר מיתה אף
דבחיים היו בכלל עמ״ע למ״ד אין מיתה כלא חטא
דנפש החוטאת וכו׳ א״ד ויעו״ש. ולדעתי אהמ״ר דבריו
נפלאו ממני נפלאות אשר לא נכראו אדם דהיכי קאמר
דתשובה מכפרת הכף דברי רש״י שם באותה דרב
פנחס שנתב להדיא נהי דעונו אינו נמחק ועוד
דהתשובה היא עם ר׳ חלוקי כפרה שהיה ר״ו דורש
וא״כ כזו דאחז איך נוכל לומר דהוי המיתה דומיא
דתשובה בלנו אם היה שב בתשובה תשובתו כלי יסורין
ומיתה וקבורה היתה מכפרת הא ודאי אתמהה ואין
התשובה מכפרת כי אם עבר על מ״ע ותו לא.
וזאת שנית דהיכי קאמר דאם מת עמ״ע מקרי נפ
כלי תשובה מכוררת דודאי מיתתו מכפרת דאמרי׳ אפשר
עשה תשובה. והרי סונאי ערוכה וכרייתא נדוכתא
לוותין בכרוכיא נגד דבריו שהרי אמר אביו כמוסכם
ונתמיה מת מתוך רשעו לא הויא ליה כפרה והחליט מת
מתוך רשעו לא הויא ליה כפרה ואיתא מתניתא בריה
דתני רב שמעון יכול אפי׳ פירשו אבותיו מדרכי ליבור
יעמוד ח״ל כעמיו כעושה מעשה עמיו וטמא לו
ובשאינו עושה מ״ע לא יטמא לו אם לא חזר בו
ובפירש״י שם הנ״ל הרי דהמיתה כלי תשובה לאו
עושה מ״ע מקרי הכף דבריו ממש וסבור הייתי לדחק
ולאתי מקום קלת לדברי הגה״כ דאפשר דבונתו הוא
דבשלמא כעינן טומאה כיון דלא אתבדר דעשה תשובה
לאו עמ״ע מקרי כדי לחייבו בק״ע לעבור על לאו דלא
יטמא לא כן כעינן מקלל אביו לאחר מיתה דבוון דמודי
ספקא לא נפקא דאפשר עשה תשובה בשעת מיתתו
ה״כ מספק אמרינן שב וא״ת ואל יקלל אביו שמא עשה
תשובה ועושה מ״ע מקרי. זה היה נ״ל לאתא מקום
לדברי הגה״כ הנם שאין דבריו סובלים פי׳ זה אבל הא
ודאי בורבא חדא דלא שייך להחליט חיוב מיתה כמקלל
אביו מספק שמא עשה תשובה כי אם לומר שוא״ת
ולא יקלל (אבל אם קלל ודאי שלא נחייב דאשו של זה
הכן מספק גרוע ונפסד כזה וזה ברור כי אפי׳
העטלפים ידאו זה ואם להרב ז״ל שיאמר כן הנם
ס״כריו קוין בנרון אומרו יתמיד מקלל אביו ואמו
לאחר מיתה חייבים וכ״ן ממ״ש למטה כיע״ס) וזהו
הטוב והישר ולא מתיא אינים לספק חמור בזה שים בו
עונש מיתה וחזקיהו שהנו דהורו לו שזה היה לכבודו
כדי להכיאו לחיי עולם וכמו שעשה ר״מ לאלישע אחר
ודי אומרו למחר ימות ויעלה עשן מקברו והוא בזיון
גדול לכבד האמירה (שהמעשה היה ע״י שמים ואחר
מיתתו וכודאי לא עבר כי הוא חפשי מן המצות) אלא
ודאי דכדאי הוא המליה הגדולה להכיאם לחיי עולם
ולוכנם בספק קל גרוע ונפסד כזה ועיין מוהר״רך כיתי
י״ה שהביא עובדא דחזקיהו זאת ושיים וכתב ואם לא
היה מועיל לו לא היה עושה כן ולא היו חכמים מודים
לו וכן הביא עובדא דר״מ הנו׳ ושיים וכתב וז״ל ובראה
דר״מ לזכות את רבו קאמר כן שבשמע למלאכי השרת
שאמרו לה לעלעזר דאתי ליתי אמר ר״מ יותר טוב
שיענש כנהוגם ויטול שכרו כעוה״ב ולפיכך אמר מתי
ימות וכו׳ כלומר שאני רוצה לזכותו וכו׳ שאין שכרא
לומר שר״מ היה רוצה להעניש ולהכניסו לגהנים ח״ר
יעו״ש. וא״כ כפי זה אין מקום לדברי הגה״כ כלל ועוד
אעיקרא ושוב זה אין לו שחר שהרי כנמ׳ בכר לוחו
ואמרו מת מתוך רשעו אין לו כפרה ונשאר כרשעתו
כמו שהיה בחיים ממש הו מי הכניסנו כאלו הספקות
הפך התלמוד ערוך ואחרי המחי״ר שנגח חלמוד עלתה
לו אריכות גדולה וכנה עליה מצודים גדולים פורחים
כאויר ואת כל אלה אינו שיה לי אח אשר אני רואה
כמה שרצה להכריח כאומרו דאלת״ה איך חייבה תורה
מקלל אביו ואמו לאחר מיתה אף דבחיים היה עושה
מ״ע למ״ד אין מיתה כלא חטא א״כ השתא שמת
נתברר שחטא חטאים גדולים בלבעא עד שנמרו לו
מיתה א״ד ויעו״ש. והאמת אחרון הכביר והנם כי כל
דבריו הם לפוס תורפא ולחדודי הוא דבעא הא מיהא
ריך לבקש מנוח לכף רגלה ועליה וכרעון חריפי דפו״ס
כדת״א. לא כן הכא כי לא הניח מקום אפי׳ כמלא
נימא שהרי אנן קי״ל בכל התורה כולה סוקלין על
החזקות ושורפין על החזקות ומעשה באשה אחת
שבאתה לירושלים ותינוק מורכב על כתפה והגדילתו
ונסוף כא עליה והביאוהו לב״ד וסקלוה לא מפני שבנה
ודאי אלא מפני שברוך אחריה כמבואר בקדושין דע״ט
עי״ש והרי הכא האיש הוסרהלי הוחזק לבשר כל ימיו
ועושה מ״ע וא״כ בשתא היכי הוכרר שהוא רשע נמור
עד שבטור הכן המקללו מחייב מיתה ואי משום דאין
מיתה כלא חטא הא ודאי בורבא הוא דאין מיתה כלא
חטא אמרו ולא אמרו אין מיתה כלא חטאים גדולים
עד שנכריעתו מכח המיתה לכף חובה ולדומי לרשע
נמור ואיתא שהוא שהוא מסמתים כעשיו של נחש ותלי״ת
אותו על ע״ן הדעת טוב ודע על דבר שר״ה כי היא

היתה אם כל חי והוא פלא! והלא דברים ק״ו אם עכר עכורות כל ימיו וכזכולא בהריתא שב כתשובה עושה מ״ע קרינן ליה ומטמא אפי׳ דעדין עונו לא נתכפר כלל. כאן שהחזיק בתורת ה׳ וכמצותיו כל הימים וכשכול אזה מטא לו מטאים גזרה עליו מיתה כשכול זה יצא מכלל עמ״ע? זת לא חשב אנוס והוא פלא בראמת איך פה תדבר חכמות תאמר כן ע״כ לשומי מה שפלפלתי כהך סוגיא בספרי הקטן ישמ״ח לב הנ״ל יעו״ש:

ועתה הראמת אנוד דאין לי הספרים הנ״ל ולא ספרים אחרים בידי כלל כדי לראות הדברים כשורשן אבל לפי מה שאני מתבונן בפי׳ הסוגיא ודברי רש״י כמעט שאנכי הרואה שאין מקום לא לדברי מהר״י עיאש ז״ל ולא לדברי הרב פ״מ ז״ל שהוכרח להסתייע מהתו״כ וכ״ם שאין מקום למה שבחבתי אני בענינותי לחזק דברי מוהר״י עיאש ז״ל. ואבאר את דברי שהרי אתה רואה בפי׳ הסוגיא לדעת עולא אמר ר״י הוא פי׳ דאם חזר בו מהני להקריב קרבן ולא מקרי זבח רשע ס תועבה אם לא מטעמא דהואיל ונדחה ידחה וזה פשוט ומבואר בלא היטב דאי ס״ד דזה המומר אפי׳ חזר בו מקרי רשע עד אחר מיתה וקבורה וכמו שהוא אחרון שב״ד חלוקי כפרה שהיה ר׳ ישמעאל דורש ומייתי לה מקרא אם יכופר עון זה עד ומותון עיין ביומא דפ״ו וא״כ אי ס״ד דבאופן כזה דאין לו כפרה כי אם עד אחר מיתה וקבורה. עכ״ז הו״א דאפי׳ חזר בו רשע מקרי א״כ למה לי טעמא משום דנדחה ידחה תפוק ליה דהו״ל מומר ולא יכופר עונו עד שימות וזבח רשעים תועבה קרינן ביה אלא ודאי דכיון שסב תו לא מקרי רשע אפי׳ דעדיין לא נתכפר עונו אלא דקרבנו אינו קרב מטעמא דהואיל ונדחה ידחה וע״ז רב יוסף דלא להביא ראיה לסברת עולא זאת מק״ו מעיר הנדחת שהרי אפי׳ דלא חזרו בהם ואתקטול וקס״ד דהו״ל כפרה עכ״ז אינן קרבנותיהם וכודאי טעמא הוא משום דהואיל ונדחו ידחו וע״ז דחי תלמודא דאי מהתם ליבא ראיה דלעולם אימא לך דאם חזר בו דתו לא מקרי רשע אה״ן דקרבנו קרב ולא אמרינן הואיל ונדחה ידחה. והתם בעיר הנדחת דאין קרבן קרבנות היינו משום דלא כיפרה מיתתם כיון שמתו מתוך רשעם ולא חזרו בהם והבאיא ראיה מדתני רב שמעיא יכול אפי׳ פי׳ אכותיו תדרבי ציבור ועמא ת״ל נעמיו כעושה מ״ע וע״ז פירש״י אלמא לא כיפרה מיתתו אם לא חזר בו ואי חזר בו ודאי מטמא לי אפי׳ דהכפרה תלויה עד אחר מיתה וקבורה עכ״פ עושה מ״ע מקרי כיון שחזר בתשובה והנו הם דברי עולא דאלו טעמא דאין קרבן קרבנות דאמור שחזר משום הואיל ונדחה ידחה דבחזר בו הרי הוא כישראל לכל דבריו וכ״ע מודים בזה ובדאמר רב פנחס משמיה דרב פפא כשעשה תשובה והוא הלכה מוסכמת לכל עון ולכל חטאת בכל התלמוד אלא דרב יוסף הוא ס״ל לפי קס״ד דבמיתה גם כלו תשובה הוא ליה כפרה קורס קבורה ע״ז דחי תלמודא דאם לא חזר לא כיפרה מיתתו ועדין טוכל לומר דמומר שחזר בו אע״ב דלא נתכפר לו קרבנו קרב כיון דלא מקרי רשע ואין ראיה ממתני׳ הואיל ונדחה ידחה. וע״ז דחה רבא וחולק בין נהרג לתת וקס״ד דהרינה גם כלי קבורה הוא כפרה לא כן כמת על מטתו ודחי אבוי כיון דהוני מלכות דהוו שלא כדין דהוא כפרה. לכן הרוני כ״ד דהוא כדין דלא הוא כפרה והביא ראיה ממתני דאמרינן הרוני כ״ד לא היו קוברין אותם בקברות אבותיהם ואי בהרוג הוא כפרה תכף לקברו והשיב רבא דלעולם ההרינה הוא כפרה והוא עם קבורה וא״כ הרוני עיר הנדחת אחר קבורתם היה להם כפרה והיו יכולים להקריב קרבנותיהם אם לא מטעם דנדחו ידחו. ותהאי טעמא מסיק תלמודא דלא היו מתאבלין עליהם ועין דה אבילות מתחיל מסתיתת הנולל והוא קודם כפרה דעדין לא חזו לערא דקברא וא״כ בשעת הכפרה בבר נדחה האבילות והואיל ונדחה ידחה הנה נתלא מפי׳ הך סוגיא ולפי המסקנא דחזר בו בחיים עם הרוני כ״ד וקבורתם שוים הם ממש והיינו דמה הרוני כ״ד אחר כפרתם בהרינה ולערא דקברא פורתא בתכפרו והוו ישראלים לכל דבריהם הן ליקרב קרבנותיה׳ והן לקוברם בקברות אבותיהם והן להתאבל עליהם. אם לא דמטעמים אחרים אינם עושים להם כל הדברים הנ״ל קרבנותיהם אינם קרבין משום דהואיל ונדחו ידחו בקברות אבותיהם אינם נקברים משום דלא אפשר קודם עיכול בשר משום בזיון האבילות אינם מתאבלין משום דבשעת שחל האבילות עדין לא כיפרה המיתה ואח״כ כי חזו לערא דקברא דהוי כפרה בבר נדחה. נמצא דאי לא הוו הטעמים שפיר הוא כפרה והיו נידונים כישראלים גמורים לכל הדברים הנ״ל א״כ מונה דחזר בו בחיים מיתו דהוא עדיפא מינה ר״ל ממיתה וקבורה שהרי נחזר בשעה לתלמודא דקרבנו קרב ומטמא וכו׳ וכמיתה וקבורה פליגי הרבה עד דאסיק דמיתה ולערא דקברא פורתא הוי כמו חזר בו ועכ״ז קרבנותיהם אינן נקרבים משום דהואיל ונדחה ידחה אבל אה״ן לשהר דברים דהתשיבה קדמה להם כמו הטומאה והקבורה והאבילות אה״ן דהוו כישראלים לכל דברים אלו ולא שייך בהו טעמא דהואיל ונדחה או לא אפשר כמו דהוי בכפרה התלויה במיתה וקבורה.

וזה ברור ופשוט מנופא דשמעתתא למעיין היטב:

« **ועכשיו** חזרתי לראות דברי הרב כ״מ בשורשן וראיתי לו שם שבשוף דבריו שיים וכתב וז״ל וכן יש לדקדק ממ״ש מת מ״ר וכו׳ דנדחה דוקא אם מת מתוך רשעו הוא דלא כיפרה לו מיתתו הא אם לא מת מתוך רשעו אלא דחזר בו כיפרה לו מיתתו ומטמאין ומתאבלין עליהם עכ״ד. ואחרי המחי״ר לפי כל האמור ומדובר כפי׳ הסוגיא תו אינו דקדוק כי אם פשטא וריהטא דתלמודא מתחילת מתיתין עולא עד סוף המשנה ומתן כולו אין לי פי׳ אחר כי אם דוקא כיסוד מוסד זה כמי שחזר בו אפי׳ שעונו אינו נמחק הרי הוא כישראל לכל דבריו לא נופל דבר והוא ברור אליבא דכ״ע ועפ״י מונח זה נושאים ונותנים בשמעתין כולם פה אחד:»

נמצא דדברי רש״י ז״ל שכתב אלמא לא כיפרה מיתתו אם לא חזר בו הם מוכרעים מנופא דשמעתתא ואין אנו צריכים לא להתי״כ ולשום ראיה אחרת דדברי הת״כ והאי הם סיוע גדול והוא האמת כדקי״ל בכל התלמוד כדאמר ר׳ פנחס בשעשה תשובה והוא מימרא מוסכמת בכל התלמוד כנודע והוא האמת דכיון שאין העבירה עמו היינו עזיבת החטא שהוא עיקר התשובה וזהו כל תשובה שבעולם ומעתה אזדא ליה מה שכתבתי אני הדל לחזק דברי מוהר״י עיאש ז״ל כאומרו דדוקא בטומאה דגלי קרא בעמיו הכל לא לענין אבילות דהא ודאי מורכא הוא דכל שעשה תשובה וחזר

עושה מ״ע מקרי ושפיר מתאכלין עליו ובלאו הכי הדין יולא מנופא דשמעתתא וכאמור לעיל דכשחזר כי הוי ישראל נמור לקרבנותיו ולוטמא לו ולקוברו בקברות אבותיו ולהתאבל עליו דומיא דאחר מותה ולערא דקברא עורתא אם לא שיהיו טעמים חלוים מספיקים היכא דשייכו וכמדובר לעיל. ומ״ת מא קי״ל כל המומתין מתודין וכיון שהודה והודגן אותו תכף ליהוי כפרה. ולאכלו אלמה תנן לא היו מתאבלין עליהם מפני שבבר נדחה ולמה נדחה בשלמא עיר הנדחה נוכל לומר שלא היה הוידוי וע״ז לא כיפרה המיתה כי אם עד לערא דקברא ונדחה האבלות אבל הרוגי ב״ד שבבר היו מתודין לאבלו תכף. הא ודאי ליתא דהתם שאני דבבר נגמר דינו ונתחייב כדי דשעתו בב״ד ונם הוידוי אחי בע״כ וב״ש שבבר אומרים כפירים ההודה. אבל בעלמא נחד מפורשים מדברי ליבור שמדיליה חוד בו והתודה את עונו ונכנע מדיליה בהא ודאי הוא דאמרינן במתני׳ בעמוד דמטמאין ומתאבלין עליו דהא באמת חוד בו מדיליה ודים מוכיחות שבב בתשובה בכל לבו אפי׳ שיהיה תשובה הנרועה שהיא בזכילה בתריתא סוף סוף שב בתשובה ומתאבלין עליו לא כן בהרוגי ב״ד שבבר נתחייב כדי דשעתו בבירור שב הוידוי הזה היינו מולא מודי ודאי דשעתו אפי׳ אם התודה מדיליה חיישינן כי לבבודו עושה הערמה הו לבבוד קרוביו כדי שיתאבלו עליו ובבוד יעשו לו במותו. ע״ד מ״ש בסנהדרין דמ״ב ומ״ד ע״ב שאם הוא בקי מאותו עון שהעידו עליו היה אומר יה״ר שתהא מיתתו בפרה לכל עונותיו חוץ מעון זה ועכ״ז היו הודגין אותו משום חשש הרמאים כי נגמר דינו בב״ד שאני והוא פשוט דחזר בו בחיים מדיליה עם ווידוי דמומתין רב המרחק וכמבואר בתלמודא מדהני רב שמעיה ופורס״י ואי ס״ד ליקבי ממתני׳ וכל פלפול הך סוגיא דחוי מעיקרו וזה ברור למעיין היטב:

ונפקא מינה מכל האמור דבאלו הבתות של פירשים שבבר יצאו מבלל חוקת ישראל אין מתאבלין עליהם אם לא שהתודה בכל דעתו אפי׳ אם היה הוידוי בשעת מיתתו או אפי׳ הוכירוהו אחרי׳ על הוידוי ואמרו לו התודה עכ״ו אם ראו הצומדים ממעל לו ר״ל אותם שאינן טבעי בדבר והם אומרים לו שהתודה בכל דעתו מחטאתו אשר חטא ותת כיהרוהו הבלבת בהלכת נוכרין יהורגין. הא ודאי מתאבלין עליו כלי ספק כמו שכל זה ברור ופשוט מפשט הסוגיא הנו״ל וכמדובר. ומעתה שפיר יגדל התימה על הרב מוהר״ר עוזיאל ז״ל בדבריו הנו״ל שכתב דכל הכתות הנ״ל שפירשים מדברי ליבור אין חילוק בין התודה ללא התודה דומיא דהרוגי ב״ד דאע״ב דמתודין אין מתאבלין עליהם דהוידוי אינו מתבפר לגלגר אלא לאחר מיתה וקבורה וכו׳ ע״כ ולפי האמור אחרי המחי״ר דבריו מן המתמהין ומי זוטר ליה להרב ז״ל טומאת כהן דבאחר בו לקרא עושה מ״ע דמטמאין אותו בק״ע והכי אזלא ריהטא דשמעתא מתחילתה לסופה דנם בחזר בו מתאבלין עליו בשאר האדבנו לעיל. והרוגי ב״ד שאני דאפילו התודו אינו מוציאים הוידוי מידי ודאי דשעותם שנתחייבו בב״ד והוא ברור וכנו״ל ואינו עומד כנגדו כ״א תשו׳ מהרר״ך בית י״א שבבאתי בס׳ הקטן ישמח לב והבאתי דבריו לעיל שבתב דהוידוי ל״מ ולמ״ד אלא שאין הם מצוי בזה כדי לחזור ולרצות דאפשר הוא דוקא בהרוגי

ב״ד ולא בפורש מ״ן שחזר בו אפי׳ קודם מיתתו על מיטחו וה׳ יזכני לחזור ולשנות פרק זה כל״ן ולרצות כל הדברים בשורשם כיר״ה:

« **ושוב** בשנחיפשתי פה רומה ועי״א ובאו ספרי מירושלים הו״ב תכף נטפלתי לראות חשו׳ מהרר״ך הנו׳ בתקומה ודאיתי שלא זו בלבר שדבריו הונן סותרים דבריו אלא אדרבא מסייעין לדבריו שהוא ז״ל הביא דברי הרמב״ם דבעיר הנדחת שולחים שני ת״ח להזהירם ולהחזירם הם חזרו ועשו תשו׳ מוטב והם יעמדו בחולתם וכו׳ עד ורנים אותם וכו׳ וסיים מהרר״ך ז״ל וכתב וז״ל הרי לך שאחרי שנתברר לני שאין רצונם לחזור בתשו׳ הורנים אותם. וא״כ אין הוידוי מועיל להם כלום שהוידוי לתשובה הוא כה ואם אינו שב הרי בטוכל ושרן בידו בדאיתא בפ׳ סדר תענוית וכן נמי היו הורנים הנשים והטף שאין להם דעת להתודות ולשוב. ואף אם במתודין קא מוירי מאן לימא לן שחוזרים בתשובה דדוקא בשבא עבירה לידו באותו מקום וכו׳ קאמר רב יהודה בפ״ב דיומא דמובא דהויא חשו׳ נמורה ואפשר שמזה הטעם אמרו שם פ׳ נגמר הדין שלא היו קוברין אותם בקברות אבותיהם שאין קוברין רשע אלא לדיק נמור והיינו משום דאפי׳ שהחודו אפשר שדברים בעלמא הם אבל אינם חוזרים בתשו׳ שאם היינו יודעים בודאי שחזרו בתשובה מיהתם מכפרת עליהם והיו נקברין בקברי אבותיהם ובדולה תשובה בדאיתא ביומא וכו׳ עיש״ב. הנך דואה להדיא שמהרר״ך לא אמר שהוידוי ל״מ ול״מ כ״א דוקא בהרוגי ב״ד דאחר דנתחייבו כדי דשעתם בב״ד ונתברר דשעתם לעניני השמש לודאי דשעים נמורים לא אתי ספק ווידוי דברים בעלמא דאפ׳ שינמרו בדעתם לחזור ואפ׳ נמי שעדין יעמדו בדשעתם ולא יחזרו בכל לבם וימותו מתוך דשעתם. אבל בפורשים מ״ן שלא נתחייבו בב״ד כדי דשעתם הרי שעדין עב״פ אין הדבר ברור בשמש כי מי יודע כל שלא דנו אותם ב״ד במעלם אשר מעלו ונלאו חייבים מבית דינם. וכנגד זה יש לנו תשובה בעת מותם השובה הבראנשת להעומדים שם הרחוקים לו שהיא תשובה הנוגה נוגת בלבו על חטאתיו ועל פשעיו הא ודאי תשובה מעליא מקרי ואם היא מהתשובות הנרועות בזכילא בתריתא עכ״פ תשו׳ מקרי אפי׳ על כל מין עבירות שבעולם וכמ״ש הרמב״ם ס״ו פ״ג מה׳ תשו׳ אחר שמנה כל הוחם שאין להם חלק לעו״הב סיים וכתב וז״ל כד״א שכל אחד מאלו אין לו חלק לעו״הב בשמת בלא תשובה אבל אם שב מרשעו ומת והוא בעל תשובה הרי זה מבני העו״הב שאין לך דבר שעומד כנגד התשובה אפי׳ כפר בעיקר כל ימיו ואחרונה שב ים לו חלק לעו״הב שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה׳ ורפאתיו ועו״ש בב״מ שבן הוא דעת הרי״ף והתוס׳ בפ״ק דר״ה ודאיה ממ״ש בקדושין דל״ט אפי׳ רשע נמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו ע״כ וע״ש הבך דואה דאפי׳ על האפיקורוסים והפורשים מד״ן וכו׳ אם עשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו והא ודאי מילתא באחרונה שבתלמוד והפוסקים הנ״ל אין לו שיעור והוא ממש עד זכולא בתריתא שאין שהות לומר תשובה שבאותו פרק באותו מקום וכו׳ ומוכרח שהוא ווידוי דבריהם והצומדים שם דואים אותו נוגת מלבו ועל. דא ודאי הוא כישראל לכל דבריו (ועיין מ״ש הב״מ עמ״ש הר״מ שם בסוף אותו פרק כל הרשעי׳ והפושעי׳

והמומרים שחזרו בתשובה כין בגלוי כין במטמוניות מקבלין אותם ורו"ק היטב ועיין להרב מרכבת המשנה אסכמוי שם ורו"ק כדבריו כי נעמו והכמ"ל) והוא כדור כשמש שא שמהיר"ך לא הרחוב בזה כיון שאינו תשתעי כי דוקא בהרוגי כ"ד ועלה קאמ' דהוידוי לא מהני והוא פשוט - ומין שמיא אהבירהו לעיינין ורחיתי להגאון בעל זקן אהרן בסי' ל"ה שכתב על תשובת שבשעת מיתתו החורה בפני כמה יהודים ומת בוידויו והבית חכילי רחוות כאים בכורתו לומר שכיון שהחורה אדם אפי' עבר ע"כ התורה כולה זוכה לעו"הב ועם לדיקי' יכתב ונרגש מהבית דכל המומהין מתודין ועכ"ז אין להם כפרה עד אחר מיתה וקבורה ועיכול בשר והבית כל הסונות הנו' וחילק בכל מ"ש אין בעניותין דשאני מחורה מפי עצמו ומעשו מוכיחין - והבית סיעתא מפורש"ו הנו"ל אלמא לא כיפרה מיתתו אם לא חזר בו וסיים וכתב משמע דאם חזר בו המשומר כמו כתן מטמא לו והאריך עוד בזה להבית רחוות יעוש"כ ואין ספק דאלו היה רואה הרב שכבו יהודה

תשו' זאת לא היה כותב מ"ש והוא כ"כ: »

ומעתה הואיל משה כתר לשון הנ"מ פרק ה' דמ"ק ותשו' מהר"ם כ"כ ז"ל הבאה כתובה הוא הלשון אשר רמז ה"ה הפוסק יוסף עיינ"ו בד"ו וז"ל הנ"מ על דבר אשת דאוכן שהיתה עקרה ונשבעה שבועת התורה וכו' כאלה וכנדרי וכו' שלא חכחיל כהוכתה רק לבעלה ואח"ך כדית אלהיה שבחה ועזבה אלוף נעוריה והנחילה כעת מותה את בן אחותה ומתה כדויה ואלנת אם יש להתאכל עליה - תניא כמס' שמחות מנורה שמת וכו' אמרינן כל הפורש מדרכי ליכור וכו' אין מתעסקין עמו לכל דבר וכו' וכירוש' אמרו הרוגי מלכות מתחילין להתאכל עליהם משהבאשו לקוברם ובלבד שלא יהא נגב ולכן אין מתאכלין על נגב וקאמר התם כל הפורש מדרכי ליכור אין מתאכלין עליו וכו' ובה' שמחות של מהר"ם ז"ל כתב וז"ל א"ל הרמב"ן ז"ל מפי ר"ז ז"ל הא דאמרי' הצומר כיוצאת נשמה חייב לקרוע ה"מ בחדש שאינו רשע אבל אדם רשע לא אלא יש לשמוח דכתיב באבוד רשעים רנה וכו' והוסיף מהר"ם ז"ל ואמר אינו נקרא רשע רק העושה עבירה להכעיס והוא הנקרא פורש מ"ן ולא נקרא פורש כ"א עובר עבורה זרה או אוכל נבלות להכעיס דהכי אמר רב שמעיא פ' נגמר הדין יכול אפי' פורשו אכותיו מ"ן ת"ל כעמיו תשמע דהכי מוורי - אבל אם אדם עושה עבירה לפעמים לתיאבון או לפעמים מנית מלוה לשוס טורח כגון זה חייב לקרוע עליו וכו' כיון שאינו עושה להכעיס סכן מלינו שהיה דוד מתאכל על אכשלום כנו שהוה רשע לפי שלא היה מתכוון כי אם למלוך ולא להכעיס ועתה זאת האשה לא לתיעלתה עשתה כי לאוה היתה עומדת ומאי נחת רוח היה לה מה שנתנה לבן אחותה וכו' ומה שפיר' מהר"ם ז"ל לפעמים עושה עבירה לתיאבון יפה דקדק שאם היה רגיל לעשות עבירה הרי הוא כבלל פורשים מ"ן ורחיה מדקתר"ר פ"ק אבל המלשינים והמינים והאפיקורוסים וכו' וספיקו מר"ן ופורש"ו ז"ל ל"ב פירשו מר"ן דהא כולהו פורשים מר"ל מינהו מחוך דברי רש"י ז"ל ס"מ כמה הלכתא נברוותא ס"מ אוכל נבלות לתיאבון או להכעיס הוי בבלל פורשי מר"ן דהכי אמרו' פ' בתרא דהוריות רב אחא ורבינא חד אמר תומר אוכל נבלות לתיאבון מין הוא להכעיס תומר הוא ואחר אמר להכעיס נמי מין לע"ז תומר הוי ולפי זה הרעת השני כירש"י פ' נגמר יכול אפי' פי' הכותיו מר"ן כנון שנשתמרו לע"ז דהא מייתו ליה רב יוסף דאיה לר"י דאמר אכל חלב והפרוס קרבן ונשתמר ואחר כו הואיל ונדחה ירחה וקס"ד דרבי יוסף כיון שמת נתכפר לו והוי כאלו חזר בו (והואיל ונדחה ירחה וקס"ד דרבי יוסף כיון שמת נתכפר לו והוי כאלו חזר בו - זה אינו כדפוס חדש) ואפי"ה אין מתאכלין עליו לפי שלא היה עושה מ"ע ומ"מ נמי דאפיקורוס קרי ליה רש"י פורש מר"ן ואפיקורוס כר נדוי הוא וכו' עכ"ד הנ"מ ז"ל עיי"ש כאורך:

והנה טרם אחלה לדבר בעיקר לשון הנ"מ הזה ותשו' מהר"ם הנו' אשר עליהם עיקר מטרין הנה כל הוצלתי לדבר כמאי דסיים הנ"מ ז"ל בבואור הסונות כאומרו דקס"ד דהמתכשן על רב יוסף הוא דס"ל דכיון שמת נתכפר לו - והו"ל כאלו חזר בו ואפי"ה לא יהאכל עליו לפי שלא היה עושה מע"ע ע"כ דבאמת לא ידענו מה נרגש כדי לומר דהס"ד הוא דהוי דומיא דחזר ואפי"ה לא יתאכל עליו לפי שלא היה עושה מע"ע אימור דהס"ד הוא דהוי דומיא דחזר ונתכפר לו בכל מכל ומתאכלין עליו ב"כ - ואם נאמר דנרגש בהכי והיינו כיון דלפי הס"ד לא אבי ליה בין בהרג למת א"כ ואיאו לא נעלם מעינו רב יוסף מסנה שלומה הרוגי כ"ד לא היו מתאכלין עליהם ואם כפי דבריו דהמיתה הוי כאלו חזר למה לא היו מתאכלין אלא מוכרח אתה לומר דהס"ד דמתכשן הוא דס"ל לרב יוסף דהמיתה הוי כאלו חזר לענין הקרבה ולענולם לענין אכילות אין מתאכלין עליו לפי שלא היה עושה מע"ע זה נראה פשט כונת הנמ"ר הא לאו הכי מהיכן כא לו ומי הכריחו לפרש כו הקס"ד ואי"כ הוא פשט כונתו אבתי קשה מה טעם ומה הפרש יש כין הקרבה לאכילות דבהקרבה די בחזרה או במיתה הדומה לה ולענין אכילות לא ואם נאמר דהפרש הוא יען דהקרבה עיקר האיסור הוא מטעם זבח רשעים תועבה וכיון שבבר נתכפר לו במיתה תו לא מקרי רשע אע"נ דלא עשה סוס מעשה טוב כדי ליקרא עושה מע"ע עכ"ז הרי יצא מכלל רשע אבל לא נכנס בסוג עושה מע"ע כיון שלא עשה סוס מעשה טוב וע"ז אין מתאכלין עליו ואם נאמר זה אבתי קשה בדברי הנ"מ שהרי מדמה מיתה לחזר בו ועל שניהם הוא אומר אין מתאכלין עליו לפי שלא היה עושה מע"ע - ולפי האמור הא תינח במיתה כלא תשובה דבאמת לא עשה סוס מע"ע אבל חזר בו ושב עושה מע"ע מקרי כדאמר ר' פנחס והאמת כן הוא שהתשובה הוא מ"ע מן התורה ושבת עד ה' אלקיך ואם כאמר דכונתו הוא הא כדאיתיה והא כדאיתיה דמדמה מיתה לחזרה לענין הקרבה כמה דשייך בו וכך פי' הבבריס מה חזר בו כיון שנקרא עושה מע"ע מתאכלין עליו נם מיתה המכפרת כיון שלא מבלל רשע קרבנו קרב אי לאו משום דהואיל ונדחו ירחו הנה מלבר דאין משמע כן מדברי הנ"מ - אלא משמעות דבריו הם דעל שניהם אין מתאכלין לפי שלא היה עושה מע"ע עוד זאת דאף דתימא בכל האמור בכונת הנ"מ עדין קשה עליו דא"כ הוא כונת הס"ד דהמתכשן כעד רב יוסף דהמיתה הוי דומיא דחזרה לענין הקרבה ולא לענין אכילות לפי שבמיתה כלו תשוב' לא הוי עושה מע"ע - א"כ מאי מקשה ליה מדתני רב

שמעיה וכול אפי׳ אבותיו מד״ן דלא ובמא אם לא חזר כו ומאי קושיא דהאדרב יוסף לא אמר כ״א לענין הקרבה דהמיתה מכפרת אבל לעולם עומאה ואכילות לא יען לא היה עושה מע״ע ומאי דתני רב שמעיה דאינו מטמא במיתה בלא חטובה שפיר תני לה לפי שלא היה עושה מע״ע לה כן לענין הקרבה שפיר כיפרה לו המיתה יען ולא מכלל זכה רשעים תועבה אלא מוכרח אתה לומר כדי לפרש הקושיא מדתני רב שהעיה ולוקשי בכם ל״ך אתה לפרש לשון הנ״מ בלד הראשון והיינו דהס״ד היא דבין במיתה ובין בחזרה דשניהם קרבנותיהם קרבין אי לאו משום דהואיל ונדחו ידחו ובשניהם אין מתאכלין ואין מטמאין לפי שלא היה עושה מע״ע וע״ז שפיר מקשי מדתני רב שמעיה דבחזר מטמאין אלא דעדין אינו מתיאב כלל דאם הס״ד הוא דחזר לא מקרי עושה מע״ע ולענין עומאה ואכילות מלבד דקשה כי קושיין למה לא מאחר דהלכה רווחת כדאמר ר׳ פנחס בר מן דין דר״ת דלא ס״ל הא דר׳ פנחס א״כ גם הא דאמרב שמעיה בעמיו בעמ״ע לא יפרש לך בחזר לבד כי אם בעשיה מעשים הטובים ובילא שהרי רב שמעיה לא אמר חזר בפירוש כ״א עושה מע״ע ואם ר׳ יוסף לא ס״ל דחזר הוי עושה מע״ע מאי קושיא וא״כ נמצא דמבל לד ופינה דברי הנ״מ הללו אין להם מובן ובעיקר הס״ד של המקשן על רב יוסף דאתי עלה הנ״מ ז״ל מוכלל פרש בפשטות דהמיתה הוא דומיה דחזרה בכל מבל נם לענין אכילות ולעולם דהוה מצי להקשות ליה ממתני׳ דהרוגי ב״ד לא היו מתאכלים עליהם וכמו שהקשה לבסוף · אלא כיון דהס״ד הוא דלא שני ליה לרב יוסף בין מת על מיטתו לנהרג ועכ״ז קאמר דהמיתה הוא ליה כפרה ע״ז שפיר קא מקשי ליה כעריפה מינה מדתני ר׳ שמעיה דפורש מד״ן שמת בלא תשובה לעולם לא כיפרה מיתתו והוא מהותם שנאמר עליהם נהיגם בלא ותם אינם בלים וכמ״ש בפ״ק דד״ה ועכ״ז השיב לו דהוא לא אמר כי אם בנהרג דהוי כפרה והביא ראיה מקרא כתבו את נבלת עבדיך · וע״ז דחי ליה דעכ״ז לא הוי כפרה בהרוגי עיר הנדחת שהם הרוגי ב״ד ואין מתאכלין עליהם ולזה השיב דהוא לא אמר מיהה מכפר׳ כי אם החר קבורה והרוגי ב״ד אם״ן דמכפרת להן אחר מיתה וקבורה ולעולם קרבנותיהם אינן קרבין ואכילות אין מתאכלין משום דנדחו זהו פשט הסוגיא ונתישבה דעתו של המקשן בדרך התלמוד ומה לן בחותם הרוחקים של הנ״מ ודבריו ל״ע עכ״פ נקטינן נם מדברי הנמ״ר הללו דלעולם למסקנא דמילתא הפורשים מדר״ן אם חזרו בהם והתודו את עונם מתאכלים עליהם כלי

ספק זוה מבורר מדבריו ודו״ק :

ועתה אשומה עוני בביאור לשון הנ״מ ז״ל ותשו׳ מהר״ם ז״ל בס״ד הנה תחילה מה שהביא מהירושלמי דהרוגי מלכות מתחילין להתאבל עליהם משנתאשו לקוברו וסיימו וכלבר שלא יהא נגב ולזה סיים וכתב הנמ״ר ז״ל ולכן אין מתאבלין על נגב · וקאמר התם כל הפורש מד״ן אין מתאבלין עליו וכו׳ ע״כ ע״ז אין אנו לריכים להאר דשבבר הב״ח ז״ל בפי׳ שמ״ה הביא דברי הנמ״ר הללו וכתב וז״ל נראה דמביא ראיה דבין דאפי׳ פורש מדינו ישראל אין מתאבלין עליו כ״ש בשהיה נגב שהוא רשע נמור וכו׳ אבל קשה איך תלה הירושלמי דין זה ובלבד שלא יהא נגב בהרוגי מלכות הלא אפי׳ זה הנגב מתיעל מיטתו אין מתאבלין עליו כיון שהיה רשע דלא עדיף מפורש מד״ן ולכן נראה דהנורסא בירוש׳ היא אבל לא מלגנוב וכמ״ש רבינו לקמן סי׳ שע״א (פי׳ אעפ״י שלא בחיאשו מלגנוב אותו ממקום שהנחיהו שם המלכות כדי להביאו לידי קבורה אפ״ה מונין לו משעה שנתיאשו מלשאול אצל המלכות וכו׳ כ״ח סי׳ שע״ח) נם כמדרבי וכו׳ ועיין בב״י כן כתב וב״כ מהר״י ווייל ז״ל אבל לא נגב ט״ס הוא וכו׳ מיהו כתב לשם ראם היה נגב ונירון בדינהם מיתתו מכפרת ויש להתאבל עליו וכן כתב בהגהות הש״ע ולפי זה נגב שמת על מיטתו אין להתאבל עליו ולה נתנו כן ול״ע עכ״ד הב״ח ז״ל · הנך רואה שהב״ח ז״ל דחה דברי הנמ״ר שלא להבריע מהירושל׳ דנגב הו״ל כפורש מד״ן דאין מתאבלין עליו וכתב דלא היא וכתב שכן דעת מוהרי״ו ומב״י ז״ל ומהר״ו ז״ל · ונם מאי דהלריך עיון דברי מהר״ו ז״ל נגד המנהג ובבר כתב עליו הש״ך ז״ל דאין ר״ל מהר״ו ז״ל מיתתו שנהרג הוא לא כפרה אלא דעובדא דהתם הוי בנהרג ולעולם בנגב שמת על מיטתו מתאבלין עליו עו״ש והא ודאי פשט הדברים הם אפי׳ בנגב תמידי שבל ימיו היה אומנותו בבך ולא בנגב פעם וב׳ וביולא דמלבד דלשון נגב הוא לשון בללי בין בהקדאי בין תמידי · עוד בה שבבר הדבר מפורש בהרשב״א ח״א סי׳ תשס״ג הביאה הש״ך שם דאחד מבעלי עבירות בנזלנים ובה״ג אינן בבללי׳ בבלל פורשין מד״ן וסיים וכתב הש״ך ז״ל ולפי״ז בנגב ונזלן שמתו על מיטתם מתאבלין עליהם ע״כ · הנך רואה שהרשב״א בתב להדיא דבעלי עבירה בנזלנים וכו׳ והא ודאי בעל עבירה לא יקרא שוב אים מישראל בפעם או פעמים ובן לא היה ס״ד שהיה בבלל בפורשי מד״ן אם לא שהוחזק והורגל בבך ונעשית לו בהיתר תמיד מבלי פקפוק וזה ברור מאד ומתקומו הוא מובבר :

« **ושוב** בשחזרתי על למודי ספרי הפוסקים לפני ראיתי להרב מרבבת המשנה השבבוי ח״ב ו׳ תשו׳ פ״ג ד״ו שבתב וז״ל ויותר נראה דלשון שופבי דמיס ובעלי ל״הר משמע דוקא רגיל מדלא קאמר רולח ומסבר ל״הר ורבותא בהבך הוא דבב״ע ושאר ל״ח בעונן מומר להבעיים דמשבחת לתיאבון תשא״ב ס״ד ול״הר לא משבחת לתיאבון דתה בלא בי נהרוג ואין יהרון לבעל הלשון עב״ד יע״ש נמלינו למין מדברי הרב מרבבת המשנה ראיה לדבריו תרתי חדא דאומרו בעלי עבירה ר״ל דוקא רגיל והוא הוא מה שדקדקנו מדברי הרשב״א דסי׳ תשס״ג הב״ל ובאח שנית דבשאר עבירות במו גל״ע ושאר ל״ת בעונן בפי׳ להבעיים אי דבר שסתמי להבעיים אבל בלא״ה אפי׳ בגרגל בל ומיו משבחת לתיאבון והוא ברור · ובן ראיתי למהרד״ך בית י״א שדקדק מדברי הר״מ פ״ו מה׳ תמרים שבתב אפי׳ היה אביו רשע ובעל עבירות וע״ז בתב דאפי׳ משומר להבעיים דשתם רשע ובעל עבירות קאמר עב״ד ועי״ש : »

ואחר שעלה בידינו ביאור דבר זה נבא לביאור תשו׳ מהר״ם ז״ל שבתב שאמר לו הרמב״ן ז״ל דאם אדם עומד בוליאת נשמה מאדם רשע אינו חייב לקרוע וביאר הדבר מהר״ם ז״ל דאינו בקרא רשע רק העושה עבירה להבעיים והוא פורש מדרבי לבור ולא יקרא פורש מדרבי לבור בי אם עובר עבורה זרה או אוכל נבלות להבעיים וכו׳ אבל אם אדם עושה עבירה לפעמים לתיאבון או לפעמים מניח

מליה

ברך של רומי סימן י׳

מצוה בשביל טורח כגון זה חייב לקרוע כיון שאינו עושה להכעיס שכן מצינו באבשלום שהיה דוד מתאבל עליו אפי׳ שהיה רשע לפי שלא היה מתכוין כ״א למליך ולא להכעיס וכו׳ וע״ז סיים וכתב הגמ״ר דמה שפי׳ מהר״ם ז״ל שאם לפעמים עושה עבירה לתיאבון יפה דקדק שאם היה רגיל לעשות עבירה הרי הוא בכלל פורשים מד״ן וראיה וכו׳ עכ״ד :

והנה כל ישר הולך עיניו יחזו דדברי מהר״ם ז״ל הללו תחילתם וסופם קשים לזוגם וכל דבריו קשים דיוקא ודיוקא וגם מאיזה כללים אשר בידינו תחילה דמה שהכריע דאינו נקרא רשע כי אם העושה עבירה להכעיס וכתב דהוא הנקרא פורש מד״ן ולא יקרא פורש כ״א עובד ע״ז או אוכל נבלות להכעיס והביא ראיה מרתני רב שמעיא הא ודאי שפיר ראיה דהתם מיירי דזכח רשעים תועבה שהם המומרים והתלמוד הביא ראיה ודחי מפורשי מד״ן וכן פירש״י שם כגון שנשתמדו לע״ז נמצא דבהכי מיירי ודא חדא היא וכן אוכל נבלות להכעיס היינו הך וכמ״ש פ״ק דהוריות וזהו ברור ואינה צריכה לפנים ודון מינה הא אוכל נבלות או עושה שאר עבירות כל ימיו אבל הם לתיאבון בהא ודאי אינו נכלל בכלל פורש מד״ן וזהו נ״כ דעת הרשב״א הנז״ל דכל בעלי עבירה כגזלנים וכה״ג לאינ׳ בכלל פורשי׳ מד״ן ור״ל כל עבירו׳ לתיאבון כגזלני׳ שהם ודאי לתיאבון ור״ל בעלי עבירה כל ימיהם ודאי אינם בכלל הפורשים מד״ן וזה נ״כ פשט ודיוק דברי מהר״ם הללו הא לאו הכי לאשמועינן חדושא אפילו אוכל נבלות לתיאבון בחנו למ״ש מהר״ם אח״ז נראים הדברים להפך ממש שהרי כתב אבל אם אדם עושה עבירה לפעמים לתיאבון וכו׳ כגון זה חייב לקרוע וכו׳ כיון שאינו עושה להכעיס וכו׳ שכן מצינו בדוד וכו׳ ע״כ דברים אלו בעצמם קשים לזוגם חדא דלעיל מזה נראה להדיא דדוקא להכעיס הוא הנקרא פורש מד״ן אבל כל ימיו לתיאבון אינו נכלל בפורש מד״ן ובסיום דבריו כתב להפך דלפעמים לתיאבון זה הוא דלא נכלל בפורש מד״ן אבל כל ימיו לתיאבון ודאי נכלל בפורש מד״ן ודבר זה קשה להולמו ותו קשה בנתינת הטעם על לפעמים לתיאבון דחייב לקרוע אומרו כיון שאינו עושה להכעיס דבר זה באמת אין לא שחר והכי הול״ל כיון דאינו אלא לפעמים או דברים כיוצא באלו אבל לתת טעם כיון שאינו עושה להכעיס מאן דבר שמיה יען שעיקר ההפרש והטעם הוא בין איזה פעמים לתיאבון לכל ימיו לתיאבון וא״כ טעם אינו עושה להכעיס מאן דבר שמיה ואף לבשת״ל דכיון דהוי כל ימיו לתיאבון בעבירה זו גם כלתיאבון הוי כאילו הוא להכעיס גם כלא טעם או באיזה סברה שתיכל למצוא אבתי קשה מאי ראיה קא מייתי מאבשלום שהיא ראיה לסתור שהרי התם מיום שנאת אמנון עד יום מותו אבשלום הפך לבו לשנוא עמו ודמים רבים שפך הרי משעה שנלכד באותה מרידה עד שהרגוהו לא היה לו שעת הכושר כלל . ועכ״ז התאבל עליו דוד אביו וה״ט מפני שעיקר העבירה לא היתה להכעיס כ״א לתיאבון המלכות וא״כ אדרבא מכאן ראיה שכל אוכל נבלות לתיאבון באיזה אופן שיהיה מתאבלין עליו ואינו נכלל בפורשים מד״ן מאחר דאינו עושה להכעיס וכדטעים מהר״ם בריש בסוף דבריו וא״כ האי דמיעט לפעמים לתיאבון ולא כל ימיו לתיאבון קשה בין לרישא בין לסיפא בין לראית אבשלום והיותר קשה להגמ״ר ז״ל

שכבר נטפל בביאור דברי מהר״ם ז״ל וסמך שתי ידיו עליו וכתב דיפה דקדק דדוקא לפעמים לתיאבון שאם היה רגיל לעשות בעבירה הרי הוא בכלל הפורשים וכו׳ . הנה לא די שלא נרגש בדברי מהר״ם ז״ל בכל האמור ואיך נחישבו לו דבריו עוד דהוסיף לנו מכאוב על מכאובנו . בתת לנו לשון מחודש היפך לפעמים רגיל ובער אנכי ולא ארע מה הפרש יש בין לשון פעמים ללשון רגיל ואדרבא אפשר שרגיל הוא יותר מעט שהרי לפעמים זה הלשון ידוע שלא נאמר על פחות מג׳ פעמים שהרי על אחד יאמר פעם ועל ב׳ יאמר פעמיים ועל יותר מזה יאמר עליו פעמים כמו שלש פעמים בשנה פעמיים שלש עם גבר והוא ע״ד שהמרו בגיטין דף מ״ג ימים ב׳ רבים ג׳ הכוונה מג׳ ואילך באנו ללשון רגיל יאמר גם על שני פעמים וכמ״ש מהרי״א ז״ל בס׳ ברכ״י א״ח סי׳ ר״ס עי״ש וכן הכרעתי אני הדל בקונט׳ הכללים אשר לי ממ״ש התוספות בחולין דמ״ט ע״א ד״ה מאי מסייע עי״ש . הנה נמצא דהג״מ בא לבאר לנו דברי מהר״ם ז״ל וסתמם יותר . וזה מלבד עוד דקדוקים שאין בהם כדאי להעלותם על ספר ובדיו כמו שיראה המעיין כל ענין זה קשה ההבנה ונראים דברים בלי יסוד וטעם מספיק :

כי ע״כ הילין דהוו שפר קדמי להחויא ולבאר הדברים בשורשן וטעמן וממילא רוחא שמעתתא להבין דין אמת לאמיתו בעזר משדי הנותן כח לעשות חיל במלחמתה של תורה והוא דכוונת מהר״ם ז״ל באומרו ואינו נקרא רשע וכו׳ הוא דבא להשמיענו הדין האמתי באיזה אופנים של עבירות יקרא האיש הישראלי רשע ויוצא מכלל דת ישראל ונכנס בכלל פורשים מד״ן . וג״מ בידיעה זאת דאם אתרע חזקתו בדבר הנעשה בו מכלל הפורשים איתרע חזקתו לכל התורה כולה ובאיזה עבירות הו״ל פושעי ישראל ואינו יוצא מכלל דת ישראל וג״מ דאי אתרע חזקתו לאיזה עבירות לא איתרע חזקתו לכל התורה כולה . וע״ז עמד לבאר דהראש הפעור אב הטומאה הוא המומר לע״ז שהוא הכופר בתורה ובמשה עבדו וביישראל עמו ובנביאי ההמת והצדק שזה ודאי יוצא מכלל ישראל בלי ספק ומעבירה זאת יצאו תולדות אשר שורש פורה רוש ולענה פתוח אל הכפרות והוא הכופר אפי׳ במצוה אחת וזהו מ״ש רז״ל כל הכופר אפי׳ באות אחת של תורה הרי זה מין ואפיקורוס כל שיתבאר מדעתו שהוא מכחיש או מפרש ביאור אחר וכמ״ש הרמב״ם ז״ל הדברים אלו באורך עיין עליו (עי׳ מי״ן ח״א פמ״א) ומכלל זה הוא העובר על ד״ת וד״ם להכעיס מבלי שום תאוה גופנית כלל תהיה מצוה אחת כמו עשרים כמו כל התורה כולה הרי זה מין ואפיקורוס מפורסם . כי אי לאו דכופר אינו מכעיס גם בלא טעם גופני . וא״כ לאיש כזה או לאשה כזאת . גם אם שומרים כל התורה כולה אבדו חזקת ישראל מעליהם והרי הם כמומרים לע״ז והנגזר ממנה . כל הדברים הללו שאמרנו הם בדברים שא״א לחלות שמפני תאוה גופנית הוא עושה אלא או שאומר בפי׳ שלהכעיס עושה כן . או שמהדברים והענינים שהוא עושה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו כי אינו מאמין בדברים וכיוצא לזה אבל אם נלכד אדם בעבירה או עבירות כגזל ועריות שנפשו של אדם מחמדתן אע״ג דיהיה אדוק בהם כל ימיו בעבירה או איזה עבירות מהם . ושאר המצות

המצות עשה ול״ת שומרים כהלכת נוכרין יהודאין פשיטים · אז אמת דהוי מכלל פושעי ישראל ולאותם העכירות אכר חזקתו והוא חשוד עליהם ועל כיוצא בהם כתודע עכ״פ עכ״ז אינו נכלל בכלל פורשי מד״ן ולא נאכרה חזקת ישראל מעליו על שאר התורה והמצות בשביל שנעשה באותם העכירות כיון דיוריה אלכסיה ואגסיה · סוף סוף כאמונתו יחיה ע״ד שאמרו רז״ל כל חבקוק והעמידן על אחד :

נמצא דב׳ כתות הם בעלי העכירות · הכת הא׳ היא בערך מותר לעבודה זרה · והמינים והאפיקורוסים והפרושים מד״ן וכוים כמה לעצמם להמרות עליון · אחיז מכללא דכל העובר עבירה גדולה או קטנה להכעיס על אלו נאמר ושם רשעים ידקב בחייהם וכמותם לא יספרו ולא יקברו ולא יפרסו על אכל לנחתם לרומן על פני האדמה יהיו · ובאבוד רשעים רנה ואין להם כפרה עולמית ועליהם נאמר כר״ה ניהנם כלה והם אינם כלים · אם לא ראינו בבירור קורם מיתתם שחזרו בהם והתירו את עונם מלב ומנפש כי נכרים דברי אתת אפי׳ אם היה הוידוי והחרטה בזכולא בחריתא כל שהיה בכל נפשו מיתתו מכפרת עליו ולא תכף מכלל רשעי ישראל ונכנס בכלל עושה מע״ע דמטמאין ומתאבלין עליו וכמו שאפסיקא הלכתא בחלמודא וכנו״ל · הכת הב׳ הוא הגולנים ובעל עבירות כעריות ואוכלי מאכלות אסורות דבאלו אפי׳ אם נטמע באחת מהנה או כיוצא בהם כולם אפי׳ כל ימיו ובשאר המצות היה ישראל פשוט לכל דבריו אינו ולא מכלל דת וחזקת ישראל · וב״מ דאם מת מטמאין ומתאבלין עליו דאמרינן מסתמא התורה וכשעת מיתתו שב בתשובה אפי׳ דלא ידעינן בודאי שבב · והטעם ברור ומבואר דבין דזה האיש לא נחשד כי אם באלו העבירות כי נלבד באלה נופלות ולא היה להכעיס כלל · ואפי׳ אם היה עשיר ונגב הרי אמרו אין אדם מת ואלו תאותו בידו · הרי שהתאוה תלבר בראשה אפילו העשיר וכן בעריות אפי׳ יהיה לו אלף נשים יפות בבטות אינוב עב״ז מקרא מלא דבר הכתוב מיט נגוכים ומתקו הרי שהתאוה מבנה רשת לפעמי בני אדם בקטון בגדול בעובר אלהים בהשר לא עבדו · וכיון שלא היה לו מינות פרשי וראיה ששאר התורה היה מקיים · א״כ בשעת מיתתו כי בבר אבדו ובטלו חושי תאותו · בודאי בחזקתו קאי ששב וקיים מ״ע ושבת עד ה׳ אלהיך אפי׳ בזכולא בחריתא כי טל תורה ואמונה שבקבו מחייהו ומחייבהו לחזור בתשובה ולהתודות בכל לבו ובחזקתו קאי ששב · לא כן בפורם מדרכי לבור שהוא מינות פרשי ואבדה חזקת ישראל מעליו איך נוכל לומר ששב אם לא ראיתיו בחוש הראות ובעדים בשרים והוא ברור ופשוט :

ועיין מ״ש מר״ן בב״מ פי״ג מה׳ איסורי ביאה דין ז״ו דלא שייך לתיאבון אלא בנגל ועבירות ומאכלות אסורות שנפשו שלאדם מתאוה להן ומחמדתן ועיין מנן שחול בלשונות הרמב״ם ד״ה סוע״ד באורך ענין זה ואל תשיבני ממ״ש הרמב״ם פ״ד מה׳ רוצח דין ו״ח (יש לעיין בב״ח ובן ובאו ח״ח דס״ב ע״ד והוא ביאב) אבל העב״ם שאין בינינו ובינם מלחמה ורועים בהמה דקה מישראל ובוודאי בה אין מסבבין להם המיתה ואסור להגלם וכו׳ בר״ה בישראל בעל עבירה והעמיד בראשנו תמיד בנון רועי בהמה דקה שפקרו בנגל והם הלבו באותם אבל ישראל בעל עבירות שאינו עומד

בראשנו תמיד אלא עושה עבירות להנאת עצמו בנון אוכל נבלות לתיאבון מצוה להצילו ואסור לעמוד על דמו ע״כ · הנה מפורש מדברי הרמב״ם שנם בנגל שהוא מהדברים שנפשו של אדם מחמדתן אם שונה תמיד הרי הוא בעב״ום ממש · והוא סותר כל מ״ש אבן בעניותין לעיל דבנגל ועריות אפי׳ שונה בו כל ימיו בין דאין אדם מת ואפי׳ תאותו בידו א״כ לעולם לתיאבון מיקרי וכן בעריות בין שלעולם מיט גטוכים ומתקו · אבל בר דיוקינן ספיר הא ל״מ אמת שמדן ב״מ נרגש מזה וז״ל דהא רועי בהמה דקה מחמת חמדת ממון הוא עושה · והשיב וז״ל וי״ל שאף על פי שאלו ואלו עושים לתיאבון · ראשא עומד בראשנו תמיד וסיפא אינו עומד בראשנו תמיד · ודתנא בסיפא לתיאבון לאפוקי שאם אוכל נבלות להכעיס הע״פי שאינו עומד בראשנו תמיד הרי הוא בכלל האפיקורוסים כמו שקדם ומצוה להורגו עכ״ד ועיין לו בב״י ח״מ סוף סימן תכ״ה · ואחרי המחי״ר מעצמותיו הקדושים הנה מלבד דתי׳ ז״ל אינו מתישב בלשון הר״מ שהרי בראשא פירש ענין ועומד בראשנו ושונה באולחו בנון רועי בהמה דקה שפקרו בנגל דראשא דאינו מתבדר שעומד בראשנו אם לא שפקרו בנגל ומי יתן ידעתי מהו אפקירותא ואם אם החמדת ממון העצומה אולמתו · והלא מדברי רש״י בפ׳ אין מעמידין דב״ו ע״ב שבתב לתיאבון בשאין להם בשר · אבל אינו מופקר להיות אסור והיתר לפניו להמיח היתר ולאבול אסור · ואם עושים בן זה הוא להכעיס ע״כ הרי לך מלשון רש״י דלשון מופקר ר״ל שהבל שוה אלו וכפר באיסור נזל לגמרי ולא מתאותו וע״ז שפיר כתב דהוי להכעיס ואם יהיה בן פי׳ מופקר ה״כ לנו לדעת הך שפקרו בנגל שב׳ הר״ם אינ בתאוה שאין הפרש בין שונה תמיד לבין עושה לפעמים כי טעם החמדה שהיא העושה אותו לתיאבון לא יודע בבל אופן · עוד זאת איך יתפרש לשון שפקרו · ואיך יתבדר היבא שפקרו ועוד מאי מולבים באולתם מאחר שהחמדה והתאוה הם הם הגורמים ולשון אולת לא יפול על חוזק תאוה רעה כ״א על דמיון בוזב או על דעת נפסדת וכן מובא מלשון הרמב״ם בענין עיר הנדחת הובאו דבריו לעיל שבתב ואם ועמדו באולתם וכו׳ ועו״ש הרי דבענין בפירות כמו שהוא ענין עיר הנדחת קרי עליה אם הם הזה · ועוד אינו מתישב לשון הר״מ בסיפא שבתב אבל ישראל בעל עבירות שאינו עומד בראשנו תמיד אלא עושה עבירות להנאת עצמו בנון אוכל נבלות לתיאבון דבאמת לנו לדעת היבי הוי פי׳ שאינו עומד בראשנו תמיד עשויה עבירות להנאת עצמו ודוק מינה הא אם שונה תמיד אינו להנאת עצמו וזה לא אמר מתחילה בראשא ולא באחרו בלל והבי הו״ל לומר אלא עושה לפעמים לתיאבון · ולבא אל תוכן דברי הרמב״ם ז״ל בבבאת המתחילה ממדן הקדוש ז״ל נקרוס מ״ש התוס׳ שם בפ׳ אין מעמידין ד״ה וברועים בהמה דקה וז״ל פי׳ בשלהן דאי בשל אחרים הא אמרינן אין אדם חוטא ולא לו · ולא״ת מאי האי דאחמור דבבן ברועים שאינם פטולים אלא מדבבן וגם הם בשרים לעדות איזה אשה וכו׳ ואומר ר״י דהוא הבותבת בין דלא פטולי אלא מדבבן עשו חבמים חוזק בדי שיחנו לב לשוב בתשובה וב״ד מבין ועונשין אלא מן התו״ה ע״כ · הנה גם אם נאמר שהרמב״ם ס״ל בפי׳ התוס׳ דחבמים עשו חוזק וכו׳ א״כ תו ליבא להקשות מה שהקשה מרן

כ"מ ז"ל מלו שנא ריש"א ומלו שנא סיפ"א דריש"א שלנו דכך נזרו חכמים להכות ולהעניש שלא מדין תורה וע"ז פסקו הר"מ. ומה לו כי יעניק מדן ז"ל עליו אלא שלפי"ז עדין לא הוכח לנו לשון הרמב"ם מדרישים לסיפוה מכל הדקדוקים שדקדקנו. כי ע"כ שפ"ר קדמי דהרמב"ם ז"ל פליג להתוס' וס"ל דרועי בהמה דקה שאמרו הוינו כשפקרו כגזל ואפי' שאינו כשלהן רועים בשדה אחר וחיטאים ולא להם שכל כך הוקל בעוניהם הגזל עד שנראה בעוניהם כמו שאין איסור בעולם. ולא"כ הכל שוה אליהם כין שלהם כין של אחרים כיון שהופקר הגזל בעוניהם ולא קשיא מהא דאמרינן אין אדם חוטא ולא לו דהתם הוא שהאיש יודע שהוא חטא והתאוה מכריחו לעבור עליו ולזה אם יהיה האופן דהריוח לא לו יהיה אזי אין לו תאוה. ולא"כ פחד החטא לעיניו ועמוד ולא יעבור כשכול אחרים אכל אם פקר כחטא מכל וכל ואינו מאמין בו כלל. איך תאמר אין אדם חוטא ולא לו כיון שבעוניו אינו חטא כלל? ואחר היות הדבר כן חזר הדבר להכעיס כמו אוכל נבלות במקום שחוטות דודאי פוקר הוא כלי ספק ולזה שפיר כתב הר"מ ז"ל כד"א כישראל בעל עבירה והעומד כרשעו תמיד (ר"ל כין כשלו כין כשל אחרים דאפילו לא יפיל כ"א כאיסון זה דכין יהיה רועה מעצמו אלו משל אחרים לעולם רועה כשדה אחר) כגון רועה בהמה דקה שפקרו כגזל ר"ל דזה התמיד שאמרתי לך הוא כאופן שיתברר מזה שפקרו כגזל ואיך יתברר שפקרו אם לא שהוא תמיד. ותמיד לא אפשר אם לא יכלול גם כרעות גזלן אחרים ועכ"ז אינן נזהרים א"כ הרי שפקרו כגזל הנה נמצא שפי' הוית הדבר תמיד מוכח להיות שגם כאופן שאינו להנאת עצמם פושטים ידם כגזל וזה הוכיחה שפקרו שכגזל. וע"ז שפיר אח"ז סיים וכתב והם הולכים באולתם ר"ל שהולכים באולת דמיונם הכוזב שאיסור גזל כמו שלא נאמר מפי הגבורה ושייך שפיר לקרותם אוילים שבאמת נפסד מוחם ודעתם לשפוט דבר זה גם כלא נעשה תאוה וחמדה. ולזה כסיפא שפיר פי' שאינו עושה תמיד אלא שעושה עבירות להנאת עצמו כמו אוכל נבלות לתיאבון הבוקה שפי' שאינו עושה תמיד הוא שאינו עושה כ"א להנאת עצמו. דאם יהיה האופן שלא יהיה לו הנאה לא יעשה ולא"כ הרי שאינו תמיד והוא ממש כמו אוכל נבלות לתיאבון שבאמת אינו תמיד בשומלא שחוטות אינו אוכל נבלות. ולא"כ הרי שאינו תמיד ולדעתי המעטן פי' זה כדברי הר"מ הוא כפתור ופרח ואמיתי מגד עצמו ומגד העיקרים והשרשים אשר בידינו. ואל תכשל ברוחך לאמר א"כ שרועה בהמה דקה הוא כלהכעיס שהרי פקרו לגמרי כגזל והוי כאוכל נבלות להכעיס. א"כ למה לא נתנו לו דין מומר אוכל נבלות להכעיס שהוא מן המוריין ולא מעלין. הא ודאי כורכא היא שהרי סוף סוף רועים בשכר הם וע"י החמדת ממון הוא כא וכ"כ הלבוש בח"מ סי' תכ"ה למטוניה עי"ש. ולא"כ עד כמה יכולים אנו להחמיר עליהם לרונם כמורידין ולא מעלין שהוא חומרא יתירתא והוא ברור ורוק היטב. וג"מ לפי ברור דבר זה שלדעת הר"מ רועה בהמה דקה כשלהן שייך חמדת ממון דינו כמומר אוכל נבלות לתיאבון ממש. ואם רועים בשל אחרים ואינם מדקדקים שלא לרעות בשדה אחר בהא הוא שעשאום חכמים כלא מעלין ואין כן דעת התוס' ודעת מרן ז"ל אבל דברי הרמב"ם קורין בנרין ע"ז והסברא הנכון' מסייעו כו בסכר' ואת היה העקו"כ למיסור מכל מה שהקשינו לעיל ומעיקר הדין שבידינו ודוק היטב:

ולא אבחר שבעומדי בזה אנכי הרואה דדברי התוס' הנו"ל כ"ל דמפרשן אינרי שהרי כאן כדוגא קרי בחיל דרועי בהמה דקה שהחמירו עליהם כל כך הוינו כשלהן דאי בשל אחרים הא אמרינן אין אדם חיטא ולא לו נמצא דהך סיגייא דב"מ דאמרינן אין אדם חיטא ולא לו מוקי לה כפשטא דוקא כשלהן דגרתה ודאי דבשל אחרים אפי' בהמה דקה מותר. ואינו כתוס' כ"ק דמ"ע ע"כ ר"ה אין מנדלין כתבו וז"ל וגרתה דהא דאמרי' כפ"ק דב"מ הרועה בהמות של אחרים כשר דאין אדם חוטא ולא לו ה"ה נפשה שמותר לגדל אבל דקה כא"י אי בבכל לרב אין גרתה לחלק בין מגדל משלו לשל אחרים דהא אפי' קשורה בכרעי המיטה אסור ע"כ הרי להדייא דגם דעת התוספות נופייהו הוא דהא דאין אדם חוטא ולא לו הוינו בבהמה גסה אבל בבהמה דקה לא שנא לן בין שלו לשל אחרים ואפשר דיותר קשה בשל אחרים כיון דבהמה דקה חזקתה אומנות לסטים א"כ מי שנטפל לאומנות זה הו"ל להכעיס נמור ובן דאין לו חמדת ממון בזה ברועה בשדות אחרים. איך שיהיה יהיה מה שיהיה עכ"פ דברי התוס' סתרי להדדי דבפ' אין מעמידין אוקמוהו רועה בהמה דקה בשלהן דוקא דאי בשל אחרים אין אדם חוטא ולא לו דגרתה דאפי' בהמה דקה בשל אחרים שייך אין אדם חיטא ולא לו. ואינו הם עצמם כתבו בכ"ק דהא דאמרינן אין אדם חוטא ולא לו הוינו בבהמה גסה אבל בבהמה דקה לא שייך לחלק בגזל בין שלו לשל אחרים:

ולפי תומר הנוסא בלע"ד לומר דת"ס התוס' כאן דאין לחלק בין גסה לדקה הוינו בענין איסור גזילה ומרעה דודאי אסור דהא אפילו קשורה בכרעי המיטה אסור כ"ש לרעות אפי' בשל אחרים. אלא דבשל אחרים אינו פסול לעדות אם לא דאינם כיון דאין אדם חיטא ולא לו. אך שאסור משום שא"א לשומרן וכשמעי' והולכי' לשדו' אחרי' ומפני זה אין הדין נותן לפוסלם דאפשר שוגנים הם כי הם סבורים שיכולי' לשומרן. והתוס' אתו לאשמועינן דלא תידוק מותר דכיון דאין אדם חוטא ולא לו אשמועינן דלא תידוק מותר לרעות בהמה דקה בשל אחרים. וז"א דהתם שאינו דאינו מדבר כ"א כנסה דמותר למסור הכל לעולם בדקה באסורא קאי אלא דאינו כפסל בהכי כיון דלא אשר דאין אדם חוטא ולא לו ואה"ן אי חזינן ליה דגם בשל אחרים פקר בגזל הא ודאי מלבד דפסול לעדות. עוד זאת דנכנס בסוג להכעיס ולא מעלין כדינא דגמ' דפרק אין מעמידין ובדעת הר"מ ז"ל וכנו"ל ועל סגנון זה תוכל לפרש דעת הטור סי' ל"ד והר"מ ג"כ כפ"י מה' עדות דהתם מסתינו בפסולי עדות דוקא. וע"ז חולקו כון מבל עצמן בהתם פסולים ובשל אחרים עד שיתודע ואה"ן לענין לא מעלין כשהרועים רועים בשל אחרים ונתודע לנו דפקרו כגזל אה"ן בתוה שעה לא הי לנו שהם פסולים לעדות אלא נ"כ אם נטו לנכול לא מעלין משום דפקרו כגזל ויכולים לרעותם בשדות של הפקר דהא דלא דיינינן ליה כלהכעיס לגמרי משום דסוף סוף הוא רועה בשכר והחמדת הממון הביאו לרעות וכיון שהביאו לרעות ממילא פקר כגזל וכנו"ל. כל זה נוכל לומר ולפרש בשתי דעת הר"מ והטור בלענין פסולי עדות כתבו כפי' בשל עצמן ר"ל

בהתם

כפתם דמסתמא גוזלין הם ולענין לא מעלין כתבו כפתם שפקרו בגזל ועושים עכירות תמיד ושונים כאולתם וכו׳ ולשון אפקרותא לא שייך כ״א כלהכעיס דשביק היתרא ואכיל איסורא וכמ״ש לעיל בשם רש״י ז״ל וזה לו אפשר כ״א בשל אחרים דליכא לזה חמדת ממון שורשי דיכול לרעות בשדות של הפקר ואדעתא דהכי נתנו לו כ״ז הוא כדור כדעת הר״מ והטור אלא דלדעת התוס׳ בכר כראה להריא דאפי׳ בשלהן דינן כלא מעלין משום שחכמים החמירו וכתי׳ ר״י ז״ל ובשל אחרים ונתבדא לו דפקרו בגזל גם כלא הנאת ממון ושונים כאולתם תמיד לא נתברר לנו דעת התוס׳ מה ס״ל אם דינם כמורדין ולא מעלין כדין להכעיס גמור · או אפשר כלא מעלין לבד דינם דשוף שוף רועים בשכר הם וכמ״ש כדעת הר״מ והסברה מכרעת לפי דעת התוס׳ דבשל אחרים אם נתודע דפקר בגזל והולך באולתו דינו כמומר להכעיס דאי לאו הכי לקתה מידת הדין דלא בשאר הפרס כין בשל עצמן דהוא תיאכין גמור ואינו נק׳ תמיד דאם יקרא דרועה של אחרים לכין של אחרים דהוא להכעיס גמור אי לאו אותו חילוק דק וקלוש שכתבנו לעיל שסוף סוף בשכר הוי:

ועוד מילתא כפומא אי דאיתי להרב הלבוש ז״ל דכרי׳ בשנכים אשר לא יכולתי להולמם עד דלא ידענא מה אירון כיה והיינו שביו״ד סי׳ קכ״ח החליט ממש כדעת התוס׳ לפרש בשל עצמן דוקא והטעם שדינם כלא מעלין הוא משום שהחמירו חכמים כתי׳ ר״י הובא שם בתו׳ ואח״ך בלתיאכון העתיק כל דכרי הר״מ ממש ופירש כלא שביק היתרא ואכיל איסורא וכיולא (שאינו דבר ופיפכו אשרי גם בבבא דלעיל הוא לתיאכין גמור דבשל עצמן קאי ואם יבא בשל אחרים לא נחזר מסתמא ואל״כ הרי שאינו חמיר ! ועם שבבר בשב משעם שחכמים שתמורו עכ״פ אינו דבר ופיפכי לפי סדר ופעתקא לשון הר״מ ז״ל דיק ותשבח כי הלמה אחי) ואולו בח״מ ס׳ תכ״ה פסק בסתם בשל אחרים ובתן טעם שחכמים הקלו לדונם כלא מעלין ולא כמורדין (יפה אומרו שם בין שנשאין כן (ר״ל בשבר) משום בנאתן תמוד הרי אלו אין מסבבין מיתתם אבל אם כאו לידי סבנם וכו׳ אין מעלין וכו׳) ובאמת תמוה לי מילתא טובא דתנם החבל בב׳ ראשים דאם נפרש הכרעתא כרועים בהמה דקה בשל אחרים כמו שהוא פשט דכרי הטור והר״מ ופשט דכריו בסי׳ תכ״ה · א״כ תו בשל עצמן מהיכן דין יולא לחייבם ואיך נעמוד על דם של זה והכרעתא לא מיירי אלא בשל אחרים ואם נפרש דהכרעתא אירי בשל עצמן כדעת התוס׳ וכמו שפסק ביו״ד סי׳ קכ״ח א״כ בשל אחרים שהוא פוקר בגזל תמיד גם כלי שם הבאה בלא לתה לא ניתן לו דין מומר להכעיס גמור ולקתה מידת הדין ותהיכן הוצא לנו דין זה הלבוש כי לא פירשיהו התוס׳ · ואי מדיליה הי״ל לומר וכך כ״ל כמו שהוא נוהג · בלנן של דברים מחלה אני פני הקורא שיעיין היטב בשרשן של דברים בדברי התוס׳ והטור והר״מ כלי פי׳ מרן בב״מ ובב״י ובדקדק בהם היטב ושוב ועיין בשתי לשונות הלבוש · ותסיה בפשי בנכריתיסע עיונו שיורה לי שהלבוש בח״מ חזר בו ותפס כמושלם כדעת הטור והרמב״ם שהוא בשל אחרים וכמו שבן נראה מלשון מרן בשלחנו הקצר (ובן כ״ל מלשון בב״י סי׳ קכ״ח בשם בבא לשון אחים׳ ופי׳ בשלחם ושעמו של ר״י דחכמים החמירו ואיב בבא לשון ברמב״ם דת״ר מב׳ רולת אבל · בלשון ורמב״ם בתב ובבב ונע׳ דלשון זה מורם מחלב׳) שגם הוא פי׳ ובתם על הרועים בשל אחרים דוקא כי על של עצמן הוא תיאכון גמור ולית דינא ולית דיינא לרוגם כלא מעלין כיון שבשל אחרים לא נחשדו ה״כ הרי אינו תמיד והוא הנאת עצמו והוא תיאכון גמור ומודה על האמת ויהי אלהיו עמו ויעל :»

ואחר שעלה בידינו בירור דבר זה מעתה נחזי אם באוכל נבלות להכעיס או לתיאכון בחיזה אופן יתפרשו דודאי אין לפרש דאוכל נבלות להכעיס היינו שאומר בקולי קולות שהוא להכעיס את בוראו · דזו איכה נראיה לפנים והיינו כופר וכנו״ל ועוד דא״כ הוא פי׳ להכעיס למה נקטו לשון זה באוכל נבלות ולא אמרו עושה עבירות או עבירה להכעיס · כיון שבבל עבירות שבתורה אפי׳ אבל אדם בשר בחלב או לבם שעשנו מפני דעת שיתבאר ממנו שזה התורה אינו אמת הרי דינו בכופר בעיקר להריגה וכמ״ש הר״מ בתורה הנבוכים ח״ג פמ״ח וב״ש אם אומר בחיזה עבירה מן בלל עבירות שבתורה בפי׳ שהיא להכעיס וכמו שמצינו במנשה שבא על אמו ואמרו לו מה הנאה יש לך ממקום שבאת ואמר בפירוש שלא היה עושה בא״ל להכעיס את בוראו הרי שגם בעבירות שהיא העבירה הגדולה מתאוות נופניות שייך להכעיס אם אומר בן בקולי קולות · וא״כ לנו לדעת למה נקטו דוקא אוכל נבילות להכעיס פרט · ולא עושה עבירה להכעיס בלל אלא מוכרח אתה לומר דהאי אוכל נבילות להכעיס שנקטו הוא אפי׳ מן הסתם שאינו אומר בלל שהוא להכעיס או שאינו מאמין בחותם מלות ובילא ועב״ג יש פעמים לדונו בלהכעיס גמור · ולע״ג דבשאר עבירות בגזל ועריות אם הוא מן הסתם שאינו מתבאר ממנו בפי׳ הבפרות לעולם דיינינן ליה בלתיאכון במו שהוא האמת · עב״ז באוכל נבילות אע״ג בי הוא תאוה נופניה לנבות בטן בגזל ועריות שנפשו של אדם מתמדתן עב״ז יש פעמים בי אפי׳ מן הסתם דיינינן ליה בלהכעיס והיינו במקום דאיבא בשר שחוטה ובילא ועב״ז אוכל נבילות למלא בפשו ורוב ימיו לא מהרר אפיה אבל שחוטה עד שנעשה לו בהיתר בלי בקפוק בלבו או בא״ש בהוריות שאוכל נבלה שמתה מחמת חולי וטרפה שמתה מפרקתא (יעיין לתפרר״ן ס׳ בית ו׳ א״ס ע״ז מסס סתים׳ בא׳ אין מעמידין ופוא דאיה לדבריו) זה יקרא להכעיס וחזר דינו לפורש מר״ן והמורדין בתורה ואבדה חזקת ישראל מעליו שהרי חזקת ישראל הוא דלא שביק היתרא ואכיל איסורא · וזה ראינו דשביק היתרא ואכיל איסורא · אם בן מתבבתו ניכרת מתוך מעשיו בי בקרבו ישים אדבו והוי מין ואפיקורוס לדבר זה ואפילו שיהיה בשאר המצות בשר וורא שמים הו״ל באילו מפרש פי׳ אחר במצוה זאת הו בתו שאומר בל התורה אמת חוץ ממצוה זאת דודאי הוא מין נמור בנודע · נמצא דאופן אוכל נבילות בזה אפי׳ הוא לתיאכון ונם הינו אומר בפי׳ דעבו המעופש עב״ז ויקרא להכעיס והרי הוא מבלל הפרשים מר״ן ורינם בדינן ממש לא נופל דבר אבל אם אינם ישראל לפעמים אוכל נבילות והיינו בשלא ימצא שחוטות ובשימצא שחוטות לא שביק היתרא ואכיל איסורא · אפי׳ אם שיקרה לו אלף פעמים בבל ימיו או רבבה בנמח הדרה על אופן זה ממש היבא דלא במצא שחוטות הו בתו שבתבנו לעיל מסם התוס׳ דפ׳ אין מעמידין שאינו אוכל נבילות שמתו מחמת חולי וכו׳ ועוש״ב · הא ודאי אפי׳ דהוי פושעי ישראל נמור שהרי במה פעמים טמא בדיסו בטן רשעים עב״ז לא הוי בבלל הפרשים מר״ן ולא אובדו חזקתייהו למצות

אחרות · ואם מת אמ״ינן מסתמא התורה וקיים מצות
תשובה כמו שהיה מקיים כל המצות וכנ״ל בארוך וע״ז
רו״ק ותשכח זה עצמו בדברי רז״ל אוכל נבילות
בתמידות ונעשה לו כהיתר ולא אמרו לשון עבר אכל
נבילות אלא ר״ל אוכל בתמידות ונעשה לו כהיתר כלי
פקפוק אפי׳ במקום שמוטות וע״ז אפי׳ הוא לתיאבון
נעור הרי הוא להכעיס וע״ז תשכח דזה האופן אוכל
נבילות בתמידות קורין אותו להכעיס והוא פשוט ·
ומעתה יתבארו לך דברי מהר״ם ז״ל הנ׳ על נכון והוא
ע״פי האמור לא נופל דבר במעט קרי בחול כל האמור
ומדובר והיינו אומרו שא״ל הרמב״ן דעל אדם רשע
אינו חייב לקרוא שנא׳ באחור רשעים רנה שהוא הסוג האחרון
שנתנו בסוג אחור רשעים רנה שהוא הסוג האחרון
הנאמר על המומרים והפורשים מד״ן וכמ״ש פ׳ נגמר
ע״ז הוכרח לאשמועינן דאינו נקרא רשע ר״ל שיאמר
עליו באחור רשעים רנה שלא לקרוא ושלא להתאבל
עליו אלא העושה עבירה להכעיס זה כלל גדול עלבל
מין עבירה גדולה וקטנה מן המוסכלות או מן
המקובלות אם נתברר שהוא להכעיס באיזה אופן
שיהיה או בדבור או במעשה הכל לפי מה שהוא הענין
וכנז״ל זהו רשע הנאמר עליו באחור רשעים רנה והוא
הוא הנקרא פורש מד״ן דכל מי שעובר עבירה אחת
להכעיס או כופר במצוה אחת הרי זה מין ואפיקורוס
ולא הניעו לידי מדה זאת גרועה אם לא הכפרות ולזה
ספיר כתב מהר״ם ז״ל אחר זה · ולא יקרא פורש מד״ן
כ״א עובר ע״ז או אוכל נבילות להכעיס כונתו מבואר
לומר דכל העושה עבירה להכעיס הרי זה מין ומומר
לע״ז ומוכרח אתה לומר כן שהרי קורס לכן אמר דסתם
עובר עבירה להכעיס הוא הנקרא פורש מד״ן ואוך
תוך דברי כותב דלא יקרא פורש כ״א עע״ז ואוכל
נבילות להכעיס ותו לא שא״ל לא כדאמרן דכל עובר עבירה
גדולה וקטנה היינו פורש ותנא והדר מפרש מהו פורש
שהוא מומר לע״ז והוא מטעם האמור דלא יוכל להיות
להכעיס כ״א הכופר בעיקר והוא פשוט · ויען דמ״ם
אוכל נבילות להכעיס פרט הוא מתבאר כמו שאמרנו
דהאי להכעיס הוא אפי׳ בסתם והיינו דרגיל כל ימיו
אפי׳ במקום דאוכל שחוטות וזה פשוט וידוע וכנ״ל
באורך ע״ז ספיר הוכרח להרחיב הדבור ולומר אבל
אם לפעמים עושה עבירה לתיאבון או לפעמים מניח
מצוה בשביל טורח בנון זה חייב לקרוא כיון
שאינו עושה להכעיס עד כאן · הכוונה דאם
לפעמים עושה עבירה ר״ל אותה אכילת נבילות אוכלה
לתיאבון לפעמים ר״ל דגראה דהוא לתיאבון מפני
שהוא לפעמים מפני שלא מצא בשר שחוטה · וכן מניח
מצוה מפני טורח וכיוצא שמבל זה מורה שמאמין אלא
שהתאוה או הטורח אולצתו לעבור על עשה ול״ת בנון
זה אה״ן דנשאר בחזקת ישראל אפילו שהוא מבלי
פושעי ישראל בנופן עכ״פ בחזקת ישראל קאי וקורעין
ומטמאין ומתאבלין עליו ומסתמא עשה תשובה
וכנ״ל · וע״ז ספיר כתב מהר״ם ז״ל ונתן טעם אח״ז
כיון שאינו עושה להכעיס ולא אמר כיון שלא הוה
אלא לפעמים כמו שנראה במאי דפתח דלפי האמור
באמת דא ודא חדא הוא דכל שאינו עושה אותו
כ״א לפעמים בזמן דאינו מוצא בהיתר לתיאבון נמור
דיינינן ליה ואינו נקרא להכעיס · אבל אם מתמיד בה
ושכיח היקרא ואכיל אסורא הו״ל להכעיס ודינו דין
פורש מד״ן · וע״ז ספיר הכוא דאיה מאכסלוס שאפי׳
שהיה רשע מיוס שנלכד באותה עבירה עד יום מותו
ולא ידעינן שחזר · עכ״ז דוד אביו התאבל עליו מפני
שלא היתה כוונתו להמרות עליון ולפרוק מעליו עול
מלכות שמים ועול מלכות בית דוד להכעיס כי אם
למלאת תאותו לומר דודי נגח למלוך על ישראל · הרי
מפורש מעניין אבשלום דכל אדם מישראל הנלכד באיזה
עבירה פרטיו׳ וכיוצא וכוונתו מבוררת לעיני השמש כי
יגרום אלכיסים אפי׳ דמת בחטאו אשר חטא ולא ידעינן
שחזר · עכ״ז מתאבלין עליו כל דידעינן דיגרום
אלכיסים חון מדבר ידוע שהוא להכעיס על דרך אין
אדם מוטא ולא לו כדקרוקיו · וכן בדבר שאין בו
הנאה מופלאת כמו אוכל נבילות במקום דשכיחי
שחוטות וכנ״ל · וכן עובדא דהיא אחתא שבנדון
הגמ״ר דעברה על השבועה והנחילה לבן אחותה
בשעת מיתתה בלא תועלת כיון דלמיתה היתה עומדת
מאי נחת רוח היתה לה כדי לעבור על אותה האלה
הגדולה · אם לא שהוכיחה לפני השמש כי היתה
כופרת ועוברת על דת משה ויהודית להמרות עליון
בכפירות אורשי ע״ד ודאי שביר גנוז דינא שלא
להתאבל עליה כדין פורשי מד״ן והוא ברור · ואחרי
היות כן כיאור דברי מהר״ם הללו ורחייתו הנכונה
מאבשלום · אין כוונתו לומר על כל פושעי ישראל
באיזה עבירות נופניות בנון גזל ועריות אפי׳ כל
ימיהם נלכדו בהם כל שהוא לתיאבון מפורסם ובשאר
התו׳ והמצות הוו זהירין כהלכת נוברין יהודאין איך אנו
יכולים לדונם כפורשים מד״ן ולדונם שלא להתאבל
עליהם וכיוצא והרי אבשלום לפניך שנלכד באותם
העבירות והמריבות גדולות ונפל לו׳ מדודי נהיגם
ומעולם לא ראינו שחזר בו · ועכ״ז מפני טעם כי לא
היה אותה המרידה כ״א להנאתו ולמלאות רצונו לא
ולא מכלל ישראל וספרו עליו כמספד על היחיד · וע״ז
דו״ק ותשכח דברי הרשב״א בסי׳ תשס״ג שכתב
בפשיטות אחר מבעלי עבירה בגזלנים וכה״ג אינן
נכללים בפורשים מד״ן והוא מבורר ע״פי האמור
דאפי׳ הנלכדו כל ימיהם באיזה עבירות עד שנעשו
כבעלים לאותם העבירות שנראה שהיה לדונם כפורשים
מד״ן שהרי פרקו עול של אותם הלא תעשין מעליהם
לגמרי ונעשה לסם בהיתר ממש עכ״ז אינן נכללים
בכלל פמד״ן לדונם בדיניהם מפני שהתאוה השונא
בגזלנים ועריות ודוק בדבריו כי בעמו זולת באוכל
נבילות ושביק שחוטות דהוא להכעיס נמור ובאמור
וע״ז אין עליך לפרש מ״ש מהר״ם ז״ל אבל אם לפעמים
עושה עבירה לתיאבון אם לא דוקא באוכל נבילות
והדומה לו וכדבעינן למימר קמן דבזה פתח מהר״ם
ז״ל וכזה סיים והוא מבואר מכל דבריו ומעיקר הדין
שבידינו ודוק היטב · ואל תטעה לבלבל הדברים
מאחר שהוא מבורר בשמש בחלי השמים שכל עבירה
נופניה שעושה אותה מפני כי אותה ההנאה הגדולה
לא ומלאכה בהיתר והוא על אח׳ מב׳ אופנים האופן
הא׳ שאין ההיתר מצוי לו והוא בעולם באוכל נבילות
ובשר שחוטה אית בעולם אבל אינו מצוי לו האופן
השני הוא דאותה התאוה הנופניה אין בנגדה בהיתר
בשום אופן שבעולם בגזל ועריות כי אותן הגאות
לבקבן אין לא לו ומתיקות המים המתדרים הנגוכים
ליתנהו בנגדם בהיתר בעולם · בכל אלו העבירות
פומבות מהנאות נופניות אפי׳ דהעושה והנטמע
בהן הוא מבלל פושעי ישראל נמור עכ״ז אינו ולא
מחזקת

מחזקת ישראל לכל דיניו ולכל פרטיו חוץ מדברי הגיגאי׳ לאוסרם עכירות שנלכד בהם כנודע אבל כל מי שעושה עכירה שאין לו הנאה כעשות אותה כגון דשבע לשוה ולשקר כלי שוס קועלת וכן כמו גדון אוסה אשה שבגדון הגמ״ר וכן כל מה שהוא מכורר שהוא עושה להכעיס אפילו מהעכירות הנופגיות וכן כל היכא דשביק היתירא ואכיל איסורא כל אלו בכללן או כפרטן הרי הוא כלהכעיס נמור וכאילו קרי בחיל שאינו מאמין וע״ז מפני שיש איזה עכירות דדמו לאוכל נבילות לתיאכון ע״ז נקט מהר״ם ז״ל לשון עכירה בסתם כאומרו אבל אם עושה עכירה לפעמים לתיאכון כיון כזה לבלול איזה עכירות דדמו לאוכל נבילות לתיאכון דאיתא בהו דבר והופכו · פעמים זה התיאכון הוא מיבר תיאכון נמור דלא שביק היתירא וכו׳ · ופעמים זה התיאכון הוא להכעיס היכא דשביק היתירא כמו כן כיוצא בדבר אתה אומר לענין שבועת שוא ושקר יש לחדש פעמים רבות אין מספר נשבע לשוא ולשקר אבל הוא להנאתו כדי להרבות הון וכיוצא וכשאין לו הנאה כלל שומר פיו ולשונו · ויש לך אדם גם בלי הנאה רגיל לישבע לשוא ולשקר ולעבור אלף אלות גם בלי שום ריח הנאה ובלי שום נחת רוח כעובדא דאותה אשה שבגדון הגמ״ר · הא ודאי כגון זה דינו כמומר ופורש מד״ן וע״ז מה נעמו דברי הגמ״ר שחילק ודקדק מלשון פעמים שכתב מהר״ם ללשון רגיל דלשון פעמים אתא ויכל להיות פעמים רבות אין מספר ואפשר יותר מרגיל אבל לא יאמר כ״א בהפסקות ודלוגים כמו שתאמר פעמים אירע כך ועשה כך · ופעמים לא אירע כך ועשה כך·פעמים לא מצא שחוטה ואכל נבילה ופעמים מצא שחוטה ואכל ולא אכל נבילות · וכן לשאר העכירות כיוצא בזה וכאומר אבל רגיל לעשות כך הוא בכל זמן שיבא לידו עושהו ואינו מחשב שוס חשבון ר״ל הורגל לאכול נבילות תו לא ישות לבו׳ אי איכא בשר שחוטה או לא וזה ברור בכונת הנהת מרדכי ובכל דאיות שהביא מפורש מד״ן ומסונית אוכל נבלות לתיאכון ולהכעיס ודוק היטב שכך צריך תתפרש כונת הגמ״ר על אופן זה ממש ולא מפני דבקינו אבל רגיל בעכירה תפרשהו בסתם גם חוץ מאופנים אללו דזה אינו דהוא מרחיב דברי מהר״ם ז״ל הפשוטים ואי דברי מהר״ם ז״ל לא יתבארו חוץ מן האמור כמו שהוריתיך איך תפרש דברי הגמ״ר שהוא כיאור ודיוק דברי מהר״ם ז״ל חוץ מאופן זה? וזה ברור · ושוב האיר ה׳ את עיני וראיתי להרא״ש ופ״ו דמ״ן שהביא לשון מוהר״מ הנז״ל ונמעגו שבוררו כל מ״ם דוק ותשכח וגם ראיתי למוהר״ם מינץ סי׳ ק״ו והיא תשו׳ מוהר״ו וויל ז״ל שכתב וז״ל. פורש מד״ן הייגו פורק עול הרגיל תמיד בכך עכ״ד עיניך תראנה איך כלל כל דברי כב׳ דברות ממש דרגיל תמיד וזה פורק עול והוא ודאי שביק היתירא ואכיל איסורא וכל לתיאכון בכל אופן לא הוי תדיר ועיין מוהר״ם הנזי סי׳ כ״ט ה״ד הבנה״ג ודוק שהוא מסברא ואת:

ואל תשיבני שהרי לפי דבריך הוא מבורר שחוץ מהאוכל נבילות כרגילות והדומה לו לא יקרא להכעיס ופורש מד״ן אפילו נגב ונילף כל ומיו וא״כ איך מתיסב לך לשון הירוש׳ שאמרו ובלבד שלא יהא נגב וסיים וכתב הגמ״ר ולכן אין מתאכלין על נגב א״כ התיכף לדיון דידעיון דהירוש׳ הזה ט״ס נפל כי וכמו שהבאת לנו מדברי הב״ח ז״ל ויתר מרבוותא ז״ל ראה דבריך טובים ונכיחים אך להגמ״ר נופיה ז״ל שלא נתעורר מכל זה ותפס כמשלם הדברים כפשטן ופסיק ותני לכן אין מתאכלין על נגב מאי איט לך למימר? הרי נגב אפי׳ רגיל כל ומיו כו לא יקרא להכעיס ופורש מד״ן לפי המיבח שהביא הגמ״ר נופיה למטה דרגיל לעשות עכירה לפי כיאור דבריך וא״כ למה פסק לעיל אין מתאכלין על נגב · אף אתה אמור דאי מהא לא איריא דלעולם בכל העכירות תמידיות לתאכון חוץ מאוכל נבלות והדומה לו וכנ״ל מתאכלין עליו ונגב בכללן ובאמור לעיל ומאי דפסיק ותני הגמ״ר לעיל אין מתאכלין על נגב לא על סתם נגב קאמר כי על נגב דמשתעי בו בירוש׳ שנתפס והרגוהו בדיוהס לפי מאי דגרים הגמ״ר ובלבד שלא יהא נגב · וע״ז מפרש הגמ״ר דהכונה דאין מתאכלין עליו משום דבין שנגב ונזל והתיב עצמו למיתה הו״ל כמאבד עצמו לדעת וע״ז אין מתאכלין עליו · אבל אה״ן כל עובר עבירה ונגב בכללן שמתו על מיתתן מתאכלין עליהם ובכל המובח הנז״ל והבא שאני שנמסר עצמו למיתה הו״ל כמאבד עצמו לדעת ובא ואריאך שכן הוא כונת הגמ״ר כלי ספק שהרי מור״ם סי׳ שמ״ה פסק מי שנגב ונזל ועי״ז נהרג מתאכלין עליו נגד ס׳ הגמ״ר זאת וע״ז פי׳ הש״ך שם דבא להשמיענו מור״ם ז״ל דלא תימא הואיל ונגב ונמסר עצמו למיתה הו״ל מאבד עצמו לדעת קמ״ל דלא לפי שהיה סבור שהיה יכול לברוח ע״כ דון מינה דהגמ״ר דס״ל דאין מתאכלין עליו היינו מס׳ זאת דמחש׳ אותו מאבד עצמו לדעת שדינם שלא להתאבל עליהם כפורשים מד״ן וע״ז הביאו ג״כ פה כיון שהוא מלסף העכירות פרטיות שדינם כפורשים מד״ן שלא להתאבל עליהם אף זו כאחת מהן לפי שנמסר למיתה ולא מט׳ דהוי מומר לעבירת גזיבה ובכנס בסוג פורש מד״ן דהא ודאי כורבא היא וכאמור ומוכרח שדעת הש״ך לפרש כן כדעת מור״ם לאפוקי מדעת הגמ״ר דאי לאו הכי מאי אתא להשמועינן מור״ם לומר דמתאכלין עליו פשיטא הכי הוא בכל עכירות לתיאכון שבתור׳ שאינו נקרא פורש מד״ן כי אם הפורק עול מצות מעליו בכל הנויס אשר לא נצטוו וכמו שפסק מרן שם ס״ה ומור״ם לא חלק עליו וזה הנגב לא שמיה פורק עול מצות מעל צוארו וא״כ מאי חידוש אתא להשמועינן? אלא ודאי דאתא להשמועינן דלא תימא דהוי מאבד עצמו לדעת וכאמור (ושוב ראיתי לסרב מוסרי״ע ז״ל כס׳ שבע ישועות ד״ע סוף ע״ד שסכין כן כפי׳ כדעת סמרדכי ז״ל וכתב ודלא כסמרדכי שסביא מכ״י ז״ל דס״ל דדינו כמאבד עצמו לדעת עכ״ד) ומאחר שעלה בידינו כיאור דעתו של מור״ם ז״ל דאפי׳ שהוא נגב מפורסם ונתפס להריגה עכ״ז מתאכלין עליו א״כ כ״ש כנגב שמת על מיתתו או שאר בעלי עכירות תמידות לתיאכון וכנ״ל דודאי מתאכלין עליהם ואחרי הוות כן כואו ונזווג דברי מור״ם ז״ל לאהדדי כמה שפסק לעיל סי׳ ס״מ על מה שפסק מרן שם ס״ה · העומר כשעת יציאת נשמה של איש או אשה מישראל חייב לקרוע ואפי׳ אם לפעמים עושה עכירה לתיאכון או שמניח לעשות מצוה כשביל טורח שדברים אלו אם דברי מהר״ם הנו׳ מועתקי׳ אות באות ע״ז סיים מור״ם וכתב אבל רגיל לעשות עכירה אין מתאכלין עליו וכ״ש מומר עכ״ד וכתב הרש״ך ז״ל שם רגיל אף לתיאכון ע״כ מעתה נחזו אנן כמאי נוקים דעת מרן ומור״ם והרש״ך כפעי׳ זה שהרי מרן הענתיק לשון מהר״ם ז״ל אות באות דאם עושה לפעמים עכירה לתיאכון דמתאכלין ואם תרגה לדקדק בדבריו כדש״ך מעיקרה

בדברי מהר"ם נופייהו והיינו דאם רגיל לתאכון הייני אפי' בגזל ועריות אז אפי' דמעולם לא שביק היתרא ואכיל אסורא כל זמן שזה נעמא הרבה פעמים תהיה דינו כפורש מד"ן לכל דיניו ולכל פרטיו א"כ מאי האי דפסק כס' שמ"ה ס"א הפורשים מד"ן והם אבשים שפרקו עול מצות מעל צוארם ואין נכללים בכלל שאר ישראל וכו' אלא הרי הם בני חורין לעצמם בכל הנויים ע"כ דנראה מזה להדיא אפי' נטמעו באיזה עבירות גופניות כיון שלא פרקו העול מעל צוארם ונכללים בשאר המצות כישראל ע"ז לא מקרי פורש מד"ן וא"כ הוו דברי מרן ז"ל מפרשן איגרי וזה מלבר שם להקשות עליו ממש שפסק לעיל בסי' כ' וסי' קכ"ז וסי' קנ"ח וקכ"ד ואכמ"ל באנו על דברי מור"ם ז"ל שפסק אבל רגיל בעבירה אין מתאכלין עליו והם דברי הגמ"ר שהוסיף ובייאר דברי מהר"ם ז"ל אות באות. ואם גם דברי מור"ם הללו תפרשם כמו שעלה בדעתיו מעיקרא כדברי הגמ"ר קשה עליו כי קושיין וכנ"ל על דברי מור"ם אלו ולהש"ך ג"כ יגדל הקושיא שהוא השריש לנו בדעת מורם ז"ל דאפי' בנגב שמת על מיטתו אין מתאבלין ואיך נדעת זה ס' הרשב"א ז"ל והיו לאחדים בידו והלא הרשב"א בריוא קרי בחיל כי בעלי עבירה בגזלנים וכה"ג שר"ל כל עבירות גופניות אינן בכלל פורש מד"ן והא דאי לא ס"ד לדונם בפורשים מד"ן הם לא שבטמעו בגזל ועריו' כל ימיהם ועכ"ז אשמועינן הרשב"א דאינן בכלל הפורשים ומתאבלין עליהם והש"ך סמך כ' ידיו על שמועה זו וכתב שזהו דעת מור"ם ז"ל ואיך בסי' ש"מ כתב רגיל אף לתיאכון והלא גבב וכה"ג אין לך תיאכון ורגיל כמוהו ועכ"ז מתאבלין עליו?

ואת כל אלה מוכרח אתה לומר שמה שפירשנו בדעת מוהר"ם ז"ל כלפעמים לתיאכון הוא זה שתפרש בדעת מרן והוא הכונה אפי' אלף פעמים בעבירה אבל היא בדלונגן והיינו היכא דאינו מוצא היתרא אבל רגיל הוא היכא דשביק היתרא ואכיל אסורא הא ודאי הוי להכעים שהרי פרק עול מצות מעל צוארו בכל הנויים גם בלא תיאכון שורשי בגזל ועריות וע"ז לא הוכרח מרן לבארו ואין שבבר פסקו בסי' שמ"ה פורשים מד"ן הם האבשים שפרקו עול מצות מעל צוארם אין מתאבלין עליהם והיינו הך והך היינו שהרי גם זה שביק היתרא ואכיל אסורא גם בלא תאוה מופלגת א"כ אין לך פורק עול מצות מעל צוארו גדול מזה אז שבל ימיו כל מטה לוחו ומניחה גם בלא טעם טורח הרי פורק עול מצות מעל צוארו לאפוקי ממאי דפסק בסי' ש"מ דהיכא שמניח מצוה בשביל טורח מתאבלין עליו שאותו אינו נקרא פורש מד"ן ופורק עול מצו'. ומור"ם ז"ל כמודתו לבל רוח להרחיב הדבור במקום שקצר מרן במקומו אף שפסקו במקום אחר הוא מרחיבו במקומו הראוי לו כנודע ע"ז סיים ובייאר דברי מרן שהם הם דברי מהר"ם ז"ל אף הוא סיים לבארם כמו שביארם הגמ"ר ז"ל ממש וכתב אבל רגיל בעבירה אין מתאבלין עליו וכ"ש מומר והוא הוא ממש רגיל בהופן דהוי כמו מומר שפרק עול אותה מצוה מעליו וטריח ליה היתרא ואכיל אסורא. וע"ז סיים וכתב וכ"ש מומר הכונה דהדין הראשון מרן מומר ופורש מד"ן נגעו בה דאין מתאבלין עליו כיון שפרק עול אותה מצוה עשה או ל"ת מעליו הרי זה דין מומר כ"ש מומר נופיה. וע"ז שפיר כתב הש"ך ז"ל רגיל אף לתיאכון הכונה אל האמור אף שהאוכל נבלות שורשי הוא לתיאכון שאין להכעיס כי אם אז שאומרו כפי' כמו מנשה או שאוכל כמ"ש החוס' פ' אין מעמידין דכ"ו ע"כ ר"ה וחד אמר אז שאין לו שום הנאה ונחת רוח כמו מרון אותה אשה כשעת מיתה שבהנמ"ר הא לאו הכי כולו תיאכון מיקרו והאי אוכל נבלות אין לך תיאכון גדול מזה לנכות בטן רשעים וע"ז כתב אף לתיאכון וה"ט משום דהוא רגיל ונטמע בעבירה זו כין אם ימלא כין אם לא ימלא הכל שוה אליו כהיתר כאסור כגון דא אין לך פורק עול איסור מאכלות כזה ואין מתאבלין עליו אפי' היה שורשו לתיאכון אבל אח"ן כל עבירה בגזל ועריות שלא ימלא כהיתר כנגד' וכאמו' ונטמע בה למלאות תאותו יום יום בענין אבשלום וכן כל אוכל נבלות היכא דלא שביחי ליה היתרא ובשאר דברים רובו או חציו זרוז ומקיים עשין ולא תעשין אחרים בהלכת נוכרין ואורלין הא ודאי ליה דין לריך בוש"ם. ומי זוטר לן מ"ש בר"ה די"ו ע"ב תנוא בש"א ג' כיתות ליום הדין של לדיקים לגה"כ של רשעים גמורים לגהינם בינוניים יורדים לגהינם ומלפפין ועולין וכו' ובה"א רב חסד מטה כלפי חסד ופושעי ישראל בגופן וכו' יורדים לגהינם וכולונין י"ב חדש לאחר י"ב חדש גופן כלה וכו' ונעשים אפר תחת כפות רגליהם של לדיקים וכו' אבל המינים והמסורות וכו' ושפירשו מד"ן וכו' גהינם כלה והם אינם כלים וכו' והקשי בגמ' אמר מר בה"א בנוגים רב חסד מטה כלפי חסד והכתיב והכאתי את השלישית באש החס עון פושעי ישראל בגופן והאמרת לית להו תקנה התם כרובה עונות הכא מחצה עונות וכו' וה"ק אי הוי מחצה עונו' ואית ביה עון פושעי ישראל בגופן לא סגיא דלאו והכאתי את השלישית באש ואם לאו רב חסד מטה כלפי חסד וכו'. ואמרו שם מאי פושעי ישראל בגופן קרקפתא דלא מנח תפילין עי"ש ופסקו הרמב"ם פ"ג מה' תשובה מדין ה' ואולך הרי אתה למד דאף פושעי ישראל בגופן קרקפתא דלא מנח תפילין כל ימיו

(וכן פי' מרמב"ן בתחילת שער הגמול מראש שלא הניח תפילין ועיין מוהר"י קולון שורש קע"ד ועיין בשמים ראש סי' כ"א ובנגד זה עיין בסי' שערי קדושה מ"ב שער ז' סו"ד בייוסף לחק פ' לו ווס ד' ועיכין חרלונם כמש בחס של בעלי בשר סמוסר לסנהדרין סעיניים לעיכת כלנות לומהנו ווע"ל ' ועיין חסו' לרכיבו אלו גאון שערי תשובה סי' קנ"ג דברים ברורים בשמלה שלא כדעת מיסריק"ו וסרא"ם ואכמ"ל מעולם) עדין יכולים אנו לומר שהוא מפני הטורח ולא משום פורש לא כן בעושה עבירה בק"ע באוכל נבלות במקום דאיכא שחוטות דאז ודאי ודים מוכיחות דפורש מד"ן ווש לי אילן לסמוך בחילוק זה ממה שאני רואה דקדוק לשון מרן שבעושה עבירה אמר לפעמים בלשון מוהר"ם ממש ובבטול מ"ע בתב או שמניח לעשות מצוה מפני הטורח ולא בתב או לפעמים מניח מצוה משום טורח מזה נראה דבבוכה מבוונת אישמיטו מרן תיבת לפעמים והוא עפ"י חלוק האמור איך שיהיה לדעת מהר"ם ז"ל דעליו בנו דייק הרי מצינו להדיא דאפי' נלבד בעבירה בל ימיו ולא מנח תפילין יתירא עליו מחצה עונות עב"ז אינו נבלל בבלל פורשי מד"ן ולא תקשי לי שהרי מבאן חברא לם' מהר"ם שהרי קרקפתא דלא מנח תפילין בל ימ ו מפני הטורח עב"ז אינו נידון בפורשי מד"ן א"ב איך בתב מהר"ם לפעמים בשביל טורח הא אם בל ימיו בשביל טורח בבלל עם פורשי מד"ן זה אוכל לומר לך דטורח גדול בהנחת תפילין בבל יום הוי תיאכון נמור דהו"ל טורח גדול

ואפשר

ולפשר דמפני זה כרח מרן הקדוש ולישמיטו היכת
לפעמים ולעולם הדבר ב״ת לעת הפגלו איך שיהיה
למקו דלתיקון עלה בעיקר ישוכינו הנעים הא ל״מ
ול״מ על עוכרי עכירות ל״ת בק״ע וע״ז כתוריכו עומד
לנס עמים כין היכא דהוו לתיאכון נמור שאינו מועל
כהיתר לא כמציאות לא כמקומו דאו ודאי אינו נכלל
בכלל פורשי מד״ן לכין היכא דמועל הקיתר כמקומו
ושכיק היתרא ואכיל איסורא אפי׳ דהוו לתיאכון נקרא
להכעיס והוא הנקרא פורש בכל תוקיתיו ובכל משפטיו
ושוב נדמה לי כחלוס מהקיין שכיועא לזה כתב הרא״ש
בתשו׳ ולא נזכרתי היטב כ״א חפשתי במקום הראוי
בס׳ ע״ע עם ע״ך אשר כידי ומלאתי בחופשי בסי׳ כ׳
שעל מ״ש מרן שם דיני מומר לתיאכון ולהכעיס לענין
שחיטה ע״ז הכיא מור״ם ז״ל ומי שאינו חושש בשחוטות
ואוכל נבילות כלא תיאכון (שהרי זה בשר ווש בשר) ואעפ״ו
שאינו עושה להכעיס דינו כלהכעיס ע״כ והרפוס הוא
מהישנים שאינו רשום אחריו שום ענין וכמדומה לי
שאלו הם דברי הרא״ש שכתבתי בלי ספק (ושבשו ראיתי
כרפיסים בחדשים וכתוב אחריו כך פעלם הב׳ בשם הרא״ש עלו לבי
בח׳ שלא שיש מבוב ובריבי ובואול ואתא לידן לאמרתי לעלם על אר״ש
מדב״ר שוכרוני שיש באחרונים שנשתפקו בכל מנשות רמ״ה בש״ע מי
היש המרשם המקירות כין שמו מלאו לבנים אם מיר״ם עלמו ו״ל אי
שבלים לאחרי ובשבו ראיתי דפוס ישן שמור״ם פסק שרינוש בלי
רשימת המקירות ובעפשטי קמטו ספק זה) איך שיהיה כירור
הדברים כלא תיאכון נקרא מטעם שהרי זה בשר וזה
בשר ועם שאינו עושה להכעיס אלא מפני שהכל שוה
אליו דינו כלהכעיס כיון שפרק עול המצוה מעל צוארו
והוא ברור ופשוט:

ומעתה נבא אל כיאור דברי הש״ך בסי׳ שמ״ה
אשר רובצין עליו מע׳ הדברים הבאים
ע״הח שיש על דגלו ואיש על מחנהו דהנה בבר כתבנו
והאריכנו לענין שמה שהוכרח הש״ך להאריך בדברי
מור״ם אלו שכתב בסי׳ שמ״ה ס״ב דמי שנגנב ונזל ונהרג
דמתאכלין עליו הינו מפני שלבאורה דברים מיותרים
הם דפשיטא למה לא יתאכלו עליו מאחר שאינו פורש
מד״ן ואפי׳ נלבד בעבירה זו קו כמותה כל ימיו וע״ז
הוכרח לפרש ולומר דמה שהבריחו למור״ם לאשמועינן
חדושא הוא כי היכי דלא ניסק הדעתין משום שנמסר
למיתה בדינוסה מיהו אותו כמאבד עצמו לדעת דלא
היא ינן היה בדעתו שיוכל לברוח וע״ז נדגש לומר
דכונת מור״ם בהבי מתפרשא והיינו דכל גנב ונזלן כיון
דרגיל בעבירה אין מתאכלין עליו דהו״ל כפורש מד״ן
והכא כיון שזה הגנב בבר נהרג הו״ל מיתתו כפרה
ומתאכלין עליו וזהו פי׳ דעת מור״ם וזהו מה שחידש
לן ע״ז הרחיב הדבור הש״ך וכתב דברים דמהם משמע
דס׳ זאת בדעת מור״ם בדותא היא והוא אומרו אבל
משום עבירה דגנב ונזל מתאכלין עליו דלא חשיב פורש
מד״ן דל״ק ס״ה כך משמע מדברי הרב הכונה שבס״ה
פסק מרן דהפורשים מד״ן הם האנשים שפרקו מעל
צוארם עול מצות ואין נכלליים בכלל ישראל וכו׳ וא״כ
כל עבירה שהוא לתיאכון נמור כגזל ועריות הרי זה
אינו נקרא פורש מפני שאינו פורק עול המצוה ובאמו׳
לעול בחורה וע״ז הוסיף וכתב הש״ך וז״ל וכ״כ הרשב״א
באחר מבעלי עבירה בגזלנים ובה״ג אינן בכלל פורשי
מד״ן וא״כ אחר שעלה בידינו בהברח כונת מור״ם
כמו שפי׳ בתחי׳ הבריו דאתא לאשמועינן דלא הוי
מאבד ע״ל והוא בשאר גנבים וגזלנים שמתו על מיתתם
דרגילו מתאכלין עליהן דלא הוו פורשי מד״ן שפיר סיים
הש״ך ובתב לפי זה בגנב וגזלן שמתו על מיתתם ובתב
הב״ח וכו׳ הכונה דבין שיצא לנו הדין דגנב וגזלן
שמתו על מיתתם דמתאכלין א״כ מאי אתא לאשמועי׳
מור״ם בגנב שנהרג דמתאכלין עליו הא כ״ם הוא אלא
דודאי אתא לאשמועינן דלא הוי מאבד עצמו לדעת
ועבשיו נרגש דמה הוכח יוכיח מדברי הרשב״א ומדברי
מרן בס׳ ה׳ דגנב וגזלן אינן נקראים פורשים ומתאכלין
עליו אימור דמור״ם פליג עמהם ותפס כמושלם כדעת
מהרי״ו סי׳ קי״ד דדוקא בגנב שנהרג הוא שמתאכלין
עליו משום דהרינתו כפרתו אבל במת על מיתתו לא
וכמו שכן הבין בפשיטות הרב ב״ח ז״ל בתשו׳ מהרי״ו
הלזו וכן נראה פשט דברי הב״ח ז״ל גם כדעת מור״ם
ז״ל אלא שראיה מתמת המנהג וא״כ אימור דמור״ם
ז״ל תפס כמושלם ופסק כדעת מהרי״ו ז״ל נגד דעת
הרשב״א ז״ל ונגד משמעות מרן הקדוש ז״ל לגלות
אשבנו כמנהגו וכדמשמע מפשיטות דברי הב״ח ז״ל
וע״ז הש״ך ז״ל אזר בגבר חלציו להוציא מלבנו דמיון
כוזב זה כדעת מור״ם ז״ל. והוא דאעיקרא אין דעת
מוהרי״ו ז״ל כמו שהבין הרב ב״ח שהרי נדון מוהרי״ו
ז״ל מעשה שהיה כך שהגנב נהרג בדינוסה וכתב דודאי
שיש לו כפרה וחל״ה דאפי׳ הרוגי ב״ד יש להם כפרה
אפי׳ עע״ז כדאיתא בפ׳ גנמר אומרים לו התורה שכל
המתורה יש לו חל״ה (ובעיין זה ממש בתב סדר עבודת סנהדרין
סי׳ כ״ח לגדולו. וז״ל ומה שדלא מעבל״ת לקוביה שבדתו מתוך דברי
הרשב״א דאין לריך לפשיר בפנים דאל״כ סו״ל לרשב״א לאשמועינן
רבותא עפי וכו׳ תמוסנו על מעבל״ת שאין זה דרך פלימוד כלל שסו״ל
לרשב״א לפרש כי סוא חשיב על שאלם שנשאל עליו ומעשה שאים
כך היה ואין לדקדק ממנו שום דיוק עכ״ד ו״ל רבותא דעת שם״ך ז״ל
בדעת מוהרי״ו ז״ל דמעבל״ת שאים כך היה שנהרג וסוא ו״ל חשיב בעדות
מהא דאפי׳ היה פירש מד״ן ומיתתו בפרתו ואין לדיוק ממנו שא
בגנב שמת על מיתתו דינו בפורש מד״ן דאין זה נדונו של מוסרי״ו
ז״ל ואלו היה בדינו שיש מפרש ואומר דאין דינו בפורש מד״ן אפילו
בלבד בעבירה כל ימיו וזה ממש דעת הש״ך ומלאתו לו חבר סדר עש״ב
ז״ל) נמצא שאפי׳ פורש מד״ן הנהרג הוידו מועיל לו
כ״ם זה הישראלי הבשר בחזקת בשרותו לבל התורה
ודאי מסתמא התורה כמו שהיה ואורי ולא יצא מבלל
חזקתו כי אם בעבירה זאת של גניבה אפי׳ אם כל ימיו
נלבד בה סוף סוף למה נחשוד אותו שלא התורה מאחר
דהחזקה היא שבל ישראלים בשרים המומתין בין בידי
אדם בין בידי שמים מתודין והיא מצות ושבת עד ה׳
אלהיך ואפי׳ עד זובלא בתרייתא וכודאי קימה. ווהו
אומרו והבא נמי מסתמא התורה רצונו לומר בין שאינו
פורש מד״ן אין לתלות הקלקלה במקולקל בין שאינו
מקולקל ואינו פורש מד״ן אלא דיינינן ליה כיאורי בשר
לבל דבריו וכודאי התורה שהוא מבלל חזקת הישראלי
ועבשיו נרגש הש״ך ז״ל דא״כ בונת מוהרי״ו ז״ל דלא
דן אותו גנב בדין פורש מד״ן ומה שהתיר להתאבל עליו
אינו מטעם שנהרג אלא מטעם שאינו בבלל בפורש
מד״ן ומסתמא התורה אפי׳ מת על מיתתו א״כ למה
לא הביא ראיה מפורש מד״ן עצמו שמת על מיתתו
דאם חזר והתורה קודם שמת דמטמאין ומתאבלין
עליו וכ״מ דהתם בפורש מד״ן בעינן בידור נמור
שהתורה מפני שבדרה חזקת ישראל מעליו והבא בגנב
המרי׳ מסתמא התורה בבל ישראלים בשרים ולמה לו
למוהרי״ו להביא מהרוני כ״ר דמזה נראה דהדמיון
הוא דמה התם הרוגה היא הבפרה אף בגדונו ההרוג
היא הבפרה ע״ז בתב הש״ך ז״ל דלא היא דאין מוהרי״ו
ז״ל ר״ל דדוקא מיתתו שנהרג הוי בפרה ובתו שהבין
הב״ח ז״ל מפני שהביא מהרוני כ״ד דלא היא שהרי
הש״ך

ה"ה הפורש מד"ן שמת על מיטתו הוי כפרה כשמתודה
וא"כ שפיר היה יכול להביא ראיה על כל גנב שמת
אפי' על מיטתו דהוי כפרה דמסתמא התודה כיון דלא
יצא מחזקת ישראלי בעבירה זו כפורש מד"ן דבעינן
הוידוי ברור בעדים וראיה והיה הדמיון שוה בכל שהרי
אפי' פורש מד"ן שמת על מיטתו והתודה מתאבלין
עליו כ"ש גנב שמת על מיטתו דודאי מתאבלין עליו
דאמרי' מסתמא התודה ואפי' אי הוה משתעי נדון
מוהרי"ו ז"ל בגנב שמת על מיטתו ודאי יותר נאות
היה להביא ראיה מפורש מד"ן שמת על מיטתו וע"ז
כתב הש"ך ז"ל אלא דעובדא דהתם הוי בנהרג ר"ל דמה
שהביא מוהרי"ו ז"ל מהרוגי כ"ד היינו משום דעובדא
דהתם הויא בנהרג לזה הביא כיוצא בה . ולעולם דלא
הוי גנב כפורש מד"ן ואפי' לדעת מוהרי"ו ז"ל והוא
ברור . ועכשיו נרגש הש"ך ז"ל דא"כ דעלה בידינו
דאפי' פורש מד"ן אם חזר והתודה מטמאין ומתאבלין
עליו א"כ מאי האי שפסק מור"ם לעיל דברגיל לעשות
עבירה אין מתאבלין עליו דבמאי אוקימתא האי סברא
דרגיל לעשות עבירה אין מתאבלין עליו אי ברגיל
בגזל ועריות הא אוקימנא לעיל דעבירות כאלו אפי'
רגיל כל ימיו לאו פורש מד"ן הוא ומתאבלין עליו
דאמרי' מסתמא התודה ואי הך רגיל הוא באופן
דשביק היתרא ואכיל אסורא דהוי דינו כפורש מד"ן
וע"ז פסק דאין מתאבלין עליו כמו שהוא האמת אכתי
קשה למה כלל ופסיק ותני אין מתאבלין עליהם סתם
דנראה אפי' חזר בו והתודה בפירוש ולמה לא ? הלא
אפי' פורש מד"ן גופיה ומומר אם חזר בו והתודה
מתאבלין עליו ולא יהיה רגיל חמור מן המקור? וע"ז
כתב הש"ך דנרא' דהאי רגיל דאין מתאבלין עליו היינו
כשלא התודה קודם מיתתו כמו פורש מד"ן הפסיק
ותני מרן ז"ל דאין מתאבלין עליו בסתם והיינו ודאי
כשלא התודה אבל אם התודה סוגיא ערוכה היא
דמתאבלין עליו א"כ גם רגיל בעבירה שפסק מור"ם
ז"ל שהוא על אופן האמור והיינו כפורש מד"ן וכמומר
(וכמו שהארכנו במקור הדברים במרדכי) ודאי מיירי כשלא
התודה אבל אם התודה ודאי מתאבלין עליו כי לו יהי
פורש מד"ן גופיה מקור הדין אשר ממנו חוצב דין זה
ועכ"ז במתודה וחזר בו מתאבלין ודא ודא ר"ל בין
פורש מד"ן ומומר בין רגיל בעבירה דשביק היתרא
ואכיל איסורא וכדומה וכנז"ל בעינן הוידוי מבורר
בעדים וראיה ולא מסתמא יען אברה חזקת ישראל
מעליהם ואין אנו יכולין לומר בחזקתם קיימי שהתודו
מסתמא דאין להם חזקה . והוא בירור הלכה
זו על אמיתותה וממילא זהו בירור דעתו של
הש"ך ז"ל עלנכון והחולק עבודה זרה לא ראה
מאורות שמעתתא אליבא דהלכתא מימיו ואינו [אלא
מן המתמיהין :

« **ושוב** כשחזרתי על לימודי והספרים לפני
ראיתי להרב שבט יהודה סי' ש"מ ס"ה
שכתב וז"ל ואפי' לפעמים עשה עבירה לתיאבון וכו'
לבאורה משמע דבעינן תרתי שיהא לפעמים דהיינו
באקראי ולאפוקי בקבוע שהוא רגיל לעשות עבירה
שכתב מור"ם ז"ל בהנהה ועוד דאפי' לפעמים דוקא
בעובר לתיאבון אבל בעובר עבירה להכעיס אפילו
לפעמים אין קורעין עליו וכן בעובד עבודה זרה אפי'
לתיאבון ואפילו באקראי אין קורעין עליו כיון דקי"ל
דחמורה ע"ז בכופר בכל התורה כולה ומיהו מלשון
הרא"ש מוכח דבעובר עבירה לתיאבון בכל ענין בין
באקראי בין בקביעות קורעין עליו שהרי לא שללן
הרא"ש אלא בלהכעיס או במומר לע"ז ועוד דהרי
אבשלום רבבה והתאבל עליו דוד אביו עבר עבירות
הרבה שמרד בכבוד אביו וגם מרד במלכות בית דוד
וגם שכב עם נשיו ועם פלגשיו והטעם שלא היה עושה
להכעיס אלא שהיה מתאוה למלוך וכמ"ש הרא"ש ז"ל
וא"כ לא תליא מילתא בלפעמי' או ברגיל אלא בלתיאבון
או להכעיס אלא משום דמסתמא כל רגיל לעבור הו"ל
בלהכעיס דכל שהוא לתיאבון מסתמא הוי לפעמים
ולאו דוקא לישנא דרגיל דכתב מור"ם ז"ל והוא לשון
המרדכי וכן מ"ש מור"ם מותר לע"ז אינו מדוקדק דאי
אתי כמכ"ש א"כ דוקא להכעיס דדיו לבא מן הדין
להיות כנדון והא ליתא דגבי ע"ז לא בעינן להכעיס
ובהרא"ש לא הזכירו אלא דין כפני עצמו ולא למד אחד
מחבירו ודלא כהש"ך דכתב ברגיל אפי' לתיאבון דלית'
לעצ"ד ודוק עכ"ד ז"ל :

הנה אל ה' ויאר לנו למצוא דברי חפץ בעיקר
הדין שבידינו דס"ל להרב מוהרי"ע ז"ל
בפשיטו' דבעובר עבר' לתיאבון בכל ענין בין באקראי
בין בקביעות קורעין ומתאבלין עליו והביא ראיה מהתי'
דאבשלום שכתבנו שבאמת היא ראיה אלימתא שאין
אחריה תשובה שעליה סמך הגמ"ר והיא מקור הדין
בלי ספק ושהרב ז"ל מסכים הולך דלשון לפעמים הוא
באקראי ולשון רגיל בקבוע וסיים וכתב דמסתמא כל
הרגיל לעבור הו"ל בלהכעיס דכל שהוא לתיאבון
מסתמא הוי לפעמים אלא דאם כנים אנחנו בזה שהרב
ז"ל טעם טעם בעיקר בכל האמור תמהני עליו למה
כתב דלאו דוקא לשון רגיל שכתב מור"ם והוא לשון
המרדכי וכן אני תמיה במאי דסיים להקשות להרב ש"ך
ז"ל שכתב ברגיל אפי' לתיאבון וכתב דליתא לפי דעתו
ז"ל ואתהמ"ר אי כבר טעים מר ההפרש בין לשון רגיל
ללשון לפעמים דלשון רגיל הוא בתמידות א"כ לא סגי
דודאי שביק היתרא ואכיל איסורא והרי הוא בלהכעיס
וכמ"ש הרא"ש ז"ל גופיה ה"ד מור"ם י"ד סי' כ' הנז"ל
הגם ששורשו הוא לתיאבון כמו ענין פקרו בגזל שכתבנו
לעיל ששורשו בא מפני חמדת ממון ושוב הופקר הגזל
בעיניו כן הכא נמי ששורשו היה לתיאבון לצבות בטן
ושוב הופקרו האיסורים בעיניו ושביק היתרא ואכיל
איסורא והיינו מ"שהרא"ש ה"ד מור"ם לעיל ס' כ' בלא
תיאבון ואינו להכעיס והיינו לשון רגיל בעבירה שהעתיק
מור"ם מלשון המרדכי בכונה מכוונת וזהו כונת הש"ך
ז"ל אף לתיאבון דלא תימא שלצריך בעבירות כמו אלו
ששייך בהם התנצלות קברות התאוה שלא תקרא
להכעיס כי אם או באוכל מתוח או באומר בקל קרנא
שהכל שוה אליו אכילת איסור כהתר מפני שאינו מאמין
או מבעיס וכיוצא דזה אינו דכל שהוא רגיל ושביק
היתרא ואכיל איסורא הגם ששורשו בלתיאבון בא
הדבר הרע הזה וכיון דאפליג אפליג עכ"ז הו"ל להכעיס
גמור וכאשר הארכתי לעיל והוא ברור . איך שיהיה
עכ"פ למדנו מדברי הרב ש"י ז"ל דחוץ מהפורשים
מד"ן כל בעלי עבירות שבעולם קורעין ומתאבלין
עליהם שבכולן אית לן לומר דעבר בלתיאבון ולפי
דעת הרב ז"ל אפי' באוכל נבילות בקביעות ולדעתנו
אוכל נבילות בקביעות דשביק היתרא ואכיל איסורא
הא ודאי דינו כפורש מד"ן או בלהכעיס והכל אחד .
ולעולם בשאר עבירות בגזל ועריות שלעולם שייך בהם
לתיאבון

לתיאכון דאין כנגדם כתר הא ודאי מתאכלין עליהם
דאמרינן מסתמא התורה · ועיין מ״ש הרב ש״ו הנז״ל
בסוף סימן שמ״ה שכתב וז״ל דלא אשכחן בשום עובר
עבירה שיסתנה דינו משאר מתים אלא אלו המנויים
בסמיך סעיף ה׳ (שחיה המוכים ואפיקורוסים ומסתירים וכו׳)
ולא זולתם עכ״ל · עי״ש ודוק היטב : »

ואחר שעלה בידינו ברור דין זה בבינעתא בכותחא
בקיצור רשותא מנייהו דרבנן הבאים על
החתום בדין עסק ובאחום וברעים כלי שום קנטור
חלילה ! אמינה ולא מסתפינא אחרי אלף גלגולי מחילות
שבגדין זה במקום שעמדו לא ישבו וכל זה גרם להם
שלא למדו הדבר בשורשו · ועכ״ז אמינא איסר לרב
רחומאי ווסף יפה טוה״ר מר״ו מב׳ לדרים האחת כי
באמת אני ראיתיהו ועמדתי על הילו ואין לו בי אם
סידור שני גזירי · ומן התלמוד הוא כמו גלמוד · ומן
שאר הפוסקים הוא כאחד הריקים ובאמת אמרו אין
אומן בלא כלים ואין חכם בלא ספרים · וזאת שנית
דעכ״ז בין הלבה לתלמיה ובאיר דברי הש״ך ז״ל קרוב
לאמיתתן הנם שגראה כמתנבא דהנה מ״ש תחילת
דבריו בביאור דברי מור״ם ז״ל בסי׳ ש״מ ברגיל לעשות
עבירה דהתם מיירי בדוקא דגלי אדעתיה שאינו רוצה
בתשובה והביה דאיה מעובדא של הגמ״ר בהא ודאי
אמינא ליה דניבא ולא ידע מאי ניבא דבאמת האי דגיל
בך · יתפרש באופן דהוא פורק עול תורה ומצות בלי
הגאה כמו אוכל נבילות ושבוק היתרא ואכיל איסורא
דאין לו שום הנאה · וכן נדון האשה שהביא המרדכי
דלא היתה לה שום נחת רוח בעת מותה לעבור על
הלכה הגדולה הזאת ועל ירושת הבעל דאורייתא ולא
שייך שום לתיאכון באופן זה כלל · ועי״ז דינו בפורש
מד״ן דהוא מומר גמור דאין מתאכלין עליו אפי׳ מן
הסתם כיון דהוחזק לפורק עול תורה ומצות אם לא יש
עדים בפרים שחזר בו ומדברי רב אחאי גר״ו הב״ל
שכתב דוקא שקורא בגרון כמו עובדא דהמרדכי
הוא דאין מתאכלין עליו אבל כל היכא שבשעת מיתה
מעשיו סתומים אפילו דגיל בעבירה אמרינן מסתמא
הדבר בתשובה וכו׳ נראה להדיא דש״ל דכל דגיל
בעבירה אפי׳ שביק היתרא ואכיל איסורא כל שבשעת
מיתה מעשיו סתומים מתאכלין עליו · וזה באמת אינו
דדוקא דגיל בגזל ועריות דיש בו טעם מספיק שאינו
להבעים ובעובדא דאבשלום הוא דמתאכלין אבל שביק
היתרא ואכיל איסורא וכן נדון האשה שהביא המרדכי
שהיא מזידה בשעת מיתה דליכא תיאכון לא אמרינן
מסתמא הדבר בתשובה · אלא בעינן בירור בכל פורש
מד״ן · וכבר אני מבין שבונת רב רחומאי גר״ו דמ״ש
דגיל לעשות עבירה כוונתו בגון גזל ועריות וכן
אני רואה ממה שהביא סיעתא לדבריו מדברי הש״ך
ז״ל מתחילת דבריו בנגב וגזל וכו׳ דמזה נראה דמ״ש
רב רחומאי גר״ו למעלה אבל מי שמעשיו סתומים אפי׳
דגיל בעבירה · הוא על אופן זה ממש ואם לזה כיון
שפיר כיון · אבל לא היה לו לכתוב לא למעלה אותו
הלשון גלי אדעתיה שאינו רוצה בתשובה · וגם כן
לא למטה היה לו להביא ולרשום לשון הש״ך כמ״ש
בסוף דבריו אבל דגיל וכו׳ נראה דהיינו בשלא התודה
וכו׳ · דמה דמות יעבוד דגיל זה עם דגיל דקא משתעי
ביה רב רחומאי גר״ו · בלא דין אחד להם וזה אינו דזה
הדגיל בסוף דברי הש״ך ז״ל בעינן ודאי מתודה ולא
תלינן מסתמא כיון דהוא דין פורש מד״ן · וכזה נתן

מקום להטענות לחכמי מאדכים יע״א העי״ו להקשות
לו בראמרם אליו ואי אמרינן מסתמא הדבר מאי קאמר
הש״ך בשלא התורה אומר הדבר בתשובה וכן הקשו
לו מפורש מר״ן דאומרין לו התורה משמע דהוא בפירוש
ולא אמרינן מסתמא · ואם ודאי אם היה מפרש דבריו
רב רחומאי גר״ו דהאי מסתמא הדבר בתשובה דקאמר
היינו על דגיל בגזל ועריות שבפשו של אדם מחמדתן
ולא כדגיל בשאר עבירות שדינו כלהבעים דבאלו דוקא
הוא דבעינן וידוי בפירוש ושפיר דאיה מהרוני ב״ד ·
אבל לא כמו בדרון שלפנינו באשה הנאסרת עם גוי
שעל זאת אפי׳ היתה החשדה אמיתית ר״ל מעשה
מפורסם עכ״ז כיון שהיתה מקימת דת יהודית לכל
דבריה אמרינן עליה מסתמא התודה · שעליה הוא
דן רב רחומאי גר״ו ואם״כ מאי מקשים לו חכמי מדאכים
הע״ו מהרוני ב״ד ופורשים מד״ן לדון האשה הזאת
דבדון האשה הזאת שאני בלי ספק וכמ״ש רב רחומאי
גר״ו ואם יש תרעומת עליו שלא כיאר דבריו וכתב
דבריה שאונס ראוים אליו · עכ״פ הדין דין אמת בלי
ספק · ולא היה לחכמי מאדכים הע״ו לתלות דין האשה
הזאת מפני שהוא חשדא בעלמא הא לאו הכי דעתם
להיות דינה כפורש מד״ן בהא ודאי שפיר השיב להם
רב רחומאי גר״ו בדברות שנות דאם כדבריהם דמ״ש
מור״ם בגנב דמתאכלין היינו דהתודה בפירוש א״כ מינה
דמ״ש מדן אח״ז אכל הפורשים מד״ן וכו׳ אין מתאכלין
עליהם הוא אפי׳ דחזרו והתודו אח עונם קודם מיתתן
וזה ודאי אינו וכמ״ש להם רב רחומאי גר״ו דאין לך
דבר שעומד כפני התשובה · ולא היה לו להביא להם
מזה דוקא כי אם מעיקר הכוונה דפר׳ בגמר ומדתני
רב שמעון וכול אפי׳ פורשו אבותיו מד״ן ת״ל בעמיו
בעושה מעשה עמיו · ואוקימנא ביבמות דב״ב בדאמר
רב פנחס בשעשה תשובה וזאת דאיה שאין אחריה
תשובה דאפי׳ בפורשים מד״ן אם חזר מתאכלין עליו ·
והאמת עם רב רחומאי גר״ו אלא דגם בפעם הזאת
בדברות שנות אלו תקע עצמו לפרש דגיל שפסק מור״ם
בסי׳ ש״ם דגלי אדעתיה שאינו רוצה בתשובה והם
דברים טפלים מבלי מלח · והיה לו לברר הדברים
בשורשן ולא לכתוב דברים הוללים מסברת הברם וכן
לא יעשה כן פוסקי הלכות ומה גם דמשמע מהם
דאפי׳ שאר עבירות דשביק היתרא ואכיל אסורא אמרינן
בה מסתמא התודה וזה אינו ודאי ובאמת ומדוכר
ומפורש לעיל · והיותר תימה ושאינו יכול להלוים דבר
זה הוא מ״ש בסוף דבריו על מה שהביאו לו חכמי
מדאכי״ם יע״א מהרוני ב״ד דבעינן וידוי מבורר כתב
וז״ל לאו דאיה היא דאיכא למימר אה״ן מסתמא אמרינן
עשה תשובה בשעת מיתה וכו׳ עכ״ד ואשתומם על
המראה היכי אומר דבהרוני ב״ד אמרינן מסתמא התור׳
ומאי אהניא כל שלא היו מתאכלין עליהם אפי׳ היו
מתודין בפירוש ומדליהו ובטעם האמור דגמר דינו
בב״ד ונתחייב בדשעתו שאני דלא אתי וידוי דבדי׳ שסוף
סוף הוא ספק גמור כי כוחן לבות אלהים לדיק ומוליא
מורקי דשעותו וע״ז לעולם אין מתאכלין עליהם בשום
אופן · ומינה דבל זה דאמרינן מסתמא התודה בשאר
עבירות אי התודה בפירוש בפורשים מד״ן שמתו על
מיתתן היינו בדי ליטמא ולהתאבל עליהם וכמו שאמרו
בגמרא וא״כ הרוני ב״ד מאי מהני לן לומר מסתמא
התודו בל דאין מתאכלין עליהם בל עיקר אפילו
התודו בפירוש וכדינא דמתני׳ פ׳ בגמר והוא פלא על

רב רחומאי אומר ו' דבמו דפתח לא סיים שהרי כבר כתב
למעלה דבפורסים מד"ן כיון שיצאו מן הכלל כורחי
לא אמרינן בהו מסתמא התורו וכעינן בפירוש · ואחר
שכיוון אל האמת הזה מה לו לרחות ענין הרוני כ"ד
במסתמא התורו ומאי אהני כזה · תפוק ליה שהרוני
כ"ד הוינו פורסים מד"ן כיון דנגמר דינם ונתחייבו כדי
רשעתם כב"ד אפי' התורו בפירוש ומדיליהו תו אין
מתאכלין עליהם כמו פמד"ן שמתו על מיותם מתוך
רשעתם ממש לא טופל דבר · לא כן רגול בעבירה כגזל
וערוות כיון שלא יצא מן הכלל אמרינן בהו מסתמא
התורו וכנ"ל באורך כללן של דברים שכולם למדו ענין
זה כחותה על הגחלים וחכמי מראשים הע"י אחר
המחילה רבה לא דקדקו כלל בכל ענין זה ובפרט
שדברי הש"ך הניחום כפ' החתום וכלבלו לנו כל סברות
הראשונים אשר מימיהם אנו שותים לפי היסוד שלהם
דבכל רגול בעבירה (כגון בפשע מזלת שאנו עסוקים בעוניכם)
הוא כפורש מד"ן ואם כדבריהם איך יתיישבו להם פסקי
מרן ומור"ם למקומותם באורשות"ם ודברי מוהר"ם
ודברי הגמ"ר ודברי הרא"ש ודברי הש"ך והוא פלא
על יופי חכמתם באמת וידי"ן הפוסק נר"ו אמת
דים להעיר עליו הרבה ואמור לעיל שבמעט
במקום שעמד לא ישב עכ"פ הדין דין אמת · וכמעט
פי' דברי הש"ך קרוב לאמיתותן ומה יפר בעיני החכם
הנליסי המבריע המעלות לדור בר"ו דעכ"פ נרגש
בדברי הרב הש"ך ז"ל בתחילתן וסופן ועוביין והיקפן
ולא נתיישבו לו והניחם בל"ע כי לא היה לו שהות ·
ואחר עוב עשה יותר מלהניח מונחים סותרים בדברי
הש"ך ז"ל מנוה ובוה ומעיקר הדין אשר ביוינו · לכל
אפיה הנה גם הוא במחי"ר לא דובר נכונה לפרש במ"ש
מור"ם דהין מתאכלין שר"ל אין מתאכלין אם רצו
הקרובים שלא להתאכל אבל אם רצו מי מעכב? וכמחי"ר
שגגה גדולה היא דאם דינם שלא להתאכל עליהם הוא
מטעם באחוד רשעים הנה א"כ מן הדין אינם יכולים
להתאכל עליו שלא אדרבא אוכלין ושותין ושמחין·ומעגין
מאבד עצמו לדעת שהוא ממקום שבא מאם ראיה וזה
ברור מאד ואינו צריך ראיות · (ועיין בפסק מאבד ע"ל אם
פאדבתי עוד ובמזחי מחבר' ואת ואבמ"ל עוי"ש :)

ואעיקרא מה שהביא לנו מענין מאבד עצמו
לדעת אינו ענין לכ"ד דים כי אופני
אופנים דים מאוס תשו' ויש מאוס ירחת עונש ויש
מפני שנכנס בו רוח שטות גם בלא דעת ויש כמה מיני
אופנים וזכרני שם' האחרונים מלאים מזה מאופני
אופנים ומכללם זכרני בתשובה שבות יעקב ח"ב סימן
קי"ג רוח ועקב סימן ס"ח זרע אמת יו"ד סימן קמ"ב
פתח עינים ח"ה רק"פ ע"ד ובתשובה חיים שאל ח"א
סימן מ"ה שהוא מירחת העונשים וכדומה לו שגם
מוהר"ר בחסלן סימן ח"ו דיבר בקדשו בזה · ועיין
בן יוחאי הב"מ ול"ת מ"ז ובענין מומר לו מתאכלין
עליו ג"כ זכרני להרב זקן אהרן בסימן ע' וסימן ל"ה
שהאריך בזה וענין עבורת הנרשוני סימן ח"י מוהר"י
בחסלן סימן פ' (ובזוב בבנים ס' ומאמרתי על ביאור דין מבל כור
ה' הטובים עלי קונטרים אריך קחני מפי' ותרוים למאיזן) ומה
שעשה כי אני גולה במקום פרון מרובה והכור ריק אין
בו מים מי כא"ר אם התורה כי בכר מלתי אמורה כי
אין כורי כי אם כ' ס' כ"ח וס' הש"ך יו"ד רפוסים ישנים
קרועים והולכים סידור שני גזרי ואיך אטעם אתאסר
אוכל? עכ"פ לפי כל האמור ומבואר אין ספק שהדין
דין אמת בראשה הזאת שבגרון שלפנינו שאפ' החשדה
היא אמת כמו שבבר שמעתי מפי מגורי אמת כי הקו"ל
היה קלה דלא פסיק וידיה מוכיחות דבר פלא וגם ענין
תמורי ויחודים גדולים כיוהם אשר לא ימלטו כי אם
תלתא דמרחמי יוסף לדיקנו וכוונו אב המלוכה ופלטו
ן' ליש ושל פלטו ן' ליש גדולה מכולם כמו שאמרו
תוקפו של כוונו וכו' · א"כ בענין כזה אין לנו לומר
חשדה בעלמא אלא לו יהי שכל מה שהלב גומר הוא
עובדא והיו לאחדים פעמים רבות עכ"ו בנגד זה בבר
שמעתי מפי מגורי אמת הן הן עדי שתורה באמרם
כי בשאר דיני ישראל היתה יהודית בשרה בהלבתא
נזהרת באיסורי מאכלות ואיסורי שבת דבר פלא עד
שאמרו לי השרידים אשר ה' קורא שבביתה היו אוכלים
בשופי מבלי שום פקפוק זה כל"ת שהאשה מוזהרת
מלאכול שנאה בה שומרת דת יהודית רק בדבר אוריה
הפלאתי הערל הזה כי מי יודע? באנו במ"ע בפה
פרשה לענני ודיה שלחה לאכוון ותרגית בממונה לחוס
על דל ואכיון ונפשות אכוונים הושיעה דבר מבורר
וכמה פעמים בסתר המדרגה שדבר זה רי והוקר
להחזיקה בכל בנות ישראל הבשרות לעשות לה יקרא
דחיי והשבבי בלי מגרעת בלל הדברים ק"ו השבבה והוא
ברור ופשוט מבל מ"ש לעיל דאפי' היה רגיל בעבירה
לתיאבון בל ימיו בגזל וערוות ובשאר דברים היה
נוהג בהלבת גוברין ואורחין דינא יתיב להתנהג
עמו בבל דיני ישראל בי מסתמא התורה אי אפי'
הרהר בתשובה ומלבד בל זה בעינא למומר דבר
ומסתפינא מרבותי ובפרט בי אין ספרי דבי רב עמדי
לראות הדברים בשורשן והוא בי בלע"ד בי אפי' הפורשים
מדרבי אוכור גמורי' אם היה בהם מדת החסד והרחמנות
לחוס על בל דל ואכיון ופתח טוב לעוברים ושבים
לעשות חסד אל בל היום עם גרים ותושבים דינא יתיב
להתאבל עליהם וחילו ממאי דאמרינן בב"ב ר"י חניא
אר"א בדבי יוסי בל מדקה וחסד שישראל עושין בעוה"ז
שלום גדול ופרקליטין גדולים בין ישראל לאביהם
שבשמים שנאמר בה אמר ה' אל תבוא בית מרזח
ואל תלך לספוד ואל תנוד להם בי אספתי את שלומי
מאת העם הזה נאם ה' את החסד ואת הרחמים חסד
זו ג"ח · רחמים זה צדקה · ופי' רש"י בי אספתי את
שלומי וכו' מהו השלום בי שלומי משמע דבר שהיה
עושה שלום אצלי שהם החסד והרחמים שהיו רגילין
לעשות והיום עושים ע"ב · הנה במלא שאפי' שהיו
בית מרזח שהיו עושין מרזחין לע"ז וכמו שדרשו רז"ל
שם וע"ז נזר עליהם שלא להספידם ולא לנוד להם ·
עכ"ז עיבר הטעם הוא בשביל שבטלו הצדקה והג"ח
שהיו עושים והיום עושים הא אם היו עושים צדקה
וג"ח אפי' שהיו בית מרזח ופורסים מד"ן ומומרים
עכ"ז לא היה נוזר שלא להספידם ולדעתי היא דאיה
חותבת לבום ריהטא אלא שהיו קורא בגרון שהיו
סומך עליה בלל אי מצד דהיה להם לגדולי הפוסקים
לפ' בהדיא דבר זה ואי מצד בי אם' בי יש פי' אחר בפי'
הגרא זאת ומי יודע. עכ"פ לע"ד שאינה פורשת מד"ן
חלולה אפי' דנטמעה בפירוש בעבירה ואת בל ימיה
חלולה · עכ"ו הצדקה והג"ח שהיתה עושה בבל בחה
היא בתרים בפני פורענותה וב"ש דדינא להתאבל
עליה ולהזבור נשמתה בבל דבר של בבוד ולית דין פריך
בושם · ויפה הורה חבם רב ע"ה יוסף עיניו נר"ו :

שאלה

סימן י"א שאלה

מעשה שהיה פה רומא וע"ה שמע' הנכרים הרמים האחים המכורכים ירקי ה' מרכים ה"ר אפרים מורליאנו וה"ר עמנואל מורליאנו הי"ו שהיו אכלים על מות לאח · ויען שהיו שוכנים בשכונת שכנים אינם מכני עמינו (פשטא דרוח עלמא ומיתנים פרשות מאת שמלכות יר"ם לשכין מאחרים כמשכב הארץ חיץ לחצר מכות מיחודים אשר מקדש פיס בקרא ניע') והמנהג שהאכלים היו מתפללים בכית אכלם והחברה קדושה של **מנחם אבלים** מקיימת מצות שלוח עשרה מושרן לבית האכל להתפלל כמנין עשר' וכן חברה קדושה אחרת להתפלל מנחה ונקראה בשם **מגישי מנחה** · והשתא הכא לשאו"ל הנועו אם יכולים האחים המכורכים הנו' הי"ו לבא בימי האכלם להתפלל בכה"כ שלהם שהיא כנסת קאסטוליאנו וכב"ן שחרית מנחה וערבית וכל החברו' קדושות הנו"ל ילוו אליהם ושרתו בשם ה' לבא להתפלל בב"הכ כמנהגם הטוב · וטעם הדבר מפני היותם בשכונת הינם בני עמינו ואיושא מולתא ומלבד דאיכא למיחש לענן הנויש · עוד בשבי אפשר יש לחוש לערעור השכנים כנודע ממכות האחרן ואח"ל הדבר ראוי שיבואו לב"ה אם יאמרו הקהל תקנוים הו לא ?

תשובה

הנה השאלה הראשונה קלה כעינה להולאה שהרי מקור דבר זה מעיין יוצא ממ"ש מור"ם בהגה"ה יו"ד סי' שפ"ד משם ריא"ז וז"ל ומצוה להתפלל שחרית וערבית במקום שמת שם אפי' אין אבל כי יש בזה נחת רוח לנפשה עכ"ל · ובבר ידעת דעל לשון מור"ם זה מקבו כיה אקהיקה רבני האחרוני' ז"ל דה"ן נפתר מחמקו שהרי לעיל בסי' שמ"ו ס"ב כתב וז"ל · נוהגים להתפלל כעשרה כל ז' במקום שנפטר שם האדם והיינו על האדם שלא הניח קרובים ידועים להתאבל עליו אבל יש לו בשום מקום שמתאבלים עליו אין צריך וכן ראוי לנהוג ע"כ · הנה נמצא שמצוה זאת להתפלל בבית שנפטר האדם הוא בשלא יש אבלים והוא על דרך שכתב מרן שם סמוך וגראה מי שאין לו אבלים להתנחם באים עשרה בני אדם בשרים ווושבים במקומו כל ז' ימי האבלות וכו' ועו"ש · אבל אם יש אבלים ומתאבלין ומתפללים במקום אחר מה לנו ולבית המת ? והרב מוהר"י עייאש בס' שבט יהודה שם תי' בשם רבו ז"ל כ' תי' האחד דבסי' שע"ו מנהגה קאמר אבל בסי' שפ"ד מיירן דמצוה לעשות כן דיש כ"ר לנפשה להתפלל במקום שמת והתי' הב' דמ"ש אפי' אין שם אבל ר"ל דאין שם אבל כלל לא באן ולא במקום אחר וקמ"ל דאין תפילה בעשרה משום כבוד האבל כלבד כדי שיתפלל בעשרה אלא גם משום נחת רוח לנפשה ומיהו בשם אבל במקום אחר ומתפללין הללו בעשרה אה"ן דאין צריך להתפלל באן דהרי יש נחת רוח למת עכ"פ בשמתפללין (האבלים) בכל מקום ומה לי הכא ומה לי התם א"ד עי"ש ה"ד נ"כ הרב שלמי יחיד דקפ"ד ע"כ ותי' דאשון אינו מחוור כלל שהרי הרואה וראה שהרי אם איתה דמנהגא קאמר ולא מצוה לה היה לו לפיים ולומר וכן ראוי לנהוג והוא על התנאים הקודמים כמנהג שהביא והיינו אם לא יש אבלים אלא מחוורתא בתתי' הב' דהיינו היכא דליכא אבלים לא במקום הוא ולא במקום אחר דאז וראי ראוי לנהוג להתפלל בבית שנפטר' המת כדי שיהא כ"ר לנפשה · הא לאו הכי אינו ניכר והוא ברור בשמש · ומעתה לא מבעיא בנדון שלפנינו שהנפטר הלוה נפטר חוץ לזמנו וחוץ למקומו בנודע (ר"ל שנפל לבאר ואחר יו"ד ומים כמצא) הרי אין בית ואין שם מת כי ודאי כך ראוי לעשות ולך לב"הכ ולהתפלל הדברים ק"ו שהאבלים האחים המכורכים הנו"ל אינם שוכנים בשכונה אחת ואין מתאבלים בבית אחד כי הא ודאי עריחא מולתא ולית דין צריך בושש אלא עיקר מטרין דאייתינן עלה כאן לענ"ל אם יאחרע כ"מ אינה אבל מצלו השוכנים היוש חוץ לחצר קדשנו אם יש לקבוע המנהג שיבואו להתפלל בב"הכ עם החברה הקדושה ובאשר הונהג באבלים אלו או לא ?

ודון אם כאנו נומר דבן ראוי לקבוע המנהג מטע' שבבר בתבנו ובל מקום שמתפללין האבלים הוכא ל"ר לנפשה א"כ כ"ש אם יתפללו בבית הכנסת מבכן לשכונה ודאי יתגדל ויתקדש קידושין דאורייתא עדיין לא ונהם מזור שהרי לפי תי' הא' המצוה היא בבית דוקא שנפטר ואפי' לנבי ב"הכ מצוה הוי שם וכ"ש דיש סמך גדול לזה שבבר הוקבע המנהג כמעט בכל תפילות ישראל להתפלל בבית האבל כל ז' חוץ משבת שבאים האבלים לב"הכ ואין ספק דהוקבע המנהג אי מטעם זה דהוא ב"ר לנפשה להתפלל בבית שנפטר המת ואי מטעם דבוון דקי"ל שם בסי' של"ג ס"ב אבל שבוע א' אינו יוצא מפתח ביתו אפי' לשמוע ברכות חופה או ברב' מילה וכן שם בס"ג כתב · האבל אינו יוצא לבית הכנסת אבל בשבת יוצא ואינו נוהגים שבבל יום קריאת התורה יוצא לב"הכ ומור"ם שם סייים וכתב דמנהגם שלא לצאת אלא בשבת יעויי"ש ויעויין להרב שלחן גבוה שם שינוי המנהגים ולעולם ולפי המובא שם ולפי המובא בספר מסגרת השלחן הב"מ שם במנהג כל האיטאליא כמעט הרי הוברר דלפי מה שאנו מבין ודגול מנהג ערי אפריקה ומנהג כל הטורקיאה (חוץ מאלגדריאנופיולי שבתב הסולחן גבוה שם) הרי הוקבע המנהג ברוב תפילות ישראל להתפלל בבית האבל ושלא ילך לב"הכ כל ז' ימי אבלות חוץ משבת (ובעיר המסולמה מינים יע"ל וכל אנפוס מתפללין גם בשבת בבית האבל ואחר העמודים ועמוד ספרדן על מתח שבית ודורש לעילוי נשמת המת · ובמעט כל מעולם באים לשמוע לפי ערך הנדרש והדורש ושוב פולבין לב"הכ לשמוע קריאת התורה ואינו זוכר אם האבלים נופיוסי ולאים לקריאת התורה או לא) ואחר כל זה אין מי שיוכל להכחיש דקשה הדבר הרבה לשנות המנהג ובפרט במקומות דאתו למסרך שע"ו ינאתם לבה"כ מעט מעט יחל הנגף בעם לפרוץ גדרם בענינו מצא ומתן והדומה ובפרט למי שמכיר ודגול בנגעי האיטאלוקיה הזאת · כי ע"כ באמת ובתמים בעיא העמדה והערבה לשנות המנהג · וע"כ יהיו דברי אלה דוקא באבל השוכן בין הנוכרים ולא במי שבוכן בתוך עמו · ועיין הריב"ש סי' קכ"ח :

ואומר דלענין מי שבוכן חוץ למבוא היהודים דינא יתיב וספרין פתיחו דים בדיינו לקבוע המנהג להפך דהיינו שיבואולב"הכ דוקא ושלא יתפללו בבתיהם דהנה מלבד דבברון בזה אין אנו באים לעקור דבר מנהג שהרי מעולם לא שבנו הישראלים זה למעלה מד' מאות שנה חוץ לאוקו מבוא בנודע ואפילו במעשה שהיה זה קרוב למ' שנה בזמן מלכותא קטיעא שאין ממנה ראיה כלל שמלבד שבין לילה היה ובין לילה הבי-

כנודע עוד זאת שאותו זמן היה הענין כחפצות משול ומי יודע מה היה מניע לכלל הדתות אם אותו המלכו היה מאריך ודי בזה. לא כן עכשיו שהוא חירות יונה מלפני מלכנו האפיפיור יר"ה כי עכ"פ אם רוצה בקיום דתו לעניני השמש והירח לשאר הדתות אינו רוצה לא בקיומם ולא בהשחתתם ואם אכשיהם מקיימים אותם בחשאי וכלא אותו פומבי הוא נותן כח לעשות חיל. ולהפך בספך והוא ברור בכוונתם למי שעמד על חכלית הנהגת דתם ואמונתם. ואחר שעלה בידינו בירור דבר זה הרי עלו בידינו מן הראלה ב' טעמים מפיקים מיוסדים על אדני פז הראשון שהרי הוכרר שבענין הישראלים השוכנים חוץ למכות לא הוקבע המנהג מפני שלא היה אפשר לשכון וא"כ אם אין שכוני חוץ אין מנהג וכיון שאין כאן מנהג אפי' מפני עילה כל דהו אם אנו רוצים לקבוע מנהגנו כמנהג כמה עירות גדולות שבאים לכה"כ האכלים כמו מנהג אדריאנטופולי שהזכיר הש"ג. ומנהג לונדון ואמשטרדם שאני בקי בהן. ודאי שאנו רשאין וכ"ש שאין עילה כל דהו אלא הכרח גדול ונצרך והוא הטעם הב' שעלה בידינו מקדר הנהגת מלכותנו והקפדתו בענין שאר הדתות כי בזה קפיד הרבה המלכות הזה מטעם העירוב שלא ירגו הטוגרים מנהני שאר דתות כדי שלא ישנו את תפקידם ע"ד שכתוב ויתערבו וכו' וילמדו מעשיהם והדבריהם אלוהים מכמה מעשים שהוא ר"ל המלכות מתגבר לבער ענין זה אפי' אחר החפצות האמור ומפני טעם זה אחר שנפתחו שערי מבוא היהודים והפילו כותליו הרבה אנחנו נזרנו אומר לבטל כמה מבשירי מצוה כמו קריאת שמע ב"הב שחרית מנחה וערבית ועומר וקבלת שבת בקול רם וכן הולכת ס"ת החדש בשמחה וכשירי וכמה דברים אחרים בזרוז על החורה והמצות בנהוג בכל תפוצות וכן משמרות שבוע הכן הנקראת חברת אליהו הנביא וכאלה רבות מפני תיקון העולם ומשום שלום המלכות וחשבת הסכנה וא"כ כ"ש וק"ו שיש בידינו למנוע האכלים להתפלל בכיתם עם מנין עשרה מהחברות הקדושות הנ"ל אחת שחרית ואחת בין הערבים אלף אמנם היות רוב המולכים למנין עשרה אנשים בחיים בשברם מדלת העם כי לאו בני תרבות ניגהו כנודע ופעם יצעקו כיוצים במדבר ופעם יעלו באמובהה דגברי בקולי קולות ותמלא הארץ אותם והם דברים הנורמים חילול ה' ולענג וקלס ומי יודע אם לא יהיה גרמא בנזקין על ההרוחה הזאת כי רוח עלמא להיות שוכנים במיטב הארץ והדומה לו והדברים עתיקים למי שעומד על כורין של דברים באמרם ז"ל אין לריין אלא מה שעיניו רואות ואם הרמב"ם ז"ל כיטל תקנת התלמוד בחזרת העמידה מפני לעני הגוים הבאים לבית תפילתנו ורואין את המון ישראל משיחין וכחים וגעים ואין מעין כיוצאין באורך בתחי' ס' מעשה רוקח וכתבו הרדב"ז היסגות סי' ל"ב שהביא' באורך (ועיין סרבב"ם סי' כ"ו ועיין בכנ"ב א"ח סי' קכ"ד ועיין מוהרלב"ח ב"כ בתשובה ע"א קדשי דור חשאן רב"א כתי בכנסיות דקב"ד וכמקום אחר אחרכתי בזם מרגלות בדא שבבר חזרו הדורות להיות כמלב לורך תקנת הרמב"ם עד שאין מי שיוכל להבחים ודי בזה) כ"ש בענין זה דודאי לנו לחוס הרבה לענג ולנוקה דמתיילוד ולחייב להכלים שבוני חוץ לבית הכנסת ומה לנו לדלות מים מבורות עמוקים ומגדון שלנו רחוקים טוב לנכת אל בית הכל ר"ל מדינו הכלות שבהם הנו עמוקים שהרי כמה דינו הבולות מהם בוטלו מפני לענג הגוים והחשש והמיחוש ומהם בוטלו מפני לענג הגוים

כמו דין בפיית המטה בתב הרב פנים מאירות ח"ב סי' כ"ב דברורות הלו חלושי המוג פטורים לגמרי וכן מי שמגר ודוגה לאכול ע"ג קרקע כל שבעת ימי אכילות יש לו להקל ולאכול על השולחן כמ"ש הרב בשאר אליהו יו"ד סי' של"ד וכן לענין עטיפת הראש שהוא מנהג תורה כמו שהעמיק הרחוב הרב מוהרח' בפוסי ז"ל בתשו' הובאה בס' ברבי יוסף יו"ד סי' שפ"ו עב"ז פוק חזי דעכשיו בוטל לגמרי ואין שפק דבוטל עפ"י מ"ש התשב"ן ח"ב סי' מ"ד דבשעוברים בין הגויים פטורים כדי שלא ולעינו ומה לנו גדול מחלוקת מנעל שהוא חד מחמשת ענויים עב"ז הותר ללבוש מנעלים של עור וכמ"ש מר"ן יו"ד סי' שפ"ב וז"ל ויש מי שאומר שאם הוא עיר שרובה גויים אין חולצין עד שיכנס לרחוב היהודים וכן פסק מורם בא"ח סי' תקנ"ד וז"ל וכן במקום שדרים בין הגויים לא יחלוץ כי אם ברחוב היהודים וכן נהגו עכ"ד ואם כמה דינו אכילות הבתובי' על ס' מקה לבני ישראל למשמרת בוטלו מפני לענג הגויים וחשש לעבר ב"ם מנהג זה להתפלל בבית שנפטר בדבר שלא הוקבע המנהג בגדון שלפנינו בישראלים שדרים בין שכנים מאומה אחרת דהא ודאי לית דין צריך בושש ומב"ש דאיכא למיחש לסכנה ובאשר הארכתי לעיל וא"כ דינא יתיב לקבוע המנהג באלו שדרים בין האומו"ת שיבואו לב"הב וכל החברות הקדושות כמו מנחם אבלים ומנישי מנחה דינא יתיב שיבואו לבית הכנסת לבבר האבלים ולהתפלל עמהם. והגב חדא הנו מרוחי' שיתפללו כמנין עשרה ויהיו ע' מבוגים כי הא לאו הכי ודעתי ממבות הארץ ודי בזה ולעולם בהלו שדרים ברחוב היהודים דינא יתיב שלא לשנות ממנהגם ולהתפלל כל ז' בבית שנפטר המת. כיון שהוא מנהג שבבר נתפשט ברוב תפוצות ישראל וכלמוד ומדובר ומב"ש דאיכא מנדר מולתא והרבריס

עתיקים למי שבקי בנגעי האדלות האלו ודי בזה:

ואבוא היום אל השאלה השנית אם בכא אלו האבלים עם המבורות הקדושות לב"הב אם אומרים תחנונים או לא ולזה נשיב ונאמר דעיקרא דהאי מנהגא איתא בב"י סי' קל"א משם שבולי הלקט וז"ל בבית האבל אין נופלין על פניהם משום דאתקש לחנ דכתיב והפכתי חניהם לאבל ולכך אין אומרים תחנונים בבית האבל כיום חופה אין נופלין ע"פ בכנסת שם כו חתן ואין אומרים ודוי ולא אבינו אב הרחמן ביום המולה אין נופלין ע"פ בכנסת שם המולה ע"כ ורין זה פסקו מרן בש"ע א"ח סי' קל"א וז"ל נהגו שלא ליפול על פניהם לא בבית האבל ולא בבית החתן ולא בבית הכנסת ביום מולה ולא בשום שם חתן ע"כ והרב בכה"ג בשירי ה"ח שם אות' ט' נשאל וז"ל נשאלתי בין רחתן והאבל מחד טעמא אין נופלין על פניהם בבתיהם למה בבא החתן לב"הב אין נופלין על פניהם ובבא האבל לבה"ב נופלין על פניהם והשבתי דאיכרא דאתקש לחנ מ"מ יש שינוי ביניהם בטעם הדבר כי הטעם בחתן מפני שהוא שרוי בשמחה וכיון שהוא מלך אזלינן בתריה בל הקהל אבל טעם האבל שלא להזכיר מדת הדין כמ"ש למעלה בשם הלבוש ולכן בשאבל בבית התפלה עבדין עיקר משאר הקהל דכיון דשאר הקהל אינן אבלים אין כאן בבית מיחוש עכ"ד והני ענני ועוניו אינו יודע מהיכן דקדקו שבשהאבל בא לב"הב אומרים תחנונים הו מסו' דדיוק הרב שבולי הלקט לענין אבל בבית האבל ולענין חתן ומולה בבית הכנסת דמשם נראה דוקא חתן

ומולה

ומילה בכית הכנסת אין אומרי' אכל אם בא אכל לב"הכ אומרים אחרי המתי"ר אי מהא לא אירא דאימור דמסי' דברוב תפוצות ישראל וכפרט באיטאליא וכפרט פה רומא מקום הסכולי הלקט שהיו מתפללין בבית האכל לעולם ע"ז כתב בבית האכל ויען שאין המנהג להתפלל בקביעות בבית החתן לילה ויומם בענין האכל לכן נקט ביאתו לב"הכ ואח"ן דאם הוה עובדא דהחתן יתפלל בביתו לא יאמרו תחנונים וכן אם בא האכל לב"הכ לא יאמרו ואם דינא דוקא קאמר האכל בבית האכל אכל בב"ה לא משגיחינן ביה כגון דא לאו מילתא זוטרתי היא והו"ל להסכולי הלקט לאסמועי' בפירוש ומי זוטר ליה הך דינא כי לא העלהו על דל שפתיו? ומב"ם כי טעם הכנ"הנ ז"ל קלוש טובא לחלק בין הגדולות ואדרבא לענין האכל אית ביה תרתי חדא דאיקרי חג וזאת שנית שלא לעורר את הדינין טפי מחתן ומי זוטר לן הך טעמא כתרא כדי שלא נשניח עליו ובפרט במקום שלא בא הדבר מבואר בסכולי הלקט שהוא מקור מנהג זה ולא עוד אלא כי יד הדוחה נטויה לומר כראמרן דהסכולי הלקט לא דיבר כי אם לפי המנהג והמנהג בבר פשט להתפלל בבית האכל ורחיה שבחתן לא דיבר לענין ביתו דאין המנהג להתפלל בבית החתן בקביעות ובזה יש לתמוה על מרן ז"ל ששינה בלשונו וכתב דנהגו שלא ליפול ע"פ לא בבית האכל ולא בבית החתן ולא בב"הכ כיום מילה ולא בשום שם חתן דמזה הוכיח דחתן הוו ביה תרתי בביתו ובבית הכנסת ובאכל לבד בביתו וזה בחמת תימה מהיכן ולא לו דין זה? הלא מקור דין זה הוא מהסכולי הלקט ושם לפי האמור ומבואר אין חילוק זה ולא בשום אופן שבעולם ודברי מרן ז"ל הם בס' החתום. ועל הכל דאנו רואים מילתא בלי טעמא וכמו שבבר כתבנו דטעם הנכ"הנ קלוש טובא ולא ינתה מזור לחדש דבר מצחה וכפרט שאנו רואין מנהג מפורסם הובא בתשו' הרשב"ם סוף סי' תקפ"ד וז"ל. דע שמנהגנו בבאן באלגי"ר שלא ליפול על פניהם באותו יום ולא למחר עד שיקבר ואח"ך דנוני לומר אחר שיקבר בב"הכ נופלין ע"פ ובבית האבל אין נופלין וביום שלא האכל לב"הכ בתשלום הבילות אותו יום. נ"כ בתפלת שחרית אין מנהגנו ליפול ע"פ בבה"כ והכל כפי מנהג העיר כי אין זה דין אלא מנהג ע"כ. הרי חידוש נפלא שכל הקהל אין נופלין ע"פ ביום שיולא האכל לבה"כ ולטעמי דהרב שירי כנה"ג הוא מנהג שאין לו עיקר ושורש. אלא ודאי דלא שנא ואי היה הענין מבורר בדברי הסכולי הלקט לומר בב"הכ בשם האכל שתוקנא כיון שהוא מנהג ובבר שיים הרשב"א והכל הוא כפי מנהג העיר האכל אחרי כי אין מבורר בדברי הסכולי הלקט ואדרבא מוכח להפך שהרי בחבל נקט בית האכל ולא בית הכנסת ובחתן להפך ב"הכ ולא בית מוכח להדיא דסכולי הלקט עפ"י מה שהוא הרוב מבאר מנהגנו והוא ברור לע"ד וכן נראה שהרגים הרב זר אהרן במ"ג שהביא תשובת הרשב"ם הנזו וסיים וכתב ועיין שירי דאין שפק דכיון אל האמור איך שיהיה לענין דינא דאם בא האבל בהקדאי לב"הכ לית דין נדיך בושם דודאי כתר הרב בב"הנ גרירל כלי שפק דלא עבדינן מינה עיקר ומי יבא אחרי המלך? ובפרט לפי פשט מרן ז"ל אבל בנדון שלפנינו דבא האבל לב"הכ עם החבורה של מנחם הבלים אז מנוסי מנחה דבולם גרירי בתר האבל הא ודאי דינא יתיב שלא לומר תחנונים דבבר

הוכח לתדיה דעבדו מוניה עיקר ובאים לבבודו אמבוהה דנבדי והבל לפי ערך בבוד האבלים כגון דא ודאי ולאנו מידי טעמו של הרב בנה"ג וכיון שלאנו מזה הרי מנהגי אדונל לפנינו ולו יהי שהדבר מסופק וכמו שבאמת גם בעיקר חילוק זה מסופק הדבר בלשון סבולי הלקט והרי איכא תרי שפקי חדא שאפשר שהסבולי הלקט לא כתב בית האבל לטעמא ב"הב כי אם דוקא משום דהמנהג להתפלל בבית האבל ולעולם האבל אינו יולא לב"הב ואח"ל דדוקא קאמר בית האבל ולא ב"הב שפק דטעמו בש"ם הבנ"הנ דאנשי הקהל לא נרירי בתריה א"כ בנדון שלפנינו דנרירי בתריה אפ' לא אמרה למילתיה וכל דהדבר בספק אי אמרי ב"א או לא בבר כתב מוהר"י מולבו בחשו' ב"י הובאה בס' בדב"י א"ח סי' קל"ח א"ו וז"ל בשום שפק אם יפלו על פניהם יותר טוב שלא ליפול דגא' רשות ואם לא יפול אין בבך בלוש עב"ד ובפרט לשה שטעים מוה"ר בס' ברבות המים ד"א ע"ג במנהג ירושלים תוב"ב שאין אומרים תחנונים בבית המתן גם אם אין שם אבל מטעם שלא להחזיק למתן לרשע כיצו"ם בדבריו באורך לפי סודן של דברים ועם שהוא שיים וכתב. והו על לד הדחק לדעת טעם למנהג ישראל עב"פ היה טעמו טעם מבעות ומי הוא זה ואי זה הוא שיוכל להבנים ראשו ולהבריע בספקין לבד האחד יותר מהב' שמלבר דהוו תרי שפקי שלא לומר תחנונים עוד זאת דמבריע הוא לבף חובה לבפם המתן כי ע"ב בהלטרפות בל הני טעמי בב"ד אין שפק כי שוא"ת עדיף וכן נעשה מעשה וה' ולולנו משגיחות ביר"א ושוב אחו"ר מלאתי בא"ח סוף הלבות הבדלה דש"ט בב"א שבתב וז"ל באות נ"ל בערבי שבתות במנחה אין אומרים תחינה וכו' ובבל ז' ומי החופה בבית החופה ובבית האבל אין אומרים הותן ולא בשחרית בשיבא החתן או אבל או אונן בב"הב ע"ב עלו לבי בה' למלוה באחד מן הראשונים הדבר בל בך מפורש במו שהעלותי ועבשיו התחזקה השערתי על הרשב"ם ז"ל שבן הוא דעתו ודיבר בהוה שחתן בב"הב והאבל בביתו במו שדיבר גם הא"ח ב"ל בשחרית ולא במנחה דעל בדחיק שאין הפרש ביניהם אם לא דדיבר בהוה דבשחרית נאים לב"הב מפני הש"ח והדומה ובמנחה מתפללים בביתם מפני המנחמים הבאים שם והוא ברור:

סימן י"ב

בישנתקבלתי למ"ן פה העירה רומא יע"א לא עבדו ימים מועטים ומע' לאשי החברה הקדושה של הרחולה שמעו מאחורי הבדנוד בי בהיותי בע"ק ירוש' תוב"ב הייתי רואה לחברה בק"ח ורחילה אשר בעה"ק הנו' תיב"ב וע"ב חילו פני במבתב מבל יחידי החברה להיות לראש ולהקלין לחברתם הקדושה באשר הייתי באמנה על הדרי ציון תוב"ב ואני בבל בחי נענעתי להם ראשי וקבלתי עלי לשרת בקדש באחד מהם לא טופל דבר. ורחיתי בי מנהגם היה לרחון את המת בחמי חמין. והיה הענין בעיני מר וקשה. א' מלד האש והעלים סביב לאותו חלר ויעל עשנו בעשן הבבשן דרך חלונות הבית אשר המת מושבב בו אדלה. ב' הן בעון ע"י הנזרה הידועה בבל האיזוטופה (עיין בבורי העתים) דמלוים המת לא פחות מב"ד שעות בקין ובחורף

ל"ו שעות וע"ז זה המת נתפח ונכאם כנודע ומפורסם מכה זאת אשר עד הנואר הניעה ושאדי להו מאדייהו לאותן שסייעו באותם הימי' בקיום דבר זה כי נגיח ענין הלכת המת וכל מה שכא בזוה"ק בקרן זוית כי מי יודע? דאפשר דסלגה בזאת היא לטובת הכללות (לפי דברוסס) עכ"פ אין לך קלגא להאי נוסא קדישא בלא אלדים גדול מזה והצער כע"ח מכל קרוביו ואוהביו העומדים ממעל לו אשר אין לו קץ ותכלית. ג' דרוב בני הקהלה עניים במקום אחד בתוך הנו"טו עומדים לפופים והנם זועפים במעט קברותם בתיהם ולא בדרך נוזמא ובפרט בימות הקיץ איכא סכנת נפשות וזה מלבד שכל התתים בימות הקיץ במדינות אלו בכר נגעו לדין מת שהסדיה ונמצא מתבזה בין החיים בעונו' (ובאמת אודיע לערי לרבים שהרבים ערתמו לתקן ולסומין בית מוכן בתוך הנו"טו מחוקן בו כל הצלרך לסרחלת המת ולשומרים. ומבי ובכור ג' שעות מפעירתו ולוכיסו הבתפים שם ומשם לבית הקברות ופוינו מדיחים בתם לעברים המלייוכים ואפשר היה לו דין במסר לבתים המיוחד בסיף סי' תמ"ג ושיין בחדרים ואמ"ל אבל אם בשאין אחר כל עמל יעירת ואיכיר בחי ימים ולילה לא עלתה בידו לא מיתם ולא מקבתם בי אם בשין ברגשת ובכבנת ובראל בשיקר מדברים שפלגתה נפש בישראלי הנים בכם שברים ביד ע"ם אשר לא ידעו ולא יבינו ובשנעין ובהבי ב' ובאת שבר אחרת ובראל בשוורים בוחת בגלים כיר"ת) וע"כ הברים הוסף חום האש והעשן העולה דרך חלונות ורלה בעיניך קירא להוכ! כנוהגים פתוחה מכל צד ופינה בלותם הבתים הגמוכי' והגדים ומצוקים וע"כ אולין דהוו היה לבו בקרבו כועד בלם לבטל לפחות הרחלת החמין כי כל למעוטו הטפלה ס"ר והוו רעוטו עולים ויורדים כי כי כבר נודע כי לעקור מנהג קדמון בענין הנונע לפוס ריהט' לבבוד המת יחרד הפוסק ונלפת עד כי מן השמים נלחמו כי בשנה התר"ח בבטור לב"ע אים מיקירי הארץ אשר היה נמנה כועד שלהם והוא היה חולני בחולי השחפת הוא הנקרא טיזיאה ולא עברו שנות ומנוות כי נתפח ונכאם דבר להפלגא ויחתרו להקטיר קטרת סמים להעביר הריח ולא יכולו כי היה בכד מאד ואת כל אלה העשן כולו של מדורת העצים המבוערת לחמש המים היה נכנס מן החלונות לעבר עינו הרוחנים וכל העומדים שם והכית אשר המת מושכב שם האמה מזה וכו בפרק ראיתי פני הרוחנים שנהפכו בשולי קדרה כי ירא האנשים פן תדבקם חולי הנפטר ומתו כי חולניו אשר חלה בו מאז השנים הוא חולי מדבק בנודע ותכף ומיד אזרתי בגבר חלני ונזרתי אומר לרוחנו בפיסרין נמורים ואמרתי אני אל לבי הגיע העת והזמן לדרוך על כמותי ענין זה ולומר בקל קרבא או בטוס או פטור ותכף בחזרתי לביתי ולבית מדרשי נטפלתי בענין זה:

וזה החילי בס"ד

ואשיב בקיצור מלין כי אין הפנאי מסכים להאריך ואומר. הנה אין מי שיוכל לחכמים דאפי' שמצאנו כמתנו' דפ' שואל דקנ"א שאמרו עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו וכלבר שלא ניזז בו אבר בעו"ם דמוכח להדיא דהוא מנהג קדמון בישראל לרחוץ את המת ולסוך אותו עכ"ז לא מפני זה יקנה הענין תואר דין נמור שאם לא ירחצוהו עבדו וביטלו מצוה אפי' מדרבנן ענן וכיצן לא מצאנו לדבר זה זכר דין בשום מקום מהחלמוד שמחייבו בהרחצת המת כמו שהוא בענין הקבורה והאבילות והדומה מכל זה טובה קובחת דאינו אלא מנהג קדמון שהונהג בארומה מיתי עולם ותו לא וע"ז יפה כתב הרמב"ם בפ' ד' מה' אבל וז"ל. מנהג ישראל במתים דבקבורה כך הוא מעמצין עיניו של מת ואם נפתח פיו קושרין את לחייו ופוקקין בקביו אחר שמדיחין אותו וסכין אותו במיני בשמים וכו' הרי להדיא שהרמב"ם לא העתיקו כי אם כלשון מנהג והאמת אתו ובאשר הוכחתי ומדן כ"מ לא הביא מקור דין זה ואין לנו לומר כי אם כמ"ש מוהר"ו אזולאי (ועי' לחכמים מע' סכף אי' ד' עיש"כ) והרב מגדל עוז כתב שמקור כל הדינים הללו הם בתשו' הגאונים ואין לא ראינו ראיה שבמה תשובות הגאונים מרוב עוניו אבינים והרב לח"מ כתב בדבריו שדבר זה נלמד מהתוא דפ' שואל וממ"ש במס' שבתות ופסקו הר"מ לקמן הלכה ה' הנוסק אין וכו' ולא סכין ולא מדיחין אותו כיצו"ש וכונת הלח"מ ודאי כמו שבתבנו דמאלו המקומות מוכח דהיה המנהג כן ולא שהוא דין דבאמ' דבר זה ר"ל שהיה דין אין לו שורש בשום מקום דאם היה מלר הדין אינו שותק התלמוד בכלי וירושלמי והרומ' תמים' חיציות להשמיעם במרוס והוא ברור ויתר מבוארתא בבותם' וכן דעת הטור שהביא לשון הרמב"ם בדמותו בכלמו בלשון מנהג ותו לא אלא שטעות סופר נפל בכל הטורי' שבתוב ופוקקין את נקביו אחר שמדיחין אותם וסכין אותן במיני בשמים דמדקאמר אותן ולא אותו גר' שהרחיצה אינה אלא בנקבים מקום הטנופת ותו לא דגר' דשאר רחיצת הגוף בולו אינו אפי' בתור' מנהג ולפוס ריהטא בך היה גרלה שהרי עיקר הטעם בש"ם הבלבו שהביאו מב"י ז"ל והאורחות חיים בתו שיבא והוא בדי להעביר זוהמתו בדי שלא יקונו העם בטילטולו וא"כ מינה דשאר הגוף דלא שייך בו זוהמא הא ודאי אינו אפי' בתורת מנהג ועל זה נוכל לומר שדייק הטור בב"ע לומר אותן ולא אותו להורות שדוק' הנקבים שם לחום לזוהמא מדיחין אותן ולא אותו ר"ל כל הגוף דליכא למיחם לזוהמא אלא דמה נעשה שמעיקר המנהגות דפ' שואל ודאבל דבמי שפסק הר"מ לקמן מוכח להדיא שמנהג הדרחה היתה בכל הגוף שמלבד דגרסי' מדיחין אותו עוד זאת דבאלו המנהגות לא קאי על פוקקין נקביו בדי שנתלה בטעות סופר וכן פסק מרן מדיחין אותו וע"כ אין ספק דיותר ראוי לתלו' הטעות בטור ממה שנתלה בהמנהגות ובדברי הרמב"ם איך שיהיה נקוט מהא דלבל אפיא הוא מנהג ולא דין בשום אופן וכן כתב להדיא מוהרד"ך בית כ"ב חדר ד' וז"ל. ומשום מצוה להדחיץ את המת קורם שנשימהו בארון ליבא ודאי לא מצאנו לה לא שורש ולא סמך כדברי חכמים אלא שנהגו כן עכ"ד ואיך יאמר הרב שלא מצאנו לא שורש ולא סמך אחרי המנהגות הערוכו' הנו"ל? אם לא שתאמר בהכרח כמו שהוכחנו שבאמת לא מצאנו לו שורש בדברי חז"ל שאנו חייבים בהרחצת המת מן הדין ולא סמך מן המקרא שיהיה הענין טובה למת כאשר מצאנו בענין קבורה והדומה אלא מנהגא בעלמא וכמ"ש גדול אדונינו הרמב"ם והוא ברור ושוב השקפתי היטב בעור למטה ג' עמודים שם בדברי מוהרד"ך שהוסיף וכתב וז"ל. דהא בדחיצה לא מצינו לא שורש ולא סמך בתלמוד דאע"ג דאמרי' בתנ' פ' שואל הנו' ומדיחין אותו לא משום שחייב להדיחו קאמר דהא קאמר כמו סכין דהשתא לא נהנינן בה אלא מה שנהנו לעשות קאמר וכן מצינו בימי האמורים שהיו נוהגין בהרם בחיות וכו' הל' יעבשו אני ביפנים) ואפשר

דמעיעם

דמטעם זה נקט כמתני' דפ' שואל מחשיכין על התחו' על עסקי המת להכיח לו אדון והכריכין ולא נקט להכיח לו שמן לסוכו ומים לרוחצו דהכי לא לריכי למת אלא שנהגו עכ"ר הגה מורד"ך ז"ל האריך הרחיב כיד ה' הטובה לברר דבר זה בכיעתא בכותחא עד שלא הניח שום ספק בדבר ויפה כיון בבירור הענין שהוא מטעם מנהג דוקא ואין להדבר ריח חיוב מן התלמוד וזה תימה על הרב שלחן נבוה י"ד סי' שנ"ב או' ו' שהכי' לשון בעל מ"ע שכתב דשורש דין הרחילה מוכא בחשוב' הגאונים ע"ז כתב וז"ל. ואני לא ידעתי מה לו להרחיק עדיו להכיא מסס הגאונים והלא בריתא היא בא"ר וכו' ופסקו הרמב"ם לקמן וכמ"ש הלח"ם גם בשבת תנן עושין כל לרכי המת סבון ומריחין אותו וכו' א"כ לא היה להמ"ע להכיא מסס הגאונים עכ"ד. ולפי האמור דבר ה' כפי בעל מ"ע ז"ל שבאמת להניחו מנהג לדורות לריך דאיה מחשו' הגאונים הא לאו הכי מנא לן דבהנינן גם עכשיו דהרמב"ם ירשום מנהג זה על ס' מחוקק לדורות אימור נתבטל כאשר נתבטלו כמה וכמה מנהגים המוזכרים הא דסיכה והא דקושרין לחייו (לבד בא"ל ושורקיאם וכמו שיבא לקמן) והא דפוקקין והא דהדס וכיולא בחלולין ומקוננות ומענות הטפחות ע"ז בא הר"מ להביא לפסוק שבבר הונהג דבר זה גם אחר חתי' החלמוד ואין דאיה בתשו' הגאונים והוא ברור המורם מכל האמור שהענין הוא מקורה מנהג ותו לא וכן כתב הכלבו דק"ל ע"כ מצות עשה של דבריהם להתעסק בכל לרכי קבורה ולהוליא המת ולשאת אותו על הכתף ולילך לפניו וזה המנהג אשר נהגו בו ישראל במתים ובקבורה הוא שמעמלין עיניו של מת ואם נפתח פיו קושרין את לחייו ומריחין אותו כדי להעביר זוהמתו שלא יקולו העם בטלטולו ע"כ הראשת לדעת שבמצות קבורה ולויה והדומה כתב בלשון מ"ע מדבריהם ובהדחה ושאר דברים כתב מנהג שנהגו בו ישראל ולא עוד אלא שמעוקר טעמו מוכח שאינו מצוה דאם היה הענין נוגע לבבוד המת עצמו ממש כמו הקבור' והלויה הא ודאי שייך מצוה אבל כיון שעוקר טעם הרחילה כדי שלא יקולו העם בטלטולו היכי שייך לתוקרו מצוה? ובאמת אינו שא לורך מצוה. ר"ל כיון דמצי' לקוברו א"כ הוא לורך מצוה שיהא נקי כדי שלא יקולו העם בטלטולו וכן הן דברי מוהרד"ך ז"ל סס רע"ט וע"א דרחילה לא היי אלא הבשר הדבר דהיינו הבשר קבורה וכ"כ להביא הרב הורחות חיים דפ"ו הע"ב וז"ל. ולחמס מיס לרחילה מותר ב"כ (מבאן סולא מרן בא"ח סי' תקכ"ו דינו ודיק) שמתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך והוא דאיכא לורך וו"ט או לורך מצוה והא איכא דעיקר הרחילה מקדם היא לבבוד המת שלא יקולו העם בריחו וימנעו מלהביאו ולפיבך נהגו לנקותו ולטהרו מכל טנוף עכ"ד ואחר שכן מה מאד יש לתמוה על מרן ז"ל יו"ד סי' שנ"ב שהשמיט בכל הדינים הללו ענין מנהג ופסקם בלא דין נמור והלא מקורם הם מהרמב"ם והטור וכל הראשונים וכולם פה אחד לא פסקוהו כי אם בתורת מנהג ונראה שלוה הוא שנרגש בעל בהר הגולה שרשם וכתב וז"ל. טור בשם הרמב"ם בשם מנהג כל ישראל ואפרין כמטייה דיפה דקדק:

פש נכון לעמוד ולבאר מאיזה מקור נתלב המנהג הזה בקלת מקומות שתהיה הרחילה במים חמין ומאיזה טעם נחיסר הגה בכל הראשונים אשר בידינו אין הוכחה כלל שהרחילה תהיה בחמין כי אם כאומרים מדיחין אותו וידוע כי ענין ההדחה קולא מרחיל' וכ"ש מרחי' חמין וכמובן הפשוט אמת שבאורחו' חיים וכנו"ל להתיר להחם ביו"ט וכן פסק מרן בא"ח סי' תקכ"ו כ' דמזה מובח דהיה המנהג לרוחלו בחמין דאי לאו הכי הוא מלאכה שאינה לריכה כלל וזה לפיס ריהטא די והותר למלוא שורש למנהג. וזה אבל עה"ז עדיין לא ינהה מזור דעכ"פ מדברי האורחות חיים לא מובח לה"ה דהדבר הוא לעבובא כי אם דינא קאמר שאם נהגו לרוחלו בחמין דמותר ביו"ט כיון דהוקרה ההבער' לצורך וכו' וכנו"ל אבל לעולם אין מדבריו שום משמעו' דהוי רחילת חמין למת לעבובא בשום אופן ר"ל לעבוב' בערך מנהג בענין הרחילה וסבן אבל המקום אשר נראה בו שהוא קלת לעבובא הוא מ"ש הרוקח דב"כ ע"כ וז"ל. כשנפטר ונתקרר בי הרוח ולא ממנו מביאין מים ומחממין אותם ומרחיצים כל גופו ואוכריו ופניו ורגלו ואח"ך לוקחים בילים ויין וטורפין יחד מעורבין ומרחילין ראשו והמתעסקים בו רוחלים ידיהם במים ומלח וכו' יעוש"ב כל דיני הלביסה והקבורה:

הנה מלשון זה של הרוקח אין ספק בי נתפשט המנהג בבלו המקומות בדחילת המת במים חמין בי חוץ ממקום זה לא מלאתי בשום ה' מהראשוני' דמורה הדבר לעבובא בי אם בס' הרוקח הנ"ז' ותו לא והשאת נחזי אנן טעמא דמילתא ר"ל מה טעם שברוי לו דתיי נוכל למלוא במנהג הרחלת גוף המת במים חמין ולפוס ריהטא היינו יכולים למלוא בו טעם דתיי והיינו דכיון דאסיקנא בפ"ק דשבת דקשה רמה למת כמחט בבשר החי ולוקמוה ההוא בריתא דאין בשר המת מרגיש בהומל דאוירי בבשר המת שבחי הכל לעולל' בשר המת שבמת מרגיש ודבר זה ג"כ הוא ענף אולן האמונות אשר בידינו וכיד כל האומות הבאים אחרינו בהשהרת הנפש אשר כל ימות עולם א"כ מובה כל דבר הגורם הרגשת בשר המת בהומל הזה הא ודאי דאוי לשרש אחריו בי נורם לער לבשר המת לפי יסוד אמונה ובאמור ומובה בהרחלת גוף המת במים קריס בשלג דהא ודאי אלו היה חי היה מרגיש בלעדו א"כ אף בי אחרי מותו לא נרחלנו בי אם במים חמין מת בחו חי ממש ואעיקרא ואמר האומר. בי בלאו הבי הוא מקרא מלא בחיוב סי' ו"ד פ' כ"ב אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל אשר מזה למדו שם בסוף פ' שואל דקנ"ב שבל מה שאומרים בפני המת יודע עד שיתעבל הבשר ואחר שהדבר מבירר בשמש בחלי השמים הן מפשטי המקראות הן מריהטא דשמעתא דהמת מרגיש ויודע עד שיתעבל הבשר והוא במעט יסוד אמונה א"כ בל מה שאנו יבולים למעט בהרגשת לערו של מת הא ודאי מחויבים אנו בבל ובבור וענין הרחלת מים קרים אף הוא בחבר מנהג בלי ספק והרי לפנינו טעם דתיי בנוי ומשובלל על יסודי התורות והאמונות שלפוס ריהטא אדיר וחזק אלא שאם בנים אנו בטעם זה מלבד שקשה על מנהג במה עיירות גדולות בתורה ובירחת חטא בר' אדלות הקדש ובל הטורקיאה והפריקא בבלל שום בה עיירות המוקפות חומה זו תורה דלא נהגו מנהג זה לרוחלו לא בחמין ולא בפושרין בי אם במים קרים בשלג אפי' בחקופת עבת וח"ו שנאמר על בללות עיירות גדולות שמהם תצא תורה לבל הגולה דיטעו טעות מפורסם בזה לגרוס לער למת והוא נגד פשטי המקראות וריהטא

דשמעתא

דשמעתא כב' מקומות הנז"ל דהמת יורב ונפשו עליו יכאב? וכר מן דין קשה מענין החנוטים ויעקב סבא קדישא ויכיח ואין לומר דאין להכיא ראיה מקודם מתן תורה דהא לא ראינו דאחר מתן תורה נאסר זה כפי' בחמשה חומשי תורה ואין לנו כי אם פסוק אויב כי יוכל להתפרש בכמה אופנים וכמו שיבא וא"כ באופן כזה למדין מקודם מתן תורה ועל הכל שאמונת השארת הנפש היא מורשה קהלת יעקב מקודם מתן תורה כי אברהם אבינו ע"ה הוא אשר בנה ואשר נטע יסודי האמונות והדעות וכמתן תורה נתפרשו הדברים יותר כנודע ואי דבר זה הוא נגד אמונת השארת הנפש לא היה יוסף מניח לחנוט ליעקב אביו אשר מענין החנטה הזאת למד הרשב"א ח"א סי' ס"ט ובכפלה כסי' תתי"ו ופסקת מור"ם ס"ע יו"ד סי' ס"ג להתיר לתת סיד על מת למהר העיכול וסיים וכתב דכיון שהוא לכבוד אין כאן משום בזיון ואין כאן משום נער שאין בשר המת מרגיש באזמל כ"ש בסיד והחנוטים קורעים אותם ומוציאים מעיהם ואין כאן לא משום נער ולא משום בזיון עכ"ד. **אמת** שעל תשובה זאת עמדו עליה אבות העולם ובראש' הרדב"ז דפוס ויניציאה סי' תפ"ד והרב שבות יעקב ח"ב סי' נ"ז והרב חויו"ט פ"כ דאבות משנה ז' מרבה רמה עי"ש שהשאל שבהרדב"ז והרב שבות יעקב תמהו עליו דאיך החליט לומר דליכא משום נער ועוד אין בשר המת מרגיש באזמל אחרי שהתלמוד אוקימה הא כריתא שאין בשר המת שבחי מרגיש באזמל דאי לאו הכי קשה מה שאמרו קשה רימה למת כמחט בבשר חי ונסתייעו ממקרא מלא אומרו. אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל ואיך יחליט הרשב"א לומר אין בשר המת מרגיש באזמל? והרב שבות יעקב ועוד כי לא ראה תשו' הרדב"ז כי בימיו לא עלתה על מזבח הדפוס מדתק הרבה וכתב הרשב"א בהשגת לשון קאמר אין בשר המת מרגיש באזמל אבל לעולם מרגיש הנער ועיקר כונת הרשב"א הוא דמשום כבודו מותל הנער ובאמת תירוץ זה אין לו שחר וכמוכן הפשוט דסוף סוף הרשב"א יורע לסדר דבריו ובפירושא קאמר דמשום בזיון ליכא משום דזהו כבודו ומשום נער ליכא משום דאין בשר המת מרגיש באזמל נמצא דהא דבכור בכר אמרה ולא נשאר כי אם ענין הנער הטבעי וע"ז דחאהו בחמת הבנין באומרו. אין בשר המת מרגיש באזמל נמצא דמבדר דבריו דאין המת מרגיש בנערו בדרך טבע ולא שמוחל על נערו ועוד אעיקרא זה חוכה על כל בעל דת לקרב כל הדברי' אל טבעם ולא להרבות אמונות המתנגדות אל השכל היסר הנטוע בנו התינה באמונת השארת הנפש שמהות הנפש הוא ענין נכדל בפני עצמו וכמ"ש הכתוב ויצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים וכיון שכן ענין השארת הנפש מתקרב הרבה אל השכל החד והעמוק כי היא הנפש אינה מתה כמיתת הגוף הטבעי כי אם במיתה הרוחנית על דרך שאמר הכתוב הברת תכרת הנפש ההיא וכיון שאמונה זאת היא מבוארת כי דבר אין לה עם מספטי השכל וחוקותיו הטבעים ואין היא מהדברים הרוחנים אשר הם למעלה מהשכל ואינם תחת ממשלת חושיו הא ודאי נאמר עליה ונפשו עליו תאבל שהרי היא בחיים חייתה ולא מתה כמיתת הגוף וכ"ז מתאבלת כאיכול וטול נופה אבל להחליט להאמין שגם בשר המת מרגיש בנער טבעי אחרי שבבר מת ונבר ובטל מן העולם וכטלו חושיו לגמרי עד כי עלה באשו בכבלי כרזלי המונות בחלו לא באסרו עם בני ישראל המיוסדים הראשונים באלהיות ובדעות ועל דבר זה אפי' קטון שבת"ח יוכל לעלות לקראת נשק ולהלחם מלחמת מצות כזאת מבלי שום ריח ספק. ומי ונלה עפר מעיניך הגאון בעל תוסי"ט שבתבת שם בפס' אבות דבריהם שקולים בשקל החכמה והאמונה החובריות אשה אל אחותה שעל אותה שאמרו רז"ל קשה רימה למת כמחט בבשר חי כתב וז"ל וכל דבריהם באמרים באמת שלמת עצמו קשה ולא שקיימו כזה ההרגשה למת ועשו את שאינו ישנו אבל אמרו הקושי הזה כלפי נפשו של המת הרואה בטיולו של הגוף ומצטערת מאד על זה והרי הנפש היא קיימת והסכימו בזה גם חכמי האומו' רצוני לומר בהשארת הנפש וזה שאמר הכתוב אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל ואמר בשרו עליו יכאב כפי' רא"ב"ע שהוא לשון השחתה כמו וכל חלקה טובה תבאיבו באבנים והוא לשון מושאל לדברים הבלתי מרגשים שהשחתה בהם כמו הבאב אל האדם ע"כ ומבאר הכתוב שאמנם נפשו עליו תאבל בבאב הזה (רא"ב בשחתה הזה וכמו"ל) שהיא רואה ויודעת ומבינה בגוף אשר היתה בו ומהך קרא למד חד מ"ד בסוף פ' שואל שכל מה שאומרים בפני המת יודע עד שיתעכל הבשר וע"ז כיוונו באומרם. קשה רימה למת שר"ל מצד הנפש היודעת והותרע שכן הוא רעתם ז"ל שבמת לא הזכירו בשר וכחי אמרו בבשר חי וה"ל להשות הלשון ושיאמרו קשה רימה למת כמחט בחי אלא אמרו נ"כ בבשר המת אבל דעתם שהוא קשה למת לא לבשר המת **שאינו מרגיש כלל** אבל למת הוא קשה ורצה לנפשו ואל תתמה

שקורא לנפש בשם מת שכן הוא אומר ודורש אל המתים וכו' וכלי שפך שעניו הוא אל נפשות המתים וכו' וכו'. ושוב מצאתי בס' הכלבו שכתב בטעם הקבורה שהוא מפני שקשה לנפש בשתראת הגוף מהבזה ומוטל בלי קבורה וכו' גם מצאתי בחסו' הרשב"א סי' שם"ט נ"ב בפשיטות שאין נער למת באזמל והחנוטים יוכיחו. עכ"ל הגאון המאיר לארץ ולדרים בדבריו הזכים והברי' אלא דזוהי שקשה דעדין לא הטיל ודאי להרשב"א מהקושיא הנלומה מגוף הבלבה דאי בדבריו מאי מקש' תלמודא להדיא דאין בשר המת מרגיש באזמל מהאיא דקשה רימה למת עד שמפני קושיא זאת הוכרח לדחוק עצמו ולומר דאין בשר המת שבחי מרגיש באזמל לומא שאני רימה דקשה לנפש המת ולא לבשר המת ממש וכמו שהוא האמת ומקושיא זאת העלים עיניו הגאון בעל תוי"ט שאם באמת דבריו אמת ודרך והשכל היסר שופטן מצד עצמם עכ"ן זאת חובתינו להיסיר כל מעגל שלא ישאר שום דבר מוקשה בתלמודנו הקדוש לא נגד הדין ולא נגד השכל ומי לנו חסיר בכל דעותיו בהגאון רש"ל ז"ל שבתב (בחסו' סוכתא בחסו' מורש סי' ו') שאפי' כי אין לנו אלא מה שהסכימו חכמי התלמוד וכמ"ש הרמב"ם בפ"ו מה' שחיטה מ"מ מה שנוכל לקרב הדברים התלויים במקור הטבע למקור טובנו שלא יהא בחוט השערה נגד התלמוד ודברי הגאונים נעשה ע"כ וכיוצא לזה בתב התשב"ץ ח"ב סי' קכ"ח ואעפ"י שדבריהם ז"ל הם דברי תורה ואין צריכין חיזוק טוב הוא לסמיך אותם בדברים שבליים כדי להטעימן ולהבין יופי חכמתם ע"כ והרב חות יאיר סו' סי' ט' סיים ובתב וז"ל וכל הלבות פסוקות מסתברא טעמיהו

דבריהם

דכתוב על יומר השכל והסברה ע״כ . ואחר שכן גם הגאון בעל תוס״ט אחר שעלה בידו מן הרחלה ושוב נכון ואמיתי בקיום החכמה והאמונה וישוב הקדוק הלשונות שבפשטי המקראות והברייתו׳ היה לו להתפל להסכי מעצמו תלונת הטוש שבהרדב״ז והיא תלונת הר׳ שבות יעקב מעיקר הסוגיא . דמאי מקשי תלמודא לפי יסוד האמיתי הזה ? וכאמור-וע״כ אין עצמו אלא לומר יפה שיחתן של אבות מתורתן של בנים . היא שיחתו של הגאון הרדב״ז שם שבשתי דברות כלל כל דברי הגאון בעל תוי״ט ושב פי׳ הסוגיא על נכון וז״ל וס״ל להרשב״א כפי הקש״ד דאין בשר המת מרגיש באזמל ושאני רימה דקשה למת יותר מאזמל והוה מצי לתרוצי הכי אלא משום דברייתא אחיא שפיר בהא דמשני אומא אין בשר המת שבחי מרגיש באזמל דתניא מי כתב מגילת תענית אמרו חגניה וסיעתו שהיו מחבבין את הלרות אמר רשב״ג אף אנו מחבבין את הלרות אבל מה נעשה שאש באנו לבאוב אין מספיקין ד״א אין שוטה נפגע . ד״א אין בשר המת מרגיש באזמל ע״כ ואי מת ממש קאמר אין המשל נופל יפה על הנמשל דהא חייס הוו אלא לפי מאי דמשני אתי שפיר דהוו חייס ולא מרגישים באלו בשרם מת אבל לעולם אומא לך שאין המת ממש מרגיש באזמל וא״ת כיון דמתיס לאו בני הרגשה נינהו אפי׳ רימה נמי אינם מרגישים והיכי קאמר ר״י קשה רימה למת כמחט בבשר החי ? ו״ל דרימת כיון דהוי מיתה ובית בדי להעניש אותו על מעשיו מרגיש בו אבל שאר הכרים הוא מרגיש וזה מפליאות השנחתו יתברך עכ״ד דברי אלהים חיים . עוינך הדוחות כי מלבד שהרדב״ז קיים דעת הרשב״א והתוי״ט והוא משפטי השכל היסר שאין בשר המת מרגיש באזמל בדרך טבעי וקשה רימה למת ובשרו עליו ובאב בדרך רוחני ולא עור אלא כי יסוד הסוגיא עלתה לו על נכון וכיון הלכה להלמיה שבאמת לפי משקל הדברים שהיו מדברים בבשר המת שבחי לא היה יכול לתרץ באופן אחר . ועיין ריטב״א דתענית שהביאו משלו הא על הלמוד תלמידי דלוי בר סיסי והתם היו על בשר המת שבחי ועיין יפ״מ שם ולדקו דברי הרדב״ז ז״ל עכ״פ לא אבחר שם הפרש דבר מה בין דברי הרדב״ז לת״ם התוסי״ט ז״ל שהרדב״ז גרסה שמקיים הרגשה לבשר המת ממש שהרי כפי׳ קאמר שבדי להעניש אותו על מעשיו מרגיש בו שלשון הרגשה טופל בדרך טבע אבל שאול מפליאות השנחתו יתב׳ בפרט זה דוקא כמו שסיים אבל שאר דברים אינו מרגיש והקיו״ט אינו מקיים כלל ההרגשה לבשר המת בשום אופן כי אם שנפשו עליו תאכל מרגות השחתת נופה והם באנו לשפיט בענין הזה ולהבריע בינותם מצד משפטי השכל והסברה הבדי התוי״ט ז״ל נראין עיקר כי כל מה שאנו ממעטים בענינים המרבים דברים הוצאים מנגד הטבע שפיר דמי אם לא שהקבלה מפורשת מבריע (ועיין לברכב״א מ״ה סי׳ ע׳ ושם סי׳ מ״ד בבאב הבתבלנים) ודי לנו לתת משפטו הרוחני לרוחני כמו שהוא ענין הכילית הנפש בהשחתת נופה ולא יוחו משפטי הטבעים מכל הדברים הנופלים תחת ההוה וההפסד הטבעי . ואם באנו לדון בזה מצד הקבלה והאמונה פשטי הסיניאית מוכיחין הרבה בדעת הרדב״ז דפי׳ קשה רימה למת הוינו קושי מצד הרגשה הטבעות . שהרי קיים בבחנו בבשר החי והוא דמיון שוה להרגש הטבעות ולא לרוחניות שהוא ענין איכול הנפש ודקדוק זה הוא מבריע הרבה מדקדוקי של התוסי״ט באומרו :

דבמת לא נשתמש בלשון בשר ובחי נשתמש בלשון בשר דאימור קיצר וסוף המימרא פי׳ כוונת תחילתה כמו שכן היא משפטו לשון הקודם בטורע לא כן בדקדוקיו שבאמת נראה יותר דהדמיון שוה בכל הוא דבפליאות השנחתו יתברך נותן רוח חיים למת כדי שיהנים בצער הרימה האוכלת בו כמו שמרגיש החי בצער האזמל . ואם קבלה מפורשת היא הו אין לנו להשגיח על משפטי השכל ודמיוניתיו . כי גם דבר זה יהיה נכלל בכמה אמונות אשר הם למעלה מהשכל ותחית המתים תוכיח ודברי הרשב״א ז״ל אינם מבריעות לא לא׳ הרדב״ז דבעינן רימה מרגיש הנוף הרגש טבעי בדרך פלאי ולא לא׳ התוי״ט דקושי הרימה הוא לנפש ולא לגוף בשום אופן כי הרשב״א לא נכנס בשום הרימה כלל כי אם שהחליט שאין בשר המת מרגיש באזמל כלל ואפ׳ לענין רימה יסבור אז בדעת הרדב״ז אז בדעת התוי״ט ויש לענמור על זה לעת הפנאי בדי להבריע הדבר בפרטי זה דוק׳ ר״ל בענין הרימה (יע׳ מעבר יבוק מלמד שבת אמת פ׳ ראיות לבריע בדעת הרדב״ז ז״ל אלא שאין גם אתה תלמודיות ורוח פסקנות ודיק בכל סרקות תלמודיות שבביא סרב שם כפ׳ כ״ם לקיים מקרגם לבשר המת בבר הבלה שריעב״א בחי׳ לאותם שמבשתו וסר׳ חי׳ לבדות בחב עלותם שנבק שבבל הים בחלים ולא בהקיון וכן הבלה רבינו הלי באון בחשובת שנאונים בקראם שערי תשובה סימן קכ״ו) כי בשאר דברים כולם הה אחד מבכימי״ם ומעריבי״ם שאין בשר המת מרגיש כלל אם לא שלדבר שהוא בזיון הא ודאי כ״ע מודים דהנפש החיה מתבלבת ומלבערת בגיוול נופה . וזהו טעם הקבורה בא״ם הבלבו וזהו טעם מניעת מנהגו כל דבר בזיון שאינו להועלת נופו וגשמתו כי באמת הנפש הבא עליו תאבל מבלי שום רוח ספק ודבר זה הוא יסוד אמונה אשר עולם כל ומנו . אבל בהרגשת בשר המת באיזה מין לבער שיהיה (חיז מן הרימה דבמתלוקת שנוי דבאמיר) הא ודאי כ״ע מודים דאינו מרגיש כלל ועיקר וכלל שבבר עבר ובטל מן העולם ההרגשה לגמרי . ועיין להגאון הל״ח בר״ו בהגהותיו למס׳ שבת דו״כ ע״כ ובעלם ממנו כל זה וע״ז הנוח הענין בצע״ג מאד . וכיורד בדשות אומר . הלא שמע לי אלו ההגהות החדשות להביא בתלמוד דברי האחרונים ולפלפל בהם כי דרך ההגהות הגאונות לחברם אל התלמוד אינם אלא כי אם אותם שהם רשימות ממש׳ למס׳ אז מתוספתות בירוש׳ ומדרש׳ לא פלפול בדברי האחרונים אז הראשונים שענין זה ליך בקיאות גדולה בכל עבר ספרי ישראל בדי לבא אל תכלית דבר אחד . וא״כ הענין עצמו מולאו מעבע הנהה ומבנים במלאכת החיבורים אשר כותלי כ״הם מלאים זיו ומפוקים נוגה וימחול לנו הגאון בר״ו הגם שגדול בכבודו כי האמת יקרה היא מפנינים גם לו גם לן :

והשתא דאיתית להבי ופא לאור דין הרחל׳ מיסקרי׳ למת בשמם בחלי השמים דלמאי תיתום לרחון אותו בחמין ? אי משום בזיון למת ליבא שהרי מעולם לו שמעינו שהרחלת מים קרים בכלל בשני הבזיונות אל המקום שבבר מתו ולאשר חייס עד הנה ולית בהו כי אם לצער הקרירות ותו לא וכלל חי מרגיש לא כן במת דהא אופסיקא הלבתא מעוס הרוותא דחון מהרימה אין בשר המה מרגיש וא״כ מאין הודיס לאסור הרחלת המת במים קרים ? **ועוד** הנני יוסף להבליח ולומר דהגם דיחעקש המתעקש ויאמר גם בלא טעם הרחלת מים קרים למת אין לך בזיון גדול ממנו

אף אתה אמור לו דלא יהיה כזיון זה כנתינת הסיר תוך קברו דגופו כלה בהרף עין · ועכ"ז פסקו בסכיכא חריפא הרשב"א והרדב"ז ז"ל דכל דבר כזיון שהוא לתועלת המת זהו כבודו ועבדינן ליה ונם הבא בהרחצת מים חמין מלבד שהחום ועוד ע"ז שהרחצת מים חמין למת וסריחנו יותר ויותר ויהיה יותר כזיון גדול לחיים ולמתים שמפני חשש הסרחון הותר איסור דרכנן לטלטל אותו ביום השבת כנודע עוד זאת דכבר הדבר מבואר במוהרר"ך בית כ"כ שבכל אותה תשו' החזיק בטעם זה כמה פעמים שבדפוס שלוניקי רע"ז ע"ב כתב שלא נרחצנו בחמין אז מסריח יותר ויתבזה ונדול בכבוד הבריו' ועוד הוסיף וכ' בדע"ח ע"ד אדרבא מצד חמימו' המים יש לחוש שימהר להסריח ושם בא אותו עמוד החזיק עוד וכתב דמים חמין כמת נר' שם סרחון ריותר הזקו מתועלתו כיעו"ש בכל אותה חשו' באורך · אם בזמן מוהרר"ך כך מה נאמר עכשיו בחיאורופה ע"פי מוקיש הרשים שהוחקו להלין המת בקין כ"ו שעות ובחורף ל"ו שעות ? הא ודאי אחר כל אותה המלחמה (ושיגיעו רוחות ובלילה המת מיעל לפנינו תפיח וברוחו עילא עמי ועלא כאלו עד כי מיבדמים להקשיר קטירת המים להעביר ריח חביאות בנו ומפורסם) כל מה שתוסיף להרחיקו במים חמין אתה מוסיף סרחון גדול ונצר בעלי חיים החלטו אשר לא ישוער ולא יספר ואין לך כזיון גדול לחיים ולמתים גדול מזה · ואחר שנמצא הדבר מבורר הן מצד החום הן מצד הדין דמים חמין למת יותר הזקו מתועלתו ויותר כזיונו מכבודו ומים קרים הן הן תועלתו הן הן כבודו הא אפשר לכתת הלכתא מהרשב"א והרדב"ז ז"ל דכל דבר שעושין למת לכבודו אז לתועלתו אין בו מנוס כזיון ולא מנוס לצער · והא דין לוקח שתים בכבודו ותועלתו כי תועלתו שלא יסריח יותר זהו כבודו תדע שלא יתבזה בעוני הבריות ואת שנות שנפשו עליולה תאכל מרחוק

סרחון נופה ודין קבורה הוכיח וכמ"ש הכלבו :

ואחר שהובדר הדבר בירור שאין אחריו במוהו · שאי אפשר בעולם שיהיה טעם דהיו בהרחצת מים חמין למת ר"ל שלא נמצא ולא ימצא טעם למנהג הרחצת מים חמין שהוא מצד עצם נפש המת ממנה ולליה כי הדרכא יותר כזיונה מכבודה · אחינו נעלה לתור ולחפש על טעם סברוי שממנו הושתת המנהג הזה כי הא ודאי הוא ולא אחר ונמצאנו כי נרשמנו בעיקר מנהג הרחיצה שהרי גם מדברי הכלבו גם מדברי האורחות חיים המובאים למעלה ראש מבורר הדבר בבועתא בבותתא דעיקר מנהג הרחיצה אין לו עיקר מטעם נחת רוח לנפש המת מצד עצמה כי אם מצד החיים שלא יקולו בטיבו ובהריא קאמרי כן ה"כ גם טעם המנהג של איזה מקומות שנהגו לעשות רחיצה זאת בחמין מאין הידים לומר שהוא מטעם אחר ? אם לא שמטעם זה ונופיה כי שלא יקולו הנשים בריחו היוסיפו לרוחלו בחמין כיון שהרחצת חמין מטבעם לנקו' יותר ויותר וכן מבואר הדבר להריא בדברינו מוהרר"ך שם דע"א ע"ה וז"ל ואף אם נאמר דקלת מלוה יש בדבר דלא לחנם נהנו להרחיקו בחמין אלא ראיות בזה טעמא או כדי לנקותו היטב שיהא נקי מכל טינוף ובטעמא דרבי חייא דפ' אלו קשרין וכפ' כל הוד · דקאמר לבניו אל תקברוני וכו' או כדי שלא יקולו הנשים עדיחו וימנעו מלהביאו לבית הקברו' ע"כ ואחר שהדבר מבורר להריא שהרחצת חמין כדי לנקותו היטב נגעו בו מנוס טובת הנשים כדי שלא יקולו בריחו ולא מנוס עצם המת · א"כ מינה דעכשיו דמלוגים המת לוות ולולה עד חצות והמת נתפח והרחל' החמין מוסיף סרחונו עד להפליא ופיתח נקבי עוריו ויכם ויצא החולה כל לחנתו וחולו והעם לא זאת שקטים ונמנעים מרחיצה זאת אלא כי פחד קראם פן תדבקם חולי המדבק אשר בו ומחו ויש לחוש חשש ודאי שמת היו נמנעים מלהביאו לבית הקבורה · הא ודאי דיוא ויבוא לעמוד ולגזור כגזרת עירין פתנמא על מנהג זה ולבטלו כחרם הנשכר ולא יזכר עוד והשתא אם מעיקרו נתקן מנהג הטיבוף דקיל בעורו לבני אדם כנודע ומפורסם כ"ש דמטעם זה עצמו ראוי לבטלו דעכשיו לפי המוק החדש כי הוספת מים חמין הוספת סרחון למת הוספת סרחון הוספת צער אדיר וחזק וסכנה גדולה למשתדלים בקבורתו וחשש גדולה וקרוב שימנעו הנשים מלהביאו לבית הקבורה ואם יביאוהו יהיה הולכת המת בכזיון מבחול כי ריחו נודף כאין מושיע :

ואל תשיבוני שהרי רבינו מוהרר"ך לא על טעם כדי שלא יקולו הנשים בריחו כלבד נשען לענין הרחצת החמין שהרי לעיל מזה כתב טעמא נמי כדי לנקותו היטב שיהא נקי מכל טינוף ונסתייע מעובדא דרבי חייא דאמר לבניו אל תקברוני וכו' · והתם ודאי הוינו מטעם החיים כי אם מטעם שהנשמה מתבוישת · וא"כ נם הטע' לנקותו מכל טינוף דקאמ' הוינו כדי שלא תתבויש הנשמ' וכן מוכח להדיא מכל מה שהביא הבלבו היטב יו"ד סי' שכ"ב אות נ' שאחר שהביא לשון הרוקח שמחממין את המים לרוחצו הביא כמה דברים מס' החסידים וס' מעבר ובכ' וס' החיים שבכולם עיין עליה' שלענין הנשמה שלא תתבזה נגעו בה · ואחר שכן הרי תברא לכל מה שכתבנו דענין הרחיצה או בקרים או בחמין לא לענין החיים כדי שלא יקולו נתקנה אלא נם לענין הנשמה נתקנה כדי שלא תתבויש מראות טינוף נופה · על זה אף אתה אמור דמלבד דכל הדברים הנאמרים דקיים כאלו אשר אין בהם לחלוקת דיבא ותורה אין להשגיח עליהם כל כך כי אנן מתעיתא וספרי הפוסקים אשר בית ישראל נכון עליהם ודעינן ולא אחרונים וספרי החסידים לענין ליבנם בס' שבנה הו ס' לצר בעלי חיים שהם מקדמוני הפוסקים דלא נעמו טעם הרחיצה כי אם מטעם שלא יקולו הנשים ותו לא · וכל שאנו מנדלים לעבדם כרחצת חמין אנו מחייבים לבטלה מטעם זה נופה וכמו שהוא ברור לכל בר דעת עוד זאת דגם הטעמים הקדושים והרוחניים אשר בא דברוהם בספרי החסידים האחרונים האלה לא נאמרו שעוריהן שלא באותם הדורו' של קודם המאה האחרונה הזאת אתכם שנתקרר הרוח היו נטפלין לרוחלו ולקוברו כמו שכן מתבאר בס' הרוקח שכתב' כשנפטר ונתקרר כי הרוח ולא ממנו מביאין מים ומחמין אותם וכו' · הרי דמנהגם היה לרוחלו תכף שנתקרר וכמו שהוא עדיין בכל הרעות ושמעבאל שאחר שנרחו בו כל הסימנים הידועים לרוחלים ונדול שבכולם פתיחת נקביו והקרי הזב ממנו תכף מפשיטין אותו ומניחין אותו ע"נ קרקע וכשהנעני באוכן זה שעדין המת אין לו ספק כיאות הא ודאי מהיות טוב לנקותו היטב בחמין אל תקרי רב דלמאי מיחים הרי עדין הוא כמו חי כמו חרון ואי מטוס שאחר הרחיצה בחמין ממהר להסריח כמ"ש מוהרר"ך וכמו שהחום מעיד על זה הרי תכף נותנין אותו באדון ומוליכים אותו לבית הקבורה הרי אין נגע

ואין

ואין פנע לרוחניים והוא נתת רוח לנשמה שבאשר כא כן ילך נקי מכל עיונוף · וכהאי ורקי שייך שפיר מנהג לרוחקו כחמין לתוספת נקיות מכית ומכחין (ואפילו באופן כזה בהכף בתוקה הרחילם כמו שנוקנים בארל ה ומשאל דליכא חבב סרחין עב"ז לא נסני לריחלי בחמין ויום רלים מיתבת כי מנהג הרחלת חמין חדש סוף שנחדש בוריחי מומן קרוב)

אבל אין מי שיעלה בדעתו דלאחר שנגזרה גזרה זאת להלין המת כל כך שעות ומצוות עד שיראו בו סימני כיאום דעב"ז נרחצנו בחמין מפני אותו הטעם כדי לנקותו היטב והלא הנשמה יותר ויותר מלטערת בגוול גופה שמת ומסריח וירוס תולעים ויבאים וכבנת החיים הנטפלו' בכבודה פן הדבקים רעת גופה מאותו המעט הט נוף (שבר בהנקה בחמים קרים פעם ראשונה ובכידות פעם שנים) שאפשר לא בחנקה הטיב מפני שלא היה בחמין זה הכל ורעות רוח למי שחושב כורות ונפשות כזה והלא מעובדא דמוהרד"ך יולא דין שלפנינו לאורה בהלף מינו ק"ו שהרי הת"ס הוה עובדא שמת בערב שבת והיו מוליכין המת לקבורה תכף כמוצאי שבת שהרי ליכא בי אם כ"ד שעות בין מיתה לקבורה ועכ"ז משום שלא יסרים וטלטלוהו ורחצוהו בחמין שהוחמו מערב שבת ומכלל נוחות שלוחה עזר"ת מוהרד"ך שם באותה תשובה כתב בדע"ט ע"ד וזל · דהי משום שלא יסריח ויתבזה בין החיים ובדבחובבא ומיקוהו באדון כלא רחוצה וכו' וכו' ולא יתבזה בין החיים ותדחה הרחילה אף אם היה קלת מצו' ולהוריחה הוסי' טלטול דהא בדחי' לא מצאנו לו לא שורש ולא סמך בתלמוד וכו' ובבר הבאתי שאר דבריו לגעל עיון עליהם · והרי הרב לבי נדונו שהיה שעברו כ"ד שעות בין מיתה התיר להניחו באדון בלא רחילה כלל ובתב דתדחה הרחילה אף אם היה קלת מצוה ולא ידחה איסור טלטול · בנדון שלפנינו דכל המתים דינן שוה להניחם כ"ד ול"ו שעות ובודאי מסריחין באשר עיונינו רואות וכלות הינו דין שהדחה רוח חסידו' של הרחלת חמין מטעם הבאים והסרחון המוסיף הבל שים בו חטא בסכנת נפשות ודבק הרבי ? הא ודאי החולק על זה אינו אלא מן המתנגדין והדרכה כל מורה הוראה והוא רב עדתו באחת מעיירות הללו ודבריו נשמעים ומהר לבער המנהג הזה באשר יבער הגלל עד קומו ושבריו בפול ומבפל מן השמים כי הלל ילל ודאי עמו ישראל מתחלואים מעונים ה' ילילו ונורש נחת רוח אדיר ומורא לנפשות מתי עמנו בית ישראל ועליו תבא ברכת טוב :

וקודם שהגיע לפני הקורא נוסח מעשה ב"ד אשר שלחתי למע' אנשי החברה הקדושה של רחילה כדי לבטל לגמרי הרחלת החמין למת · חובה עלי לשים לפניו מעשה שהיה אחר ששלחתי נוסח המעב"ד ואחר שנתקבל ברחמים וברצון ונחפשט כי נרחצו ג' ד' נפטרים כמים קרים · **ומעשה שהיה כך היה :** שהיה זקן ועש"ה מוחלט ברהוהו הנוד דין הזה נקיט ליה בלבה כי נדמה לאוזנו הע"ה שהתרתי את האסור ונגעתי בכבוד המתים והחיים וע"כ בשעת מותו הוא ציוה בצוואה נמרצה לבני החב"ק של הרחילה שלא ישמעו אל המנהג החדש אשר הנהיג הרב החדש להרחיץ מתי ישראל במים קרים כי הוא מנלה דעתו כי רצונו דוקא במים חמין כאשר היה המנהג עם אבותיו והבית הביתיו ויהבוף רגליו אל המיתה ויגוע ויומת ותבף בא ועמד לפני משפט החברה הנז' כמוה"ר מנוח קורקוס הי"ו לדרוש את הה' בדת מה לעשות · ואני כשמבני על הדין ועל האמת וכמו שיבא לקמן בע"ה · תבף ומיד קמתי קל חיש והלכתי אני בעצמי עם מע' כל החברים לבית הנפטר הנז' ובת אמרתי לו כמדבר פנים אל פנים · אתה האיש פ' בר פלונית ער עבדיו היית בעצמה דשקרא ולא ידעת בין ימינך לשמאלך ולזה חסרון ידיעתך ודמיונותיך הבוזבות הטעיך לצוות צוואה בזאת אבל לעת עתה הנך בעולם האמת · ואם תזכה אחר המירוק הנאות לקבל פני שכינה ותקבל פני הרב הבהן הגדול מוהרד"ך ז"ל רב מפורסם שבק"ק קורפו יע"א מזה מאות השנים והוא יאמר לך כי יפה נזרתי ונם שאל כל חכם מחכמי ישראל שתמצא שם · ויאמרו לך שלא היה כיוך בח לצוות ולחייב החברה הקדושה הזאת שירחיצך במים חמים עד שיפתחו עוד דקי נקבי עורך הם הנקראים פור"י בלע"ז פן תדבקם רעת המחלה אשר חלית מפניה ושלא כרין עשית מחסרון ידיעתך ה' ימחול לך בעבור שמו הגדול · ובנמר דברי אמרתי לאנשי החברה בכבוד רבותי! נרחיץ הזקן הנכבד הזה במים קרים כמנהגנו אשר הוקבע לדורות עולם ודי הקיה בו כראשונה ויד כולכם החברים באחרונה וכן נעשה תבף ונשמע ונתפרסם הדבר בכל העיר ומאותו היום לא נמצא עוד מי שצוה כזה :

ועתה אודיע לקורא על מה סמכתי בהוראה זאת ותבתב זאת לדור אחרון למען ישמעו ולמען ולמדו מורי הוראה אשר בנילי לתת גוים בהוראה הדרך ובתקומית בעלי ניחוחים באלו נתיבה ולבם יהיה בשמיר ושית להורות לבני ישראל ולתיקון הדורות דהנה עיקר מעורין אינו אלא הם היו חייבין אנשי החברה לקיים דבריו של מת משום הא דקי"ל מצוה לקיים דברי המת אז ולא ובהשקפה ראשונה ישר יחזה כי אין הנדון דומה לראיה בשום פנים שהרי בבר בתב הריב"ש סימן כ"ו דבל זה דאמרינן מצוה לקיים דברי המת היינו במה שזכו היורשים מבח ירושתו אבל במה שהוא של אחר אין בבן מצוה לקיים דברי המת וכמו שבתב הרמב"ן · ואעיבראה הם סיני אות ערוכות למקומותם בהרשות"ם ובברא גדולה ופינה אמתית דהא לאו הבי מה בחו של מת לחייב להחרים בממונם או בגופם דבר מה ? זה לא חשב אנוש והרב שבות יעקב ח"א סי' קס"ח הביא על פינה זאת ראותה מופתיות מפסטי המקראו' דיוסף ודבית הרבבים ובתב דלא מצינו בשום פוסק שמצוה לקיים דברי המת בשאר מילי אפי' בלואת אביו ואמו עד דהוצרבו הש"ם והפוסקים לומר · מבבדו במותו כולד היה אומר דבר שמועה מפיו אומר בך אמר אבא מארי וכו' ולא בא אמר דחייב לקיים צוואתו ועוש"ב שהעלה שאפי' נשבע הבן בת"ך לקיים צוואתו עכ"ז אמרינן בל זה עשה בדי שלא תטרוף דעתו ועיין מתנה אפרים בתשו' דאשונה שהעלה להתיר השבועה והשביעה עמי הרב תנא בעל מש"ל ז"ל · ותמהני עליו שלא נשתייע מר מבל הדברים הגדולים האלה המובאים בתשו' הריב"ש והשבות יעקב ז"ל ולא הזבירם ולא העלם על לב שפתיו והם הם עיקר מעריה ולא בדרך נוזמא ובמעט דלה מים מבורות עמוקים באלו היה מקום לחיל לצוואה זאת והרואה יראה בי בדונו הוא בדין אחד עם אותו של הרב שבות יעקב · איך שיהיה נמצא הדבר מבורר דעיבר דין מלד"ה היינו דוקא בשלו ולא בשל אחרים וגם הבא מה בחו יפה של מת הזה לחייב לאחרים לבבנם הפי' בס' רוח חולי ודיבוק ? הא אין לך

מצוה

מצוה כשל אחרים גדול מזה ועוד הגני יוסף להפליא ולומר דאפי' אין ריח נזק לא כנופש ולא כממונם של אחרים ע"י ליאת המת עכ"ו לית דינא דמלך"ה כשוס אופן שהרי מלבד דהכי משמע מתשו' הריב"ש והרב שבות יעקב ומרגיותיהם הנאמנות כיעוש"כ דאי הכי ליתא תלמוד' דחייב הכן לקיים צוואתו של אביו אם אין לו נזק גוף וממון? ומדלא השמיענו דין זה הוכרר להדיא דדין מלך"ה אינו אלא כענין הנוגע לגופו ולממונו של מת ותו לא וכר מן דין כלאו הכי הוא תלמוד ערוך בכתובו' דק"ג דמכל ליאות רבינו הקדוש המובהאות שם אין גם אחת שנוגעת לאחרים כי אם על גופו ועל כיתו ואפי' מה שציוה נמלוקל כנו נשיא הייבו משום דהנשיאות ירוש' הוא. מדכתיב למענו אריך ימים על ממלכתו וכיון דממלא מקום אבותיו הוא בירשת חנא ק"כ היה יכול בחייו לגזור אומר ולומר. נמלוקל כנו נשיא כאשר המליך דוד לשלמה כנו בחייו נמצא דנם צוואה זאת הוא ציוה בדבר שלו ולא של אחרים. ורשיה לדבר דרבי חנינא בר חמא לא קיים צוואתו ליסב בראש ואי ס"ד מצוה לקיים דברי המת גם כשל אחרים מאי היא דקאמר לא קיבל משום דר' אפס היה גדול ממנו כ' שנים וכי כדידיה תליא מילתא? והלא צוואת רבינו הקדוש קא מקיים? ורבינו הקדוש ידע דר' אפס גדול מר"מ כ' שנים ועכ"ו כתב בו בשביל רוב חכמתו ועומק פלפולו דאי מסתכח תורה מישראל הוא מהדר לא בפלפולים ובדלקמן בהוהו עמוד ה"כ אחרי דהיה כ"כ גדול בחכמה מר' אפס צוואת רבינו הקדוש תכא ותבריע במלך"ה ובטל חסידות זה שהיה גדול ממנו ר' אפס כ' שנים? אלא ודאי דבענין הנוגע לאחרים אפי' כלי שוס נזק גוף וממון לית דינא דמלך"ה כשוס אופן ואפי' שע"י קיום צוואה זאת מתבטל המצוה והעושה יוצר עכ"ז לית ריח מצוה בדבר וכיון שהענין כן הוא כמקור הדין ע"ז שפיר עבד ר"מ דלא קיבל כי היה הדבר כורו למחול והוא כדור. (ישיין ירושלמי פ"ד דתענית אבראם כה טעם אחר למה לא בתמנה כימיו של רבי והמנין כילו מסיבה ממה שהיה בכלי ובחלבם קצת הרחום והוק)

ובכבר רשיתי להרב יד"מ דבר"ך ע"א שהביא דאיה זאת וכתב עליה דדאיה נכונה היא אלא שקיצר הרבה במקום שאמרו להאריך ודוק וכ"ז אני כותב אפי' אם יהיה נחת רוח למת נופיה כצוואתו ולא מטא למת שום נזק כ"ם בגרון שלפניו שלפי מה שהעלינו בכל האמור בעיקר הפס"ד של מיס חמיס למת בזה"ז שמשהין המת ליום ולילה עד חצות שמלבר שאין לו תועלת אלא אדרבא נזק גמור גם לו גם לאחרים כנון דא ודאי כל האומר דנאמרה בזה מלך"ה אינו אלא מן המתמיהין ודמי כדלא נמר שמעתתא ומדין מי שציוה שלא יעשו לו מצבה שהביא הר' חיים שאל ח"א סי' ע"א או' ו' ונא דינו בק"ו דהשתא ומה התם מפני שים סוד ותיקון לנפשו כמלכה לפי דברי האר"י ז"ל שלא נזכר ממנו החכם המצוה פסק הרב שלא יעשו כצוואתו הכא דרחיל' חמין לפי שינוי מנהגי הזמנים דהוא נזק גמור גם לו ולאחרים לא כ"ם והוא ברור:

וזה נוסח המעב"ד אשר שלחתי לחברה הקדושה לבטל הרחצת חמין למת

משלי עץ חיים היא למחזיקים בה והומכיה מאושר

דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום

רפאות תהי לשרך ושיקוי לעצמותיך

כן דרכי תורתנו הקדושה וחוקיה ומשפטיה ומצוותיה ונימוסיה ומנהגיה הקטנים עם הגדולים דברי תורה ודברי קבלה ודברו סופרים קלים וחמורים כולם כלכתם ולכו על סגנון זה כלי שוס ריח ספק למימונים בהם;

על כן בדשות תורתנו הקדושה אמי נוזר על חברתנו הקדושה של **רחיצה** הכון בדרך לעבר אמן שמהיום הזה ולעולם לא יורשו לא הם ולא הבאים אחריהם לשרת בקודש לרחוץ מתי ישראל במים חמין **כי אם דוקא במים קרים** כל הרחיצה מתחילתה ועד סופה

עור זאת מחוייבים להזהיר גדולים על הקטנים שכל העושה תכריכין למתיהיה מן הפרט או מן הכלל יחויב לעשות כים שיעור שתכנס בה יד הרוחץ בריות ושיותן בתוך הכים הזה חתיכות רקות של בוריה וזה יהיה כדי לרחוץ כל מכושיו אחור וקדם וכל מקום ששייך בו טיוף או שנראה בו טיוף כרגלי המת והרומה ומה טוב רחיצה שנית לכל נוף המת בבוריה וכן יהיה לרוחצים חתיכות נחושת רקות לנקות היטב לפורני הידים והרגלים ובאשר כא כן ולך נקי ובר בכל האפשר בלתי שום נזק לחי הנטפל בו ובדברנו זה כן יקוים דבר וכן ראוי לנהוג לטובת החיים והמתים וכן הוא מנהג ע"הק **ירושלים תובב"א** ומנהג כל עיירות גדולות בחכמה ובמנין שבאשיא

ואפריקא אשר עברתי בהם וכל המערער על זה ודע נאמנה שנתן לער למתי ישראל לפי סודן של דברי' ובפרט בארץ האיאורופה שמלינים את המת שעות ומנויות ליום ולילה עד חצות לפי חקי המדינה בהא ודאי מוסיף קלנא להאי גופא קדישא ונורם שבנה למתעסקים בטהרתו ושומע לנו ישבון בטוח מדברים העומדים ברומו של עולם ושאנן מפחד דבק ארס המולאים הרעים הרחמן ויגלנו כור"א:

בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי ה' דבר:

כה דברי מרבין תורה בישראל בק"ק רומא יע"א הכא על החתום בחוה"מ שלחנ הפסח הקדוש התר"ח לויר' ברב עוז ושלום.

המשי"ח ס"ט

סימן י"ג לוויין יע"א

ישאלתני אהובי הרב החוקר התורני ועזרך אלהים להעתיק לך אחת מצוואות הרב שולחן גבוה הבאות בדים ספרו י"ד ח"א הצואה העשירית אות בחות כי אין הספר מצוי אצלך ושאודיעך מאוזה מקור תצבה הרב ז"ל כי לפוס ריהעא לא מצאת ידיך בבית המדרש:

תשובה הא לך נוסח הצואה העשירית. עוד אמי מצוה לחברה קדושה שתכף אחר פטירתי שיפשטו אותי כל בגדי ויניחו אותי ערום ועריה בשאר יצאתי מבטן אמי רק שיכסו טפח מלפני וטפחים מלאחורי

מלאחורי ויניחו אותו ע"נ קרקע כלי הפסק סדין או עפיט או שום דבר אחר וכה יאמרו החברה הקדושה: הם נתחייב הנפטר הזה סקילה יהי רצון שיהא זה תשוב כאלו נסקל כב"ד הגדול שבירושלים חובב"א וכן יעשו לו שאר ר' מיחות כ"ד כדרך שאנו עושים בערב ר"ה ועיה"ך ואל ימנעו ממני שום דבר מר' מב"ד משום שזהו כבודי לעשות נח"ר לנפשי אולי תעלה ארוכה לי ע"כ. ועל מאי דשאיל לן מר מאיזה מקור מקבה הרב ז"ל נראה זאת לפום ריהטא חפשתי באחרונים על על ולא מצאתי ריח מזה ואפי' בס' מעבר יבוק כמעט שבברתי ע"פ כולו ולא ריבי מאומה מזה הוא' יש נוחלין נוראות להרב נפחלי כ"ץ אונו כודי וכבר נראה גם מנוראת הרב שולחן גבוה נופיה שהוא כמתמיה עניו זה שהרי מבדר הדברים כשמלה בנוראתו נומר שיעשו לו כמו בערב יוה"ך דמזה משמע שהוא התמיה עניו זה דאי לאו הכי היה רושם וכיתב כמו שכותב בס' פלוני ואין ספק ששורש לדבר זה הוא ממ"ש בברכות ד"י ופסחים דב"ו על חזקיהו שנירר עצמות אביו על מטה של חבלים ולפי דעת מוהרש"א בחי' אגדות פ"ב דמכו' מוכח להדיא דעשה זה משום כפרה ולא משום שיוסרו הרשעים כפרש"י הרי שענין הנדודה ע"נ קרקע או ד' מיחות כ"ד שהכל ענין בזיון למת הוי לכפרה אלא דיש לדחוק דאין משם ראיה כלל דמאחר עלות בידינו מתשו' הרשב"א והרדב"ז והתיו"ט הנזכרים בסי' הקודם לזה דאין בשר המת מרגיש בצער טבעי אפילו בחומל הזה ואינה מרגשת כי אם הנשמה בבזיון נופה ותו לא א"כ הא תמיה כשעושין לו אחרים נדודה והרבע מיחות בית דין כתו שעשה חזקיהו לאביו הא ודאי הוי בזיון גדול שאין אחריו המינו והבשת' מצטער' יותר מדי והוא כפרתה אבל כשהוא מצוה בדבר הזה דבבודו של אדם זהו רצונו א"כ דל מהבא בצער טבעי שאין בשר המת מרגיש בחומל דל מהבא נ"כ בזיון הנפש בזיון דהוי כרשותו ורצונו הדרבא בכבוד גדול עושין לנוף לקיים מאמרו ומסתפינא שלא יצא הענין אל חשש ויהרא וכפרט בז"ה דאיכ' לענ כי דור הולך ומתמוט' בעונות ובכבר הנעצו להתחבמות שבתב הרדב"ז בסוף אותה תשובה בענין השלבת הסיד וסיים ובתב תמיס תהיה עם ה' אלהיך בלי ספק (ושיב אחר מצאתי לברב שלמן נבים ניפים וו"ד ח"נ סי' שנ"ב או' ע' שבביא מדברים מפם ס' פבנם וסיים ובתב וו"ל: ושאר דברים שבתבתי בנוראתם שלי כ"ו נוראות בחבון שם סי"ם ע"ב הנה אל ב' ואבר לבו למציא דברי חפץ מפיבן חילוף סבו"ב נוראתיו אלא שאין ס"ז אם מצוי בודי לראות אם שום ליום דבר ראי לפי בבי שיש לו להודיעו בנוראתיו) ושוב מצאתי להרב בנימין זאב רוני קדיש סוף סי' ר"ד שהביא מנוראות הרב ר' אליעזר הלוי ז"ל שאחר שסידר נוראותיו בענין הדחיבה (ולא סובור מיס מחמין בגלל ראים זם חדש בחשבנו') סיים ולויה וו"ל רחוק מקברי שלשים אמות ישובו אחרוני עמי על הארץ ויוררוני בארון עם חבל עד הקבר ובבל ד' אמות ועמדו ויבהו מעט ויעשו בך ז' פעמים עד הקבר להיות כופר לעונותי וסיים בעל בנימין זאב וו"ל וכן ראוי לעשות בדי שיתבזה בעו"הז שיתבפר לעוה"ב ע"כ הרי תלאנו שורש וענף לנוראת הרב שו"ב ז"ל בנוראת' גדול הדור הוא אלא דעדין לא נתיישב לי תמיהתי דאחר דהוא מצוה בדבר מה בזיון ום לנפש כי א"דבא רצונו של אדם זהו בבודו ואין לנו אלא לומר על לב הדחק דבזיון דסוף סוף הוא בזיון אמיתי להאי נופה קדישא בשעת שמנדרין אותו או נותנין עליו ד' מיחות כ"ד הנפש מצטערת מראות בזיון הממשיי הזה שעושין

להנוף. ומה לנו שהמנדרין מושבין בדעתם לבבדו בעשייתם רצונו סוף סוף המנהג הוא בזיון החלטי לנוף והנפש הדומה בזיון ממשיי בזה בפועל נמור ודאי מצטערת הרבה ובזיון שלא הדבר מפי בתה דאשיטים אין לנו אלא להפך בזבותם בי אונון הוו בקיאי טפי מינן בענין האמונות והדעות והוא ברור:

ותא אחוי לך ידידי השואל! דבר פלא שאירע היום הזה ממש פה רומי יע"א שהיום הזה שאני בותב לך תשו' זאת אירע שבלב"ע אים יהודי פשוט א' ולויה שיעשו לו ד' מיחות כ"ד ובחדא מהם הוא הנדיר' במקום סקילה והיה מנהגם שמנדרים המיתה מפתח בית החיים עד הקבר ואין ספק שמנהגם זה לוקח מצוואת הרא"ה המובאה בס' בנימין זאב סי' ר"ד הנו"ל ואנשי החברה סיבייהו בקטי ואזלי וקיימו צוואתו ולא שאלו את פי וכשנתודע הענין להעומדים על הפקודים ממוני הזמן שלחו לפני חד מהם המו"ן כה"ר מנוח עזבאדיש נר"ו לדרוש את ה' אם יצאת מפי הוראה זאת שיש בה לענ הגויים עד להפליא ואין בית הקברות הוא בתוך שבונת הנוצרים ולפנינו בתה שוקים ורחובות ופלטרין גדולים ואינם בני עמונו רואים מגנד מרחוק את כל הנעשה וכדי בזיון ולענ הגויים אדיר וחזק ועשה שבאמת דבר זה הונהג מאז הגויים חדא שלא היה דבר פשוט בי אם לאחוה גדול הדור שהיה מלוה בך אחת לשנים או לע' שנה ובעבשיו הותרה הרצועה שבכל המינו בי נגע ואחת ה' בלבבי מלוה מבוערת בזאת ובעבשיו בי רוח עלמא והגוללים דעתם עלן לקרבנו בהבה ותוכת הקורה דבר פומבי זה נורם חילול ה' גדול ולענ מופלא שאין אחריו בתוהו ואפי' עניתי לו בי גם הבבי לא ידעתי בלתי היום בי לו ידעתי קודם לבן הייתי עומד בפרץ לבטל מנהג הזה בבל בחי ומומיתי לו הא קמן חשו' שאני בותב לווין יע"א ע"ד

פתגם והוא פלא בתה בחו של מקרה. ואומר:

הנה אם בחנו לבטל המנהג מבל ובל ר"ל שבל מי שיטה הנדירה והר' מיחות כ"ד גם בהיות המת בביתו ובמומותיו שלא נטה אין לצוואתו הא ודאי אין בחנו יפה דאין לך מצוה לקיים דברי המת גדול מזה שהרי הבל הוא בשלו ואין ינגע לאחריים לא בגופם ולא בממונם א"כ דוקא יתיב לקיים בל צוואתיו לבפר על פשע ולמחול אשם ובבר יצא הדבר מפומייהו דרבנן קדישי לקדושים אשר בארץ המה ומי יבא אחריהם? אבל מה שהרין נותן לבטל הוא דוקא אותו הפומבית לגדר המת מפתח ב"הן עד הקבר בטלת הרא"ה המובאה בס' בנימין זאב הנו"ל דלא תהיה צוואה זאת גדולה מתקנת חבמי התלמוד בחזרת העמידה שבא הרמב"ם ז"ל וביטלה במבואר בתחילת ס' מעשה רוקח ובתשובות הרדב"ז הישנות סי' ד' וסי' ל"ד (ובמ"א מאדבתי על זה בבל מה שבתבו מאחרונים בזה) ועוב' טעמו משום לענ הגויים ובשנעריך לענ הגויים שבבדון הזרת העמידה לענ אשר בגדון שלפנינו ועלה בחבר ומאתים ואת האלף ולאין בן בי אין לך חרפה וקלסה לחייב ולמתים גדול מזה ומה בחו יפה של מת הזה לחייב לאחרים שיתבזו בפומבי עצום בזה והוא בזיון אדיר וחזק נונע לבל הקהלה שאין אחריו בתוהו עד שאין צריך עליו ראיות ומי נבר יחיה ולא ירגיש בלענ הגויים ההחלטי הלזה? ועיין להרב חיים שאל ח"א סי' ל"ד שבשאל על רב המקום שציוה עליו שלא יספידוהו והקהל טענו שזהו בבודם להספידו ובמעט יש חילול

ה' כין הגויים והמון העם · והרב ז"ל ירד כמה לדרים להראות כמיפת חוקך ראית בקיום צוואה זו מניעת כבורם כיון שמספידין אותו בכיתו ואז יאמרו בגויים כי הוא מקומן של שבחין ועו"ש נמצא דאי לאו טענת הרב ז"ל להבחים החילול ה' שכין הגויים וגם טענת מניעת כבורם הוא טענת הקהל שפיר טענה אפי' כדבר שהוא בשוא"ת כמו מניעת ההספד כ"ם בבזיון מבהיל כזה לגרור המתים מפתח ב"הקבר הקבר בק"ע מפורסם כזה הא ודאי אין כח ביד המת לעות כזה ואין בו ריח מלד"ה אלא אדרבא הוא חילול ה' אדיר ונורא כי ע"כ נוהרי בכח תורתנו הקדושה על קהלתנו רומי יע"א ועל כל אנשי החברות ההולכים לבית הקברות שאם בחולי היה מי שמיה כזה ר"ל שיעשה לו איזה כיון פומבי כנדיריה וד' מיתות והדומה שאסורי' לקיים ליאתו חוץ מביתו בשום אופן שבעולם כי אם דוקא באם שאירע שאיזה איש מאישי ישראל הקטנים עם הגדולים אפי' רב גדול אם יהיה כזאת תכף הקרובים או אנשי החברה ווויעו הדבר לאנשי המעמד הקדוש הי"ו ואם יהיו לעשות לו בצוואת הרב שולמן נבוה שהכל היה בביתו ובחומותיו מן האנף ולפנים ושום זר לא יקרב לראות מעשה זר כזה כ"א אנשי החברה הקדושה אנשים אשר יבררו אנשי המעמד הנז"ל הע"י כי עפ"י והיה סדר הנהגת קיום צוואה זאת עלפי האמור דוקא ותשקטו הארץ ·

סימן י"ד

שאלה נכבד אחד מנכבדי ובכירי עירנו יע"א גומל חסדים טובים ירא את ה' מנעוריו עושה צדקה בכל עת סוחר מפורסם ומוסא ומותן באמונה ומלכים ווועלי ארץ כולם מסביבים לפתחו ויהי היום הן בעון בהפך עליו הגלגל והגיע לשברים הפלא ופלא עד זכולא כתרייתא ונהפכו פניו לירקון כלוא ולא יצא מפתח ביתו החולה מפני הבושה הגדולה כי היו הגויים והישראלים מלעיגים עליו כאמרם כי כל צדקותיו לא תזכרנה כי עשאם בממון אחרים ובאלה רבות אשר לא יוכל שאת הבושה והכלימה ויהי היום ואני השואל עברכם יוסף אחיכם מנהיג הקהלה יע"א נכנסתי לבקרו ולדבר על לבו ולנחמו כאשר אבלים ובאם והן בעון ראיתיהו כמעט אבור כדעתו עד שבדבר דברים אמר לי כפירים מאסתי חיי ואיני מוצא שעת הבושה לבקור מות מחיים ונתבכרתי לדבר על לבו בכל כחי וימאן להתנחם בטוענו כי לפי דעתו חיותו גירמת חלול ה' גדול כי אומרים עליו ועל חסדיו הנאמנים שהם גזל כידוואם לא יאמרו כך הוורעים ומכירים אותו בטוב עכ"פ הוא סיבה שיאמרו לית דין וכו' · ואם כן למה לו חיים ובאלה דברים אשר תסמר שערת בשרי ואני בכל כחי מתנבר להשקיטו מוצפו והוא לא כן ודמם ולבבו לא כן ובשוב ויצאתי משם כפחי נפשי והיה לבי הומה עלי על הדבר הזה ונויתי לבל כמי ביתו שיזהרו לשמור אותו כי ברע הוא ואני כפעם בפעם לא נמנעתי מלבקרו לנור לו ולנחמו ויסי כעשרת הימים בבקר השכם והשמועה באה כי אותו הנכבד כיה בלילה שתה סם המות ויהי בבקר מצאוהו מת על מיטתו וספר שערי ליון פתוח לפניו על המיטה במקום הוורוי' והתחיות והרופאים בנתוח אותו כמשפטם מצאו הסם באסטומכתו בנסוג ואני בעיניתי בו ביום חפשתי בספרים מעט אשר היה לפני ובראשם הש"ע בדין מאבד עצמו לדעת ונם בחת־ונים ורואתי שלפי המובן בדין שלפני הוא מאבד עצמו לדעת פשוט ובשרלתי לעמוד על הדבר בשורש נסתכלתי ולא מצאתי ודי ורגלי בבית המדרש שאני איני רואה כפ"כ דמסבת שמחות ששם מקור דין זה כל אלו החמרות שלא להתאבל ומנין כח לו להרמב"ם והש"ע הנגרר אחריו ? ועוד מאד הייתי נכוך אם לדמות דין שלפני למצאוהו חנוק או לאומר לגלות לראש הגג ולופול ועין שבבר אמר לפני שהיה בדעתו לבחור דעת מחייב אמת הרמב"ם ז"ל כתב ועלה מיד דרך כעס וכו' ואחריו נגרר הש"ע בדרכו אבל שאר הפוסקים לא כתבו כן ועל הכל לבי בקרבי היה בוער כאש מלנוזר עליו שלא להתאבל וכיוצא כי באמת הייתי מבירו כי היה ירא את ה' מרבים (וגם אדבי מר"ו הבירו בעצם בעבר בקרב מחבינו יע"ל) ואיך אדין אותו בדעת מוחלט סוף דבר נשאדתי בסומא באדוב' ולא ידעתי מה לעשות כי אם לעשות כל בבוד החיים בכל כחי בבור גדול וליתודים אבל נדר גדול נדרתי לאלהי ישראל לבתיב לאדוני מר"ו את כל העובר כי זבני ה' להבירו ופה ופה בעברו דרך עירנו יע"ל ומי כמוהו מורה מנדולי ההוראה שבדוריו לים ונבור מאיר עיני חבמים כל סתים לא עממוהו ובאשר הראני את בבודו ואת גדלו בפסק אותה עשירה החשודה בן ירא־ני מתורתי נפלאות בענין זה לפקוח עונים עורות והיה שברו בפול ומבופל מן השמים ואל יחסר מלבו ונר ישראל לא יבבה לעולם עד כי יבא שילה כיר"ל :

תשובה עדי בשמים בקראי כ' דלתות המי מעי לו שדפ"ה כלוותי והלב לבית חלנו : ובל ראשי אבני שדפים עומדים ממעל לו · ושאר הנוף ינוק כמו אבן יקבון אבן לו רעדה אחזתהו שמה החוזקתהי בכל אם־ ומצא לו אוכה נהייתה הרעה מחלה ומועה אוי לדור אל לא טוכה השמועה כי נמול דיו יעשה לו אוכה פנעה מדת הדין כרוקין שבעון ודיו רב לו לעשות חסד אל כל היום משפט ולדקה בארץ ובחו"ל ועפרות זהב לו עבל זה יהוו כל הדווים ואם לא כל אפיאת שוים דיו לאבל סיעמוד באבלו :

חמדת ישראל ! יוסף יפה טוהר ! אוש עבל מתנהו ועבל דנלו יפה שאלת יפה חקרת יפה טענת יפה בתשית יפה נסתבבת ויפה הוריתי לעור לו ותן לו מנן ישעך כי אמרו העם לסקלו : זה אומר בב"ה וזה אומר אל תבבו למתו אל תודו לו אין בן העול' עורף בפשו באפו שאול ואבדון אמרו כי לא יחיה אחרי נפלו ותנדל חסדיך חסד של המת חיים שאל ממך נתת לו ע"כ יצאתי ממחנה ישראל כמלוטתי ומעשקי נבור רגע כמימריה נפניתי ואדברה בעדוחיך ואתהלכה ברחבה כה יעשה וכה יוסיף למחבה לו כי אותך ראיתי אם יצאה מקולמוסך להבה תלהט על פנקסך · לא כופת ולא בשעוה לא בכיסך ולא בכיסך כי אם לשמוע דבר ה' אשר או"ר לו בציון ותנור לו ואת כל אלה אתה דברתי וכי נשבעתי להפנות אליך להורות תשובה לרבים ארוכה מארץ מדה נתן תהום קולו וטעם בעיק' כי ענין זה כל שהוא עיקר נראה כי שערוריה ודבר ה' היה יקר ואת אחרונים הלא בספיתם איכא דאמרי אייקר זה עומד בשלו ונכבו אים פתח אהלו : עד כי באופן אין כודינו הלבה ברורה למעשה לא שורש ולא עיקר ולית דמשנח כן לברר הדברים למי אוי אבוי לעשות יקר קדוש יאמר לו · למי כולם פיו והחרים לו

כיום

כיוס שמעו עיסה עצמו כהלו לא ידעו הפונע כו
יחפיר כדיקר נס קכורה מקור ומהרכה לו: למי פלעים
הסכנו פוסעים וכנגעים וכאכור רשעים ליהודים היתה
אורה ושמן ויקר נס פלעה לא היתה לו העל אלה כדי
לכוא לירי כירור וויקוק עמנו זה לריכין אנו להכיא כל
העניים שישנן כזה אחר זה ולדקדקולפשפש ככל דכר
ודכר לדעת מה זה ועל מה זה וכל סתים הכה נתחכמ'
לו. ולהקל על המעיין רחיתי ומתון אל לכי לערוך לפניו
שלחן ייני עם חלבי כל הערות הסייכות כין כעיקר
הדין כין כסדר הלשון שכש"ס וכפוסקים אשר אני
כעניותי נסקפתי כעד אשנכי ואל ערוכים ואסדרם אחת
לאחת למען חשכון רחב ורחב כרחוב אכין מושבי
ואחר היות כל הערוכות נמתחות כאהל לשכת הא
כעטירי עטור פומכי · אתהלה לעני"ו ליסב ולחלק
הרכרים לא כחכמה רחיתי כי כי אם כה' מכטחי כי
היא הנותן כח לכל הכא לאהלה של תורה אלהים ירחה
לו:

וזה החלי בס"ד

א' ויש להעיר כמאי דאמרו פ"כ דאכל רכתי
המאכד עצמו לדעת אין מתעסקין עמו
לכל דכר ר"ו אומר קורין לו הוי נטלה הוי נטלה
(ובכיוסחאות סנאין אוילנא גרים סוי נחלם סוי נחלם כחי"ו וסרמכ"ן
כס' תורת אחדם גרוס סוי נשלם) אמר לו רכי עקיכא הנח לו
כסתמו (וסרמכ"ן כח"ם גרים סניחסו סחמא) אל תככדהו ואל
תקללהו דהכא יש להעיר מה הלשון אומרת הוי נטלה
ולא רחיתי כשום מפרש שנעורר לפרש לנו לשון זה
ונראה ודאי שהוא לשון קללה ממאי דא"ל ר"ע אל
תקללהו וע"כ נראה שהוא מלשון נטול מן היהודים
כאותה שאמרו כנדרים ד"ן ע"כ ור"ל שאינו נחשב
עוד מן היהודים למנות אותו ויהיה דינו כדין פורש
מר"ן שאין מתאכלין עליו ואין מתעסקין עמו לכל דכר
או ופורש הוי נטלה נטול מן העולם כלא זמנו ע"ד
שאמרו כל המזלזל כנטילת ידים נעקר מן העולם
(וכראש רשות מדם כנגר מדם אי לשון כופל על שלשון פוש לא נטל
ידיו ידים נטול מן שעולם ופוש לשון נעקר) ושו"ר כס' חתם
סופר סי' שכ"ו שפי' לשון כלי חרס שהיו נוטלים ממנו
ידיו ונקרא נטלה כמודע ופי' הראשון נראה עיקר דאי
כפי' הכ' שהוא נטול מן העולם מאי א"ל ר"ע אל
תקללהו ומה קללה היא זאת? שכבר הוא מאי דהוא
ונעקר מן העולם וכן כפירוש החתם סופר שהוא לשון
כלי חרס מאי קללה הוא ולאמר שהך אל תקללהו ר"ל
אל תכזהו דומיא דאל תככדהו הוא דוחק ועוד מאי
כזיון שייך למע"ל לכזותו כקרוא אותו נטלה? אם
אם תאמר כפי' הראשון שהוא נטול מן היהודים הא
ודאי הוי קללה או כזיון גדול להשוות אותו לפורש מר"ן
שהוא כאמת נטול מן היהודים ויהיה הענין קרוב
לנירסת הרמכ"ן ז"ל שגרים הוי נשלח הוי נשלח שהכונה
כו נכרא ערעולאי ועכוס מן המלות ועיין ערוך ערך
שלח כ' שפי' עכוס ועו"ס וא"כ מה לי נטול מן היהודי'
מה לי עכוס מן התורה והמצות ולכל אפשר הוא לשון
קללה וכזיון גדול:

ב' ויש להעיר מאי קסכר ר"ע שאמר לר"י הנח
לו כסתמו (או סניחסו סחמא כנו' סרמכ"ן) אל
תככדהו ואל תקללהו דהוא כאמת קשה והרי סתמו
כפירושו וסתמו הוא מאכד עצמו לדעת ומע"ל הוא
רשע נמור שנאמר עליו כאכוד רשעים רנה וה' אמר
לו קלל?

ג' במה שסיים ר"ע ואמר כאלו מפרש דכריו
שאמר אל תככדהו וכו' והוא אומרו תכף
קורעין עליו ואין חולצין עליו ולא מספידין עליו שהכול'
רכל זה הוי יקרא דשכבי וזהו שאמר אל תככדהו
כשו"ת אכל כק"ע לכזותי ולומר עליו נטלה וכיולא
לזה אי אתה רשאי וכן דכר שהוא כבוד החיים אי אתה
יכול לכטלו אפי' כשו"ת וזהו אמרו אכל עומדים
עליו כשירה ואומרים עליו כרכת אכלים מפני שהוא
ככוד לחיים וא"כ תקשי למה לא מנהגם אכילות דהוא
משום יקרא דשכבי? וכמו שהוכיח הרב לח"מ פ"ה
מהלכות אכל הלכה י"א שעל מה שפסק הרמב"ם
שעל מע"ל אין מתאכלין עליו כתב הרב לחם
משנה ז"ל דסוגייא דפרק נגמר הדין מסייעא ליה
להרמב"ם ז"ל דאמרו שם ואי ס"ד כיון דאקבור הוויא
ליה כפרה לאכלו משמע להדיא דאכילות הוא ככבוד
המתים א"ר ולפיס ריסטא הלמת אתו וא"כ קשה
לכרייתא דא"ר למה לא תני לה כאי אין קורעין ואין
חולצין וכו'? ונומר דפליג הוא דחוק הרבה שהרי היא
הלכה רווחת ומי לני נדול מר"ע שהלכה כמותו
מחבירו? ולכל הפחות היה לו לתלמודא להביא סברת
ר"ע ולהשיב עליה ולתשקל ולמטרי כאורה התלמוד:

ד' קשה אף לכשיאמר האומר דאין מניחין סוגיי'
כדוכתא דפ' נגמר הדין דמשם מוכח
להדיא דאכילות יקרא דשכבי הוא וע"ז פסקה הרמב"ם
נגד כרייתא דאכל רכתי דהיא ממסכתות טומאות
כנודע אכתי ינדל התימה על הרמב"ם דאחז החכל
כב' ראשים שהרי פסק הך דא"כ שעומדין עליו כשורה
ואומרין עליו כרכת אכלים ואם אין מתאכלין עליו
כרכת אכלים מנין? ולא ראיתי להרב לח"מ ולא כשום
אחד ממפרשיו שנתעורר מזה:

ה' להרמב"ן כס' ת"ה ס"ד מכ"י סי' שמ"ה
דאכילות יקרא דחיי הוא וז"ל
הרמב"ן כס' תורת האדם אות כאות אחר שהביא
הכרייתא כצורתה (לכו חשבוים הנרשמים לעיל) סיים וכתב
וז"ל ויראה לי דאין קורעין לכבוד קאמר אכל הקיבוי'
הראוים להתאכל קורעין דקריעה חיובא היא ואם
תאמר זה שאינו עושה מעשה עמך פטורים ממנו אף
הם לא יכהנו אכלות והיאך עומדים עליו כשורה
ואומרים עליו כרכת אכלים אם אין נוהגין עליו אכילו'?
ולא מצינו אלא כהרוני כ"ד אין מתאכלין עליו אלא
אוכין והרמב"ם ז"ל כתב שאין נוהגין עליו אכילות
כלל עכ"ל הקריך לענינו ובאמת זוהי שקשה על הרמב"ן
ז"ל מה ענה לסוגייתא פ' נגמר הדין שהביא כידו הלח"מ
ז"ל שמשם תורה ויולאה דאכילות הוא יקרא דשכבי
וסוגייא כדוכתא עדיפא וזה מן התימה על הרב לח"מ
ז"ל שכתב כפשיטות אכל הרמב"ן ז"ל חולק על רבינו
ואומר דמדאמרינן כרכת אכלים משמע דמתאכלין אכל
הסוגייא הנזכרת מסייעת לרבינו כדכתבינא ותמיה לי
על דכריו תרתי חדא הא דאמרן דאי מדאמרי' כרכת
אכלים משמע דמתאכלין א"כ תקשי על הרמב"ם ז"ל
דפסק תרתי דסתרן ויכאר הלח"ם ז"ל דכרי הרמב"ם
ז"ל תחילה ושוב ישמיע לנו כמאן ס"ל ומאי אהני לן
דהודיע לנו דס"ל כסוגייא דפ' נגמר אחר שדכריו הם
כס' התחום ולא סיפיה ריישיה? ואחת שנית קשה ע"ד
ז"ל דאי סוגייא דפ' נגמר עיקר מה כחו של הרמב"ן
ז"ל

ז"ל לחלוק על הרמב"ם ולהניח סיגייתא ערוכה מפני מה שנמצא במס' חגיגות דאומרים עליו בדבת אכלים דמשמע מינה דמתאכלין אומר דבפי' איתמר דמתאכלין משום דס"ל דאכילות הוא בכור החיים עכ"ז היה לו להרמב"ן ז"ל לפסוק דאין מתאכלין מאחר דהלכה דווחת היא בתלמוד דידן דאכילות יקרא דשבכי הוא? וכבל אלו הדברים הקשים בטבעם היה לו להלח"מ ז"ל לעמוד עליהם ולברר ולבתחם ולא להניח לבו דברים סתומים וחתומים וזוקי מן התימה על הרב שלחן גבוה יו"ד סי' שמ"ה דהכיא דברי הלח"מ ז"ל הלנו וסמך שתי ידיו עליו וכתב דמדן ז"ל פסק כהרמב"ם ולא חש לקמחיה של הרמב"ן ז"ל ולא נתעורר מכל האמור:

וי"ו במאי דסיים בברייתא דאכל רבתי כלנו של דבר כל שהוא בכור החיים מתעסקין עמו וכל שאין בכור החיים אין הרבים מתעסקין עמו לכל דבר דיש להעיר מאי שנא ריש' דקתני סתם המאכד עצמו לדעת אין מתעסקים עמו לכל דבר? דנראה בין רבים בין יחיד בין קרובים בין רחוקים וסיפא דייק ותני אין הרבים וכו' דוקא רבים הא יחיד אז קרובים מתעסקים ומזה מבורר דכל דינו אכילות וכיולא בזה כאכלים הקרובים בכל המתים אפי' אותם של יקרא דשבבי דלא נמנעו מבבור המתים כי אם הרבים אבל הקרובים אותנהו בכל בבור המת ואם נאמר לזה דדישא ר"י דס"ל דבשים אופן של בבור בין של חיים בין של מתים אין מתעסקין עמו ולא זה בלבד אלא שמבזין אותו וקורין לו אוי נטלה וע"ז לא שבא ליה בין הקרובי' והרחוקים ובין היחיד לרבים עד שבאופן לדעת ר"י דין מע"ל כדין פורש מד"ן בכל חקתיו וכל משפטיו. ור"ע פליג עליה וס"ל דמלבד דאין מבזין אותו אלא דגם הקרובים מבבדין אותו גם בבבור המתים זו בלבד דהרבים אין מתעסקים עמו בדבר שאינו שהוא בבור החיים הנה גם אם נאמר זה בפשטות הברייתא ואחר האמת כן צריך להיות פשטות בונת הברייתא עדין יש לדקדק דיוקא דיוקא הדיוקא בדברי ר"ע נופיה דאמר בלנו של דבר כל שהוא לבבור החיים מתעסקים עמו ר"ל כולן בין הקרובים ובין הרחוקים ודוק מינה דבר והופכו הא בבבור שאינו של חיים אין מתעסקים עמו לא הרבים ולא קרובים אומא סיפא אומרו כל שאין בבור החיים אין הרבים מתעסקים עמו דבר' דוקא הרבים אין מתעסקים עמו בבבור שאינו של חיים אבל הקרובי' מתעסקים עמו בכל דבר בכל המתים ובאמת קשה דייוקא אדיוקא בדברי ר"ע נופיה ולפי גרסת הרמב"ן ז"ל בס' תורת האדם דגרים בלנו של דבר כל שהוא לבבור החיים הרבים מתעסקים עמו וכל שאינו לבבור החיים אין הרבים מתעסקים עמו מיעוט רבים ברישא דסיפא ובסיפא אתי שפיר וכך צריך להגיה בהברח בתלמודין והוא ברור:

ז' בבי"ש עוד בברייתא הכ' שם בא"ר. אזהו מאבד עצמו לדעת לא שעלה לראש האילן ונפל ומת בראש הגג ונפל ומת אלא זה שאמר הריני עולה לראש הגג ואפיל עצמי ואמות ורואין אותו שעלה לראש הגג ונפל ומת הרי זה בחזקת מע"ל ובל המע"ל אין מתעסקין עמו לבל דבר מלאוהו חנוק ותלוי באילן הרוג ומושלך על הסיף (ופרמב"ן גרים על סיפו וכן בפק פרמב"ם ז"ל ופיא יותר מדוים) הרי זה בחזקת מאבד עצמו שלא לדעת (ובל המאבד עצמו שלא בדעת כן גרים פרמב"ן

יפ"ל נכון) אין מונעין ממנו בל דבר דהנה תחילה אומרו לא שעלה לראש האילן לראש הגג ונפל ומת ודאי דהבונה הוא דתלוין דאפשר בעלייתו שם נס בלי סיבה בלבם ונפל שלא מדעתו ומת וכן פי' הטור יו"ד סי' שמ"ה עי"ש ואם יהיה בן פירושא דהך מילתא מלבד שקשה דזו אינה צריבה לפנים דודאי לא יעלה בדעתו להחשיבו מדעת בל דדעתו בבמו אלה אלף פעמים יראנו מאורעות בבאלו ומקרא מלא דיבר הבתוב בי יפל הנופל ממנו והבתוב דיבר בהוה והיבי יעלה בדעתנו דאופן זה יקרא מע"ל עד שיוברך התנא לשנות אותו ולומר לא שעלה לראש האילן וכו' דמאין הדיים להחשיבו בדעת? ומי ובעה טעות בזה? והעד נאמן על זה הוא הרמב"ם והרמב"ן שם שלא בוארו הדברים אלו בלשון הטור ופסקו הדברים בסתם ובר מן דין זוהי שקשה במלונה במקשה דקשיא ריש לסיפא שהרי בשאומרו לא שעלה לראש האילן וכו' מובח דוקא באופן בזה שיש לתלות שמא באנס ונפל ומת לאונסו הוא דלא הוי מע"ל אבל אם אינו רואין שעלה האילן וכו' והפיל עצמו בב"ע אז שהאופן של ראש הגג הוא אא"ל ליפול באונס בי אם בדלון הא לאו הבי לא היה אפשר בשום אופן שבעולם שיפול לאונסו ובייולא אופנים במו אלה אה"ן דבאופן בזה ידיש מובחות שהפיל עצמו בבל דעתו והוי מע"ל דידיש מובחות הויין בלי ספק. ולא אובפת לן אם יאמר אותו קודם או לא בל דבריה לן דלא באנס אלא שהפיל עצמו מדעת זהו מה שנראה דיוקא דהך מילתא אם נפרשהו על אפשר שמא באנס ונפל בלשון פ' הטור ואם יהיה בן קשה טובא במה שסיים אח"ב ומלי דין מע"ל בשאמירה שאמר קודם עלותו למקום גבוה וחלול שהוא ע"מ להפיל והלך ועשהו ודוק מינה הא אם לא אמר ולא הקדים שום אמירה למעשה הדע אלא שעלה בעלייתו בית חורין והפיל עצמו בבל דעתו ושינוו רואות ובלות עכ"ז לא מקרי מאבד עצמו לדעת אם לא שיבטא בפתיו קודם לבן וא"ב קשיא ריש אסיפא בלי ספק:

ח' שאף אם נדחוק עצמינו בל מה שנובל ולא נודוק מדישא בין דסיפא בפירושא איתמר דה"בר תלוי בבינוי שפתים קודם מעשה הא לאו הבי בשום אופן לא הוי מע"ל ובמו שהוא הדין בפשטות א"ב קשה מאי דשיים הוזבו מאבד עצמו שלא לדעת מלאוהו חנוק וכו' הבין בשאר לנו ספק מאי מאבד עצמו שלא לדעת ועדין לתלוחית של ריו קיימת ובפירושא איתמר סמוך ונראה והוא בל שלא אמר קוד' מעשה ואפי' ראיבהו שעלה והפיל עצמו עכ"ז לא הוי מע"ל דבעינן אמירה קודם מעשה א"ב ב"ש מלאוהו חנוק וכו' דלא ידעינן מאי הוא בוה ולא זו בלבד שלא אמר בלום אלא אף זאת שלא ראינוהו בשום אופן בדי לדון ממעשיו ותנועותיו והליבותיו ורמזיו קודם מעשה מה היה בדעתו במו שהיה בראותנו אותו עולה לאילן דלא סגי שאינו מתברר מפשיעותיו ונעדיו מה היה בדעתו השפלה ועכ"ז בל שלא אמר בפירוש בטלינן בל הומדנות דעתנו ולא מחשבינן אותו מע"ל ב"ש אם מלאוהו חנוק או הרוג וכו' ולא נרע לנו שום אופן ממנו דורחי לית מי שיסתפק בדבר להחשיבו מע"ל בדי שיוברח הבא להרחיב הדבר בל בך להוציאו מבלל מע"ל והלא מדישא שמעינן לה בעדיפא מהא?

ט' דאף אם נאמר דאצטריך תנא לאשמעינן להקל לבל נטעה ונאמר דדוקא בעלייתו הנג

לו

אם לדאם האילן כעינן אמירה קודם דאפשר לומר דהוא
היה כדעתו לעלות ולא ליפול. ואפי' אם היה כדעתו
כן עכ"ז אין הדבר מבורר כביעתא בכיחתא שהוא פגע
בעצמו וידו ממש כמו שהוא בעניין מלאהו חנוק וכו'
דנראה דהוא פגע בעצמו דאם היה אחר לא היה לו
צורך לתלותו באילן כדי לחונקו ואף אם ת"ל דזה האופן
הפשר לתלותו באחר עכ"ז כמושלך על הסיף וכפרט
לפי גרסת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל דגרים על סייפו דזה
הוכחה נתורה שהרג עצמו כלי ספק ושלוה כתבו
באחרונה המושלך על סייפו על דרך זו ואין צריך לומר
זו (ישעיה ט"ו ט"ו) כהרגל הקיא בכל המקומות
ובאופן כזה הוה ס"ד למימר דהוי כאלו אמר בפירוש
כל מעשיו מוכיחין שהוא טרף נפשו ואין לך מע"ל
גדול מזה ולזה אתא תנא לאשמועינן דגם זה לא הוי
מע"ל והטעם היא דכל שלא ראיהו אופן מיתתו ומה
היה כדעתו קודם לכן אם באמת מעשיו מוכיחין וסדר
מיתתו שהוא איבר עצמו כלי ספק ולא יד אחר פגעה
בו עכ"ז טבל לומר שהיה שלא לדעת דאפשר נכנס בו
רוח רעה ונשטתה ומתוך שטותו ואבידת דעתו פגע
בעצמו וכנפשו דיבר וכמו שכן נראה להדיא מתשו'
מוהר"י וויל סי' קי"ד הובאה ב"כ בתשו' מוהר"ם מינץ
סי' ק"ו וז"ל ודמיא למלאהו חנוק ותלוי באילן דאין זה
בכלל איבר עצמו לדעת אעפ"י שהוא מוכיח שהוא
עצמו עושה אמרינן דילמא רוח בעתתו ואין בכלל פירש
מד"ן דפורש מר"ן היינו פירק עול הרגיל תמיד בכך
עכ"ד ועו"ש הנה גם אם נאמר כן ויהיה כן הפירוש
בעיקר דין זה דאנו חוששין לרוח רעה וכיולא א"כ ינדל
התימה מה לי אני רואין אותו מושלך על סייפו שודאי
איבר עצמו? ומה לי אמר שרוצה להפיל עצמו או ליהרג
ונפל או נהרג? ומאי שנא כמושלך על סייפו תלינן
ברוח רעה ושלא מדעתו ובאמירה לא תלינן ברוח רעה
ושלא מדעתו? ולמה לא אמרינן שהרוח שנכנס בו והוא
שגרמה מיתתו הוא עצמו אילצתו להוציא נפשו ולאבד עצמו מן העולם?
ומאי אולמיה באמירה יותר? וכפרט למה שהוסיף
הרמב"ם ז"ל ועלה מיד רוצה לומר שתכף שאמר עלה
והפיל עצמו דא"כ ותר ויותר יש לתלות ברוח רעה
שאותו הרוח רעה שאילצתו להוציא נפשו דברים אלו
הוא עצמו ר"ל הרוח לא הרפאו עד שהוציא אמירתו
בפועל ודבר זה באמת קשה למלוא בו טעם
מספוק?

יו"ד בשנוי נוסחאו' האמירה והעשיה שים בין
הבריתא אבר לפניו ובין גדולי
הפוסקים וכשנויים שבין הטוסקים נופייהו דהנה טעם
הבריתא אבר לפניו הוא אלא זה שאמר הריני עולה
לראש האילן או לראש הגג ואפיל עצמו ואמות ורואין
אותו שעלה לראש האילן ונפל ומת הרי זה בחזקת
מאבד עצמו לדעת ונוסח פסק הרמב"ם ז"ל הוא אלא
האומר הריני עולה לראש הגג ראהו שעלה מיד דרך
כעס או שהיה מלר ונפל ומת הרי זה בחזקת מאבד
ע"ל הגך דוקא שהרמב"ם ז"ל עשה ב' שנויים מן הבריתא
א' שהשמיט באמירתו לעלות לראש ושיפיל עצמו וימו'
אלא נקט סתם שאמר לעלות לגג ותו ל"מ ב' שהוסיף
שעלה מיד מה שאינו בבריתא ב' שהוסיף שהעליה
צריך שתהיה דרך כעס או מלר מה שאינו גם זה
בבריתא ולשנוי האחרון מוכל לומר דהוציאו מנוף
הבריתא דאם לא שיתה העליה דרך כעס או מלר

שהם דברים הנראים שאין בו רוח רעה א"כ מאי שנא
אמירה ממלאהו מושלך על סייפו וכאשר דקדקנו
לעיל אבל אם תאמר שהיתה העליה דרך כעס אי
מלר בכל בעלי רעה והשכל הרי התברר שלא היה בו
רוח רעה זה מוכל לומר כיסוב על שנוי השלישי אמנם
על שנויים הקודמים לא ידענו מאי כוונתו ומהיכן
כא לו שבבר ידענו שהרמב"ם אינו פוסקני אם הדינו'
המבואריים בתלמוד ושאר הדינים הנלמדים תדיוק
מנחים ועל המעיין לנומדם וכמ"ש רלב"ח סי' ג"ל ד'
ע"ד ע"ב וכן כתב הרמב"ם עצמו כאגרותיו לר' פינחס
בן משולם דיין נא אמון כי זה לא עשה מעולם בחיבורו
כי אם לכתוב הדינים המבארים בתלמוד ועו"ש באגו
לנוסח הרמב"ן בס' תורת האדם ושאחריו נגרו הרא"ש
והטור הוא באופן אחר אלא שאמר ראו שאני עולה
לאילן ונופל ומת לראש הגג ונופל ומת זהו בחזקת
המאבד עצמו לדעת ופי' הדברים וז"ל פי אעפ"י שלא
ראוהו מפיל עצמו כיון שאמר חזקה עשה לדעת ע"כ
הראיתיך בעיניך שנויים אחרים בלשון הרמב"ן מלשון
הבריתא ומלשון הרמב"ם ז"ל השינוי מלשון הבריתא
הוא שהוא ב"כ השמיט באמירתו לעלות שהוא ליפול
ולמות באשר השמיטו הרמב"ם ואל יעלה בדעתך לומר
שמ"ם אלא זה שאמר ראו שאני עולה לאילן ונופל ומת
ר"ל שהם דברי העולה ונופל ומת דא"כ היה צריך
לסיים ולומר ראוהו שעלה ונפל ומת ולא סיים כן א"כ
מוכרח דפי' דברי הרמב"ן כך הם שאמר ראו שאני
עולה לראש האילן ותו לא אמר בלוש כנוסח הרמב"ם
וזה שכתב ונופל ומת ר"ל והוא עובדא שראינו נופל
ומת וכך צריך שתפרש לשון הרמב"ן זה דאם תפרש
שכוונה שאמר לעלות וליפול ולמות ושדעת הרמב"ן
ז"ל הוא דלא בעינן שגראה אותו לא בעלייתו ולא
בשום אופן מנפילתו כיון שאמר לעלות וליפול חזקה
עשה לדעת ולא בעינן שגראה העליה והנפילה מלבד
דמריהעא דליסבא אומרו ראו שאני עולה מוכח דהם
רואים המעשה וכך היה לו לומר דעו שאני עולה וחוץ
מזה שהרי הרמב"ן עצמו פי' הדברים ואמר דלא בעינן
שיראו אותו מפיל עצמו דוק מינה מפיל עצמו בק"ע
לא בעינן שיראו אבל לעולם נופל ומת בעינן שיראו
אותו דאי לאו הכי לפלוג ולימני בדידיה אע"פ שלא
ראו אותו נופל ומת דבזה הלשון משתני ומפיל עצמו
מאן דכר שמיה עד עתה? והוא ברור שכן צריך שתפרש
בלשון העור השינוי אחר שאנו רואים בין הרמב"ם
והרמב"ן הוא שהרמב"ן לא השמיענו שצריך שתהיה
העליה מיד וגם שתהיה דרך כעס או מלר ולנו לדעת
אי פליג על הרמב"ם או לא הוכרח להרחיב הדיבור
ומתילא משמע:

י"א במה שאמרו כין בבבא דאשונה כין בבא
שניה בלשון בחזקת מאבד עצמו
לדעת או בחזקת מאבד עצמו שלא לדעת דאין ספק
בלשון בחזקת הוא מבורר בכל התלמוד דעדין הדבר
בספק מה אלא שהוי ספק קרוב לודאי (ישעיה נ"ב ד' ה
ע"א וע"ב בחזקת שבתן בחזקת שלא נתן ודוק היטיב וכן בפרבה
מקומות) וכפרטן אתה מוצא מאי דאמרינן במנחות די"ב
ע"א מאן דמתני לה אבריתא ב"ם אמתני' ומאן דמתני
לה אמתני' אבל אבריתא לא משום דמני אחר לה אלא
הערים ממיבו ע"כ והכונה דמתני' דקתני בהולה מן
הנשואין היינו שנכנסה לחופה ומת בעלה בחזקת שלא
נבעלה כאשר פירש"י במתני' עי"ש וא"כ נמצא דעדיין

יש ספק מה כי־יעתו לא כן בכריתא דאיכא עדיפא שלא נבעלה הוא ודאי גמור וע"ז מקון דמתני לה אכריתא כ"ש אמתני' דבכריתא הוא ודאי גמור וכמתני' הוא בחזקת שלא נבעלה ודלא סעדיין יש ספק והוא ברור ולעולם אינו ודאי גמור מכלי שום ריח ספק דאי הכי הול"ל הרי זה מע"ל אי מ"ע שלא לדעת ולא לומר לשון בחזקת דמורה על הספק ואחר שדבר זה מבורר הוא בחמש בחלי הסמים ה"כ זוהי שקשה הא תיבא בסופא דלא שמעינו ממנו שחמר שדלה להמית עצמו ה"כ בחזקתו קאי ר"ל כין בחזקת אטשיותו (כי סחם אנשים דעלמא חפץ חיים אינם רוצים לרצות עיב ולא ובחור מות מחיי") כין בחזקת יהידותו לבלתי עבור על מקרא מלא אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש וה"כ כל שלא שמעינו כפירוש שנמר עצמו למיתה לא מרעיון חזקת יהידותו ואטשיותו ואפי' ראינו רואין מתוך מעשיו כנון מושלך על סייפו דהוא פנגע בנפשו עכ"ז לא מרעיון לחזקתו הראשונה ואמרינן דאיכר עצמו שלא לדעת כנון שנכנס בו רוח רעה ולזה שפיר תני בחזקת וכו' שר"ל אין הדבר מבורר שהיה שלא לדעת ואדרבא המעשה מבורר להפך אבל תלינן במיעוט מצוי שלא לדעת כנון רוח רעה (ויעיין מוקדיק"ל סודם מוקדיק"ל ח"ר סי' ר"ר הדיב"ם סי' תמ"ו ותמ"ו לענין מוקדיק בסדרת דלא מרעיון איתה מוקדיק ותלינן במיעוטא מצוי דולדן לי"ב חדש וכן לענין מוקדיק אוסיר א"ל לא מרעיון לא יתלינן במיעוטא מצוי דסנעבעים בחיים אלין לחם סיף נצולים ועיין תו' פ' המולק דל"ו ע"ב ד"ה אל בלא סחם ובחסיבים אחרת הקדמתי כיר העיבה עבי לבדר דבריה אלי בעלמה ודבדתי על הבכיאים אחרינו ומכינו שלא דקדקו בחילוק בנון זה אבמ"ל) וע"ז שפיר אמרו ה"ז בחזקת מ"ע שלא לדעת והוא ברור אבל כרישא שבבר אמר בפיו ובפרט לגירסת ברייתין שהתרה עצמו למיתה בפירוש ודבר ודבר אתנו שפוי בדעתו כאשר ידבר אים אל רעהו ושמתוך דבריו ותנועותיו מתבדר לנו דאין בו רוח רעה וכמו שבארנו לעיל בהצדה יו"ד דעת הרמב"ם שהוסיף העליה דרך כעס או מגר ואחר שהדבר מבורר אצלינו שהוא שפוי בדעתו ועכ"ז אמר לעצות וכ"ש לפי הגירסה שאמר לעצות וליפול ולמות ודאינו שחכף עשה מעשה עד שאין לתלות באונס וכיונא לזה ה"כ הרי נתבדר לעינינו הסמם והיות שזה איבר עצמו לדעת ה"כ תו מה הלשון אומרת הרי זה בחזקת מע"ל והכי הול"ל ה"ז מע"ל ובבר הרמב"ן ז"ל בס' תורת האדם בד' דרכים מזה שהרי פי' ה"ז בחזקת מע"ל פי' אעפ"י שלא ראו אותו מפיל עצמו כיון שאמר חוקה עשה לדעת עכ"ר הרי דרכים מזה ופירוש הדברים דעדין איכא ספק כיון שלא ראינוהו מפיל עצמו אלא שראינוהו נופל ומת ועדין יש להתספק שמא נאנס ונפל אלא דסאמירה שאמר קודם לכן מחזיק אותו שהפיל עצמו כה"ע ואין נותן מקום להסתפק והו ברור דבריו ויפה פירש אלא דעדין לא ונהה מזור לדקדוקינו דה"כ הא תינח באופן כזה דעדיף נשאר ספק מה שפי' אין מבזין אותו לדעת ר"ע דהלכה כוותיה אבל אם הנע עצמך שאמר כפי' ומסר עצמו למיתה כפירוש ראינוהו כחוש הראות שהפיל עצמו או שהרג עצמו לדעת עד שלא ישאר לנו שום מקום להסתפק וכודאי הגמור פנע בנפשו ה"כ באופן כזה הוא דשנע נמור טורף נפשו באפו וכודאי שדינו לקללו ולבזותו ושלא להתעסק עמו כשום דבר ה"כ הוה לו לתבא להשמיענו דין זה ולעשותו בבא בפני עצמה ומדלשתיק תנא בר' להדיא דלא שבא דין ראינוהו בה"ע לראינוהו נופל וכן בר' מפשר לשון הרמב"ם ז"ל דלא שני ליה ואי הוה שני

ליה היה פוסק דין זה ומפרש אותו בהר הטוב בחשר עשה בבינאורים אחרים אעפ"י שלא בא בברייתין ואם כה נאמר להפך דהכל אחד כין דאינוהו מפיל כין נופל הכל דין אחד מלבד שקשה דה"כ לקחה מדת הדין וכמדובר עוד זאת מה הלשון אומרת הרי זה בחזקת כיון דראינוהו מפיל עצמו תו מה מקום ספק נשאר שהוי שלא לדעת וכאמור ולומר אני ליה בחזקת אנב נופל וכמו שפי' הרמב"ן או אני ריסא אנב סיפא זה דוחק גדול והגראה דיש מאבד עצמו יותר מבורר מאופנים האמורים וכאמת צריך לאתר אחריו היכי משכחת לה אופן מבורר יותר מאמירה ומסירה ודאיה בחיים הראות מפיל עצמו בכל דעתו והוא פלא לפוס ריהטא כי אפי' בדרך נבואה לא יתברר יותר מזה:

י"ב והיא בעיקר הדין של מע"ל שבאמת יש לעמוד לדעת נדר אסורו שלפוס דיהטא אין הדבר מפורש כאר הטב מהו נדר אסורו אמת ודענו שסורש איסורו הוא מאך את דמכם לנפשותיכם אדרוש וכמו שהובא בב"ר פ' ל"ד ופסקו הרמב"ם ז"ל פ"ב מהלכות רוצח הלכה כ"ג וז"ל אבל השובר הורג להרוג את חבירו או שנלא עבדיו והרגוהו או שבפתו והניחו לפני אריי וכיוצא בו והרגתו חיה וכן ההורג עצמו כל ח' מאלו שופך דמים הוא וענין הדינה בידו וחייב מיתה לשמים ואין בהם מיתת ב"ד ומניין שכן הדין שנא' שופך דם האדם באדם דמו יישפך זה ההורג בעצמו שלא ע"י שליח אך דמכם לנפשותיכם אדרוש זה ההורג עצמו מיד כל חיה אדרשנו זה המוסר חבירו לפני חיה לטרפו מיד האדם מיד איש את אחיו אדרוש את נפש האדם זה השובר אחרים להרוג את חבירו. ובפי' נאמר בשלשתן לשון דרישה הרי דינם מסור לשמי' עכ"ל וכל לשון הרמב"ם זה היא כ"ר הנ"ל כדמותו בעלמו ותימה על מרן כ"מ ז"ל שלא רשם לנו מקור ב' הלכות אלו מראשם לפיפס שהוא לשון כ"ר פ' ל"ד בדקדוקו ואין לומר אלא כמ"ש מוהר"י אזולאי ז"ל בס' ועוד לחכמים ח"ב מערכת הכף אות ז' כיעו"ש (ויעיין ופ"ת שם בשחכות דעת רש"ו דשני מעשים ניכסו אחד לחיוב עצמו ואחד לסורג עצמו וכנגדו דעת הרמב"ן ז"ל וכל הפסיק הוא סוגא אוקדם אחת ותימא איך לא הבוא דעת הרמב"ם ז"ל מפסק בלבה ו' דקלי כדעת הרמב"ן ז"ל) ולשון אך אמרו בב"ר שהוא פרט לאנוס בשאול ועל זה הזהיר למעניהם הפ"ת שם ובפ' ס"ה ורש"ל פ' החובל סי' ט"ן בלורך ובדרוחב ובשבות יצחק ח"ב סי' קי"ח בנסת יחזקאל סי' ל"ו ורע אמת חי"ד סי' קל"ט ובחי' קמ"ב ורוח יעקב שבס' לב שמח ד"ק ע"ד לחס יאורה שם ושבט יהורה סי' שמ"ה בדבי יוסף שם חיים שאל ח"ב סי' מ"ו ועיין בעלי התוס' ע"ה בס' דעת זקנים ועיין להרב עפר יעקב שם בלורך ויתר מאחרונים הלא בספרתם הארוכו למעניה' וכולם פה אחד יסבו בלבתם אל מקור אחד להבין האוסרין והמתירים וסברתם בהראותם כי אפי' לדעת האוסרים לפנוע בנפשותם אם עברו ואוכדו עצמם לדעתם מפני פחד יסורין המרה בעלי תשובה הן כולם מיתתם בפרתם ואין דינם כדין מע"ל והם בכל הבסרי' המתים על מיתתם ואין נס אחד ד"ל מכל אלו הפוסקי' ראשונים ואחרונים המעניקים חמה בקומתם ולא בדרך גוזמא אין מי שנתעורר לומר אימור דהלאו מצינו ומוא אך את דמכם וכו' מקרא מפורש גלוי לכל העמי' לעשוניתם אבל העונש הגדול הזה אחת דתם לדונם בבורשים מר"ן או בהרוני ב"ד החטאים האלה בנפשות'

זו לא נתברר בשום מקום וכן מ"ש בע"ז רי"ח מוטב שיטלה מי שנהנה נם שם לא נתברר מה דינו אם הוה עובדא ועבר ונטלה מי שלא נתנה ר"ל שהמית עצמו דמשם ר"ל מתוחה סונגיא לא משמע כי אם עלה עוכה קמ"ל אז איסור חמור בשאר איסורין דעלמא. אבל שיהיה עונש מיוחד למע"ל לדונו כפורש מד"ן אז כהרוני כ"ד ר"ל שלא להיות נחשב עושה מ"ע כדי לפטור את קרוביו מן האכילות ומכל דיניו הנתנין בתורת האחות ושאר בשר בעמיו זו לא שמעינו ולא נתברר בשום מקום ואם כה תאמר מה כל החרדה הזאת? הרי פ"כ דאבל רבתי לפניך ושם נחפרש דינו בשאר היטב. ונם הרמב"ם פסק אין מתאבלין עליו ויאחר עליה הלח"מ ז"ל דהני דומיא דהרוני כ"ד דלא הוי להו כפרה כי אם עד מיתה וקבורה ועיכול בשר נם הלחם יהודה עיאש ז"ל בנה דייק ע"ז להשוות הרוני כ"ד למע"ל ועדיפא מהא אחה תראה למוהריק"ש בהנהותיו הנקרא ערך לחם י"ד סימן שמ"ה שהפליג להחמיר בדין מע"ל שלא לדונו שלא להלביש לבוש שלא לומר עליו מדוק הר ן ושלא לקבור אותו בעשרה ולקוברו בקברי ישראל אבל כריחוק מקום וסיים ובתב וז"ל וק"ו הוא מהרוני כ"ד מפני רשעם. דהנהו אית להו כפרה במיתתם עכ"ד ואחר כל הבירור הזה מה תענה אליבו לאמר איה עונש מע"ל ואיה בירור דינו. והכל בלוי ולפוי לפניך בשאר היטב? לזאת אשיב קורא נעים! הרף ממני כעת מדברי הרמב"ם ופרשיו ורבבו. ומהש"ע וכל נוסאי בלוי. וכשנבא בדבריהם בע"ה נחבוש כיד ה' הטובה עלינו. רק לעת עתה שלח ידך ואחוז בעיקר מטרת הראיה היא הראית פ"כ דה"ר שהבאתי מדך. והראה לי משם איה מקום מבואתא ראיתיך. אי מת"ש אין מתעסקין עמו לכל דבר ואין קורעין ואין חולצין ואין מספדין עליו. הא בבר ס יש וכתב בלבו של דבר כל דבר שהוא לבבוד החיים הרבים מתעסקין עמו וכל דבר שאינו לבבוד החיים אין הרבים מתעסקין עמו דוק מינה דוקא הרבים אבל הקרובים קיימי בדינם ולא שייבי בכל דין זה בלל. וראיה חותכת עוד שכל אלו הדינים הוא על הרחוקים ולא על הקרובים. שהרי למטה בברייתא ז' שנינו הרוני כ"ד אין מתעסקים עמהם. לבל דבר. אלא אחיהם וקרוביהם באים ושואלין בשלום הדיינים והעדים ולא היו מתאבלין עליהם אלא אונגין וכן פסק הרמב"ם שם אות בחות. הרי מבאן תרתי ראיות האחת דענין אין מתאבלין לא תני ליה בהרוני כ"ד אלא בהרי אחים וקרובים ועכ"ז היו אונגין. ובענין מע"ל לא תני ליה בלל ענן דלא משתעי בלל בענין הקרובים (ואף לפי בדשת הרמב"ם עכ"פ תני ליה בסברת בחדי פרבים שם הרחוקים ושון שקרובים לא אבבר שמייהו בל ובל ולקמן נרחיב הדיבור בזה בס"ד) ועוד ראיה שאין הקרובים בבלל דין זה דמע"ל. הא"כ יהיה מע"ל חמור מהרוני כ"ד בענין אחד. שהרוני כ"ד אם שאין מתאבלין עליהם. עכ"פ אונגין וכמו שפסקו הרמב"ם ב"ב ואלו המע"ל לפי הס"ד שאין מתעסקין עמו לבל דבר היינו על הקרובים ב"ב וקיימו על האבילות שאין מתאבלין בלל. א"ב לפחות היה לו לומר אע"ב אונגין עליו במו הרוני כ"ד. ולו' שמה שאמרו עומדין עליו בשורה ואומרים עליו ברבת אבלים. נראה לומר. שהוא אנינות זה ודאי האנינות הוא בלב וברבת אבלים בפה מלא ומעשה רב. ועוד מעולם לא מצינו ברבת אבילות על אנינות. ועוד לעיבראה הענין בעצמו קורא בנדון דרב המרחק בין מע"ל ובין הרוני כ"ד ופורשים מד"ן. דאלו בע"ל לא מיעטם בי אם מבבוד שאינו של חיים ולרחוקים ובל זה בס"ואת. אבל לבוותו בק"ע בורעזא ר"ע דקי"ל הלבה בוותיה ולא הניח להוליאו דבר זה מן הספה ולחין ותשם לבזיון המע"ל ווחר מדי. ב"ש שיחוש לעשות מעשה רב שלא להתאבל עליו אחיו וקרוביו ובל שאר בשרו ואין לך בזיון גדול מזה שאתה מוליאו מבלל ישראל. ובין שאינו ישראלי ממילא הו"ל בלו אין לו אחים וקרובים בלל דבעמך בתיב בעושה מעשה עמך הוא קרוב לנו ושאר בשרינו. וחייבים קרוביו להתאבל עליו ואם אינו עושה מעשה עמך הו"ל בלו אינו ישראלי ואין לו אחים וקרוביו מרחוק עמדו. בי הם ישראלים נמורים. וזהו עיקר הטעם בהרוני כ"ד והפירשים מד"ן שלא היו מתאבלין עליהם ובמבואר בפ' ענמר הדין בלורך ובריחב. ואחר שדבר זה הוא ברור בשמם אם אתה מחייב לאחיו וקרוביו שלא להתאבל ושלא לקרוע ובל דיני אבילות את שיאנן בק"ע ואת שיאנן בשו"את הרי אתה מבזהו בבל קרנה ובפועל ובפירשים גדול בזיון שאין אחריו במוהו בלו אתה קורא ופושע אותו למומר ופורש מד"ן בקולי קולות. ואי ר"ע בורעזא ואחרה אפי בקלנו הוי נטלה שיהיה הו פי' נטול מן היהודים אז נטול מן העולם אז בלי חרם בפירוש החתם סופר ז"ל אז בשלא ועריות בפי' הרב"ן ז"ל. ב"ש שיעשן אפו וקנאתו באים ההוא המוליאו מבלל ישראל ומרחוק קרוביו ובל שאר בשרו מלנוד לו ומלאתאבל עליו. ובל זה ויותר מזה מבואר בשאר היטב בסדר הלבות אלו המובאות בברייתא דה"ר דנראה לעיני השמש. דנ' נדרים הם. מע"ל נדר הקהל. הרוני כ"ד נדר ב חמור ממני ובל מפורשים מד"ן. פירשים מד"ן נדר ג' חמור מבלם. שהרי אחה רואה שבל חד בדורה בנוי לו במה בפני עצמה. ולא בללם התנא בולם באחד. אז לפחות מע"ל והרוני כ"ד שניהם בפקידה אחת. אלא אתה רואה בחוש הראות. דהתנא הפילם וחילקם לג' בבות בשיטו דיניהם ומשפטם. דהנה אתה רואה מע"ל לא חיץ משפטו בי אם על הרבים הרחוקים ר"ל לבבדו בפרהסיא אבל איחוד רחוק והקרובים לא אזבר שמייהו בל עיקר ונם אלו ר"ל הרבים והרחוקים לא מנעם בי אם מבבוד שאינו של חיים בשוא"ת ואדרבא הזהירם בבבוד החיים בבל דינו ובבל משפטם. ואם זה המע"ל לא יקרא עושה מעשה עמך. עד שאין לו קרובים וקרוביו נעשו לו רחוקים מאיזה פתח אז אנון הטוס יתמיהו הרחוקים בבבוד החיים הא בל בבוד הזה אינו שלא מפני קורבתם למע"ל הזה. ואם אינו עושה מ"ע הרי קרובים נעשו רחוקים במו הם ומאי סנא אלו מאלו וזה ברור מאד. באנו בענין הרוני כ"ד נדר ב' הנוב להם התנא במה בפני עצמה שלרבים אסר להתעסק עמהם בבל דבר ר"ל בין בבבוד של חיים בין שאינו. תדע שבן הוא שהרי למעלה פרט לך ב' דברים ר"ל הרחוקים. ובאן סתם ואמר אין מתעסקין עמו לבל דבר בלל בין בבבוד החיים בין בבבוד המתים ובין הרחוקים ובין הקרובים והדרבא ליה לקרובים בפירוש לעשות מעשה בפועל לשאול בשלום הדיינים והעדים במקום שמירת ימי אבילות ונראה מריהטא דלישנא דהיה הענין תבף אז לבל הפחות תוך מן ו' ימים וזה לך האות שניים לעשו'

כ' דברים כק"ע הפך דינו אכילות הראשון דאכל אסור בשאלת שלום וכאן ליום בק"ע להתחיל בשאילת שלום הדיינים והעדים שניתן שאכל אסור לצאת מפתח ביתו כל ו' וכאן ליום לצאת ולבא לפני הדיינים והעדים ולבקר אותם כמנהגם וכטירותם . ולזה כ"ל דבמפרש סיים ואמר ולא היו מתאכלין עליהם דלבאורה יש להקשות דהכי הול"ל ואין מתאכלין עליהם בדרך ליוי ולא לומר ולא היו מתאכלין עליהם בדרך סיפיר . אבל הכוונה דהוא סיום וטעם כולל היו כאין ושואלין בשלום והם היו אכלים ? ולזה כתותן טעם סיים ואמר דהיו עוסין זה ענין לא היו מתאכלין עליהם אמ"כ אוכלין שאין אכילות אלא כלב . וא"כ ממילא מחוייבים לצאת ולבא ולשאול בשלום הדיינים והעדים . ולא בשלום כל אדם מפני שהם אוכלין בלבם הנה נמצא דהרונו כ"ד הוא גדר כ' חמור ממע"ל שקרוביו לא היו מתאכלין וממילא הרחוקים לא היו חייבים בכבוד החיים כיון דהחיים והם הקרובים כעצו רחוקים . ודא ודא חדא היא ר"ל כיון דאין מתאכלין הקרובים עליהם ממילא גם הרחוקים פטורים מכבוד החיים והכל הולך אל מקום אחד . **באנו** לפורשי מד"ן גדר ג' חמור מבולם שמלבד שאין מתעסקים עמהם לכל דבר לא בכבוד המתים ולא בכבוד החיים כיון שאין מתאכלין הקרובים ולא אוכלין כל עיקר . אלא אדרבא הם מחוייבים ר"ל הקרובים לבוים לבנים ולהתעטף לבנים ולאכול ולשתות ולשמות . וכל מעשה הגדול הזה בפועל וכפירסום עבור באכילה ושתיה ושמחה גם את הבנים כולו הפך לבן . הוא לבטל האמונות בלב שזה ענין טבעי שאין דרך לנוות שלא להתאונן בלב כי הוא מהדברים שהטבע מחייבם ואין שום תחבולה לעבור מזה . כי אם כיום הלחמו ביום קרב גבר הטבע החומרי והיינו לעשות מעשה מפורסם בכל עניינים של שמחה האמורים דאחר המעשה הגדול והמורא הזה לא נשאר מקום לאמונות הלב . ואם עד אלה לבו יבוא כמו אבן ולבו אומר לו לשמחה מה זאת עושה כי רעה עינו באחיו אשר בשה לטבח הובל ואחכת עולם אהבו לאחיו הפורש מד"ן עכ"פ הוא עשה את שלו כפועל לאכול ולשתות ולשמות . והיה הנשאר אנוס הוא ומחומר קורן וישתנה הטבע ולא ישתנה הטבע ומה לו לעשות עור ולא עשה ובזה רז"ל תלמידי מרע"ה אחזו שער והלכו בדרך התורה שתעלה והיינו שבכל הדברים שאינם תחת יכולת האדם ורשותו ונראה שבאו עליהם המצוות כאלו הם תחת ידו משמים הביט ה' ראה את טבע חומר האדם . וע"ז ממכון שבתי השניח לצוות עליהם ר"ל על המצות אם מעשה כפועל כדי להכריח האדם בכל מה שיוכל דרך משל זכור את יום השבת לקדשו . וזכרהו על היין כפעל וזכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים . הנחת תפילין בכל יום כפועל וזכור את אשר עשה לך עמלק קריאת פ' זכור ראורייתא אחת בשנה כפועל וכאלה רבים דוק ותשכח ועשה הדברים כי הזכירה והשכחה הם טבעיים ולא יבלו תחת שום הצווי אם לא בעשות מעשה כפועל דבוותא אמור רבנן בטעמא ויהי לקרובי הפורשים מד"ן לאכול ולשתות וכו' ? כי לא יפול הצווי בשום אופן לאמר לא תאונן בלב כי הוא מהבמנעות תחת שום הצווי בטבע קיים והוא ברור מאוד ועיין תשובת בשמים ראש סימן קע"ג שכתב וז"ל ולדעתי ליאת מצרים אל כל הימים תראוריתא סני לה בלב מדאלעריך בני זכירת עמלק אל תשכח לשכחה הלב וזכירה בפה מבלל דבעלמא זכירה בלב והרהור בדבור ע"כ לשונו הלריך לענינו ואחר המחי' שניאה גדולה ולאת מתחת ידו כי איך אפשר בשום אופן שבעולם שבאמין שתורתינו תורת אלהים חיים מצוה מצוה שאינם בכח האדם . אן כמו שתאמר שאין מקורם בשכל כי אם בטבע ? כמו שהם באמת הזכירה והשכחה ובפרט לזכור בכל יום בלב ואיך יזכור ? ומי יצורר לו הזכרה בכמה אלפי טירופי הדעת שאדם בלבר בהם יום יום ? הם כי לא להזכיר ומקרא טוב עליהם ורחיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ומנא מבורר שאם אין מעורר אינו השכחה מצויה באין מיחוי והרחיה שהבית מענין זכירת עמלק אינה ענין לבאן . דלעולם זכירה בפה וח"א באופן אחר או בעשות אינה דבר בפועל או באמירת דברים מן הפה ולאחן הא לאו הכי יפול האדם כרשת השכחה וזה די לזכירה ליאת מצרים . אבל בזכירת עמלק יען שעיקר מצות הזכירה ע"י קריאת פ' זכור וכדומה אינה אלא כדי להתנקם ממנו וענין זה אינו די בזכירה לבד שהיא אמירת דברים אלא צריך התעוררות הלב אל הנקמה כי אם מסכנה וע"ז יפה דרשו רבותינו ז"ל ואל תשכח בלב ומי יפרש כמיהם פשטי המקראות ? זיע"א ואמן ולדעתי המעט והו מה שפשט המנהג בכל יע"א להבות ברגל בשעה שאנו אומרים תמחה את זכר עמלק כדי להורות על התעוררות הלב שעליו בא הצווי אל תשכח בלב . ואגב אומר שמנהג הזה הוא קדמון מזמן התלמוד שהרי בכלל חוקי הקיסר טיאודוסיו על היהודים חד מהם הוא שלא יבו המן בבתי כנסיות . ראה כמה קדמון הוא מנהג זה ומקורו מקרא מלא . ושוב ראיתי בס' המנהגים ה' מגילה סי' ח"ו שהביא מ"ם בירוש' שאמ' כי דו"ח כמנהגי לאלו פסוק' אשר הנלה נבוכדנצר צריך לומר שחוק טמוא וכו' ועוד סיים וכתב וע"כ מנהג התינוקות בצרפת ובפרוסיא לקחת חלוקי הנחל ולכתוב עליהם המן ומקישים וענ"ז בשהקורא מזכיר המן שנא' ופס רשעים ירקב ע"כ . ובזה אשבחנא פטרי למה הצווי על הקרובים לבד ולא על הרחוקים שהרי עיקר הראיה בצווי זה הוא מקרא מלא באבוד רשעים רנה ומקרא זה הוא כללי לרחוקים וקרובים ולמה לא יתחייבו כי אם הקרובים . אבל לפי האמור הוא כמין חומר . דעיקר מצות אכילה ושתיה ולבישת לבנים לא לעצמה יצאת ובאמת אינה מצוה בפני עצמה . כי כדי לקיים באבוד רשעים רנה רי בשלא להתעצב ולא להראות שום אבילות בשום אופן בדרך כל הארץ . וא"כ בשלא יש אבילות ממילא עולם כמנהגו נוהג ושמון ושמחה ומצאת בו ואינו תלוי באכילה ושתיה וכו' (ויבר לדבר עיין בית יהודה עיא"ח ו"ל בבנבנו אדנ"ל דק"ו ע"א סעיף יו"ד) וכל זה מינח לרחוקים כי אין לבם חלל בקרבם מצד התרחקותם אבל בקרובים כי המרירות בלבם טבע קיים על אלה תסיב המצוה לשמוח בפועל בדרך תחבול' להלחם נגד טבעם שלא יתאונו בלבם בהיותם מטבעם שאר בשר אים באחיו ידובקו מן הנוב ומן השרשים ונם דבר זה ברור מאד אשר מזה יש להקשות על הרמ"ה בחי' לסנהדרין שפי' על מ"ם הרונו כ"ד לא היו מתאכלין אלא אוכלין שאין אבילות אלא בלב בתב וז"ל ויש לפרש לא היו מתאכלין דהוי דבר הראיה רבתיב באבוד רשעים רנה אלא אוכלין ומה טעם אוכלין שאין אבילות אלא בלב וכיון דהוי דבר שאינו נראה הותר להם

לחם · אי נמי מה שעשה הוגנין שאין אינוגות אלא כלב ואין אדם יכול לכבוש את יצרו שלא להתאונן ושלא ירוה על קרוביו ע"כ ולע"ד פי' ראשון נראה עיקר דאי כפירוש הב' דנס מצד הדין היה אסור להתאונן עליו אלא שאין תחבולה ועון האינוגות הוא כלב וא"א למי שהוא קרוב אליו לכבוש יצרו מלהתאונן · א"כ היה אפשר לתקן דבר זה באכילה ושתיה ושמחה ולכיסת לבנים כמו שהוא בפורים מד"ן דשם לא הותר אפילו אינוגות ונלעוו הקרובים להתעסק בעסקי שמחה · אלא ודאי מדראיתו דלא נלעוו על השמחה בהרוגי כ"ד · מוכרח שמצד הדין מותרים להתאונן כיון שאינו דבר הנראה כיון שהוא כלב וכפי' הראשון · ולקמן בס"ד נבאר ביאור היפה טעם הדבר למה הותרו · ושוב ראיתי להרמ"ה עצמו דבמעבר חזר בו מפירושא בתרא הלזו שהרי לקמן בדמ"ו ע"כ כתב וז"ל מתוב ר"א בר אהבה לא היו מתאבלין עליהם דכתיב באבור רשעים רנה אלא אוגנין מה טעם אוגנין שאין אינוגות אלא כלב ולא חייבם המקום לכוף יצרם ולשמוח להרינת קרוביהם עכ"ד · הרי בפי' דס"ל להרמ"ה נופיה דמצד הדין לא חייבם הכתוב לכוף יצרם לשמוח להרינת קרוביהם · ונראה דהיה מקום לבופס · והלא כתב לעיל שא"א לבכוש יצרו שלא ירוה · והוא אמת מצד עצמו שהוא דבר נמנע בטבע קיים · אבל הכוונה הוא שר"ל שלא חייבם הכתוב לכוף יצרם ולשמוח כפועל באכילה ושתיה וכו' כמו שהוא בפורים מד"ן ולזה שפיר דקדק כאן לכוף יצרם ולשמוח · ולעיל כתב לבכוש את יצרו שלא ירוה שבאמת הא דלעיל ליתיה בתקבתא בשום אופן ואינו נכנס · לא ירוה · תחת טוב החיוב אבל הך דהכא שהוא חיוב לשמוח נכנס תחת טוב החיוב לעשות מעשים של שמחה עם שכל לבב דוי ולא חייבם הכתוב בהרוגי כ"ד לעשות עניין זה כמו שחייבם בפורים מד"ן והוא ברור בכוונת הרמ"ה דמצד הדין הרוגי כ"ד קילי מפורים מד"ן והותר להם האינוגות והוא ברור ושוב בא לידי תשובת זרע אמת ח"ג סימן קנ"ח וראיתי לו שם בענין זה דברים שאינם ראוים לפי עומס בינתו ובקיאותו כי רב הוא ומי שיעמוד על בוריין של דברים שבתבנו בכל האמור בעניו יראה ולבבו יכון דאחת"ר אין מקום לכל מה שכתב בענין האינוגות ודוק כי לקצר אני פריך · איך שיהיה מבורר יופא מכל ריבטא דס"ב דאבל רבתי דמע"ל קיל טובא מהרוגי כ"ד וכ"ש מפורים מד"ן מבלי שום ריח ספק וא"כ לנו לדעת מבטן מי יצאו כל העובשים המובאים בפוסקים ראשונים ואחרונים · ונם להרמב"ם מאין יצא לו שאין מתאבלין עליו ולמוריק"ם ז"ל הנז"ל שהפליג מהרבה כמע"ל וקשה מאין ולאין לו · ולפוס ריבטא הייתי אומר בטעם מוהריק"ם ז"ל שהפליג להחמיר כמ"ש הרב מט"ם ח"ג בתשובת מורא דבאה סימן ט"ו וז"ל ואף שמוהריק"ם הפריז על המידה · אופשר היה הדור פרון כזה והורגת שעה היתה עכ"ד · ונראים קצת הדברים ממ"ם מוהריק"ם ז"ל שם ועושים כל אלו הדברים בפרהסיא משום והנשארים ישמעו וירגו עכ"ד אבל כד דייקינן שפיר היאך נאמר הורגת שעה שהוא לא פסק דין על מעשה שבא לפניו כדי שאמר הורגת שעה כי מוהריק"ם כותב ומעלה על ספר חקה ויערוך עליו ערך לחם לכל עת ולכל זמן · והיותר קשה (ושאין דאים שמצד הדין כתב כל הכתוב בספר) שהרי סיים וכ' דק"ו הוא מהרוגי כ"ד וכו' ועו"ש · מאריה דאבריהם !

מהיכן הוציא הק"ו פריבא שבור וקלוט מאחר דבבר כרמו דמע"ל קיל טובא מהרוגי כ"ד והם לא שיאמר כן איך יתיישבו לו ולבוולא בו דקיימי בסברה זאת כל הדברים הנתנין למעלה והוא פלא בעיני :

י"ג אף לבשיתעקש המתעקש בכיאור פ"ב דאבל רבתי הנ"ל ובבאריהו כאשר יעלה מזלנו ויאמר בו כוונה אחרת אשר ממנה יצא לחם דין ומשפט חדוש למע"ל שלא להתאבל עליו כל עיקר ויהיה דינו כהרוגי כ"ד או אפי' כפורים מד"ן בכל מבל כל עכ"ז לא אעזבהו ולא אחפהו עד כולעו רוקו · עד שיאמר לי הטעם הנכון והמספיק בסשובת הגדונות ר"ל השיבות שבין מע"ל להרוגי כ"ד ופורים מד"ן וכדי לבא עליו בכח אבי אביא שרש דינים אלו בביאור נמרץ ואח"ך למשפט נקרבה אם דרכי הבוראה מבכימי"ם ומעבריבים להשוות מע"ל להרוגי כ"ד ופורים מד"ן הדומה לחם או לא · הנה שורש ביאור דין זה הוכא בהגהות מרדכי פ"ב דמ"ק בהביאו דין מנודה ודין פורים מד"ן כתב וז"ל ובהלכות שמחות של מוהר"ם ז"ל כתב וז"ל אמר לי הרמב"ן מפי רבינו יונה (ולשון זה סובא בסרא"ם פ' אלו מגלחין בשיטו כמו שבא לקמן בע"ם אבל לא סובא מוסר"ם בשם ברמב"ן בשם רבינו יונה אלא מוסר"ם בשם רבינו יונה ותו לא ואלו ברמב"ן לא אדבר · ודבר זה בעלם מסרב חידא ז"ל בס' שם סנהדרים ח"ב דל"ח ע"א ב"ם ושו"ם) הא דאמרי' העומר ביאיאת נשמה חייב לקרוע הני מילי באדם שאינו רשע אבל באדם רשע לא · אלא יש לשמוח דכתיב באבור רשעים רנה וכו' והוסיף מוהר"ם ז"ל ואמר הינו נקרא רשע רק העושה להבעיים והוא הנקרא פורש מד"ן · ולא יקרא פורש מד"ן כי אם עובד ע"ז או אוכל נבלות להבעיים דהכי אמר רב שמעיה פ' בנמר הדין יכול אפילו פרשו אבותיו מדרכי ליבור ועמא ת"ל בעמיו בעושה מעשה עמיו ועמא לו · משמע דהכי מוירי אבל אם אדם עושה עבירה לפעמים לתיאבון או מניח לפעמים מצוה משום טורח בגון זה חייב לקרוע בשעת ביאת נשמה כיון שאינו עושה להבעיים שכן מצינו באבשלום א"ר יעוא"כ ובברוחב · **ואני** בעניותי בתשובה אחרת הבאתי דברי הגמ"ר הנלו כמות שהם מראשם לסופם ודקדקתי בהם דקדוקים עצומים ונאותים · ונם בדברי הש"ע ורמ"א והש"ך ביו"ד סימן ש"ם ושמ"ה ובכל האחרונים שפסקו דין זה עמדתי עליהם בכל בוחי וברתי הדברים בשמלה בראיות מופתיות · וזו הלבה למעשה העלתי בכל פורש מד"ן וכל עובר כל מין עבירה גדולה וקטנה להבעיים או מפני דעת שיתבאר ממנו שואת התורה אונה אמת (ועיין סרמב"ם בח' ממרים פרק ג' ובח' רולא פרק ד' ובמורים בבוביים ח"ג פמ"א) דינו בפורש מד"ן ויולא מבלל ישראל לגמרי עד שהחורע שבב בתשובה · ואם לא בתורע שבב אפי' בזבולא בתרייתא מלבד שאין מתאבלין עליו אלא אדרבא קרוביהם אוכלין ושותין ושמחין . ונקט אוכל נבילות להבעיים פרט ולא עושה עבירה להבעיים בלל להשמיענו כי בעבירה הזאת שתמו בפירושו בא לתיאבון כיון דשביק היתרא ואכל איסורא · אפילו שעורשו בא לתיאבון כיון דשביק היתרא ואכל איסורא הרי נתבאר דעתו שעושה להבעיים רולה לומר מפני שאינו מאמין בדבר ועל זה הורה לדעת כי אבל שוה אליו בשר בבילה בבשר שחוטה וזהו מ"ם הש"ך יו"ד סימן שמ"ה ברגיל אף לתיאבון (אבר בלשון זה בתבבעו בבמם מסאחרונים וגם חבמי דורבו בתשו' בשלחם אלו מאבלות סמערב ספבומי ושו"ב) דלשון רגיל הוא בזה

אחר זה תמיד ולא יפול כי אם בשביל היתרא והכול
איסורא וזהו תמיד (וכאותה תשובה אחרתי לחזק דבר זה
במסמרים ומכלל שדברים שבאתי דברי מוהר"ר וויל ומופרש מיל"ן
הנו"ל שבתבו פירש מד"ן סיומו פורק עול ברגול תמיד בכך) ולשון
לפעמים מורה בהכרח דלא שבוק היתרא והכול איסורא
דפעמים מלא היתר ולא אכל איסור ופעמים לא מלא
היתר אוכל איסור ואפי' כל ימיו באופן זה לא מקרי
רגיל ומ"ם הש"ך אף לתיאבון כרגיל ר"ל אף אם שורש
מה שנלבד בעבירה זאת היתה לתיאבון לגביה כבן
למלאות נפשו בבן רשעים עכ"ז כיון דרגיל ושביק
היתרא הרי נתבאר שבופר וכל כופר הוא פורש מדר"ן
(וכאותה תשובה הנו"ל אחרתי הרבה ואכמ"ל עיין) לא כן בשאר
עבירות בגזל וערוות שאין בנגדם בהיתר בשום אופן
ונפשו של אדם מחמדתן כי לענין חמדת ממון אדם
אמרו אין אדם מת וחצי תאותו בידו ולענין ערוות מ"מ
דיבר הכתוב מיס נגוכים ומתקו עכ"ז אפילו ברגיל
בעבירות כאלו כל ימיו וקרא לתיאבון גמור והיוונוגא
מכלל ישראל בשום אופן מאחר דהתאוה אילנקו והוא
בעוברו מה לו פעם אחת מה לו אלף אלפים
פעמים כל שאין בנגדם בהיתר בשום אופן ובאותה
תשובה בשתייעתי מדברי הרשב"א הובאו בב"י לרש"ך
שבעלי עבירה בגזלנים מתאבלין עליהם ואומרו בעלי
עבירה היינו שנעשו בבעלים לאותה עבירה ברגילות
עצום ואפ"ה מתאבלין עליהם ויבן שאינו להבעיים אם
לא שיאמר איזה בפי' כמו שאמר מנשה בשבא על אמנו
שהיה עושה להבעיים את בורא (אוני זכר עתים אים מקומו
יתפשתו במקום הרגיש להנפש ולא מלאתו אבל היא אמת שבך בתבו
רו"ל) הא לאו הכי כל עבירה גדולה וקטנה שאין אתה
יכול לברר שהיה להבעיים אפי' היה רגיל בה כל ימיו
עכ"ז אינו יוצא מכלל ישראל ומתאבלין עליו ודבר זה
ברור למי שעומד בכל מקורות דינים הללו בשורשם.
נכון לבו בטוח כי לא יוכל לחדון משפט חוץ מאשר
הוא שומע ויקרא בשום אוכן שבעולם ואחר כל הדברים
הברורים והמזוקקים שבעתים הלא למשפט נקרבה
בדין מע"ל שהנה אין ספק שנדר איסורו קול מלא הרלח
בקש לפני רוח ששם נורש רעה לאחרים וכאן נורש
רעה לעצמו. והלולי מקרא שכתוב אך את. דמכש
וכו' אפשר לא היה איסור מצד שבתבו על דרך רשאי
אדם לחבול בעצמו (ושיין רש"ל כ' אחיאל סי' ע"ן ווש לי אריכות
דברים עליו ואכמ"ל) ובדרך מרחש על הארץ בדרך מרחש
על הבריות אשר אם רחמנא עלן ובדשנו במצותיו
ולומו. אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש. ובאמת אפי'
בשעת שבנה ויסורין קשים ומרים כי טוב מיתו בחיים
בדרך טובא. יפה אמר רחב"ת בב"ז דו"ח מוטב
שיעלנה מי שנתנה ויפה העלו האחרונים דשאול בעשה
שלא בהוגן ושלא כרצון חכמים ואף אם נאמר כדעת
החולקים עכ"פ שאול שאני כלי ספק. ואין לומר ממנו
בשום דין ושום אופן. ומי נבר בשאול מלך צדיק
הראשון זך ויסר פעלו ובאשר הסכימו רוב האחרונים
הלא בספרתם ובראשם הרב יפ"ת ב"ר פ' ל"ד ופ' ס"ה
והרולה ישיין בהם וירוה כל למאלוגו אבל לבל אפיה
אין מי שיוכל להבחים דאפוגע בנפש זולתו חמיר טובא
מפוגע בנפשו דעם דהא רציחה והא רציחה עכ"פ
הא נורש רעה לאחרים והא נורש רעה לעצמו ורב
המרחק בין המאורעים ודיוקו דברי הרמב"ם בה' רוצח
שכלל דין זה עם דין גרמא בנזקין כמו כופתו לפני
אחרי אי שולח אחרים להרוג את חבירו שהשלשתן כתוב

בהו דרושה להעיר אזן שרוצה מסור לשמים ובאשר
הבאתי דבריו לעיל ובכר ודעת הרי שמיתה בידי שמים
קולא ממיתה בידי אדם והוא ברור ולו יהי כל אפיה
שוים ומיתן את שלו זה בזה עכ"פ אשנה ואומר אין
מי שיוכל להבחים כי מעולם לא מצאנו בכל התורה
כולה על הרוצח ועל הבא על הערוות שהם שני עבירות
החמורות עד שנאמר בהם יהרג ואל יעבור. שאם
עבר בשאנו בנפש פעמים רבות כי יחס לבבו אז כי
יתגבר יצרו הרע ובשאר דברים היה ישראלו לבל דבריו
שלא מבלל ישראל ונדון אותו כפורש מדרכי לבור זה
לא נמצא בשום מקום והפוך כל הספרים וכל
התלמוד וכל הפוסקים ראשונים ואחרונים מתחולקים
לשופט ומעבים להוקפים (ושיין מרבכת המשנה אשנבוו מ"ב
בה' מבוכה ובמ"ל בתבתי עלוו בוד ה' הבוכה עלו) ומעולם לא
תמצא כי אם דוקא אז כפורש מד"ן שבבר ולא מבלל
ישראל ובנה במה לעצמו אז בעושה להבעיים תהיה
בשתים כמו אוכל נבילות בחמידות ובחמור אז כמו
נדון אותה האשה שהוכא נדונה בהגמ"ר שבפרה בשעת
מיתה בבל האלה ביעוש"ב שמתברר מנוף הנכון שהיתה
בופרת לגמרי ובן אם תהיה משאר עבירות בגון רציחה
וגזל וערוות וכל עבירה גדולה אז קטנה שקודם
שנעשה אומר בפירוש אז מתבאר ממנו שהוא עושה
להבעיים כמו ענין מנשה הנו"ל הא לאו הכי בולם
בקרבים לתיאבון ומעולם אינם יוצאים מבלל האחוה
הישראלית בשום אופן שבעולם וא"ב אם מתו אז
נהרגו ביום להתאבל עליהם בבל הישראלים הפשוטים
בלי שום ריח ספק. **ואם** בה תאמר הרי נדון הרונו
ב"ד לפניך שהיו נהרגים על הרציחה ועל
בלוי ערוות והם מהעבירות שבעשים ביבלם
לתיאבון גמור תינח שהיו הורגון אותם לקיים מקרא
שבתוב אבל עכ"פ לפי דבריך לא יצאו מבלל ישראל
כיון שלא היו להבעיים וא"ב למה לא היו מתאבלין
עליהם? כיון שהעבירה שנהרג עליה לא היתה להבעיים
בגון סתימות הרציחה וערוות שרוצה בבולם אם
לתיאבון גמור לזאת אשיב דענין הרונו ב"ד אינו
דבבר נתחייבו בב"ד בראשעתם ונתברר עונם בשמם
בחלי השמים והוחלטו בדין הצדק לרשעים גמורים
ובדוקא ובדוקא. ואשר ידשיעון אלהים בתיב בבל אלו
העבירות אינם מתבדרים בעליהם לרשעים גמורים
לתת דינם בפורשי מד"ן ספק קרוב לו אם לא שנהגו
בב"ד הא לאו הבי עדיין ים להסתפק בי מי יודע ואפי'
הבדים שהרג שהרג בזדון לא היו יבולים להעמיד עד
שיבא לב"ד ויזונהו למיתה שנאמר ולא ימות הרוצח
עד עמדו לפני העדה למשפט בבמ"ם הרמב"ם בדים
ה' רוצח ובו"ם ואפי' בענין הרוצח שהוא עון חמור
ורשע גמור יותר מבל עבירות שבתורה מטעם הסתתת
ובוכו של עולם וב"ז אם נתברר לב"ד רציחתו אלא
שחבר אחר מתנאי המשפט בגון שלא בהתראה וכיוצא
שהיו מבנוסין אותו לבופה וכיוצא יותר משאר עבירות
הנה גם משפטו זה יוצא אחר שנתברר בב"ד מעבר רשעתו
והנוהו בזה בי זה דינו לפי בוודר רשעתו לפנותם בבמ"ם
הרמב"ם פ"ד מה' רוצח די"ח ובו"ם. בלנן של דברים
דהרונו ב"ד שאני דנתברר רשעתם בדוקא ובדוקא
וב"ז לא מבנו הוודון להוציאם מידו ודאי רשעתם
ובמ"ם מוהרד"ך בי"ח ו"ל (ולפי בתותם תשובה הנו"ל
אחרבתי שיר בזה) ובת' מוהר"ו וויל ומוהר"ם בתשו' הנו"ל
על מי שרצח נפש אחת מישראל ונהרג בדיני אומות

(שיין במהחיים סס ישיין בתרגו בנה"ג ר"ה פי' סמ"ק) ונתאכל אחיו עליו ע"ז כתב וו"ל שפיר עבדת דהתאכלת על אחיך כיון דלקו בדין הסנהדרין קא מקטלי לה נרע ממי שנהרג בדין המלך אע"ב דחייב מיתה כמ"ש הרמב"ם כל הרוגי מלכות אעפ"י שבדין נהרג והתורה נתנה לו רשות להורגו הרי אלו מתאכלין עליו וכו' ע"כ מדקאמר התורה נתנה לו רשות אלמה דמיירי במלך ישראל ואפ"ה מתאכלין עליו אעפ"י שבדין נהרג כגון שמרד במלכות דודאי חייב מיתה · והמלך ודאי ימית אותו · שאסור למלך למחול על כבודו ואפ"ה מתאכלין עליו עכ"ל וכן העלה הרב שבט יהודה עיאש ז"ל מס' דנפשיה דאפי' כל מין הרינה של מלכות אפי' בדין נמור עכ"ז מתאכלין עליו עכ"ל ונתקשה ממ"ש בגמ' דתלי האכילו' כיון דלה בדין קא מקטלי וכו' דמשמע דאו מקטלי בדין דינו כדין הרוגי כ"דונדאקב הרב ז"ל על מין המיתה שממית המלך שהוא הורג בכל מין מיתה שיעלה בדעתו ולא במיתות האמורות בתורה לפי גדר העונות ועל בחינה זאת מקרי שלא בדין ומתאכלין עליו עכ"ד · ואחרי המחי"ר לא לדיך להא שהרי אפי' אם המלך הרג בדין נמור ובאותה מיתה שאמרה תורה עכ"ז מקרי שלא בדין ישן שהתורה אמרה ולא ימות הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט דבעינן עדה שופטת כדי שיהא דין נמור והמלך לאו עדה הוא ואין לו כי אם דינא דמלכותא התלויה בדעתו והפרש גדול יש בין רשות שנתנה תורה למלך לחייב שחייבה לב"ד הגדול כי אותו דין הנעשה בחיוב התורה האלהית הוא דין נמור ועליו יסודו כל הדינים החזקים הנאותים והוא ברור בשתים וכן משמע מדיהבא דעבינא שלא חלקו שם פוסק אסר בית ישראל נכון עליו חילוק זה של הרב שבט יהודה כי הוא חילוק נפרד לבאדו אם היה לו שורש כי נפקא מינה עוכא לדינא וכל כה"ג לא שתקי הפוסקים מלהודיעו ולעמוד עליו ולבארו וכן משמע מפשט תשובת מוהר"ר וויל הנ"ל דלא חילקו כלל וסגה' קאמרי ודוק היטיב ושיין פרישה ודרישה יו"ד שם בסי' שמ"ה ואכמ"ל עוד הא דאית בחום הראות שעינן הרוגי כ"ד אינו עינן לרמותו לסוס פרט אחר · והרי לפנינו מי שנהרג בדין ובהלכה ובאותה מיתה הכתובה בתורה עכ"ז כיון דאסר דבר מה מהמשפט החרוג מתאכלין עליו ועינן הרוגי כ"ד שאני ואין ספק שהוא מעשה האמור והוא ברור ואפשר נ"כ דהרוגי כ"ד שלא היו מתאכלין עליהם שאני ולא מפני שבעשותם אותה העבירה שנתחייבו עליה מיתה ולאו מכלל ישראל וכיון שולאו מכלל ישראל אז קרובים נעשו רחוקים כדמיון בירם מד"ק אז שלא עבירות הדומה להם וע"ז אומר מתאכלין זה אינו ודאי שהרי אם תדון אותם בדין פורשי מד"ק לגמרי א"כ דינא יתיב שקרבנותיהם אינם קרבין כי זבח רשעי תועבה וכתו שאפשיק' הלכתא בפ' בגמר הדין דומיא דעיר הנדחת היו בה קדשים קדשי מזבח ומותו וכו' ואלו כולא ליהרג אמרו בערכין ד"ז שהולא ליהרג אם זבחו זבוח מזון עליו ואם אין זבחו זבוח באותה שעה אין נזקקין לו מפני שאין מעינן דינו ודין זה פסקו הרמב"ם סוף פ"ב מה' סנהדרין ועו"ש · ותיפוק ליה דזבח רשעים תועבה ? אלא לאו דזה לא נאמר כי אם כמומר לכל התורה כולה או כמומר שדינו כמומר לכל התורה כולה שולא מכלל ישראל על אלה נאמר זבח רשעים תועבה · ולא בעוסק עבירה אחת לתאבין אפי' פעמים רבות אפי' נהרג עליה סוף סוף ישראל הוא בכל חקותיו ובכל משפטיו וקרבנו קרב וטעמ' שאין מתאכלין עליהן אפ' כדי שלא יערערו על מעשה ב"ד יפה ורחוק ליבר שאחיהם וקרוביהם היו באין ושואלין את שלום הדיינים והעדים כלומר שאין בלבנו עליהם אלא אומנין וכו' כמלא דמוכל לומר דעיקר הטעם שלא היו מתאכלין עליהם היה כדי שלא ימצא ערעור על מעשה ב"ד יפה והכי דייק לישנא ולא היו מתאכלין עליהם דרך סיפור ולא אמרו ואין מתאכלין עליהם דרך ציווי אבל הכוונה דהכי סונהג בישראל שלא להתאבל על הרוגי ב"ד כדי שלא יהיה פתחון פה נגד מעשה ב"ד יפה · ועד היום הכי נהוג עלמא כי מי שנהרג בהרוגי מלכות או"הע (ובפרט אצל מלכים חיגרמא) נמנעים מלהתאבל בפהרסיה כלו' שדין אמת דמוהו הא לאו הכי מתפחדים משום מורד במלכות ואל תשיבני דא"כ היה בדין שיהיה מנהג זה גם בהרוני מלכות ישראל ואדרבא כ"ש שלא להתאבל אם בהרוגי מלכות ישראל מטעם זה מא לא אריבא כלל · שאנלנו הישראלים בתר תורה הוא העיקר ועליו אנחנו מצווים לחזקו ולאמצו שלא ימצא עליו שום טוען ומערער כי הוא חיוחנו שלא יתבטל בשום אופן אבל בתר מלכות שהיה רק לבבוד ולתפארת ואין דינו דין תורה נמור לא חייבונו להחזיק דינו ולעשות גדרים שלא להתאבל פן יבואו לערער ואם יערערו וינרוס ביטול בבולו אז מקצתו מה לנו ולדינו כי תורה נוה לנו משה ואוחו דין ומשפט אנחנו מחוייבים לשומרו ולגדרו מכל מין טוען ומערער הנורם כ"מ ביטול מצות אחת שבתורה וזאת התערה בישראל ועל שאר הדברים הנוסיים שאינם יוצאים מכ"ד הגדול אנו נותנים עורף ולא פנים והוא האמת והוא הצדק שתעלה :

קורא חכם ! ודעתי שאתה יודע לקראתי בחדר

וכחנית והיא סיגיא דפ' בגמר הנו' שמעשה מתברר בבעיתא בבותחא דהאבילות תלוי בכפרה וכיון שלא נתכפרו הרוגי ב"ד כי אם ער מיתה וקבורה וחזו לעדת דקבראן פורתא · והאבילות חייל מסתימת הגולל · וכיון שבשעת סתימת הגולל שהוא זמן התחלת האבילות עדין לא נתכפרו שוב אין מתאכלין דכיון דהדחי אחרי בעינ"ש · נמצא דאבילות תלוי בכפרה ולא מפני ערעור על מעב"ד יפה לזאת אענה חלקי אף אני ודעתי שסגוניא זאת עומדת בנגדנו כלי ספק אבל עכ"ז לא אחסוך מלטעון ע"ז בכמה טעמות בדיאות ועובות · חדא דאפשר תלמודא דידן כיון דמיירי בהרוני עיר הנדחת שהם מומרים ויוצאים מכלל ישראל אמר אבי ווש לי סמך ע"ז מלשון רש"י שם אומרו · הרוני ב"ד עיר הנדחת ועם שם לדחות בזה מ"מ עדיין טוכל לומר דכיון דבהרוני ב"ד אית בהו יוצאים מכלל ישראל ודינם שלא להתאבל ע"ז לא פלוג רבנן ודנו דין אחד לכולם בהצטרפות טעם הערעור ויש סמך גדול לזה מה"ש בפ' אלו נערות דל"ב ע"א אלא מעתה בן גרושה וכן חלוצה דלא מבאשר ומס קא מחדבי ליבעי הקדשה אמר קרא משפט אחד יהיה לכם משפט הגר לכולכם ופרש"י משפט הגר דכיון דבוב ומומין לא בני הקדשה מיהו הני נמי לא בעו הקדשה ודוק היטב ועוד יד הרוחה נעוויה דלבולם עינן האבילות בהרוני בית דין (חוץ מהמומרים) הוא משום ערעור על מעב"ד והיינו שמתוך שמתאבלין ובאו לבדער ולומר שהרשיעו את הדיין בטעמות בוזבות

יהרגוה

ברך של רומי סימן י"ד

והראיה שמתאבלין עליו וע"ז כל זמן שלא כיפרה מיתתו
בעונו עם קבורה וצערא דקברא פורתא אין מתאבלין
עליו והוא מטעם הערעור · ואחד שכיפרה מיתתם היו
יכולין להתאבל עליהם לא חיישי לערעור · שכ"ע ידעי
שכיון שנקלה וקבל דינו עם צערא דקברא הרי נתכפר
והרי הוא ככל ישראלי לכל דבריו · אלא דאין מתאבלין
עליו מטעם הואיל ונדחה ידחה זה אנו יכולים לומר
בפי' הך סוגייא ואין מעיק אותנו באופן שאם כל
הערעורים כולם לא יהיו נאותים חד מהם או כיוצא
בהם צריך שתאמר בהכרח שהרי כבר הוריתיך שהרוגי
ב"ד קורבנותיה' קרבי' ולא אמרי' בהו זבח רשעי' תועב'
נמצא דלא יצאו מכלל ישראל והם מכלל עושי מעשי
עמך וכיון שלא יצאו מכלל האחוה איך יהיו קרוביהם
פטורים מתורת האחוה שהוא האבילות אלולי שתאמר
איזה טעם חיצוני מפני מה לא היו מתאבלין עליהם
או משו' כפרה כמו שפירש"י בפי' המשנה הזאת או משו'
שלא יהיה פוצה פה ומצפצף על מעשה ב"ד יפה · או
כיוצא בדבר אלא שזה עומד לנגדי מה שראיתי להרא"ש
פ"ג דמ"ק שהביא לשון מוהר"ם ז"ל המובא בהגמ"ר
הנז"ל באופן אחר ובשינוי קצת · והיינו שאמר לו רבינו
יונה (עיין מ"ש לעיל בתחילת הערה זאת בין שני חצאי לבנה) שעל
אדם רשע אינו חייב לקרוע דכתיב באבוד רשעים
רנה וכו' ע"ז כתב מוהר"ם דלא נהירא ליה אלא שכל
שאינו מומר לע"ז או עושה עבירה להכעיס אי פורש
מד"ן הו"ל כס"ת שנשרף ופירש"י התם שאין לך ריק
שבישראל שאין בו תורה ומצות והיינו דתניא במס'
שמחות הפורשים מד"ן וכו' אוכלין ושותין שאבד
שונאו של מקום שנאמר הלא משנאיך ה' אשנא וכו'
והאי קרא מייתי ליה בפ' כל כתבי דקי"ו גבי מינים .
ובפ' נגמר כמי תני יכול אפי' פירשו אבותיו מד"ן וכו'
עד והואיל ונדחו ידחו וקאמר התם גבי הרוגי ב"ד
שלא היו הקרובי' מתאבלין עליהם אלא אוננין שאין אנינו'
אלא בלב והרוגי ב"ד הוו כמו להכעיס כיון שמוסרין
עצמם למיתה כשמתרין בהם ואומר ע"מ כן אני עושה
להכי אין מתאבלין עליהם ועל כיוצא נאמ' באבוד רשעי'
רנה וכו' עכ"ד יעו"ש שהכריח כל זה מאבשלום ואיך
נתאבל עליו אביו אם לא שהיה לתיאבון ובתשובה
האחר' הנז"ל הארכתי עוד בזה הנך רואה דאחר דהחליט
מוהר"ם ז"ל דבכל מין עבירה לתיאבון אינו יוצא מכלל
ישראל ודינו לקרוע ולהתאבל עליו נרגש מהרוגי ב"ד
שבאמת יש ויש כמה וכמה מיתות ב"ד והם על עבירות
לתיאבון כרציחה ועריות והדומה להנה וא"כ למה לא
היו מתאבלין עליהם ולזה נתן טעם שגם הרוגי ב"ד
הם כמו להכעיס מאחר שהתירו עצמם למיתה
בהתראה שהתרו בהם · וע"ז הוו כמומר להכעיס ·
וכן כתב מוהר"י וויל ומוהר"י מינ"ץ שם וז"ל ולא הוה
איבד עצמו לדעת אלא בקיבל התראה ואמר ע"מ כן
אני כמ"ש האשירי עכ"ד אלא דמה יענו מוהר"ם וז"ל
והבאים אחריו הנז"ל ביום שידובר בהם ההיא דהיוצאין
ליהרג קרבנותיהם קרבים אם לא משום דאין מענין
דינו ות"ל דזבח רשעים תועבה כמו עיר הנדחת
ופורשי מד"ן וגם הרוגי ב"ד בסקירה אחת נסקר
עם אנשי עיר הנדחת ופורשים מד"ן שם בפ' נגמר
וכמו שנרגש מוהר"ם עצמו מאותה סוגיא ובאמת
פליאה דעת ממני ! ומה שנוכל לדחוק ולומר דלענין
זבח רשעים תועבה בעינן מומר להכעיס מעיקרו
כמו עיר הנדחת ופורשים מד"ן אבל מעיקרו לתיאבון

ושוב ע"י השתקעותו בעבירה התיר עצמו למיתה
ונעשה כלהכעיס זה לא נקרא זבח רשעים תועבה ·
וזה דקדק מוהר"ם לומר ונעשה כמו להכעיס ולא
להכעיס גמור כי סוף סוף התאוה אילצתו אלא שאין
מתאבלין עליו כי סוף סוף עושה רשעה הוא ורשע
מקרי והוא דוחק גדול לחלק כן מסברתיה ועוד דלמא
לא ניחוש להבאת חולין לעזרה כיון שהוא כנגד רשע
עד שאין מתאבלין עליו והבאת חולין לעזרה חמיר
טובא כנודע כי ע"כ אי לאו דמסתפינא אמינא כי
הצדדים שצדדתי לעיל אני הדל בענין הרוגי ב"ד שלא
היו מתאבלין מטעם הערעור נראים יותר והבוחר
יבחר איך שיהיה מצאנו עוד חילוק נכון לחלק בין
הרוגי ב"ד למאע"ל שהתם התרו בו והתיר עצמו
למיתה ואף ששורשו לתיאבון חזר כלהכעיס ע"י
ההתראה ומי לנו גדולים בתירה כמוהר"ם ותלמידו
הרא"ש ומוהר"י ווי"ל ומוהר"ם מינ"ץ ז"ל שכולם
מסכימים על החילוק הזה והוא ברור · כללן של דברים
כי בהרוגי ב"ד לא תוכל להחליט שטעם שלא היו
מתאבלין הוא מטעם רשעותם שיצאו מכלל ישראל
וראיה שהיו אוננין ואין אנינות אלא בלב ואי רשעים
הא כתיב באבוד רשעים רנה כדין פורשי מד"ן שהיו
אוכלין ושותין כדי להשבית האנינות שבלב · ולמה
בהרוגי ב"ד אוננין ומה טעם לומר שאין אנינות אלא
בלב הא לאו מלתא וכאשר הארכנו לעיל על דברי
הרמ"ה אבל מה יפה ענין זה לחזק סברתינו והיינו
דמניעת האבילו' היתה כדי שלא לאפושי מיללו' ומקוננו'
ומענות ומטפחות נגד מעב"ד יפה ולא לעצמו יצא
מניעת האבילות מפני רשעתו דסוף סוף הם פושעי
ישראל ולא פורשי מד"ן וע"ז באנינות שהיה בלב ולא היה
בצעקות ויללות וחלילין ומעשה מפורסם לעיני השמש
היו מותרים ומחוייבים שלא להיות בשמחה איך שיהיה
יאמר האומר מה שירצה בהרוגי ב"ד ויפרשהו בטוב
רצונו והשלמת דעתו עכ"פ לא יוכל להכחיש שאין בידו
יכולת להביא ראיה למע"ל מהרוגי ב"ד כי יד הדוחה
נטויה מכל צד ופינה וכבר השרשנו מוהרשד"ם סי"ד
סימן קי"א שהמקשה והמביא ראיה הם קרובים וכמו
שהמקשה צריך להקשות בכח גם מי שרוצה להוציא דין
מחודש ומביא ראיה לדבריו צריך שתהיה הראיה ברורה
ואם לאו הדוחה יכול לדחותה בקש עכ"ד ז"ל ·
עיין תוס' כתובות ד' ג' ע"א ד"ה א"ד שכתבו וכו'
דאליבא דא"ד הוו פרכי וכו' ולא סמכי' אשנויי דחיקי
ועיין יבמות דצ"א ע"א · ובזה אני אומר בענין מע"ל
כי מי שרוצה לחייב לאבלים שלא להתאבל עליו ולגרום
בזיון למתים ולחיים צריך שיביא ראיה ברורה שאין
אחריה תשובה כי צער בע"ח דאורייתא בלי ספק
ובזיון לחיים אשר אין אחריו כמוהו וכל שאין הדבר
ברור לדיין באחותו גמירי אין בידו למונעם מהאבילות
ובענין זה ר"ל של מאע"ל צריכה רבה למצוא ראיה
ברורה לחייבם שלא להתאבל מכמה טעמים חדא
שמעיקר התלמוד מלבד שאין מכל זה כלל אדרבא
נראים הדברים להפך וכנז"ל ואי ר' לא שנא רבי חייא
מניין ליה ואי ליכא בתלמוד דין זה הרמב"ם והבאים
אחריו מניין להו וגם לזה כבר השרשנו רבו של מוהרשד"ם
הוא מוה"ר מוהלנ"ח ז"ל בפסק הסמיכה דרפ"ג ע"א
שכל דברי הרמב"ם ז"ל שלא נודע שרשם בתלמוד
וכיוצא הם כדברי ס' החתום שאין כח להבינם לא עיקרם
לעניין הדין יולא טעם לדבריו יעוש"ב (ועיין תשו' הרא"ש

הובאה

הל"כם סימן מ"ה ובהקדמת מרן כ"מ ושיין להמגיד בהקדמתו לספר כ"מ הנ"ל ע"ב והוק) וה"כ גם בענין מע"ל שהרמב"ם פסק אין מתאכלין ולא חוכא כהאי סימנא לא כתלמוד ולא כברייתא דאכל רבתי שם מקור הדין - ואת שנית שלפי כל האמור ברחוק הרברים להתך מבמה הלכות גרושות ושמוצות רבות ושרשי הדינים למקומותם בהרשות"ם כאשר הארכנו הת ודהו דאחר כל זה הנו מוכרחים לדחוק ולוסר דברי הרמב"ם בכל לשון שהנו שומעי' - ואם לא יתיישבו אין הנו אחרון ויש הנו כס' החמים עד יבא מורה צדק ובמ"ם מוהרלב"ח הנו"ל ומב"ם לפי מ"ם מוהרלב"ח בפסק הסמיכה דש"ו ע"ד בעל מ"ם מוהר"י בי רב ז"ל שכל המעבדב אין סימבון תלה על הרמב"ם ז"ל ע"ז כתב לו מוהרלב"ח ז"ל כי הי לנו לסמוך על אוקו מנהג (דל לבסוק בהרמב"ם) בדברים שבבר יש חלוק בין הרמב"ם להרמב"ן לא שבבנים עצמני לחדש ולעשות מעשה כדבר שהוא בלא בסברת הרמב"ן ז"ל עכ"ד ובוונתו מבואחת הדוקא הוכא דבלונו בהדייה הה"ן דמהני מנהג לפסוק בהרמב"ם ז"ל נגד הרמב"ן אבל הוכא הרמב"ם הכריו הם בהן ולא ורפייא בוין בוונתו והם בספר החמים והרמב"ם בירר בוונתו ומקור דינו אז ודאי אין לנו לחוש ודאי של הרמב"ן ז"ל מפני מה שראתה מדברי הרמב"ם ובכל התורה קמ"ל אפושי כלונהא לא מפושטן ודאי לוחתן בדברי הרמב"ם בכל מה שנראל כי הוכי דלא דלונו אחדי כ"ם לעשות מעשה ואם בירור בוונת מוהרלב"ח ז"ל והם הרבים אמתיים קרואים והולכים בדרכי ההוראה בלי ספק - ומיכה לענין שלפנינו אין לדיין אלא מה שעינו רואות ורמיונתו הבולבת בדרכי ההוראה מתחיבת ואין לא מוראי :

נ"ב דאחרנו ע"כ הבדרים ופירי פרדים ולא מלאני טעם מספיק ודאים חותכת הדי לדין למע"ל בדין ויצא מכלל ושראל - אז בדין הדינו כ"ד מבים הוכן שבטולים - אלא הדרכה להתך דאי מלא הרלוחה שהוא עון פלוני למה ינרע ממני שראה אם נפש אחת מישראל ונהרג ע"ז ברוני האומות שעכ"ז כתב מוהר"י ווי"ל ומוהר"ם מוכן הנו"ל שמתאכלין עלוי ? ואם הוכא קרתי לרצוחא שהרג נפש אחת מישראל וזאת שנית שנרם מותה לעצמו - אלא מלא אות לך למימר דמלד מה שראם לא ולא מכלל ושראל הכל הבבורות לתיאכון שאינו יוצא מכלל ישראל בגזל ועריות הדומין לו - ועדין עושה מעשה עמך מקרי אם לא מעשה להבעים על האופנים האמורים למעלה הא לאו הכי הרי הוא כישראל לכל הכריו - ואי מלד מה שנרם מותה לעצמו הוא לא מסר עצמו בע"ב בתורה עצמו למות' כי סבור היה להתלוצ וכמ"ם מוהר"ם מוכן (ולקמן בשורה בבלות הכרי הלנו בדקדוקה) וגם הרמב"ן בס' תורת האדם ה"ד מכ"ו ז"ל והבאתי הכריו למעלה מוכיחין כן שהרי כתב וז"ל זה שאינו עושה מ"ע פטורי' ממני אף אם לא ינהגו אבולות וכו' בוצ"ם - הרי לדברי הרמב"ן מדין עושה מ"ע קל אתי דאם אינו עושה מ"ע בדין פורש מה"ן אז כתרוגי כ"ד מהבעמים האמורים - א"כ דוקא ואם שלא להתאבל עלוי ד"ל על המע"ל בדין דוקא מכלל האחות - ואם לא ולא מכלל האחות ובדין עמ"ע מקרי א"כ חייבים להתאבל ולקרוע ולעשות לו בשאר מתי ישראל וממילא גם הרחוקים חייבים בבבוד החיים - אז תוקף בוונת הרמב"ן דתלי האבילות בעושה מעשה עמך - והכר ה' בפיהו אמת בלי ספק ולדעתי בעדיפא מהא היה לו להכרוח שאין דין מע"ל בכלל לאו עושה מעשה עמך שהרי מעולם לא שמענו בכלל בכלל זה כי אם הפורשים מד"ן בלבי דאיינו פורק עול הדנול תמיד בבך וכמ"ם מוהר"ם מוכן הנו"ל אז להבעים הפולו בעבירה אחת אבולו פעם אחת וכמ"ם לעיל מוהר"ם הוכא בהגמ"ר והרא"ש ז"ל וכן בתב השירי בה"ג יו"ד סי' שמ"ה מסם מוהר"ם הלוי יו"ד סימן כ"ט דהא דאין מתאכלין דוקא משומד לע"ז אז עובר על אחת ממצו' ה' להבעי' אבל להיאבון אז בשבל עורה מתאכלין עלוי וקורעין עליהם ועו"ש כי אין הס' מצוי הלבנו לראות הדברים בשרשם ודבר ה' בפיהו אמת מבל המקומות אתה שגלויים ואתה שגלויים ומורחבים בהשובה האחרת הנו"ל ודברי הרמב"ן ז"ל בספר תורת האדם קרואים והולבים לתומם בדברי מוהר"ם הלוי ז"ל שרין האבילות תלוי בעושה מעשה עמך ובאמור וזה מן התומה למה שראיתי להרב מעה שמעון ח"נ בס' מירה דבוה סימן ט"ו שבתב מדברי הש"ך בסק"ב מבואדים דלא בלונו הרמב"ן והטור אלא לענין קריעה ובוקא אבל לענין אבלות לב"ע אין מתאכלין ודברי הטור כמו דייקו הבי ד"ב ח"ב אבל הקרובים הרחוים להתאבל דמשמע דאיין להתאבל אבל אינן מתאכלין ובהב שבן דייק בספר לקמי תורה סימן ח"י ועו"ש - ולית אבל שהרי דברי הרמב"ן ז"ל מפורשים אומרו שאם אינו מעשה עמך אף הם לא ינהגו אבילות אמ"כ הרי הוא עושה מעשה עמך וה"כ דינו בבל המתים והקרובים קרעים ומתאבלים - ומ"ם הרחוים להתאבל גם הוא גם הטור הבנדר אחר הרמב"ן הוא כי הבי דלא תיסק אדעתיך שהם הקרובים המתאבלין ולהו שאר בשר ונגמו כמו שיבא לקמן לו"ה הקרובים הרחוים להתאבל מלד הדין ולא הקרובי' המתאבלים מלד דרך ארץ אז ד"ם ובמ"ם הרמב"ם ובמוכא לקמן כי אלו ודאי אין מתאבלין ואין קורעין זהו בירור דברים כלי ספק אחר דתלי הרמב"ן בדין עושה מעשה עמך - ובדברי הש"ך אינו יודע איך מבואדים דלא בלונ הרמב"ן והטור על הרמב"ם לענין אבילות אלא לענין קריעה ואדרבא היה לו לדייק שקורא אותם אבלים ודי בזה :

ואחר האמת הבירור הזה כי"ג הערות הנאמרות לבו נא ובבחתם בענין מאבד עצמו לדעת אומר דהנע עצמך בר מינן אים יהודי הובד ע"ל מתני לעדו ודמיונתו הבוזבות כי בדמה לו כי לא יבול לבסול לגר מזונותיו אי שברנו ורבוי בעלי חובותיו שהוא חד מהדברים המעבירים את האדם על דעתו ועל דעת קונו בגודע וה"כ למה לא נחשוב אותו בבל עבירה לתיאבון דעצמה ולבים הנסיה בל שלא פגע בנפשו להבעים את בוראו ? ומה בל החדרה בעבירה הזאת לדון שונג כמוזד דלונו לומר לתיאבון בלהבעים ? ולמה יצא מבלל ישראל ? מה עשה גדר בלונה הדת האלהית ? והוא באדם העד בריח מרוב שיחו ולעדו ? והרי אמרו בשים מזונותיו של האדם בקריעת יש סוף - ומאי שנא מבל הבזונות המובאים בספרי הפיסקים הנ"ל בגון ראתה ישורים ראתה עוגבים וראתה המרה דעם ברוגם הוא שלא לפנוע בנפשם ואסור גמור כמו שהעלו בל האחרונים ובפרט הרב זרע אמת והרב חיים

שאל הנז"ל · עכ"ז קשה דאם הוא עובד"א ופגע בנפשו אין מונעין ממנו כל דבר כשאר מהי דעלמא ומאי טעמא משום כי לביה אנסיה · וירא כי לא יכול לסבול את כל התלאה לא במרד ולא במעל ? והכא נמי לביה אנסיה ועול חובותיו ורוב בניו ומשאו ומתנו באמונה כל ימיו ופרנס בלי איבה בא עד כיס"ו שכר על שכר עד זבולא בתרייתא לביה אנסיה וירא כי לא יכול לסבול ולא במרד ולא במעל ? בחר מות מחיים למרות עליון ח"ו · וידעתי שיקים הפרש בין הנדונות כמו שיש הפרש בין יראת עונשים ויסורים ליראת המרה עכ"פ הכא הוא דאמרי מאן פלג לן ? ומי יהב לן המשקל · למען דעת איזה נדון יכבד ואיזה יקל ? הלא השוה שכהן שלא במרד ולא במעל נעשתה התועבה הזאת ויקיה דינו ככל עבירה לתיאבון דעלמא ומי נתן למשיסה העני הזה כי עולם חשך בעדו ועיניו הרואות כי הוכפלו צרותיו וצרות לרוקיו ואלו בלבלו דעתו לבחור מות מחיים ? ומה נחנו לדונו כפורשי מד"ך ? ומהיכא בא לנו דין זה ? ומכשן מי יצאתה הגזרה בלי טעם הזאת שנטה שכמנו לומר אם קבלה נקבל ? זו צרה ומדה קשה בלתי נחמה באמת ובתמים :

כי עכ"ל אילין דהוו ברשות קב"ה ושכינתיה פמליא של מעלה ופמליא של מטה וברשות רבנן דמתיבתא · שפר קדמי להחויא ולפרש הדברים בשורשן דברים שבישן אוי לי מקולמוסן כי ידענא בנפשאי מיעוט ערכי עלי קטן הכמות והאיכות · אבל כח' מבטחי ובזכות האמת והצדק אשר קדשנו במצותיו וצונו לדק לדק הדוק ושליחותייהו דקמאי עבדינן להוציא לאור משפט אם יסכימו עמי שבי דצור"ה ודייני דכנ"ר רע"ה וה' הטוב יכפר בעדי ואם"א ח"ס · והנה טרם שנבא לבאר הדברי' בשרשן מרישא דסדרא ע"פי מה שיורונו מן השמים צריכים אנו להציע הצעה א' הנצרכת מאד במערכה של הדרוש כדי לבא על תוכן הדברים ובמעט רוב השעה זאת בלולה בהערות הנז"ל והיא זאת · שהנה מכלל האמור ומבואר בדברי הפוסקים ראשוני' הלא בספרתם אשר אפס קצה בכרתם הובאו לעיל בהערו' קורא יוצא כהיכומא והאשה פרוע מבלי שום ריח ספק שכל מין העבירות אשר יעשה האדם ממצות ה' אשר לא תעשנה נחלקים לד' סוגים : הסוג הראשון הוא שורש פורה ראש ולענה מומר לע"ז ומחלל שבתו' בפרהסיא דכלו בין שעשאו' להכעיס בין שעשאו' לתיאבון יוצא מכלל ישראל לגמרי ומשורש נחש יצא צפע איתו כדומין לו ממש הוא הפורש מד"צ ובונה במה לעצמו גדולה וקטנה בכל אופן שבעולם והרי הוא בכן חורין לעצמו גם זה דינו כמומר שאפי' עושה לתיאבון יוצא מכלל ישראל וכן המסורות והדומה להם · בכל אחד מאלו אם מתו בלי תשובה מבוררת אין מתאבלין עליהם אלא אחיהם וקרוביהם אוכלין ושותין ושמחין ולובשין לבנים שנאמר כאבוד רשעים רנה · הסוג הב' היוצא מדין הראשון הוא הוא כל העובר עבירה אחת גדולה וקטנה אפי' פעם אחת אבל קורא בגרון או מתבאר ממנו שהוא להכעיס את בוראו אפי' אכל בשר בחלב ולבש שעטנז · מפני דעת שיתבאר ממנו שזאת התורה אינה אמת יהרג מיתת כפרה ודינו כדין עיר הנדחת ממש כמ"ש הרמב"ם פ"ג מה' ממרים דין אב"ג וכפ"ד מה' רוצח ובמורה ח"ג פמ"א הבאתי דבריו לעיל · הסוג הג' הוא אוכל נבלות בתמידות דשביק התירא ואכיל איסורא אפי' דלא אמר בפירוש שהוא עושה להכעיס מחשבתו נכרת מתוך מעשיו שאינו מאמין והרי הוא ככל המומרים הנז"ל ודינו כדינם · הסוג הד' הוא העושה כל מן עבירות שבעולם אבל הוא מבורר לעיני השמש והירח שהוא לתיאבון גמור או שסתמו תיאבון גמור כגזל ועריות שאין כנגדם בהתר וכמו שכתבתי למעלה דלעולם אין אדם מת וחצי תאותו בידו וא"כ אפי' אם לעולם היתה אומנותו אומנות לסטים עד יום מותו · ובשאר העבירים היתה יהודי כשר לכל דבריו הרי נתבאר כי התאוה אוללתו ואין אדם מת וחצי תאותו בידו · (ואל הכניסני במבוכת מבדלי בהגהה דקה כא"י דדינא כלא מעליין דבתשובה אחרת לא הנחתי פנה וזוית בענין זה ובררתי הדברים בגולה שהיא להכעיס גמור ולא מגעים הנחמדה כמ"ש מרן בכ"מ ובב"י והכמ"ל הא לאו הכי יכלה הזמן והמה לא יכלו והמעיין אם ירצה ילמוד הדברים בשרשם) וכן בעריות מים גנובים ימתקו א"כ אין כנגדם בהיתר ודינא יתיב דאפי' כל ימיו שטוף בזמה עכ"ז אינו יוצא מכלל ישראל בכל עבירות לתיאבון · בא ולמד מת"ש בש"ס ג' הקב"ה שונאן והני איני אוהבן ואלו הן דל ונאה עשיר וגזלן זקן ונואף הרי דבעשיר וגזלן זקן ונואף ר"ל בתמידות שכבר העשיר ועדיין הוא גוזלן וכבר הזקין ועדיין הוא נואף ועכ"ז לא אמר והני שונאן כדין כל רשע דמותר לשנאותו מדכתיב הלא משנאיך ה' אשנא דשא ודאי בורכא היא דזה לא נאמר כי אם בעובר להכעיס דהוא שונא להקב"ה (וכמ"ש לעיל משם מוהר"ם ז"ל דמקרה זה לא נמצא בתלמוד כי אם במינים שהם שונאים להקב"ה) והא מותר לשנאותו אבל בעובר לתיאבון כעשיר וגזלן זקן ונואף דאם הקב"ה שנא אותו מפני רוע מידותיו שלא כדרך טבע אבל העובר אינו שונא להקב"ה כי אינו עושה להכעיס כי אם מצד תאותו · והראיה כי בשאר מצות עובד את ה' מאהבה ועכ"ז אין ראוי לשנאותו כי יצריה אלביסיה ולא במרד ולא במעל הוא עושה ועכ"כ שפיר דקדקו בגמ' לומר והני איני אוהבן ודוק היטב כי הוא המיקוה התורה · וכן אתה אומר ברוצח שהרג את הנפש אע"פי שהוא עון גמור והשחתת עולם עכ"ז בהתלכדו בעבירה זאת לא יצא מכלל ישראל ואם מת מתאבלין עליו ככל דיניו וככל משפטיו כי גם בזה שייך לתיאבון גמור או משום גזל ועריות או משום שנאתו אותו וארב לו וקם עליו והכהו נפש שכל אלו האופנים הם בכללין בלתיאבון גמור שהוא פושע ישראל אבל לא יצא מן הכלל והראיה לדבר דאפי' ברוצח שנפל למלכות אע"פי שהאריך מוהר"ם מלובלין בתשובותיו סי' קל"ח ע"ז ועיין תשו' איתן האזרחי סי' מ"ב ומ"ד ומ"ה באורך · עכ"ז כתב הרב כנ"הג ס"ב ח"כ סי' תכ"ה הג"הט סיף א"ו יו"ד שמשתדלין הקרובים למלכות להצילו ולא מיחו בהם חכמי' ועו"ש שנראה שהם דברי מוהרא"ק בתשו' ב"י ועו"ש ודוק ואם יצא מכלל ישראל ברציחתו כדין פורשים מד"צ והמסורות וכו' הא אפסיקא הלכתא דמורידין וכ"ש דלא מעלין והיכי משתדלין להצילו והלא אין לך מעלין גדול מזה וכן הרואה יראה בתשו' מוהר"ש מלובלין הנז"ל ובתשו' איתן האזרחי הנז"ל (וגם יעיין בתשו' הריב"ש סי' רנ"א) שמבקשין כמה היתרים וטענות כדי לפסוק הדין שלא להצילו כיעוש"ב וברוחב ומה כל החרדה הזאת ? והרי הוא עון פלילי עון הרציחה עד שנאמר בה יהרג ואל יעבור כע"ז מש"ם וא"כ הרוצח הזה יצא מכלל ישראל ודינו כמורידין ולא מעלין או לכל הפחות בלא מעלין ? אלא לאו שמע מינה דכולהו דבוותא ומכללם הנז"ל ק"ל דעם דעון הרציחה חמור

בעיניו

כעניו וגדול עונו מגשות כקין אבי הרציחה · עכ"ז
העושה כשאינו כנפש כי יחס לבבו על דבר מה אינו
יוצא מן הכלל ובכל עבירות לתוכחון שבתורה ואף נפ
ש"ת כאחת מהן כי יגרו קוקפו וכעס כחוק כסיליס
ינוח אם לא שדים מוכיחות שעשה להכעיס נפ כלה
כעס ואיבה וקנאה ושנאה ותחרות וחמדת נשים וממון
דאו ודאי יוצא מכלל ישראל הא לאו הכי הוא פושע
ישראל ואם מת מתאבלין עליו קרוביו כי לא יצא מכלל
האחוה וכן נראה להדיא מתשו' מוהר"י וויל ומוהר"ם
מינ"ץ הנ"ל שכרוצח שהרג את הנפש אחת מישראל
ונהפך למלכות ונהרג כתב דמתאבלין עליו והרבנים
שם לא פליגו כי אם להוציאו מכלל מע"ל לחוציא
הס"ד שהיה לומר דזה שנהרג הוא גרם מיתתו וז"כ
מוכל לומר דהוי מאבד ע"ל לזה כתבו דלא היא דזה
היה כדעתו לכרות וכו' ועו"ש · וחיפוק ליה שהעון
הא' הוא רציחה ואין מתאבלין עליו (ולקמן ריש פ' מה שיש
להקשות לבאורה עכ"ז ובשבבא מחבים בב"ה) אלא לאו שמע מינה
דגם דעון רציחה הוא מגדולי עבירות שבתו' כיון שאינו
להכעיס אינו יוצא מכלל ישראל וכיון שאינו יוצא מן
הכלל מתאבלין עליו כשאר המתים והוא
כדור בשתם אי מהרהיו' חמורות ואי ג"כ שמעולם לא
רציחו בשום פושע שפשע על רוחם שמת שלא להתאבל
עליו וכל כי הא לא הוי שתקי והוא כדור מאד ומינה
למע"ל דהוה קול מיניה כלי ספק וכאשר הארכנו למעלה
לכל הבחות כדון אותו כאחופן זה וכיוצא אם יהיה להכעיס
אז יוצא מן הכלל ואין מתאבלין עליו ואוכלין ושותין
ושמחין כי נאבד שינא המקום כ"ה ואם הוא כלתיאכון
כגון פרו' לרודו' אשר בחרוהו והקיפוהו מניחה הדריכוהו
וכל אשר לו אוכד ושוכר עד כי קץ בחייו מרוב לעברו
ונונו אופחד יסורין עונשין המרה וכוולא מהסבו' הללו
שאם יהיה האופן דאתברור לן כל הסיבו' הנ"ל אז כיוצא
בהם ובהם נרמו לו לאבר עצמו לדעת אע"ג דאיסור
חמור הוא לפגוע בנפשו כדכתיב אך את דמכם
לנפשותיכם אדרוש ומוטב שיטלנה מי שנתנה כמ"ש
בע"ז די"ח עכ"ז אם עבר ואיבד עצמו לדעת אינו
יוצא מן הכלל כי לבוא אנסיה מרוב שיחו ולבבו ואין
מונעין ממנו כל דבר דלא נרע מכל עובר עבירה
לתיאכון בשאינו בנפש דעכ"ז מתאבלין עליו כיון שלא
יצא מן הכלל ואם תאמר היכי דמי מע"ל להכעיס ?
ובשלמא להרוג לאחרים שפיר דמי כיון שאינו
מזיק עצמו יכול להיות שהוא כלי איבה והוא להכעיס
נמור אבל מי פתי מאבד עצמו גם כלי טעם לרות
ריבות ורעות כי אם להכעיס ? אנא הוא דאמרי
דמשבחת לה כאלו המתפלספים הרעים והחטאים
הבוחרים מות מחיים מרוב שפתקעותם בפלוסופיא
האמורה הנוזרת כי נוח לו לאדם שלא נברא (אמנם
הבותיכו לא אמרו כיחלו לאדם שלא נברא אבל עמדו באריות לומר
ובעבור שנברא יפסדם כמשמעו ובש"ם ור"ל שלא יבנע אדם בנפשו מפני
דעת זה אל"ל שהיא ודאי כמורד במלכות שמים בלי סבה וכן כתב
הרמב"ם בהלכותיו אשרי מי שמתמו ומיו כמהרה אבל לא מפני דבת
זה הוקר לו לבנוע בנפשו כי מיון ואחדבה הוא מן המתנגדים לפיס
דיהבא במלבר עצמו לדעת) ואשר לא טוב עשה הקב"ה
לברוא את האדם לעמל ויגון וע"ז מחלוקים כי כל מי
שבנע בנפשו דאיו לשבחו בכות דנון שלהם כי יפה
עשה לבחור לעצמו מיתה יפה וכן יש מהם אומרים
כי גדולה עושה האדם לנשמתו לחוציאה לחרות
מגוף העכור הזה יפה שעה אחת קודם ובאלה רבות
תכלות עונים ומדיבות עד כי חדל הסופ"ר לספו"ר ·

וכגון אופנים אלו וכיוצא בהם אם עשאם והורו דאת
מיהודה הא ודאי אין לך להכעיס גדול מזה האולך על
השבינה כב יכול ובכר אמרו בספרי פרשת האזינו
הצור תמים פעלו · אל זר שהוא לר את העולם תחילה
ולר בו את האדם שב' ויצר ה' אלהים את האדם תמים
פעלו פעולתו שלימה ואין להרהר אחר מדותיו וכו'
ישו"ם כל שכן הכלי על הזה לא זו בלבד שמהרהר
אחר מידותיו אלא עושה מעשה בפועל ופוגע בנפשו
היקרה נגד חפץ האלהי · הא ודאי אין לך להכעיס
גדול מזה ויוצא מכלל ישראל בכל פינות חלקיו והרי
הוא בכל מומר להכעיס כלי שום ריח ספק וכן כתב
הרמב"ן בהקדמתו לס' יצורת האדם בהביאו דעות
בני האדם בענין העולם הזה וחיותו ומרגועו כתב
וז"ל והשני יתחכם ועשה הנפשי לצון יסבב אשר ירחיבו
פה יביעו חידות לנבל כל הון יקר תכל האריבו למעניקים
לגוויהם בלשונותם · להוציא דבה על הזמן והוא עד
אמת ודיין נאמן יתן בתשבע ויקח במשקל במרה
ובמסורה · לא העביר דרך על אוש ולא קלקל עליו
את השורה וכו' וכו' ומה האדם הדל והלך שיבה
אחרי המלך · רק לדרך הדין ולאמת המשפט כי אלהי
משפט ה' אחרי כל חוכי לו עכ"ד ועו"ש כדבריו כי
נעמו והוא מכוון אל האמור לא כופל דבר דודאי בגון
זה הוא מומר להכעיס וכמ"ש הרמב"ן בסוף דבריו
ומה האדם הדל והלך שיבה אחרי המלך · ודבר ה'
בפיהו אמת אלא דבשי ענין זה יוצא לנו חילוק ברור
בענין מע"ל · והוא דהפוגע בנפשו חמור בכל אחד
יותר מפוגע בנפש אחרים דהפוגע בנפש אחרים
שתמו הוא כלתיאכון נמור והנס שלא ידעינו על מה
ועל מה הרגו והוא לא שונא לו מתמול שלשום ונס
לא ראינו בו שום חמדת נשים וממון אשר גרמה
לו לשפיך דמו של זה · עכ"ז לא תלינן כלהכעיס
כלל ואמרינן דעל הרוב הוא מפני איזה שבת קבות
התאוה על לבו חרושה ואנן לא ידעינן לה א"כ כל
רוצח שתמי דינו כלתיאכון נמור אם לא שיאמר בפירוש
הו דבר הדומה לזה לא כן בפוגע בנפשו ומאבד עצמו
לדעת כל שנתברר לנו שלא היתה לו שום סיבה הדומה
לאלו וכל סיבה וסיבה עפ"י הברור הראוי לה עד
שבאופן נתברר לנו שזה פוגע בנפשו כלי שום סיבה ·
אפי' שלא אמר בפירוש שהוא פוגע בנפשו להכעיס
את בוראו ובאמור לו שלא שנעגנו מפיו שום אפקירותא
מדברי הפוקרים המזברים וכיוצא בהם המואסים ביסודו
של עולם מפני עומק ההפלסופות ודמיונם הבוזב
עכ"ז כיון דידעינו בברור שזה פוגע בנפשו ודאי בכל
דעתו ונכי כל נתברר לנו שלא קדם לו שום סבה חיצונית
מולדי ובערי הזמן המביאה את האדם לידי מדה זאת ·
הרי זה בחזקת המתפלסף המאבד ע"ל להכעיס או
למרוד בצור תמים פעלו הנה נמצא דמע"ל חמור
עובא ממאבד נפש אחרים באופן זה דבמאבד נפש
אחרים לא דיינינן ליה להכעיס אם לא שיאמר אותו
בפירוש כי אז יוצא מן הכלל כמומר לע"ז ואין מתאבלין
עליו הא לאו הכי כל אתם רציחה וכל אתם עריות
טעינינן להו טעבר' תיאכון בחסרון ידעתינו הסיבה
אשר גרמה לו לשפיך דמו של זה ועושים לו במיתתו
בכל המתים · אבל במע"ל כל שהתברר לנו לפי דעתינו
שלא היה לו שום סיבה חיצונית הנורמת לו דבר זה
לא תלינן בחסרון ידיעתנו ומחזקינן ליה במע"ל לדעת
-"ל להכעיס ולהתנגד למעשה בוראו ובזה נוח לן מאי

הלכאורה

דלכאורה הוה קשה בדברי מוהר"י וויל ומוהר"מ מינץ הנו"ל דנדונם היה כרוכה ישראל שהרב נפש אחת מישראל וכל פלפול תשובתם יסוב להוליאו מכלל מאכר עצמו לדעת כדי להתאכל עליו ותיפוק ליה שהבעון הגדול המבורר בירו הוא הרליחה והם על עון רליחתו לאחרים לא חייבי ליה כ"ם על רליחה נופו דקילא מוכח אבל ע"פי האמור דבריהם נאמנו מאד דלעניין עון הרליחה לאחרים אין צריך לבדוק אחריו אם הוא להבעים דודאי אתמו להוליאון וכל עבירה להיאבון מתאבלין עליו אלא דהיה מקום להסתפק דבון דזה נורם מותתו כי בודאי מי שהורג בפומבי ודאי יהרגוהו והו"ל כמתרה עצמו למותה בלי סיבה דודאי הוי להבעים מעין מ"ם מוהר"ם בהרוגי כ"ד וכנו"ל וכן הכא כיון שהחליט להרוג בפומבי הו"ל כמתרה בעצמו למותה בלי שום סיבה דקו ודאי הוי להבעים ר"ל מאכר עצמו לדעת ע"ז הורו מוהר"י וויל ומוהר"ם מינץ ז"ל דלא מפני זה הוי כמוסר עצמו למותה דהומה סבור היה להרוגי ולימלט על נפשו וא"כ לא הוי מע"ל והוא המותות המורה:

ואחרי הלעתינו זאת אבא נבא לבאר מחלוקתן של ר' ישמעאל ור"ע בפ"ב דה"ר הנו"ל ונעמוד על כל הבריתות מראשן לסופן לבאר בטוב טעם ודעת ע"פי משקל הלעתינו דהנה ר"י סבר דזה המע"ל שבירנו שלא קדם לו שום סיבה חילוניות ונתברר לנו שודאי פנע בנפשו ובמו שיבא לקמן בבריתא כ' נ' לדעת ר"י דינו כדין מומר להבעים בכל פיטות חלקיו שאין מתעסקין עמו לכל דבר כלל ר"ל כין הקרובים וכין הרחוקים. אלא אדרבא מצוה לומר עליו הוי נעלה ר"ל שהוא נטול מן היהודים כדין כל מומר להבעים בכל חוקותיו ובכל מספטיו. אז ודאי נטלה שהוא בעצמו נטל נשמתו ולא המתין שיטלנה מי שנתנה ובאשר פי' לעניל מעשה אורח טוב מוהר"י קרספין בר"ו. ולזה אתה ר"ע לחלוק עליו ולומר. הנה לו בשתמו ל תכבדהו ואל תקללהו אין קורבין עליו ואין מספידין עליו. הכונה הנה דבלשת בכך נתברר לנו שאיבד עצמו לדעת ר"ל שנתברר לנו בלא קדם לו שום סיבה חילוניות למעשה זה כמו רוח רעה הו דמיון כזוב שאבד שלא ימות במעשה זה אז לרות אחרות המוציאין את האדם מדעתו ונתברר לנו כמעט שהוא מע"ל ר"ל לדעת בלי שום סיבה שזה מידה באבבע שהוא להבעים שדעתו כדעת הפוקרים במעשה בראשי' וברשאים בריאת האדם אבל עכ"ז הוא שהם ר"ל שלא אמר בפירוש כן אלא שאנו אומרין אותו על כך וכיון דסוף סוף אין הדבר מבורר בשם בחלי השמים א"כ אין עליך כי אלא למנוע ממנו כי אם אותו בכור שהיו הדבים מחוייבים לו כמו קרובתם וחלוצתם והתאבלם עליו והספדם שזה ודאי כיון דבבר הוחזק למע"ל הא ודאי שוא"ת עדיף בלי ספק ואין אתה בא להוליאו מחזקת בשרותו למנוע בבודו הראוי לו בא"ע כי אם בשוא"ת והו"ל בחלו הוא בא להוליאו מיד הדבים את בבודו ואת גדלו וכיון שאיבדע הוזקת בשרותו ע"י המעשה הרע המר והגמהר הו אין בידו לחייב להחרים להטפל בבבודו אבל בשאתה מונע להבליט מלהתאבל עליו ומלעשות לו בדונו הרי אתה בא להוליאו מחזקת בשרותו בא"ע ולרוגו בדין פורש מר"ן מבורר וסוף כל סוף אין הדבר מבורר לפניך בחר היטב. והיבי אתי אפי' אומדנא דמוכח ומילתא מעיד ודאי חזקת בשרותו בי עד מעשה זה הוה עיבר את ה' ולא נראה בו בל מקום ואפי' שיהיו כל אומדנות שבעולם שעשה להבעים בדעת המתפקרים והדומה להם סוף סוף לא הוציא הדבר מן הבח אל הפעל. וכיון שלא בהבדר לנו בראיה ברורה דומיא דעדים אומר היזה לעבר ויונן טמונים היו בלבו. ואומר רוח רעה מתלבשה בו ונראה בו דרך שפוי הדעת ובנוגו ברוחה בי מי יודע? ומי נרע ממה שפסק הר"מ פי"ח מהל' בוקי ממון הי"ד וז"ל אור שהיה רועה בנהר ונמלא שור הרוג בלידו אע"פי שזה היה מנוגח וזה מועד לנגח. זה מנושך וזה מועד ליזק אין אומרים בידוע שזה נשכו וזה נגחו. וכן נמל האוחר בין הנמלים ונמלא נמל הרוג בלידו אין אומרים בידוע שזה הרגו עד שראוהו עדים בשרים וכן פסק הס"ע ח"מ סי' ת"ך ועו"ש ועיין מוהר"י קולון שורש קכ"ט שכתב שעשה מספיק לחלק בין האומדנות דהיכא שהמעשה מבורר לדיינים שזה חייב לזה אלא שנפל ספק מפיטור לחיוב או מן החיוב לפיטור כיון שהמעשה מבורר לדיינים בשורש החיוב אי שרש הממון של מי היה וע"ז תיעיל האומדנות דמוכח אבל בשאין המעשה מבורר לדיינים בהיות דנמל האוחר דאתה בא לחייבו מעוקרא מאומדא דעת בלי שום מעשה מבורר אחר הא ודאי בנון זה לא אזלינן בתר אומדנא אפ' יהיה דמוכח הרבה יעוש"ב. ואני בעוניי בס' הקטן חוקר לב ח"מ סי' ה' הארכתי בענין זה כיד ה' הטובה עלי להראות לענין כל בי חילוק מוהריק"ו אלזה הוא מוסבס מכל הפוסקים מספר הקרוב לאהבעים פוסקים ולא בדרך נוזמא ובראשם הרא"ש ז"ל שנשתמש בראומדנות בבמה מתשובותיו והארכתי שכל תשובותיו בלם ובסבו בלבתם על פי יסוד זה ובפרט בתשו' בלל ק"ו אשר בה הראנו ודו הנפלאה ליתן אותו דין בולו ע"פי אומדנות וחייבו סך ו"ב אלף זהובים בעונ"ם ובסוף דבריו כתב וז"ל ולאחר בחייבתי את ר' ישמעאל היה ראוי שיפרע לר' שלמה ר"ב אלף זהובים בי לא בפר מתחלה בשטר אלא שטען פרעתי ואני לא האמנתיו על הפרעון (בבא הלמה ד) נמצא שהשטר עדיין בחזקתו ובאלו הוא ביד ר' שלמה הנו' בלם וקיים עכ"ד נמצא חלוקתו של מוהריק"ו ז"ל מבורר בדברי הרא"ש ז"ל שבתב שאם היה בופר בבל נמצא שלא היה מעשה מבורר לפני הדיינים שזה חייב לזה ואפי' יבואו בל אומדנות שבעולם לא היה מחייב אותו אבל כיון שהודה בחיוב השטר ונתברר המעשה לפני הדיינים אלא שטוב טענ פרעתי והאומדנות מבוביות טענת פרעתי אם בן הדי בהלו השטר קיים וחייב לפרוע ושם במקומו הארכתי עוד ואין בזן מקום להאריך עוד. רבותא הבא נמי אפי' שיהיו הלף אומדנות מוכיחות שזה הוכר עצמו להבעים שהדי לא נתברר לנו שום סיבה לעבר קודמת לו וכיולא להנה וג"כ בידורים אחרים ואומדנות המוכיחות לקמן במשנה כ' דברים שמתוכן יתבאר שהיה להבעים נמור (בסי שיבא בקמן בהשר בעצמו יתבאר עלא מיד דרך בעם אי מלר והבינל עלמי עכ"ז אין אתה יכול לחייבו ולהוליאו מחזקת בשרותו לדונו בבלל מומר להבעים ולפנות מספחתו העומדת בחיים לגזור עליהם שלא להתאבל ושלא לעבוד לו בלילו הוא מומר להבעים בבשיטות בל שלא התברר בעדים בשרים שבמעמו מפיו שהיה להבעים נמור ולא והיו בל האומדנות האמורות מוכיחות ויהר מבור הנמלא הרוג בבר שור אחר וזה נגחו וזה מנוגח וזה

נשכו

דלבאורה הוה קשה בדברי מוהר"י וויל ומוהר"מ מינץ הנו"ל דנדונם היה כרוכה ישראל שהרב נפש אחת מישראל וכל פלפול תשובתם יסוב להוליאו מכלל מאכר עצמו לדעת כדי להתאכל עליו ותיפוק ליה שהבעון הגדול המבורר בירו הוא הרליחה והם על עון רליחתו לאחרים לא חייבי ליה כ"ם על רליחה נופו דקילא מוכח אבל ע"פי האמור דבריהם נאמנו מאד דלעניין עון הרליחה לאחרים אין צריך לבדוק אחריו אם הוא להבעים דודאי אתמו להוליאון וכל עבירה להיאבון מתאבלין עליו אלא דהיה מקום להסתפק דבון דזה נורם מותתו כי בודאי מי שהורג בפומבי ודאי יהרגוהו והו"ל כמתרה עצמו למותה בלי סיבה דודאי הוי להבעים מעין מ"ם מוהר"ם בהרוגי כ"ד וכנו"ל וכן הכא כיון שהחליט להרוג בפומבי הו"ל כמתרה בעצמו למותה בלי שום סיבה דקו ודאי הוי להבעים ר"ל מאכר עצמו לדעת ע"ז הורו מוהר"י וויל ומוהר"ם מינץ ז"ל דלא מפני זה הוי כמוסר עצמו למותה דהומה סבור היה להרוגי ולימלט על נפשו וא"כ לא הוי מע"ל והוא המותות המורה:

ואחרי הלעתינו זאת אבא נבא לבאר מחלוקתן של ר' ישמעאל ור"ע בפ"ב דה"ר הנו"ל ונעמוד על כל הבריתות מראשן לסופן לבאר בטוב טעם ודעת ע"פי משקל הלעתינו דהנה ר"י סבר דזה המע"ל שבירנו שלא קדם לו שום סיבה חילוניות ונתברר לנו שודאי פנע בנפשו ובמו שיבא לקמן בבריתא כ' נ' לדעת ר"י דינו כדין מומר להבעים בכל פיטות חלקיו שאין מתעסקין עמו לכל דבר כלל ר"ל כין הקרובים וכין הרחוקים. אלא אדרבא מצוה לומר עליו הוי נעלה ר"ל שהוא נטול מן היהודים כדין כל מומר להבעים בכל חוקותיו ובכל מספטיו. אז ודאי נטלה שהוא בעצמו נטל נשמתו ולא המתין שיטלנה מי שנתנה ובאשר פי' לעניל מעשה אורח טוב מוהר"י קרספין בר"ו. ולזה אתה ר"ע לחלוק עליו ולומר. הנה לו בשתמו ל תכבדהו ואל תקללהו אין קורבין עליו ואין מספידין עליו. הכונה הנה דבלשת בכך נתברר לנו שאיבד עצמו לדעת ר"ל שנתברר לנו בלא קדם לו שום סיבה חילוניות למעשה זה כמו רוח רעה הו דמיון כזוב שאבד שלא ימות במעשה זה אז לרות אחרות המוציאין את האדם מדעתו ונתברר לנו כמעט שהוא מע"ל ר"ל לדעת בלי שום סיבה שזה מידה באבבע שהוא להבעים שדעתו כדעת הפוקרים במעשה בראשי' וברשאים בריאת האדם אבל עכ"ז הוא שהם ר"ל שלא אמר בפירוש כן אלא שאנו אומרין אותו על כך וכיון דסוף סוף אין הדבר מבורר בשם בחלי השמים א"כ אין עליך כי אלא למנוע ממנו כי אם אותו בכור שהיו הדבים מחוייבים לו כמו קרובתם וחלוצתם והתאבלם עליו והספדם שזה ודאי כיון דבבר הוחזק למע"ל הא ודאי שוא"ת עדיף בלי ספק ואין אתה בא להוליאו מחזקת בשרותו למנוע בבודו הראוי לו בא"ע כי אם בשוא"ת והו"ל בחלו הוא בא להוליאו מיד הדבים את בבודו ואת גדלו וכיון שאיבדע הוזקת בשרותו בא"ע המעשה הרע המר והגמהר הו אין בידו להחרים להטפל בבבודו אבל בשאתה מונע להבליט מלהתאבל עליו ומלעשות לו בדונו הרי אתה בא להוליאו מחזקת בשרותו בא"ע ולרוגו בדין פורש מר"ן מבורר וסוף כל סוף אין הדבר מבורר לפניך בחר היטב. והיבי אתי אפי' אומדנא דמוכח ומילתא מעיד ודאי חזקת בשרותו בי עד מעשה זה הוה עיבר את ה' ולא נראה בו בל מקום ואפי' שיהיו כל אומדנות שבעולם שעשה להבעים בדעת המתפקרים והדומה להם סוף סוף לא הוציא הדבר מן הבח אל הפעל. וכיון שלא בהבדר לנו בראיה ברורה דומיא דעדים אומר היזה לעבר ויונן טמונים היו בלבו. ואומר רוח רעה מתלבשה בו ונראה בו דרך שפוי הדעת ובנוגו ברוחה בי מי יודע? ומי נרע ממה שפסק הר"מ פי"ח מהל' בוקי ממון הי"ד וז"ל אור שהיה רועה בנהר ונמלא שור הרוג בלידו אע"פי שזה היה מנוגח וזה מועד ליזק. זה מנושך וזה מועד ליזק אין אומרים בידוע שזה נשכו וזה נגחו. וכן נמל האוחר בין הנמלים ונמלא נמל הרוג בלידו אין אומרים בידוע שזה הרגו עד שראוהו עדים בשרים וכן פסק הס"ע ח"מ סי' ת"ך ועו"ש ועיין מוהר"י קולון שורש קכ"ט שכתב שעשה מספיק לחלק בין האומדנות דהיכא שהמעשה מבורר לדיינים שזה חייב לזה אלא שנפל ספק מפיטור לחיוב או מן החיוב לפיטור כיון שהמעשה מבורר לדיינים בשורש החיוב אי שרש הממון של מי היה וע"ז תיעיל האומדנות דמוכח אבל בשאין המעשה מבורר לדיינים דנמל האוחר דאתה בא לחייבו מעוקרא מאומדא דעת בלי שום מעשה מבורר אחר הא ודאי בנון זה לא אזלינן בתר אומדנא אפ' יהיה דמוכח הרבה יעוש"ב. ואני בעוניי בס' הקטן חוקר לב ח"מ סי' ה' הארכתי בענין זה כיד ה' הטובה עלי להראות לענין כל בי חילוק מוהריק"ו אלזה הוא מוסבס מכל הפוסקים מספר הקרוב לאהבעים פוסקים ולא בדרך נוזמא ובראשם הרא"ש ז"ל שנשתמש בראומדנות בבמה מתשובותיו והארכתי שכל תשובותיו בלם ובסבו בלבתם על פי יסוד זה ובפרט בתשו' בלל ק"ו אשר בה הראנו ודו הנפלאה ליתן אותו דין בולו ע"פי אומדנות וחייבו סך ו"ב אלף זהובים בעונ"ם ובסוף דבריו כתב וז"ל ולאחר בחייבתי את ר' ישמעאל היה ראוי שיפרע לר' שלמה ר"ב אלף זהובים בי לא בפר מתחלה בשטר אלא שטען פרעתי ואני לא האמנתיו על הפרעון (בבא הלמה ד) נמצא שהשטר עדיין בחזקתו ובאלו הוא ביד ר' שלמה הנו' בלם וקיים עכ"ד נמצא חלוקתו של מוהריק"ו ז"ל מבורר בדברי הרא"ש ז"ל שבתב שאם היה בופר בבל נמצא שלא היה מעשה מבורר לפני הדיינים שזה חייב לזה ואפי' יבואו בל אומדנות שבעולם לא היה מחייב אותו אבל כיון שהודה בחיוב השטר ונתברר המעשה לפני הדיינים אלא שטוב טענ פרעתי והאומדנות מבוביות טענת פרעתי אם בן הדי בהלו השטר קיים וחייב לפרוע ושם במקומו הארכתי עוד ואין בזן מקום להאריך עוד. רבותא הבא נמי אפי' שיהיו הלף אומדנות מוכיחות שזה הוכר עצמו להבעים שהדי לא נתברר לנו שום סיבה לעבר קודמת לו וכיולא להנה וג"כ בידורים אחרים ואומדנות המוכיחות לקמן במשנה כ' דברים שמתוכן יתבאר שהיה להבעים נמור (בסי שיבא בקמן בהשר בעצמו יתבאר עלא מיד דרך בעם אי מלר והבינל עלמי עכ"ז אין אתה יכול לחייבו ולהוליאו מחזקת בשרותו לדונו בבלל מומר להבעים ולפנות מספחתו העומדת בחיים לגזור עליהם שלא להתאבל ושלא לעבוד לו בלילו הוא מומר להבעים בבשיטות בל שלא התברר בעדים בשרים שבמעמו מפיו שהיה להבעים נמור ולא והיו בל האומדנות האמורות מוכיחות ויהר מבור הנמלא הרוג בבר שור אחר וזה נגחו וזה מנוגח וזה

נשכו

נשכן וזה מנוסף עכ"ז פטור דהמרי הפסר נגחו אחר והלך ומי יודע ואם כדיני ממון הקל כך בדיני נפשות שהתה מוליא אים ישראל מחזקת כשרותו לדון אותו כמומר להכעיס ולפנות משפחתו עה"כ ו' · ודהאי תלינן שהיה לו דאגה גדולה טמונה בלבו לו פחד משונה ואים לא ידעו וכותן לבות וכליות אלהים לדיק והלו העינוים נרמו מיתתו ולא להכעיס וכבר הודתיך לעיל דעת מוהריק"ו והריבא"ם ומוהריב"ל וכמה ראשונים ואחרונים דכדי שלא להוליא מחזקת כשרות תלינן כמיעוט מצוי ורחוק כגון יולדת לי"ב חדש דרכה קוספאה והפי' דהיו כמה אומדנו' דמונה עכ"ז להוליאה מחזקת כשרו' ולהחזיקה כמונה לדיכה רב"ז וכל דאיכא דמתלי במיעוט מצוי ורחוק תלינן דכוותה ממש הכא אין נגרע · דכל דאין הדבר מבורר כבריים דהיה להכעיס נמור אין אתה יכול להוליאו מחזקת כשרותו כק"ע כגון לבזיתו הוי נעלה ולפנות משפחתו שלא יתאבל עליו דתלינן דהפסר ארם גדולה היתה לו או פחד המרה והכן לא ידעינן לה וכיון שאתה מוכרח מכל הקמיר לחייב להכעיס לנהוג בו דין האחוה ולהתאבל עליו ק"ב ממילא גם הרחוקים חייבים בכבוד החיים והיינו לעמוד עליו בשורה ולומר עליו ברכת הכלים שאין הכלים כלא זה ואם הם הרבים עושים כן הרי בחילו אתה מבזהו בק"ע ומוליאו מחזקת כשרותי בדיעם שאם אין מי שיעמוד עליו בשורה ואין מי שיברך ברכת הכלים הרי בחלו לא התאבלו עליו והרי אתה רן דינו בק"ע בדין פורם מר"ן ופוף סוף מכח הומרנא ולא בראוה בדורה דומיא דעדים בשריס ולקתה מדת הדין · אבל אה"ן בענין בבור המתים אין הרבים מתעסקים עמו כי הוה לוה בחלו המת בא להוליא מיד הרבים מספק והאומרנא שהיה להכעיס מבייעת לרחוקים שלא לבבו והוא ברור בדעת ר"ע וכפשט לשון הברייתא הראשונה מבואדת אות באות בטעם מסתיים לפוס דינא :

ועכשיו בברייתא השנית בא לבאר הדברים באיזה אופן הוא זה המע"ל דפלוני בא ר"ו ור"ע דודאי הוא בפשטיה והיינו מאבד עצמו לדעת ר"ל שבכל דעתו הומר שהאיבד עצמו מן העולם הוא תכלית הדעת הנכון ע"פי התפלספותו דזה ודאי אין אנו ברבים לדע מספטו כי הוא מומר להכעיס להשחית מעשה ידי יוצרו ומי נדע מלובם שעשנו מפני דעת שיתבאר ממנו שאחת התורה אינה אמת וכיוצא דהוי מומר להכעיס ונהרג מיתת כפרה ז' כ"ם זה הכלעבל משחית הכלם אלהים בכל דעתו בטוענו טענת פלספיות מוהבנות לדרוניות כי ודאי דאוי לנדעו בשאיה ולבוותו ולקללו ולהשתין בקיר חומת קברו · וחלילה ! לר' עקיבא שיחים לבבור הנבל המנובל הזה לאמר אל תקללהו חלילה ! אלא ודא שיבא אופן מע"ל האמור אופן מספק אם כיון להשחית נפשו להכעיס או לא דהנה אם היה האופן דנתבדר לנו שקדם לו איזה נדות באיזה אופן שיהיו הא ודאי אין לנו ריח ספק שהוא להכעיס דבבר ידענו נדותיו ונדות נדותיו ותו מתין הדרים לתלותו להכעיס ובזה לא נסתפק אדם מעולם יהיה ליה בשלא לדעת אבל האופן המסופק הוא באופן זה והיינו שראינו שאיבד עצמו לדעת בקום עשה ולא קדמו לו נ"רוק ידועות אלינו נס לא ידענו בבידוד נמור שהוא להכעיס בשאנו נפש זה הוא ודאי אופן מע"ל באופן מסופק אם להכעיס אם לתיאבון ובהשקפה ראשונה היינו יכולים לבטול באופן מסופק זה מי שראינו אותו נמסר לסכנות גדולות בבל דעתו על זה היינו יכולים לומר שהוא מע"ל מאחר שידוע שהמקום מסוכן הרבה עד שאחר מינו אלף אלפי אלפים הפסר ניטל והפסר אינו ניטל ורשיו נ"כ שלא קדם לו שום ארם ותוכחה ונאלה ונמסר לסכנה העצומה הזאת בבל דעתו ומת ק"כ הרי הוכיח שאיבד עצמו לדעת מבלי שום הכרח ויהיה דינו בספק קרוב לודאי מע"ל להכעיס או כמו שתאמר בחזקת מע"ל ודא ודא חדא הוא וגזה הוליא מלבנו זה הענין אמר החנא בהחלט לא שעלה לראש האילן ובבל ומת לא שעלה לראש הנג ובבל ומת הכונה לא בשביל שעלה לראש האילן המקום יוגר נבוה ויותר רב · וכן לראש הנג המקום היותר נבוה שבו עוקן חד וחלק מבראל או עץ ואבן כמו שם בראשי הנגות · שידוע שמי שעולה למקומות אל דינו למיתה בלי ספק וכיון שעלה זה בבל דעתו הרי התבאר כי התיר עצמו למיתה וכיון שהתיר עצמו למיתה מבלי שום ארם שקדמה לו יהיה בחזקת מע"ל והוא לדעת ר"ל להכעיס (שבבר פירשו שפי' מע"ל ר"ל להכעיס מוחלט ובחזקת מע"ל ר"ל קריב לו אבל עדיין יש ספק כי לא בתבדר בבל ארבו) ע"ז מחליטו התנא לא שעלה לראש האילן וכו' ר"ל בל זה האופן לא יעלה בדעתנו לבולנו בענין חזקת מע"ל (ר"ל ספק קרוב לודאי להכעיס) ועון אזה לא נקרא התיר עצמו למיתה שיש בתה בבלים שנמסרים עצמם לסכנות בחשבם הנמסר לסכנות גבורה ובבור גדול · וז"ל הרמב"ם פ"ד מה' פרקים הקודמים למס' אבות ופעמים יחשבו הבלה הראשון טוב כתי שיחשבו המסירה לסכנות מעלה ויקראו המוסרים עצמם לסכנו' גבורים ובסיראו מי שהוא בתבלית זאת המידה ר"ל שמוסר עצמו לבבנות ומוסר עצמו למיתה בבוונה ופעמים ונגל במקרה יחשבוהו על זה ויאמרו עליו שהוא גבור עכ"ד הרי לפניך טפשים העושים בן והוא לתבלית הבבור המגיע לו אם ונגל במקרה שיקראוהו גבור ובבל יבבל יבולת ואי לאו שבדעתו הנבער היה שיבל לבבל בי בטח בהמירותו וקלותו לא היה בבנס בסבנה זאת ואי הוא עובדא שבבל ומת בבו שהוא רובא דרובא עכ"פ לפי דעתו הנבער אנוס מקרי בי לא התיר עצמו למיתה מבלי המלט וזה אינו נקרא מאבד עצמו עם שהיתה עלייתו לדעת בי הוא לא חשב שיפול לפי קלותו ומהירותו אבל הוא חשב לעלו' ולהבגל ולהרלות נבורתו וזה דבבל ומת בבו שהוא הרוב בבעבר בולם הוא אנוס אלפי דעתו היה ובבל לוגבל בחבמתו ולא עמוד לו חבמתו והיינו דקאמר הטור ז"ל על זה שמא נאנס ובבל ומת הבונה שמא היה באמת קל ובובל לוגבל אלא שהפעם הזאת נאנס ולא עמדה לו חבמתו ובבל ומת ק"כ לא התיר עצמו למיתה בלל בדי שנחשבוהו בחזקת מע"ל . וע"ז בחלטו התנא אמר לא שעלה (ר"ל בבל דעתו שפויים ויודע נ"כ בי המקום מסוכן ובוכס למיתה) ובבל ומת זה אינו בחזקת מאבד עצמו באם שהיה העולה לדעת ויודע בבידור בי רוב העולים נופלים ומתים · עכ"ז אינו מאבד עצמו לפי דעתו היה שיובל לוגבל ולא בוון לאבד עצמו ובאופן בזה אפי' ר"י מודה דאינו בחזקת מאבד ע"ל דאם' דהמסר לסבנות אסור מדינא ואשר לא טוב עשה בעמיו עכ"ז אם עבר ונמסר בחושבו לפי דעתו הנבער לוגבל ולא ניטל אינו יולא מבבל ישראל והו"ל בשאר עוברי עבירות לתיאבון דמתאבלין עליהם אלא זה שאמר הרינו עולה לראש האילן

האילן או לראש הנגן והפיל עצמו וימותו ורואין אותו שעלה (מיד דרך כעס או מגר ממו שהוסיף הרמב"ם ולקמן נכרם דברי ועצמו וגימוקו) ונפל ומת הרי זה כחזקת מע"ל וכל המע"ל אין מתעסקין עמו לכל דבר. הכוונה זה האופן שאמרנו לתעלה כהמסר לסכנות אדעתא לגעגל אינו האופן שבאינו ר"י ור"ע דבאופן הזה אפי' ר"י מודה דלא בכלל חזקת מע"ל אלא כי פליגי בהא פליגי אם יהיה האופן שלא קדמוהו שום גרות בשום אופן שבעולם והוא עומד לפניו שפוי בדעתו ואמר לגו שרוצה לעלות לראש האילן וכו' ורואינו שעלה מיד או דרך כעס או דרך מגר ומתיאש ונפל ומת זה כחזקת מע"ל ר"ל אלו הענינים הם ידוע מוכיחות שחכמת התפלספותו הטעתו לבחור מות מחיים שהרי נראו כמה סימנים חדא שלא קדמו לו גרות המביאות לידי יאוש זה לפי בירורנו וידיעתנו מלי אות לך למימר שמא רוח רעה נכנס בו באותה שעה ואמר ועשה תכף ומיד? לזה בבר ראינו שעליותו היתה דרך כעס שכן דרך המתפלספים בעלי האדומה והירוקה. שבהשתקעות התפלספותם פוערים פיהם לבלי חק ומטריזים כלפי מעלה בהף וכחמה ובקלף גדול וזה ראינוהו על אופן זה שבעלותו פער פיו לבלי חק להבזות חיות העולם הזה ומרגונו דרך מסל הוא עולה ומתכעס ואומר אך הכל בני אדם כזב בני איש עולם ותלואו המה מהבל יחד ובדומה לזה או שדבריהם אלו היה אומרים כמתקונן ומגר על מצב האדם ותיו ואורך ימיו בכל כולם ודבריו בישובו הדעת באישה מגרה שנם זה האופן הוא דרך המתפלספים בעלי השחורה כל אלו סימנים מובהקים וידיע מוכיחות שזה האיש נתלבש בו רוח טומאה להמרות עליון ולבחור מות מחיים בכל דעתו השפלה ואיבד עצמו לדעת. ר"ל שבכל דעתו המות טוב מהחיים מגר עצמו ולזה שפיר דייק ואמר הרי זה בחזקת מע"ל ולא אמר הרי זה מע"ל בהחלט דבאמת עדין לא נתברר כל צרכו שהוא להבעים נמור דעדין נוכל לומר דאפשר היה לו צרה גדולה טמונה בחדרי לבו ואנחנו לא נדע וכל הדברים שדיבר מתוך כעס או מגר. אפשר הצרה גדולה הטמונה בלבו גרמה לו להבזות תבל ומלואה ולדבר דברים היוצאים אלו ולא שמבלי שום סיבה כי אם מגר עיונו דוקא בחר מות מחיים וכ"ז הוא בחזקת מאבד ע"ל ולא מע"ל נמור ומבואר שעדיין יש להסתפק בדבר ובאופן זה הוא דהתשובה ר"י כמע"ל נמור וזה הוא שסיים הברייתא וכל המע"ל אין מתעסקין עמו לכל דבר דאי לא הכי אם בבר אמר ר"ע לעיל דאין מוצאין ממנו כי אם הרבים כבוד המתים היכי סיים אחרי אומרו הרי זה בחזקת מע"ל וכל המע"ל אין מתעסקין עמו לכל דבר שהוא דין בלתי לקרובים ולרחוקים למתים ולחיים כפורם מדרכי נכור ממש ואם ר"ע לא ס"ל הכי אבל ע"פי האמור יבא על נכון דלדעת ר"י קאמר לה שאחרי שפי' מהו פלוגתייהו ואיזהו האופן דמוקמינן בחזקת מע"ל ע"ז סיים דבאופן כזה דהוחזק בחזקת מע"ל ס"ל לר"י דהוי ככל מע"ל נמור ואין מתעסקין עמו לכל דבר ולר"ע בבר ביאר דעתו לעיל באופן זה הוא אתם והינו מבורר הדבר לעיני השמש שהוא להבעים נמור ולזה אין מוצאין ממנו כי אם בכבוד המת המוטל על הרחוקים מטעם האמור דהו"ל כלו המת בא לתולה ולהטריח את הרבים מספק קרוב לידו להבעים נמור ולזה אין מוצאין ממנו כי אם בכבוד המת שהרבה אם הוא מתברר

ופה ופה היו מחוייבים לבזותו ולקללו וחלקה מדת הדין ומטעם ספק זה נ"כ אי אתה יכול להוציא מחזקת בשרותו ולפנות משפחתו וע"ז הבלים מתאבלין באבלים וממילא הרבים מתעסקים בכבוד החיים ובאמור לעיל באורך ובקרוב:

ועכשיו בברייתא הנ' הובאה להרחיב הדבור ולהשמיענו דאם מצאוהו חנוק ותלוי באילן או הרוג ומושלך ע"ג סייפו הרי זה בחזקת מ"ע שלא בדעת ואין מוצאין ממנו כל דבר הבונה דמרישא מובן להדיא דהכל תלוי בידיעתנו היטב שהתיר עצמו לתיתה בכל דעתו ושלא בדס לו צרות רבות ורעות וזה הי להחזיקו בחזקת מע"ל וזה האופן לפי סתמות רישא דברייתין אינו מתברר כי אם באמירה לבד בודם מעשה ואם לא. (והבלים דרך כעס אי מגר הוסיף הרמב"ם אחרי דאינו סיבה ואת ובמו סיבה לקמן) הא לאו הכי בוכל לתלות שלא התיר עצמו למיתה ובדרישא דרישא אומרו. לא שעלה. וכו' א"כ נמצא מבורר דעיקר חזקת מע"ל תלוי בבירור ידיעתנו שמעשה הרע הזה נעשה מידו בכל דעתו כדי להתיר עצמו למיתה החלטית וא"כ ואמר האומר דזה ומבבר נם בלי האמירה והיינו אם ראינוהו חנוק ותלוי באילן או הרוג ומושלך על סייפו שבל המעשים מוכיחים שהוא עשאם בא"ע ואי אפשר לתלותם באחר או שהיה דרך נבורה והיה בדעתו לגעגל כמו עלות ראש האילן ולראש הנג. שבאופנים באלו דהיינו חנוק ותלוי באילן הרוג ומושלך על סייפו אין שום תחבולה לומר שלא התיר עצמו למיתה כי אחת דקו להמית ואין שום תחבולה לומר שעשאו אחר וכמובן והו"ל כאלו אמר בפירוש ואדרבא אפשר יותר מבורר מאותה דרישא דאמר לעלות דלעיל אמר לעלות ואפי' אמר ליפול ולמות אפשר היה בכלל התלוצצות להראות גבורתו ועלה ונאנס ונפל ומת. ודוק בדרישא ואדאה שאמרו ונפל ומת ולא והפיל עצמו ומת כי באמת לפי גוכה המקום לא יכלו להתבונן היטב בשעת מיתתו אם הפיל עצמו או נאנס ונפל ולא ראו כי אם שנפל ועדין יש להסתפק אם באונס אם ברצון אבל הכא כמצאוהו חנוק או הרוג המעשה מוכח שבנע בנפשו והוה ס"ד גדול להחזיקו בחזקת מע"ל כל שלא שידענו שקדמו לו שום סיבת צרות על זה בא להשמיענו הכא דזה אמת מאבד עצמו בלי שום רוח קפץ אבל הוא בחזקת שלא מדעת דאמרינן אפשר נכנס בו רוח רעה ולא מדעתו ועשה מעשה כמו שבואר מוהר"י ווייל ז"ל ומוהר"ם מינץ ז"ל וסתם ב' ורבו הרב א"ב שבלובדון ז"ל והרב רוח יעקב ע"ד ועוש"ב ולזה לא הביא מעשה דשאול והדומה לראיה דבאמת שאול ודאי איבד עצמו והיה בעל בדאי שלא מדעתו לפי הצרה הגדולה אשר נמצא הנרוצה מרוח רעה אבל לא יקרא בחזקת מאבד עצמו שלא מדעת כאלו ספק אלא ודאי איבד עצמו שלא מדעת ר"ל שלא בדעתו שלא וכ"ם שלא להבעים אבל זה אמת שראינוהו הרוג ומושלך על סייפו כמעשה דשאול ממש אבל לא קדם לנו שום ידיעה מצרותיו אשר הבריחוהו לבנוע בנפשו בשם שקדם לנו בשאול והדומה לו ועל זה היה ספק לומר שהוא מדעת קמ"ל דנם זה הוי בחזקת שלא מדעת כשאול דאפשר נכנס בו רוח רעה והרוח רעה שנכנס בו היא הבריחתו לעשות את כל המעשים האלה כמו שהבריח לשאול אותה צרה גדולה ונפקא מינה דאתא ודאי קדם לו צרה גדולה והבא ספק קדם לו רוח רעה

אבל

אבל תלינן ביה להקל והכל הולך אל מקום אחד דמעולם
אין מוציאין אותו מחזקת כשרותו · ואפילו דהמעשה
מוכח דפגע בנפשו בודאי עכ"ז אין מוציאין אותו
מחזקת כשרותו ותלינן במיעוט מצוי של רוח רעה ·
והוי ממש כמו דתלינן במיעוט מצוי דילכן י"ב חדש
כדי להחזיקה בחזקת שאינה מזנה אפי' דראינו בה
סימני פריצות וכאמור לעיל ואחר שנתברר לנו דיש
לתלות ברוח רעה ענין רחוק או מיעוט מצוי יפה עשה
הרמב"ם לבאר ההיא דלעיל שעלה דרך כעס או מצר
שהם דברים מבוררים שהיה שפוי בדעתו וכאשר הארכנו
לעיל הא לאו הכי אלא באמר ועלה מיד בלי שום תנועה
אחרת אימור רוח רעה מבעתתו ואמר ועשה מיד ·
אלא ודאי דבהדי אמירה ועשיה איכא אומדנות מוכיחות
והם עליתו דרך כעס או מצר וכמפורש לעיל · ודבר
ה' בפיהו אמת דבעינן בירור ב' דברים הבירור הא'
דהיה פגע בנפשו בק"ע והיא האמירה לעלות ועלה
מיד והבירור הב' שהיה בדעת צלולה ומבלי שום צרה
ונאצה ורוח רעה והוא העליה דרך כעס או מצר ·
וכיון שראינו זה איתרע חזקתו אין הרבים מתעסקים
עמו לכבוד המת הזה אבל אם חסר אחת מב' בירורים
הללו והיינו או שנתברר שהיתה העליה בדעת ולא
נתברר שהוא על דעת לפגוע בנפשו והוא רישא דרישא
לא שעלה לראש האילן וכו' · או שהיה הבירור בפגיעת
נפשו כגון מושלך על סייפו ולא נתברר אם היה בדעת
ואיכא למתלי שמא רוח רעה בעתתו אזי הרי הוא ככל
המתים וכמו שסיים הרמב"ם שם · וסיים הברייתא בב'
מעשיות בב' קטנים שיראו מאביהם ואיבדו עצמם
להודיענו תרתי חדא כמ"ש הרמב"ן בס' ת"ה והראש
בפ' א"מ דבקטן לא דיינינן דין זה והרי הוא כגדול
שלא מדעת ופסקו הטור והש"ע וזאת ב' להשמיענו
שבגדול יראה חלושה כמו זאת או דומה לה בעוד פחד
ורעדה לא שמה צרה כדי להשוותו לאונס דומיא דשאול
והדומה לו ולומר דהוי כשלא לדעת ר"ל שלא ברצון ·
ולזה כללוהו בסעיף אחד הטור והס"ע ודוק היטב ·
אלא שלא ראיתי מי שנתעורר למה הרמב"ם ז"ל השמיט
ב' דינים הללו הך דקטן והך דגדול באונס כשאול ואי
לאו דמסתפינא הוה אמינא דהרמב"ם פליג גם בזה
על הראש ואינו מוסיף באבל רבתי ואם היה קטן אין
מונעים ממנו כלום ומעשה וכו' כמו שהגיה הרא"ש ·
ולא הוי מעשה לסתור הך דנתיירא אפי' היה בגדול
כמו שחשב הרא"ש ז"ל אלא אדרבא הוא סיעתא להודיע
לנו שכל שנתברר בדבר מה שאינו להכעיס די לנו
להוציאו מכלל זה ואין מונעין ממנו כלום דזיל בתר
טעמא משום דבתר דעתו אזלינן וכמבואר לעיל ומי
גרע מנמסר עצמו לסכנה עצומה גלוייה ומבוררת שלא
ינצל ממנה בשום אופן כי אם בדרך מקרה רחוק והוא
איסור חמור ומפורש ועכ"ז אם עבר ונמסר ומת אין
אתה דן אותו כמע"ל יען לפי דעתו לא כיון למות ·
וכיון שכן לא יקרא להכעיס או מדעת וכן זה לפי דעתו
הנבער מיראה קטנה זאת נתמלאו מתני חלחלה וכחר
מות מחיים הגם שלא טוב עשה איך שיהיה הרי נתברר
כי לא להכעיס היה ולא בכל דעתו עשה אלא לביה
אנסיה כי נדמה לו כי אין עוד תקומה ומי יודע כיצד
צייר יראה זאת בדעתו עד כי עולם חשך בעדו · סיף
סוף הרי נתברר לן שלא היה להכעיס וכיון שאתה באת
לידי מדה זאת לחלק בין נושאי דעות בני אדם עפ"י
מאורעים שיארעו להם או כנדון שאול או כנדון פ'

הנזיקין קפצו כולם לתוך היס או כנדון בעלי תשובה
כבקדושין דפ"א ע"ב וכב"ר פ' ס"ד (ועיין יפ"ת שם) או
כנדון החיים שאל והזרע אמת הנז"ל שאין אתה יוכל
להכחיש שאין נדונם שוה בשום אופן · אלא שהצד השוה
שבהן הוא כי נתברר לנו כי לא במרד ולא במעל פגע
בנפשו כי אם עפ"י אונס או דמיון אונס וע"ז אתה דן
אותם ככל המתים אם כן תו מאן פלג בין אונס לאונס
בין קטן לגדול ומי מדד בשעלו דמיונות בני אדם וקול
פחדים אשר באזניהם ? יש לך אדם לבו רך בקנה ויש
קשה כארז · ויש שממונו חביב עליו מגופו ויש שכולו
אומר כבוד וכמה דעות במיתה רח"ל · וברובם ככולם
כן חטאו אם פגעו בנפשם לפי הסכמת אחרונים
הנז"ל ואסור לעשות כן בק"ע והוא עון פלילי · אלא
דהצד השוה שבכל המאורעות הוא דאם עבר ופגע
בנפשו לא דיינינן ליה במרד ובמעל וכמ"ש האחרונים
הנז"ל א"כ מה לי אונס גדול ומה לי קטון ? והכל לפי
קצור דעת אותו עני וטבעו המשונה · ודבר זה שאני
אומר לא שהוא דעת הרמב"ם לבד אלא שהוא דעת
ההלכה והפוסקים הגדולים אשר בית ישראל נכון עליהם
ואת אחרונים לא סגי להו בלאו הכי אלא שמה שאני
חולק את השוין דהיינו הרמב"ם והרמב"ן והרא"ש ·
היינו דוקא בירא קטנה דומיא דהראה לו אביו באזנו
בערך זה באופן אחר בגדול שבזה הוא מחלוקותם דוקא
דהרמב"ם ס"ל דכל שהוא בחזקת יהודי כל המוצלות
קטון או גדול שאני יכול להנצל בעדו אני מתנצל ואין
אני מוציאו מחזקת כשרותו ודינו ככל המתים והרמב"ן
והרא"ש ס"ל לאו שהוא כופר ומכעיס את בוראו לא
היה מוסר עצמו למיתה מפני יראה קטנה זאת והיה
יכול להמלט על נפשו וכיוצא אבל אה"ן אם יהיה שבר
על שבר וצרה קשה בלתי נחמה הכל לפי מה שהוא
האדם אה"ן דאפי' שהוא אסור לפגוע בנפשו עכ"ז
לדעת כולם אם עבר ופגע בנפשו יש לדונו לכף זכות
כדין מאבד עצמו לדעת שלא מדעת והכל הולך אל
מקום אחד והעיקר הוא שלא יהיה מדעת לבחור מות
מחיים גם בלא טעם כי אז הוא בחזקת מע"ל וכאמור
לעיל · ואם כה תאמר דא"כ דהוא יסוד מוסד ענין
זה בכל אדם עפ"י מאורעותיו הבמחנים אם במבצרים
הכל לפי מה שהוא האדם · אם כן למה בא הכתוב אך
דמכם וכו' להוציא שאול ת"ל אפי' פחות משאול ואפי'
בצרה חלושה הימנה אינו מע"ל ומאי אולמיה דשאול
לזאת אשיב דכל העניינים והמאורעות שאמרנו באיזה
אופן שיהיו כבר ביררנו כי לא שהוא מותר לעשותם
אלא איסור חמור רביע עלייהו בלי ספק והוא נידון
בב"ד של מעלה וכ"ש הרמב"ם בה' רוצח דבכל מקום
דבתיבה דרישא דינם מסור לשמי' כיעו"ש וכל המאורעו'
הרעים והמרים שיארעו על האדם אם פשט ידו ופגע
בנפשו דינו מסור לשמים בלי ספק ככל עבירות שבתורה
וענין איוב יוכיח שעם כל גלי היס ורבים שעברו על
ראשו לא נתן תפלה לאלהים ולא פגע בנפשו אלא דאהני
להו המאורעות והצרות שלא לדונם בחזקת מע"ל אלא
לדונם ככל המתים הפשוטים בעלי איזה עבירות כי
אין אדם צדיק בארץ לא כן בעובדא דשאול מלבד
שאינו נכלל במע"ל אלא אדרבא היה פטור ומותר
האיבוד לו מטעם ההפקר והחילול ה' הגדול אשר היה
נעשה במלך הראשון שאול בכן שנה · ודבר זה העירונו
הרמב"ן בספר תורת האדם והרא"ש שם שכתבו בפירוש
שהאיבוד מותר לו · ועם שלא הרחיבו הדברים כמו
שאתה

כרך ישל רומי סימן י"ד

שאתה שומע עכ"פ כך צריך שתפרש בהכרח ודוק היטב ולא תידוק והוא אנוס כשאול כשו הוא מיעוט שהרי כל המאורעות המובאים בראשונים ואחרונים הנז"ל ויותר מהמה אינם מאורעות כשאול אפי' בחלום · ועכ"ז הסכימו שדינם ככל המתים אלא מאי אית לך למימר אונס ולצער הכל לפי מה שהוא האדם וכיוצא לזה ומ"ש הפוסקים כשאול הוא להעיר אותנו כי מקור דין זה נלמד משאול ויש הדרגות גם במאורעות גם בעונשין ודי בזה · ולדעתי לא פסק הרמב"ם ענין שאול כלל שלדעתו אינו ענין כלל אם להשמיענו שאם אירע אונס כשאול דבר מה שאז אינו בחזקת מע"ל זה אינו צריך שכבר מבורר מדין שפסק שאמר לעלות ועלה מיד דרך כעס או מצר וחוץ מאופן זה הרי הוא ככל המתים ואין מונעין ממנו כל דבר וכל שהוא דרך אונס אינו דרך כעס ורוכא דרוכא אינו אומרו קודם וכיוצא ואם לפסוק אם מותר לעשות כענין שאול או אסור · כבר פסק כסתם בה' רוצח דאסור להרוג עצמו ולא חילק בשום אופן שבעולם דנראה דבכל האופנים ההורג עצמו דינו מסור לשמים וענין שאול שאני ואין ללמוד ממנו לנדון אחר וע"ז לא הזכירו ולא פסקו מאחר שאינו הלכה לדורות ואין למדין ממנו בשום אופן והוא דעת הרב יפ"ת ממש בב"ר פ' ל"ד ופ' ס"ה שסגר כל הפתחי' להמית עצמו מפני שום סיבה שבעולם ודבר ה' בפיהו אמת שהוא דעת הרמב"ם מבורר בא"ר לח"י רוא"י ותמהני עליו איך לא נסתייע ממנו ולא הזכירו והדבר ברור אצלי כשמש שכך הוא דעת הרמב"ם בלי ספק :

ואחר שעלה בידינו בירור ההלכה דפ"ב דשמחות על נכון חובה עלינו לדרוך על במותי יס גדולי הפוסקים אשר מימיהם אנו שותין · לראות היעמדו דברינו אלה ובראשם ועל כולם גדול אדונינו הרמב"ם ז"ל במה שפסק בפ"ב מה' אבל המע"ל אין מתעסקין עמו לכל דבר ואין מתאבלין עליו ואין מספידין אותו אבל עומדים עליו בשורה ואומרים עליו ברכת אבלים וכל דבר שהוא כבוד החיים · ואיזהו מאבד עצמו לדעת לא שעלה לראש הגג ונפל ומת אלא האומר הריני עולה לראש הגג ראוהו שעלה מיד דרך כעס או שהיה מצר ונפל ומת הרי זה בחזקת מע"ל אבל אם ראוהו חנוק ותלוי באילן או הרוג ומושלך על סייפו ה"ז בחזקת כל המתים ומתעסקין עמו ואין מונעין ממנו דבר ע"כ · והנה עיניך הרואות כמה שינויים אתה מוצא מלשון הרמב"ם זה לברייתין דא"ר דבאבל רבתי תני אין קורעין ואין חולצין וכו' והרמב"ם השמיט קריעה וחליצה וכתב אין מתאבלין מה שאינו בא"ר · ב' הרמב"ם השמיט באמירה שאמר לעלות לגג שאמר ג"כ שהוא ליפול ולמות ונקט סתמא שאמר לעלות לגג ותו לו ר"ל מבלי שלא התיר עצמו למיתה בפירוש כמו שנתפרש בא"ר שלפנינו · ג' שהוסיף ועלה מיד מה שאינו בא"ר דשכתב והוסיף שעלה דרך כעס או שהיה מצר מה שאינו בא"ר ונחזי אנן השנוי הראשון אומרו אין מתאבלין עליו דמלבד דקשה על הרמב"ם ז"ל מהיכן בא לא · ואפי' אם נאמר דכך היא גרסתו בא"ר קשה בקושיין בהערתנו דקשה מעיקר הדין במע"ל ובפרט באופן כזה דהוא ספק להכעיס וכמו שמורה לשון בחזקת שנקט גם הרמב"ם עצמו זאת שנית שאפילו אם נאמר דלשון בחזקת קאי על ונפל ומת ולא והפיל עצמו דאינה מבוררת הנפילה שהיתה מכוחו וע"ז נקט בחזקת וכמו שיבא לקמן · אכתי קשה דדבריו ז"ל מרפסן איגרי דאפי' אם תאמר דהרמב"ם ס"ל דכיון דהוו כל סימנים מובהקים הנ"ל בודאי להכעיס וע"ז החליט דאין מתאבלין ולא אמר אלא אוננין כמו לעיל בהרוגי כ"ד לאשמועי' דחמיר טובא וע"כ אין אוננין ג"כ כדין פורש מד"ץ ומומר להכעיס א"כ קשה דהחמיר עליה בחדא והקל עליו בחדא דאי חמיר טובא עד שאין מתאבלין ולא אוננין א"כ כ"ש דאין עומדין עליו בשורה ואין אומרים עליו ברכת אבלים שהוא יותר כבוד מאנינות עשר ידות בלי ספק ועל הכל לפי מה שפסק הוא ז"ל בפ"ב מה' אלו בדין ז' ודין יו"ד דבאין שדרו קיימת אין מספידין ואין עומדין עליו בשורה ואין אומרים עליו ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים ופירש הדברים ואלו הן ברכת אבלים דברים שאומרים עליו בבית האבל תנחומי אבלים שאומרים עליו בשורה ובדין יו"ד על תינוק שמת בתוך ל' שם פסק דאין עומדין עליו בשורה ואין אומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים · וכן ל"י גמורות עושין לו כל זה יעו"ש · ובדין י"ב פסק דהעבדים והשפחות אין עושין להן כל זה ובתחלת פי"ג פירש הדברים ביותר כיצד מעשה התנחומין ועמידתו בשורה ופירש ואמר שעומדים האבלים בצד בית הקברות וכו' מכללות דינים הללו שמעינן תרתי שמעינן מהו ברכת אבלים ותנחומי אבלים ושמעינן מכלל הדברים דמי שמתאבלין עליו כתינוק כן ל"י גמורות נעשה לו כל הדברים הללו ומי שאין מתאבלין עליו כתינוק בתוך ל' והעבדים והשפחות אין עושין לו דברים הללו והא בהא תלייא וגם מצד טבע הענין הא בהא תלייא דאם אין מתאבלין · אין האבלין עומדין בצד בית הקברות וממילא אין עומדין עליו בשורה ואין אומרים עליו תנחומי אבלים וגם אם אין מתאבלין אין בית האבל וממילא אין ברכת אבלים כל אלו הדברים הם דברים פלאיים ועצומיים על הרמב"ם ז"ל בשינוי הראשון אשר אנו רואים בדבריו אשר קצת מהם עמד עליהם הרמב"ן בספר תורת האדם ה"ד מב"י ז"ל ועכ"ז החליט דהרמב"ם ס"ל דאין מתאבלין כלל א"כ הניח מזבח ה' הרוס ר"ל שדברי הרמב"ם יהיו קשים ומעוקשים חלילה · וכן לא יעשה כי חובה עלינו למשכוני אנפשין ולישב דבריו ומי לנו גדול כי ממנו תורה יוצאה לכל הגולה כי ע"כ הנראה לע"ד לישב דעת הרמב"ם ז"ל · והוא בהניח שהיתה לו הגירסא בברייתין דא"ר אין מתאבלין במקום אין קורעין ואין חולצין ובשאר הדברים הברייתא דא"ר בצורתה ובזה יבא על נכון והיינו שאין להכחיש שגם פי' אין קורעין ואין חולצין דקתני בגירסא שלפנינו · סתמו הוא על הקרובים וכ"ש על הרחוקים ואדרבא לקרובים שייך הקריעה והחליצה הסתמית יותר ויותר ועכ"ז פי' הרמב"ן הקריעה והחליצה וההספד על הרחוקים ולא על הקרובים והאמת אתו דכך צריך לפרשו בהכרח מלבד דהרי מוכח ממה שעומדין עליו בשורה ומברכין ברכת אבלים · ונמצא דאיכא אבלים וכיון שאיכא אבלים ממילא חייבים לקרוע וכו' דדא ודא חדא וכמ"ש הרמב"ן גופיה ובר מן דין כך צריך שתפרש דהרי מוכח ממה שסיים הברייתא כללו של דבר כל שהוא כבוד החיים הרבים מתעסקין עמו וכל שאינו כבוד החיים אין הרבים מתעסקין עמו לכל דבר ע"כ · הרי דברוזא קרי בחיל כמ"ש ברישא אין קורעין וכו' קאי על הרבים ולא על הקרובים ואין לומר דהרמב"ם לא גריס הכי ר"ל אין הרבים וכו' דמי מחייבנו לומר זה אחר דריהטא דמתני' כלאו הכי משמע כה"ג ואחר

שנתברר

שנתבדר דבר זה למה לא נפרש דהתי אין מתאכלין שפסק הרמב"ם (הלכי הלל הנדפסה) קמו על הרחוקים וכמו שפירש הרמב"ן אין קורעין ורא"ש חדש היא. ואל תתמה על החפץ איך שייך לשון אכלות על הרחוקים שהרי כרבו חייב להתאכל עליו ויש אחר כמ"ש הרמב"ם פ"ט הי"ב ופסק כמו כפ"ב ה"ד כל קרובים שאינו חייב להתאבל עליהן הרי זה מתאבל עמהם כפניהם מד"ס (ועיין פרי הארמה ח"ב הקס"ח עד דין ד' כדברים אלו ממש דעיין אכילות בחוקים יש"ם) וכתבו הרמב"ן והרא"ש והנ"מ ה"ד מדן כ"מ שם דהאורחה לא נהגו וכל האכלים מיחלים על כבודם ישנו"כ למדנו מענין זה תרתי למדנו שאכלות הוא כבוד לחיים שהרי תליו במחיות כבודם (הגם שענין זה מדא"ש בפ"ב וכו' לדבר אחר) ולמדנו שאיך אכלו' גם לרחוקים והבר זה אחרון למדנו נ"כ מדברי הנ"מ פי"ח שם ה"ד מורים פי' ש"ם שעל מה שפסק מדן שם שעל אדם כשר שאינו חשוד אפי' שלא עמד ביאיאת נשמה חייב לקרוע ע"ז כתב מורם וי"א דאין חייב לקרוע וכו' אבל חייב לבכות ולהתאבל עליו נ"כ הנה. גם מדברי מורם הללו שהם לקוחים מדברי הרמב"ן והגמ"י וכו"ן למדנו תרתי למדנו שהאכילות שייך גם ברחוקים ולמדנו שהאכילות מחוייב בכל אדם כשר ויותר מקרובה שבמקום שפסקו הפוסקים לקרוע כתבו הם ז"ל שלבל הפחות איך להתאבל ולקרוע ואחר הבירור הענינים הזה מתי דוחקנו אם נפרש דברי הרמב"ם שפסק דמי שהוא בחזקת מע"ל שאין מתאבלין עליו ר"ל הרחוקים והיינו אם באופן שהמע"ל הוא רבו או קרוב קרובו שדינו להתאבל ויש אחר הו בפניהם ויותר נאות אם תפרשהו על הרחוקי הרחוקים כתו ענין המוזכר בהנה הנו"ל שכתב שאם לא נהגו לקרוע עכ"פ חייב להתאבל ולבכות עליו ועל אופן זה אתה לא שמעתי הרמב"ם ז"ל באומרו לא מבעיא שאין קורעין ולא חולצין הרחוקים וכמו שפירש הרמב"ן והטור ז"ל אלא אפי' האכלות ובכיה והספד השייך ויותר ברחוקים אין עושין לו כל עיקר ולעולם כל דברי הרמב"ם ז"ל ופסקו בלבהן על הרחוקים אבל הקרובים מתאבלין וקורעין וצ"ז עומדין עליו בשורה ומברכין ברכת אבלין ועושין כל דבר שהוא לבכוד החיים ואל תבהל ברוחך לומר ומה הוא חסר הרמב"ם ז"ל ומפרש דבריו שרצו וסיב על הרחוקים כמו שעשו הרמב"ן והטור ומדשתם אין מתאבלין גר' בין הקרובים בין הרחוקים דאם ודאי ברבה דאינו מצוה כתובה קיים דבר הוא לו הנדפסה (ולקמן תלה דאם בבר הוא לאיה הקשיים נדפסה בבדיאה) ובין שבן הרמב"ם פסק הדינים בהשבר בבדיאה אות באות ואינו מפרש כי אם פוסק ומה שבהברה לדיך שהפרש בלשון הבדיאה דמשתעי ברחוקים ממלו דאנו רואין דעומדין בשורה ואומרים ברכת אבלים כן תפרש בדבריו לא נופל דבר שהרי פסק הכל ואפילו שלא פירש אין הדבים וכו' כמו שהוא בבדיאה אפשר דלא הוה לו הנדפסה מפורשת בזה הלשון ואם דאיה הנדפסה לא אחריך ובן דבבר מובן מתוך דבריו דמיירו על הרחוקים שהרי ריהטא דלשנה הבי משמע שהרי פסק המע"ל אין מתעסקין עמו לכל דבר ואין מתאבלין עליו ואין מספידין אותו אבל עומדין עליו בשורה ואומרין עליו ברכת אבלים וכל דבר שהוא לבכוד החיים הללו הנוהגים שפסק עליהם שלא להתעסק ושלא להתאבל עליהם יסוב לומר דזה לא יעשו אבל עומדין בשורה וכו' ומי שעומד בשורה ואומר ברכת

אבלים הם רחוקי' ולא קרובי' וכיון שכן כל ההלכה תסוב על הרחוקים ודוק היטב כמשפט הלשון ותמצא נחת (ואל יליזו מעיניך בלבנים אלו על הרמב"ם שהוא פוסק ולא מפרש כי אמת ויליב הם וכן כ' מוהרלב"ח סי' ל"ב דע"ד דע"ב וכן כתב הרמב"ם עצמו בבדיאה וכמ"ש לעיל ולקמן מרחיב הדבור בזה) ודעתי כיב"ו

ודעתי שהרמב"ן ז"ל פשיט ליה כדעת הרמב"ם שאין מתאבלין כלל וכמו שהביא גם מב"י ז"ל בשמו ואמי כענוותי אמי רואה הבדח זה לבאר כן דעת הרמב"ם ולהניח דבריו בס' החתום ומי יגלה עפר מעיניך הרא"ב ד ז"ל? שבתבת דבריה דאוויש לפי עונש כונתך הוכאו דבריו כמקובלת על דע"ן ע"ב דע"ל ע"ב מהשיטה וז"ל נראה בעיני כי טוב לרחוק מעט בלשון משנתנו ולשבול הדוחק הזה ולא להוליא משפט מעוקל עב"ד ואם אמרה הרא"ב"ד על משנה שלמה ב"ש על דברי פוסק אחד שאם לא נדחוק בדבריו ישאדו בס' החתו' וב"ש דבריו מרפשן אינדי גם הם לא נדחוק עלמנו בפי' דבריו נוליא באמת פי' מעוקל ומשפט מעוקל פי' מעוקל דלא סיפיה ריפיה ולא ריפיה סיפיה ומשפט מעוקל שבפנים משפחתו של זה בכזיון עצום לדונו בדין מומר להכעיס לא נופל דבר ופיף כל סוף דבר מחורש שלא בא בתלמיד ולא מן הבשם הוא ובפרטי פרטות שלבו כל האמור ומדובר אין דוחק כל עיקר בדבריו ולולי כי הראלנא מאריוה דרבינו עלי אסר הראשנו תחת כפות רגליו באסר הדרבנו הוא ויע"ש (עיין הקדמת ובנים בעוכות הף דן ש"ה דקל"ח מהשיטה ע"ה) הייתי אומר שזה פשיטות לשון הרמב"ם ז"ל. אבל אחורי אמי מי יבא לחליט הפך דבריו חלילה! לא תהא כזאת כישראל אלא דזה עומד לנגדו מה שאמי רואה אותה שפסק הרמב"ם פ"ב ה"ח בענין טומאת כהן וז"ל וכן כל אותן שאמרו שאין מתאבלין עליהן כגון הרוגי ב"ד ושפרשי מד"ן והנפלים והמע"ל אין בהן מטמאה להם ע"כ וכתב מרן כ"מ וכן כל אותן שאמרו וכו' בבר בתבוה הרי"ף והרא"ש. בעמיו. בזמן שהן עושין מעשה עמיו ולא שפרשו מד"ן ומ"ש והנפלים וכו' מה אבו ואמו של קיימה אף בנו ובתו של קיימה ולא נפלים ומ"ש והמע"ל נראה שהטעם שמאחר שנרחית הטומאה הרי שיתאבל עליו וכיון שבוכר רבינו שאין מתאבלין עליו ממילא משמע שאין מטמאה לו וזה טעם שיש גם בהרוגי ב"ד עכ"ד הנך רואה שהרמב"ם ז"ל הסקיר בסקירה אחת מע"ל עם פורשים מד"ן והרוגי ב"ד והנפלים דבשלשה אלו הדבר ידוע דאין מתאבלין עליהם כל עיקר ומה ראיה חותבת יותר מזאת שמה שפסק הרמב"ם ז"ל אין מתאבלין עליהם ר"ל כלל כמ"ש הרמב"ן ז"ל בינדו? ודברי מרן כ"מ קרובים. והולכי' לקומם על אופן זה הא לאו הכי מרן ז"ל הוה מולא רבליו ודיו בכיח המדדם מהיכן כא לו להרמב"ם שאין מטמאים על הרוגי ב"ד ומע"ל אם לא שהטומאה כדי שיתאבל וכיון שאין מתאבלין כלל ממילא אין מטמאין ונמצא נהרס כל כבוינו ופירושנו על הרמב"ם כמע"ל אלא דאם כעס אנחנו בזה ונשוייה לנפשין אדרבא ונסבול שהרמב"ם מחליט שלא להתאבל כלל ושאדו דבריו כס' החתום בהברה עב"פ חובה עליו לדעת מאי טעמא אין מתאבלין ואין מטמאין ובהברה לפי מ"ש הרב כ"מ ז"ל פריך לומר דנפקא מקרא. בעמיו. בעושה מעשה עמיו אתאבלין ומטמאין ואם אינו עושה מעשה עמיו אין מתאבלין ואין מטמאין דמתה נפשך אם הוא נזירה ר"ל דהטומאה תליא באבילות וכל שאין

אכלות אין טומאה א"כ למאי אתי דרישה כעושה מ"ע לענין טומאה ת"ל דכל שאין מתאכלין אין מטמאין ואם נאמר דמקרא נפקא דבעמיו לומר שאין מטמאין וכיון שאין מטמאין אין מתאכלין א"כ קשה תרתי חדא דמרן תלי טומ' באכילו' ולא אכילו' בטומ' ועוד דא"כ בהרוני כ"ד ומע"ל שאין מטמאין בהכרח הוא מקרא דבעמיו וכיון דלאו עושים מעשה עמך אין מטמאין וכיון שאין מטמאין אין מתאכלין ואם כהא תליא וא"ת הא תיכף בהרוני כ"ד דבהדייה משמע כפ' נגמר דמשוי ליה לפורש מד"ן וכמ"ש מוהר"ם בחשובה הביא הרא"ש כפ' א"מ ה"ד לעיל דהרוני כ"ד הייבו להכעיס אבל מע"ל מי זה אמר שהוא בכלל לאו עושה מעשה כי הוכי דטומא אין מטמאין וממילא אין מתאכלין. ואם נאמר דהרמב"ם כך ס"ל ומי כמוהו מורה עב"פ הרמב"ן והעור דפליגי עליה וס"ל דמע"ל לאו בכלל אינו עושה מעשה עמך ומתאכלין עליו הקרובים וקורעין וכנ"ל. א"כ ממילא מטמאין עליו כפי דיוק זה של מרן וכפי פשט לשון הרמב"ם ז"ל ואם כה תאמר אה"ן ומי דחקנו שלא לומר כן כדעת הטור ז"ל? (כי הרמב"ן בס' תורת האדם בסוף ענין הבהכנים לא הביא לענין טומאה כי אם הפורשים מד"ן? והרוני כ"ד ומע"ל השמעם כיבו"ם) אני אומר לא כן! שהרי דין זה פסקו הטור בסי' שע"ג בזה הלשון ממש בהן שפורשו אבותיו מד"ן כגון הפ' מד"ן והמסורים אינו מטמא להן ולא להרוני כ"ד ולא למע"ל ואינו מטמא לספק כגון שנתערב ולדם בולד שפחה או ס' כן ו' לראשון או כן ז' לאחרון וכו' עכ"ד. וכתב מר"ן כ"ו ז"ל וז"ל ומ"ש ולא להרוני כ"ד ולא למע"ל כ"כ הרמב"ם וטעמא שכיון שאין מתאכלין על הרוני כ"ד כמ"ש בפ' נגמר ולא על מע"ל כמ"ש בסי' שמ"ה אין מטמאין דהא בהא תליא בראיה פ' אלו מנלחין כל שהכהן מטמא להם מתאכלין עליהם ע"כ הרא"ש לדעת שמרן ז"ל בהב על דברי הטור דטעמא שאין מטמאין היינו משום שאין מתאכלין ולפום ריהטא הוא פלא עצום דהתיכף לדעת הרמב"ם נוכל לומר כן ועוד לפי פשט דבריו כבר פסק דמע"ל אין מתאכלין עליו אבל הטור דפסק להדיא בסי' שמ"ה כדעת הרמב"ן ז"ל דקורעין עליו דמב"ם דמתאכלין אתיא ליה להרמב"ן ז"ל כאשר הארכנו לעיל וא"ת אי קורעין כ"ם דמתאכלין וכמ"ם הרמב"ן נופיה והרא"ם והטור גרירי בתריה ופסקו דקורעין הקרובים כדעת הרמב"ן וא"כ כ"ם דמתאכלין ולא שייך הך טעמא שכתב עליו מרן ב"י ז"ל דאין מטמאי' משום דאין מתאכלין הא לדעת הטור מתאכלין ודאי וא"כ לנו לדעת טעמו של הטור ז"ל למה אין מטמאין ומהיכן ולא לו כבלמא בפורשי מד"ן הוא כדאיתא ערוכה דתני רב שמעיה וכו' והרוני כ"ד נמי מדמיכן ליה לפורשי מד"ן וכמ"ש מוהר"ם דהוי כלהכעיס אבל מע"ל שהטעם שקורעין ומתאכלין אינו משום דלאו בכלל אינו עושה מ"ע הוא כמו שהכריח הרמב"ן ונגרר אחריו הטור ז"ל. א"כ מכ"ל דאין מטמאין (והרמב"ן בס' תורת האדם לא הזכיר לענין טומאה כי אם בפורשים מד"ן וכאשר הבאתיו לעיל) כי ע"כ הנלע"ד אם וכאשר כעינו ה' ובמחילה מכבוד קדושת מרן ז"ל דטעמא דאין מטמאין למע"ל לא הוי משום דאין מטמאין וכמ"ש דלאו הוי משום ודאי לאו עושה מעשה עמך אלא מקורת ספק ואבאר את דברי שהנה כבר כתבנו לעיל דמ"ש בהא דכתי הרי זה בחזקת מע"ל וכן פסקו כל הפוס' כלשון זה (אמת שהטור לא הקדים הדבר אבל לא סיים הכי ולא הכי) כאדנו

דהכונה היא שאינו מע"ל גמור (ר"ל להכעיס) כלי שוס סיכה ועילה אלא שבוחר מות מחיים מכר עצמם שלרעתו הכפסד טוב מאד זה המות מכר עצמה וזהו דין מומר להכעיס גמור ולא הוזכר בברייתא כי הוא דין פשוט כפני עצמו וכאשר האריכו לעיל וזה שאמר לעצות ועלה מיד דרך כעס וכו' והפיל עצמו הוא סימן מוכחת שהוא להכעיס המחזיקו בחזקת מע"ל אבל אינו מבורר לעיני השמש וע"ז כתבנו דהוי ס' קרוב לודאי דהוא להכעיס וממ"ש הרי זה בחזקת מע"ל. וע"ז כתבנו דדינא ותוב דכל בבור דחוקים למה לא עבדינן ליה כדין כל שוא"ת מספק גדול אלא דבנגד זה כל כזיין אשר אתה עושה לו הוא שלא כדין דעדין לא התברר בשמש בחלי השמים דהוא להכעיס גמור והוי אומדנא דמוכח כלי מעשה מבורר שהוא להכעיס. וכנון דא ודאי אין אתה יכול להוציאו מחזקת בשרותו כלי דאייה מבורדת דומיא דעדים דהוא להכעיס כדין פורש מד"ן ותלינן כמיעוט מצוי וכמו שה"ארכנו לעיל וע"ז מתאכלין הקרובים עליו וקורעין וכו' **והשתא** דאייתית להכי הרי התברר כירור גמור

הטעם למה אין מטמאין עליו כי סוף סוף הוא ס' מע"ל ר"ל להכעיס ואיתרע חזקת בשרותו לטמא לו בק"ע וס' איסורא לחומרא והרי מבירו בצורו ס' ן' ט' לראשון ס' כן ו' לאחרון וכן שאר ספקות דאינו מטמא כדין להם וזה כאחד מהם לא נופל וכולם הם ס' מציאות והוא פשוט ומה נעמו דברי הטור דלא תלה הטומאה באכלות כלל אלא כתב סתם המע"ל אינו מטמא. והטעם פשוט דהוא ס' פורש מד"ן הו כמו שתמר ס' מומר להכעיס דודאי אין מטמאין עליו דאי אכלות וקרובה והספר הרבים מנעת ממנו בשוא"ת ועין הוא בחזקת מע"ל כ"ם שאתה מונע את כמו מלטמא לו אעפ"י שהוא מתאכל עליו ולאו הא בהא תליא והוא כתחור ופרח לע"ד כדעת הטור ז"ל ואלף בלגול מחלות ממרן הקדוש ז"ל שלא דקדק יפה בטעמו של הטור מאחר דאי כדעת הרמב"ן ז"ל וכאשר הארכנו לעיל. והראיה שהביא מברייתא השנויה דפ' א"מ ד"ך ע"ב דכל האמור בפרשת בהנים שהכהן מטמא לו ושהאל מתאכל עליו כן הוכיח נ"כ בב"מ בלשון זה. אבל לא ידעתי מה ראיה היא זו דהתם משמעי לענין קורבה מי הם הקרובים הראויים להתאכל ומבוא דכל שהבהני' מטמאים ולא מפני זה הא בהא תליא דאם הגע עצמך שאינו מטמא מספק שלא ואתאכל זו לא שמענו בשום מקום ואדי הספקות מתאכלין עליהם משום נבלה אעפ"י שאין מטמאין עליהם וכמ"ש התוס' ביבמות הל"ו ע"ב ד"ה הא לא שהה ולקמן בע"ה נראיב הדיבור בזה והעיקרא בבר נראה דמרן בעצמו עכין זה דבוי בירוה שבב"מ תלה הטומאה באכלות וכנ"ל ובכאן תלה האכילות בטומאה ומי זה הגיד לנו שלא לעשות למע"ל כדי שנוכיח האכילות והוא פלא בחיי ראשי ומחולה אין מקום למ"ם הרב מורא דבוא ס' ט"ו אחרי המחי' כמה שהחליט דהטור לא פליג על הרמב"ם לענין האכילות ממ"ם בסי' שע"ג נבי כהן דאינו מטמא למע"ל משום דאין מתאכלין ועוד"ם ושגגה גדולה יצאת מתחת ידו דהטור לא טעים משום שאין מתאכלין אלא דמרן ס"ל הכי ואדרבא היה לו לדייק מדהטור השמיט לשון הרמב"ם אין מטמאין ואין מתאכלין הוא להוכיח דלאו הא בהא תליא והטעם הוא משום ס' איסור וכאמור ומכ"ם דאין מקום לומר דהטור ס"ל דאין מתאכלין.

מאחר

מאחר דגריר כתב הרמב"ן ואי קורעין הוא משום דמהפלוס וכמו שאוכיח הרמב"ן והוא ברור כשמש.

וממוצא דבר אחר רואה דנס דברי הרמב"ם ז"ל דאלה הטומאה כהכילות טבל לדחק ולשכם דהיינו על החכילות דרכים ולא דקרובים וכ"ש מעיקרא וע"ז כתב דכיון דאין הרבי' מתאבלין עליו וכ"ש שאין קורעין עליו א"כ ממילא שאינו בחזקת יאורי ויהי מטעם ס' או מטעם ודאי וא"כ ממילא אין מטמאין ודא ודא חדא היא ואל ואשימנו המעיין אם אני אדקדק לו דקדוק קטן לחזק סברתי זאת דענין הטומאה כא לו להרמב"ם מטעם ספק שהרי הראה ירא דהרמב"ם הפסיק בין פורשי מד"ן והרוגי כ"ד לבין מע"ל עם דין נפלים שבחב וז"ל כל אותן שאמרו אין מתאבלין עליהן כגון הרוגי כ"ד ופרשו מד"ן ונפלים והמע"ל אין הכהן מטמא להם ע"כ ולכאורה שלשה אלו דהיינו הרוגי כ"ד ופורשים מד"ן והמע"ל כולם מדין אחד נוכעים ר"ל כעמוד כעושה מ"ע ודין נפלים מטעם ס' כן קימא ולמה הפסיק ביניהם עם דין נפלים אבל הוריעך שגם ענין מע"ל הוא מדין נפלים מטעם ס' כן קימא והבא ס' עושה מעשה עמך איך שיהיה לכל הפחות מי שיעמוד בסברת הדברים ויראה כמה קשים דברי הרמב"ם אם אינו מניחים אותם על פשוטתם (ר"ל דהא דקאמר אין מתאבלין ר"ל כלל כין הקרובי' וכין הרחוקים) כעינו וראה ולבבו יכין כי טוב לנו לפרש דברי הרמב"ם ככל האמור דקאי על הרחוקים. אשר כזה נמה שקשה האדון ויבואו פשט כל השמועות ונס כל דבריו מראשם לסיפם כמין חומר ממש ולא יקשה עליו משום מקום ומשום ענין והבואר יבאר:

באנו לשינוי הב' והג' הנראה בלשון הרמב"ם. והיינו שהשמיט כאמירתו לעלות לגג וליפול ולמות כמו ששנינו בא"ר ועוד שהוסיף ועלה מיד והנה אם באתי להאריך כמה שאני עתיד למוד אריכות מגולתא ונשאר הענין לדבר אחר הנס שברי להבין הדבר על בוריו היה הדין להאריך ולבאר ולגלגן הדברי' ברי שתשועת בוראי דבר זה כלפיי יבער. אבל מה אעשה כי אין אני כן חורין מבמה אנפי דחיקו ועול הליבור בתוכנה אחת אני עושה חבור וע"כ אני אבאר תמצית הענין הצריך לבירון דיון ועל המעיין שמבתי שלמור הדברים בשורשם וירוה למאיני וכדי לקצר הדברים האריכים ויחר מדי כי לקצר אני צריך אני אבאר לשון הרמב"ם ז"ל כמה' נירושין הי"ד והמוסכם בדבריו וז"ל ברור שאמר בתבו נט לאשתי ובתבו ואתמו ונתנו לה והרג עצמו מיד כגון שהשלך מן הגג או הפיל עצמו לים הרי זה נט כשר עלה לגג ודחפתו הרוח ונפל ומת אינו נט ספק הפיל עצמו ספק דחפתו הרוח ה"ז נט עד שיודע לך בודאי שהרוח דחפתו ע"כ וה"ה ז"ל ראשם מקור דין זה ממשנה נטין דף ז' ודין ס' הפיל עצמו וכו' הביא לשון ירושלמי ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו כשמעינוה מן הדא דשב"ג אומר אם לאחר נפל הרי זה נט ואם לאחר זמן נפל אינו נט אם על אחר לאו כפק הוא הדא אמרה ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו הרי זה נט ע"כ ועיין שם ויהושע בביאור לשון הירוש' הזה ועיין כ"מ לח"מ קמ"ר אמרות טהורות דרמ"ח ואינו יכול להאריך אבל אני הבא לשון הרב מרכבת המשנה אשכנזי כי דבריו הם סלת נקייה ממש וז"ל ספק הפיל עיין השנות ולשון התוספ' בריא וכו' לך הייתי נראה להניח בתוספתא כפי נראת הירוש' רשב"ג אומר אם לאחר נפל הרי זה נט אם לאחר זמן וכו' ועיין לשון הירוש' שהעתיק ה"ה ז"ל ופירוש מבואר דמדקאמר רשב"ג אם לאחר נפל ה"ז נט וכו' שאני אומר וכו' מכלל דנספק הפילו הרוח מיירי ומ"מ ברוש' חולין דמעצמו נפל הוא"ל שאמר בתבו נט ונפל לאחר חזקה דהפיל עצמו ומש"ה אמר בתובו להפילה מזיקת יבוש ובהכי אודא לה כל הריבות הב"מ והלחם והעיק' בכונת רבינו דכל שהפיל עצמו לאחר זמן אע"ג שידוע שהפיל עצמו אינו נט דכן משמעות לשון רבינו דהכל תלוי בשנפל מיד והא דנקיט בסיפא שאני אומר וכו' דכל שלא נפל מיד הע"ג שרואין אותו שהפיל מעצמו ולבסוף רוח חולין שרוח רעה הפילתו ולא היה מרעתו להפיל עצמו בשעה שאמר בתבו וז"ש רבינו והרג עצמו מיד עכ"ד ז"ל ושפתים יושק משיב דבריה נכוחים ואע"ג דענין זה האחרון שפי' ברוח רעה נראה כמעט חוץ מהפשט אבל הרין דין אמת שמצד הדין כן הוא וכמ"ש לעיל מפש מוהר"ו ווזל ומוהרמ"ח דבמלאהוהו חנוק או מושלך על סייפו דהוא ממש כמו שאנו רואים אותו מפיל עצמו עכ"ז בתבו דאינו מבלל מאבד עצמו לדעת דתלוין ברוח רעה מבעתתו דבוותא הכא נמי כיון שעבר זמן מאותרו בתבו הראינוהו מפיל עצמו לא תלוין שאותה אמירה שאמר בתבו היתה להפיל עצמו ותלוין דאמירת בתבו היתה כמלאך והנפילה דלאחר זמן רוח רעה בעתתו נמלא אתה למד דהרמ"בם ס"ל לפי גרסתו בתוספתא דאם אמר בתבו ותבף עלה והפיל עצמו ומת אע"י אלא דאינוהו שהפיל עצמו ויש ספק שמא דחפתו הרוח עכ"ז תלוין שהפיל עצמו כיון שאמ' בתבו תחילה ועלה מיד בכך נראה בחוש הראות שהוא הפיל עצמו וע"ז אמר בתבו כדי להפיל אשתו מן הזיק' אבל אם עבר זמן מה אפי' שראינוהו מפיל עצמו אמרינן רוח רעה בעתתו ואין ענין זה קשור עם אמיר' בתבו שאמר זה זמן והוא מבורר:

ועתה בואו ונבוון הדין זה בכל פרטיו עם דין מע"ל שפסק הרמב"ם ונמצאה אחי ס ולא יתפרדו ויתחזקו דברי הרב מרכבת המשנה עד להפליא הבך רואה שכמו שהחש בענין נט הביר אותנו זה הענין מאבודתו מן העולם באמור לנו בתבו ותבף עלה ונפל ומת (ר"ל ולא שראינוהו בביאור שהפיל עצמו) כן הכא אמר שהוא עולה לגג ותבף עלה ונפל ומת (ר"ל שלא ראינוהו בביאור וכו') ממש דומה ברומה ולזה שפיר השמיט הרמב"ם באמירת המע"ל שאמר לעלות לגג וליפול ולמות כי אם דוקא שאמר הרי הוא עולה לגג ואו לא מידי דבאמת אינו צריך דדי לנו בהערה כל שהיתה סמוך קורס מעשה. שכמו התם אמר בתבו ואפשר היה כמלאך ומפני שראינו תבף המאורע איתברר לנו שאותו בתבו שאמר תחילה היתה הערה להפיל אשתו מן הזיקה ובאלו אומר כי קרבה עת פקודתו כן הכא די לנו שהעיר אותנו באמור לנו שהוא עולה לגג ואו לא מידי הע"ג שמתחילה חשבנו שהיתה בעליה לעשות דבר מה עכ"ז כיון שעלה תבף ונפל ומת אע"פי שלא ראינוהו שהפיל עצמו איתברר לנו שהפיל בק"ע מפני דאתברר לנו שמה שאמר לעלות הוא הדעתא ליפול כיון דהם סמוכים האמירה והנפילה חדא מבררת חבירתה האמירה מבררת כוונת הנפילה והנפילה מבררת כוונתו. באמירה והוי דומה בדומה ממש ענין מע"ל עם ענין נט בדקדוק עצום וע"ז בכוונה מכוונת השמיט הרמב"ם מ"ש בא"ר שאמר לעלות

לעלות ולישב ולמות זה כאמת איכה תורה דאם נפסוק הדין כך להדיא מיכה דאם לא התיר עצמו למיתה כפירוש אומו מע"ל וזהו כאמת אשנה ואומר איכה תורה ואיך לאפשר שדינו אבלות ונעשה הרבים כמת יהיו חמורים מדינו עדיות והלא בעדיות גם שלא התיר עצמו למיתה כפירוש כי אם בהערה קטנה שאמר בתכו אינו דמין שאמירה זאת היתה הרעתה לישב ולא"כ ממולא אינו צריך בירור אם הפיל אם נפל בודאית הפיל עצמו וע"ז אמר כתובו וזהו כוונתו כ"ם כמע"ל שודאי נפרש אומרו תחי' לעלות לגנ לבר (ר"ל מבלי שיפרש ולישב ולמות) ורחינו תכף המעשה שנפל ומת שודאי התיר עצמו למיתה וזהו כוונתו שאמר לעלות לגנ כדי להפיל עצמו והוא ברור בשמם נמצא אתה למד שה"רמב"ם כדין השמיט מכלל הודעת המע"ל כאומרו לעלות לגנ ענין לישב ולמות כריתה דכרייתא דא"ר דכאמת לאו דוקא הכי דאלת"ה אלא תאמר דוקא קאמר שצריך שיהיה עצמו למיתה כפירוש הא לאו הכי כאומרו הרי הוא עולה לגנ לבר אפי' שרחינו תכף עלייהו ונפולתו לא הוי מע"ל . ר"ל שאמר שאמר כמסי' הרי הוא עולה לגנ לאו אדעתא דהכי הוה ומולתא כאנפי נפשה כל שלא התיר עצמו כפירוש לעלות ולישב ולמות א"כ נמצא שאתה מחמיר בענין האבלות ובכוד המת כרמוקים יותר מדינו עדיות וכאמיר לעיל ולא נופל דבר וזו איכה תורה כאמת וכתמים וכיון שהנעמו לידי מדה לדמות מע"ל לדינו עדיות בהברח ה"כ מה האם כיון שאמר בתכו בתחילה ועלה מיד ונפל ומת אותבר הא כתובו דאמר בתחי' דר"ל דהודיענו דהיה מאבד עצמו וכיון שעלה מיד ונפל ומת אע"פי שלא רחינו אם דחפו הרוח אם הפיל עצמו כיון שהיה מיד תלינן דודאי הפיל דוכוותא ממש הוא בענין מע"ל לא נופל דבר ולזה שפיר השמיט הרמב"ם לישב ולמות והוסיף מיד בהא קתני ונפל ומת ולא הפיל נמצא דהוא ספק ולא ראינו נפולתו איך היתה ואי לאו דהוי מיד תלינן ברוח דחפתו אליבא דב"ע ואליבא דכל המסחאות אלא דהרמב"ם ס"ל דבלאחר זמן אפילו שרחינו שהפיל עצמו תו אינו קשור עם מלת כתיבי הקודם כדין הנט ועם מלת הרי הוא עלה לגנ כדין המע"ל דכיון דהוי לאחר זמן תלינן בהך כתובו כמלאתך הך הרינו עולה לגנ לאיזה צורך ואותה נפילה דלאחר זמן שרחינו שהפיל עצמו בכל דעתו תלינן ברוח רעה שנכנס בו ואין מוציאין הדבר מחזקתו אסור ה"א כאותו הנט שאמר כתובו ואין מוציאין את האיש מחזקתו כשרוחו מפני אותם הדברים שאמר זה זמן לעלות לגנ ודין זה האחרון (ר"ל בלאחר זמן דאינו מפיל בק"ש) לענין נט ויצא לפי הגירסא שבתב הרב מהבנת המשנה הנ"ל ונם כענין מע"ל נלמד מענין נט ודא ודא חדא הוא וכמו שהוא מבורר אבל אינו נלמד מנופל דכרייתא דא"ר שהרי אתה רואה שאפי' כמלאותו חזק ומוסלק על שיפו דהדבר הוא כימן מובהק דהוא פגע בנפשו מבלי שום רוח ספק והו"ל כאלו ראינו מפיל עצמו לפניו ועכ"ז תלינן ברוח רעה הייתו משום שלא קדם לנו שום אמירה אבל אם קדם ידיעה באמירתו שהוא עולה לגנ ושוב אח"ז ראינוהו בחוש הראות שהפיל עצמו אז מוסלק על שיפו וכיוצא לזה אפשר דמעמידין ליה על חזקה שנזר וקיים מאמרו ועדין הדבר ספק ואינו מתברר מנופל דכרייתא דא"ר כי אם מאותה דנט לפי דעת הרמב"ם ז"ל וכסיאור הרב המשנה ז"ל :

ובעיקר הדין כא והרחק שדין זה שפסק הרמב"ם דעלה לגנם הנגנ (ולא אמר להפיל) ועלה מיד ונפל ומת (ולא שהיתו שהפיל) הוא מוסכם מכל הפוסקים אין גם אחד שחולק שהרי כתב הרמב"ן דמ"ו לנטין שם וז"ל אם הוכיח סופו על תחלתו הרי זה נט פי' רשב"ג לאו לטעמיה אזיל דאמר כותב נכסיו לאחרים ושתק ולבסוף נוח הוכיח סופו על תחילתו דהתם פליגי עליה רבנן והכא לא פליגי כלל דשאני הכא דאמר כתבו וכו' ותניא בתוספתא פ"ד ברוא שאמר כתבו נט לאשתו ועלה לגנם הנגנ ונפל כותבין ונותנין לה כ"ו שים כו נשמה רשב"ג אומר אם מעצמו נפל ה"ו נט ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ונותנין שאני אומר שמא הרוח דחפתו ע"כ הנה אתה למד מדבריו חדתי חדא הא דאמרן דבאמירת כתבו בתחילה ועשה מעשה לבסוף הוכיח סופו על תחילתו וכזה מודו רבנן לרשב"ג א"כ כ"ם שבאמירת לעלות לגנ לבר ועשה מעשה לבסוף הוכיח סופו על תחילתו והך דנקט הרמב"ן הריני עולה לגנ ונופל ומת לא שהם דברי העולה הלא הם דברי הברייתא שאמרו ונופל ומת ר"ל אחר שאמר לעלות הוא עובדא ונפל ומת דהלא"ה היה לו לומר דאו אותו שעלה לגנם הנגנ ונפל ומת כמ"ש בעל הלכות גדולות סוף הלכות אבל דמ"נ ע"ד כזה הלשון דאו שאני עולה לגנ ונופל ומת דאו אותו שעלה לגנ ונפל ומת וכו' ע"כ יעו"ש ודף הרמב"ן לא סיים כל' דאו אותו וכו' וכן לריך שתפרש ל' הטור וכמו שיבא לקמן וכן כולם לריך לתלות בא שגרת לשון הברייתא וזהו יקר כל תמוה . זאת שנית למדנו מדברי הרמב"ן דס"ל דאפי' לאחר זמן אם ודעינן דהפיל עצמו בודאי הרי זה נט ממאי דהכיא ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ונותנין שאני אומר שמא הרוח דחפתו אם לא לאחר זמן אבל אם ודאי הפיל עצמו על תחילתו ואין אנו יכולין לפרש כדברי הרמב"ן כמו שפירש המרכבת המשנה כדברי הרמב"ם ברוח רעה שהרי לריך שתדע שהרמב"ן קולר בנוסח התוספתא ובנוסח התוספתא לפי גורסא זאת הוא מה שהביא כ"מ מסם הרשב"א וגם המרכבת המשנה הביאה בשם סי' הרשב"א (יבאר הרשב"א לא אמרה בהאי מתניתא דאין כאן בתוספתא בלתי אמרינן דרשב"ג אלא מדבתי שם דברים דעליהם ולבסוף אמרה שם עוסק זה ובאמרו אין דברים המפורשים) בזה הנוסח רשב"ג אומר אם מעצמו נפל הרי זה נט ואם הרוח דחפתו אינו נט ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו אם לאחר נפל כותבין ונותנין שאני אומר מעצמו נפל אם לא"ז נפל כותבין ואין נותנין שאני אומר הרוח דחפתו ע"כ וקרוב לזה הם דברי הר"ן בחידושיו ויעו"ש הרחת לדעת לפי גירס' זאת דבשהוא ספק אם מעצמו נפל אם הרוח דחפתו אז הוא דאין אם הוא מיד או לא"ז נפל כותבין ואין נותנין לאלתר וזאת היא גורסת הרמב"ן אלא שקולר . ועיין אמרות טהורות שלהרשב"א והרמב"ן והר"ן הסקירם בסקירה אחת וגורסת הר"ן היא מבוררת וכמ"ל וגם בכר ידוע שהרשב"א והר"ן גורסים אחר הרמב"ן בפירושיו ובענין זה נראה שהעתיקו כל דבריו בענין מחלוקת רבנן ורשב"ג והוא ברור ואם שם לפרד דבר מה בלתי הענינים עכ"ז הפשט לא ייפשט ודוק היטיב כי לקבר אינו לריך עכ"פ נתברר בשמם הרמב"ן וכל הני רבייתא הנ"ל ס"ל דאם אמר בתיבו

ונפל

ונפל מיד אפי' שהוא ספק דחפתו הרוח אמרינן חזקה עשה לדעת והוא ממש מה שכתב הרמב"ן נופיה כענין מעל בספר תורת האד' הוב"ד כב"ח ס"ס וכפי"ד ז"ל ונופל ומת הרי זה כחזקת מלא"ל פי' לעפ"י שלא ראינוהו מפיל עצמו כיון שאמר חזקה עשה לדעת וכל המע"ל וכו' עכ"ד והוא ממש דומה לענין נט · וכהברח לדיך שהפרש דנפל מיד הא לאו הכי הוא הא דך הברייתה הנ"ל ס' מעצמו נפל ס' הרוח דחפתו אם לאלתר הוי נט ואם לאח"ז אינו נט · אלא ודאי מיירי מיד כהברח וכדרך כל הני רבותא הנ"ל לדיך שתפרש דעת הטור ז"ל שהרי פסק כא"הע סי' קמ"ח ברוח שאמר בתנו ובתנו ונתנו לה · ואח"כ המית עצמו כגון שעלה לראש הגג ונפל ומת ה"ז נט שדעתו לומר תנו אלא שהוא בהול · אבל אם עלה ודחפו הרוח ונפל ומת אינו נט שפק אם הרוח דחפו ס' מעצמו נפל כתב הרמב"ם שהוא ספק נט עד שיודע לך בודאי שהרוח דחפו והראב"ד השיג עליו וכתב שהוא ודאי נט · והכי איתא בירושלמי וכך היא מסקנת ה"ה הרא"ם ז"ל ע"כ ועיין בכ"ו שכך היתה הגירסא להטור בהרמב"ם ועיין בהחדושים והכמ"ל הא דאית שדעת הטור והרא"ד והרא"ם הוא ג"כ שאם אמר בתנו ועלה מיד ונפל אפי' ס' הרוח דחפו הוי נט ודאי כדעת הירושלמי אם על אחר נפל הרי זה נט · וכמו שהוא נראה בהרמב"ם שלפנינו וכמ"ש מב"י ז"ל ולדעת כולם הרי התם לא אמר כי אם בתינו ולא ידענו אם במלחמה אמרה ועכ"ז כיון שראינו שנפל תבף אפי' שהוא ס' אם הרוח דחפו עכ"ז התברר לנו דאז בתינו לדעת דהכי אמרו וחזקה שלא נפל אלא הפיל עצמו דבוותא הכא נמי בענין מע"ל וכאמור לא נופל דבר · נמצא אתה למד שענין מה שהשמיט הרמב"ם לעלות וליפול ולמות ומה שהוסיף ועלה מיד אפי' ס' אם הרוח דחפתו חזקה שאיבד עצמו הוא דין מוסכם מכל הפוסקים בענין נט וכ"ם כדין מע"ל דקיל עובדא מדינו ערוות דודאי דינא הכי וכהברח הכי ס"ל לכל הפוסקים אפי' אותם דלא פסקו אותו כפירוש ר"ל ענין מיד וכן הפוסקי' בבעל ה"ג ואם הערה שבתבו באמורתו לעלות לגג ולנפל ולמות לדיך שתאמר בהברח אשנרת לשון הברייתא · ולענין דינא אינו לדיך שיאמר כפ' כל זה אבל לדיך שתהיה העליה מיד והרא"ם ז"ל השמיטו ונקטל' הרמב"ן ממש וכן בנו הטור וכנו"ל וכן כולם הולכים בדרך שבארנו אדוננו הרמב"ם כלו ספק הא לאו הכי אלא כמלא ידינו ורגלינו בכתת המדרש כי לפי כל האמור ומדוכר ה"ל בשום חופן שבעולם שיהיה שום פוסק מנגד לזה מלבד דהלכה ריחת היא ומן הראוי שאפי' יהיו אותה דברים כמע"ל מנגדים לדין הנ"ל לדיך המעיין ליישר כל מעגל ולתקן הדברים ולתרלס כדי שלא יהיו שמועות סותרות ופסקי המורים מתנגדים ווקו דרך כל מבקש ה' וכפרש לדרך על כמותי התלמוד וההוראה :

באנו לשיטו הד' המלאה בהרמב"ם ז"ל לומרו שעלה דרך בעם או שהיה מלר ע"ז אינו לדיך הדיוקות שבבר מובלע בטעותה ונלמר מדברינו לעיל שבלאו הכי איך אנו יודעים שלא נכנס בו רוח רעה והרוח רעה עצמה אילצתו לעשות המאורע הרע הזה והמר הוא עצמו אילצתו לאומרו ולעשותו מיד ומבאן מוכח אם לא ע"י ידוע מוכיחות שהיה דרך בעם או מלר שזה סימן מוכחה שהוא בכל דעתו ואם אתרבנו לעיל ובזה אליקו דברי הרמב"ם על מתכונתם

אין בהם נפתל ועקש · גם ענין אין מתאבלין שבתב נוכל לפרשו בשופי על הרבים ולא על הקרובים ובאשר האריכנו כל זה לעיל לאריכה ולרחבה ואל תסיבני הלא אחה הראת לדעת שהרמב"ם אינו פוסק כי אם הדינים באשר הם בתלמוד אמנם הדינים הנלמדים מדיוק מנחים ועל המעיין לנומדם · הלא כמה דינים שהוסיף משה מדעתו מדיוק ההלכה והיינו מיד גם העליה · דרך בעם או מלר שאלו הם דינים מחודשים או מלומדים מכיאור ההלכה וזה שלא כדרכו דרך הקדש הא ודאי בורכא היא דלא נאמר כלל זה כי אם בביאור ההלכה ממש או כמה שים לטעות בהשקפה ראשונה כגון ההוא שבתב מוהרלב"ח הב"ל שאמרה לבעלה נרשתני נאמנת שאין האשה מעוזה פנוה כדבר שהבעל יודע שאינו אמת ומינה האמינוה הפיסקים גם בטוענת אין לו נכורת אבשים דודאי אינה מעוזה ולא דמי לטעית אינה יורה בחץ שהוא דבר שאין הבעל יודעו · ולזה בתב מוהרלב"ח דבוון שהרמב"ם פסק הדין באשר הוא בתלמוד דאין האשה מעוזה וה"ה לזה ומה שתפרש התלמיד מפרש בדבריו וז"ל מדן הקדוש בחשו' לא"הע דקב"ה ע"כ הרמב"ם כך מנהגו לכתוב דברי הגמרא שתם ומה שאנו מפרשים בגמרא נפרש כו · ומה שאנו אומרים בשם תשו' הרא"ם שאם עבר על התתר אה ונשה כן משמע מפירש"ו וכן בתב הריב"ם בשם הירושלמי שהבוא הרשב"א הכי כל הני רבוותא מפרשים כן דברי הגמ' אין חולק עליהם א"כנס הרמב"ם שתמו בפירושו עכ"ד ז"ל וכן ההוא דפרשנו לעיל דאין מת אבלין קאי על הרחוקים הוא ג"כ ע"ז האופן פסק לשון הברייתא ברמותה (ר"ל בתוכת שהיתה לו הגירסא אין מתאבלין) ומה שבהברח לדיך שתפרש לשון הברייתא פרשהו בדבריו ואדרבא הוא ז"ל סידר לשונו לשון הזהב דהבקי בלשון יודע יודע ודין דמיירי כולה ברחוקים ובאשר האריכתי לעיל אבל אם בשיפסוק הדין באשר הוא בתלמוד בלי אותה הרחב' או אותה הוספה או אותה השמטה משתני הדין · הא ודאי מגלה לן דעתו הדב ומוסיף ונודע · כי הכא דאי הוא שבק לעלות וליפול ובלא מיד לא מצאני ידינו ורגלינו בכי' המד הוו' והלכות מתגבדות · ואם לא ובאר דרך בעם וכו' אין הבנה לענין כלל על דא ודאי מדחיב ומבאר ובלאו הכי זהו מלאכתו מלאכת הש לחבר אל. האחל הדינים העצומים המפוזרים בתלמוד לאלפי רבבה והיו לאחדים בידו בלשון נא ופשוט זיע"א · ומצאת אולן גדול לסמוך כלל המחודש הלזה האד אינו מחדש הנב לימודי הוא האדון הרשב"ם ז"ל סי' רס"ו דמ"ם סע"ג שבתב וז"ל וזה כמנהג רבינו ז"ל הטור להוציא דבר מתוך דבר וסברה וכוונה עכ"ד והוא קרוב לבללנו ואין מנגד לבלל מוהרלב"ח הנ"ל וגם למ"ש הרמב"ם עצמו באגרותיו וגם למ"ש מדן בחשו' הנ"ל ודוק היטב בענין הרשב"ם ותישרהו על מקלול זה ודי בזה :

ונחזור ל הראשונו' ונאמר כי אחרי שיאלנו מידי ל' הרמב"ם זה ושאחריו נגדר מדן הקדוש ז"ל בס' הקצר בדרכו לפסוק בבתבו ובלשונו ח"כ מה שתפרש בלשון הרמב"ם הפרש בדברי מדן ז"ל (ודעתי בתבו ז"ל הבאה דברי הרמב"ן בזה שהבין בבוד הרמב"ן שאין מתאבלין בכלל · אין בנו בספק בזה כי אם לא בולה דעתו מדן ז"ל כי אם שהבאה דבריו ותו לא) ותו מאין הודיע לחייב להבנים שלא להתאבל ולגרוס בזיון משפחה גדול ועצום ואי ר"ע אמם שלא לומר עליו הוי נטלה כ"ם שיחוס הרבה אם

תדונהו

תדיגהו כדין רשע גמור ופורש מד"ץ כפומכי ואם נראה כאחרונים דיונים משונים וסברות זרות דינא יתיב יספרין פתיחו לומר מה כתיב יפה ? ואי ר' לא שנא רבי חייא מנין לזה ? (ועיין פסקים וכתבים סימן רע"א :)

ואדרבא מבואר בברייתא דא"ר לחוש הרבה שלא לדומו כדין לאו עושה מעשה עמך וכן דעת הרמב"ן מפורש והנגדרים אחריו ודברי הרמב"ם ז"ל אינם מנגדים לפי כיאורנו ואינו ברור :

ואזרתי כגבר חלצי להעמיק ולהרחיב בכל האמור מרוב ועד כען כי קנא קנאתי על אחד מן הראשונים אשר הוכא תשובתי בענין זה בס' בשמים ראש סי' שמ"ה אשר הן בעון על תשובה זו א' מאחרוני אחרונים שבדורנו לא בביר נלב"ע הטריז בנגד תשובה זאת ויפיו ימלא תוכחות ואל כיוצאו בשנן להחלי' ולחפאו' דברים אשר לא כן ועי"כ אמרתי ע"ט לעשות לה' ולכתוב בספר ובריו הדברים בשורשן בלבוונן ובקומתן להראות לכל בני עולם כי טובה צפונן של ראשונים מבריסן של אחרונים . ולא אאריך עוד בדברים אלו כי הם בחומן לשונים ובעבן לעינים ובני מעני מחתפכין איך שודרנו והושלנו משכנותינו משכנות הרועים נוטפות מור שושנים ואעמיק לך תשובת בשמים ראש סימן שמ"ה אות בראות שאלתני באחד אשר לחם ובשיף את שהלך בפני שנים ואמר מאשתי חיי ואבר עצמו אם ראשים קרובים להתאבל עליו כיון דפסק הרמב"ם אבל דאין מתאבלין עליו בברייתא' דמס' שמחו' אם פרושו אין צריכין להתאבל אבל אם רוצים לחפות עליו אם זה בבורם הוא תשובה מדברי הרמב"ם עצמו נראה בדברי . דאיך יברבו להבל ואלו אוכלים ושתים ועוסקים בפרק מטיא ומלאכה . ואולי על אמיתת לב אמנם בעוקר הדרון חלילה לדון את האים הזה לרעה ובבר אמרו במדרש על פסוק אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש יכול בשאול בן קיש ח"ל אך . ושאול היה מתירא פן יתעללו בו ולא תאמר דוקא שישלחוהו בבזויים גדולים להתקלס בישראל והיה חלול השם בדבר לא כי שכל שעשה מריבוי לדותיו דאגות ויסורים אז עוני נמור אין בזן מיחום . אדרבא נגו רבותינו ז"ל את לדקיה מלך יהודה ואמרו לנו גלה עמי מבלי לב שהיה לו לדקיה להקים עצמו בבותל ויומות ולא יראה בשחיטת בניו לעיניו . וגם מנו רבותינו אחיתופל בשלשה הדיוטות לפי שמרד במלכות בית דוד ולא היה אחיתופל מאבד לדעת וענין המאבד לדעת הוא המבזה את הבריות ובועט בטובה ושנא את העולם כמקצת הפלוסופים שעושים בן להמרוחפני עליון המשתבח בעולמו ורוזה אותו בי טוב ואומר יהי בן ואלה אומרים לא בן ומקצתם אומרים ג"כ בי זה שבח הנשמה שמוליאה מן הגוף העבור הזה שהוא לה בקבר וכיולא בהבלי רשע ושוא אבל בנדת נפשו בי לא יוכל שאת ואף בי זה לשמור עצמו מן החטא שבל הצרות והרעות וגם העוני מעבירים את האדם על דעת עצמו ועל דעת אין ספק שאין בזה שום איסור ובדברי אלה תמצא שבר לקושיית הפלוסופים אשר בה ישבבו להבל את הדת ותלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיקו של עולם וחרב שבפיהם מנהון ערת ומן אוריתא לא יעידון בל ערת ואתם עשו לעני הזה בדרך שנוהגין בבל ישראל .

ותו ל"מ ע"ב לשון התשובה בולה :

הנה אל ה' ויאר לנו למלוא דברי חבן בתשובה קדמונית הלזו . ח' . שראוהו שהיה נרשא בברייתא דמסבת שמחות אין מתאבלין במ"ם בשאלה בין דפסק הרמב"ם דאין מתאבלין בדאות' במס' שמחו' בלבד דהים להם הגרסא בנוף הברייתא אין מתאבלין ושוב מצאתי להסמ"ג בסוף ה' אבלות שפסק וז"ל שנינו במס' שמחות המע"ל אין מתעסקין עמו לבל דבר ולא מתאבלין עליו ולא מספידין אותו . אבל עומדין עליו בשורה ואומרים עליו ברבת האבלים ובל דבר שהוא לבבוד החיים עב"ל הסמ"ג הרי דנם הסמ"ג מייתי הברייתא בלירתה אין מתאבלין ואחר שנתברר לנו שהיה ברייתא בלורתה ר"ל שהברייתא בלורתה אינה מדברת בי אם בדבים הרחוקים א"ב במו שבהברת לריך שתפרש בל שאר הדברים אין קורעין וכו' על הרחוקים מפני בי הברייתא לא משתני בקרובים בלל בן בהברת תפרש אין מתאבלין על הרחוקים ר"ל אינבל בעלמא דקי"ל מקרובה ובאשר האדבתי לעיל על דברי הרמב"ם ז"ל ואת שנית למדנו מתשו' בשמים ראש הלזו שנדנם מלשון הרמב"ם דלבאורה בראה תרתי דסתרן אם נפרשהו על הקרובים והשואל הובבח לפרש אין מתאבלין אינן לריבי' להתאבל אבל אם רוצים לחפות עליו מתאבלין ובראה שהרב המשיב נענע לו ראשו מבח בושייתו דאיך יברבו ברבת אבלים ואין אבלים ? והוא הקושי העצום ולדעתנו המעט אין אנו לריבים לדוחק זה בי נוכל לפרשו בשופי על הרחוקים במו שפירשו הרמב"ן והטור על הקדובה ושאר דברים ואלו היה נרסתם אין מתאבלין ופרשהו גם זה על הרחוקים דבמי דאיתים קרובה ברחוקים איתיה נמי אבלות . ואבלות ברחוקים שביחה יותר ויותר דעבשיו בטלה קרובה ברחוקים ונשאר האיבול ובאשר האדבתי למעלה בראיות ואם בה תאמר מאי נתחדש לך עבשיו מפני שמצאת הגרסא הזאת ? אומר לך שער עבשיו הייתי אומר אף' הרמב"ם הוציא דין זה ממקום אחר מפורש ואין לאחנו יודע אע"ג דשאלו בס' החתום עב"ז הלב נוקב ויורד עד התהום אבל עבשיו בי נתברר לנו בי היא גרסא בבר אשר לפנינו וזאת הברייתא לא משתני בקרובים בל עיבר א"ב יצורם אין מתאבלין דהוו נרסי בה על הרחוקים במין חומר מאחר דהברייתא מסייתת בללו של דבר בל דבר שאינו בבור החיים אין הרבים מתעסקים עמו וכו' במצא דמלבר דהברייתא לא דיברה בקרובים בלל אלא אדרבא פי' הדברים שבל עיבר הדין הוא ברחוקים ותו לא והוא ברור . ומ"ש הרב המשיב הנו' על תי' קושייתו דאם אין אבלים ברבת אבלים מנין ? באומרו אולי על אמיתת הלב . הנב שטפיה בתב בן שהרי לא נזבר אמיתת הלב בי אם בהרוגי ב"ד ובאן אלו נדון אותו יותר חמור ליבא אפי' אמיתת וענין אמיתת בלאו הבי לא נזבר בהרמב"ם ז"ל והעיבבא אמיתת הוא בלב ומה ענין תבחומי אבלים וברבת אבלים שהיא בפועל גם הרב המשיב בתבו בלשון אולי בי אבב ריהטא לא מצא מענה . שלישית . למדנו מתשובה זאת שאותו ענו בייון שהיה חסר לחם וחשוף את אפי' שהלך לפני שנים ואמר מאם חייו ואיבר עצמו עב"ז בתב . חלילה ! לדון אותו לרעה ר"ל שאחר שנתברר לנו שהיה ענו מרוד ערום וערום וזוהי הסיבה שנרמה מיתתו לא בשאר עור מבום לדון אותו שאובד עצמו לדעת ר"ל להבעים . בי אם אנוס הוא על פי רוע מזלו וענוות דעתו ומזנו המר והבמהר אילתו לצאת מן המרבו ועשה מה שעשה

והראיה

והרגיה מסגול היה רגיה לעומתה וכאשר נשתמשו ממנו כל הפוסקים לא שהיה מותר כשאול אלא שהיה עכר ועשה יש פתחון פה לומר שהלעיר הגדול שילמו ועכ"פ הנוס מקרי ורומו מסור לשמים ולא לאדם כי לו אפשר להלחם נגד טבע האדם בעת צרתו על דרך שאמרו אל תרלהו בשעת כעסו ואל תנחמהו בשעה שמתו מוטל לפניו וכאלה רבים · והם נראה בו אונס בחיוה אופן שיהיה שפיר כתב הרב המשיב · חלילה לדון את האיש לרעה ויהיה דומו מסור לשמים וזהו רגיותו מלדקיהו שמדרך טבע היה לו לעשות כן (ולא מלד הדין) כי מי ידאה שחיטת בניו לעיניו ולא יהרוג עצמו ? כמו חנה אחר מיתת שבעה בניה וכך טבעו של עולם כי הינון הגדול מעביר את האדם על חיוו והורך ומיוו והם היה עושה כן לדקיהו אפשר לא היה לו עון אשמה וזה הורה על חוקף וקשיות לבו ואמר הרב המשיב גנו רבותיו אפשר הש"ל דלגבי לדקיהו מלך יהודה כשאול הפשר האיבוד מותר לו כי היה חלול ה' גדול להניח את עצמו ולהתקלס ולהתעור וכאלה רבות ומי יאמר לקדמון שבפוסקים למה תפרש כך שהאיבוד לדקיהו מותר לו ? ד"ל שהם לנו לעיניים כי לבם פתוח כפתחו של אולם ושקול דעתם כשקל הקדש ומי גבר ויגבר ויאמר על רגיות אחיתופל כעורה זו שנה ? מאחר כי רגיונו שנתנה בג' הדיוטות מפני שמרד במלכו' כ"ד ולא נתנה כפורשי' מר"ן מפני כי אובד עצמו לדעת וזאת רגיה רבין שלא היה כי אם מפחד כי ראה כי לא נעשת' עצתו אנוס מקרי וכך המה דרכי ההוראה לנקט רגיות מכה לוכחר ומכה לכחר ויתלבו כמו לבוס להוליא לאור משפטו (ועיין תשב"ץ ח"ה ע"ש והאריתו הבבוה) ומי כבעל דברים ינם ויטיש פניו כנחושה ? להמר לחד מבני עליה מדרי קדמאי עד דור סמוך לפנירת מרן ז"ל (שיין הגאון הרמ"ז בחק"ל ח"מ ח"ה סי' פ"ג דק"ד ע"ב) להאמר לו למה תפר' מע"ל במבו' את הבריו' וכועבי בטובה ושנא את העולם במקלת הפילוסופים שעושים כן (בלשר פירש הרב הקדמון הזה) ? מבלי הבינ בידו חבולי רגיות ברגיות וטובות ממולאות בתרשים שהם ושפה ספרה וספרי וכוליה תלמודה · אשר לא ומלא המתבקש מקום להתגדר בו ולדחות הדברים בקש ובבבה ? הה ודאי היום אשר יעשה אחת מאלה דבריו לבו והיו בלא היו · הדברים ק"ו אם דברי אותו קדמון בנויים על אדנו פו שמלבד שאין שום שמועה מגנדת פירושו בשום אופן אלה אדרבא דבריו דברים שמתישבים ומושבין לבו של אדם בפשטו הדברים שבאמת אין לך פירוש נאה בעצם ג' תיבות הללו מאבד עצמו לדעת אלא פי' זה ומין מענין זה כל שהיה לו אונס דבר מה מנגעי בני האדם אין לך שלא לדעת גדול מזה · ומילא · לדעת · בכל המקומות תפורש בראון נפשו והשלמת דעתו מבלי שום זכר אונס ומי פתי יבחר מות מחיים בראון נפשו והשלמת דעתו הר"ל מבלי מעוק חצוני ? אם לא שו הפילוסופי' הבוטחים על חיל עיונם הנבער ובעומק התפלסופיה ותהללו והוי פי' לדעה תמם פי' מרוח ונעים כ"ם שמבר הדין וכל הדרשים הגדולים והגורלים שבים התלמוד ופרשיו ורבבו אין מגנד עצמו לפירוש זה אי שמים ! אם קדמון א' ממחוקקי ישראל לא יוכל לפסוק דין ע"פי פירושו ? ואם גם אנו אין אנו מחוייבים ללבת בעקבותיו אם נראה שדבריו שקולים כשקל הקדש ? זה לא חשב אנוס מאנשי החיולים אשר

להורגה ומי אמר לן שאין זה פי' הבריות כמו שפירשתיה לעיל על אופן זה? ומי הגיד לן שפי' הרמב"ם שכתב שעלה דרך כעס או מצר אינו על אופן האמור ? שהם קימנים אשר לא טובים על התפלספות המר והנמהר וע"ז הוא בחזקת מע"ל ולא מע"ל מבורר וכמו שהאדבנו לעיל וכך יפרש לך הרב הקדמון הזה ומה כחך יפה להתנגד לו ? וכפרט כמקום שספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניך להקל בכבודם ולבזותם לעיני השמש והיריח ולחרון מספטם על פי פסק דינך מבלי שיהיה הדבר ברור לפניך כאחוזך המותרת לאחרים ואסורה לך ? זה הכל ורעה למי שחושב הדברים בהפך (ועיין תשו' בשמים רלא סי' ע"ח תשו' לר"י בר מבו"ר ל"ל תשו' נלחמת ואת כל ובכחת ושם בסי' קל"ב תשו' להרשב"א נגד תשו' הרא"ש הידועה ופבקה מוה"ם בלהע"ו סי' קע"ז ושם סי' רי"ב תשו להרא"ם בסנגון זה וכדמיתה עיין יכין וכועז ח"ה דס"ב ע"ב ואל תבהל כרוחך לקלות תשו' הללו כוויה כי חיי רקאי מי שבקי בלשון הלת וכהמלאת דעות אותו דור ר"ל דורו של הרשב"א והרא"ם ומקורי עיין מוהרלב"ח דרפ"ד ע"ב יודע ויאמר כי תשו' שו מיד שו הראשו' נגזרו ויש לי עוד רגים לזה כי קותם תשובה שבאת מאשבנו שמביר הרא"ם שם בסי' רי"ב היא תשו' הר"ת כן הר"י אור זרוע אשר עליה הביב הרשב"א מ"א מי' מקבל"ל דיק ותשבה ותשו' ואת שלפניהו לבי אומר לי שהיא מהרא"ם שכן כל מסדר לשונו והגיונו והתפלספותו הללו' והם ח"ה) ומ"ש עוד בסיום התשובה אבל בארת נפשו כי לא יוכל שאת ואף לשמור עצמו מן החטא שכל הגרות והרעות מעבירים את האדם על דעת עצמו ועל דעת קונו אין ספק שאין בזה שום איסור עכ"ד הגראה דהתיר להדיה לפנוע בנפשו ניכל לומר שהכוונה אין בזה שום איסור להתאבל עליו ולא שאין איסור לפנוע בנפשו כי הדברים הם סתומים וסובלים פי' זה אבל האמת הדרי בו ! למה לן לדחוקי לבפשון להוליא הדברים מפשטון ? דבאמת אם רואה האדם דהעניות רוצה להעבירו על דעת קונו בנון שום לו אלף מסיתים מימונו ורבבה משמאלו כאשר יש בעונו מסיתים ומדיחים מובנים ומזומנים ליום רעה לקבלו בסבר פנים יפות ולהעביר לו פנים של זעם והעושר והבבוד מלפני אדוניהן בנודע ומפורסם (ובפרע למי שמביר בנגני האבבוה אשל בה בשבתה תשובה זאת לימים שעברו עברה וזעם ופרם על ישראל ועל רבנן בנודע) אה"ן דבאופן בזה ס"ל להרב המשיב דאין בזה שום איסור ע"ד הלבה ואין מורין בן בי אם הדברים דקיים מאד ומסורים בלב ובל לבבות דורם ה' ומי עלה שמים ? ידעתי שהרב זרע אמת שם העלה להפך שובפה ולרו ולא יבא לתרבות רעה · אבל הרב המשיב ואמר לו להפך בי אם הדברים המסורים בלב ונאמר בהם ויראת מאלהיך וכוחן לבות וכליות אלהים בדיק ובל מולי ודע אונים בנפשיה ואם באמת היתה בוונת מותתו לשמים בי ראה עונו בי בלתה אליו הרעה לנפול לפני בני עולה בשותה עמוקה ונבה אשר דיבר בה שלמה המלך ע"ה במשליו אין ספק בי הוא עולה בליל לה' והוא בבלל בהותו בלל הגדול והטרא שבלבותו הבמינו ז"ל בלל עמוק עמוק מי ומצאנו והוא בל מעשיך יהיו לשם שמים עד מיתה עד בבורה בבל מבל בל ומי אסף רוח אלהים בחפנו ? והדברים נבוהים ונעלים מאד מלהיות נשפטים במשפטו האנושי ושקול דעתו הנבונה בל האתבדר לנו דהיו לו גרות רבות ודעות ומי יודע אם לא פיותהו לחלל בריתו ולהמיר בבודו ? וע"ז בחר מות מחיים הוים קץ לדברי עמל ואין אשר האדם יולד להם ? הלא תמו בל המקריים מיוים ממונו' שונים ? ואין לך יום שאין קללתו מדובה מחבירו :

ואחר

ואחר כל אלה הדברים כשמלה מי זה מתשיך עצה כמילון? ולפני מלכים יתיצב ולשונו כחרב חדה להחליט ולחפאות דברים אשר לא כן על סס' הזה כלי משען ומשענה וכלי רקוות מלאו' וטוכו' כמו שעשה כעל אתם סופר סי' שכ"ד המכה אר"ם בשבט פיו וברקיה חלושה ומילי דחסיכותא ממעשה דר"ח כן תרדיון המוכא פ"ק דע"ז די"ח שאמר מיטב שוטלנה מי שנתנה ויחרוט כעבט ברזל ועופרת כין שני חלאי לבנה וכזה מזדיוף ס' בסמוס רשם סי' שמ"ה אוי לעוניים שכך ראו! אוי לחזנים שכך שמעו! מה ראה על ככה? מה הניע אליו? העבודה! ואם רקב כעצמו ותחתי אדנו. איך היתה כזאת בישראל? ואיך יהיה כח לאחרון שבורמו? להחליט כזאת ולדבר גבוהה גבוהה מכלי הכיאו כידו משא עשרת אלפים גמלים רקוות והלוקי ואולי ולעגת כזאת ועמוד קנה כמקומו ולשתקיל מלולים ולקמן נביא כל תשו' אתם סופר הלזו ונעמוד על כרקיה ונראה דבר מי יקום?

ומאחר עלות כל האמור כדברי כל הראשונים חובה עליהם להלוך ולטיל בכל דברי האחרונים אחד אל אחד כזה אחר זה ולבא אדריאם ולפלפל בדבריהם לאפוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ראשון לנושאים נושאי כלי הש"ע הלבוש שם פסק וז"ל המע"ל עבודה גדולה ועוכשו גדול מאד כדבריב אך את דמבם לנפשותיבם אחרום והרי הוא תשא כנפשו לפיבך כל המע"ל אין מתעסקין עמו בכל דבר ואין מתאבלין ואין מספידין ולא קורעין ולא חולצין שכל אלו הם לבבדו ולבבודו אין עושין כלום שהוא רשע אבל עומדין עליו בשורה ואומרים עליו ברבת אבלים וכו' איזהו מע"ל לא שעלה לראש האילן ונפל ומת דאיבא למימר שמא נאנס ונפל אלא שאומר ראו שאני עולה וכו' וראוהו שעלה מיד דרך כעס או שהיה מצר ונפל ומת ה"ז בחזקת מע"ל שבאין שאמר חזקה עשה לדעת וכו' ע"כ:

הנה גם לשון הלבוש הזה אע"ג שברשה דמפלינ מאד בענין זה עכ"ז לא ימים מהמשפט אחרון לעניל הגם שהקדים לומר שעוכשו גדול מאד ומפני זה יעלה בדעת שמ"ש אח"ך לפיבך כל המע"ל וכו' אין מתאבלין וכו' ר"ל כל ענין זה על הקרובים דזה אינו ודאי דאי משום שעוכשו גדול הא ראינו מהיבא מייתי ליה מקרא דכתיב אך את דמבם וכו' וכבר הבאתי לעניל דברי הרמב"ם שכל מקום שבתוב דרישה ר"ל שיהיו מסור לשמים והו מפני שענין זה מסור לשמים נחרון עליו משפט זה א"כ היה לנו לעשותו נ"כ ככל הדינים שבתב הרמב"ם דבתיב בהו דרישה ודרישם מסור לשמים ומאי שנא מע"ל מכולם? ואדרבא לרופתו לפני הרי שהוא נורם מיתת אחרים נראה יותר חמור וכאשר הארכנו לעניל ועוד תקשי ואם אין אבלים ברבת אבלים מנין? והרי הוא לקמן בסעיף קיימת בהומרים עליו תנחומי אבלים ובברבת אבלים סיים ובתב אם יש אבלים שמתאבלין ועו"ש נמצא דברבת אבלים וא"א הוא בשם אבלים שמתאבלין והוא ברור וע"כ אין עליהו מעיק הם נפרש גם הא אין מתאבלין שפסק הלבוש על הרחוקים דומיא דאין קורעין ואין חולצין שפירושו הגדולים ממנו בחכמה וכמנין (יהם הרמב"ם והטו"ר) ברחוקים וכך לריך שתפרש בהברת אי מכל הרקדוקים הגו"ל ואו נ"כ שהוא לשמה בס' ה' בדין פורשין מד"ן לא האריך בכל הדינים הללו ר"ל אין מתאבלין ולא קורעין ולא חולצין וכו' כי אם דוקא אין אומנין ואין מתאבלין אלא אחיהם וכו' ומאי שנא? ואדרבא בפורשים מד"ן היה לו להאריך יותר בכל המשפטים המרובים ואיך קיצר במקום שאמרו להאריך? אבל האמת יורה דרכו דבאן במע"ל דמשתעי ברחוקים ע"ז כורר כל דיוהם שלא לבבדו בשום אופן כיון שהקרובים עושים כל זה בדין כל המתים ע"ז אתא למגדר לרחוקים אבל בפורשים מד"ן דמשתעי בקרובו' וכיון שהקרובים לא די שאין מתאבלין אלא אובלין ומתחין בדי להשבית האינות שבלב כ"ש בדברים הרחוקים ומה לו להאריך עוד? והוא ברור בשמש שבן הוא פשטו הבריתא והרמב"ם והנגדרים אחריו וגם בסעיף הב' דרך הלבוש בדעת הרמב"ם ז"ל בכל מבל כל ומ"ש בפ"ג לא שעלה וכו' שמא נאנס ונפל ומת בהכרח לריך שתפרש כמו שפירשו בדעת הטור הא לאו הכי אין לו שחר ולא אחזור הדברים והרי הם מבוררים לעיל ומ"ש שבאין שאמר חזקה לעלות עשה לדעת הוא ממש מבאין אל האמור בדעת כל גדולי הפוסקים ובראשם הרמב"ם והרמב"ן דבאן שאמר אפי' שראוהו שנפל ר"ל ולא ראוהו שהפיל עצמו חזקה עשה לדעת ר"ל שהפיל עצמו והיא ממש כמו הבריא דבריא שאמר כתבו ויפה דקדק הלבוש שלא לבתוב כי אם שאומר ראו שאני עולה לגג ואו לא ר"ל ולא ואפיל ואמות כלשון הרמב"ם והרא"ש וכמו שפירשו כלשון הרמב"ן והטור והטעם דלא גרע מאמר כתבו לבד ובב"ז ס' כפל ס' הפיל הוי גט דחזקה הא כתבו דאמר הוא לדעתא לעשות המעשה הרע הזה וכן הדין מע"ל כיון שאמר הריני עולה לגג אפילו אלא ראוהו שהפיל עצמו אלא ראוהו שנפל (ובשיין מ"ש בבב"ח ובבד"ר ובפו"ר מבסס רש"ל והאמת אתם כלי סבק ומדין גט שאמר כתבו דבלא"ה הם בשיבון שדקו הגפילה אלא דלא מסבריחנן אם נפל אם הפיל בין שמה מיד והיא בדור ידוק בוה כי קלדת) חזקה עשה לדעת והוא אמת ויאוב ודוק בדברי הלבוש היטב ותראה איך דברי הרמב"ם שהוסיף עלה מיד דרך כעס או מצר ודברי הרמב"ן שנתן טעם בין שאמר חזקה לעלית עשה לדעת טרבן זה בזה ועשאם לשון אחד ודבר ה' בפיהו אמת שאפי' הרמב"ן לא הוסיף וכתב מיד ודרך כעס וכו' מודה להרמב"ם וגם הרמב"ם מודה להרמב"ן בפי' זה והיינו בין שאמר חזקה לדעת ואין חולק בדבר זה כי הוא דין פשוט נלמד מהבית דברות שאמר בתבו ומלשון הוריו' ואיך אפשר שימלא שום חולק וע"ז הלבוש בחכמה יקר הר"ם וסידר דברי כולם בדין זה ובולהו בברוותא ניבהו ודוק היטב ומ"ש הלבוש על סיפו שמא אנוס הוא ר"ל שמא רוח רעה בעתתו פמ"ש מוהר"י וויל ומוהר"ם מינץ והמרבבה המשנה בדין גט והוא תימה על הלבוש שדברו לבאר איך לא בינאר בפי' שמא רוח רעה בעתתו והוא תימה לפי דרבו דרך הקדם ומ"ש בהנוס בשאול ר"ל שלא די שמתאבלין עליו אלא שאין דומו מסור לשמים בשום אופן שבעולם והוא בינו אחד ואין שני ואין לומרין ממנו לדורות ולזה לא פסקו הרמב"ם ז"ל ובמו"ל ושאר אנוסים בכל האופנים האמורים לעיל בהזה אופן שיהיו עם שמתאבלין עליהם הקרובים והרחוקים בי סיף סוף לא הוו להבעים עב"פ דינם מסור לשמים שהוא עון כלי סבק ומוטב שוטלנה מי שנתנה וע"ז פסק הרמב"ם בס' רוצח בסתם ע"כ ההרגו עצמו בכל אופן ולא פסק דין אנוס בשאול ובאשר האריכתי לעניל אלא שדבר זה לא

לא נתברר כדברי שאר הפוסקים אם כאנוסים גדולים כמו ראתה המרה והדומה לה או ס"ל דהאיסור אסור כסברת הרמב"ם דלא שנא ליה · אולם אפשר ס"ל דהאיסור מותר לו והלכה האחרון נראה ויתר מדפסקו הנוס כשאול ומדון שאול אינו כנמצא והרבר אצלי כספק יען הרב יפ"ח והרב זרע אמת החליטו לאסור בכל האופנים ודי כזה :

ומעתה האספו והגידה לכם את אשר ישנו פה עמנו לתמוה על הרב המפורסם מוהר"י עייאש ז"ל בס' שבט יהודה יו"ד סי' שמ"ה שנשאל בדיני יהודי שנכנס לביתו בלילה לבדו לישן ובבקר כאו השכנים לדפוק על פתח הבית אחר כ' שעות מהיום גדול והין קול ואין עונה ושברו הפתח ומצאוהו חנוק וקלוי בקורה בחבל כרוך על צוארו ובאו לשאול להרב ז"ל אם יהנו בו דין מע"ל והרב השיב דאין מתעסקין עמו לכל דבר ומתחילה הביאו לשון הרמב"ן שכתב אע"פי שלא ראוהו מפיל חזקה עשה לדעת · וכתב דבוונתו הוא דבוון דאמר לעולת ולפיל ולמות אע"פי שלא ראו הנפילה בעינם אם הפיל עצמו אם אחרים דחפוהו וכו' עכ"ז כיון שאמר והקיר עצמו למיתה חזקה עשה לדעת ונתבדלא להרמב"ן ממ"ש בבריתא לשון הדי זה בחזקת מע"ל ולא אמרו הרי זה מע"ל ועל זה כדי שתהיה בחזקה זו ערוך תדתי האמורה בנוסח המוזכר והיינו הרי הוא עולה לגנ ויפיל עצמו וימות וגם העליה קרובה לזמן האמירה דאם היתה מופלגת אין לסמוך על החזקה דלא שלל הרמב"ן ז"ל אלא דלא בעינן שיראו ממש נוף הנפילה וע"פי מנוח זה הוליד מחלוקת חדש בין הרמב"ם והרמב"ן שהרמב"ם לא הזכיר נוסח זה ותמה על הרמב"ם מגליה זה שהשמיט נוסח הברייתא ומה שהוסיף דרך כעס או מלר ומהברייתא לא משמע הכי ונראה לישב דברי הרמב"ם בדברים ורים מחילה מכבודו וסוף דבר העלה הוא מחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן ותמה על הב"ח והש"ך שלא הרגישו במחלוקת זה ועו"ש בדבריו באורך ואני אומר דמ"ש מתחילה דבעינן תדתי האמירה והעליה תכף ולא מופלגת בזה עם נביאים מיבא וזהו האמת בדעת הרמב"ן נ"כ בלי ס' דבעינן מיד ודין זה אינו וולא מברייתא זאת כלל כי אינו מבורר בדי כל עיקר אבל ולא מהותה דברייתא שאמר בתבו ובמ"ש בירוש' אם על אחר נפלו וכו' ודא ודא חדא הוא והוא ברור ובאן היה לו לדקדק על הרמב"ם מנין לו וגם על הרמב"ן אם צריך מיד לפי דבריו היה לו להקשות למה השמיטו ומהיכן החליטו זה בדעת הרמב"ן כל שלא בתבו להדיא בתורת האדם ונגיח זה ונעמוד במה שחלק עליו את השוין והוליד לנו מחלוקת חדש דלהרמב"ן בעינן הנוסח הנזכר ולהרמב"ם לא · ועוכ אח"ז ראה ראיתו להרב מוהר"י כאנ'מר ז"ל בס' שמחת יהודה פ"ב דשמחות משנה כ' וכו' שבמשנה כ' בתב וז"ל ודלא בהרב שבט יהודה שחלק עליו את השוין לפי שהבין דברי הרמב"ן לענין אחר ובמשנה ג' בתב ודלא בהרב שבט יהודה שאין דבריו נראין כלל מ"ד ז"ל והבתבי הרבה אלא שגם הרב שמחת יהודה עצמו לא נזכר מהותה דברייתא שאמר בתבו ואלו היה נזכר לא היה בותב מה שבתב ודוק היטב · בזה אחרי המחי"ר שנגה גדולה הוא חדא שהרמב"ן בס' תורת האדם לא העמיק הנוסח הזה כלל אלא בתב אמר ראו שאני עולה לגנ ונופל ומת ולא סיים ראו שעלה ונפל ומת כמו שסיימו בברייתא ובעל הלבות גדולות ואף אם יאמר שהדרבא זהו ראוה לדבריו דלא בעינן ראיה לא בפל ולא מפיל תקשי ליה הייא דבריתא שאמר בתבו שהוא דין אחד ממש וכנ"ל שאינו אלא הערה בעלמא למעשה הבא אחריו ובאמור לעיל ועכ"ו הוי נט כ"ש כמע"ל כי אוך אפשר דס"ל להרמב"ן דדיני אבילות ועסק הרבים חמורי מדיני ערוות ובאמור לעיל וכמו שהבינו הלבוש דטרף דברי הרמב"ם עם דברי הרמב"ן והוליא דין אלם ובאשר האריכו וכל זה אינו שוה לי (דאפשר יאמר האומר מה שרלה להבין כוונת אחרת בדעת הרמב"ן ושאין דינו חליב מאותו מקור דבריתא שאמר בחוכו אלא דין בהנפי נפשיה ולריך שיאמר הנוסח כולו וכיולא מאלה הדוחקים ויסוכים ולא חיים להוליד דין חדש ומחלוקת חדש אלא נתעורר שוס אחר מהאחרונים) אח אשר אני רואה שאחר שבתב עוד שם דיוקים ודוחקים ויסוכים שאינם לפי בבודו (ובגדול שבבול' הוא מה שרלה לחלק בין חניקה לנפילה שהחניקה קשה ויותר בהלו מוגק עצמו ומושך החבל בידיו הם כי להזכיר ! ובענין החניקה הוא קל מאד שעושה עניבה קלה על צוארו בר מינן והיינו בזה האופן שבופל החבל על שנים ומבנים כ' ראשי החבל בעניבה ולאחרו בתוך ובבל מעשה זה אינו סובל לעבר נופני בלל כי הוא רפוי מאד · ואח"ך קושר שני ראשי החבל בהולן או בקורה הדק הטיב ואח"ך משליך עצמו מן האולן או מן אותו מקום נבוה שעלה בדי לקשור החבל ובוכרו של נוף הקלוי בהוור מהדק העניבה על גרונו הדק הטיב ותוגקו בהדף עין בר מינן ואין לך מוחה קלה כמוה אלף הלפי ידות מהנפילה שעכ"פ בנפילה מראות העמק הגדול קודם שיפול מלטער הדבה והטבע אינו מסייעו לקפון בלל לא בן בחניקה על אופן הנז' והחוט יעוד על זה ולמה לא פתח עיניו בחניקת אותו האיש שבבדונו דמלאוהו תלוי בקורה והחבל כרוך על צוארו דזהו הוראה נמורה והוא לא מסך החבלים בבחו בדי למות בדי שנאמר כמ"ש הוא ז"ל דבמסוך החבל לב' ודדין ירנים בחבלי הלער ומתעבב בעסק החניקה בשאר האריך דאלו היה זה היו מולאים אותו מושלך ארלה חנוק ולא תלוי בקורה ובזה אחר הס"ד פרחו באויר כל הקדוקיו ופקפוקיו בשאר וראה הרואה שם בדבריו די"ט בבוף ע"ג ואינו יבול להאריך) סיים וכתב וז"ל ונראה ברור דלא מיירו הבריתא ורבינו אלא באולן שהיה בשדה ובן במושלך על סייפו מיירי במקום חרב ושמש דאחרא דשביחי לסעיס ושודדי לילה אבל באולן הנטוע בבית ובחצר שהוא מקום ישוב ומסתמא לא שביחי רוצחים אפילו לא אמר בלוס מסתברא דהוי בחזקת מע"ל ולא בעינן אמירה אלא בנפילה מן הגג מטוס דאיבא ספקי טובה או דחיפת אדם או דחיפת רוח או דנתקל ונגלל ורבי' דיבר בסתם אולן דהוא בשדה ומושלך על נבי סייפו נמי דבוותא דאולן הנטוע בחצר לא שבית ב"כ בדי שיהא נתלה ולא יראוהו השבנים ומעתה העולה בידינו מבל הנ"ל דבילה מולתא תליא באומדנא ותהיה אומדנא דמובחא טובא דיש בבית יחודי וגם נמצא הפתח נעול ובידוע שאין שם אדם והוא הוא שפנע בנפשו דמאוזה מקום יראוהו ולא ראוהו השבנים ועוד דרוצחים דאתו מעצמן' ודקדוהו בתרבו' וברמחי' בקלות ולא יעשו דבר שמתעבבין בו לבשור ולתלות דורתי יחוסו לזעבתו והיה בי יעבק ועלו מושיעים ורוח עכ"ד אות בחות :

וכשאני לעצמו לא לוקל שאת איך יצאו דברים זרים וכוונה מעוקשת ומשפט מעוקל מפי רב מפורסם כמוהו? ואיך פסק רון אותו ענין לחיבה על לא חמס בכפיו לפוס דינא? דמלבד דנעלם ממנו מ"ש מוהר"י וויל ומוהר"ם מינץ ז"ל דעעם מצאוהו חנוק דלא הוי בכלל מע"ל היינו משום דתלוין ברוח רעה בעתתו ולא מדעתו ונעשה מעשים אשר לא יעשו והוא מוסכם מכל הפוסקים וכמ"ש הרב מרכבת המשנה ה"ד לענין כר מן דין הי"ל לדקדק בנוף הבריתא כמה דקדוקים באותים וממילא גם בלא דעת תשו' מוהר"י וויל ומוהר"ם מינץ היה ונא דומו לאורה חדא דא"כ קשיא דיוקא דדיוקא מכלי שום ישוב מספיק בשום איפן ולא עוד אלא אם כדברו דנעשם מצאוהו חנוק דלא הוי בכלל מע"ל היינו משום דתלוין באחרים לא כן בכרון דודיה וכיוצא בו דאיכא אומדנות מוכיחו' שהוה עשה בעצמו הוי אם בחזקת מאבד עצמו שלא לדעת והיכי הוי בחזקת מאבד עצמו והרי ידיו לא שפכו את הדם הזה כי פתע בלי איבה הכוהו או חנקוהו או הפילוהו או השליכוהו על סייפו ומת והכי הוה ליה למימר הרי בחזקת שלא איבד עצמו ואו לא ומאי הרי זה בחזקת מאבד עצמו ומאי שלא לדעת והם דקדוקים עצומים אשר אין להם שחר והכנה אם לא עם פי' מוהר"י וויל ומוהר"ם מינץ ז"ל וכמ"ש הרב רוח יעקב שבס' לב שמח ד"ך ע"ד סי' כ"ח משם הרב נבא ז"ל הב"ד שבלוגרין הבירה ונאים הדברים למי שדקדק שהוא דקדוק עצום ואמיתי בכל הצורך ושכל הפוסקים מקטנם ועד גדולם נקטו לשון זה כדקדוק שלא בנוסחת הגאון מוהר"ר מוילנא ז"ל דברים הרי זה שלא בחזקת מאבד עצמו לדעת ומי ישמע אליו בנוסחתו זאת נגד כל הראשונים הרמב"ם והסמ"ג והרא"ש והטור. ועוד דחנוק וחלוי בחולין ומושלך על גבי הסיף הם מחזיקים שאיבד עצמו אבל הוא בחזקת שלא לדעת ואין חזקת בשדות וחזקת אינו שיהיה אוהב ימים לראות טוב לא פקינו מיניה אם לא בבירור נמור ואפ' ג"כ דבוכת הגאון הוא הרי זה שלא בחזקת מאבד עצמו לדעת דקאי שלא בחזקת לדעת אלא שלא מדעת אבל לעולם מעשיו והופן מיתתו מוכיחין שאיבד עצמו מוכרח דהכי פירושו ר"ל דפירוש זה מוסכם מכל הפוסקים מרחזונו שלא שינו את לשונם מלשון הברייתא. וזה מלבד שאין זה כלום הכי מוסכם ומכוון הרבה לבמה שרשים המפורסים בתלמודנו המוזכרים לעיל בדברינו ובדול שבכולם הסיה דנמל האוחר בין הגמלים אע"ג דהוי אומדנא דמוכחא טובא. אשר אין אחרים אומדנא כמוס עכ"ז כיון שאין המעשה מבורר לפנינו שתקול עליו האומד' לא מהניא ולא כלו' כאשר האריכתי קצת לעיל ובמקומות אחרים בדברנו דין זה ופה יפה עד שלא נשאר עליו שום מכוכה והכא המעשה המבורר היא האמירה. ואח"כ האומדנא דמוכח שנדון אחר האמירה היא העליה דרך בעם או מגר ורגוייתנו שנפל שבורא שאחרי שנתבדר לפנינו שאמר לעצות האומדנא נומרת שהיא לדעת ר"ל שלא היה בו רוח רעה מפני שעלה תכף דרך בעם וכו'. הע"פי שלא ראינו שמפיל עצמו בק"ע אבל כל שלא היה המעשה מבורר לפנינו והוא האמירה קודם מעשה. אפי' שיהיו הלף אומדנות מוכיחות שהוא פגע בנפשו בנין בתקוס דלא שביחי לפטים ומושלך על סייפו וכאלה רבית אלף אלפי אומדנות מוכיחות לא מצאתו לכרבוסי בקי ולא יהיה אומדנות אלו גדולות מנמל האוחר בין הגמלים עכ"ז לא הזלינן בחדייהו כיון שלא היה מעשה מבורר וזה אפי' בממון הקל. כ"ש כענין כיון המת וכל מספחתו וכן אביו ואחיות מדעיו הם כי לא להזכיר! אפילו לעצותו כמחשבה ולא כמ"ש הרב הז"ל דהכל תלוי באומדנא דמוכחא טובא ואינו כן באמת דמי ישמע אליו לדבר כזה? ואין מתניתא ידעינן באומדנא דמוכיח בלי מעשה מבורר מנן שויא ול"מ בלל ובאמור. וכ"ש כי אומדנותיו אין מיביחות ומה לי להאריך בהם כי כלאו הכי אחרי המחי"ר ויקירא כל דברו בתשוב' זאת מדאשה לסופה ביאו שלא בהסקפה כלל ועל דגל אחד שנה רבי יהודה ז"ל פ' זה ובאלף גלגול מחילות אין לסמוך על תשובה זאת כל עיקר ומה מאד יגדל התימה! על גדול הדור האחרון הוא מוהרי"א ז"ל בספר חיים שאל מ"ב סי' מ"ו אשר עינו פקוחות באר"ם נכוחות ואין כל דבר נעלם ממנו איך סמך כ' ודיו על תשובת שבט יהודה הלוי בספר חיים שאל הנו' גם בשוורי ברכה סימן שמ"ה שהחליט שפי' מלאוהו חנוק דלא הוי בכלל מע"ל היינו משום דיש לתלות באחרים ולא בתעורר לא מפירוש מעוות כזה אשר הין לו שחר באמת מכל צד ופנה ולא ממ"ש מוהר"י וויל והיא תשו' ידועה פסקה מור"ם בסי' שמ"ה והר"ב ש"ך הרחיבה ויותר והיא היא תשובת מוהר"ם מינץ הובאה בשוורי בנ"הנ שם. ואלו דאה כל הדברים בשרשם לא היה סומך עצמו על תשובת שבט יהודה הלוי ותחדה ונשנית בערכות בשוורי ברכה להלכה פסוקה ודי בזה. כי האריכית עוד בזה מבית לוי באב לב ולא בדרך נוזמא ובזאתים לתמוה על הרב שבות יעקב ח"ב סי' קי"ו דאחר שהוכיח דיבול להמית עצמו משום תשובה נתקשה דא"כ למה אמרו המע"ל אין מתעסקין עמו לבל דבר דילמא עבר משום תשובה. ויעו"ש שתי' כ' תירוצים והוא פלא באמת מה חשב שהוא מע"ל? אם לא מה שמבורר בא"ר ובגדולי הפוסקים אשר בית ישראל נכון עליהם והוא אומר לעצות לנב וכיוצא ועולה דרך בעם וכו' ונופל ומת א"כ הו מה מקום לומר משום תשובה? ואם מן הסתם ר"ל בלי אמירה בבר תלוין גם ברוח רעה הוותר רחוק ומעולם לא היינון ליה כמע"ל וממילא הזלא ליה גם הי' הא' כאומרו דמן הסתם לא תלוין בתשובה ואיך פה קדום ואמר דמן הסתם אין דינא דמע"ל? ואי לא תלוין בתשובה תלוין ברוח רעה וכיון שהנעינו לתלות ברוח רעה תלוין גם בתשובה אי שייך למתלי בלבו של דבר דמן הסתם לית דינא דמע"ל ונאד עבמה נפשו בלמדו התי' הב' שבתב דגם העושה משום תשובה. מ"מ דינו בהרוני כ"ר דאין מתאבלין עליו ואין מתעסקין עמו לבל דבר א"ר ז"ל ואני אומר כמה לא חלי ולא מרגיש האי נבראי רבא לברות לנו דינים משקול דעתו ולא שת לבו דמלבד דדבריו הם בלי מסבן ומשענה. עוד בה דאין הסברא הישרה מקבלת דברים הללו כי אם בפנים של זעם. שהרי מה שבתב לדמותו להרוני כ"ר לא שמה מתיא בל עיקר חדא דאלי מע"ל פשטו דינו בהרוני כ"ר לא היה לו לתנא רא"ר לחלקם לב' בבות ובאשר הארבנו לעיל בדקדוקים עצומים ונאותים ואת שנית שבהרוני כ"ר בבר בזב מוהר"ם ה"ד הרא"ש פ' ה"מ ה"ד לעיל דבהרוני כ"ר שאמי דתקרו בו והוי בלהבעים וא"כ אי הוכי דמינן מע"ל אפי' מפני אוה בהגדולה

אי

אם קטנה שהיה לאותו עכו"ם הרוגי כ"ד שדיו כלהכעיס וכדין קא מקטלי. וכמ"ש כמוהה מעוס תשוכה כי כוונתי לעמוס חלילה אונס מסתיע מעשה מעוקל כזה כמחי' מכ"ה אלף פעמים בענ"ר. ולו יהי כנהרג כדי מלכות דלהו בדין קא מקטלי שהפי' כהיתו עון וכאותה מיתה הכתובה בתורה כיון דלהו מדין קא מקטלי. כ"ם זה כי המיות עלמו מעוס תשוכה והלי הרמיון שקיבל עליו מיתה ר"ל מעשת מחשבה בבר נתכפר לי עונו וכשמת הרי הוא עולה כלול וכל לבבית יורם ה'. והוה פלא איך ולאו דברים אלו מפה קדים ותיתה על הרב רוח ויעקב הנו"ל שנראה שהרגנים כדברי הש"י הללו ולא דחאם בהמת הבנין כאסר נאות לעשות לבדר הלבה לתלמיה ומה ישרה בעיני שקול דעצו של הרב ודע אמת ח"כ כימן קמ"ב המ"ל שאחר שהאריך הרחיב כיד ה' הטובה עליו להבינה כל אותני מע"ל כאוכם לאותני אונים והראשם מעוס תשוכה והעלה הלבל אפיה אסור לעשות כן לכתחילה עכ"ו סיים וכתב דבהא מודה דאם אירע שעשה כן שהרג עלמו בכוונה זאת לא כשבל זה יחשב מע"ל לעמין שאין מתעסקין בו וכו' דדינן שלא היתה כוונתו לרצה מבו"ה לא דנו בו דין מע"ל עכ"ד ועו"ש ואני אומר מלן דמוליד אומיה בוותיה תוליד בולו ודע אמת ותורתו תורת אמת ויע"ל להבחותינו בדרך אמת.

כן יהי רצון אמן:

ועתה אשימה עיני לבקר תשובת חתם סופר סי' סב"ו הנו"ל שמחי' מכ"ת עתן הרבה בדין מע"ל והוציא קימעא וחילק תשובה לג' סעיפים. הא' מה נקרא מע"ל הב' מה דינו להתאבל עליו הג' מה יהיה דינו בהתירת קדים ובגדר הראשון הביא הברייתא דא"ר ודקדק לבד ג' דקדוקים הגראים יותר והיינו מהו אומרו לא שעלה לראש הגג וכו' לריכא למימר? והוא מה שדקדקנו ויבוב בדקדוק זה עלת' לו עפל מבלי מלא ממש והיינו שאנו יודעין שהיתה עליותיו שם כלי סיבה וכלי שוש לורך. ועי"ז הוה ס"ד למימר דיחשב מע"ל קמ"ל דלא דאין הנו יודעין מחשבות בני אדם ומי יודע מה היה בדעתו ושפיר בהבתו עפל מבלי מלא שהרי פירים זה אינו פירות מחוגים והוא הוא מה שהנו מבינים בפשט הברייתא בהשקפה ראשונה ועליו אנו דנין מי איבא ספקא וכמ"ש הסיפא נפקא? שהרי אפי' מלאותו חנוק ומושלך על סייפו דהוא בריא מאבד עלמו. עכ"ו תלינן מה שתלינן כ"ם זה דאינו בריא הפיל אבל האמת כמו שביארתי אנו הדל מרוצה דסרדא שרוצה הברייתא משמיענו חידוש גפלא להוציא מבלל מע"ל אלו המיסרים עלמם לשבנות גדולות ויודעות דבזה היה הספק גדול להחשיבם מע"ל דהמקומות ידועים למסוכנים נמוריס והם מוסרים עלמם בכוונה מבוונת להראות גבורתם אם יפול המקרה שיגלו בהופן רחוק ע"ז אלטריך מנה לאשמועינן חידושא זה היו להבעיס כיון שבדעתו הוא יכול לוגל או דעתו להראות גבורה והכירות לב אפי' אם ומותיהיה לו שם בנבורים ויהיה גם זה על דרך עבירה לתיאבון ולדעתי המעט הוא פי' מקובל על לב ואלטריך תנא לאשמועינן חידושא דבפי' כל נקרא זה. הפופן מע"ל ואתא תנא להוציא הטעות מלבנו כמחלוקת בדבר לא שעלה וכו' והוא בדור הו הוסיף וכתב בביאור הברייתא בהאומרו כי לא זו בלבד שעלה לגג וכו'. אלא אפילו אמר להדיא הרי הוא עולה ע"מ להפיל אך לא הלוניהו נופל ומת מאותה עלוה אעפ"ג שלאחר זמן הלוניהו נופל שדוד באותו מקום עלמו. עכ"ו לא דייבינן ליה כמע"ל ואל תתמה ע"ו שכן מצינו בביולא לזה בדיני ממונות והבית הבית הגזים אינם ולא עביר דין ודיוע הוה ודגול לבל מבין עם תלמיד והאריך בה קלת לבדר שגם הבא רבוותא נוס ואמר לעלות ולהפיל עלמו ולא עביד והאי מעשה שנפל באותו מקום אחר זמן מה מקרה בלהי טהור וזהו תוכן דבריו ינו"ם ועד בשחק נאמן שמתחילה השקפתי בענין זה בכל פינות חלקיו (בלמדי שרשי הדינים קודם ראותי דברי האחרונים בדרכי העובה בדרך ה') בהשקפה ראשונה חשבתי להסתיים מענין נוים אינם ולא עבור כי לפוס ריבתא נראים כאחי' כני אים ה'. ושוב דחיתיו באמת הבנין דבאמת לא דמו באוכלא לדבא שהוה בבר נודע מ"ם מוהראנ"ח ח"א סי' ס"ג דאין פי' נוים אינם ולא עביר ר"ל דבורהי לא עביד. אלא ר"ל דאע"ב דנוים אינו מוכרח דעביד ופעמים עביד ופעמים לא עביד ועוש"כ ואחרי דהדבר הזה הוא יסור מוסר והשכל נ"כ שופטו מלר עלמו א"כ מעתה כאומר לעלות ולפול ועבר זמן מה ונפל אם באותו מקום עלמו שהנוים ואו שהנוים מיתה אחת על עלמו ושוב אח"ו ראינוהו למנוים מת באותה מיתה שהנוים וכיולא לזה בהא ודאי מקום יש בראם להחשיבו מאותו הגר דנוימי ועבידי ולא דמי לאומר הזיל ואנזור דקלא דפלניא ושוב כמלא נזור דבאופן זה דוקא תלינן דהוא מן הבת דנוימי ולא עבידי ולאו הלבתא כלא טעמא הנו אומר ואבאר את דבריו דבשלמ' באומר לקלון דקל חבירו ובקיע מנגא וחוכלא בדיה דעבר"ו אמרי נוים אינם ול"ע מסוס דבנוף המעשה דהיינו הקלולת האילן שאנו רואים אותו קלון אין הוכחה ממנו אם המנוים קצלו או אחר ולא נשאר לנו כי אומדנא אחת דהוא אמר לקלון וע"ו יש להסתפק שמא נוים ולא עביד כיון דיש דנומי ולא עבידי הפשר זה אחד מהם והוי ספק שקול שאין אנו יכולים להוציא מיד המוחזק ע"פי ספק שקול מסוס דנוס דאפשר עבר ואפשר לא עבר אבל הבא אוכא תדיתי שהוא נוס לעשות (כמו הדיני עולה לגג וכו') הרי חד שהוא דמיון מנעשה מבורר לפני הדיינים שלוה ודאי בהוראת פיו וכן הבא נוס למות מיתת עלמו ושוב ראינוהו מת באותו מקום שאמר או במיתה המוכחת שהוא עלמו גרמה כמו חנוק וחלוי באילן או מושלך על סייפו הרי הומדנא דמוכחת שהוא המית עלמו שהרי מלבר הנומה ר"ל האמירה לעלות וכו' יש אומדנא דמוכחת כנוף המיתה עלמה אע"פי שיש לתלות במיתה זאת דאיהו לא עביד על גד רחוק. עכ"ו כיון שיש אמירה מתחילה ושוב כנוף המעשה הוא ודאי או ספק עלום או אומדנא דמוכחת שהוא פגע בנפשו ודאי דאמרינן דזה המנוים הוא מאותם דנוימי ועבידי ודמו ממש למעשה מבורר ואומדנא דמוכחת דבזה הסכימו כל הפוסקים דמולאים מיד המוחזק וכנו"ל שהרי אתם הוא הודא שלוה. וכן כאן הוא אומר לעלות וכו' ושוב אתם במעשה נפל הספק אם פרוע הו לא. וכן הבא במעשה המיתה נפל הספק אם הוא נרס מיתתו או לא כיון שלא ראינוהו ואתם האומדנא מוכחת שאינו פרוע וכן הבא האומדנא מוכחת שהוא נרס מיתתו מדאינוהו נופל מת באותו מקום שאמר לעלות וכו' או במיתה כמו חנוק וחלוי באילן ומושלך על סייפו דאם אומדנות מוכיחות גלוות וידועות שהוא פגע בנפשו דאו ודאי

אי הוה דינו ממונות מוציאין מיד המוחזק וכן בכאן דיינינן ליה דגזיס ועכיר ומוציאין אותו מחזקת כשרותו ודיינינן כיה דין מע"ל לא כן כאומר אזיל ואגזור דקלא דפלניא דאון מאמירה ר"ל מהגזמה זאת ליכא בגוף המעשה עצמו דהיינו קלילת האילן סוס אומדנא נוספת שמתנה כשפוט שהמגוי לקלון הוא הוא שקלן - זה ליכא בסוס אופן והוא חילוק מבורר והלכה דווחה למעיין בסורם האומדנא וכאשר האדכתי במקום אחר מהרכה מאד תדע שכן הוא כלו ס' שהרי הקשה לא מחלקינן בין אמר לגזור ונמצא גזור מיד לבין נמצא גזור לאחר זמן והטעם פשוט ומבו' שאפי' אמר לגזור ונמצא גזור מיד עכ"ז לא מחייבינן ליה כיון דסוף סוף אין בגוף המעשה דהיינו הקלילה אומדנא דמוכחת נוספת שהמגוים הוא שקלנו כדי לתלות בו ולא כאחרים וא"כ מה לי מיד מה לי לאח"ז ודוק היטיב ועיין בפ"כ דכתובות די"ו ע"א מה שהקשו בגמ' מאי שנא הא מנו והא מנו ותי' הכא אין שור שחוט לפניך ועיין תוס' ד"ה התם שפי' ר"י דהכא איירי נמי בהלא חובעו ודוק היטיב כי הוא ממש דאיה לדבריהו ולחלוקנו האמיתי ואינו יכול להאריך ואחר הבירור האמיתי אין ספק שאין מי שיוכל להכחיש שענין גזוס אינים ול"ע לא נגע ולא פגע עם ענין מע"ל ואי מהתם היה הדין לדונו כמע"ל אפילו אחר זמן של אמירה וכאמור אלא דעיקר דין זה כבר מלתנו המורה כי צור ממנו חולב הוא אלו דבריה שאמר כתבו דאם נפל מיד תלינן דמעצמו הפיל ואם לאחר זמן תלינן שברוחה דחפתו ולפי נירסת הרמב"ם כדעת המרכבת המשנה ז"ל דאם הוא לאחר זמן אפילו דאינהו שהפיל עצמו או שפגע בנפשו ממש תלינן ברוח רעה בעתתו ואינו ענין קשור עם האמירה הקודמת לזה וכאשר האדכתי לעיל ומה לי לאחור הדבריס וכי תאמר בלבבך עדיין לחלוחית דיוטך קיימת כמה שהראת לנו דבאופן כזה דהויא אמירה מקורס ואומדנא דמוכח בגוף המעשה שהוא גרם מיתתו באופן זה שפיר יש לתלות דגזיס ועכיר ודמיונן למעשה מבורר ואומדנא דמוכח עולה יפה יפה וכמעט שקולים הם ויבואו שניהם וא"כ קשה האתיבת כס' נפל כס' דחפו הרוח אה"ן כיון דהוי לאחר זמן נוכל לדחק עצמנו ולומר דאפשר פגע בו הרוח או אגשים אחרים והוי אומדנא דלא מוכחא שהוא פגע בנפשו אבל אם בריה לן שאמר ובריה לן שהפיל עצמו ופגע בנפשו הו אופנים של מושלך על סייפו והדומה לו - אפי' היה לאח"ז ומה לא תלינן בזה מטעם האמור דהוי מעשה מבורר ואומדנא דמוכחת בגוף המעשה וכאמור לא נופל דבר וכי דברי נביאות הם או נזירות בלי טעם? אמי! קורא נעים! ראה דבריך טובים ונכוחים מנדלות מרקחים שקולים בשקל הקדש ודברים הללו טמורין הוו בלבאי וזה לך האות כי למעלה ראם בהכיאי בירור דין זה והכרעתי שבמעט כל הפוסקים בכף מאזנים מכריעים לפי' הרמב"ם כבעלה מיד דלא בעינן שראוהו מפיל בק"ע ובשורם דבר זה הוא מהניא דבריה שאמר כתבו וכו' הנה שם אתה רואה דבלאחר זמן וידענו בבירור שהפיל עצמו כתבתי שלדעת הרמב"ם כפירוש הרב מרכבת המשנה ז"ל קלינן ברוח רעה - ולדעת הפוסקים כתבתי שהוא הלכי בספק שקול - ושאין להכריע מבריאתא דא"ר בשום אופן לא לחייב ולא לזכות ואפשר שם להכריע לחובה וא"כ לפוס ריהטא יפה דנת להבריעו לכף חובה באופן כזה שאמר תחילה

ושוב אח"ז ראיתיהו כונע בנפשו לדונו בחזקת מע"ל כי מלבד מה שם להוליה כן מדיוקי הלשונות אשר בבריתא דא"ר - עוד זאת דהוי מעשה מבורר בהראתו שאמר לעלות והומדנא דמוכחא דמוכחא בלפיתיתו שפגע בנפשו או הפילו מיתה מוכחת לזה בגון מושלך על סייפו דבאופן כזה בממון מוציאין מיד המוחזק וכן דיינינן דגזיס ועכיר ודברי הרמב"ם בענין כריה שאמר כתבו אפשר דהיינו יכולים להכריעם לגד זה - לולי שהרב מרכבת המשנה ז"ל עומד לנגדנו ובאמיר ונדול בכורו כי יקר מחבמה ומבקיאות הוא וזכות עיונו ווושר סברתו הוא נפלא באחרוני ומיונו למכיר ודנול בו ובקוריתו בו ובשקול דעתו - ותא ראחיי לך כי כן הוא האמת ובלבול זה לא גרס לנו כי אם בעל חתם סופר ז"ל שרצה לדמות לנו חזקת ממון לחזקת כשרות או חזקת איסור ורב המרחק ביניהם כרחוק מזרח ממערב ממש-דהנה בענין חזקת כשרות וחזקת איסור ברר רשמתי לך לעיל אפס קלהו ענין הרחב הזה כימי אוקיאנוס וכלל הדברים הם כי כל חזקה תהיה חזקת כשרות או חזקת איסור - אפי' דהדרוס מודיע אותן ומיעוט מצוי מסייעתן ומניחם בחזקתן אזלינן בתר אותו מיעוט מצוי ואין אנו מניעין החזקות-דרך משל - הם החזקה היא חזקת כשרות כגון א"ה שילדה לו"כ חדש אפי' שהדרוס ולדן לט' ומריע לחזקת כשרותה ונם יש בה סימנים רבים של פרילות ושל מזגה עכ"ו כיון שהמיעוט מצוי דולדן לי"כ מסייעתה אזלינן במיעוט מצוי ומחזקינן אותה בחזקת כשרותה ולא מרעינן לחזקתה - וכן בחזקת איסור שהאשה עומדת בחזקת א"ה ומת הבעל במים שאין להם סוף אפי' דהדרוס מתים במים שאין להם סוף ודוק זה מריע לחזקת איסור א"ה דידה עכ"ו כיון דמיעוט מצוי שאינן מתים במים אל"ס אין מוציאין אותה מחזקתה ואחר שיתברר לך דבר זה כאמיתך בא ואראך שדינא יתיבדין בריה שאמר כתבו ובדין מע"ל לדון על אותן זה ממש והיינו אמר כתבו והאשה עומדת בחזקת א"ה ובתבו ונתנו לה אם הכף נפל ומת לא יש להסתפק כלל שמא הרוח דחפתו אפי' שלא ראינו בחוש הראות שהפיל כי כך קבלו רז"ל שבתכף ומיד אין להסתפק כלל והרי זה נט בכל החזקות שהחזיקו רז"ל שאין להסתפק שמא יהרע להפך וכמ"ש הרשב"א בחדי' אלף ר"ל ועוש"כ וכן כמע"ל אם אמר לעלות ועלה מיד דרך כעס ונפל ומת אמרינן ודאי הפיל עצמו והוי בחזקת מע"ל הסמר לך פן תטעה כזה לומר דא"כ ליהוי מע"ל לנמור ולא בחזקה וכו' ויהיה דינו כלהכעיס זה טעות נמורה לחשוב כן יען שהאמירה והאומדנא הבא אחריה היינו לברר לנו שבאמת פגע בנפשו בעצמו כלי שום ספק - אבל עדיין לא התברר לנו ברור נמור מי הנורם לו זה הפועל המתברר לנו ר"ל המיתה המבוררת הזאת שעליה הנו דנים אם הגורם הוא לדעת נמור ר"ל להכעיס או איזה צרה טמונה בלבו ואנן לו ידענו - אבל הוא בחזקת מע"ל כיון שלא קדמה לנו ידיעה משום צרה והוו בזה סימנים מובהקים בגון דרך כעס וכו' והוי כאלו יש אומדנות שהוא להכעיס כלי מעשה מבורר להכעיס ולענין שהיה בכל דעתו ולא ברוח רעה ולא בענין אחר לזה יש מעשה מבורר שהוא האמירה ויש אומדנות מוכיחות העליה מיד ונפל ומת ודוק היטב הדק היטב אבל אם עבר זמן מה אעפ"י שאמר לעלות והוי מעשה מבורר בהראתו פיו וגם ראינו המעשה כפועל בגון שהפיל עצמו לפניו או

אומדנא

אומדנא דמוכח טובא כגון מושלך על שיתו עכ"ז כיון דאינו תכף ומיד ועבר זמן מה תלינן כמיעוטו מצוי דרוח רעה נכנס בו ולו היי המעשה הרע הזה מקושר עם הכריו הקודמין כיון דעבר זמן ואין מוציאין את האשה מחזקת איסור' והנע אינו נע כלל ולא את האיש מוציאין אותו מחזקת כשרותו ויהירותו ולא הוי אפי' בחזקת מע"ל ד"ל למנוע ממנו אותו בכוח הרבים אפילו שהוא כשות"ת. כלנן של הכריס שברי להרוע איזה חזקת מחזקות האמורות ברוך ראוה כרורה דומיא דעדים ממש והיינו האמירה ועליה מיד. דכוה אליבא דכ"ע הוי ראיה כרורה דומיא דעדים. והיי נע והוי בחזקת מע"ל האי כדיוקא וכאמור הכל אם איכה כרורה כ"כ ואיכא למתלי כמיעוטו מצוי אין מרעין אותה והוא כרור בשמש כי דיוים אלו בחדא נפקין ובחדא שריין ולא מתפרשין לעצמן. ולענין חזקת ממון אין הדין כן כל דאיכא מעשה מכורר לדיוים ואומדנא דמוכחא טובא אפי' דעדין איכא למתלי כמיעוטו מצוי כדי להחזיק ולא להוציא לא אזלינן בתריה והעשה נלוי וידוע דכדיני ממון הדבר תלוי בידיעת האמת אצל הדיוים וכל שנתכרר לדיוים האמת ודעת' שיומכת עליו שזהו האמת דין אע"פי שאין שם עדים ראיה וזהו עיקר היסוד ועמוד הימני אשר עליו נשענת האומדנא וכמ"ש הארכנו. וע"ז מוציאין מיד המוחזק אפי' דמיעוטו מצוי מסייעו למוחזק לא כן בחזקת איסור וחזקת כשרות דאין דבר שבערוה בחזקת מסנים וכל דאין הדבר מכורר דומיא דעדים מכלי שאפי' מיעוטו מצוי מחזקו אין מוציאין הדבר מחזקתו והרבב"ם לעמוד בשורש הדברי' הללו ולהרוות כל למאמו ועיין בתשו' התשב"ן ח"א מסימן ע"ד עד סימן ס"ד. ויעתיק בתם בכל הטורך ויראה איך לב של החדון מהרא"שונים הלזה מבעיט בתלמוד ובסברא ישרה וירא ויבוש ויחת מגבורתו להריס ראם נגד בני ענקים סיכוליס לטהר את הארץ ולא כדרך נוזמה כמו שראה מתשובת אלו למעמיק בתם וכמ"ש האדבתי כוד ה' הטובה עלי בכל פינות תשו' הללו ודברי הריב"ש החולק ובדברי האחרוני' אשר לא ראו את כל מעשה תקנו וגבורתו של התשב"ן (עיין מהרשד"ן סימן י"ו) והדברים ארוכים ובלה הזמן והמה לא ובלו כדוך שבחר בכם ובמשנתם זוע"א. העולה מכל האמור שדינו של הרמב"ם בביאור העמוק והבקי הרב מרכבת המשנה ז"ל הוא סיני בקדש דאפילו אמר ראינו שהפיל עצמו ממש. כל שעבר זמן תלינן ברוח רעה מבעבתו ואין מוציאין את האשה מחזקת א"א דודה ולא כמע"ל מוציאין את האיש מחזקת כשרותו. ובהברח כל גדולי אפי' גדולי בתר סברא זו אפי' שלאפי' דעתם ואין להסתפק בדבריה' הפך זה כי היא הלכה רווחת ואין להאריך עוד כי בלבול העניני' שבלבל לנו הרב חתם סופר ז"ל הבריחני לבאר ולהרחיב כ"ז בעל ברחנו ואל אלהים הוא יודע כי עשיתי כל עצרקי לקצר במקום שאמרו להאריך:

ומנוצא דבר אתה למד שאין מקום עוד למה שהאריך עיון ולמוד החתם סופר ז"ל כמו שלא אמר לעצות אך הוכר מתוך מעשיו ובעשו ולעברו והתכנות שהוא עושה במכון עצמו למיתה ואח"ך אנו מוצאים אותו מנוח בראשה שהוא עצמו עשה שזהו אומדנא דמוכח טובא עפי מנמל האוחר כון הנמלים. וכתב הרבינו לזה מ"ש הרא"ש כפ' אלו מגלחין על מעבה הבינו של נורנוס וכו' וקשה הא

התם לא אמר ולא מירי ודוקא נומר דמיירי דאמר וכו' ועוויין שם ולפי האמור אחרי המחי"ר כל הכריו כאו שלא כהשקפה שבבר נאמר דלא אמרינן מוכיח סופו על תחילתו הלא כאומר מתחילה הו כתיבי (הו אומר לעצות) דכזה לא פלינו רבנן עליה דרשב"ג וכמ"ש הרמב"ן בפי' וכן כל גדולי הפוסקים הנו"ל והוא יסוד מוסד לדין זה וכאשר הארכנו לעיל ואפי' באינו מפיל בק"ע וגם כמה אלפי אומדנות מוכיחות בהדיא לא מעלין ולא מורידין כ"ש כשמלאיהו חנוק דהוי הכל כאומדנות בלי מעשה מכורר ואמור ומ"ש דהני אומדנא דמוכחא טובא יותר מנמל האוחר לא ידעתי מאין הידיש לומר יותר ובימא דהוי יותר ויותר מאי הא רוח והלא בבר בירדנו בירור שאין אחריו במוסו דעם האומדנא בעינן מעשה מכורר דהיינו הודאת פיו והוא האמור' וזה ליבא ואף זאת בבר בתבנו שהוא דוקא בדיני ממונות דמוציאין מיד המוחזק באומדנא דמוכח אבלה אחר מעשה מכורר ובחזקת איסור וכשרות אין מרעין אותן אם לא בראיה ברורה דומיא דעדים והוא האמורה והעליה מיד שבך קבלו רז"ל בולם פה אחד והוי בשאר חזקות שהחזיקו לנו חז"ל וכמ"ש לעיל ואוץ מאותן זה בין אם היתה האמירה ועבר זמן בין אם לא היתה האמירה והיו אומדנות. תלינן כמיעוטו מצוי דרוח רעה והדומה לה ואין מוציאין אותן מחזקתן והוא ברור בשמש ומה שהעלים עיניו החתם סופר ז"ל מכל התקנוות נשמעות רחבות הא נרמה ליה לעות לנו הדרכים. ובבר הני דוקא שלמטה בסוף פיסקא ואת בתוב בין שני חלקי מרובע ועיין הר"ן בפ"ב דחולין ומ"ש הב"ש הע סימן קמ"א סק"ו ע"ב. ואין ספק אצלי שאחר זמן נגלה לו אגב ריהטיה לשון הב"ש שהוא הבוא מהר"ן דחולין והוא בחדושיו בחמש שיטות הר"ן והוא כתב הר"ן שתם כאלו בפי' על רב אלפס ולא עמד בשורש הדין בראוי כי אלו היה זה היו נגלים לו תעלומות חכמה מכל האמור ולא היה מטרים עצמו ואותנו לכתוב כל מה שבתבוכל מה שאנו מסנים עליו. וממילא גם מה שהכריח ממעשה דבריו של נורנוס ומנירסת הרא"ש אין בה כדי שביעה כי מי ויוח תורה שלומה ויולך לגור להוציא דיוים בלתי מוכרחים או מנגדים אל הסדרים והתורות מאיזה הקדוקים מאיזה פוסק או מפרש. ועיין תשו' תבס נבי ז"ל סימן ק"ן מה שהסרבנו והזהרנו ע"ז ה"כ גם הכא אחרי דיש לנו עמוד ברזל וחומת נחושת לסמוך עליו דין זה מה לנו לשאות מי שיחור להוציא דיוים מפקפוקים ודקדוקים? ומיבבס כאשר ועלה המזלג ואימור חסורי מחסרא האמירה כאשר חסורי מחסרא מה שהוסיף להניח הרא"ש ז"ל שם או אימור לעיקר הדין כמ"ש למעלה כדעת הרמב"ם דלא ס"ל הך דינא לגמרי וכמדובר והכריס אלו לא מעלין ולא מורידין להוציא דין מחודש וכפרט היכא דהכריס מרפסן אונרי מעבנו לעבנו ומשמועה לשמועה וכאמור:

ואבא היוס אל הסעיף הב' שבבנס החתם סופר בענין הבילות והבוא פלוגתא דהרמב"ם והרמב"ן והטור דלהרמב"ם ופסקו הש"ע אין מתאבלין הקרובים ולהרמב"ן והטור מתאבלין ושם האריך הרבה לתת סמך לדעת הרמב"ן והטור מהך שהבוא המדרבי על הגמ"א שהתאבל על בנו המומר י"ל יוס ק"ו לשבוה ע"כ והאריך בזה לדמות הענינים אלו. ומה לו להטרוח קולמוסו בדבר שבבר נראה שכל משאו ומתנו הוא בענין הדשה והגדה ממש (ויעיין בשקים ובתבוב

סימן ק"ח וביין חיים שלמה כ"כ סימן ל"ח דמ"ו ע"ח וביין מתחלת העין
רס"ז ע"ח) ועל הכל שכעלם ממנו מ"ם מוהר"ם כ"כ
כתשובה ק"נ סימן תקמ"ד וכתב וז"ל ואע"פי שרגמ"ה
התחבל על כנו שכועייס ליה הלכתא כוותיה אך מרוב
תנוות עשה כן עכ"ר . וא"כ ממילא כטלו כזה כל
דמיונותיו וקשותיו"ו ומנקיותיו"ו . וכפרט מה שפי' עוד
שם ס' ר"ע שאמר אל תקנהו הפך הפשט והיינו שמרוב
רשעותו של המע"ל אל תקנהו כי היכי דלא תהוי ליה
כפרה . ובקיי רשי ! הוא פלא הדרכת הלימוד המשונה
הזה ומי גרע מפירש מדרבו לבור והנו מבזין אותו
ואוכלין ושותין ושמחין ? והוא פלא בחמת שכל כחו
להכריע ענין זה הוא. משום דמע"ל הוא אחד מג'
עבירות חמורות . וגם שבמיתה שהיא הכפרה הוא
הענין ואני אומר יוסיף עליו חמרות כל מה שיכול .
ועכ"ז לא יניע לחלי שעור מומר לע"ז ועכ"ז אוכלין
ושותין ושמחין ומה לי להאריך עוד ? וכתני בכותות
חדשים ובקע :

תו כתב והנה הלכה למעשה מי יריש ראש נגד
הסכמת הב"י שפסק כהרמב"ם וכשנש הלכה
כדברי המקל כאבל ע"כ . הנה לזה אומר דיש כמה
פרדים שלא לאוש לזה הלד הא' דעדין לא נתברר לנו
שאותנו קבלנו הוראת הב"י והש"ע מפני כי קבלנו
דעתו של מרן ז"ל בעצמו הגם כי גדול בכודו ויע"א .
אלא נוכל לומר שמה שקבלנו לפסוק כהב"י והש"ע
היינו דקבלנו לדון כאותה הברעה שהבריע הוא ז"ל
לפסוק תרי מנו תלת דהיינו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש
ובמקום שאחד מן העמודים המזכרים לא נילה דעתו
בדין ההוא והשני עמודים חלוקין בדבר הנה הרמב"ן
והרשב"א והר"ן והמרדכי וסמ"ג לפנינו אל מקום אשר
ינו רובן כן יפסוק ההלכה א"ד בהקדמתו ועוש"ב ו"ה"כ
אם הגיע עצמך אנו מוצאים שהעמוד האחד לא נילה
דעתו והב' עמודין חלוקין ועכ"ז לא פסק עפ"י הרוב
כמו שהנית לנו הכלל בראש ספרו אוי מלא בעל דין
מקום לחלוק ולו' דהוחלה קבלתנו לפסוק כדעת הב"י
ז"ל ותכלין אנו מוצא לחזק כלל זה ר"ל שאנו לא קבלנו
דעתו ממש כי אם הסכמתו בכלל הזה שחודש ותו לא
מנ"ם מוה"ר רשאון לציון כס' שער המים סימן ע'
דכ"א וז"ל אמנם שמעתי כי לא הפסו לפסוק כמרן
אלא בש"ע שהביא הסברות בפירוש ורבו גדולי המורים
שהסכימו על ספרו אמנם בפסקי דיני מרן ז"ל הוא
כמו דיני הפוסקים שבזמנינו וכן בע"הק ירוש' תו"כ
כן בשאר אדלות מצי למימר קו"ל וכו' א"ד ועו"ש .
ומוה"ר רשאון לציון מוהר"ם שוזין ז"ל בפסק הובא
בספר תקי חיים למוהר"י ורבי מוהר רשאון לציון
מוהרש"א נהנין ז"ל סימן ע"ל דע"ש ע"ד שהביא דברי
מורנו הרב שער המים ז"ל והסכים בדבריו ושם בדף
ע"א הביא מ"ם נגד זה מוהר"י אזולאי ז"ל בס' ברכי
יוסף ח"מ סימן כ"ה או כ"ח ובחיים שאל סי' ע"ד או
ר"ה וסיים וכתב מוהר"ם שוזין ז"ל וז"ל ואנו אין לנו
אלא מ"ם הרב שער המים מפי השמועה עכ"ר . וכן
מורי ורבי מוה"ר רשאון לציון מוהרש"א נהנין ז"ל בדף
ע"ד נסתיע מענין זה כיעו"ם הרי לך שלשה הרועים
כי' בחר כי' דעיר קדשי תו"כ דפסקו דלא קבלנו
כי אם מ"ם גם"ע וב"י מפי דעת המורים שהביא בו
וכן הלכה כלו ספק ומן וכל אחרי המלבים מוכה למדנו
דאם אנו רוצים הכב"י נעה קו מסיכל אחר הסדשנו
כי ודינו על הצלוגה לבקש נגלי דעתו או מעבש רוב
לענין איסור והיתר או מעבש מיעוט לטענין טענת
קי"ל וכן יש לדון ממ"ם הרב שם הגדולים ח"כ מערכת
כ' אות' כ"ט דט"ו ע"כ ד"ה ודע ודוק והם בחולי דברי
אלו ועשו פירות ויהיה כלל מחודש ועמוד נכון א"כ מוכח
לדון שלפנינו שאנו רואין בענין מע"ל שדעת הרמב"ם
הוא כמעט יחידי שנקט אין מתאכלין ושאחריו נגרר
הסמ"ג כדרכו או שהיתה לו הגרסא כך שבאופן אין לך
אלא ב' בסברא זאת או בגורסא זאת . דהיינו הרמב"ם
והסמ"ג וכנגדם בעל הלכות גדולות והרא"ש העמוד
הנכון מב' עמודי התוך והרמב"ן והרשב"א כתבו' שהבו'
הבה"כ והאגודה והטור שבולם לא הענו על כל שפתם
לא גורסת אין מתאכלין ולא הלכה זו והדרכה הרמב"ן
והטור קורין בגרון להפך וכן גר' דעת הרא"ש ודיינו
שמלבד שלא פסק אין מתאכלין אלא הדרכה פסק
הברוייתא בלורתה לענין רבוס וקרוביס לא אזכר והוא
מבורר . ואחרי היות כן מאן נימא לן דאין אנו וכולים
להריס ראש נגד הסכמת הש"ע אחר דיש לנו שפה
פוסקים גדולים מסייעים לעמוד האחד שהוא הרא"ש
ז"ל וחלוקין עם הרמב"ם שהוא פסק מרן בנון דא
לרוכא רבא לומר הפך זה ר"ל להורות לאכלים שלא
להתאכל ולפנוס משפחתם :

הצד הב' הוא שאפילו היה הרא"ש והרמב"ם
חלוקין ושנין כמסייעים דינא ויתיב
לפסוק כהרא"ש וחיליה ממ"ם מוהרש"ך ח"א סי' קל"ר
דקמ"ח ע"א וז"ל ואע"פי שכתב הרב הגדול מוהר"י
קאדו זלה"ה דלענין הלכה כיון דהרי"ף והרמב"ם
מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן וכבר שמעתי שרבים
תפסו על כבוד תכמתו ונחלקו עמו פנים כפנים על
הופן פסק זה שפוסק פעמים רבות וכו' ואפי' והיה
סברתם נגד הרא"ש וכמה מרבותיה כין להקל כין
להחמיר וכו' וכו' וכפרט במקומותינו כי הרא"ש היה
רבם של ספרדים וכו' עכ"ד ועש"ב וכ"כ בס' דעת
דחיי ח"א דע"ט ע"ב כיון דהר"ש חולק נגד הרמב"ן
נקטינן הלכתא כהרא"ש דהוא לימד דעת הכמה
וכונה בספרד וכן כתב הרב ס' ווחסין בשם גדולי
קאסטיליות דאנו סומכים על הרא"ש ויותר מדיני
הרמב"ם לפי שהרמב"ם כתב בדברי נבואה בלתי דאיה
ע"י . וכמדומ"ל אם אין זכרוני מבזב שראיתי בתשובה
אחת מביה תשו' למוהר"י קאנבטון ז"ל או למוהר"י
דיי ליהון ענין בזה לסמוך על הרא"ש ויותר מהרעב"ם
ובבר בלאתי לעשות כל שלדקי לחתם ולא מצאתי אפי'
זכר אבל ברוח לי שבך ראיתי ושוב בדרך מקרה בא
לידי בדב"י ח"מ סי' כ"ה או כ"ט שבאה תשו' ממוהר"ם
ן' רשאון למד מוהר"י אבולב ז"ל לסמוך על הרא"ש ואין
ספק כי הוא זה אשר היה רשום בו כמוני ולבי אומר לי
שבמעט מרן חזר בו אחר הויכוח הזה שנתוכחו עמו
בם"ה מוהרש"ך ז"ל שהרי הרואה ירגה בתשובותיו
לאה"ע בדיני נוי מסל"ח דק"ז ע"א שכתב למוהר"י
תמוט ז"ל שרגה לדון נגד הרא"ש כתב לו שהדי מלאנו
ראינו להרא"ש אשר כל ספרד והשבנו סימנים על
הוראותיו שכתב וכו' ע"כ (וכן כתב מוהר"י קאדו ז"ל דהרוב של
מרן ז"ל כתבו' מרן לא הבא הכ"ל דקמ"ו ע"ב ושו"ם וכן כתב הרב
בבלבל ז"ל בדרים סי' כ"ב אל הרא"ש ז"ל הרבו גולת הזה לבד בנגדים
עד לדבר ובספרד הרא"ש ז"ל אבד דיש הגולה בקבלתו לרב בלוהם שב"ן
ואפילו אם ואמר האומר דאין מנם ראיה אלימתא
שממנה משמע להדיא דאנו בני ספרד ונם בני השבנו
מחוייבים אלא לעשות נגד סברת הרא"ש שהרי כתב
בתשובותיו

כתשובותיו הבקת רוכל סי' קל"ה וז"ל הטענה הסלוסית שמאחר שכל בני ספרד וכמו"ש אשכנז סומכים על הרא"ש בהוראותיו וכפרט כאו"ה אחרי דברו לא ישנו הין כח כיד שום אדם לעשות הפך סברתו עכ"ד. ולדעתי זו ראיה שאין אחריה תשו' שמרן כעצמו סגר עליהו הפתח שלא לעסוק נגד הרא"ש וכמעט הוא הפך הכלל שהניח אם לא שנאמר שחזר כי ידעתי שמי שרולה להתעקש יוכל למצוא אלף דוחקים וכפרט שלא אמר נגד הרמב"ם בפירוש אבל אומרו אין כח ביד שום אדם לעשות הפך סברתו כראה כלל עצום בכל הופן שבטולם אפי' נגד הרמב"ם אם לא דמסתבר טעמיה דהרמב"ם ראוי הלכתא כהרמב"ם נגד הרא"ש כמ"ש מב"י בא"ח סי' ו' ד"ה הכל"הנ כללי הפוסקים הו ר"ע ועיין יד מלאכי דקפ"ד ודאי שכח המיהתו ודוק היטיב ולא זו בלבד אלא דאפי' דהרא"ש והרי"ף קיימו בסברא אחת והם ב' עמודי ההוראה ענב"ו כתב מוהר"ם נהלאנטי דב"ד ע"א וע"ב וז"ל הנם שכתב הרב"ו דבשהרי"ף והרא"ש מסכימים לדעת אחד קי"ל כוותייהו נגד הרמב"ם הייטו בשהוא סברא ואולאה אבל אם אבל נבואים נגאו בשנגון אחר כמוהר"ן מינאם ור"ם והרמב"ן והרמ"ם וסוברים כוותיה קי"ל כהרמב"ם ז"ל עד שבאופן שאין מהקדמת הרב כ"י שום קושיא עכ"ד ומש"ם כתבו אבקת רוכל. אחרי דברו לא ישנו ואין כח ביד שום אדם לעשות הפך סברתו בלא כיול סיגרת ומסוגרת אוך שיהיה אין לבלבל עצמיו ויתר מדו ונקיו מיהא לפחות שברי לפסיק בהרמב"ם נגד הרא"ש דיך שיהא מסתבר טעמיה כמ"ש מרן נופיה ז"ל אי אי הרבה נבואים מתנבאים עמו כמ"ש מוהר"ם נהלאנטי ז"ל בערו ומי נאמן בכל בית ויבף כמוהר"ם נהלאנטי ז"ל רב מובמך בדור שלאחריו על בפ"ת הוא"ר הו"ב. ומבל תאמור יד הרוחה נעויה עכ"ד שלא לעסוק בהרמב"ם בהסכמת הב"ע דאין מתאבלין אדא דלא מסתבר נגד הרא"ש והרמב"ן והטור וכמו שדקדק דאי לאו עושה מ"ע אף הם לא יבראו לאם בראת אבלים נמלא דברי הרמב"ם מלבר דלא מסתבר טעמיהו עוד בה דאין לאם הבנה והם נאמר דבוונתו מסתבר טעמיה כאן הייטו משום דהלבה בדברי המקבל בא"כל מלבר דאין זה פי' מסתבר טעמיה כאן הייטו דר"ל טעם בעצם הדין וכמוכן הפשוט עוד בה דלקמן נבאר דגם מטעם לא מסתבר טעמיה זאת שנית דהרמב"ם כמעט יחודאה הוא וכדעת הרא"ש קאי בעל הג'. הרמב"ן. והרשב"א. והאגודה והטור. נמלא דהרבה נבואים לא בתבו שלא להתאבל וא"כ מבל אלו הטעמו' יד הרוחה נעויה לבריס ראם נגד הסכמת הב"י בדיוקא ובדיוקא:

הצד הג' דאפי' אם והוכנה כל דיוקא לתנגד ולא תניח דעתו בשני לדדים הא'מורים יבא הג' ויבריע והייטו דכל שאין כורור בהסכמת הב"ע כי אם שפסק לשון הרמב"ם אין מתאבלין ואו לא נולה לני דעתו בב"י כי אם שהבוא מ"ש הרמב"ן בעד הרמב"ם דב"ל דאין מתאבלין כלל והוא לא ביבר מלומה וכוון שבלשון הרמב"ם אלו ביא ידים לבאלו שהיא על הדקיקים א"כ חזר לשון מרן מסופק דמה שתוכל לבאר בדברי הרמב"ם תוכל לבאר גם בדבריו וכוון שנאלנו מודו בדור דעתו של מרן ז"ל (וכמ"ש לעיל בשני הל' דיה הטב) אנו בשאין לפסיק בדעת רוחה

דרכוותא וטוא כרור לע"ד:

נחזור לדברי החתם סופר ז"ל במ"ש עוד דהנם דהלבה בדברי המקבל בדברי אבל. מ"מ הוכא דאוכא בבור משפחה יבול המורה להורות להתאבל לבתחילה אפי' שיהיו לו בל דין מע"ל ובהי דלעניין אבלות הלבה בדברי המקבל בהבל. אבל לעניין פנס משפחה אין הלבה במקבל בפנס משפחה א"ר ועו"ש שסמך משפט אדם זה (בי סוף סיף הוא חולק בגר הסכמת הב"י ופנס משפחה זה אינו דבר אדם אי נדון מחודש בי בבל מבל אינה ועבל"ו לא תלי ולא מרבנים מרן הקדוש ז"ל ופסק בהרמב"ן לבי פסנן של דבריס) על ראיות דטענות במו שיראה הרואה אבל אין ספק דהבי הוא אדין ודאי מלד אדין עלמו מבמה טעמים אדא בשאר אהרבחי לעניל שבל שאנו רואין עיבר הבריתא שר"ע נזדעוע מלבוותו הוי נעלה וגם פשט הבריתא לא מסתבי בקרובים בלל ואדרבא פירש הדבדים להדיא לרבים וגם דברי הרמב"ם ז"ל יבולין לסבול דבר זה הא ודאי מלד אדין בל הבא לבוות המת ולפנום מבשפחתו לדיך להבינא דאיה בדורה ודינה בשאר הרחבתי הדיבור לעיל זאת שנית שהרי בתבו התוס' בבמות דל"ו ע"ב ד"ה הא לא בתא אחר שפסקו דבל שלא שהא ל"ו בהדס סבינה הוי ואין מתאבלין עליהם דהלבה בדברי המקבל בחבל גרגשו מהא דתנן בבמ' שמתות הספקות אונגין ומתאבלין עליהם ות"י דמרהא דבס' בן ע' לא' בן ז' לאחרון אוירי בנבאי הדבר שלא יתאבלו לא זה ולא זה מלאחר שולדי אדוב לאחר ע"ב והנם שמוהר"ם מיבן בתשו' סי' ל"ה מתחילה דלא לדמותו לם' שמועה דחוקה לומר דנבאי הדבר שלא יתאבלו ושוב דחה הדבדים ובתב דהתם שהנו דולדי אדוב לאחר מהם ואין פוער מן האבילות לא בן בם' שמועה דחוקה דלבבר שהוא שמועה דחוקה אינו חייב באבילות מן הדין ולובא נבאי אם לא יתאבלו ולפוס ריבטא היה בדאה ונם בבן הנם הוא ודאי אדוב ספור יש לדמותו לם' שמועה דחוקה במ"ש מוהר"ם מיבן ולובא נבאי אבל הא ודאי בובבא הוא מתדי טעמי אשוב הבאחת בי יותר יש לדמיתו לם' בן ט' לדאסון וכו' דלאחר ודאי אדוב וכודאי חייב להתאבל וכן הבא בבדון המע"ל הוא ודאי אדוב ולמות בל הני דבעתא ודאי חייב להתאבל והם לא יתאבל הוא נבאי גדול באומריס העולם אפוס דעת המקילין בדי שלא להתאבל ואיך ספיר נבאי דבשלמא בס' שמועה דחוקה לאבר שהוא שמועה דחוקה לובא ריח חייב בלל בי בולים עלמא ידעו בי עבר ומנו אבל בס' בן ט' לדאסון וכו' ובס' בלונתא דבבותא במע"ל הוא אדוב ודאי והוא זמן להתאבל ודאי והם לא יתאבל בלל ותפסי דעת המקילין או ספק שהוא דחוק נמלא דהמת הזה נבאר בלי אבלות ולא בא הדבר מסיבתו ר"ל במו ס' שמועה דחוקה ודוק היטיב. הטעם הב' והוא מבואר יותר דבשלמא בס' שמועה דחוקה או נבל והדומה לה נבל הם' בנוף הענין עצמו אי חייב להתאבל דהוי בר בימא והוי שמוע"ב או לא חייב להתאבל בי לא הוי בר בימא והוי שמוע"ר ומעיבדא לא חל החיוב בלל אבל הבא דודאי אדוב לחד מנייהו או ודאי אדוב למע"ל וחל עליו החיוב מלד הקורבה והזמן. והספק נולד מבחון אי הוא בן לזה או בן לזה או אי הוא רשע ופטורים לדעת הני הבריתא או ישראל פשיט ומחוייבים לדעת הבת הראחרת הא לא דמי אלא למ"ש הרא"ש ז"ל ח"ב סי' כ"א שהקשה נבי מ"ש בריש בדה מקוה

שנתרר ונמצא חסר כל טהרות שנעשו ע"נ טמאות ופרש"י כל הטהרות שנשתמשו בכלים ובאכשיר שטבלו בו מטומאתם טמאות דתינח באנשים וכלים טמאים שטבלו מטומאתם שהם טמאים ספק אחוקתיה · אבל טהרות שנעשו בהם אמאי טמאות לוקמה אחזקתייהו שהיו בחזקת טהרות והשיב דכי אזלינן בתר חזקה היינו דהחזקה היא באותו דבר שנולד בו הספק כגון בספק אי נגעו הטהרות בטומאה או לא נגעו משא"כ ס' נדה שנגעה בטהרות שאין הספק בטהרות כי היכי דנזל בתר חזקה דידיהו ע"כ יעו"ש והנאון הרמז בחק"ל חבו חב סי' ק"י דקס"ב ע"א הביא שכתב נ"כ הריטב"א בחי' לערובין מסש נר"מ ז"ל ויעוין בחק"ל י"ר ח"א סי' י"ג וכתר"ל א"ה סי' מ"ג ואני הדל בתשו' אחרת הארכתי בזה והכמ"ל דבוותא בנדון מע"ל דהספק לא נולד כי אם מבחוץ דהוא ודאי קרוב וכודאי זמן להתאבל אלא שנולד ספק מבחוץ שמא הלכה כדעת פ' ודונו שלא להתאבל כי הוא רשע או להפך כגון דא ודאי מוקמינן אחזקתיה דקרוב הוא להתאבל ורוק היטב אלא דלענין ס' כן ט' לראשון וכו' יש לנדר הרבה ואינו ענין לנדון דידן ודי בזה · ובזה אתבח לן מאי דלבאורה הוה קשה על זה · דהא תוכח שאחרי מושם לענש משפחה ומלר זה אתה מחמיר לחייב להתאבל עליו אבל כד דיוקא שפיר הוי חומרא דאתי לידי קולא שאתה מבטלו מתת כל ז' ימים ונוהג אבילות בשבת כמ"ש מוהר"ם מוכן שם מעם מוהר"ם והוכא בפוסקים ובראשש הרא"ש ז"ל (ומה לא בעבור התתם מופר ז"ל בלא בספק דיבי) וכן ראיתי לבדם מטה שמעון מ"נ בתשו' מע"ל סי' ט"ו הנז"ל שהעלה שלא להתאבל עליו מטעם זה ובשתייב מתשו' נו"ל כיעו"ש אבל לפי האמו' יתיישב על דרך טוב שהוא מוהר"א שסון בתשובה סוף סי' קס"ו הבריח שמוהר"ם עצמו לא חש לזה כלל כיעו"ש בדבריו באורך · ובאמת לפי האמור ומבואר מלאנו מעשה מעשה מבשוק למה לא חש לה מוהר"ם ז"ל דהנה מלבד דמלינו דמי שאינו מתאבל נאמר הוא ובמז"ל וא"כ נדול בכבוד הבריות שרוחה ל"ת שבתורה וכ"ם בשו"ת אבי' מרא"ויתא וא"כ הדבריס ק"ו בשים בזון משפחה בנדון מע"ל ובר מן דין גם בעיקר הדין בין דספק זה נולד מבחוץ ובהברח אתה מוקים לה אחזקתיה דקרוב ודאי הוא ומנו ודאי הוא להתאבל א"כ ממילא פטור מת"ח, וכל הדיוטים הנז' והוי נמנם דומיא דמקום שנמצא ונמצא חסר ולע"ד הם דאיו בדורות לבבות שונהנו אבלות בכל המקום ותו ל"מ :

ואני לשניף הנ' שכתב החתם סופר ז"ל בענין המירת קרים וכתב כי לא מצא דעת עצין זה בפוסקים ונעלם ממנו שמוהריק"ש ז"ל בתנבותיו נקראית ערך לחם בתבו להריא כיעו"ש וגם בשניף זה כלל בדמיונות והקשים שלא מן המוקף ובמקום שהביא תשו' בנימן זאב היה לו להביא תשו' מוהרר"ך בית י"א הנחמדת והמבוארת והיה נראה שכל דאיותיו שהביא כמו אותה של ר"מ שהעלה עשן מקבר הלובע אחר והרומה לה בבר הביאם מוהר"ך ודחאם בחמת הבנין ולא מצא מוכח לומר קרים אלא מפני שאותו המשומד נהרג ונתכפר והביא כל אותה שיטה דפ' נגמר הא לאו הכי הוא רשע גמור ואין לומר עליו קרים יעש"כ · ועוד אינו יכול לסבול הראיה מאבשלום שהביא וגם מה שעשה כל העבל כשותפים ואדעתא דהכי נשתתפו לומר כל אחד קרים כשיטות הביו וכיולא ושאחר מקבל אז הקבל כולו טוענים שאביו של זה אינו ראוי לומר עליו קרים ובאים לאיליא מן השוחף עליהם להביא ראיה א"ר בקיאור ועש"כ כי אינו יכול להעתיק עוד ספרים ואני בחמת אינו יודע בחוזה מקום קבע עצמו לדבר הלכה ובחוזה מונח תבוב תשובתו דאם דן דין מע"ל בעושה מעשה עמך ובמומר לתיאבון וספיר ראיה מאבשלום וא"כ מה לו כי ונעבר בכל התשובה לענין הבילות אם מתאבלין עליו אם לאו הרי ראיית אבשלום שדוד הבין התאבל עליו וברא"ת מוהר"ם ז"ל הוכא במרדכי ובהרא"ש ז"ל הביא דבריו לענין דמונה הוכיחו להתאבל לבל מומר לתיאבון ומינה לנדון מע"ל שמתאבלין כיון שהוא משוה ליה לאבשלום כדי לומר עליו הקדיש ואי דינו בפיר' מר"ן או בהרוני ב"ר וע"ז אין מתאבלין עליו א"כ מאי ראיה מאבשלום לענין קדיש והתם לתיאבון והבא להבעים אז דומה לו וא"כ הוא רשע גמור ואדעתא דהכי לא נשתתפו כי אם אדעתא דרבנן והרי ראינו למוהר"ך ז"ל דלא מצא לאותו משומר הנהרג לומר עליו קדיש בתוך בהל עדת ישראל ר"ל במקום שיש בן שאביו ותבר יהודי לא מטעם שע"י שנהרג נתבפר לו כיעו"ש כוף דבר שכל תשובת חתם סופר הלזו מראשה לסופה אחרי המחי"ר מעצמותיו הקדושי' אין לה שחר וכפרטי פרטות כמה שהביא בסעיף ג' וז"ל ממש והנה להרמב"ם אין קורעין ובתב הרמב"ן בס' ת"ה הביא דבריו כ"י סי' שמ"ה דא"כ דן אותו בלאנו עושה מעשה א"כ אמאי מברבין ברבת אבלים ועומדין עליו בשורה על בן פסק דרב לענין תבריבין וקבורה אין מתעסקין עמו אבל הקדושים קורעין ולא גולה לנו הרמב"ן מאי טעמא אין מתעסקים לקבורה ותבריבין עכ"ל :

ואני אומר אין ענין זה בי אם סיעתא דשמיא להראות לנו שכל תשובה זאת בתבה המחבר ז"ל בטעמו הנב ריהטיה בלי דקדוק בלל ועיקר שהרי אתה רואה לעינו השמש השנגה הגדולה הזאת לבתוב דבריס שלא היו ולא נברא ולא למשל היו שהרי לא הרמב"ן בס' תורת האדם ולא מרן ב"י בשמו בתב דבריס הללו שלא להתעסק עמו לענין קבורה ותבריבין וחלוס אחר הוא ואדרבא מרן ב"י ז"ל הביא בבד"ה תשובת הרשב"א והוא בח"א סי' תבס"ג דבשאמרו אין מתעסקין לבל דבר לא לענין קבורה ותבריבין אלא שאין קורעין ולא חולצין ולא מספידין בהתנוה בהבל רבתי ע"כ נמצאנו למדין מדברי הרשב"א הביאו הבד"ה סמוך ונראה תרתי חדא שלענין קבורה ותבריבין מתעסקין הבך מה שהביא הוא משם הרמב"ן הוכא בב"י מה שלא הוכא ושהוא ר"ל הרשב"א לא לבבה דנפשיה קאמר לה בי אם בפשט ההלבה בפשיטו' במו שהוא הלמת זאת שנית שגם הרשב"א פורש אין מתעסקין לבל דבר הייטו על הקדיעה וחלילה והספד ולא הבולית לא שרלה ואומר בתקנה בא"ר והוא בבור ובזה תמו תלונותיו על החתם סופר ז"ל :

עוד נשאר לנו לעמוד בדבר אחר והוא בלבד הרבה לבין מע"ל והיינו הם בתבר שעשה תשובה אחר שפגע בנפשו קורס ולאחת בשמתו אם אמרו' אין לך דבר שעומד בפני התשו' ועבדינן ליה בבל המתים הו דולמה לא שבא והנה הרב מע"ם ז"ל שם נתתקן בזה ובתב דבעת לא מצא שום נולו בדברי הפוסקים דמסתמות הבריהם משמע דלא שבא ואין ב דינו

להכריע עכ"ד וכמחילה מכ"ת פסק זה אין לו שחר
הוכה דכריא לן שעשה תשובה ולא עור אלא לומר
דמסתמיות דברי הפוסקים משמע דלא שנא דאפילו
יהיה מע"ל כמשקל מומר לע"ז עכ"ז פסק הרמב"ם
פ"ג מה' תשובה אחר שמנה אותם שאין להם חלק
לעוה"ב סיים וכתב וז"ל כד"ה שכל אחר מאלו אין לו
חלק לעוה"ב כשמת בלא תשובה אבל אם שב מרשעו
ומת והוא בעל תשובה הרי זה מבני העוה"ב שאין לך
דבר שעומד בפני התשובה אפילו כפר בעיקר כל
ימיו ובאחרונה שב יש לו חלק לעוה"ב שנאמר שלום
לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו ויעו"ש בכ"מ שכן
הוא דעת הרי"ף והתוס' בפ"ק דר"ה ורא"ה ממ"ש בר"ה
דט"ן אפי' רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה
אין מזכירין לו עד כאן. הנך רואה דאפילו על
האפיקורוסים והפורשים מד"ן וכו' אם עשה תשובה
באחרונה אין מזכירין לו והא ודאי מילת באחרונה
שבתלמוד ובפוסקים הנ"ל אין לה שיעור והוא ממש
עד זיכולא בתרייתא. שאין שהות לומר שהיה
תשובה של בהותו פרק בהותו מקום וכולי ומוכרח
שתשובה זאת ר"ל ודווי דברים והצומרים שם רואין
אותו נוגח מלבו ובזה ודאי הוי כישראל לכל דבריו
ושיין להנאין בעל זקן אהרן ז"ל סימן ל"ה בכתב על
מסומד שבשעת מיתתו התורה לפני כמה ובודים
ומת כוודוו ועו"ש שהאריך הרחיב והביא תבילו ראיות
בלים נבורתו לומר שבוין שהתורה אפי' עבר על כל
התורה כולה ובה לעוה"ב ועם הצדיקים ובתב וברגם
מהביא דבל המומתין מתודין ועכ"ז אין להם כפרה
עד אחר מיתה וקבורה ועיבול בשר והביא כל סוגיות
פ' בנמר הנ"ל ואולם בכל מה שבתבתי בענייותי בתשובה
אחרת במ"ש מיהרד"ך בית י"א בענין המומתין דשאני
מתורה מפי עלמו ומעשיו מוכיחין והביא סייעתא
מברש"י ז"ל הנאמה לא כפרה מיתתו אם לא חזר בו
יפיים ובתב הרב זקן אהרן ז"ל משמע דאם חזר בו
המומר בעו בהן מבמה לו ועוה"ב ומעתה ומה
בומלת בהן המומרה טובא מעמלין ב"ם אבילות הקל
בם לנהוג בו בשאר המתים ודאי דלובא בפיקא והוא
תימה על הרב מעה במעון להסתפק בדבר פשוט
בזה וכן ראיתי להרב פנו מבין ח"ב בת' לפ' בנמר
הנ"ל דמ"ג מהבפר ע"ג שהביא מעשה מהרב מוהר"י
מלוו ז"ל שעשה מעשה במע"ל שבא בתשובה לנהוג
בו בכל האבלים ובתב הרב פנו מבין ז"ל דודאי סמך
על מ"ש הרב ס"ך הבורבו מד"ן אם שב מתאבלין עליו
ומע"ל עדוך מפורש מד"ן ולא מצינו בשום פוסק
שבתב המע"ל בשב דמתאבלין עליו ומהובן בא לו
למוהר"י מלוו ז"ל אם לא שבתב על מ"ש הס"ך בפורש
מד"ן הנ"ל ושם הרב פ"מ רשם שהמ"עם בי' ט"ו
נסתפק ע"ז ושו"ב והוא פלא הם ליבים הפוסקים
שיאמרו בפירוש ע"ז אחרי דאומרו אותו בערופא מהא
בפי' בפר בעיקר בל ימיו והיא סוגיא ערוכה לענין
טומאת מת בהם הס"ך מבברתו פסק? אם לא מדוים
בשוטים ומפורשים בס"ם ובפוסקים הנ"ל ועוד מזה
האבבתי בתבי' האחרת ושם פלפלתי בבל דברי הרב
פ"מ מראשם לפיבם בזה ובבירור דברי הרב ס"ך
מלוזה מבין נבבו ומאיזה מחבר בחלבו. וזו הלבה
העלתי דבל הוילה מבלל ישראל בנון הפורשים מד"ן
ומומר להבעים אפי' לעבודה אחת הבדה חזקה ישראל
מעליו. ולא תלינן בתשובה אם לא שנתברר לנו שבב

ובאמור אבל בשאר עבירות הבעים עם הנדולים
אפי' רגיל בל ימיו עכ"ז בקי' בחזק' בשרותו ר"ל בחזקה
ישראל וחזקת ישראל הוא שמקיים מצות ושבת עד ה'
אלהיך ובפרט בובולא בתרייתא ואפי' לא נתברר לנו
שבב וזהו פי' הס"ך ז"ל שם בבאותו לשון אומרו מסתמא
התורה והוא לשון מוהר"י ווי"ל ומוהר"ם מוכן הנו"ל
על רולא שהרג את הנפש ונתפס למלבות ונהרג רבתבו
עליו להתאבל דמסתמא התורה ואין אנו לריבין לודע
בבירור אם התורה ועו"ש. והבונה פשוטה שבל שלא
ולא מבלל ישראל בחזקתו בקי' שהתורה במו שהיה
עושה מצוה אחרת קיים בם מצוה זאת בשעת מיתתו
לא בן בוולא מבלל ישראל והוא ברור בשמים ובתשובה
אחרת הנו"ל האריבתי לחזק דבר זה בראיות ברורות
ודי בזה בעת ומובה לנדון מע"ל שלדעת הרמב"ן ז"ל
והעור לא ולא מבלל עושה מעשה עתה היה הדין נותן
שאם היה שהות בין פגיעה למיתה דודאי הבה אמרינן
מסתמא התורה ודינו בבל המתים אלא דזה אינו ברור
הגלי דבין דאמר ועלה מוד דרך בעם ומצר ונפל ומת
ובוולא לזה לפי מה שהאריבתי אני הדל ומה שמוראה
מתשו' בשמים דאם הוא דבל התחות הוא בחזקת מע"ל
ר"ל בחזקת לבבעים ולהמרות עליון ובאופן בזה אפשר
דלא אמרינן מסתמא התורה אפי' אם היה שהות בין
פגיעה למיתה לשיב בתשובה אם לא שנתברר לן
בבירור שבב ולזה דינא יתיב שאם לא שב בבירור
למנוע ממנו בבוד המתים בין דבוחזק בחזקת מע"ל
ר"ל להבעים תו אין אנו יבולין לומר מסתמא התורה
בין דאנו מתזיקין אותו בחזקת ולא מבלל ישראל.
אבל לענין בבוד המתים ובזוונו לא מבעינן מטעם הספק
המועבר הנם אר ובתדובר לעיל וב"מ לפי זה דאי נתברר
דלא היה להבעים בי אם מטעם אינה ברה גדולה
וקטנה והיה שהות לשוב בתשובה בין פגיעה למיתה
אליבא דב"ע אמרינן מסתמא התורה בי לא ולא
מחזקת ישראל מעולם ודינו בבל מומר לתיאבון ובוולא
דאמרינן בים מסתמא תתורה ודיינינן לה בבל המתים
ב"ם אם התורה בפי' ודאי אליבא דב"ע דיינינן לה
בבל המתי' בלתי שום ריח ספק והוא ברור בשום אחד"ר
בא לידי תשו' הרב זרע אמת ח"ג סי' בל"ו ראיתי לו
בבתב דבא מעשה לידו במע"ל שהתודה והתאבון על
חטאתו בלב נשבר ובדבה ועכ"ז דן בו דין מע"ל בבל
חבותו ובבל משפטיו ועיבר סמובתו הוא מהחוא
דהרוגי ב"ד שהעפ"י שמתירין אין מתאבלין עליהם
בעוויין בדעריו ובדברי המגיה תלמידו ועו"ש ואחרי
דעיבר דינו בשען על דאיה זאת ערומה בים הולבה
ודינו על הצלוגה לומר דאמת"ר למעשה אין שומעין
לו שאין דמיונו עלה יפה בשום אופן אי מלד בל מה
שהאריבנו לעיל במופתים חותבים דענין הרוגי ב"ד
שאנו מבמה טעמים מפיבים בהרים בשחבים ואי
מלד בי גם לנו ב' עמודי גולה והם מוהר"ך ובהרב זקן
אהרן ז"ל דבתבו להדיה לאת חילוק בין ודוי דהרוגי
ב"ד שהוא בא מתורת ליוו ותיות שאומרים לו התורה
וכו' לשאר ודויים הבאים מרלוגים ושלא במקום גזר דין
במו הרוגי ב"ד שבבר נגזר דינם ואי מלד שאעיבראה
בדי לדון דין מע"ל בבל סימנים ומלליו לריבא רבא וב"ם
אם מלוזה לזה בא מעשה ודאינו שבבר עשה תשובה
הגונה ונוגח מלבו הא ודאי ליה דין לריך בושם שהרי
הוא בישראל לבל דבריו ובמחילה מקדושת בהונתו
בי לא לדה בזה בלל בלל לא ועד אחרן שבבר עשה

מעשה הרב הגדול מוהר"י מלוי ז"ל בעיר גדולה של חכמים ושל סופרים לומר המהולה וע"ל והרב פני מכון מאריה דלתרא הכא לאחריו בתחילת דורנו עשה כשל וסמיכות למעשה רב כזה ועל הכל שהגאון המפורסם הרמ"ז בעל חק"ל ז"ל שהיה משגה להרב מוהר"י מלוי ברבנות שתיק מר מדלא נמצא בספריו הטהורים ולא שנס כתיבת יד בידי נכדו שכתב הפך זה כאשר דרכו ז"ל לחלוק על מוהר"י מלוי ושלא לשל' לו פנים העפ"י שהיה זקן ממנו כעשר שנים כשהיה רואה שלא כיוון הלכה לתלמיה כנודע למי שבקי בספריהם והוא ברור ואין להאריך עוד:

ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת הנוע הענת לתת סיוס ונמר טוב למאמרנו

למעיין ובפרט למבקש דבר ה' זו הלכה על רגל אחת ודעתו כל עמנו

האריך הזה ולא נטרית עוד כי שוגלים הלבו בו כנוגשים אנים לאמר הו כנוס הו פטור. כי על כן לריכים הנחנו להמתיח לפנו דברים מבוררים בשמלה למען ילך כטח ולא יכשל בדבר הלכה.

ונאמר דהנה אין ספק דמכל האמור ומדובר תורה ונלאה בהיומא ורלאה פרוע כי אופן מאבר עצמו לדעת בכל חקותיו ובכל משפטיו. הוא אופן רחוק ולא ודמן כי הם אחת לשנים הו לשבעים הקורה לאלפין ולא בדרך גוזמא דהנה תנאיו רבים ועצומים הם. **א'** לריך שיאמר כשה מלא לעצות וכו' הו כיולה בדבר הזה. **ב'** שיעלה מור ויפול הו כיולה לזה. **ג'** שתהיה העליה וכיולה לזה דרך כעס הו מגר **ד'** שלא נתברר שעשה תשובה כלל והחר כל זה לדעתנו המעט הוא ולדעת תשו' בשמים רלה תוסף הבלי **ה'**. והוא שנתברר שלא היה לו שום לרה ולוקה מנגעי בני אדם מלהיות מין שתהיה דלי קדם למהורע המר שהוא מיזה לרה ותוכחה וכפרע הם כ"כ ותיסף דהיה לו שהות בין בגיעה למיתה ודלי תלוגן דמסתת' התורה כל דאתבר' בדרוקיו ובדרוקי דרוקיו:

ואם חסר אחד מד' תנאים הקודמים האמורים (כי התנאי הם' הדומי קורא בנרון כי אומי

משביע אני למעיין אומך עליו ולא עוד אלא הלכה למעשה כמי שבאן

בהר הקדש בירושלים הו"ב שלא סמו ובהר הקדש בירושלים הו"ב שלא סמו על דעתי

בפרט זה כלל ועיקר ואם יש לו שהות ולמוד הדברים בשורשן הדק הטב ואם הסכימה דעתו לפי גדולו (כי המקורשים מסתנים לאין קץ ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות) כי בדברי יש בהן כמוהן עשה אזו אבי אהיה לו כנוף בעלמא ואמטו ליה שיבא מבשורא ושומע לנו ישכון בטח ואלדי אברהם בעזרו) אזי דומו בכל המהיים ממש לא נופל דבר הלכה דב"ע ד"ל כל הראשונים אשר בית ישראל נכון עליהם. ואין לנו להשגיח אם הרב מוהר"י עוקים ז"ל בס' שבט יהודה והרב מוהר"ו אזולאי ז"ל בס' חיים שאל תשורי ברכה נטו קו בענין מלאוהו חנוק ונס בדברים אחרים. ובגו"ל ואם הרב מטה שמעון נסתפק לענין בירור שעשה תשובה הו מבקפוקי' אחרי' בענין זה אשר בנה תשובתו מדיוקים ודקדוקים במחי"ר אשר בחליר מהרה ומלו וכירק דשה ובולון וכיולא מאלה האחרונים משוטטים בקיצור מולין והחרי האחרונים הם כחים לקט אמרים לחבר בדונים הו להרחיק מחבר כי בבודם במקומם מונח ומאן יהיב לן מעפריהו ונמלים לענינו כי לא לדקו בכל דבריהם ועל הראשוני' הנו מלטערים במחלוקת הגראה בין הרמב"ם והרמ"בן והטור והגגרים אחריהם כי אין בחנו יפה להכריע בין הרים הנבוהים הלא שיבואו אחרוני ומנגו לחלוק עלינו את השוים ולהוליא לנו דינים ולחרוץ לנו משפטי' לא ודעוים ממקור הקבלה והדעה ובבלי כרגל בהלה לא נאסר שום מורה ובאין ראיות ברורות בשום זמן ובשום מקום (ויעין הגאון הרמ"ו בחק"ל הל"ע ד"ק ע"ב ובחק"ל מ"מ מ"ל דע"ל ע"ב בתשובה שהשיב להרב מר דודי מנה דבי קלוסו ולה"ם. ולהי במקומי הבאתי שבדברי בתב מרן הקדוש"ל בתשובותיו אבקת רוכל סי' קכ"ד ותמתי עליה המבי"ש ומוהר"ו דקדוקיהל ל"ל ומעגין לענין זה עיין בשמים רלם סי' שב"ח משם מוהר"ם ז"ל וכריא לי שהם דברי מוהר"ם שבאולא לזה לענין דמלית הבית מעבנו הרא"ם בלל ק"ו סי' ו' תשובה למוהר"ם קרוב לזה יבו"ם ומן הדומה למר שבי מוהרא"ף ע"ו בס' ממיבה לחיים סי' ע' דל"ם ב"ל שלא מלא פנוע להגאון מר זקנינו זיע"ל כי אם מתשובת הרב בית דוד ח"מ סי ל"ן ואמל"ל עוד)

ואם כן ואם חסר אחת מד' התנאים האמורים הם ודאי לית דין לריך כושם שדונו בכל המתים ואין נגרע בלי שום ריח ספק וכל כי האי מילתא למדי משמאי הבל הוה עובדא והיו בו כל הד' התנאים הנו"ל בו בפרק לפום ריהטא בלאו למחלוקת הרמב"ם ופסק הש"ע והרמב"ן והטור ולזה נאמר דדוקא ואיב למנוע ממנו כבוד המתים דוקא ואיב הנשאר האבלים הקלובים יעשו הבל ז' ומים בכל חקותיו ובכל משפטיו והרחוקים מתעסקים בדבר הנוגע לבבודם אי מטעם שדברי הרמב"ם הם בספק נמור אם כוונתו לומר אין מתאבלין אלונו גם על הקרובים או אפשר על הרחוקים ובאשר האריכתי לעיל ואת שמית שהרי דאונו להשוט כם' בשמים דאם שנתפק בלשון הרמב"ם דאפשר הוא הלוי בדאין האבלים והרב המביא הודה לו ואפשר שגם מוהריב"ם הבו ס"ל שהרי כתב ויש אומרין דאין מיחין ביד הקרובי' מלהתאבל עליו (יעיש המב"ם על דברי מוהריב"ם הלבי בלאומרו אבי בודם להתאבל ולהתבבל מן המלאת בבר ודאו דברו לעיל) ועד היום לא ודענו מאן יש אומרים הללו שכל הראשונים והאחרוני' אשר בידונו לא ראונו שבתבו ענין זה (ויעיין בהקדמת בבדו של מוהריב"ם ל"ל בראש הספר הזה) ולבי אומר לי דהך יש אומרים הוא מתשובה זאת של בשמים ראם ושורשה הוא בארץ מצרים כי שם מלא הקונן מוהר"ו דמולוהנו ז"ל בנודע ליך שיהיה הרי דעת אחרת דהדבר מבור ביד האבלים וכ"ו ודאי שיך לדעת הרמב"ם דבפסק אין מתאבלין שלשו' מ"ם הרב חתם סופר ז"ל דאמרו הלבה בדברי המקל בבבודם של ישראל לא שמענו ודבר זה אין בענינוהן חזקנוהו למעבלה דאם בדברי' של טעם ובנז"ל. רבועות שם בידי שאלה אחת שבאת אלי מאלולת המערב ואחד מדיוני המערב השיב עליה דברים קצרים ומבלל דברו כתב לפרש הא דאמרו אין מתאבלין בפורים מד"ן שר"ל אין חייבים להתאבל ולהתיעבו לזה כתב וז"ל ממש ודעדיפא מהא דאיתי בימים קדמונים ז"ל באחד שנקיט טיבא בלבה ואבל ס"המ ומת ובמה בני אדם שאבלו בם המות ומתו. ועמדו עליו בשורה ודרשו עליו ונהנו הבלות קרוביו ונחמו אותם הרבנים ז"ל ואין מוחה בידם ובודאי לאו קעלי קני בהנמא הוו מ"ו דודאי הבינו בספרים ועשו חילוק זה עכ"ד אות באות ואתום עליה דור אלקיים מ"ן בעיר רבא"ט יע"א ואני בתשובתי האריכה עליה הבתי על קודקוד ראיה זו מאה עובלי בערלא מבמה עבמי קורלו ואחרון הבביר מה דמות ועדוך עני שהם

שהם מדמין אותו לפורים מד"ן (ר"ל על אותו נדון שהיינו אני יהם) לענין מאכל ע"ל שאם אנו מדמין אותו לפורים מד"ן א"כ איך אפשר לומר שתלוי בהלון הקרוכים כל חיובא דמיה עלייהו לאיזך ניסא לאכול ולשתו' ולשמוח ולא ע"ש האסף פה אכל עכ"פ נקוט מיהא דהעיר העיר כמו האיש המעלות לדוד נר"ו על רבני מערב אתרא דפסקי כמהן הקדוש ז"ל להתאבל על מע"ל ואין ספק שהוא מכל הטעמים האמורים:

סימן ט"ו

לפיטיליאנו

שלמי סיון הקרי"א כה סימן חכמת אדם **תאי"ר** פנינו לפרט קטן

להחכם המורה נרק אשר שם כמוהר"ר **דוד יעקב מארוני** נר"ו

מעין ונחל כמעין המתנבר ואולים ינבר כל הדבר הקשה קשת ישבר ויצן כעומק כעומקא של הלכה ויולא פרח דלית פורכא הצד השוה:

ראש כית לב מאריה דאתרא הוא הורה הוא הדרה ליהודים היתה אורה כהר ש"ע וכהר תורה ושבט בלדק דלים ומוכיח כמיסור לעמוו:

דין הוא הדר בקרם נהדר מעלת החכם הדיין כלי שהוא כלוין המעלות לדוד אביר יעקב ויהיה כעזרו עד כי יכת שולה וכא נוהלו להושיע כל עמו:

מקדם לענין משה משה כי ידבר שלוש נוסף ספיר יהלו' שלמים מרוכי' בעל מקת ה' כרכיבים אשר אם יוכל לוים למעוך כנחלים נטוו כגנות כגן רוה:

וצילה גם היא לחי"ו כערונת הבוסם ליפוש חיי שני ומכני כאחז כלבנון ישנא והעושר והכבוד ויהיו ויהיו תמיד הוד והדר תפוה בור"ה:

ידיד השקי ! לי הנפש גם לי לבבי ! מה אענה ומה אומר מה אדבר ומה אצדק ? כי עוני אגיד אדאג מחטאתי עין עכב"י נגדו תמיד אהם ! כי מגענו ה' מכבוד רוי השיב שלחי דבר מקבלה והולך כתבו הבהיר בשחקים חכו ממתקים מלא על כל גדותיו הלא הערות והחוקים:

וכשאני לעצמי עשיתי אזני כאלו אינה שומעת השבתי אחור ומיני כאשר חיוב מוטל כן הוא וכן אחיו וכן נירו · אפילו כמילו דעלמא כאשר ואמר מסל הדיוט הכחיבה חיבה והתשובה חובה הדברים ק"ו כאן כי"ת א"ל לומר ונקה ומצוה הבא לדרך אל תחמיצנה להא דתנו רבנן תנינא הכל ידוי לאמו לי ! ומיתי בקופתי הלא לאמונה ! עדות ה' נאמנה ! לא נבא לבי ולא רמו עיני ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות · וכ"ם כי לא במרד ולא במעל ולא מתוך עצלות אחרו פעמי קולמוסי לבא מפניך הידיד ! העבודה ! מעשה שהיה כך היה בכא אגרתו החמורה אך הייתי מוטל על ערש דוי בימי הפורים שביב ורמי אפורות דבאיב לי כאוכא אליבא ידידי הקרובה אל החלל ובקבלתי יסורים קשים לפוש חורפא ולפי קרח כמרתי לבל רוח עוניים עד כי בא מוער חג הפסח הקרוש ואחר החג תכף נזדרזתי לתת אגרתו בתקני לאמר הלבה והשובה אל תיסי תשובה נפתח ותת כל ונוכחת

אבל יום יום עבקי לבור בתכיפה אחת עושה חיבור ממשמשי' ובאים ונפל בעצומי חל כאים מה שלא דמיתי ולא עלתה על לבי על אחת מני אלף אלפים ולא כדרך נוזמא עד היום שבניתי מעבקי כמעט רגע אדעתא למיסק לחמי ויערבו להתעסק כדפוהות הולי תעלה ארוכה למחלתי ע"כ אמרתי ע"ש לעשות לה' קורס נסיעתי לעלת ידו חובתי מידי אבור ועקב גר"ו הכי אחי ! גופא דעובדא הכי הוה כלי שוס שינוי ותמורה כי אם קש"ט שנים עשר ותבקש לאמות"ו ואתה קדוש שלח תשלח להחיך לענין דל בבקר בבקר ה' ירפאני רפואה שלימה אמ"ן:

ואבא היום ט בענין להשיב מפני הכבוד · את שבע השבלי' הטובות משופות מרובבות שבעה שה עיני ה' המלאות רוח דעת ויראת ה' · כבוד מלכי רבנן חקור דבר מלתא דמסתבר אסהדנא עלי שמיה ואראע כי כיום הראות זה כתב ידו שמחתי שמחה גדולה ותעלוזה כליותי מחזות בנועם שפיקותיו כי נעמו ואקרא בקול גדול ברוך ה' אשר לא השבית גואל לפיטוליאנו נבר שלים בתורה ובירא את חנא ובתה בכל מה שלא ובתה עולם עור הממלכה (דומה לעיר פרוקלי יע"א) וה"ר ירבו כמותו כולא כמותו ונחת שולחנו מלא דשן עסיק באוריתא תדירא וקרנו בין הלבנעותיו כותב ומעלה על ספרו חידושי תורה וחידושי סופרים ועל מסענת הקנה מטהו יפרח והאור בקר יזרח אמ"ן:

זה יצא כראשונה שלת חכם בענין אלו היחידים

שדרים בכפרים בין האומות אלה מפה ואלה מפה ואין לחם מקום כשר אם מותר להוראת להם דין הנוגי' שפסק הרמב"ם והטור ומב"ו ובם' הקדר מי' ר"א הו לא כי ראה עינו מ"ם מוהר"ר אזולאי ז"ל בם' שורי כרבם מ"ם הרד"ק ז"ל שהעלה דהטבל בתוך נוגות כזאת עתיד ליתן את הדין כיצו"ם ומר באתריה אחותו אחילו להורות תשובה ליחיד לעשות מעשה · ובשאני לעצמי איני רואה שום פקפוק בדבר והנה אם באתי להאריך ולהשיב כפלפלת כל שהוא כדי להורות מעיקר הסוגיות וכמעט כל המפרשים הראשונים והאחרונים וכל הפוסקים אשר בית ישראל נכון עליהם איך דינא ותיב וספרין פתיחו לעבול לבתחילה בתוך נוגות כזאת שלא כדעת הראב"ד · הא ודאי אריכתא מגולתא ועד בשחק נאמן שלה ! ותלמודי הבובבים בסא תורתנו יתנו עדיהן ויגדלו דבאותם הימים בבוהו מבתב למ"ר תבא בשבדמה לי שחרתי לבריאותי המעט אם רב נכנסתי עמהם בענין זה לעומדו על בוריו ליום ולילה עד חצות ופלפלתי בו בכל הצורך מרוסק דסדרא לבדר הדברים והאמת האלה · ושוב תבא נפלתי עוד הפעם למשבב ולא נשאר לי מלחוא לימוד כי אם רשומות ורוש מולין. ועכשיו בחמת עריתא לי מולתא למבמר בעתיקי וסימניך טוגא וכר טוגא · אך זה אוכל לומר לו כי ברוא לי ! כי מי שעומד על בורין של רברים של כל המשניות דטהרות והסוגיאות דיבמות וחגיגה ובילה בעיניו ירא ולבבו יבין כמה קשים דברי הראב"ד שעליהם הוא סומך הרד"ק ז"ל לפרש נס דעת הרמב"ם שבחב ועשאו מקום כשר שר"ל כשר אלא לפסול את המקום אבל לעבול בתוכו לא וכיי להפיס דעתו אני אבוא מ"ם הגאון המפורסם העמוק והבקי בכל חדרי התורה כולה הוא הרב מרבבת המשנה השבנו ז"ל מ"ם בח"א ובח"ב ולקבר הדברים אני אבוא מ"ם בח"א תוך תבאי לבבה וז"ל ובכבר נשאלתי על בוצא בזה בבלי

שחיבורו

שחיכורו כקרקע אי מנהגו נקיבה אח"כ והשכתי דוסף
פסוט דמהני דמת"כ אי תלוש ולכסוף חיכרו כתלוש
דמי א"כ אין חילוק כין היכא דנקבו כתלוש או כמחובר
והנקב הוא עיקר ההכשר אלא כעונן קבעו בקרקע
מעוס נזירה שאם ירחו שטובלין ככלי נקוב כתלוש
ישבלו ככלי שאינו מנוקב וכיון שקבוע בקרקע שרי
ואפילו תימא דכמחובר דמי א"כ כלא"ה שרי לטבול
בו דעיקר ההכשר בקבועות אלא דנזרעון כלי מחובר
אטו תלוש משו"ה כעונן נקבו ותו דאין קי"ל כרבן
גמ' כ"כ רש"ל כתלוש דמי וכיון דמותר לנוקבו כעודו
בקרקע שרי לסיתמו אח"ך דכשעת נקיבה כטל תורת
כלי מעליו והסתימה אח"כ חשיב כלבוד שקבעו ולכסוף
חקקו ואין להאריך דזהו דין פסוט עכ"ד ז"ל ראה נס
ראה כמה רב גוברים ורב מוליה להתיר כשופי לטבול
כתוכו ואפילו נקבו אחר שחברו בקרקע כ"ש כנוקבו
קודם חיבורו דהא ודאי ליתא דין לריך ביאה ואעיקרא
מה לנו לאחר אחר שורשי דיעים אלו מאחר דאנו
רואים דעת הרא"ש והטור והרמב"ן והריטב"א ורבינו
ירוחם הובאו דברוסם כב"י וכבר"ם שכולם פה אחד
מתירים לטבול לכתחילה בתוך כלים אלו כשנוקבם
כש"ה לטבח · ומה גם אחרי פסק מרן הקדוש דקבלנו
הוראותיו כין להקל כין להחמיר (אם לא כמקום שפשט
המנהג להקל קודם שבאנו הראשונים הנ"ל בקדמתי ז"ל ומילתא דבדאי
דאא מלתא דלא שכיחא ולא ביאה עשות מנהג) כנודע ה"כ מי
יבא אחרי המלך אח אשר כבר עשאו ופשטו הוראותיו
אפילו בטל תורה ואלא בשעת הדחק כ"ש כנדון שלפנינו
דאיכא תרתי בדבנן (שריא מיס שאינם דמקרא אמר בתמנא
ראה איבא) ובשעת הדחק הנמור שאין אחריו כמוהו בהיות
ישראל יחיד כנגעים מבודד ומבודד בין הצמים ומים
אין לעשות אשה לבעלה דבנון דא ודאי אין מקום להחמיר
בשיש אופן ומכ"ש מרן מבולת הנהרות נפקא הסתא
ומה התם דבמעבר רוב גדולי ההוראה אוסרים לטבול
בנהרות עכ"ז כתב בתרומת הדשן ה"ד מר"ן כ"י יו"ד
סימן ר"ה שלא מיחו הקדמונים בדבר מעוס דחשו
לבמה עיורות שבתבורו שם הוהרים וכו' ואין ספק
בורם לחפור להם מקוואות ואי הוו אסרי להו לטבול
בנהרות אתו לזלזולי בטבילה לגמר ע"כ כנדון שלפנינו
דאדרבא רוב גדולי הפוסקים מתירים אינו דין שנתור
דבר מעשים זה הא ודאי כן הוא ואיך לא יהיה זה ?
והלא כל התלמוד והראשונים והאחרונים הם לועקים
לאמר כדאי הוא ר' כ' לסמוך עליו בשעת הדחק ·
ואפילו ביחיד נגד רבים כ"ש כנדון שלפנינו דהדבר
להפך ולא בדרך נוזמה וכאמור ומדובר וא"כ מי שם
פה לאדם להחמיר אבר לא כדת ? ועיין להרב פתר
יאחק כאות הכף כדאי ודאי לסמוכו ואני בעניותי בקול
הכלים אסר לי האדרבי לסעניתי לעיני השמש והורת
דדין זה הוא אפילו בכל תורה אם המועטים הם
מהבוסקים הגדולים והמבודדים ואין כאן מקום
להאריך זו בלבד אעיתמי מעין הברכה דאיה אחת
בקולה ומברעת והיה זאת שהרי עיניני הוראות גדול
כחו של מרן מוהר"ן קאדרו ז"ל ליסר ש"ע שלו ע"פי
תלת מרבוותא הרי"ף הרמב"ם והרא"ש ולפסוק נ"כ
אחרי מנו תלת נגד כל הפוסקים ואי מא"ה לא אריא ·
ודומע כמה אקבו כה אקהיתא הרבנים שבדורו ואשר
קמו אחריו ואשתפוך חמיתי על כולל זה לפסוק נגד
הרבים ובפרט בטל תורה ועכ"פ אין חזי מאי עמתא
דבר לפסוק בפשוטות כמר"ן ז"ל (ועיין להגאון חיים מלי בחלק

מ"כ ח"מ סימן ג' אות ט"ו וכסימן ד' אות כ' ואות י"ד מה שהאריך
בדבריו דברי אלהים חיים ועיין מה שהאריכתי אני הלל בפסק מקלי"ל)
מכלי פקפוק והלא דברים ק"ו אם בטל תורה ובלא
בשעת הדחק כך בדרבנן ובשעת הדחק לא"כ וזה
ברור ופשוט איך שיהיה בנדון שלפנינו אין לחוש כלל
ועיקר וכל כהאי מילתא לימדו מעמאו כי אין לך שעת
הדחק גדול מזה כי מה יעשה ישראל השם אחר
פרנסתו בדרך יוש כה ובדרך יוש כה ? האם נגזור על
הטבע או אם נתאכזר על אחינו כיה ישראל החרדים
אל דברו להחמיר עליהם במקום דלא אפשר בלאו
הכי ? הא ודאי לא יתכן דרך ה' ומי יגלה עפר מעיניך
הרב החסיד מוהר"י הירבאם ז"ל ? הובא"ר בתשובה
מוס רבים יו"ד סימן י"ו שבתב וז"ל הנה לחו ולמדו
ההתר כדי שלא יאמרו שכל הכליה החכמים להחמיר
עכ"ד ומינה יקים כל חכם לב המכיר האיתורופא
המנועות הזאת לפי העת והזמן ה' יחזירם ויחזירני
בתשובה שלמה כור"ח ודו כזה :

ואשימה עינו להשיב לו על שאלתו הב' אי
מצות יכוס קודמת אי מצות חליצה
קודמת וכ"ז בתב מה כי תלוה בהשלי דברבי רש"י
והתוס' והרי"ף והרמב"ם והרא"ש ומי יכוס דאשי
להכריע בין הרוס הגדולים אלא שהיה ובקנה קלת
ואינה בשמעת לו ויש לומ' לעמון קא מבוין אתי"ר בקולור
ואני אומר דלא נשאר הדבר לנו להכריע שבבר הדבר
מוכרע ועומד אי מצר שבמקום שבלשת הרועים
הרי"ף והרמב"ם והרא"ש קיימי כש' אחת אין מי
שיוכל לחלוק מפסק מר"ן ז"ל והולך · (אם לא בשבאר בתשבש
המנהג כמי שאמר לעיל ובמו שיבא ביד בב"ה) וזה דבר ודוע
לכל הבא אל האהל של תורה ואי מצר שבדבר הזה שאני
עסוקים בו רבו למעלה מחמשים פרקים ולא בדרך
נוזמא כולם נקבלו כהו לך בהרב בב"הג ובהרב יר אהרן
בסימנים הללו כיצויין בדבריהם בהורה שבולם הסכימו
דמצות יבום קודמת ואפילו לשם ממון ואפילו לשם מי
ואולא פשיטא דקדא יבמה ובא עליה מ"מ ואעתיק לו
ובבי הרב ולאחר קאדרו ז"ל דודו של מרן ז"ל הר' בתשו'
מרן הישנות דקנ"ה ע"ב שעל מ"ש הז"ל שהראשונים
מבוונים לשם מצוה כתב וז"ל אינו מבין אלו דורות
הראשונים מה היו ? שנ"ב דורות הראשונים אני רואה
בהם עע"ז מגלי עריות שיבבי דמים בל ומי הסופרים
והמלבים או רובם ריבא דמנבר כמו שבתבו הגבוהים
הראשונים והאחרונים והיה לדקתם של אלו והשעתם של
אלו אלא ודאי אין הפרש בל בך גדול ודי שנאמר
שהראשונים בולם מבוונים למצוה והאחרונים רובם למלו'
ומיעוטם לשם מוי ולא שהראשונים לריבים נמוריס
והאחרוני' רשעים נמוריו' דבל ישרט בחזקת בשרים הן בין
בדורות הראשונים בין בדורות האחרונים א"ר ינו"ם ·
ודבריו דברים המלוקרים והמתים ומקובלים על הבל
הישר הנעוב בנו ואחר בל האמת הבדור הזה אין ספק
דמצר הדין הפשוט מי"ק אפילו בב' נשים ואפילו בחרם
רבנו"ם שורחו לא החרים במקום מלוה · ומה בחו יפה
בראיתיה ובאשר הראיבו למעניתם דבני האחרונים
הלא בספרתם ויבר ה' נפוהם אמה ולוב ובבון עד בגאל
ישראל · הבל בנגד זה אין מי שיוכל להבחים דמדינת
הלועזים בבר פשט המנהג לחלון ולא ליבם (אם הד מב
הבתת אינו מתרלא ביבום) ולא שהדין בך אלא שהשעה
והמקום לריבים לבך (בדי ביבא) ומזה רבות השנים בבר
נתפשט המנהג לחלון דוקא ובדוב המקומות הללו אם

היבם

היכם יוצא מנקודת המרכז לשאול שאלות אשר לא כדת כדי לענות את היכמה. או כי קבר פתוח גרונו אם הכ הכסף והזהב כדי לחלוץ ולא יתרצה כפשרת דייני הזמן שיפשרו לפי מצב האשה ולפי מצב הנכסים והדומה לזה הא ודאי לפי מנהגם כופין אותו כשוטי' וכחרמות וגם מזה האריכו האחרונים וכפרע מוהר"מ מלובלין סי' מ"ל והרדב"ז בחדשות סי' ש"ט כתב דכופין לקיים מנהג המדינה אם אין דרך להטעותו ועיין בתשו' פחר יצחק הות חלוצה רכ"א מהספר ע"א שכתב שבתחי' יעשו דרך בקשה ופשרה כאיזה מתן כסתר וכו' וכו'. ואם ילך בחמת קרי וגו' יכופו אותו כהכרזתו מן קהל ה' וכו' וכו' יעו"ש והעתיק עוד תשו' זאת באותה תשו' האריכה כד' כ"ח ע"א ויעו"ש כל התשו' האריכה היא ותרוה למאוכ (אלא שיש לעמוד עליה כמ"ש שמרן מהרי' קקרו ז"ל בהגה כ' הבכרות אי מלות יכוס קודמת אי מח"ק ולא נשאו נפי להכריע עכ"ל ובמתי' מבכור הרב ז"ל לא דקדק בכל כוה שהרי כל ס' הקנה הוא הב"ש הוא מוסר על יסוד הי"ף והרמב"ם והרא"ש יקפי' מרי מנו תלת ובכו' ל כ"ש הלא דאיכא תלתא כחד קניא ודאי הכריע דמ"ק ולא כתב ס' ואת כתם כלומר זו הלכה ומ"ק כיש אומרים וכבר נידע דמתם ומח"ד ל"ל הלכה כמתם וכמרבא ומה שהביא הם אומרים שהוא סברא דלא כהלכתא כב"ש היינו לאיזה מקומות שמתבטל המנהג באותם ס' ר"ל אדי שלא יהיו ממנהגם ובמ"ש הבא יו"ד ס' רמ"ב ורמ"ב מפלגו בתשו' (אחרי ויכר עתה הסימן) אבל לא שלינו מכריע יותר כדור ופשוט ואפי' דבקי דבי רב ידעי לה במתי' מל"ה ל"ל) הנה נמצא מכל האמור דאפי' דמכר הדין הפשוט מי"ק כלי שוס ספק עכ"ו אם נתפשט המנהג לומר מח"ק ואינו מתרצה לחלוץ דינא יתוב לכופו בכל מין כפיה שבעולם לקיים המנהג ולדעתי טעם הרבני הוא באמת כי תלוא לפי שונוי טבע האדמות כלי ספק שהנה באדמות ישמעאל שנויי אותם האדמות נשאים נשים הרבה ומנרשים אותן כעבל ברחן קרוב לדינו ישראל הא ודאי דינא יתוב בקיום המצוה והוא מי"ק שהוא ד"ת שהתעלה ויכולין לכופה כמעט בשוטים אפילו בערבאותיהם לאמר לה עשי מה שדינו ישראל אומרים לך ולכאה שום חילול ה' בדבר כי גם בדומיהם אין הדבר רחוק אבל במדינות הלועזים אשר תחת אמונת הנוצרים שבדומיהם ענין היבום הוא בפוגע באשת אח וגם כי בשאלו ב' נשים לפי דעתם הוא קלקול קנין המדינו בנודע דקיים שונות הא ודאי במדינות האלה אם אין האשה מתרצית להתיבם ומעניזה פניה אין כידינו לכופה בשום אופן שבעולם כי הא ודאי יורב בעמים מלבד דאין נוקמין יד לדייני הזמן ע"ז (והיינו בכמה שאין מעשים היכים להבדלים כדלון שנהם אין בשיה בגד דתם ומנהגם) עוד כה שיהיה חילול ה' גדול בדבר וכיון שאין כידינו לכופה להתיבם בעל בדתה וגם השכל נוזר כן לפי העת והזמן ממילא הוקבע המנהג לחלוץ ולא ליבם בכל אופן שבעולם ואפי' בחור ואפי' בני גיל אחת כיון שאין רצונה היבום כופין אותו לחלוץ אחר שהשקדל הב"ד כל צרכו לפיוס הקרובים ובאמור (אם לא בהיה הענין בכלה בשיתו ענין המאוכת בשותם התשו' המוצאות בפתח לחתן עם בכתה עדותיו ודברים מבוררים שהיה הענין הזה בפ"ם נמוך יבוטלה ובכו' בדורות הללו בדיבה דבה לבוא ליבם בו בעון אם ולא מהמודלאין להבם מקרות הבוטלהלאין לבלה בחמה בדבריות שלמות בשות"ר ותחתה פיה ותאמר לא פעלתי אין אחי לבנו שם עלתה ביבמיו ולא כדיר הם ובלדות הללו מבוש דתה וגדולה לבפיק בדעת הני הבוטלה ולא מעבו הנה דבקרי מח"ק דאחי והבנו לתפוש בתיבלם בדעתם ובסברתם ולא יתחלל ש"ם בין האומות ולא בני עמיהו החכמים בעיניהם וה' הבוש ובכפ למקן תורתו) והוא הלמת והוא היוסר שבכל אלו הדברים וכוולא בהם דאיכה בלונתא דרבותא הם רבים ובכבדים אם מיעוט פוסקי נדולים אין לדיין אלא מקומו ושעתו ונדונו אשר לפניו

וכל מעשיו לש"ם ואל"כ בנדון שלפניו אם אחר השתדלו' הדיין בפיוס ובדברי כסף לפי דאות עיניו עכ"ז אינו מתרצה לחלוץ הא ודאי כופין אותו לחלוץ שבזה נוחנים מקום ויר שררות המדינה כמו ענין הנט מש"כ להפך והוא ברור ופשוט שהענין הוא לפי מנהג המקומות והאריכות עוד בזה הוא להב הרבה ויגיעת

בבר · ועיין תשב"ץ ח"ב סי' ק"ה וסי' ק"ף:

ועפ"י כל האמור בתפשטו גם קמטי השאלה הנ' בענין חובב חלי הנכסים משום תקנת הקהלות כמ"ש רמ"א והכ"ם שם והענין הכיון דאוברר הדבר דהמנהג דכופין לחלוץ א"כ הרי הוא ככל חלוצה דעצמה דבטלת כל כתובתה וכיון שלא הוברר לנו תקנה זאת אם קבלוה בטו המקומו' או לא א"כ בעל יד התקנה על התחתונה ואין לנו אלא לרצותו ברצי כסף לפי דאות עיני הדיין כי מטעם זה נתקנה תקנה זאת כמ"ש המ"ב והאחרונים וא"כ אין דלא הרוה לן אם במקומות האלו נתקנה תקנה זאת ואין שום מרבני הוטאלייה שמזכיריה תקנה זאת א"כ חזר הדין ככל חלוצה דעצמה במקום דליכא תקנה שהכל לפי דאות עיני הדיינו' והוא ברור ופשוט וכ"ש דהדבר במחלוקת שנוי כיון מיהרא"ו ומ"כ הו תקנה זאת הוא נם על הכתוב' עצמה או על שאר נכסי' וא"כ מכל הצדדי' יד בעל"ה על"ה ובפרט למה שהנו רואים לשון התקנה הובאה בתשו' מוהר"ם סי' ו' ד' וז"ל ואין לפחות ליבמה מנכסים שהכילה לו ויפטור את יבמתו כלי איחור וחימון עכ"ד ועם שום תקנה אחרת שם שנתחדשה ואיה לחלוק הכל כיעו"ש עכ"פ הלינו הכל הוא בספק נמור וכשום שנו תקנות המדינו אומרים אומר זה קבלו וזה לא קבלו ובאשר הארכתי בספרי הקטן מוקר לב ח"מ סימן י"ג ואכמ"ל:

באנו אל השאלה הד' כשהיבם תובע לחלוץ והיא רצונה ליאחר ענוגה אי דינה כמורדת לדעת הרמב"ם והטור הו לא מפני שאנו רואים שלא הזכירו בלשונם דדינה כמורדת ובמ"ש הב"ש גר"ו ולדעתי המעבר תמהני על הב"ש אם לריך שיאמרו אותו בפי' והלא הדבר הוא פוגיא ערוכה בפ' לע"פי דס"ד ע"א כותבין הגרת מדר על שמדת יבם יע"ם על הסוגיא ובמ"ש להר"ב ז"ל ובה"ה ובלח"מ ותם הבריס בפשוטים ובדוריס שהרי כל עיקר טעמא דטעים הרמב"ם הוא משום דלא יהבי אחריתי והוא הוא הטעם שעליו אמרו בתלמוד דכותבין הגרת מדר מפני דלא יהבי אחריתי ואף לבשיתעקם המתעקש בפי' הבלב' בכל אשר ועלה מוצנו כי ידעתי כי שערי דאות המה פתיחות ואינו יכול להאריך בפילפול הסוגיא הענוקה והרחבה בכל פיוטות חלקים להראות לעיני השמש דדינה מודדת נמורה עכ"פ הסבר פי המתעקש בתשובות תשב"ץ ח"נ סי' ק"ף שעל בדונו שהיה כיבמה שדינה לחלוץ ולא ליבם מפני פוסיל הנט הנמצא בנט הבעל שב"מ עי"ו כתב ז"ל ואם היה רוצה לעמוד בחלמוקה בשאר האלמנות אע"פי שהרמב"ם כתב בפ"ב מהל' יבום שאין שומעין לה והו ביבמה העומדת ליבום אבל זאת שאינה עומד' ליבם אין ליבם לבוא אותה לחליצ' כמו שנראה מלשונו (ר"ל שהרמב"ם כתב להריא והעשה הוא משום דלא יהבי אחריתי אבל בכאן בזה הדינה הליבה ליבום ויהבי לה אחריתי) יכן מוכח בפ' אע"פי וכן כתבו המפרשים שם וכיון שאינה מורדת מוטלת בתובתה ותעמוד ענוגה עכ"ד ל' מסיום הבריו אלו ובקח אחר מבם ואחר תם תשובתו

שהרי כתב על זו שבגרונו שאינה ראויה להתיכם כיון שאינה מורדת נוטלה בקובתה וקעמוד ענוגה דוק מינה הא לאתה שבש' הע"פי ופסקה הרמב"ם וכל הפוסקים שראויה להתיכם ואינה רולה לחלון הויא מורדת נמורה דבהתוא פחדא יתבי כל הנשים שבעולם ולא יהבי ליה אחריתי ואין לך מרד גדול מזה שבשיבת עבודה ישאר כעל זה מנ"ור והדברים נתברר בשמלה הודו לה':

ועל השאלה הה' על מי יפלו ההוצאות של חלוצה (אם למשדר לדעת הים מיתנים שהבית הבא ליקח שבר דלא כתב מר בהחלט לתשיר עם שאני לבלתי מן המתמדרין בדיון ה ובכל הזקנים עדים הייט ובכל הקהל עכ"ל בלא ביאתא לי לתשיר הדברים בהחלט שלא להוציא לשון בל הנשים) אם שאר הוצאות כחוזים ישמשים ושבר המבעל מהקהלה וכדומה · ודורי! מה אענה ומה אומר כי לפוס ריהטא יצאתי לחפשי על הספרים ולא מצאתי לפי שעה הרבה מבורר אבל ביכל לאומרו כמב"ם מנגו בזה האוכן השחא ומה בגנו שעל הבעל לתת שבר הגנו דהריובתב ונתן אמר רחמנא ועב"ז תקנו חכמים שהיא תפיע השבר משום תקנת ענוגות כמ"ש הפוסקים ועיין בתי בהוגה ח"ב בסדר הגט ה"ב ב"ש בחלוצה שעניה זאת קשורה עמו בבבלי הרזל ה"ב אין לך תקנת ענוגות גדול מזה · ולעולם ראוי בבל בתי דיוני שהחולצת מולצת והיא שלחה כל הסולחה והשבל גוזר בן שהרי אם היא מתפרשת ונותנת ליבש חלבה ודמה לפי הזות עיני הדין כדי שיחלון לה ולצאת מבבלי העיונין ב"ש שתפרע גם הולצת החלוצה והוא כדור:

ותשם בסוף שחי תשובות בסקירה אחת על שאלתו ששיח ושביעית אם חרם רגמ"ה נתפשט ואם היה עד אלף החמשי ותו לא ואמן ואומר אמת שבין הספרים לא נתפשטה כל עיקר באחד בתב מוהרלב"ח סימן ל"ו והרב"ז הובא בתשובות מוהר"י בירב סימן ס"ל ובחלת יעקב והוא האמת שאנחנו הספרדים נוהגים נשים על שנים ועל רבעי' אבל בדשות הא' יען מנהג הספרדים ליבבע בשעת מיזוגין שלא ליתא אשה אחרת עליה ולא לגרשה כי אם מדעתה ורלונה · כמלא דאי לאו משום שבועת הבקובה אנו מותרים ועומדים ליתא עד ד' נשים · אבל לדעתי כל זה לספרדים ושבי חוגרמה (ועיין פרק מעשה אדון ח"ב סי' ס"ו שבתב להדיא דבארי תיגרמה לא נתפשט חרם תמ"ה ישו"ם) אבל לגוגיים אשר תחת אמונת הנוצרים אינו מסתפק מאד ועל הרוב מתחי' האטלקים בולם השבנוים או קרוב להם כמו שנר' ממנהגם ותפלותיהם א"כ הספרדים שבאו בהן ניתנין להם חומרי מקום בלי ספק וא"כ לבל הפיא מידי ספק חרם רגמ"ה לא נפקי בל אלו ההרצות ואסורים ליתא ב' נשים בבל אופן שבעולם וממילא הופשט גם הם' הו' אם החרם הוא עד אלף החמשי או לעד ולעולם בהא ודאי תמהני עליה דמר שהרי ממקום שבא מלשון ההנהה נראה שהוא לעד ולעולם שהרי רמ"א בעל ההגה"ה היה בל"ט אחר אלף החמשי ובב"ז בסיק ותני דאין להניחו להשיאו אשה אם לא שיחלון משום חרם רגמ"ה הרי דמ"ל דעד זמנו היה חרם ולהלן דאי נא"ה למאי הלבתא קבעו בש"ע והוא ברור דהאשבנוים עד היום ומאחר בבלל הפסי ב' אחת ואוסשים לחרם רגמ"ה וכן עד היום בבל בתי דיוני אין אנו מניחין לשים אשבנזי ליתא ב' נשים בשום אופן ואפי' בשוטה ובבית אין אנו מתירין אלא בהתר מלא רבנים ובמי שהוזכר בבאר היטב א"הע סי' ובהיותי בעי"הק ורושלים תוב"ב נמנה בב"ד הגדול בעודנו בא מעשה לפניו בהשבנזי שהיה לו אשה שוטה ואני חד ממאה חתומים בהיתרו ואעיקרא בבר בתב מוהרש"ך ח"ב סי' ל"ו שאפי' לדברי האומרי' שחרם רגמ"ה אינו אלא עד סוף אלף החמשי מ"מ בוין שבבלו עליהם ועוד אח"ך הלבו אחריו יש לחוש עב"ד וא"ב לפי בל האמור ומדובר בל הלועזים בין ספרדים בין אשבנזים ודאי אין מניחין אותם ליתא ב' נשים ולא ליבש ליתא אם לא שיחלון בי הא ודאי ס' חרם להחמיר והא איקמוה ושפיר:

בל זה בתבתי בעטו"ו של נח"ך בי נח"ך ונח"ן אים אשר במוני עוימר בפ' הנשיעה ובאמת זו הלבה בת יומא וע"ב סלח בא אבבי מבקש על אזה דברים שפלטן הקולמוס שלא מדעת בעלי' ושו"ט דמר ושלוש תורתו ירוש ויגדל ממעל לחש"ב האפור בהות נח"ר גם נשאה ובנפש בענה דוה לבב שנעבדה לורתו מרוח סועה מלע"ר רבים ונכבדים עלו בי עלבים וגדולה שבבולם בי גרשוני היום מהשתתף בנחלת ה' עוד האלהים ורפלוש דדהבא ואל אלוה להשיב את שבותי אני ובתי על מבין הר ציון בית פלט"ו ה"ל בי"ן עו"ן:

הצעיר **ישראל משה חזן** ס"ט

פסק דומי זה שלחתיו לו"הק הגאון האמיתי הרב מו"ר דודי המלך **דוד חזן** הי"ו הב"ד ק"ק **אזמיר** יע"א (הוא הקדוש שעמד על בסא ההוראה בע"הק ודובלס ת"ו לראש וראשון לציון) והשיב לי בבתב פס"ד אריך על בל קון וקון ומרוב טירדת לומדי ועסקי הצבור נאבד ממני חבל על דאבדין:

סימן ט"ז

לאנקונא יע"א

אור שמוני לבדות יתר שאת **ויתר** עו לפ"ק:

שאלה אבומו רועה ישראל גדול ורב כמו שנאמר שמו בישראל הראשון לציון ורושלים תהלה ועמוד הגולה · יחד שבטי ישראל · הוא הקדוש מעלת תהלת הרב הגדול · מבטח עוז ומגדול · המופלא שבשהדרין מרן מלבא **משיח"א** נר"ו · והנה ה' נגב עליו לשמרו · והיה לדורו · למען יאריך ימים על ממלבתו הוא ובניו בקרב ישראל בור"ה:

את הראשון למ"ר שלמי חובה ושלמי נדב"ה · לתלפי רבבה · מספר בני ישראל · וסמובין עליהון זרוזין מקדומין תפלות ותחנונים לפני הקב"ה בשם בל ישראל · יתקיים רבוני מלבא ר"ב חיי"א אריב"א · ואל יחסר לעולם מלך ישראל · וזרעו לברבה בני המלובה · ועקרת הבית בבודה בית מלך יחד בלם יתברבו מפי עליון ה' מקור ישראל · ונם הוא יהיה עליבם סתרה · לנה וסוחרה · בר מינה דמ"ר ומנייתו בל חולי וכל מבה וכל המחלה שגם זה הוא רעיו"ן המול"ר לישראל · ויהי עתה לעולם עת דודים בהם ובמשנתה ושלומם וטובתם ושמח ישראל בור"ה:

הן בעודני עומד על המלפה אומר יום בנגר יום המלך יענני · אומר מה מלולה · אומר מה

מלולל

מלול · דרך הנוה כלב יש כמעבר מתחולל לאמר מתי תנחמני תיובתא דר"כ תיובתא תשבחתא ונחמתא תשמיעני ששון ושמחה · ותכבדני כשורות עוכות ונעימות מוגה וכיה אבא ומכל כ"כ הרמתה · אליהן תשכרא"ם כלוייתי ולבי · אליהן תענוגה גרו"ן · כי לולי אגרות שכתב ידיו חתני הו"ו לבני ביתו שתמה הרהיבוני · והמה ונחמוני לשמע אזן שלומה של מלכו' אנכי הוים אבדו עשתונותי מבדד מהומות מזימותי:

עתה בהתי כתכתב למ"ר לחלות פ"ק יהי כא חסדו ואמתו להודיעני דעתו דעת עליון בדבר הלכה למעשה הכא לידי · על אודות אשה עלובת רוח רבה כשנים אחווה ככבלי העינוגן כי תשנאתים ימים שנשתמר כעלה והלך לו לגניר רומה ולקול השמועה זה שנה חדשים · כי הנה הסתיו עבר נפנר הטמאה ההיא שם כרומה מחילי הקולירא · ע"י השתדלות נכרי אחר שכתב בערה לחפיריו שלשם · הגיעה ידה כתב עדות כתוב וחתום מהפיור הנו' ומקומון ג"כ כחותם של אביונו"ו מעיר ואומר · שבשבר מתוס אשר בידו כתוב לאמר שהמומר הנו' חלף הלך הנה כי כן מחלה הנו את יקר תפארת מנו"ר · נא ולמדנו רבונו הו סבר לה מר שום כשטר עדות זה כדי לשמוך להתיר ככבלי העינוגה הנזכרת רבה כשנים ורדופה להנשה כאות נפשה קב ותפלות אדם כנשים כי האמנם לפק"ל לא נופל שטר זה משטר הבעולה כעש"ג אשר עלוו רן הרב מהר"ר אלפ'אנדרי ז"ל כש' אליה רבה מ"ג שערות שלם הוא לעדות אשה כיע"ש מ"מ אחרי אשר לא שמך כהחלט הרב ז"ל להתיר בכרון שלו וגם לא אמרה רב למולתה אלא לחלק בין כתב שופט לכתב גוי מטעם פיסולו של זה לפי מה שהבין הוא ז"ל כדעת ה"ה אינו אלא שחשש שמא לא כתבו גוי לפ"ת והשאר לא כן ירמה לב הרב ז"ל בנד"ר שבעדות נמורה הנה בהו דברי הכומר הנו' כספר נכתבים · על כן צריך אני למורעי להעתיק הרב מנו"ר עינו כל ישראל לכל יפה תקלה מתחת ידו מ"ו ! להקל הו להחמיר שלא כדת והלאו פי קרתתי בעשר לשונות של תפלה ועכנו מהר קדשו מהרה בהחכה כי לדברו הוחלתי ושמ"ה !

וזה נוסח שטר שכתב הכהן הרשם

(ואת להודיע ששלום הוא כתכתב ולשון איטלקי והמשיב העתיקו על הק להקל למעיין וזה נוסחו)

העתק מהאוספירל הנעלה המתואר מהשלום של הנריס החולים כרומי

מעיר אני הח"מ כהן הרשם העומד על האוספירל הערהי שבספר המתים אשר בו כדף ה' סי' כ"ו נמצא בזה · **גוליילמו ג'וסיפי** מהנקונה מבן כ"ו שנה מהמכות אשר תחת גלחית ק' מאדרה מהמתים אשר הוא מקדש ישראלי אשר בשם ישראל ובנה אברהם לוחון בן דוד ואמו אגריקא שניהם אים ואשה עברים . (האיש הלזה) נכנס באוספירל הלזה כרבעי לחדש סיוומכרי אתתכ"ד ומת בחוק הכנסיה הקדשה ביום שלשה לחדש אתתכ"ד בשעה שביעית של קודש חלות היום מתיקון ומרולה מכל העינוגים הקדושים והווריים והכלעת הרקיק הדקיי והמשיחה הדתית שבזיכולה בתרייתא עם סיוע הבקשיי לעילוי הנשמה :

ניתן ברומי ביום ה' נוכימבריי אתתכ"ד

החתוס פייטרו קורגילו כהן הרשם

קורפו כ"ה טבת משנת ואני תמיד **איחל** והוספתי ע"כ תהלתך לפ"ק :

תשובה למי שהגדק מבשר ואומר בקהל קדושים ולאמונה מגן הוא לכל החוסי"ם · אמור לחכמה לאריה דבי עילאי מתיל בחוך לבאים הראלים ותרשיים · אם לבינה מר דיינא דנחית לעומקא דדינא בקא שבחכמים ודעת קדושים · אם ליראה הולך אחר המחמיר מורהו הוראה ובהתר ענוגות לא ירבה לו נשים · דין הוא הדר מע' הרב המובסק האמיתי דוד נעים · אביר הרועים · יועץ וחכם חדשים · אתה ה' תשמרהו · ובלגה רצון העטרהו · וזרעו כו למינהו כולם קדושים כיר"ה :

למי כל חמדת ישראל · למי זהב הא"ר"ם ורב שלום כנהר שאינו פוסק הוא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים כי אם לך קראתי לך תנאי לך ולך שלום לך ושלום לבית תורתך ויקבלם דוד לו ולזרעו אחריו נעיעות דומות לשרשים נסו"ה :

חאה נפשי אף רוחי! יורדע שער עמי וגם חתנא דבי נשיאה ממשפחת רם אורח טוב נטה לגון מן האנף ולפנים כבן בית ממש הוא ידע כי אחר שעברנו לרוח תכופות ורוח זלעפות עם החולי רע אשר חמק עבר בקרב מחננו בחדון אף שהיה בו סכנת כליון חרון רח"ל · יתירה עליו עול ליבורי שהוא עול כדול אשר לא דמיתיו ולא עלה על לבי הן כל אלה שאינו והטילוני על ערש דוי בחולייו חולי התעלפות הלב קרוב לך' יום רצופים וכמעט הייתי בכל רע ובין לילה היה שנוספו הדפיקות עד להפליה וכל עצמותי ואחזמו רעד ומשקל נופי אף בשרי כפור כאפר יפוד עד שהוכרחתי לצוות לביתי שכן דרך המומתין בחולאים פתאומיים כאלה רח"ל ואתן המלך נר"ו לימין מש"ה כותב ומעלה על ספר ככל היולא מפי מאימות מות ודמעות עיניו טיף טיף כנהר שאינו פיסק ולולי ה' שהיה לי שבדרך נס שלח ה' דברו וירפאני ושבת העבר ואאתי לברך ברכת הגומל ה' ירפאני רפואה שלמה בעבור שמו הגדול ובעבור זכות הבני' בני הילדי' רבים שלא הניעו לפרקן כן יאמר ה' כעל הרחמים למען רחמיו וחסדיו כיר"ה :

הגדתי היום דברים בכתבן בעבור תברכני בפשך נפש היפה בחפלותיו הזכות והברות בלות מאירות · בסוד קדושים ולמען אל יאמר אומו לדוק כי בתרשלתי בדבר מצוה בשדותא דהאי אתתא בדת הנשים · והיא מרת נפש אחוה בבבלי העינוגן המר והנמהר · ויטיבו אמות הסופים · והנם רועשים · וחובה על כל מורה ורקון להפנות אליה לבקש מנוח אשר ובב לה אלו הנשים · כאשר הורונו אבותינו רבותינו בהשפו רובם אל עמם לאמר · בחנו נעבור חלוטי"ם · ונחלץ חיים · ודעתי כי לא למודעי הוא לריך ומי כמוהו מורה לן בעומקא של הלבה מברים בתוך הקדשים · אבל ענותנותו וגדולה ההבתו · בחדא

בחדא נפקין · וכחדא שריין נפלאה אהכיחך לי מלהכת נפיס :

עתה ברוך ה' ! כי הבריקות לבקרים ולרגעים תבחנו · חוכה עלי להתעפל · להשיב על שאלת חכם הכל אל יקוה ממני אורך הוריעה כמדתי לכל רוח · כי כבר מלתי המורה · כי דעתי כל עמי והומה · דהנה ס' ה"ר שרשם לנו מנור נר"ו · ועליו מס תפק הו רמי כ"ד לגדולו הו לא · הספר הזה היו מנוי אצלי אבל אם ספרו שם כלי זיינו כאן ולא נפלאת הוא ולא רחוקה והעיקרא ענין שלפנינו הרח מיוס למעבלה למשכיל כי שורשו פתוח בתשו' הר"ן סימן ו' ה"ר מב"י ה"הע סי' י"ז או' מ"י על נדון אותו גוי שליח שהלך לעיר המומר שמת שם בחוסכו שהוא חי והאמרו לו שם הנוייס שמת וגם אלמנתו שנשאת לאחר אמרה לו שמת והלך הגוי השליח לנזכר העיר שיקבל העדויות בפניו והנזכר חקר והרם על מיתת המומר וקבל העדויות ממי שהיו בקבורתו וממי שקברוהו וכתב בספר וחתם בחותמו ונתן כיד הגוי השליח והשיב הר"ן ע"ז דבכל זה חוסם להחמיר ולא מצא לר התר בהומרו · כי אין ספק כי כל מה שהשיבו אותם האנשים בפני הנזכר הם מכוונים להעיד · וכן דברי אלמנתו שאמרה שמת בעלה וכו' וכו' · הדבר רחוק שהתחילה הגויה היא לומר לאיש אחר אשר לא הכירה מעולם שבעלה הא' מת אם לא שהוא שאל תחילה כי כן ענין השליחות וכל כה"ג לא הוו מסל"ת דכל ששיאלין לגוי אחד על פ' היכן הוא אין זה מסל"ת וכדאמרי' והא קאמרי אינה חברנו עכ"ד הגריבים לענין שלפנינו הנה לאמרנו מדברי הר"ן ז"ל תרתי תלת למדנו שרב' הר"ן ז"ל הוא מבורר דכל שאין הענין כמסל"ת נאה מתכוונו' להעיד בחוץ' אופן שיהיה ואפי' שיהיה לפני הסוף' שלהם לא מעלה ולא מוריד (ובוב בסוף הלאמר הא"ל לבהב בני דוד בלקון קו"ש סי' קכ"ב שכן הבאה מדברי) כי אינו אין לנו אלא גוי מסל"ת כעדות אשה והומדנות דלא משקרי ולא מקבלי שוחדא וכל הדברים המוכיחים דקושטא קאמר לא מצאתו אפי' לבדבושי בקו כל שמכוונים להעיד ודבר זה כבר אנו שומעים אותו מפי תלמידי תלמידו הוא התשב"ץ וכנו תמוהו הרשב"ם כמבואר התשב"ץ ח"א סי' ע"ח וכתבו' כנו סי' תקכ"ב ותקל"ב עי"ש וה"ר היר"א ח"א סי' י"ז ועיין או' סי' ס"ו וס"ח ודברים מתקבלים על לב אמנם הם דבאמת אין לך בעדות אשה אלא חידושו שהתירו גמל"ת שר"ל שהגוי מכוון להעיד וכל שמכוון להעיד הרי חזר לפיסולו דבר תורה גם כלא נעשה לחק לך ולבניך עד עולם ודאות התשב"ץ והרשב"ם כנו הם ראוות מופתיות תפוחי זהב כמשכיות וגם ראיות הר"ן מהתא דסו"ף יבמות והא קאמרי הוא חברנו הוא ראיה שאין אחריה אמו' ואין הפנאי מסכים לי עתה לעמוד ע"כ דברי האחרוני' בענינים כאלה והדומה להם כי אנו על ברכי תורתן של הראשוני' גולדנו ותלמידיהם אנו ומימיהם אנו שותין שנית למדנו מתוך דבריו דאפי' שאלת גוי מגוי לא הוי מסל"ת נגד דעת הת"ה סי' רל"ה שהביא מרן ז"ל שם לעיל מזה סמוך ונראה ויפה הוליד מרן ז"ל מחלוקת זה שבדי השליח שאל מאלמנה המומר ומפני זה לא הבשיבו מסל"ת והאמת אתו שכל דיוים הללו מקור אחד להם והוא · דאנו אין לנו כעדות אשה אלא חידושו והיינו מסל"ת וכל שמכוון להעיד מה לי שיהיה גוי דעלמא עם גוי אחר מה לי הסיפנו כל הארץ ומה לי שיהיו אומדנות מוכיחות לאלפים ולרבבות דלא מסקרי כל שכיון להעיד הרי הוא עדות גוי בכתובין ועדות הגוי הרי הוא כפיסולו ד"ת ולהו מסל"ת מקרי ולא דמי לענין ממון דהכשירו שטרות הגוים כעבד"ג דהתם כורעת הזמת תלוה מולתא והיינו הוא השליט לדון ע"פי אומדנותיו המוכיחו' והנלוי' ודומו' וכאשר יפה האריך הרחיב רבינו התשב"ץ ז"ל בכל אותם התשו' המסתעפות לסי' ע"ח הנז"ל ואתן בעניותין בס"הק מוקד לב מ"מ סימן ה' הארכנו כפרט זה לבדר הדק היטב שכל תשו' התשב"ץ הנז"ל הם קולת בקיים ולא בדרך נוזמא ולו היה רואה מוהרימ"ט כל האמור כפרשת מלך הוא התשב"ץ כפרט זה לא היה אומר מה שאמר על הריב"ם (עיין בבהב מ"מ מ"ה סי' ל הבהל' או' מ"ח) ובפרט בסה"ק כתר של רומי בפסק האם' החשודה ובפסק מאע"ל גם שם לא מצאתי עצמי מהרחיב הדיבור בתוך הספרים הגדול והטורא הזה כין המשפטים התוריים המרוגיים לבין החוקים האלדיים דבראשונים דכתיב כהו לדק לדק תרדוף ומאזני הלדק הזה ומשקלו אינו אלא השכל היסר הנעוב בנו או כמו שתאמר השקול הדעת המשפטי ולזה אומרן דעת הדיין הוא הראשון לבא כמשפט לא כן בחוקים האלדיים שהם לתעלה מן השכל א"כ חידוש הוא שחידשה תורה אל שבלנו הנשמיו בכל האיסוריים הבאים בתורה החוקים א"כ בהכרח אין לנו אלא מה שאסרה תורה לא להקל ולא להחמיר (ר"ל לא להחמיר כדבר אלא בכל הספק מן התורה או כמו שתאמר דלא אתחזק איסורא והדומה כי לקבר אינו לדיק ע"ב דוק היטב) וא"כ בעדות אשה כל שכיון להעיד הרי אינו מס"ת שבתורה התורה וא"כ מה בחינו יפה להכשיר פיסול ערו' אפי' הבריא לן ווקושטא קאמרי ? וכן כתב המאירי בחי' לוכמות ע"ד קכ"ה ע"כ וז"ל · הכל בגוי אם מתכוין להעיד הרי זה עדות ואין עדות לגוי עכ"ד עיש"כ וכ"כ הריטב"א בחי' לשם וז"ל · והסיקנא דגוי אם מתכוין להעיד אין עדותו קיימת וכ"ש אם מתכוון להתיר ואין סומכין אלא במסל"ת וגם זה אינו מדין עדות דגוי אינו כר עדות כלל אלא משום דקים לן דקושטא קאמר כיון שמסל"ת אומשים ענוגא הקלורכן :

אני מוכרח להאריך בכל זה להעיד אין כלימודים ולהכריח מדברי כל אלה הראשונים תרתי האחת שהפך מסל"ת הוא מתכוין להעיד ושאין הפרש בזה בין גוי פשוט לשיפט והדומה ואפי' דקי"ל דלא מקבלי שוחדא וכל הבריאים אמת ולדק עכ"ז כל שמכוון להעיד הרי זה עדות גמור ואין עדות לגוי הסניה דענין מסל"ת דכי התירו חכמים דשאני הינו משום שהענין מזדמן לפנינו כאלו הגן שהרי ממש כיון שהוא מסל"ת הרי הוא אינו מעיד ואנו השומעים אנו המעידים האמתיים לפי ראות עינינו ענן הענין כפל לפנינו כהזדמן ואלה כמתכוונים אבל כל שמכוון להעיד הרי הוא מזדמן לפנינו בתורת עדו' א"כ כל אומדנותינו הבאים אחר העדות הפסול הזה להשרו ולקיימו לא מצאתי אפי' לבדבושי בקו ולא בדרך נוזמא כי עדות גוי אפי' מהיותר חשיר שבהו"הע ודבכות הלפי אומדנו' הבאות אחרינו לעשות בלבנו דקושטא קאמר לא מעלין ולא מורידין דהתי' אוקה מקקה גוי' נזרה לפסול עדותם כאיסורי התורה שהם החוקים הישראלים ואין הפסול חוזר כשר בשום אופן והוא האמת והוא הלדק שתעלה:

ואל תשיבני מתשו' מ"כ ח"א סי' ה' ותשו' מוהר"ם מלובלין סי' ק"י על השאלה ההיא עצמה ויקשי'

ותשו' הרב פ"מ ח"א סי' נ"ן וצ"א וח"כ ס"א ושאר התשו' שרשם הרב יד"א מ"א סי' י"ז הנה כ"ז א"ו כ"מ דהמעמיק בדוכן בעיניו ידאה שעיקר האומדנות שנשתמשו מהם הוכם אלא להוציאו מכללו מכון להעיד שאפי' שדבריו של נוי היו ע"ו שאלה עכ"ז רבו האומדנו' לפי קנגון הנדונית עד שאזר כאלו היה מסל"ת ממש הלוגו לומר שנתכברו להם הדברים כ"כ עד שנראה בחוש הראות שלא כיון להעיד וכ"ש להתיר א"כ חזר היגו ככל מסל"ת וכבל חוקותיו אבל אם והיה כל הענין במכוון להעיד נמיר אפי' והיו אלף אומדנות מוכיחות דקושטא קאמר הא ודאי אין עדות לנוי ובאמור ומדובר ואפשר הייתי להאריך ולהלוך להם לאם בענין זה ולבדר דברים אלו מכל פוסק ופוסק שעל משקל זה ובדו כנוסם להקל אבל בכבר מלתי אמורה כי אני כותב בחות' על הנחלים מתם אמנם מובטחני בה' שמי שיבא אחרי ואמת הבנין הלזה בידו בעיניו ידאה ולבבו יכון כי אין לנו דרך אחרת בהבנת דבריהם ואם בשאלו אחד הו. שנים מהאחרונים (מה שלא אמאמין) שלא ובאונו דבריהם על משקל האמור אין אחריותם עלינו ומה שספק כאם חמתו רבינו הרדב"ז ז"ל בתשובות סימן תקכ"ו על מוהרא"י ויוכיח כי בנים דברי ואנו אין לנו אלא תורתן של ראשונים ומה אומדנות אמתיות לדקיות דקושטא קאמרי נוכר העיר והאלמנה וכל העדיות שנתקבלו בפני הנוכר ויתר מאותן שבאו בנדונו של הר"ן? כי בחמת ממנו תולאות חיים ובב"ו כיון שבינו להעיד הפך רבינו הר"ן ז"ל לתם עורף ולא פנים ודו בזה לפי שעה כי לבו בקרבו הוא אלא שר"ף כי הנה ראה בחוזה מן האחרונים שלא דקדקו היטיב בתורתו של רבינו הגדול הר"ן ז"ל ובחולוקו הנאמר שהוא תורת אלהים חיים וכל אחד מרבה אומדנותיו אחר הפיסול הנמור וה' אלהים ועזור לי לחזור ולשנות פ"ז בלי"ן כ-לומו וברלון כל ידאיו כיר"ה ולקמן בבר דברתי עוד מזה עיין קרוב לסוף התשו' :

שלישית למדנו מתורתו של הר"ן ז"ל דבל שאינו מכוון להעיד והוא מסל"ת נמור ושלא אפי' שלא בהו דבריו מפה לאזן כי אם מתוך דבריהם שבכתב לא מבקש מודי מסל"ת שהרי אנו רואים בנדונו כי הוא כתב ברות של הנוכר החלר ולא בא עליו כי אם מעשה דכל העדיות שקבל ויבר שהיו מכוונים להעיד ולמה לא הוסיף להכות באגרוף ולאסור באזנגס נדונגס מטעם שבתב הנוכר הוא כתב נוי ולא בעל פה והרב כנו דור פ'אלקון קו"ע סי' ל"א דקדק על הר"ן ז"ל דקדוק ויתר קל והוא למה לא נמנם הר"ן ז"ל דהרי הגוי השליח ע"י שאלת מי ששלחו שאל והוא משיב לשולחו דבר ע"י שאלתו ע"כ . ושפיר אמרתי דקדוק קל שהרי מי ששלחו לא שלחו בתורת שהוא מת כי אם ערמה היתה בהלו חי וא"כ הרי אין כאן שאלה . ולא דמי לאיה חברנו שבא בתלמוד דלשון איה חברנו בבר הוא מוכן בו לדדי הספק איה חברנו אם חי או מת אבל כאן שלחו אותו בחזקת חי נמור ובאלו כמו פתן חדש ואנשים אזנו אל לעצקת ריבה הוא לעבקת הענוגה ובבנין זה לא הוי שאה על ספק אם מת אם חי והוא ברור . וע"ז ומה עשה הר"ן ז"ל שלא נמנם מלד זה ויותר היה לו להרב בנו דור לדקדק למה לא נמנם מלד עדו' נוכר החלר שהיה בבתב והרב ב"ד נופיה לעיל סי' פ"ז פ"ח פ"ט נראה בתופס להחמיר בזה בדעת הרב המגיד ז"ל להחמיר אם הוא אפילו אם

הוא מסורר באופן מסל"ת משובח :

לא אבחד שנים שבשאלה הבאה לפני הר"ן ז"ל בתוב ב' פעמים שהיה בתב עדות מהנוכר של החלר שהרי בתוב בשאלה (מדפוס קרימונה אשר שלח לו מר גר"ו חבר זה אבל בבל בבל וכדפוס קושטא קדמון בתוב בו) ושב והבינא בידו בתב מהנוכר החלר מעיד לראובן הנו' שזה השליח הגיע אם וכי לא ויבל להשיב מענה ממי שנשתלח לו בי הוא מת ונם בסוף התשו' בתוב בב' הדפוסים עם בתב העדות שהבינא נמלא דהיה בתב עדו' מנוכר החלר ועכ"ז הר"ן ז"ל לא הזבר הבתב בתשו' ולא העלה אותו על דל שפתיו ומבינא בל מעשה הנוכר בקבלת העדיות ממה שהגיד השליח בעל פה וא"ב מזה ראמר דאמר דא"ר' ממה שלא העלה הר"ן ז"ל ענין הבתב על דל שפתיו בתשו' היא הראיה עצמה שהבתב אפי' היה בדרך מסל"ת נמור לא מהני כלום . וע"ז לא נטפל בי אם בדברי השליח שהיה בעל פה ובשא ונתן בהם להראות שלא היה הענין מסל"ת אבל בד דייקינן שפיר הא ודאי בורבא היא דאדרבא ממה שנשא ונתן בדברי השליח שהעיד שקבלת העדיות שקיבל נוכר החלר היו בולם מבוונים להעיד והשתדל בבל בוחו להבריח דבר זה ולברר לעינו השמש והיה הדרבא מבאן ראיה אלומתא שהיה ראוי לעשות עיקר מבתב הנוכר של החלר ולזה נתאמן ונתנבר בחבמה גדולה לדחותו בלאחר יד בחמת הבנין שבידו ועבש הדברים . דבינן דנוסח עדות נוכר החלר שבא בבתב בבר הוא מובא בשאלה וזה נוסחו . הגיע לבאן השליח ולא יוכל להשיב מענה ממי שנשתלח לו בי הוא מת . א"ב נמלא דהיה בתוב באופן מסורר במסל"ת בחמר ונעים שהרי לא שאלו לו בי אם שיודיע . אם השליח עתה שליחותו למסור הבתב בוד המומר בחושבו שהוא חי ולא הראו שעלה על דעתם אפי' אחד מינו אלף שמת בתוא היה מבדנו ובבנ"ל והנוכר השיב בבתב ודו בי הוא מת באופן בזה הוא מסל"ת נמור וא"ב דל מהב' בל דברי השליח בענין הלמנה וכל מה שאירע לו אם עם אנשי אותה העיר ובקיבו בידך בתב נוכר החלר בי הוא בתוב באופן מסל"ת וע"ז בחבמה יפה הר"ם דבינו הר"ן ז"ל לתקוע דמיונות באלו ומה סיף בלאחר יד ממש באומרו . אין ספק בי בל מה שהעידו אותם האנשים בפני הנוכר שנתבונו להעיד שהרי הנוכר שלח בערם וכו' וכו' בתו שאתם רואים מדברי השליח ע"ב . בלומר ודעתי דהבתב של נוכר החלר הוא בתוב באופן מסל"ת נחמד אבל שוא עמלו בונו בו בל שהשליח במסל"ת מבאר את הסתום בבתב הלזה ומגיד לנו איך אירע בל מעשה הבתב הבתוב לפנינו בי היה בולו עשוי ולוי באופן מבוונים להעיד א"ב תי לא מסנחינן במה שבתוב לפנינו בעדות הנוכר בי ולמר סתום אשר בו מן המפורש מפי השליח ואחר זה מי הוא זה אשר יתעקש לומר דלא העלהו על דל שפתיו אחר דאנו רואים דבל בנינו אינו אלא לדחות מעשה הבתב בחבמה עצומה ובסידור דבריו הנחמדים מזהב ומפז רב וכי עתה באנו לבית המדרש? האם לא ודעינו הו אם בם אבותינו לא ספרו לנו מעומק לשונות רבינו הר"ן ז"ל וסידור דבריו הנפלאים וחבמתו העצומה בי רבה היא? איך שיהיה זאת עולה מן המדב"ר בי תשו' הר"ן הלזו בדוזא קרי בחיל להשות מסל"ת בבתב במו בע"פ באין הפרש אפילו במלא נמלא ודעינו במה דדבנו של הר"ן ז"ל לחוש ולדקדק

ולהחמיר

ולהחתיר בכל מקו דאפשר כמו שכתב לו תלמידו הריב"ם בחסו' סי' שפ"ח שהוא היה מסתדל להתרמות אלו בזה ואחר זה מרשהוק בחסו' זקת בעינן כתב הגזבר הכא בשאלה ואדרבא השתדל לבוא בעקיפיס וכחכמה עצומה להורות בשמם בחלי השמים שכל הכתוב בו שירשו פתוח שהיה הכל במכוונים להעיד כאשר העיד השליח מכל זה כ"מ דהכל שוה אלו מסל"ת בכתב בבעל פה ולזה השתדל לברר שהכתב לא היה כי אם נוי מסל"ת מפי נוי מכוון להעיד וע"ז כבר ידוע דעת הר"ן ז"ל ה"ד לעיל מב"י ז"ל בעור ד' עמודים דלא מהני אפי' מן הסתם כמ"ש וז"ל ומ"מ משמע מדברי הר"ן ז"ל שהוא מצריך שיגיד הנוי הב' שגם הנוי הראשון היה מסל"ת שכתב וז"ל. ונוי מפי נוי ששמע הדברים נראים ומטים דכל שהוא אומר מסל"ת ששמע מפי נוי מסל"ת שפלוני מן הרי הוא כאשה מפי אשה ע"כ. וזה מן הסתם כ"ם הכא דבורר הר"ן ז"ל הנוים הראשונים שקיבל עדותם גזבר החלר היו מכוונים להעיד הא ודאי אפי' בכתב הגזבר הוא מסל"ת עכ"ז מנן שוא כל דהמקור משחת מלין נמצא מוס כמורד? ואה"ן אם לא היו דברי השליח הנוי לגלות מלפנינו הכתב ההוא דהיה נוי מסל"ת מפי נוי מכוון להעיד אה"ן דעם הכתב לבד היה מתירה לשוק כי בקמת סברא גדולה היא כמו שכתב רבינו הב"י ז"ל בכד"ה על דברי הרב המגיד הז"ל ודברי נאמנו מאד כמו שהאריך הריחיב הרב עה"ג סי' פ"ו דאה שם דבריו בתורה כי דברי אלהים חיים הם ולא שייך לומר הבו לה דלא להוסיף עלה כי בקמת ענין מסל"ת לאו מתורת עדות נגענו בו כי אין עדות לנוי כי אם שענין מסל"ת הוא בלילו אמן שהרי ממש ובאשר הארכנו לעיל מפי כל הראשונים וא"כ מהיכן נכנס ענין מפיהם ולא מפי כתבם הנאמר לענין עדות? והלא הכא לאו עדות היה אלא אמן שהרי ואם בשקום שום תורת עדות כמו ע"א ועבד ואשה שם בעינן מפיהם ולא מפי כתבם עכ"ז בעדות אשה הוחר מפי כתבם בעדות גמל"ת דאין כאן עדות כי אם אמן שהרי בחום הראות ולא שייך דין מפיהם ולא מפי כתבם אינו דין שנתיר בתבו יען דהעיקר הוא דאמן שהרי? ועוד דאיה לדבר ממאי דהחליטו מוה"ר מוהר"ם נהלנטי ז"ל בתשו' הובאה בס' דרכי נועם סי' ל' דק"ה ע"א דכיון שאינו בתורת עדות אינו בתורת מהאמי בחנם כיעוש"כ וא"כ מינה שאף אינו נאמר כיון שאינו בתורת עדות אינו בתורת מפיהם ולא מפי כתבם אפי' שהיה הדין נותן בשאר עדויות דע"א ועבד ואשה לדון דין מפיהם ולא מפי כתבם כ"ם דנם בהם בענונא הקלו וא"כ לא תהא בהנת בפוסקים בענין ענונא? הא ודאי לא יתכן דרך ה'? וכיון שהנענו לנקודה זאת א"כ מה לי בע"פ מה לי בכתב? כל דאמן שהרי דהכי הוה לפי משקל הענין הצודק המזדמן והנשמע לפנינו כמסל"ת נחמד ונעים ובאמת אשנה ואומר דברי אלהים חיים הם כי הם דברים מקובלים על השכל הישר הנטוע בנו ובפרט שכן הסכים נ"כ רבינו הגדול מוהר"י בירב בחשו' מוהר"ם אלשקאר סימן ס"ז. ועם שמוהר"ם אלשקאר שם הטיח דברים כלפי מוהר"י בירב ז"ל בזה בבר נראה בחום הראות שלא ירד לעומק חילוק זה והוא פלא אחרי שהוא ז"ל כתב בסי' כ"ה דט"ק ע"א דגמל"ת כיהושע ן' נון שויהו רבנן ומוכרח נ"כ דלא על נוף הנוי נאמר שחזר הוא הנוי נאמן בחותו דבר כיהושע ן' נון שהרי אין עדות לנוי דבר תורה והוא פסול מדינא ואין הפיסול חוזר להיות כשר אלא ודאי שר"ל דענין מסל"ת הוא כ"כ ברור לעינינו כאילו אמרו יהושע ן' נון וא"כ חזרנו לדמעיקרא מה לי הוא ומה לי כתבו ואה"ן אם יש להסתפק דבר מה בנוף הענות עד שאינו ברור לעינינו כאילו אנן שהרי יהיה בהיזה איפן שיהיה הא ודאי לא יקובל בראנן ואם יש לגמגם בו נגמגם. ואי לא לא. וענין זה יפול בכל האופנים שיזדמן ענין מסל"ת לפנינו כין שיהיה בע"פ כין שיהיה בכתב ונם אם הגמגום הלזה נולד מפני שהוא בכתב כי אלו היה בע"פ היה מתברר הדבר יותר א"כ גם זה מכלל הגמגומים כי הכתב גרם לנו שלא נתברר הדבר לעינינו כאלו אמרו יהושע ן' נון והיה טעמו נעים מספיק שע"י שבאו הדברים מתוך הכתב גרם שלא ברר הדברים כל צרכם והיא הגרמא עצמה שגרמה לנו להסתפק בדבר שמא נתכוון להעיד ובאלה רבות אבל אם כאו הדברים מכוונים הרק הוטב במסל"ת ג"ש בכל תיקוני רבנן מי זה אמר ותהי שנטה שבמנו לסבול החק הכתוב והחתום הלזה שיתחשב מוס מפני שבאו הדברים בכתב ולא בע"פ? זה לא חשב אנוש מלבני החיילים אשר להורה ובבר כתב מוהרלב"ח בתשו' דע"ד דבשדברי הרמב"ם ז"ל הם בס' החתום ולא נודע מקורם בתלמוד ישאלו בס' החתום ולא מענין ולא מורדין ובכל דברי אלה הם דברי עה"ג אלה שאנן בעניותין חזקתים ואמלתים בעור דאיות ובטוב טעם ודעת אלה שים להעיר על הרב עה"ג במה שמחתר לדרך דעת הריב"ם בזה ולמה לא יסתייע מחשו' הר"ן הנז"ל דבריוה קרי בחיל להתיר ע"י כתב אם הוא מסל"ת ובאמיר? ואם הר"ן ס"ל הכי ודאי שתלמידו הריב"ם הכי ס"ל דמה בחו יפה לחלוק? וב"ם דשפיר מוכח דהכי ס"ל וכמו שהכריח הבה"ג ז"ל שם ולקמן בע"ה בשנעמוד על נדון שלפנינו נבאר שבמעט רוב האחרונים מסכימים בזה ובמעט חזר הלבה רווחת להתיר בתב נמל"ת דלומי לומר שיתגלה ויתראה לעינינו השמש שהמחמירי' בכתב נוי לאו מנוס חק והבו לה דלא להוסיף עלה בדעת הלבוש והמ"מ נגעו בו אלא מטעם דבל חד בדידיה מהאחרונים לפי גדונו הכתב נוי שנזדמן לפנינו היה נורם להסתפק בנוף הענות דבר מה עד שהיה נראה בו ריח מכוון להעיד כמו שנתבאר:

ואהר שיאמנו מזה דלומי שהתברר לנו דעת הר"ן בס' דינים הללו הגלמדים מתשובת הרמה והנשאה הנז"ל שהם מכוונים בדבריו לאסור מה שראוי לאסור ולהתיר מה שראוי להתיר ושבמעט רוב מנין ורוב בנין מגדולי ישראל בבי סברא להו באין אומר השב. נחנו נעלה לטייל בגדון שלפנינו כדלומנו ונחלק בדומנו על שתי בקורות בדי שלא דין האשה הענונה הזאת לאורה מבלי שיובל להסתפק בדומה שום חופש סבר שבעולם בעזר מסדי אלהי המשפט והנקודה הראשונה נתאר אותה הנקודה התרוייח לו כמו שתאמר דאורייתא והנקודה הב' נקראה בשם הנקודה החלמודיית לו כמו שיאמר האומר דרבנן - הנקודה הא' היא תכלול בכל מה שבתוב בפנקס העיקרי שבאוספידא"ל אשר מסם לוקחו הדברים והועתקו אות באות ונתקיימו בחתי' בהן הראם עצמו שבאוספידא"ל שדבר זה האחרון הוא שתאמרנו בתאר הנקודה הב' וכמו שיבואו לקמן כיאור הדברים ונשים פנינו לדבר על הנקודה

הנקודה הא' ונאמר - דהנה אין מי שיוכל להכחיש דכל מה שכתוב בפנקס ההוא העיקרי אינמא"ל שם ער היום ועד ומית עולם הוא ענין מסל"ת גמור ושלם אשר לא נראה כמוהו בעולם שמיום שיצא מידי קולמוס מי שכתבו הענין הזה ונכתב בפנקס האוספירא"ל כאשר לפנינו בהעתקתו בכר ופיאת האשה הזאת מבכלי הענינו התוריו אפי' בקול בעלמא שבך בהוב בפנקס ההוא · ענן וכיצן כל מה שכתוב בפנקס העיקרי שבאוספירא"ל הוא מסל"ת גמור ושלם אם מטעם שלא היה ע"י שאלה אפי' נוי מנוי ואם מטעם דמיכר מקוף בהבו דיריה עכיר להגיר את כל הקורות במיתת המומר במה שנעשה לו כל היקומי דת הנוטרים לנוצרים בשעת מיתה וכיוצא מכל מה שהאריך כי ענין זה די והותר להחשיב מסל"ת אפי' היה ע"י שאלה כאשר האריך הרב דבר משה ח"א סימן י"ז והרב בית דוד א"ח הע' סימן י"ג ד"ר ה' י"ו ס"א אות קמ"ו על הוספת דברים שאינם שייכים לאותה שאלה עיש"כ כ"ש בגדון שלפנינו שהיה כלהי רוח שאלה בשוס אותן והוא כותב ומעלה על ספר מה שהחיוב מוטל עליו לכתיב מיתת המומר הזה בספרי מתים בכל אשר הוסת בחוקותיהם ולא שייך התפארות נ"כ מפני כל אותם הענינים הדתיים וכיוצא כמו שיעויין להרב יד"ה א"ח דפ"כ מאו' שנ"ו עד שס"ח והאריכות בזה להרבות בראיות אשר הנם בתוכים לפנינו אלף מיומנו הוא ונעת בשר והעתקת ספרים עלא צורך כי הענלפים יראו כי כל מה שנכתב בפנקס האוספירא"ל הלזה הוא כתב נוי מסל"ת אשר לא אורע כמוהו מיום היינו לנוי אחד בארץ ולא בדרך נוזמא שבו יתברר ויתלבנו לנו הדברים הדק היטב בשמו שביאותו ושבניותו ושם אביו ושם עירו וימי שני חייו וקבורתו והוספת דברים טובים ונכותים מגדלות מרקחים · וכל ההוספה הזאת שייכה להם ולא לנו כל עיקר כמו שהוא בפאת ענין הטיבול והמשיחה הדתיית שבזבולא בחרייקא והכלעת הרקיק הדתיי וכל הנכתב ונחתם בגוף העיקרי מכלי שום ריח שאלה לא מב"ע ולא מהב"ע ואם על כתב בזה יש מי שיוכל להסתפק עליו שאינו עשוי כאופן היותר משוכח שבדיני נמל"ת טוב לו א"ו וחלילה ! למחות מן הספר כל דיני נמל"ת הכתובים על לוחות העדות בחלפי אלפים מיני אופנים כולם כת' ונאמים בגרעין נגד גדון שלפנינו שהוא בחמת גדון נת"לא בחיר וזהיר בשמש בחלי שמים בתקופת תמוז ולא בדרך הפלגה · ולא מבעיא לסברת הרבני' והגדולים והעצומים בחכמה ובמנין בהר"ן והריב"ש ורבינו הגדול מוהר"י בירב ומרן בבר"ה וכן דעתו בס' הקצר למעמיק בסדר לשונו בשהביא דעת הרמב"ם (ועפ"ז בסוף הלמיד הלוקי בהרב בב יעקב ה"ד לקמן דבלל בדעת זה עם דעת מור"ם בהבהה ע"ש עלא לבי בה") שלדעת כולם כתב זה שבפנקס הלזה הוא כתב נמל"ת בהם ומחקבל דלית בר נגר דיבל למסרי ביה ברגא אלא אפי' לדעת הרב המגיד בבוונת הרמב"ם שהוליד לנו חי' זה גדון שלפנינו שאני דמלבד שהעיקרא יש לבעל הדין לחלוק ולומר . מהיכן נכנס ה"ה ז"ל לחולק להלכה ולמעשה אחר שלא ביאר דבר זה אלא כמפרש בעלמא ומי אמר לן שאם היה בא מעשה לידו שעב"ז היה אוסר האשה ומניחה בבבלי הענינו מפני ביאורו זה בבוונת הרמב"ם ? ואלא דינא יתיב וספרין פתיחו בי הוא מדרבי ההוראה דלא שנקינן מה שבתבו הגדולים בחכמה ובמנין להלבה ולתעשה מפני פי' אחד מפרש אפי' שהיה מגדולי

גדולים כ"ש דסר"ן וה"ה כי הדיי ניהו והראשון פיסק לענין מעשה בכתב נוי ולא מלא יצלא כי אם מפני שהיו מבוטים להעיד ושלא היה מסל"ת כל עיקר והכ' מפרש דברי הרמב"ם לפי מראה פשטו הדברים מבלי ההשקפה והלחילה התיריית אשר בלחן בהנה הפוסק בכתבו פסק דינו בהחר ענוותת ובעין מוה"לב"ח דר"ד ע"ד ותשו' בהמן שמואל סי' ס"ט ותשו' דבר משה ח"ג סי' ס"ו ותרוה למאוזך ומלבד כל זה מי אמר לן דבוונת הרב המגיד ז"ל לאסור בתב נוי אינו אלא בענין בתב נוי שנמצא בך דרך מקרה כמו דין דקה משתעי ביה מלאו בתיב ומפני האופן הלזה יש לנשתפק בו שמא בוונן להעיד ומי לנו גדול מתנא דדין בעל מש"ל ה"ד הרב בני דוד פ'אלקון ז"ל סוף סימן פ"ט דס"ל דמפני חששת מבוון להעיד נגע בה ה"ה ז"ל לפרש בן בדעת הרמב"ם ז"ל ? ומי שיתקדק בכל דברי האחרונים בעיונו ודאה ולבבו יבין דאין בהם במעט גם אחד דלקח פי' הרב המגיד ז"ל בהלבה' בלא טעמ'(חתן מהלבות יבמה מ"ב ובמו שיבא) ובולם יסבו בלבתם לתת טעם בעיקר לסברת ה"ה ז"ל הלזו מפני שם להסתפק בנוף העדות דבר מה עד שאינו ברור לעינינו בלולו אמרו יהושע ן' נון :

הנה הרב בני דוד שם מחלק בין שטר דמבוון להעיד לפנקס הו בתב מיוחד בלוח לישראל שאין לחוש בתם למבוון להעיד ומהיבן ולא החילוק הזה אם דבר ה"ה הוא בהלבתא בלא טעמא ? והרב א"ר הלאפנדרי ז"ל בקו"ע דקב"ו ע"א ובתשו' סי' נ' ה"ד הי"א ח"א דס"ט ע"ד או' מ' · אומר דבבתב יש להסתפק בו אם הוא מסל"ת דבמה יבחן ? א"ד בי אין הספר מצוי הלבי בבמו שקדם ואין ספק שבוונת דבריו היה · בבתב שאולם הנוי לישראל להוריע מיתת פלוני דבר' בלולו מבוון להעיד דאלו היה בע"פ בדוב דבריו הנשמעים מפה לאזן חייבו מבחיבים אם מבוון להעיד אם לאו דמינה הבב אורחין למרבו שאם היה הבתב בלופן מסל"ת נמור בגון דלא בתב הנוי אל הישראל דבר זה בי אם מילתא אנב אורחים ובוולא דומה לב"ד והרבה בוולא בזה אם ורחי לרגעים הבחנו אם הוא מסל"ת אם לאו וזה בדור בבוונת דבריו שאין האותיות מתבימות לפני יהיה היך שיהיה הרי נם הרב א"ר ז"ל ס"ל בפשיטות דסברת ה"ה בנוייה היא דוקא בטעם מספיק שמא ע"י בתב לא יתברר המסל"ת הנמור והשלם הצריך לנו בהתר ענוותת ולא שם"ל לה"ה דאפי' הבתב הוא מסל"ת בבל תנאיו דעב"ז פינול הוא לא ודאה מפני הבו לה דלא לחוסיף עלה הל תרי קולי במ"ם הרב הלבוש ז"ל (עם בל בקחותו ובומק עיונו בספרי הדינים בעיון ישר למבין ובנבל בו) חלילה ! לא תהיה בזאת בלב רחב בפתחו של אולם ברבינו ה"ה מבר טוב להמעיין הנפלא הוא רבינו הר"ן ז"ל הינורד חדרי בטני הענינים עד שרשי שרשם גם הרב הפסקן החריף והעצום הרב עדות ביעקב ז"ל אשר נלחם עם הרב מרן המבי"ב ז"ל בזרועו הנטויה (עיין בספרו ספר ע"ה וע"ב ק"ב ובתרלה אות לב הרב אביו יעקב מבעות בתלמוד ובסברה ישרה ובתרלה פלאות) הנה גם הוא ז"ל גם הרב מר אביו שם בפי' ו"ג בולם מפרשים דברי ה"ה ז"ל בטעם מספיק הנז"ל שמא לא יהיה מסל"ת בבל חוקותיו במו שיעויין בדבריהם באורך ולא בהלבתא בלא טעמא · והרב עה"ג ז"ל בבר בתבנו שהוא הראשון היולא לקראת נשק לנדל ולחזק היסוד האמיתי הלזה ועם

שבפו"ר

שכסו"ל כתב כי לא מפני שאנו מרמין נעשה מעשה אין ראיה מזה שכן דרך כל הפוסקים כשם להם ראיות אחרות יפות וברורות ויותר מספיקות לסמוך עליהן פסק דינם שמשחרלים ליפות דברייהם בדבריהם כיוצא באלו כדי לחזק פסק דינם ויותר אכל לא מן השם הוא שנשליך שבלנו לגאיבור כי העיני' ניתנו לפני' ולא לאחור כמו שכתב רבינו הרמב"ם כמורה ונם לנו לב להבריע כשהשעה צריכה לכך והדין מצד עצמו הוא דין אמת ומה יועיענו החיבוכים להחמיר שמתחבבים בהם איזה אחרונים וכפרט כהתר ענגונות? נם הרב בנשת יחזקאל סי' ע' הוא בכלל בכלל זה ממש שאחר שברונו היו בו ראיות אחרות עשה זאת טעלה בהשתמשו מסו"ד הענה"ב המו' שחשש להחמיר נם בלא טעם ורוח אלא שאינו שוה לו מה שצריך לדעת זאת ס' מוהריב"ל ח"א סוף סי' כ' בשומרו אחר סי' ה' וכ"כ מוהריב"ל וכו' ומ"כ בנלוון הספר מכתיבתי וח"י כתוב וז"ל - מעולם הסבים מוהריב"ל על פי' ה"ה אלא אדרבא כתב והוא סבור כלומר ולים לא ס"ל המשי"ח ס"ט עב"ד ועכשיו אני רואה שיש בדברי טעם כשר ולירא האריכות אינו מבאר דברי יותר נם הרב שב יעקב א"הע סי' יו"ד דכ"ת די להון המרי דילנא הוא בהמשך כל הפוסקים הנדולים כי מוסכם הוא על היסוד הזה ונם מרן ומור"ם ז"ל בהנה"ה מבלים כיוצאיין בדבריו בשורך ואין לתמוה עליו כי אם שחלריף דעת הריב"ם ז"ל לדע' ה"ה בכיאו' הלכות והח"מ שהוא משו' הכו לה דלא להוסיף עלה נם כלי טעם ואם הריב"ם נשתמש בכלל זה לאו חק' מקק שלא טעמ' רבה יהיב למילתיה בסוף דבריו לומר - שאין הנכרי בקי להבור אם בחירו הנוי הוא מסל"ת או מבוון להעיר מה שאין שום טעם לחלק בין בחב נוי מסל"ת לבעל פה דלית להסתפוקי בוה בשום לופן ואם יפול הלופן. לופן בחב משובח במסל"ת אוך ואמר הריב"ם הבו לה דלא להוסיף עלה אחר שאין טעם מספיק לחלק ביניהם? וכמו שבבר בלל הדברים האלה בהכפי נפשיהו ולאות מתוך האם מפי אריה הענה"ב ולאנו נשתמש מהם לאתמוהי על הרב שב יעקב ז"ל בלירוף הנם דעת רבו של הריב"ם הוא הר"ן ז"ל מבלל המתירים ועלתה יפה יפה הסערותינו הנם הריב"ם נרור הבקרים כלי ספק יהיה איך שיהיה נם הרב שב יעקב עם שבי' בסו"ר חובך להחמיר הוא כלי מסנן ומשענה ושיש סברא מחודשת כמו שיראה הרואה בדבריו ונם היה לו בנדונו הרבה דברים אחרים לסמוך הדינו עליהם ועיין דרכי נועם ה"ד היל"ה ח"א רע"ד ע"ב סוף הלת קמ"א ודון מינה כי כן רגילי הפוסקים ושוב אחו"ר ראיתי להרשב"ם סימן רס"ד ויש מ"ח ע"א:

המורם מכל האמור הוא - דהוכרר בשמש בתלי השמים דלדעת רוב האחרונים בס' ה"ה ז"ל הס"ל כתב נוי מסל"ת מבקה מהני נמל"ת אינו אלבתא בלא טעמא אלא טעמו כטעם לבד השתן והוא שמא ע"י הכתב לא יתברר כל צרכי הענין הסוא עד שיחזור בלונו אבן שהרי בדבר ושומעים מפי יהושע ן' נון שדבר זה הוא יסוד דין נמל"ת בשאין זולתו ואחר שכן נדון שלפנינו אינו צריך עוד אריכות דברים כי ה"ה ז"ל ידענה אמן בכל בחו כי הכתב העיקרי הנכתב בפנקס האוספורד"ל (אבל מאמנו הבשתיק בין הראשם ובתב ובתם ובתן ביד הבני הבלה בבלבלה) הכתב הראשון העיקרי אלא הוא כתב מסל"ת בשר ומבושר עשוי ולוי בלחמת ויבר שלא נראה כמוהו כעולם ומשעה שנכתב ונחתם בפנקס העיקרי אלא ויצא הקול כעולם שכך כתוב בפנקס הבית הראשה זאת ויצאת מבכלי הענינו התוריו אליבא דבולהו תנאי ואמוראי דבל קול שהוא במילתא דעבידא לאנגלויי אינו קול הבראה בשום אופן דלא חיישינן לשקר כל עיקר שהרי הפנקס פתוח לבאוכר האוספורד"ל וכל הרוצה לעטול דברים בכתבן ובא ויטול ועיין יד"א ח"ה דמ"ח ע"א או' קע"ז וקע"ח ומה שהורה הוא ז"ל להרב בנסת יחזקאל בשתבות ותעול עי"ש ואין לך מילתא דעבידא לאנגלויי נדול מזה כמו שיעיין להרב יד"א ח"ה פ"ז ואילך ועיין לו עוד בח"ב די"ד אות ק"ב דמשם תוכיח דבדין שלפנינו הוא מילתא דעבידא לאנגלויי נמור ושלם שלא קם כמוהו ונם התשב"ץ ח"א כתב באמצע תשו' סי' ס"ו דיליעא מילתא ברוכתיה דהיא לא זייפתיה ודון הוטב בכל הענינים הללו כי לקבר אני צריך וא"כ בקול מסוכת בזה דעבידא לאנגלויי דיליע מילתא בריכתיה דבן כתוב בפנקס האוספורד"ל הא ודאי מיוס שיצא לאור העולם הקול הזה איתרע חזקת אמת אים מעל האמה הזאת ואבר כל זבר לה'וב"ם אם דרך מקרה והודמן היה נמצא הענתק הפנקס העיקרי הללו שנפל מהמעתיקו דודאי הייתו רבים דין מלאו בתוב המוכה בס"ם ובפוסקי' לפי דעת כל אני רבותי' הנו"ל שהרי הנה בתו' לפנינו בהופן מסל"ת נחמד ונעים עד שאין מי שיוכל להסתתק בו כל עיקר שמלבר שנבריס דברי אמת שידאו מת ברומי בשאר בתוב שם בבתב הנמצא הללו דבא קושטא דמילתא שאין הענין רומה למי שיצא לדרבו ונתעלם ואפשר לא מת והלך לקצוי ארץ זה נודע שהיה ברומי ומשעה שנכנס לשם רומה לתוה מבמר בנודע דאין מניחים אותו לצאת אם לא בחלפי עבוכים וקשורים בנודע אצלי דבר ברור זה ואם היה מיסב היו בותבים אותו בנזיעה רומאנה שיצאת יום יום והדברים ברוכים ומי שיעמוד בדברי הרב ה"ר בתשו' סי' נ' בשה שהבית הרב יד"א ח"ה דע"ב או' פ"ה בענינו ראיה דאחר בירור דבר זה שכן ענין המומרים הנכנסים לרומי שהוא יותר מצתיבת המנהל שב' ריב ז"ל בענינו ראיה ממש שאם בשאר מת נמצא בתוב הבתב הנו' ובוודאי הא ודאי בשו שבבר אמרתו איתרע חזקת אמת אים מעל האמה הזאת ביעות' דלא תיסיף קום בשום אופן שבעולם ואין מזה הלופן הנמצא בתיב הוא אופן מסל"ת שים בו בל סעיפי סעיפים שנבריס לרון מסל"ת בכל פינות אלקי אלקיו עד שה"ה ז"ל ובילורו ענינו בכל בחם אמן שהוא בלולו הוה הנוי עומד לפנינו ומסיק בל דברים הרבים בתומו וביושרו מבלי שום ריח ספק ואפשר עדיפא לן דבעתרו לפני יהודים ופיו ודבר אם בל המאורע אפשרים לאים שמא לחשו בלוזיו סדרי הדיוס והתוקים הישראלים הללו בלשר חשש הר"ן ז"ל על השלוח הנוי הבא בתשו' הרמה הבל בנמצא בתוב בדרך מקרה בבל נדון שלפנינו הא ודאי הוותר מסל"ת משובח שיוכל להות בעולם שנם חשש הסוקה זאת לוכל ולו ודאי אפי' בלא קיום היינו מתירי' אותה לוכלה - ומאי דמספקה ליה להרב בני דוד ז"ל בקו"ע סי' פ"ח בדעת הרמב"ן והרשב"א פשיט' לי נם בדעת ה"ה ז"ל ובעם הריבריס דאחר דבל הפוסקים האחרונים מבינים"ם ומערבי"ם לדעת הרמב"ן והרשב"א וכן דעת התשב"ץ בהרבה מתשו' ומבלים (עיין ח"ג סי' יו"ד ובל"ב וס"ו ומעוד אחרות בלא בקבלו בקו' בר

בשרי

(כבבדי דקשן היקר לב לאבא מר"ר בנם בהרבתי לאמעתי בכרבא זה)
ויתר מהאחרונים דבולטי ס"ל דכיון דקיום שטרות
דרבנן בענונה הקלו וכאשר הבוא הוד"ה ח"מ ד"ע
ע"ה אר' מ"ר עו"ס מונה אתה דן ק"ו דכ"ס כנמצא
בחוב בתב גמל"ה בחופן מבוכם דלית ביה לספוקי כל
עיקר הדאי אינו צריך קיום שהרי אתה דן הק"ו של
הרב ע"הנ בכל בתך עד להפליה בחופן זה אם כנמצא
בתב ושרבל דאינו מתירין אותה מתורת עדות ובתורת
עדות קי"ל מפיהם ולא מפי בתבם וגם אם נתיר מפי
בתבם עכ"פ צריך להתקיים בי הדין נותן בי אפי' קיום
ב"ד צריך קיום מדינה וכמו שהאריך התשב"ץ בכל
אותה תשו' ועכ"ז התירו בענונה מפי בתבם ומבלי
קיום בנמצא בתב נוי בחופן מבל"ת משובח ומפואר
דאין הנו מתירין את האשה מתורת עדות דאין עדות
לנוי בי אם מתורת דאין שהרי דקושטא הבי הוה
עובדא מפני שהאיפן שנזדמן לפנינו הבתב המבל"ת
הלזה היא חופן ופה אף נעיס דלא שייך לחוש בו לא
משום מבוין להעיד וב"ס בבבין להתיר בשום ריח
אבל שבעולם ואחר בל זה אינו דין שלא נצריבהו קיום
בל עיבר? ובר דיבתא ספיר המירה התבים! עוביב
תרחוגה בי הגדבת קיום בבעבע אין לו על מה לחול
ובבעבע לבתיית יחשב דממה בבשך אם בחופן הבתב
הלזה היא חופן שים לחוש לזיף ה"ב הרי לפניך
חבשת מבוין להעיד דמתבה מידי מבל"ת והרי הוא
בחדש הבשבר דמי שייב ב"ס דבבין להעיד וא"ב וכל
פיתה בבורה מעבעת רבא דאורייתא והוא דאין עדות
לנוי בבין דבבר חבשת לבבוין להעיד וא"ב עדיפא
חבשה זאת מעבין קיום שטרות דרבנן שאתה מחבר
אחריו ואם האופן הבתוב לפניך הוא מחוקן ומקובל
של מבל"ת נבון ויבר והמיתי מבלי שיהיה בו ריח בבבן
בבל חלבי חלבוו בבי שהוא בחמת נדון שלפנינו
מהעבמים האמורים שאין לורך לבופלם ה"ב ב"ם
שהוא בישה ובלימה להבריבו קיום דבבל מנוף העבין
עבלמו שאתה דן עבלו ב"אלף מינו בולות ולדעתי דבר זה
אינו לבבך דאיות בשום אופן בי מתבומו הוא מיבבע
דאם בתת להתיר בדעת בל הבי דבוותא דס"ל
דבתב נוי בתוב בחופן מבל"ת הרי הוא בבע"פ
אין נבדע"ב הרי נמצא שבבר אתה מידה בבוך ולהבך
שבבדון שלפניך ליבא למיתב לשום חבש מבוין להעיד
(שבבר לאתנו בבה בשמים שהבך מבל"ת הוא מבוין להעיד ולהבך
בהבך) ואם נמרת לדונו דאינו מבוין להעיד מפני
האופן המאושר שנזדמן לפניך א"ב ב"ם שלא בשאר
מבוש לחבשת זיוף שאתה מבריך עבלו קיום דאא בתא
תלוי והוא בדיר בשמש:

ונהליצתי בבל זה להראות לבל בהי עולם בי
אשה ואת מבעה שנחקק בפנבס
האוספירא"ל בל הוברון עדות הנו' המשובח והמפואר
בבר ולאת אשה זאת מהבקורה הא' היא הבקורה
התוריתא הו בבו שתאמר מחוקת אשת איש דאורייתא
מבל וכל עד שאינו בריך עוד לתרבות דברים ודאות
בי הוא להב הרבה ובנועם בשר וכפרע באים בנוע
ומוכח שהיים ומעונה בבוני היים בי המדלתי את דשני
גם לשונו ואפסו בחותי לדלב בחיל בארנוו ספרים
לחבש חיבים מחיבים בראשר היתה באמנה בימי מרפי
מקדמוני ועם שאינו היים ן' מ"ה שנה הרינו בבן מאה
לחנעה ה' ודאה בעינינו למענן רחמיו וחסדיו בי"א .
ומעתה נהדר הנבון הל הבקורה הב' התלמודיות הו

בתמר דרבנן והיא מה שהבהן הראש ע"י שאלת נוי
אחר באחרן ההיא העתיק בל הנמצא בתוב בפנבס
העיבדי ובתב בבתב ואחתם ונמר ונתן לוד הנוי
המשחדל ואם לא בבבם בחלוקת הר"ן והבעת"ה
בשאלה נוי מנוי אפי' שהאחרונים נגדו אחר הבעת"ה
בנורע הא ודאי אינו מבל"ת דהא אתיא בשאלה או
הנבהה לבעלה והוא מבוין להעיד נמור ושלם ועב"ז
איתתא דא שריא אליבא דב"ע שהרי הבעתה הלזה
הבעשה ונבמר מיד הבהן הראש אינו בא להעיד
עדותו מעיבדא ובראשו' ב"ה מעתיק ומקיים בבתובתו
ואח"י ובותמו מה שבבר נמצא בתוב בפנבס בבמל"ת
נמור ועיבר הענין הלזה בבר נפל בבמל"ת והוא
בבוס בפנבס האוספירא"ל אחוס בבולבותיו והאשה
הזאת מבוירם לזה בבר ילאת מחוקת אשת איש
דאורייתא אלא שאנו מלריבים לדבר הזה איש ויתר
מבפיק בדי לצאת מבל מין ספק דרבנן והדומה ובא
הבהן אשר לו מפתחות הפנימיות והעבר מטובו
והעתיק הבתב וקיים בל הנמצא בתוב בספר לנלויי
מלבא ולבדורה מדי דהיה עובדא לפי תומם של
דבריה ה"ב אופן בזה אינו אלא היבפת חיזוק ובירור
מדרבנן לקיים הדבר הבתוב בספר ולנליתו לעיני
הבמם והיה בבל קיום שטרות דרבנן דהלריבו קיום
לבירורן של דבריה ולבער בל מין ריח ספק שיובל
להיות בבעולם ואם הבעת"ה סי' רל"ט והחב"ם ח"ב
סי' מ"ט והנאמן שמואל סי' ב"ה בתבו דבין שלאת
מאיסור א"א דאורייתא (בהומדית לבד) אם בשאת ע"י
נוי מבוין להעיד מעיבדא ובראשונה לא אלא ואם
בתמת בהבו האחרונים מה שבתבו עלינם עיין יד"ה
מ"ח דפ"ח ע"ד הו' שב"נ עב"ת בספק מבל"ת במילי
דרבנן פשוט הוא דיש לתלל לבחלבה בינו"ם ממקום
שבאנו (ע"ש יד"ה דמ"ד בל"ד אות דפ"ב מה שהביא מהם מהפנ"ל דק
מ"ח סי' ו' ומהרימ"ל סי' ל"ו והוא ב"ב שיך לבדון זה ודוק) ב"ם בנמין
שלפנינו דאשה זאת בבר ילאת מאיסור א"א דאורייתא
ומאיסור עיבדי דרבנן ובזמר אלא דאינו הומרים
דבשאלה באיסור דרבנן על ענין הקיום שאנו דנין עליו
(שהוא העתק בילא מיד הבהן הנלרי בבת ובחת') שהוא בלתת
ענין חילוני מדרבנן וכיון שהבעינו לבקורה זאת יש לאל
ידינו לערך בל הומדנות שבעולם לומר דקושטא קאמר
וקושטא בתב ואתם הבהן הנלרי הלזה אפי' דהוא ע"י
שאלה מיבראל נמיר (ב"ש דלא הוה ב"ה ע"י שאלת נוי דבמתלוק
שני) כיון דאין בדבריו ר"ל בבעבינו עבדו של עדות
ב"א בעתבו וקיומו אות בחות ואי לא ובאופן בזה בל
הרבנים המנגדים להתיר באומדנות דנבריה דבדי
אמת בעדות נוי מבוין לבעיד בידאי ויהיו לאחריה
בידינו ווודו לנו סלה בין דאין זה נופו של עדות ב"א
קיומו וקיומו הוא מדרבנן בבל קלות התלמוד והרב
נתבה בבסף סי' ט' דש"ן ע"א אחר דתמה על תשו'
בעת"ה ומיר"ם בהנהה בבל אשר אשר שפך בלם
ממתו הדרב"ז סי' תקב"ו סיים וכתב וז"ל וכי באומדנות
תלוי מלתא? בסלמא אם האיסור דרבנן ויחא ובו'
עש"ב נמצא דבאיסורא דרבנן ויחא לדון באומדנות
אפי' בשאינו מבל"ת ב"ם בבאן שאינו מעיד בי אם
מעתיק ומקיים בל הנמצא בתוב בספר דורהי הרשות
בידינו לטויל הרוכות וקלרות בפרדס האומדנו' ולהחזיק
קיומו של הבהן הנלרי הלזה בבל האומדנות מובחות
שיעלו בידינו לבדר דקושטא בהב ואתם . זה ולא
דאשונה דממרולת העתק הלזה ולורתו ותבניתו ביבר

הוא אלינו האיכרופיים שהם דברים מועתקים מנוף הפנקס הגדול כמנהג כל העתקות הנהונות והמורגלו בכל האכרופה הזאת כאין נגרע ואיך א"כ תחיים לזיוף וקרוב לזה כתב הרב פ"מ ח"ג סו' סי' ד"ן לענין כתב אמה של הנערה שכיון שמתרוצת הכתב מוכר האמת אין לריך קיום דון מינה לגדון שלפנינו שאפילו שהוא כתב נוי עכ"פ מרוצת הדברים ואופן ההעתקה המדוקדקת כמנהג הן הן המעידים לפנינו כי ברורים וקיימים הם כלי מסם זיוף וזה אפי' שנמצא כך כ"ש שהיה ע"י שאלה מעיר אחרת וכל התשו' דלענין קיום הוי מקיים גמור כמ"ש הרב עכ"ו סי' י"ג ה"ד היד"א ח"א ד"ע ע"כ אור' מ"ז ואין הפרש כזה כין גוי לישראל דאנן על אומרנות המיתות הדברים קיימינן כסברת הנפשין וזאת היא אומרנא חשובה דוקא הוא מהכהן הזה המעתיק הדברים הכתובים על הלוחות לפי תומם וא"כ חשיב לפניך כאילו הם כ' גויים כשאלה ואחר מסל"ת אה' הגוי השיאל שבמקום האשה להכהן הראשם שבאוספידא"ל והב' הכהן הזה הנשאל והוא שומע ורואה מהגוי השליחי המסל"ת הוא הפנקס וכל דאתקבר דהראשון מסל"ת אין לך דבר חשוב חומינו כגודע מהשו' הר"ן הביאה הב"י ז"ל ודוק כי יש הפרש אבל בגדון הקיום קיימינן ועוד אין לך מילתא דעבירה לאגלויי גדולה מזאת כל דאינו אלא העתק וקיום אל הכתוב בפנקס העיקרי ולמחר ולבו לבוין הדברים והנה אינם ונמצא שקרן וכדי כזיון והרי אפי' כשהזכיר ממון בדבריו שהוא פיסול נמור דאפי' בהנאה כל דהו בפליגן להו כמו שהאריך מוה"ר מוה"ם נלאמנטו ז"ל בתשי' הובאה בס' דרכי נועם דק"ה ע"א עכ"ו כיון דהוא מילתא דעבירה לאגלויי שאומר שמר הראש כדי שיקבריה על זה הבשורו הרב סס חיי סימן כ"ב והסכים עמו מוהר"ם חיים בבדון ויהן שאין לבהן הנוליי שום הנאת ממון והוא מילתא דעבירה לאגלויי בשאב"ב ליבא למיחש לזיופא ? ועוד שאם יתפרסם הדבר אל המוסל מאלו הזיופים ודאי יהיה בחיקת בבנה הבהן המעתיק הלזה שהרי נודע ממאמר האפיפיור ונזרתו החוקיות היא הנקראת **בוליא פאפאלי** על כל מי שנרשם תחר זוקה

לאחת המומר בכל אופן שבעולם כין ע"י ב"ע כין ע"י אין כ"ע קנסות אחת ותשב דבר המבהיל את הרעיון והרב הנטפל בתתרה קנסו בניו אחריו וכו' וכו' כ"מ לא ואכה ולא ישמע והקהלה קונסין אותה בחלף כפולות זהב ואני ראיתים ועמדתי על אלה הדקדוקים וכטעמים אלא שאינו זוכר עתה הסי' וכל סידור דברים אבל יבקש אחריה מקהלתי עכ"פ עש"ו שאלה גרידא קול הרבה ובעבר הדברים · שענין השאלה הוא סימן שנתנו הבמים בשאלו מהבבקים אם מכוין להעיד אם לאו כמו ענין הבוגדקות ע"ז אם אמרו דאם קדמה שאלה הוכרח הדבר דכיון להעיד וכל זה בשהעדות הנמ"ת הוא שקול אם כיון אם לאו ע"ז תבוא השאלה הקודמת לעדות ויתבדר הסבר · אבל אם הנע עצמך שהעדות עצמו קודה בגרון מבמה דברים המלוכרים לגו וכמה אומדנות שאינו מכוין להעיד וכ"ש להחיר בשום אופן שבעולם אין בת בשאלה הקודמת להבחים את המוחש מה שעינינו רואות ואזנינו שומעו' דברים אמתיים ומוכיחים נמורים שאין כוונתו להעיד דענין השאלה המבדרת שמכוין להעיד הוא כמו שבבר אמרנו שהענין שקול לפנינו ע"ז בימן נתנו חבמים

מהבהן הראש שאוספיד"ל בדיינו שהוא העתיק בהעתק מקויים מהפנקס הגדול אשר באוצר הלשבה ואחר כל זה יאמרו לא ודאי ה' ! מה יהיה המשפט החדון על הבהן הנלרי הלזה ? הא ודאי אין מי שוכל להבחים שאם לא יהיה אחת דהו להמית עכ"פ ולא דבר מלבו' והחקיר' להבינסו בכיפה בסאב"טו אופיל יו אבר מבתיו ינורו אלים בנורב · ועד נלא הבהן הזה לא ירהה אור והבל בדיבא ובדיינא שבאמת בבמה רעות גדולות גרם שזיף ושקר והשחית והחעיב גם ברוביהם גם ברוינו וגרם קלקול דתיי גם להם גם לנו אשר אנו מבקופפים בכלם בקיום דתנו בגודע · וחרבן עולם אל העניה הזאת אשת המומר על לא חמס בכפיה עד להפליה ולרעתי אומרנא זאת היא גדולה ותקיפה מאומדנות הרב גו"ר פ"ג סימן ג' ה"ד היד"ה ח"א דע"ג ע"ד אור' הב"ח בשאומרו · שאם יתפרסם הדבר אל המוסל ויעלול עליו כי הוא הרגו עי"ש שהתם הוא ספק גמור העלולה ואפשר לא יתפחד ממנה הגוי כיון שבאמת ידיו אמונה ולא נגואלו בדם ואמת יש לה רגליים ואינו מתפקר מספק זה שמא יעלול · לא כן בגדון שלפנינו שיהיה נמצא הבהן הזה בנגב הנמצא בבמתרת מאין המלט כי פעל ועשה השחתה בפועל נגלה שלא היתה במוה בעולם ואם מפני שהיה מבריז הגוי ואומר · הרגו לפלוני לא נקרא מבוין להעיד דלא מעייל נפשיה לאבדוזי בשקרא כמ"ש העדות ביהוסף ח"ב סימן ב"ה ב"ש וק"ו בבתיבתו ותתימתו אשר לא קמתה לעולם ועד ותהיה נבבה מפניהם בסבנה גדולה וכמז"ל סורחו הוא יותר גדול ונפלא מהבדוזה כמ"ש רז"ל שטר קלא אית ליה וזה השטר שולא מתחת יד הבהן לא לבר דאית ליה קלא וגדול בחו יותר מהבדוזה אחת בעלמא בפה ובשפתים אלא דנתן חרב חדה ביר אחרים להבדית מאדון ובדו אויף זיוף כגון דת גמורי דלא מבויל בפשוה לאבדוזי ולאחתומי בשקרא ·

ואמינא לא מסתפינא (אם יבטחו עמו ב' גדולי הדור) שע"פי אומדנא גדולה אמתני ותקיפה הזאת אם יהרע בדורות הבאים שבהן נגרו נתן עדות בזה בכתב מעוקרא ובראשונה (ר"ל בלשון בנו מדין שלבנינו שקול הדבה בהלה השתה ויקיים אל הבנקים העיקרי שאינו העיקרי הוא מבלת גלא יבמ"ל) אפילו שיבול בשאלה ששאל ישראל גמור מהבהן ונתב ותתם ונתן זכרון עדות כל המאורע כמו גדון שלפנינו בכל נכרים דבדי אמת הנו"ל אין נגרע אחר מהם (יבבתיבתו ותתי' דוקא ולא בשב) דודאי הדין נותן להתיר אשה מבבלי הענינו מהאומדנא הגדולה הזאת שהרי אם באמת מבוין להעיד גמור היה בסול ולית לה בים תיקון עכ"פ ע"ז שאלה גרידא קול הרבה ובעבר הדברים · שענין השאלה הוא סימן שנתנו הבמים בשאלו מהבבקים אם מכוין להעיד אם לאו כמו ענין הבוגדקות ע"ז אם אמרו דאם קדמה שאלה הוכרח הדבר דכיון להעיד וכל זה בשהעדות הנמ"ת הוא שקול אם כיון אם לאו ע"ז תבוא השאלה הקודמת לעדות ויתבדר הסבר · אבל אם הנע עצמך שהעדות עצמו קודה בגרון מבמה דברים המלוכרים לגו וכמה אומדנות שאינו מכוין להעיד וכ"ש להחיר בשום אופן שבעולם אין בת בשאלה הקודמת להבחים את המוחש מה שעינינו רואות ואזנינו שומעו' דברים אמתיים ומוכיחים נמורים שאין כוונתו להעיד דענין השאלה המבדרת שמכוין להעיד הוא כמו שבבר אמרנו שהענין שקול לפנינו ע"ז בימן נתנו חבמים

והיה

כפטרה אשת המומר מהזוקה המרה הזאתהלכה והיתה לאיש אחר ואח"כ ובוקש הדבר למלבו' וימצא כי עמדה ונשאת בהבדת המלבות אפיפיוריות ובעבן הפה ובקלת דתה בדיינים ובראשי הקהלה איך פטרתוה בנגד מאמר ונזרת האפיפיור יר"ה ? ובהבדת גם הסיבהלו עצמם בראמרם אין נבוה אי כי אם מה ודאי זכרון עדות

והיא השאלה לכל אם העדות הוא מוכרע מאליו ומעצמו ע"פי ידיעתנו האמיתית דאינו מכוין להעיד אין כח בשאלה הקודמת להפיך כאומר חוקס ולהסיר מעל העדות הנאמר הנשמע לאזנינו לריקו ותכניתו ותוקמו חוקס אמת אשר עליו וכלל הדברים האלה כבר אמרנוס למעלה דאם כשהסכרת חייבנו לעמוד על אשי' מוהר"מ מלובלין ומשאת כנימין שהתירו באומדנות מוכיחות ע"י שאלה וכאן הרחבתי הדברים ביותר יען מלאתי עצמי מחוייב לברר דבר זה יען שהאומדנא שאנו כה היא אומדנא אמתנו ותקיפא עד להפליא שיש כה כח לעמוד בהכלי מלבי רבנן ולהחזיר כמלכות האפיפיוריות יר"ה עדות כהן נגרי על אופן האמור אפי' ע"י שאלה ואפי' הוא עיקרו של עדות מהטעמים האמורים כי באמת ע"פי שיעור ותוקף האומדנא האמתי' הלזו אינו הוא המעיד כי אם אנן שהדי באופן היותר מועיל ומספיק ואינו עושה לנו עדותו כ"א גילוי מילתא בעלמא דאחר שבירר הדברי' איך מת המומר הנו בעצמינו העדים הנאמנים לאחיר האשה מבלי העיגון ביודעינו ומבירינו כמה תקיף וחזק ונפלא ואדיר ענין כזה במלכות הזאת ואמרתי לעולם כתיב מאמר מוסגר בבאיכתו ואח"ו דוקא ולא כע"פ יען האומדנא הזאת לא התחזק כאה כי אם בשהבאן הנגרי זה וכתוב ידו וחתם על החתום בכתי' ותת"ו ממש בכל תיקונו הב"ו הנכתבים ונחתמים מיד כל אדם בערבאותיהם והדומה להם כי הא לאו הכי הוינו נתפס כפוס אופן ואז פרחו כאוויר כל האומדניות הנו"ל ויותר מהמה כי בלתי המדינות דברים בעצמא דלא כהיבן ולא קיימין אפי' בפני עדים לא ערוין ולא קיימין ודין ב"י דאינו יכול לטענון פרעתי דקי"ל עכשיו מכח פסק הש"ע מ"מ סי' ס"ה ועיין ע"ז כי בערי אדום הכתיבה והחתי' עיקר גדול בדיניהם אפילו לחייב דאפי' למלך וענין הערבי והקאמבייאלי ודומה בהם חיות האיכרופה הדוכלת

הזאת ויכוח ודי בזה ואל תאמר שאם יתקום ויכתוב הרי מכוין להעיד נמוד לפיך ובפרט שעל הרוב בוחבים בלבן Attesto io sottoscritto ר"ל מעיד אני הח"מ. זה אינו דאחר שבבר נפל העדות מפיו בכל הדברי' הכתובי' על הליחו' הכאי' בשאלה עכ"פ בשמעו הישראלי העדות מפיו כבר זאת האשה ולאת מבלי העיגון וכשהשאלהו שיבא על החתום כדי להחזיק האומדנא הגדולה הזאת אשר עליה אנו דנים מעשה המילתא הנו"ל בענין זה אין בו עיקר עדות כ"א חיזוקו וקיומו לדרי דרין בנין דא ודאי מוהר נמוד דבבר האשה הזאת ולאת מבלי העיגון האורוי לכל הפחות ואם אתה"ך ובאין להעיד מה שהיה שבבר היה ועי"ז יש לנו דבר כעיד מפרי לעטרו בלא דאיות תלמודיות פסקניות אמתניות מלד עלמא והמדקדק בסוגיות אינה חברנו וכבל מה שהאריכו בו הראשונים והאחרונים ובמחלוקת הירושלמי אינהו מכוין להעיד ובמה חילוקי הדברים הבאים בספרי הפוסקים להלעיס ולרבבות בעיגון ודאם כי דאינו הדבר להומרו לא לבר אלא לחוקו ולאמתו ובפרט אים על העדה כמני"ר נר"ו זה חלק טוב אולן לסתוך עליו שענפיו ושרשיו מרובים בכל מלכות האפיפיוריות יר"ה אי קורה ואי חבמה דבטלי מיהה בעיגונא לו דאינו והנון להתטפל ולבקש מנוח אשר יעב לאשר ולקיים חילוק זה ולהקיפו כדאינות ימי כמוהו מורה ורחון מכוין הלבה לתלמיה ועליך המנוה רוקא דוקא ואני דליתי לו חספא ומר כאתריה כירחא חטאו וחכמתו ישכח מדנגיתא ועוד דאינות וסיוע לדברי הראשונים והאחרונים ומעיד אנו עלי שמים ואדון שאין הפנאי מסכים לי לנאת חוץ ממרכז הכונה כי יאריך הענין ויש לי ד' פסקים להשיב והרבעתם נקבלו וכאו בחיותי מוטל על עדים דוי ואחר העמל ואינוצה והטרחה הגדולה שהיה לי בחולי רע להפ"ן. וא"א לומר ונקה ע"כ זאת היתה הלכה כת יומה ולא כד"ג כאשר יעיר אתנו נר"ו. ואחרי היות כן אוכבה אובל לטייל הרוכות וקלרות כפרט זה שהוא חוץ מהכונה? אבל מבטחי כה' ובמי שעומד על דברי אלה כשעת מעשה שלא ומיך על דברי אלה אם לא יחזק ויאמלם בסמוכים דרבנן. ואסיה נפשי שימלאה כי ידרשם ובפרט כי עיקר החילוק הלזה אשר יצא מכון אלבעוניתי כתת ההפרש הגדול הזה בין שאלה למכוון להעיד נמור הוא מוכרע מתבו' כל הגדולים הנו"ל שהתירו באומדנות ע"י שאלה דאין לאו חילוק זה אין אנו מוצאים ידינו ורגלינו בבית המדרש להבין דבריהם בעיקר הדין. ובפרט תשובת הרב דבר משה ח"א סימן י"ז והרב בית דוד סימן י"ד ובבר מילתי אמורה כי אין לי שעת הכושר כלל לעמוד על כל פרטי דבריהם כדי להוכיח מתוך התשובה החילוק הלזה שהוא אמיתי מאד עצמו ולא בתבתיהו פה כי אם להתלמד למקום אחר ובפרט כי במלכות האפיפיוריות יר"ה אשר ידעתי כהנפיה בשמשתי בקהלתי הקדושה הרומיית עומדות ושיבות ידעתי גם ידעתי שהיה כי עון אשר חטא אם הייתי מבחיר תחת קילמוסי החילוק הנחמד הזה עם האומדנא הגדולה האמיתית והחקיפה הזאת ושאין לה מקום כי אם במלכות הנו' ולא כד"ג וע"כ חיבה עלי לפתוח פתח בחורה של מחט סדקות כדי שאחרים יבאו אחרי ויפתחיה כפתחו של אולם ויבנו עליה הייק ויהיה סניף גדול להחיר בשם ענוגות כיולא בלא שהן כעון לא יחסרו בכל הדורות הם' הצדיק הוא הייודע כי לש"ם נתכוונתי והנו את נפשו הצלתי:

ידיעה איך שיהיה לכל הפיה כנרון שלפנינו שהוא העתק וקיום מהפנקס העיקרי והינו עיקר העדות שאנוכה דב"ע הוא דרבנן נמור ושלם באופן בזה אפי' מי שעינו טרוטות יסר יחזה כי אומדנא גדולה הזאת עולה עמנו ואינה יורדת לבמוך בכל בחנו על ההעתק וקיו' ואח"ו בכן הראש אשר בגדונו בעינו' בנורות וכמעט סגר על אחרי"ה מהימנ"א הזאת המרב"ר מבלי שום ריח ספק. והראיה שהבאתי מנו"ר נר"ו מתשו' ה"ר סימן נ' הבאתה היד"ח ח"ח ד"ע ע"ח הו' מ"כ ראיה גדולה היא כמה שבתב דמי שנהרג ע"י המלכות ובא השופט לעשות שטר אפוטרופוסות ומגיד בו שנהרג פ' הועלה בדעת שלא נהרג ומגיד עליו שנהרג? עכ"ד היד"ח בשם ה"ר כי אין הספר מצוי אצלי כמו שקדם. והוא ממש כדין שלפנינו בעיקר הדברים הכתובים על הלוחות שבפנקס העיקרי שבאולם האוספיראל שלגב שמעיד שנעשה לו כל תיקוני דת המולרים קודם מותו שאינו ענין לעדות אשה מעיד ממת ונקבר ונם אנו נאמר. הועלה על הדעת שלא מת ומעיד עליו את כל הקורות? וא"כ מצד זה היה ראיה גלומתא דמה התם שטר האפוטרופוסות מילתא בלנפי נפשה הוא כן הכא מה שבתב בפנקס בכל הקורות מילתא בלנפיה נפשה היא ומה התם הגב

אורחין למרנו שמת נס הנר אורחין למרנו שמת הכל
שוה שני הגדולות שקולים הם ויכולו שניהם אכל אינה
ראוי להעיר בחתי' הכהן הנלרי אשר בירינו לא מפני
שהתם שיפט והכא ראם בית החולים רכל שר ורשם
הממונה על דבר א' ריגו דין כדינא דמלכות' (הרשב"א ח"א
תרי"ם תרל"ג סימן שכ"ו מיהריק"ם ע"ל סימן בס"ד אשדות הכסבה
סימן ט"ו) אלא דאיכא ראיה מפני שבדון הרב ה"ר ז"ל הוא
כמש"ל בשער האפוטרופוסות שהוא דמיון נוף העיקרי
על פנקס האוספיר"אל לא כן בהעתק שבידינו הוא ע"י
שאלה ומכוין להעיר. וכבר הגי רואה שבא"ר נר"ו
מסתפק בזה והוא דבר פשוט דלא דמו כאוכלא לדבא
אבל לפי מה שכתבנו וחלקנו הדברי' לב' בקורו' ונקודה
ואת האחרונה דקיימינן היא דרבנן בכל פינות חלקיה
א"כ חזרו כל אומדנות שבעולם לתוקפם בכח ואל ונס
כל אומדנות הרב ז"ל מבלעם ורלוויות והנוגות לגדון
שלפנינו הא דלא מקבלי שוחדא והא דאו אפשר שיאמר
מת על מי שלא מת והא דהכוח לעיל הי"א בשמו בחות
מ"א דלא נאסר כתב כ"א כתב פ' מת ולא כשהכתב בא
לענין אחר וכאלה רבות כולם כמות שהם ראיות להחזו'
העתק וחת"י הכהן הנלרי שבידינו כרא מולן. אחרי
שהיו מכוין להעיר כי אם מכוין לקיום ויוהר ראיה היא
תשובת הרב דבר משה והב"ד הנז' דבשום הוספת דבריה
הפולו כשאלה מהניא לעשוקו מקל"ת. וא"כ הכא
דבהעתקה נופה שנתן בידינו ע"י שאלתנו יש בה
דבריה דקיים מוגריים לרוב שאין לנו הכרח בידיעתם
ואית בהו משום נוהר וכו' וכו'. הא ודאי איתתא דא
שריא כאין מחדיר. ועוד ישראל יגילנו משניאות וירחנו
מתורתו נפלאות ואם מני"ר נר"ו מתון ומסיק ירא
ותרד מסכים בהתר אשה זאת גם אני הדל כאלפי אחיה
לי סנוף ואמטי לו שיבא מבשורה ותשובה מאר"ם
הסמ"ח ועבדך **ישמ"ח** ס"ט:

מה שחזר והשיב המלך דוד נר"ו מענותנותיה דמר
לאשר ולקיים כל האמור ומדובר ויען כי מביכים
עלי דברי דודי מיונה של תורה נמרתי ברעתי להעתיק
דבריו כאשר יגלו מקילמוסו הטהור למען ועמדו ומיום
רבים ואהבת תורתנו הנעימה המיחדת לבות לומדיה
לעלמין לא תתבטל כי"ר:

יום השני לח' אדר שנ"ה כ"ה **הותרה** לפ"ק.

מה נכר כנוברין ומראהו ותוארו דמי לבר אלהין
אר"ו זה לאריה דבי עלאה מחיל מי לא ירא
מחמת בעתותיה מר אמר חדא ויתפוצצו הרבי כולהו
חימרי מתניתא זה הוא גדול התלמוד ספרא וספרי
תוספתא כמאן דמנח בכיסתיה מי בשחק יערוך בכור
הדר ואת יקר תפארת הלו תנא דידן דבא דעמיה
ומדברא דאומתיה ההוד והדר של חכמים ושל סופרים
דו בכל אחר ואחר ובכל מקום מוכתר בהדרי הדרים
דברבנותיה דמר ושררותיה ופו"ו מעופה תרשים שוהם
ויספה משוך בנחל נובע דבש ונופת צופים כמ"ן אמרה
לשמעתיה הוא הקדוש עטרת תפארת גולת אריאל
נאון ישראל ולבי עדיו מה טובו ומה יופיו הודו ותהלתו
לא אמרונן דיו דבפיסי זכוותיה מעלת תהלת הרב הגדול
תנאו ומגדול כ"י ע"ה פ"ה מגן מלכא **מישיחא** נר"ו
יאיר וזרח ונשא ונכר לעולא לעולא כסא
בכוד יקר אורייתיה כי"ר עדכי יבא שלה משיח' **דוד**:

מה עניה האמורה פת"ח התיב"ה שלם טוב מרבון
טב למאדי טבא לאלפי רבבה בחיילותיו של בית **דוד**:

מה מקום לתפלה אמר יאמר העבר כלפי מעלה
מאריה דעלמא כולה תמ"י נפש"ו אבי אבי
רבי רבי ויקר הדרי ועטרת ראשי אורבא דחיין הנאהבים
והנעימים הב מיהב ליה שלמא חנא ותברא כל שבחות
החמדה שמנו חכמים ואל יחסר לעולם מלבו
ומשיח"ו **לדוד**:

כן יהי רצון אמן:

מה נכבד ההוא יומא הוה חנני אלהים אבא רחמנא
רוח"ה לבסומי נפש נעבה כעורה היא זו שחורה
כעורב ואת בת הענבה רבת שבעה מרה ולענה מקירות
וחמונות הזמן מכיים פני **דוד**:

מה לשון קומרת הא כדבר"א כ"ל ששון כ"ל שמחה
ורבו יתורה הקיפו עלי מכית ומחוץ אתלת
רוחתא אכשרא והטופרא בו כפרק חמותי שמש"ו
ספר"א מרחוק מיל קמ"ה זיהרא ק"ו הדבריה בשעה
שקר"א **דוד**:

מה למעלה מעונה יבי"ל לבי זה עני היה כואב
ונוגע עדניה וזמנוא עיבר אורחות ומים רבים
של נער מדבר כאופל והלוך ברחובות קריה מיום אל
יום רגו"ז רעיה כשלימה של מלכות אין ולאו רפיה
קור"א אחר קור"א עגנו מגן דוד עגנו ולית עני"ה אשר
ער כה כרבנו אלהי לטובה לחזות בטעם זה כתב ידו
של אבא אר"ם חתן אר"ם חמדה טובה ורחבה להיקרא
או"ת עלאה גדולה תשוב"ה שמביאה רפואה וחיים
לעושיה הכר"ך הנורא שכל נופי תורה כלליה ופרטיה
תלויין בה אורבא דמשורתיה עשר יריעות מוטפות מר
ואהלות קציעות כולהו כתיבי בכבודו ובעלמו ברוך הוא
וברוך שמו אשר לא עזב חסדו ואמתו ומחל על כבודו
להודיע חבבו ואהבתו אל **דוד**:

מה ליחיד הקל באיתיות ועי"ר האולם אמרתו
מאריך הפ"ה לשלשלו הלויה בתר הלויה כפי
קבל"תו להודות ולהלל דבר המלך ודתו ואת מעשה
תוקפו ונבורתו הנמצא בזה תלמיד טובה ויכו נבזה
ודת אדבו והוא עולב על ורבו יתן עז למלכו וירם קרן
כבוד מלכותו דיו לעבד ובא ווניד קושט אמרי אמרי
אחת לאמיתו תיתי לו ישועת ה' וברכתו כי מבל
תשובות אחרונים המפורסמים אשר קדיתי בענין
(כי דברים הנו עם שלא ראיתי בשתבי הקודם כ"א אר אמתר
הלבבדרי ז"ל) הן לא ראיתי מלרף ומטהר ומבדר הדבריה
בשמלה כותיה דמנו"ר עליהן ועל כלליהן ועל פרטיהן
פתח דוד בלשרי ושיים בלשרי אשרי הדור שאר ברוו
בתוכו אשרי העם שבכה לו אריה בקוכו ברוך שלא חסר
ולא יחסר לעולם מלבו מבקש **לדוד**:

מה נמלנו נבדו נס עתקו מאד עמקו כל מולי
דמרומה עלמי ראשיהם ואלה הלופיה"ם שלשת
הלפי"ם מתוקים מדבש ונופת צופים סרסן ועיקרן
מתורתו של הר"ן ז"ל ציוק בוכר"ן פרים לן מר (אחרון
שבקם הרב עצו אחריה בסימן ו' ס"ק דק ואשבח שמעת תוריה כתיבה
דמ"ר) (אמר הפוסק ס"ט הפרין ממעיה להמלך דוד כ"ו שאלה תנא
דמסייב לן ותל"ת שלמי שלמי הול כאלפי הרחבתי הדיבור ובדרבי הדברים
יבא ופה עד שלא בשאר ריח ס' בדעת רבינו הר"ן ז"ל). ועולא
מנהון אזכור תהלות כ' נקורות הכסף אחריהם בעולות
אתקשו למעיינות חכמה נטפו מר אחת היא נקודה
תוריית שמה כי שם נגלו תעלומות חכמה לבדר ולבן
ולאשר כל הנמצא כתוב בפנקס העיקרי שבאוספיר"אל

כי

כי הוא זה 'כתב מסל"ת כסר ומכוסר עשוי ורצוי כאמת ויסר הכי אמר מר ושניה לה תורה תורת שמה שפרה שמספרת הכתב והמכתב אסר כתב ואתם ושלא הכהן הנגרי עם היותו עשוי ע"י שאלה כי כן מעשהו כמו"ל לוטו אלא העתקת דברים כתובים הכתוב בספר העיקרי ומנייהו תפתיים שמעתתא תשבחתא ונחמתא התר אנודות הביא לותתא דאשתכח"ת כמרדת"א ונחה שקטה בעיתותא ירדוד :

מה גדלו דברי חכמים הם אמרו חכם עדיף מנביא האו"ת והמופת נתקיימו ברבי מקור חכמה כי עין בעין נראה רוח ה' דיבר בו רו"הק הופיע בכית מדרשו כי סם נגלו אליו תעלומות חכמה ואם אין ספרו של הרב מוהר"ר אלפנדרי ז"ל נמצא אחו מר קרים ויצא ונלחם את מלחמתו וממקום שבא הרב החולק ז"ל על שמועתו מניח ובית אבא שדי כרגא בתוכו"ת חכמה כי הנה הרב ז"ל אחר שולא לגמור הכסר ערבאות בענוגא דאיתתא מהביא ותנן בפ"ק דנטין כל הסטרות העולות בערבאות עכו"ם וכו' ודן את הדין בתורת ק"ו להקל ולא להחמיר בעדות אשה וז"ל - אם בהולאת ממון מחזקת בעליו שהוא חמור שאין מוציאין אותו אלא בראיה ברורה ובעדים גמורים אנו מחזיקין לעשר העולה לראיה נמורה ומוציאין הבית או הסדה מחזקת בעליה הראשונים וכו' כ"ש וק"ו בעדות אשה דהקלו בה בחתים הרבה להכשיר עד אחד ועד מפ"ע שיסא השער העולה בערבאות עדות שלותה ע"כ ושתוך ניה כתב ובכר אשבחן להר"ן ז"ל בתשובה סימן ל"ג שבתב ואם כך אמרו בממון שהוא חמור לדבר זה שאין מוציאין אותו מחזקתו אלא בראיה ברורה כ"ש בעדות שהיא קלה בדבר זה ע"כ - הרי שהרב מהרי"ח אפרים עשה בשא ושמוכות לדעתו מתורתו של הר"ן אשר בדברו מערי"כ ערבי"ם בחכמה ומי ראה כזאת שני שרי לבאותיישראל מנגחין זה על זה בהלבה ואב אחד לכלם התמהה הפלאה זאת בקשרם כלב דוד :

מה נעשה יקר ונהולה למראה ראורים' ולו הנוו והממשלה נבדה דמראה אלכסיה יקרא ומעטה תהלה עמנא דשפיר חזי מה בחשובה והוא מהשנה הפולה לאורה הא קמן עדות ברורה כי מתורתו של רבו מאיר למדנו שאין ראיה הרב מהרי"ח ז"ל מדברי הר"ן ז"ל ראיה למאי ראיתי עלה ואם אמרה הר"ן ז"ל למילתיה בחשבא רחוקה שאין לחוש בענוגא דאיתתא מק"ו ממה שלא חשבו לענין ממון דבר ה' בפיהו אמת כי כן כללא הוא דבממון לא אזלינן בתר רובא כמו בקיסורא הכל לענין עדות דבר שבערוה ואף בענוגא דאיתתא שראו חכמים להקל בפרטות בנוי מסל"ת אין מדבריו שמץ ראיה שנוסיף להקל בדבר בלמדן דעתנו וסו"ם מקן שבוק ומקן מחיל לוסור ערוה התלוי בה הא ודאי נבדים דברי אמת והמונה והתימה על הרב ז"ל שלא הקדק בדברי הר"ן ז"ל שהביא שפרים בהדיא וכתב פעמים לדבר זה וזה ורה שרוקא בו וכיוצא בו הוא דאמר ואוכרא שהרב ז"ל הביא עוד ראיה לדבריו מתשו' הרא"ש כלל כ"ד סימן ח' שבתב - המנהג נריך לדקדק הרבה בעדות להפוקי ממונא כי יש הרבה מן האנוסי יכי' ודאי בעדות ענוגא הו"ל לקבל עדותן אך בהוצאת ממון נריך לדקדק ול"ע ע"כל כי ממנו נקח להקל בערבאות שמוציאין ממון על פיהם אבל באמת אף שהרא"ש ז"ל בענין עדות קאמר לה מ"מ ע"פי האמור

הקודם אין זו ראיה שנותר על מה שאמרו חכמי' להקל בענוגא ואין לנו בו אלא חידושו וכיוצא בזה בתב הרדב"ז ז"ל פעמים רבות בת' ובפרט בס"ה מתשובותיו וכן מוהריב"ל ז"ל בתשובה ח"ג סימן פ' ולעולא מניה בסימן ע"ה נשא ונתן הרב ז"ל על דברי הרא"ש הנו' ונם לפי דבריו למדנו שאין טעם להקל מאמדן דעתנו בענין עדות ענוגא סוף דבר אפריין נמטיה למאר"י דב"י אשר נתן לנו תורתו תורת אמת כל אות שבה ענטרת תפארת בראש דוד :

מה יעשה אותו הב"ן ואין מולה בלשונו אף הוא אינטר יד ומינו וכח אין לו לבטא בשפתים אחד ממאתים כמה חסרים טובים וכמה חיובים עלו בי אחרוני אתוהי כמה רבבין אספרם מחול ירבון ומה בחי בי אים"ל והלמנ"י לדיק במלותיו הטהורות לעד לעולם אעבדם עטרות המעטו כל אשר פעל רו"מ עם ידו"ן חתני הי"ו ואתי עמו עם אחיו וכל אשר הוא עושה עמהם בי בהמת וכתמים בכל בתב וכתב יבינון בפיהם ברכות וקורלות ותשבחות והלולים לשמי הגדול הא אין לי אלא לעמוד בתפלה בכל שעה ורגע בלפי מעלה בעדו וכעד ביתו אשת חיל עטרת בעלה וכב"ו עלו"ה זרע ברוכי ה' הע"י ויחד כלם יתברכו מפי עליון שומע תפלה הוא ברחמיו יגדלם ויגשאם ויגטלם לעולא לעילא מכל ברכתא בחיי דמר חיי דכל בית ישראל יסוד הנולה ובחיי מעלת הרבנית האדונית עירונית עטרת זהב נדולה בהם ובמשנתם ושליתם וטובתם יחדיו ירננו ברנה ובלהלה - ובשא בכוד מעב"ת יתנשא ויתעלה למעלה למעלה מרומם על כל ברכה ותהלה ברכות הטובה והבריאות והשקט ושלוה ועז והדוה לאורך ימים ושנות חיים שלמים וכן טובים ומתיקים דשנים ורעננים אמן כן יהי רצון מי שענה לדוד :

כה מעתיר דוד עבדו הנש"ק עקב"ו כפות רגליו הטהורות ומלפה לברכתו הקדושה והטהורה הבוכה על דוד :

כו"ח פה **אנקונ"א** יע"ח והוא

הלעוי **דוד אברהם חי** הי"ו

סימן י"ז

מתוך התשובה יוכן השאלה

תשובה עלי לפי דוי מעשה אמר ו' כי הן בעוון זה חטא שנים מיוש כוחו הנה לרעות כיעקב ראיתי שערוריה תאנים ואנה מראות המאורע אמר הנמהר והרע וכמה אלפי פעמים עמדתי בכל בחי אני ומע' המנוים לדבר להם אשה לתוך רבה להכריל הקטאים האלה כנפשותם ולא עלתה בורוני והן כעון לא עברו ימים מועטים והקול נשמע כי היתה הרה לזנונים מהרשע מרדכי מוסקאטו ניאה - וביום חחד עשר לח' שבט התר"ט ילדה בן ונעפלתי בענין הדק הטוב וראיתי שהיה ממזר ודאי מבלי שום ריח ספק בלשר בתוב אלני בתרובה מחותו ומן גופא דעובדא כולה מיום הולדו עד יום מותי ועד יום מותו הכל בלוחך ובדוחב הדברים הרעים שלרעו - ואת מר שנעשה אותי הפומבו הנעלם מאבנו כ"עתנו שבראותו

כי אין תקומה עוד להחכר עם הרשעה הזאת כי
ראה וגם אמרתי לו בפי': כזה הלשון רשע! דע לך
שאפי' אם מאה כיום חוליד מהנכלה הזאת כולם יהיו
נסקרים בסקירה אחת ומשפט אחד יהיה לכולם
וממזרים יהיו ואסורים לבא בקהל ה"כ דע מה למעלה
ממך ועברו איזה ימים ומת הממזר (כרוך שעקרו ולא
נתברר זרע ממזרים כתוך הקלתנו) והוא הרשע היה מראה
עצמו כחלו פירש ממנה זמן מה ולימים עוד חזר הריגון
בכל העיר עשרת מונים מכל אשר היה לפנים דבר
פלא עד שבאו לפני אחים וקרובים להשתדל להבדילם
בכל כחי ואני ומע' הממונים נטפלנו לכתוב אל השרר'
על דבא פתגם והן כעון לא עלתה בידינו ולא כלום
כי הזונים האלה הוכילו עודי שקר אל השרר להעיד
כי הם פרושים זה מזה ובאלה רבות מכלות עונים
ומדיונות ונפלינו אני ועמי פלא עצום איך נתקבלו
דבריהם. ואמרנו יהי מה לבד שלא יולידו ממזרים
בתוכנו מה בידינו לעשות אם אין דבריהם נשמעים?
והן כעון לא עברו ימים כמספר ונתודע כי פעם
אחרת היא הרה לממזרות ובכינו לקשה יום על מאורע
רע ומר שחל להיות בחשבוננו ואדהכי והכי נסעתי
לחמי ויטי"רבו יע"ל להתעסק ברפואות כי אין כעון
אין מזגי שוה ועדו עלי כמה חלאים השתא קשיא
דריסא ולמחר כריסה ושאר הגוף נגוע ומוכה
ה' ורפאני רפואה שלימה. וכעודי שם הגיעני מכתב
מע' הממונים הע"י מודיעים לי שבהשתדלותם
והשתדלות אחיה עלתה בידם ונתנו אותם בבית הסוהר
אבל אר לחם מאד משמועות אשר לא טובות אשר
מפזרים בני בליעל בקוץ מוגר כולהם מקרוביהם
באמור שדים על העליונה ושנתברר להם שהשררה
ובאה אותם ובכרוח אותנו לתת ברוסין לראשונה כדי
לקדש השניה ובאלה דברים רעים ומרים אשר תלונה
ב' אזנים וע"ז חולו פני שאכתוב להם שורשי דין זה.
ואני עם שהייתי שם חבש כלי ספרים כי לא היה בידי
כי אם ס' הב"ד ותו לא עכ"ז לא נמנעתי עצמי מלהשיב
תשובה נאמת בכוונה על פשטי המקראות דוקא ובחבתי
להם שלא יחושו כלל ועיקר כי כל הקולות שבשמעים
הכל המה מעשה תעתועים ולא יטו אוזן לדבריהם
ויתחזק לבבם לרוץ לפני ה' וכשחזרתי לחטו"ל לא שלותי
ולא שקטתי לבדר הדברים בשמלה כאר היטב גם
מספרי קבלתינו כאשר נאות לאים ישראלי שאין לנו
לפסוק דינים מתוך המקראות כי אם מתוך ספרי
תורתנו שבעל פה וזאת התעודה בישראל וע"כ הבני
בא לסדר דברי כאשר נפלו והיינו שמתחילה אני אבאר
התשובה שהשבתי להממונים הי"ו מוטעדרבו יע"ל
הבנויה על פשטי המקראות ואעתיקנה כמות שהיא
ואחרי כן אני אבוא אחריה ומלאתי את דבריה בראיות
ברורות אמרות טהורות כתובים על ספרי המשפטים
והתורות.

וזה לך האות הא' אשר שלחתי למע' הממונים ה' עליהם יחיו

י"ו כ"י מס"ק לחדש א"כ מנחם שנת **הבר"ת**

28 Luglio 1852

האנשים האלה שלמים גומלי חסדים טובים
נבורים לעמוד בפרץ מעלת הגבורים הרמים מבחרי
עלמי' **מעלת ממוני הזמן** וטובי העיר אתהלה'
תשמר' וכלנה רלון תעטרם

כור"ל:

אחרי שים שלום טובה וברכה כפולה ומכופלת
ברב עוז ושלום עתה באתי בחותה על
הנחלי' ממש להודיע לרו"ם מעלתכם כי היום הזה בח'
שעות קודם חצי היום קבלתי מכתבכם הבהיר בכתב
ולשון איטלקי על דבר המאורע רע ומר מהרשע
מוסקאטו עם הנבלה המוסרחת **אורוציא**
יעקר שמם וזכרם מן
העולם בזכות תורתנו התמימה.

אחי ורעי! וחברת מיודעי! חפץ הייתי להשיב
אתכם בכתבכם ובלשונכם הוא לשון האיטלקי
כדי שלא תצטרכו למתרגם אבל שוב חזרתי לאחורי
מבמה טעמי תירוצי אשר אין צורך להאריך בהם כי
ידועים המה ועל כן אחזתי ביד ומוני ואכתוב על
הלוחות את הדברים בלשוננו הקדושה וזאת תהיה
תשובה נלחת ואת כל ונוכחת על שאלתכם אשר שאלתם
מעמדי ואומר:

עורו ישנים! הקיצו ורננו! אל תיראו ואל תחפזו
כי ה' אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו
אנחנו בשם אלהינו נדגל המה כרעו ונפלו ואנחנו
ותורתנו וקבלת אבותינו לא תשבח מפינו ומפי זרענו
לעולם ועד ואל יבוז זרים ינוצה של תורה כור"ל אל
ירך לבבכם! אחרי שכל הענינים המרים והרעים
אשר חלו להיות בחשבוננו אפילו העטלפים המה
ביטו ירלו בעונה פקיחא כי הוא דבר תורה
מפורש לעינו כל העם על הר סיני חחילה ורלם
אחרי שהוינגארין כית דין יפה של כהנים גדולים
טוגרים פסקו הדין בשנת 1842 וחייבו
למוסקאטו לתת קירוסין להנער' **פאלומבא**
כדאות כרורות לו
שבא עליה והולדת דם בתולים וע"ז נמר אומר וקיים
בו מקרא שבתוב ולו תהיה לאשה (דברים כ"ב פ' כ"ט)
וע"ז חייבוהו לקדשה בבית האסורים ה"כ הרי היא
מקודשת גמורה וכל מעשה הנעשה בבית האסורים
עפ"י כ"ד יפה לא יקנה שם מעשה באונס בסוס אופן
שבעולם כי הא לאו הכי לא שבקת חיי לכל ברייה ולא
ישאר חיות לכל דין ומשפט שבעולם ידון כי על הדוב
כמעט כולם ר"ל המשפטים והעונשים לא ניתנו ליכתב
לעשותם בכח ואל כי אם לממאנים כהם ונותנים בתף
סורדת אל החוקים והתורות ואל המשפט אשר ואמרו
אליו שע"ז ודאי ניתנו לבפות אותו בשוטים ואומרים
לו עשה מה שהמשפט והדין בוזר אומר שכן יקום ואם
נאמר שאחרי זה יכולים לטענן טענת אנוס הייתי
ולבטל כל המעשה כ"ד יפה ההוא בקול דברים ותשובות
נמוכות ועלולות מצערי נבר הרי לך כל החוקים
והמשפטים והתורות בחצור מהרה ימלו וכירק דשא
כול יכולון והנם פורחים באויר ואחרי היות הדבר ברור
שבית דין **הוינגארין** בכותו הגדול וכמשפטו הצדק
גזר אומר וקם לו וחייב לקדשה בעל כרחו
נמצא מבורר לבון כל שנתברר לו שאנס או פיתה אותה
והולדת דם בתולים וע"ז קיים בו ולו תהיה לאשה
וחייבו לקדשה ואחרי כן שבו לסיפיה דקרא ממקום
שבאו לחייבו לקדש אותה שמסיים ואומר לא יוכל
לשלחה כל ימיו ואיך יכולים לבקש בנו. ואם בה יאמרו
לבל

לקבל עבשיו ערבות שלא אנס אותה ושלא היו דברים מעולם כי אם עלילות דברים היו כל המאורעים שעברו גם זה לא נתן ליאמר לערער אחר מעשה ב״ד יפה של **הויגאריו** והאריכות בביאור דבר זה אפילו תיבוק מאדני הש״ס אשר לא ראה מאורות השכל ותורת אדם יקון בו והוא ברור :

ואחרי שהתברר לנו שקידושי **פאלומבא** היו עשויים כדת וכהלכה

בלתי שום זכר אונס דאתי מנברי אלמא · כי אם אונס משפטיו ודתיו עשוי ונלוי על פי כתב דין יפה של כהנים גדולים וגלים · אם כן ממילא הם קדושין מרוצים ומפוייסים עשויים בלבב שלם · כי אונס הדת והמשפט הוא רצון הבורא ותקות קיבוץ המדיני ואחרי שהם קידושין נמורים ואדעתא דיסורין נמורים ניתנו דהא לאו הכי מה הרויח **הויגאריו** לחייבו לקדשה ואחרי שבודו להתרחק ממנה ולא יבא אליה ובכל זמן יכול לטעון טענה זאת לא קרבתי אליה (כי אביאה היא טבעית ולא שכלית ומחוייבת) ולבטל הקידושין מעיקר׳ עפ״י טענות של הכל ומה הפסיד הרמאי אלא ודאי שהב״ד אינו מתעסק כי אם על דברים הנעשים בגלוי והם · לחייב את האיש בשירותו מחוייב הדין עפ״י הדין · שיקדש אותה ויזמין אותה לעינו כל העם ויודיע כמעשיו שהיא אשתו מזומנת לו ומותרת לו לבא אליה לבשירלא ואסורה לכל אדם מאותה שעה שנגמר המעשה המפורסם שעשה · ואחרי שנעשה המעשה המפורסם ושבולם ידעו שעל ידי זה הותרה לו ונאסרה לכולו עלמא מה לנו לחור ולחפש אם בא אליה או לא ? זה הכל ורעות רוח למי שחושב עדות כזה · הנע עלמך שאחרי שניתנו הקידושין הללו ובעלה בעיר ויוכל להיות מצוי אצלה אפילו כדרך אקראי ובאחבא · והוה עובדא כי נמצאת אשתו זאת מעוברת והיא טוענת לבעלי ואיש אנכי הרה והוא מכזיב אותה · היאמן כי יסופר שלא בחלוט כי ממנו הוא ההריון ? אני מדבר לפי משפטי השכל כי בנין האומה זה בכי ממנו שהוא כאמן לדעת ר׳ בקידושין רע״ח אין לנו עסק בו עכשיו ודי בזה לפי שעתה) וכל כך למה ? לאו משום שאנו אומרים אחרי שזאת האשה מקודשת ובעלה בעיר והוא באפשרות שיבא אליה והיא טוענת לאישי ובעלי הנני הרה ודאי שנחלוט שהוא ממנו יען ברוב בעילות אחר הבעל אם לא שיבבר בעדים ודאיה שלא זזה ידו מיד הערל׳ כל ו״ב חדשי העיבור לדעת רבה תוספאה דק״ל בותיה אפי׳ רגע בדי לגלות כולה קטנה וזה דבר נמנע מכל זה עובה תובחת באם מתלקחת שעיקר הנישואין ושיהיה אדם קשור עם אשתו לתת עליהם כל החוקים והמשפטים הכתובים בספרי חוקי עם ועם הכל תלוי ועומד בשיעבה האיש הזה עם האשה הזאת מעשה מפורסם ונודע לאותה אומה אשר יולד בה והולך ע״פי חוקותיה דאומי לומר מעשה מפורסם שהוכנו באותה אומה שהושם לאות ולמופת שבעשות איש אחד עם אשה אחת מעשה כזה הוכרר לעינו השמש שהיא אשתו נמורה ומותרת לו לבא אליה כיד רמה ואסורה לאחרים אפי׳ בחדרי חדרים · ואחרי שעשה ופעל מעשה כזה ע״פי ידיעת בית דין יפה (כדי שלא יטענו טענות נביבות לבטל המעשה ולא שתוא מיבדא מפי ב״ד כי בבני ב׳ עדים די וכמו שיבא לקמן) שוב אין אנו אחראין אם בירך שבעה ברכות או לא עשה כל אותם **הצירימוניארי** הנהונים אצלנו או איתם הנהונים באומות אחרות · כי כל אלו

ההזמנות והפירסומים רבויים ומקודשים חכמי הדורות מבל עם ועם תקנום והם הנדילו המדורה בסדר מנהגים ושבחים ותהלות ותפלות וברכות כדי לעורר את לב העם לעשות כל מעשיהם · אפילו המעשים החומריים והמוחשים באלו הכל לשם שמים · ועל זה הנדילו המדות ויפיפו הענינים ועליהם תבא ברכת טוב כי כל כונתם ר״ל בין כוונת קדמונינו בין כוונת שאר קדמוני העמים אשר אנו נרים בתובים היתה באמ׳ לשם שמים וליופי ותיקון קיבוץ המדיני אבל לעולם אין מי שיטעה ויאמר כי אם הוה עובדא ולא נעשו כל **הצירימוניארי** כולם או מקצתם שמפני זה יתבטל המעשה המפורסם

אשר עליו הוסתת יעוד וקנין וזכות ושם בעל ואשתו · חלילה שום מי שיטעה בזה וכן ממש לא נופל דבר הדין נותן כי לא מפני שהוא אומר שלא בא עליה מעולם יתבטלו הקידושין אפילו אם בעדים ודאיה הוא מבורר שלא בעל ולא קרב אליה לשבב אצלה להיות עמה עב״ז הב״ד היורד חדרי בטני המשפטים והתורות יתן עורף ולא פנים לכל הטענות סדופות קדוש באלו · כי יתנבר כארי ויגזור דינו ויאמר מה לנו ולדברים שבחשאי אנו אין לנו בענין זה כי אם בעשות מעשה מפורסם לאות ולמופת שהיא אשתו וזה בבר הוציאו לפועל המעשה הזה אשר הוא היסוד אשר עליו נשען חיבור איש ואשה וע״ז אנו נשענים ואין אנו אחראין לדברים שבסתר ונם דבר זה ברור מאד כי הא לאו הכי לא שבקת חיי לבל בריה וקיבוץ המדיני ישתת השתתה

עצומה שאין השתתה אחרת כמוה :

והנה המעשה המפורסם הלזה אשר עליו בשען חיבור בעל ואשתו והוא הנקרא **מאטרימוניו**

בלשון המדינה לפי תורת ומנהג ישראל מאז היה לגויי הם קידושי כסף או שטר שאם עשה איש ישראלי מעשה כזה לפני ב׳ עדים כשרים עם אשה ישראלית כיולא בו הרי היא אשתו לבל דבר בפי התורה ולבדר שמעשה המפורסם בדת משה וישראל הוא דוקא מעשה הקידושין האמורים ולא דבר אחר בשו׳ אופן זה אינו לריך אריבו׳ דברי׳ לבדרו בי הוא ידוע ונגלה לתלמידי דבי רב שהרי התורה אמרה · **כייקח איש אשה** · ולא אמרה בי יבעול או

בי יבא אלא נשתמש דוקא בלשון קיחה ובאמת קיחה זאת איני יודע מה הוא ואיך יהיה מהות ואופן יציאתה מן הבח אל הפועל ? אם נפרש הדבר בפשטו וכחומרייתו ממש ושהיא ר״ל הקיחה קיחה בידים ממש והיינו שמגביה האשה מן הקרקע או לוקח אותה בידו ומחבקת ורועות ומוליך אותה ד׳אמות בבהמה הנקנית בחוסרה לענינו הנלבים בדי להודיע ולפרסם שבמעשה זה הרי היא אשתו לבל דבר · הנה מלבד שרעיון בזה הוא מהרעיונים הראוים לקובבים קבורת חמור או להסחירם בראשר יתנגב העם הנבלמים ובמו שיבא לקמן עוד זאת בי אי אפשר בשום אופן לפרש בל קיחה הבתובה בתורת קיחה בידים ממש ומה נעשה ביום שידובר בנו מקרא מלא והנבי נתתי לך שבם אחד על אחיך אשר לקחתי״ מיד האמורי בחרבי ובקשתי (בראשית מ״ח כ׳) ואיך שדה ובדים יהיו נלקחים בידים נגד טבע הדבר ח״ב שורש קיחה הבתוב בתורת משה לא בבל המקומות יתפרש קיחה בידים ממש אלא יתפרש קנין והעברת אותו דבר מרשות לרשות באוזה אופן שיהיה ועדיין ינענו ולא הונח קנין זה מה מהותו ?

ואיך

ואיך יוצא אל הפועל? ומה מעשיו ובדרו? הא תינח בענין קנין ועקב עיר שכם ובכר הוריע הכתוב דמהות הקיחה והיינו הקנין היה בחזקה וכזרוע נטויה וכמו שפיים ואמר אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי וכל זה היינו שוה לנו כי איך אם' שיעלה בדעת שום אדם שכל קיחה האמורה הקנין הקרקעות תהיה באופן זה בהמת אין הדעת סובלתו וכמובן הפשוט. ואף אם בחלף יונות נסבול לעבר זה לפרש כן אופן קיחה וקנין הקרקעות באין יולאים אין מי שיוכל להכחיש כי הוא לעבר ממות השכל אם יבאנו הכרח לפרש גם קיחה האמור' בהם' בחרב ובחנית הם כי לא להזכיר!!! אם לא שבהכרח הנמור קיחה ואת לו קנין זה יוצא לפועל גם בקרקעות גם בקנין נפש באופן אחר נאה ויאה בעיני אלהים ואדם. והוא ודאי על ידי נתינת בסף שנותן הקונה להמוכר או הלוה לאשה ובאופן זה יוצא לפועל הקיחה שנשתמש בה נותן התורה בהם שהוא קנין בלשון הלת עם ועם. וזה יתברר לנו מקנין שדה עפרון שקנה אברהם וכמאמר הכתוב וישקול אברהם לעפרון את הכסף וכו' ויקם שדה עפרון וכו' לאברהם למקנה לעיני בני חת (בראשית כ"ג) ומאחר עלות כל הראיות האלה הנך רואה איך התברר הדבר באר היטב שכל שורש קיחה הכתוב בתורת משה אינו דבר אחד או ענין אחד שטבע אותו ענין אשר הוכח עליו ונשתמש בשורש זה אינו סובל להנות לבארו קיחה והנהגה בידים ממש כמו שהוא בהמת ענין קיחת השדה והאשה שלא יפול בהם קיחה והנהגה בידים ואם הוא תחת האפשר ליפול בהשה עכ"פ הוא דרך בזיון וגזול שאין אחריו כמוהו להנהיה אשה ה' מן הקרק' הו למשוך אותה בכהמה הנקנית במסירה והנהגה קורא כנרון

כתפארת אדם לשבח בית ונפש חכמי התלמוד אמרו גדול בכבוד הבריות שדומ'

ל"ת שבתורה ג"כ בהבדל ותפרש קיחה האמורה באשה היא קיחה בבסף או בשטר כמו שנמצא בקרקעות ונפש קנין חזקה השייך בקרקעות שייך ג"כ באשה והיא הביאה לשם קנין אלא שחכמים הראשונים הסדוהו אופן קנין זה והחדימו בכל אלות הבריות על ענין זה משום בבוד הבריות. הכל לעולם אם קרש באופן זה קידושי קידושין אפילו שמלקין ומחדימין אותו יען שהוא הנין מהמין הנ' והיא החזקה הנמצא בקרקעות אומרו הכתיב אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי ולדעתי אפילו שהוא חוץ מדרכינו נאמר שאפשר שחטיפת בני בנימן נשים מן המחולות היא חטיפה לשם קידושין וקנין כדי שיתא הענין בהתר נמור גם אחר האלה הגדולה ההיא שנשבעו כל ישראל שאים מהם לא יתן בתו לבנימן לאשה והענין הוא כך שאלו קו"ל שאפילו החדימו כל הקהל וכל ישראל שלא יקדש אדם אשה אם לא בפני ב"ד או בפני עדרה ושאם עבר וקדש שלא יהיו קידושי קידושים והוה עובדא כי עבר אחד על החדש המורא וקידש שלא כמשפט החדש והחסכמה אפילו שמלקין אותו עכ"ז קידושי קידושין כי ענין הקידושין חמור טפי שהוא מן התורה וכיון שהדש קידש אשה הבא עליה הוא במיתת ב"ד ומביא ממזרים לעולם ואיך יבא קשרי אנוש והם הסכמות ויבטלו קשרי אנוש ואשתו שהם הקידושין ושהם תוריים ובבוראים שעל פי הקידושין הללו נוזרים ב"ד מיתה ועונשין רלה בתשובות הרבב"ם ז"ל בשורך כי אינו זוכר עתה הסימן וזה אני אומר שהיה בוונת אים ישראל שאחר שנשבעו שבועה

חמורה מלאו פתח זה והיינו שולבו בני בנימין ויחטפו מן המחולות והחטיפה היא נ"כ קיחה האמורה בקנין האשה (אלא שאינה דרך בבור והנהגה לא יעונה לפי שעה הדחק) ואין מקרא יוצא מידי פשוטו כל דשייך בה הנבהה וחטיפה ואחר שעשו קנין זה הרי קידושין גמורין ויש לדון דין אשת איש גמורה. ומתולא אתי קשר דאורייתא שהוא ענין הקידושין וכאמור ומפיק קשרי הקדמיס שהם קשרי אדם ויש להם התרה וזה מלבד הטעם שאמרו לא יתן והם לא נתנו אבל הם עלולות דברים כל שהיה כרצונם והוא הנקרא **פריטיסטי** וכן לא יעשה אבל ע"פי האמור בכון הדבר

ער מאד ודוק ואם בה תאמר אחרי שהראת לנו בכאן זה שקיחה האמורה אינו אשה הוא קנין א"כ ואמר בפירוש כי יקנה איש אשה כמקום כי יקח ותשקוט האדון. ודידי! הפרש גדול בדבר ואין אתה מרגיש בו? תמהני! כי יקנה לא יאמר כי אם על הקרקעות והעבדים שיש לו שליטה גמורה עליהם מה שאין כן באשה כי אינה שפחתו אלא שיש לו ממשלה עליה כמאמר האל והוא ומשל לך וע"ז שיך קיחה דוקא ולא קנין:

ואחר כל האמור ומדובר התברר לעיני השמש שקידושי כסף ושטר הנהוגים בישראל מאז עמדו רגליהם על הר סיני (הדי לבדר על דרך הוכחת הקנין הנמור שיש לו על אשתו לפי מספרי התורה) הם קידושין קוריים נכואיים כתובים בתורה שבכתב מבלי שנצטרך לשום קבלת החכמים והרבנים בשום אופן שבעולם כי מהמקראות מפורשות מפורש יוצא שאותן לקוחין של הישואה הם על אופן האמור ולא שולחם ואחר שנתברר לנו אופן הלקוחין הללו על מתכונתם נחנו נעלה כיר רמה בכל הלאוין החמורים הכתובים בשאר בשר והדומה להם וברחם כולם לא תגלה שהוא ניאוף עם אשת איש דוקא וכמו שביארו הכתוב במקום אחר ואיש כי ינאף את אשת רעהו וכו' שנשתמש בלשון ניאוף ולא בלשון בעילה או ביאה וקריבה וכדומה ואי לאו שיש מעשה מפורש אשר בו מודיע ומפרש לעיני כל רואה שהיה אשתו גמורה ושהבא עליה אח"ך ענוש ונענש בכל הכתוב בתורה ולא זו בלבד אלא שגם המעבדה המפורש הזה מוכרח להיות מבובד ומפואר מבלי שום ענין מנונה עבשו לעיני כל מי (כי חיים המשים חדפה היא לנו במלא הפלוסופ היוני) כדי שיתפרש הדבר יותר ויותר. הם לא שהוקדמו כל אלה הענינים בתורה כדי להודיע אופן לוקחין בעל ואשתו איכה נודע הדבר אשר דברו ה' בהריה ושאם כיוס לוותו בקולות וברקים לא תגלה ומהות הניאוף הזה הוא בלתי נודע לנו? ויען לא בורר לנו באיזה אופן בלוזה מעשה ובבדר לנו כי זאת האשה היא אשת איש ואם בביאה? הרבה נואפים ובועלי נדות וביאות שפלות אותנו כעולם ואין מייבים עליהן שום עונש חמור ומהובן ותודע לנו שתפני שבעל איש אשה אחת קנה אותה קנין גמור ותמור בדי לשפוך דם נקיים מבל הבא עליה אח"ך? הם כי לא להזכיר! כי אפי' דת מחודשת מפרטו אחר ובאר ובבר הדברים בשמלה אופן הקניות והסדרים על בורין ושוב נוזר ומזהיר ומעמיד בכל העולה על רוחו. כ"ם למחוקק הגדול הכונה בשמים עליהיו שהענים עונשים גדולים ונוראים ואלות וקללות נמרצות וברחות ומיתות כ"ד בכל הלאוין וכל הערוות שבתורה ולא יודיע לנו ויורה עדרים בדרך נכר בעלמ' מקרים לבן ויאמר בך ובך אופן

הבוקות

דבוקות אים ואשה שזכו להיות לבשר אחד ואח"ך כאחרי יקום וכלכיה יתבשל להרוג כל הבא עליה חוי ראשי! אוני יורע אם יש בעולם דעת בהמי שדבר זה אינו סופנו מצד עניות דעתו והוא כדור מאד:

ואחרי שעלה בידינו בירור דבר זה בשתם בחני השמים רצינו לומר שהוכרר הדבר שבדי לתת דין אשת איש נמורה בדי לחייב עליה ומסיבתה כל כריתות ומיתות ב"ד והעונשים הנוראים הבאים אחריה בים הגדול של הה' מומשי תורה בענין הממזרו' ועורוב הבאר בשר והדומה בהכרח צריך להיות קודם לכן מעשה מפורסם ידוע ונגלה לעין כל מי שעל ידי מעשה זה הוקלה אשת זאת לאיש הזה להיות מיוחדת לו ומוותנת לו לבא עליה בחפצו ורצונו. ואחרי כן לא ינקה כל הנוגע בה אם לעבוד אם לזמות אם לשרשי בפי העון ובפי המשפט הכתוב בתורה. וגם הוכרר שמעשה המפורסם הלזה בהכרח צריך להיות בלתי מבוער ובלתי מנוול מעשה אשר לא יקיון בו נפש כל בא בנשים ולא עוד אלא כי מטבע והונן המעשה הצריך פרסום צריך להיות מהודר ויפה אף בעיס ובכבד בעיני אלהים ואדם בדי שבכל העולם ירולו לראות הפרסום הנכבד ההוא וממילא על ידי הפרסום ההוא יתורע ויתר ויותר בכל התקומות כי אשה פלונית הוזמנה והוקלה לאיש פלוני ושוב אם שכב אחר העם אותה ובאו כל הנלבים באותו פרסום את האשה על ראש המנקף בכל הכתוב בתורת הקומה ההוא. ואם המעשה המפורסם הוא מנוול נאבד טובה הרבה ואדרבא יחזור בחשבון הפך הכוונה וגם הוכרר הדבר שלאומתנו הישראלית המעשה המפורס' הזה אשר הונהג באומתנו בדי לתת דין אשת איש נמורה אם בדברים שבינו לבינה בשאר בשות ובונה ושאר דברים וחיובים שבין איש לאשתו ושהבנים הנולדים ממנה על שם בעלה יקראו בנחלתן ושהיא תאסר בקרובו ושהוא אסור בקרובותיה ושאם עברה ונבעלה לאחר בעודה תחת בעלה בבירור משפטיו שבנים והיו ממזרים ושאסורים לבא בקהל וכיולא משאר הדינים לאלפים ולרבבות הכתובים בתורה ובקבלה הוא הוא מעשה הקידושין הנהוגין בישראל הנתונים בפני כ' עדים כשרים (כמו שאני ריני בפשוט מתמזרים מדיני ערוות האמתיה תורה שני עדים כשרים ואמר' בפ"ו ב' עדים יומת המת) ואומר לה הרי את מקודשת לי בטבעת זאת כדת משה וישראל והוא פ' הרי את מזומנ' ומיועדת לי לבא עליך לבשא"לה ויש לי לאותה ממשלה שאמר הזל והוא ימשל בך ע"י קנין טבעת זה או בסף זה שאני נותן לך ויה הענין והקנין האמיתי בין איש לאשתו כדת משה בתורה שבכתב ומנהג ישראל בבאו' קבלתם וע"ז מסיים כדת משה וישראל שרוצה לומר שאופן זה הוא מבואר הוטב בתורה שבכתב ובקבלה ואחר מעשה ודברים אלו אשר הונהגו בישראל ויחלט הדבר ותקרא אשה זאת בישראל אשת איש נמורה לתת עליה כל הכתוב בס' התורה אם לטוב ואם למוטב ובאמור וגם הוכרר הדבר שבן מן התורה הן מן הקבלה הן ממנהג האומה הזאת למקלה השמים ועד קצהו וספרים ומחברים ומפרשים ומשוררים ומליצים כולם יעידון יגידון ושפה אחת לכולם כי עיקר הפירסו' של הנשואין בדי להחליט שם בעל ואשתו הוא הוקא מעשה קידושי כסף או שטר ולא אחר בשום אופן שבעולם ואחר מעשה זה אינו צריך שום מעשה אחר להשלים הנשואין הדתיים בשום ענין וכל הענינים

הבאחרים הם נרומוניאלרי על דרך מהיות טוב ואחרי כל הבירור המפורסם הזה מי ענור ולא ירלה כי מאמר הכתוב אומרו. **וְאִשָּׁה אֶל אַחוֹתָהּ לֹא תִקַּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ** (ויקרא י"ח פ' י"ח) אין לו פירוש אחר כי הם זה והיינו. ואשה אל אחותה לא תקח ר"ל אחרי שלקחתה אשה (שהוא קידושין בלשון המדינה קיחה וכנ') לא תקח אחותה עליה ושמא תאמר לא אקחנה כתוב' ליקוחין אבל אשתמש עמה כפלגש וכזונה פומביית כלו קידושין שהיא הקיחה האמורה בתורה בענין זה על זה הוסיף ואמר **לצרר לגלות ערותה** ר"ל לא יהיה לך רשות לגלות ערותה בשום אופן בין בליקוחין בין שלא בליקוחין כלומר זה אמרתי לך לא תקח אינו חק בלי טעם כי יש בו טעם נכון שלא יהיו צרות זו לזו כי מטעם זה כ' בשים לאיש אחד נקראו נשים צרות שבאמת חדא מצרת לחברתה וע"ז חכף אחר לא תקח התחיל ואמר לצרר בטעם רביע וכמוכן וכיון שהנענו לטעם זה שלא יהיו כ' אחיו' צרות זו לזו מה לי בקידושין ומה שלא בקידושין כל שאתה מנלה ערותה שעלו בטוי עיקר הצרות וכמ"ש רו"ל אין אשה מתקנאת אלא בירך חברתה ולא בקידושי ולקוחי חברתה וע"ז סיים ואמר לגלות ערות' בדרגא תכי' וכמוכן ר"ל שעיקר לא תקח היינו משום טעם הצרות לצרור ועיקר הצרות תלוי בגילוי ערוה בחיזה אופן שיהיה וסיים ואמר. **עליה בחייה** להעיר כי שמא ואמר האומר אנרש את האמות הראשונה בגט כריתות ואקח את אחותה או אשתמש עמה כפלגש אחר שכבר גרשתי את הראשונה בשוליחין נמורים שוב אינו נקרא שלקחתי אחותה עליה שכבר גרשתיה ואינה ברשותי ואינו נקרא עליה לזו כיאר ואמר לא! לא כן הדברים **עליה בחייה** כל זמן שאשתך הראשונה אשר לקחתה בליקוחין נמורין (יהן הקידושין) הוא בחייה חייתה נקרא שלקחתה אחותה עליה ובכל אופן אתה אסור לבא ש אחותה ונקרא שלקחתה אותה עליה ואם בא עליה והולידה בנים מאותה הבינות בנים ממזרים בכל הכתוב בכל אותן הלאון שם בהן בריתות ומיתות ב"ד בנורא:

וממוצא דבר הרשע הזה **מרדכי מוסקאטו** שהוכרר בשתם שקרם את **פלומבא** בב' עדים כשרים ובפרע כמאמר ב"ד הנדול של **הוינאריאטו** שחייבו לקדשה מי הוא זה ואיזה הוא שיכול לבקש על זה ובלי דתות להתיר שיוכל ליקח את השניה הם כי לא להזכיר! ולא אחמין שיעלה על לב שום אדם אפי' כמו שלראה מהורות דת מימיו! חלילה! לא תהא כזאת בשום בר דעת:

בל זה אינו כותב להודיע שאפי' מי שיוכה להיות תקוע אחרי פשטי המקראות שבה' תומשי תורה מבלי שיאחז ספרי קבלתנו בידו עכ"ז תורה ונלאה בהומות ואשה פרוע שהאים הזה אחר שקידש את האשה **פאלומבא** קידושין נמורים שוב אין שום יכולת בידו ליקח את אחותה בשום פנים כל זמן שאחותה **פאלומבא** המזכרת קיימת בעולם בין ינרשנה בין לא. זה ע"פי פשטי המקראות רעבים גם למאים מבינור הקבלה.

הקבלה כ"ם וק"ו כן כנו של ק"ו בהיותינו אנחנו ישראלים ואין תואר המפורסם **בעלי ברית היישנה** כי אם בשביל שאנחנו
נגרים אחרי קבלת חכמי המשנה והתלמוד
והפוסקים הגדולים הבאים אחריהם כיש התלמוד ופרשיו ורבבו · וע"ז תאר נגלו לכל העמים והוא זה
ישראלים פרושים מבית הרבנים בעלי ברית היישנה ואדעתא דהכי אנחנו
גרים בתוך האומות
אשר בחסד עליון ובחסדיהם הנאמנים מקום מניחים לנו להתהלך לפני ה' ע"פי דעת רבותינו ז"ל בביאור המקראות וזה קרוב לאלפים שנה בגלותנו זה לא בהתה עינה של תורה ולא נס לחי הקבלה בידינו כי הורות לאל יתברך מלכי הארצות נותנים לנו יד בקיום דתנו · ובפרט מלכותנו האדירה והחסידה היא מלכות **האפיפיורות** יר"ה הקזויקה בידינו יותר ויותר
משאר מלכי ארץ איכרופא
הזאת ויש לי אלפי ראיות על זה זו כלבד אעלה על אר"ם מדב"ר גם בהייתי פה ויטיריבו תכם כלי ספריס דבר אחד והוא זה אם אין זכרוני מבזב והוא בשנת **הפתח** לגירה אירע קידושי ממזרות אז כיולא לזה
מדבר ערוה **בפיסארו** עיר קלה גבול
מלכות **האפיפיורו'** יר"ה ובהב רב
אחד
שליח ה"י הוב"ב פסק אדך
להבדיל האנשים החטאים האלה ואפילו היו איזה חכמים בעיניהם אז איזה מעשירי פיסארו מסייעים ודי עוכרי עברה עב"ז הרב הנז' ז"ל איזר כנבר חלציו וכתב והנזיש להם בפירוש שאם יעמדו על עמדם בכל בחס לבער הרע מקרבם מה טוב ואם לאו היה כותב לה"י הוב"ב שיחרימו את כל עיר **פיסארו** מקרב ישראל ואחריו החזיקו כל רבני איטאליה מקטנם ועד גדולם ומכללם **מורינו הרב מנוח קורקוס** ז"ל וכתב בפי'
מורינו הרב ז"ל שבבר דיבר עם החקירה והשדרה על אודו מאורע ושאמרו לו בפירוש שיעשו חכמי ישראל מה שיין תורתנו שתעלה נוזרת והוא מורנו הרב ז"ל ומלא פיו תהלותיו על מלכותנו זאת ועויין בספר משאת משה ח"א ר"ע · Questo libro è il suo titolo משאת משה ed è un tomo voluminoso trovasi nella nostra privata Biblioteca nella prima credenza all'ingresso della porta, nella prima vetrina al secondo rango cominciando da giù. Questa questione si trova nel sud. libro nella parte אכן העוד al di là dell' Articolo 20. poichè il preciso articolo non me lo rammento, ma prendendo in mano la parte suddetta s' incontra facilmente.

ואחרי שיתברר לכם **ממוני הזמן וטובי העיר** הי"ו
בענין זה הוא כהי"ר כשחקים כמו שאתם שומעים לא נופל דבר ושכל חכמי ישראל בכל מקום שהם לא יוכלו לנטות ימין ושמאל כי אחת היא תורתנו אחת היא קבלתנו אחד הוא הנין לשונו למקלה הכרור ועד קלהו אחר כל זה מה תעירו ומה תעוררו? ולמה ירד לבבכם? אחרי שמלכותנו האדירה הזאת לא תחפוץ בשום אופן להעביר אותנו על דתנו ואיך יהיה זה? אחרי שיתברר לה (ר"ל אל המלכות) שדעת כל חכמי ישראל בכף מאזנים לאסור נישואין הללו ושאפי' יבא עליה בדרך זנות בניה ממזרים נמורים ואסורים לבא בקהל איך אפשר בעולם שיחייב אותנו להניח לתת לה קידושין תוריים ויולידו בנים ובנות בנותינו ויתערב זרענו עם זרע ממזרים ואפילו שהוא נגד קבלתנו רצוני לומר שלא יהיה דבר מפורש בתורה כי אם בקבלה? זה לא יתשוב אצום כי מה לנו ולפירושים אחרים שאינם מקובלים מאומתנו ובכבר בתבנו כי תאר אשר לה ימחה לעולם ועד הוא **ישראלים פרושים בעלי ברית היישנה**

וביאור הקבלה · ומי יחייב הרשעים האלה הנוקף והנוטפת שיאמרו בדת
משה ויהודית בינינו שלא כדעתנו שהוא דעת תורתנו וקבלתנו ויבא זר בתוכנו לפסול זרענו המוזרע בכשרות לדעת חכמי ישראל? ועשו מה שלבם חפץ ויצאו לחוץ ויתגברו או יתחמדו הו יבחרו להם דת בטוב בעיניהם ואל יבואו לבלע את הקורש בתוכנו בשלמא אם היה פון אחד בחילול שבת ומאכלות אסור להבעים שהם כ' עונות חמורים המוליאים העובר מכלל ישראל ובכל לומר כיון שהם כ' עונות אפילו שחמורים בעיניהם אין יד אחרים באמצע ר"ל שאינו מגיע הנזק כי אם לעצם העובר ולא לזולתו נאמר כיון שאין ידנו נוכרת והמלכות אינה נותנת יד לענות את הרשעים אין אנחנו מחוייבים לוכנס בשבנה בשביל זה ונאמר הוא רשע בעונו ומות ואנחנו את נפשנו הצלנו אבל כשהענין הוא ענין שנוגע לכללות אומתנו בגרון הלזה שמוליד ממזרים בתוך קהלתנו ולמחר מתערבים קהל ממזרים בתוך קהלתנו ותחזור בר מינן! לא יאבה ולא ישמע קהלתנו בסולה ובאסור אים בחיו מאחינו בני ישראל שבעוירות אחרות הא ודאי נצעוק בגרון אי שמים!! ומחוייבים למסור עצמנו ונופנו על זה כלי ספק ובלהו הכי אין אומה ולשון שולטת בנו לחייב אותנו דבר נגד השכל ונגד הדת חלילה! לא תהא בזאת בשום מלכות חסידה וכעלת אמונה כ"ם כמלכותנו זאת אשר היא מעיין מקור מים חיים אשר כל המלכיו' האדירות אשר בחלק האיברופא מבארה ישאבו מעיינו ושועת דתם ואמונת'
וע"כ לכי חזק בשמיר ושית כי העולה על רותכם
היו לא תהיה רק חזקו והמצו אל תירהו ואל
תחפזו ואל תערבו זאת עשו לכם סדרו לכם שאלה אחת תוכן הענין מחמילתו כולה היה ותשתלו להעתיק
הפרוגיטו וירבאלי של **הויגאדיו**
(אם אפשר לפי' בהוצאת ממון) ואם לאו תסדרו לכם הדברים כולה נפלו וכולה אורגנו מי ומי היו ערבי הקדושין ומי הרבי שנטבל בקדושים אלו הכל בלי הטיב ואתם לא תחושו עוד. היתלבו ורחו את ישועת ה' כי אני בע"ה אבא אחר שאלתכם בתשובה נצחת ואדעים את כל העולם כולו ממזרח שמש עד מבואו עליה אדאה בנחמה אם לא אראה לכם חתימות מאה רבנים ולא בדרך בוזמא קוראים אחרי מלא אל תחושו כלל! ודי בזה לפי שעה כי רצוני להשיב לכם הכף היום הזה ואני עניף ונגע מהמרחק וחלוש מהחולי אשר עבר עלי ע"ו ומיום רצופים שלא בא כפי דבר היולא מן החי
ועכ"כ עמד קנה במקומו ואשתקול מלוליה:
עוד אני מזהיר אתכם שאם תראו ההכרח כתבו אלי בטוב בעיניכם ואני תכף אשב ראשונה
עם

עם **הבי דואר** כי עת לעשות לה' לא עת מניחה לא עת הסקט ושיקוי לעצמותינו עת
ברם היא ליעקב וממנה יושע אם נהיה באחדות ונניחו לדבר אחד רועה ישראל להנהיג הענין ה' עמנו אל תירחון כיר"ל:

עוד אני מודיע לכם שתקף ועתיק אותה מרדכי שמואל בכתב רש"י חסוב ומע' החבר **ר"י פאסאני** נר"ן אור תלמידנו **משה עזכאריא** הי"ו יעתיקוה -
איטלקית ויותר טוב משה מפני שהוא מורגל בלשוני וכתבי כדי שתבינו הדברי' בשורשם ויתחזק לבבכם לרוץ לפני ה' וברכה ושלו' לכל **אנשי הועד והנצב והנאמן והסובן** ושלום לכם אל תירחו:

כ"ד מעתיר בעדכם מרכין קורה בישראל דל

(חתום) מאשפית הלעיר

ישראל משה חזן ס"ט

(מקום החותם)

נתאחרה ההעתקה עד היום י"ג לחדש מנחם **תרי"ב** כ"ט לחדשם לולו ואני מודיע עוד שם דברים דברים כאן שהוספתי הוא שלא היו בהעתקה וע"כ אני מחלה שתתנו דעתכם ע"ז כי לא היה לי שהות להעתיק הדברים המחודשים פה ושלום:

כל זה כתבתי במחרלאות ויטורב"ו ועי"א חכם כלי ספרים כדי לחזק את לבב **בימוני הזמן וטובי העיר** ובמתיבתא במנהני
הטוב מיום שבאתי בארצות אלו לבדר כל הדינים מפסטי המקראות לפתוח פי התקטרנים אשר רבו כמו רבו בחלק הבדור הלזה אבל עכשיו כי חזרתי לחט"ל פה העורה יע"ל ובוקלי בית מדרשי מלאים זיו ומפיקים טוגה מספרי תורתנו שבעל פה אשר בתורה ירלה אור כל אשר בשם ישרל ובונה. ונס **שמע' הבמונים והנאמן** אחר דברי לא שנו והזמינו לו
כאשר נוחים נופא דעובדא היכי הוה מרישא דקדמא בכי אשר נמלא באומר הקהלה מזה עשרה שנים עד היום חובה עלי לבדר הדברים הנז"ל מתוך ספרי הפוסקים אשר בית ישראל נכון עליהם דברים ברורים בשמלה להראות לכל בני העולם שברבני מתוך ויכוחי בפסטי המקראות כן הוא ממש לעיקר דינא בלון נופל דבר **ואען ואומר** הנה אחד הרואה בעיניו ירלה שמבל מ"ש בויכוח
השלמי הנשען על יסודי תורת משה ונבואתו לבר מבורר יולא שהחלטתי ה' החלטות או כמו שתאמר ה' פרטי דינים ואלו ה' **א'** שקדושי פאלומבא אשר נעשו כמאמר **הויקאריו** הם קדושין נתורים מבל לד ופנה - **ב'** שאונס משפטיי ודתיי לא יקנה מעולם שם מעשה מעושה או באונס - **ג'** שקדושין אלו הנהוגים בישראל דהיינו קדושי כסף ושטר ובוחה הם קדושין הוריים ובבואיים מאז היה ישרל לגוי אחד בארץ אלא שקדושי ביאה הוא אופן הקנין הנ' אפי' דאם קדים באופן זה בפני שני עדים הוו קדושין נמורים עכ"ז מנדין ומלקין אותו - **ד'** שבקדו' שו לבד בלי כל הפרומוניאר"ו בו' ברכות והדומה קנתה הבשה המקודשת דין אשת איש גמורה לחייב כל הבא עליה או מסיבתה בכל העונשים הבתובים בתורה הכל לפי מה שהוא ענין הענין - **ה'** שענין איסור ב' אחיות תלוי בקידושין דוקא שבקף שקדם את הראשונה נאסר באחותה גם לבוא עליה בדרך זנות ואין לו תקנה ליקח אחותה או לבעול אותה אם לא בשתמות הראשונה הא לאו הכי אין לה שום תקון בשום אופן ע"י נט אפי' שיהיו גרושי הראשונה מחוייבי הדת בנון שזנתה וברומה לזה עכ"ז בל זמן שהיא (ר"ל האחות הראשונה) בחיים אייחה אסור לבוא על אחותה האחרת ואם בא עליה והוליד ממנה בנו ממזרים נמורים והם תחת מקרא מלא לא יבא ממזר בקהל ה' הן אלה ה' שעיפי דינים אשר אני מחוייב להראות לעיני בל העם איך מבוררים המה בשמלה בתורה שבע"פ וזאת חובתי והעשנה ואבא היום להשיב על הראשון דאשון והוא אם קידושי פאלומבא הם עשוים בדת של תורה ובתחז"ל או לא וע"ז נאמר דמלר מעשה הקידושין נופייהו אין ריח ספק בדבר שהרי נעשו בזמנן עשרה ואחד חבם מסדר הקידושין לעיני ממוני הזמן ובזמן הקהל כמו שבא מבואר בשאלה וא"כ מלד עלם מעשה הקידושין אין בו שום ערעור כי אלו"ת נעשו בדת של תורה ובתחז"ל ולא נשאר לפקפק בהם כי אם מלד עישוי ב"ד **הויגאריו** שקדמם ונעשו בבח ואל בחיומים
ונזומים כי הא לאו הבי היו מניחים אותו בבית הסוהר מקום אשר אסירי המלך נענשים שם ע"י עול הבאלוי"א הידועה וע"ז נמר אומר לקדשה וא"כ במלא שקידושי פאלומבא הם לפום ריהטא קידושין באונס נמור וא"כ ואמר האומר כי בטלו הקידושין מעיקרא וכמו שלא היו בעולם וא"כ ממילא יוכל ליקח את אחותה בין שקידושי פאלומבא לא אלו מעיקרה הסכת ושמע קורא נעים כמה טענות מספיקות לחזק קידושין האלה בראי מולק עד שיבלו שפתותיך מלומר די:

הטענה הראשונה שבתוב כמימוריא"ל שעשו אביה ואם הנערה פאלומבא שהיה אונס נמור שהנולף האחד סרסור ענורה שמואל סונינו הבה אותה על זרועה מבה בלתי סרה ואיום אותה שלא הצעוק בדי להניח לשותפו של עמלק למלא תאותו אין לך אונס גדול מזה שאנס אותה וממילא בדין עשה **הויגאריו** לחייבו לקדש אותה בעל בדחו מה תאמר וכי מפיה ומפי אביה
ואמה אנו חיים? ואם בדבריך לא שבקת חיי לבל בריה ולמחר בל זונה בשבחה תעשה בדעת להטיל זוהמא לשרי וטפסרי ארץ ולומר בא אלו העבד העברי והבני פלעני ובא עלי בבל אות בפשו ועל הבל שבב' פס' הרמב"ם פ"א מה' נערה בתולה דין ב' וז"ל בל הנבעלת בשדה הרי זו בחזקת אנוסה ודנין אותה בדין אנוסה עד שיעידו עדים שברצונה נבעלה ובל הנבעלת בעיר הרי זו בחזקת מפותה מפני שלא לעקה עד שיעידו עדים שהיא אנוסה וכו' עכ"ד נמלא דנבעלת בעיר הרי היא בחזקת מפותה ואינה נאמנת לומר אנוסה הייתי אם לא בעדים וב"ש לדעת הראב"ד החולק עליו וס"ל דלעולם בין בעיר בין בשדה אונה יבולה לטעון אנוסה הייתי אם לא בעדים נמורים דבבל התורה

בולה

כולה קי"ל המע"ה כמלא דכנדון דידן לא מכעיא הריאב"ד דכעי עדים להאמין אותה אפי' כסדה אלא אפי' הרמב"ם ז"ל דבסדה מחזיקה כחזקת אנוסה ועל הכועל להכיא הראיה עכ"פ מורה דבעיר היא כחזקת מפותה ועליה להכיא ראיה שאנס אותה ע"ז נשיב ונאמר דנס פה בכר הענינו כ' נשים עבריות על כל המאורע כמו שכתוב תחת כפתקא הוא המימוריאל"ו שאלתו אביה ואמה לב"ד של **הויגאריו** ועדות נשים בענינים כאלו בכר כתב מוהריק"ו שורש ק"ף ושורש כ"ג ופסקו רמ"א כס"ע ח"מ סי' ל"ה דבשהטוען טוענן בריא אפי' עדות אשה יחידה או קטן נאמנים להעיד מפני שאין דרך להזמין עדים בשדים לזה ואין הפנאי מספיק להזמין כיצו"ם ואל תתמה על החפץ איך נאמנים עדים שאינן בשדים מן התורה כמו שהוא עדות נשים וקטנים והרומה שהם פסולים נמורים לכל עדות דרב המרחק בין הענינים כרחוק מזרח ממערב דבשלמא בדיני נפשות ודיני איסור והתר כנון לאסור אשה על בעלה והדומה בכל אלו אין לנו אלא כ' עדים בשדים לחייב או לזכות ואומרן דעת הדיינים לא מעלה ולא מוריד כי אין לחס לשפוט כי אם ע"פי העדים ותו לא אע"פי שלפי דעתם הענין הוא להפך עכ"ז אין להם כי אם לדרוך על בתותי **משפטי התורה** ושלא לנטות ימין ושמאל וכעובדא דשמעון בן שטח המובא בתלמוד שאמר לראה בנחמה וכו' הרי שאפי' היה הדבר ברור לו בשמש שזה הרג את זה עכ"ז אמר בפי' מה לעשה שאין דמך מסיר בידי וכן לאסור אשה לבעלה אפי' שהדיין רואה בעין שבלו מבמה אומדניות מוכיחות שלפי הענינים מבא ליבחר ומבא ליבחר ולפי הילוך הענין הבא לפניו מתברר לו ופה ופה שנטמאה ונעשתה התועבה הזאת עכ"ז כל שאין הענין עולה לפיס דינא דראיה ברורה דומיא דעדים אינו יכול לאסור אותה על בעלה בשום אופן ומענין זה כותבי בית המדרש מלאים מבדוקות כאלה עד להפליא וכדי שלא להטיח למעיין נפשו ריקם אני אביא לו תשובות מוהרשד"ם ח"א סי' קס"ח שנשאל בדון ניאוף אחד שהיה יד הבעל והעדים כמעט כאמצע והיה הענין מבוער עד להפליא ואחר שנתן בכל התשובה בבירור דיני העדויות שבאו לאוסרה ושלא היו נראים לפי הדין האמיתי לאוסרה על בעלה סיים וכתב וז"ל ובכר אמרתי שלענין הדין אני מסכים שאשה זו מותרת לבעלה ואין בידנו כח לאוסרה מן הדין אלא שאני אומר שאדורים הם המואף והמואשת הבעל והעדים וכמו שבתבתי דהיו ידים מוכיחות דנעשתה התועבה וכו' ע"כ מה שראיתי לכתוב בענין זה והמעבור נלוים מן הארץ ויעבור לרשעים הם בעיני ומתנו יסיר לב האבן ויטהרנו מעונינו עכ"ד ז"ל הראיתיך בעיניך קורא נעים שלפי' שהיה הענין לפי דעת הדין מבורר הרבה שהיאוף נעשה עד שקללם קללות נמרצות ואמר בפירוש שהיו רשעים בעיניו עכ"ז גזר אומר להתירה כאומרו שלא היה בידו כח לאסור אותה מן הדין הפשוט כאנו בענין דיני ממונות ומזיקין ואבלות שבין אדם לחבירו אין הדבר כן. והטעם גלוי וידוע הבדבר' שבין אדם לחבירו בדיני ממונות ומזיקין הדבר תלוי בידיעת האמת אצל הדיינים וכל שנתברר לדיינים האמת מתוך הדר הענינים אשר בלו לפניהם ודעתם סומכת על אותן אמת המבורר לפניהם שכך הענין דנין אע"פי שאין שם עדים וראיה כי אם מעשים מבוררים ואומדנות מוכיחות הכל לפי ראות עיני הדיינים המומחים והפקחים דנין ונוזרים לפי ראות עיניהם והטעם שבדברים שבין אדם לחבירו אין מדיני נפשות לא נלטווינו כי אם דרך דרך תדרוף ר"ל לדרוף הלדק כפי מה שיודמן לפניו ולא לדרוף המשפטים והתורות אפי' לא יהיו כאותים אל הענין אשר לפניו זה לא נלטווינו ודבר זה שאני אומר בספרי הקטן מוקר לב מ"מ סי' ל' בדרתיו בשמלה עד שחזר כמושכלות ראשונות ממש והוא מן המעבע להחזיר ולהעתיק כל הדברי' האדוכים בנתיבתן. אבל אני רואה עצמי מחויב לפיים הקורא אהובנו כאיזה ראיות בדראות ובוכות ובקיאור מלון הנה הרשב"א עמוד בכון מעמודי התורה בנודע כתב בתשו' ח"ג סי' ע"ג וע"ד ופסקה מרן מוהר"י קאדו בח"מ סי' ע"ו שנשאל על דון אחד של דיני ממונות שלא היה מבורר כל בדבו בעדים ודאיה והשיב מה שהשיב וכסוף דבריו סיים וכתב וז"ל וכ"ד יפה ונאותו הדבר לאמיתו וחזרו ושואלו"ם הלבו בו לאמת"לו יודיענו היאך הב"ד יוצא הדבר לאמיתו? והשיב וז"ל תשובה דבר זה אין בו ענין פרטי שיוכל שום חכם לומר בדבר פ' ופ' אלא כל ב"ד לפי מה שהוא הענין במקומו ושעתו בחקירת הענין אם היו שם עדים אם אפי' אשה וכאיזה ענין היה ולפי דעת הב"ד ובחמתו וחריפותו וכו' עיין שם בדבריו באורך וכיוצא לזה בחב הרשב"ם בסי' ו' בענין פנויה שנמצאת מעוברת ואמרה מאיש פלוני הוא והבועל כפר ואמר שלא היו דברים מעולם והיה בעדות לר נוגע בעדות והאריך בזה וסיים וכתב וז"ל ודע כי כל עדות שאפשר להתקיים בהלכתה אין מקבלין אותה אלא בהלכתה וכל שאי אפשר לעמוד על עיקר העדות אלא מפי עד אחר או מפי אשה או מפי קרוב נאמן אותם וכו' וכו' וכן כתב סר"ן ואחרים ובדומה לזה כתב הרשב"א בתשו' עכ"ד ואין סדק שבין לתשובה הנז"ל שהיתה בידו בב"י ומקרוב נדפסה בלוורנו וכיוצא לזה כתב מר אביו התשב"ן ז"ל בח"ב סי' קס"ח שנשאל בראובן שני נהור שאדם לחברה עם שמעון והיו לראובן השני נהור קצת מרגליות תפוריים בכנדו ושמעון היה מתחבר עמו בדרך ויש חצנו ובשבקש ראובן המרגליות ולא מצאם חשב כי שמעון גנבם ושמעון כפר והשיב וז"ל תשובה ידוע הוא כי הנוגב אינו נוגע בעדים ואם באנו לדון ע"פי עדים וכיוצא בזה תלקה מדת הדין והדרשות נתונה כיד כל דיין מומחה שבכל דור ודור לדון נדרים בזה וכו' ואף מדין התלמוד מותר לעשות כן ומבין ובונסין שלא מן הדין משום מגדר מילתא וכ"ש להגיל עשוק מיד עושקו ומצינו בתלמוד וכו' ובכאן נראית אמתלא גדולה שהוא גנבם וכו' והדין נותן לאיים עליו ולנזוס וכו' ובכר אמרתי אני יחודי אחד שטען עליו אורח שגנבו וע"י נכרים דברי אמת אסרתו בבית האסור ואח"ך נמצאת הגניבה בידו וקלטוני כל הקהל על דריזותי בזה עכ"ד הראיתיך בעיניך קורא אהובי הספרים הגדול שים בין דיני נפשות ואיסור והיתר לדיינים שבין אדם לחברו שבעיניו' הראשונים אין לריין לדון כי אם ע"פי עדים וראיה והמשפטים הכוללים הכתובים על ס' חקה ואינו יכול לסמוך על דעתו אפי' שיראה הדברים בדעתו הפך מה שהוא שופט ודן אבל בדיני ממונו' אדרבא הוא להפך ואין לו אלא מה שלבו נומר ואם נראה לו באמת ע"פי

אומדן

הומדן שהדברים כן הדעו כמו שהעורה: הלשה הסיל פוסק הדין כן ולא חלי ולא מרגים כל זה אני כותב הכל עדין אני רואה פני אהובנו הקורא נהובות כרבעי עם שכבר הוא מפוים מהראיות שהבאתי לו מבוררות בשמלה עב"ו מבין ריסי עיניו אני רואה בו במקבל הדברים בנזירות כלי טעם מבלי שיחיישב על לבו טעם בעיקר בעצם הספרים הלזה על מה הדבו הטבעו והריני כאלו שומע קולו מנהמת כיונה לאמר לי תינח ברבי בפשיט דאעיקרא הפסר שהשכל אינו מחייב להמית נפש תחת נפש כי המשפט הזה אינו כשאר המשפטים שבכתב הוא תכליתם (ר"ל שבהפך הענין מרע לעשות כמי שהוא כל בעבי הבלומין והדומה ומבלבל דבין בלבביו שאל ידי שהנו מחייבים את הבולא ליבשלנה יתיקון פגמה ולא תבאר בהלמנות חיות כי תחזור מלישה אל"ב בהלא כי על ידי המשפט יסיר הנוק הזה עשה לו יתיקון בלבד מה לא כן בביטים בפש תחת נפש בלא נהפכה הפיכה כמית הפועל בשום לוכן) ולף שם נאמר שהמשפט הזה הוא יסר ובלדיך מלר עצמו לחבלות אחר והוא מלחר הכתוב וכל העם ישמעו ויראו עב"פ דיינו שבקיים משפט זה בדקדוקיו ובטעמיו ותקיומותיו ודרישותיו עד שיתברר בשמש בחלי השמים שזה הרב את זה בלי שום ריח ספק לפי משפטי התורה והשכל וכל שהדבר הינו ברור לפי המשפטי' הכוללים שבמשפטי התורה הו חוקי עם ועם. אוך נסמוך על הומדות וחדיות ופקחות הדיינים שנודרי' ואומרי' לחתוך ראשו של זה והדבר הינו ברור ע"פי המשפטים הכוללים? הלא כמעשה אשר הינו עושים כורחי הנמור שזה הולך למות בלי ספק והמשפט אשר הושם עליו עדיין אין הלב נומר בל זה תינח בדיני נפשי' בחמת ראוי לו' אשר הוא משפט ישר שלא להרוג שום אדם אפילו הדברים ברורים ונברים שזה הרג את זה אבל בעניינים של מיאוף והדומה שהבאתי לו מתשובת מוהרש"ם הנו' שהוא השופט דן אותם לרשעים נמורים ולפי דעתו מבל המאורעים שקרעו היה מיאוף כמעט מבורר ולמה יתיר אותה ויבטיר בניה מפני שלא היה הענין מבוון אל המשפטים הכוללים? ומה בממון הקל אינו סומבים על הומדנות ומוגיאים מזה ומיתנין לזה שלא בעדים נמורים ורחיית מוכיחות בערוה החמירת שהבנים ממזרים ויבאו להתערב בתוך הקהל ועדה מישראל לא כל שבן שבאמר שהם לב הדיינים נומר שבעשה הנעבה הזאת בישראל שהדין נותן שינזרו אומר לחייב לנרשה ולעשות בניה ממזרים אפילו שאין המשפטים הכוללים מבוונים אל הנרון הזה? אהה ידידי הקורא! הזכרתני לרוחי ולדות לרוחי דת ועלי לבי דוי כי ק"ו זה שאחה דן הנראה לעיני ריבעא חזק ומראהו בראי מולק הוא היה בעיבריני ווהי שהחיבה את בתיבו בבמה משפטים הנוסים ששפטו את העם בכל עת בעניינים רוחניים והלהיים להרבות היקרים והעונשים על פי דמיונות בוזבות בלא מחברון ודיעת הדיינים בשורשי הדינים והבחלת הברול המפסיק בין עניינים רוחניים והלהיים לשאר הדברים האחרים או מדיניים בבו שהם בלאמת הדברים שבין אדם לחבירו. כתר לי זעיר ואחוך והלבך בינה דברים בשורשן וערם בל הבר אקריים לך דברי הרמב"ם ז"ל בפ' שני מת' פרקיו הקודמים לפי' על אבות. שהנה בעמדו לוכוח בפ' מאמרים הקיבים ממאמרי המקרא למאמרי רז"ל שמאמר הבתוב אומרו נפש רשע אותה רע וכן להפך שמחה לגדיק עשות משפטו מזה משמע שתשוקת הרע הוא הבונה רעה בנפש הפולי שהינו מולה מחשבתו לפועל ולהפך לענין הטובה ואלו מדברי רז"ל משמע להפך שהרי אמר רשב"ג לא יאמר אדם אי אפשי לאכול בשר בחלב אי אפשי ללבוש שעטנז אי אפשי לבא על הערוה אלא אפשי ואפשי ומה אעשה שאבי שבשמים נזר עלי ולפי המובן מפשוטו ב' המאמרים הן סותרין זה את זה וצ"ז בתב וז"ל ואין הענין בן אבל שניהם אמת ואין מחלוקת ביניהם בלל והוא שהרעות אשר הן אבל הפילוסופים רעות אשר אמרו שמי שלא יתאוה אליהם הוא ויתר חשוב מן המתאוה אליהן ויבבוש את יצרו מהן הם הענינים המפורסמים אבל כל בני האדם שהם רעות בשפיבת דמים וגניבה וגזילה ואונאה ולהזיק למי שלא הרע לו ולגמול רע למטיב לו ולבזות אב ואם וכיוצא בהלו והם המצות שאמרו עליהם חבמים ז"ל שאלו לא בתבו הראשים הם ליבתב (יומא דף ו' ושם תוסיב גם בלוי עריות והרמב"ם חסר לקמן גם נ"ע ולע"ע ומע"ש מוהרש"ל בפשמן אבות אבשר ליבב דברי הבאין שבתלמודים מרבים עי"ש) ויקראהו אותם בלא חבמינו הראשונים אשר אלו אלו המדברים מצות השבלות ואין ספק שהנפש אשר תבקש לדבר מהם ותשתוקק אליו שהיא חסרה והנפש החשובה לא תתאו' לאחד מאלו הרעות בלל ולא תבעבר בהמנע' מהם. ועל רעות במו אלא אמר שלמה נפש רשע אותה רע ולהפך לענין הטובה אמר שמחה לגדיק עשות משפט שהוא הבל ממין המצות השבלות. הבל הדברים שאמרו עליהם חבמים שהמתאוה אליהם ובובש יצרו מהן הוא יותר חשוב וגמולו יותר גדול הם התורות השמעיות ווה אמת שהלמלה התורה לא היו רעות בלל ומפני זה אמרו חבמים שצריך אדם שיהא נפשו לחשוב אותם ולא יהיה מובע מהם' אלא התי' ובחון חבמת' ובמה המשולו? שהם לא אמרו אל ואמר אדם אי אפשי לתרוג את הנפש ח"ל לגנוב ח"ל לבוב אלא אפשי ואפשי וכו' הבל הבחו הדברים שמעבים בלם בשר בחלב לבישת שעטנז וערוות ואלו המצות ובוצא בהן הם אבר קראם הסי"ת חוקות והרז"ל חקים שחקתי לך אין לך רשות להרהר בהן וכו' ואשר קראו אותם האחרונים שבלות יקראו מצות בפי מה שבארו החבמים עב"ל. ואחרי שהבאתי לך דברי הרמב"ם הללו והתבדר מתיבם בשמש בחלי השמים הספרים הגדול שים בין החוקים האלהיים או הרוחניים להמצות השבלות או מדיניות במדומה לו שאינו נרוך להרחיב הדיבור ביותר. בי אם לומר. שבל דבר עבודה שהיא תחת סוג רע לשמים ולא רע לבריות מבר השבל בענין ערות ומאבלות אסורות וברומה להם שהובאו לפני השופטלדון ולענות העובר הזה ולא התחזק ליסורא בשום אופן מקודם לבן בי אם במה שעוני הדיין רואות ואזנו שומעות מפני המעידים והעובדי' ובוזאת אזי הדיין רואה שאם העדוו' הם מבוונים ממש עפ"י התורה ועפ"י ספרי המשפטים שבידו דן את הדין ומחייב את המחייב או מזבה את הזבאי הבל בפי המשפט והערוות המבוררות לפניו בהר הינב מבלי שיסמוך על הומדנות דעתו בל עובר הדך מבל טייר בדעתך חשובת מוהרש"ם שלפי דאות עיני הדיין היה האשה נוטפת במורה מבל האומדנות והבוזרים שעברו לפניו אבל לא היה מסבים עם המשפטים הבוללים בשום אופן שבעולם בי אדבבא הדין היה נותן לזבות אותה נוטפת באופן בזה בין שעובר ס"בר שהוא דן עליו הוא מהחיבים או במו שתאמר מהדברים שהוא רע לשמים ולא לבריות ר"ל שעובר המלוה אין הדעת מחייב אותה. הזו אמרו אין

לדיין לדון אותו ענין אלא ע"פי משפטי התורה ולא ע"פי משפטי שכלו דמה כחו יפה לאסור אשה אחת שהתורה לא אסרתה? שאנו אין לנו כדברים אלו אלא מה שנזרה התורה ואם התורה שהיא חדשה לנו האיסור הזה ששכלנו לא היה מחייבו עכ"ז לא יתשיב אותו איסור או ראוי לענות מפני שחסר אחת מהמשפטים אסר מקקה איך אני אכול אחריה לאסור את המותר ועיקר האיסור הוא מחודש וחוקיי אסר אין דעת אדם משגחת על מה ועל מה? (והראב"ד לדוות כל למאמרו בענייניים בלבו יעיין תשובת הרשב"א סוכ"ה בתשובה בשמים ראש סי' קל"ב שהיא נגד השובת הרא"ש הידועה שפסקה מור"ם אה"ע פי' קע"ז ובתשובת הרא"ש שם בשמים רי"ב וכמ"ש האחרוני עיי"ש) זיל לאחיך

ניקא בענייניים המדיניים הוא הדבר להפך שביון שכל עיקרים הם שכליים ומחייבים כגון גזילה וגניבה ואונאה וגזיקין וחבלות והדומה להנה שטעמם הפשוט הוא ליישוב המדינה אזי הרשות ביד הדיין המומחה והבשר וירא שמים לדרוש הצדק כמו שיזדמן לפניו אפילו שהמשפטים הכוללים כמו כלל המוציא מחבירו עליו הראיה והדומה לו יתנהגו אלו ואל גזר דינו. ביון שבגדון שלפנינו לבו של דיין נומר הכל להפך ואם מסופק ולין הדין ואם הדבר ברור לו לפי אומדנותיו והשערותיו יפסוק הדין אפי' מפי עבד מפי אשה נגד המשפט הכולל וכו"ז לענות משם כמה גדולי' ועיין נ"כ תשו' הרא"ש כס' בשמים ראש סי' שכ"ח מ"ש כשם רבו והוא קרוב למ"ש הרא"ש נופיה בשמו בכללו כלל ק"ו סי' ו' ופסקה מרן מוהר"ר קאדו בש"ע ח"מ סימן ט"ו וכמ"ש האחרוני: **ואחרי** בירורן של דברים שו"ת אין ס' שאחר שהגערה פלומכא והביה ואמה טענו טענת בריא

שהיה הענין באונס נמור ואין דרך להזדמן באלו הענייניים עדים בשדים ובאוים וכמ"ש התשב"ץ הנו"ל שדבר ידוע שהנוהג היונו נוהג בעדים ובהכרח כמשפטי' באלו א"א לקבל עדות בהלכה אלא הכל תלוי בדיוות ופקחות הדיינים הנטפלים באותו עסק בישודין מדומה להולא לאור משפט ע"י אומדנות והשערות ותקירות והודאת פיו בהופנים שיהא כמסיח לפי תומו מענין לענין וכ"ש אי איכא בהדייהו עדות בשים דו"ר דיינין על פיהן ומחייבין ליה וכייפין ליה שישתנה בעל בדבו והא לאו הכי תלקה מדת הדין. כל זה הני בוחב לחזק המשפט שדן כ"ר הגדול של **הויגאריו** ולומר שנם לפי דינו ישראליפה דן לחייבו לבפותו לקדשה בדין אנוסה נמורה הבקוב בפרשת כי תצא ולו תהיה לאשה בע"כ תחת אבר ענה ואפילו במה שאני רואה לבד אותה הפהקה שלאחו אביה והמה בעדות בשים אני מחליט בן בפשיטות כ"ש שעדין לא בא לידינו ולא ראינו המעשה כ"ר יפה הוא הפרוני"סו של הוינאריא"טו שבלי ספק שמה המלא ומלא כמה עדויות אחרות או אומדנות מוכיחות והשערות בנויות לתלפיות אם בהודאה פיו בנבריס דברי אמת ואם מפי אותו שמוקל בוינו שהיה נ"כ בבית הסיהר אשר בודאי מבלבל גזר אומר שמחוייב ליתא אותה וע"ז בפוהו בשוטים ונעשה מעשה מפורסם ובבר הוכחנו שבדברי' בלו שהם מדיוניים בנזיקין וחבלו' והדומה העקר אצלינו שכ"ד יפה בחבמתו וחריפותו מוליא הדבר להמיתו גם בלי עדים וראיה ומי זה אמר שלפי מדולת המאורעות שאירעו במקום או בזמן שנעשתה הקועבה - מזה לא הבריחו שהיה אונס בדבר? כי מי יוודע? שמע נא מ"ש הרב חכם לבו בתשובה קמ"ז שעל מה שבתב חכם

שבגנדו לחזק דברי הרמב"ם שבעיר בוין שלא לעקה אותרע לה חזקת נרקת ואונה נאמתת לומר לאנסה הייתי ע"ז בתב הרב וז"ל אשאל נא מבת"ר מהיבן הוא יודע שלא לעקה ואני אומר דבלילה היה והשבנים היו ישנים ואין עונה ואין קשב ואפשר שהיתה במרחף מקום שכל הצעקה אינו נשנה או באופן אחר דבשלמא להרמב"ם שפיר אוקמוה המפ' בראו עדים שלא לעקה אבל בגדון שאין ידוע לנו מציאותו היאך נאמר שלא לעקה ואתפר שלעקה בראוב מארץ קולה ולא נשמע בין החיים והרי היא טוענת לפנינו שלעקה ואוחה בבריוביא ואין שומע לה עכ"ד ובתשובת בנימין זאב סימן קל"ב בתב על בין בזה וז"ל ביון דיחידה היתה בביתה דלעקה הנערה ואין מושיע לה ואפי' שלא נשמע קולה רק שאמה מלאה בוכה ונאנחה בשהיה מחזיק אותה האוא נבל ולא היה בבית אחר זולת הוא והנערה הא ודאי דיינינן בלאו שלף חרב עליה ואמר לה אם הצעקי אהרוג אותך. ולפי זה נראה לע"ד לדונה באנוסה אפילו שהיה המעשה בעיר ביון דאם היתה מוצקת לא היה מי שיושיענה עכ"ד. אתה למד מכל זה לכל הפחות דאם הב"ד ראה אוזה אמתלות לדבריה שבדבריה בן הוא הא ודאי מלמין אותה משיקול דעתו גם בלי יגדים וראיה ואחר שבן מאן נימא לן שב"ד של **הויגאריו** בשזדמן לפניו מרוא' המאור' הרע ומר הלו' שלא הוכיח מאמצעות הענייניים שבדבריה באותה פתקא שלאחי בן היה ועוד דלפי הפתקא שלאחו אביה והמה בעדות הנשים הענייות מבואר יולא מתוכה דהנערה לא היתה שפויה בדעתה מעולם כמו שהוא עד הוים שאני מבירה היטב. והבר זה התאמת אל הב"ד של **ויגאריו** גם מפתקת ממוני הזמן אשר השיבו אל **הויגאריו** באומרם שאם ממה שהוא מפורסם בעיר ואם ממה שהעידו אביה ואמה ואם מסדור דבריה והנהגתה נראה בחוש הראות שאינה שפויה בדעתה והוסיפו להעיד שמטעם הזה לא יכלו לבבול שיטותה ההדומים אשר היה משרת בביתם והזכירוה בשם ובכינוי ואחר שבן לו יהי שהיה פיקוי הוא אונס נמור וכן בתב הרדב"ז בתרשות דפוס ויניציאה סימן ס"ג דפיקוי קטנה אונס הוא דקטנה בין דאין לה דעת אין לה רצון עי"ש והוא הדין והוא הטעם בשוטה בין דאין לה דעת אין לה רצון וממילא אונס הוא ויפה עשה ב"ר של **הויגאריו** לתופסו בבית הסוהר ולבופו בשוטים וכאוותי' וכנזומים עד שיקדשנה וכן בתב הרדב"ז שם בסוף הסימן ובסימן י"ט דבבודאתו לבד בופין אותו ויש אותה ויש אתה בעלילו ואם בפר מחוייב שביעה ואם ראו הב"ד בי יש רגלים לדבר ורולה לישבע לשקר רשאים לחיים עליו ולקופבו עד שיורה עכ"ד ועוד ממה שאנו רואים שבשנזר **הויגאריו** שיקדש אותה ושלחו אותו ע"י בני חיל לקדשה בעל בראו וכ"ד הזמן והממונים ונאמן הקהלה נטפלו בבף ומיד לתת נמר טוב יפה שעה אחת קודם ובתבו ושלחו המעש' ב"ר של הקידושין המוכא בשאלה זה מבל זה אות ומופת חזק שאפילו אם עצמם היו מסופקים בדבר כמו שבתוב בפתקא א' ששלחו להשיב **לדהויגאריו** לאמר לו שהיה הדבר שקול בעיניהם ולא היה בדי שבעה לא בטענות הנערה ואביה ואמה ונם לא בתשובות הבחורים ונם שבעדות הנשים לפי דעתם לא היה בל לדבו דבר ברור בדי להאיר בהשבת הטענות

הטענות והתביעות הללו ועכ"ז כשכח מאמר **הויגארין** לכפותו למוסקאטו שיקדשה הוכשר הדבר בעיניהם ונטפלו בקידושין מבלי פולה פה ומלפלף ואם כאמת לא היה להם ר"ל לב"ד שנטפל בקידושין (שהיה מאחבי המעמד) וגם למחוני הזמן שהיה דין אנוסה ממש הו קרוב לו נמרי לא היו שותקין כדבר והיו משהרלים אלא הדברה שלא לחייב לאת קידושין בעל כרחו יען כי כדומי ישראל מפיהה אין כופין אותו ליפה אותה כי אם כפיוסים ורצוייס ושוחדות והדומה וכמ"ש מוהריק"ו פ"ו קכ"ט בפי' והוא ספק הש"ע א"הע ריש סימן קע"ז ודוע לכל אלה ודאי ופשוט דלא מסכונן לב"ד ושרש כ"ד טועיים שהיו נטפלים בקידושין דלא הוי מדינה ולכל הפחות היה להם להקביל פני השררה כזה כי תל"ית שרקנו הדהיית הזאת מיום אשר ניתן כתר מלכות בראשה מקום הניחה לנו בקיום רתנו אפילו דברי קבלה ודברי סופרים אלא ודאי שגם המה ר"ל הב"ד הישראלי בהיותו זמן ראו בעין שכלם כי יפה דן יפה זיכה **הויגארין** לכיפו לקדש את הנערה כי ודאי היתה הנוס' לו קרוב לה והם מתחילה השהדלו בדברי פיוס ורצוי עד מקום שידם היתה מגעת לקרבם ולא לרחקם כיון שלא עלתה בידם בשבר כתנו בכוף היתה פתקה כיון שהין כחם בידם לכוף כי אם על פי כח השררה וכשראו שיד השררה היתה לכופו גם הם בלב שלם ובנפש חפצה תכף נטפלו בקידושין ובזה נשלמה הטענה הא' לחזק קידושי **פאלומבא** בכל תוקף וחוזק קידושין קוריים כדת משה וישראל:

דטענה הב' דאפילו דאם נאמר בפשיעות הכל בעיר הייא מפיתה ולא הניחה בשום אופן בפשט דברי הרמב"ם מבלי שנשנים אל שאר הפירושים שפי' המפרשים עליו עכ"פ היינו רוקא לענין ממון הכל לא לענין איסור וכמ"ש הרב כנ"הנ לה"ע סימן קע"ז מבשם השובת מוהר"ר משם שבילרא כ"ו שהיתה בידו והוקיל וזכני ה' בתשובות אלו הנאמנות עלמם שהיו ביד הרב כנ"הנ המה כמוסים תחת ידו חתומים כאולרותו הערוק כל הלשון הזה הלריך לענינו וז"ל והדבר מבואר כי מ"ש הרמב"ם בריש הלכות נערה בתולה כל הנבעלת בשדה ברי זה בחזקת אנוסה והנבעלת בעיר הרי זו בחזקת מפותה וכו' ע"כ אין זה רק לענין תמונה שאולה הלער והמע"ה וכדמשמע בהריא מהבנת הראב"ד שאמר חזקה זו איני יודע מה היא אבל טענת אנוסה לענין איסורה אין ספק דשייכא גם בעיר וכל התלמוד מלא ובהריא אמרינן בפ"ק דבתובות בענין פתח פתוח מלאתי וכו' וכן בתקומות אין מספר טענת אנוסה הויא טענה מעלייתא בלי ספק ואין לריך לפנים וזה לע"ד פשוט עכ"ד ומיהה לגדון שלפנינו שטענת מפותה הנטענת עכשיו אין בחה אלא כי אם להפקיע קידושי **פאלומבא** שהיו באונס כדי להתיר איסור אחיות. אבל נאמר כיון שהיתה טוענת **פאלומבא** טענ' בריא שהית' אנוסה א"כ אין בחנו להפקיע קידושיה כדי להתיר האיסור וכמו שהוכחנו דלענין אסורה שייך טענת אנוסה גם בעיר אפילו לדעת הרמב"ם ודוק היטב:

דטענה הג' שאפילו אם נאמר דלא היה ריח אונס בדבר כי אם הכל פיתוי ורוצו בכל פיתות חלקיו **והויגארין** בפה אותו בכחו הגדול לינשאנה כי הלך אחר פשטי המקראות וכפירוש הוולנאט"ה שלהם אשר הענחיקה המפורסם הגדול החכם המלומד ק' נורולומו שאינו נוחן הפרש בין מפותה לאנוסה וכשניהם פירוש שיחייב לינשאנה מבלי שום הפרש אפילו כמלא נימא והיינו שמהר ומהרנ' לו לאשה במפותה תרגמו dotalit eam et habelit eam uxoram גם פ' ולו תהיה לאשה הכתוב באנוסה תרגמו באותו לשון עצמו et habelit eam uxoram עכ"ז לא מפני זה נאמר דבפיה זאת תקנה שם אונס נמור עד שיהא בו כח לבטל הקידושין באלו לא היו בעולם חלילה שום מי שיחשוב זה! מכמה טעמי תרילי אימא ריש שאני אינו רואה בשום מחבר שיאמר דבמפותה אם בפו אותו לקדש דהוי אונס נמור עד שהיה בו כח לבטל הקידושין דבל אונס אשר אנו מבירין ורגילין בו היינו אונס נמור ושלם מבל פיתות חלקיו ר"ל שאים נקי ובדוק אשר לא נשה לשות נפשו ויהי ידוו אמונה אף לא פעלי עולה עודנו עומד שלו בכיתו רענן בהיבלו באו פריצים והעלולו עליו עלילות בדשע לפני שופטי המדינה וחייבוהו לעשות דבר שלא היה מחוייב הוא ודאי הוא דאמרינן אונס הוא יבל טעדקו דמצינן למעבר עבדינן לבטל אותו מעשה הבל בדיניה אבל לא באים רע מעצלים שפיתה את בת ישראל ומלא הבותו בכל אות נפשו ושוב הולך לבקש בבלי דתות לבטור עצמו בטענות בזביות וכדומה אף שהדין נותן דאין בופין וכמ"ש מוהריק"ו בסוף סימן קכ"ט והוא דין התלמוד בלי ספק מהר ימהרנה לו מדעתו עכ"פ הבי הבריח מוהריק"ו ועכ"פ מצוה לבונסה וא"כ אי הוה עובדא ועברו הב"ד אז הערבאות דבפותו שיקיים מצוה זאת רצוני לומר לבונסה לא מפני זה התהפך בחומר חותם ונאמר דקנה מעשה זה שם אונס נמור עד שיהיה בו כח לבטל מעשה מפורסם של הקידושין אשר בלתי הבי היה מצווה בהם וזה לפי ע"ד הוא חילוק ברור עד שאינו צריך עליו ראיות ועכ"ז לא אחשיך פי מלהביא בידי ראיה חותבת מדברי הגאון בעל זקן אהרן סימן ק"י שבתב וז"ל ונשאר עמה לבאר אם יש הבדל בין הנסותו נויס לאנסותו ישראל ובין בדין לשלא בדין ונאמר לענין הנסותו נויס אז ישראל על בראש באנסותו שלא בדין ואפי"ה הוו קידושין דאי באנסותו בדין אונס ומפתה פשיטא דהוו קידושין ונמד וקדיש משיב מצוה לשמוע דברי חבמים עכ"ד הצריבים עבשיו לענינו. ולקמן נבאה בל הצריך לנו מתשובה זאת לטענה הד' בע"ה הא ראית שבתב בפי' דאי באנסותו בדין אונס ומפתה פשיטא דהוו קידושין ואיך בתב בן? והלא בפתה הלבה רווחת דאין בופין? ומדעתו אמר רחמנא? אלא ודאי דס"ל להרב ז"ל בבו שבתבנו אנן בענינותין דבוון דבמפתה מצוה אינה לבונסה ומקרא מלא דבר הבתוב מהר ומהרנה לו לאשה ואין מקרא יוצא מידי פשוטו אם בפותו לקיים פשטיה דקרא ובמצות חבמים שאמרו מצוה לבונסה אה"ן ושפיר עבור ולא מפני זה יקנו הקידושין שם קידושין מעושים באונס והוא ברור. וקרוב לזה הם דברי הרב יד אהרן א"הע סימן מ"ב הנה"כי שעל מ"ש הפוסקים וכמו שיבא לקמן דהמקדש אשה בעל בראה אפקיעו רבנן לקידושי מיניה ואין קדושין קדושין ע"ז בתב וז"ל ולי נראה לחלק דלא אמרינן דאפקיעו רבנן לקדושי מיניה אלא היבא דעשה שלא בהוגן לאנוס להמקדש או למתקדשת הבל היבא שבוונת האונס על הקידושין.

הטענות והתביעות הללו ועכ"ז בשכח מאמר **הויגארין** לכפותו למוסקאטו שיקדשה הוכשר הדבר בעיניהם ונטפלו בקידושין מבלי פולה פה ומלפלף ואם כאמת לא היה להם ר"ל לב"ד שנטפל בקידושין (שהיה מאחבי המעמד) וגם למחוני הזמן שהיה דין אנוסה ממש הו קרוב לו נמרי לא היו שותקין כדבר והיו משהרלים אלא הדברה שלא לחייב לאת קידושין בעל כרחו יען כי כדומי ישראל מפיהה אין כופין אותו ליפה אותה כי אם כפיוסים ורצוייס ושוחדות והדומה וכמ"ש מוהריק"ו פ"ו קכ"ט בפי' והוא ספק הש"ע א"הע ריש סימן קע"ז ודוע לכל אלה ודאי ופשוט דלא מסכונן לב"ד ושרש כ"ד טועיים שהיו נטפלים בקידושין דלא הוי מדינה ולכל הפחות היה להם להקביל פני השררה כזה כי תל"ית שרקנו הדהיית הזאת מיום אשר ניתן כתר מלכות בראשה מקום הניחה לנו בקיום רתנו אפילו דברי קבלה ודברי סופרים אלא ודאי שגם המה ר"ל הב"ד הישראלי בהיותו זמן ראו בעין שכלם כי יפה דן יפה זיכה **הויגארין** לכיפו לקדש את הנערה כי ודאי היתה הנוס' לו קרוב לה והם מתחילה השהדלו בדברי פיוס ורצוי עד מקום שידם היתה מגעת לקרבם ולא לרחקם כיון שלא עלתה בידם בשבר כתנו בכוף היתה פתקה כיון שהין כחם בידם לכוף כי אם על פי כח השררה וכשראו שיד השררה היתה לכופו גם הם בלב שלם ובנפש חפצה תכף נטפלו בקידושין ובזה נשלמה הטענה הא' לחזק קידושי **פאלומבא** בכל תוקף וחוזק קידושין קוריים כדת משה וישראל:

דטענה הב' דאפילו דאם נאמר בפשיעות הכל בעיר הייא מפיתה ולא הניחה בשום אופן בפשט דברי הרמב"ם מבלי שנשנים אל שאר הפירושים שפי' המפרשים עליו עכ"פ היינו רוקא לענין ממון הכל לא לענין איסור וכמ"ש הרב כנ"הנ לה"ע סימן קע"ז מבשם השובת מוהר"ר משם שבילרא כ"ו שהיתה בידו והוקיל וזכני ה' בתשובות אלו הנאמנות עלמם שהיו ביד הרב כנ"הנ המה כמוסים תחת ידו חתומים כאולרותו הערוק כל הלשון הזה הלריך לענינו וז"ל והדבר מבואר כי מ"ש הרמב"ם בריש הלכות נערה בתולה כל הנבעלת בשדה ברי זה בחזקת אנוסה והנבעלת בעיר הרי זו בחזקת מפותה וכו' ע"כ אין זה רק לענין תמונה שאולה הלער והמע"ה וכדמשמע בהריא מהבנת הראב"ד שאמר חזקה זו איני יודע מה היא אבל טענת אנוסה לענין איסורה אין ספק דשייכא גם בעיר וכל התלמוד מלא ובהריא אמרינן בפ"ק דבתובות בענין פתח פתוח מלאתי וכו' וכן בתקומות אין מספר טענת אנוסה הויא טענה מעלייתא בלי ספק ואין לריך לפנים וזה לע"ד פשוט עכ"ד ומיהה לגדון שלפנינו שטענת מפותה הנטענת עכשיו אין בחה אלא כי אם להפקיע קידושי **פאלומבא** שהיו באונס כדי להתיר איסור אחיות. אבל נאמר כיון שהיתה טוענת **פאלומבא** טענ' בריא שהית' אנוסה א"כ אין בחנו להפקיע קידושיה כדי להתיר האיסור וכמו שהוכחנו דלענין אסורה שייך טענת אנוסה גם בעיר אפילו לדעת הרמב"ם ודוק היטב:

דטענה הג' שאפילו אם נאמר דלא היה ריח אונס בדבר כי אם הכל פיתוי ורוצו בכל פיתות חלקיו **והויגארין** בפה אותו בכחו הגדול לינשאנה כי הלך אחר פשטי המקראות וכפירוש הוולנאט"ה שלהם אשר הענחיקה המפורסם הגדול החכם המלומד ק' נורולומו שאינו נוחן הפרש בין מפותה לאנוסה וכשניהם פירוש שיחייב לינשאנה מבלי שום הפרש אפילו כמלא נימא והיינו שמהר ומהרנ' לו לאשה במפותה תרגמו dotalit eam et habelit eam uxoram גם פ' ולו תהיה לאשה הכתוב באנוסה תרגמו באותו לשון עצמו et habelit eam uxoram עכ"ז לא מפני זה נאמר דבפיה זאת תקנה שם אונס נמור עד שיהא בו כח לבטל הקידושין באלו לא היו בעולם חלילה שום מי שיחשוב זה! מכמה טעמי תרילי אימא ריש שאני אינו רואה בשום מחבר שיאמר דבמפותה אם בפו אותו לקדש דהוי אונס נמור עד שהיה בו כח לבטל הקידושין דבל אונס אשר אנו מבירין ורגילין בו היינו אונס נמור ושלם מבל פיתות חלקיו ר"ל שאים נקי ובדוק אשר לא נשה לשות נפשו ויהי ידוו אמונה אף לא פעלי עולה עודנו עומד שלו בכיתו רענן בהיבלו באו פריצים והעלולו עליו עלילות בדשע לפני שופטי המדינה וחייבוהו לעשות דבר שלא היה מחוייב הוא ודאי הוא דאמרינן אונס הוא יבל טעדקו דמצינן למעבר עבדינן לבטל אותו מעשה הבל בדיניה אבל לא באים רע מעצלים שפיתה את בת ישראל ומלא הבותו בכל אות נפשו ושוב הולך לבקש בבלי דתות לבטור עצמו בטענות בזביות וכדומה אף שהדין נותן דאין בופין וכמ"ש מוהריק"ו בסוף סימן קכ"ט והוא דין התלמוד בלי ספק מהר ימהרנה לו מדעתו עכ"פ הבי הבריח מוהריק"ו ועכ"פ מצוה לבונסה וא"כ אי הוה עובדא ועברו הב"ד אז הערבאות דבפותו שיקיים מצוה זאת רצוני לומר לבונסה לא מפני זה התהפך בחומר חותם ונאמר דקנה מעשה זה שם אונס נמור עד שיהיה בו כח לבטל מעשה מפורסם של הקידושין אשר בלתי הבי היה מצווה בהם וזה לפי ע"ד הוא חילוק ברור עד שאינו צריך עליו ראיות ועכ"ז לא אחשיך פי מלהביא בידי ראיה חותבת מדברי הגאון בעל זקן אהרן סימן ק"י שבתב וז"ל ונשאר עמה לבאר אם יש הבדל בין הנסותו נויס לאנסותו ישראל ובין בדין לשלא בדין ונאמר לענין הנסותו נויס אז ישראל על בראש באנסותו שלא בדין ואפי"ה הוו קידושין דאי באנסותו בדין אונס ומפתה פשיטא דהוו קידושין ונמד וקדיש משיב מצוה לשמוע דברי חבמים עכ"ד הצריבים עבשיו לענינו. ולקמן נבאה בל הצריך לנו מתשובה זאת לטענה הד' בע"ה הא ראית שבתב בפי' דאי באנסותו בדין אונס ומפתה פשיטא דהוו קידושין ואיך בתב בן? והלא בפתה הלבה רווחת דאין בופין? ומדעתו אמר רחמנא? אלא ודאי דס"ל להרב ז"ל בבו שבתבנו אנן בענינותין דבוון דבמפתה מצוה אינה לבונסה ומקרא מלא דבר הבתוב מהר ומהרנה לו לאשה ואין מקרא יוצא מידי פשוטו אם בפותו לקיים פשטיה דקרא ובמצות חבמים שאמרו מצוה לבונסה אה"ן ושפיר עבור ולא מפני זה יקנו הקידושין שם קידושין מעושים באונס והוא ברור. וקרוב לזה הם דברי הרב יד אהרן א"הע סימן מ"ב הנה"כי שעל מ"ש הפוסקים וכמו שיבא לקמן דהמקדש אשה בעל בראה אפקיעו רבנן לקידושי מיניה ואין קדושין קדושין ע"ז בתב וז"ל ולי נראה לחלק דלא אמרינן דאפקיעו רבנן לקדושי מיניה אלא היבא דעשה שלא בהוגן לאנוס להמקדש או למתקדשת הבל היבא שבוונת האונס על הקידושין.

הקידושין הוה נמס שמים שאם האשה לא היה מתקדשת
תקלה יוצאה ממנה שזה המאנס לא עשה שלא כהונן
הלא כהונן עשה ועליו תבא ברכת טוב שאנסה כדי
שתקבל קידושין להכשתה ולטובתה או להנאת המקדש
בכנון זה לא שמוה לומס לומר כלל ולא נתבטלו הקידושין
מעיקרא עכ"ד הא ראית שאפילו כאשה שאליהא רב"ע
אין האשה מתקדשת בעל כרחה וכמו שיבא לקמן ואם
נתקדשה הוו הקידושין בטלין ומבוטלין עכ"ז כתב הרב
ז"ל דכיון דכונת המאנס היתה נמס שמים ולא נמוס
פנויה אחרותי תפסי הקידושין כ"ם בב"ר שהלומס היה
ש הלים ולא ש האשה שטובת דרוב הפו' אשר בית ישראל
בכון עליהם ופסק מרן מוהר"י קארו ז"ל הוא דבכל מין
לומס שאנסוהו לתים קידושיו הוו קידושין וכמו שיבא
לקמן ונם הלומס שאנס אותו **הויגאריו** היה נמס
שמים נמור להסקיבו המריבות והתלונו'
כמו שמתחילה בכר נוה אל הממונים שיעשו כל
עצדקי לקרבם ולא עלתה בידם ושיב כיון שראה שלא
הועילו עם הנבל **מוסקאטו** דברים רבים ופיוסים
ע"ז שפך כאש חמתו ונליה לדרעיה
זרוע תפארתו וחייבם בכח ואל לקדם אותה בע"כ
לתקנתם בנין דא ראי אין מי שיוכל להכחיש ארין כ"ד
הנדול של **הויגאריו** שרן אותם מ"ו ומלולה שיקנה
שום לומס ועיסוי חלול' וחס ! לא יאמרו
זה כי הנטו החוקף והסקר המכשיס שמים בעלי שומים
ועלי בלנוס ונם הכר זה ברור מאד :

הטענה הד' לחזק קידושין הללו הוא כמו
שהומר אבל ערם כל דבר חוכה
עלי להניד כי יש כי כל עצמה של טענה זאת לא
ניתנה לוכתב כי אם לסתום פי המקטרגים מבלי לר
ופונה והאלמנה שתתי שקר הדוברות על קידושי
פאלומבא בנאוה וכוו כאמרם יוס ויוס הבטלין
מרון לומס כי לפי האמת המבורר
הם כי לא לזכיר שנורת הב"ר של **הויגאריו**
שמוסקאטו יקדם **פאלומבא**
היתה שלא כדין כי
באמת ובחמים ריח הומס לא עדת בה אפילו כמלא
נימא . ועכ"ז להעבור נלולים מן הארץ ויסבר פי דובר
שקר מבל הנדרים חני אבות מ"ם הרמב"ם פ"ד מה'
איסורו ו"ל הין האשה מתקדשת אלא לרצונה והמקדש
האשה בעל כרחה לומס מקודשת אבל האים שאנסיהו
עד שקידם בעל כרחו הרי זו מקודשת ע"כ וכתב הרב
המגיד שם ו"ל והטעם דעד כאן לא הפקעינהו רבנן
אלא כשאנסו את האשה שאם היו הקידושין לא היתה
יכולה להפקיע עצמה ממנו אלא כרצונו אבל האים
הרי הוא יכול לנרשה בעל כרחה והלבך הרי הוא
מקודשת וכו' וכבר הבריע הרמב"ן כדעת הבנו עכ"ר
וכן פסק ופסק מרן מוהר"י קארו בס"ב סימן מ"ב לות
בלות כדברי הרמב"ם כיצו"ם לתוספת חיזוק הנו אבות
עוד לותה תשובה של זקן ההרן הנו"ל והוא שהרב
נשאל בחים והורו שאנסוהו דייני נוים לקדם אשה
תחת ובשעת קידושין מלא טענה אין לו כמה לקדשה
והוליאה הוא וזרקה לו חרוזה של טבעות ובתוכם
אחד שנתנו לה היא בתורת בקדון והוא הוציא את
הטבעת אלו מתוך החרוזה ועבב אותו בידו ונתן לה
קידושין בטבעת אחד משלה הי קידושין אלו הוו קידושין
הי מעשה הלומס ואם מעשה דתורה לדעת שלא רצה
לקדשה בטבעת שלו כי אם בשלה ובא"ז הרב ז"ל הארוך

הרחיב בענין זה של אנסוהו לקבל קידושין כיד ה'
הטובה עליו ואחר פלפולו בסברת כל הפוסקים כתב
ז"ל וכיון שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והמרדכי
והרש"בם והרשב"א וריב"ם ור"י והטור פסקו שקידושי
באנסוהו הוו קידושין מי יקל ראשו כנגדם וכ"ם דהוי
לחומרא ונשאר עתה לבאר אם יש הפרש בין אנסוהו
נויס לאנסוהו ישראל ובין כדין ושלא כדין וכו' . ונאמר
לענין אנסוהו נויס או ישראל על כרחיך באנסוהו שלא
כדין ואפילו הכי הוו קידושין וכנ"ל דאי באנסוהו כדין
לומס ומפתה פשיטא דהוו קידושין ונמר ובקדים מסוס
מטה לשמוע דברי חכמים וכו' ואפילו באנסוהו אפילו
נויס ושלא כדין הוו קידושין דאנב לומסיה נמר ומקדם
וכו' ועוי"ש שהאריך בראיות ובענין מה שקדם לומתה
בטבעת שלה נ"כ האריך בראיות ברורות דהוו קידושין
נמוריס וסויס וכתב וז"ל הכלל העולה שאשה זו מקודש'
בטבעת זו לעפ"י שסיה שלה אם הבעל מסרה לה ואמר
הרי את מקו' לי בטבעת זו דודאי מקו' נמורה ואפילו
נתנה לו בהבשלה כיון שהיא נתנה וחזרה וקבלה אותה על
דעת להתקדם בו על כרחך בכל דרכי הקידושין כוונה
ובעל דעת זו ניתנה עכ"ד הרחיב בעניך קורא נעים !
כדון נפלא כזה שאפילו היה לומס נמור על לא חמס
עשה ולא מרמה בפיו והיה שלא כדין בכל פינות חלקיו
ונם היה בו רעותא אחרונא שנם הטבעת היה שלה
והוא הורה לדעת שלא לקדשה בשלו עכ"ז כתב הרב
דדוב הפוסקים אשר בית ישראל בכון עליהם (וכהאשם
שלשת הדועים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש אשר עליהם בכוי פ' הפ"ב
שחיבר מוהר"י קארו ז"ל וכמו שאתה ודעת) שפה אחת לבולם
(ולענין דעת הרי"ף עיין בדברי ותמצא אחת הכמ"ל) דהוו קידושין
נמורין מבלי שום ספק כ"ם בכדון שלפנינו דה קידושין
עצמם בעצו בית משה וישראל מבלי שום רעותא
כאשר הענד המשבול הר"י תמורו ז"ל שסורה בפני בני
הערה . ונם הב"ר של **הויגאריו** שנור וחייב לותם
היה מצד הדין והטוב והיה' בעוני שהים
ואושר חילוה שהשתדל להוציא אל הפועל בכחו הגדול
קידושין אלו נעשויים באמת ויסר מבלי שום ריח לומס
כלל ועיקר כי אם באמת דין ותשבע התלוני בראוי
לעשות עולה ואנסים ורמאים ומפתים את הבריות ובעל
הויגאריו תבא ברכת טוב כי כוחו היתה לשם
שמים וכמ"ם הרב יד אהרן ז"ל ה"ד
לעניל ואל יבהלך רעיונך מדאית מעשה מפורסם של
קידושין עבשיו' בכחו שוכיר חזקה ובחרב ובחני' ובוחני'
שאונס מלותתנו וכל בבאם עומדים מומנו ומשמלנו
וכלומתה ופחד וכל אוים ונוים הומרים לו בזאת הלה
וקדם ועכ"ז אחה שומע שאין בכל מעשה זה ריח
לומס כלל ועיקר הא ראי תהפלה ותאמר שאין אלו
אלא נזירות בלי טעם אי לזאת לא אפרד מעמך מפרש
זה עד שתלא מלפני מעוייב ושכב רצון הנ חזוק ושמע
מ"ם הרוכנו המיומו"מי בסוף פ"ב מה' נירושין וז"ל מי
שהרין ניתן. שכופין אותו לנרש את אשתו ולא אלה לנרש
כ"ד של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכון אותו עד
שיאמר רוצה אני ויכתיב הנט והיא נט בשר וכן אם
הכיהו הנויס ואמרו לו עשה מה שישראל אומרים לך
ולחנו אותו ישראל כי נויס עד שיגרש ה"ז בשר וכו'
ואין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר
שאינו מתחייב בו מן התורה בנון מי שהיכה עד שמכר
או שכחן אבל מי שתקפו ואינו לבטל מצות אז לעשות
עבירה והיכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו אז עד
שנתרחק

שנתרחק מדבר האסור לעשותו אין זה אנוס מאתנו אלא הוא אנס עצמו בדעתו הרעה לפיכך זה שאינו רוצה ליגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות וילרו הוא שתוקפו וכיון שהוכה עד שתשש ילרו ואמר רוצה אני ככר גרש לרצונו עכ"ד וכתב הרב ק"מ ז"ל ד"ן ע"מ ה"ר הרב לרור הכסף דקב"מ ע"מ על דברי הרמ"ב אלו וז"ל ראה דברים נפוחים מפי חכם כמוהו ואינו כמוסיף על דבריו אלא מבאר דברי הרב והוא · כי המונע ועצמו מעשות דבר המחויב אינו אשר הוא מצווה לעשותו או עושה מה שנצטוה שלא לעשות אותו הוא חושב בדעתו הרע שהוא רצוני בזה ואינו אלא אנוס אחר כי רצונו הכולל הוא ישראלי ולעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות אלא שילרו הרע תוקפו ואנסו לעשות זה הדבר הרע כמה שאין ראוי לעשותו או שלא לעשות מה שראוי לעשותו וא"כ הכפיה היא להסיר ממנו אותו האונס ולהעתיקו אל הרצון שאו יעשה המחייב ברצונו ולא יקרא זה אונס אלא הדרכה הוא הסרת האונס ושוכו לרצון הכולל וזהו שאמר כופין אותו עד שיאמר רוצה אני כזה אשר אני עושה עכשיו והוסר אונסי אשר הנסני היצר הרע עכ"ד וכזה במדות לי שלאתי ירי חוכתי לבדר שני הסעיפים הראשונים מן ספרי תורתנו שבעל פה ר"ל שהוכרר שקידושי בעולתכה אשר נעשו כמאמר **הויקאריו** הם קידושין גמורי' כדת של תור' וכתחז"ל מבלי שום פקפוק אפי' כמלא נימה ונם קיימתי הכנתחתי לבאר שאונס משפטיו ודתיו הוא הרצון הגמור והשל' הודו לה' :

ומעתה האומה עתה לבאר הסעיף הג' והד' כאחד כדי להקל מעבל הקור' ולא אריחיב הדבור כי הם דברים ברורים כשמלה כדברי הפוסקים הראשונים והאחרונים וכראשם הרמב"ם זל כי שפתיו ברור מלנו בכל דברים המאורים ומדוים נפש כל נמה דשן ועתה שמע נא מ"ם בפ"ה מה' אישות קורם מתן תורה היה אדם בונע בראשה בשוק אם נתרצו היה והיה לוקח אותה מבנותיה לתוך ביתו ובועלה בונו לכון עצמה ותהיה לו לאשה וכיון שנתנה התורה נצטוו ישראל שאם ולא אדם לוקח אשה יקנה אותה תחילה בכסף עדים ואח"ך תהיה לו לאשה שנאמר כי יקח איש אשה וכא אלא (הלתי מהבשות הה הוא כך : שהיה לומר לו כי יבעול איש אשה לו כי יבא או כי יקרב ובדומה ומשם שאמר כי דברים כי יקח איש אשה ואח"כ כתב ובא אליה כמלא בקרים הבריאה ים משאם ליקחין ואוא כדור בבאתו ו"ל) ולוקחין אלו מצות עשה של תורה אם ובאחד מג' דברים אלו האשה נקנית בכסף או בשטר או בביאה ולוקחין אלו הן הנקראים קידושין או אירוסין בכל מקום ואשה שנקנית באחד מג' דברים אלו היא הנקראת מקודשת או מאורסת וכיון שנקנית האשה ונעשית מקודשת הבעל"י שלא בבעלה ולא נכנסה לבית בעלה הרי היא אשת איש ואסור עליה חוץ מבעלה חייב מיתת בית דין ואם רצה לגרשה לריכה נט עור כתב שם דין ה' כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאות כרת והם האמורות בפ' אחרי מות הן הנקראין ערוות וכל אחת נקראת ערוה בגון אם ואחות ובת ובוצא בהן ע"כ עור כתב שם בפ"ג דין כ' וז"ל המקדש בביאה הרי אלו קידושי תורה וכן המתקדשת בשטר מן התורה בשם שנאמר ומנרש שנאמר וכתב לה ספר כריתות כך נאמר ומבנוש וכן הכסף הוא דין תורה ופירושו מדברי סופרים שנאמר כי יקח איש אשה ואמרו חכמים לוקחין אלו ויהו בכסף

שנא' נתתי כסף קח ממני ואע"פ שעיקר הדבר כך בבר נהנו כל ישראל לקדש בכסף או בשוה כסף וכן אם רצה לקדש בשטר מקדש אבל אין מקדשין בביאה לבתחי' ואם קדש בביאה מכין אותו מכת מרדו' שלא יהיו ישראל פרוצי' בדבר זה אע"פ שקידושיו קידושין גמורי' ע"כ וכדבריו כן פסקו כל הפוסקים הראשונים והאחרונים ומבלעם מרן מוהר"י קאדו ז"ל בס"ע א"הע סי' כ"ו וסי' כ"ז בכל אשר שמעת אין נגרע והרוצה לעמוד בשורש הדברים אלו ובפרט בענין קידושי כסף יעיין להרב המגיד והרב כ"מ שם דבתחו' הרמבם נופיה שהביא הרמב"ן בס' המצות ומ"ם הוא ז"ל עליו ומ"ם הרב מגול' חסתר והרב התשב"ן בס' זוהר הרקיע ויתר האחרונים אלא בספרתם ויתברר לו בשמש בחלי השמים שגם קידושי כסף אם קידושין דאורייתא מבלי שום ריח ספק ובאשר הבראתי לעיל מתוך ויכוחי המקראות ורי בזה לפי שנה :

עיניך הרואות הדברים ברורים מבלי שום מכובה בכל אשר הוריתיך מתוך ויכוחי המקראות שקידושי כסף ושטר ובביאה הם קידושין תוריים מיסוד תורת משה ובכוחתו ואם קידם בראחד מג' דברים אלו הם קידושין גמורים אלא שבשטר בבר בכל ישראל לקדש בכסף כי הוא יותר ראה ויאה בעיני אלהים ואדם · ומאשר בקידושי ביאה ואשרוש בחלות מעני בבור הבריות וקידושי שטר בשאר רצוניים אבל במעט בוטל זה בכל ישראל ונם הוכרר שבאחד מג' דברים אלו אם קידם לבד בלי כל הצרימוניאלי בו' ברכות והדומה · ואפי' ברכת אירוסין בי ברכות אינן מעבבות בידוע · קנתה האשה המקודשת דין אשת איש נמורה לחייב כל הבא עליה הו על בריס שנאסרו מסיבתה בכל העובדי' הכתובים בתורה הכל לפי מה שהוא ענין הענין והוא דין פשוט בלי שום מולך וכמו שפסקו גם מרן מוהר"י קאדו בס"ע א"הע סי' כ"ו וז"ל מושנתקדשה נחשבת כאשת איש לחייב הבא עליה ולריכה גט להתירה לשוק ע"כ :

ואחר שהתבר' דבר זה בא"ר לח"י רוא"י שבקדושין לבר היא אשת איש גמורה ולריכה גט להתירה לשוק נחנו נעלה לבאר הסעיף הה' והוא שאחר שהתבבר כל הצורך שקידושי פלוניתא היו קדושין גמורים וקבורה עם מוסקאטו בכלב עד שלריכה גט ממנו כדי להתירה לשוק א"כ ממילא אסור בבאחותה כל ימי חייה אפי' אם יגרשנה בגירושין מחויבי הדת כי מלא כה ערות דבר עכ"ז אסור בבאחותה כל ימי חיי הראשונה ונם דבר זה הבררהו בירור שאין אחריו כמוהו בחופן שלא ישאר ריח ספק למבקש האמת ונם הדובר שקרים ובכוס פניו בקרקע ואחר ומלא פיהו חנן ותחילת דבר אינו הבוא כל מ"ם מוני המצות ואחר ת"ם כל הפוסקים אשר בית ישראל נכון עליהם וכזה ניתן נמר טוב למאמרנו זה ולא הראשון הדומינו המימוני בס' המצות מצות ל"ת שמ"ה בתב וז"ל הזהירנו מנלות ערות אחות אשתו בחיי אשתו והוא אומרו ואשה אל אחותה לא תקח והעובר על לאו זה בכרת אם הוא מזיד וכשוגג יקריב קרבן חטאת קבועה ע"כ והנחתני ז"ל שמנהנו להניה אותה דבר אם אינו נראה לו בהן שתק ולא הניה בלום מזה משמע שהורה לו בכל דבריו וכמו שכן כתב אינו נופייהו בחבורו ע"הת וז"ל לגרור לגלו' ערות' עליה בחייה כאן יפרש הכתוב טעם האיסור ואמר שאינו ראוי שתקח אשה אל אחותה

לגרור אותן זו כזו כי הן ראויות שתהיינה אהובות זו לזו לא שתהיינה גרות ולא אמר כך בהשם ובתה ואמה ובתה כי הנה שאר ואסורות אפילו לאחר מיתה עכ"ד הרמבן בפי' ע"ת הסני הוא רבינו משה מקולי בסמ"ג במצות איסורי ביאה מצוה ק"ח וז"ל אחות אשה מנין שנאמר כי תקרבו ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה ועכשו בסוף הענין כאומרו וכברתו הנפשות העושות ותכן כיבמות דמ"ט אשתו שמתה מותר באחותה והטעם מפני שלא אסר הכתוב אלא בחייה מוכיח בקידושין דס"ז שסני מקראות נכתבו באחות אשה ה' לבתחי' שאסור לקדשה דכתיב לא תקח לא תקדש ואחר כדיעבד שהם קידש אותה אין קידושין תופסין לו כה ולוקה עליה בחייה ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר ולא לקרובים וכו' וכל העריות הוקשו לאחות אשה חוץ מהגרה כדאמרו התם (דס"ז וס"ח) מזה המקרא כי כל אשר ועשה מכל התועבות האל הוקשו כולן לאחות אשה עכ"ד ואבאר דבריו אחרונים אלו כי כאן בקיצור מופלג בהרחיב מ"ש בגמרא על זה שהגם בגמרא השתדלו להכריח שאין קידושין תופסין בשאר עריות מפני שלא בא הדבר מפורש במקרא ואמרו שהיה סלקא דעתין לומר דאפי' דאסר אחות עריות עכ"ז היה אפשר לומר דקידושין תופסין בהם ולדיוקא נט ויבן לא בא הציווי בפירוש לא תקח כמו שבא באחות אשה וע"ז דנו בגמרא הקש משוכח ואמרו מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת ומציו בפירוש לא תקח אי"ל לא יהיה בה דין קידושין ואם קידש אין תופסין ילינה לדיוקא נט אף כל שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת אם קידש לא תפיסי קידושין דמסיקא תיתי לחלוק בין העריות כל שאין הכרס כמלא מימה ? וע"ז הקשו בגמרא תוכח שאר עריות דהם שויה לאחות אשה בחיסורים ושוגגים וכולן הם לחקים שאין קידושין תופסין בהן מפני כי שויה בכל מכל וכאמור לכל בהשת אים ואשת אח אעפ"י שהן עריות ושוגגים שויה עכ"ז אמי אומר דהם קידש הדם דעלמא אשת אים אז האח קידש את אשתו. אחזו בחיי אחיו דיהיו תופסין קידושין ויהיו לדיוקא נט והעכשו בזה הוא שכיון שלא התברר במקרא לא תקח ואתה בא ללמדו מאחות אשה בהקש א"כ לדיך שיהיה הקש גמור בכל פינות הלקיו כמו שהוא בלמה בשאר עריות שלמדת הכל אשת אים ואשת אח אינו הקש גמור לאחות אשה ובשאר הדברים איך אינו הקש גמור בכ' עריות הללו. הנה אשת אים יש לה התר בחיי האומרה שהוא הבעל והיינו אם נודשה בגט מותרת לאחר בחיי הבעל ואחות אשה אפילו נודש את הראשונה שהיא נודמת האיסור באחותה עכ"ז אסור ליקח את אחותה דבחייה אמר רחמנא וא"כ אמי אומר באשת אים שקיבלה קידושין מאחר אפי' דאסורה לו עכ"פ יהיה לדיוקא נט כיון דעכ"פ הוא ראוי לקבל קידושין בחיי בעלה אם ינרשנ' יע"ז אין להכיא ראיה מאחות אשה דהתם אמי אומר שאמי שאפי' ונרש את הראשונה אסור בשניה כל זמן שהראשונה בחיים חייה ואשת אח ג"כ אין לו דמיון גמור עם אחות אשה דעכ"פ באשת אח יש לה היתר במקום מצות יבום נמצא דיש לה שעת היתר במקום מצוה וע"ז אמי אוכל לומר דתפסי קידושין אפי' בשעת איסורא ולדיוקא נט אבל באחות אשה אין לה שעת היתר במקום מצוה ר"ל דאם כ' אחיות נשואות לכ' אחים ומת האח האחד כלי בנים האח הב' כיון דנושא אחות אשת אחיו המת אסור במצות יבום ופטור מן החליצה ג"כ וע"ז סברה היא שגם בחייה אין תופסין קידושין לא כן באשת אח דמצינו בה הקולא הנו' דיש לה היתר במקום מצוה וע"ז השיבו שם בגמרא דאפי' דאפשרה הזאת היא הנוחות ומקובלת על לב עכ"ז ראוי לומר שגם באשת אים ואשת אח אין קידושין תופסין בה בשעת האיסור יען בסוף אותה פרשה כלל כל העריות בפסוק אחד ותלדן בתורה מגונה אחד ועגם עליהן בעונם אחד והוא אומרו כל אשר ועשה מכל התועבות האלה ונכרתו וכיון שאחות אשה ושאר עריות ואשת אים ואשת אח לבולן בשם יקרא תועבות ונכרת והשקיר את כולן בשקירה דין הוא שלא נביט אל ההפרש הקטון הזה שיש בין אשת אים ואשת אח לאחות אשה ושאר עריות ובגמו שבאחות אשה כיאר בו הכתוב לא תקח שר"ל לא יהיה לך בה קיחה דהיינו קידושין ואם קידש אין תופסין ואינה לדיוקא נט כמו בשאר עריות גם א"א ואשת אח אם אים כיולא בה ואין קידושין תופסין בה והו תכלית מה שבאתרו בגמ' והסמ"ג קילר בדבריו וסתר על מ"ש בגמרא. ואל ואשומני הקורא התלמודיו שאני מאריך בדברים גלויים וידועים כי זכותי בקופתי והוא דבון בהדבר הזה ניתן להעתיקו אוטלקים אם נעתיק דברי הסמ"ג כמו שהם ותרלו דבריו לענין הקורא בגזרו' כלי מעשה או כדמיונות כלי נודקות ע"ז הרחבתי הדיבור להראות לכל מבין עם תלמוד כי הדברים כמויים על אדני חכמת התקש והסברה והסיקול הדעת המכריע וכמו שבבר בתבתי במקום אחר שמלאכת הגמ' אינה אלא כי אם להראות שתורה שבע"פ המקובלת מחכמי המשנה ומעבלה לא זאת שלא יתנגד לתורה שבכתב אלא הדרגא אם נדקדק היטב בחכמה ובעומק בשם הלשון כמלה הכל מבורר

ושוב שכל והדברים הרבים אין כאן מקומם :

הג' הוא הרב ר' אליעזר מתוך ז"ל בס' המצות

אלו נקרא ראשים בתב במליה רי"ו וז"ל הזהר הכתוב על אחות אשה בויקרא דכתיב ואשה אל אחותה לא תקח לצרור וכו' ועגם בסוף הענין בברת דכתיב וכברתו וכו' ולאחר מיתתה מיקרא דתנן ביבמות שבתו שמתה מותר באחותה ובעשמה דכתיב בחייה הא לאחר מיתה מותרת והמקדש עובר בלאו דכתיב. לא תקח. לא תקדש וכו' וכל שאר עריות חוץ מהגרה הוקשו לאחות אשה הלא תבשו בהו קידושין :

הד' הוא הרב ר' אהרן הלוי בהלכותיו בס' המיוחד

במצות ל"ת וז"ל מצוה כ"ה אלא לבא על כ' אחיות כלומר שלא ישא אדם כ' אחיות ביחד ולא אפי' זו אחר זו בחיי הראשונה ואפי' נישאה לראשונה בלומר ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לשון לרה כדי שלא תעשה צרה לאחותה בחייה כא ולומר שאפי' נדרש לראשונה לא ישא אחותה וזהו לשון בחייה כלומר כל זמן שהיא בחיים אבל אחר מות האחת אין שבח שמותר לישא האחרת דהיינו שאמור הכתוב בחייה וכן השוכב דרך זנות עם האחות אחר שנשאה הראשונה או קדשה ג"כ ככלל האיסור כי בנשואין הראשונה הקפידה תורה מדרשי ענין ערוות בתבנו למעלה מה שרעינו ועוד לבו אומר לי בענין זה שאסר הכתוב לישא כ' אחיות כי אדון השלום יחפוץ בשלום כל בריותיו וכל שכן אוהבו שבריות שהטבע והשכל מחייבין להיות שלום ביניהם ולא קטטה יתחרות תמיד כל היום דינו המלה מה

שבורפי

לאחים ומת האח האחד כלי בנים האח הב' כיון דנושא אחות אשת אחיו המת אסור במצות יבום ופטור מן החליצה ג"כ וע"ז סברה היא שגם בחייה אין תופסין קידושין לא כן באשת אח דמצינו בה הקולא הנו' דיש לה היתר במקום מצוה וע"ז השיבו שם בגמרא דאפי' דאפשרה הזאת היא הנוחות ומקובלת על לב עכ"ז ראוי לומר שגם באשת אים ואשת אח אין קידושין תופסין בה בשעת האיסור יען בסוף אותה פרשה כלל כל העריות בפסוק אחד ותלדן בתורה מגונה אחד ועגם עליהן בעונם אחד והוא אומרו כל אשר ועשה מכל התועבות האלה ונכרתו וכיון שאחות אשה ושאר עריות ואשת אים ואשת אח לבולן בשם יקרא תועבות ונכרת והשקיר את כולן בשקירה דין הוא שלא נביט אל ההפרש הקטון הזה שיש בין אשת אים ואשת אח לאחות אשה ושאר עריות ובגמו שבאחות אשה כיאר בו הכתוב לא תקח שר"ל לא יהיה לך בה קיחה דהיינו קידושין ואם קידש אין תופסין ואינה לדיוקא נט כמו בשאר עריות גם א"א ואשת אח אם אים כיולא בה ואין קידושין תופסין בה והו תכלית מה שבאתרו בגמ' והסמ"ג קילר בדבריו וסתר על מ"ש בגמרא. ואל ואשומני הקורא התלמודיו שאני מאריך בדברים גלויים וידועים כי זכותי בקופתי והוא דבון בהדבר הזה ניתן להעתיקו אוטלקים אם נעתיק דברי הסמ"ג כמו שהם ותרלו דבריו לענין הקורא בגזרו' כלי מעשה או כדמיונות כלי נודקות ע"ז הרחבתי הדיבור לראות לכל מבין עם תלמוד כי הדברים כמויים על אדני חכמת התקש והסברה והסיקול הדעת המכריע וכמו שבבר בתבתי במקום אחר שמלאכת הגמ' אינה אלא כי אם להראות שתורה שבע"פ המקובלת מחכמי המשנה ומעבלה לא זאת שלא יתנגד לתורה שבכתב אלא הדרגא אם נדקדק היטב בחכמה ובעומק בשם הלשון כמלה הכל מבורר

ושוב שכל והדברים הרבים אין כאן מקומם :

הג' הוא הרב ר' אליעזר מתוך ז"ל בס' המצות

אלו נקרא ראשים בתב במליה רי"ו וז"ל הזהר הכתוב על אחות אשה בויקרא דכתיב ואשה אל אחותה לא תקח לצרור וכו' ועגם בסוף הענין בברת דכתיב וכברתו וכו' ולאחר מיתתה מיקרא דתנן ביבמות שבתו שמתה מותר באחותה ובעשמה דכתיב בחייה הא לאחר מיתה מותרת והמקדש עובר בלאו דכתיב. לא תקח. לא תקדש וכו' וכל שאר עריות חוץ מהגרה הוקשו לאחות אשה הלא תבשו בהו קידושין :

הד' הוא הרב ר' אהרן הלוי בהלכותיו בס' המיוחד

במצות ל"ת וז"ל מצוה כ"ה אלא לבא על כ' אחיות כלומר שלא ישא אדם כ' אחיות ביחד ולא אפי' זו אחר זו בחיי הראשונה ואפי' נישאה לראשונה בלומר ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לשון לרה כדי שלא תעשה צרה לאחותה בחייה כא ולומר שאפי' נדרש לראשונה לא ישא אחותה וזהו לשון בחייה כלומר כל זמן שהיא בחיים אבל אחר מות האחת אין שבח שמותר לישא האחרת דהיינו שאמור הכתוב בחייה וכן השוכב דרך זנות עם האחות אחר שנשאה הראשונה או קדשה ג"כ ככלל האיסור כי בנשואין הראשונה הקפידה תורה מדרשי ענין ערוות בתבנו למעלה מה שרעינו ועוד לבו אומר לי בענין זה שאסר הכתוב לישא כ' אחיות כי אדון השלום יחפוץ בשלום כל בריותיו וכל שכן אוהבו שבריות שהטבע והשכל מחייבין להיות שלום ביניהם ולא קטטה יתחרות תמיד כל היום דינו המלה מה

שפי' חכמי' ז"ל שאחות אשתי כל' כן אחותה מאמה וכין אחותה מאביה מן הישואלין כין מן הזכות ופירשו ג"כ שהאיסור יחול מכיון שיקרשנה וכדתשמע לן לשון קיחה כאשה לעולם כמו שאמרנו וכו' ומוהנת הוהרה זאת בכל מקום ובכל זמן והעובר עליה ושכב עם אחות אשתו כין ע"י נישואלין כין דרך זנות בחיי הראשונה אם כמזיר מייב כרת ואם עדיים והתראה לוקה ואם כשונג מביא חטאת קבועה וכו' ומכל מקום אין אשתו דהוינו האחות שנשא ראשונה אסורה עליו מפני נישואו שנייה או זנתה אלא אשתו מותרת לו ואת השניות תלך לה ואפי' נשאה ע"י חופה וקידושין אינה צריכה ממנו גט שאין קידושין תופסין בערוות להצריכן גט הכל מ"מ מתחייב הנעשה בהן מעשה הקידושין שהתירה אמרה לה תקח ומשמע לשון קידושין והצ"ג דאם עבר ולקח כלומר שקידשה מהני ליה כלומר שאינה לוקחתו לשום דבר ואינה צריכה ממנו גט מכל מקום נתחייב ככך כמו שאמרנו וזה הדין הינו כאחיות לבד אלא אף בכל שאר ערוות הוא שאם נשאן בחזקת היתר ונמצאו שהם ערוות שאינן צריכות גט מן הטעם שאמרנו שאין קידושין תופסין בערוות וכו' עכ"ד הצריכים לעמוינו הא דאות מנהגול מוגי המעיל שבולם דעת אחת להם כמליה זאת וכבתר רבינו הרא"ש שבומר הדברים בשמלה כמנהגו הטוב הבעם אורים את ה' אשר כמעט כוכתי לדעתו כהרחבת הדברים בשורשן כמו שכתבתי בזמן הוהו חכם בלי ספרים :

ומעתה אשאל את נדרי להבינה גם סבחות גדולי הפוסקים אשר בית ישראל נכון עליהם שכן הסכימו להלכה ולמעשה ולא אביה כי אם מגדולי גדוליהם כי הא לן הכי יכלה הזמן וכמו שכתב מוהרש"ם ח"מ בי' מ"ה וז"ל וה"כ הוינו עושים לכל כוונה כזה אין ספק הוינו צריכים לחזור ולהעתיק הספרים פעם אחרת אלא שמועלת קשה כזאת היא מועלת דלא שכיח ע"כ כן אני אומר דמועלתה קשה כזאת להתנגד אל דבר מפורש בתורה כשאינו כנפש ולבקש עליו בכלי דתי' ולדון בכ"ד אחרי' שלא מאותנו דברים דתיים ריחניים הוא בחמת מועלתה דלא שכיח אחת לשנים או לשבעים שנה ה' ינקום נקמת דתו הקדושה ונאבה אל המכוון הנה הרמב"ם עם' הוד החזק' פ"ב מה' איסורי ביאה ה"ז וע' פסק וז"ל כיון שהודם אדם אשה נאסרו עליו מקרובותיה שם נשים וכו' וכן אחות אשתו ערוה עליו עד שתמית אשתו כין אחותה מאמה כין אחותה מאביה כין מן הישואלין כין מן הזנו' הרי זו ערוה עליו ע"כ וכן פסק הטור ה"הע סי' ט"ו אחות אשתו אסור לו מן התורה כל זמן שאשתו קיימת ולא שנא אם היא אחותה מן האב או מן האם והפילו גורם את אשתו הכל לאחר מותה' מותר באחותה ע"כ ופורש מרן מוהר"י קאדו בפי' הנקראת בית יוסף וז"ל אחות אשתו אסורה מן התורה כל זמן שאשתו קיימת כן כתוב בויקרא ואשה אל אחותה לא תקח לצרר וכו' בחיים ומ"ם והפילו גורם את אשתו הכל לאחר מותה מותר באחותה כן משמע ודאי מדכתיב עליה בחייה וכן מבואר במשנה פ' האשה רבה עכ"ד וכן פסק מוהר"י קאדו נופיה עם"ע ה"הע סי' ט"ו סעיף כ"ז וז"ל אחות אשתו אסורה לו מן התורה כל זמן שאשתו קיימת לא שנא אם היא אחותה מן האב או מן האם והפילו גורם את אשתו הכל לאחר מותה מותר באחותה וכל המגרש אפי' מתחת קול (ר"ל שהיו הקידושין קול כשלמה ולא היו בשילם ולא נכנסו מעולם עכ"ל כיון שאינן נב) נאסר בקרובותיה :

ואחר כל זה מה אוסיף ? ומה אדבר עוד ? אחר שהראיתי הדברים מאיריס ומזקודים מכלי שיש מכוכה ומכלי שוש מחלוקת כמו שהוכחתי אותם מפשטי המקראות ואיך יהיה שיש מחלוקת בדבר ? אחרי שפשט הכתובים אין להם פשט אחר בשום אופן שבעולם ינן וכיונן כלתי אזהרה זאת מפורשת בתורה הדק היטב לאמר . דאחר שקידש את הראשונה אין שום תיקון ליקח את השנייה בחיי הראשונה לא בדרך הישות ולא בדרך זנות כי אם אחרי מותה זו כלבד אודיע חידוש נפלא סמוך לחתימה ואחן נמר טוב למאמרי זה הנה הכתוב בשמואל א' ס' ח"י סי' כ"ה הודיע לנו שבשנתן שאול לדוד את מיכל אחרי שהיה משודך עם מרב וכעת תחה לו נתנה לעדריאל המחולתי הודיע לנו הכתוב באומרו ויאמר שאול אתנה לו ותהי לו למוקש ותהי בו יד פלשתים ויאמר שאול אל דוד בשתים תתחתן כי היום ופירש הרב כלי יקר ותהיה לו למוקש דכיון שהיה לדוד חבה עם מרב האחות הראשונה ה"כ בקחתו את הב' היה מוכל תהיה לו למוקש כי ולבד באיזה מעלה וע"ז תהיה בו יד פלשתים שתעלה קל לאיש רשיש ממות וסייים וכתב הרב ז"ל וז"ל ומכאן נלמוד שאם שידך איש את לאה אמו ראוי לבטל שידוכי לאה כדי לקח' את רחל אחות' הע"י אלא היו קידושין מפני שהראוי עבירה קשיש מעכוב' עכ"ד ומינה יקיש כל קורא כמה חמור עון זה עד שבמעבר נאסר ליקח אחותה הפילו אם שידך לכ"ד הראשונה כ"ם וק"ו בכדון שלפנינו כי נגלה עשו הרשע והרשעה כיעדרו זה כתה פעמים הבלבים עוד נפש לה ורשו שובעה ונלאו מרעה אל רעה מחל"ה ומוע"ה ה"כ ראוי והנון להשרה הרתיית אשר הנו מתופפים בלה לנוסם בגדי נקם פעם אחת ולא ישנו כי זה חמס שנוס בקרב הארץ נעקנו ולא נעמינו ולא מן הבם הוא כי בזרוע חנופה הים הישר כעינינו ועשה בערוה הטמור' דוד ששופע את שופטיו ולקריאי עליונין ובלה ויפרי להשניאה זמנין ודע כי ע"כ מבמחי בה' ובחסדי שדקנו ומלבה ושרוה וכהניה להתנבר בארי לתכבוד נלוגים הלו מן הארץ ולעשות בהם משפט חרון וכל העם ושמעו וירקו ולא יזדון לעשות כדבר הדע הזה ועם ה' החסד . כ"ד עבד נדלע לעבודת' לתת למעיין מי חכמתם אשר כורה מוכן לשרתם ולבריך בשם ה' הוא העבד הישראלי דבר ומנהיג הקהל עדתו בה רומי יע"ל הכותב וחותם בדמע על חילול ה' ומילול תורתו :

אגיד המחבר ס"ט ינן שדבר זה ר"ל הבפרם שכין עוכשו אגושה לדונו מפותה הינו ענין לדון שלפנינו כי לכל הפיות קדושי בחלומבה הם עשויים בחמת ושר וכמו שהוא מבואר בכל הסעיף הזה ומי כיבה כי מנעתי עצמי מלהטפל בבירור הפרש הזה על מה הרבו הוטבעו הכל הנו רואה כי להבעור בלה כלום אי אפשר כי ידעתי גם ידעתי את נפש הקורא כי בשום רעיונים בהגיעה לדברים אלו תבקוש לדעת בהומרה מי ותן ידעתי ? מה הן אלו הסיבות אשר נעלו חדב כין דינו הנושה למפותה ? הפך כמעט פשטי המקראות שהרי כמפותה כתוב מהר ומהרגה לו לאשה ובהנושה כתוב ולו תהיה לאשה ונראים הדברים כאחי' כמו איש אחד ומי בין האיש יפרוד ? ובפרע אם יהיה

הקורא

הקורא הזה מלומה הנולרים שמטבע איש הלומה הזאת לחקור תמיד אחר שורשי הדברים כאשר שבחוש אכותי והכות אכותי כמדה טובה זאת ואני בעניותי בחיבורים אחרים כשהביאני ההכרח לא כחדתי אמרי קדושים ז"ל וע"כ חיבה עלי שלא להניחו כהשתוקקות הלזה ולהשתדל לזרוע על תלמי לבו איזה שרשי בעניני אלו אבל לא יקום ממני אורך הוכחות כמנהגי בחיבוראי אחרים. ועכן כי הענין כה חוץ לזמנו וחוץ למקומו ואומר:

הנה בתחילת הסעיף הזה כבר בארנו בכל הצורך ההפרש שיש בין המצו' הלהיות למצות השכליו' הו המדיעות הדק היטיב ותכלית ההפרש הזה ויסודתו על אדני השכל הוסיפת והיינו. שתורת השכל הזך והיסר לא יכטלנה כי אם הנבואה המפורשת או קבלת האומה וחכמיה שהיא תולדת הנבואה וכל שאין הנבואה או קבלת האומה מתנגדת בפירוש אל תורת השכל אשר ישפיט בהיזה מן המאורעות הא ודאי אין מי שיוכל להכחיש שהיו דין שנשליך שכלנו והקשותיו ומנקיותיו הזכות והברות לאיבוד ונתלה עצמינו בדברים מסופקי ההכנה שבאו בנבואה או בקבלה שסובלים כמה אלפי פירושים ואם נעשה הפך זה אין ספק כי מדת הדין תפתח פיה ותדבר לנו קשות לאמר. כיון דהדבר סובל כ' פרושים הו יותר כלך אל הפירוש היותר נאות אל הסברה היסרה. ואל ינטער השכל הנחמד בצער ממות כזה לא להתעסק בענייניה ולגזור דברים על בריאו אלא בטובתו ועל אמו ועל חמתו ודבר זה שאני אומר אינו צריך לא עדים ולא ראיה כי הוא דבר הנראה לכל מהמון ושרלאי וגולרי המושרים בהיסדת התורה האלהית הנאמנה מסיני אשר הבדילה אותנו מעמים בוערי' ולא מבוטים והם באתי להביא הראיות המפוזרו' אחד הנה ואחד הנה למען ויהיו לאחרים בידינו אין ספק כי יקנו דברינו אלה תוקף מאמר הרוך ולא רשומ' קטנה כמו שהיה בחמת זולת אני הביא מ"ש הרומי הנאון מרן זקני בס' חק"ל ה"הע סי' מ"ב דפ"ט ע"ב בעל דין מסופק וכנו' הבריע בסברתו היסרה מה שהבריע ויעיש ובתב וז"ל וכל כי הא בודאי הדיין יודע להבריע בכל כה"ג דעד אומת נעטער לדון היפך דעתנו? עכ"ד ואני במקום אחר חזקתי דבריו על פי יסוד האמור מבמה ראיות מופתיות ודי בזה:

ואחרי שהגעתי הגעה קטנה זאת ושהיא אמתית בכל פינות חלקיה לבו לא ונוכחה בענין מפותה ונמצא מבורר לעין כל שאין הדין נוקן לבופו בישראל בעל כרחו וכפרט בשאנו רואים טעמים מספיקים שאי אפשר לו לישראל תחולה נאמר כי אין ספק כי ענין הפקוי הזה והוראתו הוא נטויה לב בבנגדו לדברים או עניינים מקובלים אל האום והדמיון בעל הרוב כמעט כולם יתנגדו אל השכל היסר. וזהו ענין הפיקוי האמור כאן ר"ל שיסות את הבתולה ויעה דעתה בדברי שקר בהבטיח לה שישראל ומנזיש לה ואומר שאם ימדו שמים מלמעלה לא יבנור באהבתה ובאלה רבות אחו דרך משל שאפי' שהוא בן מלכים וא"א בעולם שישא כי אם בת מלכים כמוהו והוא תדיבו המלוכה עכ"ז הוא מבטיח אותה בדברי שקר לאמר לה כי הוא ומאוס בבתר מלכות ויפרד ממשפחתו ומבית המלך אביו ולא ערוס ועריה מכל הבבוד אשר לאביו ובאהבתה ישנה תמיד והוא בשומעה כל הבטחות ויאלות מחדרי לבו תתפתה ותשמע לו זהו

הבלית כונת הפיקוי הלזה הן אמר הן יתר הכל לפי מדרגת המאורעות והענינים ואחר זה אני משביע להקורא אהוביו שיפשטו את בגדי הקבטור מעליו ולבם מעול לדקת הוויכוח ושיבינו דבר אמת אל אשר אני שואל מאתו לא יבחד ממני דבר איך נוירה בדעת' הנערה הזאת בשואי' שלו שהבטיח אותה לושאנה האיש הלזה? נוירה בשואים אפשריים או בלתי אפשריים? ר"ל נוירה בשואים שבטיאתם אל הפועל לא יגרמו שום מזק לבעל מבל מד ופיבה וזהו אפשריים ר"ל שלא יולד בסיבתם שום השחתה מדיניית לא פרטית ולא כללית? או נוירה אותם להפך ממש ע"ד קשים לוווגם בקריב' יש שוף וזהו בלתי אפשריים מצד השחתה וחרבן משפחות הנורמים בשואין אלו ובדומה לזה אם יאמר לי הנערה הזאת נוירה בשואים אפשריים נמורים וע"ז בשמעה לו והאמינה ובשקה לו אני אומר לך ה"כ היא זונה בשבתה ואותה כיאה היתה למלאות תאותה דוקא דאם בשמעת לו כדי שישאנה מאחר שנוירה בדעתה דהבשואים הם אפשריים מה זו מיהרה לעשות הבלה הזאת וכן לא תעשנה הבתולות הבבורות והבטולות? ואדרבה אם רצונה בבשואים אפשריים אלו תוסיף להתקשט עצמה בכל מיני קבוט ותרהה לו כל הוד יפיה וכורה לא תחוי ליה ולא תתן לבה אליה לשבב אבלה להיות עצמה כדי שהוא יתבבר וחיליה ינבר ויחש לבבו בראהבתו אותה וירון להשתדל בכל כחו אל אביו ואל משפחתו להוציא אל הפועל בשואים האלו מאחר שבבר אתה אומר. שנוירה בשואים אפשריים למה רצתה לבלות עדותה? אם לא כי בחמת יצה אלבשה וע"ז בו בפרק לא בקשה דבר עיקרי כי אם למלאות תאותה כי זונה זונה היא ובבשו תוצאה היא מבקשת לתלות עצמה ולומר שהיא לה מסרה עצמה אלא כדי שישאנה ובחמת הוא שקר מפורסם שאם הבשואים הם אפשריים אין בהדי מעבבו של עולם כי אדרבה ויותר ויותר הייתה מרותת בהלהיבו ובבל ובא אליה ממה שהרויחה עבשיו שבבר בא אליה ומולא תאותו כי על ידו זה יתבבד אבשה לשאנה ובמעשה המנון ותמר. ואם בה ואמר לו אחי! הדבר כי! ואני אומר לך שהיא נוירה בדעתה הבשואים שהבטיחה לה בעבור בלתי אפשריים וע"ז עשתה בחבמה להשמע לו כדי לאשר ולקיים בשואים אלו כדונא ובדוגא א"כ גם אני אלדי כי ואני אומר עבשיו כי אין ראוי לקיות' עוד בשם זונה בלבד כי אם שיש זונה ונצרת לב הומיה וסודרת ומלבשת את הבריות ממש להבות אבשי נורה ברוב לקחה כדי שולבו אחריה פתאום ולא ידע הבחור הענו שנלבד בה כי בנפשו דבר מבני פנים משפחתו כי אבר מעבשה זה בודאי הלא אם התחלוקת מאביו ובל בני משפחתו לאמר לו הו שיבטל בשואים אלו הו ינרשוהו מהשתפת בנחלת אבותיו ואוסרים עליו ההנאה עד בדי שום פרוטה ובאלה רבות מבלות עונים ומריבות עד כי מרה תהיה באחרונה ובעבד אשה זאת מרעה אל רעה ולא עד בבר לחם ועד לטרוף נפשי בלפו מחמ' יאוש בשאר שממו עליה רבים ובבדים ואחר בל זה יאמר לי הקורא המשבול! למה יגרע נדון זה מבל דין אונאה ומקח טעות שבעולם שאם ראו הב"ד שהמוכר אינה והטעה לנוקח או בהפך דבעל המקח? ואם בממון הקל בך. בדברים בלו רחוי העולם תלוים בהם כמו שהוא זווג אישואשה שהם חיי האדם ומדגוטו וחיי הזרע הנולד מהם עכ"ו איהיה הדין

נוקן

נותן שלא לחייבו ליקח אשה שאינה הגונה ואינה לפי כבודו · ואיך נחייבהו בנישואין שבשבילם ישבע כמרורים ירוה לענה וראש כל ימי נבאו? זה באמת אין הדעת סובלתו! היש מקח טעות גדול מזה? ולמחר כל עניינה ומדלת העם או בעלת מום כמומין שבסתר או שבגלוי תעשה כדעת ומרמה ותשב בפתח עינים לפתוח בחורי חתר בקרינת עין ובסרלות להם כל כלי חמדתה וכיולא וידוע כי האדם מחומר עבור קורץ ובפרט בעת יזרוב הבחרות בחומו ידעבו הבחורי' ממקומם ויתמהרו לבא אליה כמהר לפור אל פח ויפילו עליהם נחלים עוממות ורשת תנאים גדולים ורעים כאשר יפול הטל על האדמה ושוב יהיו מלאים חרטות בטענות מספיקות בעיני אלהים ואדם ואחר כל הטענות המספיקות למה נכוף את הבחור הזה לקיים מקח טעות בזה? ואיך נאטום אזנינו מועקת הענני הצועק חמס לפנינו ואומר בזה הלשון · רבותי! תדעו נאמנה כי אעיקרא אלולי שהתחילה היא להראות לי פנים חלולה לי! אם הייתי מתקרב אליה ואף אם לא תאמינו לי ושאני התחלתי בהרהורי עבירה אין מי שיוכל להכחיש כי אם לא הייתי מוצא פתח פתוח לפני לא היה לבי נמשך אחריה וסוף כל סוף אי שמים!!! אני לא אנסתי אותה אני פתיתי אותה בדברים להשקיע ולרי מזעפו והנערה הזאת יודעת מאד כי הענין רחוק להוציא אל הפועל נישואים אלו שהבטחתי אותה בהן ולמה נתפתית? אלא ודאי או שהיא זונה נשבתה או שרצתה במרמה להפיל אותי כמבמוריה כדי ליקח בן מלכים כמוניוכיולא מאלו הטענות לפי מלב המאורעות והדיון השומע הטענות האלה והמעשה שיזדמן לפניו הוא מעשה מבורר הפיתוי והרצון כלתי שום זכר אונס וכפיה כלל איך יוכל להחליט לכפות הנר האחד יותר מהנר הב'? והדבר לכל הפחות הוא בספק גמור מי פיתה למי ומי עיקר הסבה כמאורע הזה? אלא ודאי שמנר· משפטי השכל בהכרח כה יהיה משפט הדיון האמיתי וכלתי בעל פנים וכה יגזור אומר והיינו אם רואה שאינו כל כך רחוק לזונם משתדל בכל כחו שישאנה וזיוונם יעלה יפה ומקוכל לרצון מאחר שבבר נראה הפיתוי והרצון מב' צדדים ואפשר שיוכל לבוטו כפי מה שהוא הענין דרך משל כי רואה בזה גדול לנערה כהשאר אלמנות חיות ולאיזרך נוסף לנער לא יהיה לו שום נזק כלל ויקמנה ואחרבא ודאה כי טוב לו עמה מבמה צדדים הכל כפי מה שיזדמן הענין לפניו ובכל עשותו כלי סתם והיה ה' עם השופט ולהפך כי רואה הדבר קשה כבדול ר"ל שנישואים הללו יהיו נרמא כנזיקין גדולי' ש הלים הזה ולנערה לא תעשה דבר אם יקח זה או אחר אז ודאי ושיתו עליו הקנס הראוי ויפרדו איש מעל אחיו ותשקוט הארץ זהו משפט השכל אשר יגזור במפותה מכלי שום ריח ספק מה שאינו כן באונסה וכמוכן הפשוט ואם כה יאמר הקורא הנבון ואת מי אין כמו אלה? ומי לא ידע כי זה אמת מנר משפטי השכל היסר? ודבר זה הוא ידוע ונגלה לעין כל מבין עם תלמיד כי הוא ממש כמו כל דבר המוטל בספק הנוגע הדברים באותה חזקה שיזדמנו לפנינו מבלי שנכוף לנר הא' יותר מהב' אבל מה נעשה כיום שירובר כנו מקרה מלא במפותה מהר ומהרנה לו לאשה? ועדין לתלוחי' הדיון קיימת במה שאמרת שתורת הנבואה תבטל תורת השכל? וא"כ בהכרח גם נדון שלפנינו הוא מחופן זה הי לריך לבטל משפטי השכל ונגרור אחר

משפטי התו'ירה! כן לא יעשה כין המתוכחים להפוך הדברים · הלא אמרתי לך נ"כ שבל זה הוא כשהדבר כה מפו' בנבואה' או בקבל' אפך מה שהשכל נוזר מבלי המלט אז ודאי ראוי לבטל תורת השכל ולתלות הדבר בחסרון ודיעתנו בשורשי הדברים לא בשהדבר שנא בנבואה הוא בספק ויסבול פירושים רבים ודאי דבר בפרק יקנה הענין פנים אחרים והוא לפרש משפטי התורה על פי משפטי השכל כאין אומר הסב ואדרבא זאת חובתנו ונעשנה כי גם שבלנו מתת אלהים הוא:

הבט ימין ודאה כי נדון שלפנינו אם תדקדק כו היטב תמצא בו כי תורת הנבואה לא זאת שאינה מנגדת משפטי השכל המבואדים למעלה אלא אדרבא יש להבית ממנה ראיה לחזק סברתנו כאין נופל דבר שהרי בפעותה לא אמר הכתוב כי אם מהר ומהרנה לו לאשה שבודאי נוכל לפרשו למנוה מן התוכחר בבא לנאת ידי חובת שמים וידי חובת בריות ושיעור הכתוב הוא כך ישלח לה נרבי הנופה והנישואין להיות לו לאשה אם ירצה לעשות הטוב והיסר · וג' טענות מספיקות ואומא אדבא יש בדבר לפרש בין פשטו דקדא חדא מתה שאנו רואים שהוליא הכתוב ענין זה כל' עצה טובה ולא כל' לוווי ראי ל' לוווי כך היה לומר מהר ומהרנה ולו תהיה לאשה או ולו תהיה לאשה ומהר ומהרנה שאז היה נשמע לשון הלוווי בהחלט כמו שהוא נשמע כאמת אבל אנוסה שבה אמר הכתוב ונתן האיש לאבי הנערה חמשים בסף לוווי ראשון ולו תהיה לאשה לוווי ב' בהחלט ומתה שלא אמר בלשון זה ירים מוכיחות שאינו לוווי החלטי ואי"כ הוא מסכים אל משפטי השכל המבואדים למעלה זאת שנית שלא אם יאמר האומר שגם כאן הוא חיוב ולוווי לו לאשה כמו ולא תהיה לאשה בלי הפרש בלל אף אנו נאמר אפשר לפרש כן! שהרי התורה עצמה גילתה דעתה והודיעה לנו בפירוש שהחיוב הא' והוא התמיד הוא תמירת הבתולה או שבר הולאת דם בתולים שהוא לאבוה אם היה מסיאה נערה בתולה לאחר כמנהג אותם הומנים ואינו דין שיפסיד אותם כין במפותה כ"ש באונסה והחיוב הב' שהוא קנס הנישואין שישאנה בעל כרחו הוא תמורת האונס והענוי שענה אותה שלא ברצונה שהרי הוא אומר ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה הבעוק הזה קורא בנרון זה תמורת זה דוקא וא"כ כמקום שלא היה הענוי כי אם הרצון כמו שהוא הענין באמת במפותה מי הוא זה המרשה אותנו לקנוס אותי בחיוב מוחלט ובכפיה לבונסה הפך דעת נוחן התורה? אחר שנולה דעתו בקולי קולות שהבשה לבונסה אינו אלא תמורת האונס ווה בדרתו וזה חליפתו ולא בשלא היה אונס בדבר · שלשית ורביעית נגיח כל זה ונעבשה אונגו באינו שומעת את כל הדברים האלה ונאמר גם במפותה בעינים סנורות שיחויב לבונסה בעל כרחו שלא בטוכתו אבל נשמעה מה ודבר אחוכינו הקורא? ומה דעתו נוטה אם יהיה האופן כי אחר שבפינו אותו לבנות המפותה רצונו לנרשה? האם יכול לנרשה או לא? אם בה יאמר ודאי ביכול לנרשה הבתוב מדבר ומהוכא תיקי למנוע ממנו הנירושין בל שלא פירשה תורה במפותה ואמרה מהר ומהרנה לו לאשה ולא ווכל לשלחה בל ימיו? ומה בוחנו יפה להוסיף לאוין בתורה מדעתנו? א"כ אני מסיב לו ממקום שבא ואומר לו ואיך א"כ תחייב לבונסה? הבתא ומה אם אחר שנשא יש בידו לגרשה

כ"ם שמטעם זה ניפיה יהיה הרשות בידו לאמר לא חפצתי לקחתה כי יאמר לנו אפוכי מטרתא למה לי? והאמת היתו כל שאם נחייבוהו ליתנה אך אם יום או יומים יעמוד ולמחרתו יבא לב"ד ויתן לה ס' נירושיה הועיל כל טורח ב"ד לכופו לכונסה לשני ימים ולילה אחד? הם כי לא להזכיר! ואם הקורא הנחמד הזה רוח אחרת היתו ויאמר לא! אין כן דעתי לתת הפרש בין האנוסה למפותה אפי' בחוט השערה אלא אני אומר שניתן את שם על זה בזה ר"ל הדין בשלמותו כמו שהיא באנוסה כן הוא במפותה ולית הפרש ביניהם כלל אלא שבס' שמות קולר משה בדין זה ובס' דבריה שהוא מסגה תורה הוא"ל משה באר את התורה הזאת באר היטב והיינו שאחר שגזר אומר מהר ימהרנה לו לאשה בס' שמות והוא בהכרח שלא יוכל לשלחה (הא"ב מקו הרוחנו וכמו שיפה דקדק כזה) ובכבר היה זה מוכן מאליו למאמינו כו ולכל יועצה הטוענה חזר במשל' תורה וכיון' הדברי' כפי' ואמר לא יוכל לשלחה והוא הוא בלי ספק אי לזאת אשיב אם כדבריך קורא בעים! דהכל דין אחד אלא שבא במשנה תורה בתוספת ביאור ותו לא ה"כ ואמר במשנה תורה כי יפתה באותו לשון שבאתם הס' שמות וירחיב שם דינו ויבארהו בדלתו ודין אנוסה ונלא בק"ו אדיר וחזק דלית בר נגר דיפרקינה ולמה ואמר ותפשה שהוא מורה על אונס נמור? ולמה ישנה מכי יפתה לבי ומלא שגם זה מורה על אונס מפורסם וגם אומרו תחת אשר ענה לאו מילתא זוטרתי היא הקורא בדרון עניין האונס והעיונו אשר בשוויים אלו אשר שינה במ"ח נוחן מקום להטעות לדרין הענין הוסב על בסא דין ומעיין בספרי המשפטים בראותו לפנינו דבריה מסופקים ובלתי מדוקדקים באמת אין זה אלא אבן נגף ואור מכשול להבשיל הדיינים והשופטי' ושתקות משה במשנה תורה בזה היה יפה לו מביאורו וזה מלבר (והיא הטענה הראשונה) דאפילו אם היה גוזר בן בפירוש ר"ל לגזור במפותה כל הגזרים האלה שבס' דבריה אין מי שיוכל להכחיש כי עדיין היתה נשארת קושיא עצומה לאלהינו על מה עשה ה' ככה? ולמה תהיה בהכת בפונדקות? תלולה השופט כל הארץ לא יעשה משפט ער שהוא דן אונס בדלתו מבלי את הפרש הפי' כמלא נומא? אלא ודאי מבלל הדבריה ויותר מהמה מבורר ונלא בירור שאין אחריו כמוהו ההפרש הגדול שבין מפותה לאנוסה דבמפותה מצוה לבונסה אבל אין כופין על זה ואם פייסוהו ובונסה בידו לגרשה בכל ח"ח דעלמא לא בן באנוסה ובאמור ועור הנני ויסיף להפליא ולומר דלו יהי שפירושי המקראו' יהיו בס' שקול דלוני לומר שעדיין לא נהברר אל הדיין אם פסוק מהר ימהרנה לו לאשה הכתוב במפותה יתפרש לגיווי החלטי או למצוה מן המובחר והן ולאו ורפוא בידיה עכ"פ כיון שהשכל מחייב לתת הפרש בין מפותה לאנוסה מהטענות משפטיות שבלויות מבוארות למעלה ראם ה"כ דין הוא הנבריע הספק השקול הנולד בביאורי המקראות אל מה שהשכל היפר שופט הענין הזה מלר יוסר סברתו והוא לתת הפרש בין מפותה לאנוסה והדבר ברור כשמש ורי בזה לבי שעה:

סימן י"ח

בעזר האל יתברך יום ה' לסדר כך יברך ישראל שנת תר"ח לפ"ק פה העורה לבוב הבירה במדינת גאליציאן:

רב שלום וברכה · מאלהי המערכה · יהי תמיד לראש הלי נברא רבה · תופס התורה · הנזר והעטרה · לו נפתחו שערי אורה · עטרת ישראל · הדרת יסורון · ה"ה כבוד הרב הגאון הבקי בכל חדרי תורה · לדיק ועניו · כקש"ת מוהר"ר **משה ישראל חזן** נר"ו עד בא גואל לדיק אמן

רב ומורה לעדתו כעיר **רומא** יל"ו:

הן זאת מלפנים בישראל מעת נפוצו בארצות שונות כי יערבו דבריהם אל גדולי הדור אם גם בארץ מרחק מסכן בבירם ורב הדרך בינותם להשוטי' בכל זאת יהיה המכתב למלין בינותם וישאל את פיהם ב"כ אלהים זו הלבה והגדול הנשאל יענה להשואל במכתבו והוא יורהו הדרך אשר ישכון בו אור החכמה ומתוך כך יגדל כח התורה ותהי האמת בקודם נפרה וירבו מסיבי מלחמה שערה וכאשר הי' דרך רבותינו הקדמונים זלה"ה שהרילו תשובותיהם בכל קצוי ארץ והשקו הנמאים ממקור חורקם וביקש הי' פחות לרוחה לכל הדורם תורת ה' וכאשר כן יאות לנבראי רבה . . . והנה שמענו כי נתן ה' רחמים בלב השריה לרחם על עמו ישראל וכי בכודו הוקם על ליב ומירה עדת יסורון בעיר הגדולה ונהלם על מבועי מים וישקם מבאר תבונתו ומלאה שמחה לבנו על הטובה אשר עשה ה' עם עמו בתתו להם אים אשר ילך לפניה' ובא בראשם אשריהו! ואשרי העומדים לפניו לשתוע מפיו תורת ה'! ולכן אמרנו לערוך מכתבנו אל בבודו עם מעט מפרי מחשבתנו אשר חננו ה' וגם אינו דבריה הקשים לנו בלימודנו ונחלה פני בבודו לשים עינו הטהורה עלי דבריו ויטיב לנו יקר השיבתו הטהורה בקרב ברנות הש"ית:

ב"ק פרק מריבה דף ע"ב וע"ג בשמעתין דלמפרע נפסל דפלוני אבוי ורבא דאבוי סבר עד זומם למפרע נפסל ורבא סבר מבאן ולהבא וכו' משום דחודוש הוא מה חזית דליתי לאיתי להני ליית הילכך אין בו אלא משעת חודושו וכו' ותמהו חוס' בד"ה אין לך וכו' דמאי חידוש הוא מה שנפסלין אח נם בב' ביאות המבחישות זא"ז שניהם פסולין מספק וא"כ אין החידוש רק מה שהמזימין בשרין ותירצו דהתם עכ"פ להחזיק בשריה אבל כאן גם להחזיק פסולין וזה הוי החידוש ולפ"ז בלהוליא גם כאן פסולין למפרע דליכא חידוש כלל דהא נם בהכחשה פסולין וכו' ע"ש והנה תירוץ התוס' תמיה דלפ"ז אמאי לא פריך התם כנמ' לקמן ממתני' דנגב ע"פ שניה גם לרבא כדפריך אאבוי דהא כמתני' גם רבא מודה דהא הוי להוליא וכמו שתמה בס' אסיפת זקנים אמנם לענ"ד נראה לישב קושייתם דרבא ה"ק דבאמת בשני ביתי עדים המבחישין זא"ז דאין אנו מוליאין מהם ממון כלל דהא ליכא בהו כאשר זמם לבך שפיר פוסלם הוא מספק וליכא שום חידוש כלל דבין דמספקא לן עם מי האמת שפיר פוסלין מספיקא הולם אבל כאן בזוממין דבין דאמרה תורה דחייבין לשלם מנר כאשר זמם א"כ בין דאין מוליאין ממון מספק הו אי אפשר לן למיבנם בגדר הספק כלל ולומר דהם פסולין מספיקא דז"ל דא"כ אמאי מחייבינן אותם לשלומי הא בין דמספקא לן לא שיך תשלומין כמ"ש וא"כ ע"כ מה שאנו פוסלין אותם הוי מנר ודאי דאין לנו לומר שלא לפוסלן כלל דז"ל דבין

דכיון דנהרבנין ומשלמין ממון א"כ אין הנאמנו' לחצאין
כמ"ש התוס' כאן כריש דבריהם וא"כ כיון דע"כ אנו
מוכרחין לפוסלן מכח התשלומין פסול ודאי כמש"ל .
דהא כלא התשלומין לא היו נפסלין רק מצד ספק כמו
כב' כיתי עדים המכחישות וא"ז אכל עתה שוב א"א
לתפוס כהו צד ספק פסול דאם מסופקין אנו כהם אמאי
ישלמו מספק אלא ע"כ פסול ודאי וא"כ כיון דהפסול
הזה כל עיקרו אינו כא רק מכח התשלומין והתשלומין
הא חידוש הוי דמאי חזית דציית להני וכו' וא"כ אין לך
כו אלא משעת חידושו פי' דכמו דהתשלומין דהוא
החידוש אינו שייך למפרע רק מכאן ולהכא כן נמי
הפסול הכא מחמתו ואין הפי' חידוש הוא על הפסול
דז"א דהא גם כב' כיתות מכחישות פסולין מספק אלא
התשלומין הוי חידוש ומשוייה הפסול שתלוי בהשילום
אנו מתחילין ג"כ רק מעת שהתשלומין מתחילין וא"כ
ל"ק קושית תוס' הנ"ל דכאמת בעדים המכחישים שפיר
פסולין מספק אכל לא כהזמה דאיכא תשלומין וא"כ
אי איפשר ליכנס בגדר ספק כלל וע"כ פסולם מצד ודאי
וזהו מחמת התשלומין ושפיר אין לך כו אלא משעת
חידושו וכמש"ל ומעת' לפי דברי' גם להוציא אינו פסול
למפרע לרכא דזיל בתר טעמא דעיקר מ"ש התוס'
דלהוציא מודה רכא הוא מצד ספק כו ולמ"ש הא אי
אפשר לתפוס כלל שום ענין ספק כאן כנלע"ד .

והנה הש"ס קאמר לרכא עוד טעמא דלהב' נפסל
משום פסידא דלקוחות ואמרינן התם אח"כ
נ"מ כין הני תרי טעמי כגון דאסהידו תרי לחד ותרי
לחד וכו' פסידא איכא חידושא ליכא ותמהו התוס' וז"ל
ותימא מה בכך שיש שנים על כל אחד הא תרי כמאה
עכ"ל והנ"ל לייש זאת דהנה תוס' הקשו לעיל דמאי
חידוש הוא דמהימנין להמזומין לפסול הראשונים הא
שפיר צריכין להיות נאמנים כמנו דאי כעי היו פוסלין
אותם שהם גזלנים וכן אמאי כאמת בהכחשה לא
מהימנינן להאחרונים יותר כמנו זו עכת"ד והנ"ל לייש
דהנה יותר ניחא להו בטענת הכחשה מטענת גזלנות'
שהרי בהכחשה כגון שהעדים אמרו לוה והם הכחישו
ואמרו לא לוה אז אף כשיכואו אח"כ עדים אחרים
שיאמרו ג"כ לוה כהראשונים הרי טענת המכחישים
דהיינו לא לוה הוא גם לנגדם שהרי הם העידו על
עצם הדבר שאינו כמו שאמרו הראשונים וכיון שהם
שיים בטענתם להראשונים הרי המכחישים סותרים
טענתם אולם אם יפסול את הראשונים בגזלנותא
ואח"כ יכואו עדים אחרים שיאמרו לוה כראשונים הרי
טענת הפוסלין הראשונה אין נגיעה להם כלל דאטו
כשהראשונים פסולין גם האחרים פסולין ולכן יותר
ניחא להו למיטען טענה כזאת שתהיה נגד כל שיאמרו
כהראשונים ולכך לא הוי מנו . והנה כזה מתורץ
מהכחשה אכל על הזמה עדיין לא ניחא לן דהא גם
כהזמה כשיכואו אח"כ עדים ויאמרו כקמאי מה להם
ולהזמת הראשונים הא אם גם הראשונים לא היו שם
מ"מ ניף המעשה יכולה להיות אמת וא"כ כהזמה
לכאורה הוי מנו הא דגזלנותא לכן נ"ל דרך אחר לייש
על הזמה והוא דכיון דחייבה תורה לעדים זוממין לשלם
מכאשר זמם הוי גם פסולם חידוש דשפיר י"ל דהמזומין
הם שקרנים וליכא למימר מנו דגזלנותא דז"א דהא
הוי מנו לחצי טענה דבטענת הזמה פוסלין העדים וגם
מחייבין אותם ממון ובפסול גזלנותא אינם רק נפסלין
אכל לא חייבין לשלם וי"ל דכוונת המזומין לחייבם גם
ממון ולהכי לא פסלינהו כגזלנותא אכל כאמת משקרין
ודומה למ"ש התוס' פ' חזקת דלא אמרינן מנו היכא
דבטענתו שהוא טוען עתה יש לו יתרון מבטענת
המנו אף לנגד מה שהיה זוכה גם בטענת המנו משו'
רי"ל דכאמת משקר רק שטוען טענה זו ולא של המנו
משום היתרון עי"ש . ומעתה ל"ק קושית תוס' מן תרי
כמאה דכן הפי' כגמ' שכאו שני עדים כפ"ע והזימו
אחר ועוד כ' כפ"ע והזימו אחד שלא ידעו אלו מאלו .
וא"כ הא שפיר מוכח שהמזומים אומרים אמת דאל"ה
למה לא פסלינהו כגזלנותא וליכא למימר דכוונתם
היתה בשביל חיוב ממון דז"א דהא אין עדים זוממין
משלמין עד שיזומו שניהם כדאיתא כמס' מכות דף ג'
והם הא כל כת כפ"ע לא הזימו רק אחד הרי שלא היה
כוונתם לחייב ממון ושפיר הוי המנו ומש"ה לא הוי
חידוש כמוכן . ויש לנו תל"ית בענינים אלו דכות אולם
אין רצונינו להעמיס על כת"ה הרכה :

והנה נכתוב פה איזו קושיות הקשים לנו דרך
לימודנו והוא סנהדרין דף מ"ח כגמ' טוי
לאריג מי איכא למ"ד וקשיא לן דהא תוס' שם ע"כ כתבו
דלא כפירש"י שם רק דרשב"ג לדבריהם סבר דהזמנה
לאו מילתא היא וא"כ לחיזו צורך קאמר כאן הש"ס טוי
לאריג מי איכא למ"ד הא כלא"ה רשב"ג סבר שם דלאו
מילתא היא כלל ואיך יכול להיות כאן טעמו משום
דהזמנה מילתא היא וצע"ב אצלנו :

זאת ועוד אחרת ביכמות פ' אלמנה לכ"ג במתני'
נפל הבית עליו ועל בת אחיו צרתה חולצת
ולא מתיבמת וכו' וקשה לנו דאמאי לא מתיבמת הא
הוי ספק ספקא דילמא שניהם בבת אחת מתו ואת"ל
כזאח"ז שמא הצרה מתה קודם וא"כ אמאי לא תתיבם
וצע"ב לנו :

והנה בקשתנו שטוחה לפני כבוד תורתו הנשגב'
כי כל יאחר להשיב לנו יקר תשובתו הטהור'
לאשר מאד צמאה נפשנו לשתות מים חיים ממעין
תורתו וחכמתו ונחלה פניו מאד לכל נצטרך לכתוב
שנית אל כבודו לבקש שישיב לנו רק עד מהרה ירוץ
דבריו הקדושים אלינו ויחיה נפשנו בתשובתו הרמתה
בקרב אי"ה ושלום לכבוד ת"ה ולכל החוסים בצלו כל
החכמה והיראה כאות נפשו הטהורה ונפש המצפים
ותאבים מאד לחזות בנועם תשובתו היקרה בקרב :

האחים

שמואל וואלדבערג

משה וואלדבערג

וזאת תשובתי

הכוכבים ממסילותם . על נהרותם . במתוקק
במשענותם כאהלים נטע ה' כארזי
הלבנון קנה וקנמון . שחולים בבית ה' בטרם הרים
יולדו וכל צבא השמים כלתי אם נועדו טובים השנים
אחי ומרחמי קמו עמדו במחשבה תחילה אצלו המון
האחים נועדו . כמין שני טיפי מרגליות תפוחי זהב
במשכיות . שתי פרידות טובות עברו משכיות . פעמון
זהב ורמון :

מעלת הרבנים המופלגים ולהבת חניתם
כמנור אורגים
משה

משה ושמואל אחים ורעים אהבה כתענוגים ממשפחת סופרים הכפירים שואלנים הרי ישראל הרמים תבור וכרמון · יק"ר טובים הפנים ישיבו וישמחו ויחיו דגן ויפרחו ותורתם קבע בחברות אלהינו יפריחו · מנגחים זל"ז בהלכה וכותלי בית המדרש יוכיחו ומחזירין למכתשת · בכל מדות שהתורה נדרשת והדקת המון · נסי"ל :

קרמה אל הרם ראשון ראשון · אנכי שלומי אמוני ישראל כנהר שלום נחל קדומים נחל קישון גם לי לבב וכל פה ולשון תבעיון בעיו לקרות כולם כשם ה' הנם כקו"ל המון :

למען תאריכו ימים ושנים טובים ומתוקנים ברוב הונים ותפארת חכמים בני בנים שמחים ושוכי לב עלי עשור ועלי נבל · הכעונין והמיקטמון · כיר"ל :

מטה משה על אר"ם יקרה · ויש"כ **ישראל** פתח התיב"ה בנידה בחמת אמרו **חזון** רואה כי אתרכי משוש ירה די הסיב מקבלה ואולך מעשה ירוקם של נרוקים מלאים מצוות כרמון :

איכא כויהו חידושי תורה וחידושי פלפלת כל שהוא ראשון הוא לכם לחדש"ו כל המינים טעמו טעמן כד חפני אינשי מכא ליכחר ומכא ליכחר כמפיק קלא וכמון :

קראתי בכל לב אמרות טהורות ליטרים נאוה · שלשה אבעיו לנזורה שוה כראשיכה כולהו חנויי כמזיקין הוה אדהכי והכי נטלתני רוחא מקבורת התאוה לבסות בשר ערוה קראה דילונין כאיל פסח מנבע לרמון :

לזאת אשיב כל כי הא לריך לאחרעי · כאתרא דמתבעי כי אנלי מי אמרי"ם דרך פלפולא לא מצאו מרעה אך כואת אשיבה שלחו דבר זו הלבה כהרב המבע"ה והיה האיש כי דוב"א קא משתעי רואה אני את דברי אדמון :

הא לאו הכי לית בחלי לערוך שולחן במדבר · כי עול הניכור אל כ' קנוניו חיבר ולא ויחיוני עד כלעי רקי כיום שיחבר והיה כאשר ויחי משה ידו ונבר לקול תתו המון :

האף אמנם טעם כעיקר דאורייתא כי רואה אני תשובות אחרוני ומניני חולם לאוריתא חיזרים ומנודים לשבעה ונם לשמנה ולית להו תחומין דאורית' וסוף כל סוף כל אחד עומד כשלו וזכי לנפשיה זכיה דאורייתא ולעולם אין תרופה לאותה מכה לא כאשפלני' ולא בכמין ·

אבל מה לעשה כי האלדים | יחד נכמרו ניחומי כראות רוב הפלגתכם · ונודל תשוקתכם · וכהני תלת בעיי ואומא אדכבא בדלה לעקתכם ע"כ אמרתי ויהי מה אשיבה אתהן לפי קוצר דעתי המעטה הוא הקטון לפי קטנו מגרגר באשכול ופורש כרמון :

וזה החלי בס"ד

א' ריש תור"ה אותה שתירלו התוס' בב"ק בפרק מרובה דף ע"ב ד"ה אין לך וכו' . דבלהוליא נם כאן (ד"ל בעדי וומאיב) פסולין למפרע דלוב' חידוש בלני דהא נם בהכחשה פסולין וכו' עי"ש ובס"מ סלקא דעתא להקשות למה לא אמרו בגמ' בעיא זאת דאיבא בויהו נם לקמן למה לא פריך לרבא ממתני' דנבב עפ"ו שנים כאשר פריך לאביי ושוב דחנ נם שתיהן כאמת הכנין דאחר האמת לפי המסקנא דהתם דעת רבא מבורר דהתם שאני וכו' ועי"ש והוא האמת ומעב"ת הו"ו ולא לרון בדבר חדש ואך כחלקות שתי בשמים דלעולם בעדים זוממים לכל אפיא לא שייך פיסול למפרע ושייטו טעמא לכון דמשנת שהתברר וחל עליהם הפיסול הוא פיסול ודאי והוא כלהבא מטע' החידוש וא"כ לא שייך פיסול למפרע דאין אנו יכולים לומר דחל הפיסול עליהן לחלאין חני למפרע לפיסלן פיסול ספק וחני להבא לפוסלן פיסול ודאי לא כן בשחל הפיסול מספק דשייך כון להבא כון לשעבר זהו תכלית התירון המחודש של כ"ת הע"ו .

אבל בבחי' מב"ת הרחים מבואחרת כא"ר לח"ו רוא"ו שהרי עיקר קושי' התוס' הוא דלפיסול ערים זוממים לא פריך קרא כלל דאנן מסברא פסלינן להו דלו והו אלא ערות מוכחשת נמצא לפי זה דתכף כשהוזמו העדים נם בלי שום מקרא סתום או מפורש אנן פסלינן להו מצד הסברא והשכל היסר הנטוע בנו ובכח הסברא הישרה אין אתה יכול להוציא ממון מאו' כריה עפ"י ע"רותן דיכול הלה למיטענן ולומר לדיין הכט ומין ודאה כי ספק שהרי שקרי ניכהו ואיך תחייבוני מספק להוציא מבחי' ועולם ודי אשר עשה את החיל הזה וזאת הסברא יתר כל תמוה לעולם לפי מוכח קושית התוס' לדעת רב חסדא דלא ס"ל חזקת כשרות הנוכפי' כ"כ הוכא ובאמת לדע' רב חסדא שאינו עניינו בחזקת הנופים הם ספק שהרי שקרי נמוריים וכיון שכן חזרנו לסיני ותורת האדם קבועה לדורות המע"ה · וקושיתם היא כראי מולק וע"ז שפיר תירלו דעב"פ איכ' חידוש בהך דנלי קרא בעדים זוממים והוי כאלו כרוז' קרי בחיל ואומר לדיין אתה כן אדם ויושב על מרי"ן הע אזנך ושמע פקח עיניך וראה כי לא זו כמה שעיניך הרואות מצד הסברא דודאי המע"ה כרורה והאי לאו ראיה כרורה היא כי ספק שהרי שקרי ניכהו אלא אף זו אחדש לך דבר מעתה ואנוה את שופטיכם שיפסלום נם לסוגיא ממון מהם ויהיו פסולים נופייהו לכל ערות שבעולם ומעתה ועד עולם כל דבריהם בטלי' ומבוטלין כחרם הנשבר הראת לדעת דקרא הנה נם הוא אחרינו להוסיף על סברתנו ולחדש דבר מעתה להאמין תרי בהחלט ולפסול תרי בהחלט וזהו כאמת חידוש גדול נגד השכל היסר הנטוע בנו שהוא ר"ל השכל טוב כברוכיא ואומר מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני והוא נגד הכלל הגדול המע"ה ועב"ז אנו מבטלים דעתנו כאשר דבר תלך שלטון וכך נזר' חכמתו יתברך ובמאמר אדוניו כעו"י היומר יחד לבם המבין את כל מעשיהם ואחרי היות הדבר הזה גלול וברור בשמש בחני השמים מי שם פה לאדם לומר דאתא קרא לחדש לנו כ' חידושים כפלאים נם זה לעומת זה והייטו לחייב את הזוכאי (מעעם ספק שהרי שקרי) לחוני' ממונו כערותן למפרע הפך הסברא הישרה והעמוד הנכון דקי"ל המע"ה כרורה והאי לאו כרורה היא דס' שהרי שקרי ניכהו ולעומת זה ב"כ לחרון עוד משפטים כל ידעוש השכלים האנושיים ולחייב את הזוכאים ולהוציא את ממונו ולפסול את נופן מעתה ועד עולם ולא ניחוש לספיקא דתרי ותרי ניכהו ומאי חזית וכו'? ומה כחט יפה להוציא נם מהם נם מהמונם אונם והונם ? (לולי נ"ת הבחיב) נמצא דאם כאמר כרכריכם אנו כאים לחדש

לחדש שני חידושים נפלאים הפך הסברא מה שלא עלה
על דעת אדם מעולם ועל הראשונים דעדיים זוממין
פסולין לגמרי כלהכא אינו מלטערים לדון הפך סברתו
והכלל הגדול שבידינו המע"ה כדורה וכעל כרחנו
אנו דנים ומוציאין ממון ופוסלין גופן של עדים בספק
דתרי ותרי ומה נעשה כי נזדת הכתוב היא הזמה שאני
גם בלא טעם מספיק כי הוא יודע תעלומות לב ועתה
אינו כאים להוסיף מבאוב על מכאוכנו להבשיר עדותן
למפרע גם כלהוציא והלה מתמרמר ואומר יקוב הדין
את הדר המע"ה מה שהוא יתד כל תמוך לעולם
השמים לא נקבל דבר זה כי הוא פשוט ומבורר וכל
החולק ע"ז חוץ מבכודכם אינו אלא מן המתמיהין:

ועוד אפי' והיבבא לבו כל דיליבו (מה שאלא לאומרו
ובכולל) עדיין לא תקנתם כלום התינח דתקנת'
קו' המקובלת כטענה דלא היה יכול הס"ם להקשות
לרבא כמו אביי מטעם דהנם דרבא ס"ל דבהכחשה
פסולין למפרע מספק הכא שאני דבשאל הפיסול חל
מפני ההזמה שהוא חידוש לדונו בהחלט כלהכא וא"כ
אינו יכול לדונו כלמפרע מפני ההכחשה דמשתמע
מינה אה"ן זה חובלו ליסב כמקור הלזה שהכחשת הנגבה
(אשר ממנה היא בראה לפוסלו למפרע) נכללת בהזמת הנגבה
ובחדא נפקין ובחדא שריין וע"ז לא מתפרשין לעלמין
ואני מוכרח לדונו כלהכא לפיסלו בכל אופן ולא נשעבר
בשום אופן מפני החידוש וממילא בטלה עובדה של
הכחשת הנגבה הנכללת בהזמת הנגבה:

אבל מה תענו בזוש שידובר בכם ראית ר"א בר
אבין לקמן? לרבא דאמר הכחשה תחי'
הזמה היא דאיקי מתני' דמעידו על הנגבה ואח"כ על
הטביחה ואח"כ הוזמו על הנגבה וחזרו והוזמו על
הטביחה והכריח כאומרו דבין שהוזמו על הנגב' לנבי
טביחה הו"ל מוכחשין וקתני משלמין את הכל ואי ס"ד
הכחשה לאו תחי' הזמה אטביחה אמאי משלמין? אלא
נאו ש"מ אתה"ה ואי כדבריכם דלעולם רבא ס"ל
דבהכחשה בלאור' פסולין למפרע וכס"ד דתלמוד' בח"ה
דגם בהכחתה דלא הסהידו בפירוש פסילה כמו שפסול'
לשאר עדוותא שבעולם א"כ גם הכא דהוכחשו בטביח'
שהוא ענין בפ"ע א"כ הרי הופסלו למפרע שאין אנו
יכולים להוציא על פיהן בעדוותא אחרים מפני עדות
הטביחה שהעידו שטבח דבר שאינו שלו והרי הוכחשו
כי שלו טבח וממילא פסולין למפרע ואחרי היות שפסולין
למפרע איך חתול עליהם חיוב הזמת הטביחה באמנם
פסולין כנופן כי מצד ספק לא הויני יכולין להוציא על
פיהן שום ממון וה"ת דהה אתה לאשמועינן דהכחשה
תחי' הזמה ומי יודע וכיוצא מאלו הדחיות הא ודאי גם
אנן לא שחקינן מלהקשות קושיא להלרי"ו על מה עשה
ה' ככה לחייב להנשים בלאו הכי פטורים מפני פיסולן
ודבריהם כחרס הנשבר ועוד נקשה זה אינו הכחשה
תחי' הזמה שבבר יש לה תחי' וסיף ויש לה כמה כפני
עצמה לפסול למפרע כלהוציא ולאו מילתא זוטרתי
הוא אבל אם נאמר דבהכחשה לא איתרע חזקתייהו
מספק ולעולם כשרים הם לכל עדות שבעולם כמספקי
דמילתא נפ' ח"ה שפיר יש לומר הכחשה תחי' הזמה
הוא דהנם בהוכחשו בטלה עדותן עכ"ז כיון שלא נפסלו
נקרא תחי' הזמה ושפיר תחול חיוב ההזמה עליהם
אבל אם בהוכחשו נפסלו לעדות מספק שוב א"א בשום
אופן שתחול חיוב ההזמה עליהם כלל. וכטל דינא
דהתה"ה:

ואם יאמר האומר דהכא שאני דהכחשת הטביח'
בלא ונהיתה ע"י הזמת הנגבה ונמצא דבשאל
עליהם הפיסול חל עליהם מכח ההזמה שהיא כלהכא
וא"כ כמו שאינו יכול לבוסלן כלמפרע מפני הכחשת
הנגבה דאיתיה מסברא מפני החידוש של ההזמה דהוא
לחייב כלהכא ולא למפרע (וכמבואר בחי' תחיים סע"ו) א"כ
גם פני הכחשת הטביחה אינו יכול לחייבו כלמפרע
כיון דמכח הזמת הנגבה הגיעו ובשעה אחת חל
עליהם ב' פסולין ואדרבא פיסולה של הזמה קדמה
ואתיא לו ב' בראחר הו ודאה האומר בראחר אחר כי
הכחשת הטביחה אינה מבוררת לפיסול למפרע יען
בראמת טבח אלא דשלו טבח אם בה יאמר האומר אף
אחה אמור לו א"כ מאי דאיה קא מייתי תלמודא מסך
מתני' למה שאמר רבא הכחשה תחה"ה אומר דהכא
במתני' דחיישבה הכחשת הטביחה תחי' הזמתה משום
דבלאה ונהיתה מכח הזמת הנגבה דאינו יכול לדון
בהכחשה זו פיסול למפרע גם בלהוציא ולבא אלא
ביטול עדות שאם אין נגבה אין טביחה אבל אינה
פוסלת העדים למפרע וע"ז כשהניעון ההזמת הטביח'
משלמין דאותה הכחשה תחי' הזמה זאת היתה כיון דלא
נפסלו מסיבת ההכחשה או מטעם שהיא נכללת בהזמ'
הנגבה או מטעם הב' הנ"ל אבל בהוכחשו העדים
ע"י כת אחרת שאמרו לא הרג דבאופן כזה כבר נפסלו
למפרע שהרי הם ב' כיתות המכחישות זא"ז וכדאמר
ר"ח בפ' מ"ה ורבא מודה לו א"כ הרי הופסלו כי אין
אנו יכולין להוציא ממון ע"פ לא בעדות זאת ולא
באחרת א"כ אמ"כ בשבאתה כת ג' והזימה לכת א'
איך אנו מחייבין ומזיקין אותם הרי על פסולן בלאו
הכי העידו ואיך אנו יכולין לומר הכחשה תחי' הזמה
היא ומה דמות יערוך למתני' דלא נפסלו בשביל הכחש'
הטביחה מפני חד מב' הטעמים הנ"ל? אבל אם תאמר
דלעולם ס"ל דב' כיתות המכחישות זא"ז לא נפסלו בלל
אלא זו בלבד כי בטלה עדותן לבד ואז לא וע"ז הוא
ס"ד לומר דבין דבטלה עדותן בלאו הכי מפני ההכחש'
של הכת הב' שוב לא תחול על כת א' הזמת כת ג' כיון
שבלאו הכי בטלה עדותן לזה שפיר מביא דאיה ממתני'
שהנם שבטלה עדותן בטביחה דבין שאין נגבה אין
טביחה ודשלו טבח ולא חייל עליה ריח חיוב עכ"ז כיון
שלא נפסלו על הטביחה דודאי טבח והעדים לה דיברו
מטביחה בלל אשמועינן מתני' דבי הוזמו על הטביח'
משלמין א"כ מוכרח דאותה הכחשה דבטלה עדותן
בהיזה אופן שיהיה תחי' הזמה היא כן נמי בהוכחשו
ע"י כת ב' אע"ב דבטלה עדותן לגמרי עכ"ז כיון דלא
הופסלו תבא הזמת כת ג' ותחול עליה ושפיר דיבא יתיב
הכחשה תחי' הזמה היא והוא ברור שאין
כל מורה על
האמת יוכל להכחיש וזהו דעת התוס' שם בדע"ב ע"א
ד"ה והוזמו דס"ל דמעולם לא שבח תלמודא סברת
רבא דס"ל הכחש' תחי' הזמה וע"ז אינו משום קושיותיו
לרבא כמו אביי כיעוי"ש וכמו שכתבתי זה נדחה קראו
לא התוס' לקושיתם שם כן יודחו כל אלו הערעוריס
הלא בספרכם והוא פשוט:

ב' ואבא היום אל העי"ן כל שהוא עיקר
טעם בעיקר
מה שבדברי קדשכם כתוב עוד לתרץ קושית התוס' שם
באותו דיבור שהקשו דלגו להאמינם גם בהכחשה גם
בהזמה כמנו דאי בעו פסלינהו בנזלנותא. **ואתם**
עד"ו

כרך של רומי סימן י"ח

עד"י דרשתם ומצאתם כי יתרון עדות ההזמה או עדות ההכחשה על עדות פיסול הגזלנות הוא כיתרון האור מן החשך ולזה בוחרים באופנים כאלו ולא באופן פיסול הגזלנות והיינו שלצד שאנחנו מניחים ודנים אותם לשקרנים לב' אחרונים ובודים מלבם דברים אשר לא כן א"כ בהכרח צריך סיבה לדבר וא"כ שפיר נאמר שאם העידו באופן הכחשה לאותו צד ששקר ענו נאמר הסיבה ששנאתם תקועה עם המלוה וכדי לשרש אחר ממונו בחרו בעדות ההכחשה שהיא הכרת' העדות עולמית יותר מפיסול העדים ואם העידו באופן הזמן לאותו צד ששקר ענו נאמר כי הסיבה היתה שכנגד העדים רבה המשטמ' ולזה בחרו בעדות ההזמ' להכאיבם בגופן ובממונם זהו תורף המצאתכם הפשוט' ובמונח זה היה לכם העקוב למישור וחירצתם קושית התוס' לקמן ד"ה דאסהידו כיון דהוי הזמת עד אחד דבגופו של עד שולטים לפוסלו ולא בממונו מדינא דגמרא דקי"ל עד שיזומו שניהם עכ"ד בקיצור:

אחי מעי"ן אתם ראו דבריכם טובים ונכוחי' מגדלות מרחקים הכל מה אענה ומה אומר אם אביט אל יופי סידור המצאתכם ואגזור אומר בבקשת המחי' מכ"ת הע"י שלא ירדתם לעומק תירוץ ר"י המובא שם בתוס' הא ודאי אתמהה ולאידך ניסא אם אומר טרם אענה אני שוגג ובודאי דקדקתם היטב בתי' ר"י ז"ל גם כאן בשמעתין. גם במקומות שונים המובאים לקמן בס"ד א"כ כל דבריכ' הראשונים בהמצאה זאת ותחילתן וסופן ועיבין והקפן בלולים יעלו בתי' ר"י ז"ל אלא שדברי ר"י ז"ל באו בקיצור וכמדתו לכל רו"ח עצה וגבורה קולע אל השערה בדברות שתים ואתם ביארת"ם את הקדש ביאור רח"ב רח"ב מיד נקר"י וא"כ מלבד כי תמהין אנו עליהם פקחי הדור מה באתם לחדש? כי אם ליטול שכר על הפריש"ה מתלמידי דבי רב עוד זאת דאם אמת ירדתם לעומק דברי ר"י ז"ל הלא לפי דברי ר"י למקומותם בארשות"ם כמעט תירוצכם הב' במונח זה לקו' התוס' דלקמן ד"ה דאסהידו אין לו דרך אפילו במאה מנה ורק הוא לבדו נשאר פורח באויר.

ואבאר את דברי הלא הוגד לכם מראש ועד סוף מה שתי' התוס' משם ר"י ז"ל לקושית המגו והוא דלא שייך מגו אלא באדם אחד אבל בב' ב"א לא שייך מגו דאין דעת שניהם שוה ומה שירצה לטעון זה לא יטעון זה ותי' זה הגם דבסוגין הוא תירוץ א' דנראה דיש בו צד דחיה כנודע עכ"פ בב"ב דל"א ע"ב ד"ה באה הוא אחרון וכן בכתובות די"ח ד"ה אין וד"ה מחמת כתבוהו באחרונה דמב"ז נראה דהוא תי' נכון על הדין ועל האמת יתד כל תמוט עולם וכן כתבו הנמוק"י באחרונה וז"ל. ועוד דליכא מגו דשמא לא ישוו שניהם באותה טענה אעפ"י שהושוו עכשיו ע"כ ובהשקפה ראשונה יש להקשות למה לא יושוו מאחר דלהצד הב' אשר נניח אותם לשקרנים ובודים מלבם דברי' אשר לא כן א"כ נאמר ג"כ שקודם שיבואו להעיד שניהם היו באותה עצה רעה ושניהם לדבר עברה נתכוונו וא"כ מדבחרו זאת ולא בחרו אחרת היותר קרובה להם להוציא מחשבת שקרנותם לפועל מזה נכרים דברי אמת שכן היה המעשה כמו שאמרו עכשיו ולאו עדי שקר הם ומעולם לא נתיעצו זע"ז. והאמת הורה דרכו זהו מה שיש להקשות לפום ריהטא לתי' ר"י ז"ל אבל האמת כונת ר"י מבוארת. ועתה כדבריכם כן הוא ואין אנו יכולין לומר כן דהיו בעצה אחת והושוו שעדין אני אומר שהם שקרנים וכבר היו באותה עצה אבל לא הושוו והטעם הוא כי מעשה שהיה כך היה כי פושעים נצמדו יחדיו. כמשל לבעל התל ובעל החריץ שהאחד אמת היה שונא למלוה אבל יותר היה שונא לעדים ובאמת נתיעץ ואזר כגבר חלציו להעיד עדותו פיסול בעדים להכות הבאה אחת לב' אבל הב' לא הודה לו כלל יען שכל עיקר כונתו שנטפל להעיד עדות שקר היתה לשנאת המלוה או לאהבת הלוה וע"ז אם יכנס בעובי הקורה להעיד עדות שקר רצונו להרויח ריוח החלטי ללוה והפסד החלטי למלוה הא לאו הכי לא יעיד וע"ז העד הב' הודה לו בע"כ בשנאת המלוה וגם בשנאת העדים עולה בידו חצי נקמה שהרי מבטל דברי העדים ומכחישם ומתנגד אליהם וכן בהזמה נאמר שניהם היו שונאים לעדים. אבל האחד היה יותר רחמן שלא להכאיבם בגופם להכותם מכה של חלל או שנאת המלוה עיקר ולעדים טפל אבל הב' רבה משטמתו עם העדים ולא הודה לו עד שנתלוה עמו להעיד פיסול הזמה לשרש אחריהם בגופם ובממונם ואבד כל זכר להם וע"ז הב' נענה לו בע"כ מפני משטמתו בגופן או במלוה וזה שאמרתי בתחילת דברי שבשתי דברות כלל ר"י ז"ל כל מהי דמצית למימר באומרו. שאין דעת שניהם שוה ומה שירצה לטעון זה לא יטעון זה ר"ל עדין אני אומר שהיו שניהם בעצה אחת אבל איני יכול לידע מה עבר במעמד שניהם ומה הסיבה אשר גרמה להם לשקר ומי יודע ואפשר שכבר היה האחד רוצה להעיד פיסול גזלנות והב' לא הודה לו אפשר בטעם מספיק (יכמו שערתם להוציא לאור טעמים פשוטים) או אפשר גם בלי טעם והאחד לא הודה לחבירו להעיד שקר כי אם באופן זה ואין טעם ברצין הרי שבכלל דברי ר"י ז"ל דבריכם ולא עוד אלא דר"י ז"ל הוסיף נופך לחדש לנו דאפי' לא נמצא טעמים מספיקים בטענה אחת על חברתה עכ"ז כיון דהענין הוא בין שני ב"א לא טענינן לה דאנו אומרי' אפשר הא' היה רוצה לטענה והב' לא נתרצה גם בלא טוב טעם ודעת וזה החידוש הנפלא הנלמד מדברי ר"י ז"ל יותר מדבריכם וכאיש גבורתו ודברי טעם הם ורואים לבנות עליהם דיק ולזה צאו וראו בב"ב ובכתובות הנז"ל כתבוהו באחרונה וכן הנמק"י עשאו עיקר:

עיניכם הרואות שכדברי כן הוא! שהרי במה שתי' התוס' בכתובו' ד"ה אין וד"ה מחמ' כמעט אין שום יתרון על טענתם מטענת המגו. דטענת אנוסים היינו וכו' מבטלים כחו של שטר וכן בטענת פרוע מבטלים כחו של שטר ועם יש לחלק דבר מה (עיין ש"מ לשם ועיין מוהר"י מינץ סי' ג') עכ"ז לפי מונחנו אין שום חילוק וטעם פנית שנאה וכדומה בטענה אחת יותר מחברתה וכ"ש בד"ה מחמת כי שם אין יתרון בטענה שטוענים על טענת המגו ואדרבה טענה גרועה היא שמשימים עצמם רשעים ובטענת המגו יהיו במצדיקי הרבים בכוכבים והיא אנוסים מחמת נפשות ואם אמת שהיו רוצים לשקר היו בוחרים בטענה זאת להם לכבוד ולתפארת ומדלא טענוה מוכרח אתה לומר כי עתה כדבריהם כן הוא האמת ועכ"ז קאמר ר"י דמגו בב' עדים לא אמרינן והטעם פשוט ומבואר כי כל שאין דרדא דממונא לעדים בעדותם מעולם אינם משתוים בדעותיהם וטענותיהם

גם

גם כלא דעת ושום שכל וסברא והיינו טעמא כי כך הוא טבעו של עולם כי רוח מגנד מתהלך בין מין האנושי ומה שירצה לטעון זה לא ירצה לטעון זה לא כן כעין כדא דאכימי כריה דר' אחא המובאה בכתובות דף ס"ע ע"א וכן בפ' הלוש מקדש דמ"ב ע"ב (וכן בב"ב דכ"ע ע"ב ועיין תוס' ד"ה כיגבין בעדותן ודלא כתירץ המקובלת שם בשם תוס' הרא"ש ודוק) דהתם יש להם דברא דממונא כמו זה כן זה והדברא דממונא המנע לשניהם הוא משום דעותיהם והיו לאחדי' בטענותיהם (ועיין ב"מ די"ז סוף ע"א דהיכא דאיכא רוחא משתיים הלוה והמלוה ע"ש ודוק) אפי' אם לא נמצאו כא' ולא המתיקו עצה יחד וכאן להעיד זה בפ"ע וזה בפ"ע עכ"ז מכוונים לדעת אחת ובטוחים זה על זה ומה נמצאו דברי ר"י ז"ל סדרקן בלשוני כאומרו. מנו בב' עדים לא אמריגן ולא אמר מנו בב' ב"א או בשנים סתם (הגם דבב"ק בתרי דבב' ב"א וכו' בבר הנהתיו בתלמודי ופמי חדא לשבעה ונם לשמנה מקומי) לומ' דוק' בענין עדות שאין להם פנית ממון בדבר בהכרח לא משתוין לא מבעיא אם כאן זה בפ"ע וזה בפ"ע דודאי אין אדם יודע מה בלב חבירו אלא אפי' פושעים נגמרו יחדיו בעצה אחת עכ"ז הואם משתוין בין שאין דברא דממונא ובין אחד לבולם מה שירצה לטעון זה לא ירצה זה:

ונחלצתי להרחוב הדיבור בל כך מפני שדברי ר"י הללו הובאו במקומות הנ"ל באופנים שונים ומילה שונות דאמנם בב"ב ובשמעתין בתרא לשון אחד ממש דאין דעת ב' שוה כי מה שירצה לטעון זה לא ירצה זה (לבד לשון ב' בני אדם הושמט ומשם בא"ה בחידושי הרא"ל) ובבתובות די"ט ע"ב ד"ה ואם ובפ' הלוש מקדש ד"ה והשתא בתרא דאין אדם יודע מה בלב חברו ובבתובות די"ח ע"ב ד"ה ואין ור"ה מחמת בתרוהו בשתם בלא שום טעם אבל לפי האמור בקושטא דברי ר"י אשורי"ם ולטוטי"ם למקומותם בארשות"ם דעיקר שורש חילוק ר"י ז"ל הוא כך. דהמנו בב' אם אין דברא דממונא המנעת לשניהם באחד מעולם לא טענינן להו לא מבעיא אם כאן זה שלא בפני זה בכמו ענין הקיום שיותר מצוי הוא שיבואו זה שלא בפני זה בלא ידיעת חברו דבהא ודאי לא שייך מנו אפי' אם הושוו ב' בטענה אחת דאין אדם יודע מה בלב חברו ודרך מקרה הושוו בשקרנותם אלא אפי' בעדות ב' עדים בתת אחת כמו נדון שתי בתות המבחישות זא"ז דודאי בל אחד יודע מה בלב חברו וקורם כולם להעיד ב' יחד אפשר הושוו דעותיהם לזה קמ"ל דאפי"ה לא טענינן מנו מטעם דבל שאין דברא דממונא המנעה לשניהם מעולם לא יושוו דעותיהם ולזה שפיר בבתובות שהוא ענין קיום שעל הרוב המקרה יהיה שיבואו זה שלא בפני זה על לא הודע להם בלל והיה הערות פחע פתאום לבל אחד ואחד והיה ס"ד לומר מדאמרו דבר אחד זה שלא בפני זה נבריס דברי אמת שבן היה המעשה דאם היו רוצים לשקר היו אומרים טענה המנו ע"ז אשמועינן ר"ז ז"ל דעכ"ז אמרו' הם שקר והועבת ה' נם שניהם ובל חד בדידה היה רוצה להחזיק שקרו בטענת המנו ומפני שלא ידע מה בלב חברו אם ירצה לטעון השקר בטענת המנו או לא ונדמה לו שחברו יטעון ויבחור ע"ז לא טען טענת המנו ודרך מקרה בוון שקרנות חברו וכן ע"ז הדרך שבנדו וסוף בל סוף ב' הטענות שקר הם והוא בתת דבר זה אדום בפלא שחידש לנו ר"י ז"ל בעומק עצום והם יהיה הפופן בי בהו ב' בב"ה במו שיקרה על הרוב בענין ב' בתי עדים המבחישות זא"ז הא ודאי וו אינה טענה בלל ובמובן שהרי בבר בראה שהיו בעצה אחת ובל אחד יודע מה בלב חברו לזה המצא ר"י ז"ל המלאה אחרת אמתית והוא בי מבעלם לא יושוו בדרך ההתנגדות טבעי בני אדם שאפי' שנים במינם משונים בדעותם גם בלא דעת ובשהנענו לדברא דממונא בהיא דפ' הלוש מקדש ובוולא הוריעך בחו ר"י ז"ל דלא מבעיא אם באו ב' בתחר דודאי בתמצעות ריוח הממון הושוו אל עמק שוה ובשה לטבח הובלו אל עמק עבור בדלין בפשם אלא החידוש הוא שאפי' באו זה שלא בפני זה פתע פתאום עכ"ז הדברא דממונא מחבמת פתאים ומביאת שלום ורצית בטענותיהם עד שבל חד בדידיה יבין לדברי חברו באמת וע"ז שפיר טענינן להו המנו דאם אמת היו רוצים לשקר היו מבוונין לטענה יותר הלימתא בבח האבולה ההיא ומדלא טענוה בברים דברי אמת וזהו חידוש נפלא נ"ב ובמובן:

ובזה נתיישבו דברי ר"י ז"ל שבל דיבור ודיבור יפרד והיה לבמה טעמים מספיקים לא בלבד הב' פרטים שעלתה מלורת מעב"ת הע"י אלא עלתה מלורתו מן היש הנדול ורחב ודיש שם רמ"ז ודין מספר במה שעופי דוגים והוא בדור בל האמור בבוונת ר"י ז"ל אשר מזה יש לי להעיר קלת על הנמק"י ז"ל בחי' לבתובות שבספר אשי ה' על די"ט ע"ב (ובבביו נדפס מחדש בפרסבורג בקובץ דב אלבם בסוף בתובות) על אותה שתי' ר"י דאין אדם יודע מה בלב חברו הנמק"י ז"ל שונה הל' וב' דדילמא בטענ' זאת לא הושוו שניהם והאמת דהם בהו ב' באחד גם ר"י מודה דאנו לריבים לטעם זה והוא הסייב ולא מה שאין אדם יודע מה בלב חברו בין שרהו זא"ז אלא ר"י הובדח להשמיענו חי' דין זה דאין אדם יודע מה בלב חברו. בהם יהיה הפופן דלא בחי מדעת שניהם דאז ודאי אנו לריבים לטעם זה דאין אדם יודע מה בלב חברו והטעם שבבעו ר"י ז"ל פה יען שהוא יותר קרוב סיבותו זה שלא בפ"ז ובו בפרק הנו לריבין לטעם זה ולא אחר ומה יעשה ר"י אם לא יקבע הותו פה לזבר עולם אם אירע שבאו זה שלא בפ"ז והוא שבים בענין הקיום הרי שלך לפנין בי בב' דיבורים הקודמים בדא"ר ע"ב דשם סחם ולא בתב שום טעם למה לא אמרו' מנו' בב' עדים והיה טעמו דסמך על מ"ש במקומות אחרים ובאן סחם בקום עשה לומר לך דאם הנדון שבאו ב' בתחר קח לך טעם המובא בב"ק ובב"ב ואם הנדון שבאו זה שלא בפני זה פתע פתאום ואתה קח לך בשמים דאם הטעם הנכון בי אחורי הרעת הוא בדו"ט ע"ב ואם בפי' הנמק"י לקבוע נם פה בדו"ט ע"ב טעם ההשואה הנם דשייך בי אפשר יבואו בב"ה עכ"פ תלבד בל זבר מהטעם הנכון הזה דאין אדם יודע מה בלב חברו שהנו לריבין לו באם יאדע שבאו זה שלא בפני זה פתע פתאום דבו בפרק טעם ההשואה ל"מ ול"מ שלא היו יחד ואדרבה תנדל בח האומדנא להאמינם בראותם בל חד בדידיה פתע פתאום מבוונים לדעת אחד וא"ב ודאי האמת הנידו אם לא בטענה הלימתא זאת דאשמועינן ר"י לדחות אומדנא זאת באומדנא אלימתא הימנה והיא זאת אין אדם יודע מה בלב חברו והוא ברור בשמם:

ואחרי הוריע אלהים אותנו את בל זאת אמרו אחם אחי ומרחמי אם לא באשר דיברתי בחזיבם בן הוא שתי' מעב"ת הע"י לקו' החוס' דלקמן ד"ה דאסהידו אחרי המחי"ר במעט פרח בחויר

כי אחרי הוות יסוד מוסר כדעת ר"י ז"ל שמעולם
מנו כב' עדיים לא אמרינן כשלא יש להם דרגא דממונא
כאנהו עובדי הנז"ל כשום אופן שבעולם כין יהיה
טענת המנו יפה וכריאה כטעם מספיק יותר
מה טענה וכ"ש להפך לעולם ס"ל לר"י ז"ל דלא טענינן
מנו כין כ' עדיים והיה חילוק זה לע"ד ככני ישראל
וכל פוסקי הלכות הכאים אחריו קבעו אותו להלכה
ולמעשה תו איך אינו יכולין לכוין דכריכם האחרונים
ולומר דכשהעידו כ' כאחד וכ' כאחד ולא ידעו שני
הכיתות אלו מאלו הנם דב' הראשונים מעידין זה
על זה עכ"ז הב' האחרונים כל כת כדיריה נאמנת
להוציא ע"א כמנו דאי כעו פסלוהו כגזלנותא וכדין
דכרי אמת מעיבם דאין משלמין ממון. (מעשם דקי"ל עד
שיומו ב') ולו ואי כן עמכם סיף סוף המנו הזה יהיה
כין שניהם ר"ל מכל חד מכל כת מב' הכיתות ואל
איפסיקא הלכתא מפי אדו"ה ז"ל ומקרני ראמים גדולי
הראשונים דכב' עדיים לא אמרינן מנו אם טוב ואם
רע והוא פליאה כשנכה על יופי זכות דעתכם:

וכך דיקינן שפיר לא עליכם כנים מכיכים תלונותי
כי אם על הרב אליה רבה ז"ל כשי' לשמעתין
ואעתיק דכריו אות כאות כי כבר ניכר מכין דיסי
כתכיכם שאין הספר מצוי הלכה ובתוך ההעתק כין
כ' חלקי לכנה אבא אעי"ר עליו אוזה ערעורים ועתה
דעו לכם כי ז"ל אות כאות. ד"ה אין וכו' דודאי כיון
דמשלמין ממון וכו' לפ"ז אם מזומין לע"ה למה כפסל
הא אין משלם ממין ואין נהרג ונאמר אין לך כו אלא
חידושו וכתוס' סנהדרין דכ"ז פשוט דלהכא נפסל וי"ל.
(אתיא תוך תוך אמינא דמ"ש י"ל אין כוונת ישוכו מטעם דאין מנו
כב' עדיים דזה לא עלה על דעתו כלל כמבואר כדכריו לקמן דמנו
זה מעשה עיקר וסליק ובחית כו ולא זכר סר תי' ר"ו ז"ל דאין מנו כב'
עדיים אלא כוונתו ליסב חיבוב הפשוט. דכשהם שנים לגבי חד ואין
אחר מסייעו זה אינו שום חידוש מה שפוסלים אותו דכן אמרה תורה
על פי שנים עדים יומת המת הרי דקאמינם תרי לגבי חד לכל התורה
כולה ומה שאינו משלם ואינו נהרג אינו אלא משום דקי"ל עד שיומו
שנים ואל"כ כל הפיסול ליכא שום חידוש. ותמהני על הרב ז"ל
מה לו לכתוב דכרים פשוטים כאלו הם לא לאחדר התלמידים)
אותו דיבור ולמה הוי חידוש כלל וכו' קשה דנח"ל לומר
עמנו היתה דאין משלמין ממון העדים משא"כ פשוט
הגזלנותא מיהו לפי' התוס' כסנהדרין דמדינקו הש"ס
עד זומם מוירי שהזומו לעד אחד ומ"מ הוי תרי ותרי
כיון דאיכא אלא הוזם אומר שאלה את חברו וא"כ כיון
דע"א הוכו משלם מקשים התוס' שפיר דהוי מנו אך
לתלי דמשני תרי כתי' ותרי כחד מבואר דסוגיא דהכא
מיוירי שהוזמו כ' עדיים וכמ"ש התוס' כד"ה דאסהידו
אך ז"ל דקושית התוס' אינה היא דכוון דכע"א נזדמנו
מכח מנו א"כ הו"ל לומר אוכא כיוהו שהוזם ע"א
דמשום חידוש ליכא דהוי מנו. (אתיא תוך תוך אמינא לכם
אתי ודעו שזה היה לי קשה כדכריכם שכיאדתם היעב לומר שבאו כ'
עדים כפ"ע והזימו אחד ועוד כ' כפ"ע והזימו אחד ולא יהכו אלו
מאלו אע"ד כמכתב ועתה הם כנים אתם כמנו הלזה מה לכם
כאריכות זה די כב' הפיסלים אחד אפי' שהב' מסייעו לא ייעיל לו
כלום מטעם דכאמנים לפוסלו כמנו הגזלנותא: הנם שים לי לעדר
כזה אבל איני יכול להאריך על קו תוקו המנו הלזה) ודוחק לומר
דניחא להו לעשית היכא כיוהו אפי' כתרי עדיים ע"כ
דכרי הר' אליה רבה ז"ל:

ועתה נאו ראו הם לא כדכריכם הם ממש דכרי
הרב אליה רבה ז"ל כחוספת חידוד ואחר
כע"ר כל דבר ולא שרירין ולא קיימין כזה כי כל האמור
ומדובר לעיל לסתור יופי הכנין שלכם גם עליו יפול
הנופל כל מסאו ומתנו כזה ואין צורך להאריך עוד
כי הוא מוכן מאליו. זו כלבד אחדש דבר מעתה גם
עליכם הע"ו גם על הרב אליה רבה ז"ל והוא זה כי
הנם כי יאמר האומר כי חילוק גריעות המנו דגזלנותא
כב' עדיים שהוא אמיתי כלי ספק אינו כלול כדכרי ר"י
ז"ל ונאמר כי מעולם לא עלה על דעת ר"י לכלול
אותו כדכריו כי אם כוונת ר"י ז"ל פשוטה לפניה לעקור
הגדר מעיקרו ולומר מנו כב' עדיים לא אמרינן ותו
לא וכפי זה עדין יקשה להתוס' למה להם לתרץ תרוץ
ר"י ז"ל לאשמועינן חידושא דאפי' אם היה האופן
דאמרינן מנו כב' עדיים עכ"ז כאן המנו הוא גרוע
ונפסד והטענת של הזמה הו הכחשה היא יותר
אלימתא שיש כה כדאי לשרש אחריהם כל חד כאופן
שלו וא"כ אי אפשר להאמינם כמנו גרוע כזה.
(עם שתי' הא"ר ו"ל ואי' שלכם כענין הע"א אינו כלל לאפיא
יען דאחר דאמת קי"ל מנו כב' עדיים לא אמרינן) א"כ עדין
קושיתכם נלכה כמו כד על התוספות מה להם לחתר
אחר תי' ר"י ז"ל תיפוק ליה דהמנו גרוע לזאת אעשה
גם אנכי לכיתי ואבנה דוק כמקום נאמן וממילא הכתק
ותמוש כל ריח קושיא על התוס' והיינו שכר דיקינן
שפיר כשום אופן לא הוי יכולין התוס' לתרץ תי' זה
(ר"ל דהמנו ריע) מכלי שיהיה נכלל עם תי' דמנו כשני
עדיים לא אמרינן כדברי ר"י וכמדובר לעיל:

הלא תראו שמוהר"ו מוי"ץ ז"ל כשי' ג' הקשה
להתוס' ככתובות דו"ט ע"כ ד"ה אמר ר"ן
על קושיתם שהוא עניין כ' עדיים כיעוים"כ ע"ז הקשה
מוהר"ו מוכן ז"ל למה לא תירץ כתי' ר"ו ז"ל דכב'
עדיים אין לומר מנו דאין הדם יודע מה כלב חברו
ומתוך קושיא זאת הוליד דין מחודש דכאותו כדון שייך
לומר מנו כב' עדיים כיעויין כדכריו כאורך ונעשה
חילוק מוהר"ו מוכן ז"ל הלזה כמעין המתנבר ויתר
כל תמוה עד שנשתמטו כי רבנן כתרלאי הלא כספרתם
(ועיין לפרש פני יהושע כשי' שם שהכית קושיא זאת כלל"ע ונעלם
ממנו תשו' מוהר"ו מוכן ז"ל ודוק:

והשתא הכא אנן נמי אולו הוו מקרלים התוס'
כק"ו המנו של העדיים התי' שלכם והוא
הוא של הא"ר ז"ל והיינו דהמנו ריע וכו' ולא היו
מקרלים מנו כב' עדיים לא כתי' ר"י ז"ל ודאי דאנן לא
שתקינן מלהקשות להתוס' כי אחרי שהדין פשוט מנו
כב' עדיים ל"א למה להם להתוס' להכיא עצות מרחוק
ולומר דאין נאמנים כמנו משום דהוא מנו ריע ונריע
ק"ל דכלאו הכי מנו כב' עדיים לא אמרינן יהיה המנו
כאיזה אופן שיהיה אם לטוב אם למוטב ומאחר שדברי
התוס' מילי דמזכו כדוגרי מיהו ושקולים כשקל הקדש
כי מהם הוראה יוצאה א"כ מכח קושיא זאת היינו
מוכרחים לבקש חילוקים חדשים ולומר דס"ל להתוס'
דזה דמנו כב' עדיים לא אמרינן היינו כששתי הטענות
שוות אבל אם טענתם שטענו היא גריעה על טענת
המנו ודאי מהימנינן להו דכודאי אמרי' כיון שטענתם
היא גרועה ואם להם טענת המנו האלימתא ולא
טענוה ואם היו רוצים לשקר היו משתוים כדעותם
לטענון אותה כי לאו כשפטני דיקינן כי לא ידעו ולא
יכינו לבדר אוכל מתוך פסולת ולתתנבר זה לזה גם
כלא דעת וממה שלא טענוה מוכרח שעתה כדכריהם
כן הוא הא לכם דין מחודש הדר היה יוצא לנו אם לא
היו מחדלין התוס' תי' ר"ו הנז"ל מנו כב' עדי' לא אמרי'
והיה נולד לנו מחלוקת חדש בין התוס' ז"לוכין ר"י ז"ל
שהרי ר"ו ז"ל כבר נולה דעתו כבתוכו' כב' וב' מקומו'
כי אפילו טענת המנו אלימתא כמו הנוסים מחמת
נפשות וטענת המנו גרועה כמו הנוסים מחמת ממון
עכ"ז מנו כב' עדיים לא אמרינן מהטעמים המפורשים
אים על דגלו ועל מתנהו האמורים בדכריהם כמדב"ר

קדמו"ק · ואלו התוס' כב"ק לא הוה ניחא להו לתרץ תירוץ ר"י ז"ל · הייכו אומרים ורבי דהתוס' חולקים עם סברת ר"י ז"ל וס"ל לחלק כין היכא דהטענה נרועה להיכא דהטענה הלימתא הו שוות הטענות לפחות · ואחרי הזמת רבו התוס' ז"ל לגלות דעתם שבדברי ר"י ז"ל כן הוא בכל פינות חלוקי חלוקיו · וע"ז תירצו בפסיעות מנו כב' עדים לא אמרינן · ונילו דעתם בפירוש שהטעם הוא דמה שירלה לטענון זה לא ירלה זה בכל אופן כין טענות נרועות או אלימתות סוף דבר הוא כיון שליבא דרבא דממונא הממלעת כיניהם להשוו' דעותיהם מעול' לא ישתוו דעותיהם בשום אופן וא"כ שפיר מצינן למימר דמה שלא טענו טענת המנו לאו משום דהם ברי לבב ולבקו יחדיו הן הן עדיו אלא דלא טענוה מפני כיבלה נשהו כה וזהו האמת וזהו הלבד כלי שום ספק ועם הרב שיה רבה ז"ל ועמכם הסליחה:

ג' ואשקוטה ואביטה · ממסכתא למסכתא

הכא תרגומו נהורי'

כאותה שהלרכתם עיון גדול בסהדרין דמ"ח ע"א וע"ב · דלפי דעת התוס' שם ברים ע"ב דס"ל דרשב"ג ס"ל הזמנה לאו מילתא' היא א"כ היכי ס"ד חלמוד' לומר (שם ע"א) טוי לאדינ מי איכא למ"ד כאלו כאדינ היא יכול לאומרו והלא רשב"ג הוא דאמר הזמנה לאו מילתא היא והו ודאי תכלית קושיתכם העצומה וכשאני לעצמי אנב דיהטאי אינו רואה ריח קושיא אי כעית אימא דרך קצרה ופשוטה · ואב"א דרך אחרוכה ודרך שקלא וטריא אימא דישא הדרך הפשוטה שהרי ודאי קדמה לכם הודיעה שכל מה שהוכרחו התוס' לאוקומי דעת רשב"ג דס"ל הזמנה למ"ה · הנם שלא ראינו דברי מפורשים ומבוררים כשמלה היינו מטעם ההיא דנוילון כי קשיא להו לחלוק כין נוף קדושה דס"ת לתשמישי קדושה כעור הכתים מטעם שין של תפילין הל"מ וע"ז החליפו הסיעה ואוקמוה לדעת רשב"ג דס"ל הזמנה למ"ה והלא רש"י ז"ל והרמ"ה כפרטיו והמאירי והריטב"א דכולהו כאחד ס"ל להפך דת"ק ס"ל הזמנה למ"ה ורשב"ג ס"ל הזמ"ה ולית הלכתא כרשב"ג (והוא במעט כלל אמיתי ומוסכם בכתוב אלגליו) וכן דעת ס' התרומ' לקיים דברי רש"י לחלק כין ת"ק לג"ק · וכן דעת הרמב"ם ז"ל דפסק עור הכתים אין צריך לשמה ופסק הזמנה למ"ה וכתב מב"י ז"ל בבד"ה סימן ל"ב כאו"ח דמפרש כפירוש רש"י ופוסק כת"ק (ואין להקשות דבה' גילית פסק בשמועה שהוא ברשב"ג בדאוקימנא בנחות דמ"ב · דבוה גוכל לומר דס"ל בהרמב"ן בהלחמותיו דסוגיות מתחלפות ביניהם · וכבוילון דפסק דבעינן לשמה היינו מבים דהוי ב"ק כדין ענגלה ערופה וכמ"ש המגי"ה שם ודבר ה' בפיהו אמת שהריטב"א כתי' לנגען עלדף ב"ד חילק ב"הנ כין נוף קדושה לה"ק דבב"ק הימ"ה ויחס להרמב"ם שם זו ובן כתב הרשב"א כתי' לנגען שם וכתי' לפוכה וכתב שכן הוא דעת הר"ן בתי' למכלתין וג' הדוגים הללו הוסיפו על המירה גם לחליק כין ת פלין עלמם לפ"ת ויתסי להרי"ף ב"ב בסברא זקדיים לי אדיכות דבריה בב"ז ובבדיה בלשונות הרשב"א ז"ל בתירוציו וכיולא ותכמ"ל:

המורם מכל האמור שדברי רשב"ג לאו מבוררים כשמלה כלו או קל קרי בחיל הזמנה למ"ה שהרי רוכא דרבוותא אשר בית ישראל נכון עליהם עד היום קורין בנרון לית הלכתא כרשב"ג דס"ל הזמ"ה (זהו דוקא לדעת רש"י והרמ"ה והמאירי והרמב"ם ז"ל ולדעת הרמב"ן רוח אחרת אלו הנם שמבדם בפרש"י עב"ם הוא כאופן דבין אביי ורבא כל אחד בדידיה מפרש הברייתא כולא ת"ק ורשב"ג בוותים עיש"ב · ואגב ריהטאי ממש אומר דיש לי לתעיר על הרמב"ן דמלשון התלמוד דאינר תבאי היא ושאיק עלה בהברת לריכין אלו לפרש דכל אחד ס"ל סברא מבוררת אחת · לדעת רש"י וסיעתיה ת"ק רבא רשב"ג אביי ולדעת התוס' להפך ואם בדברי הרמב"ן דכל אחד מפרש כל הברייתא כולה בסברתו · לא הו"ל לתלמודא למימר מבאי בפסיעות · אלא הכי הו"ל לימא בתבאי ולדחות ולומר לך אביי אבא דאמרי אפילו וכו' · ורבא אמר לך אבא דאמרי אפי' וכו' בלורתים דתלמודא בכל מקום ולפום ריהטא היא פערם שם לעמוד עליה לעת הבבאי כלי בדר) האם כל פסיעות הני רבוותא עד היום רש"ל דרשב"ג ס"ל הזמ"ה ? לא ישתמש הם"ם לדע' התוס' לפחות בדרך ס"ד כדי להקשות לאביי בכח לומר ואי ס"ד ס"ל לרשב"ג הזמ"ה כעלמ'. (כדעת כל הני רבוותא בפסיעות עד היום) ותאמר דנם פה אשר רשב"ג בחלוב אכנים מן ההר מטום הזמנה · אלא לאו מוכרח שתאמר משום בבוד אביו ומדסיפא משום בבוד אביו דשא נמי משום בבוד אביו ואתיא שפיר הברייתא דקתני החולב קבר לאביו בפרטות זהו פשט ההלבה לדעת התוס' שאין לו פשט אחר:

נהדר הנפין למה שהבטחתי אתכם לבאר ההלבה דרך שקלא וטריא · ויה"ר דאימא מילתא דתתקבל כי רצוני לפרש הנך תרי בדיתות דפלינו ת"ק ורשב"ג בחולב קבר ועיבור לשמה בסנגון אחר לדעת הני רבוותא היש על דנלו ואיש על מחבהו ובמונא זה יוסרו כל הערעורים שלבם ועוד כמה וכמה תלוטת מדברי אחרונים הלא בספרתם · מי מקשה על הרמב"ם דנקט בלשון הבוה קבר לאביו ומי מקשה על הרמב"ן דאסר ק"ע ופסק כרשב"ג והרבריס אחרוכים ואינו יכול לחזור ולהעתיק כל הבתוב בספרים כי אם בזאת לפרש ההלבה על מתבוונתה לשלשה מחלוקות והם · דעת רש"י א' דעת התוס' ב' דעת הרמב"ן ג' והוא שבבר בתבנו לעיל דלדע' רש"י והרמב"ם וסיעתיהו דעת ת"ק הוא דס"ל הזמ"ה ורשב"ג ס"ל הזמ"ה ולדעת התוס' ממש להפך · ולדעת הרמב"ן הוא דלדעת רבא דפסקי' כוותיה דהזמנה למ"ה · ס"ל דאפילו רשב"ג ס"ל דהבי הזמנה למ"ה ואפי' הבי בעי עיבור לשמה הע"ג דאינו מועיל מטום דהזמנה למ"ה · מ"מ חוכת מצותו שהיה לשמה כמצא דבברייתא זו ג' מחלוקות בדבר דעת רש"י וכו' דרשב"ג ס"ל הזמ"ה דעת התוס' להפך דרשב"ג ס"ל הזמנה לאו מ"ה דעת הרמב"ן הוא דהברייתא לא בנע ולא פנע בענין הזמנה כי אם כמצוה מחודשת · ולפוס ריהטא בר' דמהך פלונתא יפרד והיה מחלוקתם נם למעלה דאם בברייתא דהחולב קבר בזה כן זה לתר בדאות ליה ולתר בדאות ליה:

ונפרש תחילה פשט ההלבה לדעת התוס' דס"ל דרשב"ג ס"ל הזמנה למ"ה וממילא והיו דבסי קושית האחים הע"י לבקעה ולכן דעת התוס' לו משפט הבבורה לפרשו קודם. והוא שהנה בבר טרע דברייתא זאת דהחולב קבר לאביו הובאה בתלמודא בעור למעלה דמ"ז ע"ב להקשות לשמואל דהתיר בהנאה קבר קרקע עולם דס"ד להקשות מהך ברייתא דהעעם דאסרו לבקבר בו היינו מטום דבינן דהוזמן למת אסור בהנאה · ולאו דוקא לאביו אלא ה"ה לאחר ואורחא דמילתא נקט וכפרש"י שם · והנם דהמקשה בעינינו דאם הברייתא דקתני להדיא קבר לאביו דנראה בחום הראות דהבינו דוקא ולא אחר ויהיה הטעם משום בבוד אביו בדתרין לקמן זה לא עלה על דעתו מעולם לפרש בן פי' הברייתא דאיך יעלה בדעת לאסור ב' נדרות משום בבוד אביו אחד לאבור ק"ע מה שהוא מותר אפילו בנעבד או נקבר שם מת ואחת ב' לאסור נם בהזמנה וא"ת אה"ן עד בהן הניע בבוד אביו ויותר מזה זה אינו ודאי שהרי פשטא דשמעתתא ונם פשט בל הפוסקים מורי דבל הוגאות הקבריס הללו דאסורים בהנאה הוא אפילו אם הם משל הבן ולא משל האב

שהרי

שהרי כשאנו אוסרים כהנאה כרבים השייכים הוא אפילו בשל אחרים וא"כ כשאנו באים לאסור משום ככור אביו ודאי הוא משל כן דומיא דאחרים ואחרי היות פשט ההלכה יסוד מוסד רבל אלו האיסורים הוא במונח קיים באפי' משל כן א"כ איך אנו יכולין לפרש הברייתא דאסרה כ' הדרנות משום ככור אביו והוא תומרא ויתירתא לאבד ממון הבן שלא כדין שהרי סירו ליה רבנן לר' ירמיה בקידושין דל"כ ע"א ככור או"א משל אב ולא משל כן וא"כ עד כמה אנו יכולין לנאת בפי' הברייתא חוץ ממרבו הדינים והסברות היסרות דקי"ל בע"ז ובכבור או"א ומפני כל אלו הסברות יסרו' בסברא רלא להבין המקשן דהברייתא לא איירי משום ככור אביו אלא באמת הברייתא דינא אשמועינן דכל קבר אפי' ק"ע אסור אפי' בהזמנה מן הדין והכי אמר רשמעתא למשה בסוגי וא"כ באמת שפיר מקשה לשמואל דלמר מע"ז להתיר קק"ע ולזה תי' בתלמודא דאס"ן קק"ע מותר כדילוף מע"ז והברייתא מיירי בקבר בנין והיינו משום הזמנה מ"ה ואסור בהנאה לכ"ע ואביו אלו דוקא זהו כלל דברי החוס' כד"ה איתיביה אלא שאני הרחבתים ובארקיס כבר היטב כדי למלטם מכמ' דקדוקי ענוות שמרקדים רבנן בתרתי אלא בספרתם במחילה מב"ת וקדושתם:

ואחרי הדיבר אלדים אותנו את כל זאת שמפני כל הסברות היסרות הנ"ל המכיונות לדין ולאמת הוכרחנו להוציא הברייתא מפשטה כב' דברים האחד דמ"ש המולב והוא בהברח הכונה (והרמ"ם בפרטיו מפני דומק זס פי' דמולב בקרקע ואח"כ בונסו בתוכו כיעוי"ם לבוון מילת מולב ולא לסוליתא מפשוטם) וזאת שנית דאפי' דבתיב לאביו בפרטות לריכין אנו לומר לאו דוקא וה"ה לאחר וע"ז שפיר מקשה לקמן בכח לרבא מהך בריתא לומר דאחרי דבבר הכרחנו דהברייתא מיירי בקבר בנין וה"ה לאחר א"כ בהברח דינא יתיב הזמ"ה ובעמא דרשב"ג דאסר בחולב אבנים היינו משום דס"ל הזמנה לאו מילתא היא כעלמא והכא ס"ל דמדינא אסור משום ככור אביו גם הקבר (ואינו רחוק פי' זס שהוא קרוב לדעת הרמב"ן וכדבריהן למימר לקמן ודוק כי קלרתי) דזה לא יעלה על דעת דהמקשן לא דאה כל הברייתא גם כאן גם למעלה אלא דעיקר הוכחת המקשן הוא מהת"ק דק"ל כותיה בפשיטות וע"ז הקשה ממנה למעלה לשמואל וכאן מבבר לרבא דת"ק קאי כותיה דאביי דס"ל הזמ"ה אלא כדעת רבא ומרשב"ג לא קשיא ליה כלל דבלאו הכי בעלמא ס"ל הלמ"ה וכאן הפלוג לאסור ועיקר קושיתו הוא מהת"ק כמונח קיים שהמקשן ידע דברי רשב"ג ולא החשיב דברי יחיד וע"ז שפיר דחה שתמ' דתלמוד' דע"כ גם הת"ק ס"ל הזמנה למ"ה ועיקר טעם האיסו' בקבר בנין היו משום ככור אביו והבריח הדבר מתחלוקת רשב"ג דאסר גם חליצת אבנים (שבבר ידענו המקשן אבל לא דקדק בסברתו בכל הלורך) מו' מוכח שהמחלוק' הוא באופן ככור אביו ולא דהת"ק סבר הזמ"ה ופי' דשמעתתא הוא כזה האופן א"א בשלמא דגם ת"ק ס"ל הזמנה למ"ה ועיקר המחלוקת הוא דת"ק סבר דמשום ככור אביו נחתינן דרגא ואסרינן ההזמנה דבעלמא תוקרת ורשב"ג סבר כיון שילאנו מדין הזמנה ואנו מוכרחים לאסור משום ככור אביו מה שמוכר בעלמא א"כ גם האבנים נאסור מפני ככור אביו ומאי שנא הך מהך? א"כ תבא סברת רשב"ג מעצו קרובה לשכל אלא אי אמרת דהת"ק מאי דאסר היינו משום הזמנה ולית ליה טעם דבבור אביו דהא לא נחית דרגא לאבו' טוי לאריב דהינו חליצת האבנים בטוענו דאין סברא לאסור לבנו מה שמוכר לאחרים בשום אופן וא"כ היא איך אתא רשב"ג להודיענך כמו ולהסור כתרתי משום ככור אביו חדא הזמנה קבר בנין דלרבים מותר משו' דהזמנה למ"ה וזה נאמר דיכול לאומרו כיון דהת"ק אוסר לאחרים משום הזמנה ליתי רשב"ג לאסור אותה הזמנה ונחית דרגא מדעלמא ואוסרה משום ככור אביו אבל לאסור זאת שנית גם חליצת האבנים מה כמו יפה? טוי לאריב מי איכא למ"ד? לאסור בעלמא כדי שהוא יתן את כל הכבו"ד הזה משום ככור אביו וסוף כל סוף איהו לא ס"ל הזמנה לא באריב ולא בטווי? הא ודאי מידום נפלא ומחלוקת מן הקצה אל הקצה - דלפי מסקל הסברא הת"ק הו"ל לאסור האבנים משום ככור אביו משום דבעלמא ס"ל הזמ"ה וע"ז נחית דרג' לאסור האבנים ורשב"ג הו"ל לאסור קבר בנין לחוד משום דבעלמא ס"ל דהזמנה למ"ה ואנחנו רואים למטוך סברות הפוכות מן הקצה אל הקצה מה שאין הדעת סובלתן על מה אמינן היטבנו? כ"ז אמי מקש' לך אם תאמר דהת"ק ס"ל הזמ"ה ואתה מניח סברת רשב"ג כפשטה דס"ל הזמנה למ"ה (כמונח התוס' בגלו רשב"ג בדוזא קרי בחיל הזמנה למ"ם באלף מקומות) אבל אם תאמר דגם הת"ק ס"ל הזמנה לאו מילתא היא ועיקר המחלוקת בנוי משום ככור אביו דהת"ק לא אסר משו' ככור אלא הזמנת בנד אריב שהוא קבר ולא טוי לאריב שהוא חליצת האבנים ע"ז אתי רשב"ג לפלוגו ולומר דבנין דילאנו מידי הזמנה המותרת והאסרנה מפני הבבור אף אנו נאסור טוי לאריב שהוא חליצת האבני' משום הבבור זהו פי' פשטא דשמעתתא לדעת התוס' ד"ס"ל כפשיטו' דרשב"ג ס"ל לבעולם הזמנה למ"ה ובאור פשטא דשמעתתא באופן האמור דמעולם לא המקשן ולא המתרץ עלה על דעתו לפרש על רשב"ג דס"ל הזמנהמ"ה אלא אדרבא כל מש"ו ומתנו בהזמנה הומן כי רשב"ג ס"ל לבעולם הזמנה למ"ה ועכ"ז סליק ונחית ופלפל בכל הצורך:

ולענין הלכה לפי דעת התוס' הלזו יש לפסוק בהת"ק מהת' דלמסקל' דמילתא' גם הת"ק סבר הזמנ' למ"ה וה"כ כמתליקתי עם רשב"ג משום ככור אביו ודאי פסקינן כת"ק דאין לנו לאסור תרתי הזמנת קבר בנין וטוי לאריב שהוא חליצת האבני' משום ככור אביו שהרי גם למעלה לא פי' הברייתא בקק"ע מטום דהוו בה תרתי איסור ק"ע המותר בנעבר ואיסור הזמנה המותרת לדיקן וע"ז הסכמנו לבאר הברייתא בקבר בנין כי הוא חוץ מהשכל אם בפרשה בקק"ע דהא משל כן ואם נאסור הוי כמעט נגד מאי דאורו ליה רבנן לר"י וא"כ דבוית' אך דרשב"ג דנחית תרין דרגין להחמיר הזמנת אריב והזמנת טוי לאריב משום ככיר אביו לית הלכתא כותיה כהא כ"ז האריכנו לפרש ההלכה ופסק דינא לדעת התוס' דס"ל דבעלמא ס"ל לרשב"ג הזמנה למ"ה ובהלו כרוזא קרי בקולי קולות לזה הוכרחנו לפרש ההלכה דרך חורפא ועכ"פ הפעם אורה אתה' כי עכ"ז לא שבבנו מהסבר' ישרה בלמיתה של תורה ונרויח שתנות דעת התוס':

משה ושמואל אבל לדעת הע"י בקושיתם על התוס': רש"י והרמב"ם וסיעתיהו דס"ל כפשיטות דרשב"ג ס"ל בעלמא הזמ"ה כדעת שכיי תבא פשט ההלכה במין חומר ולא

מוקמינן דעת רשב"ג חוץ מהסברא והיינו כזה האופן דסתמא דתלמודא היה ריצה להוכיח דכולם ס"ל הזמ"ה ורשב"ג אסר גם אכנים משום הזמנה ואכיי פסק כת"ק ולא כטוי לאריג וע"ז שפיר הכריח לו סתמא דתלמוד דהכרח ס"ל להת"ק הזמנה לאו מילתא היא ורשב"ג ס"ל הזמ"ה (זה סדרין שמאמר לעולם לדעת רש"י ותוספות דרשב"ג ס"ל הזמ"ה וכמו שהמרנו למעלה לדעת התוס' להפך ועוד לדבר דכיון דבתלמודא דלקמן על מתליקת אכיי ורבא לא הזמנה מילתא היא לו לא אמרו בפשיטות הכלי היא בהכרח דהוא כמוחלט כלקי הוס לר ספק כלל וכמו שהקשינו לדעת הרמב"ן וק"ה לפי' התוס' צריך להחליט לעולם לרשב"ג הזמנה למ"ה ולפי רש"י להפך לעולם רשב"ג ס"ל הזמנה מילתא היא ודיק) ותמה כולר המחלוק בכבוד אכיו דלדעת הת"ק דהזמנה למ"ה שפיר יש לאסור קבר בנין משום בבוד אביו שהוא דרגא אחת ולרשב"ג דבלאו הכים"ל בעלמא הזמ"ה ע"ז הכא משום בבוד אביו הוסיף דרגא אחת חליבת האכנים המוקדי בעלמא ויהיה טעם מספיק לסברת רשב"ג דאסר האכנים דאיכ נזרה בלי טעם דבזמת טעמו עמו וכל הנחלים הולכי אל יס הסזמנה וה"כ כמו דהת"ק לסברתו דס"ל בעלמא הזמנה למ"ה כאן הוסיף דרגא משום בבוד אביו ואסר קבר בנין כן נמי לרשב"ג לסברתו בעלמא הזמ"ה ובלאו הכי קבר בנין אסור הוסיף דרגא לאסור האכנים משום בבוד אביו אלא אי אמרת דגם טעמא דת"ק דאוסר קבר בנין היינו משום הזמנה היינו בעינו ה' לומר סברא זרה על רשב"ג דאוסר באכנים משום הזמנה מה שלא נמל' בשום מקום לא בינ"ז ולא כמת לאסור טוי לאריג? והוא חוץ מהסברא ישרה וע"ז שפיר אתמוהי קא מתמ' טוי לאריג מי איכא למר? ולזה שפיר אמרו בתלמודא ה"ן מסתברא ד"ל מסתברא טעמיה דרשב"ג דלבאורה נראה נזרה בלי טעם אבל הם תפרש המחלוקת בבבוד אביו יבא בהמת על נכון ס"ל רשב"ג דאחר דקי"ל בעלמא הזמ"ה וקבר בנין בלאו הכי אסור ויש להוסיף איסור משום בבוד אביו וכמו שהוא הלכה רווחת שגם הת"ק לסברתו דמתיר קבר בנין בעלמא אסרו משום בבוד אביו גם רשב"ג דמתיר טוי לאריג בעלמא מפני דלא שייך כיס הזמנה כאן נאסר משום בבוד אביו זהו פירוש ההלכה לדעת רש"י והרמב"ם ושיעתייהו וכולם יסכו בלבקם במונח התוס' שהניחו בפרש"ו דלעיל דבמחובר דלא מיקסר אין לאסור משום בבוד אביו ולזה גם רבא ס"ל דהכריחא מוירי בקבר בנין ומשום בבוד אביו אלא דהתוס' מפרשי ההלכה דגם הת"ק רשב"ג ס"ל הזמנה למ"ה ופסקינן כת"ק משום דהוא קדום אל הסברא שלא לאסור תרתי וכנ"ל בתורך ורש"י והרמב"ם ז"ל מפרשי ההלכה במונח קיים דרשב"ג ס"ל הזמ"ה וע"ז נחית דרגא אחרינא לאסור גם חליבת האכנים משום בבוד אביו ואינהו בלאו הכי פסקי כת"ק דס"ל הזמנה למ"ה ורי לו לת"ק לאסור הזמנה נופא משום בבוד אביו. וכזה סלקי ההלכות שפסק הרמב"ם ז"ל כמין חומר פסק ההזמנה למ"ה כת"ק ופסק בקבר כת"ק משום בבוד אביו ולא בחליבת אכנים כרשב"ג ובלשון הכוכה ולא שהוכה להורות נתן דלב"ע הבריתא לא תפרש כק"ע והוא ברור בטעם:

אבל הרמב"ן ס"ל דגם רבא כגון אביו כל אחר יוכל לפרש כל הבריתא כולה דתוכה בסברתיה כמו אותה דעיבוד לשמה ושלא לשמה וכמו דהתם שאני דפלוגי כמלוה מחידשת אי לריך עיבוד לשמה מדינה או לא כן הכא הוליד דין מחודש לאסור קבר ק"ע משום בבוד אביו ובכא פלוגי דת"ק דוקא אוסר הקבר בדבר מזומן בעוניה משום בבוד אביו ורשב"ג אתא לאוסרי גם חוכה אכנים והיה טעמו דאם אסרנו ק"ע דלא חל עליה שום איסור בעלמא אפי' בנעבר לע"ז עכ"ז אסרנוהו בהנאה מפני בבוד אביו אכנים דדאוסים לחול עליהם האיסור כיון דתלוסים מינהו לא כ"ם דבאסור אותם משום בבוד אביו? הרי לדעת רבא מפרש כל הבריתא דס"ל כין לת"ק כין לרשב"ג הזמנה למ"ה והכא בבבוד אביו מיירי וכזה פליגי ולאביי להפך ובדס"ד למעלה בדמ"ז ע"ב דהבריתא בהזמנה מילתא בולהו ס"ל ורשב"ג מוסיף טוי לאריג ואביי פסק כת"ק והוסר נד אריג ומתייב טוי כלאריג ואנן לא קי"ל אלא בדבא דפירשה דבולהו ס"ל הזמנה למ"ה ובמחלוקת בבבוד אביו אי חייל גם על חליבת האכנים פסק דרשב"ג דאוסר גם בחולב אכנים וטעמא דפסק דרשב"ג אפס' דס"ל הלי' דרשב"ג גם בבריתא ובבמ"ש ה"ת בא"ח סי' קל"ג בבבא דבריו הרב יד מלאכי בלבי הב"ף סי' ס"ז והגם שהוא ז"ל סדריך עיון דברי הרמב"ן ממקומות אחרים אי' גם בזו בראחר מהם ומה שנישב על בולם נישב גם על מקור זה ובעבשיו אין לנו עסק בזה כי הוא מקומע גדול בפני עצמו אי אפשר דהרמב"ן לא ס"ל הך בלבא בלל ועיקר לא בהזמנה ולא בבבריתא במ"ש איהו נופיה בפ' הבותב ה"ד הרב יר"מ ז"ל שם בסוף דבריו אלא דבותת הרמב"ן ז"ל דפוסק פעם בדשב"ג ולא שני לים אם יהיו בבבריתא או בהזמנה ופעם אינו פוסק בהזהו אפי' אם יהיו דבריו בהזמנה ערוכה לדודי חוי לי דדברי הרמב"ן בנוים על הירושלמי סוף בב"ב שבתבו הטעם דהל' בדשב"ג מטום דהלבות קלובות היה הומר מפי ב"ד ע"ב ופי' הרב שרה יהושע ז"ל הלבות קלובות! פסוקות בלי בלבול מפי בית דינו ע"ב ועל ירושלמי הלזה בנה דייק הרמב"ן ז"ל בבל הלבותיו דבל זמן דמולא טעם מספיק וסברא לדשב"ג ווקר מהחולק עליו ודאי פוסק בוודאי בי הדי הלבה פסוק' וסברא ישרה לפניו ולמה לא יפסיק בותיה? והא שלפניהו נוכל לומר בי סברא ישרה היא בי אחרי שהרמב"ן מפרש ההלבה והבריתא לדעת רבא דלבבריתי' בייחסין בחולב בקבר ק"ע והת"ק אסרו משום בבוד אביו אפילו דלא מחסר במחובר לעולם א"ב ב"ם אכנים אסרינן בדעת רשב"ג שהרי עכ"פ דהוים לחול עליהם איסור לבנין בית לע"ז וכיולא זהו דעת הרמב"ן בפירוש ההלבה בלי ספק:

אלא דבאמת דבר זה לא יכולתי להולמו מי הבריתו להרמ"בן לפרש פשטא דשמעתתא בהבי ולחדש לנו איסור מחודש בקבר ק"ע הפך יוסר סברת התוס' ודעמיה וע"ז הוכרח לפסוק בדשב"ג ולאסור גם האכנים מטעם הנ"ל ולא זו בלבד דבמעבר הוי הפך הדין הפשוט דקי"ל משל אב ולא משל בן ואחרי היות דין זה דבבוד אביו משל אב יקוד מיסר א"ב בל במה דמלינן לקבר פי' דין מחודש זה של הבריתא לתועלת הבן ודאי מקריבינן בדי להשוות סברות ב' דינים הללו מה שלא ידמה הרמב"ן ולבבו לא בן יחשוב ואסר לנו מן הקלה אל הקלה ולא דאיתי לאחר מן הראשונים ואחרונים שבתעוררו בזה גם לא ב' הדי לנו להדיא הם דין בבוד אביו זה הוא משל בן או משל אב בי לריבא דבא ולפי מה שהוכחנו למעלה לפנים אחר"ם גם מדשתקי בל הפוסקים נראה דלא שנא וסדב ר לריך אלא תלמוד לעת הפנאי:

והנה הטור בוי"ד סי' שם"ד פסק וז"ל הבולב קבר

קבר לאביו והלך וקברו במקום אחר לא יקבר בו עולמית משום כבוד אביו וכו' וי"א דוקא קבר בגין אבל קרקע עולם שרי והרמב"ן כתב כיון דטעמא הוא משום כבוד אביו אפי' ק"ע נמי אסור עכ"ל. והנה פשטי דבריו של הטור לבאורה רפויו מרפיין ואין ברירה כמאן פסק שהרי הכיא הברייתא בלשון החולב ושוב הביא השני דעות חלוקות והוא לא נולה דעתו כלל וא"כ בהכרח חזרנו לכללנו הגדול הסברא אחרונה עיקר וכמ"ש הר' יר מלאכי דקפ"ט ע"א וע"ב וצ"ב כאורך ולא דמי לסתם ואח"ך מחלוקת דהכא הפסק הסתם הוא שפסק הברייתא ועדיין לא ברירא לן פירושה ועיקר הלכה תלויה בפי' הברייתא וכיון שבפי' הברייתא עשאו כ' דעות חלוקות א"כ הס' האחרונה עיקר וא"כ נמצא שפסק כהרמב"ן ז"ל וא"כ תנדל התימה בכל אשר אנחנו תמהו"ס לנעלה ראש כדעת הרמב"ן אמת דה' יר מלאכי ז"ל שם הביא משם הרב בב"הג כיו"ל סי' קכ"ג הנ"ב או' ס"ז דזה הכלל אינו אלא דאם ס' הפוסק שמביא באחרונה קדם בזמן אם"ן דבו בפרק שפיר למדינן דממה שאיחרו נראה דפוסק כוותיה אבל לא הביא שבחב שברתם כפי סדר קדימתם ע"כ ואם יהיה כן נמצא הטור מקושיין דודאי נוכל לומר שפסק כהתוס' ומה שהביא ס' הרמב"ן באחרונה מפני שהוא אחרון בזמן ובעודנו להוכיח דלא פסק כהרמב"ן דאם אמת דהטור היה חפץ לפסוק כסברתו היה כותב אבל הרמב"ן כתב וכמו שנס כלל זה הוא מוסכם הביא אותו הרב יד"מ שם ומדלא כתב ובפרט שהרמב"ן אחרון בזמן ונס שהם דברי יחיד נגד התוס' והרמב"ם יש לנו להחליט שפסק כהתוס' ולא כהרמב"ן ועוד ישנו להוכיח שלא פסק כהרמב"ן שהרי הרמב"ן בהיות שפי' הברייתא בק"ע פסק כרשב"ג לאסור גם חולב אבנים ואם הטור תפס דעת הרמב"ן לפרש הברייתא בק"ע ראוי היה לפסוק כרשב"ג כדעת הרמב"ן ז"ל בכל מכל כי דינא קא משתני וכמו שהזכרנו לעיל כי אחרי שאנו אוסרים קק"ע שאינו חל עליו איסור לעולם אפי' בנעבד אנו אוסרים אותו משום כבוד אביו דין הוא שנאסור גם אבנים שעב"פ ראוי לחול עליהם האיסור ומדלא פסק כרשב"ג נראה דלא פסק מכל וכל כדעת הרמב"ן ז"ל כ"ז אני מוכיח שהטור לא פסק כהרמב"ן עד שבמעט נראה כרור הפלי אבל מר"ן ז"ל נם שבב"י לא נולה לנו דעתו אלא שהביא המקורות ותו ל"מ. עכ"פ בס' הקצר הביא הברייתא בצורתה בלשון החולב אמת שלא ביארה לא כדעת התוס' והרמב"ם ולא כדעת הרמב"ן ז"ל אבל עכ"פ כתב החולב דהוא מורה על ק"ע כדעת הרמב"ן וכבר ראיתי להרב שולחן גבוה שם דתמה על מרן ז"ל למה כתב בלשון החולב ולא הבוה בלשון הרמב"ם כדרכו בכל ס' הקצר והניחו בל"ע ולע"ד שפיר קא מתמה וכבר ראיתי באחרונים בקפוקי דבריה ולא נהירין לי בלל שבאמת פסק מרן זה בסתם בלשון החולב מבלי הביא שום פירוש כמו שעשה הטור הא ודאי קורא בגרון לפסוק כהרמב"ן וכן הקדקתי בביאור הגאון מוהר"ר מוילנא ז"ל וז"ל החולב וכו' עין תוס' שם מ"ז ב' ד"ה איתיבוה וכו' אבל הרמב"ן כתב דקוניה שם לאביו אבל לרבא לב"ע נע"ד ע"ם בפל ז"ל בק"ע שהוא קדקע עולם אסור עכ"ד הנה דברי הגאון ז"ל קרוהיס והולכים לתומם בפירוש בפסק מרן ז"ל שפסק כהרמב"ן שהרי רמז על תיבת החולב ר"ל מדנקט החולב ולא הבוה ועוד כאחמה יסד א"ר"ם בזה האופן עיין תוס' וכו' אבל הרמב"ן וכו' דנראה בחוש הדאות דלשון אבל כתבו בק"ע להורות לנו דהעיקר הס דברי הרמב"ן ולזה פסק החולב שהוא בק"ע דבבר הוכחנו דלשון אבל מורה ובא דהפיסק לאוחה בברא לא יקרא חפצי בה ובאמת ובאמונה מאד אני נכון בזה שהרי בבר הוכחנו לעיל שדברי הטור יותר ויותר מוטים לדברי התוס' מדברי הרמב"ן ובתבנו כמה טעמים מספיקים בא"ר"ם נכוחות וא"כ מה בחו על מרן לפסוק מסברא דנפשיה כהרמב"ן נגד התוס' והרמב"ם שלא כמנהגו ולמרן ז"ל הוה מצוין לדוחקי אנפשין ולומר דלא מחית נפשיה לספיקא ופסק הברייתא בצורתה וסמך על המעיין שהוא יראה הדוים בשורש והוא לא רצה לגלות דעתו בזה אבל דברי הגאון מוילנא ז"ל קורין בגרון לפסוק כהרמב"ם והוא פלאה נשגבה והדבר נא"ת.

ד' והבאתי

את השלישית בלשון דק וכבור הבחינ' (היא הבינני בדבריו) אותה שהקשיתם כאותה ששנינו בפ' אלמנה לב"נ בפל הבית עליו ועל בת אחיו חולצת ולא מתיבמת וע"ז רבה התמיהה אבל ב"ת הע"י דלמה לא נחיה להתיבם מספק שפקא שפק מתו ב' באחד ואם בזא"ז מתו שמא היא מתה קודם והוצרכתם לקושיא הלזו עיון גדול

ואנא נפשאי

כיורד בדשות אמינא לבו במחילה רבה שבמקום שהצרכתם אתיה עיון גדול יותר נאה ויאה היתה להצריבה הלמוד גדול ואלוני שנעלם מעיני בבור תורתכם הע"י במה ובמה מקצועו' גדולות שבהלמודינו הקדוש ואת אחרונים הלא בספרת' לא היתם שולחים מהרן מרחק קושיא תלושה וקלושה בזאת:

ואבתבם על הלוחות אחת אל אחת

א' המקצוע הא'

הוא מה שהקשו בבמות בי"ט ע"ה על ר"ש מדתני' ר"ש פוטר בשתיהן פוטר מן החלילה ומן היבום ותי' הבא במאי עסקינן דנפול בב' אחת ור"ש סבר לה בר"י הגלילי דאמר אפ' לגמגם ופרש"י ור"ש סבר אפ' לגמגם מיתת ב' אחים בא' וליבא חדא דתיהוי א' ועו"ש הרי דחשבת מיתת ב' בא' הוא דוקא למאן דס"ל בר"י הגלילי אפשר לגמגם אבל למאי דקי"ל בדבנן דס"ל ה"א לגמגם לא חיישינן בלל למיתת ב' באחד בי אי אפשר לגמגם ואותה שאמרו בחולין דח"ל ע"ב בנון שזה פירש למיתה וזה לחיים דנראה דאפי' באופן דק בזה אמרינן אפשר לגמגם דהרי בנקודה אחת ממש אמרינן זה פירש למיתה' וזה לחיים מה שבאמת ה"א לגמגם בבר תי' התוס' שם דקדא דתחת אמו פרט ליתום שהוא באופן הנ"ל הצטריך לאם יבא אליהו ויאמר שבגמגום עצום הוה עובדא ושבקיה לקרא דאיהו דחיק ומוקים אנפשיה עי"ש בדבריהם אשר בדברי התוס' הללו מינח מיחא לי עיקר מחלוקתן של רבנן ור"י הגלילי בבורות הי"ז דלר"י נפקא ליה מקרא דהזכרים לה' ולבן ס"ל אפשר לגמגם ותמיה לי למה לא הקשו בגמ' הא' והזכרים דבנן מהי עבדיה ליה דאין לומר דהזכרים דעלמא קאמר דבל בבורות אשר יולדו בישראל בבללות שהרי בחולין דקל"ב ע"א אמת שאמרו בן בקרבם ובאנבם דבל ישראל קאמ' אבל הוא דוקא לר' אלעא אבל לרבנן דהתם ס"ל בהמת השותפין חייבת בבבורה מהך קרא דבקרבם ובאנבם

לשון

לשון רבים ודוחק לומר דרבנן דהתם דרשי ליה לשון רבים כפרטות ורבנן דהכא דרשי ליה רבל ישראל (ועיין הרשב"א ח"ד סי' כ"ח וכדבריו ז"ל יתישבו כמה דוחקים שבתבו רבנן בתרתי הלא בספרתם) אבל עם דברי התו' רחולין הכ"ל אין כאן קושיא כלל דבאמת רבנן ס"ל כר"י הגלילי דקרא דהזכרים התא להיכא דולאו בבת אחת לחייב את שניהם בבכורה אבל הוא לבשיבא הלילה ויאמר ויברר לנו הלמלוס שבן היה אבל הבן בכח ראות עינינו שאנו רואין שילאו כ' ראשיהן כאחד לא מחייבינן ליה דודאי טועים הנחנו אפי' בראות העין וא"א לנמלס בלל ובקי"ל בדבנן דבידי שמים א"א לנמלס וכמו שבתבו התוס' שם בחולין ובפרט שם בעיקר הפלוגתא דבבורי' האריבו למעניתא ווו הלבה העלו דבידי שמים קי"ל כרבנן דא"א לנמלס ובידי אדם בשאו ונתנו דקי"ל כר"י הגלילי וכן כתב הרא"ש בפסקיו והר"מ מלבר שפסק אותה דבידי שמים כרבנן כיעויין בה' בכורות ובבורים עוד זאת דגם בידי אדם פסק כדבנן כיעויין בה' רולא וגם התוס' בתבו משם הר"ם מיינאבלה ז"ל דקי"ל כרבנן גם בידי אדם עי"ש והרי אפי' היבא דופסק ההלבה בחד קי"ל דשוב לא יבנס לבית הספק כ"ש הבא שבבר אמרו חבמים א"א לנמלס במיחלט עד שלא להבריבו להפרים טלה לעצמו מספק ואיך אתם אחי ורעי הע"י אומרים דאפשר לנמלס שמא מתו כ' כאחד מה שלא יחבן לשערו:

ב' המקצוע הב' הוא אותה שבתבו התוס' בבכורות ד"ט ע"א ד"ה מאן דבאותה משנה אפי' ר"י הגלילי מודה דאינו ניתן טלה אחד לבהן מדלא קתני וילאו כ' ראשיהן כאחד בדקתני בפ' כ' וביון דלא ראינו שילאו בבת אחת מספק לא אמרי' בב"ה ילאו אפי' לר"י הגלילי ביון דלא שבית ומ"ש בנת' מאן תנא דלא בר"י הגלילי הוינו דמ"מ ס"ל לר"י הגלילי בספק מועט טוב להחמיר ולהפרים טלה שני לעצמו ורבנן אפי' זה לא לריבי דביון דא"א לנמלס בבל אופן אינו לריך להפרים טלה שני לעצמו ולא נחייב בלל בשום אופן ואפילו דלא מפסדינן ליה בלום בי אם לאפקועי איסורא דס' מועט הוא דעבדינן הרי עב"ז ורבנן דקי"ל בוותייהו לא חיישי ליה בלל נמצא דאפי' ר"י הגלילי החיים לס' מועט לאפרושי טלה שני לעצמו הוא להחמיר ולא להחשיבו ספק להקל וב"ש לפנוע בחשש אח בדס"ד למעב"ת הע"י והתם שאמרו בבמות די"ט דנפלו כ' כאחד ובפרש"י שמתו כ' אחים כאחד הוינו אי הוה עובדא והקדקנו בבירור הדק היטב בהא הוא דאמר ר"ש ס"ל בר"י הגלילי דס"ל אפשר לנמלס אבל מטעם ספק בנון שלא ראינו מיתת כ' כאחד בבירור הוא מילתא דלא שבית בלל ולא חיישינן לה לרבנן אפי' להחמיר ולר"י להחמיר לאפקועי ספק מועט של איסור מחמרינן ולהקל בגרון דידן אפי' ר"י הגלילי מודה דהין אנו חוששין לו בלל לעשותו ספק וכן כתב הר"ן בפ"ק דבתובות על הא דאמר פתח פתוח מלאתי דבאתן לאוסרה עליו ואוקמוה בחשת בהן דליבא אלא חדא ספיקא ואיתא במקלת נסחי הלבות וזה לשונם ולא מצית אמרת אם ת"ל תחתיו ספק מוכח עץ ספק דרוסת היא דמוכח עץ פתחה סתום וכתב ע"ז הר"ן דלא ברסינן הא משום דבירוס' מוכח דמוכח עץ פתחה פתוח אלא שיש לומר דמוכח עץ מילתא דלא שבית היא ולא חיישינן לה עב"ד עי"ש הרי להדיא דבשהספק

הא' הוא מילתא דלא שבית אינו בבנס בסוג ס"סוב"ז אי בוחב לדעת ר"י הגלילי דס"ל במיתת ב' בא' אמרי' בהם אפשר לנמלס עב"ז אם לא דאינוס בשעת מיתתם אינו בבנס בסוג ספק לומר אפשר מתו ב' בא' בי גם ר"י הגלילי מודה בי ודאי לא מתו בחחד משום בי לא שבית אבל לרבנן דקי"ל בוותייהו הם בי לא להזבור ספק זה אפילו בחלוס מהבין (ועיין בית שמואל א"חס סי' בע"א ס"ק ד' ועיין דרישת אדי שם מ"ש על דבריו וגם תאמור ומדוכר אילו דאבי התוס' דבבורות חס"ל בשורשם לא היו בותבים מה שבתבו ודוק היטב):

ג' המקצוע הג' הוא אותה שב' המרדבי' החולן סי' ב"א שבשאל ר"ת על מעשה שאירע שנהרג יהודי אחד והניח אשה ובן קיימא ובינוס שנהרג מת הבן וספק אוזה מת תחילה ועמד האח וחלץ האשה מספק והויא ליה אחותה לגבי היבם ספק אחות חלוצה ואיתו אח רוצה ליבא אחות חלוצתו מספק דאחות חלוצתו מדרבנן וספיקא דרבנן לקולא והשיב רבינו ברוך בי אע"ג שיש למנות ולהתיר אינו רשאי לעשות מעשה לבתחילה דהא בבמה מקומות אשבחינן דאפי' בס"ס מתמרינן דבל ס"ס דאורייתא הוי בנון ספקא חדא מדרבנן בנון בבירות סי"ף פ' אלו טומין וכו' ופ' בהמה המקשה וכו' וכפ' אלו טרפות וכו' שרקפא וכו' וכפי' יוחסין דע"ה ע"ב אמר רבא דבר תורה וכו' וכו' ושאלתי את פי רבותי ואמרו שאין ראוי לעשות מעשה עב"ר ועש"ב הרי להדיא דבתרי ספקי בנון האי דפ' אלו טומין שהביא המרדבי דטומטום וכו' דחולצת ואינה מקייבמת וכן ספקא דרבנן בנון אחות חלוצה אסורה לו לעולם גם מספיקא דרבנן דהוא שקול בס"ס דאורייתא וכמ"ש המרדבי ז"ל ומה תדלו יותר מבועבא בבותבא במו זה:

אמת שמוהרי"ט ח"ב סימן ב' תבי עלה דהן דהמרדבי ודחה בל ראיותיו ובתב דהבא דטומטום ופ' בהמה המקשה דרך אחד להם דהוו תרתי דסתרן בינעויין בדבריו בחורך וכן הביא שרקפא בשעה שאנו רוצים להתיר אין בידינו שא חד ס' וכן דחה בל שאר הראיות דאין להם ערך ודמות עם אותה דס' אחות חלוצה ביע"ם בדבריו הנה בל זה נאמר מלבד שמוהרי"ט ז"ל נוביה אחר שהרבה להקשות על רבינו ברוך ז"ל העלה שלא הזבר רבינו ברוך ז"ל מקומות הללו לדחות הבללים המסורים בידינו מאביתינו ס"ס באורייתא לקולא ודחה בדרבנן לקולא הלא להעיר לב המעיינים שלא בל הדברים שוים שהרי במקלת מקומות החמירו בהם ולריך לדקדק בבל היולא בהם ובל שאינו דומה להם הרי אנו חוזרים לבללנו שמסרו בידינו רבותינו וקבעו בהם מסמרות עב"ר והפר"ח וו"ד סי' בנ"ד בללי ס"ס או' ח' הבאו דברי מוהרי"ט הללו וסיים ובתב וז"ל ודברים ברורים הם אלא שעבשיו אין להתיר משום ספיקות הבדוים מן הלב אם שהם קרובים ודומים לאלו שבתבארו בבאן שבבקל יבול אדם לטעות בענין הספיקות א"ר ז"ל ה"ב אתם גם אתם בענין הספק שהולדתם דמתו ב' בחחד לא הבאתם עליו שום דמות ורמיה בחשב הורונו רבותינו שלא לדון ספיקות מדעתנו אם לא בביא לו סמוך ונראה הרמ"ן יתעבר אותו בדומין לו אבל האמת לא הוותם יבולים למצוא בי הוא לבדו בשאר ספק נרוע ובפסר ובאמור ב"ז אמ אומר אפי' לדעת מוהרי"ט שדחה ראיות המרדבי אבל בשאנו לעצמנו יש לי עבשיו מה לומר ומה לדחות דברי מוהרי"ט עומקן ורומן ואדבן ורחבן ושערי

דחיות המה פתיחו"ת כאר"ם נכוחות ויען שאין לפנאי
תסכי' לא אעלם על אר"ם מרב"ר אך בזאת לא יכולתי
להלוס ואשתומם כשעת חדא גם על מוהרי"ט גם
על רבינו כרוך שלרעתי המעט מן המעטן דיבו של
רבינו כרוך כדמותו כללתו הוא משנה ערוכה ביבמות
רכ"ג ע"כ מי שקדם אחת מב' אחיות ואינו יודע איזה
מהם קודם נותן נט לזו ונט לזו מת ולו אח אחד חולץ
לשתיהן היו לו כ' אחים אחד חולץ ואחד מיבם קדמו
וכנסו אין מוציאין מידם ופרש"י חולץ לשתיהן דלא ידע
איזו היא יבמתו ומחלץ אדא ויבומי אדא לא דאחות
חלוקה אסורה מדרבנן כחייה וכו' וע"ש והריטב"א
כתי' לשם ק"ק דפוס ליוורנו הוסיף וכתב דאפילו אם
נשאת תנא ודקדק מלשון המשנה דלא תני קדם וכנס
כתו דתני בבבא דהיו לו כ' אחין קדמו וכנסו אבל
באחד לא תני קדם וכנס אחד שחלץ מזה נראה דאפי'
בדיעבד יוציא והאריך לתת טעם בדבר דבריו דמילתא
דפרסום היא נזרו באחות חלוצה אטו אחות גרושה
דאורייתא שהיא בכרת ע"ז אלמנה לגורתם להוציא
אף על הספק ואפי' בדיעבד כל היכא דאיכא ספיקא
שהיא באיסור תחתיו אח"ד ועוי"ש הרי מבואר באר
היטב דלא זו בלבד שלרבינו כרוך כא מפורש במשנה
ערוכה שהרי אסר להדיא ספק אחות חלוצה אלא
אדרבא נלמד שאפילו בדיעבד אם נשאת תנא הפך
תמה שהיה נראה לו ז"ל כי הוא לא אסר כי אם
לבתחילה וכתב דיש למנות ולהתיר אלא דלבתחילה
אין דאוי להורות מעשה והרי הכא במתני' הוא ספק
אחות חלוצה דאינו יודע איזו מהן קודם דאפשר שזו
שמיבם זו קודם וכדין עבר ודאויה לו היא והתם בגדון
רבינו כרוך הוא ספק אחות חלוצה דאפשר מת הבן
אחר אביו והוא אחות אשת אביו דאויה לו ועכ"ז
תקן שאינו מיבם ודיוק לה הריטב"א אפי' בדיעבד אם
נשאת תנא משום דהוי בעין דאורייתא ועכ"ל שנראה
דדברי הריטב"א הם דברי יחיד שהרי לא דאינו שום
אחד מגדולי המורים ובפרט ר' עמודי ההוראה הרי"ף
והרמב"ם והרא"ש והטור שביארו דין זה של הריטב"א
גם חיפשתי בספר גדולי הראשונים בשיטתם בגון
הרשב"א והמאירי ז"ל ולא ביארו דבריהם כלל
וסתמו בסתמא דמתני' ומהמאירי נמעט מדשתם
ולא פירש הוא דאיה מהימנא דלא ס"ל בהריטב"א
שהרי נודע דרכו של המאירי ז"ל לבאר ולהרחיב באר
היטב אמנם עכ"ז האמת בתה שהוא כי כל שהריטב"א
ז"ל נתן טעם נכון לדבריו וגם נראה דיוקו ודאי דכן
דאוי להורות כלי ספק איך שיהיה לפוס ריהטא בחותה
על הנחלים מתם כ"ל שדיבו של רבינו כרוך ז"ל הוא
משנה ערוכה והדבר ברור ואיך היא נעלמה גם
ממנו גם מכל האחרונים הנאים אחריו כפי מה
שחיפשתי בנקל על רגל אחד וסו"ר להבין ז"ל במשנתו
הנ"ל שכתב בדברי הריטב"א הנ"ל אות בחות מתם
עי"ש אלא דזה אינו חידוש כלל שכבר נודע שדברי
הגמק"י ז"ל רובם הם דברי הריטב"א רבו עד שמזה
העלו הפוסקים האחרונים לומר קיים"ל בהגמק"י ז"ל
אפי' כיחיד ועין וביען שלעולם כותב בדעת רבו ז"ל
לו מפי השמועה וא"כ כ"ם הכא שעם שלא הזכיר לרבו
הריטב"א ז"ל בכר דאינו דבריו מועתקים אות בחות
ועיין בב"ם א"הע סי' קע"ו מ"ש שראה להבין בדברי
הגמק"י ואחרי המתי"ר ל"מ כלל ודברי הריטב"א

ודברי הגמק"י ז"ל מבוריים הפך דבריו ושו"ר להרב
בית שמואל ז"ל מ"ש עליו ויפה כיון אויסר חילוה :

ואחר ההתבוננות אנכי הרואה שם הריטב"א
והגמק"י תלמידו ז"ל לאו חדשה היא בארץ
ושל כת הקודמין היא שהרי על אותה משנה דבכורות
ר"ט בב' חמוריו שילדו ב' נקבות וזכר או ב' נקבות וב'
זכרים דאמרי' דאין כאן לבהן כלום בזה איכא פלוגתא
דרבוותא דרש"י והתוס' והר"ם והטור יו"ד סימן שכ"א
והראב"ד סו' ה' ביבורים ס"ל דאפילו דאיכא כמה
ספיקות מפרים טלה לעצמו דבין דלא מפסיד מידי
למה לא יפרים ויתקן לאפקועי לאיסורא מניה והרמב"ם
ז"ל חולק להדיא וס"ל דאינו צריך להפרים טלה לעצמו
לפי שיש כאן כמה ספיקות ומרן בב"י ובב"מ כתב
טעמו של הרמב"ם דבשלמא בב' זכרים ונקבה בין
דצריך לאפרושי טלה לבהן ולעשות מעשה יפרוש גם
לעצמו אבל בב' זכרים וב' נקבות וכו' בין דאין כאן
לבהן כלום לא אמרי' דיפרים טלה לעצמו מאחר דתרי
ספקי נינהו ומהאי טעמא פסקו בס' הקלר נגד דעת
כל הני רבוותא אשר בית ישראל נכון עליהם וסט"ז
בורר דברי הרמב"ם בטעמם ונימוקם דהם מרווחים
עיש"כ ומורנו גאונו בספר הנורא מש"ל שם סו'
הל' ביבורים תמה על הרמב"ם ז"ל דאילו הספקות הם
ס"ם להחמיר בינו"ם כאורך עד שבתב דכל ימיו היה
מצטער על זה עוד תמה בדברי הרמב"ם הללו שהרי
בה' בכורות פ"ה בתב להדיא דאיכא דולדו ב' נקבות
וזכר או ב' זכרים וב' נקבות הרי הזכרים ספק בכור
ולפי מ"ם דכל דאיכא ספיקות הרבה אולינן לקולא אף
כאיסורא הכי נמי נול לקולא ויהיו הזכרים חולין ודאים
ואולי שאני בכור בהמה טהורה דאית ביה קדושת
הגוף ומשום הכי החמירו אף כמילתא דאיכא ס"ם כי
היכי דלא ליתי להקריב קדשים בחוץ שהוא בכרת
אבל בפטר חמור דאין בו קדושת הגוף לא החמירו
כמקום שיש ס"ם ועיין תפא' מוהר"ן מיגאש סי' ל'
הנ"מ בם' לקוטות הרמב"ן קדוש לדברים אלו עי"ש
ואולוק זה אינו מוכרחים לאומרו לדעת כ"ע שהרי
להרא"ש טעמא דבב' זכרים ונקבה דאתריכן דצריך
להפרים טלה לעצמו אף דאיכא ס"ם הוינו משום דאפ'
בתקנתא ולא מפסיד מידי ואלו נבי בכור בהמה טהורה
וולדו ב' זכרים ונקבה דינו שהא' ניתן לבהן והב' הוי
ספק בכור ואע"ג דמפסיד שהרי צריך להמתין שדעה
עד שיפול בו מום כדין כל ספק בכור ואפשר ימות
בלא מום ומפסידו לגמרי ועיין מרן בב"מ ה"ט עב"ד
המש"ל ז"ל :

ומעתה אל ה' ויאר לנו למצוא דברי חפץ שבדברי
הריטב"א והגמק"י הנו"ל כן היא שאפי'
בספיקא דרבנן או בס"ם דאורייתא אין סומכין להקל
ואדרבא אם נשאת תנא והטעם ברור ומבורר דבמו
ספק בכור ב"ט אפי' דאתרבו כמה ספיקות מידי איסורו
לא נפיק כיון דקדושת הגוף היא ודאי המריבן אותו ס"ם
של איסור קדושה שבו להיכן הלכה והוא כדיר וא"כ
דבוותא בספק אחות חלוצה דרבנן דנזרו אטו ס' אחות
גרושה דאורייתא (וכל דתקון ונזר רבנן בעין דאורייתא גזר
תקון) דהוא ספק איסור קדושת גוף הנשם הוא לזה
הנים אף אם תרבה ספיקות וספקי ספיקות לעולם
קאי בספק איסור תחתיו וכמ"ם הריטב"א והגמק"י
ז"ל דכל כוחה וכיחה קא עבר אספק איסור קדושה
שבה אפי' אחר מינו אלף אלפים שאינה מתבטלה
עולמית

עולמית שכבר אחיליר כה רעותא של ס' אחות חלולה
ודיון עדיפא מדין בכור כ"ט שכדין בכור בהמה
טהורה אינו אוסרים אותו עולמית עד שיסתאב ויפול
בו מום וכאן ס' אחות חלולה אין אנו אוסרים גופה
כי אם לאיזה הזה.

והוברחתי להרחיב הדיבור בזה שמא תכניסוני
במבוכת הקר א"ח כס"ם כמו ענוג'
ראתתא והדומה לה שגם זה הוא מחלוקת קדוש בין
הר"ם קאסטילאץ ז"ל ובין מיקדים"ט סי' כ"ה דודאי
בתם שאינו שאני כח לאוסרה עולמית לכ"ע בכל אופן
וענין זה אריך מאד ויש לי ראיות הרבה ואבמ"ל כי
נגא חוץ ממרכז הבונה (ועין מוהר"ו אדרבי סי' קכ"ב
בד"ה וא"ת ודוק) והעבורה! שאינו כותב כ"ו כי
אם בחותה על הנחליש כילונין נגוכתי ויש ונגוכתי
לולה כי עול ליבור רבה עלי מה שלא דמיתי ולא עלתי
על לבי ולפטור לקורא בלא בלוש א"ת וע"כ אבאר
בירי ראיה אחת והיא מאי דאמרינן פ' החילן דמ"ת
ע"כ כל הצולה ליבוש עולה לחלילה וכל שאינו עולה
ליבוש אינו עולה לחלילה דהא אם לא יחפוץ בעינן
ולבא דהא אם חפץ אינו יכול ומילתא בראנא דרבנן
היא ולא נאמרה כי אם בדאסר לשהויי כנון הבחנת
שלשה חדשים בין ראויה להתעבר אבל חוץ מזה לא מצינו וכמו שפרש"י
שם בר"ה הרי קטנה וז"ל יכל הנך דאמרו רבנן חולטת
ולא מתיבמות כנון אחות חלולה ואחות זקוקה וספק
נרת ערוה אתם מצוה דלא אפשר הוא דא"כ לעולם
תיאסר הלכך בין דאורייתא בת יבום היא חלולה
אבל הכא דאפשר לשהויי מצינו ולא הדבר בהתר
עכ"ל ומדברי הרא"ש שם כ"ה הספיקות נראה לדיא
דאם בידאי ודעינן דא"ל להבדר לעולם כנון הבא
דרים פ"כ הא ודאי מעולם לא נסתתם תלמודא אלא
החידוש הוא בדאפשר להתבדר ולהמתין עד שיבואו
העדים ויבדרו ויאמרו לאיזה מהן ריש עכ"ו כיון דלא
בירורא לן אותתי ובאו ואמתי יתבדר הדבר לא משהינן
כי אם בדבר קל כ' כנון הבחנת שלשה חדשים וכוולא
כל זה ברור בסינגא שם וכל המפרשים והשתא איסור
ס"ם דאורייתא אין נדרו כי אם בחד ספיקא דרבנן ולא
ינגע נדר איסורו אפי' בחד איסורא דרבנן והרי אנו
רואים דאפי' בדאורייתא דרבנן אם אנו באים לענין האשה
ולאוסרה עולמית אי שלא נודע בקביעות זמן איסורא
בעלינן איסורא דרבנן ולא מענינינן לה כ"ם בס"ם
דאורייתא דודאי לא אסרינן עולמית וזה הענין שאנו
אוסרים אותה לבים פרטי אפי' מפני ספיקא דרבנן
באותה דס' אחות חלולה וכוולא לאו שמא איסור עולם
כיון דאוא והיא חיתנהו בחקנתא באחרים ובדאמרינן
בעלמא ימות זכרי ולא ומות חייב והוא ברור ופשוט
רבל אים ואשה דאנו באים לאוסרים מבח ס"ם דאורייתא
או חדא ס' דרבנן חזינן אם נופש נאסר עולמית בכל
נר ואופן ולבל אדם ודאי אמרינן בכולהו לקולא ואי
נופש נאסר לפרטי אחר ואיתנהו בחקנתא לאחרים
או נאסור אותם לשעות אי לזמן קטוב אפי' יהיו אסורים
בויקים בכל נר ואופן ולבל אדם אזלינן בהו לחומרא
ולא ספינן איסורא בידים - ואין להקשות מתש"ם במנחו'
דס"ח ע"כ בענין חדש ואם שעות זמנות ועם כל זה
אזלינן לקולא דאתם הוי ספק קרוב לודאי שהרי
בקיאינן בקביעא דירחא וכמ"ש הכ"ח יו"ד ריש סימן
ק"כ ועיין אי' אנשי שם בפ"ק דבוקא ויש להאריך בענין

זה אבל נגא חוץ ממרכז עניינו ודאי בזה ובאופן הה'
דנאסר לפרטי אחר מס"ם אם נאמת תלא דבבל ביאה
קא עבר ובמ"ם הרשב"א והנמק"י ז"ל ולאופן הב'
דשעות ומנוחה או זמן קבוע נ"כ יש ראיה מחוכה והיא
נ"כ ראיה לדבינו כרוך ז"ל ולאסורו של הריטב"א הנו"ל
והיא מאותה דריש פ' האשה כמחלוקת ר"מ ור"י נס
במחלוקת ר"ם ור"י כיצו"ם אינבעיא בחלמודא אים
ואשה עיימרין מה לי אתר ר"מ בחר ספקא אבל בס"ם
לא מטמא ופשוט ר"ל דהיא היא ואשה והלא ר"מ
נופיה ס"ל בפ' כל הלמים דמ"א ע"כ דשבדי לומים
מותרים משום דהוי ס"ם ספק עבדים וכו' עי"ש וא"כ
קשה מאי ס"ד דהבעין ומאי קאמר ר"ל ועוד דלדברי
ר"ל דבדי ר"מ מדפסן אינדי אלא לאו דבאן באיסור
נידה דאם שעית ומנוחה ודאי שהוי מסהינן ומתמרינן
אפי' בס"ם והלבה רווחת היא ומאי דלא פסקינן הלבה
כוותיה היינו משום דבוון דלטהרות אנו מוברחים
לטהרים מבח ס"ם א"כ לא עבדינן תרתי דסתרן להתיר
את הטהרות ולאסור את האשה או מטעם בטול
מנות פרים ורבים ובראמרינן בדים נדה דבאה מודו
כ"ע ביעוש"כ וזה כ"ל ג"כ שהוא מ"ש בגמ' שם לדעת
ר"י מ"ד ה"מ דיעבר אבל לבתחילה לא קמ"ל ולדעת
הרמב"ם והר"ן והרשב"א שסבירא הב"ו והרמב"ן בחי'
והרשב"א בס' תורת הבית דקצ"ח ור"ע והתוסיו"ט
ז"ל ופסק מרן בס' הקלר סי' קל"א ל"ק לי ול"מ
דאיריש קאי אבל לדעת רבינו מבנל שדברי דברי קבלה
הבית המדרבי בה' נדה שקורם מס' שבועות דשב"ה
סע"ב ולדעת האגודה והנהות ס"ד והבדעת הרב ס"ך
שם דהחידוש לסיפא קאי דאיכא תרי ספקי בזה מאי
חידוש איכא ותרי קי"ל בכל התורה כולה ס"ם לקולא
אלא לאו בדאמרן דיבון בדאסור נדה אנו אוסרין אותה
איסור זמן ולא איסור עולם א"כ היה בן הדין להחמיר
בכל אותם הספיקות דס' אחות חלולה וכיולא בהוא
איסור פרטי אי איסור זמני בדאותה רב' חדשים הבחנה
לזה קמ"ל לחידושא דעב"ז מיתר מטעם ס"ם אי מטעם
הטהרות אי מטעם בטול פרים ורבים ובנו"ל אי
מטעם אחר ואין הפנאי מסכים לעמוד על סורם דין
זה ולהביא עליו סברות והיו לבראת מבית ומחוץ
ואותה דפ' בהמה המקשה שהביא המרדבי ומוהרי"ט
ז"ל יש ליישב הו"ק וכ"הב נמי יש להביא ראיה ממאי
דבעי שם בלמודא לדעת ר"ם בהים ואשה ובשבין דהוי
ס"ם וכודאי דהבעין לא אסיק אדעתיה אותה דחזקת
דמים מן האשה דאי אסיק אדעתיה מאי קא מבעיה
ליה וא"כ הקשי מאי קא מב"ל לא ידע דס"ם לקולא ואי
מבעיא ליה אי ר"ם ס"ל ס"ם לקול' אי לא-לא ידע דר"ם
ס"ל ס"ם לקולא והיא חיים' דדמוני בין הוכחה כובחים
דע"ד ע"א אלא לאו בדאמרן והוא ברור:

ועוד ראיה לבל האמור וכפרטי לדברי רבינו כרוך
ז"ל מאותה דפ' החולן דל"ז ע"כ הרי שבה
על נשים הרבה וכו' נמצא אב מושא בתו ואת את
אחותו ונתמלא כל העולם כולו ממזרין וע"ז נאמר
אל תחלל את בתך להזנותה ותלהה הארץ זמה ע"כ
והנה בבר ידעת שדבר זה היא מדרבנן שהרי כל מיני
המצות לא מנו מצות ל"ת זאת דאל תחלל ונם הרמב"ם
בפע"ו מה' איסורי ביאה הב"ו בתב ואמרו חבמים
וכו' כיצו"ש וב"כ הרמב"ן ז"ל בתשו' המיוחסו' סי' רפ"ד
בתשו' אחר הפלגש היהועה בתב וז"ל אלא נאסרה
אשה לישראל בזנות אלא מתדרשו של דאב"ו היא אותה

דפרק המולק נמצא אם נוסף את אחותו ואב נוסף
כמו ועל זה נאמר ומלאה הארץ זמה עכ"ד הרי דגם
להרמב"ן ז"ל ס"ל דהוא מדרבנן זהו מה שנראה לפוס
דיהטא כי אינו יכול לאחפש הדק היטב גם הפנאי אינו
מסכים לעמוד על מחלוקת הר"מ והרמב"ן ז"ל כלומר
דלא תהיה קדשה שהוא עגון כב"ע ודוק כי קצרתי
הרבה וא"כ כולו ולא נאסור חשש בזנות לישראל מאי
איכ לך למיגר שמא יבא לישא את בתו אגא אמינא
לך דבו כפרק אינו מתירה לו כל אשה שתבא לפניו
בשתם! כזה האופן זאת הנערה הנלבת אימא רוב
כשרים היו אצלה ומיעוט הראוין להיות קרובין אצלה
ואי אזלי אינהו לגבה כל דפרים מרובה פרים ואי
אזלא אינהי לגבייהו דילמא הלבה אצל רוב כשרים -
וממילא הנערה הזאת אינה בתו או אינה אחותו
וכדכתב רבינו כרוך ז"ל על אותה דפ' עשרה יוחסין
דע"ג והבא ליבא לדחויי מה שדחה מוהרי"ט שם בסי'
ג' ודוק ג"כ אין לדחות כמו שדחה מוהרי"ט ז"ל
בהוא שרקפא בטוענו דאין לנו להתיר קודם שיגיע
הס"ם לידינו כיעו"ש וא"כ גם הבא ודחה הדוחה
לומר איך נתיר זנות אשה פנויה לישראל ועדיין לא
הגיע אפי' חד ספיקא לידינו אבל הא ודאי כורבא
היא דהחם שאני דאיסור דרוסה אותיה בעולם וע"ז
דין הוא שלא נתיר אותו אם לא אחר דאתיליד כיה
תרי ספקי שלמים אבל הכא מאן כימא לך דתאסור
דבר המוחר משום הנתיר והלא בעתיר אם יבא ליידך
בלאו הכי מותר מטעם ס"ם אלא לאו כדאמרן דבבל
דבר דפגע באיסור קדושת הניף בנון הה שמא יבא
לגלות ערות בתו או אחותו אפי' באנף ספיקות חיישינן
לאו ואסרינן לה אותה אשה הפרטית בזמות כיון דאיתיה
בתקנתא בהיתר הנישואין וגם דאיה זאת לפוס דיהטא
כאשר נבי רן כדרבו מתם כ"ל דאיה מהומכא ודוק:

איך שהיה הנלמד מכל האמור דכל אלו הספיקות
דחולאת ולא מתיבמות המפיזרים בתלמודינו
הקדוש ז"ל כין ס"ם דאוריתא או ספיקא חדא דרבנן
דינם לחלון ולא ליבם מטעם דלעולם עומדת בספק
איסור מתתיו כיון דאית בה ס' קדושת הנוף לאותו
פרטי כמו ס' קדושת בכור בהמה טהורה והוא חילוק
נכון ומוסכם ודאוי לבנות עליו דייק ואולולי דטרידנא
הרבה מהרבה הייתי נטפל לכתוב כמה נוילון ולתקוני
לבולי גולה מכמה ובמה דיות שבתפכי בזה בגדולי
האחרונים אלא בספרתם:

זך כלבד לא יכולתי להלוס מה שראיתי למורנו
הגאון מהרי"ט אלגאזי ז"ל בס' הל' יו"ט על
מתני' דבכורות הל"ל ד"ט שהבוא דברי הרא"ם ז"ל
המ"ל שבתב דאפי' בס"ם של פטר חמור מפרים טלה
כיון דלא מפסיד מרי חייב לתקן ע"כ ע"ז הקשה הרב
הנ"ל ז"ל דא"כ קי"ל כעלמא דבשאר ח"י טרפיות אף
לבתחילה אין ליך לבדוק ומאי שנא מהבא ועי"ש
שהאריך ובתה מקרוב דאיתיהו שנדפס מחדש
בפרבסבורג ברב שפס ח"א והמיאתי ואשר לא טוב עשו
המדפיסים שחיסרו המפתחות מן ההדפסה זאת שאדי
לאו מאריהו כי חסי"ר עיכ"ן ואחרי המחי"ר מגולל
עיונו ובקיאותו לאו שמא מחיא ולפי דברו תקבו ליה
כהאי דקי"ל כרבנן דר"מ נבי יבם קטן וקטנה דס"ל
ינדלו זע"ז ולא חיישינן שמא ומצאו קרים או אילונית
הרי דסמכו אדוב ולא חיישי למיעוטא לעשות תיקון
שלא ינדלו וע"ז כיון דלא מפסדי מורי אם יהיו פרוסים
עד שיגדלו אלא לאו מאי אית לך למימר כי שם כיבס
קטן וקטנה שמא היה דלא אתיליד בהו רעותא וע"כ
ודאי סמכי' אדוב דעלמא וינדלו זע"ז ולא חיישינן - וכן
כשאר טרפיות דלא אתיליד בהו רעותא ודאי סמכינן
אדוב דעלמא ולא מטרחינן לבדוק אכל כאן בס"ם
של פטר חמור שהרי אתיליד בהו רעותא בכולם שהרי
הבכים לבקר ומצא שילדו חמוריו בבא אחת ולא ידע
אי קדים וכיולא ובכל אחר ואחר אחת מינו אלף
ספיקות הוא בכור ודאי וע"ז ס"ל להרא"ם דודאי ליך
להפרים טלה לעצמו ובר דייקת ספיר זהו עצמו
מחלוקת הרמב"ם והנאונים בפ"ב מה' חמץ ומצה ה'
ט"ז בב' מצאי ותים אחת בבית ואחת בעליה דסלקא
בתלמודא בחיקו ופסק הרמב"ם לקולא והנאונים
הו"ד בהגמ"י שם בתבו דבל חיקו דאיסורא לחומרא
ואפי' בדרבנן כיעו"ש וע"פי האמור הנה נכון דעת
הנאונים והוא סברת הרא"ם בס"ם של פטר חמור -
והטעם דבין דאתיליד בהו רעותא בבית ובעליה והא
איכא חמץ ודאי בחתת משקיהן והס' אינו בא לאוסרם
איסור עולם כי אם לתקן הדבר בבדיקה כמו התם
דתתקן ע"י הפרשת טלה ודאי מחיבינן לבדוק כיון
דלא מפסיד מרי למה לא יתקן ויחפש אחריו ויבדוק
בדין לגאת מכל מין ריח ספק בס' הרא"ם בס"ם של
פטר חמור לא נופל דבר והוא כריר בשמש כי יש לי
הרבה ראיות לדבר זה עם כי ממקומו הוא מובחר
עכ"פ תשובה ה"ן להבית סבא חיביהו והוא מה שסילקו
הרי"ף והרא"ש בפ"ק דחולין בהא דקי"ל רוב מצוין
אצל שחיטה מומחים הם וכגון זה קי"ל בהמה בחייה
בחזקת איסור עומדת והם תרתי דסתרן ותי' דבלא
אתיליד רעותא מהני רוב ובאתיליד בהו רעותא מהני
חזקה עי"ש ותפץ היתי להחריך עוד בסוג זה ובכל
הסוגים הללו אבל בבר מלתי המור' כי אין אני כן חוריו:

אבל עכ"פ האמת הגיד כי בר לי מאר על
קושיתנו על רבינו כרוך הנ"ל ועל מוהרי"מ
ז"ל ועל כל מי שבא לאדו ובדי רבינו כרוך ז"ל הנ"ל
איך לא בתעוררו ממשנה ערוכה הנ"ל ואמת קושיא
זאת בתורה מוכחת אליבא דידי הקרובה אל האל"ל
והאבן גדולה משקל כ' סלעים רבולה בארי תוך חדרי
לבי כי ע"כ אני חולה הסרחון באמת ובתמים בעניות
דעתי אי אפשר אבב טרדאי והבב ריהטאי לא עייתי
יפה כדי לחלק בין הנוסאים כי ע"כ אחל"י ובונו דרבי
לפני פני להבים אחים ולא יתפרדו לתעון תחיו ורביתם
שתתדלו להשיב על פרט זה תשובה נלחת - ואת כל
ונוכחת - בריאה ברורה - וסברת ישרה - ולא דוחקים
הדרוש הלוים בשערה - כי בפני בחלה בהם ותשקוט
האר"ם:

ד' המקצוע הד' הוא ס' הרשב"א והר"ן
ושורש דבריהם מאים לוקחו
הוא הרמב"ן בנימוקיו כמו שנדפסו מחדש לא בבור
בס' לקוטות הרמב"ן שהקשו עליה דרב שקרא את
המנולה כי"ד וכטו"ו בהולל ובטברוא והאריכו וזו
הלבה הענם דם' דרבנן לקולא ולא"ת כן אתה
מעקר תקנתא דרבנן ומבטלו ממנות מקרא מגולה
ועיין להרב מש"ל הל' מגולה שתמה על הר"ן מת"ם
בפ' ע"פ עלה דאמרי' בולהו נרוכים הסיבה בתב
דאע"ג דקי"ל ס' דרבנן לקולא אי נזיל לקולא ליך
לפטרו לגמרי ומיעקרה מצות הסיבה ומ"ש דהתם
קרי לה מדת חסידות ותי' דבמגולה לא מיעקרה
המלוה

המצוה מישראל והכא מעקרה · ויש להאריך כב"ז
הלא שהין הפנאי מסכים עכ"פ אומר כי לדעתי זהו
דעת הרא"ש בתוספותיו על הסמ"ג הל' מגילה שהקשה
נכי טומטום המיי אינו מוציא מינו מכח דהוי ס' זכר
ס' נקבה ואף הס הוא נקבה ס' שבגנדו הוא נמי
נקבה והשה מוציאה את השה והו"ל ס' דרבנן ולקולא
ותי' כ' תירוצים האחד דמגילה שאני דתקנתא דרבנן
היא וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון · והב' דס"ס
דוקא כדיעבד אבל לכתחילה אמרינן עי"ש · וספרי
האחרונים מלאים זו ומפיקים להקשות על כ' תירוצים
הללו באורך וברוחב ולדעתי המעט כל כ' תירוצים
מכוונים אל יסוד אחד דכיון דאינו מבטלים אותו
מלעשות מצוה או תקנה לגמרי ע"י טענת ס"ס לא
מבטל בן ליה והוא קרוב לענין בכור פטר חמור וייתי
מזה · ולמה לא ישתדל לעשות המצוה כמו הסיכה
או המגילה או הטומטום יוציאוהו ודי חוכה איש
מאיש ישראל כא באנשים לגאת מכל מין ערעור ואד
מיני אלף שפיקות · אה"ן דאם נמצאו כעור אחד לכרם
כ' טומטומים הא ודאי תיהני להו הך ס"ס ויוציאו
ה"ז · ועם שיש להכניס פילא בקופא דמחטא ולחלק
בין הנושאים איזה דקדוקים ושנויים וכיולא עכ"פ
הלמת יורה דרבו והפשט לא יופשט שכל שיעלה בדיעו
שיצא הדבר מידי ריח ספק ותעבד מצוה מן המובחר
עבדינן כלי ספק · וכמ"ש רש"י בבכורות דת"ח ע"ב
ד"ה הרי קטנה ה"ר לעולם וז"ל הכל היכא דאפשר לשהויי
משהינן ויצא הדבר בהתר עכ"ל וכן כתב המאירי ז"ל
על כל סוגיותיו פ' ד' אחין מדב"ז ערב"ח וז"ל בבר
כיאדנו שכל שיש כאן חלוקה פסולה וכשרה מחזירין על
הכשרה ואפילו שתיהן פסולות מחזירין על אותה
שהיסורה קלים מ"ד ע"ש · הוא הדבר אשר דברנו
שכל מילתא דאיתיה בתקנתא לעשות המצוה בתקנה
ומן המובחר לא משגחינן אחר פיטור הספיקות לאותו
איסור אלא מרחיקין מעל אותה מצוה דרבנו ותפסינן
אחרית מצוה שלימה ונלאה ודאשהפרוש כלי שוס חשש
ריח איסור והוא כדור ופשוט · **וראיתי** לתוה"ר ז"ל
בס' תרעא דרבנן אות תנ"ה שהקשה על
קרוב ליסור זה ממ"ש הרמב"ם בפי' המ' כרים מס'
דמאי וז"ל · ומתקבלות בהם כ' הספיקות הא' אם
הנקר אם לאו ואם הם מן השמיר ס' הוציאו המתנות
אם לאו והעיקר אשר בידינו תרי ספקי לקולא עכ"ד
ינו"ש · הרי שנם תו"מ שהם מ"ע אפילו לכתחילה
אמרינן הכי ס"ס לקולא א"ת קושיתו ז"ל והאמתי"ר לאו
שמא מתיוה דבאן הוא ספק ממון ואמרינן המוציא
מחבירו עליו הראיה ואין אנו מחייבין אותו לעשר
מס"ס ואה"ן דאי הוה אפשר בהפרשה לעצמו כמו
הפרשת טלה הבכורות אפשר לדעת רש"י והרא"ש
וטיעמיהו הנו"ל היינו מחייבים אותו כיון דלא מפשיר
מידי אבל לדעת הרמב"ם ז"ל בבר נילה דעתו להפך
וכנו"ל · אלא דמה שיש לעמוד על דברי הרמב"ם אלו
הוא זה · דכיון דמספקא דממונא אתי עלה למה ליה
למהדר אתרי ספקי כדי להקל תיפוק ליה דאפילו בס'
דאורייתא דממונא והוא באחד לקולא כמו ס' בבור ·
וזכורני שיש כמפרשים טעם לזה והוא דאי אתה אומר
ס' דממונא דאורייתא לחומרא וחייב ליתן הרי אתה
מספי בידים ס' איסור גול לאחר וע"כ ס' חדא
דאורייתא דממונא לקולא איך שיהיה אם יהיה מטעם
זה או מטעם אחר · הרי ספק בבור לפנינו ואוא

כאחד ומי שיבינו לומר פרעהו לבהן אל תעבור ·
והלבה רווחת היא אין כאן לבהן כלום וא"כ בהמת
קשה לי למה מהדר הרמב"ם במעשרות אתרי ספקי
ולריך לומר הרבה על בוריו ובבר לוחנו כתה פעמים
כי אינו מופנה מכל הלדדים · ושמעתתא בעיא גלות ל
ואינגה :

המורם מכל האמור שכל שאנו חפצים לעשות
המצוה בתקנה ולצאת ידי כל מין ספק
שבעולם עבדינן ולא משגחינן בספיקות דבוודאי בנפל
הבית דמתניתין ודאי הכי הוא דחולצת ואינם מתיבמת
אפילו באלף ספקות כדי לקיים המצוה כלי שוס בתקפוק
והכל הולך אל מקום אחד אלא שהרבתי מקומות לחזק
הדבר יותר ומשוס יגדיל תורה ויאדיר :
וכן אני הרבה ולא אסור :

ה' המקצוע הה' והוא המחלוקת הגדול
הנעלם והנורא בין הרשב"א
בתשובות סימן ת"א ושאחריו נגררו רבני האחרונים
ובין ר"י בעל התוס' והר"אה ואו"ה והאגו"ר והמשאת
בנימין ורבינו בצלאל בפ"ק דבתובות וגליון תוס' בב"מ
דף י"ובע"ז והש"ך · שלדעת הרשב"א ורבני האחרונים
הנגררים אחריו הוא אפילו שהס' הא' הוא איסור מן
התורה עכ"ז מתרינן בס"ס ולדעת ר"י בעל החוס'
וכל הקדושים הנ"ל הוא דבל דהספק הא' אסור מן
התורה הו"ל כודאי איסור ולא מהני ביה ס"ס · ועד
אחרן הגאון בעל פני יהושע בסי' לבתובות ובקונ'
אחרון ד"ד ע"נ הרבה להשיב בראיות לאלפים ולמאות
ושפך בשם חמתו על מאי דמקלינן בס"ס והגאון
המפורסם מאיריה דארעא דישראל מרן זקני חור
הי"ח זלה"ה בס' הגורל מקרי לב חיו"ד ח"א סימן
ק"ל · הנם כי מילא את ידו לדחות כל ראיותיו
עכ"ז בתב וז"ל הבלל העולה דאין בדברי הרשב"ם
נילוי להתיר ס"ס בהתחזק איסורא שדברי הרשב"א
סתומים ואין בירור בדעתו אך בבר נתבאר שהאו"ה
וכו' וכו' בולהו דעתם לאסור וגם הרב פני יהושע
הרבה בדאיו' לאסור ועם שבבר הבאתי מה שיש להשיב
על כל ראותיו מ"מ השיגו לא ניקוס וגסמוך להקל
באיסורים עכ"ד ועוש"כ ובחרוב ואחרי הודיע אלהים
אותנו את כל זאת הרי איסור אשה אם לפנינו ואתה
קרא ונתקו ליבוס ואתו מני זבריה ומלאכי והחזירו
איסור אשת אם לאיתנו הא' ע"י לרת הבת נמצא
דהספק הא' ס' איסור תורה אי פונע באשת אם
או לא וא"כ מי יבנים ראשו להתירה בס"ס נגד כל הני
רבוותא הנו"ל · ואם עד אלה יתעקש המתעקש לומר
דלרת הבת הוא דרבנן ובין שמת בלא בנים הרי אין
איסור אשה אם לפנינו כי אם ספק לרת הבת דרבנן ·
לזה נאמר לו שבדי לבדר לו דבר זה אם הוא דרבנן
או דאורייתא לריך אריכות וינועת בשר (לבד יפתבל
המשתבל דאיסורי מלוה ואיסורי קדושה חולצות ולא מתיבמות
בבבאר ביבמות ד"ד ומתבאר שם בסיגיא דאיכי לאיין גרידי מרובא
מתיבמות אם לאו מטוס דבזרינן אטו ביאה בנים ובסבים דקי"ל אתי
עבד ודאי ל"ת ואייבי לאו ועבד בהלמנה לבב מן הגיטאין מד"ת
לחליצה דמיא ולא ליבום בקי"ל אין עבד אחי ל"ת ועבד (ועיין לחדב
פרבת דרבים דרך המלות מ"ב ועיין שער המלך פ"ו מה' יבום הל'
י"ד והנו בעבייתינו יש לנו אריבות דבריס ע"ב) ואחרי ראותו את
בל הבתתיון בבינינו ודאה גדול בה לרת הבת דאינם חולצת ואינה
מתיבמת ודי לי) אבל נאמר מי זוטר מבזרה דרבנן שבתנו
הבוס' בבדה דל"ב ע"ב ד"ה ורמונהו בי דבבן בבנדוחיהן
החמירו אפילו בסוף סימן בינו"ש ובזה לא ימצא
מענה להשיב :

קנצי למילן והגב הסיפ"ל דמילתא אחלה פני
קרסכם שתשלחו לי שני חלקי שו"ת יעבץ וס'
מר וקליעה להרב הנזכר כי חביבים עלי דברי הגאון
הנ"ל ז"ל בכל חיבוריו ותוכלו לשולחם בספינה דרך
ליוורנו · ליר הרב רבי אברהם פיפירנו נר"ו וע"י איזה
סוחר אנדל פר"ע שיווים לחסר רב יחסב נס אודיע
לכם שכן בחיבה למסירה הנעמי מבתבכם השנית
ויען שאני טרוד לא אוכל עדין להתפל בו ובפרע
כי גם בופרנו התעתיק יש לו עסקים רבים אחרים
לכתוב לכמה מקומות מבית ומחוץ עד שאפילו ענין
זה כתבו סירוגין וזה חדש ימים שהוא בידו להעתיקו
פסקי פסקי וע"כ עמכם הסליחה כי היה העבו"כ כי
לא מלבי ושו"ט יגדל ממעל לחש"ב כי היבי דתהוו
הריוון בהוריתא ונגילה ונשמחה בכם ובתורתכם
ישלו מעינותיכם חוצה ברחובות קרי"ה יסקו כל חית'
ברוב הונים והפרה בנים נטיעות רומות לשרשים
כולם קדושים אדשים ותרשיבי בב"הר והנשאה ובנפש
נענה דשם מרוכתיה דוכתא דמשה לא זכה שלפיוה
דרגא מתוקתיה · ליון היא אתרא דבסיס אוירא ונפיש
זכותיה ויולך לנור על פת לחם יפס"ע נבר זכותיה
בקופתיה · ע"כ ודאי דאשו עטוף כאכל ואברהו כבדים
עליו קרי למאנה מבבדותי"ה · ואל לבשיב את שכיתו
על מכון הר ליון בית פלט"י א"ל כי"ן עו"ן :

סימן י"ט

תשובת הגאון מהר"ש קלוגר נ"י סובב הולך על פס"ד שניתן בבית דיננו ב"ד הגדול שבירושלם ת"ו

על מעשה כ"ר הגדול והנורא הנ"ל דרך ובא
לו הגאון מוהר"ם קלוגר נר"ו כבעל ס' המיוחס
אב"ד ור"מ בעוב"י בראש"ד יע"א וע"כ הבריחני הרב
פקידנו מוהר"ן הירשל לעהרן נ"ע להתעסל ולהשיב לו
הן בעודני חד בראש אחרעה וחד בראש המבראל ·
וזה הוא לו :

הנה מבתבכם מי"ב ניסן קבלתי ר"ח שיון דנא ע"י
הנביר וכו' וכו' מוהר"ר לבי הירש"ל לעהרן
נ"י והנה נפשם כשאלתם בדון המצות הנשלח על ידו
לשם משבת הר"ה למי הוא שייך מרינה אם לשם או
להבת חסידים אחר שנעשה פשר הדבר שיהיה שייך
בראש"ד לק"ק החסידים הנה עצותתותם תרבני ומעוכותם
קלמיבא כי לדעתי הדבר פשיט כי הוא שייך לשם ·
והוא כי הנה זה גלוי וידוע דפשרה כלי קנין לא מהני
במ"ש בח"מ סימן י"ב ואם היה קנין לריך שיקנה לו
החפץ שלא יהיו קנין דברים א"כ כיון דבעינן בזה קנין
המועיל בעלמא כמקח וממכרא"כ היבא דהוי דשלב"ל
ואינו ברשותו מה מהני בזה קנין וא"כ כיון דהקנין
אינו כלום א"כ יכולים לחזור מכל פשר ולכן נהי דאינן
חוזרים ורוצים לקיים דיבורם עכ"פ במה דבבר נגבה
עבורם ואין רוצים ליתן לאחרים הוי הרשות בידם ·
וגם אין לומר בזה דהוי מבח שילוק דמהני בדשלב"ל
דהמעיין בס"ם ובוסקים בהה"ע סימן ל"ב מבואר
דשילוק לא מהני רק בחם ובה בו קלת כמו בבותב
לה ובוודה הרוסה אבל כל שאין בו עדיין שיבות כלל
לא מהני שילוק · ובזה יסבתי דברי הסמ"ע סימן ר"ט
מה שתמה עליו הט"ז רק היות כי אח"ך מצאתי
בקצה"ח כן לכן לא אהרבתי בו עי"ש · ועוד הרי דעת
מהרי"ט בתשובה הובא בקצה"ח ס סימן ר"ט דאף בשילוק
דמהני יכול לחזור בו · ומה שהקצה"ח תמה עליו
מדברי הרן נראה דאין זה ראיה דהבלל בך הוא דודאי
היבא דמסלק נפשיה מדבר דהוי כרשות אחר הזיבה
בו תבף ומיר כגון התם באומר בנבסי פלוגתא לך
כיון דשניהם הם יורשים וכל עוד שאינו מיבם הוי
הנבסים בחזקת שניהם וא"כ כיון שסילק היבם זבותו
מיד בשאדו מחלית הנבסים בחזקת אחיו וכן נמי בדון
יקומה מפוקה דהפועל הוי מיד מוחזק בשלו ולכן הרי
בדשלב"ל אם תפס קודם שחוזר בו מהני א"כ ה"ם נמי
בסילוק מהני ואין לחזור בו אח"ך אבל המהר"ם מיירי
שהתנה עם האשה שלא יתפוס מטלטלין שלה עבור
בעלה הנה אם היה מתנה עם הבעל היה שפיר
מהני אבל הוא הרי לא התנה עמו רק עמה ולבבי
האשה הף אם סילק המלוה שעבודו ממטלטלין שלה
מ"מ לא נשארו הנבסים בחזקתה רק בחזקת הבעל
ועדיין הם בחזקתו א"כ ממילא משועבדים למלוה
דעתו לא התנה רק עמה והיה לא זבתה בו דעדין הם
ברשות הבעל לבן יכול לחזור בו ומה שהולרך לחלק
מהך דפ' הבותב היינו דהוא היה קשה לו לשיטת
הסוברים בה"הע סימן ל"ב דמהני סילוק אפילו
לנבסים שנפלו לה אחר הנשואין וא"כ כיון דאין הנבסים
בידה עתה א"כ לא זבתה בהם מיד לבן היה ראוי שיועיל
לה חזרה ולבן הולרך לחלק שם בדמחלק והעולה מזה
דבסילוק אם הדבר מיל שבנגדו יכול לחזור בו
וא"כ ה"כ יכולים לחזור בהם :

והנה מלבד כל זה הרי מבואר בהגהות רמ"א
ביו"ד סימן מ"ב דמי שקיבל מעות אין
בע"ח יכולין לגבות ממנו והנה מקור דין זה במרדכי
פ"ק דב"ב ומבואר דאיה מן התוספתא דפאה אין
פורעין ממנו למלוה וחוב ואין נותנים ממנו לגומלין
ע"ש א"כ מפורש שם דאפילו ליתן כמתנה לאחרים
אין יכולים וע"ש במרדכי דהטעם משום דאסור לשנות
מדעת הנותנין דנתנו רק לו · וכיוונתו נראה דאף דלא
קי"ל כר"מ דהמשנה מדעת בע"הב נקרא גולן היינו
רק אם רולה לשנות בזה לא אלים האומדנא כל כך
כיון דבוודאי להבאתו ממילא הוי האומדנא להיפוך דנתן
לו כל מה שירצה לעשות בו ואף דאמר לעשות בו
חלוק לא הוי לדוקא ובזה לא אלים האומדנא לעשותו
בתנאי גם י"ל כיון שאמר תחילה שנותן לו ואח"כ האומר
שוקח לו חלוק הוי זה כמו כ' דברים כמו הבו ליה ד'
מאות זוז ולנסוב בדתי והוי כמעשה קודם לתנאי
אבל לענין שיהיה נותן לאחרים והוא לא יהנה ממנה
הוי אומדן גדול ובזה מודים דבנן · וא"כ אין יכולים
להתפשר ליתן מעות של בראד לאחרים וממ"כ אם ירצו
אנשי הפרוסים לזוכתבהם ומידם יהיה ניתן להחסידים
אין רשאים לשנות מדעת הנותנים כמ"ש המרדכי הנ"ל
וקי"ל כן ואם יהיה מטבעם סילק ולא ירצו החסידים
לזבות בו כלל הרי שוב אין אפשר שיטלו החסידים
אותו אם המתנדבים נותנין לפרוסים א"כ אם הפרוסים
מסלקין ידם יחזרו להנותנין והוי כגזל בין החסידים
ובודאי לא נעלם זה מהם ונם המעיין בב"ב בהגמר'
שם מפורש אומר דבל בה"נ יש דעה גם לאשתו ובניו
לעבבב כי נתנו ע"ד שיתפרנסו גם הם מזה ויד כולם
שוה ויכולים גם הם לעבבב וא"כ גם בזה יכולין הנף
והנשים לבטל הפשרה ולעבבב את הדבר ובודאי לא
נעלם כל זה מהרבנים שעשו הפס"ד בזה רק כוונתם

הי' כיון שיתפשט הספר הזה בעולם ויבא לכאן איך שפירושים שלקו ידם מעיר זו אז ממילא יכוונו הנותנים מהם שהם מתנדבים להחסידים וא"כ חיכה משעה שבאו הפס"ד לכאן אז כוונו הנותנים והנבאים לשם בת החסידים אבל מה שיגבו פה טרם שיבא הפס"ד לכאן א"כ הי' כוונת הנותנים והנבאים רק לשם הפרושים א"כ בכר זכו כו הפרושים ואין רשאים ליתן לאחרים ונם כמי כיתם רשאים לעבב ועוד הרי י"ל דדעת הפרושים בהפסד לא הי' רק על מה שלהבא ולא מה שבכר נגבה לשמם ועיין כיו"ד סימן רי"ח ובאחרונים שבביאו דעת הרא"ש בבעיא נחירה בטהרי תזינן דיש שם סברא לומר דלא הי' דעת הנודר רק על מה שיהיה בידו הא"ך לא על מה שבידו מבכר וקי"ל דדנים בשטרות כמו בנדרים ונהי דקוי ספק מ"מ בממון קי"ל דהדין עם המחזיק והרי הפרושים זכו בו בחילה דנגבה לשמם והנבאי פה כיון לשמם ובשעה שבאה לידיהו המצות עדין לא היה הפסק למראה עינינו ולא היה פה א"כ זכו בו הפרושים והחסידים כאין לזכות מיד הפרושים ע"כ הפס"ד א"כ הדין עם המחזיקי' כתחי' דיש לשם חזק' מ' קועור ע"כ לא מפסק' ליה התם רק בנדון דהתם דאין טעם וסברא לחלק כין מה שבכר היה בידו או מה שיתחדש אח"כ אבל בדברים בו טעם וסברא לפלוג ודאי אמרינן כן וא"כ ה"כ מה שבכר זכו בו הוי הפסד ממון ממש משא"כ כמה שלא זכו עדיין הוי רק מניעת הריוח להבא . ועיין בכיולא בזה בע"ז סימן רי"ח ס"ק ג' שכ' דלהפסד ממון ומניעת הריוח הוי כ' מינים ואם כיון לזה לא כיון לזה ע"ש והוא שיוצא ממש לבריתו דה"כ כן הוא דנהי שבוטו להסתלק ממה שלא עדיין (אמר הבותב המעתיק בברא"ה חסר כאן מלת זכו כו') לא כיוונו להסתלק ממה שבבר זכו בו והוי הפסד ממון שלהם לכן אבן שהדי הדעתא דהכי לא כיונו מה שבבר נפרש יזכו בו הנבאי עבורם נם י"ל דהוי כלא ידע דמחיל והוי כלא סמכא דעתא לא הקינה ולא המקנה והנם בכל זה היה מקום להאריך דך אין הפנאי עמדי נם הוי מרחק רב מחר וא"א להאריך מחמת הולאת' הב"ד ולזה קצרתי ולדינא הוא הנכון כעוה"י כי המצות הוא שייך לפרושים ובאשר כתבתי בתחילה ונם קצרתי וכאן כאריתי יותר . דברי ידידם הר"ש ושלו' העיר הקדושה כל הימים לרבות :

חתום הק' שלמה קלוגר

וזאת תשובתי

רב תנא מותחא ופקיע כאריה רביע היגו תנא קמא נחל נובע מקור חכמה מע' הנאון המפורסם רבה דעמיה מרגניתא דלית בה טימי המלך **שלמה** יהי אלהיו עמו עד כי יבא שילה ובא גואלו נלא בלה ועד אמן :

רב השלום שניתן בחלר נינת כיתן במאן דתני אהר"י מתוך חיבה ותפלתי קבע לחיי מלבא ובמוהי יחיו דנן ויפרחו ישיבו ויסמחו בבא בבוד תורתו נכון יהיה וזרעו לעולם יהיה בהוות דרבא והבני והעושר והבבוד יחדיו יהיו תמיד שנות עולמים נאה העושר לחכמים כיר"ה :

תפארת חכמים הא ודאי נהורא עמיה שרי לדעת כל מאי דאמור רבנן אנא שרו לי תינראי ובא כיאור דברוסס בגדול אדונו הרשב"א בראשון סימן ג"ר כיעוים"כ דדין מתנות בהונה נגע בה וזהו אפי' במילי דעלמא למלא נפשו כי ידעב או בבוד המרומה וכיולא הדברים ק"ו בתן בר"ת מא ודאי אפילו הדיוט קופץ בראש לאמר בדעת תלמידכם ניטה ואתם העם הורוני ואמו אחרים כ"ם בהיות האי לירבא מרבנן מיושבי על מדי"ן ותורה שם בישראל אל עירו ואל שער מקומו והוא ובית דינו קיים והאחד המיוחד בא לשפוט שפוט ובפרט אחר מעשה ב"ד יפה לעטוש ולבחון ולהאביד ולהרוס הא ודאי מה חיוב המוטל עליו להשקיט מעל רבותיו ובית דינו אח תלונות כי לא ובלה האדון לשאת אותם על דרך שאמר רבי עד ר"מ מי זה בא לדרותנו בבתינו והוא בדור . ואחר שהגעתי לפני בבא מלך כל האמור בפרשה אל יחר בעיניו אם ההבדל ובאתי להשמיע במרוס מי אני ומי בתי ומה מלאכתי ומי הבאתני עד הלום בתן בר"ת כי לפי האמור ומדובר מובל אני מקול מחנאים וההבדל לא ובונה ובאת חובתי ואעשנה :

ידיע להוי לך מלבא כי אנא זעירא מאנשי ירוש' תוב"ו ואבותי ואבות אבותי שמשו במקדש דור ודורשיו בל קדישיו ונם אנא נפשאי קטן שבתלמידי מוה"ר הגדול והקדוש הנאון המפורס' רבן של כל בני גולה כמוהר"ר חיים הברסם נאנין נר"ו הוא החותם הראשון בהפס"ד אשר לפניו ימרוב עניתנותו ערפני שלושי לבית דינו הגדול שבירוס' תו"כ וזה שנה וב' חדשים שנזר עלי לבתת רגלי לבא בערי איטורופא לבקש ישוב והעמדה ולבינן את בית חיינו והאדמה לא אשם מפני עדת המשוגאר י אשר דרבו קשה לעבוה ישרי דרך אמונה . וקבלתי נופך ספיר גורת מלך שיחל"א והוחיו בליבון וע"א ודרבתי ובאתי פה המשטרדם וע"א להמלא ולהתרלה עם מע' הסרים פקודי א"י תו"כ ובראשם הרב בשיא הנאון לבי לגדיק נר"ו והייתי בבתיו ובבית אחיו הנאון הדיק הנבור רבי עקיבא נר"ו הם היו לי הבטיחא של חיבה בחנריהם ובטירותם והנני היום חד כרעא אחרעא וחד כרעא אמברא אדעתא לחזור לחע"ל ולולי עיבוב הפאספור"ט בבר היתי היום נסוע :

והבקר אור לפרא נהר והאור אל עבר פני הרב נשיאנו לבי לגדיק נר"ו אחת באר"ם מנולה עפה לסחור כמעט מעשה ב"ד יפה אשר בווגו ב"ד הגדול שבירוס' בלילה ביבנה ובשמואל ובית דינו ומני"ר ממבון שבתו גליה לדרעיה זרוע תפארתו - והקיפנו בהלבו' סדורות וערוכות ומזבה במקומו למע' ר"ו הפ' הע"ו בתן לעת"ל שימה בפיהם שיבולון לחזור בתן לשעבר עביר מעשה רב ושלח הנקבן בעיר מח"ק יע"א בסתם הכל לוד מע' הפרושים נר"ו ובראות הר' נשיאנו נר"ו בל הבתי' בחלבו של דוד מני"ר נר"ו אותי קרא וגורא רבה שרי עלי רי הסיב מה שתעלה מגודתי אנב ריהטאי והאמת בי מלד טרדת נסיעתי אמת סירבתי הרבה ובפרט בי הלהיס שאוני יודע ניפה דעובדא היבי הוה בי דין זה דעוהי אחר נסיעתי מעיר הקדש תוב"ב ולא ידעבא מא הוי עלה בי אם בזאת חד מן חברוא הודיע לי שעסוקים על מי מריב"ה ושאל יפקד מושבי מדין זה ומנו נבדא בסריקא הוק הרב הגדיק אשר קרש ס"ם בזמן העלולה שבדמשא הוא

הוא הרב החותם הכ' מוהר"י ענגל"ו נר"ו · ע"כ הניעם ודיעתי וגו' ולא וא"כ אוכלה הוכל להכניס עצמו כדבר זה · אבל באמת אחרי ראותי שגם מנו"ר נר"ו כותב כתנכא וגם הוא לא ידע מקור דין זה על מה אדנינו הוטבעו א"כ אמרתי גם אני אל לבי ויהי מה אדונה עד אים האלהים וכפרט כי חיובא רמיא עלי · וזה האלי וכו' אני מסיים עיקר יסוד דברי בס"ד :

ואומר כי אדוני לא אוכל להתאפק את אשר אני רואה כמעכ"ד המורא הזה מנו"ר נר"ו אדבריה אחרי רבבי מה דלא כתיב ביה ושונה את שמו מפס"ד לפס"ד וכשאני לעצמו מפשתי בכל הא"ר"ם ולא חזינא כהאי סימנא הן אמת שהעיקרי של שנת תקע"ח שמו את שמו פשר דבר ועל אותו ודאי אינו מוכר רו"ם בת"ר נר"ו כמו שמפורש בדבריו ועוד דבבר נתקיים זה שנים רבות וקם דינא ועיין בכ"הנ ח"מ סימן י"ב מה שסרבה ראיות על זה ואחריו בא הר' חשק שלמה מעין מלאכתו ואשר וקיים דבריו בעוד ראיות · וא"כ כל דבריו וקרא לך שם חדש פס"ר כולם יסבו בלבתם על פס"ד אשר לפניו ועל זה בנה דיק והביא לנו מדין פשרה לריבה קנין וק"ד וכיונא באמת אמינא דבר זה לא יכולתי להולמו ובדקתי עד מקום שירי מגעת בכל פס"ד זה מתחילה ועד סופו ולא מצאתיהו כי אם דין אמת ומשפט לדק תחילת דיבר בקבלה שקבלו כ' הבחות בחוב וכו' שקבלו בכל אשר יצא מפיהם עפי דעתנו לפי הדין כפי אשר יורונו מן השמים וכו' ואם כדבריו היה מן הדין להזכיר בפירוש שנתקבלו כן לדין כן לפשרה כן נגד הדין ולמה לא תחיב לרבנן וכו' ועוי"ש וכתב הרב עה"ג סימן ל"ה ו"ל משמע דוקא משום שנבחר לפסוק הן דין הן פשרה הן נגד הדין וכו' · ע"כ היה בידו וכו' הא לאו הכי לא ועוי"ב הרי דכל שלא פירש כי אם עפ"י הדין אינו יכול לדון כי אם דין · ואולם פשוט מעיקר הדין שפסק מר"ן ז"ל עד שיתרצו שניהם כ' בפשרה ובתב הסמ"ע לפיסם ולהבר על נכס כיעו"ש ואם נתפיסו הו מרצונם ודן להם פשרה החיוב המוטל על הדין להניע ולהודיע שע"כ נתרצו משום לזות שפתים ויש לנו ראיות מופתיו ע"ז ולא אאריך בהם כי חס ענין הרמ"ה לבתרא ע"ד קל"ח ופסקו מרן ח"מ סימן מ"ה והוא הלבה בש"ס הגאון ה"ר מרן וקני בס' חקרי לב ח"מ ח"ה סימן ס"ו ועיין מקובצת לקמה על דקי"ב ע"א מ"ש מעם המאירי בהם הוכרחו כ"ד לקבל גדות שלא בפניו ועיין מוהר"י בהסמ"ן סימן ל"ה ודוק היטב כי הוא קיצור נפלא וכ"ו אפילו בשתים כ"ם אם בכר פי' בקבלה לפי הדין הא ודאי הוא יכול לדונם בפשרה וכדיוו של הע"ב סדיק מדברי מוהריק"ו ז"ל ויש לי אריכות דברים על הע"ב ז"ל מתשובת מוהריק"ו ס"ו י"ד וס"ו קי"ח ודברי רמ"א ז"ל שבלבם יחד ולא כמו שחולקים הוא ז"ל ואינו ענין לנ"ד ואין הפנאי מסכים · הרי ראיה שאינו מלר פשרה כי אם מלר הדין הפשיט כ' עוד כתוב בפס"ד וז"ל ועכ"ז זאת תורת העולה **לפום דינא** שהפשר דשנת תקע"ח וכו' הרי הוא בחוקתו וכו' עד מ"ש למטה ולא יפול ממנו אחלה וכו' הרי שגם עד כאן מדברים עפ"י הדין ב' עוד כתוב ועל הורות וכו' כענין עוד בראה וכו' כזה **תורה יוצאה בהינומא כי הדין עם כו"ח**

וכל בסף הקדשים הנמצא שם וכו' שייך לכו"ח וחלילה לכו"ף להשיג את נבולם ואיסור נמור על הנבאים וכו' ואמר קדוש אם שמע בזאת אם ראה כאלה מימות נביאים ראשונים ועד עתה שיבתבו הדברים הנפלאים האלו על דין פשרה ואין לך דבר מפורש שמצר הדין פסקו כן יותר מזה אשר מזה ילאני גם מתשובו' הרדב"ז חדשות ח"א סימן רע"ט שכתב על פסק שפסקו כ' בעלי תורה וז"ל תשובה · איברה שאם היה הפסק דין בסתם הייתי אומר מדרך פשרה פסקו כן וכו' · (אמר הכותב לא תקשי לי מזה לפי התוכח דלעיל שאני במקומי ישבתי הדבר בפתור ופרח ודי בזה) אבל לפי שראיתי שבתבו מה שנראה לנו כדין משמע דמן הדין פסקו כן עכ"ד עי"ש · הרי שהרב ז"ל בשביל שבתוב מה שנראה לנו בדין כתב כן אנן מה נענה על פס"ר אשר לפנינו דבריוא קרי בחיל יקוב דין את ההר וכמו שבתוב עוד למעה וז"ל וכנון דא תהא למיקס וכו' **דהלכה ולמעשה זאת חקת התורה**

איך מודינו

וכו' **לפסוק** ביניהם (ולא לבשר) בכל התורה הל"ל וקבלו וכו' לאשר את דבר המשפט (ולא דבר הבשר) ומעתה קם דינא להתנהג עפ"י פס"ר (ולא בשר) וכו' · ואחר כל זה כמחי"ר מב"ת כי רב הוא אמינא ליה כמ"ש הרב שמם לדקה בקונטרים פני הבדוכים סימן ח' להחכם שבנגדו כי הוא כ"ר ממש ואדבר את דברי כפי הרב שבתב וז"ל אית בהות · והראות שהבינא מהפשרה שלריבה קנין הן הנה ראיות לסתור שדרי הדיונים כנדון דידן לא עשו פשרה אלא דין פסקו עפ"י טו"ת הבעלי דינים כפי ראות עינינם ברין או קרוב לו עפ"י הבח הנתן בידם בקומפרומיס"ו (ר"ל רשות וכח) וב"ת מלין מלין מוכח יורונו מהיכן הנוהו ונדע אם פשרה עשו אם לאו הא נמי ליתא שדרי דוקא בשנים שנתעצמו בדין והוכרחו לדון לפני הדיין שלא כרצונם ובלעון כן וכו' ועוש"כ :

ועתה הנה הבאתי מראשית כל פרי האדמה (ולא כל ראשית כי אם מה שבארתי הכא בלמדו מסבעי לדקו בלאשר יעיר ע"ז נגדא הבא בשיקו לבי לעדיק נר"ו על מ"ש ועל מה שאני עתיד לבתוב) ונם הבראתי מדברי הפס"ד אשר לפניו ומדברי גדולי האחרונים ז"ל דפס"ר זה הוא דין נמור בעיון ובקורה רבה שאין אחריו כמוהו · ואחרי הוות כן מלבר שומ"טי לריקים מכל מ"ש מנו"ר נר"ו מדין פשרה וכו' · עוד בה ונדל התימה על מנו"ר נר"ו מדברנא דאומתיה ור"כ המקום על כל מ"ש אח"כ לזבותם על המקובן ולא עוד אלא כי עכיד מעשה רב ונם הפס"ד וכנון דא הדיוט קופץ כראים כמוני היום לומר לו טובה הוכח"ת מלהבה מסוחרת · מלון ספון ומלון רקוב ליזקק במעכ"ד זה אשר סתום וחתום תורה כלימודיו ואכן לא ידעוכן מה הם הטענות והתביעות שעברו ומהיכן פסקו הדין ואיך הוא איסור נמור ואיזה דינים ומשפטים עברו ביניהם עד שמדין הסנת נבול נגעו בה וכיונא ואיך בידם לנזור על הנבאים והמשלחים והא ודאי לאו קטלי קני באנמא להפליגו כל כך ולנזור הומר מסכת הכרם חס' לב"ד הנדול סבורוסלים קע"ו ויצא מהחת ידם אם לא דבר מתוקן מנוקה כי"נ נפה עפ"י הדין מוחלט וא"כ איך אנו יכולים ליזקק בו מאחר כי תורה יוצאה בהינומא מכל הראשונים והאחרונים כ"ר כתר ב"ד ל"ר · ומי לנו נדול ממרן הקדוש מוהריק"א אשר אליו

שומעים כל כיה ישראל שכתב בתשובת אבקת רוכל סימן כ"ה על הרדב"ז שם שכתב דהאידנא דלא נקיהו כדינין דזיקין אבתרייהו ונסתייע מתשובת הרשב"א אלף קמ"ט דיוני"ם . יצ"ל [illegible] ר"ל יו"ל . אמר יוסף קאמרו לה דק דלא אמר כן הרשב"א שלא כדין הוא שהוא זר אבל בשאר דיני נפ כוה"ו לא דייקי וזה פשיט בתשובת הרשב"א שבתבתי בב"י ומה שטען שהדינים היו ידועים מאחר שקבלום עליהם לא דייקינן אבתרייהו עכ"ד . ואני בעניותי בספרי הקטן מוקר לב מ"מ סימן ג' הארכתי להכריח שמלבד דבדעת מרן נקטינן אבן בני אסי"א והפריק"א כנודע ל"מ כמ"ש בב"י וכספר הקלר אלא גם בתשובה' בתשובות דסימן רע"ט הל"ל שכיון שראה שפסקו שלא מן הדין נטפל להורות להם שמה שפסקו אינו מן הדין כיעו"ש . הו שהדינים מוחזקים אצלו שלא היו כ"כ ראיים לסמיך עליהם וכמ"ש הר"ן ז"ל להריב"ש תלמידו עיין בתש' ריב"ש סימן ש"ן ומוכרחים אנו לומר בדעת הרדב"ז שהרי איהו נופיה כ"כ להדיא בתשובות החדשות ח"ב סימן הרב"ה שנשאל על פס"ד שפסקוהו שנים וז"ל תשובת קי"ל בכמה רוכתי לב"ד טועין לא' ולא נחשבו דייני ישראל לטעות הדין ח"ו וכתב מפני שאין חתום בפס"ד אלא ב' מה בכך הא אמר שמואל כ' שדנו דיניהם דין וכו' וכ"ש אלו שקבלו אותם הליבור ופשוט הוא שהם בב"ד של ג' ולא תלינן להו בוקי סריקי לומר שמא בזה טעו אלא תלינן שנעשה המעשה בדין וכן כתבו כל בעלי החידושין לגבי נטין וקדושין וכ"ש לגבי ממונא וכו' וח"כ בדין פסקו וכל הרוצה לבטל הבריהם אין שומעין לו שהם בתנו לחטט אחר כל ב"ד וב"ד אין לך מעב"ד מקיים ויבכו **מחלוקות בישראל** ואלא יחוס לעצמו שמא

ונשלו אחרים את דבריו . אלא כ' הוא הטעות מפורש אבל כל היכא דאיכא למקלי הכי אמרינן בדין נעשה דלא קטלי קני בגמא נוהו ואין צריך לכתוב בזה הטעות עכ"ד הוא בהות הראה לדעת שנם הרדב"ז הגראה חלוק על מרן הקדוש ז"ל מלינו דבריו מפורשים בבועתא בכותחא דדוקא בטעות מפורש הוא לזיקק הא לאו הכי לא דיקינן והעיר בגורלו שכן כתבו כל בעלי החידושין הרי שהדברים מוסכמים וברורים הם כ"ש אצלנו דנקיטינן כמרן הקדוש בשופי כנודע ואחרי היות כן מאיזה פתח הו חלון הטוש ויכל שוש דיין לינגם ולזיקק כמעב"ד כוה אמין וחזק ומראהו כמראה הבוק מראה מאד שבבר הוכחנו מקוכו שהוא דין פשוט ומוחלט לפי דאות עינינם עפ"ו התורה כין על עבר כין על עתיד על העבר שהרי כתבו לפי טו"ת שטעונהו רו"ח תורה יולדה בהיומא כי הדין רו"ח וכל כסף הקדשים **הנמצא שם** בקרומת קופת וכו' הכל כאשר לכל שייך לרו"ח וחלילה לרו"ס להשיג את גבולם ח"ו ואיסור נמור על הגבאים המחספים והמשלחים לשלוח מעות הנאסף וכו' . ואח"כ סיימו וכתבו וז"ל כלל העולה כל הקיפות וכו' דעיר בראד **שייכים** לרו"ח ואין לרו"פ חלק בהם בלל ואיש את קדשיו לו יהיה . הרי כמה

ראיות מופתיות שכל דיניהם הוא על העבר וכ"ש עתיד שהרי כתבו הנמצא שם והו"לל אשר יתקבץ מכאן ואילך וכן מבואר ממה שכתבו הכל כל' **שייך ושייבים** וכו' מכל זה נראה דלפי דין הספר הקדוש של שנת הקע"ח שעמדו עליו וחזקוהו ואמצוהו כראי מוכן וכמ"ש בפס"ד זה כ' נ' פעמים נראה דמשם הוכרר להם עפ"י דין בהקש או מפורש או טענות אחרות וכיוצא עכ"פ נתברר להם בשמם בחלי השמים דעיר בראד שייכא מעיקרא לרו"ח . וע"ז שפיר כל דבריהם על עיר בראד הוא עכרו"ש עתיד וע"ז שפיר כתבו **שייך ושייבים והשגת גבול ואיסור**

גמור דכל הדברים הללו קורין בגרון דהוברר להם בראות העין דעיר בראד מעיקרא של רו"ח היתה ועד עכשיו שלא בדין ירדו בה רוח"פ . וברור לי בשמם בהלו נמצאתי בשעה משא ומתן וגמר דין ואוזני תשמענה דבר מפומייהו דבבנן העומדים על המשפט בפס"ד זה בהלו חייבוהו לרו"ף לגדל פרע מה שבבר רבלוהו בימי תזקי"ה לפי דברי הפס"ד הזה ושוב חזרו בהם ואמרו די לנו על המקובץ ולא נגזור להוליא הנהבל בבנן נפשות אבוינים ומחלי אהדדי . וכמ"ש בסוף הפס"ד ובודאי פייסוס לרו"ח ע"ז דברים אלו קורין בגרון מתוך הפס"ד ואי ראשי שאין לי סוס ורוצה חולומית וכמ"ש לעיל . והאמת הוא הפס"ד גופיה מבואר מתוכו בבל האמור דמעיקרא עיר בראד שייכא לרו"ח ע"כ וע"ז שפיר על מה שעדין קיים וזוזי בעיניהו קיימי יהיו בחוזה מקום שיהיו אפילו אם בהו ליד הפרושים הע"י נופייהו אחר נמר דין עכ"ז בתבו דוקא ותיב להחזיר ממון לבעליו . זה פשט הפס"ד אשר לפנינו וברוא לי שאין מי שיוכל לומר פשט אחר ואף למי שרולה לדחק ולומר מה שירצה ולהעמיס על פירוש הפס"ד דברים זרים חוץ מן האמור והו משמעות הפשוט הנראה לפ' השומעים וכנון דא בבר כתב הרשב"א בתשובה הביאה מב"י ח"מ סימן מ"ב מח"ו ה' וז"ל ופעמים שיד בע"ה ע"הע בזמן שהל' שאמר בולל לפי דעת השומעים ולפיבך מי שבתב שתם על דעת משמעות השומעים הוא בוטח שאילו בן הו"ל לפרושי וכו' וכו' ובתשו' אחרת בתב בל היבא שמשמעו' השטר ניבר לב"ד מתוך הבתב שהוא בן דנים אותו ואפילו ליפוי בח של בעל השטר וכו' ועו"ש ועע"ד ול"ת הרב הגדול רבן של בל בני גולה החותם בפס"ד בראשון בא"ח המיוחד המלך חיים נר"ו בספרו הבהיר **חקי חיים** סימן י"א האריך ברוחב מבינתו בהיים גבורתו בבל תשובת הרשב"א בענין זה ובירפס ולבנם ובירדם בשמלה והיה הענין בבענין בדון זה הפרשיות בין בוללות האשבנוים הע"י עו"ש בדבריו בי נעמו ואני בעניותי הבאתי עוד ראיה ע"ז דבל דמשמעות פשטות הלשון משמע לזבות המקבל מוליאין מיד המוחזק וראיה מעובדא המובאה בפח"ה ההוא דאמר בל נבסי דבי סיסין מזבינא לך וכו' ועו"ש ולא אאריך שאחרי זמ"ר מצאתי למוהרי"ט ח"א סי' ט"ל שהביאה בדמותה ובתב וז"ל ומינה נמי ילפינן דאין לבטל משמעות הלשון שלפי פשוטו משמע שפיר לזבות המקבל בדי להעמיד הנבסים בחזקתן עכ"ד . וא"ב לפי האמור לשון הפס"ד שלפנינו לפי המבואר ופשוט הוא שמעיקרא בל הנבסים מעיר בראד יע"א

שייך לרו"ח ואין לי פשט אחר כלל ולדעתי הפשוטה אמינא לפי ערך גדולת תורתו הן הן הדברים שפלטן הקולמוס שלא מדעתו דעת עליון לכתוב ספר לזה ועור הכי ויסיף להתלות ואומר רועה ישראל האזינה כי אדוני! אחרי כי עינינו ראו את כל תקף פרשת גדולת מעב"ד זה וכאוסירה על המסלתים ונם אסיפה דמילתא כתבו וכל המערער ע"ז מלבד שדברי בטלן ומבוטלין וחשו' כחרם"ה וכדבר שהב"מ נם הין רו"ח נוקה וכו' ונקרא פורץ גדר עב"ד. וידוע רבל כ"ד וב"ד הרי כב"ד של מדע"ה ושמואל הרמתי האש ועלה בדעת כי כל אלו הגיומים והנזומים וכל דבריהם דרבנן כנחלו אש עוממות דלא מהנו לפחות להסתפק בכל האמור ולחוס לגזרת ב"ד הגדול שבירושלים שלא לעשות הפך פסק דבריהם לפחות להעמיד הממון ביד הנבאים ולאמר להם עמדו והשמיעה מה בירור כוונתם ודין פשוט הוא שכך היה ראוי לעשות וכך ראוי שיעשה וכמ"ש מרן הקדוש מוהריק"ח ז"ל בחשו' אבקת רוכל סי' קפ"ח וז"ל. ועוד דאפי' היה סבור כ' ווט' דאין כח ביד הב"ד לגזור מה שגזרו היה חייב לקיים גזרת הב"ד עד שיבוא הפסקים לומר שאינו חייב לקיים גזרתם כדאשכחן בפמ"ה וכו' דא"ל רב כהנא והא מיתנא אינרתא ממעברא דאין הל' כרשב"א ואהדר ליה ר"י לבי תיתי ופי' רשב"ם אהדר מיד עד דמייתית אינרתא הא קמן דאין בעל דין רשאי לסמוך על שמועתו בחוסכו שהדין עמו לעשות מעשה נגד גזרת הב"ד וא"כ הו"ל להחכם הפוסק לכתוב דהו"ל לערב יוש טוב לחוס לגזרת הב"ד עד שיבוא פוסקים שלא לחוס לגזרתם מה שא"א להביא כן בחמת ובאמונה וכו' ועוד שאפי' לא היה בדבר שום דבר תיקון ולא שום דבר מכל מה שהזכרנו הו"ל להחכם הפוסק לחוס לגיר"ו הב"ד כיון שמלינו שחשש הקב"ה לחרס של אחי יוסף ואע"ג דלדבר רשות היה וכו' כי ע"כ יאמרו המון העם לית דינא ולית דייכא אין שופט בארץ ואין נשפט באמונה ואמת עצור על הדין ועל האמת עכ"ד ו"ל דבוודאי הנבאים היה להם לקיים שפיר גזרתם ומני"ר גר"ו לומר להם כך ובאמור ואין לומר שזה דוקא בבעל דין נוגיה וחכם הפוסק ולא כמו בב"ד דהנבאים לא בעלי דיניה ומני"ר גר"ו גדול בכבודו ומר בחתריה שיחיה לעד שהרי דין זה בבר הוכחנו ונוכיח שהוא לבל ב"ד שבעולם ראשון הרב מעשה חיא שבשאל בב"ד זה ממש וכתב וז"ל. ובב"ד דלא הוכרר לחכמי הדור דטעה הא' אפי' בדבר מסנה דלהו כל כמיניה דדיון הב' ובב"ד אפילו דטעה בדבר מסנה קם דינא אחר שקבלוהו עליהם לדין כפי ראות עינו שבלו וכפי אשר יגזור אותו ונגמר הדין דאין החייב יכול לחזור בו כ"ם לדיון הב' לבריח וכו' ותא חזי מאן נבדא רבא וכו' הלא דרך החכמים כמ"ם רבינו ירוחם נתיב ה' ח"ב ואם יראה לב' שטעה הא' יתוכח עמו אם טעה בדבר מסנה שהוא ענין פשוט יחזירהו ואם תלוי בשיקול הדעת ואין יכול להוכיחו מתוך דברי מסנה ואמורא יאמר. דעתי שהוא מותר ואינו יכול להתיר שבבר אחרת ואינו יכול להחזיק מתוך דברי מסנה ואמורא ע"כ. ובב"ד אחר שהוא דינו ממונות והוכרר הדבר ע"פ ראות עינו שבלו אפשר שבאומר דעתו דן ולא בדין תורה ואם בבר נחרלו בזה אין לשום חכם רשות לעשות בזה דבר ולא לענות בו סרה והחייב אינו יכול לחזור בו עב"ד

ז"ל. ובענין זה נ"כ כתב הרב מוהר"ן הלוי ז"ל הובא בחשו' שמש צדקה סט"ו וז"ל. הבל מקדש לא הובל להחאתק מלהגיד את לחשי בלעדי ושיחי שאל אלהים הוא יורע שמיים שמתתי ול דויחי זה לי אדבעוים שבה ויותר שאני מורה הוראו' ביש' נלטערתי על הדבר הזה ובהבתי להרבה מחכמי ים' כי רע עלי זה המעשה כי ובוא אדם מחון לכתוב נגד פסק רבני' אי רב מקום אחר בשמעם קול מלחשים וזה לא זולת עושה את התורה כב' תורות. והומרים הני רבנן והני רבנן ואין אתם יודעים עד מה ועושה כנדי פרושים מדרש לעמי הארץ ובדאמר ר"ג לרבנן בעירובין דב"ה וכו' מי לנו גדול מרבי יוחנן בחולין פ' כ"ה בד אתא לקמיה ריש"ל וכו' ובפרק גיד הנשה וכו' ואם הם שקטנים עבה מתתינו לא. היו מורים נגד חבריהם במקום חבריהם מה יש לנו לעשות אנן ותמי ריתתי לנבי דודייהו ודי שבל אחד ועמוד בנבולו שבל אחד במקומו ודע מקומם ושעתם של דברים יותר ממה שיודע מי שאינו שומע אלא לקול מלחשים עב"ד. עוד הוסיף וכתב הרב הנו' שם בסי' ל' וז"ל. לימים חלפו עברו למו בתבתי וכו' ותמצית דברי כי אין לשום אדם אפי' יהיה מורה גדול בעירו לסתור דברי שום מ"ן שבמקומו למרא"ה עיניו ושפטו כ"ם כי דינא בתר ב"ד ל"ד וכמה חשו רבנן דלא למשויה לב"ד טוענין ואם האמת כן וכו' לא יכולתי לעיר בדעתי מי הוא זה שיכול לגזור ולסתור מה שגזרו ב"ד העיר לקיים לא יש עוד בדורנו כי דינא דאלימי כר"ה ור"ת ודעתי הקלושה היתה הוא ויהיה להיות כל רב שורר בביתו בשומו על לבו לא לאדם תשפוטו כי לאלהים ופוק חזי מוהר"ם מלובלין ז"ל רבן של כל בני אשכנז שבתב בתשובות שהשכימו כל חכמי אותו דור שלא לבתוב בד"מ כי אם בשמוע טענות ב' בע"ד הו מב"ד העיר ואשרו דבריו וכו' ועוד שיאמר לי הן לא ידענו זה וכו' וא"כ מי שיודע שפסקו ב"ד המקום בדיין אחד אין לו לפסוק נגד הב"ד חלא בשמוע מהם הלעת המעשה וטעם הדין ואמרו זוטות מדברסו' זו לזו ת"ח לא ב"ם לא די לנו כי בעו"ה בדור הזה בנדי פרושים מדרש לעמי הארץ הנו מוסיפין ונון על יגון ע"כ. עוד שם בסי' ל"א האריך הרב מוהר"ם סגרי ז"ל בכל זה ומבלל דבריו בתב וז"ל. וב"ם כי הפב"ד הוא שליח ב"ד ודי שיאמר שליח ב"ד אני למען יקויים כל מאי דבתיב קטני עב"ד וכן בתב בס' קול יעקב בקונט' הלבתא למשיח"ה וז"ל אות בתות. ובאמת לא היה זה מחוק המוסר ליבנם בחוך דבריהו ומה נם לבתוב פסק בפני עצמו נגדיהו ולשלוח אל מקומות אחרים ולא אתנו יודע עד מה שאף אם רצו לזיקק לא הו"ל ב"ה לבתוב ולשלוח אל ידינו ונראה דבריהם ונדעה נדרפה הם עוסיף הו נחדל אבן להיות שידענו את תוס לבבם ובוונתם הרליה לשמים להפך בזבות היקומים בלי שום פניה לא האשמנו אותם בזה כי ע"כ פשעים בבסה אהבת האמת ע"כ ואחרי שהלעתי בל האמור אמינא לי כי עד בשחק נאמן כי הרבה תשו' מנדו' הרבנים היה לי ולא הענתקתים ובן כי יש בהם דברים קשים ונם בחלו שהענתקתי השמטתי כמה דברים קשים כי באמת אין בוונתי חלילה חס לזרעיה דאבא לפגוע אפי' בבבוד בפות המנעול אשר ברגליו כי בוונתו לברר האמת דוקא ונ"כ לשתוק לגמרי אי אפשר כי מלאתי עצמי מחוייב גמור ומשנה שלימה שניו אבודת רבו קודמת

וע"כ

וע"כ כתבתי עד כה להודיע כמרוס קודשו כי הפס"ד לא כמו שהוא נכתב הוא נקרא לפני מני"ר נר"ו מכל וכל הן מצד שהוא דין פשוט ורוח פשרה לא ענר כה כלל וא"כ ילאנו מידי כל המכוכות הללו שהכיא לן מר והן כמי שמכורר רפיוים כתוכו כביעתא בכוחכא שכל דיניהם הוא בס על [illegible] ס"ץ כעיר כראד יע"א מיום שנתתם דינם וא"כ ילאנו גם מהמקלוב שכתב רבנון דא דיניהם דין ולריך לקיים נופך ספיר נזרתם ושלא להתטפל כדבר ולא אם יזקק הייבו רוקא אחר קיום נזרתם וכאמור ולכל אפיה מידי ספק לא נפיק לשון הפס"ד אם נזרתם הוא על המקיבץ הו לא וכיון שים כו כל אוקם האיומים ופורץ גדר וכו' הו"ל למני"ר נר"ו לומר לנבאים שלא ובנסו כספק נורת כ"ד הגדול שבירושלים אשר אליו ישמעון כל תפוצות ישראל היושבים בב' חלקי הבדור כמודע ולזה כהורמנוחיה דמר המוכה ליה הו לדידי ליית מר וכפרט שמכל מ"ש למעלה יש לחוש הרבה וא"כ הטוב והיסר בעיני אלהים ואדם הוא שמר באחרים ינזור אומר למ"ש רו"פ הע"י שיחזירו הממון כפי הפס"ד וזהו הטוב והיסר בעיני אלהים ואדם ומינה לא ווזע כי מסתפינא פן חגדל אם המריבה וסלע המחלוקות תארכנה פארוחיו כ"מ ומנדוש מזק למע' ר"ו הפרוסי' הע"י אם ח"ו יבקשו עולות חלילה שלא לשמוע אל השופט אשר קבלו כל רבני א ו"ו"כ וכל רבני הטורקיה' והמערב אשר כנוכה אדוים נובסם כל חד בדוהיוולא בכרק חילו לתבוע עלבון כ"ד הגדול שבירושלים וחי נפשי כי מהבבה מסוקרת ופי ולבי שיון עלתי הכון בכל האמור וה' הטוב יעשה העוב ומשנה שלומה שנינו תלמידי חכמים מרבים שלום כעולם וק"ו משמו של הקב"ה קול ה' על המים המהדרים לשים שלום בין אים לאשתו ודי בזה לדב מופלג ונחמד ונעים ורחיל חעלין שבמוקו:

והנה עם כי מתחי' דברי אחת דברתי כי לא היתי מעיב לו כי אם ממקלוב זה וכתבתי שבזה אני מתקיל ובו אני מביים והטעם העיקרי הוא כי בחמת אינו דברתי כי חבף אני נוסע ווו הלבה בת יומא היא ממש כמו שיעיד הרב בשאלני לבי לנדיק נר"ו עכ"ז לא הוכל עד אשר דברתי דברי כי ידעתי כיב"י כי בחנוע דברי אלה ויהיו בקרקוס בסיכל קדשו אמור יאמר לב חכם לימינו הרא"ם האים העולה הלזה כי הקיפנו בהלכות שלא מן המוקף ומכל אשר בתבנו אורך הדיעה דינא רבא ודינא זוטא העלים עינו ולא משגח כן להשיב הו לרמוז דבר מה לפחות מעוס זול תהי אקנקני והא ודאי ינזור אומר ויאמר חדא מתרתי הו כי מרמות רוחא גאות לבשתי ולא נתבני הם"ב רוחי נבוהה נבוהה לנגוע בקלה המע"ה ולטעוס מיערת הדבש מכל מ"ש מני"ר נר"ו - הו יאמר שתוקה כהורלה וע"ז בקשתי פנים חדשות וסגר עליהם המדב"ר וע"ז מיבדת הני להתטפל קלה כמ"ש מני"ר נר"ו אבל טרם כל בבעו כמטו מיניה דמר תרתי לעיבותא חדא שכל מה שאכתוב בזה הוא רוקא לחדודי ולא להלבה ולמעבשה כי בבר מלתי אמורה כי אינו בדעתי כלל ושמעבתא בעוא ליעותא וזאת שנית אם בתוך דברי הדבר נגד פני קודשו דברי חודודין מעיר אני עלי שמוס והדן שאין בוונתי חלילה לבנטר או לנגוע בקלה סולי מעול לדקת בבודו חלילה ואדרב' ויהיו דברי לפבוחי לעדין כיוע בחח וכל דברי תחילתן וסופן ועובין והקיפן כולם אחווי אהבה ואיבה ודנלו עלי אהבה כאשר נחות לתופסי החורה בקדושה ובטהרה ובפרט לאחים כמונו שמורים לכל בני ישראל אים על דגלו ואים על מחנהו ודי בהערה אמתית ואת:

וזה החלי בס"ד

הנה על פרט הראשון מה שנקישנו אחלבות בענין פשרה לריכא קנין ואם קנו הו"ל קנין דברים כרשב"ל ורבי שאינו ברשותו ונם מטעם סילוק ל"מ והאריך הרחיב בזה גם בזה המינה דלא אענהו מפרט זה מתרי טעמי קשוט הא' כי כאמת לא אריך למעבד ליבנים על רגל אחד בעצם ענין זה וידעתיהו ומבירו לשעבר כי רבו הדעות ולריך וגיעה ומירה מזמן ואף כי כבחתי בקוני כי לפי מה שאני זכור לבר אגלחהו בלי ספק ווורה ויאמר נלחני אחי עכ"ז אין רצוני להבות ח' מאות חלל כדיוטא אחת ולהלטער על ב' מאות ובדבר שאין לנו לריך בו בלל כי הוא שלא מן המוקף נמור כמו שאומר והוא כי אף אי יהיבכא ליה כל דיליה כי פשרה היתה ולא דין משא"כ בלל בלא עכ"ז העיקרא אפילו היתה פשרה עכ"ז אינו רואה כפשרה בזאת לורך קנין בלל כדי שנלטרך ליבנס בבל המבוכות הללו · שהרי אפי' פשרה פרטית הנעשה בפני טו"ם אינה לריכה קנין כמ"ש הב"ח בסי' וה ופסקו הרב בנה"ג ז"ל בלי חולק וכן כתב בפשיטות הרב תומת ישרים סי' בב"ח בדאות מגדולי הראשונים ב"ש בב"ד דבעלי הריב הם המה בל ב' הבתות והמדינים הם ראשי הבתות ועניני העדה והטו"ה בעודע ובנון דא תורה וולאה בהוכיחא מפי אבינו רועינו הרא"ש בבמה מקומו' וחדא מניהו ב"ו סי' ב' וז"ל בבר הסבתי לך שבבל דבר שהקהל או טו"ה שנתמנו מדעת הקהל מבבינים אין לריך קנין ולא שבר אלא דבריהם בבחיבים ומבורים דמו ותבו' וזאת פסקה רמ"א ח"מ סוף סי' בב"ג וכן הסבים הרב הגדול מוהרי"ט ז"ל בחבו' הובאה במוהרש"ם ח"א סי' ל"ד ול"ה וכתב וז"ל ועוד בל מולי הדבים בבתובים ובמבורים דמו ואין לריך קנין במ"ש הרב א"מ ז"ל באחרונות שלו סי' בל"ב שהרא"ש בתב וכו' (הדברים הל"ל) וכך הם דבר ו פעמים שלא גם הבינא לשון הגמר' בשלהי מנוחה שהבינא ההיא דפ' בני העיר וכו' ולבך נהגו שבל דבר הנעשה בדבים אין לריך קנין במקום שהיחיד לריך קנין וג' טו"ה מבינים בבל העיר וכו' במלא שהיחיד הוחיל ונעשה ע"י טובי הקהלות וטובי העיר שהם הנבחרים חברי עיר מעשיהם קיים ודבריהם בבתובים ובמבורים דמו עכ"ד וזבורני שים בהרב בנה"ג ח"מ ח"ב בסימנים השיבים לענין זה שעשה בסא ומטובות בבל זה ואין הא' מלוי בבן וכן פשטה הוראה בבל גלוותינו להחזיק מעשה הדבים וטובי הקהל גם בדבר שלב"ל ודבר שא"ב ודבר שא"מ ודבר שאין לו קבבה והמינה עבשיו מסקול דעתי שבן לריך להיות הא' שבינן שהגענו לידי מדה זאת שבח הדבים וטובי הקהל אמין וחזק בבתובים ומבורים א"ב בל הופן זבות שאנו מולאים בפסוקי' לקיים בל הדעותי' ומחילדי בדרבי הקנינות בחלו ובדומה להם אנו אומרים הרי אלו בחלו נאמרו ובבתבו בפירוש ועדיפ' מהא ביחיד בתבו התוס' בריש פ' אעפ"י בסס רבינו אליהו במו שינו"ם ומזה למד הרב מעפט לדק ח"ב סי' יו"ד לענין במו ב"ד יענו"ם והרב בדס שלמה סי' ב"ו וז"ל וה"ה

דמהני לשון שעבור דהיינו כלשון חיוב לכל מילי כיון לרבר שב"ל כיון לרבר אל"ת כיון למטבע שאין נקנה בחליפין נקנה בחיוב וכמ"ש כל זה מוהר"ם חיון שו' סי' ט"ו א"ד וא"כ מאחר שעלה בידינו דדברי טוכי הקהל בכתובים וכמסורים דמו לא יהי אלא חיוב הרי מהני והוא פשוט :

ואת שנית שלא יהי דין טו"ה כדין ת"ח אמי עשוה שבעב עניו מוהרי"ט ז"ל ח"א סי' ס"ט וז"ל

ועוד יש לחייבו מטעמ' אחריתי כיון שהמוכר הזה הוא ת"ח ויודע שדשלב"ל אינו נקנה ומקתמא לא היה מהנהו ומטעמהו לקחת דמיס מאת הקונה וכו' ועו"ס שהאריך בראיותיו א"כ כ"ס בעוכי הקהל כי ודאי ידע וא"ו מה להו לרמות חלילה וכ"ס בנרון דידן שהס עיני העדה חכמים רשומים וידאי שמים והא ודאי כל הא

ידעי לה רבנן ודאי ככר עשוהו כאופן המועיל :

ועדיפא מהא מצאתי הון לי לחרב הגדול מוהר"מ חאגיז ז"ל כתשו' הובאה בקו' פני הבכורים שבש"ן סי' ז' שגרונו בענין כ"ד שנתחייבו כ' הקהלות לקיים נזרת כ"ד שבירוש' הרא מהן טוענת שהחיוב שלהס בבירור אין בו ממש והרב ז"ל הביא כל מ"ש מוהרי"ט בתשו' הנ"ל וסיים וכתב וז"ל ותמצא אתה לומר שהחיוב לו הרשימה שכתבו בפנקס הקהל טו"ה אותם המכוונים בשם ק"ק חברון לזכרון שליחות המסולחים ששלחו להתיין בפני הב"ד **המפורסם** שבדרו להס יש בו די והותר בדי

להיות מחויבי' בכל מה שכתב הרב וכו' ומעשיהם קיים ומוסכם ועומד מהר סיני הוא ונוסף גם הוא כי כל דברים בכתובים וכמסורים דמו וכאלו חזרו ונשבעו לקיים המצוה דינינו להו א"ד עוד הרב הנ"ל ז"ל שם הוסיף וחידש ולמד מתשו' מוהרי"ט הנ"ל דסי' ס"ט בדין ת"ח דאפי' אם היה המעשה להפך שהקונה ת"ח והמוכר ע"ה ולא היה כתיב בשטר חיוב בשבועה דודאי מכח רשות של מוהרי"ט הנ"ל דחייב המוכר לקונה לקיים לו מקחו משום דאמרינן כיון דיד ת"ח בחמלע בין שיהיה מוכר בין שיהיה קונה מאחר שהיא ידועה שדשלב"ל אין מקחו קיים וכו' ועכ"ל אוסורא להכשיל את שבנגדו לעבור על כל תורו ואמרינן שקודם שנגמר המקח התנה הת"ח לע"ה המוכר שיחייב עצמו דמכר זה בכל תוקי התירה ובכן חייב שבנגדו לפרוע לו את כל המפורש בתנאי בוגיהם ולאו כל כמינה של ע"ה לומר הטעתי לת"ח זה ועו"ס שהאריך בראיותיו נוסף על ראיות מוהרי"ט ז"ל וסיים בראיותיו וז"ל ודוק כי הוא כפתיר ופרח לענין דינא לדון המורה ק"ו מעצמו אף שלא קבלו מרבותיו דאם בדין היחידים אמרינן ודינינו הכי דכל זמן שיר ת"ח בחמלע מסתמא נתחייבו אל"ו בכל המצטרף ואין כאן טענה כמ"ש מוהרי"ט ואני אחריו שמלאתי את דבריו על בכון ה"כ מב"ש הבא שכל קהל וקהל בפני עצמו דין ת"ח יש לו ובריפי מנוה בכמה פרטים הבידאלו אמרינן שאם אנשי הקהל המסרבים רוצים לומר שהחיוב שלהם בבירור שעשו אינו בו ממש דלאו כל כמינהו וכשלהם הם רשאים שלא להשתמש בבתרה של תורה ולומר שהם עמי הארצות אך באנשי הק"ק אחרות אינן רשאים ודין ת"ח יש להם ודי לנו בחד מן הדינים שיהיה נדון כת"ח כדי לחייב את שניהם לקיים כל דבר כשלו מפורש אצלינו חיובם בהון ובתחו"ל דודאי הב' קהלות שירדו עמהם נדון לאו קטני קני באמת נוהו לחייב את עצמם

ולשום עצמם כמאסר גזרת הב"ד הבדור ולהניח את אחת מהנה כת חורין ובבחירתה שאם תעלה לדינן ולזכותם גזרת הב"ד יקימוה ואם לאו יבטלוה ח"ו ואם כי לא להזכיר טעות בזה כמרובים ומנהיגי הקהלות ונוסף גם הוא בבדון דידן דאפילו תומה לדון את ב' הקה"ה [illegible] כתן טענת פיטור הוא"ל ובירור לאם **ב"ד מומחה ובקי ומפורסם** שודאי

הב"ד ההוא קורס שיסבו לשמוע טענותיהם קשר והאסרו אותם במאסר הראוי כי היכי דלא ליהוו מילי דרבנן כחוחא ואיטלולא ואם ועכב לגדרים גזרתם יקבלוה ואם לאו שיבטלוה חלילה ואם לומר דב"ד טוענין הם ב"כרים הנגרכים לתחילת ונמר דין ובודאי הם עשו את שלהם לקיים כל דבר אשר יצא מפיהם כי אלהים נצב בעדתם והוא המאיר עיני חכמי' שבמותם שלא יהיו בבטלים לא הם ולא אחרים על ידיהם ועל זה יש הלי תילים של רחיות להוכיח במיסור שכל מ"ש הרב הפוסק דברו אמת ולדק א"ד הרב מוהר"מ חאגיז ז"ל ויעו"ס בשו"ד שהרבה להסיב אפו של הרב הפוסק המנגר בהוהו כ"ון ולפיסו ולרצותו בדבריו דברי פיס"ח כאמור אלו כי אל ירע בעיניו אם הרב שבנגדו ודעמיה שתו את דבריו כי מי לנו גדול מרש"ו המאיר עיני גלותנו וזולתו ורבו ר"ת ור"י שתרו דבריו כי תורת אמת ואין מתנפים לשום אדם ועו"ס מתק דבריו מנפת צופים :

ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת הא ודאי מני"ר נר"ו ממכון שבתי יודע ויאמר כי

אינו צריך להרחיב הדבור עוד בזה ועין כי הוא כ"ד ממש הוא בחוק כי אם להוסיף מיס ולהוסיף קמת שנדון דידן הם רבים וקהלות שלימות וב' הנ"דים הם חכמים שלמים בתורה ובירא"ת חטא והב"ד שקבלו הוא כ"ד הגדול שבירים' הע"י עליו אין להיסיף עדיף מכל הקהלות הנ"ל והא ודאי דינא יתיב שכל דבריהם ורמיזותם הם דברים חזקים כדרז מולך עשוים נאמת ויסר בכל חוזק ותוקף חוקי ומשפטי תורתנו הקדושה אפי' מן הסתם כ"ם שים שטר הודאה וקבלה וחיוב מב' הנדרים ואפי' ביחיד בחובן בזה כתב הריטב"א בתשי' הובאה בב"י בסי' ו"ב דאין יכול לחזור כ"ם שרים רבים ובבדרים כדתשי הבחות של ב"ד וחסיה נפשי כי מר בחתרים בתרת אמת אשר בקרבך קדוש יסבים בכל האמור והסיבותי מעלי את תלונות מאשר תשבתי את ידי כמ"ש בת"ר נר"ו כי בחתת נמורי לא ניחא ליה למני"ר נר"ו להטריחני אך למותר ולהנם הרבה יגיע' בסר ומזל שעה גרם לקבר בדבר שאינו מן המוקף ועמי הס"ר :

ומעתה אשמה עיני במאלו הבדוק לן מר ומילא את ידו לזכות לרו"ף הע"י מס' דחבי"ה והנמר' שהביא דמ"א בהנהות י"ד סי' רכ"ג וכזה שליק ונחות מבית ומבחוץ ומחלוט דבריו משקול דעתו כפי הדברים והכי אמר מר שבודאי לא נעלם מאת הרבנים שעשו פס"ד וע"ז ודאי לא כיוונו כי על העתיד אחר שיפרסם הפס"ד וכוולה מאלו הדברים מספרך אשר

כתבת הנה הוא לוטה כשמלה :

בי אדוני מה הענה ומה אומר אר לי מאר כי מני"ר נר"ו בדיק לן על כאר מפרוה

ברים כרוה נדיכי עם כמחוקק כמשענותם משום מעשה שהי' ונשאונתנו כ' בתי דינים מומחים שבישראל

ואחר

ואחר משאם ומתנם כאמונה זו הלכה העלו שלא
כדבריו גר"ו בכל מכל ואתיה מכללא אנא זעירא מקטני
תלמידיהם האדרבתי בספרי חוקר לב כיר ה' הטובה
עלו ומני"ר גר"ו אנב חריפותיה פושטו אפילו בשוק
ברבר שיפבו זקני כת ליון שבעים וו' נקיים ואיכבה
אוכל לעלות על ס' ובדיו את כל הרשום בכתב ומי יתן
אופה ויכתבון מלו בספר ויוחקו ולא היתי מתיריך
טרחא ולפוטרו כלא כלום ה"ק כי מלבד כי נברא רבא
אמר מילתא ומריך לקשיבו כפי מדתו כאמת אים. עוד
כה פן היתי בעיניו כמתעתע וכמפליג בדברים לבר
ומים אין כי כי ע"כ אמרתי אני אל לבי אנקוט בפשאי
בקיצורי לבבות הפירוש האמיתי שפירשנו בדברי ראבי"ה
ורבינו שמחה וריא"ז והגמר' כשדרן ולא נצטרך להבינא
כל הפלפולים והחכרחיות והדקדוקים בדברי ראבי"ה
ור"ם וריא"ז שאינם מובנים כמאי קא משתעו ואיך
יפרשו כונת התוספתא בסדרא אם הוא אחר שבא
לבד העני ומ"ם הדוקאנטי סי' ז"ן והרב חסרי דוד
ז"ל ומה שקשה על הרבב"ז ושנות סי' קמ"ז ומה שקשה
עוד מהירושלמי סוף"ג דכיבורים ומהירות דנטין על
מתני' המלוה את הכהן ואת העני ומ"ם הר"מ בהל'
מעשר פ"ח וכו' ה' מע' ועוד מתשו' קדמונות כ"י
שבידינו הדחי שבדת ראבי"ה מהתוס' שא"א בשום אופן
אחר שבא לו"ה ומעיקר הדין האומרן דעת כזה אשר
לא נשמע בשום פוסק וממילא נ"כ שאינו יכול להתעלם
לדחות דברי מני"ר גר"ו ע"כ קון וקון כי אם בזאת
לקיים דברי להבינא הפירוש הנעים שבבר הוסבה בכית
דינינו ומזה מני"ר גר"ו ויקח השובתו ויען ואומר הנה
בבר גודע דלא קי"ל כר"ת שאמר בב"מ דע"ח כל
המשנה מדעת בע"ה נקדא נזלן בשום אופן וכינו
שלזה הסבי' הרי"ף והרא"ש והנמק"י והרמב"ן והריטב"א
מובא המקובלת וכן דעת הרמב"ם ז"ל בריש פ"ד מה'
שכירות וכפי' ה"ר והטעם הפשוט הוא דבינו דהדחי
שבדת ר"מ וקי"ל כרשב"ג להקל הרחי כל הנריקות
המובאות שם וגם הוא דחיה דפורים שאינו דאדעתא
דהכי יהיב וזהו דעת הרי"ף וכל פוסקי הלכות לבר
הר"מ בפ"ב מהלכות מגילה הי"ו פסק ואין משנין
מצות פורים לגדקה אחרת והשמיט הך דאין העני
רשאי לקח מהן רגועה לסגולו ולכאורה דברי בב'
החתוס דאי ס"ל דלא כר"מ וכמו שגר' מה' שכירות
וגם ממה שהשמיט הך דרגועה וחלוק הי"ל נ"כ לומר
דמשנין ועיין לה' שער אפרים סי' ס"ו ודע אברהם
ולחק סי' ח"י פרי האדמה סי' י"ז ואכמ"ל ועל הכל שה'
לח"מ שם כה' מה' ויחס ס' הרמב"ם ז"ל לס' כעל
ההלכות והרא"ם בבשיטות ולא נרגש מכל זה ואמן
כעניותין בחמלת ה' עלינו ושבנו דעת הר"מ על נכון
בהניח יסוד אמיתי שנורשא אחרת היתה להרי"ף ז"ל
והרמב"ם נו' היא המונגת לפנינו והם קלתא תנאי
ת"ק דאוסר בנבאי ומתיר כעני ור"א אוסר אף בעני
ורשב"ג מקל כעני וזה נראה מדברי התוס' ר"ה מנבת
ור"ה ל"א דוק ותשכח כי הוא בקיצור גדול ומעתה
יתבארו דברי הר"מ דפסק בת"ק דר"מ דמצות פורים
אין משנים לגדקה אחרת בעורם כיר הנבאי שבבר
זכה העני ור"ף דפ"ח מה' מע' ה"ד ואם משהניב ליד
הנבאי אסור לשנותו אם נפרם שהוא אפילו למצוה
אחרת כדעת ה' ס"א והו"א והכה"א הל"ל ועוש"ב.
ולזו טעמא משום דאתרינן דעת הנותן אלא משום
שבבר זכו עניים ורחיה דבמנורה לב"שב הנבאים

שלגנים כיעו"ם משום דלא אוכפת לן דעת הנותן כיון
דיעא מתחת ידו שוב לא בעינן דעתו משום דלא קי"ל
כר"מ כאומ"ר זה מכל וכל ולזה שפיר השמיט הר"מ
הא דאין העני רשאי לקח רגועה לסגולו וכו' דכיון
דאתו לידו הוי כמתנה בעלמא ונתבארו דברי הר"מ
על נכון ועיין לרב עדות ביהוסף ח"ב סי' ו' דו"ז
ע"ב מה שהביא דברי ריו"ח ז"ל ופלפל בדבריו בעניני
הנירסות לפי דעת הר"מ ואני בעניותי האדרבתי בכל
דבריו ע"כ קון קון והבארתי מהמרדכי פ' קמא דב"ב
על הפוא דהאומר שלא זו לגדקה ועוש"ב ובאדרתי
דברי הר"מ על נכון איך שיהיה ענין זה ל"מ ול"מ שנם
הגלמד מתבלות פסק דינו של הרב עדות ביהוסף ז"ל
הוא דבינו שהניעו ליד העניים הוי כמתנה שנותן
מאדם לחבדו ממש אין נגרע וכמו שבתב להריא עי"ש
ונמלא דנם הר"מ ורינו"ח קיימי כדעת הרי"ף בפשיטות
דבינו שבאו ליד העני אז לא משנאינן כדעת בע"ה
בלל כלל וכן דעת הרשב"א ח"ב סי' י"ט בפשיטות' ועו"ש:

פש נכון למימר ולבאר דעת הטור כמאן אזלא הלכה
ממ"ש בח"מ סי' רל"א סב"ד גר' דפסק דלא
כר"י וכדעת הרי"ף ואבינו הרא"ש וכמ"ש מור"ם בר"מ
וכן בסי' ס"ו ס"ו וכן בסי' ס"ט בינו"ם למקומותם
בהרשות"ם והלי ממה שפסק בא"ח סי' תרל"ד וז"ל
מצות שנכון לחלק לעניים בפורים אין רשאים לשנותם
לגדקה אחרת ואין העני רשאי להוציא לר"א אלא
לסעורת פורים זה בר' להדיא דפסק בר"מ ומרב"י
ז"ל הודה ליה בחדא דאין הנבאין רשאין לשנותה והבינא
לו סעד ממרדכי פ"ק דב"ב ותמה עליה בחדא איך
פסק הך בדייתא דאין העני רשאי לקח רגועה לסגולו
דלא בהרי"ף והרא"ש שפסקו דלא בר"מ ויע"ש באורך
והולי תימה דעדיפא מהא היה לו להקשות הפך דיוה
אדיהיה מת"ש בח"מ בסימנים הל"ל וכבר עמדו על
קו' זאת הרב לחם רב סי' קפ"ב ומהר"ם נאלאנטי
ז"ל כתבו' הובאה בעדות ביהוסף ח"ב סי' ה' ומוהר"ם
נאלאנטי הגדיל המדורה והרב עדות ביהוסף ז"ל
עשאה בחורה של מחט ביעוש"ב ואני הדל באלפי
בהורמנותיהו דרבנן הכנסתי ראשי בין הרים הגדולים
לפלפל בזה ס' הטובה והבארתי שהאמת עם מוהר"ם
נאלאנטי ז"ל דאי בחילוף הגי' חלוק מילתא יותר היה
להטור לסמוך על אבי"ו הרא"ש בני' משום שאל אביך
ויגדך יותר בענין הסברא שפמה פעמים מלינו חולק
הכן על אביו כנודע איך שיהיה אכמ"ל כי אם לומר
שעב"פ הגלמד בין מדעת מוהרמ"ג ז"ל בין מדברי
העב"י ז"ל הוא דלעולם דעת הטור והגלויים אליו בס'
זאת הוא דבעלמא בכל אופן שבעולם לא בעינן בלל
דעת הנותן והו"ל כמתנו לבל דבר והא דפורים שאני
אז בא"ם מוהרמ"ג ז"ל דענין עיקומו של יום הו"ל
כמתנה בפורים וזהו ס' ר"מ כמנבת פורים אז בא"ם
הר"ב עב"י דהיינו משום דגרים ר"ע ור"ע לית ליה
טעמא דבל המעבור וכו' אלא משום דמנבה פורים
שאני והבל הולך אל מקום אחר ונם זה ברור. ולעולם
אין נם א' מגדולי הפוסקי' אשר בית ישרא נכון עליהם
ס"ל הך אומדנא בלל והו"ל כמתנו לבל דבר זולת דעת
הטור בפורים דוקא דהו"ל כמתנה בפי' וזה ברור מאד:

ודעת מרן הקדוש בא"ח סי' תרל"ד לפסוק בהר"מ
וז"ל אין משנים מצות פורים לגדקה
אחרת ודוקא הנבאים אבל העני יכול לעשות בהם
מה שירצה ע"כ הנה מרן ז"ל השמיענו חידוש מה שלא
רגילו

ראינו כשום פוסק מהגאונים ז"ל והוא שהעני יכול לעשות כהם מה שירצה והרי הר"מ לא פסק כי אם אין משגיח וכו' אמת שהשמיטו אותה ראין העני רשאי ליקח רצועה לסנדלו אבל עכ"פ עדין נוכל לומר דלכתחילה יש לחוש וכדעת ה"ר יהונתן הי"ו דבריו כש' מקובלת לשמעתין וא"כ מאין ולאין מצא מדן הדבר מבורר מנהגו דבמקום דשותה הרמב"ם ז"ל שותה גם הוא אם לא שימצא הדבר מבורר כפוסק אחר כנודע ולענות כאלו לא ראינו ראיה כי ע"כ אין ספק דדין זה מפורש ולא למדן ז"ל מראותה שהביא המרדכי דאיתיבן עלה מעשה כאחד שהיו נושין בו מנה ונצטרך לבריות ושב אחר פרנסתו עד שהביא מלאים ווז ותבעו הנושה והלוה משיב לו לא רחמו עלי אלא כדי לפרנס את בני ביתי ולא לפרוע חובי ושאלו לראבי"ה ופטרו ואמרינן כתוס' דפאה מעשר עני אין פורעין ממנו מלוה וחוב וכו' וכ"ש חייבו שצדקה אינה אלא כמתנה בעלמא וכיון דנכסותיו דאינים אינון ערבין ביה חייב אם לא שהתנה הנותן כפי' וכו' והא דתניא בתוס' דמנו' הנותן דומר לעני וכו' פלוני רבנן כפ' האומנין וכו' דלית כל המשנה וכו' נקרא נוזלן וכו' והא דאמרי' בירושל' מנכת פורים וכו' ואתמר נמי פ"ק דערכין ובתוס' מנילה כולהו מיירו שאין הבעלים או הנזבריס רשאין לשנות אבל משבאו ליד העניים הרי הן נשארו נכסים קונים ולא הנודר ידי נדרו ע"כ נמצא הדבר מפורש בדברי ר"ם בפורים שיוכל לעשות כל מה שירצה העני ובזה כיאר הירושל' ונתבארו דברי מרן הקדוש כי הם לקוחים מדברי רבינו שמחה הללו וכן הבארתי בספרי הקטן חוקר לב ה"ח ע"ר מרן הללו:

ומעתה אחדי כי אל ה' ויאר לנו ונתבאר דעת כל גדולי הראשונים וגדולי האחרונים ומכללם דעת מרן ז"ל אשר אליו אנו שומעים דכולם בא אחד עונים דבשום אופן ל"א דעת הנותן כלל ובשבא ליד העני הרי הוא שלו ממש זולת דעת הנודר בפורים דוקא דהו"ל כאילו התנה בפורים וזה אינו ענין לנ"ד ומעתה יתבארו דעת ראבי"ה ור"ם במאי קא מפלגי ומאי אתא לאוסופי הגמר' לומר דגל"ו כדעת ראבי"ה ובאיזה אופן יתפרשו דהגז ראבי"ה פטרו לגוה מעשר דתניא בתוס' מעשר עני אין פורעין ממנו מלוה וחוב ופא ודאי אין לומר דטעם ראבי"ה הוא מעשר דאמרינן דעת הנותן דמלבד דלמד כדון דידיה ממעשר עני ואתא ליכא דעת הנותן כי נזדת הבתוב הוא ואף לכשל"ל דגם מ"ע עיקר טעמא דקרא הוא ואכלו בשעריך ושבעו הנה מלבד שבמקומנו הכרחנו בחורך דאם כי לא להזכיר זה כמ"ע ולהשוותו לשבעות דנאמר בו לאכילה ולא לסחורה מבמה דאיות מופתיות מתוספתות ופסקי הר"מ בחורך וא"כ ליחסר בקנית קרקעות ועבדים בר מן דין אם ואמר האומר כמ"ע דאמרינן דעתו יתברך לא נוכל לאומרו לגדקה שהרי הלכה דוחת דלא כר"מ ואיך דנין מפורש מן הסתום ואי אפשר לאוקומי כוונת ראבי"ה דלא כהלכתא מאחר דאין שום אחד ס"ל הכי ואיך נעשה ס"ל ראבי"ה נגד כל הפוסקי' כלי שום שבדא מסתקת שהרי הפי' בפורים דאוכא אומדן דעתא עד שהטור סמך עליה עכ"ז נדחה קרו לה כ"ם בסתם צדקה דעלמא אין תמצא שבדא דאשונים כדי להלכישה כדברי ראבי"ה וכפרט שהוא ז"ל לא הזכיר מטעם זה כלל כי אם דאין התוספתא ואו לא ה"כ אין אנו יכולים להרכיב בדברי שבדא זה כלי מסגן ומשענה וא"כ בהכרח דעת ראבי"ה כפשיטות הוא דולא לדמותו למעשר עני דהוא קדם גמור לדעתו ז"ל וא"כ אין פורעין ממנו מלוה וחוב וה"ה לצדקה. ועי"ז אתא ר"ם לומר דלא היא דבין מעשר עני כין לצדקה אינה אלא כמתנה בעלמא וכו' ונרגש דאפשר דעת ראבי"ה הוא מנוס דאמרינן דעתיה של נותן ולתוס' חיזוק הביא דמיון מ"ע וע"ז הוכרח להראיה הדיבור להכריח מכל הני סוגיי והתוס' דלא קי"ל כר"מ ודיהטה דשמעתתא הכי אזלא שכן דעת כל הפוסקים וא"כ כיון שהגיע ליד העני ולא הנודר ידי נדרו וע"ז נרגש כהגמר' שהרי מ"ע קי"ל אין פורעין ממנו מלוה וחוב ונדאה אפי' שהגיע ליד העני ואם כ"ינדר ר"ם למה אסור הרי ולא הנותן ידי חיובו לזה כתב והיה דפאה מיירי קודם שבאה ליד העני בעודה ביד בע"ה דעדין לא קיים מצות נתינה ואינו יכול להגבות מ"ע לבע"ח של עני כלתי קיים מצות נתינה אבל אחר שבאה ליד העני נוכין ממנו והו"ל ממונו לכל דבר וע"ז נרגש דאה"ן דבלדקה אחר שבאת ליד העני ודאי נוכין ממנו מעשר דהו"ל ממונו ולא קי"ל כר"מ וכו' אבל מ"ע אה"ן דנוכל לומר דאפילו באה ליד אין פורעין ממנו מלוה וחוב מעשר דהוא קדם ואין נהנין ממנו ולאו מעשר אומ"ר (וזה אפשר שיודה ר"ם לראבי"ה ז"ל במ"ע דהוא קדם ואפי' בא ליד העני אין פורעין ממנו מלוה וחוב ואפשר בוה היתה כוונתו דלא חלק עליו כי אם בצדקה) וא"כ קשה מאי דאמר דאתי שבאתא מיירי קודם שבאת ליד העני אימור אפי' ביד העני אין פורעין מעשר דקדים ולזה ויהי כמעשב דרבנו דוד הביא דאיה מתרומה וביכורים דקדשי טפי ואחרי שבאו ליד הרי הן נכסי בהן וכע"ח נוטלן בחובו כע"כ בשאר ממונו דעלמא וא"כ נמצא דמכל הנדרים מ"ע אחר שבא ליד נבינן מניה דאי מעשר אומ"ר כדי שיתפרנס הא ודאי לא קי"ל הכי ובאשר הוכיח ר"ם ז"ל וא"ת מעשר דקדים הרי תרומה וביכורים וכו' ה"כ בהכרח דהתוספתא מיירי קודם שבאת ליד העני ולאחר שבאת ליד העני ודאי נוכה כע"ח וכ"ש לדקה דאינה אלא כמתנה בעלמא וכדאי"ל הלכה רווחת ועל זה אתא בעל הגמר' לומר דל"ל כדעת ראבי"ה דוקא בנדונו שהלוה היה משיב דלא נתנו לו אלא אדעתא שיתפרנס הוא וכיון הכוונה דאה"ן אין אנו יכולים לומר דאמרינן דעתו של נותן כיון דלא קיים ל"ל הכי וכיון שבאה ליד הוי ממונו ונכנס מיניה אבל הכא שאני דאדעתא דאשתו וכיון נתנו לו שיתפרנסו יחד ולא נתנו לו לבדו כדי שתוכל לומר דהוי ממונו לכל דבר דהכא הוי ממון אחרי' דהם אשתו וכיון שלא נתחייבו בחוב זה ואדעתיהו נתנו לו כמו שכותבים בסתם הקיבוץ שום לו טיפול אשה וכנים נמצא דלאו ממונו הוא וע"ז כתב ואפילו שזה יתן מדעתו אשתו וכיון מעכבים על ידו ולא כתב הבעלי' מעכבי' או אינו יכול לשנו' ור"ל שאפי' שזה יתן מדעתו כמו שהוא בלתת בידו כממונא הוא עכ"פ אשתו וכיון ועכבו על ידו כיון שהם לא לוו ולא חייבים בלוה נמצא דזה נוזל ממונם ופורע בע"ח וע"ז הענים וכתי' ואדעתא דאשתו וכיון נתנו לו לומר דהכא שאני דלא מסוס אדעתא שיתפרנס כי ומשנה מדעתא בע"ח דהה ודאי ליתא אלא דהכא אדעתא דאשתו וכיון ויהו ודאי הוא שליח כעבד כני ביתו וכי מי שנתנו לו מעות שיזון כ' עני היאמן כי יסופר דמנות אותו בערבין

וכקיפאון והולך ופורע חובותיו הא והא נזלת אותו
עני בביתו וע"ז דוק ותשכח שכתב דאשתו וכניו
מעבכוס ודוק מינה הא אם רוצים אשתו וכניו למחול
ולפרוע ודאי יש לאל ידם כיון דממונם במור הוא וליכא
משום מסנה וזה ברור מאד וע"ז נרגש שהרי תרומה
וביכורים ומ"ע דודאי לא סני דלכהן ולעני דיהיה לו
אשה וכניס וטיפול גדול וזה יתן לכהן או לעני זה יותר
מאחר מפני הטיפול ועכ"ז קי"ל כפשיטות דפורעין
תלוה וחוב ולא מחלקינן בין אות ליה אשה וכניס לאיכ'
דלית ליה ולזה ויהי כמשיב דל"ד דהתם שהני דמשלחן
גבוה קא זכו שחייבו לאיש הישראלי לתת תרומה ומ"ע
כהכרח ליה ליה פעדי בסוס אופן וא"כ אין תלוי כדע'
הנותן כדי שנאמר לא נתן כי אדעת' דאשתו וכניו ראם
לאו לא היה נותן והו"ל גזל אשתו וכניו דלדידיהו זכו
אדי נכרא דלא היה דזה כלאו אבי הכתוב חייבו ווזכו
לכהן והכהן והעני משולחן גבוה קא זכו וע"ז נרגש
עוד דאף אה"ל דמשולחן גבוה קא זכו וחייב ליתן מכל
מקום עכ"ז אייך דעת הנותן ובן יש לו טובה הנאה
דמותנה לכל כהן פרלה וא"כ כיון דחזינן דכהן לבהנים
ולעניים הללו דתלו כהו טפל"ו ולא נתנם לאחד עשיר
או ואחדו אמדינן דעתיה דאדעתא דאשתו וכניו נתנם
וא"כ חזר הדין דאינו יכול לפרוע חובותיו הכהן והעני
שלא נתחייבו אשתו וכניו וע"ז ויהי כמשיב ונם לא זכו
בו אשתו בבוכה כי מעיקרא כי זכו משולחן גבוה
הוא הכהן נופיה והעני ולא אשתו וכניו והאיש הזה
אינו יכול ליתן מתנותיו לאשתו וכניו דלאו משולחן
גבוה קא זכו וא"כ מאי מסני לן דעת הנותן שיתן אדעת'
דאשתו וכניו כל דאינהו לאו משולחן גבוה קא זכו כי
אם הבעל והוא כהן וזה ברור דעת הגמר' לענין כל
מבין:

ועוד הגני יוסף להפליגה להודיע בעמים דבהכרח
כונת המרדכי בתבי מתפרש אין נגרע שהרי
מרן ז"ל בס הקלר סי' רכ"ב פסק מי שצריך לברותת
ושע אחר פרנסתו ונתנו לו צדקה אין בעלי חובות
יכולים ליפרע ממנו ממה שיתנו בצדקה וכתוב בהגהה
אם לא שכתב בקבולו שחוב לאחרים וכו' והרב בעל
הלבושים דאשון לבשיאים מנושאי כלי מרן ומור"ם ז"ל
המבבר טעמם ונימוקם בנעימה מופלגת בנוגע כתב
וז"ל מי שצריך לברותת ונתנו לו לצדקה אין בעלי חובות
פרנסתו ונתנו לו לצדקה והבאיאה לביתו אין בעלי חובות
יכולין להתפרע ממה שנב' בצדק' שיכול לומר לא רחמו
עלי בשביל נושי אלא לפרנס בני ביתי וקפי' אם הוא
רוצה ליתן אשתו וכניו ובעבור עליו דאינן שהרי
נתנו אלא אדעתא לפרנס בה אשתו וכניו ע"כ ה"ד
הרי שלך לפניך דאיות חזקות בראי מוצק שדעת מרן
והלבוש הוא לפרש פי' פשוט כמו שפי' במרדכי אין
נגרע שהרי מרן כתב ותלי האיסור על בעלי החובות
שאינן יכולין ליפרע וכן נקיט בלישניה הלבוש ז"ל אין
בעלי החובות יכולין ליפרע ואי כדס"ד מעיקרא או
בפשיטות מני"ר נר"ו דהטע' הוא משום שנוי דע' בעלי'
בחיוב חיוב אם סברא קדוכה אי דמוקה שנתלק מלוותה דאמר ר"מ
לוה כי היכי דלא ליתיה דלא בהלכתא אי כמ"ש מבי"ר נר"ו אמר' דאין
בו עשם ורוח בלב כמתי"ר מב"ל ולא תהיה יוקר אומדנא דדיהיה
גדונא מלוה"ל שעורת כורי ומי לבי נדו' בדבבו בשבע"ע ל"ל ברע ובכן
עלה ישבו בדאה קרו לה ב"ש כמ"ש מבי"ר נר"ו בלי משען ומשענה
בלא ובלי ממשות ושבוטה מלאחר שסברות האומ"ר בזה"ז צריך שיהיו
סברות פשוטות גלויות ורחוקות לדוב העם וכמו שהאריכתי בספרי
יקון תוקר לב מ"מ סי' ה' בק' האומדנא והאריכתי ביד ה' הערוכה
בני יהבקיומו בתי ה' בתי דינים מופלגים שבדורנו ובמ"ב)

ואף אם ירצו לפרוע אינם יכולין מפני מדעת
בעלים אא"כ הי"ל למרן והלבוש ז"ל לתלות האיסור בו
שאין יכול לפטות או לפחות לומר תרתי אין יכול לפרוע
ואין נפרעים ממנו להשמיענו החידוש הגדול הזה כדי
כדי שלא ובשל אותו עני בשינוי דעת בעלים ובדקא
מזהיר מר לרו"ף הע"י ואם פסט המרדכי בהבי מתפרש
למה ישמיטוהו פוסקי הלכות אסר בית ישראל נכון
עליהם ומ"מ דיבר הכתוב הרימו מבשול מדרך עמי
ותו כמה שכורר דבריו כשמלה בעל הלבושים בנחינת
טעם אומרו שיכול לומר לא רחמו עלי אלא לפרנס
בני ביתי דמה לו ולגרה הזאת לתת טעם פרטי זה ואלא
יוכל לומר אינו יכול לפטות מדעת בע"ה כי לא נתנו
אלא לפרנס אם עלמי או אהני ליה דעת בע"ה אם לא
ולא לפרוע כי אדעתא דפרנסתו ניתן לו ומה לו
בטעם אשתו וכניו לאוקמי דין זה כפרטי אחד שים לו
אשה וכניס ולהוציאו מן כללות שאר עניים ואידי' דעלמ'
וכשלמה כדברי מרדכי וכולין אנו לומר שמעשה שאים
כך הים שאלוה הים מעשה כן ועליה דנו אם הדין ולקחו
דברי הלוה המחודד לתוספת חיוב לזכותו והא"ן מכי
נמי נוכל לומר בדוחק כפשט דברי המרדכי אפי' כאין
לו אשה וכניס דינא הכי הוי והתם מעשה מעשה שהיה
אבל בלשון הלבוס דקא פסיק ותני דינא לב"ע בכללות
ומבאר דעת מרן בהתמות לית דין ולית דיין שיוכל לומר
דטעם זה דטעמים הלבוס הוא נכון אם לא בשתאמר
דהוי ממונו נמור כיון שבא לידו ואינו יכול לעכב שלא
לפרוע כי אם בשים לו אשה וכניס שהם אינם חיבים
והוי גזל נמור אם פורע הא לאו הכי הוי ממונו לבל
דבר ונפרעין ממנו מדעתו ושל' מדעתו ומוכרח הלבוס
להרחיב הדיבור ולפרש דעת מרן ז"ל מטעם אשתו
וכניו דוקא ולא מטעם שינוי דעת בעלים בהיזה אופן
דהוי חובת נברא ח"ו שהרי מרן נופיה פסק בסי' תרל"ד
על מנבת פורים דאין משנים אותה לצדקה אחרת אבל
העני יכול לעשות בו מה שירצה וכו' דנס מור"ם
מסכים שהרי כתב על מ"ש מרן אין משנים (דוקא הנבאים
מדבר פ"ק דב"ב) דבר' דנס הוא ה"ל בפשיטות דהעני
יכול לעשות מה שירצה והוא דעת הכנו שמחה בבשיטו'
ובמ"ש לעול בריש דסדרא שלא מצינו מפורש דבר זה
כי אם בהכנו שמחה וכמו"ל בלוקח וא"כ אחרי הלבוס
ודע מה בחשובה ונהורא עמיה שרי דעת מרן הקדוש
ז"ל דאפי' במנבת פורים דהוא אומ"ר נדול עד שהטור
פסקה בסכנא חריפא עכ"ז מרן ומור"ם ב' המאורות
הגדולים המאירים לכל הגולה נדחה קרו לה ושורש
טעמם מהך סוגיא דלית הלכתא כר"מ וכמו שדחה
הדברים הכנו שמחה ובדברי דאבי"ה לא פורש טעמו
משום אומ"ד ונס אם היה אומר היה צריך לבארו איך
וכמה הוא האומ"ד כתב לו פנים בהלבה יפים ובראי'
כל זה לא ראינו ואחרי שיודע כל זה הלבוס איך נוכל
לפרש טעמם של מרן ומור"ם משום אומ"ד ויהיה מה
שיהיה בלתי שום מסבן ומשענה ולא סברא נכונה
לבעשות אומ"ד נגד עיקר ההלכה שבידינו וע"ז היה
טעמו משום אשתו וכניו דהוא טעם נכון ונזלת אותם
העניים בבית המלוה בלי ספק ובפרט שכך הם דברי
המרדכי והגמר' בפשיטותן כמשם לים מבסיס:

והאמת אגיד שהני במקומו עמדתי על עיקר
פסק מרן בס' הקלר הנ"ל דלפיס דוהטה
דברו מרפסן אונרי דממה שתלה האיסור בבע"ח שאינו
יכול ליפרע מן הצדקה ולא תלה האיסור בלוה העני
שאינו

שלומו וכול לפרוע מזה והלו גר' להיות כמ"ש לעניל
כלי ספק האם רולה לפרוע אמריקן לוה חוסר וזכור
לעוכ ולא קלי כסוב לוה רשע וב"כ אין לומר דאפי' אם
העני רולה לשנות הכע"ח מוזהר הלה ולהו ליתה
דאומר מלא מלוהה וכוולה ואפילו אם כבירור לא
נזרינן כ"ע מפני אוקו המכורר אסר לא זזה ירו מחוך
ידו והכאתי דאות ע"ז כאורך והחרי היות דבר זה יסו'
מוסד שכן דעת מרן כלי ספק א"כ קשה טוכא למה
סתם לן תנא הוא מרן ז"ל על כל עני' שבעולם בסתם
אתיה מכללא חרי רוכי שאין להם אשה ובנים וכפי
טעם זה מי שאין לו אשה וכנים למה לא יפרעו
ממנו ואם כאמר כפשיטות שגם כאלו לא יפרע בדין
אחד מריך לבקש טעם מספיק כי משום שיטו דע"כ
דחוי מעיקרו הוא ואני כעיטותי האריכתי בזה מאד
ולחזור ולשנות את הידוע ודאי אי אפשר אבל אולם
לומר הכלות כונתי בקיצור נפלא והוא זה דמי שלוה
מעות מחברו וסוב העני לגמרי על בלדו ממש תכף
נפטר מהחוב לגמרי אם לא שכתוב בשטר דקניתי
ולאקנה בשעבוד גו"ש שזה ענין אחר וגם בזה האריכתי
ותכף כשהעני האים הישראלי הראשון שחייב לפרנסו
כמעט וכ"ש למחול החוב הוא המלוה והיא סוגיא
ערוכה בב"מ דקי"ג ע"ב אמר אביי אוכרא עליה קא
רמי דכתי' ולך תהיה צדק' ועיין פירש"י והתוס' ובסוגי'
דכרים דק"ה ע"ב כל הנופל לוכו נופל לור הנבאי
תחי' ופי' הראשונים קרוב לא' פירושים ועיין להגאון
המפורסם מרן זקני בס' חק"ל ח"מ ח"ה סי' ס"ט
שלקחתי ממנו ראיה גדולה ופשטתי ספקו לאחיך נוס'
מתשו' הרשב"א ח"ג סי' ס"א וע"ב וע"ג איך שיטה
המכורר מזה הוא רמי שהעני ונשבר לגמרי הוא פטור
ואפי' כדיבה דמלכותא פטור הראב"ח ח"ה סי' ח"ן
א"כ אם לקח לפרנסתו ורולה הבע"ח לפרע ממנו
ושאר מת כרעב א"כ הוא הראשון הפוגע כו וחייב
לזונו ולך תהיה לדקה קרוין ביה וזהו טעם נכון שאפי'
בהים עני נמור כלי אשה ובנים אין בע"ח יכול לפרע
ממנו ולזה נקיט בסתם ופרנסה ולא לדקה סתם ודוק
כי אני מקלר מאד מאד:

איך שיטה זו שתאמר שדעת מרן הוא מטעם זה
זו מטעם הלבוש וסמך על המעיין הדין
בשורשו כנודע שאין הספר עשוי כי אם לקיצור וזכרון
ולמד הדברים בשורשן כון הכי כון הכי אין לנו שום
כח ורשות לומר דהטעם משום שיטו דעת בעלים כלל
ואם רולה לפרוע תבא עליו ברכה וגם אם לשתו וכניו
מתרצים לכבוד העני גדול הכתי וזכו למצות וזה פשוט
ומבואר הדק היטב הטב הדק. ומעתה מני"ר גר"ו
בחיכל קדשו יורה ויאמר כי לא נשאר לי עוד לורך
לחזור אחר דבריו המאירים ולהתחיל להתוכח אחת
לאחת ולדקדק אחריו כדי לדחותם כי לפי האמור ומדוב'
באלף גלגול מחי' כל דבריו בזה דחוים מעיקרם ועל
דגל אחד שגם רבי פרק זה כי לפי האמור אם הפסק
דין הוא גם על המקובץ בעיר בראד וכמו שהוכחנו
למעלה חייבים כללות פרושים לקיים טופך ספיר גזרתו
ולפרוע מנוהו ומנלומה דעל כתפיהו ואפי' אם נדמהו
לחוב לוכא שום ריח לורך דעת בעלים כיון שהגיע
לידם יבאו המורים ידי גדרם ויחיבים לקיים הכורם הקל
שבתחיבו לקיים גזר דינם של כ"ר הגדול שבירום' הי"ו
ומלבד דליבה ריח איסור כי אם הדרכה מצות השלום
והאמת עברי ולא לשון כוללות חכמים וקדושים הדרב'
חלולה! לא תהא כזאת כישראל זו בלבד למען ליון לא
אחשה כמ"ש עוד וז"ל וגם המעיין בדברי הגמר' דב"ב
שם מפורש אומר דכל כה"ג יש דעה גם לאשתו וכניו
לעכב כי נתנו ע"ד שיתפרנסו גם הם מזה ויד כולם
שוה ויכולים לעכב וא"כ גם כזה יכולין הטף והנשים
יכולים לעכב לבטל הפשרה ולעכב בדבר ובודאי לא
נעלם כל זה מהרבנים שעשו הפס"ד כזה רק וכו'
תמהני מה עלה בדעתו כטעם הלבה זו דאשתי וכניו
מעכבים וכי הלכתא כלא טעמא היא הו נגזרה מחוקת
התורה אסר אין הנו רשאים להרשר אחריה ולבקש לה
מנוח וטעם אמיתי היא ודאי לא היא דטעמ' דמסתבר'
ורבה היא שברי הם לא נתחייבו בחוב זה ולא שעברו
נופש וממונם על זה וא"כ איך יבא בע"ח זה מן השוק
או הבעל נופיה דפורע מנזל מפורסם זה לא חשב
אנוש ואחרי כי דבר זה הוא היסור והוא טעם ההלב'
א"כ יקוש אבי ויפרש לנו כונתו הרמה בזה שברי
למתוניה דמר דמונהו פס"ד זה פשר דבר ואח"כ חלה
את מולוווסיה את שמו חוב מה שאינו מבין ע"ין א"כ
מוכרח דהוא על כללות הפרושים אנשים ונשים וטף
שבתחייבו בחוב פשר דבר זה של הכנסת עיר בראד
שחייבי' לפורעה לרו"ח אנשי' ונשים וטף שהיא הכנסה
כללות מגר לגר והמובן מדברי כת"ר הוא דהו"ל כחילו
הלוהו כללות רו"ח אנשים ונשים וטף לרו"ף אנשים
ונשים וטף ועכשיו עפ"י הפשר דבר אשר קרה עליו
מר מיתן ליפרע מלוה זו וא"כ מאין הוים לכל הטף
בנשים של רו"ף לעכב ולא לחייב אותם ג"כ מאחר שגם
הנה לוו לפי המוגם שהנים מר ואין לומר שהלוהה
שיבא לאנשים דוקא כמו שאר הלוהה מפורשת דעלמ'
דנשים אוכלין וכעלים חייבי' דהתם הוא נתחיב בפירוש
בחוב זה ונשתעבד וחייב לזון את אשתו אפי' מנלומא
דעל כתפי' וכע"ח לא סמכא דעתיה כי אם על הבעל
הא לאו הכי הו' מלוה לה הדא תחי' ואח"ך בעלה
כנודע לא. כן הבא אם התשיבו רו"ס בר"ו חוב הוא
מכללות לכללות ומדעתא דהכי לוו כללות הפרושים
מכללות חסידים ומדעתא דהכי הלווה והרי נתחיבו
גם בחלק הנשים והטף ודבר זה פשוט הוא וממקומו
הוא מוכרע ואין לורך לדאיות כלל ועיין הרדב"ז ושנות
סי' קמ"ז הראיה ממשנת המלוה את העני ואת הכהן
להיות מפרים עליהן וכו' והראיה השנית דהלוה ניחא
ליה בהכי שבתב הרב ז"ל היא כ"ל והוא פלא גדול
בעיני:

ועוד אני אומר לאדוני את אשר בלבי לעשות וכן
הוא בלב מורי ורבותי הגאונים אשר מהם
תצא תורה החחו' בפסק דין זה והוא כי ידענו גם
ידענו כי בהנוע דברי אלו לפני הדרת תורתו גר"ו
ישאמן ויאזור כנבר חלציו הגב חריפותו ובקיאותו
להורות לנו שאין כונת המרדכי ומרן ומור"ם והלבוש
כמ"ש ויחזיק דבריו אלו ככל עוז והעלימות כי הוא
דוקא משום שיטו דעת בעלים ומע' נו"ף הע"י איכם
רשאים וכוולה ויחזק אומרנותיו אחל כל יפנן ועל זה
אומר לו את אשר נקרא בחרית דבריו כי גם אנחנו
מהבא נבקש חיזוקים לדבריו עוד לפרש פשט לשון
המרדכי וכל הכ"ל ע"ד שבתבנו אי יהיה דו לנו כאמור
אליו כך הוא דעתנו כפי' המרדכי אם יהו דבריו
פירושים כלתי דאיות מופתיות ויש לנו יד הב"ד שפסקו
לומר כך כמו שבבר כתבתי למעלה דבריה אלו משם
הרב מעשה חיא סי' ט"ו ועיין נ"כ להאר"י אמ"י הוא
החוות

המנוח יהודה בהשמטות דרש כ"ב ע"כ וז"ל עוד כתבה לי דבמשפט שלה נמצא מבואר דינו בפוס מקום והולרבו הדיינים לדמות מילתא למילתא קשה מאד לומר דב"ד יחזרו הפסק עפ"י סברתם לומר כי טעו הב"ד הראשון כדמונים אם אין הכרח והוכחה להכריחם ע"כ והני בספר הכ"ל ח"מ סי' נ' כתבתי דהכריחם אלו מהר סיני אלוהים וכבר קדמוס רבנן הוא הרא"ש רבנו הגדול הרמב"ן נתר"ן לה' המלחמות שבתב שתלמוד תורתנו הוא בחכמת ההגדה והתשבורת ועוה"כ הכריחו הנבוחים ועיין דרכי מנעם כרים סי' ל"ח ועיין גנת ורדים כ"ה סי' מ' בתשו' מוהרמ"ן חביב ויעמע חבס ווסיף לקח:

וכל זה אמי כותב למטוניה דמנ"ר נר"ו כי לדעתי המעבר אמונה ליה בבעו וכמעו מינה דמר בגבורה ישב אחבת תורתנו הקדושה המיחדת לבות לומרוה לאחרים כי אל יחר בעיניו אם אומר לו כי אמי מלעבר או מתכיים אוך ולאו דברים אלו מפה קדוש לדמותו. כ"ד לחוב ולהכניסני בכל המבוכות אלו וכ"ב פשוט ליה עד שבתב שבורהו לה נעלם מהרבנים שעשו הפס"ד וכו' ואמי אומר לו כמתי' מב"ת שבורהו נעלם ויתעלם מהם כל מ"ם מנו"ר נר"ו בזה כי מלבד כי מנו"ר נר"ו קדי לה פשרה ואם פשרה אומר לו מי אמי שמעתי פשרה אי במבר או בתתנה פשרה בחוב ומב"ם חוב נמור לה שמעתי ועיין לח"ר סי' מ"ו ותבו' רב אמנל סי' י"ה ול"ו וס' מעה אהרן ח"ב ואין הספר מלוי בה. ועוד הערתה ומלתה מהוכן נבנס בם חוב על בך זה המקובן אחר הבפ"ד שהרי הם תתן לו דין פשרה כמו בקרה עלות את הפס מנו"ר נר"ו ה"ב אינו חוב שהרי בנגדו ודאי זוכו הדיינים לפרובים הע"י מקום אחר אי מי"ה אחרת עבר או עתוד כדי שתקרה בשרה בשמה ואם הוא דין פשוט כמו שהוא האמת ה"ב מובדת אתה לומר בעיר בדאד הוא ממיבם נמור על בו"ח הי"ו כמו שבותבו' בפפ"ד הבנת גבול ואיבור נמור ובוול' וה"ב אם הוי על מה שבבר אבלוהו הפ' דום בנים לדמיוהו לחוב ועל הדובים לו דין חוב נמור בכל הבוסקים בנדרב בעינן מובן אחר מעב"ד ופרעת ובוילה לה אבל מה שהוא קוים בעין הוא ממוניהו נמור ואלם בנמלן דמנה בבסהיהו של בו"ח הע"י מלאר בהוא בור נזברים בהמנים ליתו דוגא וה"ב מלוהה שעה שבפסק הדין הובדר זבותיהו כי משלהם הוא בל הנודר והנדב בעיר בדאד ומו הוא זה שובל לגנוב בקלה המקובן אלוה וב"ם דבסתקע אם חוב מעלו ולה יתאמר וממולה אין לו ערך ודמות לבל אמובתה דבברי אבר נשא אוקם מלך בוופוי בבתבו הבתוב וע"ו בפיר בתבתי ואבתוב דבעלם ויתעלם מהדבני' הגאוני' המבורסמו' הדבי נמרי' אם בל הבתו' בבות דינו בל שלמה מנו"ר נר"ו ובפרע לבלי דהבינן בה והוא האמת בבסק דינם הוא דין מיחלט ודו בזה ותו אין לנו עסק להבירות עצמנו לוחד מוס עד יש בעינן אבדי בסר נחורה שהוא עבין הוחיל ואסתרי אסתרי העמוק והרחב אחר לבד מזבהונות ספרים בתו' אלא דב אחר שלם ונם בעינן אם ובולים לומר קי"ל מע' האסבנוס שבא"י מנד מרן ז"ל בבר נם בזה הדרבנו במקום אחר ועיין לה נהשבנו בדבר ובאלה הבות מבל מה שהבאה מנו"ר נר"ו בולם ובבו בלבתם אל שורם אחר ובבל הסובה בבל המסובב ולהראות בלאות נם בזה אין לנו עסק ואם אין הפנאי מבבים

זו בלבד הומר לו בי דו לנו שלה פתחתי הפתח הפתוח לבנינו בפתחו של הולם בי בל הדרבות הבאות לבללות הארן אורבתה דהממונים בשלחים בנודע ומפורסם והם בתתי לפתוח לרשים המקורות והספרים לבד הדרבה לפני בסה תורתו בעפליג בדברים ח"ו ואינו מלבשים עב"ם לבל הדברות ולבל האמירות מוזרני על המקרה לחלות פני קדשו ברע בזה ממש בי אל יחד בעינו דמר אם הבריתי ח"ו שלה בשורה בי בחמת אין בוונתו חלילה לבנטר הו לשום לד פניה ויודענה בי גדול בבודו ודב נוברים ודב חיליה לאוריתה ובחמת שבבל דטוי היה שלה להתנבר בלל אבל מה העשה בי מלאבתנו מלאבת שמים היא והאמת היא האהובה לשמים ולבריות ובשאני לעצמי בבר מלתי אמורה בי אמי מחוייב מבמה לדרים הו מבר גדול בבוד נשי אנו בעל הבסניה בזה ודובורו הבל הוא נופה נזרב והו מבר בבוד רבינו הגדול המלך חיים החותם א' בפפ"ד אסר מומיו אמו שותים והנו דנים לפניו בקרקע בעיני עבדים אל יד הדוניהם לפי גודל מוניעון שלו אסר משתיו ינורו אלים ה' יהריך ימיו בטוב והו משוש בבוד המאור הגדול אביר הרועים ועקב בחר לו יה מחותם הב' בי רב מאד מחבהו ונודע בשערים שמו הוא היה הרב שבדמשק שבזמן העלילה קידם ש"ם בדבים ותיבו דיין מומחה ושפטו את ישראל זה הדבעים שנה ולעינן זקנתו ורוב יסורין אדי עלה מבבל לשבון בבור תובבי ירושלים תוב"ב ועבשיו להיותי קרית חולית לרפוה בב"ד זה וה"ב מבל הבדרים אמי מחוייב נמור עד אסר מר בהתהיה על דאם הנעי"ר בלל והדוני בבלאך ה' בין ובן אסר לפניו ויתהר לשים שלום בארץ ושיקויימו דברי הפס"ד הנורה הזה ומבינין זבות ע"י זבלו שבדור שבמותו וח"ו לא תהיה עדה ישראל בלאן אסר אין להם רועה ובבר הבאתי למעלה מוסר מלבים מבומויהו דרבנן קדישו לקדושים אשר בארץ ו"ל על חילול ה' דמתיליה מעבינים בחלו וב"ם בדור הדב הזה בי חרפת אדם לוקח בל אסר לעדן ובונה ובל הגדול מחבירו בזוהו גדול וחרבתו לא תמת מפי הבמון בי בן נא נבור הפלה חסיד לבתוב לעב' מו"ק הע"י סאל יבקשו תיאנית לחזור מדעתם ומקבלתם חלילה אל למלבים לעסיה בפשיהו הדרבה אי דרבים הנרחים שהם בבורחים מדין זה ואם בבה יעשה ודע נאמנה בי קונה עולמו בשעה א' ובפרע להשקיע את הבאתי הראם הזה מעל מדן מלבא חסידא המלך חיים החותם הה' נר"ו בי בראתי אין מזנו שוה מדוב עיל מלבות שמים ותפלתו זבה שעות דרבנן אוכה בוויהו ועול דרך ארץ ועול ליבור ודינים ומספעים מבל הארן בוריה ומהרעת בוורקיה והמעורב אלף מומנו ודבבה מסמאלו וכל הלילה לא שבב לבו בלב הדריה ויהו ע"ר להשוב שואלו דבר על הדין ועל האמת ולא יבלה עוד לבבול סלב המחלוקות בי בן אם בה יעשה מנו"ר נר"ו אמי ערב לו בבי ובדבהו ברבות לראם ליוב בל הוים בחתבה וחיבת הקדם חסיה נפשו שר"ו וב"ו בתוס' מרובה ושבמ"ה בי אדוני ודע בי אין בבו בים פניה בלל בי ב' הקהלות אם בנדים יתחשבו אין עדיפותא ח"ו חדא על חברתא חלילה ואם בתושבים יתחשבו בבו שהוא האמת לא שייך בוס פניה בולנו בבי אים אחד נחנו בל העדה בולם קדישים וה"ב אם נר' להדבנים המפורסמים והקדושים הל"ל שבך הוא מה לנו לחבע אחר מעשיהם של ראיקים אשר אין בו

שוס פניה ורי כוה ורק אין דבר שלומו ושלוס כסה תורתו ורוס ונוסה ויתגדל ויתקדש בריס גלי ברב עותרה סגוה ואורך ומוס כימיו כאות נפשו הרמה והגשמה המלאה לה רוח דעת ויראת ה' ודמיוה לבר אלהי"ן וכנפש נעגה נולה ונדחה כחרלות העמים לאחכת האדם הקדושה כאמן בברית תורתו וקדושתו ומתפלל כעד שלוס כני ביתו :

העומר הוס הלוך ונסוב למיסק לא"י תוב"כ עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים כית כלטיא"ל כי"ן עז"ה :

המשי"ה ס"ט

סימן כ'

שאלה להיות שבשנתנו זאת התר"ח מרוב הולאו' המלחמות שאירעו בה נמצא בלבול הפלפלני דחוק לדיבור ההולאה וב"כ ולא דבר המלכות שכל מי שפורע שכירות קלגוב"י (פוא הנקרא כל ושמעאלים ולקו"ף לו ידי"ק בד"ל שפורע סך קלים כעד שכירות הקרקע והשוכר והמחוק הדר בומילא כל הולאת הבנין וכדומה וכל הקלגוב"י לו הולקו"ף אינו ודע מידי שנה בשנה בית הולאה כי אם שכירות קרקעו) ורולה לקנות קרקעו כהחלט יכיא קרן שכירותו לערך חמשה למאה לגנוי המלך ויקח שטר מכירתו מהמלכות איך הוחלט הקרקע הזה לאותו השוכר לחלוטין והמלכות יפריע להקדשי הקלגוב"י שכירותם מידו שנה בשנה כמקום שהיו לוקחים אותו מהשוכרים ויקחו אותו ממנו . וכ"מ מזה הרבה אפשרו הגראה לענין כדי שיהיה המלכות מרווח מסך גדול בידו והנעלם מן העין המבין יכון ועל הלה היה עובדא כי ימודי ק"ק בנפש התיכל יכב"ן יש להם כרמות קלגוב"י האמור ב"הב אחד המושכר ביד הנשי בנפש קלשטילאנו ובכ"ן דהיינו שעיקר תכית הבנפש הוא של בב' התיכל כמו שכתוב בפתחו והנשי בנפש קלשטילאנו פורעים שכירות הקלגוב"י הלזה קבוע מידו שנה בשנה לאנשי בב' התיכל לא ויסיף ולא יגרע כמשפט הקלגוב"י של כל אחינו המולרים הלא שתנאו יש בינותם שאנשי בב' התיכל להולאת הבית הבנפש מיד אנשי קלשטילאנו אינם יכולים בשכירעים שכירות הקלגוב בשום אופן . אם לא שאנשי בנפש התיכל לרוכים לו להתפלל כי לא יהיה להם ב"הב אחד כגון שהשדרה תנור שלא להתפלל בעליות כי אם ממעמקים וכנגד זה הנשי קלשטילאנו הם שלטים בעצמם להניח הב"הב ונולך להתפלל למקום אחר בהודעת ששה חדשים קודם ועתה כי הדת נתנה לכל שוכר קלגוב"י להביא אל גנוי המלך קדנה בעניה ובפרות ולהחלטו הקרקע בידו קמו אנשי בב' קלשטילאנו על אנשי בב' התיכל לאמר אתם ידעתם כי הדת נתנה בידנו להוליך קרן קיימת למלכות ובפרות הקלגוב"י שלנו . א"כ למען אחי ורעי הדברה נא שלום כך ונטוב חסדנו עמכם לאמר כלו מעשכם ומכרו לנו הקלגוב"י בשהבא ומוכם . הא לאו הכי אם תמאנו ומריקם נקנו נעלה אנל המלכות וכספנו בשמתחוקנו ונחלטו קלגוב"י בית הבנפש שלנו ואין מחדיר ובית הבנפש התיכל לוחת בקול מר . מה לנו ולכם כי בשתם אלונו בכח גדול ובכיר חזקה לגוביא הקדש עניים מקדם לאול ואתם ידעתם כי לא זה הדרך ולא זו העיר . ואיך תמיכונו בגרוע בעוה לאמר מכרה כיום את בכורתך לי שהיא קרקע עולם והקדש עולם לזכות ב"הב ולזכות העניים הנזונים ממנו

ואנה נמצא מקום בעוה לברנס עניינו ויותר מב"הב שלכם כי בנגח ישראל לא יפקר . והנלנו קומריס מ השמים זיכו לנו ומזלנו הטוב צדס כי נקבעה דת חדשה זאת להחזותנו כיום הזה ולזכות עניינו קרן קיימת קרקע עולם ודינא דמלכותא דינא . ועל כל אלה יורנו הגורה לנדקה ויבא שבמ"ה :

תשובה קודם שנכנס בעולם עמון דינא דמלכותא כי עלוס הוא בגודע חיובא דמיה עליו לעמוד על ב' שעיפים לגרכים הדבה הבעיה האחד בשלא יש סוג דד"ר בחמלע אם יהיה הנופן כי ידוע תקיפה על חבירו הישראלי אז אפילו עם גוי מהגויים מהמלמינים בבורה ותכרך אשר אינו דרוש בתוכם אם יש יכולת בידו מן הדין לאמר לו מכור לי שדך וכרמך בכל אשר תאמר אז החליפהו בשדה טוב ממנו . ובשנגדו אינו רולה במכירה אז בחליפין אלנו ובחבירו אשר ידו תקיפה כופהו ע"ז בחיוב מין כפיה שיהיה עד שהאחר בע"כ מוכר אז מחליף אם יש אוסור לקונה כמעשה הקנין המכוער הלזה אז לא . ואח"ל דמוכל למלוה פתח לומר לו מכור אז החלף לי וזה נתנה ואין אתה חסר כלום . עכ"פ עדיין יש להתפתק הסעיף הב' אם מרשה המוכר שהוא חסר חסרון כיס אז ספק חסרון כיס בחוק הנולד במכירה זאת ועכ"ז הקונה כאדי יקום וכלבוה יתנשא לכפותו במכירה זאת . אי מוכל לומר שהקונה התקיף הזה הוא חמסן מפורסם אז לא הנה הסעיף האמר אינו ברוך הריכות דבריס כי הוא לחו מעשרת הדברות לא תחמוד בית רעך ובהבחות שניות נאמר לא תתאוה אפילו על אלב וז"ל הרמב"ם בפ"ה מה' גזילה ופסקו הטור והש"ע ח"מ סימן שנ"ט בכתבו ולשונו אינו עושק זהו שבא ממון חבירו לידו בדלון הבעלים וכיון שהבעיתו בכסף הממון בחזקה ולא החזירו בגנון שהיה בידו הלא הה אי שכירות ואוא תיבעה ואינו יכול לחיות ממנו מפני שהוא אלם ורקה הבוכה אה חבדו למכור את שלו ונותן לו דמיו הטוב (ישיבה מפיה לא תחמוד לבל אינו בשל לבדות מדלריתה לא מדרבנן מפני שיכול לנשון בשבר היה דלא תחמוד הוא אם אינו בתו דמיה שמ"ש בס' וכן דעת כל הפוסקים ושיין תמו בשמים הקפ סי' שס"ב) כל החומד עבדו או אמתו או בהמתו או כלוי של חבירו או כל דבר שאפשר שיקנהו ממנו והכבוד עליו רעוה והפליר בו עד שלקחו ממנו הרי זה עובר בלא תחמוד כל המתאוה בתו אז אשתו וכלוי של חבירו וכל בוולה בהם בינו שחשב בלבו איך יקנה הבר זה ונפתה בלבו בדבר בל"ת של לא תתאוה ואין תאוה אלא בלב בלבד התאוה מביאה לידי חומוד והחומוד מביא לידי גזל שאם לא רצו הבעלים למכור אעפ"י שהרבה עליו בדמים והפליר ברעים ובא לידי גזל סב' ויחמדו בתים וגזלו ואם עמדו הבעלים בבנין להגיל ממנו אז מעבירהו מלגזול ובא לידי שפיכות דמים . לא ולמה ממעשה אחאב ונבות הא למדת שהמתאוה עובר בלאו והקונה דבר שהתאוה בהפלר שהפליר בבעלים עובר בב' לאוין לכך נאמר לא תחמוד ולא תתאוה ואם גזל עובר בג' לאוין ע"כ וכן כתב הרא"ש בתשו' הביאה העור ח"מ סימן שע"ח נ' עבירות הן בגזילת קרקע האחד בהתשבה שמעד ממון חבירו בלבו והב' בדיבור שדבר אלו היה אותו ממון זה שלו . והג' זה שתיבה מחשבתו לפועל והולך ונגזל ממון חבירו ע"כ ועיין בתשובת הרמ"ז ז"ל סימן ל"ז דל"ד ע"ב שהבוא כל האמור ובים וכתב וז"ל ומצינו לחרין דלרבו הכל קא עבדי בו מעלת המתאוים בלאו דלא תחמוד הוא ולא

ולא נתרצו הרחוסוכו׳ ולא עוד אלא שעוכר כנ׳ לאוון
והביא תשובה׳ הרא״ש וכנ״ל ועיש״כ (ועיין כ״ו ושיין בכלל
ב״ב) ועדיפא מכל האמור מלאתו דאותו למוהרש״ך ח״כ
סימן קמ״ט שגדולו הוא על מי שהיה מחזיק ודר
במולך״ו של גוי (דל״ל בהפרישה) ובא יהודי אחר וכתן
עינו באותה הבית וקנאה מהגוי ורולה ליפרע דמי
שווי חזקתו ועכ״ו הרבה להשיב אפו ובתב וז״ל ומ״מ
אין להבחיש שקונה המולך״ו להוצי׳ את היהודי מחזקתו
נקרא רשע דהא אפילו המלפך בחברה נקרא רשע
כ״ש הקונה המולך״ו מהבית ישראל מחזיק בחוכו
ומעוא לדיה כמה ומיס ושיש דודאי נקרא רשע ועובר
על לאו דלא תחמוד בית רעך אף אם יפרע לו דמי שוויו
הע״ג דאמרי׳ בנ׳ כ״מ ד״ה ע״כ לא תחמוד לאנשי
כלא דמי משמע להו ודאה דאפשר דדוקא בדבר שאינו
מעורבים כ״כ טעו אינשי דהיינו בהתיא דמשביעין
שבועה דלא חנף לחבוף מה לה דלא מעליה חמשבינתו
בחמרו שנאבדה לו ומשמע ליה דלא עבר על לאו
דלא תחמוד כיון דיהוב דמי אמנם בדבר מפורשים
בוה רב״ד שראיכן ויסב לבטח בדר בחזקתו ובא שמעון
ונתן עינו בחנות המולך״ו כדי לגרשו מביתו אין לך
אדם שיאמר שטעו אינשי בכך כי ודאי אין לך לא
תחמוד גדול מזה ע״כ האמ׳ דלא תעזוב נפשי מלהעיר
על מוהרש״ך ז״ל שהפליא בדמו הרבה ובתב דבהאי
גווכא לא טעו אינשי ועובר על לא תחמוד בנפש
שהרי הרמב״ם בפי׳ מה״ע וז״ל כיצד החמשנים
הלוקחים קרקע הו מטלטלין אלא בדמן בעלים וכו׳
פסול מדבריהם ובבר בתבנו לעיל מפי הסמ״ע וכן
ס״ל לרוב הפוסקים דמאי דפסול מדבריהם הינו מפוס
זה הטעות שטועים בני אדם שאינו עובר בל״ת
בשניהן דמים אה לאו הכי פסול מדאורייתא. ה״כ
נמצא דאפילו בלוקח קרקע בשאינו בנפש עכ״ו
אמרי׳ דטעו דלא עבדי ל״ח דאי לאו הכי היה פסול
מדאורייתא ובלע״ר לחלק ולומר דשאינו כיון מוהרש״ך
שהיהודי הולך אל הגוי וקונה המולך״ו ואינו מחשיב
לישראל כל עיקר ובתרוץ עין בלא יגרשהו הוא וכל
אבר בהאלו דודאי בל כי האי אפיותא ודעי אינשי
דאוא עין בלולי דלא תחמוד אבל כיון הרמב״ם הוא
שמדבר דעים ומפליר בו עד בוס שבן בתב לאדאה
בה׳ גזולה אם״ל בתא ודאי טועה הקונה לומר דלא
עבר כיון שבבר פיסו הרבה ופרע לו בל דמיו והותר
וע״ז אינו פסול כי אם מדרבנן ולע״ד נראה חילוק
בכון ובדור דלא דמי בביבא הישראלי בבח גדול וכיר
חזקה בבח הגוי והולך וקונה עיקר הקרקע מהגוי
והיהודי ב״ל בל החזקה דוהה שורו טבוח לעינו ולא יוכל
להעלו דודאי בל כי אה השומע ישמע ויחרד ויפחד
ורע רע ואמר על הקונה כי לא לאמונה גבר באדון
לא כן אם מרבה עליו רעים ומפליר בו עד בוס אפי׳
בבח הזרוע בוף בוף דבריו אם פנים בפנים ואין יד
גוי באמצע ישוב אחר החיפים דאותו להרב פני מבין
ח״מ דפ״ע מהספר ע״ה בהק׳ בבל האמו׳ על מוהרש״ך
והולך קרוב לחילוקנו ובלפיתנו לפיהו להרב פני מבין
בם שהביא מה שפקפק הרב מש״ל בה׳ גזולה בהורחת
מוהרש״ך הלזו באמרו בי לא מצינו בחי אשבר בית ובא
אחר ולקחה שיקרא דשע עכ״ל ובאמת ופה הביב
הרב פני מבין בם דבאמת אין בהן בקפוק דמ״ש
מוהרש״ך דקרא דשע אינו אלא מי שלוקח בית מתי
שמחזיק באותה דהיינו דבבר החזיק ונקרא חזקתו לפי

תקנות והסכמות רבני ספלוניקי בבה״ג הוא דבתב
מוהרש״ך דהבא בדשותו נקרא רשע ובעבר על לא
תחמוד אבל בשבירות דעלמא אה״ל דאותו נקרא רשע
וב״ת מהו שנא. שנא ושנא דהמחזיק יש לו זבות בקרקע
ובפיר מקרי מצרן הלוכא רב״ע. לא בן בשבירות
דבמחלוקת תליא מילתא ובמה אלים בוחיה דמחזיק
יותר ויותר משובר עב״ד ובפתיס יושב מסיב
דבריס בבוחיס ובספרי הקטן חוקר לב ח״מ סי׳ י״ג
האדבתי שבדמת מוהרש״ך קיימי במעבע רובא דרבותא
בהלו החזקות הגדולות והגפלאות דבתבו להן דין קרקע
גמור בבודע ובמפורשים ואבמ״ל:

ומעתה אמרו אתם בבל אמוני המאמינים בהור׳
מרע״ה ובעשרת דברותיה בפתורה
ופרחיה אם בהיות המולך״ו שר״ל הפרופרייעה מהגוי
והישראלי אין לו עליה בי אם חזקה לבד עכ״ו אם הולך
הישראלי חבירו והקונה הפרופרייעה מהגוי אפי׳ שפורע
לו דמי שווי חזקתו והוקר עכ״ו בבתבו על אותו היהודי
בל מהלות והקללות הנו״ל וזה שהוא קרקע גמור
מישראלי וממון עניים ויושבים לבטח על אדמת הקדש
ואוכלים נוחלי הקדש מודי אבור ועקב ופתע בלי אוכה
הולבים בבל ועבה מישראל הסרודים אשר ה׳ קורא
ובונים אותו הקרקע ומוסרים במעות לתוא מבמר לא
כ״ש דאיסור גמור דלא תחמוד ולא תגזול אותה שהרי
מזה אינו בחוס לבעוף הב׳ דאם המוכר טוען דע״ו
מבורה זו אתי לידי חבדון בוס אז סדר חסדון בוס ודאי
דאוכא בם לאו דלא תגזול גמור שהרי אמרו בפ׳ הגזול
בתרא אמר רב אסי הלו בר ישראל דוכין אריבה לגוי
המילרה דישראל חבריה משמתינן ליה משום דא״ל אריבה
הרבעת לי המילרה משמתינן עד דאתי וקבל בל אונס׳
דאתי מחמתיה ודין זה בפסקו הרי״ף בבל׳ והרמב״ם
בפי״ב מה׳ שבנים והסמ״ג והרא״ש והטור והש״ע
ח״מ סי׳ קע״ה וכת׳ הטור ע״ז דיש מן הגאונים׳ שבתבו
שאפי׳ אותו מולא ישראל שרולה לקנות ונם המלרן אין
לו במה לקנותה אם״ה אינו דשאי למוכרו לגוי אפילו
שהמוכר עני ואין לו במה ואבל יתפרנס מן הצדקה ואל
יגרום מזה לחבירו ויש מחלקים הוא שאינו מוכרו
לפרנסתו אלא להרויח וכו׳ אבל הרוצה למיבה בשביל
פרנסתו ואינו מיבא יש״ל שרולה לקנותו ובול למוכרה
לגוי ויקבל עליו אונס שונא מהגוי וכו׳ ובתב הרא״ש
דאי חוזק שהגוי מבוין לקנות במולר ישראל בדי להשחי׳
בחלתו אז שם אוה ערמה בדבר הבל לפי דאותו עוני
הדיון ע״כ והרש״ה בתבו׳ הביאה הבנה ג״ש הנתב״ו
אותו ע״ה בתב דהא דמשמתינן ליה לאו דוקא הרבעוה
סמוך למיבר אלא אפי׳ ריחוק למבר בבל אופן שהבאה
גוי במקום שמגיע. ממנו זוק בין קרוב בין רחוק אוי
הדין בן ע״כ ובתב מוהר״ו בחסאן ס״ס ז״ן ואפי׳ קדוש
ויקבל בל אונסא דאתיליד לא ימלט מהשמתא ע״כ
והביא דבריו הרב מטה שמעון הנבת העור אר׳ ס״כ
ובתב וז״ל מבואר מדבריו דבוון דיש אוסור בדבר חיוב
שמתא רמוא עליה והדי הוא שמותי עד דמקבל עליה
וכו׳ וא״כ אף דקדש ובבל אעפ״כ משמתינן ליה בעד
האוסיר שעשה. ולפ״ז אם ערין לא עבר לא שבקינן
ליה דלעבר אוסורא ומעבבינן בוה אפי׳ מתחיב לקבל
אונסא והיינו בדברי מוהריב״ל ה״ד הב״הג ס״ק ע״ו
ד״ת ע״כ סי׳ מ״ה וכן נראה מתשובת הגאונים ח״ד
ס״א סי׳ כ״ה דמעבבינן ליה למבור ואם לא יקבל
משמתינן ליה עד דמקבל עליה בל אונסא ע״כ:

ובקדי

ואחרי הוריע אלהים לוקמו את כל זאת הנה עלה כידנו ק"ו קדיר ונירא לגרון שלפנינו הפת' ומה התם דהקרקע הוא שלו ולא של חבירו והוא צריך למוכרו מפני דוחקו ונערו עכ"ז כיון דכסוכת מכירת קרקע זה לגוי מגיע מזה לישראל קרוב לו רחוק יכמ"ש הרשב"א הנ"ל · עכ"ז דינא יקום דיתפרנס מן הצדקה ואל ומכרנו לגוי ואל יגרוס מזה לו ספק מזה לישראל חבריה וכ"ד חייבים לעכבו שלא ימכרנו ואי לא שמע משמתינן ליה והינן מתירין לו השמתה עד דקבל עליו ועל זרעו כל מין חונם קרוב לו רחוק דיוכל לגרוס לישראל חבריה ע"י הבאת יד גוי כהמצע והפילו לר' הדא"ם שכתב דאם מוכרו משום פרנסה ואינו מוצה קונה כי אם גוי דמיחר למכיר כתנאי שיקבל עליו כל אונסא דמתיילד עכ"ז סיים וכתב דכל זה אם הנזק אינו כרור אלא ספק אתי ספק לא אתי אבל אם אינו רואים הערמה מהגוי שהנזק ודאי ובא לו קרוב לורקו שיבא אזורקו הדר דינא לר' הנאונים שאפי' מפני רוחק פרנסתו אסור למוכרו לגוי כ"ם וק"ו כן כן כמו שלק"ו הדיר וחזק כמראה הנזק כגדון שלפנינו שהפרופריטא היא שלק"ק כל' הוכל קרקע עולם הקדש כ"הכ ומתון עניים דלים ואביונים שיבנים לבעות על אדמתם ויבאו לכפי כל' קאסטולאנו כיד דמה להבאה יד גוי כמתונם של ישראל חבריהם ולקנות אותו מהבלבול ולוקן שוי הקדקע במלכות כי הוא נזק מפירסם · אדא שהרי בבר נודע שהשמירם המעילה להיות קדן קיימת הם בקנין קרקע ומכ"ם ממון הקדש ומזון עניים · ואת שנית שבמקום אבדו העם אינם יוצא זהב במקום שהיו נותנים בקרקע עולם נתינים המה לאם כמירות חסדא בעלמא וכפרע בזמני המלחמות הגדולות והנפלאות שכל הבאנקו"ם המפורסמי' בכל האיבדרופ"א הם בחזקת סכנה גמורה שלישית בסוף סוף ממון שהיה כיד ישראל וחזור עכשיו כיד גוי כי סוף סוף כיון שאין מכירים בלער הענים והאבוים של האומה הישראלית מפני שאינם נמצאים עמנו בחוכנו יכולים לקבוע דת חדשה בהיות מין הפסד אחר כי מי יודע ונמצא כליה קדנא הנם שיהיה הדת בוה נם לכל האופירי פיהי שלהם עכ"פ סוף סוף הנזק הוא כדאה

וכ"ם דכבר נראה לעין כי הדוחק גרם להם לקבוע דת זאת · מי ראה בזאת מי שמע כאלה אפי' בדת הישמעאלים דינא הוא שהמלכות אין לו כח למכור קרקע של ואקו"ף שהוא הקדש בלשונו והוא אופירי פיהי כל' המדינה אם לא בעשות שהיבדא"ל ... ר"ל להחליפו בקרקע אחר וכן הוא כדאינו אם לא לצורך גדול וכן נראה שהוא דת אחינו אנשי המדינה שהצורך גדול הבאים לשלוח יד במקום מוקדשים והמבין יבין סוף כוונתם ה"כ אין לך נזק מכורר גדול מזה · וכפרע למ"ם מוהרלב"ח סי' קכ"ו דבשטרות שבין ישראל לגוי הכל בחזקת זיוף כי בשביל הגוי אפשר דמטין ומעירין שקר עי"ם אבל סיים וכתב שאינו קיבע מסמרים בדבריו אלו כיעו"ם וכ"ם כמדינו' האיבדרופא עכ"ז חשבא אינה וזהו אפי' אם היה מצר לבד ולא ממונו גמור כ"ם בכ"ד שומו שמים על זאת דבר רע ומר ועיל מפורסם שלא היה לעולמים וע"כ לא נוכל למליה לו תבר בדדמי ליה כי אם בק"ו כי בדדמי למאורע זה לא קורע ולא יאבע כי בבר הביד עליהם הבתוב שאינית ישראל לא יעשו עולה ולא יתעבקם המתעבקם לומר דכל זה אם עישון כן בתחלנו אבל אם בבר נותנין להם קרקע אחר מבוכח במקומו נאמר להם זה נהנה וזה אינו חסר דבה הרמב"ם והטור והם"ע סיימו כדבריהם ומעשה אחאב ונבות יזרעאל והרי סתם אמר לו ואתנה לך תחת ו כרם טוב ממנו ובכ"ז נענש אחאב ובא לידי שפיכת דמים ושוב התבוננתי היטב ורציתי שהוא דין פשוט שם כרם כי' שנ"ט שעל מ"ם הטור והם"ע בסתם דאסיר לגזול אפי' ע"מ לשלם דבר יפה ממנו וע"ז הביאו ס' הרא"ם ז"ל דאם התשלומין הם בענין כיון שהם יפים מהדבר שלוקח ונם שעומד למכור זכין לו לאדם שלא בפניו ע"ז כתב הסמ"ע דבר"ז אם אין הבעלים כאן והם היו הבעלים כאן ואומרים מחל לנו בשלנו ולא בדבר אחר אף הטוב ממנו בראה פשוט דלכ"ע אסור עכ"ד ותמיהני איך לא נתייעב ממקרה מלא דאחאב שנ"ל שמשם סיעתם שלהפוסקי' ובאמור איך שיהיה המור' מהאמור תרתי אדא דבדבר שאינו עומד למכור ולהחליף בקרקע של כ"הכ של כנסת הייכל אפי' שלא בפניהם אסור דלא שייך לומר זכין לאדם כיון שאינו עשוי למכור ובהא אמרו כפ' אלו מציאות רוצה אדם בקבר שלו מט' קנין של חבירו · זאת שנית דאפי' בעומד למכור אם הבעלים מחין ואומרים מחל לנו בשלנו לכ"ע אסיר ובכ"ד איכא תרתי דבר שאינו עומד למכור והבעלים לוחים מחל לנו בשלנו דאא ודאי אם אינם מבריחין אותם הוא בזל מפורסם דת"ל ובפרט בכ"הכ הנאמר בו אינו ה' שונא בזל בעולה ומוזרים כל הקלוקיים מלוה הנאה בעבור' רמ"ל ובעין כתבו הרמ"ו מ"י ל' דל"ד ע"ג וע"ד דבריהם מפורשים ומבוארים :

ומעתה נלבה דוקיב"ה בדקי פרש ומדו שהיה הסוב והמקלוב הגדול של דינא דמלכותא דינא ועם כי ראוע ומפורסם כי גלו מימי הנהר הגדול הזה עד מאד ושוטפים על כל גדותיו שם תינוי' גדולי' והלכון למעלה ממאה מחברים ואי מקה לא אריה עכ"ז נחנו בעלה ונלחמנו כי יכול נוכל לו ישנן נידון דינן במעט הוא רחוק ממנו כרחוק מזרח ממערב ולפי סיג שלפנינו נחלק ענין זה לנ' סעיפים כדי לברר הענין ברור ופה ובקיאור מילין הסעיף הא' מאד עמק דינא דמלכותא ובאיזה ענין מעניינו דקו המלך נאמר ואיך דין זה ואו כדון דינן דמי לו לדעת כל הפוסקים או מקלאים הסעיף הב' דאם ת"ל דנמצא הדבר בספק מצד דמיון הענין בעצמו או מצד מחלוקת הפוסקים אי מצו לומר דמוחזקים בקרקע לימר קי"ל כדעת הפוסקים דזה אינו דינא דמלכותא וממילא אינם יכולים לבפותם וגם שבנדרם מצד עצמם יהיו אסורים כי ויחזור הדבר לספק הוא להחמיר הסעיף הג' לבי והיכנא למתעקש כל דילה דלהוי הצעם דת מחודש זה דינא דמלכותא גמור בכל פינות חלקיו בלתי שום חולק כלל ועיקר · עכ"ז יש להסתפק כל דלא קביר המלך ולוכא סבנה בדבר אם לא נקיים דת מחודש זה אם נעתק מעצומו עול דינא דמלכותא הלזו או לא ·

ואשימה עוני בבירור הסעיף הא' באיזה ענין מדתי המלך נקרא ד"ד ואמת כי כזה הוא מחלוקת עצום ונורא ואני אקצר בכל הצורך הסברא הא' דעת הרמ"ה שהביא ר' בעל הטורים ודעת הרמב"ן שהביא ה"ה (עיין בבה"ג מ"מ סי' שמ"ב אבל' לית לה שיעור הרשבא חלי' סי' קל"ח) דלא אמרי' דינא דמלכותא אלא בדינים הקבועים בכל מלכותו שהוא וכל המלכי' אסר הוו לפניו הנהוגו הדברים וכן בתוכים כפ' דברי הימים

הומוס והקופן כזה. כין שיהא הגלה למלך כין שהיו הגלה למלך כין שהוא לפרטי מלאכות הו לפרטי הומות כין כקרקעות כין כמטלטלין כין כדומים שכין הדם לחכירו משום תקוני המדינה הכל דינא דמלכותא נמור מקרי הכל מה שהמלך עושה לפי שעה כמה שלא נהגו כימי הלכות ממקנותא דמלכא הוא ואין לנו דין הוא לעבר"י שיחקוק הוא לכל כני מלכותו ואפילו שהוא הגלה למלך ואפי' שהוא כקרקעות כין שהיו מחוקי המלכים הקדמונים אין דומי דין וכן כתב ר' הרשב"א ח"ב סי' מ"ו ו"ל לשון דינא דמלכותא מורה (ר"ל שלא אמרו דינא דמלכא תשב"ץ ח"א סי' קל"ח הרשב"א ח"א סי' תל"ח בשם בעה"מ ח"א ד"ל כ"ב) על הדברים שהם מחוקי המלכי' לעבות כן כתרגם כגון לשום ערכאות לבתוב שטרות לקון אולנות לשכור נהרות לעבות ויערים לעבות חוקים כתרגו כדי שלא יכאו לידי קטטות ומריבות והכחשות וכן מתקנין שלא יקח אדם קרקע אלא כשטר וכן כיוצא כזה הכל אם יחדש השלטון הדברים שהיום מחוקי המלכים לא אמרי' דינא דמלכותא דינא ע"כ וכ"כ הרן כפ' קמא דגיטין וכ"כ הרב נחמיה הלמיד כתבו' הרא"ש שאמרי' להטור והחוי ה"ד כמוהר"ם שאקר סי' י"ט וכגימן וחב סי' ת"כ כשמו וכשם ס' אגודה (ויש הרבה הבר מהבין ד' הרשב"א לדרמב"ן והרמ"ה כענין המחלוקת הנ"ל תשב"ץ יקבר לפי מרך) הסברא הב' היא ס' הרמב"ם והטור רש"ל דכל מלך כתרגו ויכל לקבוע חוקים חדשי' להגלות מלכותו כין כקרקע כין כמטלטלין לכל שיהיו חוקים כללים לר' הרמב"ם ור"ן לכל מדינות מלכותו ולר' הטור והרא"ש אם כללו להגשי מדינה אחת הי (ועיין בהגה בש הי לטור ח"מ) הסברא הג' היא ס' הרשב"ם והרא"ש ח"ד העב"י דרי"ד ע"כ וכן הוא ד' מוהריב"ל ח"ג סי' כ"ח דכל המלכים חדשים גם ישנים אין דומיהם דין הגלה כקרקע או כעבדים דאותקשו לקרקעות והטעם דהמלך אדון כל הקרקעות טפי וכשנו היו הכל כשאר הדברים כשום ענין אין דינא דמלכותא דינא והשתא נחזי אנן כדין שלפנינו שמלכנו אלפיוור ור"ה חק חוק חדש בכל הארצות"רי פי"או ונתנו למכירה ואיש אים ויכל לפרות קרקע הקנונו או השכירות עולם בכסף מלא אם חוק חדש זה הוא נכלל כדין דמלכותא או לא - הנה לדעת הרמ"ה והרמב"ן והרשב"א והאגודה והב"ז והר"ר נחמיה שהם מהסברא הא' שכתבנו כבר נולי דעתם כפירוש דדוקא מה שהוא מחוקי המלכים הקדמונים וכתוב כש' הבדי הימים הוא הנקרא ר"דמ ולא חוקים חדשים ויפה הקדקו דינא דמלכותא ולא דינא דמלכא והחק חדש זה הוא דינא דמלכא מלך חדש שנתחדשו גם גזרותיו וא"כ לא שמיה דינא דמלכותא כלל וכל הכללים והדינים השייכים כדינ' דמלכותא לא שייכו בכדון דיהן כיון שלדעת הסברא הא' לא שמיה דינא דמלכותא א"כ לא נשאר עוד מענה לכולל ולהאריך כזה אמנם מה שנשאר לנו לדעת הוא לר' הרמב"ם והטור שהם הס' הב' הכל מלך חדש הו ישן ויכל לחקוק חוקים כללים להגלות מלכותו וכל דומיו הם נקראים דינא דמלכותא. א"כ כנ"ד לכאורה הוא דינא דמלכותא נמור שהרי הוא חק חדשנו המלך האלפיוור ור"ה והוא להגלות המלכות כדי שיהיה מרווח כסף עצום כדי להוציא כשיון יפה לקולאותיו ומלחמותיו והם חוקים כלליים לכל האופי"רי פיה"י ר"ל הקדמונים כין שלא חיו הנולרים כין של הישראלים (עם זה הוא כשבח אחר) ונפרטו לר' הרא"ש והרמ"ה ומוהריב"ל דכקרקע דינו דין נמור א"כ כגדון דיהן החק הזה הוא חקוק על הקרקעות וכל הארץ שלו וכמלכיה עכיר הנה לזה נאמר דכר דיוק כן פורתא נוכל לומר דגם לפי הסברא הב' שהוא הרמב"ם וסיעתיה והס' הג' שהוא הרא"ה וסיעתיה כ"ע מודי' כי נדון שלפנינו לזו דינא דמלכותא הוא מב' טעמי קשוט הא' מצד עצם מלכותנו זה הב' מצד עצם החק החדש הזה: **הטעם** הא' מצד עצם מלכותנו שהיו כדמיון שאר המלכים וגבוה לזה הבי' הגאון זקנו מסברא דנוקבא הוא מוהר"ם אלגזי ז"ל כתבו' שמש לדקה ד"ל ול"ה שגרנו היה על גזירת האלפיוור יר"ה שגזר על הגזרה הישנה שכל קהלה מקהלות מלכותו פורעת עשרה סקודי כסף כ"הב לקאטוקו"מינו כמודע שהוא פלולו קרפה שהיה פעה כמומה כה' אלפים שט"ו ושוב כל הקהלות המפוזרים נקבלו כ' עירות דהיינו רומא אנקונא פיסארו פירארה והרב שם שונה שמש ויקראם לרומא טבריא ואנקונא ליפורי ופיסארו חברון ופירארה עזה ועל אלה גזר האלפיוור אחר שכל הארבעה קהלות האחרים יהיו ערבים קבלנים ז"לו ומעתה הרבה שנים וכל א' מד' קהלות פרעה חלקה ויהי היום ובני טבריא דהיינו רומא לא פרעה חלקה ותבע מעשרת האלפיוור את יושבי ליפורי דהיינו האנקונא ויוציאו אנשי אנקונא הוצאות לבעל ערבות זה ולא יכולו ושלו מלאת פיסארו ופירארה שיפרעו כהוצאות וגם כמה שפרעו כבר רומא כקיפור עיקר הטענה היתה שהיו רוצים לדון דין זה לפני האלפיוור כיון שהוא גזר גזירה זאת הוא ופרש אם חייבים כזה או לא ונכנס המורה אל פיסארו בסוג דינא דמלכותא לתת הרשות ללך לפני האלפיוור וע"ז שבבו כתם חמתם כל רבני איטאליא נגד אותו מורה כל א' כיד ה' הטובה עליהם וגם רבני אלזיניקי ולקמן נבוא סברותיהם הוא על הגלו בדבר שייך לדון דיהן ומכללם כתב הגאון זקנו מוהר"ם אלגזי ז"ל כר"ל ע"ד ווש כפוסקים כי יסתיק ויוכיח דכל היוא שהמלך כח לשנות דבר אפי' מעצמו כדבר שאינו מחק המלכו' אזי אין המלך יכול לשנות ומקרי נולותא דמלכא ודיוקנא לה מ"דאמרי' דינא דמלכותא ולא דינא דמלכא ושוב מצאתי דיוק זה שכתבו הגמק"י משם הרא"ה ז"ל ד"ד כתב הרא"ה דמדאמר דמלכותא ולא אמר דמלכא כ"מ שלא נאמר הלא בחוקי המלכות הקבועים לשם מקדם ומאז כגון מסים ועסקא דארבא וכו' וכו' וכו' ודל מהכא קומפרימיסו כבר אמרנו דהם חייבי' להקרי' את משפטם ודינם זה דוקא לפני ב"ד של ישראל כי לשם משפט הגאולה לדעת עד היכן דין יד נזירת יחק ודין המלכות הזה מגיע ולא זולת וכל כי הזו מולתא לא קרינן ליה דינא דמלכותא דינא וכפרט מלכותא כלא תנא אינו דודעכא שאין תקנותיו וגזירותיו מתקבלות כמו שנתקבלו תקנות וגזירות אלכסנדרוס מקדון בזמנו וקאדלו קיימנו בזמנם ובמקום אחר בבאור מקומו' פרש דין זה דד"ד בארתי עניות דעתי עד היכן כתו יפה ומגיע ולמי ולתת לתאר ולתת לו מרות זה דד"ד כדי לבטל חק תורתנו שאינו אלא כי אם על אותם הנימוסים וחוקים שנתפשטו בעולם הנקראים כיוהים לוג"ו מהגוסטרא"רי וכמ"ש ולא זולת עכ"ד הרא"ה בעיניך שהגאון מוהר"ם אלגזי ז"ל דבקי בחדרי אוכרותא וכל מספטיה כנודע ומפורסם כדוגא קרי בחול דעצם מלכותנו שנה ושנה מאחר מלכות וקרי לה מלכותא כלא תנא ובכר כתב להדיא דהוא במקום אחר הארוך למי ולתת לתאר דין מלכות ולתת לו מרות

זה כדינא דמלכותא שמורה כהנכבע שלזה המלכות לא
ידון לו זה החירות וכן ראיתי שהסכימו כל רבני
איטליא הבחים אחריו שלא יערערו ע"ז כלל ובאמת
מורחות נפלאתי שהרב ז"ל לא כיאר טעמו טעם כעיקר
והאמת שכל רבני התנו' הם בסור גדול ונכמס עכ"פ
הסתוממתי כשעה הדא מה מענם וחילוק נוכל
למצוא ואחר ההתבוננות מעט ראיתי שכבר כיארו
כרים דברין שבתב וז"ל ויש כפיסקים כי יפיק ויוכיח
דכל הינא שהמלך כח לשנות דבר כדבר שאינו מחק
המלכות אזי אין המלך יכול לשנות והוא נולמותא
דמלכא ע"כ דיש לדקדק מה ר"ל לשנו' דבר הלא הרמב'
והטור כתבו דכל שהוא הנאה למלך ודבר כללי כל מלך
ומלך כארצו כמלכיה עבור הרי שים מן גדולי הפוסקי'
שהוא הב' הב' המ"ל כמעט הפך דבריו אבל כד
דייקינן שפיר האמת אתו דע"פ לא כתב הר"מ אלא
שכל מלך יש בידו לחדש חוקים חדשים כמלכיה אבל
לעולם חקי המלכים הקדמוני' עומדים לעולם ועד
אלא שהוא מתקן איזה דברים ומחדש איזה דברים שהם
מתקי המלכים וע"ז שפיר נאמר דינא דמלכותא ר"ל
דינים מכשא המלכות ולא נאמר דינא דמלכא שהם
דינים מבדרסו להאכיד ולהרוס חוקי המלכים הקדמוני'
רבוה אין דינו דין ושפיר נאמר מלכותא כלא חנא ר"ל
שבתר המלכות הם החוקים הקדמונים והידועים לכל
המלכיות שיעמדו לעולם ואם המלך משנה החוקים
הוא מלכותא כלא חנא והשתא דאיתתי לתבי שפיר
לעצם מלכותנו יר"ה קרי עליה את השם הזה יען
דלכל האפיפיור יש כח בידו להאכיד ולהרוס ולהפיל
דתי האפיפיורים שעברו ולחדש ולשנות כרצונו א"כ חזר
הדין להיות דינא דמלכא ר"ל דין פרטי דין אנטשי דצוניי
ודין בזה אין לו כח וחירות לבטל דין תורתנו הקדושה
דתורתנו אמרה דינא דמלכותא ולא דינא דמלכא ובאשר
דקדקו כן כל גדולי הראשונים הרמב"ן הרשב"א הרא"ה
הנמק"י התשבן וכן דעת הרמב"ם והטור שכתבו מחוקי
המלכים וכל האחרונים ואם כן דין האפיפיורים כל זמן
שאין לו כח להפיל דתי האפיפיורים שהם המלכים שעברו
א"כ חזר דינא דמלכא ממש ודינא דמלכא אין אלא
תורתנו שם דין והוא ברור ופשוט ומקובל על השכל
ושיועל להרב ז"ל וכל רבני איטליא ז"ל אני מונח לחד
מן קמיה מן גדולי רבני שלוניקי הוא מוהרשד"ם
בתשו' סי' כ"ה נבאה אותה לקמן בס"ד באורך שבתב
וז"ל בקיצור אף הכי נמי כיון שעונותינו גרמו שיר
האפיפיור תקפה ויש לו כח במלכותו לעשות חוקים לא
נוכים על הוושבים בארצו הפקרו הפקר כ"ש בהיותי
חק קדוש הבוע להם בדתם עכ"ד עמוד והתבונן איך
אפי' שבתב שיש לו כח לעשות חוקים עכ"ז לא כתב
דדינו דינא דמלכותא כי אם כוחא הוליאו בלשון הפקרו
הפקר בדין אינים פרטי ועכ"ז לא רי לו זה לענין הדין
עד שמצא שאותו חק היה קדוש בדתם הוא הנקרא
קיסטיטו"ציוני אפוסטו"ליכא שלזאת הקיסטיטו"ציוני
כיון שאינו יכול לשנותה מפני שמשביעין אותו ה"כ
חזר דינא דמלכותא ר"ל דין בסא המלכות הנקראת
אלטנ"א סיד"י והוא ברור ופשוט כי מצאנו קיוצ גדול
למוהר"ם חלבו"ז ז"ל וסיעת מרחמותו רבני איטליא
בחילוק שעשו בין אחר מלכיות למלכותנו הנה קיימנו
את אשר נדרנו שנם לדעת הרמב"ם והטור שהיה הס'
הב' המ"ל דס"ל דכל מלך ומלך יוכל לחדש משפטים
כלליים עכ"ז במלכותנו מודה שאין לו דין זה יען שאינו
דינא דמלכותא אלא דינא דמלכא ובאמור זה הטעם
הא' מצד עצם מלכותו:

הטעם הב' מצד עצם החק החדש הזה אין ראוי
ליתתב עליו דינא דמלכותא כלל אפי' לר'
הרמב"ם והטור שכל מלך יש לו כח לחדש חוקים עכ"פ
ריוכים שהחוקים לא יהיו נגד הדתות המקובלות כמעט
לב' אומות והיינו הישראלים הישמעאלים והנוצרים
וכענין זה אעפ"י שאינו יודע דין הנוצרים באופ"ו
פיא"ו שלהם דהיינו הקדשות עכ"פ דין הישראלים
והישמעאלים אני יודע דין הישראלים הוא דין פשוט
כפ' כנו העיר כ"הב של כרכים לאו מלו כנו העיר
למזכנו כיון דמעלמא קא אתו וכל העולם הם בעלים
ואין כנו העיר יכולי' למוכרו דהוי מסנה מדעת בעלים
(ועיין זקן אהרן ס' ל') הרי לפניך דין ישראלים שהקדשות
ובפרט קרקעות כ"הב אינם יכולים לימכר והדברים
ארוכים באלו לדין הישמעאלים הוא יותר חמור כי לא
בלבד שהמלך אינו יכול לשלוח יד בוחק"ף אלא אם אינם
אחר חייב למלכות ולוחק"ף אף שחוב המלכות קודם
בזמן ואין לו לאותו הלוה כי אם קרקע אחד הוא"ף
קודם לנכות חובו כמו שהאריך הלחם רב סי' קנ"ז הרי
לפניך דין הישמעאלים בהקדשות בדינו מפקיע מכל
שעבוד שבעולם וא"כ גם הנוצרים שהם ונקו מאתנו
משפטים ישרים ותורותאמת והאי כי ליכא הכא בדינם
לבזבז בנכסי הקדש ובפרט למכור הקרקעות ובפרט
בכרך של רומא דאם אמונתם שמסיף העולם מקדישי'
לבתי כנסיותיהם ומעולם לא הקדישו כי אם לקיים דתם
שיהא קרקע עולם למען יקיים דתם ולא שתחזור כל
ממונם מלוגא דשטרי ואם שיהיה אוכן שיהא חוק זה דבר
מה נגד דתם כבר כתב מוהרשד"ם סי' רכ"ד והסכים
עמו גאון הדור מוהרי"ע ז"ל ה"ד הבנה"ג סי' שם"ט
או' ל' שבמו שדינא דמלכותא לא מהני לבטל דין ישראל
בינו לחבירו כן נמי לא מבטל דין שכין ערל לחבירו
שזוכה בדת הערלים אמת שמוהר"ה ירושלמי והבנה"ג
שם נראה חולקים ע"ז דדין ערל לחבירו ויכל לבטל
כ"ם האפיפיור שבלאו הכי מדומם יש לו כח זה עכ"פ
מי לנו גדול מיוהרשד"ם וממוהרי"ע רבן של כל בני
גולה כנודע אמת שדעת מוהר"ה ירושלמי והבנה"ג
הנה לן שהישראלים יכולים לקנות מהמלכות הקאנוני
של אחינו הנוצרים כיון שדינא דמלכותא מהני לבטל
דין שכין נוצרי לחבירו ומעולה הין לנו שום איסור דלא
תחמוד כין ישראל לאחינו הנוצרים ועוד אני אומר דאף
אם נאמר דחק חדש זה למכור ההקדשות אינו נגד
דתם עכ"ז אין חק ודת זה יקרא דינא דמלכותא נם
לדע' הרמב"ם והטור שהיה הס' הב' והרלבי"ה והר"ה
ומוהריב"ל שהם הס' הג' דע"כ לא קאמרי הני רבוותא
דגם בכל מלך ומלך המתחדש דתות שייך דין זה לס' הב'
כין בקרקע כין כמטלטלין ולס' הג' בקרקע דוקא היינו
אם אם ויהיה דין כללי לכל בני מלכותו שכן דרך המלכי'
שבמה פעמים מפני רוחק המלחמות וריבוי ההוצאות
מוכרחים להטיל מסים והרגוניות בכל מין אופני שעלי
בידם לאסוף כסף עכ"פ מדקדקים שיהיה אם כללי
בקטון בגדול אים לפי אכלו ומוסיפין באטלטו"ס
ובדיוואנא"ס וקרקעות ובחלונות ובדומה שינוע הנוק
הזה לכולם בקטון בגדול אבל לא לפרטי מלאכות או
פרטי קרקעות בגדון שלפנינו אפי' שהוא כללות לכל
האו"פורי פיא"ו סוף סוף לקתה מדת הדין בפרטות
ומה חטאו האופי"רי פיא"ו שלקו מלקות גדולה למכור
קרקעותם

קרקעותם וליתן מעותיהם על קרן הלכי כי מי יודע מה ילד יום ואפי׳ ספק נוק למה ולקי ההקדשות יותר מכל המון מדינות מלכותא זה ודאי הוא דין פרעי שלוכא דר״ע הוא גולכותא דמלכותא ולא דינא וכיולא כזה כתב מוהר״י קילון סורס ס״ו על מלך שנזר דין אחד לכל יושבי המדינות של המלוים בקאמביו״ס ע״ז כתב וז״ל ורוב הדעות מסכימים דל״א ד״ר אלא כדבר שהוא כללי לאפוקי זה הדין שאין כללי רק הוא חק מאת המלך הניתן לבעלי חנויות עכ״ד ומי לנו גדול מהוריק״ו ז״ל עד שכתב עליו הב״ז ז״ל סי׳ תכ״ו אשר מוהריק״ו הוא היה אזור למתני כל הפוסקים ומצורת עין שכלו פרוסה בכל הדינים ע״כ והאמת דהדין דין אמת דאפי׳ שיהא חק לכללות בעלי החנויות אז לכל ההקדשות כנ״ד הוא עושק גדול להכביד על פרטים קלתם מקלתם ודינא דמלכותא האמיתי הוא להשוות גזירותיו וכ״כ מב״י ס׳ שס״ט בתשובה ממוהר״י ישרט ז״ל וז״ל ועוד דאינו חק כללי לכל המלכות אלא למלוי כדיבית כלבד לא על שאר הגרים עכ״ד הגריבים לענינו והוא האמת והוא הנדק שלוכא דר״ע בכל האופנים האמורים חק מדם זה הם כי לא להזכיר כשם דינא דמלכותא וכמעט לא ימצא חולק לפי כל האמור:

הסעיף הב׳ רף לכשיאמר האומר דאכתי מידי פלונתא שאמת שכמעט רוב גדולי הראשונים שהם הס׳ הא׳ קיימי כסיעה אחת שאין ד״ר כי אם כדינים של דברי הימים הקבועי׳ לכל המלכי׳ ולא כדיני׳ חדשים בכל עת ורגע עכ״פ מי לנו גדול מהרמב״ם והטור שהם הס׳ הב׳ וכפרט כנ״ד שהוא קדקעות שנם ראבי״ה והרא״ם ומוהריב״ל מורים דיכול לחדש דת וחק חדש ואף שבבר הראת לנו שתלד עלם המלכות ומלד עלם החק נם הם הב׳ והג׳ מורים דאין ד״ר שייך כלל בזה עכ״פ מידי ספקא לא נפקא הפשר אין דמיונך עלה יפה ויד הדוחה נטויה ע״ז אני כא לו מחרי טעמי הא׳ שבלאו הכי אנשי כל׳ ההיכל הם המוחזקים והם בעלי הקרקע והמשכירים והשפע נולד בנוף הקרקע אם ניתן למכירה מפני הדת החדש כדינא דמלכותא או לא ניתן למכירה מפני שאין דת חדש זה דינא דמלכותא (יבא הקשן מוקר לב סי׳ ו׳ הקרקעי בבוילא בוא אם הוא שסבר בנוף הקרקע אי ספק מבחוץ ואכמ״ל) וכיון דהדבר ספק אי פלונתא דרבוותא יד אנשי בנסת ההיכל על העליונה לומר קי״ל כדובא דרבוותא דס״ל דאין חק זה דינא דמלכותא וכמ״ם הרב בב״הג סי׳ שס״ט סוף אי׳ כ״ח וז״ל וכ״ל הנכון שבפסקים דכל היכא דאיכא פלונתא דרבוותא אי אמרי׳ בהאי דינא ד״ר שיכול המוחזק לומר ק״ל כמי שמסייע לזכותו כן לומר שאין בזה דינא דמלכות׳ אי להפך עכ״ל דבוותא הכי נמי הטעם הב׳ שאף אם יאמר האומר דלא שייך כאן דין מוחזק שהרי הולכים אנשי קאסטיליאנו וקונים מהמלכות ומי מעכב בידם כמלא דידם על העליונה (לא דלבדר זה אם כזה יהיו נקראים מוחזקים לדיבא דבא בא לדיבית דבדים ומקלטעות גדולות ולקלר אחר לדיך כי הנבנים אלים) עכ״פ זאת אומר דנם מלד זה לא יועילו כלום שהרי מאחר שבבר בחבנו לעיל בב׳ סעיפים הראשונים שבתחלת הפסק דענין מבוער זה אות כיה ב׳ לאיין והימה ר׳ דרבינו עליהו לא תחמוד לא תתאוה לא תגזול לא תעשוק ועל הכל שהוא ב״הב שרוצים להתפלל בו ולעבוד את ה׳ וכל המצות והעבודו׳ לעבד לעולם יהיו מצות הבאות בעבירות רח״ל. וכדי לבטל כל הלאוין הללו וכל המצות הנעשות להתקיים בב״הב שיהיו בהתר ולא באיסור לריך שיהא דינא דמלכותא החלטי בכל פינות חלקיו תבורר לעיני השמש והירח אשר לא ישתר כי שום לד ריח ספק ובאותה שעה יחזור ממון וקרקע המלכות נמור וקיימים קנין חשוב בהתר בשופי וכל שיאחר דדין זה אפי׳ ריח ספק אם אך זה הוא דינא דמלכותא הו לא חזר ספק היסור תורה נמור ומוחלט שכל ישראל חייבין לבופס שלא לעבור עליו בשאט בנפש והרב חסק שלמה סי׳ ס״ח הביא משם השמש לדקה שהביא ממוהריב״ל והלא״ר דמלתא דר״ד קלישא טובא וכל ספקא ומחלוקת דאית בה אין ספק דרוינין לזכות דין תורה וסתרינן לאחרן דינא דמלכותא וכן כתב הרדב״ז החדשות ח״א סימן תקמ״ה דבטעמא בל דהוא סתרינן לה ומוקמינן הדינא דאורייתא והדין דין אמת דחזר כדין ספק היסור תורה דלעולם ספקו להחמיר ובפרט בב״ד דאית בקנין הרע הזה כמה היסורי לאוין וכמה מצות בטלות לעתיד לבא תסמר שערת בשרי בהעלותי על לבבי נדון רע ומר בזה שכל זה אני כותב לפיי מלתא בעלמא לשיס משערי בדרכי ההוראה אשר הורונו אבותינו ז״ל שלא להניח לבעל הדין הנעקש לחלוק כי לפי האמת ולפי האמור למעלה אליבא דב״ע אין דין זה ר״ד וא״כ אליבא דב״ע כל הד׳ לאוין האמורים עומדים בהויות לענות על כל העובר עליהם ה׳ יוצלנו:

הסעיף הג׳ לכי יהיבנא כל דיליה למתעקש ואומר דאם מחורם אשר לפנינו הוא דינא דמלכותא נמור ומוחלט כלי שום פקפוק וכלי שום חולק כלל לדעת כ״ע ממש אין נגרע אפי׳ פוסק אחד עכ״ז הדין נותן דבנדון שלפנינו לא מסני כלל ואין בו כח לבטל דת תורתנו הקדושה כלל ועוקר ומב״ם לבא בעקופין ובזרוע רמה על אנשי כל׳ ההיכל שהרי הרואה ורואה בנוסח מאמר המלכות ע״ל לחדשים מגרל״ו אלף ותתמ״ח לחשבונם שכך מתחיל בזירתו - הרשות נתונה מאתנו פרוית ושחרור הקאנוני וכו׳ הנה נמצא מבואר בהר לאי רואי בלשון החקה החדשה הלזו אומרו אי אוטוריזאציא (ר״ל הרשי׳ מתוכה) שמעולם מלכנו הקפיוור יר״ה אינו מכריח שכל מי שהוא שוכר קאנוני או שכירות עולם שמוכרח להביא אל גנזו המלך פריון הקנוני שזה ח״א בעולם לגזור כי אם שוכרים אין להם כח לפרוקו וא״כ אם תהיה גזירה מוחלטת ודאי יוצא מזה שאם לא יפרה בעל שכירות יוכל לפדות הינים דעלמא ונמצא בעל שכירו׳ הקאנוני נקי מוכייתו בהרף עין על לא חמס בכפיו וזה אלא כדין כלל כי הוא גזל נמור וע״ז הוכרח מלכנו יר״ה לחוק חוקה כל׳ רשות שכל מי שיוכל וירצה לפדו׳ הקאנוני הרי פתח פתוח לפניו והרשות והחירות בידו ומי שאין לו יכולת לפדותו יאבל ויחדי בשכירותו והלה בקרקעו אים על הגלו ואים על מחנהו ווד לא יקרב אליהם לומר הנני בא לפדות הקאנוני שהיום בשכירותי והשתא דאייתית להכי זה אינו דינא דמלכותא או גזירה אלא רשות לכל אשר יחפץ להיות קרקעו משוחרר ואם אנשי בנסת קאסטיליאנו מוסבעים ועומדים מהר סיני שלא לחפוץ השחרור הזה משום לא תחמוד בית רעך ונם משום לא תגזול שע״י חפץ שחרור זה מוסרי׳ ממון ישראל בידי האומות הרי שלא חלה עליהם הגזירה הזאת של מלכנו כי מה לי שאינו חפץ בשכול שאין לו מעות לפדותו ותמולה נשאר בעל הקאנוני בזכות

קרקעו קיים ומה לי שהיו חפץ כשכיל שתורתי מכרזת עליו לא תחפיץ כשו׳ לא תחמוד לא תתאוה לא תעשוק לא תגזול לא תעשה מלות חכילות חכילות כב״ב הזה כאות בעבירות גרילות סוף סוף כרלונס תלוי מולתא אם ירלו מה טוב להיו רת חזק ורזי לזו אים על מקומו יכא כשלוס וזכרו ליכר ממלזו דאמרי׳ ככתיבית ד״מ ע״א ואי אמרת לא כעינא מי איתיה לעשה כללי הפונה מה לי כשאינה רולה ומה לי כשאינה יכולה מפני איסור ממורת שבה ורוק היעב והבר זה עם כי מקומו הוא מוכרע ואינו ליך לא עדיים ולא דאים כי היא סברא אלומתא וידים מוכיחות ואומרן דעת נלוי לכל העמים לזכות הקרקע שהם אנשי כל׳ ההיכל עכ״ז לא אחסך פי מלהביא כורי חכילו דאיות עד שיכלו שפתותיהם מלומר דו זה יצא דאשונה לכו אל יוסף הוא המשביר לכל עם הארץ מרן הכ״ו ז׳ לבת״מ סי׳ סס״ט שעל מ״ם המגרבי כפ׳ הנוחל כתרא ס״ו המלך שנגזר דאונס יכולים למכור המשכונות עד שנה דינא דמלכותא דינא ע״ז דחק מוהרר״י ישראל כמה דחיות ומכלל דחיותיו דחק וז״ל ועוד שאין הסדרה מכרחת שיתכיר המשכונו׳ שלא נותנת לו רשו׳ וכל שהיו מכריח היו דינא דמלכותא כמו לא ליכול לוים אריעה כלא לוגרתא שהמלך מקפיד על כך וכן כתב הנמק״י בשם רבינו יונה וכן נראה מדברי הרמב״ן שהביא ה״ה כפ׳ כ״ז מהלכות תלוה עכ״ל . (ויש לעמוד בתשו׳ אות ולכלבל ולהאריך ולקן הפלגי מפכיס אך עיין מוהר״ם סי׳ שכ״ו ושיין ס״ך סס וסי׳ ע״ג ושיין לח״ר סי׳ קכ״ו ושיין ערות כישקב סי׳ ע״ב בבי דר״ד ושיין כרם שלמה סי׳ ל״ה ושיין דברי לחמת סי׳ ר״ב ורע אברהם ח״מ סי׳ ד״ל ודל״ו) הרלותיך דעת הרמב״ן ורבינו יונה והנמק״י ומוהר״י ישראל ומב״י שפסקים רבולהו ס״ל דכשאין המלך מכריח ומקפיד ליכא דינא דמלכותא נס הרי בר פרץ ז״ל שחולק על מוהר״י ישראל בענין המשכונות הע״פו שאינו מכריח היינו דוקא התם כמ״ם הלח״ר סי׳ קכ״ו דבענין שהוא תקון המלך כללי כי אם שלא תנעול דלא כפני לוון הוא דת גמור וכל העולם אדעתא דהא תקנה נושאים ונותנים וזהו דעת מור״ם ז״ל שפסק דין זה וכ״כ הרב זר״ח שם בסי׳ ח׳ כאורך דחזר כמו כל דינו ממנו דאזלינן בתר מנהג הסוחרי׳ אפי׳ נגד דין תורה אבל מה שאינו לתיקון כללי כי אם להגאתו כיון שאינו מכריח ומקפיד לאו שמיה דינא דמלכותא וכן כתב הרשב״א בח״ב סי׳ שכ״ו דכל מה שמתקן המלך לפני המדינה כי אם שלא יבואו לידי קטטות והכחשות ר״ל דינא אפי׳ נגד דין תורה ושוב דאיתי לדרב משן שלמה בדף ק׳ ע״ב ודק״ה ע״ב שכתב וז״ל ואפי׳ כד״ל דהמלך מקפיד עליו יש מן המחלוקת דבין ישראל לחבירו לא דיינינן וכו׳ כ״ם כמה שאין המלך מקפיד ואינו מכריח דודאי יש לנו לתעב כמחלוקות ולומר דלא דיינינן ד״ל זה כיון ישראל לחבירו וזה נראה ברור ואפי׳ הרב עכ״ו סי׳ ע״ב שנית שדקדק מדברי ר״ו בר פרץ ז״ל שחולק על מוהר״י ישראל מודה בזה (דהיכא שהמלך אינו מכריח ואינו מקפיד לאו דינא דמלכותא קרינן ליה עיין שם דר״ד ע״ב) מה נס הכא דליכא גזירת מלך על הלוקח לשיעבודנא על שמו וכו׳ ע״כ הרי להדיא דנס ר״ו בר פרץ ז״ל החולק ס״ל כפשטות דבדבר שהמלך אינו מכריח ואינו מקפיד וליכא שום תיקון לכללות המדינה הם״ב דלאו ד״ר וכן דאיתי להרא״ש בתשו׳ כלל ק״ג ופסקה מור״ם בח״מ סימן ע״ה וכי״ד סי׳ קס״ו וז״ל ומה שכתבת שנפל מחלוקת

כין המפרשים שבשהמלך גזר על המטבע לפחות או להוסיף אם דינא דמלכותא דינא-או לא - לא ידענא מה שייך לזכיר בכהן דינא דמלכותא אם המלך עשה מטבע חדש שלא כמלכיתו כמשה וכמהן במקום וכמתכר ופסל אם זה כשבולו לא גזר להפסיד למלוה שהלוהו מטבע טוב שיקבל מטבע רע המלך הוא מקפיד אלא שיהיה מטבע הה׳ נפסל ויהיה המשה ומתן במטבעות אחרות ואינו חוסם אם יפרעו למלוה כפי ערך מטבע הה׳ כי בזה אין המלך מפסיד כלום ע״כ ותשו׳ זאת הבולה מוהר״ה שמון סי׳ קנ״ג וקיים וכתב דוקא משום שהמלך לא גזר שיפרעו החובות כאלו המעות אבל אם המלך גזר אפי׳ אה״כ דהויה דינא דמלכותא ע״כ וזה דבר מרוח כפלא שאפילו המלך פסל המטבעות החשובים והוליא אחרות נרועים בלוחו ערך דרך משל הזהוב שמשקלו עשרה זהב קוה שוה יו״ד ולו״ו ופסלו והוליא זהוב אחד שמשקלו ח׳ זהב ושוהים שוה יו״ד ולו״ו ואחד הוה לו שער חובו על יולו״ו אבל נתן לו מהמטבע הה׳ המשוב וה״כ כשגזר המלך לפוסלו ח״כ נמלה כמו שגזר להדיה שכל מי שפרע יולו״ו ופרע מזה החדש לחשבון יו״ד שהוא פסידא להמלוה כיון שהה׳ פסלו ואינו בעולם ועכ״ז כתב הרא״ם דכיון דאם הוחידו רולה לעשות הדין ולפרוע ערך המטבע הה׳ המלך לא אוכפת ליה כזה לא הוי דינא דמלכותא וחייב הוסורי לפרוע ערך המטבע הה׳ אפי׳ שגזרה המלך היה החלטית לפרוע הגרוע כמקום החשיב לחשבון היולו״ו כ״ם וק״ו בכרון דירן שהגזירה מעוקרה אינה החלטית כלל כשום אופן כי אם כרשות ואפשר הבוכר זה ודאי אין לו זכר דינא דמלכותא ועוד דאיה שכל שהמלך אינו מקפיד ומקפיד ומצוויס מתירתנו הקדושה הפך ליוויו לא הוי דינא דמלכותא ממ״ם מוהר״ר נחמיה תלמיד הרא״ם ז״ל בתשו׳ מוהר״ם אלשקר סי׳ י״ט על מס הת״ח משום דר״ר וכתב וז״ל וא״ה דינא דמלכותא ומלכותא אמר לפרע לוראה מרבנן הא לאתא הכל מולי דלאו דינא ומלכותא אמר דלעבר לא מהקרי ד״ל וכו׳ והבי׳ אם ואמר המלך לכל היהודים שבמלכותו לו תפרעו כך וכך לו קלאו מן המלכות ובמרו הקהלות ופרו עלמם בממון רב הת״ח בשודן ע״כ הא׳ כרם שלמה סי׳ ל״ה דקע״ד ע״ד הבית תשו׳ זאת והקשה עלוי וז״ל והכרים הללו קבים אלוי דהרי דינא דמלכותא כמס הת״ח הגלה למלך ונס הוא מחוקי המלכות דאשו המלך מחלק מו שהוא ת״ח דלא ופרע מס ממי שאינו ת״ח זה ה״ה וכיון דמחוקי המלכים הוא אפילו שיהיה הכך תורתנו הקדושה דינא דמלכותא דינא וכו׳ וכעת ל״ע ועכ״כ ואחר המ״ר לא ירד לעומק דינא דמלכותא ומפני זה לא הבין כוונת מוה״ר נחמיה ז״ל שהרי עיקר דינא דמלכותא דעיקר דין תורתנו הקדושה הוינו כשאי אפשר לקיים שניהם ושניהם מגרדים ז״ל הכל כשאפשר לקיים שניהם אז בשופן דתורתנו הקדושה קודם על אלים מישראלי שלא לעשות דבר אז לעשות ודינא דמלכותא לא קפיד אם יעשה אי לא ויעשה אה״כ דבשופן כזה לא אתי דינא דמלכותא ומבטל דין תורתנו דאם הענין הוא בשופן שיכל לקיים שניהם קיים שניהם ולא ופיל מבערת תורתנו אלא אם בשופן דין תורתנו מכרחת ומקפדת ודינא דמלכותא לא מכרחת ולא מקפדת אה״כ נעשה דין תורתנו דמקפדת ולא נעשה דינא דמלכותא כיון שאינה מקפדת ודבר

זה

זה מכורר מכל מה שכתבנו מפי כמה רבנים גאוני עולם וה״כ עכשיו בנדון מס הת״ח שישראל מצווין שלא ליקח מס מהת״ח וכמ״ש הכתוב מנדה כלו והלך לא שלטו למרמא עליהם וג״כ מצווין לקיים דינא דמלכותא לפרוע המס והמלך אינו מקפיד כי אם שיכא הסך לידו ולא איכפת ליה ממי שיהיה אה״כ דיכולים לקיים דינא דמלכותא לפרוע המס ולקיים דין תורתנו הקדושה שלא ליקח מהת״ח כיון שהדינא דמלכותא לא נזרה כפי׳ קחו לי מס מהת״ח דוקא כי אם אני רוצה מכלל היהודים כך וכך וקרוב הדבר אצלי שאפי׳ אמר המלך בפירוש קחו לי מס מהת״ח עכ״ז פטורים הת״ח דהא יכולים לפרוע לו הסך בשלימות והמלך לא ידע אם פרע או לא זולת אם יש סברה ואכמ״ל ועיין חשב״ץ ח״א סי׳ קמ״ג ודוק וכלל היהודים מצווים מן התורה שלא ליקח מס מן הת״ח א״כ נמצא דהדינא דמלכותא לא כאתה בכוונה לעקור ד״ה והוא ברור ופשוט וכמטו מיניה דהרב כ״ם שלא דקדק יפה בענין זה:

ואל יפתוך חטאים לומר סוף סוף כיון דעכ״פ קי״ל דדמ״ד דינא לבטל דין תורתנו הקדושה והד״ר אותיה בעולם מה לי מקפיד ומה לי אינו מקפיד כיון שולאת הדת מלפני המלכות בפרט שהוא מנגד לתורתנו הקדושה תכף כאותו רגע בכר הורע דין תורתנו הקדושה כאלו לא היה דין זה בעולם זה הכל ורעות רוח ורעה רבה למי שחושב בורות בזה שהרי אעיקרא כל עיקר כח דינא דמלכותא הוא מפני שלום המלכות וכמ״ש הנביא ירמיה דרשו את שלום העיר וכו׳ ועיין מוהר״א ששון ז״ל סי׳ קמ״ו באורך ואם אינו מקפיד מאי שלום המלכות איכא וכאיזה כח נוכל לבטל דין תורתנו הקדושה המקובלת לנו מסיני ועל כיולא בזה כתב מוהרשד״ם ח״מ סי׳ רכ״ד וז״ל ואם כפי דין תורתנו הקדושה זכה שמעון וכפי דינא דמלכותא זכה ראובן פשיטא דראובן (דראה לזכות בכח דינא דמלכותא) נקדא רשע וגזלן מפורסם אם לא יקיים דין תורתנו הקדושה עכ״ד ודברי חיים וקיימים וכמו שתתם עליהם הרב מוהר״ם מורפורגו כס׳ שמש לדקה בקו׳ פני הכרובים דכ״ט אר׳ י״ז והטעם פשוט ומבואר דכיון דהדינא דמלכותא אינה מקפדת על דין תורה ורחי שהאים הישראלי אשר עמדו רגלי אבותיו על הר סיני כאותו מעמד הגדול הקדוש והנורא שרוצה להשפילו ולהשחתם בדינא דמלכותא במקום שאינה מקפדת רשע גמור קרינן ליה וכן כתב עוד הרב שמש צדקה סס אר׳ י״ט והוכיח שהשו׳ הריב״ם סי׳ רכ״ח דכל שאין קפידא למלך חייב האים הישראלי לקבל גזרת התורה ועו״ש. וכן הביא עוד שם כדל״ד ע״ד חשו׳ שלומה להגאון בעל כרם שלמה ז״ל שכתב וז״ל אמנם אם אין המלך מקפיד בזה וכו׳ כל כי האי אין צריך לפנים לע״ד דורהי אין להניח תורה שלומה אשר אתנו ונלך אחרי דתיהם שונות והאריכות בזה אלא צריך וכן הביא עוד שם חשו׳ שלומה מהרב הגדול של **אנקונא** מוהר״ר **יוסף פיאמיטא** ז״ל עם שהסכים הר׳ **מנוח חי קורקוס** ז״ל שהיה רב דקהלתנו **רומא** בשנה פת״ח תקוה כמוכא בחשו׳ משאת משה ח״א דק״ד וז״ל אבל לומר דלעני שהוא ד״ר וחק המלך אין לדון אלא כדיניהם וע״פ המלך הם כי לא להזכיר וכו׳

ובאמת לא ירדו לעומק ומשמעות דינא דמלכותא שאלו ראו מ״ש לשנים שעברו בהתחיקי סור על ענין זה עם הרב הכולל חריף ובקי כמוהר״ר **מנוח חי קורקוס** וכו׳ בפסק אדוך ראוהו אנשי בינות ויאשרוהו ושם תלקתי כל הדעות והסברות שיש בין הפוסקים והעלתי מפי סופרי׳ וספרים שכל שום הנאה למלך וקפיד מלכא שלא יעשו אלא כמצותו מקרי ד״ר ובחנאי ג״כ שלא יהיה הרבר כרור נגד מצות תורתנו ובכלל הדברים הבאתי מ״ם גדולי האחרונים בדין ואל״ד ואקו״ף ר״ל פידו קומיסו דהיינו בענין נכסי לך ואחריך לפלוני שהשמעאלים קפדי מאד בזה והדבר אצלם כמו קדש וקפדי מאד דייניהם שיעשו כדיניהם וכמנהגם ועכ״ז כתבו מוהריב״ל ומוהרימ״ט וכני שמואל ופמ״א שמי שמקיים דין זה מכח דינא דמלכותא מחלל תורה ועתיד ליתן את הדין וכ״ש וק״ו בנדון דידן דאין כאן הנאה למלך ולא קפדי כלל וענין הסכנה בזה חלוש אחר הוא שהרי המלך רוצה שיבא למקום ידוע סך קצוב בכל שנה ואם יפרענו זה או זה מה איכפת ליה (אמר הפוסק ס״ע זה ראים לדברי לעיל שקיימתי תשו׳ הר״ר בחמיה והשבותי מעליו תלונות סברת שלמה ז״ל דוק ותשכח שם דברי מהרב) וכו׳ ובעל כאר עשק כתבו׳ סי׳ ד׳ כתב בענין שגזר הסר שכל היהודים יכנסו למקום הוכן להם היינו הגיט״ו שלא היה מקודם וברר להם יהודים וגזר עליהם שיקלקו כיניהם ויכרדו מקומם כאשר ייטב בעיניהם והנוגשים אנשים לאמר כלו מעשיכם והיה במקום ההוא בית ראוכן ולוו המבוררים שיתן מביתו לשמעון כי המקום לר ולא שמע ראוכן ויוציאוהו במצות הסר מביתו ונענש ראוכן לפני הב״ר ופסק הרב ז״ל שהדין עמו ובעמא יהיב דלא איכפת ליה להסר אלא שהיהודים כלם יכנסו תוך הגיט״ו ולא קפיד על ראוכן שיצא מביתו והסכים עמו גדול הדור מוהר״י פואה ז״ל כ״ם בב״ד דלא קפיד מלכא מי ירצה ומי לא ירצה וכלל גדול כלל לנו מוהריב״ל וכו׳ ודברים הללו נוקבים ויורדים עד התהום שביון שר״ד חידוש הוא אין לנו אלא חידושו הבדור וכל ספק ומחלוקת דאית ביה אין ספק דדיינינן לזכות דין תורה וסתרינן ד״ר וכו׳ זה המעט מזער עלתה מצורתי וכו׳ ושהים יורע אלא היה כדעתי לכתוב בזה אמנם רע עלי המעשה שאחרי שהסכימו קהלות הקדש וכו׳ ואמרו מקלתם קומה ונעלה בית אל נבר בחילול ה׳ ורעה רבה ה׳ וכפר בעד עמו ויסיר מלבם קנאה ושנאה ותחרות ויפרוש סוכת שלום עליהם כיר״א עכ״ד:

עיניכם הרואות כל חכמי ישראל בכף מאזנים ומבלגם כל רבני איטאליא ומתוכם בענין החשמל מורינו הר׳ מאריה דאתרין **רומא** מוהר״ם **קורקוס** ז״ל שבלם פה אחד ממש עוונים ואומרים דבמקום דלא קפיד המלך אפילו שיהא דינא דמלכותא בכל דינא ומשפטיה דין תורתנו שתתעלה היא העיקרית ודינא דמלכותא כאין לנגדה והרולה לזכות בכחה רשע וגזלן מפורסם קרינן ליה ועדיפא מינה ראיתי להמרדכי פ׳ הגזול בתרא סוף ק״פ שקראו מוסר והענין היה במלכות אחר שהמלך העול מס להיהודים היושבים במלכותו לכל עיר ועיר סך ידוע וכל חדא פורעת בפני עצמה וקמו אחר הקהלות ובקשו מהמלך להתחבר כולם עם קהל פיכר״ם כדי להקל מעליהם המס והתרו בהם בני קהל פיכר״ם

שלא לשאול מאת המלך החיכור הזה כי היה מגיע להם הפסד והם לא שמעו ושאלו מהמלך החיכור וחיכר' וגרמו להם הפסד וכתב הרב דעבירה גדולה בידם ואין לך אחווי (מיסר ממון כ"ד בני מה) כי כל הפסדן של אלו הוכם על ידי נתינת שיחד להעות לב המלך עליהם לעשות כרצונם להפיל ממון של ישראל להוא מכתר ונתנום בידי לא אוכל קיום ע"כ ועו"ש · והרי התם שבלאו הכי המם היו פורעים וכבר היתה דינא דמלכותא ויען שהמלך לא שאל החיכור הזה והיהודים של שאר הקהלות הראו למלך הרוח הזה להם דן אותם הרב ז"ל למוסרים נמורים שאפילו אם יהיה שואל המלך החיכור הזה היו חייבים משום דינא דמלכותא כמ"ש שם באורך עכ"ז כיון שהמלך לא ידע מזה והם עוררוהו להראות החיכור הזה נקראו מוסרים רח"ל כ"ש בכ"ד וכמובן כי אני מצטער להאריך בדברים כאלה והם עם ה' הסרוים אשר ה' קורא · ושוב אחז"ר כאה לידי תשובת הרמ"ז ז"ל ק"ק מסימן ל"ז עד סימן מ"ב אשר רובצים עליה כמשפט כל רבני איטשיא אים על דגלו ואים על מחנהו וכולהו לוחין בברוכיא על מעשה רע ומר בזה תמם

וכבר נאמר לעיל בסעיף הקודם עיש"ב:

ועתה אודיעה לכם דבר חידוש ונפלא שהגה עד עכשיו הוכחנו שהיא דהמלך לא קפיד

אם"ל דלא אמרינן דד"ר · אבל היא דקפיד בשוה אופן שיהיה נראה פשוט דדינא דמלכותא על העליונה ועכשיו אראה לכם דב"ז דהיא דהמלך קפיד דאמרינן ד"ד היינו דוקא היכא שאינו מגיע נזק לחבירו הישראלי בידים אבל אם מגיע לחבירו נזק בידים דמוסר ממונו לגויים אפילו דקפיד המלך ע"ז · עכ"ז אסור לישראלי להראות ממון ישראל משום דינא דמלכותא · אם לא דהקפידה של המלך היא כל כך גדולה שיש סכנת מות על כל המעלים הא לאו הכי אסור גמור למסור חבירו ביד גוי וחולי מתשובה מוהרש"ם ח"מ סימן כ"ה והכדון היה באנקונא · שמעון היה מאנוסי פורטוג"אל ובא לאנקונא וחזר ונתיהד ולזה שמעון היה חייב לו גוי אחד מנה ותבע המעון לגוי שיפרע לו המנה · אמר לו הגוי הנה ראובן היהודי חבירך חייב לי מנה קח מאתו וכן היה כי הועבר חוב שמעון על ראובן במעמד שלשתן שיפרעהו ראובן לזמן נועד · וקודם הזמן הנועד נודע בגויים שמעון היה אנוס ונזר האפיפיור על כל מי שיש בידו כסף ושוה כסף משמעון ולך וימסרנו ביד הויסקונאט"ו של הארץ ההוא וכלזה בקנס מיתה ואיבוד נכסיו וברוזא קרי בחול על כל העובר מאמר האפיפיור אחת דקו להמית ולהיות כן הלך ראובן שהיה חייב לשמעון המנה הנ"ל ומסרו ביד שופט הארץ ושוב שאל שמעון מראובן המנה וראובן משיב כי נתפחד מהסכנה וע"כ הלך ונולה אל המלכות ומסר הממון וע"ז הרב מוהרש"ם האריך הרחיב בפרטים הללו של דד"ר וכתב דכיון דהוא גזרת האפיפיור שיש לו כח לעשות חוקים וכ"ש דזה הוא חק קדוש כדתם והוי דינא דמלכותא (בכל החוזר ומתיהד ממונו למלכות) ונזירת האפיפיור היתה על שמעון ובקנס מיתה על כל המעלים הרי זה פטור ראובן מחוב של שמעון יעוש"כ · ראה גם ראה אע"פ שכבר אמר שגזירה זאת היה חק קדוש והוי דינא דמלכותא והיתה הגזירה על ממונו של שמעון בכל מקום · עכ"ז הרב לא פטרו לראובן בשביל שמסר אותו ממון למלכות הלא מפני שהיה קנס מיתה בדבר וחמורא סכנת נפש לראובן

מממון שמעון הא לאו הכי היה הדין נותן לראובן להעלים ממונו של שמעון · אפילו שהיתה גזירת מלכות וקפיד כעלם והטעם דכל שהוא נזק בידים ליהודי חבירו · ויש בידינו להעלים ממון חברנו כדי שלא יהיה מזק ולא יהונה לנו כל און ודאי שאנו חייבים ולא מסגחינן על דינא דמלכותא אפילו חק קדוש וקפיד המלך דלמסור ממון ישראל ביד גוי הוא עון פלילי והוא מן המורידין ולא מעלין · ודינא דמלכותא קלה כעונה להוליאה והדין דין אמת כלי שוס ריח ספ"ק:

ואחרי אשר הדגנו ה' ודו הנפלאה בכל האמור ומדובר מרים הפסק ועד עתה · מה

יתאונן אדם חי על נדון דידן דמר והנמהר שהחק החדש הזה היונו דינא דמלכותא לא בכחו ולא כפעולתו לא בכורתו וחומרותו והכלותו מבר עגם מלכותנו מבי עגם החק שהוא נגד כל הדתות ושהוא חק פרטי על האופיר"ו פיה"ו ולא כללי על כל בני מלכותו ואין המלך מקפיד על מי שיש בידו שבירות קאנונ"ו ולא ילך לפרוקו ומכ"ש דליכא ריח סכנה ואיך הדת המלוש והקלוש ובטל במיעוטו ומיעוטו מיעוטו יהיה לו כח לעבור בעבורו על כמה לאוין נדולים ועצומים ובפרט בבית הגדול והקדוש מקדש מעט לא תהא כזאת בישראל:

ועוד הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא

ופלא · שהרי גם מבר החק החדש הלזה אין לבני קאסטיליאנו שום ריח זכות כלל ועיקר · שהרי הדבר ידוע ומפורסם שכל אים אשר זוכהו ה' להיות לו קנין קרקעותיו הוא הנקרא מולק"ו בלשון ערב"ו ובלשון המדינ' פרופרייטא הנה זכות האים בפרופרייטא שלו הם בב' אופנים הזכות הא' הנלה חילוניות שבידו להשכירו ולהרויח בו לפי ערך שווי קרקעו הן חסר הן יתר והזכות הב' היונו הנלה נופנית בגוף הקרקע והיונו שאם השכירו בפחות ונפל בידו של משכיר אז רוצה ליטול אשה לבנו יש יכולת בידו להוליאו שיכול לומר לו אינו כדין שתתה אתה יושב במיחו ואני מושלך בדרך ודין זה הוא פשוט אצלנו כמו שפסקו הש"ע ח"מ ס' שי"ב · ונם בעש"ב כך הוא הדין כי הוא מקובל על השכל היטר הנטוע בנו · ואחרי שנתברר לנו ב' זכויות אלו דאית לכל בעל פרופרייטא שבעולם בקרקע שלו חובה עליני להתבונן היטב בעיקר החק החדש הזה שקבע מלכנו האפיפיור לתת רשות לכל שוכר קאנונ"ו או שבירות עולם ויועלא להכיא אל נמוי המלך קרנא בעיניה ושוחלט לשובר הקרקע לדורות עולם: וכשנסתכל בו חלי השקפה נראה בחוש הראות שמלכנו יר"ה בחוקו חק זה הפליא עצה הגדול תושיה והפלא כין קרקע שבירות עולם או קאנונ"ו שלא נשאר לבעל הקרקע המשכיר הזכות הב' והוא הנלה נופנית הנ"ל לכן שבירות קרקע הנשאר למשכיר בגוף הקרקע זכות נופני · שחוקו לא חקקו כי אם על הקרקעות שבבר הם מוחלטים ביד השוכר ואין לו למשכיר מן הקרקע הזה כי אם הזכות חילוני והוא השבירות ולא הזכות נופני שהוא הנאתו בגוף הקרקע · והוא גזרה מקובלת שהרי אומר המלך למשכיר זה נהנה וזה אינו חסר גזרתו לך שבלאו הכי אין לך מן הקרקע הזה כי אם כו"ך לשנה וכמקום שתבשיר לבעל חובך השוכר הזה הבר לא בית המלכות שהוא נ"כ מקום בטוח כי לעולם יד המלך על העליונה (ידעתי שיש לחלק אבל עכ"פ לפי דעת המלכות תכון מלכותו בלתת השמש בבכורתו ולדעתיה לא ודאי חדא היא ולבסר יתר) · אבל על שבירות פשוט שעדין נשאר לבעל

לבעל הקרקע הגלה נופנים ולא הגלת הריוח לבד · ע"ז לא נזר המלך כלל כי אינו יכול לומר זה נהנה וזה אינו חסר שהרי חסר הוא הוא המשכיר מאותה הגלה עצומה להיות ויושב ונהנה בביתו ובחומותיו רחבות ידים ולעת הצורך יצא ואין עוזר ומשחומם ואין סומך כי עינינו רואות וכלות שורו בכוח לעינינו והשוכר ירש נחלה כלי מצרים והוא בעל הקרקע שהיה מלפנים מושלך תחת אחד השנים ס · וזה עול גדול ונזל מפורסם ואם ליה למלכות הישרה לעשיק לכל בני מלכותו עושק מפורסם כזה · וע"ז הקדים בנזרותיו רוקא כאופני שכירות שלא נשאר לבעל הקרקע זכות נופני באותו קרקע כלל · ורהיה נ-ולה שמלכנו יר"ה ירד לחלק המחלוקת המפורסם והמושכל הזה · שהרי הרואה יראה בסימן שלשי כהיב לאמר · שאם יהיה האופן שהשכירות הוא לנ' דורות ודור רביעי של המשכיר ישובו הנה · הזי כה יהיה מספר הקרקע הזה שהם השוכר הרוצה להחליט קרקעו הוא הדור הה' יקנה קרקעו בקרן קיימ' ערך ה'לק' מה שכירו' דרך משל אם שכירתו הוא כ' שקודי מידי שנה בשנה ה"כ יביא 400 שקודי ויחליט קרקעו בידו · ואם השוכר הוא הכ' יהיה הקנין לערך ד' לק' ונמצא נוסף הקרן 500 · והמלכות בעת הת"ק שהם קרן קיימת בידו ופרע לבעל הקרקע ה' לק' · והם הוא בדור נ' שבכר קרב הזמן שחזור הקרקע לבעליה · הזי יהיה הקנין לערך נ' למהה ונמצא נוסף קרן קנין הקרקע 666 וכ' שלשים שקודי והמלכות יפרע הפירות למשכיר מהקרן הזה ה' לק' :

הנה מלהנו ראיה חותכת שהמלכות דקדק הרבה ויודע ערך הזכות עצמיו שום לבעל הקרקע שהרי בדור כ' ודור שלשי הוסיף סך מסויים בקרן בעל הגלת הקרקע ומאי שנת משאר שכירו' המוזכרי' בסימן ה' אם לא שתאמר דבשכירות הכתובים בסימן ה' דהם מוחלטים בידי השוכר ואין לו למשכיר כי אם זכות חילוני ע"ז יקנה אותו בשווי ה' למאה אבל בדור הכ' ובדור הנ' שבכר קרב שנת השכ"ע לזכות המשכיר בקרקעו בזכות העצמיו ע"ז הערך המלכות אותו הזכות והוסיף לו מנה מאתים וכיון שהמלך אדון הקרקעות ודקדק בנזרתו שלא לעבול המשפט ולתת לאיש כמדתו ורהי נזרתו דוקא המלכותא בלי ספק · ואחרי היות הדבר מבורר בלי ספק הטוב שהמלך לא החליט לשוכר קרקע שום כי למשכיר זכות עצמיו בחיוו נמצא מבורר שלא נזר על כרון שכירות כשכירות נידון דידן שהרי מלבד שהכ"הכ קאשטילאני הוא שכירות ממש שהמולאה על כנסת היכל · ונם אושכי קאשטילאני הם בני חורין להנות הכ"הכ ולגלות עוד כח שהרי יש להם תנאי חזק שאם יהיה האופן שח"ו יצא איזה נזירה שלא להתפלל כעליה כי אם ממעמקים אזי תכף ומיד מחוייבים לגלות הנשי קאשטילא ולתת הכ"הכ לאנשי כנסת היכל · הנה נמצא שלושכי כנסת היכל יש להם זכות עצמיו כנוף הכ"הכ כלי קביעות ומן שכל זמן בהיותנו בגלות חשבה זאת לעולם עומדת בכל עת ורגע או הפילו כלי בעם גלות שיך חשבה זאת כמו שראינו בלונדון כמה פעמים שנזר המלכות להחריב העליה הכ' או הנ' כדי לעשות דרך לרכים ורכב ברזל לו · וא"כ כאיכרופא וכפרע כמטרופולין כמו רומא אינו רחוק כי אם קרוב ולזה הזכות העצמיו איזה ערך תתן לו כי הוא לא נותן למכירה והוא ע"ד המחליף מחנו בשרין שזה רולה במחנו לורך עצמיו יותר מעווי

השרין ומעולם על אופן כזה לא חק שום חק מלכנו יר"ה שהרי אפילו בדור הנ' שקרב זכות העצמיו למשכיר והעריכו המלכות שוויו היינו מטעם שהיה דבר שיש לו קבלה וערך והו"ל ככל שאר קרקעות שבעולם ונם שהוא כיד השוכר שעדין לא נורע לנו לורך המשכיר אל הבית ואפשר שנם הדור רביעי יחזור ויבכירנו לעבוד דורות הבאים · וע"ז שפיר העריכו אותו זכות והוסיף חינישתו עליו אבל בנידון דידן מלבד שכל זמן שיש תנאי חזק זה הו"ל כהילו אינו כ"ד השוכר שבכל עת ורגע בעמוד והחזר קאי ומעולם לא נזר המלך על קרקע שדרים בו בעלים עור זאת שהבאה בבר נודע לורך המשכירים אל בית הכנסת קודש הנזירה · ובאופן כזה לא נזר המלך היכא דבבר הוברר לורך המשכיר אל הקרקע וכיון שראינו שהמלך הערוך הזכות העצמיו אפילו בלא הוברר לורך המשכיר אל הקרקע · והכא בכיון כזה לא יפול בו שום ערך כי הוא הדבר שלא ניתן לומבר מפני נודל לורך המשכירים בנוף הכ"הכ לעת הצורך כי לא תדע מה ילד יום כהא ודאי מלבד שלא רבירה הנזירה בעניה זה עור זאת שמבורר מהוכה כא"ר לא"ר רוא"י שהמלך מקפיד שלא לחמוס למשכיר חמש עצמיו כזה מהבר שאנו רואין שדקדק בחכמה עצומה להשליא כין שכירות לשכירות כדקדוק עצום :

ואל יאמר האומר שאין בידינו לפרש החק הזה שהרי על כיולא בזה כתב הרב שמש לדקא דכ"ע ע"ד וו"ל ואפי' יהיה הנדון שלפנינו תלוי בהבנת חק ודת המלך ויהיה דינא דמלכותא הא אין אלהים שופטים כאלו להבין משמעות הדברים אשר בספר הוחקו ע"כ וכ"ש בכיון שלפנינו שהוא בדור ופשוט מנוף נזרת המלך שאין עניין זה בכלל כי הוא שכירות פשוט בכל חוקיו ובכל משפטיו והוא בדור :

קנצי למולין ואין לו להאריך עור כי אם לשים בבי טוב כמו שסיים הרב זקן אהרן סוף סימן ל"ו בנדון שלו שהיה מחלוקת על כ"הכ שבחב וז"ל וכ"ש בבית הכנסת שלא תחסר המחלוקת מביניהם אבל בשהם בלם יחד שבינה ביניהם ומי שיסתרל לשים שלום ביניהם משים שלום בפתיליה של מעלה נ"כ שנאמר יחזק במעוזי ויעשה שלום לי בדאיתא בתענית ומי שהשלים שלו ובירך את עמו בשלום עכ"ד · כן נמי מבעאי בה' שיסמעו לקול מוריה הנה עם ה' אלה היקרים המסולאים זרע קדש ה' עליהם יחיו ומטוב רצוני והשלמת דעתי אני אומר לבד שיסמעו אל דברי התורה ולא יטו ימין ושמאל כאשר נאות לקהל ועדה מישראל במותם הרשות נתונה בידם לשנות פסק דין זה אל כל המקום אשר יהיה שמה הרוח רוח חכמה וכונה רוח דעת ויראת ה' לראות היעמדו דברי אלה על קו הדין והאמת · וכבל אשר יורו המוריה תלתה בחר קונא כן יקום ומעתה ומעבשיו הריני מבטל דעתי וקורא אני ממקומי דברים שאמרתי אליכם טעות הם בידי הע"פ שקבלוני ע"כ אשר אומר כי הוא זה עכ"ז האמת אהובה אלי וכפרט בנדון כזה שבכל דעתי אני אומר ואני בוחר שכל דיני הרבים הקהלות והחברות והקדשות דינא יקיב לדונם כדיני ישראל (ובמו שבבר הליתי שים לבם בארקיוו"ו הבסמה עשויה בכל מוקף ומוחק בבונן ובתחיל על בל בל הלמור) ואני אהיה להם בבוקאטו כותב הפסק וחבמי ישראל המובחרים ויראי ה' ידינו ובברו הוכל מתוך פסולת אפילו אם הם אנשים בבולי · בבוד תורה שתתעלה עדיפא ושומע לנו ישבון בטח ושאנן

מפחד

מפחד רעם ואין מחריד · כ"ר דוה לבב שנעברה
טרתו והפילו הסופה והכהו לבנו כדי רשעתו אדהכי
והכי כלה ונרשהו מהסתפח בנחלת ה' מהר הקדש
ירושלם תהר חמר אלהים לשבט"ו ויכיאני אל המקום
הזה מקום אשר רבר המלך ודתו עושים מלהבה כאהבתו
וכחמלתו · הנה העיר הזאת קרובה לקויים כל דבר
שהלבה כמותו וה' משמים השקיף ואל משה אמר
לרעות בעיקב לאן מרעיתו · ויגל שה להשיב את שבותי
על מכון הר ציון כית פלט"י א"ל כי"ן עז"ן :

והוא הלצור **משה ישראל חזן** ס"ט

למן היום · יוסר אר"ץ על מכוניה וכל יושביה
עליה אים ואים יולד בה קבעוה חובה כי
פועל אדם ישלם לו על כל הטובה · אמרי לפעלה עבה
אישר חולים כרך ה' חילו אים לפי מהללו · ויהללוהו
בשערים ועל טוב יזכר לדור דורים ואם ככה יעשה
לפעולות אדם מן האדמה · הא כמילי דעלמא · להבל
דמה · מה יעשה אדם חי לעושה אורים גדולים · וכל
מעשהו באמונה להעבור גלולים · חקיו ומשפטיו
לישראל יורה דעה יכין שמועה · מה יהיה משפט
הנה"ר דע"ה כל מעבדותו כמילי דשמיא חד מן קמיא
תן לו משלו · כמשפט הזה יעשה לו ככה ועשה לאים
אשר המלך מלכו של עולם חצן ביקרו הוד והדר תשוה
עליו והיה אדירו · כי תשיתהו ברכות לעד תחדהו ·
וכבוד והדר תעטרהו · הן לריק באדון ישולם מנה
אחת אפיס · כדין הוא שיטול שכח המגיע לכתפייס ·
ישולם שבעתים כי על כן באתי · את קסת"י נתתי ·
חוכתי ואעשנה כהנה וכהנה · אשלם תודות · טוב
להודות · לאים אחד מן הרמתים · אים הכויים · חכם
ומבין מדעתו תורתו אומנותו · רב פעלים · פרי וקודש
הלולים · מלא רוח חכמה נהר רעת ומזימה · ריסא
דעמא · כעיר רבתי **רומא** יע"א הפליא עצה הגדול
תושיה הלי פסק"א דפסק"י משה אים השאים
רן רון אמת לאמיתו · הראה אתכחו ואת נבורתו · כמאי
דאוכא כין שתי קהילות קדושות ק"ק קאסטיליאנו
וק"ק היכל הי"ו כי יען כ"הכ של ק"ק יחידי קאסטיליאנו
יע"א אונה שלהם כי אם שבורה בירים כסך מה לכל
שנה מיחידי ק"ק היכל הי"ו שהיא שלהם כידוע ותנאי
כיניהם אשר לא יוכלו יחידי ק"ק היכל להוציאם ליחידי
ק"ק קאסטיליאנו מקב"הכ כי אם בזאת אם ח"ו נזרו
המלכות שלא יתפללו בעליה כי אם ממעמקים אזי
יקחו יחידי ק"ק היכל הי"ו הכה"כ הנז' להתפלל בו
שהוא שלהם ויחידי ק"ק קאסטיליאנו יבקשו להם מקום
להתפלל · הא לאו הכי לא יוכלו להוציאם לעולם אכל
יחידי קאסטיליאנו הרשות בירים להניח הכה"כ הנז'
בכל עת שירצו ובלבר שיודיעו הדבר לבעליה הם
יחידי ק"ק היכל הי"ו עשה חדשים קודם כמפורש ולא
כאר הטב בשטר שבידם :

והן עתה כי השררה חדשה חק חק חדש ממש שכל
שים בירו חזקת שכירות בית או חצר שכירות
עולם או לשנים או שלשה דורות ורוצה לקנותו לחלוטין
יכא לשררה והם ימכרוהו לו אף שלא ברצון המשכיר
בכך מה שיעלה פורות לערך סך ה' לק' סכום השכירות
שהיה פורע למשכיר והשררה תפרע השכירות בכל שנה
למשכיר ועל זה רוצים יחידי ק"ק קאסטיליאנו להכריח
ליחידי ק"ק היכל למכור להם הב"הכ לחלוטין ראי לאו
יקנו אותו מהשררה כפי חק החדש הנז' ויחידי ק"ק היכל
ממאנין בדבר כי אין רצונם למכור אחוזתם נחלת
אבותיהם להם ובפרט כי יש להם הפסדות גדולות
כמבואר הכל בפסק הרב מ"ר משה שפי"ר נר"ו וע"ז
שאל ישאלו אם יכולים ע"פ התורה לקנותו מהשררה
שלא ברצון בעליה ואם חק זה יקרא דינא דמלכותא
וע"ז עמדי וימורד אר"ם ערב"ה · בכבדות מדובר
בה · והוכיח במיסור על הדין ועל האמת כי אין חק
זה דינא דמלכותא פינול הוא לא ולא והחולך אחריו
נפסל ביוצא כי יצא חוץ מגבול התורה והקונה מידם
שלא ברצון בעליה גבר לא ולא בימיו · ועזבנו בחלי
ימיו · כי גזל הוא בידו עברייתא ותקרא על כמה לאיון

לא תתאוה · לא תחמוד · לא תגזול ·

שלשה אבות נזיקין ותולדותיהם ביולא בהם · ואנכי
הרואה את אשר דבר משה דברי פי חכם חן ומגל
נבורות ראיות ברורות באות ומאורות בשמש בחצי
השמים · מאירת עינים · כסף צרוף מזוקק שבעתים ·
מה נמלנו להבי אמרתיך חבלולי עינים מין ולבן
שנים · ויולק חן בשפתותיך יושק שפתים משיב דברים
נכוחים כמשה מפי הגבורה הלבה ברורה · **זאת**
תורת העולה כי יחידי ק"ק קאסטיליאנו
אינם רשאין לקנותה מהשררה בלא רצון
בעליה ואם ח"ו יקנו אותו בגז' מלבד כי עוברים על
נ' לאווים כמבואר עד זאת רעה חולה כי יבנסו בסוב
מוסרים ואם אמרו במחזיק בבבסי הנוי שאמר שמואל
בתרא ר' נ"ה דוכח בהם ובתב רשב"ם שם וכן הנ"י
דמ"מ מקרי רשע דהוי כעני המהפך וכו' ועב"ז כתוב
בהגהות אשירי וכן בחב המרדכי בשם ישראל הזוכה
בה נותן המעות ללוקח כדי שלא יקבע את הנכרי
והוא אינו רוצה לקבלם אלא תובע את הנכרי ויש בידו
להפקיע את הקרקע מיד הזוכה ע"י הנכרי הרי
זה מסור ממש ע"כ וכ"ם וק"ו בכ"ר שרוצים להוציא
הב"הכ מיד בעליה הראשונים כיר חזקה ע"י גויים
מבח חק חדש זה אשר לא כדת דינא דמלכותא
פשיטא דהם מוסרים נמורים ואם אמרוהו בסתם
קרקע בין אים ובין אחיו הדברים ק"ו מעולות הבור
ובית הבנסת מקום מקדשנו מקדש מעט לעבודת
אלהינו בגלות המר והאחוך הזה הא ודאי ראוי
להרחיק ממנו אפי' נדבר עבירה שלא יהיה מטה
הבאה בעבירה ח"ו ושיהיה בכל פרטיו נקי וכר מכל
מום עון אשמה בעולה תמימה ובתיב אמי ה' שונא גזל
בעולה · **ובן** ראיתי להרב זקן אהרן סי' ל"ג שהביא
ראיה זו **מתם** לבאונו וסיים שם וז"ל וכ"ם לענין
כ"הכב שאולי יהיה סיבה ח"ו לבטל הב"הכב לגמרי
כמו"שקרה בהרבה מקומות' מזה המלכות עב"ל ובמו כן
אוכא למיחש בגר"ד יותר מהמה במקומות הללו :

ולפי כל האמור אף אם קנו מהשררה לא קנו ולא
כלום כי אין ממכר אשרה ממכר ומוציאין
מידם ודמיא להיא דפרק חזקת שם הנהי זהרורי
דזכוני ארעא וכו' וה"מ לעסקא אבל לגרגא לא מ"ע
גרגא אקרקפתא דנכרי מנח עי"ם ופסקו הרמב"ם
והטור וס"ע סי' שס"ע ואע"ג דעבדי המלך מכרו
את השדה משום חוב ממלך דהוינו הגרגא עכ"ז אינו
מכר משום דאקרקפתא דנכרי רמיא כ"ם ג"ר דאין
מכר זה מפני שום חוב הקהל כי אם חק כלי טעם
פשוטא דלאו זכוני זכוני ומוציאין מידם בעת היכולת
ואין כאן דמ"ר ככל האמור בדברי הרב הפוסק ודברי
אינם

אינם לריכין חזוק כי האמת עד לעצמו · **ואשים** דברי
נגד אחיהו אנשי ק״ק קאסטיליאנו הי״ו
את אחי אנכי מבקש אל נא אחי תרעו וחלילה לכם
עם הקודש ברוכי ה׳ המתחזקים בברית תורתינו
הקדושה אבן הראשה חלילה לכם שתלא מתחת ידכם
דבר שאינו מתוקן אלא מקולקל כי חטאת לבור אינה
ממה כתיבה כעט ברזל ועופרת · הלא אחם שארית
הפלטה הנשארת מגרושי **ספרד** אשר קדשו את ה׳
ברבים ומסרו עצמם על קדושת שמו הגדול
והנורא וקדושת תורתו התמימה והצלתם את נפשותיכם
פה העירה וקבלתם בשמחה וחיבה עול הגלות אשר
היה בימים ההם מר ממות ולאין נחשב בעיני
אחיותיכם בגבר אחבתה אל כמו כי לא טובה השמועה
אשר אנכי שומע שומו לבבכם כי המקום אשר אחם
מבקשים לקחת אותו אשר לא כדת **הן זה בית**
אלהים וזה שער השמים בית
הפלה לשם ולתפארת ולתהלה בית עבודת
אלהינו עבודה זו תפלה ואיך הפה יכולה לדבר בבושתכם
אל הבית הזה לשפוך שיחה לדרוש שלומה איך תאמרו
אשמי׳ אנחנו **חמרנו חמסנו גזלנו** ועצומי של
מקום גזל הוא בידכם
כ״מ ע״כ ואתם בפיו וכשפתיו בכבודנו ולבו רחק ממנו
רחלו הזבו הסירו קנאה ושנאה מבינוכם והעבירו
והחליפו שמלותיכם כי כל זה גורם השנאה אשר
בינוכם כי היא שהחריבה את בתינו ועדין מרקדת
בינותינו רח״ל אחי אתם שמעו ותחי נפשכם למען
תחיו ורבתם · **וישראל קדושים** לא יעשו עולה
דעבידו דגזומי ולא עבידו ·
ועודם מחזיקים בעשר ידות בתורת ה׳ לשמור ולעשות
בכל התורה לכל מדאה עוטי הדת המופלאה תאתרא דאתרא
הדין **זה משה האיש** הי״ו רב גוברין ורב חיליה
ועמיד הימני לסמוך עליו יהי
אלהיו עמו ויעל ואתם הדבקים בה׳ אלהיכם חיים
כולכם היום הזה ושמעתם ירבו ימיכם וימי בניכם
ובהשקט ובטח עד עולם עד כי יבא המלאך הגואל
ועלו מושיעים בהר ציון כן יהי רצון אמן :

כ״ד שליח מצוה מע״הק **טבריא** ת״ו העומד לשרת
ולכפן והיא הים
לציר **חיים שמואל הכהן** ס״ט
פה **רומא** י״ט לח׳ רחמים שנת **התר״ח** ליצירה :

סימן כ״א

היום יום חמישי לח׳ שמות י״ז לח׳ עבת שנת
תר״ט ליצירה לפ״ק :
חלץ הרב יחזקאל בן הרב מרדכי יוסף פינגי ליבמתו
מרת אלינבא בת הרב יהודה יוסף גונזאלגא
ונפטרה בחלילה בשדה בית וכהלכה · כדוך ה׳ אלהי
ישראל שלא ולא יהה שום הקלה בשום מעשה ודיבור
ומעשה ודיבור חלילה זו כן יהיה ה׳ אלהינו עמנו
ולא ולא הקלה מתחת ידינו בשום אופן שבעולם :
אלה הדברים שנתחדשו
א׳ פסולי׳ ופקפוקי׳ בענין המנעל הקדמון שהיה שלהם:
א׳ נוטו קדוב לאדום ·
ב׳ שהיה גדול הרבה בכמותו עד שהיה תפור בסוחל״ה
לשנים כדי להדקו ולקלרו מרוב רוחבו ועב״ו היה רחב
עד שרגל האומן אשר רגלו גדולה ממדה בינונית היה

נכנס ונעל ולא מתיישב כלל וכפרט בעקבו כ״ש רגל
החולץ הנו״ל שהיה דק דק מהרבה מאד ·
ג׳ שלא היו לו כי אם ב׳ נקבים בלבד ודינא יתיב
להיות ג׳ נקבים מאחוריים ובאן לא היו אלא שנים ·
ד׳ שמלפניו לא היו חרילים כל עיקר כי אם חרילי האזנים
דוקא ודינא יתיב שיהיו מונעים הרצועות לבשר
שובבות זו בלד זו מלד הנקבים שלאחריו · ומלד
החרילים שלפניו ·
ה׳ שהמנעל לא היתה לורתו ומנית בגופו של מנעל
לפי פשט דברי הטור ובביאור הרב שבות יעקב הביאו
הזכיר לאברהם דרע״א ע״כ ·
ו׳ שהיו הקרסים מלד שמאל והלולאות מלד ימין ·
ז׳ שהיו תפורים מפנים גם הקרסים והלולאות גם
הרצועות והיו מעל דמעל ·
ח׳ שהיו הרצועות שחורות כמו של תפילין ממש ודינא
יתיב לדעת כל הפוסקים היותם לבנות דוקא :
ב׳ המנעל שנעשה חדש נתקנו כל הפסולי׳ והפקפוקי׳
הנו״ל וכהיגן ואליבא דב״ע · והיינו :
א׳ עשיתי אותו כולו מעור אחד כדי לצאת י״ח סנדל
ומנעל ·
ב׳ נוון העור שחור ·
ג׳ נוון הרצועות לבנות ·
ד׳ כל התפירות בחוט של עור כלם מבחוץ בין של
קרסי׳ ולולאות ורצועות בין של נוף המנעל (שתפירות
נוף המנעל מבחוץ בבר היתה בקדמון וגם היה
מחקיבה אחת של עור כמו החדש וגם שתפירת נוף
המנעל היה למטה בסוחל״ה סמיכה לגד שמאל
כמו נ״כ החדש) ·
ה׳ שלורת המנעל נעשה בפשט דברי הטור וביאור
הרב שבות יעקב הנו״ל והיינו שבמקום הנחת
האלבעות למעלה עשונו אותו כחלבסון שיהיה גרלה
בחוש הראות ששם הוא מקום הנחת קטני האלבעות
ואם כן בהכרח חזר לורתו ומנית שבבר ידוע שברגל
ימיני קטני האלבעות הם לגד ימין ·
ו׳ שנעשו בו ג׳ נקבים מבחוץ מאחורי השוק ·
ז׳ שבנגדם מלפני השוק נעשו ג׳ חרילים מלבד חרילי
האזנים ·
ח׳ הקרסים שחורים מלד ימין והלולאות שחורות מלד
שמאל ·
ג׳ אופן קשירת המנעל האמת אנוד שמתחילה עלה
כדעתי לעשות הקשירה בסדר הרב פרי האדמה
ח״ד דו״ח סע״א ה״ד סי׳ א׳ סי׳ קס״ט הנם שבהיותי
מנסה הקשר על רגלו של שליח כ״ד ראיתי בחוש
הראות דבהכנים הרצועה מבפנים כדעת הרב ז״ל הוי
מעל דמעל ממש ותמהתי על המראה עכ״ז אמרתי
מני אל לבי דבריו דמהדק יפה בעונן ואופן זה לפי
הנסיון אין לך מהדק יפה בגדול מזה והחוש יגיד ע״ו
אמרתי אני אל לבי דודאי לא איכפת מעל דמעל
באותה החתיכה של גבי השוק דמעל רגלו כתיב והרי
במעל רגלו לא יש כלל לוקא מענין מעל דמעל ·
וכדמות ראיה לזה שהרי יש נקבים ואם בענין כל
השוק מכוסה במנעל מה לי יתיר ומה לי חסיר שא ודאי
דמעל רגלו קפיד דחמנא והא איכא ולא מעל שוקו
ועוד היה לי ראיה שהרי נשתבח הת״ח שיודע קשר
חלילה ואם מבחוץ מאי חכמה איכא ? וגם מיוס
היותינו על האדמה שמתנגן שידיעת קשר חלילה חכמה
היא והנם מוענים היודעים אותה מכל זה נוכה
תוכחת

חוכמת מנולה שהקשריס מכפנים כדעת הרב פה"ר אלא שלבו היה מהסס בדבר ויצאתי לתפסי ורחיתי למוהרי"ר ז"ל כס' חיים שאל ח"כ סי' ל"ג שהוא וב"ד וכל רבני דורו הגדולים בחכמה וכמנין שפכו כאש חמתם על מעשה והופן קשירת המגעל מכפנים כדעת הרב פה"ר ז"ל ועשו מעשה בחייו נגד סברתו והשחיק רב ונס הרב יר"ר ז"ל הודה להם פה אל פה יעוש"כ שהכיר כמה סתירות ועל כלם יש מה לומר ולקיים דברו הפה"ר וכפרט במה שמהדק יפה הפך מ"ש הר' חיים שאל ז"ל והחוש ועיר ע"ז והודו לי כל הנלבים לפני שבחמת הקשריס מכפנים מהדקו יפה יפה אלף ידות ממה שמהדק מבחוץ וגם על ענין מעל דמעל כבר מלתי אמורה דים לדחות אבל אחרי מלבי ומ"ש מעוטות אריות איך יצא פרעוש לא הגיע לנמ"ל כמוני היום ותכף הדרי כי ועשיתי מעשה כדעת הרב חיים שאל ורבני דורו זיע"א וכפרט שמרן מלבא מוהריע"ת ז"ל הוא מאריה דאתרין כע"הק ירושלים תוב"כ וגם מאריה דאתרין יקרים פה רומא יע"א שהוא ז"ל כעובדו בשליחות מלוה פה רומא יע"א תקל"ב לגזירה סמך ג' רבנים להורות בין טמא לטהור וא"כ דינא יתיב לפסוק כדעתו בלי ספק ועשיתי הקשרים מבחוץ ע"י שלוח כ"ד וכמו שכבר מפורש בדברי הרב זכור לאברהם דרע"ה ע"א והאמת אתו דברים חמשה כריכות אבל הם כאמת שלשה דהכריכה הראשונה כשנכנסות הרצועות בחריצים הראשונים שבכר הרגל זו לשמאל וזו לימין ונראים ע"ב הרגל זו ע"ב זו ודאי שזאת לא יקרא כריכה שאינו כורך כל השוק א"כ לא יקראו כריכו' כי אם אותם שמסבבת הנקבים והחריצים דוקא ואלו הם ג' ולא יותר וגם אותה העליונה הנכנסת באזנים ווולאה מאחרי המגעל ע"ב השוק גם זאת לא יקרא כריכה שהיא מוכרחת וא"א בלאו הכי וגם היא כריכה כיוסר והוא כרור ופשוט ואח"ך כשעלינו אל השוק מלאחריו הוכאו הרצועות מלפניו ושם נקשר תכף קשירה ראשונה הדוקה ושניה רפויה ושלישית ענינה וכזה ולא קשירת המגעל כהלכתו כרוך ה' :

ד' שמנהגם היה פה רומא לפי האומרים ולא בכתב משום מורה שהיתה נעשית החלוצה בב"הכ ולא בשום מקום אחר והחלצת הנז' להיותה בבודה בת מלך בת עשירי עם מכל לד ומעולם לא יצאת מפתח ביתה מיום הלמנותה שאלה אשה להיות נעשית החלוצה בביתה בגובהה של בית או בבית השכנים ושהם מרצים היבם לבא שמה לחלוץ לה ואני כאמת ראיתי שאין קפידה בדבר שהרי הרב בב"הנ כתב בס' החלוצה אות ט"ו וז"ל המקום שיקבעו לחלוץ יהיה במקום מפורסם בגון לחצר ב"הכ או בבית הבכס דיינא דמתא וכיוצא בזה והם נהגו לחלוץ בבית החלוצה אין חשש עב"ד והרב מוהר"י הלוי ז"ל קובץ גדול סי' וו"ד ה"ד הרב בב"הנ סי' קס"ט הנהב"י אות ח"י וי"ט מלבד שבתב דמנהג ווילאה וע"א לחלוץ בבית היבמה או בבית קרובי היבמה עוד קיים המנהג על הדני פו ברהות מופקות כאים בגורתו שבאמת מקום מפורסם עושה אותו דוקא ההזמנה ולא שהמקום הוא מפורסם מלד עצמו ודקדק בזה הקדושים ראיים לפי כבודו כי רב הוא ועיין תומת ישרים סי' פ"ז שדקדוקיו נתיישבו עם דברי מוהר"י הלוי ז"ל ודוק ודבר ה' כפיהו אמת שכן ראיתי להמאירי כתי' ליבמות דק"א דפ' מלוח חלוצה שבתב שקבועות מקום היינו או בהזמנת אמירה או במעשה וכזה מסכים לדברי ה' תומת ישרים ז"ל ממש דאה זה חדש וסיים וכתב וז"ל ולפי זה הרבנים הקדמונים לא חששו לתיבת השערה מפני בבוד נשים יקרות שלא תתבזה כפומבי וחשבו שקבועות המקום בבית שלפניו והבדיל השמש היא המפרסמת אותו לבך ואולי גם בפאדווה נהגו בן מזמן קדמון כי שמה יבא בסאות למשפט קדושים אשר בארץ המה וא"כ אל תתמה על החפץ וחפץ ה' בידך יצלח וכו' עכ"ד הרי דעת ב' גדולי הדור הבב"הנ והרב מוהרי"ל ז"ל לחלוץ בבית היבמה בלי שום פקפוק כלל ועיקר :

האמת אגיד שאני בעוני חדשות אני מגיד כי עתה אל ה' ואבר לנו שבדפסו תשו' מוהר"י ן' מגנאם ז"ל בסוף ס' לקוטות הרמב"ן ז"ל שבשאל הוא ז"ל ע"ז בסי' קי"ו והשיב בסי' קי"ז וז"ל תשובה דבר זה תלוי בב"ד בכל מקום שיקבעו דובתה לחלוצה חייב היבם לבבת אצלם וכו' אבל אם היו שניהם במקום אחד מן הדין אין ראוי להיותם נקבלים אלא אצל הב"ד כמ"ש הבחוב בפירוש ועלבה ובמתו השערה אל הזקנים ודוע שהשערה הוא שער ב"ד אבל לחייב הת ב"ד לבבת אצלו עם היבמה הוא טעות ממה שאמר הבתוב וקראו לו זקני עירו וכו' ולא אמר והלבו אליו זקני עירו · והואיל ונתברר שהיבם חייב לבבת אל המקום שקבעו שם דובתה א"כ הענין מסור להם שיקבעו אותו במקום שירצו חוץ מבית היבמה עצמה שאין להם לעשות זה ולא להבריח אותו שילך אצלה שאינו חייב בזה מן הדין ומ"ש בנובהה של עיר אינו חייב בהבדח ואורחא דמילתא קאמר שלעולם שער ב"ד בנובהה של עיר עב"ד · הנה נמודי על מליצה זו ודאי בדוקי מבדיקין בדוק מאיר עיני חבמים שהרי מלאתו חשובת חד מגדולי הראשונים תלמידו של רבינו רב אלפס ז"ל בבעבע מסייעת לדעת הרב בב"הנ ומוהר"י הלוי ז"ל · ראשונה · שבל מקום שקובעים דובתה יהיה במקום שיהיה הוא הנקרא הדע ב"ד והם ממש דברי מוהר"י הלוי שנית שהענין מסור בוד הדיינים לקבוע אותו בבל מקום שירצו אפי' בבית קרובי היבמה או הסבנים בב"ם בשאלה והוא הורה והסבים בחשו' (שהרי לא אמר כי אם חוץ מבית היבמה) שלישית שאפי' בבית היבמה לא בתב שאסור לעשות להם בן אלא בתב אין להם לעשות בן ונראה מטעם ולזול בבודם או יהיה הטעם בבו סייים ולא להבריח היבם שילך אצלה שאינו חייב בזה מן הדין דדולה לומר דאם יקבעו מקום בבית היבמה עצמה א"ב הרי נקרא הרע כי דינא ומנולא ובאותו לחייב אה היבם לבא שמה מדאמר הבתוב וקראו לו זקני עירו וזה משפט מעבוקל לקרוא בית היבמה הרע כי' דינא בדי לחייב לבא על אפו ועל חמתו אל שער שונאה או דבלירה מוניה כי סוף סוף הוא ימשול בה לפי פשטי המקראות ולזה בתב דאין להם לעשות זה ר"ל לקבוע בבית היבמה שעל ידי בן יבואו לחייב את היבם לבא למקום שקבעו ואין הדין נותן לחייב ליבם וכו' ומזה נראה ודאי דאם היבם מתרצה וגם הב"ד רואים שהיא אשה היקרה אשר לא בסתה בף רגלה לצאת ולבוא לעיני השמש ואף אם תצא בליל הזמנה ותשאר באותה דובתה שקבעו עד הלילה הב' היבה יבולה ליבן חוץ מביתה כי הוא אסטנית א"ב ודאי שב"ד יש להם לעשות זה וכמ"ש מוהר"י הלוי ז"ל כי בעבור הנשים

הוקרות

הוקרות שלא תתכונה כפומכי לא חשבו למקרא דחשערה וחשבו שקביעות המקום כיום שלפניו וכו'
הוא המפרשים והמזמן המקום לכך כיעו"ש :

וכשאני לעצמי לזו חדשה היא בארץ וזאת של הרב מוהר"י הלוי ז"ל ומה שהגו מבאריס נ"כ דעת מוהר"ן ן' מינאש ז"ל על אופן זה שהרי בכר בודק מ"ש הטור והש"ע ח"מ סי' קכ"ד דאין הנתבע יכול למנות מורשה כדי שלא תהא סנהדרין שומעת טענת שקר מפי המתורגמן ושאני כ"נ דמתנה אנטלר משום יקרא דכ"נ שלא לבזותו וגם לנשים יקרות דעת התשב"ץ ח"נ סימן ר"ו דממנים אנטלר וכן היה נראה מתשו' רב אלפס ק"ק סימן רמ"ט וז"ל :

שאלה אם אשה יש לה למנות שליח או תלא כעצמה לב"ד ?

תשובה רוהין הם רבה התובע שלא תלא לב"ד ממנה לה שליח ואם לאו תלא ותעמוד לפתח ב"ד משום שהיא נתבעת ואין הנתבע רשאי למנות שליח עב"ד הרי דפסק דהנתבע אינו רשאי למנות שליח והא ודאי משום שלא ישמעו הב"ד טענת שקר ועב"ז לאשה התיר לה בדלון התובע מפני כל כבודה כת מלך פנימה דומיא דב"ד אלא דנר' דהטור אם מפרש תשובה זאת שהתיר לאשה למנות שליח בדלון התובע היינו כשולבו סופרי הדיינין לפניה ותטען כפניהם ואח"ך תמנה שליח ע"פי אותם הטענות והכי דייקי דברי הטור שבענין הנתבע כתב כפי' וכן כתב הרי"ף בתשו' וכו' וכענין אשה כתב וכן הנשים היקרות לא ויתר להם רב אלפס אלא לשנר להם סופרי הדיינים ע"כ דדלה לומר ודאי שזה שראיתי שויתר להם למנות שליח היינו אחר שנורת סופרי הדיינין זה מה שנוכל לומר כדי לזווג דברי הטור עם תשובת הרי"ף הנדפסת ולעולם דברי התשב"ץ ז"ל מבוארים כשמלה להשוויי דין כ"נ לדין נשים יקרות ולא לחוש לטענות שקר (שעל הרוב כן יהיו וכמ"ש הרשב"א בתשו' הביאה כ"י שם) הרי לדעת התשב"ץ ולפי פשט תשו' הרי"ף הנז"ל לא חשבו לזה מפני כבודן של נשים יקרות עם כי מקרא מלא דיבר הכתוב בדרך תשבוט לדרך תרדוף ואפי' כמולי דעלמא נאמר מדבר שקר תרחק עכ"ז כבודן של נשים יקרות עלית על כלנה והנם שנאמר דלקושטא דמילתא לא הותר לנשים יקרות למנות מורשה מאחר שתשו' התשב"ץ הנז' כבר עמד עליה המט"ש שם בסי' קכ"ד ואפקה כמעט בש"ס וכן תשו' הרי"ף הנז"ל כבר מלהיום אמורה דבבר נראה בחוש הראות דהטור ז"ל אדבבה אקרי רבשי עכ"ז עדיין ראיתיו במקומה עומדת דעכ"פ תיבת דבעיקר הדין שיבא לאורה ע"י טענות האמת והצדק זה לא הודח מפני כבודן של נשים יקרות ושולחין להם סופרי הדיינין אבל מספטי הדת דהיינו פסטי דקרא ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' והיינו כ' בעלי דינין ממש שזה נקרא מספטי הדת על תילם ר"ל בדקדוקם זה ודאי אינו מתקיים שהרי סוף סוף אינה עומדת לפני הדיינים ואינו מתקיים אשר להם הריב לפני ה' וכפרט הדין שפסק הרמב"ם פר"א מהל' סנהדרין אזהרה שלא ישמע הדין מפי המתורגמן (ויעיין מי' הגהות שבעור ושוכו הוקן) גם דין זה נראה מפני כבוד נשים יקרות גם השבועה נשבעת בכתיה שהוא נמר דין וכמ"ש הרדב"ז רפו' פורדא סי' ת"ח גם דין

זה אינו כפני ב"ד וכל זה נראה מפני כבוד אשה וכן כתב הב"ח סימן ל"ו משם הבדק הבית על מ"ש הטור שם משם תשובת הגאון כאשה שאינה רגילה בכך אלא לענעה ווושבת בביתה שאלין לתובע על מה תובעה ע"ז כתב הב"ח שם וז"ל כתוב בתשובת הגאון הנזכר והע"פ שאמרו רז"ל שמוע בין אחיכם אזהרה לדיין שלא ישמע דברי בע"ד קודם שיבא בע"ד הכירו ואולם בעבור מדה זו שיש בה תקנה גדולה עושים ע"כ הרי גם מענין זה נראה כמה גדול כח כבוד נשים יקרות . ומאי כל זה ? אלא מהו אית לך למימר שכל דבר שהוא דין או עיקר המצוה לא יבוטל ולא יורע כאן מפני כבוד המרומה של איש ואשה כאיזה אופן שיהיו ולזה בענין מינוי האשה הנתבעת מורשה שודאי יטעון טענו' שקר על פי רמאות או מלד שהוא לא ידע מה יוכל התובע לחבוע והוא לא ידע להשיב כי אם שקרים . וזאת שנית כמ"ש הרשב"א דנמצאת מדת אין אדם מעיז פניו כפני בעל חובו לוקה שהמורשה לאו בעל חובו וממילא ולא הדין מעוקל וכוטל עשה דבלדק תשפוט עמיתך וכדומה לו . ע"ז ודאי תדחה אלף ככבוד נשים יקרות ולא יורח דין אחד מן הנזב ומן הסרסים (וזלת כ"נ דמ"מ דיבר הכתוב וקדשתו גדול מאחיו גדלהו מבל אחיו וכיולא) אבל אם עיקר הדין מתקיי' דהיינו הב"ד שולח סופרי הדיינין ומברר האמת מפיה שזהו העיקר שהב"ד ידעו האמת כמה שהוא ונמצא דעפי"ז מזכאין את הזכאי ומחייבין את החייב ולא נשאר כי אם לקיים מספטי הדת על תילם ר"ל בכל דקדוקיהם וכרטיהם כפשטי המקראות ונעמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' וכן שמוע בין אחיכם כפשוטו שזוהי כמו מצוה מן המוכחר לקיים הכתוב בצורתו ולא עוד באופן כזה ככבוד של נשים יקרות ערוך טפי - כיון שבלאו הכי הדין יולא להוראה ונוכל לומר שדיבר הכתוב כהוא ולא דוקא (וכמ"ש מוהר"ן מינאש ז"ל ס"ד לעיל דבנוכחם של עיר אינו חיוב בהכרח ואע"ב דמקרא מלא דיבר הכתוב ועלתה וכמתו דמשמע מקום גבוה עכ"ז לא איכפת שדיבר הכתוב כהוא) וכיולא לזה כתב הרמב"ם פב"א ה"ד וז"ל בכדי נהגו כל ב"ד ישראל וכו' שמושיבין בעלי דינים ומושיבין את העדים כדי לסלק ההמחלוקות שאין בנו כח להעמיד מספטי הדת על תילם ופסקו מרן בח"מ סימן י"ז ס"ה עי"ש . ולפוס ריהטא תקשי לך שהרי פסק מרן י"ד סוף סימן של"ד שאינו מחוייבים ליכנס בספק עונש כדי להחזיק דתינו כיעו"ש . וז"ב למה החס פסק להבך . אבל עפ"י האמור האמת עד לעצמו שמ"ש בי"ד היינו כאדם שעבר עברה ונידוהו ונזר השר עונש ע"ז הא ודאי הוא ביטול המצוה מעיקרא ובהאורחי נאמר בכל נפשך ובכל מאדך (ויעיין הדרב"ז דפ"ו סימן קפ"ו) אבל התם דבבר בא לדין ומקיימים ואלה המספטים אשר תשים לפניהם נמצא דעיקר המכוון יולא לאורה אלא דעדיין חסר דבר מה והיינו לקיים מקרא כפשוטו ונעמדו שני האנשים ר"ל בעמידה זהו נקראים מספטי הדת על תילם בדקדוקם זה לא איכפת ונדחה מפני איזה טעם שיהיה או מחלוקות או בכבוד ח"ח או בכבוד זקנה והדברים מבוארים מאד שהוא דאיה נמורה לדבריהו שמה שהותר מפני כבוד נשים הוא מספטי הדת כמו לבא היא לב"ד בעצמה אבל לא הותר הדת עצמה והיינו שהב"ד ושמעו שקר כי אם שישאלו שני האנשים שלהם שזהו עיקר הדא :

ומעתה אל ה' ויאר לנו להתעלם בנדון הרב מור"י הלוי ז"ל ונדונינו כדלעונו שהרי השתא ומה התם במקרא דנעמדו שני האנשים שאפילו

שהיא

שהיא עכ"פ מלוה מפורשת בתלמוד וידון מלוה לכע"ר שיעמדו עכ"ו ויען שאינה מלוה עיקרית אלא חד ממשפטי הדת על חילם כדאה מפני הכבוד או מפני המחלוקת וכן מקרא דאסר להם הריב לפני ה' ולפני הכהנים ומקרא דשמוע בין האחיכם הותרו מפני כבוד נשים. הכא במקרא זה דועלתה יכמהו השערה שבדאה פשוטו שער ידוע לכ"ר ולעולם כל מקום שקובעים מקום יום אחר קודם נקרא שער כ"ר אלא דאינו מתקיים השערה ידוע בכל יום ויום. אינו דין שיהא כדאה מפני כבודן של נשים יקרות כיון דסוף סוף עיקר המלוה נעשית בהלכתה וגם תיכת השערה נתקיים בקביעות יום אחר קודם ולא נשאר כי אם ליסב התקרא על פשיטות פשיטותו. ודאי ע"ז יפה כתב מוהרי אלוי ז"ל דשפיר עשו הרבנים הקדמונים דלא חששו לו מפני כבודן של נשים יקרות ויפה דקדק. אלא דמ"ש מוהר"י כן מינאש ז"ל דאין לעשות זה. ואין לחייב ליכם ע"ז דגרהה תרתי חדא מסיכתה וחדא משום היכם זה ג"כ האמת אתו דכאמת אם יהיו עושים אותו בכל חלילה וחלילה גם כלא טעם מספיק מדאה ח"ו כמקל בכבודם וזילותה דכ"ר ערוף אם לא כרכר מקרה כאשה אשר לא נשתה כף רגלה הלא על הארץ (וכאמר דאין דידן שבולה מעידים שמיים אלמנותם כלא ילאתה מן הלוף ולאחיך) כתא ודאי כ"ע ידעי כי כבוד שמים הוא למחול על כבודם ולא יקולו בני ישראל ובנות ישראל ח"ו בחקים של אברהם אבינו בכמה חומרות עליהם כי הכל לפי מה שהוא האדם ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות הא לאו הכי מה כחו של מוהר"י ן' מינאש לאסור שלא לעשות זה נגד כל האמור לעיל וכפרט שלשונו מוכיח עליו שלא כתב אסור אלא אין לעשות זה שבדאה כפירוש כי עלה טובכה קא משמע להו לכ"ר הלדק:

באנו אל הסנית שבתב שאין לחייב ליכם ע"ז הא ודאי דבר ה' כפיהו אמת. דאמרינן להו לכ"ר מאי חזית דדמת דהדין אתהה סומך טפי מן היכם ובערך שאין האשה רוצה לצאת מן האנף ולאחיך כן ערך הלוכת היכם אל בית היכמה שער שוכתה והוא פשוט והשכל מחייב כן. וכן מצאתי למוהריק"ש ה"ר המט"ש סימן קכ"ד הנ"הט שעל מ"ש הטור שלנשים יקרות משגרין להם כ' סופרי הריינין ע"ז כתב מיהריק"ש דוקא הכי אבל לולך כ"ד לכיתם לה וכו' דמסתתמי טעמות כע"ר עכ"ד אוף הכי כמו כנגד שאני חושש לגער וכבוד היכמה שלא להוציאה מן האנף ולאחיך כן יש לחוש לגער היכם וכבודו שלא לחייבו לבא לבית היכמה הכל הא"ן אם מרגין אותו קרובי היכמה ודאי דמגר הדין פטור ומותר כלי ספק ודברי מוהר"י ן' מינאש קורין בגרון בכל זה והוא פשוט:

ובנדון דידן לא רציתי לעשות מעשה לילך לבית היכמה אפילו לחקרה בבית הסבנים (שבאה מותר אלוכא רכ"ע ומתייכין ליכם אפי' לדעת מוהר"י ן' מינאש ז"ל) מטעמים הכמוסים אצלי ועשיתיהו בכיתי וכחומותי במקום בית מדרשי וקביעות תלמוד תורתי ובית דוני שבבנון דא עדיף מב"הב לב"ד וכמ"ש מוהר"י הלוי ז"ל בית החכם מקרי מקום מפורסם כמו ב"כ וכ"מ ומדרכא לענין זה עריף טפי בית חכם כי ב"הב מקום מוכן להתפלל ונאמר בו כי כיתי בית תפלה יקרא וכו' ובית החכם דיינא דמתא דמי טפי לעלתה יכמתו השערה דקרנומו קרע כ"ר עכ"ד. והסבנים עמו הרב כנה"ג וכנז"ל ולענין שהיתה כושה לצאת עשיתי כזה האופן שבנוס ההומנה אחר מנח' רביע שעה קודם שקיעת החמה הלכנו לבית הכנסת והחודינו ואח"ך כאנו הדיינים והנוספים והעדים לביתי לבית מדרשי ושם קבענו מקום ושלחנו אחר היכם ועשינו הי"ב תקיעות ובינו כינו חצי היום ועבר כמו שעה מן הלילה והלך היכם לדרכו וחכף בלילה כאתה היכמה ועשינו לה זירוזים הראוים לה והכדיקות (וכמו שבן בראה מב"ר הרב הגדול מוהר"ר ז"ל שבידי שגם היא תבא ביום המחרת מם שאינו נראה כן מכל סדרי חלילה המורכבים) ויעמה בבתינו עם כ' תת"ה וביום שלאחריו אחר התפלה סדרנו החלילה ונפטרה בחלילה בשרה ובאותו היום שעדה הלילה וכלילה הכ' לעת לאת רגל מן השוק הלבה לביתה לחע"ל. כ"ז אני כותב למעשה שבן עשיתי הגם שהיתה יכמה זאת ראויה לילך אלה מבכמה טעמי תריצי ובפרט בזמננו כאיבורופה שדינא ותיב להקל לעם הארץ ובפרט לעשירים כל מה שביכולתו להקל (כפי מה שמשיגים ספרי הפיסקים) ולא יבואו לזלזל במצות וכ"ש כ"מ שלא יבואו להתיר הזקה בכח אלו הארץ כי מי יודע אכל מפני טעמים הידועים אצלי השתדלתי במת"ק ורל"ן לעשותו בביתי בבית מדרשי אבל לעולם לענין הלבה למעשה דינא ותיב שבידאי מבהן ואולך כל החלילות והיו בבית הרב המורה והוא מצוה מן המובחר אם מטעמים שב' מוהר"י הלוי ז"ל והוא מט עמי' שבתחרשו באיבורופה כי בעונו' מצות בזוי' מפני מבה של ערו"ב כי אעיקר' ק"ו הא"ל להאריך כי יודע בעמים כי מבה זו עד הלואר הניעה והחבס עיניו בראשו אלא לעשותה בב"ב וב"מ מקום מפורסם לבבלים ולמתלוגלים ופוק חזי בזמן מוהר"י מברונא ז"ל שנתן חלילה במקום מפורסם ודחקו כ"ע לראות מעשה החלילה ושחקו לפי שהיו זקן וזקנה מתובבים ובאשר התחילה לקרות מלן ובמי דחקו כמעט שנפלה היכמה על פניה ומתוך כך נתבלבלה ונער בהן הרב עד ששחקו ועב"ז נהבלבלו עד שבמעט היו רוצים ליתן חלילה אחרת ועו"ש בתשובת סימן ד'. ולא בדור הרב אורע כ"ז השחוק והקלות ראש והבלבול מריבוי העם מה נעשה בדורותינו ובאיבורופה ובאמור ומפורש לעיל כי ע"כ הריבי נוזר **בדא גזרה דאוריתא** שבן ראוי לעשות ואין

לך סיב לתורה בדול מזה ואין לדיין אלא מקומו ושעתו ולא עוד אלא שגם אם נראה להרב המורה ולדיינים אשר עמי כי היא אשה יקרה מאד הו קרובה אנשים פשטנים (ידי לאבב) והיכם מתרצה להוות החלילה בביתה ומחלו על כבודם ויקבעו שם דוכתא ולא יבואו לראות בבלע את הקדש. ואפילו משמוע דברי הפקרותא נגד תורתינו הקדושה ותקיה האלהיים ושומע לזו ושכון בטח ושאנן. ועיין תשב"ץ ח"ב סי' סימן ק"ף ודוק:

ה' שמנהגם היה לצאת ביום ההומנה הנ' דיינים והב' נוספי' והעדי' והשמש לפניהם והמעבל בידו ומשבבים במעבד רוב הניט"ו והשמש קורא ומודיע לכל העובר שם חלילה. לתחר בב"הב לפרסם הדבר והשתא הכא כי אל ה' ויאר לנו כי נפתחו שערי הניט"ו וכל כתליו הפילו אבלה מטעם המלך האפיפיור ובדולו במדתי אומר לבטל פרסום זה בשוקים ובדחובית שהרי אעיקרא דמלתא דבר זה אינו לעובכא שבל עיקר טעם פרסום זה היינו משום כדי שידעו העולם דחלילה היא ולא לנסבה בהן ועוד דליתו אינשי ולקבלו עלה וכדאיתא כפי מצות חלילה דק"ל ע"כ עי"ש בפרש"י ובמאורי שם והאמת דאנב

דהטלו

דהעלו לה מלאתי בספרי המפרשים טעם נכון מאי שנא חלוצה מגרושה והלא גרושה נמי אסירה לכהן הדיוט ואתא מאי שנא דלא צריך פרסום כל עיקר ובפרט האידנא דבחבינן וקרעינן מגזירת התלמוד והולך ומה שאני יכול לומר הגב דהטאי דבשלמא גרושה מפורסם הדבר ממילא כיון שאינה בתולה ואינה אסת אים א"כ ודאי ולא שמה בעיר גרושת פלוני והא בעלה קיים וכיולא · אבל חלוצה שמעיקרא אלמנה היא והלמנה קרו לה צריך פרסום יותר שמא ישכחו החלוצה שבנתיים ויקראוה בשם אלמנת פלוני ולא חלוצת פ' זהו מה שנראה לי לפוס דיהטאי שלא חפשתי כ"ה על על ושוב מצאתי לענין גרושה קרוב לדעותיהם שו בהסו' תשב"ץ ח"ב סימן קפ"ט עי"ש ודוק · איך שיהיה עכ"פ פרסום זה נראה דכמעט לאו לעצמה שהרי כל מעשה כ"ד קלא אית ליה ודי בזה · וכ"ש שבבר יש כ' נוספים מפני טעם זה לבד וגם העדים וגם השלמת מנין העשרה והיתר שכל הדינים האלו אותנהו בחלוצה ולא בגרושין ועוד שהרי אינו קובעין מקום מבערב שגם זה הוי לפרסומי מלתא וכמ"ש מוהר"י הלוי ז"ל · נמצא דכמה דברים אתוספו בחלוצה יותר מגרושין מפני הפרסום ועוד אומתי מקום ונזול כרוכלא ובפרט בשוקים וברחובות דעובדים ושבים כל האומות ומקלוגלים מראות אמיתה דנכרי והשמש לפניהם נוטה לבד ימין ומרבר עם אים פ' ומודיעו החלוצה ונוטה לשמאלו ומודיע לאחר ג"כ ונראה דבר זר שאין אחריו כמוהו והרב וכל הב"ד והנוסעים אחריו ואין לך לענג הנוייש גדול מזה והלא הרמב"ם עקר תקנת חכמי התלמוד בחזרת העמידה מפני לענג הנוים כ"ש באופן כזה לפשיט בבלתנו בשוקא ולהודיע החלוצה וסיף כל סיף דבר שלא בא מפורש לא בתלמוד ולא בשום פוסק והרב מוהר"י הלוי ז"ל שבקב שבוניצלא ופאדוב"ה מברזין בכל הנוטו"ם · לא כתב שהולכין כל הדיוטין · והנוספים והעדים אחרי השלוח ב"ד לשובב בתיבות הלא שהשלוח ב"ד מבריז בנוטו"ם · וזאת פנית שעבשיו אין כאן נוטו"ם והפרוץ מרובה על העומר והנוט"ו שהיה מקודם עבשיו דרך לרבים מהגוליים רבי פלא · עד שלשעבר הסכמתו שלא לעשוק מנחה ותפלה ועריבת ותקון הלות · כי קבעתו שעה ברחוב ב"הב בשבול בטול ענין והיהלה דברי ק"ו תמיהין בסדרן מתבטלו בעומו' שלא להבריז מה שהוא במקום קרבן כ"ש נוספות בחלו אשר אין לחם אחר ושורש ויסוד כי אם לתוספת דבר והלא מנהג ירושלים תוב"ב אינו אלא להבריז בב"הב בבקר דוקא ותו לא · ועל זה נמתי אומר סיברי זו בכל הה' ב"ב גם בחלוצה שקרים החלוצה וגם בבקר ועוה ולאינו גם מידי מנהג זה שיותר מלוי שישמעו הדבר בב"ב ממה שישמעו בחשאי מפי השלוח בשוקים ואותה אתכוהה דנכרי על לא דבר ובכן דא תהא למיקם שמבאן ואילך בן יקום דבר · והיינו שולבו הדיוטי' לב"הב עם הנוספים ומשם ולבו למקום ההזמנה בדרך ישר בלתי סיבוב כלל והשמש לפניהם בלי מבעל בידו ולא שום תנועות אחרות כי אם בדרך פשוט דוקא ותוכרז החלוצה בחלוצה וכיוש בכל הב"ב ב' פעמים לילה ווש ולא יעבו הפורמאליט"ה בשוקים וברחובות וכל המשנה ידו על התחתונה ובפרט ביודעות האיאורופה כי תחלו הנפש נבדו עד להפלוא ה' ושע בלבנו ובלבם

אתתו וחשק מלותיו חקיו ומשפטיו כו"ר :

ו' שמנהגם היה שמכלל אסיפת הדיוטים · והנוספים והעדים היו נמנים ונאספים ממוני העיר ואני שמעתיהו מנהג זה יום אחד ויומים קודם החלוצה מפי מע' החבר כמוהרי"ף נר"ו וכאמת אשתוממתי על המראה מה לכהן בבית הקברות? מה לענין אנשי' סוחרים בענין חלוצה ? מה שלא נשמע בשום מקום ולא נמצא בשום ספר ובודאי שגם ענין זה הנם שאינו כתוב בספר תקנות שלהם כדי לטעון טענת מנהג (ועיין משאת משה אה"ע סי' כ"ו הגאון מר זקני חקרי לב אלפער' ל"ד כ"ב מוהריק"ש סי' ו') מ"מ מהיות טוב אל תקרי רע כיון דבענין חלוצה בעונן פרסומו של דבר א"כ מה טוב שיהיו נקראים גם הממונים ויתפרסם הדבר עם יקירי העיר זהו מה שיכולתי למצוא טעם לשבח למנהג הלזה הנם שהוא בתורה שבע"פ ואינו נקבע עי"ז בנודע · אבל באמת תכרא כלירה כי מה בחנו ופה לחיב לנשים יקרות להתבזות בפני גברים ואנשים סוחרים והלא מקרא מלה דועמיו שני אנשים אשר להם הריב לפני ה' ולפני הכהנים ומקרא דשמוא כין אחיכם נדחו מפני כבודן של נשים יקרות ולא ירחו החולה ושולחין להם שני סופרי הדיוטי' ואפי' לילך הב"ד לביתם שבזה מתקי' כל בבודה בת מלך פנימה עכ"ז כתב מוהריק"ש ה"ד הרב מע"ם ח"מ סי' קכ"ד סיף הנ"הט דלא ילכו לבותם הב"ד גופיה מפני כבודן שלא יתבישו להראות בפני הב"ד ע"כ יעוש"ב כ"ש הכא דאינו ענין מצוה ולא כתיב בשום ספר מה בחנו ופה לחייב לנשים יקרות אי לאים יקר להתבזות בפני אנשים סוחרים בדבר דלאו מדינא חייבים ונערה דנפקא לא ניתן למחל · והדבר נודע ומפורסם שיותר מתבוישים מאנשים בנולם ממה שמתבוישים בפני הדיוטים ותופשי התורה דגדמה להם בהלו קופשי התורה לבך מולרו וזאת מובתא ויעשוה וכן באנשים המוני עם אז החכמים וזהו טבעו של עולם ע"ד בלים מתקנא כי אם חכם בחכם נבור בגבור עשיר בעשיר והוא פשוט והוכרחתי להאריך בכל זה ביודעי ומבורי טבע אנשי איאורופה שאם הוחזקו בדבר אחד גם בלי טעם סברי בראשית משתנין ואותו ענין שאין כי ממש כל רוחות שבעולם אין מוזין אותו ממקומו ועולים ויורדים בו והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על רוב החומרות שלנו שמן הדין אין בנו כח לשנותם ותשחת הארץ כי ע"כ הארכתי בכל זה ולומר שאם יהיה האופן שהחולץ לו החלוצה לא קרובים מגיאלי העור ומאנשים פולטקין שבה ורוצים הענין בחבא ר"ל בלי כל הפורמאליטה כי אם המה שבתוב בספרי' דיל' ויתיב לעשו' רצון' ולא נכא מן הקל ש החמו' כ"מ ובפרט בארץ האיאורופה בנודע ובפרט בדבר בזה שאינו כי אם מנהג שהנהג מדינות כדאי דין נשים יקרות ושויי הזמנים לרחוקה באמת הבנין ואין כאן מנוס ליחא דמגיעת בבור לממונים כל שאינו ענין פרטי ובשום טעם מספיק בבר בתב הרב מנחת יעקב סי' ח' שביר פרנס העיר לתקן תקנות ולשנות מנהג קדום ועיין לבר הגאון מ"ז חק"ל י"ד ח"ב ד"ה ע"ב דבריהם הקהל הליבא דב"ע יכול לתקן כל זה אני כותב לשרם אחר המחלוקות והתקפדות ולא יכולו לראות בבלע את הקדש אבל בשאר אנשים פשוטים ובינונים אדרבא מנהגם יפה וכל מאי דמתפרסם הדבר בפני אנשים מבוברים כמו ממוני הזמן שפיר דמי ושומע לנו ישבון בעוה כיר"ה :

ז' שלא היה להם סבר התתרות והמורעות בלשון איטאלקי שהוא הלשון שמבוים ודינא

יתיב לומר הדבר בלשון שמבינים בת"ש חרב הגדול מוהרי"ך ז"ל בס' בתי כהונה שלריך נ"כ המסדר לפרש לחולץ או למגרש מהו מודעה ואח"ך יבטלנה וע"כ סידרתי לשם בלשון מיטלקי דברי הדיין בהתרות כתבו' החולץ שרצונו בהתרות על כ' לופנים אם נשבע לתת חליצה ויתירו לו ואם נשבע שלא לחלוץ ויתירו לו ושוב פירוש לשון מודענא ואח"ך שאלת הדיין לחלוץ אם רצונו לבטל המודעות ותשובת החולץ בביטול מודעותיו ובפיסול עדיהם:

ח' מעשה שהיה בחליצה זאת שאחר שגמרנו חליצה והלכו להם הדיינים והנוספים מוכרו הב' דיינים וחזרו לומר ששכחנו מלה וצריך לבל תגשה לכהן ואני תכף נכנסתי עמהם לבית והזהרנו אותם והמרתי להם שענין שבחה זאת הא גרמא מפני שלא נכתב בסוף הסדר חליצה כראשר כתוב שם כל סדרי הדקדוקים ובאתי לחפשי חיפוש מחיפוש בכל סדרי חליצה הנמצאים בידינו סדר שבטור ושבש"ע ושבס' בית שמואל ומשפטי שמואל דקס"א ובנימין זאב ומוהרשד"ם סי' ק"ה ומוהר"י אדרבי ומוהר"י חאב"ו ז"ל והבנה"ג והרב יד"א והרב נר פשוט בסדר חליצה למוהר"ב ז"ל והשמש לדקה ומדבר משה והפחד יצחק והזכור לאברהם ונם הסדר חליצה שבת"ת מלוקט מס' שמש לדקה ובב"מ מבת"י ונם סדר חליצה שבידי כ"י מהרב הגדול מוהרי"ך ז"ל ונם סדר חליצה של מוהר"ם מפלדוכה שבולם השמיטו הזהרה זאת והיונם מודיעים לה כי אם שתבשה חבף ועז"ז נאמר אם בו"ב רבנים גדולים לא שבו מבין לן ודי בכל הפרסומים שנעשו והדי נם בסדרי הנטין לא נמצא זורז זה בכל הספרים הנז"ל (זולת בשמש לדקה לבד ולא הבשה מבין ליה) ומהיכן בא לבו ואם כה והמרו מהיות טוב אל תקרי רע הנס שלא בא בספרים מה יענו בזוס שיזכר סדר נט חליצה המובא בבב"הנ ובסדר חליצה שבס' נט פשוט ובשמש לדקה ומועתק בב"י אשר בת"ת ובב"ן שבתוב וז"ל שריבתה לפלוגות דא למהך להתנסבה לבל נבר דתלבין ואנם לא ומחה בידה מן ומחא דבא ולעולם ע"ב הרי דלא זאת דאינן מזהירין בתוכה שלא תגשה לבהן אלא אדרבה מתירין אותה בבללות לבל נבר דתלבין שעי"ז תובל להגשה לבהן שגם בהן בבלל נבר דתלבין אלא מאי איתא לך לתימר דבוון דבותבין שהוא נט חליצה מתילא בבר תדע דחליצה אסורה לבהן ולא שייך לבבלל בתה שבתוב לבל נבר דתלבין נם אם הבהן בי בולי האי לא טעו הינבי בתה שמפורש בתורה ועיין להגאון הרמ"ז בחק"ל ח"מ ח"א סי' פ"ו דק"י ע"ב ד"בתב בתשובות דבדין מוסבים בלי חולב לא עבידי אינבי דטעו עי"ש ב"ם בתה שמפורש בתורה שבע"פ והדי אבי' בנזרת חרם שלא להוציא לעז על החליצה שמובא בבתה סדרי חליצות מהרא"שוני' בתב מור"ם שאין נוהגין ב"ם בדבר בזה שלא הוזבר לא בסדרי נטין ולא בסדרי חליצות ולא אחר מבי אלף סדרי חליצות דודאי אין לאומרו ולהזהירו ודיינו שנעמוד בשלנו בי ע"ב אחר ראותנו בתה גדולים לדיקים שלא הזהירו ונם נוסח נט חליצה הנותן אלבע בין שיני ע"ה בראותנו לבל נבר בפתח בלי הזבבת חוץ מהבהן ודאי שנאמר שבל המודרז יותר נקרא הדיוט וה' ילילנו מסגולות:

סימן כ"ב

נוסח הנט בבתיבתו ותתימתו אשר ראוי והנון להיו' קבוע לדורו' עולם פה רומא הבירה יע"א ואין לשנות והוכרחתי ליטפל בו הדק היטב ובן שראיתי בתה שיבוש בתו שיבואו לקמן הים על דבלו בראותו ולא עוד אלא שבבתה דבפיס לא ראיתי להם מנהג קבוע שבבר הבאתי לפני בל הנטין חדשים נם ישנים הנמצאים בהוצר הקהלה ובב"ן משנה החל"ה עד שבתנו זאת התר"ו ולא בייוונו בסר' אחד בלל ועיבר בתו שיבא לקמן ומבאן מודעה רבה לאורייתא שקבעתי עצמי לדבר הלבה בסידור נוסח נט זה לנ' דאשים:

הראש האחד בדברים שראיתי בל הנטיות בולם מהזמן הנז' ועד עתה בולם יסנו בלבתם בסדר אחד ולשון אחד הנס שלאלת ידי בל הפוסקים היה ראוי להקן הדברים הלבה דרובה דרבוותא הו על פי מנהג רוב קהלות ישראל עב"ז בין שראיתים בלם בדרך אחד ובנוסח אחד לא רצתי לשנות בין דהוו דקדוקים דליבא בהו ריח תוספת ובבתה נטין במספר הנים הנז"ל ודאי אמרינן הוקבע המנהג ואין הדין לשנות משום לעז הראשונים ועיין הרומת הדשן סי' רל"ב הריב"ש סי' שי"ד מוהרימ"ט ח"א סי' פ"ו בדרות המים ס' ל"ד דק"פ בב"הנ א"הע סי' קמ"ב הנהב"י מו' ב"ב יד אהרן שם הו' ב' ח"ה ועוי"ש שבלל דבריה' הם דבדברים שהם דקדוקי סופרים אפי' דלהות טוב היה ראוי לשנות משום יופי הלשון הו דקדוק הענין הו זהירות יתירתא וכיולא בין דלית ריח היסור ודאי מניחין הנוסח הקדמון הבל בל שהיה משום תוספת הו ספק היסור הו לעלת הליבה דב"ע לא משנינן בלעז הראשונים בין דליבא שבוקה ונדרין שמן הדין ראוי להחמיר הע"ב דבתובים הקדמונים לא היו בותבין בן מוהר לשנות ולתקן בדי לעשות בדק ובהורה לנמרי ויש לחוש לענין שלפנינו שלא יהא בהם ספק יותר מלחוש לעלו הנטין הראשונים וז"ל מורנו הרב מוהר"ר יעקב ז"ל בתשובה הובאה בנו"ר ח"הע ס' ה' ס"ב ואשר טענו בעלי הריב בי הב"ר יפה הנז' בקראים מוציאי לעז על הראשונים נוחי נפש נם בזה מהבל ימעבו ויפה אמר שמואל בל הפוסל במומו פובל ויען בשתיה חבמתם רק קול ביבדים הם שומעים ותמונה אינם רואים זולתי קול שאין לשנו' מדברי הראשו' והמשנה בל' מוציא לעז ומימו מלאתא למלאתא באין מבין היבא אתת' ואיבא לא אתמר והרוצה לעמוד בשורשי הדברי' ועמוק עיונו בדברי מוהרי"בל ח"נ סי' י"ב וח"הד סי' רל"ב והרבה פוסקי' אחרונים הים על דבלו בראותם ועו"ש בולא עת האסף תורף דבריהם בהסבמה עלו שלא בקרא מוציא לעז רק בשהאחרון בא להקל נגד הראשונים וכו' אבל להחמיר מחמת איזה ספק ליתן לן בה עב"ד ועו"ש:

הראש השני בדברים שראיתי שים להחמיר לפי דעת רוב הפוסקים אשר בית ישראל נכון עליהם וכמעט בשגנה הוא בתחילה מבבודם על זה אזרתי בנבר חלצי ולאחר לא אבנה ואבי' שראיתי בולם בהולוך אחר אסורבה דנט הראשון בקטו ואזלי ותקנתי הדבר עפ"י הדין ולא חשתי לעלו הראשוני' ובבז"ל בתורה:

הראש השלישי בדברים שראיתי אותם נבינים בחר"ם נוסח הנט בתוב בתופן אחד ונוסח אחר בתוב בתופן השלישי

השלישי והשמיט גם שניהם וכיולא לזה ה"כ הרי הוכרר הדבר שאין להם מנהג קבוע כי אם לדרכו כדו כלי השקפה נאותה ה"כ כדברים כמו אלה כיון שהנעתי לתקנם ולעשות דרך כבושה אזי כזה הקדקתי לתקנו גם כדקדוקי סופרים בכל מה שביכלתי:

וזה החילי בס"ד

בחאר בשבת **שבעה ימים לירח אלול חמשת אלפים וששים מאות ותשע לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן ברומא מתא** כך כתוב בכל הנוסחין הנו"ל מס' החל"ה עד

היום הנו"ל וכן כתוב בנוסח פורדא ומנטובה וגם וינציא ה"ג דהם בהנו לתקנו הים דאזו לכתוב כאן כמתא רומה מאחר שמור"ם כמפה סי' קכ"ח כתב שלא יכתוב פלוגיא מתא אלא מנזא פלוגיא וכתב שם בג"פ ס"ק נ"ד וו"ל וכן אנו נוהגין פה ע"הק ירוש' תוב"ב דבוחבין במתא ירושלים עי"ש וכן כל נוסחי ניטין שבאסיה ואפריקא הם במתא פ' ולא פ' מתא עיין בתי בהונה לחם בלמה דבר משה הלק"ט וכאלה רבים אך כיון דבבר כתב מרן שם בב"י שבתוב בהגהות מרדכי דאם הקדיש שם העיר למלת מתא לית לן בה מ"אחרי' בפ' האשה שלום בסוריא מתא וכו' עי"ש וב"ב הנ"ב שם דמור"ם בטופס הנט שלו כתב בקוזמר מתא וכולאי דהין קפודא וכו' עי"ש גם הרב בב"הנ בס' הנט ח"ב לות ל"ה כתב דהין מבם אם כתב בפלוגיא מתא עי"ש ואחרי אשר נתבבר דהין קפודא נדבר לה רבותי לשנות

ובאשר כתבתי בהקדמתי בסעיף ה':

דיתבא על נהר טיבירי ומימי מעינות ובארת מבתפקא

האמת הנוי דבכל הנוסחין

הנו"ל חדשים גם ישנים אין הנוסח כי אם דוקא דיתבא על נהר טיבירי הלא וכו' והשאר הושמט ולא ודעתי מה ראו על בכה ומה הגיע אליהם מאחר דהדבר נודע דכל הסיפוק של רומא הוא ממימי מעינות ובארות שהמעינות והבארות מים חיים אשר ברומא עין לא ראתה בשום מקום והיא ר"ל רומא היא המפורסמת בריבי רבבות מעינות שבה עד להפליא ואין מסתפקים מימי הנהר אפי' לסוסים ובבישה כי מעינותיה יזובון בסוקים ובחיבות לאלפים ולרבבות ומשם מסתפקים לכל דבר קטון וגדול שתיה אדם ובהמה רחוצת בגדים זולת הסרת הצורות דבר מה מפני הטיול ותו לא ואחרי היות כן גדלה התמיהה מה ראו על בכה להשמיט המעינות והבארות שמשם לא בלבד רוב הסיפוק אלא כל הסיפוק ובבר נודע מחלוקת המובא בהגמ"ר סו' מס' ניטין אז' הס"ז וז"ל ר"י מפארים וחתנו היו מונעין מלכתוב לא מעינות ולא בארות בעיר שים בה נהר וגם בטרוויס שים במה בארות אין בוחבין רק הנהרות וכן הנהיג ר"פ בסוף ימיו וכו' ורבינו יהודה כתב בסוף בילה שים לכתוב כל ספוקי העיר בנטו ועיר שים בה מעינות ובארות ונהרות יכתוב כולן ור"י מפארים חולק ואומר שאין לכתוב כ"ה עיקר סיפוק המים יע"ש עב"ד הגמ"ר הראה לדעת שעיקר מחלוקת ר"י מפארים ורבינו יהודה תלוי בתוב הסיפוק לכל הסיפוק אבל אין מחלוקתן השכיל שים נהר שהרי ר"י מפארים נופיה הוא שבתב דבמקומות שים נהר אין בותבין בארות ועב"ז במחלקותו עם רבינו יהודה נתן טעם מסוס דאזלינן בתר רוב הסיפוק ולא בעינן כל הסיפוק הה מיהא לעולם רוב הסיפוק בעינן אבל אם אין רוב הסיפוק מהנהר (ולפי' משוט בב"ד) מהובא תיחי שלא לבתוב המעינות והבארות שהם רוב הסיפוק לכל הפחות אלא ולפי' דבונתו לומר דבעיר שים בה נהר קבוע ויש בה מעינות על הרוב רוב הסיפוק הוא מהנהר וע"כ אין צריך לבתוב מעינות שהם מיעוט הסיפוק הה לאו הכי הוו דברי ר"י מפארים סתרן אהדדי דהיהו מתקי' בהב בסתם דכל עיר שים בה נהר אין צריך לבתוב מעינות ור"ל לפי' הס"ד אפילו אין מסתפקין מן הנהר כל עיקר והלו כמחלוקתו עם רבינו יהודה ז"ל הא גולה דעתו דלכל הפחות רוב הסיפוק בעינן אלא לאוכראמרן ודאיה לדבר שכן הוא פי' מחלוקת זה שהרי הרואה ודאה לתב"י אה"ע ס' קכ"ח סי' י"ה שהביא מה שמצא בתוב בקו' בשם מוהרי"ק וו"ל כענין מי סיפוק העיר אעפ"י שים פוסלי' לבתוב כל מימי הסיפוק מ"מ הפוסקים האחרונים הסכימו שלא לבתוב כי אם רוב ספוקי העיר אם באר' אם מעינות גם בנמצא בתוב בשם ר"פ ור"י מקורב"ל שלא לבתוב כלל לא בארות ולא מעינות כי אם הנהר אם העיר יושבת על הנהר כן יבא לטעות לבן טוב שלא לבתוב כי אם רוב סיפוק העיר היבא שהאחר מהם מן הבארות הו מן המעינות הוי רובא דרובא והידך הוי מיעוטא דמיעוטא כמו אם עשר ירות שותין מי באר הו בהפך היה ראוי לבתוב מי באירות ולא מי מעינות כי אם להפוס חדא דרובא ולזנים מיעוטא דמיעוטא מאחר שבתבו הפוסקים שלא לבתוב כלל לכל הדעות אם לא נבתב בשר ואם היה כותב על מי באירות הו על מי מעינות. ולפי האמת לא תחשוב יושבת על מי באירות הו מעינות באשר אין מסתפקין מהם כי אם מיעוטא דמיעוטא אבל למיחש לפסול הנט לדעת מקצת פוסקים דמזויף מתוכו שהרי בסיפוק הלא מולתא כמ"ם המרדכי ה"כ פשוטא שים למנוע מלהבנים עצמו בבאותו ספק הלא ובתוב רוב הסיפוק ויש המיעוט עכ"ל הקונטרים. וסיים מרן ז"ל ובתב ודברי הפוסקים לבתוב כל מימי הסיפוק והמונעם מלבתוב בארות ומעינות בעיר שים בה נהר הלא הם בתובים במרדכי סוף נטין עב"ד מב"י ז"ל אות בארות והוכרחהו להעתיקו אות באות ועין יש ללמוד ממנו לב"ר כמה הלבתה רבותא. הראשון שהקונטרים בשם מוהרי"ק עיקר מטרה הוא ברוב הסיפוק עם לכל הסיפוק וע"ז כדי להבריח כי הסכמת הראשונים הוה לבתוב רוב הסיפוק הבאה לשון הר"ף והר"י מקורב"ל דמקום שים נהר אין לבתוב בארות ומעינות כי אם הנהר דוקא. וסיים ובתב לבן טוב שלא לבתוב כי אם רוב סיפוקי העיר הרי דעיקר ראותו מדברי ר"פ ור"י מקורב"ל ז"ל שבמקום שים נהר אין לבתוב מעינות וכו' הוינו משום דמסתמא רוב סיפוק העיר מן הנהר וע"ז ה"ל לבתוב כל הסיפוק דהוינו מעינו' וכו' ואי"ס"ד דבוונת ר"פ ור"י מקורבו"ל הוא דבשים נהר בהיזה אופן שיהיה בין מסתפקין בין אין מסתפקין אין בותבין מעינו' מאי ראיה קא מייתי מהרי"ק להסכמת האחרונים ברוב סיפוקי העיר עם ענין נהר שהוא ענין בפני עצמו לגמרי ומה דמות יערוך הא ליתא לאי פרדשבא אלא

ודאי דנס מוהרי"ק ודע והכין כיונת רפ"ו ור"י דטעמס
דכתבו דכשים נהר אין כותבין מעיונות משום דמסתמא
רוב הסיפוק מהנהר ומיעוט מן המעיונות וע"ז כתבו
דלא יכתוב מעיונות מטעם דרוב הסיפוק שהוא הנהר
הא איכא וע"ז האריך עוד לבדר המשנות שאיכא
בכתיבת כל הסיפוק ולכן טוב לכתוב רוב הסיפוק דומה
דנהר . עוד למדנו שנת שנס מרן ז"ל כך הכין בענין
זה של נהר והיינו דהטעם הוא דמסתמא רוב הסיפוק
ממנו שהרי שיש ובהגמרן הקדום וז"ל ודברי הפוסקים
האומרים לכתוב כל מימי הסיפוק והמונעים לכתוב
בארות ומעיונות בעיר שיש בה נהר עיין מדרבו וכו'
הרי לך דמרן הקדום ז"ל קרי בחיל דהשפך לכתוב כל
מימי הסיפוק שהוא רוב הסיפוק הוא לכתוב נהר בלי
מעיונות ובארות . דנראה דעכ"פ בכתיבת נהר לחוד
מיסתא הוי רוב הסיפוק . ואי ס"ד דכתיבת נהר בלי
מעיונות מלתא באינפא פשטא היא ולא משנתינן אחר
הסיפוק כלל דברי מרן ז"ל אין לנס אחר היכי הוי דבר
והופכו לדעת האומרים דלא די ברוב הסיפוק לכתוב
אותה דעיר שיש בה נהר שאינו ענין כלל וכאמור הלא
לאו כדאמרן . וכן יש ללמוד מדברי מרן ומור"ם בספר
הקלר שס סימן קכ"ח ס"ו וז"ל אם העיר יושבת על
הנהר אין לכתוב לא בארות ולא מעיונות כי אם הנהר
וכתב מורם ז"ל וז"ל ויש חולקין וס"ל דצריך לכתוב כל
סיפוקי העיר וכן נהגין במדינות אלו וכו' עכ"ד הרי
נס ממתחלוקת מרן ומור"ס בספר הקלר תרוים יוצאה
בהיומא בכל מה שבתבנו אין בענינתין דעיקר דעת
מרן לומר דבעיר שיש בה נהר אין כותבין בארות
ומעיונות היינו משום דבשים בה נהר מסתמא רוב
הסיפוק הוא מהנהר כיון דהעיר יושבת על הנהר ולזו
הלכתא בלא טעמא היא לומר דבשים בה נהר בין
מסתפקין בין אין מסתפקין אין צריך לכתוב שהרי בסיפוק
תליא מלתא וכמו שהבינו הוא עצמו בב"י ה"ד לעניל
דאלה"ה מהי הא דסיים מור"ס וכתב ויש חולקין וס"ל
דצריך לכתוב כל סיפוק העיר כהנו מרן דיבר דהי ברוב
סיפוק כדי שיבא מור"ס ויאמר יש חולקין וס"ל דצריך
לכתוב כל הסיפוק הא מרן לא דיבר כזה כלל אלא דין
באינפי נפשה דבשים נהר לא משנתינן אחר הסיפוק
כלל אלא ודאי דנס מור"ס ז"ל הבין בכיונת מר"ן ז"ל
בדין זה דבעיר שיש בה נהר אין כותבין בארות ומעיונות
כי אם נהר לבד דהכונה הוא דבשים בה נהר מסתמא
רוב הסיפוק ממנו והלכתא כדעת הסוברים דהי לכתוב
רוב הסיפוק דהיינו נהר ולא כל הסיפוק דהיינו בארות
ומעיונות וע"ז סיים וכתב מור"ס יש חולקין וס"ל דיש
לכתוב כל הסיפוק והיינו דאפילו יש בה נהר ורוב
הסיפוק ממנו עכ"ז צריך לכתוב בארות ומעיונות שהוא
כל הסיפוק ומתבארו הדברי' כשאלה בריך ה' ובן דאיתי
להרב נתלת לבו ז"ל שס שעל מ"ם מר"ן ז"ל אם העיר
יושבת על הנהר וכו' כתב וז"ל כן הוא דעת מוהרי"ק
(המוכא בב"י) ואיירי כגון אם רוב התשמים הוא מהנהר
יעו"ש שהעתיק כל לשון מוהרי"ק המוכא בב"י ז"ל
שרצו כוונתו להעתיקו הוא להראות שמי שהוא רואה
דברי מוהריק"ו המוכאים בב"י כשראה בהכרח לריך
לפרש הטעם דבעיר היושבת על הנהר אין צריך
לכתוב מעיונות וכו' היינו משום דרוב הסיפוק ממנו
הא לאו אכי לא שהרי קורא בנרון מוהרי"ק ז"ל דהסיפוק
תליא מלתא ואם אין מסתפקין ממנו היכי יכול להשמי'
בארות ומעיונות שהם רוב הסיפוק אי כל הסיפוק

בב"ד ? ועי"ז שפיר העתיק הב"ח כל לשון מוהרי"ק
לגלות דיוקו שכתב אם רוב המשמים הוא מהנהר
כאילו בדול ואמת אחו אלא שקיצר וכן ראיתי למוה"ר
בס' נט פשוט שס שעל מ"ם מר"ן ז"ל אם העיר יושבת
על הנהר וכו' כ' וז"ל כ"כ בשם ר"ף ור"י מקורבי"ל ז"ל
ויש לדקור מהו הטעם דאפ' לומ' דאיירי דרוב הסיפוק
מהנהר ומיעוט העיר מסתפקין ממימי מעיונות ובארות
ולכך כתבו דכיון דיתבא על הנהר שהוא רוב סיפוק
העיר אין לכתוב סיפוק המיעוט שהוא מימי מעיונות
ובארות וכן מוכח מדברי הגמ"ר ז"ל וב"כ בב"ח . ה"ל
לאפשר דלעג"ן דמיעוט העיר מסתפקים מן הנהר ורובא
מסתפקים מבארות או מעיונות אפ"ה כותבין נהר משום
דמפירשס יותר ובכרת העיר על שם הנהר מה שאין
נכרת העיר על ידי סימן שיש בה בארות ומעיונות פן
יבא לטעות כלומר שמא יטעו לכתוב בורות במקום
בארות וכו' עכ"ד ועו"ש . הראות לדעת שנס הרב נט
פשוט ז"ל כטעם הראשון כתב כדבריו ממש שעיקר
הטעם הוא שרוב אנשי העיר מסתפקין מן הנהר
ושיים וכתב שכן מוכח מהגמ"ר ואין ספק שכיון על
כל ההוכחות שהוכחנו לעיל שכמעט ר"י מפארים קרי
בקל קרנא שבטעם דבריו שכתב דבעיר שיש בה נהר
אין כותבין בארות ומעיונות היינו משום דרוב הסיפוק
ממנו וכאשר הראנו לעילומינה לא מוזע שלשון הגמ"ר
הנ"ל כולו אין לו משמעות אחר כלל כלל לא . ונס ל'
מב"י בסדר הכאת המחלוקת שבהג"מ קורא בנרון פשט
והונס לשון מור"ס בהנה אין לו פשט אחר וכמו שלזה
הסכים עור הרב נט פשוט שס למטה בארוחו עמור
וז"ל ה"ל אפשר לומר דכוונת מור"ס לומר דלא"ג דרוב
בני העיר מסתפקין מן הנהר ומיעוט מן המעיונות
כיון דיש מקלת בני העיר מסתפקין מן המעיונות כותבין
גם את המעיונות וכן נראה מדברי הגמ"ר דיש
חולקין וס"ל דיש לכתוב כל סיפוקי העיר אף על גב
דזה הוי רובא ולריך הוי מיעוטא וכן הדעת נוטה
דזו היא דעת מור"ס עכ"ד ואי דעתו נטה שכן הוא
דעת מור"ס ז"ל וכמו שהוא הלמתא ה"כ בהכרח שכוונת
דברי מר"ן הקודמים וכל המקורות אחר מהם חולכו
ופירשו שמימי הנה' הם רוב סיפוקי העיר וה"כ אחרמ"ר
אי אין מקום לכל מה שפלפל שס הרב נט פשוט בטעם
הב' לומר דאפילו במיעוט הסיפוק מהנהר די דאחר
הלמתא דברי המרבי בפורשן ודברי מוהרי"ק בפורשן
ולשון מור"ס ז"ל בהנה אינן מניחין להרבות שום פירוש
וטעם כי הפשט הלמור ומרובר לא ויפשט מעל דבריהם
והוא הלמתא . ומה שמתה הרב נט פשוט על הלבוש
ז"ל למה השמיט דין זה דיושבת על הנהר שפסק מר"ן
ושיים וכתב שלא ידר לסוף כוונתו . אמי אומר אינו
חילוק דהלבוש ואפרוין נמטיה שהשמיט דין זה בסתם
שבמעט הוא לאבן גנף לאלו הפוסקים דין מתוך הסו"ע
ואין עותרין על פורשן של דברים . ובכר לעקה העוד"ה
לעקות בדולות ונאמנות על הפוסקים דין מתוך הס"ע
כעודע ה"ד ביד"מ כי יהיו נכשלים כעור באפלה וזו
שלפנינו כל' מהסי דכורהו ישנו כרואה שפשט דברי מרן
סתמ' קחני עיר שיש בה נהר לא יכתבו בארו' ומעיונו'
כי אם הנה' לבד ולא חולק בין רוב הסיפוק או לכל הפחו'
המיעוט כטעם הב' של הרב נט פשוט ונר' פשט דברי
מרן שלכל אפיה כין מסתפקין ממנו כין אין מסתפקין
לעול' בשיש נהר לא משנתי' אחר הסיפוקי' כין רב למעט
וזו אינה תורה והדרכה מן הדין הין לריך לכתוב שם
הנהר

הנהר שעיר יושבת אצלו וכמ"ש הלבוש שם ס"ד ועו"ש בחורף ועיקר הדין בסיפוק תלויא מילתא ואם אין מסתפקין ממנו כי אם מיעוטא דמיעוטא איכא למיחש לפסול הנט לדעת מקלת פוסקים דמזויף מתוכו ומ"ש מדן בכ"ו מאם מיהדי"ק ועי"ש ס"ד ה"ו · הרי לך מזק גדול ומפורסם ואכן נגף לבוערים בעם להניח דין זה בפשטו וע"ז יפה עשה בעע"ו הרב הלבוש להשמיטו מאחר שכל הדיני' הוצאי' מזה בבר מבוארי' שם באותם הסעיפי' באר הטוב בין דברוב הסיפוק תליא מילתא' אם רוב הסיפוק מהנה' ודאי כותבין נהר ולא בארות ומעינו' והוא פשוט וברור בשתם ומאחר עלו' כל האמו' דעת כל טו הראשוני' והאחרוני' ומדן בש"ע דלב"ע בסיפוק תליא מילתא ואם אין מסתפקין נראה כמזויף מתוכו דלפי האמת לא תחשב יושבת על הנהר לענין הסיפוק ואיכא למיחש לפסול הנט · א"כ תורת יולאה בהיומה ודאשה פרוע בב"ד ברומא שכל הסיפוק הוא מעינות ובארות והיה מפורסמת לכל העולם בריבוי מעינותיה בכל פינה ווית דבר פלא דודאי דיבא יתיב לבתוב בנט הנעינות והבארות שמשם כל סיפוקי אדם ובהמה ובכיסה ורוב אז תרי רובי מבשרת העורות · ואי לא כתבינן ודאי דאיכא למיחש לפסול אנט בלי ספק בין שהיא מפורסמת בריבוי מעינותיה ובסיפוק תלויא מלתא ובאמור ומפורש לעיל ולית דין לריך בושם · ואם יאמר האומר בין דברוב הסיפוק אז בכל הסיפוק תלויא מילתא ואתם הראיתם לנו שמהנהר טיבירי אין בו סיפוק כל עיקר א"כ בהנט לם' המולקים שלא להזכירו אפילו אם הוא מיעוט הסיפוק ואם מזכיר המיעוט איכא למיחש לפסול הנט וכ"ש הכא דאין בו סיפוק כל עיקר · הא ודאי בורבא היא דדין זה לא נאמר כי אם במעינות ובארות דאם אד מהם הוא המיעוט בטל במיעוטו ואין יושבת עליו ד"ל אין מסתפקין ממנו וע"ז אין ראוי לבתוב המיעוט אבל בעיר היושבת על הנהר דיושבת עליו שעיר מקרי לענין ישובה ר"ל בעיבה ויסודה כי נהר ישובבה הא ודאי הוא סימן בפני עצמו וכמ"ש הלבוש סימן קב"ח ס"ד ע"ש וא"כ בשאנו כותבים שם הנהר אינו על סימני הסיפוק כי אם על סימני בנינה והקיפה לא כן בבארות ומעינות שאם אין מסתפקין בהר מהם תו אין אתה יכול לפרש מילתא דיתבא בשום אופן אחרי שהרי על בנין העיר בולה אין אתה יכול לפרש מגר טבע הענין שהרי אותו מעין הוא בתר מקלה העיר ודרך המעין או הבאר שלא להקיף בל העיר ואיך תפרש בנוגע על המעין וכו' · ואם תפרש דיתבא על הסיפוק הרי אין הרוב מסתפקין ממנו והרי הוא מזויף מתוכו אבל העיר היושבת על הנהר ודאי תפרש דיתבא על בנינה ויסודה בין דמקיפה והוא סימן בפני עצמו על בנין העיר בענין דבתבינן דעל בוף ימא מותבא וסימן אחר מענין סיפוק מימיה והוא ברור בשתם · אשר בביאור דבר זה רוח לן הטעם הנכון שלא לבתוב דיתבא על נהר טיבירי ועל מי מעינות ובארות וכמ"ש הרב פחד יצחק על פירוש דיתבא על נהר בו ועל מי בארות · דבוון דאין מסתפקין מהנהר טיבירי בל עיקר א"כ הוי פירוש דיתבא על נהר ר"ל הבנין ולא על הסיפוק ואיך ואמר ועל מי מעינות וכו' אחריו בלו בנינה על מי מעינות ולא סיפוקא · אבל אם מסתפקין מהנהר לצחות להשרת עורות וכביסה דשייך לפרש מלת דיתבא על הסיפוק א"כ יבא אחריו ועל מי מעינות ר"ל על הסיפוק אבל אם אין מסתפקין

ממנו בל עיקר א"כ בהבראה מלת דיתבא לא תוכל לפרש כ' מסמעיות על עיקר יסוד בנין העיר ועל סיפוקא וא"כ ראוי לבתוב דיתבא על נהר טבירי ר"ל על הבנין וממימי מעינות ובארות מסתפקא על הסיפוק · ושו"ר להרב נ"פ סי' קפ"ח ס' מ"ח והרב נ"מ למוהר"ו בולה ז"ל שבתבו בדברים הללו והבינו ראיות אמתיות בין ה' הטובה עליהם עלו לבי בה' וזה מן התימה על נוסח הפחד יצחק של פירוש שבתב דיתבא על נהר פ"ו ועל מי בארות ולפי הנשמע ומבורר דמלבד דהנהר פ"ו הוא בחוץ מן העיר ב"ה מילין עוד ואת דאפילו אותו יד שמסבב חוץ לחומת פירוש הם מים רעים ומסוכנים ונורמים עיפוש ואויר רע ואין מסתפקין מהם בל עיקר וא"כ נמצא לפי זה (אם בנים הוברים) דבתיבת דיתבא על נהר פ"ו הוא לסימן בנינה ולא לסיפוקא בל עיקר וא"כ איך יבתיב אחריו ועל מי בארות דהוא על הסיפוק בהלו דיתבא יפרש אותי על הסיפוק ואינו וא"ו הוי בחזויף מתוכו וכמ"ש מב"י ז"ל ה"ד לעיל · בי ע"ב אם בנים ה־בריס בי אין מסתפקין מזה היד של נהר פ"ו אשר חוץ פירוש בל עיקר דיבא יתיב לבתוב דיתבא על נהר פ"ו וממימי מעינות מסתפקא ואין לחוש ללעז הראשונים ובאמור לעיל :

וממימי (שלשה מימים ושני יודין היוד הא' אחר כ' המימים והשני לבסוף ואם בתב וממי בכ' ממים ואסר יו"ד בינוסה בסר אפי' שלא בשעת הדחק לחם שלמה בשם יד"א ואם בתב ומימי מלא יו"ד פסול אם לא בשעת הדחק) **מעינות** (בחר יו"ד ומלא יו"ו שם הבתי בהונה מ"ב ס"ה ואם בתב מעינו' חסרו"ו בסר לחם שלמה בשם אדמת קדש סימן מ"ה) **ובארת** (רוב המקומות בותבין חסר בן בתב לחם שלמה שם וכן ראיתי בפחד יצחק ובשתם לדקה בארת חסר ולבן תיקנתי לבותבו חסר) **מסתפקא** (בלשון לסוף לשון תרגום ב"דשם **אגא** **פב"פ** (בל דיני בללי השמות והבינוים ובינוא בבתבים בתקום אחר בי הסעה דחוקה) ואם המנהג בהן ובתבו פ' הבהן בן פ' הבהן וכן לוי :

א' וכל שום וחנינא דאית לי ולאבהתי

עתה אנוח את בל הקורות אותי בענין זה של וכל שום וחניבא דאית לי ולאבהתי שהנה ראיתי בנוסח הגיטין משנת התל"ה עד שנת התקל"א בולהו בתיבי בנוסח זה · אנא פב"פ העומד היום ברומא מתא דיתבא על נהר טיבירי וכל שום וחניבא דאית לי ולאבהתי · נמצא דוכל שום וחניבא וכו' בתיב אחרי בותבו העומד היום ברומא מתא בין בהיום בין בהשה · ובנוסחי הגיטין משנת התקל"ה עד שנת התקע"ז ותקע"ח בבלל בתיב אנא פב"פ וכל שום וחניבא דאית ולאבהתי העומד היום ברומא מתא וכו' נמצא דלשון וכל שום הוא סמוך לשם קודם בותבו העומד וכו' בין בהיום בין בהשה ובנוסחי הגיטין משנת התק"עח עד היום והם מיעוטא דמיעוטא ה' גיטין דוקא השמיטו וכל שום וחניבא לגמרי בין בהיום בין בהשה והוסיפו תיבת באן בבל פעם שמזבירים העיר מה שלא היה בקדמונים ולבמן בדבר מזה · והיותר מה שעמדתי מרעיד הוא שאחר מהם ר"ל מאלו החמשה בתיב בשנת התקע"ה בלא שום וחניבא · ובשנת התקע"ה נופא בתוב אחר בנוסח וכל שום וחניבא ולא עוד אלא

שעוד כ"ג שנים הנהיגו לכתוב וכל שום וחניכא כמ"ש
לעיל שיש שנים כתובים בשנת תקע"ז וכתוב בהן וכל
שום וחניכא · הנה נמצא מבורר בעונות דאלו האחרונים
נכתבו בלי השקפה כלל ואין מביאין ראיה מהם ומהמונם
שבבר נראה שנכתבו כאשר יעלה המזלג ונם נראה
שנרעו והוסיפו כמה דברים כמו תינוק כאן ג' פעמים
ובתבו שבעים ושם ולא כתבו ושבעים וכאלה רבות
אתם וכפרע רע עלי המעשה במיעוט השנתתם
להשמיט ליושנא דוכל שום וחניכא אחר שנהגו בו שנים
רבות וכמבואר בנוסחי ניטין הנז"ל אמת ששורש הדבר
הוא מחלוקת ר"ת ובעל הג' דבעל הג' ס"ל לכתוב כן
וכן נמצא בטופסי ניטין שלו ור"ת חולק כמבואר בב"י
א"הע סימן קכ"ט וכתב שם דנם המרדכי והסמ"ג
בתבו דברי ר"ת ששמע דהבי ס"ל ושמרברי הרשב"א
ג"כ משמע דס"ל כר"ת ונם כתב דמתניתין דפ' השולח
דל"ד מוכח כר"ת ביעוש"ב · אמנם בבר כתב מב"י שם
שהרשב"א כתב שהעולם נהגו בבה"ג לכתוב וכל שום
בכל ניטין משום שם ליווי ושנם הרא"ש כתב שהעולם
נהגו בבה"ג לפי שנהגו הגוים באשכנז שקורין ליהודים
בחניכא הקרוב לנשון עברי ואין ראוי לכתוב על
אותה חניכא דמתקרי לבך נהגו לכתוב וכל שום וחניכא
דאית לי שמלה זו בולת הכל · וכתב ע"ז מרן שאעפ"י
שידענו בודאי שאין לו שם וחניכא אחרת בותב וכל
שום וחניכא ואין נמנע דבוון שנהגו לכתוב כן תו לא
חיישינן למיחזי כשקרא ושנם הרב המגיד כתב בפ' ג'
מה' נירושין שכן הוא המנהג וב"כ כמה פוסקים וכן
פסק מרן בש"ע סימן קכ"ח ס"ג נם בסימן קכ"ט ס"ח
וז"ל ובעבשיו נהגו שבכל הניטין כותבין וכל שום וחניכא
דאית לי ולאבהתי ולאחרי ועו"ש · ועיין נט פשוט בסימן
קכ"ט ס"ק מ"א שבתב דאם לא בתבו וכל שום וכו'
במקום שנהגו לבותבו שאין לנרש בו לבתחילה ואפילו
אם נירש בו אם אפשר לבתוב נט כ' בוכל שום נכון
הדבר אך בשעת הדחק דא"א להשיג נט אחר יכול לנרש
בו אעפ"י שלא בתב וכל שום עכ"ל · אמת שבספר
המבתב מאליהו דף ט"ל ה"ד הנט מקושר למוה"ר
מוהר"ם בול"ה ז"ל סימן ט"ן הביא תשובת הרשב"א
סימן אלף רי"ב דנט שלא בתבו וכל שום אחרן וחניכא
לא בתים ולא בתשה דאינו מעבב אם אין לאם שם
וחניכא ידועה ביעוש"ב · מ"מ בבר בתב הרא"ש
דבאשכנז הגוים מבנים ליהודים בחניכא קרוב לעברי
וכן הוא ממש במדינות האינרופא בולה כמו יוסף
נוסיפ"י שטמו"מי היס"ק נ'אבוני מויס"י אהרוני אברא"מו
מיבילי נבריאילי וכן בל השמות הנורפים עם יה ואל
כמו חויה ומתלאל בולם מעתיקים
אותם בלשון איטאלקי באופן שבמעט אין נם אחד
שאין לו חניכא אחרת מלבד הבינוים אחרים המשונים
באופן בזה ודאי אם לא בתב וכל שום ודאי פסול וכמ"ש
הרב ב"פ ז"ל מאחר שבבר נהגו בזה שנים רבות · ולא
עוד אלא כמה נרס מיעוט השנתתם בניטין הראשונים
שבאותם לא די שבותבין וכל שום וחניכא אלא היו
בותבים נם הבנוים הפחותים ונם החניבות נלקחות
מהעברי כמו שאלמוני ואיסק ואברם · ואלו היו רואין
בל זה אם אמת הדין היה נותן להשמיט בל אלו הבנוים
וכמ"ש הרא"ש (ובמקום אחר בבתוב בזה הערלה לפוס דיבא)
אבל הא מיהא בבר בתב הרא"ש משום דשמבינן על
לשון דבל שום וכו' אבל להשמיטו מבל וכל זו אינה
תורה · ובבר ידעתי דיוסף הנט המסורר בספר פחד
יצחק הא הטעה אותם אבל היה להם לדקדק שבבר
בתב שם בימי שיטי וז"ל לא נהגו לבתוב וכל שום אחרן
דאית לי ולאבהתי ולאחרי וא"ב היה להם לחפש אחר
מנהגם איך שיהיה מבל הנדדין ונידי נדדין אין להשניח
בהלו הניטין האחרונים שבבר נראה שנבתבו בלי השגח'
ויבטלו במיעוטם וכמעט ראוים לדונם בשריפה קרוב
למ"ש הרב מוהר"מ בולה ז"ל בנט מקושר סימן ו'
ס"ט · ומעתה אין לנו לשום פנינו ומטרת עיונינו
וקביעות מנהגינו בי אם על אלו הניטין הראשונים
הבתובים בהם וכל שום חניכא שבהם הוקבע המנהג
בלי ספק בי רבים הקדמונים הם אלא שנם בהלו בבר
בתבנו לעיל דאית בהו חרי נוסחות שבראשונים מש'
התל"ה עד התקל"א בתוב וכל שום וחניכא אחר העומד
היום ברומא מתא והלו הרבים יותר משלשים ניטין
ומש' תקל"א עד תקע"ז שינו ובתבוהו תבף אחר הזבירת
הנס קודם העומד היום ברומא · והשתא לנו לדעת
במאן תפסינן עיקר בנוסח הראשון והוא הקדמון
והרוב או בנוסח האחרון אפילו שהוא המיעוט וכד
דיוקינן שפיר דונא יתיב לתפוס עיקר בנוסח הב' דהינו
לבותבו קודם העומד היום ברומא · ודבר זה ועלה
בידינו אם נדקדק בהלו הב' נוסחים הקדמון והאחרון
ונראה שבבולם השמיטו תיבת ולאחרי ואינם בותבין
בי אם וכל שום וחניכא דאית לי ולאבהתי והלו מר"ן
ז"ל בסימן קכ"ט ס"ח וז"ל ובעבשיו נהגו שבבל הניטין
בותבין וכל שום דאית לי ולאבהתי ולאחרי ועו"ש ובהלו
הנוסחים חדשים נם ישנים אשר אנו עסוקים בהם
השמיטו לאחרי · ולנו לדעת מאי דעתיהו דאי ס"ל
בבה"ג ונוסח הרמב"ם והר"ם ורבינו ירוחם היה להם
לבתוב ב"ב ולאחרי ואי בס' ר"ת וסיעת מרעהו ונוסח
מורס ז"ל המובא בסדר הנט היה להם להשמיט בל הל'
בל וכל שום וכו' וכמו שהשמיטו הבחר ולחק ואחר
ההשקפה הנאותה נראה שהאמת אתם והוא דבבר נוד'
דעל מנהג זה דבותבין ולאחרי נמנם עליו מוהרי"א
סימן רמ"ו הביא דבריו מוה"ר הב"פ ז"ל סימן קכ"ו
ס"ק ע"ט דלדידן שאין אנו בותבין מקום הדירה אלא
מקום העמיד' והיינו העומד היום במקום פ' והעומדת
היום במקום פ' א"ב לא אתי שפיר על מקום העמידה
לבתוב ולאחרי דמקום העמידה לאו אתלי מקרי והרב
ג"פ ז"ל שם נראה לקיים המנהג והרב נט מקושר בולה
ז"ל סימן א"ן ס"טו תמה על בל דבריו באורך ונם הרב
נט מקושר למוהר"י נבון קיים תמיהותיו וגמגומיו על
מנהג זה לבתוב ולאחרי · ואחרי שנתבאר דמנהג זה
לבתוב לאחרי במקום שבותבין מקום העמידה ולא
מקום הדירה הוא מנמגם והוא נולע על ירבו א"ב
מנהג עירינו רומא בהלו הב' נוסחים אשר אנו רגיל
עליהם הוא מנהג ותיקין להשמיט תיבת ולאחרי מאחר
דבתבינן מקום העמידה · והשתא דאיתית להבי תורה
יולאה בהימומא לדון בהנוסח האחרון לבתוב וכל שום
וחניכא תבף אחר הנס קודם העומד וכמ"ש מוהרי"א
בבתביו סי' רמ"ז ולרב א' סיר' העומ' וכו' קור' וכל שום
וכו' שבטופס שלו אינו שא וכל שום קור' העומד ומשמע
שטופס מבוון יותר דמה לנו להפסיק בין שם המובהק
ובין וכל שום וסיים מרן ז"ל דהמנהג לבתוב העומד
קודם וכל שום בטופס הרא"ש והרמב"ם ורבינו ירוחם
והעור וכב"ף שם ס"ק ע"ט בתב דמנהג זה לבתוב
העומד קודם וכל שום וחניכא נשתרבב ממ"ש בטופס
הנט דהרמב"ם ודעמיה אנא בב"פ דמתתא פ' וכל שום
וחניכא

וחניכא דאית לי ולאבהתי ולאחרי כי היכי דליקום וכל שום וחניכא על שמו ועל שם הכיו ועל שם עירו כהילוך אחר אכל לדידן שאין אנו כותבין הלא מקום העמידה העומד היום במקום פ' לא אתי שפיר על מקום העמידה וכל שום דאית לי ולאחרי דמקום העמידה לאו אחריה הוא עכ"ד יעו"ש וא"כ ממילא הדין יוצא כאלו הנוסחים שלפנינו שאין כותבין אלא במקום העמידה גם משמיטין תיבת ולאחרי וכנו"ל א"כ דינא יתיב שלא להפסיק בין השם המובהק ובין וכל שום עם העומד שהוא ענין בפני עצמו וכמ"ש מוהרי"א ז"ל ואין לנו לומר הגב דעל שם עירו קאי שהרי אין כותבין ולאחרי מטעם דעל מקום העמידה קיימינן וא"כ לכל אפיא יפה עשו הנוסחים השניים לכתוב וכל שום וחניכא תכף אחר השם המובהק כלי הפסק מאחר שראו הגיטין הראשונים שלא היו כותבין ולאחרי וא"כ אין לדבר שחר לכתוב וכל שום וכו' אחר העומד היום ברומא מתא דהוי הפסק כלי טעם והוא כדור כשמש ואפריון נמטיה כי יפה דקדקו.

ב' בכל הגיטין הנו"ל כתוב וכל שום וחניכא וכולי וגיטין המובאים בב"כ כתוב אחרן ולא דאיכי מי שנתעורר בזה וע"כ הנחתיהו כמו שהיה כתוב מאחר שאין הדבר נורם פיסול כי אם יופי הלשון.

ג' וחניכא בכל הגיטין הנ"ל כתוב באלף וכ"כ הרב כנ"הג סי' קכ"ו דע"ט והרב כ"ך בס' הנט וכן כתב הגט מקושר כול' ס"ו סנ"ט שכן רא' בקושטנדינא ומצרים וכן כתב כנו בלחם שלמה בקונטרים ס' תירוכין שכן מנהג שאלוניקי וכמ"ש הרב דב"מ ס' ע"א ס"ב אבל בירושלים כותבין בה"א וכן כתב מוהר"א מפרווה סי' ו' לכתוב בה"א אלא דבריעבד אם כתבו באלף כשר ואם כן מנהג רומא מיוסד עפ"י רוב עירות המוקפות חומה זו תורה לכתוב באלף:

ד' בכר כתבנו בסעיף הא' שבסי' זה לקיים המנהג שאין כותבין ולאחרי ועפ"י זה אשרנו לכתוב וכל שום וחניכא תכף אחר השם המובהק וא"כ מינה לא נזוע שלא לכתוב ולאחרי:

העומד היום ברומא מתא דיתבא על נהר טיבירי וממימי מעינות ובארת מסתפקא

א' העומד היום ברומא מתא כן כתוב בכל הגיטין מס' התל"ה עד אותם של שנת החקע"ז כלי תוכת כאן ולבד כאותם הה' גיטין האחרונים הוסיפו מלת כאן ונגררו אחר נוסח הפחד יצחק כדרכם וא"כ לא היה כידם לשנות המנהג הקדמון שעל יוכל ושלח שרשיו וכמ"ש הרב כנ"הג סי' קכ"ו דע"ט או' יו"ד וז"ל בגיטין הנתנין כווינא ע"י מוהר"ם וע"י מוהר"י ויל ובטופס הנט שהוציאו מירושלים לא היה כתוב מילת כאן כי אם כמנין למנין שאנו מנין מכאן אבל נכי האים ואשה לא היה כתוב העומד כאן או העומדת כאן עכ"ד הלרוכים לענינו והוא ממש מנהג רומא בכל גיטי דווקני הנו"ל שבלבד סמוך למנין כתוב כאן ברומא מתא ולנכי האים והאשה כתוב העומד העומדת ברומא מתא וא"כ אין כח באלו האחרונים אם מעט מזער המה לשנות מנהגם מאחר דתלוי ביופי הלשון ובאור הדבר ולוכא ריח פיסול והדרכא דכים ונדולים קיימי בנוסח זה וכזה אוכא משום לעז הראשונים והוא פשוט שגם כזה לא השניחו כלל אלו האחרונים:

ב' דיתבא על נהר טיבירי וממימי מעינות ובארות מסתפקא גם כזה כל מוסחי הגיטין שברומא הראשונים והאחרונים כל הג' נוסחאות כזה מסכימים לכתוב בכל פעם דיתבא על נהרי טיבירי והינו ג' פעמים אחד סמוך למנין ואחד באים ואחד באשה. ובא"י וכל מקומות הספרדים כותבים פעם אחד סומני העיר סמוך למנין ואח"כ באים ובאשה כותבין כמתא פלונית הנזכרת ותו לא וז"ל הרב ב"פ סי' קכ"ח סל"ד וז"ל יש טופסי גיטין שכותבין שם הנהר ג' פעמים גבי הזמן ונבי עמידת האים והאשה כמו שבראה מטופס נט מור"ם הנהוג בעירו המובא בסוף סדר הנט אמנם פה ע"הק ירושלים הוב"כ אין כותבין סומני העיר דיתבא על מי שלוח וכו' רק בתחילה אבל הזמן אבל נבי עמידת האים והאשה כותבין העומד והעומדת היום בירושלים הנו' וכן ראיתי הרבה טופסי גיטין העשוין לפני רבני ספרדים בשאר עירות וע"ז נאמר נהרא נהרא ופשטיה עכ"ל ומאחר שבתב הרב ז"ל נהרא נהרא ופשטיה ואנו רואים מנהג רומא בכל טופסי הגיטין לכתוב ג' פעמים א"כ דינא יתיב שלא לשנות ולריך לכתוב ג' פעמים דיתבא על נהר טיבירי וממימי מעינות ובארת מסתפקא אע"נ דזה הלשון וממימי מעינות ובארת הוספנוהו מחדש ולא היה כתוב בראשון והוזכר בב' עכ"ז כיון שמנהגם לכתוב עוד ב' פעמים דיתבא על נהר טיבירי ובראשון הדין מבריחנו לכתוב וממימי מעינות וכו' לריך לכותבו עוד ב' פעמים ויען דבלאו הכי אין אנו יכולים לשנותו שלא לכתוב דיתבא על נהר טיבירי שלשה פעמים ומנה לא נזוע:

צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ושבקית ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי אנת אנתתי (או אנת אתרוסתי) **פב"פ וכל שום וחניכא דאית ליכי ולאבהתיכי העומדת היום ברומא מתא דיתבא על נהר טיבירי וממימי מעינות ובארת מסתפקא דהוית אנתתי** (או דהוית אתרוסתי) **מן קדמת דנא וכדו פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי דית יהוויין רשאה ושלטאה בנפשיכי** (כנ' יורי"ן יו"ד אחר השין ויו"ד לכסוף כן הוא בכל טופסי הגיטין כולם הנו"ל וכן הוא בנוסח הפחד יצחק וא"כ אין לשנות כיון דאינו ריח פיסול ועיין נט מקושר כולה וכנו כלחם שלמה ודוק):

למהך להתנסבא לכל גבר דיתיצבייין ואנש לא ימחא בידיכי מן יומא דנן ולעלם

יש מקומות שכותבין מן שמי מן יומא דנן וכו׳ אבל מנהג עירנו רומא שלא לכתוב מן שמי וכן נוסח הפחד יצחק והוא מיוסד עפ״י הרשב״א שכתב שאין צורך כו וכ״כ מור״ם והרב גט מקושר כולה ז״ל סי׳ ע״ז ס״ו דקדק ממש שכן נהגו לכתוב מן שמי נראה שהוא משום מנהג לבד עכ״ד ואנו כבר כיררנו שברומא אין לנו מנהג זה וא״כ אין אנו יכולים לשנות.

והרי את מותרת לכל אדם ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פטור

כדת משה וישראל

כדת משה וישראל בשורה אחרונה ומאריך אותיות ד״ת רא״ה והוא האמת כמ״ש מוה״ר הב״ך ז״ל:

סימן כ״ג

לאנקונה יע״א

שאלה על אודות מי שנקרא בשם העריסה ובכתובה רפאל ישעיה אבל נשתקע שם ישעיה כפי כ״ע לגמרי מה דינו בנתינת הגט?

תשובה תפארת חכמים ואור עיני גם הם ליל מש״ק העבר קבלתי מאורות דב״ק מלהבות אש דת אורו עיני כל מעיני באמת מצר אחד ומצר אחר שאגתי מנהמת לבי כי הן בעון כחיש חילאי וכו׳ ואחר שכן מה כחי למהדר אתלמודאי ולבא מפניו בתשו׳ נצחת כמדתי לכל רוח לארו״ך שולחן במדב״ר דברים בשורשן מלבד עול הציבור אשר לא דימיתיו כי העם נצב עלי מן הבקר עד הערב זה נכנס וזה יוצא איך שיהיה עכ״ז לפוטרו בלא כלום אי אפשר כי ע״כ גמרתי בדעתי היום יום חמישי לדחוק עצמי ולהשיב מפני הכבוד בקיצור מילין ואומר. דהנה לפום ריהטא היה נראה כמ״ש מני״ר בתחי׳ ההשקפה שלא לכתוב כי אם גט אחד בשם רפאל ותו לא מידי כיון שנשתקע שם ישעיה מקריאה אפי׳ שלא נשתקע מידיעה שבאופן כזה כבר יש לנו דעת מרן הקדוש בתשו׳ מבורר לעין כל דדי בגט אחד וכמו שכן הוכיח להדיא הרב מאמר מרדכי חתנו של הרב משאת משה ז״ל בחי׳ לגיטין עד ל״ד ע״א וז״ל הא דאמרינן דשם שנשתקע לא חשיב מדינא לדעת רובא דרבוותא הוכיח הרב המכתב דנ״כ דבלי שנשתקע מקרי אז שאין קורין לו באותו שם הגם שלא נשתקע מידיעה שיודעים שהיה לו שם אחר חשיב נשתקע ומלבד ההכרחיות שכתב הרב הנז׳ יע״ש אף אני אביא מדברי מרן שכתב בתשו׳ סי׳ ט״ו וז״ל ומ״ש ומביאים ראיה לדבריהם ממ״ש הר״פ וכו׳ עד וע״ז הצריך הרב שני גיטין ונתנם יחד עם היות כי חילוק זה נזכר בחבור דברים אלו אינו ענין לנ״ד דהתם בשנתפרסם שם שני לכל העולם אלא שלא היו קורין אותו אלא בשם ראשון ומש״ה הצריך הר״פ שני גיטין ואף גם זאת משום חומרא ולכתחילה אבל בדיעבד אם לא כתב אלא שם ראשון סגי אבל בנ״ד שבעת הכתובה ונתינת הגט לא נודע אלא שם יצחק ואדרבה אם היו כותבין שם חיים מודה הר״פ דבטל ופסול הוי עכ״ל הרי להדיא דמרן ז״ל מוקי ההיא דנשתקע בנתפרסם שם שני אבל בנשתקע מקריאה ומידיעה לכ״ע די בגט אחד בשם המורגל לבדו דוקא ע״כ והשתא הגם דדברי הר׳ ז״ל מגומגמי׳ קצת שהרי מתחי׳ כתב להביא ראיה מדברי מרן גם בלא נשתקע מידיעה וכסוף ראיתו לא כתב כ״א בנשתקע מידיעה ומקריאה ונר׳ לדייק דאם לא נשתקע מידיעה צריכה כ׳ גיטין עכ״פ דקדוקו מתשו׳ מרן הוא אמיתי דאפי׳ לא נשתקע מידיעה די בגט אחד ויש לישב דבריו ואכמ״ל ואחר שיש לנו דעת מרן ז״ל מבורר וכמח״ק לא אתברר המנהג מימות נביאים ראשונים הא ודאי בדעת מרן תפסינן ומפני פעם או פעמים לא יוקבע המנהג וכ״ש כי מני״ר נר״ו קרא ערער אלא שרבו עליו חבריו ועכשיו מצא בעל חוב לגבות חובו כיון דחזר מאריה דאתרא ודעתו נוטה לצד זה בידו להכריע ואם לא יכריע עובר ח״ו על מ״ש מוהר״ם הו״ד בתשו׳ בשמים ראש סי׳ שכ״ח כיעו״ש כל זה אני כותב שכן הוא דעתי בכל מכל אלו לא היו לנו רבני א״י חוב״ב אתרא דפסקי כמרן הקדוש נוטים לחומרא הייתי אומר אף אתרי דמר יע״א על שד״ה הארץ תחשב ודי לו בגט אחד עם שם רפאל ותל״מ אבל אחרי ראותינו תשו׳ רבני א״י למקומותם בארשות״ם וכמו שהביאם מני״ר בארש״ות החיים ובפרט למ״ש הרב משאת משה בשניות סי׳ י״ג דהוא נדון מני״ר נר״ו כמעט ששם פירלא אע״פי שנכתב בכתובה נשתקע עכ״ז כתב וז״ל הנכון לכתוב בנ״ד גט אחר בנימוס הזה סניורא דאתקריית פירלא עי״ש וכן מצאתי בסדר הגיטין שלי בגיטין שנטפלנו בהם בע״הק ירושלים בהיותי נמנה בס׳ קדושה עם הרב כמוהר״ח גאגין זלה״ה וז״ל מועתק אות באות. בשם האשה שם העריסה רבקה וקראוה בין ויידא ועד עתה ניכרת בשם כיון ויידא אע״פי שראינו בכתובה שכתוב רבקה דמתקריא כיון ויידא הסכמנו לכתוב כיון ויידא דמתקריא רבקה יען שהכל קורים אותה כיון ויידה וראינו בס׳ גט מקושר למוהר״ם כולה ז״ל בד׳ צ״ה ע״א שהביא משם הרב גט פשוט. ובס׳ המכתב שהאריכו בזה דמרן כ״י ז״ל ס״ל דאזלינן בתר שם דקרו ליה רובא ואותו כותבין עיקר והשם האחר דמתקרי וכו׳ אע״ג דאיכא פירתא דקרו ליה בשם הלידה כ״ש בנ״ד דליכא מאי דקרי לה בשם רבקה גם שם הביא משם המוהריב״ל ז״ל שהסכים לזה דאזלינן בתר רובא וכן הסכמת המוהרד״ך וק״ו בנ״ד ומה גם מאחר שראינו הסכמת מוה״ר פרי האדמה ז״ל בח״ד די״א ע״א וכן עשו מעשה ב״ד הצדק הע״י ואנא שליחותייהו קעבידנא ע״כ מה שמצאתי בפנקסי והשתא יקח מני״ר תשו׳ אם בשינוי השם של כיון ויידא שאינו מהעריס׳ כך כיון ששם רבקה הוא מהעריסה צריך לכתוב דאתקריאת בנדון שלפנינו בשם רפאל ישעיה דבחדא נפקין בשם העריסה ובחדא שריין בכתובה עאכ״ו שצריך לכתוב רפאל דאתקרי רפאל ישעיה ע״ד שכתב הרב טיב גיטין שהביא מני״ר כי באמת ע״ש העריסה שייך שפיר אתקרי ורבים מהפוסקים הגדולים חוששים הרבה לשם העריסה

ואחרון

ואחרון חביב ה' זרע אברהם שהביא מנו"ר אוף שיהיה דעתו נוטה לכתוב רפאל דאיתקרי רפאל ושעיה ואם מנו"ר מסכים לכתוב דמתקרי רפאל לבד ע"ד הוראת מוהרי"ט וכפרט שמוה"ר מוהרי"מ כך דעתו בספר חיים שאל (אמת שלא מצאתי הדברים מבוארים שהוא כתב שבשם אבא ואמיה מאריך ואני לא מצאתי הדבר שלו) וה' פאת היס שאינו כידי לע"ע כך דעתו מה טוב ומה נעים וה' עמך נבור החיל ואני מסכים עמו כאן מב' דברים הללו ויוקבע המנהג באמנוכה ונכתב בספר ומתוך הדומי אם לא יצאתי ידי חובתי שבפשך שיבעך אבל ודינני לכף זכות מברעת ושיכני דבר ועיין בחפה בכסף מ"ב הב"מ דל"ה ע"ב על נדון מי שנקרא אברהם ישראל בשני שמות באחד בשעת המילה וכן בתוב בכתובה וכן הוא בחתימתו והעולם קורין אותו אברהם לבד והסכים לכתוב אברהם ישראל דמתקרי אברהם משום דהנה טבל נמה שקורין העולם בנגר עליתו לס"ת וחתימתו עי"ש וה"ב בנדון שלפנינו דנשתקע שם רפאל ושעיה בעליתו לס"ת מ"ב חזר טבל מ"ב יפה דנתי לכתוב רפאל דאתקרי רפאל ושעיה וה' יצילנו מטביאות:

סימן כ"ד

הוה עובדא פה **נא אמון** יע"א שהר' אברהם מסולם הי"ו מיחידי אנדריופולי יע"א זה זמן שבא לשכון בבוד פה העיר יע"א וקבע שחורתו פה ולו בת יחידה שמה רח"ל ה"מ בבורה וילך האיש הלזה הלוך וגדל ועשה פירי קרנא בעיניה בגדר בנוני בבבד. ויהי היום ראה עיניו בחור אחד שמו אברהם בן בנימין רודרינוי נר"ו ויביאהו אל ביתו ואל משכן שחורתו ויהי לו לנאמן בית וכמעט כל אשר לו נתן בידו ולימים עוד רוח אחרת עברה את האיש אברהם הלזה מפני הזוה שיבה הידועה לו ויאמר אל הנער לך בני אל חדר הורתך אז הקרובים אליך כי לא טוב הדבר בעיני להיות אצלי מן החנף ולפנים לשבב אצלי ויעש מ"ש עמו מכל הזמן אשר שרת אותו ויתן לו עשרת אלפים גרוש לפי חשבון שמושו בבית. ובחנות וילך הנער אל קרובי אביו ויבא שם. ויען דהנער הזה נראה שמקרם קדמתה בתן עיניו בנערה הוא בתו של הר' אברהם הנז"ל וכממונו כי הוא יחידה ואפשר נ"ב שאיזה רמז או דבור שמע מאביה הר"א הנו' כי לו תהיה לאשה ובהרף עין ראה עיניו כי הפך לבו לשנא אותו ואפשר לפי דעתי על לא חמס בכפו ע"ז גם הוא עשה בערמה ויהי היום שבת היה של חו"מ של פסח התרי"ח הבוקר אור קודם תפילה ולא מביתו הדעתה ללבת לב"הב ויהי בדרך וימצא שני אנשים האחד שמו יוסף הבהן מאר"ן רבה יע"א והב' אהרן מנלור מדמשק יע"א ויתנבל אליהם לפי דברי העדים ויאמר אליהם אנה תלכו לב"הב פלוני שמאחרין לצאת לבו ונלבה בישיבת הקבס פ' שבס מאחרין לבא וממהרין לצאת מפני שאין מעצלין לס"ת כי אם חובת היום ושאר מעמים והם בתפתו והלבו אחריו ובעברם דרך פתח חצר הר"א מסולם הנו"ל אמר להם עמדו פה בפתח החצר מן החנף ולפנים עד שאבוא הבלת והספר שהנתתיו מזה ומן בבית הר"א הב"ל והאנשים לפי דבריהם בתם לבבם עמדו שם וממתינו' אדבבו ובבי דאוהו יורד מן המדרגות והבערה בת הר"א הב"ל בידו והוציא מחיקו מבעת וקרשה כאשר אתבדר לקמן בנוף הערות ומקיריותיו ודריסותיו בהונן וכתחז"ל: **ואחרי** כן בא אביה מב"הב ומצא את כל הרעה הגדולה הזאת ואשתו ובתו וכל הסבבים בוכים לקשה יום ותבף בא אצלו הר"א הנו' ודיו על חלציו לווח בבדוכיא באומרו שבזאת לא יעשה בישראל ובפרט שהוא יודע בריא בשמם שאחר מהעדים הנ"ל הוא פסול גמור דאורייתא ובאלו רבות ובאשר שמעתי את כל המאורע הזמבתי עצמי לג' דברים האחד שלא לשמוע העדים ולא לראותם כלל ליום נוער בדי שלא ויחזק הקול בב"ר ולא נבנס בסוד ביעול קלא כמבואר בא"הע סי' מ"ו באורך ועיין לרבינו הרדב"ז סי' סי"ב שבתב וז"ל והוא דלא אתחזק בני דינא זזה בדור וכו' ע"ב: **ומן** השמים שיעו שאים בער לא ידע שמו יוסף ן' שושן מסאלוניקי יע"א בא עם אבי הבערה ולפי טבעותו וחקיפותו אמר אלי בחקיפות אדוני מחויב ביום הזה להביא העדים ולקבל עדותם: **ואני** בעבתי עליו במלטרך ונרשתיהו בגזיפה באמור אלוו ולבל הנלבים שאני היום בשבת ובמועד אינו יבול לקבל העדים ואינו חושש להבי ולמעשיהם ושעדין בת הר"א הנו' היא בחזקת פנויה ובפרט שבבר הוא ליעבן על הער האחר שהוא פסול מדאורייתא ואני בלבי ידעתי שמן מנהו בבו שבא לקמן שהוא חשוד על הערוות ומי פתי יחייבני להחזק קול של תוהו לפני ב"ד ובוים השבת: **ויען** שהיו הרבה בני אדם עור לפני אמרתי בפומבי עוד הפעם תדעו שהבערה הזאת היא בחזקת פנויה עד שיתברר לפני ב"ד נופא דעובדא ובחקירות ודריסות ובפומבי עלום וכל זה עשיתי בדי שבעת קבלת הערות אם ומצא עדות לפסול העדים יהיה תבף קול ושובבי עמו בדי לצאת ידו חובת בל הפוסקים ועיין להס"ות הרמ"ז בחק"ל א"הע דמ"ז ע"ב:

שנית שלא ראיתי לקבל העדויות ולהטפל בענין ב"א בבעמד **טובי העיר** ומנהגיהם ונאמן הקהל בדי שיתפרסם לפניהם בל העניינים במולאיהם למעשיהם וכל הדברים בולר נפלו מתחילתם לסופם וזהו דרך בל מבקש ה' להסקיט מעליו ומעל הבערה בל מין לעז שבעולם וכן בהגו אבותי ואבות אבותי בי שמה ישבו בסאות למשפט דבקבלת עדות של קדושין מרומים בלו היו מבנפים בתעבו בל גדולי הדור הרבנים והחבמים ופה העירה חשבתי למשפט לגרף עתי טובי העיר אשר בתם בודם לעשות בדקה ומשפט בארץ והא אוקמוה ושפיר:

שלישית שבבף הוצאתי הקול בבל העיר שהוא דין מרומה גמור ושלם ועל זה בעיבא העמדה והערבה וכנז"ל בתקירות ודריסות בבל דיני נפשות בזובדי מ"שב מרן בתשו' הישנות ר"ב ע"ב וז"ל ונדון דדין דבר פשוט שהוא דין מרומה שתחקרם בחירה מיוחסת בת ת"ח בלא שידוכין ובלא דעת אמה ובלא דעת קרוביה בלתי ברבת אירוסין ובלא עשרה וא"ב לדברי הבל לדיך דדישה וחקירה עב"ד: **והם** דברים לקוחים מתשו' הריב"ש סי' רס"ו ושהשלים שם הריב"ש בראומרו בלא ברבת אירוסין ושלא בעשרה ובהזמנת עדים בדרך ערמה עב"ד: **ובן** בתב מהרשד"ם חא"ה סימן ל"א וז"ל וב"ם אם בעבה בבורה ונעוצה שקיבלה קידושין בלתי רשות אביה וב"ב

זכ"כ רב כגלגל כתשו' סי' כ' ומהר"ם אלשיך סי' ק"כ ועיין להרב סס חיי רי"כ ע"נ ורי"נ ע"א כזה כאורך וז"ל הרב מהר"א קוכו ז"ל כס' חיי אברהם ר' ד' ע"א הובאה תשו' כס' כאר מים חיים מוצירי רז"ן כאופן שגרדתי ע"כ הגרדין ולירי גרדין למלוה מנוח להנערה הנו' לפוטרה כלא נט כרו שלא יקרכו המתפרצי' לרמות ולענן בנות ישראל ולא יהנה אדמאי דמאותיה ע"כ:

רביעית שענין האיוס וניזוס הנהוג בכל קבלת עדוויות חמורים כאלו אני עשיתים

בשבועה חמורה בנק"ח ספר הב"ר ביר כל הערים מתחילתם לסופם ובס' כ"ר כת"י כתוב על הקלף מ"ם ס"ח לשף הסשי כתוב כטוליטולא ונמצא כאוצר הספרים שלי ובעיר חזאת שבועה בזאת חמורה אצלם וקורים אותה שבועה בקדמון: **וחילי** שמעוקרא בהיותי מ"ן כרומי וקורפו שהם עיירות אשר תחת ממשלת הנוצרים שמנהג דייני הנוצרים להשביע בנק"ח ספר הב"ר לישראלי ואני כתחילת כואי שמה נרמה בעיני כמו זר ובפרט כזוכרי תשו' הרדב"ז סי' ק"ט דפוס וינציאה כמה מנטער אותו לדיק על מה שמחייבים לדין להשביע לישראל שבועות אשר לא כרת ועכ"כ יצאתי לחפשו ומצאתי הון לי בתשו' התשב"ץ ח"ג סי' ט"ו שהוא מנהג קדמון באדלות אדום להשביע את הערים והוא העיר שנם הריב"ם היה נוהב באדנ'יל שהוא מאדלות ישמעאל והוסיף וכתב וז"ל ואמרו לו שעל עדות שנמסרה בבדלוגא היה לו' הר"ן ז"ל אני רולה שבועה בערות זה ע"ם. ואחר שהאריך בזה כתב וז"ל ומ"מ אם אנו רואים הדור מקילים ודורשים היתר לעצמם שעדות שאין בה שבועה אין בה איסור אנו חייבין לדון ע"פי טעותם וכדאמר התם לא חתמוד לאיגשי בלא דמי משמע להו ע"כ עי"ש שהאריך:

ולענין עדות קדושין בכר ראינו הקבלת עדות

של הרב כני משה שלטון סי' ל"ה שקיבלו הערים חומרות התורה לפני היכל הקדש ובס"ת בחיקו עי"ש ודא עדיפא: **וביון** שאני ידעתי שבשבועה בקדמון בעיר הזאת חמורה להו טובא ובפרט לכל השומעים נופא דעובדא שידעו שהעדים שהעידו בפסלנותא בשבע השבועה חמורה בזאת הקולות יחדלון ועיקר כוונתנו בגדולות פחותי' וגרים ומצוקים בשלא היה להשחדל להשקיט ולבטל קול ההמון בכל מה שנוכל: **וראיה** לדבר שבשעת העדות היו נרתעים לאחוריהם כל הכתי עדים מלישבע בקדמון הנו' ושמתתי על המלאתי זאת ועיין הריב"ם סי' רל"ו שבחב אלא שם מקומו' שנהגו להשביעם כדי לאיים עליהם: **וביום** ר"ח אייר כנ' שעות שאחר חצות היום נתאספנו בבית דינו ובכ"ן אנא

בפנאי האב"ד ור"מ ונרפתי עמו הגבור סי' יצחק איסמעלון הי"ו זקן ונכבד והגבור סי' מנחם סאווחריס נר"ו זקן ונכבד ומכין והיו עמי בחברתי הגבור עומד בפרץ סי' משה ואלנסי נר"ו והגבור אוהב התורה ולומדיה סי' משה ן' נחמן נר"ו ומע' נחמן הכולל סי' נבריאל פיריה די ליאון נר"ו וגם נמצא שם החכם שוחט דמתא. ושלחנו אחר הכתוב והבתולה הנו"ל ואחר הערים ואחר כל האיוס והגיוס כדבעי והשבועה בקדמון כנו"ל עמדו על רגליהם והעידו בכל אשר סיפרתי בתחילת הענין:

ואלה ההפרשיות שנמצאו בהעדאת הערים.

א' שיוסף בהן העיר שהנער היה לו הטלת מתחת זרועו והלך להביא הספר לבר ווירד עם הספר והעד הב' העיר שלא היה לו לא טלית ולא ספר:

שנית יוסף בהן העיד שהנער בא עם הבתולה בפרדיס זה מזה ושאמר להבתולה תפשוט לי

היר ופשט לה ונתן לה הטבעת ואמר הרי את וכו' והעד הב' העיד שירדו אחוזים ז"כו מתחת זרועות אלה פ' ראנקה ושתקף בעוד הנער אחוז בזרוע הבתולה לקח ידה ותחב לה הטבעת באצבעה ואמר וכו':

שלישית שהעיד יוסף הבהן בנוסח הקידושין

שאמר לפניהו הוא הרי את מקודשת כדת משה ובני ישראל וכשא מרתי לו חזור עוד הפעם הדברים חזר ואמר הרי את מקודשת בטבעת כדת משה ובני ישראל ועד שאמרתי לו עוד הפעם חזור ואמור הדברים באותה שעה אמרם בלורתן והעד הב' אמרם בתקנם: **רביעית** שהעד יוסף הבהן העיד שאחר הקידושין תפסה הנערה הטבעת

בידה סגורה ומבקה אותה לפני רדיה והעד הב' אמר שמתנו באצבעה וממילא לא היה סגורה יד ולא חיבקה מן דריה: **חמישית** שהעד יוסף בהן אמר שעלו הנער והבתולה שניהם כאחד בשמחה

ושאח"ך חזר הנער והלך עמהם להב"הכנ והעד הב' העיד שעלו בסתם אבל לא ירד הנער ולא הלך עמהם לב"הכנ ושלא ראוהו עוד ועל הכל הם אמרו בתחילת דבריהם שהלכו לקומם בלתי שום ידיעה קודמת באשר הקדמתי ובהעדאת העד הב' אהרון מנלור אמרתי לו אחר שגמר עדותו איך תוכל להעיד בלירוף העד יוסף הבהן אחר שאתה יודע מה שאתה יודע ויאוא התחיל להבחיש ולהתהפך בגוונין שלו באותה שעת הנזמתי עליו ואמרתי לו תדע שאם לא תעיד האמת מכל מה שידעת ממנו אני מביא עדים בשרים שיעידו מכל מה שאמרת להם עליו זה זמן. באותה שעה נהפכו פניו בשולי קדירה ואמר ודאי שאני יודע שהאים הזה חשוד חרבה עם אשת פלוני' ועם שאני לא ראיתי דבר עדות עכ"פ מעיד אני שראיתי שנלבר בדין יחוד דאורייתא גמור דבר פלא יחודים ריש ואכילה ושתיה עמה באים ואשתו עד להפליא ושלעולם כל העסקים וכל הליתודי' בלשונות הם בכיתה אע"פי שכל אחד יצן בחדר אחר לבדו עכ"פ החדרים הם זה בפני זה ובאלה רבות מבלות עינים ומדיבות:

ואחר שקבלנו העדויות זה שלא בפני זה וכנו"ל

ע"פי כל החקירות והדריסות ומבוארות בתשו' מרן סי' כ' הנו"ל קבלנו העדות מפי שניהם יחד בפני הנערה. והנערה בכל תקף וחוזק הבחישה אותה באומרה שהיא השליכה את הטבעת ושהשפחה הקיים אותה מעל הארץ והם אמרו לה והלא לא באה השפחה עמך והיא השיבה ובי אני אמרתי תבף שהקימה אותה מעל הארץ כי אני הנחתיו והלכתי ואח"ך באה והקימו וכן אמרו תבף לפני הרב בשבא מר אבי בו בפרק להתלונן: **וזה** אחר כל דברי הלויים ופיטויים שהשתדלתי עמה גם אני גם הגבירים הנו"ל לרצותה לקבל קדושה ושאנו עושים כל טפרקי עם אביה שיתרצה והיא העזה פניה ותאמר לא בכל כחה:

ואחר כל האמור קראנו לאבי הנערה באמור אליו מה יענה על העדאת העדויות הללו

והוא השיב כי יש לו כ' עדים בשרים שמעידים על ויוסף בהן שחילל שבת ותבף שלחנו אחר העדים אשר שמם

שמש ר' יעקב אשכנזי זקן ונשוא פנים והב' הר' יהודה ן' עזריה הכהן נר"ו ואחר האיום והניזום וכשבועה כס' הכ"ר וכנו"ל העידו זה שלא כפני זה וכפני הבע"ד יוסף הכהן הנו' והר' יעקב העיד שזה שלשה חדשים יום שבת היה ועבר דרך קאפ"י אחת וראה אותו שותה הנארנילי לפנים בחנות הקאפ"י ושאלנו אם היה השמש ע"פ כל הארץ והשיב שהיה כי"ל שעות היום שעדין השמש ע"פ כל הארץ ואמרנו לו למה לא תחרית בו והשיב כי בדור הזה אם למה ולכלום ההתרראות והשבנו לו שמא שכח שהוא שבת אמר והלא בכל יום ויום יושב בתוך והיום הזה היה יושב כפנים אמרנו לו הכרת אותו בטיב הסברה. אמר כן דקדתי בו הדק היטב ואחר כן נכנס בעד השני יהודה הכהן הנ"ל והעיד איך מ"ומ זה שנתים ואני כשהיה במלריס עבר בווש"ק בשוק הנקרת איוכאקייא בקאפ"י אחת שבמבוא נחבא מעט ורואה ליוסף הכהן הנזכר שותה מעבלה עשן. והנכוד סי' משה ן' נחמן הי"ו שודע העיר והמקום וכיולא עשה חקירותיו ודרישותיו ונמצאו דברי העד מכוונים שהוא בהתכא ושהיה אחר חצות היום ע"כ הביע תוקף המעשה מתחילתו לסופו:

ואבא היום להשיב ולכתוב מה שהעלה מעדתי היום הפוסקים בביטול קדושין הללו ועם כי כיני לשמים אדברבותי דת לדת נקשן כי ידוע ומפורסם בעין כל מכין עם תלמיד איך ענין כזה הוא חמור בעניינו עד להפליא וכפרט למי שהוא דן יחידי במוני היום כי עוניתי נרשונו מהסתפח בנחלה מ ירושלים ת"ו עיר הגדולה של חכמים ושל סופרים ואים אין באדץ להלטרף עמו כי היכי דלמטי ליה שיבא מעשורה כי מי יאמר זכיתי לכי ע"ד ודאי לכי בקרבי המש ומש דומה לשבכת הטל אשר אם חס השמש ונמס אך ורק מגד אחר ליתן לו פיטור בשוס אופן כי הקהל הקדוש שמו פניהם עלי להיות להם לראש ולקצין ועל הכל כי כל הקהל כולו ובראשם הגדולי **ראשי אלפי** ישראל הנו"ל שם כולם עומדים לפופים והנם זועפים על מאורע רע ומר כזה וברצונם להשתדל בכל עז ותעצומות לבטל עצת עדת מרעים העומדים להתעולל עלילות ברשע לעשות בנות ישראל בשבויות חרב:

ובאמת יפה כיוונו שכן דעת כמה גדולי ישראל שהרי הרשב"א ז"ל גדול הפוסקים הר' מ' בית יוסף ז"ל הע סי' מ"ב כתב בתשו' על תלמיד אחד שרצה להחמיר בביטול כזה וכעס עליו שהיא רעה חולה שיתעלל פרוץ אחד על אחת מבנות החשובים ברי להוציא ממון מידה ע"כ ולעניל מזה כתב וז"ל ואין ראוי להחמיר כזה ברי שלא יהיו בנות החשובים מדרך כף רגל לפריצי בני עמינו. והרב זקן אהרן סי' ד' ד"ו ע"כ כתב וז"ל ועתה הנני יוסיף להפליא את הענין הזה הפלא ופלא ואכדה עלה מבנים לא אמון בם אשר נועצו לעשות פועל תגונה כזה לנהוג בנות ישראל בשבויות חרב וכזונה יעשה את אחותם לנגוב דעת אביה וקרוביה ובכך בהו מעשים כאלו בזמנינו ובזמן החכמים הראשונים ודונו והחרמנו את המקדש לפי דעתו ויש בנדוי שבעת ימים גם אם העדים היו בעלה נדחו בגופה גדולה ע"כ:

והרב שם חיי בר"ט ע"א כתב על נדון כזה וז"ל ויחייבים כל חכמי ישראל לשבל עצתם הנבערה ולבטל מחשבתם ולשבר מתלעות עול ועוניהם תכהינה ושפתותיהם תכונה ולא יפוצו ומשם כל ירומו סלה ובזה לא יהיו בנות ישראל כהפקר וע"ז סיים וכתב וז"ל אשר ע"כ אמרתי במרתי ונלאתי לושע הנערה הזאת להפר ולבטל מחשבתו של האיש המקדשה כפי התורה וכפי הדין אשר יורונו מן השמים והרב כרש שלמה חא"ה סי' כ"ד כתב שמעתי וקרנו בעיני וכו' עד מכללם:

והרדב"ז דפוס ויניציא סי' תקט"ו על מעשה שאירע ברישי"ד כ' גם הכרזנו על האיש והאשה בנידוי על אשר עשו את הרבי הרע הזה לקדשה בלתי רשות הקהל גם פרע האיש לעניים קנס כ' פרחים והעדים ענן כי אמרו כי לא ידעו ההסכמה כי הם מאדץ נכריה פרעו לעניים פרח א' לבד ע"כ: **הן** כל אלה הרבמים האדירים ועוד אחדים רבים וכבדים אשר תקבר תיריעה מחכיל אותם הם הרהיבוני להשמע להשרים והנבירים העומדים על הפקודים הנו"ל **הע"** לעמוד בפרץ ולהשתדל בכל מאמצי כחי לבטל אלו הקדושין בעפרא דארעא וכדבר שאין בו ממש ועל זכות הקהל הקדוש ועל זכות אבותי הקדושים בשעתי שלא יגע הקהל מתחת ידי כן יהי רצון אמן:

ואומר כי נדון שלפנינו נחלק לה' סעיפים **א'** בענין הכחשת העדים מהם ומאלותם **ב'** בענין פיסול העד הא' יוסף הכהן **ג'** בענין פיסול העד הב' אם מצד שבבר ידע בפיסולו של א' ואם מצד דאם היה הא' פסול לכ"ע הב' יתפסל בכל דהו **ד'** אם יש לחוש שמא הרהרו תשו' אולא **ה'** אם ראוי לבו לתפיס כס' סמחמירים בכל מין ואופן חומרא שבעולם ולהלריכה גם מספק אולא ונשיב על א' א' ונאמר דהנם לפי מה שהעלה מוהרי"ט כ"ה סי' ל"ח וז"ל ואכתי איכא הכחשה כיוייהו בנופא של ערות שיעקב העיד שהיא השיבה הן וישראל העיד שלא דברה דבר אלא נטלתם ונתנתם באחרנו ואע"ג דכון שתקם כין אמרה הן מקודשת מ"מ ה"א כפ' היו בודקין אחד חקירות ואחד בדיקות בזמן שמכחישין זה את זה עדותן בטלה ותנייא נמי התם א' אומר בלוי שחורים ואחר אומר לבנים אין זה נכון ואע"ג דכפ' ו"ב אמרי עדות המוכחשת בבדיקות בשרה בר"מ איסור ערוה שאני דבדיני נפשות דמייא שהרי סוקלין ושורפין ותא דתנן אין בודקין עידי נשים בחקירה ודרישה מ"ט כיון דאיכא כתובה למשקל בד"מ דמייא היינו עידי נשים וכו' אבל לאסור אשה בעדות קדושין לא שייכא כלל לד"מ ע"כ: **ורבינו** בצלאל מאדיה דאתדין (עיין בתשו' שם סי' כ"ב שבתב איסבנדרייא בחר מצרים גדולה ומתורתה שותם תמיד מקדם קדמתה) בסי' ה' אחר שפלפל באורך וברוחב לאחשבי דיני נפשות ובפרט בשהוא דין מרומה סיים וכתב וכיון דבן אפי' תומה דהיינו בדיקות כ"ע מודו דעדותן בטלה והילכך מטעם דבל אחר מוכחש דחבריה בדבתיבנא יש לבטל הקדושין ואינה לריכה גם: **גם** מהר"ם אלשיך ז"ל סי' ק"ד שבשאל על נדון ר' בצלאל שם בתשובה תשובה הנו"ל דברדישות וחקירות ערוכן בטלה עש"ב והרב בני משה שלטון בסומכו על תשו' הרימ"ט הנו"ל החשיב הבחשה מה שהעד האחר העיד שאמר בוקי לגר הטאראסה ושהעד הב' לא העיד שאמר בוקי לגר הטאראסה עי"ש דע"ו ריש ע"ב: **א"ב** מבל האמור ומדובר מבואר יוצא להרייא

להרייא כגרון שלפניו דהוכחשו כד' וה' דברי' כמבואר בנופא דעובדא קנו"ל אפי' דכין הכי וכין הכי קידושין הוו הרי לדעת כל הני דבוותא אשר בית ישראל נכון עליהם ס"ל להרייא דבריני נפשות דמייא וכמו דריש ותקירה וכ"ש דאם הוכחשו העדים בבדיקות דעדותן בטלה עכ"ר:

אלא דזה עומד כנגדנו מ"ש מרן בתשו' הישנות סי' כ' דחולק להרייא ע"כ האמור שהרי כתב דאמרי' שהעדים הכחישו זה את זה שהאחד אומר שבשמנה המעות המקדש בזה המתקדשת עד אחד אומר תהא מקודשת לי והב' אומר שלא אמר כן עד שנמר לומנות וכן הכחישו וא"ז שהאחד העיד שאמר בזה והאחד הכחיש שלא אמר בזה מאחר דקידושין תשכינן להו כד"מ וכו' הו"ל עדות המוכחשת בבדיקות דבשרה כד"מ דהני מילין שהכחישו זא"ז אינו בתקירות ולא בדרישות דלא עדיפי מזה או' מנה שחור וזה או' מנה לבן נמצא שמצר זה אין מקוים לבטל עדות זה עכ"ר ודבני האחרונים האריכו למענינם עיין כל הדברים בכנ"הנ וכיר אהרון בסי' מ"כ שלפנינו ותרוה למאוך וכולם חוששים הרבה לדעת מרן הקדוש ועיין להרב דבר משה מא"הע סימן כ"ח הסובב על תשובת פרי הארץ באדוכה בח"א סימן ג' שאחר שהביא מחלוקת מהרים"ט ומרן הנו' סיים וכתב וז"ל ולענין מעשה דהוי לפסוק כדעת מרן הקדוש וניזל לחומרא וכו' עיש"כ והביא מספר שיהו רבא אלפנדרי איזה ענין ואין הש' מלוי בבית מדרשי:

וא"כ מכל האמור ואמר האומר דבגרון שלפניו אפילו דהוכחשו כד' ה' דברים כולהו דמו למנה לבן ומנה שחור וא"כ לדיכה גנו מספק ובפשט לשון מרן הקדוש ז"ל. אבל כד דייקינן ספיר אומר דהפרש גדול בין גרון שלפניו לגרונו של מרן ז"ל דבשלמא בהכחשת הטלית והספר הראשונה ובהכחשה אחרונה שהאחד אמר שחור והשלבו ב' העדים יחד לב"הכ והב' אומר דלא חזר ושהלבו ב' העדים יחד לב"הכ נאמר שהוא הכחשה בבדיקות בדבתב מרן ז"ל אבל בהכחשה האמצעית שהראשון אמר שירדו ב' נפרדים ושהוא אמר לה שתפשוט ידה ושהוא פשטה ידה וקיבלם הקידושין בדלון ונתנה באגרופה וחבקו על לבה כאשר נייר העד"ה' לפניו והב' הכחיש ואמר שירדו נעולים זו בזה מתחת זרועות אלה פ' ראנקה ושהוא הוציא ידה מתחת זרועו ותחב לה החוקה ושהלבו שניה' ולא עשתה שום מעשה המורה הרצון כלל ועיקר בהכחשה בזאת כיון שהיא בנופה של ערות ונפקא מינה טובה לדיכא ודאי אפילו מרן יורה דאפילו דמדמינן ליה לד"מ עדותן בטלה:

והילי ממה שאני רואה לדבריו בבלאל סימן ה' ומהר"ם אלשיך סימן ק"ה ששני הנבורים הללו תלמידיו ושותי מימיו של מרן הקדוש ז"ל כנודע מכל המשך תשובה לבקי בהם ששניהם כאחד נשאלו על גרון אחד וכנו"ל ובב"ז בהכחשה יותר קלה מהכחשה אשר אנו בה כיטלו העדיות בחרם הנשבר ואפילו דבין לפי הע"ה ובין לפי הער הב' הוו קידושין ואיך יעלה בדעת שתלמידיו ושותי מימיו של מרן הקדוש יחלקו עליו ואפילו דלא דאו תשובה הנו' כי בשנת ישמ"ח נדפסו תשובת מרן ומעבשה זה של רב"ה ומהרמ"ה היה בשנת שמ"ט עכ"פ היתה תשובה ידועה בכפת ובשם ובדאוה תשובת גיבת בחמימים מהתנור עיין מביט ח"ג סימן קע"ב והילך לשון רבינו בבלאל ז"ל ומיהו מטעם דכל חד מוכחש מחבריה יש לבטל הקידושין דהא תרוייהו היו שם מתחילה וע"ש דתרוייהו קא מסהדי על הכילת התפוח ואפרים קא מסהיד דמתחילה בערמה שם הטבעת באצבעה שאמר לה דאה הטבעת של זהב שעשיתי לביתי ותחבו בחוקה וכזה לא היתה יכולה להשליכו מידה כמהרה ולא העיד שנחדלתה בפירוש בקידושין אלא שהלכה לה מיד ויצחק העיד שנתן רבי שעור לנערה טבעת הזהב לקידושין וקבלתה ממנו ודאתה בו והלכה לו וכו' ויסיים וכתב ומעתה יש לדון ולומר דמאחר דכל חד מוכחש מחבריה בכה"ב ערותן בטלה ונכנס בענין אייר זה היכא דהוכחשו בבדיקות או בתקירות ובדריסות לענין ד"מ נ"כ **ועפ"י** דוב עוכיו ורוב הוקפו הבלה הדרישות והקירות הם דבריהם המורים על גוף המעשה ואם הכחישו זא"ז בכוונת המעשה עדותן בטלה וסיים וכתב וז"ל ומעתה כנד"ר דאתכחוש בנופא דעובדא דהיינו דרישו' לדעת הרמב"ם ז"ל ודאי דעדותן בטלה ואיפשר דאפילו לאותה סברה דמייתי כס' התרומות דדוקא בד"מ ומשום דקיל להו לסהדי ולא דייקינוכמ"ש וכו' וכדכתיבנא לעיל בקידושין דהיינו ערוה דחמורה ותלייא במילי הא ודאי דדייקי סהדי ואם איתכחוש עדותן בטלה:

ומיהו הראב"ד השיג להרמב"ם בהיא דסייף ואדיון הוא דהוו בדיקות דמה לנו לידע אי בסייף אי באדיון אבל כנד"ר דהכחשתו בעיקר דינא דבמה דינו תלוי בזה אי קבלתה היתה מתחילה בדלונה או במרמה והכי נמי אי כתרלית לבסוף להרייא אי שתקה והלבה לה הא ודאי דסהדי דייקי בכל מילתא ומילתא והיינו דרישה דתלייא בגוף המעשה ועו"ש שהאריך להבריח שגם הראב"ד בגרון הקידושין שלו יורה דהוו הכחשה בדרישות ועדותן בטלה:

ושוב נכנס הרב"א ז"ל בעומק הענין ולבדר דנס בבדיקות דאמרי' דעדותן קיימת היינו דוקא בעין מנה שחור וכו' שאין ההכחשה בעיקר הדבר דמנה שחור ומנה לבן שווין הן בדמיהן אבל כל שום הכחשה כמידי דתלייא בה עיקר מילתא בגרון דירן אף בבדיקות עדותן בטלה לב"ע והאריך עוד בהביאו לשון הירושלמי ר"פ היו בורקין וסיים וכתב וז"ל וכיון דבן אפילו חימא דהיינו בדיקות ב"ע מודו דעדותן בטלה והילכך מטע' דכל חד מוכחש מחבריה בדבתיבנא יש לבטל הקידושין ואינה לריכה נט עכ"ר. ועל סנגון זה כמעט הוא דעת מהר"ם אלשיך ז"ל באותו גרון נופה שהרי כתב וז"ל דיש הפרש בין אמר לה דאה הטבעת וכו' ותחב אותו באצבעה בחוקה ואמר הרי את וכו' לבין אמר שנתן לה מתחילה לקידושין והיא בטלתה מידו דטוי הפרש ועניין חליק הרבה ודאי דלא טעו אינשי בהדי ועוד דהוי כפעולת נחינת הקידושין שהוא הפרש יותר שבתקירות ודרישות דהוי כמילתא חוץ ממציאות הקידושין עכ"ד ועש"כ:

הראיתיך בעיניך קורא נעים דהפרש גדול בין גרון מרן הקדוש ז"ל דהוו דברים חילונים לגמרי על גוף הקידושין וע"ז דימה אותם למנה שחור וכו' דלכל אפיא שוין בדמיהן וכן כי אמר בזה או לא וכן כי אמר הקידושין באמצע המנין או בסופו דקידושין נמורין ועל זה ספיר בתב מרן הק' ז"ל לדמויי לד"מ דאם הוכחשו בבדיקות שאין גוף הענין תלוי בו

עדותן קיימת לא כן בנדון הרב"ח והרמ"ה שהם בנוף הענין ונפקא מינה לדינא בענין הקידושין בין עדות הע"ח לעדות ה"כ כאשר פירר יפה דבריו הרב"ח ז"ל דבזה הפילו מרן הק' ז"ל יורה כלי ספק ויש לו הוכחה גדולה לזה שהרי הרב בהונת עולם סימן מ"ה על נדונו שע"ח העיד שבשתחילה לא הכולה החכוש אמר לה שנותנו לה בעד קנינים וסכלונות וע"ח העיד שקודם נתינה אמר לה שהוא נותנו בעד סכלונות ע"ז כתב והבאתי את הסלונות דאיכא בב"ד הכחשה נמורה בין ב' העדים כמבואר לא מבעיא לדעת מהרימ"ט שהסכים דבעידי קידושין אפילו בהכחשה בבריקות עדותן בטלה וכו' אלא אף להבראה משאר גדולי האחרונים דס"ל דעדותן קיימת מ"מ כולם שוין לטובה דבחקירות עדותן בטלה ואף שאין ההכחשה כו' חקירות שמנו חכמים בלשון המשנה בבר הארץ רב"ן סימן ה' והוכים כמיסור דבל שהיא בנוף העדות לא מבעיא להרמב"ם דס"ל באחד אומר בסייף ואחד אומר בארבעין דחקירה מקרי אלא אף להחולקים היינו משום דלא אוכפת לן לשיולינהו כזה אבל בקידושין שצריך לידע אם מתחילה קבלה בלונה או בערמה ואם אמרה אם"ך הן או שתקה לב"ע היא מבלל החקירות ולא עוד אלא שמהר"ם שי"ך ז"ל בסימן ק"ד כ' שבל שההכחשה בסנגון ענין הקידושין הפילו דלא נפקא מינה מידו בטלה וב"ם היבא דנפקא מינה בעלמא אף דלאותו בדון לא נפיק מינה מידו דלב"ע הוו קידושין עב"ז בטלה עדותם ע"כ. **הנך** רואה שהרב בהונת עולם אחר שהביא המחלוקת שבין מהרימ"ט ובדולי האחרונים שבראשם חצו' מרן הגו' ובאשר הזכירה שם למעלה ולמטה עי"ש עב"ז בדי להסכים בדונו לדעת כ' הבתות הבית תשובה רבה ומהר"ם אלשי"ך ז"ל בלומר בהא מודו אפילו מרן ז"ל ואחזו' מרבינו והוא ברור מדברינו יותר מבוארת בבותם' אפילו שאים רואה בל ביאור דבריו בתשובה מוהר"ם אלשי"ך ז"ל במו שידאה הרואה ויהיה אין שיהיה זה אינו ענין לנדון דידן בדי לפלפל בו ולבבר דעתו בוונתיו דלהודיע בעמיה שבענין בדון רב"ח ז"ל דיש נפקותא גדולה לדינא בהבחשת העדים בזה מרן הקדוש ז"ל לא נגע ולא פנע ומודה הוא בבל במו דבין בקרקע בדיקות וחדישות בין בקרקע' בדיקות עדותן בטלה מבלי שום ריח ס' ומי אינו גדול בבל בית יוסף בדבר' בללא ז"ל והתלמוד ובבל מ"ם הראשו' הבל בברור לפניו ולעולם ודר לעומקא של הלבה בבורבא ומפורסם רוב עוביו ורוב הוקפו לבקי בחבוריו הנפלאים אשר האיר עיני הגולה בשיטותיו המקובלת דודאי בל שים הפרש גדול בין נדונו לנדון מרן הקדוש אלו שומעים בי הוא מולא מקומו אחריו בחבמה גדולה ובבקיאות נפלאה ובפרט בארץ מצרים בי אתריה דרבינו בללא הוא ולו שומעים בין לתקל בין להחמיר בלי ספק:

ועוד אנו אבינו חזק ראייה אמיתית דבן הבינו בל גדולי האחרונים הבאים אחר מרן ז"ל לתת הבדל הגדול הזה בין הוכא דהוכחשו לדבר דאין בה ב"מ לדינא לו דעבידי לוגשי דטעו להוכא דיש בו ב"מ לדינא ולא עבידי לוגשי דטעו:

הלא לעינינו מופלא שבסנהדרין הרב פ"מ מ"ב סי' ב' שהאריך הרחיב בפרט מחלוקת זה שבין מרן ומהרית"ט ז"ל ובשרשי פתוח בהאשונים הרשב"א והר"ן לו מדמינן עדי קידושין לדיני נפשות ומבטלינן העדות גם בהבחשה שבבדיקות לו מדמינן ליה לד"מ

ומוקמינן שעדות אפילו הוכחשו בבדיקות עד שעשה ס"ם בינו"ם בד"מ ע"ד ועב"ז בשלא נתקررה דעתו לעשות ס"ם בגד דעת הרשב"א ורבינו אשר אחו בתב וז"ל אף אתם אמור דאבתי מטעם הבחש' עדי הקידושין בעלמא הנו' יש לר להקל אפילו לשיטת הרשב"א חולתו דעדי הקידושין לד"מ תדמינן להו דאם הוכחשו בבדיקות לית לן בה מ"מ היינו הוכא דהבחשתם מצינן להלונו בטעות בנגד אחד אומר בב' לחדש ואחד אומר בג' לחדש דעבידי לוגשי דטעו בקטועה דורחא או בעידי חזקה בנגד אחד אומר אבלה חטים ואחד אומר אבלה שעורים דעבידי לוגשי למטעי בין חטים לשעורים הבל בין חטים לבסמת דלא עבידי דטעו קי"ל מצטרפין דבין דהעדים מבחישים ז"ל וכו' ואף שלדברי שניהם החזיק המחזיק מ"מ בין דהא מתבחשי בפרט האבילה בין חטים לבטנית דלא עבידי דמטעו בבה"נ א"ב חד מנייהו שקרי משקר בודאי א"ב היאך יעלו וילטרפו שניהם נם יחד בחותו עדות:

וא"ב בב"ד שהראשון אומר שנותן התרנגולת הוא אבי הבחור והאחר אמר שהוא הבחו' בעצמו דתר מנייהו ודאי שקרי משקר א"ב היאך יעלו וילטרפו שניהם להחזיק הבת מקודשת דאם שני עדים בעינן והבא חד מנייהו ודאי משקר א"ד בקיצור ע"ם שנסתייע מדברי מהרשד"ם. **ובאמת** שיטתו עלה יפה יפה שהרי בס' י"א לא חשש להבחש' העדים שהראשון אמר שאבי הבת אמר דהיה והב' אמר שהשיב תן פה תן פה ובירר סברתו מהרשד"ם דאחר דתן פה תן פה לא גרע בב"ד אפשר שמי שאמר יהיה יהיה לא זבר וחשב שבן אמר לפי מה שראה לו בעת ראיית העדות שבך היתה בוונתו לקבל הקידושין והר"ל בחוכחשין הבעדות ממין וקדושין לא הויא הבחשה ע"ב ודקדק מזה הרב פ"מ שם דנראה להדייא בוונת מהרשד"ם שטרח ודקדק הרבה בנדונו שלא יהיה שם הבחשה בבוונה בין עדי הקדושין בעלמא אמנם בהבחשה שבין עדי הקדושין בעלמא היא הבחשה נמורה דלא עבידי למטעי בבך בנון מה שפסק מהרשד"ם נופיה בסי' פ"מ שבעד אחד שהעיד שהגעת השלימה י"ב שנים בחג הפסח השל"ח ולפי עדות הב' נולדה קודם הפסח ויש לפחות ה' ימים יותר בינתיהם נמצא שהם עדים מוכחשים ונדולה מזו בתב הב"י שאם ע"א אמר קודם הנץ החמה ואחד אמר בהנץ החמה עדותן בטלה שהדבר ניבר לבל ע"ב למדנו שאע"פי שאחד אומר בב' לחדש ואחד בג' לא הוו מוכחשים משום דאפשר דאחד ידע בקיבועא דירחא ואחד לא ידע אבל בדבר הניבר ליבא למימר בבי ב"ם בב"ד דז"א בחג הפסח וז"א בין פרים לפסח בודאי ניבר הדבה והוו מוכחשים ואין לומר דלא מיקרי הבחשה בין דלפי עדות שניהם לבל אפשיא הוי נדולה ודמי לשניהם מעידים על מיתתו אפי' דהוכחשו דהתם אין אנו ליבים אלא ע"א ובל אחד לבדו נאמן הבל בנדון הקדושים אנו ליבים ב' עדים ובין שמבחישין זא"ז אין בבן עדות ע"ב:

ובאמת היא דאיה חתובה ותמהנו על הרב פ"מ איך לא בואה בדרבו ובתב דחלק בך מהרשד"ם בתילות בלדות ומה מילות בארו"ת בארו"ת ווחר מאלו דבדוא קרי בחיל לתת הפרש היבא דבהבחשה ניבר עבלם ההתנגדות מבלא שבבל לפלם דבריהם או דעבידי דטעו וביולא הא ודאי הוי הבחשה גם בד"מ ובבל

ירושלים

וכבל דברי הפ"מ לעיל אין נגרע : **וכן** בירר דבריו
הרק היטב הרב מהר"י בירב ז"ל סוף סי' כ"ז
וז"ל הרי מבואר שכל השנים היו מעידים על הקדושין
כיון שהיה הכחשה ביניהם ז"א שנתן הקי' בסרבל האב
וז"א באצבע היד הלא הוו קדושין אפי' לדעת בית הלל
דדוקא בזה או' מנה וז"א מאתים עדותן קיימת שיש
בכלל מאתים מנה ולא אמר הריב"ש דהויא מקודשת
אלא מפני שיש עדות של שנים בנתינת הקדושין באצבע
ושנים אחרים בנתינתו בסרבל האב דממ"ן כת אחת
כשרה וכן כתוב בפי' בנמק"י פ' זה בורר והר"ן ז"ל
דהכחשה במקום או בזמן או בגוף העדות עדותן
בטלה ולא ראיתי שום חולק ע"ז עכ"ד וכן הרב פרי
הארץ ח"א דל"ח ע"ב אחר שהאריך בחלק הד' בעיקר
מחלוקת זו של מוהרימ"ט ומרן ז"ל או עדות קדושין
לדיני נפשות דמי או לא ושעליו קאי תשו' הרב דבר
משה א"הע סי' כ"ה עכ"ז כתב דבנדון דידיה שאני
שיש הכחשה גמורה שהא' אומר שהיה מנה בענין
המעות והעד הב' לא הזכיר מנה כלל רק שנטל הב'
גרושים ואמר לו בלשון שאלה קבלת הב' גרושים קי'
והשיבה לו קבלתים וע"ז כתב הרב דזה ודאי הכחשה
גמורה ביניהם וכל כי האי לא עבידי אינשי דטעו וזה
יספיק לבטל עדותן עכ"ד : **והרב** כרם שלמה א"הע
סי' כ"ד החשיבה הכחשה במאי דעד אחד
העיד דאמרה ה"ן והע"א העיד דלא אמרה כלום
וכתב דע"א דאמרה הן בהכחשה לאו כלום הוא :
וזה לשון הגאון מרן זקני בחק"ל א"הע סימן ך'
דמ"ה ע"ד ומ"מ נראה עיקר כאשר כתבו הפו'
בהכחשת העדים במודי דנ"מ לדין אי חייל הקי'
דעדותן בטלה ואף למ"ש הרב דרכי נעם דלא נתיר
בהכחשת העדים כ"א היכא דהעיד הב' בפירוש להיפך
מן הא' והרי בנ"ד כבר חקרנו להעד הב' שלא אמר
מקודשת אם היה ברור אצלו וכו' והשיב דברור לו ולא
שייך זה שמע וזה לא שמע דהוא היה יותר סמוך וכו'
וכל כי האי הכחשה גמורה הוי גם הרב בני משה סי'
ל"ו והרב כהונת עולם סי' מ"ה והרב פרי הארץ א"הע
סי' ג' דעתם להתיר בהכחשת עדים במודי דנ"מ לדין
קי' בהכחשתן ואף דאכתי מדעת מהרשד"ם ומהרש"ח
לא יצאנו ובדבר ערוה אין להתיר נגד דעתם מ"מ
בנד"ד יש להתיר דבלאו הי"ט אין כאן ודאי קידושין כיון
דלא אמר לי וכו' עי"ש ואם בנדון הגאון הרמ"ז לא
יצא מידי דעת מהרשד"ם בנדון שלפנינו נצא י"ח כי
נד"ד דמייא לנדונו דסי' פ"ח האמור וכמו שיבא בעה"י :
ומאחר עלות כל האמור אל ה' ויאר לנו ועד
כה עזרנו עד שנוכל לטייל בנדון שלפנינו
ברצוננו דאפי' נחשוב למה ולכלום כל השתי הכחשות
הראשונות דע"א אמר דבא הנער עם טלית תחת
זרועו ועלה להביא הספר ולא כן אמר העד הב' .
והשנית דהעד הא' אמר דאחר שעלה הנער והנערה
ירד עם הספר והלכו שלשתן לבית הכנסת והעד הב'
הכחיש גם בזו באמרו שאחר שעלה לא ירד ולא הלכו
כ"א ב' העדים יחד אפי' דלפי כל המבואר בתשו'
מהר"מ אלשיך ובתשו' מהרשד"ם בסי' פ"ח אשר הביאה
הרב פ"מ ושממנה הבריח דכל דלא יכלינן או לפרש
דבריו שלא יכחיש את הא' או דהוא ענין דטעו אינשי
הא ודאי הם שקרנים גמורים ובהדי סהדי שקרי למה
לן אפי' שאינו בגוף העדות ולא דמי למנה שחור ומנה
לבן דעבידי אינשי דטעו אחר ששוין הם בדמיהן ולא

מדקדקי וכענין נדון מהרשד"ם בסי' י"א דהא אמר תן
פה תן פה והב' אמר יהיה יהיה דבעת ראיית העדו' כן
היתה כוונתו לקבל העדות: **ובענין** ג"כ נדון מרן
שהוכחשו בשני דברים דלא דקדקו היטב אם
אחר גמר מנין המעו' אמר הרי את או באמצע דבאמת
בזה עבידי דטעו אינשי וכן באחרת שהכחיש שלא אמר
בזה דמצינן למימר שלא שמע דמדמינן ליה לבדיקות
דקילי אבל בב' הכחשות גדולות הללו אפי' שאינם בגוף
המעשה עכ"פ הכחשות גדולות הם ואי אפשר למתלי
לא בטעות ולא בדדמי וכיוצא דהטלית מתחת זרועית
ניכר וכפרט הירידה עם הספר וההליכה שלשתן יחד
אפי' הסומא באישון לילה מרגיש בבואה דבבואה כ"ש
איש שכל חושיו לא כהתה עינם ולא נס ליחם הא' ודאי
כל כי האי אין אנו יכולים לתלותו בטעות ואפי' בד"מ
ודמי לאחד אמר אכלה חטים ואחר אמר אכלה קטנית
דאין מצטרפין כאשר יפה דימה הרב פני משה בנז"ל
וא"כ סהדי שקרו באנפי נפשייהו ובהדי סהדי שקרי
למה לן ואפי' נחשוב הכחשות אלו למה ולכלום כאשר
אמרתי עכ"פ אין מי שיוכל להכחיש דההכחשה
האמצעית דהעד הא' אומר דירדו נפרדים ז"מז
ושהנער שאל להנערה ידה והיא פשטה ידה מרצונה
וקיבלה הקדושין בחביבות גדולה וסגרה אגרופה
ונתנו על לבה בין דדיה כאשר צייר לפנינו העד הא'
והב' מכחיש כל זה ואומר שירדו נעוצים זה בזה מתחת
זרועות אלה פ'ראנקא וכעוד זרוע הנער נעוץ בזרועה
פשט ידו והוציא ידה לחוץ ותחב הטבעת באצבעה
והלכו תכף כאשר היו נעוצים ז"בז והלכו הב' העדים
לדרכם ולא בא הנער עוד עמהם לב"הכנ כאשר
דימה אותם מתחילה הא ודאי הכחשה גדולה ונפלאה
בזאת עדיפא מכל נדונות הרבנים שזכרנו ואפילו
מאותו של ר' בצלאל ז"ל ומהרמ"א ז"ל שהרי התם לא
היה בעדות הע"א תוספת דברים המורים לנו הריצוי
מאתה שהרי לא העיד כ"א שנתן הקדושין וקבלתו
ממנו ורצתה בו והלכה לה : **ונובל** לפרש שהעד
משקול דעתו אמר כן ודן כן ולעולם תחב לה
המקדש הטבעת אבל בחזקה של אהבה ומהירות ולא
בחזקה של אונס והאופן זה קרי עליה נתן ואמר ורצתה
בו והלכה לא מפני שכן דן בדעתו מפני שלא צעקה
הנערה ולא עשתה שום הסתר פנים וכל זה נוכל לבוין
ב' העדויות כאשר השתדל מהרשד"ם לבוין תן פה תן
פה שאמר הע"א ליהיה יהיה שאמר העד הב' . רצוני
לומר בכל זה שעדין בנדון רב"א ז"ל נוכל לידחק ולבוין
שני העדויות כל שהאחד לא הוסיף דברים חיצונים
לגוף המעשה העיקרי ושניהם לא הזכירו פועל
המתקדשת בשעת קבלת הקדושין בתחי' ובסוף מה
סימן נראה בה אם לרצון אם לאונס אלא שהוא אומר
שרצתה מבלי שיגיד לנו איך נראה לו שרצתה ועל כן
אנו יכולים לתלות הדבר בשיקול דעתו שכך צייר
קבלת העדות בעת ראיית הקדושין דהחזקה היה
חוזק המהירות והשתוקקות ולא חוזק אונס והרצון שלה
היינו ממה שלא צעקה והלכה בטבעת וכל זה נוכל
לשפוט בשופי דבחומו הולך העד ר' אלעזר שבנדון
רב"א ז"ל כל שלא הוסיף דברים חיצונים בגוף המעשה
ועכ"ז רב"א ז"ל פסק בסבינא חריפא דהיא הכחשה
גמורה בדרישות אפי' לדעת הרב"ד ז"ל דהכחשתן היא
בעיקר דינא וכמה דיני תלוים בזה אי קבלתה היתה
מתחילה ברצונה או בערמה וה"ן אם נתרצית לבסוף
להדייא

להדיא אז שתקה והלכה לה דודאי שהדי דייקי בכל מלתא ומלתא והיינו דרישה דתלייא בנוף המעשה עכ"ד. **ואם** בגדון רב"א כך בגדון שלפנינו דלפי עדות העי"א בהוספת דברים וביאורים לנוף המעשה המורים לנו הבית דין השומעים נופא דעובדא היכי הוה במולאיהם למסעיהם ויוברר לנו השומעים כשמע בחלי השמים דהיה רצון המתקדשת בתחי' וכסוף מבלי שום ריח ספק ושהעד הב' מבחים כל זה ומשאיר אותנו השומעים בספר נדוע ונפסד עד שעפ"י עדות הב' דעתינו נוטה להאמין הבחשת הנערה שהשליכה הטבעת ושהלכה בוכה אלל השכנות. **עאב"ן** שודאי בוכל לומר דהוא הבחשה גדולה ונפלאה בעיקר קיום הקדושין דעיקר מטרין עליהו? שהרי בעיקר עדות העד הראשון יש בו שתי הפרשיות גדולות הא' שהוא מעיד שירדו כפרדים ז"מו והב' מעיד שירדו נעוליים ז"נו וכל כי הא לא טעו איכשי והוו כאחד אי' אכלה חטים ואחר אמר אכלה קטנית. **הב'** שפעד הא' אומר ששאל לה שטפשיט ידה והיא פשטה ידה ותחב לה הטבעת והב' אומר דבון דירדו נעוליים לא עשה הנער כי אם שלקח ידה מתחת זרועותיו ותחב לה הטבעת. דבהבחשה זאת איכא קרתי לריעותא האחת דהוא דבר ניכר ונשמע אם אמר לה תפשטו לי היד ואם היא פשטה ידה דהוא עמין נוגע לשני החושים חוש השמע והוש הראייה וכל כי הא לא טעו איכשי בהבי בחין מי שיוכל להבחים טבעו של עולם וכמרע כאנשים הנמלאים במאורע לר ומלוק מתאומי בוה לפי דבריהם. שנית דיש נפקותא גדולה בין עדות הע"א לעדות הב' דבעדות הא' עפ"י תוספת ביאוריו כמעשה שהיה איתברר לנו השומעים דהיה רצון הנערה בתחילה ובסוף מבלי שום ריח ספק שהרי שאל שתפשטו ידה והיא עשתה מעשה נפלא לפשוט ידה ויקבלה קדושין הרי רצון המוחלט בתחילת קבלת הקידושין והוסיף עוד לברר עדותו שגם אחר קבלת הקי' סגר הקי' באגרופה וחיבק ידה על לבה ובין דריה דכל הביאורים הנפלאים הללו מוציאים אותנו השומעים מכל מין ריח ספק אונס והוא הבחשה נמורה לנערה הטוענת לפנינו שהשליכה הטבעת ושעלתה בוכה אלל השכנות לא בן בעדות הב' דלפי עדותו לא די דלא ביאר הדברים האחרונים השה המורים רצון הנערה אלא אדרבא לפי תורף עדותו נוחן יד לנו השומעים לבוין דבריו עם הבחשת הנערה. דהנה מה שבאו נעוליים ז"נו אין בו ראיית הרצון מפני שהיו מורגלים מזה ג' שנים להיות יחד ואוכלים על שולחן אחד באחים ולא יתפרדו והיתה היא לבה גם בו מרוב תמימותה כי אביה כל אשר יש לו נתן בידו בנורע ומפורסם. א"כ מזה אין בחן שום אומדנא שהיו קידושין רצוים מעודה כי תלינן בן באהבה קדומה שתמיית שבינתם ובחומה הולכת. וא"כ לא נשאר לנו לדון בדברי העד הב' כי אם מה שהעיד במעשה הקידושין וכשאנו באים לחמוד במה שהעיד במעשה הקידושין כמלאנו כי נדרשנו בטעם מבוין להבחשת הנערה שהרי הוא אומר שבלתי שום דבור ושום מעשה קודם הקידושין תבף לוריתם הולאת הנערה ידה מתחת זרועו ותחב לה הטבעת אמר הרי את וכו' ותבף חזרו ועלו ואופן מסירת קידושין בהלו מלבד שמבחים כל דברי העד הראשון נמוכן ופשוט. **עוד** זאת דמסיוע הדבה להבחשת הנערה שהרי אופן מסירת טבעת בחו זה יותר מורה על האונס והחזקה ממה שמורה על רצון ופיתוי ובוון שהיו נעוליים ז"נו לא היתה יבולה להשליך מידה הטבעת בחברה בחב להדיא רב"א ז"ל שם ודודן עדיבא שהרי בגדון רב"א העד הראשון אז' בחזקה אבל לא ב ברר לנו בולד היה המעשה שממנו דן שהוה בחזקה אלא שמעה שראה בך דן בדעתו שהיו קדושי אונס וערון איבא למיחלי שהוא חזקה של אהבה אבל בחן העד הב' מגיד מראשית אחרית המעשה בולד נבל שבתורף המעשה הלזה נותן יד לנו השומעים לבוין עדותו עם הבחשת הנערה שהיו בלי ידיעתה ובאונס וכן ממה שהעיד שהלבו להם תבף והם הב' עדים הלבו לדרבם מבלי בל אותם הדברים שהעיד הראשון שחיבק הקידושים על לבה וכו' מזה נ"ב מלבד שהוא הבחשה נמורה אל העד הראשון עוד זאת שהוא סיוע גדול לנערה שאומרת שבעלותה למדרנו' השליבה הטבעת מידה והשפחה הקימו מעל הארץ והביאתו אלי המ"ץ בשאר בחמת בן נפלו הדברים תבף באותה שעה ובך קיבלתי הדברים בעינן והם ממש דברי רב"א וז"ל והפרים הא מסביר דבתחילה במרמה שם הטבעת בהלבעה וכו' ותחבה בחיקו בזה לא היתה יבולה להשליבו מידה בהברה ולא העיד שנתרלתה בפירוש בקידושין בדברי העד האחד אלא העיד שהלבה מיד עכ"ד. **אף** אבן נמי אם שלא העיד שתחבה בחזקה עכ"פ העיד שהוא לקח ידה ותחב לה הטבעת ואמר וכו' ותבף הלבו א"כ התחוב בבר מורט החזקה ומה שלא הוסיף בל אותם הדברים של העד הראשון המורים רצונה אלא אמר הלבה לה מיד זה סי' מובהק שלא היה לה יבולת להשליבו מיד ובעלותם במדרגות השליבה מידה והקימו השפחה א"כ אין לך הבחשה גדול' מזו שהעד הב' לא דו שמבחי' בל דברי העד הא' בבולאיה' למסביהם שהם הבחשות בעיקר דינא בדבר דלא טעו איכשי ואין אנו יבולי' לבוין עדותם אפי' בדרך רחוק ואתי מרחוק אלא אדרבא מתוך עדותו אנו למידין אופן לבוין עדותו לטובא ועזר הנערה מבלי שום דופק ובאמור:

ובאופן מבורר בזה אין פולה פה ומלפלף דהם שהרי שקרי שלא היו ולא נבראו בבוהם בעולם וכל דבריהם בעדותן בחדש הנשבר ובדבר שחב"מ אליבא דב"ע בי נם הדב מהר"א קובו ז"ל בספר שני מאורות הגדולים ד' ע"א ע"ד דחולק על תשובת הרב בני משה שלטון סימן ח"ל הנו"ל יורה בזה בפה מלה בגדון שלפנינו שהרי בתב וז"ל דלא אסיקו אדעתייהו בזה אלא להעיד שנתרלו ויאותו שניהם להמקדש עי"ש והוא דמות פי' מהרשד"ם על אן פה אן פה ויהיה יהיה ממש דשניהם לא אסיקו אדעתייהו בי אם לקיים הקדושין וע"ז לא שמיה הבחשה בי אם בד"ב דהיינו בדוקות במו שהביא דבריו הרב ז"ל לעיל בע"א אבל בשהבחשה היא בנוף של עדות ובהיפך של עדות הא' ושלא יוכל להחפרש הא ודאי אין לך הבחשה גדולה מזאת ובמ"ש הרב דדבי נועם ז"ל הבאנו דבריו לעיל:

ומבל האמור תם אנו למה שראיתי להרב שם חיי די"ב ע"ד שאחר שהרבה לדבר בהבחשות שבגדונו ומבללם אותה הבחשה שמקלת העדים אמרו שהבחורה לקח ידו של המקדש ומקלתם אמרו שהוא לקח ידה וסמך להתיר עפ"י תשובת מהרימ"ט הנו"ל שוב הדר בה מתשובת הריב"ש ומרן ב"י הנו' דגראה דס"ל דהיבא דבין הבי ובין הבי קידושין יש בבן דלא מבטלינן

מכעילנן העדות בשביל ההכחשות ולזה ביקש הרב
ענין פיסול העד לבטל הקידושין עי"ש. ואנא נפשאי
תמהני עליו דמאי ענין הכחש' כפלא' שבגרונו להכחשו'
שבאו לגרון של מרן ז"ל דבאותם ההכחשות שבגרון מרן
ז"ל שייך כאן לומר טעון כהו אוכשי או שזה שמע לשון
כזה וזה לא שמע אבל בהפרש שבין העדים שזה אומר
הוא לקח ידה וזה אומר היא לקחה ידו היא הכחשה
גמורה שאין אחריה כמוה ומקורם שונים להעיד
לפנינו לשון הקידושין בכר הוכחשו בדבר דלא אפשר
דטעון אוכשי בהכי כין הוא לקחה ידה להיא לקחה
ידו דהוא דבר הנוגע לעין כל ואם הוכחשו בזה
כשמשלימים דבריהם בעדו' הקידושין הרי בת של שקרני'
לפנינו וכמ"ש ה' פ"מ וה' פרי הארץ ואין ענין הכחשה
זו להכחשות הקלות שהוכאו בתשובת מרן דאותם ודאי
קילו ודמו למנה שחור ומנה לבן דבאמת טעון בהו
אוכשי דשוין הן כדמיהן וכדבתב רבינו בכלאל ומהרמ"א
הנ"ד לענין ולאיים לדבר שהרי מהריט"ץ בסימן כ"ט
בגרונו שהעד הא' העיד שהמקדש נתן בידה ואחר
אמר שהיא לקחה מידו כתב דלא הוי הכחשה מפני
שמה שהעיד העד הב' לקחה מידו אינו כא להכחיש
העד הא' שלא נתן המקדש אלא שרצה לומר שאחר
שנתן המקדש היא לקחה מידו ואינו אלא סיוע דברי
העד הא' ולא הכחשה עי"ש שאני כיוצרתי דבריו ודוק
היטב. ואם כדברי הרב סס חיי מה לו למהריט"ץ
להאריך הדבור כל כך ולפרש דברי העד הב' וכמו'
תיפוק ליה דכיון דלדברי כולם יש כאן קידושין א"כ
תו שמא הכחשה בבדיקות ולדעת זו בבר מסכים
למהריט"ץ בכל התשובה סס דעידי הקידושין לד"מ
דמייא וממילא כל הכחשות שבבדיקות עדותן קיימת
ומה לו להאריך כ"כ לפרש דברי העדים שלא יתנגדו
ז"ל אם לא שהרב מוהריט"ץ בעצם כוונתו ראה והבחין
שאם לו היה פי' זה והיינו מפרשים הוא נתן תחילה
הא ודאי הוייא הכחשה שאין לה שום תשובה ושום
פירוש ולזה פירשה הרב כמין חומר ועלה ביאורו יפה
יפה. אבל בגרון הרב סס חיי ז"ל שהעד אחד אומר
שהוא תפס ידה והב' או' שהוא תפסה ידו הכחשה גמורה
ממלת טעמי קשוט. **א'** דלא טעון אוכשי בהכי והוא
דבר הנוגע לעינו משמע. **ב'** דאין אתה יכול
לפרש דבריהם שלא יוכחשו זא"ז דלשון הוא תפס
ידה מורה תחילת הענין כדי ליתן הקידושין ואין לו
פירוש אחר ואם תפרש כן הרי דברי העד הב'
המעיד דהוא תפסה ידו מגנדים דברי העד הא' מן
הקצה אל הקצה שלא תוכל לפרש דבריו ולבווגם עם
דברי העד הא' אפילו בדרך רוחק עצום דעיקר העדות
הוא מי תפס תחילה הוד כדי ליתן הקידושין או ליקח
ואם כן נמצאו דברי העדים סותרין זא"ז ובזה אפילו
הרב דדבי טעם הבינו הגאון הרמ"ז ז"ל יורה שהרי
כתב דאין להתיר בהכחשה העדים כי אם הוכח דהעיד
הב' כפירוש להיפך מן הא' ונמצא הבוונתו כאשר
ביארנו דגרונינו עדיפא מגרון מהרש"ם בסימן פ"ח
דהתם מפני דמתברר ההכחשה מז"א שבפסח השלימה
הי"ג שנה וז"א נולדה קודם הפסח אפילו דלשניהם
גדולה הוי קרי עליה הכחשה גדולה. בגרון שלפנינו
שהיא הכחשה כפירוש להיפך מן הא' ובנוגה של עדות
עכ"ו:

והיא הג' שם נפקיתה גדולה שאם נאמין לדברי
העד הב' דהוא תפס ידה הרי לפנינו
קידושו אונס או לכל הפחות ספק רצון האשה ואם
נאמין לדברי העד הא' דהוא תפסה ידו כדי שיתן לה
הקידושין הרי לפנינו קידושין רצויים ומקובלים מאת
הנערה מטוב רצונה והשלמת דעתם האם להכחשה
כפלאה כזאת מוכל להשליכה תחת אחד השיחים כתשו'
דמוקות כנח דא לא חשב אנוס ואין לו מה לטענון
כעד הרב ז"לכי לא רכיון דהיה לו כגרונו ענין פיסול
העד ודברים אחרים לסמוך היתרו עליהם ע"ז רצה
למצוא עילה כל דהוא בהכחשה שלפנינו כדי להחזיק
ולפות פסקו כאשר כן דרך כל הפוסקים לבקי ורגיל
בהם ועיין בכיולא לזה בדברי הרב דדבי טועם הו"ד
כי"א ח"א דע"ד ע"ב סוף אות קמ"ח ודוק:

וצאו ורקו מאת נכרא רבא בה לידו השלה נופה
של הרב סס חיי ז"ל ועשה עיקר מהכחשה
זאת הלא הוא הרב פמ"ח ח"ב סימן י"ו ועו"ש ודוק
היטב ואעיקרא בגרון שלפנינו יש לנו הרבה מהרבה
ענינים להחשיב כל דברי העדים מתחילתן ועד סופן
בטלים ומבוטלים בחרם הנשבר ובדבר שאין ב"מ ואם
הרב כרס שלמה החשיב הכחשה גמורה מה שהאחד
העיד שהיא אמרה ה"ן והב' העיד שלא אמרה כלום
ב"ש בגרון שלפנינו שהעד הראשון העיד שבגר הקידושין
באגרוף ובבקש על לבה ובין דהוא דבר המורה
חיבוב ורצון עד להפליא מאלף פעמים שאומרת ה"ן
והעד הב' העיד שהוא תחב הטבעת והלבו להם ה"ב
גם לדברי הרב כרס שלמה ז"ל נד"ד מפחת זו לבד
הקידושין בטלין ומבוטלין ואינה לריבה אפילו ריח
נט וכרור ובזה נשלם ב"מ סרטינו לבאר בסעיף
הראשון תל"ת:

באנו אל הסעיף הב' אינו לריך אריכות הבריהם
הבריהם דהוא דין פשוט ופסקו מרן בה"ה
סימן מ"ב ובח"מ סימן ל"ד דפסול מדאורייתא אלוהא
דב"ע פסול לכל מין עדות שבעולם ובאן העידו
ב' עדים בשריס על העד יוסף הכהן שחילל את השבת
במלאכה דאורייתא דל"ת אם בוש השבת ולא נשאר
כ"ה כ' דברים לברר אותם הדק היטב האחד שבאו
שני עדים נפרדים זה מזה ובזמנים שונים במבואר
בשאלה והשני שלא הקרו בו שהוא שבת דידוע מ"שב
הרמב"ם בפי"ב מה' עדות דצריך להודיעו שמא שוכח
הוא ונשיב על הראשון דאשון דאנה לענין שהעידו עליו
העדים בזמנים שונים וכל חד לבדו בבר העלו הפו'
הראשונים והאחרונים דאפילו דזה מעיד בפ"ע על
עבירה אחת וזה בפ"ע על עבירה אחרת מצטרפין
ובראשם הוא מרן הה' בתשובה החמישי' הנו"ל והרדב"ז
רפוס ונוטיה בסימן שי"ב הארוך לתת טעם בחמר
בדבר בשומרו דבשלמא אם היינו בחוס להרגם אז
לענינם עפ"ז עדות זו ודאי בענין שורשו המעשה ב'
העדים ביחד אבל ביון שאין בחוס אלא לפוסלם אפילו
לא היו העדים רואים ביחד נפסלו וכו' ובעמתא
רבא איבא ביון דסהדי מפסלי אפילו על ממון ובממון
לא בענין שורשו שניהם יחד אלא אפילו זה שלא בפ"ז
ואפילו ב"כ ומים ואפילו אחד בהלוהם והאחד בתורהם
מצטרפין הילבך למפסלינהו נמו לא בענין שניהם יחד
הילבך נפסלו העדים הפרטים אלו לבל עדות שבתורה
ופסולם מן התורה ולא בעו הכרזה ואין האשה צריכה
נט כלל עכ"ד מתוקים מרבים ומופת נופים:

ואני אוסיף להרחיב עוד הדבור בנחוצת בעם
מספיק דבריו דע"ב סנים עדים אפי' זה
שלא

אלא כפ"ז לכל הפחות כבר הוחזקו כספק קרוב לודאי לפסולים נמורים א"כ איך אנו יכולים להוציא ממון מחזקתו ואם מחזקת מטוה ע"פי עדים אלפי המבורר לנו כבר נפסלו ע"פי הרוב והוא ברור דיום הפרס גדול כן כשאתה כח להוציא דבר מחזקתו ע"פי העדים שהוחזקו לפסולים לכשאתה כח להוציא העדים עצמם מחזקתם ואמונתם ע"פי כ' עדים שיאו העבירה זה אלא כפ"ז והוא ברור יותר מכיעתא בכותחה וא"כ הף הכא כנ"ד כיון שבאו כ' העדים הר' יעקב אשכנזי והר' יהודה הכהן והעידו שזה ראה אותו במלרים שותה מעלה עשן בשבת וזה ראה אותו פה מעלה עשן בשבת ראה ודאי נפסל הפרין הוא יוסף הכהן ולכל עדויות שבתורה הוא פסול מן התורה ואינה צריכה גט וכן הסכים מרן החביב ח"מ סי' ל"ד הנ"ה אות ע"ה וכסו"ד כתב ולענין הלכה מאחר דכל הני רבויתא הסכימו דאפי' מעידים על כ' מיני עבירות מלטרפין הכי נקטינן ע"כ והוא פלא דמאחר דהוא דיוהה תרי' הדרב"ז הכו' כמו שהוכרח לעיל אות מ"ה איך כאן בחות ב"ז לא לודאי כתוך להקת הפוסקים שהביא ולא העתיק לן הטעם המספיק הלזה:

באנו אל הענין הב' נאמר שהפילו לא החרו בו שהוא שבת שמא שוכח הוא ל"מ ולא מוריד ועל זה בבר התעוררנו בשעת העדות והשיבו העדים כל אחד בלבדי נפשי דהטעם שלא הקרו בו יען ידוע מבת הדור הדע הזה שאינו בו ומאי אהנייה ובשחזרנו לשאול להם ואיך ובידו על חילול שבת ושמא שוכח הוא השיבו דבימות השבוע ודאי הוא לחון ובאיתו שבת ישב בפנים במקום חשך ולא אור מפני הרוחים והא דמי ממש למ"ש מרן שם בחותה תשו' וז"ל שמאחר שהיו הולכים לגנוב החמנים מהתנור ברור היה להם שהיה שבת שהרי אין עומנים חמנים אלא בשבת ע"כ והא נמי דבריתא דהא העידו דבחול ישב בחון וא"כ לא ישב בחנים הם לא שבריר לו שהיה שבת ואין ספק דעל בעין כ"ד היא שסיים הרמב"ם ופסקו הטור והש"ע וז"ל בללו של דבר כל עבירה שהדברים נראים לעדים שזה יודע שהוא רשע ועבר בזדון אע"פי שלא הקרו בו הרי זה פסול ואינו לוקה ע"כ דנראה לריא דעל הזמן דעת העדים שאומרים בפנינו שבך נראה להם בבירור שמבינן ואין אנו מוכרחים לדון ולחקור הרבה הוך ובמה נראה להם בך ואם יודן עדיפא דבבר העדים שלפנינו לפי תורף עדותן ולפי החקירות שעשינו להם הוברר גם לנו גם להם שהיה יודע שהוא שבת ובנוד שבב' העיר עליו הערד הב' ביחוד הא' כמבו' לעיל בנותא דעובדא ובענין זה בבר הוא חשוד בפי כ"ע מאז הסנים וזה לי ח' חדשים שע"י שבשבול שבבר בית השבונה אחת עמה והוא נתחייב לפרוע השבידות לבעל החנר והוא והודו ועי"ז שבאו לדון לפני נתברר לי בבמה ביעורים רעים ומרים עם האשה הזאת ולהיות בי אין ביחנו בודאו מיום שרבו אלו הסודיטים בנורע ומפורסם ועי"ז עשיתי אזן של מעלה בלו תיבה שימעת עכ"פ ואת עשיתי שזכיתי את בעל החנר בטענתי מבחת היחוד המר הסר נתוודע לי ונודתי שילהו מבם בתוך וו"ד ומים על דרך פיזור לרשעים ובתב בם' המעבב"ד בלדרבו לעשות בבל הבר שיבה לדרו נמצא זה שמונה חדשים בבר הוחזק קול היחוד בב"ד ובבשיו אותחזק לוסורה דלקחו בית אחר לעבולם בשור אחרים בבלב והוא קלא דלא פסיק בבל

העיר וכן העידו לפני שני אנשים בשרים אחרים שבמעו במה דברים רעים מענין זה ממש מפי שני האנשים אחרים שהאחד הוא היה בבלרים והאחר פה והני לא הליחו להרבות בעדויות מהטעמים האמורים כי מה לנו לגלות כל סחום ושוב לא יהיה בירינו לגרש לן: **ואחר** כל הדברים הרעים המבוררים בשמלה הלזו אין ספק שנוכל לומר ברים גלו דלא בינו גדולי הפוסקים לאסור החביד כי אם על נדון בזה שהרי הטור בתן בא"הע סי' מ"ב ובא"המ סי' ל"ב בסק וז"ל אבל החשוד על העריות שרגיל עם העריות ומתייחד עמהם ובול יולא עליו שפיון בהם בבר לעריות אחר ופסול לעדות אשה בין להבנסה לבעלה בין להולידה מבעלה ע"כ והנה זה הער אשר לפנינו הוא שעל בינלא בו בתב המבי"ט סי' רפ"ו דבלו מקירה רבה נודע עליו עדויות וכו' ונם בל בני שבונתו מעידים עליו דרך בלל בי הוא רע מעללים ועשקו עם הנשים ובינן שהוא רגיל עם העריות ומתייחד עמהם אע"פי שהוא בשר לעדות אחר פסול לעדות אשה בין להבנסה בין להולידה במ"ש בטוח"מ סי' ל"ד וב"ש בי בבי העדויות הוא פסול ג"ב לבל העדויות ולבן אנו מודיעים לבל בתי עולם בי עדותו אינו מתקבל בדין תורה ע"כ והוא מבוון ממש למה שפסק רמ"א בתשו' סי' י"ב וז"ל וע"פי הדברים האלה נר' לנו שפסולים לעדות מאחר שבבר הוחזקו לחשודין ואמרי' סוקלין על החזקה ע"כ ובן דעת הר"ע אלבילדה ה"ר מרן החביב בח"הע סי' מ"ב הנסב"ו אות בל"ט והיא בידי בעינה בבח"ו והיא על עד שהיה שמו משה רזון שבתב עליו וז"ל מאחר שבבר הוא מפורסם ומוחזק לעינו הבל ברשע ופושע וכו' ובודאי דאים בזה אין לריך שיעידו עתה בפניו אחר שבבר הוחזק דלאו מהורת עדות אנו פוסלים אותו רק מלד חזקתו הרעה שבבר הוחזק בה ובבר אמר"ל שמלקין ושרפין על החזקות וא"ב חזר הדין בעדותו של משה רזון ישלח ה' בשמעון רזון ויהיה מידון עליו בי הוא בטל מעיקרו והיינים האלו שקיבלו עדותו לא יפה עשו ועתידין ליתן את הדין ע"ב:

והואיל ואתה אינך לא אוכל להתעלם על מה שהרב בל"הנ שם לעיל אות ל"ג הבאה חשו' זאת במה שהביא מהר"מ אלבילדה בתותה חשו' מהמרדבי ובתב הרב דבוקם אחריה ולא מלאה לא בנטין ולא בסנהדרין ע"ש ואחרי המחי"ר לא דק"ק יפה שהרי בתוב בתותה חשובה וז"ל וכן בתוב במרדבי ז"ל בהוא מעשה שבירנו לעיל ע"ב וקאי מהרמ"א על דבריו לעיל בענוד ב' דפים וז"ל מלאתי עוזר וסומך להדייא בהנהות המרדבי דקי' על מעשה שהוא שם דומה קלא לזה וז"ל ואפי' אם נתקיים הטעד בחותמיו וכו' עי"ש ועל לשון הנ"מ הלזה הוא שרמז ובאמת הרואה ירגיש דשם בבי' תיתנהו בל הדברי' הללו שהביא מהר"מ אלבילדה ז"ל אות בחות ודוק היטב וכן הוא הסכמת הרב זקן אהרן בסי' ב' וכסי' ד' בחוך וכרוחב והנה בסי' ב' ד"ד ע"ב בתב וז"ל א"ב עלה בילנו שמי שהוא חשוד שבא על העדות פסול לעדו' וזה הער נהי שלא יהיה הנאמר עליו עדות להיותו עבריין מ"מ לעבותו חשוד ליבא מלן דפלוגו ובסי' ד' אחר שהאריך הרחיב מה ר"ל חשוד ומה ר"ל מוחזק סיים ובתב וז"ל ומעתה תבנא לדינא דמי שהוחזק בעובר עבירו' אפי' אין עדים ראייה ובענה הוי רשע נמור ופסול

לעדות שאם חזקה ולא יש לה כח לחייבו מיתה וכו' כ"ם וק"ו כן כנו של ק"ו שולקה על חזקה כזו ושיקרא רשע וכו' ולא שייך הכא לא קלא ולא ריגנא דקלא אלא דומה דקלקלה מפני שהוכפלו כיה הגרות ע"כ:

ואפי' מהר"ר קאפסלי שם המכקש וכות העד הלזה לא חלק על עיקר הדין כי אם כאומרו וז"ל הראה מעב"ת כי כגרון הזה וזה לך הדות שהלו היה כן (ירזה חסור כדלעיל) למה לא הקשיבונו ככל זאת לא לנו הדינו לא לנו ומזה אני רואה כי הכריחם הכל מעשה תעתועים ולמען הסיג מכוקשם להתיר הנערה מאיסורה עשו הדבר הזה והשיתו על העד עלילות דברים ע"כ וסוף כל סוף העיר עליו מהר"ר קאפסלי שעשה חשובה הרוכה כיעש"כ לא כן כגרון שלפנינו דבר הוא מוכתב כפנקס כית דיננו מזה ומן רב להרחיק הכיעיר מן הדומה לו ופיזור לרשעים וכנו"ל וגם אחר כל עמל ויגורה ויקח קרח כית אחרת כשכונה אחת וכמדרו עומד כאשר העיד העד השני שעדין שיכנים אתם בתוך עומאותם ובאופן כזה גם הרב מהר"ר קאפסלי החולק ועונה אמן ככל כחי וכן אני רואה בחבו מהר"י חן ז"ל הובאה חסי' בחסו' מרן הוסנות סי' וו"ד שהוא נשאל על כיון נופיה של הזקן להרן החולק עליו וכתב על אכשלוס העד וז"ל ואם כפרם חשיר על העריות רגיל עם הערות ומתייחד עמהם וקול יולא עליו שפרוץ בהם וכמו שכתב הטור והרבה מן המפרשים נראה שאכשלוס העד כיון שלא היחזק שרגיל עם הערות וכו' עי"ש נמלא שבמחלוקתו עם הרב זקן אהרן רבי שרכיון תלתא הוא מחלוקת כמציאות מה שאינו כגרון שלפנינו וכן נראה להדיא מתבו' מרן הוסנות סי' כ' ד"ד ע"א וז"ל וכעדות שהיה רוף אחר אשת איש אין לפוסלו אפי' לדברי המפר' דחשיר על הערות דפ' ז"כ שהוא רגיל וגם כערות ומתייחד עמהם וסנו שומעניה ואפילו לדברי הפוסקים כרב שאת דפסול וגם לגורסים דמורה רב נחמן דפסול לעדות אפי' לעיולא הכא שאינו שלא נשמע עליו כ"א פעם זו כלבד ואף גם זאת לא נשמע אלא ע"פי האשה עכ"ד והוא מכוון אל כל האמור בדברי החולקים על גרון הרב זקן אהרן דגרונם שאינו אלא היחזק לא כן כגרון שלפנינו וכאמור ומבורר:

ולא נכחד שענין זה לאו כ"ע מודים בו דלומי שיהא נפסל לעדות בחשדה ואפי' חמירות כמבואר בב"י בא"ה סי' ל"ב סימן מ"כ ובח"מ סימן ל"ד ובכנ"הג כאן ושם וגם מחבו' זאת דסלקינן מינה תשמע כן שהרי בהגיה קאמר אפילו לפי דברי המפרשים כלומר ולא ס"ל וכן הוא האמת דמרן השמיט דין זה מהשחי שולחנות א"הע וח"מ ומורס דוקא הוא שהעלם על השלחן הטהור כיע"ש ולדעתי טעם נרון שהשמיט דין זה מפ' הקצר אינו לא מפני מה שרר היה כבד"ה כדעת הרמב"ם ופירשו לחולק לדעת המפרשים וכיון דס' הקצר הוא עשוי לארלות המערב דפסקי כדעת הר"מ ע"ז השמיטו ולא ראיתי עדין לפי מרולת למודי בענין זה מי שנתעורר לחת טעם למה השמיט מרן דין זה מפ' הקצר מאחר דהרי"ף והרא"ש וכנו הטור והתוס' אשר מימיהם אנו שותים הם הם ראשוני המפרשים דאפי' כחשד וסנו שומעניה פסול לעדות אשה כיון לאפוקי כיון לעיולא אם לא דכיון דראה עינו דהרמב"ם חלוק עליהם השמיטו מס' הקצר העשוי לארלות המערב דהרמב"ם הוא מאריה דאחריהו: **וישוב** חפשתי כס' ור מלאכי דקל"כ ע"כ ומצאתי שכתב וז"ל כלל ו' כתוב כיוצא כל מקום שהרב מהריק"ל פוסק דין בכ"י דרעתי נפסוק לכל המקומות וכו' אבל כשלא פסק בכ"י ההלכה הלא כס' הקצר דעתו שלא יחייב חותי פסק הלא כאלרות המערב לבד כי הס' ההיא מ ומסר בולא ע"פ הרמב"ם וכו' עי"ש ועם שים לביר ע"ז עי"ש עוד. עכ"ו לדין זה שלפנינו לפוס ריהטה אין לנו מנהג נכון יותר מזה:

איך שיהיה אחר דנתבאר כשמם רחלי הסמוס דדעת מרן כס' הקצר חנון כעיקר דין זה מאן ספן ומאן דקיב לעשות עיקר מרין חשיר אסר לפנינו אפי' שכרון שלפנינו הוא עינו רע ומר שאלו היה כיון זה לפני מרן ז"ל היה מוציאו מדין חשד ומכניסו כדין מיחוק לדע מעילים לדין חוקו כאם וכמים מיינא דנמ' סוקלין על החזקה וכו' לעילים לכל אפיה אנחנו כדור יתיס כזה והפרט אים כעד ודן יחידי כמוני היום כעוניתי אוכבה הוכל לסמוך על פרט זה ולחלק כין הנוסאים כלי מסגן ומסענה וע"כ יליתי לשונם כספרי הפוסקים אסר כיה ישראל נכון עליהם ומצאתי הון לי כתבי' מהרש"ם חא"הע סי' ן' דבר חשוב לקבל אלעת שנמנו ולא לחמה של תורה לפסול החשיר הזה שכרון שלפנינו והפילו מרן הק' ועכה אמן ככל כחו ונכוח דבריו כלורתן כי כמעט הס דעות שונות לגרון שלפנינו שכרונו היה שהעידו כחסרון לו ולא מלינו לכו לחשיר מטעם ידים שאינן מוכיחות לא הוין ידים ע"ז כתב וז"ל אבל כחשד ראיתי מקום לסמוך עליו כגון ס"ם טעם או טעמים אחרים כנ"ד אז פסקתי להחיר כלי שום פקפוק וכו' והטעמים המלטרפים אשר ראוי לסמוך עליהם הם אלו **א'** והוא עיקר גדול פיסול העד מיסקו יש"ו אשר העידו עליו שיותו רועע ונרכע ואע"ג דבר' דאוכא פיסקים מוכהקים דלדעתם חשוד על העריות כשר לעדות אשה לעיולה ואם נתפוס פי' ר"ת אפי' כא על הערוה ממש מ"מ כיון שלדעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וכנו הטור ז"ל פסול כין לאפוקיה כין לעיולה וגם התוס' אשר מימיהם אנו שותים סברו הכי גם הרב המגיה ז"ל שהוא אחרון כתב וז"ל דין פסולי עדות מן התורה פשוט ומבואר כפ' ז"כ שהפסולים אינם כשרים לעדות אשה לא לעיולה ולא לאפוקה והיה ראוי לסמוך עליהם אפי' כשהיו הקידושין כמאמר כהלכתו. כ"ם השתא כגרון זה שפסלתו קלקלתו ותקנת הכחורה הזאת נראה מ"ש הרא"ש ז"ל כלל ל"ה וז"ל תחילת דברים כ"ל כי עקוב יעקב אוקו ויעקב הרע מאד לעשות להוליא קול על כת ישראל שנתקדשה ולא הזכיר עריה וראוי להעניש על ככה פן ירבו המתפרצים לגזול ככנות ישראל ולהושיבן ענומות הביכר לכל כאומרת רמוכח שאינו אומר אמת כי כבר נהגו וכו' עד ואינו רבר מצוי שאדם נכבד והאשה נכבדת ועשו כמחשך מעשיהם וכו' עד ואפי' היה מבית ערוס היה נריך לדקדק אחריהם בכל מינו ד"ת וג"כ שיהיו אנשים שלא יצאו עליהם שם רע להתירם לעדות אשה ומכל אלו הדברים נראה שאין ממש כדבריו עכ"ל הרא"ש ז"ל ואם כן גם אנחנו נאמר שהנע עלמך דבכיון אחר היה ראוי להחמיר קלת ולא לפסול העד אפי' שלא היתה כמשכת החומרת אלא מצד אינה פוסקים ואחרים מ"מ כגרון דידן הזה הסברה היא

כהוכך

בחיפוך שלפי' היו פוסלים הער' הפוסקים היחידים
היה ראוי לסמוך עליהם כיון שיסוד מעשה הקידושין
רעוע אפי' לפי עדיותם שנקבלו ועו"ש שהאריך עוד:
ואל ראשונה הקורא החשיב הם הכבדתי את לבו
כהעתקה לשון הרוך כזה כי בלמת זכיתי
בקופתי וממני ישועתי כדין עסק כיש דמונעתני
בקורא דאחרי לומר תני' מהרש"ם הלזה ודקדק
באותיותיה הה ורא' יקרא בקול גדול כי גדון דידן
עדיפא כאלף אלפי ידות ורחי לסמוך על הפוסקים
הרבים ונכבדים שסברו לפסול בחשיד ושנו שומעניה
שלם מהרש"ם קרא על כונו ערות הקדושין רעוע
מפני שום מי שהעיד שלא אחר לו והוה כ"ל להחמיר
מטעם דידים שאינן מוכיחו' לא הויין ידים ומפני רעוע
זה תקע אהלו ויתן כמקום נאמן לסמוך לדעת הפוסקי'
הגדולים הפוסלים בחשיד:
אנן מה נענה על גדולנו החשיב ראית כיה
רעועות לתלפים ולרבבות שמלבד הפרש
שהיה בעיקר המאמר הקדושין בין הער' הא' להער
הב' שהער הא' נ' פעמים טעה בלשון הקדושין ואיסר
בטבעת זאת יפעם אחת תיבת לו דלא מעט הם
הפוסקים הפוסלים מטעם זה. ועיין יד אהרן א"הע
סי' כ"ז הנ"הע אית ז' ועיין בתשו' שפת אמת טירנו
קובץ קטן בסוף בפרק האשה כי לא היהם בזה
קדשה: **ואני** לא רציתי לוכנס בפרט זה כי הפגלו
היגו מסבים לטייל ארוכות ובלרות בכל
המסתעף בגדון שלפנינו כי עול רבנות זה הוא עול
כבול ולא בדרך הפלגה ומלבד אותם ההכחשות
המבוררות שבין הער' הא' להער הב' ומלבד זה נ"כ
ההכחשה הגדולה והנפלאה אשר דבנו עליה שכל
הפוסקים מסכימים בה להחשיב העדות בטלה אפי'
כד"מ הקל כי היא בגופא של עדות הקדושין ונוף
המעשה ובאשר ההרבנו לעיל מלבד כל זה כי הער
המבוער הלזה בבר נפסל מדאורייתא בעדות כ'
אנשים כשרים בחילול שבת ומלאכה דאורייתא ולא
הוצרכנו לחתר אחר פרט חשוד על הערות ומחייחד
עמהם כ"א להחזיק כיון שלפנינו בכל חיזוקי סופר
ולסתום פי כל המקטרגים שיוכלו לנאמר להחזיק הנערה
בחזקת מקודשת או להליכה נט מספק ע"פי אזה עולה
או סוכה וסברת אזה פוסקים כי לא איפרק כי כותלי
בית המדרש מלאים זיו ולא סגי דלא ימלא אזה פוסקים
יחידים וחוששים בפרט מהפרטים. על כן על כל דברי
האגדת הזאת הוא שנטפלנו להעלות בספר וכדיו
גם פרט דין החשוד אשר מפי מהרש"ם נופיה בבר
אתה שומע תרתי האחת דהפוסקים הגדולים והרבים
אשר בית ישראל נכון עליהם סברו לפסול החשוד
לעדות אשה כיון לאפיקא כיון לעיולא ולירף עמהם
גם דעת הרמב"ם מדאיה דאתרין נגד מה שהעלה
מרן ז"ל בכר"ה זאת שנית דקול סופר שומעת בכם
הקורא מפי מהרש"ם שאפי' היו הפוסקים הפוסלים
בחשוד מועטים ויחידים היה ראוי לסמוך עליהם
בבדונות חשבים בלמות ולא סדורים כאלו ובפרט
בראוריתא מ"ש הרב אשרות הפשנה ר"ן ע"ב לפסול
דאורייתא מי שמגלח וזקנו בחער כאשר יגלח היוסף
הער אשר לפנינו הא ודאי אחר כל אלה הדברים
תמה נפש הקורא בלומרו דבריה בבתבן ובקול גדול
ולא יסף יאמר **הותרה רחל** בת אברהם משולם
דהותרה ואינה לריכה נט ואפי'

ריח נט וכל מעשה הקידושין היו מעשה קוף בעלמא
כזה תל"ית עלה כי"ני נט הסעיף הב' מלוכן ומזורז
בלי שום פקפוק תל"ית:
הסעיף ג' בבטיל ע"ית הב' ומבאן מודעה
רבה לאוריאתא שכל עצמו של סעיף
זה אינו בא אלא כדי להיות מלב המוסשין לער אחר
ולהצריכה נט מספק להוריה לבל בחי עולם שנם
מפאת זה גדון דידן החעלה עד להפלית ואפי' המוסשין
האלו בבדון שלפנינו עונים ואומרים **התר התר**
בלי שום נט ושום פקפוק:
ראשונה נבית דעת המוסשין למקומותם
בהרשות"ם. **א'** אדם הוא הסמ"ג
הבית דבריו רבינו הטור ז"ל. **ב'** הרא"ש ז"ל הבאתו
הסמ"ג שם ובחב וכן פסק הרא"ש. **ג'** אדם גדול
אחד שהביא הרא"ש כמו שהביא דבריו הנקמ"ו.
ד' ה' ו' שלשה המה מטיבי הלא המה חכמי
טוליטולא הוכא תשובתם בתשו' מהר"ן' הרא"ש
הנ"מ סי' פ"ב שהיא אחשו' נגד הר' חיים האחרון
שהיקה כיד מרן ב"י א"הע סי' מ"ב ובתבו על דבריו
חיים האחרון וז"ל בתב על ר"מ מקילי לית דאם לקמחיה
ע"ז לבר היה ראוי וכו' ונם דבריו יעקב בנו של דבריו
הגדול הרא"ש הסבים לבעל הסמ"ג לזה שהמקדש
בעת אחד חוששין לקדושיו ועוד כי ראיתו חזקה
ובריאה מדקא' מאי הוי עלה וכו' וכן אנו מורין
בבאן שבע"א לריבה נט ע"ב והרב ערוך השלחן א"הע
הית מ"ב בנר' שהיתה תשו' זאת בב"י בידו שאני ראיה
הותו מעתיק תמנו דברים בבתבן. **ז'** דעת מוהרי"קו
שורש ק"א לפי מה שהבין בדבריו הרב עה"ש שם
ממה שלא הזיר בי אם בסבלונות ולא בקדושין וכן
המשיך גם בן בסברת מיהרי קורקוס ז"ל מוהר"ר
חנדאלי ז"ל סימן א' דף ס"ז עמוד א' עיין שם.
ח' והסכימה דעתו לזה הרב הגז'. **ט'** המרדבי ז"ל
משם ספר החכמה הבית דבריו הרב ע"הם שם שסיים
ובתב ולא היה בח גיר המתירין להוליאה בלא נט.
יו"ד מהר"מ מפאדובה סימן ל"ב. **י"א** מוהר"ר
מינץ סי' ו"א. **י"ב** מהרש"ך ח"ב סי' קב"ח ובתב
דמעולם לא בא מעשה לדי בבקדש בער אחד ואם
היה בא לדי הייתי חושש להחמיר. **י"ג** מוהרש"ם
סי' י"ב וי"ט. **י"ד** מוהר"ר הלוי בתשו' ב"ז הבית דבריו
הבב"הנ סי' מ"ב הנהב"ז אות י"ה **ט"ו** הרב לבי
בתשו' סימן קט"ו וז"ל הלא דחזינן לבאת רבותינו
האשבנזים דחשו לס' הסמ"ג בשם הרא"ש ע"ב וכלומר
דגם הוא חושש ובתב דאם נראה ממוהר"ם מפדובה
סי' ל"ו דמיקל הייבו בלירוף טעם אחר דהיה שם ע"ב.
ט"ז רבינו בריך ז"ל הובא בתשו' ריא"ז הבית
מוהרים"ב ז"ל חא"ה סי' מ"ב שראה תשו' ריא"ז שבתב
דרבינו בריך בסק דחוששין. **טו"ב** הרב עלמות יוסף
בחי' לקידושין דק"א ע"א וע"ד ה"ד הבב"הנ שם דגם
הוא מן המתמירין אם לא דאיבא ריעותא אחריתיותה
בב"הנ תמה עליו וז"ל ואינו מודה לו בזה דאם אותה
ריעותא אחריתי ראוי לחיים לה בפ"ע להחמיר מה
לריך לחששה ע"א ובו' ע"ש. **ח"י** ואלו הרב ז"ל
נופיה בתשו' הובהה בערות ביעקב סי' י"ז בתב וז"ל
מ"מ יש לחוש למאן דמחמיר אפי' במ"ק בער אחד
והוא ז"ל בקש ריעותא אחריתי דהוה הבחשה בדבר
בדי שלא לחוש עי"ש ובחשו' בעי חיי א"הע סי' ע"ו
רב"ד ע"ב בתבו נ"ב וז"ל ובבר בתבתי בתשו' הא'
דמעולם

דמעולם לא סמכתי להקיר קירוסין שנעשו בע"א אם לא שיש ריעותא אחרות ע"כ ודוק אי מהו ריעותא ולא ריעותא דגרשה מחמיר יותר ועיין שם בסוף התשו' שכתב דאילולי טעם קירוסי תרמית אל תביה היה מקל כיון שיש לו סמוכות מרוב הפוסקים ובכללם הר' כ"י ז"ל שלא חשש לקירוסי ע"א עי"ש. י"ט מוהר"מ אמיליוטו ז"ל הוכיחו דכיון כתשו' ר' אהרן הר' כרס שלמה סי' כ"ה שהביא הא דמהרי"ט בשם ריא"ז הנו' וסיים וכתב וז"ל וז"כ מאחר דרבים ונכבדים סוברים כן הלא המה ר"ת ורבינו ברוך שהביא ריא"ז וסת"ג ורא"ש שהביא המרדכי. כ' והרב ת"ה. כ"א והרב המפה וז"ל ומעתה מאן ספין ומאן רקיע לעשות מעשה שלא להגריבה גט ע"כ. כ"ב הרב מהר"א ישראל ז"ל כס' אמרות טהורות סי' מ"כ. כ"ג נאון עוזנו מוה"ר מוהריט"א ז"ל הוכיחו דבריו כתשו' הרב בירך מסה גאלאנטי דקב"ט ע"א וקיא ל"ו כדפסה כם הב קרו' יוס טוב סי' ט' בהך עניינא ממש אם תוספין לקירוסין בע"א וכתב הכלל נופיה שמסר לנו כס' שמחת יו"ט סי' ע"ה דבאיסור ערוה יש לחוש לכל הקומרות אפי' נגר מרן ז"ל עיש"כ. כ"ד והרב ערוך השלחן שם אחר שהביא אותה שהכתבו לעיל בשמו סברת התוספין סיים וכתב ומי יקל ראשו נגד הני רבוותא בהיסור ערוה והביא הך שכתב מוה"ר מוהריט"א כס' שמחת יו"ט ושורש קבלה זו הלא היא בתוכה. כ"ה כס' משלת משה ח"א חא"ה סי' ה' דברי' בהוייתן עיין עליהם. נמצא דדעת המחמירים בורקי הם חמשה ועשרים פוסקי' וכנו' שבתשוב לא כין המקילין ולא כין המחמירין דעת ר"ת והמרדכי דבמחלוקת הוא שניו מה דעתם נוטה אם להקל או להחמיר כיעויין בהתרוצים כי אינו יכול להאריך:

זאת היא החומת בדל העומדת לפניהם ובעור משדי נחני בעלה ונבקיענה ונשלוך עליה שבעה סוללות כדי להוליא דין שלפניהם בהיר בשחקים כי אין לענין זה החוה ריעותא בל"ד בשום אופן ואל ישאומוני הקורא שכתבי זאת אם הסוללה הראשונה היא בלא בקול מים רבים מהנפת הקרישין ואבני בלוסטראות שבאמת מקרא דאחרי רבים להטות במקום חזקת פטור בשאר הוא בחמת ענין הקירוסין שורף בלוחתי ולבי ובלאתי בלבל ולא אוכל:

הסולרה הראשונה בבכיר רבותי! נעמוד לענין! **א'** רב משה נאון בשערי דיק ר"ט ע"א וע"ב דהמקדים בע"א הלכתא היא דלית למיחש לה בה בלל. **ב'** כ"הג. **ג'** הרי"ף. **ד'** הרמב"ם ז"ל. **ה'** הראב"ד דלהפלגנ עליה. **ו'** הרשב"א שהביא מרן הב"י ובתב מי סנו כ"הג והרי"ף והר"מ ובל הגאונים' וכל האחרונים שאתה מחמיר על עצמך יותר משו ע"ב א"כ בקונו לבון הוהב שבחב בל הגאונים לא בחות משלם. **ז' ח' ט'** וכל האחרונים עוד שלם. **יו"ד יא' יב' יג'** מוהר"ם ב"כ בחשובת מיימוניות הלכות אישות סימן כ' והיכיה בתשובת הרשב"א סי' תהנ"ו. **יד'** רבינו שמחה. **טו'** ורלבי"ה הביא הרבריהם הנמ"ו פ"ד מהלכות אישות. **טז'** ההג"ה שם. **טו"ב** הריטב"א בח' לקירוסין דף ה ע"ב וז"ל אין תוספין לע"ז דגזרת הבתוב הוא דבאיסור ערוה אינו בחות משנים ע"ב. **ח'** הרב בעל העיטור. **יט'** ורבינו חזקיה הביאה הרא"ש בחיים עמוקים סי' ל' **ב'** הרא"ש ז"ל שם. **כ"א** האגודה פרק הבאים

מקדש. **כ"ב** הריא"ז הביא דבריו הש"הג. **כ"ג** הש"הג עצמו. **כ"ד** רבינו ירוחם נתיב כ"ב ח"ב וסיים דבן בתב. **כ"ה** הרמ"ה. **כ"ו** והסמ"ק הביאו מב"י ז"ל. **כ"ז** רבינו האיי נאון. **כ"ח** ורבינו גרשום מאור הגולה ה"ד מהר"מ אלשקר סי' ל"ט. **כ"ט** מהר"מ אלשקר נופיה. **ל'** התשב"ץ בח"א סימן ע' וסימן ק"ל ובח"ב סימן פ"ד. (עיין יד אהרן בהגהב"י אות מ"ב מה שקשה ע"ז והוא פלאה בשנבה ואין לנו לומר אלא שמי חדא מקמי תרתי ולא הזכיר לחולק ב"ה הסמ"ב ולא הסמ"ק ומי יודע אם נפלו טעויות דהרבה הורקו תשובות הלנו מבלי אל בלו בשער תרגה עור סמוך ונראה). **ל"א** הרשב"ם בנו בסימן י"ד ובסימן סל"ה ובתשובה ב"י אחר מורו שבתם הרבה תשובות אחר לא נדפסו והיו בוד הרב בב"הג במ"ם בתקוס אחר ושם הביא תשובת הרב מר אביו אותה דח"א סי' ע' בדמותה וסיים ובתב וז"ל והיה מספקה לשאלתך ובו' מלר החשובה מלוה להעבתוקה פה בין שאינה בדפים וז"ל ושאר טעמות שבאו במבתבך יש בהם מעלה ומתן אם מבני חתם הרבה שנתן לה בו קירוסין שהיה דבר מועט שהוה פת הבאה בבסנין או בענין דיהו תוספין שמא שוה פרוטה בחדי ולענין טענת השברות אינה בלום דשבור בל שלו הנוע לשברותו של לוט בל מה שעשה עשוי. ולענין אונס שינה אינו בלום שהיסן אינו מדבר ואי נים ולא נים תיר ולא תיר מעשיו בימין. אבל מחמת שלא היו שם אלא משום נתבטלה הקירוסין ואין בדבר בית מיחוש עב"ד בחשובה ב"י הנ"ל ולענין שברות עיין בנדפס סימן תקפ"ה דקט"ו ע"ב. הרי אב ובן שראו את אחדם בשברים ברורים בשמלה. **ל"ב** הרא"ש. **ל"ג** רבינו הטור בני. **ל"ד** מרן בב"י ובספר הקנר **ל"ה** רבינו חיים האדוק **ל"ו ל"ז ל"ח** ג' מדבני שיבולות שהשבימו עמו בשער העיד המעתיק בסוף אותה תשובה וזהו ממש מה שאני תמיה להרב ערוך השלחן שהיתה בידו תשובה זאת איך לא הרגום מה שעשו חבמי טולטילה לרבי' יעקב ב"הט למסבים לפ' הסמ"ג אחרי דאינו רואים דעתו בבלל הר' טורים דבשתם ואחר בך מחלוקת הלבה בשחם ואין פולה פה ומלבלף בזה ואיך לא הרגום מזה. וגם איך לא ראה שבבל אותה תשובה יש לעמוד עליה ע"ב פסיעה ופסיעה חוץ ממה שהביא מרן הקדוש ב"י ממנה שבוה דוקא הלמה אתם ואין ספק דהר' חיים האדוק לא נירף פרטים אלו בפסק דינו ב"ה לשנוף בעצמא ורחוקה שהיא הקדוש בשנורו עליו המדוייים לא האגנר ח"ו בשער העיד המעתיק ובאשר יפה בוין בשיקול דעתו הרב ערות ביעקב סימן י"ח שבאמת בן היה בי בתומו הלך לדיק שלא להחזיק בחלוקת הלא דשיב הרב רבי יצחק בן ואקא ורבני שיבולות הבבומו לבטל הקירוסין בדע' הרב חיים האדוק מהטעמים הבבוים ומבללים הא דהמקדים בע"א דבל הראשונים מחו לה לחומא דבר אלא ולא ידעתי מהיבן נולד להם זאת הסברה בטולטילה לא זמן בבור אחר מלבו' הרא"ש ובמו שבולם קורלים בנרון דאין חוספין לעד אחד **ט"ל** שהרי מהר"ן הרא"ש בתשובה הנ"ת סימן פ' הביא דיש התשובה מרן ב"י סיף סימן מ"ב ומהר"מ אלשקר סימן י"ו והרב זקן אהרן דיב ע"ב הביא מסם פסקי אחיו. **מ'** רבינו יחיאל שהביא דעת הרא"ש ערוים שבמלא אחר מהן קדוב לו פסול דעדותן בטלה ל"ם בשעת הגדה ל"ם בשעת ראויה

ל"ם

ל"ם שלא כאו כאחד עדותן כטלה וכתב דכראו הרמ"ה לסמוך עליו להתיר את האשה כלא נט כיון דהיה קרוב וכו' ע"כ עוש"כ ותיפוק ליה דיש לחוש לעד אחד אם לא שנס רכינו ויחיאל ורכינו יהודה כני הרא"ש לא חייש מ"א וכן הוא דעת הב' חכמים ר"י ן' עכאים ור"י אורה כונה שעליהם כתב מהר"י כן הרא"ש חשוכתו להחזיק פסקיהם כהיתר אותה האשה וא"כ מאין ולאין ראו להתיר חכמי טוליטולה. ועל הכל דמרן בתשובת אבקת רוכל דקב"ו ע"כ כתב וז"ל הטענה הנ' שמאחר שכל כני ספרד וכני אשכנז סומכין על הרא"ש וכפרט באיסור והיתר אחרי דכרו לא ישנו אין כיד שום אדם לעשות שום מעשה נגד שכרתי עכ"ד וכ"כ דודו של מרן ז"ל בתשובות מרן הישנות דף מ"ו ע"כ וכ"כ רכינו כצלאל ריש סימן ר"כ עי"ש וזכרי מרן אלו ודכרי הרבנים הנו' קורחים בנרון דאפילו לקולא קבלו כני ספרד שכרת הרא"ש וכפרט כטוליטולה דאתריה דמר הוא ועכשיו שילאו שו תשובו' הר"ן' הרא"ש ראה שם כסי' כ"כ שנס חכמי טוליטולה קבלו דעת הרא"ש מפני שכל ספרד קבלו דעתו ועם שהוא כנו ז"ל לא נתה דעתו כזה ובא עליהם כטענות מספיקות ככר מוכח שלא נתקבלו דכריו ממה שהעיד מרן בתשובה הנו' על כל ספרד וא"כ מה כחם יפה של חכמי טוליטולה לפסוק הלא כהרא"ש ולקמן נעמוד ע"ז. **כללן** של דכרים אלו תמיה על הרב ע"הם איך חשבו לעשות עיקר מתשובת חכמי טוליטולה הלזו אחר דהוה כידיה דמרן ז"ל ולא חש לה ואחר דעיינו הרואות דשנו כרואה לחשוב דעת רכינו הטור כפיסק כדעת הסמ"ג היפך הכלל הגדול והטורא אשר לא ימוט לעולם כמודע לכל הופס סימן הטוריס כידו וא"כ הו"ל כטעות מפורש דדיוקון כתרייהו וכדכתב הרדב"ז סי' תרכ"ה עי"ש ורכני שיכלייא המתירים אחר האוסרים וכנידוי גדול ואם מתלקחת יולאה מפי חכמי טוליטולא לאו מילתא זוטרתי הוא ודאי דדיוקו בתרייהו ומלאו דדוקא הוה קא משתעי הר' חיים האריך לכטל הקידושין אם מטעם מקדש כע"א דאין חוששין ומטעמים אחרים עיש"כ רכני שיכלייא דאו כעין חכמתם דטעמי פיסול העדים כשכועת כיטוי והדומה לזה מהתמלים שהכיא מרן כב"י ז"ל לא כתב ר' חיים האריך אלא לתוספת חיזוק כלרך כל הפוסקים כמו שאמת עד היום יש פוסקים רבים הסוברים לפסול כשכועת כיטוי דלהבא ולקבל עדות קידושין שלא כפני כע"ד ומפני זה יצאו ליסע כעדו והיסדו וקיימו פסק דינו וע"ז מרן ז"ל ומהר"מ אלאשקר והזקן אחרן שהיתה כידם תשו' זאת כ"י לא העלוה על דל שפתותיהם והוא כרור:

נחזור למנין שאנו מונים פה היום. **מ"ב** הר"ן כפי' על הרי"ף כירר דכריו מעיקר הסוגייא ולא נתעורר כלל כדרכו הטוב וכפרט שכתשו' סי' ל' אות ה' תפס כן כפשיטות עצום. **מ"ג** הריב"ש תלמידו כתשו' סי' רס"ו וז"ל וע"א כקידושין לאו כלום הוא דאין דכר שכערוה פחות מכ' ודוע דכר"ן והריב"ש זה דרכם לחוש ולדקדק ולהחמיר בכל מאי דאפשר כאשר כתב הריב"ש לרכו הר"ן כתשו' סי' שפ"ח כמודע. **מ"ד מ"ה מ"ו מ"ז** תלמידי ר"י והרא"ה והתוס' ה"ה הריטב"א והובאו כל דכריהם בש"ע לכתובות על דב"ג ע"א דל"א מתשיטה ע"כ וע"ג שכולם כאחד מקשים כפשיטות ואלא המקדש כעד אחד לאו כלום ומכקשים תירוצים עי"ש. **מ"ח** הרז"ה שלא חלק על הרי"ף כדרכו. **מ"ט** הרמב"ן שכל תלמידי הרשב"א והרא"ה והריטב"א הם שוקים מיתיו וכל מיבוריהם תורה דיליה היא כאשר כיארתי יפה יפה כש"הק אוי הים הגדולה היום על מזבח הדשון וכן כתב כשמו הרב תומת ישרים סי' קפ"ו. **נ'** הרב משפטי שמואל סי' פ"ג כתב כשם הר' נבריאל ן' אליה ה"ד הכב"הנ דכן פשוט המנהג ככל כתי דוכים שראינו ושמענו שמעם דאין חוששין לקדושי עד אחד. **נ"א** מהר"מ אלשיך סי' ק"ד. **נ"ב** הרדב"ז כישנות סי' כ"ד כתב וז"ל ועיקר טעם נקט דהמקדש כע"א לאו כלום הוא. **נ"ג נ"ד נ"ה נ"ו נ"ז נ"ח נ"ט** מוהריב"ל ומהרשד"ם וכנימן זאב ומהר"א קאפסלי ומהר"י אדרבי ומהר"א די כוטון ומשפט לדק ה"ד הרב כב"הנ א"הע סי' מ"כ הנהב"י אות י"א. **ס"ס"א** מוהר"י ח"ן ומהר"א נחמיאש כתשו' מרן הישנות. **ס"ב ס"ג** הרב זקן אהרן סי' כ' והרב מוט השני סי' ן'. **ס"ד** ומהרומ"ט ח"נ סי' מ"נ כתב דאם האחד ראה הטבעת והב' לא ראה והו"ל מקדש כע"א דאין חוששין לקידושיו ועיין עוד לו כסימן ט"ו שב"כ. **סה** מוהר"מ אלבולדה כתשו' כת"י אשר כידי היא אשר היתה כיד הכב"הנ וכנז"ל כתב וז"ל וא"כ כאנו למתלוקת כל הפוסקי' עם הסמ"ג דהם ז"ל הושוו דהמקדש כע"א אין חוששין לקידושיו ואפי' שניהם מודים ע"כ **ס"ו** המכי"ט ח"א סי' י"ד ד"ה ע"כ כתב לדידן דקול"ן ככל הגאונים ורוב הפוסקים דהמקדש כע"א אין חוששין לקידושיו דאין דכר שכערוה פחות מכ' ע"כ. **ס"ז ס"ח ס"ט** מהריט"ן סי' ד"ן והסכימו עמו מהר"י כירב כן כנו של מוהרי"כ הגדול ומהר"כ אכסאכאן. **ע'** והרב לב שלמה סי' כ"ה דכ"ב ע"א כתב וז"ל וכבר דחו ס' הרא"ם כל הפוסקים דהמקדש כע"א אין חוששין לקידושיו. **ע"א ע"ב** הרב פמ"ה מ"כ סי' ח' כתב כלל הגאונים דלעניין מעשה כל הפוסקים דחו להאי סברה וכבר מחו לה כמלאה עוכלי דפרזלה ע"כ והרב לרור הכסף דמ"ז ע"כ. **ע"ג** הרב מורע כיהודה סי' ע"ו כתב וע"א הוא יסור מוסר ורוב מנין ורוב כנין לא חשש לקדושי ע"א. **ע"ד** הרב אכני שוהם אשכנזי סי' ד"ן כתב וז"ל וכבר קדמוני קדמאי וכחרלאי דלפי שיטת התלמוד לית כאן חשש קידושין דהל' רווחת דע"א כקידושין לא כלום היא. **ע"ה** וכן הסכים עמו ה' אב"ד דק"ק אמבורג כסי' כ"ה וכ"ו. **ע"ן** וכן הסכים רב אחר עי"ש. **ע"ז ע"ח ע"ט** והרב מוהר"ם אלפסי נאון תוניס כס' משאת דרכותא א"כ דק"ט ע"א כתב וז"ל וכן היה הר' מ"א דן וכן היה אומר כמה פעמים ה"ה דמוהר"י הכהן שבעיר הזאת שאין חוששין לקדושי ע"א. **פ'** הגאון הרמ"ז כס' חק"ל א"הע דק"פ ע"כ. **פ"א** והרב עכודת הגרשוני סי' מ"ו אחר שהכיא תשו' הרשב"א הנו"ל כמה שכעס נגד אותו תלמיד כתב וז"ל הרי העיד הרשב"א שכל הגאונים ראשונים והאחרונים שקדמוני ס"ל שהמקדש כע"א אין חוששין לקדושיו ונאמן עליהו הריין הגדול כבי תרי. **פ"ב** גם הרב מהר"מ חאג'יז כתשו' הובאה כתוך דכרי הרב שבות יעקב ח"כ סי' קי"ח מן המקילין שהרי כתב וז"ל ואם כאמת הדכרים היו מנויעין שהיינו יכולין לכרר שאין כאן אלא עד אחד אז ודאי היה פתח פתוח לפנינו להתירה כלי ספק ע"כ. **פ"ג** גם הרב שבות יעקב שם כסוף התשו' כתב סברא דנפשיה כלומרו הרי כהדייא כתו שכתבנו דאין כאן אלא עדות

אחד

אחד וא"כ הדין פשוט וערוך לפניהם כש"ע והרוצה להחמיר לדעת רמ"א וכו' ע"כ נמצא דהוא אינו רוצה להחמיר. **פ"ד** גם הרב נגדי בהוכה אשכנזי סימן טו"כ כתב דאף נימא דדברי הערוך הכ' סובלים דהיה כשעת מתן מצות מ"מ לא הוי רק ע"א ורוב פוסקים ס"ל המקדש בע"א אין חוששין לקדושיו עי"ש. **פ"ה** הר' כ"מ כתב' סי' כ"ז ער שסמך לבטל הקדושין לבר מטעם דהמקדש בע"א אין חוששין לקי' כשאין שניהם מודים עי"ש וידוע דהרב כ"מ ז"ל ככל אשר התהלך בדרכי ההוראה לצולם נטה להחמיר:

הראיתיך בעיניך קורא דורש אמת **פ"ה** פוסקים גדולים רבים וגכבדים ורובם מגדולי הראשונים וגדולי האחרונים אשר בית ישראל נכון עליהם רבולם פה אחד מחו אמונה לחוגרה זאת מאה עובלי כעובלה עד כי לא ניתלה נשמה בחפה ולא בדרך הפלגה כי הסוללה הא' בחזק תבא להשחית החומת ברזל הזאת ולעשות בה פרץ נבעה שבעור ג' אבני קלע שנשליך עליה הפול התחתיה עד היסור בה ולא תבנה עוד:

האבן הר אשונה שלרבעה חמשה פוסקים הנמנים בסדר קדושה הנו"ל ידלה בין המחמירין לידידי לא שמיעא לי דהבי ס"ל הא' מוהריק"ו שורש ק"ה אמת כי כל האחרונים המסכיהו עם הבת הזאת אבל מי שראה דבריו בשורש ירלה כי לא כתב מש"כ כי אם להחזיק גרונו בכל חיזוקי סופר בדרך כל הפוסקים מטוכי הקורא ויעשה אזנו כאפרכסת לשמוע דברים חקוקים בסדר על ס' סיסר וז"ל בדקו"ד ע"ד ועוד לבי אומר לי שחוקה על כ"ד זה שהקירו את האשה שעשו כהלכה וכמשפט שאלו לא היו קורלוס ערער מעיקר' על אשה זאת הייתו אומרי' שלא כיונו כ"ד ולא חשו לחקור העדים שכל ישראל בחזקה כשרים הם אבל אחר שקראו ערער וכתו עדים להעיד לאוסרה על בעלה עכ"פ בדקו חכמים עד מקום שידם מגעת והתירוה. ועוד דבשלמא הכ"ר הא' שהיו חושבים לאסור אשה זו ולהעמידה בחזקת אשת איש הוו לחומרא ולא דייקו כולי האי משום דלא נפיק מינה חורבה וכדאמרי' בכתובות בפ"ק ד"ז ע"א בבי הורה ר"ו בנירן ופריך ומי איכא הוראה לאיסור ופרש"ו משום דכל אדם רשאי להחמיר והאיסור אין זה שמיכות דבר שאפי' מן הספק שאין ההלכה ברורה לו הוא כא ואיסר אבל המקיר סומך על שמועתו או על סברה חכמתו ואיה הוראה א"כ ההוראה הוא למתירים אבל ב"ד המתירים מדיוקים בדבר ולכן ואמרו תמיד בחא דהתירה עדיף מפני שמדקדקים בה מפני שנהיגים פתוחה מתחתם ונולא שראו בה סימני טהרה להנשה ועוד דחזקתם שאין הקב"ה מביא תקלה בע"ו של לדיוקים ואין דבר בלתי מהוקן ונלא מתחת ידם ע"כ דבריו המסולאים. והרב כש"מ שם כאותה סוגיא פי' ומי איכא הוראה לאיסור ואפשר דטעה ר"ו בר הייו בשמועתו וכו' עי"ש ועיין בש' בסימן זאב בדקע"ט

כרך של רומי סימן כ"ד

לעגו והיו בלא היו עכ"ד. ומעתה אחרי כי אל ה' ואחר לנו דברים על בורין בכל אשר קבלתי בתורה שבע"פ מהרב שבא דמשפטים הנו"ל וראיתו דברי הגאון הרמ"ז ז"ל כי טעמו ונימוקו עמו וגם לבא נפשאי לעגל קודם שנזכרתי מכל זה כמצטו כיונתי לדעת עליון מראיות המופתיות שהבאתי לחיזוק שברה האמיתית הזאת ולהגילו הייתי מכוון ממה שפסק בחק"ל ס"ה הע דק"פ המקדש בע"א בדעת מרן ז"ל מפני שבאמת **פ"ה** וקנים מישראל לא חשו לקידושין בע"א ומרי הדברים קרואים והולכים לתומם ולא אים מפי אריה ז"ל:

א"כ לעת עתה השמש יצא על הארץ ונתברר הדין על בוריון ובכל א"י אין להם כח להחמיר לאחרים נגד מרן ז"ל אם לא על משקל שבתב הגאון הרמ"ז ז"ל כי מלבד כי הוא מאריה דאריעא דישראל ואחריו בעונותינו לא קם כמוהו והרב מהר"מ סוזין ז"ל בבר כיטל דעתו ונכתב בספר וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיר במה שחזר לקיים דעתו בס' חוקי חיים כי לא חידש לנו שום ענין ע"כ הטענות המספיקו' וסיפות וכריאות הנטוענו' בשכל הישר המושרש בנו אשר דנין עליו הגאון הרמ"ז ז"ל פעם ושתים ושלש ולא עשה אלא כ"ה להעמיד דבריו גם כלי טעם כ"א לאמר לנו אין לנו אלא דברי מוה"ר שער המים גם פה כלי משענן ומשענה ומלבד כל זה כי דברי הגאון הרמ"ז ז"ל מיוסדים על אדני פז שכל דבריו ע"הק ת"ו והרב ז"ל והרב נמ"כ והרב בסא אליהו והרב בבר מים חיים מוצרי בן א"י בבדע ובדול הדור האחרון מוהריט"א כולם פסקו בסכינא חריפא דזולא איסור ערוה פסקינן בדרן בין להקל בין להחמיר ובאיסור ערוה היבא דאיבא רוב מחמירין נגד מרן: **ואין** להפוס על מרן מלבא מוהריט"א בענין מקדש בע"א שבאמת לא ירד לסוף דעתו כאשר הראנו לאחרי לעגל בסוללה הא' וכיון שראה כ' ג' מגדולי הראשונים וקבלת מרבני האחרונים חשבם לסוף שקול ותפס להחמיר ע"פי קבלתו וזה לא מעלה ולא מוריד דאלו הוה דייק הוה הדר בפירושה כי בוה האמת עם הגאון הרמ"ז דאם הרוב והם מגדולי המורים קיומי בשיטת מרן ודאי דאף באיסור ערוה פסקינן כיתיה דאל"כ לא שבקת חיי ומה כחו של המורה להחמיר ולאסור בזיקים אשה העומדת בחזקת פנויה נגד הרוב ונגד דעת מרן שקבלנו הוראתיו הפי' להקל באיסורים ומי לנו גדול ממורי"ם ז"ל בחבי' סי' ע"ו שבתב שמצוה לשמוע אל מרן אף אם הוא המקל ומור"ם המחמיר עי"ש והמורה לעצמו ולבותו יעשה מה שלבו חפץ כמו שמוטל לחוש ולרקדק בכל מה דאפשר ובמ"ש הגאון הרמ"ז ז"ל והם דברי' שב' הרב וקן אהרן בסי' כ' ובסי' ד' ובביאם לקמן בעה"ת: **והן** כל אלה הדברים בנויים על אדני השכל הישר הנטויע בנו והשיקול הדעת התלמודי ונשען על כמה הלכות נדושות ושמועות רחבות והדבר נחבר בשם בחני השמים:

ואחרי נמר דין מכל האמור ומדוכר אזיר ה' את עיני ומלאתי הדברים קרואים והולכים לתומם מפי שני לנתרוה הזהב נאוני ירום הגאון מוהריט"א עלמו ותחנו הרב הגדול בעל ברכות המים ז"ל שבספרו שם דק"כ ע"כ נשאל על אחד שנתן קידושיו לאבי הכח בכוס של יין בפני כ' עדים כשרים והרב הגיר הקצר הדרוך לו מעשה דהויא שתיקא אלאחר מתן מצות ואי מעשה דלא אמר לי והוו ידים

שאינן מוכיחות וכיון שראה עצמו בדוחק האומרות כידוע ומפורסם שכותלי בית המדרש נטו ליפול מרוב המחלוקת בב' פרטים האלו כידוע על זה כתב בדק"ח ע"ד וז"ל ומה גם כי מרן בש"ע קבעה להלכה ואנן יושבי ארי"ו וכל ערבאיסטן קבלנו הוראותיו בין להקל בין להחמיר ובפרט אחר שבמה רבותא פסקו וכו' ע"כ ואחריו עלה אדי מסבבו נאון עוזנו מהריט"א ז"ל וסמך ידיו עליו בכל מכל כל ולא נתעורר בענין זה דיש לנו לחוש באיסור ערוה לפ' החולקים אפי' נגד מרן ז"ל ובפרט שמרן ז"ל כתבו' הישרות דכ"ו ע"כ חשש להחמיר אפי' בשלא אמר לי (והרב ברכות המים שם בדק"ח ע"א הביא הבו' מרן בסי' ד' ולא נתעורר דהם תרתי דסתרן ולכל הפחות הוא ספק אם מרן בתבו' ס"ל לחוש לדיש שאינן מוכיחות וכו' ועיין לקמן מה שאבתוב בזה) ואם האמת בפי מה שעלה בדעת אזה מהאחרונים לתפוס בלל זה של הרב מהריט"א ז"ל בעינים סגורות א"כ נקשה מדידה אדידה והיכי שבוק מר להר' חתנו לבמות ולנטוע בלל חדש נגד הקבלתו אשו משות פנים יש בדבר אם לא שתאמר בהכרח דלא אמרה מוהריט"א ז"ל כ"א על המשקל שב' הגאון הרמ"ז ז"ל דהיינו בשהמחלוקת הוא שקול זה מחמיר וזה מיקל ומרן מן המקנלים או שסברת המחמירים הם מעמודי ההוראה וכדומה הא לאו הכי חזרנו לבללין והוא ברור בשמש ומבל האמור בלל הרב מ"מ חא"הע סי' ה' אין לו על מה לסמוך ויניח לנו ר' טרפון במקומנו לפסוק בדעת מרן ז"ל בין להקל בין להחמיר:

ומעתה יש לי לתמוה על הרב עריך השלחן שם איך לא זכר שם מש"כ הרב משנה ברבותא ה"ר לעגל דהעד העיד בנו דמנהג תונים בכתא לפסוק בפשט פסק מרן ז"ל ושלא לחוש למקדש בע"א ומה לו לחבר אחר מ"ש מוה"ר מוהריט"א להחמי' באיסו' ערוה נגד מרן ומה לתיבים עוד גדולה של חכמי' ושל סופרים לקבלית אחרות הלא נכרות ישתה מים מבורו והם הרבנים אב ובן שראו את החדש נאוני עולם ונוזלים מתוך בלר הבהן הגדול שהיה שלשלת הרבנים וקבלתו גדולה מאלנו כי ירום' לקוטא"ו ניהנו בעונות אלא דדבר אחר יש להרבנים על הגאון הרמ"ז ז"ל איך לא הביא דברי הרב מ"ע הנו' ודחק אותם בלשר היה ראוי לעשות ובנו"ל. ובפרט שלעיל באותו מלא דמ"ב ע"כ הביא דבריו ותבה עליו מלד אחר ומלד זה הרוצה יראה דבר' כאלו מודה ליה שהרי כתב וז"ל ואחרי המחי' ל"מ רבל מה שהביא הוא דאיבא מ"ד דהיא מקודשת בנמורה מד"ת בבי הלי חבשו למיעוט וכו' וכו' עכ"ל הלרך א"כ מינה דבר' כאלו מודה דבל דאיבא מ"ד דהיא מקודשת בנמורה יש להחמיר אלא דמה שיש לומר הוא דלקמן דקפ"כ מיירי על מטה הו' דבריון דאיבא רוב שבר להתיר עם פסק מרן הק' ז"ל א"כ אינו ענין להנהח הרב מ"מ הנו' והוא ברור דע"ז לא הביאו לקמן: **והן** בעורבי בזה כה דאותי בס' חיים ושלום להרב המפורסם מר שנם המלך חיים נר"ו כ"ר שהניח דברי הגאון הרמ"ז בחק"ל א"הע דק"פ ע"כ בל"ע כמה שבתב לפסוק כמרן עש"כ ואיך לא נרגש ממה שבתב הרמ"ז ז"ל בלשון קלת דבבי האחרונים המחמירים? ואיך לא זבר בל הטענות המספיקות שבא טענון בחק"ל מ"כ? ואיך יסתייע מדברי הרב מ"מ אשר הם תמוהים לנפש

אדם

אדם ? והוא פלא על גודל בקיאותו ובפרט בדברי אדוננו גאוננו אבינו הזקן אשר מימיו אנו שותים מקנקנו וכדו יומם ולילה:

הסוללה הג' הוא מ"ש מב"י בשם הרשב"ץ ואפי' בע"א לא חשש החושש כי אם בשניהם מודים אבל אם יש הכחשה מהאשה הא ודאי עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא וכמעט על משקל זה כל הפוסקים האחרונים הנז"ל בכת המחמירים מודים דרבנן היינו שבחייהו דבאופן כזה ליכא למיחש כלל עיין כנ"הג הגהב"י מאות ז' ואילך ועיין יד"א א"הע וגם הרב מוהריט"א ז"ל באותה תשו' שבס' קדושת יו"ט ובירך משה הנז' וגם הרב ערוך השלחן הנז' ס"ל דלא חששין אנחנא להך סברה ולפוס ריהטא אינו רואה כ"א מהר"מ מפאדובה והחכם צבי והרב אמרות טהורות דצ"ט ע"א שכתבו לחוש לקידושיו אף דליכא הודאה שניהם ואין ספק דבטלי אגב מעוטייהו וא"כ בנ"ד שלפנינו שהנערה הכחישה אותם בקולי קולות וכנז"ל בגופא דעובדא יצאנו י"ח תרי רובי מכת המחמירים :

הסוללה הד' דאף לדעת מהר"ם מפאדובה הנז"ל ודעמיה נראה דנ"ד שאני דדבר נמצא העד א' פסול מדאורייתא וכיון שכן בטלה כל העדות כמבואר בכנ"הג הגהב"י אות י"ג ועיין לו בח"מ סי' ל"ו ריש הג"הט באורך והרב עדות ביהוסף ח"א סי' מ"ג והרב מש"ל תמה מדין זה בפשיטות על הריב"ש הביא דבריו הרב יד"א הג"הט אות ה' ועיין מ"מ ח"ב א"הע סי' ד' וכמעט בפרט זה אין חולק זולת החולקים שהביא הכנ"הג משם מהר"א קאפסאלי ומורם במפה סי' כ' והלבוש ונדחו סברותיהם בראיות מופתיות ביעו"ש ועיין פרח מטה אהרון ח"ב סי' ח"י דט"ל ע"ג וע"ד שכתב להדייא דמעולם לא הסכימו מורם והלבוש תלמידו עם המורים שהביא הר' מהר"א קאפסאלי אלא דמנהגם לאתויי כל הדעות הנמצאות בפוסקים ונמצא סברה זאת במהר"מ מפאדובה ואייתי לה ואמרו דהוי כמקדש בע"א משום דכבר הביאו לעיל דעת הסמ"ג ורא"מ דהמקדש בע"א חוששין וכתבו דלפי דעת זאת גם המקדש בפני שני אחים וכו' יעוש"ב ועיין בתשו' סם חיי סי' ו' שעליו קאי הפמ"א ודוק :

אלא דדבר אחד עומד לנגדי שהרי כתבו התוס' בפ' ז"ב דהא דנמצא אחד קרוב או פסול דעדותן בטלה דוקא כי מסייעי אהדדי אבל אי מכחשי אהדדי לא וכן תפס מרן ז"ל בתשו' הישנות דכ"ה ע"ד (ט"ס נפל בכנ"הג עי"ש) ומהר"ם מפאדובה סי' ל"ב ועם שמוהר"מ אלאשקאר סי' פ"ד חולק כאשר הביא כ"ז הכנ"הג ח"מ סי' ל"ו הג"הט אות ג' וגם הפמ"א ח"ב סי' ח' פלפל בחכמה והסכים לדעת מהר"ם אלאשקאר הנז"ל ה"ד הרב חשק שלמה סי' ל"ו אות ה' מ"מ אל מרן שומעים גם בתשו' וכנז"ל וא"כ בנדון שלפנינו דהוכחשו להדדי כמבואר לעיל בסעיף א' א"כ קמה וגם נצבה החששה דע"א ואין מקום לומר דעדותן בטלה : **אמנם** לבי כלב האריה לא יירא ולא יחת גם מפרט זה כי עלה יעלה וירש אותו כי יכול יוכל לו מכמה צדדים הא' דהעיקרא מיום למדי שלשה התשו' הללו דסי' ח' ט' יו"ד הבאות בתשו' מרן ז"ל היה לבי נקפי הרבה שתשעים למאה ואי מאה לא אירייא שאינה מתורת מרן ז"ל ואינה אלא העתקת

דברים מתשו' הר"א נחמייאס רס' יו"ד הקודמת כאשר יראה הרואה שהכל לשון אחד באיזה קיצורים ושנויים מועטים ומעולם לא ראינו שום פוסק שבעולם שטורף בפיו כל דברי המשיב הא' ככתבו וכלשונו ומבלי תוספת רעיונים וראיות חדשות . כ"ש במופלה שבסהנדרין כמרן הק' מלא ע"כ גדותיו מהלמוד גדול ופרשיו ורכבו ? הס כי לא להזכיר ! אופן זה אפי' כמי שלא ראה מאורות לימוד הפסק מימיו כ"ש באני החעודה אשר משתו יגורו אלים זאת שנית דבדין דאין מקבלים עדות ע"ה שפסק בב"י ובש"ע כאן בסוף התשו' פוסק כאיכא מ"ד דמקבלינן סהדותא האידנא מכל ע"ה מבלי שיעשה ההפרש הגדול שעשה הרי"ף ושרשו מהגאונים (עיין תשו' הגאונים שערי תשו' העולה היום על מזבח הדפוס עם הגהותי איי הים סי' ר"ב) ופסקו הוא עצמו וכנז"ל ועוד דדבריו מרפסן איגרי בענין ידים מוכיחות כשלא אמר לי דלעיל די"א סוף ע"ד ודי"ח ריש ע"א כתב וז"ל יפה דנת שלא לחוש מטעם שלא אמר לי דמאחר שכל הפוסקים הושוו בכך זולת סברה אחת הרא"ש האריך למעניתו נגד מי שהיה מפטפט לומר שלא היה בדבריו ממש וכו' ונמצא שאם היינו רוצים לצאת י"ח סברת היש אומרים לא היינו מספיקים ואם היינו באים להשיב על הדברים ולהשיב על המשיב יכלה הזמן כי שערי דוחקים ושערי תרוצים לא ננעלו ולכן משכתי ידי מלדבר בזה מאחר שהדין דין אמת שאין כאן בית מיחוש ע"כ ובד"ח ע"א כתב ע"ע זה ממש וז"ל ואינו רואה ממש ועיקר כדי להשיב עליהם ע"כ . העתקתי כמעט תמצית דבריו ז"ל למען הקורא נעים בלמדו כל הדברים המבורכים האלה אין ספק שיאמר בכל כחו דמה שכתוב בדב"ו ע"א ומיהו יש לחוש ולהחמיר שמא בקדושין כדענין זה לא בעינן ידים מוכיחות וצריכה גט לא מקולמוס הטהור של מרן הק' היא ויש בה חשש זיוף או שהיו ב' פסקים אחד קצר ואחד ארוך מר"א נחמייאס אחד בחתימה ואחד בלתי חתימה והמסדרים תשו' מרן ז"ל קראו שמו עליה :

הדברים הללו עדין לא יצאו מקולמוסי והנה לבי בקרבי דופק דפיקות מבהילות ויעירוני באיש יאו"ר משנתו ויורני ויאמר לי אין זה כי אם פסק הרב מהר"א קאפסאלי ז"ל ואין זולתו וידים מוכיחות שכן הוא בלי ספק שהרי הוא כתב בתשו' נדון זה בעצמו הבאה בס' זקן אהרון סי' ב' ד"ט ע"ג וז"ל דע כי תכף שאירע הדבר בקריאה שלמדנו אצל האלוף מוה"ר מנחם ז"ל (ר"ל שהוא זה ר' יהודה ן' עמנואל וכך קורין מנחם לעמנואל ברומי וקורין לכן בשם אביו בין בני העיר) והנה פעמים רבות נשאתי ונתתי עמו להתיר הנערה וכו' וכאשר הסכי' הרב הנז"ל שאסור' גם אני בעניי כיונתי לדעתו והוסכ' שלא נודיע דעתנו בהחלט עד ה' חדשים וכו' ובתוך זה הזמן בא החכם ר' אברהם נחמייאס ז"ל אלי ולקח העדות מידי ואסרה ונתן הפסק בידי המקדש ומפני זה נודע פסקו טרם פסקנו הגם כי קדמנוהו עכ"ד הצריכים לענייניו הנה למדנו שמהר"א קאפסאלי כתב ראשונה פסק על זה ומסרו ביד מוהר"א נחמייאס ז"ל ואחר כתב פסקו מוהר"א נחמייאס ז"ל וכיון שכן מרוב פרי מהירות מוהר"א נחמייאס נ"ע כאשר כתוב עוד למטה שניחס ע"ז ולא היה יכול לתקן את המעוות ע"ז לא היה ספק בידו ללמוד הדברים בשרשן וע"כ לא עשה

כ"ל להעתיק דעתו מוהרר"ק ז"ל ככתבם וכלשונם כאיזה שינויים יעשיים כק"ע כדי להורו' שהוא כתב פסקו כעיונו והשקפתו ולא שסמך ידיו ורגליו על מוהרר"ק ז"ל וכפירש שמהרר"ק לא היה דעתו ניחה לגלות דעתו כפומכי וע"ז העתיק דבריו והוסיף עליהם ושינה דבר מהלוהוליו לאור לא כמדר ולא כמעלו ו"עז האריך כאוז' לריכות דבריס שמהרר"ק ז"ל קיצר בהכחת לשונם וכיומה וכיון שמהרר"ק ז"ל לא היה דעתו עדין לגלות דעתו כפומכי ע"ז נתן פסקו כיר הר"ם וכלא חתימה והוא שלחם לפני מרן כ"ו שלשת הפסקים של הרב ח"ן ושלו ושל מהר"ם קלפסקלי ז"ל כלא חתימה ונשאר כאמתחת מרן ז"ל ואחרי פטירתו כנו מיה"ר יהודה נערן ו"ך שנה אסף וקבץ הפסקי' המפוזרי' אחר הנה ואחר הנה וחלי החסר' כמיר אחד וחלייה לא היה מולא כמכו' כה קדמתו וע"כ הוא כראותו כ' פסקי' ח' כחתי' וא' כלי חתי' חסר למשפט כי תורת מ"ח ז"ל היה וכתב שמו כסופה והוא כרור כשתם שכך נפלו הדכריס וים לי שתי ראיות שחסר' הנז' היא למהר"ם הנז' עיין עליהם נר"ט ע"ל ד"ה ומאי דכתב שר' חפני וכו' וכו' אך מה שנהחדש לי שהם הדכריס הכתובים כתשו' מרן שם דכ"ו ע"כ אלא דמה שכתוב לעיל מיניה כתשו' זקן אהרן שם ר"ט ע"ח וכתוב כה לשון זה. זה לא מלאתי ואפשר הוא השמטה ולוק הדבר נראה כי המשיב תשו' הזאת אשר כשם מרן יכונה אינו משיב על משיבים אחרים ששלחים תשובתם לפני מי שגדול אלא כמי שבותב פסק מרישא דסרא עם השאלה סדורה לפניו כאשר כאמת כן היה שמוהר"ם קלפסלי ז"ל הוא הפוסק הא' ובקיאור כמרן ותמהני על הרב כב"הג איך לא נרגש מכל זה כי הוא היה בודק כל התשובות כחורים ובסדרקים להוליה כלי למעשהו כנודע רוב עבוו ורוב הקיצו ועל הרב יר"ח ז"ל סימן כ"ז הנהב"י אות ל"ו ואות כ"ב נדלה תמיהתי עד להפליא שבבר הרגים בסתירת התשו' מרח"י לדב"ו כענין ידוס מוכיחות ומכל חסקו לסייע להרב מ"מ ז"ל כבלל מחודש אשר רלה להוליד להפוך לנו הקערה על פיה העלים עינינו גם הוא מזה והוא פלא וברואתי עלמי בכוך בענין פלאי אשר נולד לי לנב למורי ילאתי לשוטט בספרי האחרונים אולי אמצא מי שהרגים כזה:

ומצאתי הון לי בהרב כרב"ו ז"ל בח"ת ד"ק ע"ב שבתב וז"ל ונמנוס אני רואה בתשו' מרן הנו' שבמעט רוב התשובה הם דברי תשו' הר"ח ן' נחמיאש בשינוי לשון קלת ומסופק כי אם היה מתשו' מרן כי אין שני כראיים וכו' ושמא לאו מר חתים עלה אבל מהרח"ם והבב"הג ה"הע סימן מ"ב ודעמייהו החזיקוה לתשו' מרן ואין ראיה מאשר כדפוס תחומה ניתנה מפם גדול כי כזה ממש אירע כן בתשו' דהמקרר והמגיה הם שהיו חותמים לפי השעריתם כידוע ע"כ עלו לבי כה' ואלו הרב ז"ל הוה מדקדק בכל מה שדקדקנו היה נוזר אומר דשוב תשובה ואת אומה עושה חיל להיות נדונת בתורת מרן לשום הוראה כי אם בתורת פוסק דעלמא והוא כדור בשמם. שנית דאפי' נאמר דתשו' זאת היא למרן ז"ל איך יעלה בדעת לתפוס במרן בזה דעדותן קיימת מפני דלא הוכחשו בשהוא פסק בסכינא חריפא דאין מוסשין לע"א זה לא חסר אנוס. שלישית דהרי הוא אמר דבשנמלא אחד קרוב לו פסול עדותן פסולה לאו סברה היא אלא חידוש יש לנו למעבו החידוש ולהעמיד הסברה בכל מה שנוכל ע"כ וא"כ אין דרך לומר דבר זה בעדות כ' עדיים דבעדות כ' עדיים דאם בטל מקלתו בטל כולו הוא דין השכל היסר ומה לי אם מוכחשים או אינם מוכחשי' אנן כ' עדיים בעי' וליכא ואיתרע חזקת העדות לא כן בעדות של ג' או יותר דבאמת התם יש לומר תתקיים העדות בכ' או יותר ורואיה לדברינו שה שהרי הרב כרס שלמה סי' כ"ד לבדונו שהיה הכחשה כין העדים ולא עין האשה והעד כתב ואע"ג דמ"ם התשב"ץ דלדעת הסמ"ג לחוש לע"א היינו כשאין הכחשה ביניהם והיינו דים הכחשה כין המקדש והמתקדשת גר' רה"ה ואפשר דכ"ם אם עד אחד מכחישו ע"כ והוא מכוון אל האמור דהפרש גדול יש כין כשנאמר תתקיים העדות כשאר כשים הכחשה כין העדים מפני דמלר אחר תשאר עדות שלמה של כ' ויותר לכין עדות של שנים דהוכחשו דבטלה כל העדות והוא דין השכל היסר והוא כ"ש נמור כדעת הרב כרס שלמה ז"ל:

הסוללה הה' היא ממה שפסקו כל הפוסקים ואחרון חבוב מרן כס' הקלר ח"מ ריש סי' ל"ה דאפילו עד כשר שיודע כחבירו שהוא רשע ואין הדיינים מכירים את רשעו אסור לו להעיד עמו אע"פי שהוא עדות אמת והרב כב"הג שם ריש הע"ט כתב וז"ל פירוש אפי' העד כשר יודע שהרשע דאה דעדות ומעיד אמת עי"ש ועיין חסק שלמה שם מ"שב נגד תשו' הרב בית יעקב שיתן קל"ד והאמת אתו דבאמת אם יודע בחבירו שים בו איזה פיסול עבירה ודאי אסור לו להעיד עמו דאינו אלא כובש עדותו כשוא"ת כמקום מצוה וכוונתו לשמים דהא ודאי הוא היתר נמור כנודע ומפורסם דבוודאי בנ"ד שלפנינו דהעד הב' היה יודע כפיסולו של ראשון וכ"ש שהיה יודע שהוא איסור נמור היחודים הדעים שהרי לשון עדותו היה כזה הלשון נלבר בכל עת ורגע כדין יחוד דקוריותא א"כ הרי שידע כפיסולו וכשעה שהעיד הרי הוא עושה איסור חמור ועובר על מקרא מלה דאל תשת ידך עם רשע ואל תאמר אלא ידע דין זה דאסור להעיד עמו שהרי בבר הקריתי בו שאם יודע בחבירו שים בו עון חמור שימשוך ידו מעדות זה כי הוא אסור להתחבר לרשע ואמרתי לו עלי קללתך בני והוא כמו פתן חרש ואטם אזנו כנגן דא ודאי אחר כל ההתר זה הזאת כשעה שהעיד הרי העיד כפיסול ונפסל גם הוא לכל הפחות מדרבנן וע"ז זה ילאנו גם מידי סברת הרי"ף הידועה הובאה בטור ח"מ סי' ל"ו שאם הרחוק לא ידע בקורבת הקרוב העדות כשרה ומתייבו שבועה כמנין ולדעת הסמ"ג והרא"ש נאמר דחוששין לע"א ומרן בס' הקלר נראה כמכריע שהרי ס' הרי"ף כתבה בלשון וי"א ושהוא לשון רבים וסברת הרא"ש המולקת כתבה בשם ויש מי שחולק והטעם דדבו מוהר"י בירב הוא דתפס בן בפשיטות כאשר הביאו בב"י עי"ש ומרן החבי"ב הנ"הע אות כ"ח כתב דמרן בס' הקלר לא הכריע וכפי האמור בלע"ד דהכריע ובס' הקטן חוקר לב ה"הע סי' ג' הארכתי בזה ויהיה איך שיהיה הרי יש לנו ד' מגדולי המורים דאם לא ידע הבשר בפיסולו של חבירו דעדותו קיימת לענין חיוב שבועה וממילא ואמר האומר דניחוש לקידושיו ועי' מ"שב מרן החבי"ב כ"ה"הע סי' מ"ב הנהב"י אות קע"ג משם מוהר"י אדרבי עי"ש אמנם ע"פי האמור שבבר נתבאר לנו דידע בפיסולו והקרינו בו שלא יעיד אם יודע פיסול ועב"ז העיד ושוב נתוודע שידע נ"ב כפיסולו הא ודאי

לדעת

לדעת כולם עדותו כטלה ופסולה וכ"ש אם נכיט לדברי הרב זקן ההרן סי' רכ"ח דקי"ו ע"ד שכתב וז"ל ועוד אני אומר שאלה הגרים מכירים פסלות חברותם שהרי אמרו רז"ל ג' הוכיחים זא"ז והם הגרים וכו' ע"כ שהגרים הנולים ממקום למקום יש להם אהבה יתרה וחברה גדולה ומכירים הרבריס עם אנשי מקומם וזה כדוק ומנוסה עכ"ד וכך כתב הרדב"ז כישנות סי' ע' דברים כחויקן וסיים וכתב וברגילות תליא מילתא ועצתא ולא בבקיות הדיינים עי"ש. וכולהו איתנהו בב' העדים שלפנינו שמניהם גרים ושניהם מתרגמה אחת והיה הער הפ' מערת הער הא' ויש שם בחלר החילוקה שאפי' לא ידענו שידע בפיסולו כאשר העיד אח"כ היה הדין נוטה לפוסלו מהטעמים האמתיים האלו כ"ש שבבר ידענו שידע והתרינו בו ובזה יגאנו י"ח כל הדעות בפיסול הער הסני:

הסוללה הו' שהענין זה האחרון דשלקינן מינה הוא המילדה והמחזיקה הסוללה הו' הזאת שהרי כתב הרב החפי"ב בתשו' הובאה עדות ביעקב סי' י"ז דאפי' לת"ד דהמקדם בע"א חוששין היינו דוקא כשהעד הב' כשר וכשר אבל בער שעובר על פיסול דרבנן אע"פי שלא נפסל לעדות כלל לא נאמר עי"ש דבוותא בגרון שלפנינו שהער הב' עבר כלאו דאל תשת יבך עם רשע אחר שהתרינו בו שלא יעיד ואחר כל האמור לעיל הא ודאי לכל הפחות נדון אותו כעובר על פיסול דרבנן דבטלה עדותו אפי' לדעת החוששין וברור:

הסוללה הו' דהער הב' הזה הוא אים ידוע שאינו נוהג בדרך ארץ והולך תמיד בגדיו פרועים וכל החזה שלו ערום ואינו מקפיד על הכוסת והוא ממש כאשר ביאר יפה דבינו מוהר"י בן מינאש בסימן קנ"ט דהיינו אים פחות וירוד ואינו נוהג בכבוד עצמו וכ"ש אם עושה בשוק מעשה שהוא פחות וירוד מאכילה בשוק ומי שזאת מעלתו אין עדותו מקובלת ע"כ והוא פסק הרמב"ם והטור ח"מ סימן ל"ד ומרן בב"י ובש' הקצר ואפילו מורם במעמד לא חלק ע"ז דמראה דהלבה היא לכל עת ולכל זמן וכמו שבאמת כן פסק הרבריס מור"ם בתשו' סי' י"ב וכתב להדיא דלית הלכתא כר"י וכן פ' רש"ל סי' ל"ה על אותו נדון עצמו עי"ש: **וזכור תזכור** קורא נעים מ"ש לעיל בסוללה הב'

דתשו' מרן בישנות שבותב דהאדבא מקבלינן שהיו ע"ה לאו דוקא הוא וכאשר האריכנו שם ודבר זה נעלם מהרב בב"ח והרב יר"ה וכל הבאים אחריהם בים הגורלה נם הרדב"ז דפוס ווילנא סי' ש"ב כתב וז"ל ואם דאפי' היה לשון הקידושין בתקונו הרי פסולו עדות שהרי אינם בתקרא ולא בדרך ארץ והעתיק לשון הרמב"ם הנו' וסיים וכ"ש לענין קידושין ע"כ. נם הרב שבתת יו"ט דמ"ז ע"א הביא בת הסוברים דהמקדש לפני ע"ה אין קידושיו קידושין עי"ש והנם כנודענו נם ידענו החילוקים על פינה זאת ה"ה נ' מעוכי הבאים בתשו' מרן ז"ל הישנות הנו"ל והרב בב"ח ליתא נם מרן הקדום עתתם בסותבו על הקתימה וכנו' סוף כל סוף מידי פלוגתא לא נפקא וכיון שהנענו לזה הרי לפנינו מרן החבוב נופה בתשו' הובאה בעדות יעקב סימן י"ז דבתב דאפילו לת"ד דהמקדם בע"ה חוששין לקידושיו הנו מילי בער אחר כשר לב"ע אבל היכא שהע"א פסול לב"ע והער הב' פסול לדעת קלת מרבוותא אפי' לדעת החוששין יודה דאין חוששין ע"כ דבוותא בגרון דידן דהער הא' נפסל לב"ע מדאורייתא והער הב' רוב הפוסקים פוסלין אותו מדין פחות וירוד הא ודאי אלבא דב"ע ערותן בטלה כי תוענת ה' גם שניהם וכזה הנענו קל"ות להשלמת ביאור הסעיף הנ' ביאור שאין אחריו כמוהו:

הסעיף הד' אם יש לחוש שמא הרהרו תשו' בלבם הנה בזה אין צורך אריכות דבריס כי כותלו בית המדרש מלאים זיו ומפוקים אלה העדות והחוקים לאוכיח כמיבור דלא תלונן שמא עשו תשו' אם לא ער שיתודע והם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור ור' ירוחם והר"ן ה"ד מב"י בח"מ סימן ל"ד ושורש דין זה פתוח בבתובות דב"ב ע"ב נ' שיבבו לקיים את הבטר וכו' וקאמר תלמודא בגון דאמרי' ידעינן בה דעבר חשו' עי"ש גם כל הראשונים המובאים בבי' מקובלת שם קיימי בשיטה זאת וכפרט הריטב"א שם בתב שאין נבשר ער שיעידו עליו בב"ד עי"ש והוא הלשון שמצא הרב עדות ביעקב בסי' ח"י בחי' הריטב"א כ"ו עי"ש מה שתמה עליו על למפרע וזה דעת הרי"ף ור"ח ועיין להבנ"ה ח"מ סי' ל"ד אות פ"ט שבתב דמדברי רבינו הטור והב"י שבתבו עד שיודע וכו' נ"ל דש"ל בדעת הר"ן דש"ל דבינו שהעידו עליו דבשר היה אינלאי מילתא למפרע שהאו היה עיש"ב ועיין בש' חשק שלמה אות נ"ט מה שהאריך בזה ואין לנו שהות לפלפל יהיה איך שיהיה אליבא דב"ע אלה הראשונים בעינן שיתודע הדבר דחזר בתשו' אם בב"ד אם חוץ לב"ד למר בדא"ל ולמר בדא"ל אבל מסתמא לא חיישינן שמא הרהר תשו' בלבו אלא היכא שהדבר מוכיח הוכחה גמורה בב"ש מוהר"מ מפאדובה סי' ל"ז ומשפטי שמואל סי' ס"ח וס"ב ה"ד הרב בב"ה שם אות פ"ג ויש סייע דבהוכחה די שהרי מהר"י ן' מינאש בתשו' סי' ל"ה בתב וז"ל אלא מבין שראינו אותו עתה הולך בדרך ישרה ונתרצית עליו התשו' מותר להתפלל אחריו ולא נבטו אל מה שבבר עבר לפי שהתשובה מקובלת לפניו בלתמור שובו בנים שובבים אתפא מסיבתיכם עכ"ד ועיין מה שבתבתי בהנהותי אי"ו סי' ס"ב לתשו' הגאונים שערי תשו' ח"ה סי' כ"ח ואבתא"ל וכן נראה דעת הרב מוהר"ם קאפסלו הובאה תשו' בזקן אהרן סי' ג' ד"ז ע"א והוא דאם רוצים אינו את השבח שהוליא טרפה מתחת ידו ודף מיסרים אע"ג דלא החזיר אבדה בדבר חשוב וכו' מבשרין ליה לאסהודי עי"ש ויש לסייעו מתשו' מוהרש"ך ח"ב סוף סי' קל"ד שבתב על פסול לעדות בי אולי עשה תשובה בפי מה שמגמגמים עליו ע"ב דבר' דאפי' בגמגום בעלמא שנראה שבבר עשה תשו' דו ועיין בב"ה ח"מ סי' ל"ד הנהב"י אות פ' דהביא להקת הפוסקים דס"ל דמיום אשר נתן בלבו לעשות תשו' בשר אבל שיקבל בפני אחריים והוא בבור מדבריהם עי"ש אבל הר' זקן אהרן סי' כ' דל"ה ע"ד נראה דס"ל דבעינן תשובה נמורה וסיים ובתב דבזמנינו זה רחוקה אפילו לטובים ולישרים בלבותם עי"ש והוא פלא דא"ב לא הניח בן לא"ה בשר לעדות אם לא שנאמר דס"ל דבל מי שנפסל לעדות מדאורייתא ונתפרסם עונו הא ודאי צריך פרסום גדול גם על התשובה שהיא תשובה ומוכחת לב"ע בדי שנוכל לסמוך על דבריו ויש ראיה גדולה לזה מתשו' הרא"ש

כלל

כלל מ"ן סי' ר' אשר כמעט היא חולקת עם תשו' מוהר"ן' מינץ, הנו"ל דוק ותשכח כי אינו יכול להאריך ומוהרש"ל מ"ה הע סי' יו"ד כתב דכל הגאונים הסכימו פה אחד עם האחרון הריסב"א והריב"ש שהוא כתרא טובא דהמקדש כפסולי עדות דאורייתא אינם קידושין כלל ולא חשו למאמר אע"פי שחטא ישראל הוא גם לטעמא שמא הרהר תשו' כלבו דים לתרן דולמא משום חומרא דא"א שאני ע"כ הרי תלת נגר כל הני רבוותא כדעת הרא"ש דמלבד דקשה שהרי הנוסחה בתשו' היא בנוסחת כל הספרים אשר בפה כל הפוס' שמא הרהר תשו' ולא לעשות עור זאת קשה שהרי להדייא קאמר לחוש משום חומרת א"א ואל תאמר דס"ל לחלק בין היכא דהמקדש אומרו ורוצה לקיים תנאו וברומה מכל החילוקים שם לחלק בין תשו' המקדש לתשו' העדים שהרי גם במוסר הוא דומיא דעדים דאינו באים לרגום והיה ספק לחוש שמא הרהר תשו' ותי' דחומרא דא"א שאני הנה מינה משמע דלא קא מיירי בחילוק מאומרו מפי עצמו למה שאנו באים לחוש שהרי אם היה כן מה לו לומר משום חומרא דא"א תיפוק ליה דהמקדש הוא המכניס אותנו לבית הספק וע"כ הוא דאנו חוששין לא כן במוסר וכעודי קידושין דחזקת רשעים לפנינו באין מריב החזקה אפי' בדבור בעלמא וא"כ מאי קושיא אלא לאו דהרא"ש ס"ל לחלק בין כל מין איסור ערוה לחוש לענייניה אחרים. וכן תפס במושלם הרב נ"פ סי' קכ"ב ס"ק ח' שאע"פי שהוא העלה דאפי' טומא דבהרהור שני היינו דוקא היכא דאיכא הוכחה לומר דהרהרו תשו' בלבם אמנם מסתמא כשאנו יודעים שהם פסולים שהעדים הם רשעים אם קודם אשה או נרשה בפניהם לא חיישינן שמא הרהרו תשו' כן כראה דעת כל הפוס' ע"כ ועכ"ז סיים וכתב להוכיח מתשו' הרא"ש הנו' לחלוק דים לחוש שמא וכו' אע"ג דליכא הוכחה:

ובאמת זו פליאה נשגבה גם על רבינו מרן החכיב שהביא השו' רסי' ח"ן בין הפוס' דבעינן תשו' בפועל ולא הביא זאת לחלק ביניהם גם על הע"ו יגדל התימה דלפי מה שהמשיך דעת הרא"ש מפני הגירסא עשאו היותר מוקל שבעולם דבעינן תשו' נמורה בפועל גם במקדש עצמו ובזה באמת הוא סברא יחידאה אם לא דמוכרחים הנו לומר כדעת מרן החכיב ז"ל והע"ו ז"ל דס"ל דמעיקר תשו' הרא"ש דמוסר וכן מ"ש התרומת הדשן בסימן שע"ו דכתבו לחלק בשתי משום חומרא דא"א ולא חולקו בן גדונם שלא אמר ע"מ שאני לדיק נמור לבדון הקידושין אינה דאייה דבן דדק בל הפוס' דבשמביאים אינה דאייה דוחים אותה בכל לשון שהם שומעים ואנב אורחייהו חולקו חומרא דא"א שאני דהוא חילוק בללי ואה"ן אם היה בא לודם בדון בחומרא דא"א גופא בגדונות מחולקים הא ודאי אם ומצאו יחלקו החילוק האמיתי הזה בין אמר ע"מ שאני לדיק דהרי החזיק עצמו ונותן יד לנו לחוש שמא הרהר תשו' להוכיח דפסולים הו מסור הו נגב מפורסם לפנינו דהא ודאי לאו בל כמינן לחוש חשש רחוקות בהלה וכן אחה תראה בתשו' ר"ת שהביא השבולי הלקט בח"י הביאו הע"ו סי' מ"נ שלעניין עדי הנט כתב שאם חוששים לפסולם וכו' בשאר עבירות הפוסלות יאמרו לפני כ"ד הרי אנו בתשו' לפנינו ולא נוסף עוד בדאמרי' ע"מ שאני ל"נ מקודשת שמא הרהר תשו' וסיים וכתב ר"ת שם

אפי' בקידושין דגרסינן אנו לודע התשו' בפועל ואפי' שבאותה תשו' הרא"ש לא בשאל ע"ז בלל דוק ותשכח כי אינו יכול להאריך ובאמת הוא פלא לדון בן בדעת הרא"ש מאחר דבכלל י"ז סי' ח' כתב לענין מוסר שהורגים אותו מיד ולא חיים שמא הרהר תשו' בלבו דאין להביא ראיה מהיה דהמקדש על תנאי דחיישינן שמא הרהר תשובה בלבו דים לתרן דולמא משום חומרא דא"א שאני ע"כ הרי תלת נגר כל הני רבוותא כדעת הרא"ש דמלבד דקשה שהרי הנוסחה בתשו' היא בנוסחת כל הספרים אשר בפה כל הפוס' שמא הרהר תשו' ולא לעשות עור זאת קשה שהרי להדייא קאמר לחוש משום חומרת א"א ואל תאמר דס"ל לחלק בין היכא דהמקדש אומרו ורוצה לקיים תנאו וברומה מכל החילוקים שם לחלק בין תשו' המקדש לתשו' העדים שהרי גם במוסר הוא דומיא דעדים דאינו באים לרגום והיה ספק לחוש שמא הרהר תשו' ותי' דחומרא דא"א שאני הנה מינה משמע דלא קא מיירי בחילוק מאומרו מפי עצמו למה שאנו באים לחוש שהרי אם היה כן מה לו לומר משום חומרא דא"א תיפוק ליה דהמקדש הוא המכניס אותנו לבית הספק וע"כ הוא דאנו חוששין לא כן במוסר וכעודי קידושין דחזקת רשעים לפנינו באין מריב החזקה אפי' בדבור בעלמא וא"כ מאי קושיא אלא לאו דהרא"ש ס"ל לחלק בין כל מין איסור ערוה לחוש לענייניה אחרים. וכן תפס במושלם הרב נ"פ סי' קכ"ב ס"ק ח' שאע"פי שהוא העלה דאפי' טומא דבהרהור שני היינו דוקא היכא דאיכא הוכחה לומר דהרהרו תשו' בלבם אמנם מסתמא כשאנו יודעים שהם פסולים שהעדים הם רשעים אם קודם אשה או נרשה בפניהם לא חיישינן שמא הרהרו תשו' כן כראה דעת כל הפוס' ע"כ ועכ"ז סיים וכתב להוכיח מתשו' הרא"ש הנו' לחלוק דים לחוש שמא וכו' אע"ג דליכא הוכחה:

ובאמת זו פליאה נשגבה גם על רבינו מרן החכיב שהביא השו' רסי' ח"ן בין הפוס' דבעינן תשו' בפועל ולא הביא זאת לחלק ביניהם גם על הע"ו יגדל התימה דלפי מה שהמשיך דעת הרא"ש מפני הגירסא עשאו היותר מוקל שבעולם דבעינן תשו' נמורה בפועל גם במקדש עצמו ובזה באמת הוא סברא יחידאה אם לא דמוכרחים הנו לומר כדעת מרן החכיב ז"ל והע"ו ז"ל דס"ל דמעיקר תשו' הרא"ש דמוסר וכן מ"ש התרומת הדשן בסימן שע"ו דכתבו לחלק בשתי משום חומרא דא"א ולא חולקו בן גדונם שלא אמר ע"מ שאני לדיק נמור לבדון הקידושין אינה דאייה דבן דדק בל הפוס' דבשמביאים אינה דאייה דוחים אותה בכל לשון שהם שומעים ואנב אורחייהו חולקו חומרא דא"א שאני דהוא חילוק בללי ואה"ן אם היה בא לודם בדון בחומרא דא"א גופא בגדונות מחולקים הא ודאי אם ומצאו יחלקו החילוק האמיתי הזה בין אמר ע"מ שאני לדיק דהרא"ש החזיק עצמו ונותן יד לנו לחוש שמא הרהר תשו' להוכיח דפסולים הו מסור הו נגב מפורסם לפנינו דהא ודאי לאו בל כמינן לחוש חשש רחוקות בהלה וכן אחה תראה בתשו' ר"ת שהביא השבולי הלקט בח"י הביאו הע"ו סי' מ"נ שלעניין עדי הנט כתב שאם חוששים לפסולם וכו' בשאר עבירות הפוסלות יאמרו לפני כ"ד הרי אנו בתשו' לפנינו ולא נוסף עוד בדאמרי' ע"מ שאני ל"נ מקודשת שמא הרהר תשו' וסיים וכתב ר"ת

שם ז"ל ולרווחא בעלמא הצריכתי תשו' כפני רבים פן יתמרו דוקא כשאומר לריך הוא שיש לתלות שמא ע"ת אבל כשלא אמר לא נתלה ע"כ ראה שאפי' הוא משוש משמא בעלמא שמא פסולים הם העדים הלריך שיאמרו כפי' שעשו תשו' ובאמת כאופן כזה היה דו כשמא הרהרו תשו' דיבא שמא הרהרו תשו' ויבטל שמא פסולים לעדות ועכ"ז חשש ר"ת חומרא בעלמא להלריך להם האמירה כפועל פן יתמרו דהחשש הזאת שמא הרהרו תשו' לא מצאנה כ"א כאמר ע"מ שאני כ"נ אבל כלאו הכי אין אנו יכולים לעשות כך אפי' אם כנגדנו אין כאן ודאי כפיסול כ"א חשש פיסול וע"ז הוא נ"כ הלריך שיאמרו כפי' ומאי דאמר לרווחא בעלמא הוא בכדון דדיים ובאמור והארכתי בכל זה מפני ששוב ראיתי להרב ערוך השלחן א"הע סי' מ"ב וח"מ סימן ל"ד דבהכיאו שורש דין זה אי חיישינן בפסולי עדות שמא וכו' הבאה תשו' הרא"ש וחשו' תרומת הדשן הנו"ל לחולקים על להקת הפוסקים ואי מאה ולא בדרך נוומא דלא חיישי לשמא הרהר וכו' וגם הביא הך דר"ת בלאו חולק ממאי דאמר דלרווחא דמילתא עשה שיאמרו כפי' כפני רבים שקיבלו התשו' פן יאמרו דהתם בקי' שאני דבבר אמר בלומר דליה לא ס"ל אלא לבל התורה כלה קי"ל להבשיר פסולי עדות בשמא וכו' אלה הדברים ותמלית מלאכת הרב ערוך השלחן להפך הקערה על פיה ולהוליד לנו מחלוקת חדש:

ואני אומר דמהרא"ם ומרא"ה ז"ל אינה ראיה כלל דמילתא אנב אורחייהו קא אמרי לחלק בין כדונס שאינו איסור ערוה לבדון הקידושין וכן כתב הרב דב"מ ח"ב סימן י"ח וז"ל ולע"ד אין לסמוך על דבריו דמלבד דלאו להלכה ולמעשה אמרן אלא בחידוי ואנב ולאו לעיקר שאלתא אמרן ובבר נודע מ"ש הפוס' דבל מילתא דלא אמרה הפוסק להלכה ולמעשה אלא מילתא אנב אורחיה אין לסמוך עליו למעשה ויעויין בס' נחמן שמואל סימן ס"ד: **אך** הבא בגד"ד שלפנינו אמרו ה' שנשליך אחרי גוויתנו יותר ממאה פוסקים שפסקו בן להלכה ולמעשה ובאלה עלמנו בכ' או ג' פוס' דבתבו דבריהם במילתא אנא אורחייהו איפן זה באמת הוא חוץ מדרבי הורמה אשר הסרשונו אבותינו ורבותינו נאספו רובם אל עמם וכן אני אומר בהיה שהבא מר"ת דמלבד דלדעתי הוא פי' מרווח מה שפירשתי אני הדל דבוונת ר"ת אוירי מפני שהיה חשש פיסול ולא ודאי פיסול ולזה ראה לדחותו נ"כ בשמא וכו' דאתי שמא ודאי שמא ומה שאמר שעשה לרווחא דמילתא שיאמרו כפי' כפני רבים לאו היינו משום דס"ל דבבל מין פיסול ודאי מקבלין עדותם בטענת שמא הרהרו תשו' וע"ז לרווחא דמילתא כעי שיקוודו כפני רבים תלילה לחשוב זה אלא באמת בגד"ד דוקא דהיה חשש פיסול ובחשש פיסול אתי חשש הרהור תשו' ומבטל ליה ע"ז דוקא הוא דאמר שלרווחא דמילתא עשה שיקוודו כפני רבים והדרבה חומרא יתירה אנו למדים ממעשה זה של ר"ת וחוכה עליו לפרש כן דבבר ר"ח ואפי' אם יסבלו מעט דוחק ומי ינלה עפר מעיניך דבינו הראב"ד ז"ל שהופיע דו"הק בבית מדרשך ואמרת דבריה דאוים לפי גורל שקול דעתך המבעיה והוא כי יותר טוב הוא לדחוק מעט בלשון משנתנו ולסבול דוחק ההוא ולא להוציא משפט מעוקל (ס"מ לב"ב דע"ן מהש"ם) וב"ש שדברי ר"ת הורקו מבלי הל בלי וכפרע בדברי השבולי הלק"ט כי הוא קיצר הדברים הדבה בבל חיבורו בנודע ור"ב כי בלאו הבי הוא אמיתות התורה ומי יבין סוגיא בדוכתה בפ' זה כורר דב"ו בענין חשוד על העדיות דאמרו שם בתלמודא דמורה רב בחמן דפסולי לעדות אשה וכין אם נגרוש בגירשת הרי"ף והרא"ש בין לאפוקא וכין לעיולא א"ב הרי אותה להדיא דאף לקידושין אין עדותו עדות וכין לגרשת ספרינו וכן גרשת הרב נחשון גאון בתשו' שערי בדק דפ"ה סוף ע"ב אבל לעיול ליה לן בה הרי קאמר הטעם דבמה קיימה שבאה ליה וכ"ז היינו בחשוד אבל בשאר פסולים אפי' לעיולא פסול ולא חיישינן שמא הרהר תשו' ומסונגיא זאת מוכח להדיא דרחוק לברש דלרוכים להעיר שנפסלו באותו יום וכמו שנדחקו חכמי טולוטולה נגד הר"ר חיים האריך שהרי לדעת ר"ת שפי' דהאי חשוד הוא שבא על הערוה ממש ובתב מרן בב"י סימן מ"ב שבן משמע מדברי ר"ש והרי"ף א"ב איך יפורש לשון חשוד על מן שבא על הערוה ודאי בעדים ודאיה אם לא שס"ל לר"ת וסייעתיה להדיא דבל שבא על הערוה פעם אחת בעדים ודאיה הא ודאי מאותו היום נקרא חשוד לעדות אשה בין אם לאפוקא ולעיונא או לאפוקא דיבא לפיסונו הנירשות עד שיתברר שעשה חשו' ודאי ס"ל לר"ת וסייעתיה דחיישינן שמא עשה חשו' באותה שעה ואין אנו פוסלים אותו אלא מפני שבאותו יום ראינו שעשה עבירה חדשה א"ב מי איריא חשוד הרי ראוהו שעשה עבירה בו ביום ונפסל פיסול גמור ואפי' אם יאמר האומר מה שילה עב"פ לשון חשוד על מי שבא על הערוה בעדים מורה להדיא דמאותו היום והילך נקרא חשוד עד שיחזור בתשובה כודאי בדינו ולא תלינן בשמא עשה תשו' וזה חזוק לפירושנו למעלה בדברי ר"ת שהבינו הבב"לק ב"ו דר"ת מעילם לא חשש לשמא עשה חשו' בפיסול ודאי אלא בחשש פיסול ועכ"ז לרווחא דמילתא עשה שיחזרו בתשו' בפני רבים והדבר ברור מאד:

הארבתי בכל זה מפני שהרב ערוך השלחן בא"הע סי' מ"ב הות י"ט וכח"מ סי' ל"ד אות מ"ב שבל את ידיו באופן המפחיד להפוסק הלבה למעשה מה שאין הפה יבולה לספר והיינו שבתחילה הניח סברת הרבנים אותם שאין חוששין לשמא עשה תשו' ולא הביא בי אם בנים בלשה ואת רב"ע ואת חמשת ושוב מעט מעט החליף את משבורת הדין הפשוט היולא מבל בתי דיני ישראל ודאשו פרוע הלזה בהביאו אותה דהאר"ש ות"ה ואותה דהשבלי הלקט בשם ר"ת והעיקר הוא מפני שמלא מצאה זאת של חבמי טולוטולא דבפי' קא אמרי לחוש שמא עשה השובה ודחקו בל דברי הראשונים בדוחק נפלא אשר לא נשמע ולא נתקבל בבל בתי דיני ישראל מהז היה לנוו אחד באדון והיינו דבל התלמוד והראשונים מיירי דהעידו בפיסול של בו ביום דוחק רעוע ותקוע ימה סוף אשר לא נשמע במוהו ובהלה רבות אשר ידאב לבב אנוש ולא בדרך הפלנה ועם שהרב ערוך השלחן לא נולה דעתו בי לא יבול אבל עב"פ בבר נראה למסקנא בדבר הסקפה קלה בי רלה להפחיד הפוסק העני בחומרת אשת איש והנחנו בזבות אבותינו אשר שם ישבו בסאות למשפט לבנו בלב הדריה לא נירא ולא נחת לתת בוש הוראה דרך שהרי על ענין הרא"ש והה"ה ומוהר"י מינץ נ"ב בבר בתבנו שהוא מילתא אנב אורחייהו באשר האריבנו לעיל והין לורך לבפול

לכפול הדברים וגם מה שרולה להוציא מדברי ר"ת
ממה שאמר לרווחא דמילתא וכו' גם בזה כבר כתבנו
מה שיש בו רי ובאחרונה הבאנו דאייה מעניין חשוב
שבא על הערוה וכמו"ל ואחר כ"ז דברי ר"ת אם אמת
יצאו מפיו כאשר יבין השכולי הלקט ממנו כי מי יודע
ויודע מי רבי לדקיה ומה ענה אותו מוהר"מ בר
ברוך בענין הנחלת (עיין דרך המלך דק"ל ועיין
בס"הק נחלה לישראל סעיף הא' ודוק) וכבר עמדנו
עליהם ויבנוס כמין חומר וגם מה שברת רמ"א שהביא
שברת הי"א כבר ביארוה הח"מ והכ"ש שם דאייני
בשלבסוף עשה תשי' והוכיח שזו על תחילתו וכתב
הרב עני אריוס ס"ק כ"ה דבן כיחר הענין עצמו
רמ"א בד"מ בח"מ סי' ל"ד אלא דמה שתימה עליהם
דמשמע להדיא דהר"י מינץ והר"מ מפאדובה פליגי
אמהמ"ר ליהו שמיה מחייא וכוונת הח"מ והכ"ש הוא
זה דבאמת מוהר"י מינץ לא סמך לחוש על ההיא דהרי
אם מקודשת ע"מ שאני ל"ג לחוש שמא וכו' אם לא
שנדונו היה כאנוסים שתחילתן באונס שכן השלים
הבריו באומרו וכ"ש אלו האנוסין שתחילתן באונס וכל
השתדלותן לחזור לדתנו ע"כ נמצא דעיקר מה שתקע
יתר במקום נאמן היינו דוקא מפני שבנדו"ר היה ענין
אטשים שתחילתן באונס וע"ז שפיר כתבו הח"מ והכ"ש
דלא פליגי מוהרי"מ ומוהרמ"פ והוא ע"פי האמור
ודוק כי לקבר אני צריך:

כלל הצולה דלא בשאר להרב ערוך השלחן יסוד
לסמוך השכלת ידיו שהשכילם להחמיר כ"א
שברת חכמי טוליטולה דחוויה מאת כל הפוסקים
וגם חכמי אשכנזיא דחאוה באמת הבנין וגם מרן
הק' היתה תשו' זאת כידו ולא זכר ממנה כ"א מה
שהוא לענין ריוח ועל השאר הצלים עיניו הזכות
ממנה ואיך א"כ תעשה חיל עור וסוף כל סוף תמהני
על הרב ערוך השלחן דאחר דאחריה ז"ל הוא אחריה
דמרן הק' כמו שהוא אחרון וכל א"ו וכל אחרות המערב
ומרן הקדוש מלבד מה שפסק להלכה ולמעשה הרין
הזה בב"י ובש' הקצר ערוך זאת דבב"י בשהביא ההיא
דרש"י שהביא הא"ח סיים וכת' ודברי' תמוהי' הם ואחר
שהראנו למרי שאנן כמרן נקטי' אפי' להקל ואפילו
באיסור ערוה כשרבו המקילין על המחמירין תמהני
אם יש רוכא דמוכר כמו ענין זה דאין חוששין
ומיעוטא דמיעוטא החוששין לשמא ע"ת וכמנגנ בטלי
לגב מיעוטייהו ואם גם בזה לא תפסינן כמרן להקל
א"כ נסנור ס' הש"ע ובאשר יפה כתב הנאון הרמ"ז
הנו"ל וגם הראיתי שבבר הסכים מוה"ר הגדול
מוהריט"א ז"ל ושוב הקדקתי היטב וראיתי שהרב ערוך
השלחן ז"ל עצמו דחה כל דבריו כמה שהביא בח"מ
סי' ל"ד סוף אות מ"ב הנו' דברי הרב אהבת דוד
שאחר שהבריח מהא דר"ת הנו"ל דאין חי' דין אמר
ע"מ שאני דדוק נמור לא אמר דבכולהו חיישינן שמא
עשה תשו' וכו' ע"ז סיים וכתב ושוב ראיתי בס' אהבת
דוד ע"ב ועם שלא רשם לנו דרך והמקום אני חפשתי
ומצאתיהו בדיט"ז ע"ב שהביא תשו' ר"ת שהביאה
הערות כיעקב בשם שכולי הלקט ואחר שהאריך כתב
וז"ל ועוד דהעדים לא היו בחזקת רשעים כי התם
ודוק היטב בלשון תשו' ר"ת זלה"ה עכ"ד ובאמת אורו
עיני ראוה הוא מה שפרשתי אני בדברי ר"ת שלרווחא
דמלתא שאמר ר"ת שיעשו תשו' נלייה היינו משום
דלא היו בחזקת רשעים אלא שמא עשו עבירות ועל
אופן זה היה רי שמא הרהרו תשו' ולא היה צריך כל
אותה הטרחא אם לא לרווחא דמילתא וע"ז שפיר
כתב מוהר"י אזולאי ז"ל ודוק בלשון תשו' ר"ת בלומר
דוק כה ותמצא דלעולם הוי' האמיתי כרשע מוחזק
הוא דין אמר ע"מ שאני ל"ב אזי חיישינן שמא עשה
תשו' ואם לא אמר לא חיישינן ושאני דין ר"ת שהעדים
לא היו בחזקה רשעים וע"ז הוא שאמר לרווחא
דמילתא שיעשו תשו' כרבים ודוק היטב ואין ספק
שאחר שראה הרב ערוך השלחן ז"ל דברי הרב אהבת
דוד הדר מר מסמעתיה וע"ז כתב ושוב ראיתי בס'
אהבת דוד בלומר ראה שם ותראה הדברים מבוררים
להפך מזה שהעלינו עלו לבו בס' ואעיקרא בבדון העד
שלפנינו אפי' בחמי טוליטולה יודו דלא חיישינן לשמא
עשה תשו' אחרי דעדין מגלח וקנו בהער והוא
מהלוכשים כמנהג הישמעאלים ראין לתלות במנהג
הלועזים וכדומה וידוע ומפורסם לכל ובפרט באלו
המדינות כי תחילת סימני עבדה המורים שבבר נתן
אל לבו לשוב הסימן הא' הוא הגדלת שער זקנו והבר
זה הוא מפורסם גם בין הישמעאלים גם בין הישראלים
שלשתי האומות האלו הסחתת פאת הזקן אסורא הוא
ובזה נשלם גם בסעיף זה כל רצונו לברר בשמלה
תל"ות:

הסעיף הה' אם לנו לחוש וילך בדרון שלפנינו
אחר בת המחמירין אשר לא יבלר מהם
הנם אם מועטים המה ובשיב ונאמר דהנה א' הרואה
בעיניו יראה ולבבו ובין דאחר כל מה שהארכנו בר'
סעיפים הקודמים לבדר ולבן הדברים בשמלה בת
מאה אלף ריעות להראות לעין כל דלא היה מקום
לחוש לשום חומרא אשר באה בספרי הפוסקים בכל
חד מד' סעיפים הקודמים מהטעמים המבוררים
הנו"ל א"כ לפוס ריהטא לא היה מקום לחול לסעיף
הה' הלזה ובפרט אחרי שהראינו בכל חד מחד' סעיפים
הנו"ל דלדעת יותר ויותר מתרי ריבי מלהקת הפוס'
ומרן הקדוש מבללים דיוקא הם בהיתר הבערה הזאת
בלי ריח נט ובבר הראינו למדי דדעת הגאון הרמ"ז
זיע"א והגאון מוהריט"א והגאון מהר"מ מיוחס נ'
המה רבני ירוש' תוב"ב כ"ר בתר ב"ר מסבימי' דבאופן
בזה אפי' באיסור ערוה מתוויבים אנו לפסוק כמרן
הקדוש: **ואחר** כ"ז אשבה ואומר דבאמת לא היה
מקום לחול אל הספק הזה ובפרטי פרטות
כי שני הרים גדולים מגדולי ההוראה אשר כמעט רוב
ההוראות נפסקות על פיהם כמו שהם באמת מוהר"ם
ב"ב והרשב"א הרי הם המדריכים אותנו שלא לחוש
לחומרות מפוזרות הנה והנה ולא להגריבה נט מפני
דעת אנשי מחמירים ונתנו תרי טעמי קשוט האחר
כיי שלא לפוסלה לבהונה והשני כדי שלא יהיו בנות
ישראל מדרך כף רגל לפרוצי עמנו ומוהר"מ ב"ב לא
במקום אחר ב"א הנ' אבבע מקומות בתב בדברים
הללו והבואם מב"י בסי' מ"ב והא' היא באבוכות סי'
תקנ"ג וכסי' ראשון של תשו' מימוניות שבס' נשים
ועד אחרן הובאה בתשו' הרשב"א סי' תקנ"ו עיין
עליהם ותרוה למאונך והרשב"א כעם על אוקו תלמיד
על שרלה להחמיר כע"א ואמר לו מי שנו הנ' הרי"ף
והרמב"ם וכל הגאונים שלאה מחמיר על עצמך ויותר
מאלו וכן בתשו' הובאו בתה ויבף שם קרוב לסוף
הסי' בתב דאין להחמיר כרי שלא יהיו בנות ישראל
התשובות מדרך כף רגל וכו' עי"ש באורך ומהטעם
הראשון

הראשון לכך משום שלא לפוסלה לכהונה הסכימו הרב שכות יעקב ח"כ סי' קי"ח והרב כית יהודה עייאש סי' י"ג ורבינו הרא"ש בתשו' ח"כ סי' ל' כתב ומצאתי בהג"המ דמלישנא דאין חוששין משמע דאפי' נט לא בעיא וכתב ואם נצריך לאומרא נמצאת פוסלה לכהונה עכ"ד וזקן ההרן בסי' כ' אחר שהראנו בקיאותו הנפלא' דבכמה דוכתי אזלינן לאומרא אפי' באיסור קל מדרבנן ומכללם הבינא אותה דפ' האשה רבה דל"א ע"כ דא"ל דב הונא לרב פפא והא אמן הכן האי מתניתא א"ל לא סנינהו א"ל רב הונא ואמן אשיטו ניקוס ונסמוך ובעבור עוברא ע"כ והאריך עוד וסיים וכתב וז"ל מ"מ האיי דמחמירין היינו בדבר ספק בשום שם אישות בספק ומדינה ניזל לאומרא שלא מינע באיסור תורה אבל בדבר ברור ואין כאן קידושין כלל מי שיורה לאיסור אם אינו טועה מעריס הוא וכאן שנה רבי לא יפוך אדם מי בורו ואחריס נריכים לו בדאותא בפ"ק דיבמות ודווכתא בהג"המ דמלישנא דאין חוששין לקידושין משמע דאפי' נט אינה נריכה וא"ת נצריך לאומרא כמצאת פוסלה מן הכהונה וכו' מכל המי משמע דלא אזלינן לאומרא ווראי הוא אומרת בריא ולא מקלקלא בפשא ומאן דאמר לה בסברה נריעותא ומילי ממולייתא ובעי לאתבלבוי לבושא כלולא מריבא מנופיה הוי נחקל פוסע וכו' מיהו מאן דסקיל וטרי בדברי הגמרא לאוקימי שמעתתא אליבא דהילכתא במילתא עתיקתא ולא גרמיד גרמידי אמרי' ליה אישר וקריין ליה טיבייא דחכימי ועב"ב והנה כוונת הרב זקן אהרון מבורר לדחות כל הראיות שהביא דאזלינן לאומרא ומכללם הבינא דיבמות שאמרו אשיטוי ניקוס ונסמוך והיינו באופן זה דהנה מי שיעמוך בסיגויא יבמות דל"א ע"א וע"ב מפסקת נשאת שלא בראשות עד פסקת נשאת ע"פי כ"ד בעיניו ורצה ולבבו יכין דהסכמת סתמא דתלמודא שם הוא לפסוק בראבן דר"ש דכל אשה שהלך בעלה למדינת הים אפי' אם נשאת בב' עדים בעלה תלא מות ומזה וכל הדרכים האלו בה והטעם דלא דמייא לאנישה שהתירה הבתיב באומרו והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת שנאמר אף זאת אנוסה היא דמאי הוא לה למיעבד דזה אינו דהות לה למידק אז לאמתוני עוד ודמייא קצת לפשיעות' ואינה נכללת בכלל אותה אנישה דשריה הכתוב ונעשה הדברים ע"פי מסקל הטורחה הוא זה דבינן דכל הנבעלות תחת בעליהן בין באונס בין בדצון אם בכלל לאו מפורש דלא ובכל בעלה הראשון נשיב לקחתה אחרי אשר הוטמאה (עי' יבמו' דנ"ו ע"ב ומשפרש"ש) ובתבו' לא הוצא מכלל אחרי אשר הוטמאה אלא אנוסה באופן נתפשה ר"ל באופן בע"ב נמור בכל פינות חלקיו שהוא נתפשה כמשמעו אבל כל אונס דלאו בעין נתפשה אלא אם כן ב' דנין בכל אופן שבעולם הא ודאי לא יצאה מכלל איסור אחרי אשר הוטמאה ומכ"ש שאינה נכנסת בפרט אז בהיתר נתפשה. וא"כ מי שרוצה להוציאה מכלל לאו דאחרי אשר הוטמאה שכולל כל הנבעלות בסתמות נריך ראייה דומיא דעדים וכל שאין הדבר ברור ואפי' בספק כל הנו (ודאה דאינו ברור לנו לדמות אונס מאי הו"ל למעבד שהוא אונס דנוסי דשייך בה פשיעותא מה לאונס נתפשה שהוא אונס טבעו ומוחלט מכל נדדיו שאין חתבולה ליבלל הימנו) אין אנו יכולי' להוציאה מחזקת איסורא דאוריתא' דרביע בעלה ואי הוה לנו קבלה לדמות אונס מאי הו"ל למעבד

שהוא אונס רצונו לחפשה שהוא אונס עכבו הא ודאי הוה אמרי' אם קבלה נקבל אבל כל שאין לנו ע"ז קבלה מפורשת מפי גדולי האומה אלא אדרבה יש לנו כמה משניות דמוכח מהתם להדיא דאונס מאי הו"ל למעבד לא מיקרי אונס השוה לאונס נתפשה ואע"ג דיוכלים אנו לדחות אלו המשניות כל חדא וחדא כדאייה חשובה הראוייה לה ולומר בכל חדא שאני משנה זאת דלא חשיב מאי הו"ל למעבד אונס מטעם פלוני וכיוצא עכ"ז אין מדרכי הטורחה להוציא דין מחודש וכפרט להתיר איסור הנכלל בשבר איסורים דאורייתא כלי ראייה מבוררת וכ"ש היכא דאיכא קושיות לדין זה ממשניות וברייתות אינו דין שהמוציא הדין המחודש בלתי ראייה ודחה אותם המשניות או הראיות שהם נגד דינו בקם וכל זה הוא סוגיית יבמות דף ל"א הנו' שרב ששת סבר לומר דבב' עדים אם נשאת אליבא דב"ע הייא אנישה נמורה ומוקדת ליבשא ונעשית האונס היא מאי הו"ל למעבד ע"פי ב' עדים נשאת וע"ז שמעת דתלמודא נטפל להראות לו דלא היא. בתחילה הראה לרב ששת דרבנן פלוגי עליה דר"ש ולא כמו שסבר רב ששת דב"ע מודיס בה ואחר שיצא מזה חזר להפיץ ולהדיח טענת מאי הו"ל למעבד כאנפי נפשה דאין בה טענת אונס כי לא חשיבה אונס כמו אונס נתפשה והתחיל להקשות ממשניות שלמות דמחברר מתיבים דהיו כאותם הנדונות אונס מאי הו"ל למעבד ועכ"ז לא החשיבו אונס כלל ודמו אותם לפשיעותא ולא לאונס והיא הוה דוחה אותם כדחיות כלו' לא דמו הנך כרייתות לגרון משנתנו שנשאת ע"פי ב' עדים בשריס שהוא אונס נמור דמאי הו"ל למעבד ורב פפא סבר למעבד עובדא דרב ששת ורצה להחשיב נשאת ע"פי ב' עדים דמאי הו"ל למעבד אונס נמור כראותו שכל המשניות דבריהם מתורלות וע"ז כנבור ולא רב הונא בריה דר' ובאוש מלחמות ועיר אוזן לשמוע כלמודים דלא כיון יפה דכיון דהוא רוצה להוציא דין מחודש נגד פשטות הכתוב דאחרי הוטמאה ואחרי פשט כמה משניות ואע"פי שהוא רוחק ומתרץ אותם סוף סוף דינו מלבד שהוא כלי ראייה אלא שהוא היפך משניות ערוכות וכדי לעשות מעשה היפך המשנו' הברורו' הללו נריכי' אנו לסמוך על אותם השיטוי' וע"ז שביר אתמנוהו קא מתמה לאמר לו ואמן אשיטוי ניקוס ונסמוך כלתי שום ראייה חיצונית לקיים הדין המחודש להתיר אשת איש לעצמה? ועיין כתוס' דכתובות דף נ' ע"א ד"ה אינכא דאמרי שבתבו וז"ל וכן נראה אליבא דאינכא דאמרי הוו פירכא וכו' ולא סמכינן אשיטוי דחיקי וכו' עיש"ב וכוונתם מבוארת דבשלמא לא"ר אין אונס בניטין כל המשניות הם הם ראיות ועם שהוחה יש לו כח לדחותם בקם עב"פ תסתייס שסברת אין אונס בניטין אינה מגבית שום משנה אבל לא"ר בתרא דיש אונס בניטין לא דו לו שמוליד דין בלתי ראייה עוד זאת דפשטי המשניות מגבית לסברתו והמוליד הדין הזה כדי להעמיד דינו בלתי ראייה ודחה בקם הקושיות שמקשים עליו ממשניות ערוכות ודוק היטב וכמו כן כתב להדיא מוהרשד"ם יו"ד סימן קכ"א וז"ל ובכבר ידוע דהמקשה והמכיא ראייה לדבריו הם קרובים כמו שהמקשה נריך להקשות בכח. נם מי שרוצה להוציא דין מחודש והמביא ראייה לדבריו נריך שתהיה ראייה ברורה ואם לאו הרוחה יכול לדחותה בקם א"ל ועי"ש וז"ל הרב בעי מיי ח"ת סימן ע"ט

דע"ו ע"ר הלא לעיניו מ"ש הרא"ש בעל המאור שהוליא דין מחודש מכח קושיא אחת שהוקשה לו בגמ' וכתב עליו הרא"ש אני לתרץ קושייתו ולא יצא הדין הזה א"ר ואחר כל האמור ומדובר אין ספק דמי שכא להוציא האשה שהלך בעלה למד"ה ונשאת בב' עדים ואח"כ בא בעלה מבלל לאו אחרי אשר הוטמאה ולכלול אותו בכתפ שה לריך שיהיה בידו ראייה שלא ימלא החולק מענה להשיב הא לאו הכי מי יוציאנה מחזקת איסורא כ"ש כמשפט כמה משניות מוכיחות האונס מאי הו"ל למיעבר לא שמיה אונס הא ודאי מי שנסמך על השיוויס הראוקים הוא מטהר את הדין א"ו והוא ברור:

ומעתה כוונת הרב זקן אהרון מבוררת לעין כל מכין התלמוד רבל הני רוכתי שמילא את ידו דמיוניהו מוכח דאזלינן לחומרא אפי' באיסור קל דא"א הייבו בשחוקת אשת איש לפניהו אבל בנדון הקידושין דחזקת פנויה לפניהו ומי שבאים להחזיקה בא"ה הם העדים דאין קידושין כלא עדים וכיון דקודם שיתחזק איסורא בבר נפקלו העדים א"כ אין כאן חזקת א"א כלל ונראה מדבריו דאפילו בספק קרוב לודאי שהעדים פסולים אזלינן בתר חזקת פנויה ואין אנו יכולים להחמיר להלריכה נט שהרי קודם שתחייב האשה הזאת במקודשת הרי אתה מוברח לפסול העדים מספק קרוב לודאי ע"פי רוב הפיסקים הפיסלים אותם א"כ נמצא דאין כאן חזקת א"א כלל כי היכי דתיזיל לחומרא מפני האיסות שהרי אין כאן חזקת איסות זהו תכלית דבריו למעמיק בהם עי"ש. אלא דבאמת ענין זה הוא מיס עמוקים ונגלה עפח ממנו ונאמר דאם הנע עלמך כמחלוקת הפוס' בפיסול העדים הופסולים או לא ואית לן חזקת כשרות של העדים דקיימא ואתייא ואנו מוכרחים לפי הנדונות שיהרעו להכשירם מפני דאוקמינן להו אחזקתייהו מרוצא וכל כפי מה שיהא הענין א"כ ממילא אם העידו בעדות קדושין הנה ודאי לא מהנייה לן חזקת פנויה שכה כיון שלא נולד הספק בה כי היכי דתיזיל בתר חזקת פנויה דידה ולא דמייה אלא לאותה שכתב הרא"ש ח"ב סי' כ"א שהקשה נבי מ"ש בריש כרה מקום שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על נבה טמאות ופירש"י כל טהרות שנשתמשו בהם כבלים וכהנשים שטבלו שם טמאים אבל טהרות שהם טמאים דאיקי אחזקתיה והם היו בחזקת טמאים אבל טהרות שנגעו בהם אמאי טמאות לוקמיה אחזקתייהו שהיו בחזקת טהרות והשיב דבי אזלינן בתר החזקה הייבו דהחזקה היא באותו דבר שעליו נולד הספק בנון בספק אי נגעו הטהרות בטומאה או לא נגעו משא"כ ספק בידה שנגעה בטהרות שאין הספק בטהרות כי היכי דתיזיל בתר חזקת דידהו וע"ש והנאון הרמ"ז ז"ל בחק"ל יו"ד ח"א סי' י"ג וכח"מ ח"א סי' ק"י וכמ"כ סי' כ' אות כ' עשה חיל מחילוק אמיתי זה והכיא שכן מצא להריטב"א בחי' לעירובין לדל"ו שכתב כן משם הר"מ ן' שהיאור ז"ל עי"ש ואני במקומי כתבתי על זה עוד והכמ"ל:

העולה מיסוד נחמד זה הוא שאם הספק נפל בפיסול העדי' הא ודאי לא מהניי' חזקת פנויה שכה כיון דלא נולד הספק בה ואם הספק נולד בנוף הקדושין אם מצד הכחשה שבעדים בנוף הקדושין למיניהם ואם מצד חסרון איזה דבר או תיבה מוכרחת כמו תיבה לי דבמחלוקת גרול הוא שנויה ורוב הפוס' הסכימו דדיים שאינן מוכיחות לא הויין ודיים בנון דא' ודאי מהנייא חזקת פנויה שכה כלי שום ריח ספק ועל משקל זה אין ספק שהוא כלל הרפ"ח כללי הס"ס סימן ק"י ה"ד בשעוף דאלימא ספק בקדושין משום דחזקת פנויה לפניהו והוא ברור ושוב אח"ז ראיתי להרב עב"י סי' ח"ו דל"ז ע"א שעמ"ש הרב בנ"הנ שם להכשיר מטעם ס"ס בפיסול העדים ע"ז נגב ימינו בשר הדב עב"י בהאמרו דבשלמא בכל מין ס' שנפל בנוף הקדושין או במקדש או במתקדשת וכדומה הא ודאי מהניא לן חזקת פנויה אבל בס"ס הטולר בנופן של עדים הא ודאי לא אזלינן בה לקולא מאחר דבבר הושרש בידנו אוקמיה בברא אחזקתיה וא"כ אפי' בפיסול דאורייתא אין לפוסלה אלא בודאי אבל לא מספק עי"ש שהאריך ומילא את ידו בראיות מופתיות תפותי והב כמשניות ולכל תיפס ספר גלויות וידועות ושוב עמד בנגדו שמא כ"ז דאמרי' אוקמיה בברא אחזקתיה אינו אלא בשאין בנדנו חזקה אחרת המרעה בחן של עדים כמו שהיא בחזקת פנויה וע"ז נדחה קרי לה בטוענו דחזקת פנויה חשיבה כמאן דליתיה כלל לגבי חזקת הנוף דבשרות משום שעומדת ליפשא (כלו' עומדת ליבטל) משא"כ חזקת בשרות דלעולם ועד הנוף צריך להיות עומד בחזקת בשרות ע"כ ועי"ש שהאריך בפרט זה בראיות טובות וכאמת עלו לבי בה' כמה שראיתי את קדוש יעקב בבנם בפרט זה בין ס' הטולר בנוף העדים לס' הטולר בנוף הקדושין הבל המהנו עליו מה לו לבקש בכלי דתות בחזקת פנויה מפני שנתחדה ליפול ת"ל דודאי לא אזלינן בתרה אחרי שלא נולד הס' בה וכאשר הבר זה מפורש מפוס אריוותא הנו"ל אם לא דיהיה רובא דמיבבר מהפוס' הפוסלים את העדים דאפשר דבו"ב ושתנה הדין דיש לנו רובא במקום שנולד הספק עם החזקה במקום שלא נולד דאפשר דבאופן בזה סמכינן רובא החזקה אפי' חזקה של נוף שלא נולד בו הספק וכאשר נראה מדיהטא דתשו' הרא"ש והזקן אהרון הנו"ל אבל זאת בדרך אפשר כאשר אמרתי כי צריך הדבר ברור גמור ורוק - וכיון הרב זקן אהרון שהוא קדושי אילונא המובא ס כתשו' מרן הישנות לפי עיקר יסודו של הרב זקן אהרון הוא דעוב בעדים וע"ז כמעט הוא כל יסודו שם ואם באמת יפול הספק בפיסולים כאשר מערערין עליו הרב מהר"א קאפסלי שם בסי' ג' ובנ' תשו' הנו"ל הא ודאי לא מהניא חזקת פנויה שכה וכאמור ומדובר ואם עיקר הספק נפל בנוף הקדושין כמו חסרון מוכח לי והדומה על דא ודאי אים מקום להחלות בחזקת פנויה דידה:

אלא שאינו דומה בחשו' ה' זקן אהרן בעשרה ספקות שהולד בפסקורים סי' כ' כעין זה דדיים שאינן מוכיחות דנכנסו בו מנגדו ועכ"ז החמירו בה ובעיני יפלא על הרב המתיר הוא הזקן אהרון איך לא עשה פועל מזה וכאמת שלגר זה היה מקום להתלות בחזקת פנויה שכה היות דרוב הפוסקים ומרן מכללם ס"ל דלא הויין ודיים והחס בקדושי אילונא לא יש כי אם עד א' שהעיד שאמר לי אשר מזה הוכחנו לעיל בשעופים הקודמים דתשו' דסי' י"ח לא דמרן הקדוש הוא דאיך אפשר דמרן הק' ואסר אותה אחר דהו מחא אמוחא של סברא זאת דסברי דהויין ודיים מאה עובלי בעובלא ונס בקדושי ע"א גם הוא מן המתמיהין על מי שיחמיר בקדושי ע"א כאשר בוררנו לעיל בשעופים הקודמין וא"כ מן הדין היה לו לפסוק בהיתר בבטול

קדושי

קדושין אינה לפי נוסח השאלה אשר לפניהם אם לא שבעל כרחן נאמר שאינה מקודשת מדין אותה דסי' י"ח וכל זה היא פלוגתא בגמרא אין הדבר זקן ההרן לא נכנס בסוגיא זה כל עיקר אם לא דלא קדמו לפניהם השאלה בהשר קדמוה לפני הרבנים הראחרי'. **והיה** איך שיהיה עיקר דעת הרב זקן ההרן דאזיל לקולא היינו מפני דלפי דעתו הערים היו פסולים נמורים מכלי שיש ריח מחלוקת שכן הוא אומר אבל בדבר ברור ואין כאן קדושין כלל וראה דכיון דהערים פסולים הין כאן קדושין כלל דאין קדושין כלא ערים כשרים וכסוף סי' ד' בהסתייעו מפש"ר פולא מב"ד של הרא"ש ז"ל שבטל הקדושין מפני שבטל הקול ופסל את הערים ואע"פי שהעידו חוזרים ומגידים מפני שלא העידו תחי' כפני בקולא' וגם שהיה עדות שלא כפני כע"ד וגם שהיה דין מרומה שהיה לריך דריסה וחקירה וגם שהיה עדו' שוא ועי"ז סיים וכ' הע"פי שנר' שיש לחלק בין דין שלפניהם לאותו מעשה עכ"פ כד מעיינת ספיר גם עליו היה אפ' לעבור כוס האיסור אם בא להתיר להחמיר בחומרא ובחומרא אלא שאין דרך החכמים להתיר להחמיר שאם יבואו להחמיר ואמרו להם בעלי הריב תתיר לעלמך אני אינו רואה שתתחסד עמי ע"כ וגם פה בוודאי מבואר שהרי בכל הטעמים שטעם הרא"ש אין לך בכל אחד מהם שאין בו מחלוקת עליהם עד שנטו בותלי ב"המד ליפול מרוב המחלוקת אם בהעידו שלא כפני ב"ד ובע"ד ואם יוכלו לחזור ולהגיד ואם בענין דריסה וחקירה ואם בעדות הסוגא אין לך דבר מזה שאין בו מחלוקת ומערבה לקרקע מערבה בגורע ומפורסם לכל תופס ס' ההוראה בודו ועכ"ז הרא"ש ז"ל עמוד נגון מעמודי ההוראה פסק דינו ע"פי רוב הפיסקים ולא כיקם להחמיר זהו תכליח דאיתא הזקן ההרן ובגראה מדבריהם דכל זה דאמרי' נוחל בחר חזקה הוא לא ואם הספק גולל בדיה הוא לא היינו בשהמחלוקת הוא שקול אבל אם הרוב מסכימים להתר אזי לא אזלינן להחמיר בסוס אופן ואפשר דמהנייה חזקת פנויה דיה אפי' שלא גולל הספק בה כיון דהרוב מתירין:

כל זה אני כותב כמתלמד אל מקום אחר ובכל נוגע ואינו נוגע כי ידעתי כי הם מים עמוקים אבל בגדון שלפנינו כ"ז לא מעלה ולא מוריד מבמה טעמי תרוצי בנוים ע"פי משקל ההוראה אשר בידנו. **א'** כי בגדון שלפנינו בעיקר נוף הקדושין יש בהם הסחשה גדולה כמבואר בסעיף ז' בתוך ובברוחבו ה"כ לכל מין ספק שבעולם הרי הוא בחזקת פנויה להתירה אוכל הכ"ע וה"כ הוא דין שנשאיר שבלנו לאיבור ונתלי עצמנו בבורי סריקי ולולב אחר המחמיר אם ומלא. **ב'** דעכ"פ לפי דעת כ"ע הערד הה' פסול הוא מדאורייתא לכל ערות שבעולם קידש שיחולו ספק קדושין וא"כ הרי הנערה לא חלה עליה ריח קדושין דאין קדושין פחות מב' עדים כשרים. **ג'** דאף לענין ע"א הנשאר לנו מיעוט פיסקים מחמירים הרי הרוב מחזיקים אותה בחזקת פנויה שלא והוא ספק שעלה בנופה לו קדושי ע"א תבסי ונריכה גט אז לא והרי הרוב הנמור של פ"ה פוסקים מסייעים לחזקת פנויה דלא תפסו בה הקדושין ואינה לריכה גט מספק. **ד'** שהע"א הלזה אינו כשר לכ"ע בשאר ההרבנו לעול ז"כ כל מה שנוסף להחלים את כח הקדושין אם היו בעולם מכל מין מד ואופן כן בנגד זה שהגדלים ותתאזר חזקת פנויה עד להפלוגא שבמעט אם ניתן

כל דעת המקילים שבכל פרטי הסעיפים וסעיפי סעיפים שדברנו בהם מאז ועד עתה בכף מאזנים כמעט לא יהיה בכף שנים דבר כדי לעמיד עליו ולבעדו כי הרי בטל כמיעוט מיעוטו וכמי שלא באו לעולם דעת המחמירים בגדון שלפנינו ובאלו כל הפוסקים ראשונים ואחרונים כולם פ"ה אחד עונים ואומרים **הותרה רחל הותרה** וקדושיה היו מעשה קוף בעלמא:

ואל תתמה על החפץ משמוע דבר מחודש שנלטרף כל הפוסקים בגדונות שונים והיו לאחדים בודנו כי מאשר לאנינו הזקן הגאון הרמ"ז בחק"ל א"הע רמ"ה ע"כ עשיתי את כל הבכור וזה שעל גדונו דרלה להתיר ולבטל הקדושין מטעם ס"ם ועמד לו מה שבעל' הוא עלמו בחק"ל ריו"ד מ"א סי' יו"ד דבעו' ספיקות שקולים ע"ז כתב הוא נמי לא אוריית שהרי לעומת זה בספק בעין הבחשת הערים רבו המתירים ואין לד האיסור שקול א"כ בשיקול דעת האוסרי' עם המתירים בב' הספיקות הו"ל ספק שקול והו"ל ס"ם נמור עכ"ד:

ואם בגדון הגאון הרמ"ז ז"ל בך בגדון שלפנינו דאם ניתן מיעוט פוסקים המתירים בשהוחשו בבדיקות עם דעת רוב הפוסקים המתירים בשהוחשו בחקירות בנוף הקדושין וגם כל הפוסקים הפוסלים להע"ה פיסול דאורייתא וגם הפוס' הפוסלים להערד הב' מלד שורע כפיסולו של ראשון וגם נוסף בכף מאזנים הפוסקים הפוסלים הו מלד שהוא אים ירוד ובזה וחדל אישים וגם נוסף עוד בכף מאזנים מה שאנו בחקירה דהרמב"ם ומרן הק' והרדב"ז ומורוק"ם דבזה אין ליתן בכף מאזנים האחר אפי' פוסק גדול מגדולי ההוראה שאין אחר הקבלה כלים הם ודאי בגון דא אין מי שיוכל לערער עוד ולומר דלריכה גט מספק ולא ניחוש מפסול אותה לבהונה נגד כל הני רבותא שאם נעמוד למנין לפי משקל האמיר בדברי הרמ"ז נמלא קרוב לחמש מאות פוסקים מתירים בגדון שלפנינו ולא בדרך הפלגה נגד חמשה עשרה אחד הנה ואחד הנה והוא ברור ויותר מכיעבתא בכותבה:

אלא דהולרכתי להאריך ולוסר הסעיף האחרון הלזה פן ישאה הטועה בלומרו ספר חסו' חיי אברהם קובו דב"כ ע"א שבתב וז"ל ואם יהיה ההלכה כמ"ר דאוסרין הנו מתירין אסת אים לעלמא להרבות ממזרים ח"ו ולא אמרו אדם מעולם מה שאין כן אם אנו מחמירין לאוסר לקדושין ולהלריכה גט לא נפיק חורבא דאם מפני שאנו אוסרים אותה לבהונה מאי איכפת לן אם לא תנשא לכהן תנשא לשאר עדת בנ"י ולא מפני זה נסתכן בעלמנו להתיר א"ה לשוק עכ"ד הלריכים לעיניהו וא"כ ואמר האומר הרי דאית לן רב מובהק אחרון דלא רלה להכנים עלמו בספק מפני ענין זה שהוא פוסלה לבהונה וכמה לא חלי ולא מרגיש ומפיו לפירים ולבוכו נגד הרב שבנגדו הוא הרב מוהרש"ק בעל עולת שמואל שרלה לפוטרה בלא גט כי ע"כ דברי האגרת הזאת הובראתי להראות לכל בני עולם כי רחוק בדון שלפנינו מבדון הרב חיי אברהם בדחוק מזרח ממערב וכמעט תמהני לפי ערך בדונו איך לא כולה חתקו להלריכה גט מתירה ודאי קדושין ומה ענין פיסול לבהונה לגדונו תסמר שערת בשר הפוסק בהסקיפו אלי הסקפה בגדונו שהיו קדושין נמורים בב' עדים כשרים וכמעבא שעבעו חכמים

כרמותו הרי לא מקו' לו כט"ו כדת משה וישראל ובניהם ראו נקיות הטבעת והנערה קבלתה אלא שתכף הלכה ולא ראו אם השליכה הטבעת והרב מוהרש"ק ז"ל ראה לבטל הקדושין מפני שהעד הזאחר היה קרוב ב' כנ' והעד הכ' היה שותף להמקדש וגם היה שונא לאב המתקדשת שכתה מחמת שהיה אבי הנערה פרנס העיר וענש אותו על שלא פעם אחת סער משורת הדין וגם מפני שעברו על החרם והתסכמה שלא לקדש כ"א כפני עשרה וגם מפני שנתקבל הערות שלא כפני כע"ד הלו הס עיקר הטעמים שעליהם היה סומך הרב מוהרש"ק ז"ל לבטל הקדושין ושלא להצריכה גט ואחר שזאת היתה עיקר סמוכתו מעתה מסביע אבי להקורא הגעים שיפשיט כנדי הקינטור מעליו ויסיבני דבר האם אין כל האמת עם הרב מר אברהם והרב כאר מיס חיים מוצירי ת"ת סי' ט' שספרו שלא זעמס על המחברה בלא גט מאריה דאברהם! איך מפני טעמים קלושים יתירה בלא גט? שהרי עמין ב' כנ' כל הפוסקים פה אח' מכשיריה אותו ועמין שותף ושונא על אופן משפטי כזו מעולם לא נסמע שיהיה נפסל לערות שום אדם מישראל וגם עמין שעברו על החרם והתסכמה אין לך פוסק שלא מילא את ידו להורות שלא מפני זה נפסלו העדים וגם מפני שקבלו הערות שלא כפני כע"ד כותלי כ"המר ויכיחו דיש להקל פוסקים גדולים רבים ונכבדים רבין דהוי לאפרושי מאיסורא כ"ע כעלי דבר מנהי ומקבלים שלא כפני כע"ד וכ"ש בריעבד ואחר שבערות נוף הקדושין ריח ספק לא ערת כהו כי כיוונו עדותם ולא הוכחשו כלל לא בנוסח הקדושין ולא במסירה מיד ליד וכיוונו עדותם הדיק היטב אלא שהאחד נסתפק שמא לא ראתה את העדים והאחד החליט שודאי ראתה אותם היעלה בדעת אופן קדושין נמורים כאלו לפוגרים בלא גט ע"ד ודאי שפיר הרב חיי אברהם הוליא מפיו מילין קשים כנידים לומר שאם אנו מתירין אותה בלא גט מעשה שלא לפוסלה לכהונה הא ודאי שפיר היו מרבים ממזרים לשוק ח"ו היעלה בדעת להתיר אותה בלא גט אחרי דבנוף הקדושין לא נפל כהו שום ס' והעדים היו כשרים לדעת כמעט רוב הפוסקים מפני טעם קלום זה שלא לפוסלה לכהונה והרי עיקר הדין זה לא אמרו מוהר"מ אלא כדין קדושי ע"א דיש בו לתעלה מפ"ה פוסקים גדולים שהומרים שאין חוששין וא"כ דיו לבא מן הדין להיות כגדון דאנו לומר דיונו שלמור מפסק דינו של מוהר"מ הלזה דין שוה לו ככל והיינו קדושין שלדעת רובי הפוס' הם בטלים ומבוטלים לא קדושין בכ"ון הר' חיי אברהם שבמעט דעת כל הפוסקים הוא בקיומם הם כי לא להזכיר ולזה אתה תראה שכל כך מתו אמותא להאי פוסקא דהוא בשרוקא דהוא איתא רבני שאלוניקי ושירון של אותו זמן עד שהרב מהרש"ק לא העלה פסקו בספרו עולת שמואל כי לא היה כח להעלותו על מזבח הדפוס ויפה עשה לעמוד עליו ולבערו מן העולם אשריו ואשרי חלקו ולא נדול היה מרבא שאמר כפומבי עלום דברי' שאמרתי שיבא טעיה הם בידי וכך דרכם של ת"ח רשומים אשר ידאה ה' הוא אולרם זכותם יגן עליהם ועל זרעם ועל"ה אבי"ר:

תבנא לדיונא דגדון שלפניהם התעלה עד להפליא וכמעט אין לו דמות וערך בשום גדון שכל בספרי הפוסקים כי אם בו כל לרבו טעמים מספיקים חזקים כראי מולק וברורים לעיני השמש והירח כי קדושי ראל הנערה אם בטלים ומבוטלים בחרם הנסכר וכדבר שאין בו ממש ומעשה קוף כעלמא ולא כדרך נוזמא והרי היא **מותרת לכל אדם** כלי שוס ריח נט כלל ומכלי שוס פקפוק ולור ישראל ולולנו מסנולתית ירחמנו מתורתו נפלאות אבי"ר:

הכ"ר העכר **ישראל משה חזן** ס"ט

ווה טוקח המב"ר שניתן כיר אבי הנערה

להיות שהנער שמו אברהם ן' בנימין רודריגיס כי היה מסרת אצל הר' אברהם משולם נ"ו מזה ומן בכיה ובחנות ומפתו ואכל ומכוסו ישתה כבן בית ממש. ושוב עבר עליו רוח אחרת והוליאו מביתו בכבוד ולא בכזיוי. והנער הזה כראותו כי לא יכול עוד להיות אצלו כאשר היה בראמנה אתו על זה גם הוא עשה כערמה וכיוס ס"ק של חו"מ של פסח התרי"ח ומן עדים לפי רצונו והעמידם פתח חצירו של הר' אברהם הנ' והיא הלך למעלה והביא למטה בערמה הנערה כתו של הר' אברהם הנ' ושמה רחל מב"ח בתולה מעמיו בריון שהיה רגיל לבאת ולבא אצלם וקידם אותה בפתח פתאום כלתי ידועת אביה וקרובים ובכיים וכלתי ידועתה לפי הכחשתה את הערים כשעת קבלת הערות. **ואנא** נפשאי אב"ד ור"מ לא רצתי להטפל כענין כי כיוס כרי שלא יוחזק הקול בב"ד ולקרא בקול נהול בשבאו בני אדם רעלמא עם אביה לצעוק על מאורע רע ומר הלזה כי כל זמן שלא יוחזק הקול בב"ד ובקבל הערוות כדת ס"ת ובתחו"ל הנערה הזאת היא בחזקה פנויה נמורה וכן היה כי ביוס ר"ח אייר אספתי אצלי כל עזבי העיר וקבלתי הערוות בחקירה ודרישה ובפני כע"ד ובכל מין חיוס ונזוס שבעולם ועדיות אחרות על הערוות הראשונות. ואחר שנשאתי ונתתי כדבר כירתת ה' על פני וכתבתי פס"ד אחרוך של ה' סעופים זו הלבה העלתי כי הבת הנ' רוח קדושין לא חלו בה ובל מעשה הקדושין המרומים האלו היו מעשה קוף כעלמא ולא כדרך נוזמא והרי היא מותרת לכל אדם ואפי' לכ"נ כלתי שום ריח כדמוד שפק איסור אפולו כמלא נתא. **ודא גזרה דאורייתא בכת ב"ד** יפה

ובכח אבותי הקדושים ששוס בר ישראל לא יוכל לערער על מב"ר זה כי בראמנה בעשה ונגמר כתיתין וביסוד ובלימוד כל דבר בסורבו וכל המערער עליו אין רו"ח ניחא הימנו ושומע לנו ישכון בטח ולהיות לראויה כיר הנערה רחל מב"ת הנ' בת הר"ר הנ' בראתי על המקום פה בא אמון יע"ל בחדש שניתנה בו החורה שנת **התרי"ח** ליצירה והכל ברור וברור והאמת ויציב ובכון וקיים:

(בהאמו פרק בהיתי עשוק בדין עשק ביס. ואור נגה עגלנו בדור המהר דורו לי הבגאון המפורסם מסיירי בב"הנ המלך **דיוד חזן** כ"י (לע"ע הוה הרחש הרשון לעמון למלאות מקום אביהו הזק"ן הבגאון הלדיר כעל **חק"ל** זלה"ה) והרגאתי הדברי' קמיה דוקר אוריתיה ובדוחב דעתו

דעתו קורא ופוסט כהגרת כל הספקות הנופלים בענין
זה כרוב עוביו ורוב הקפו כמצין המתנבר וחיילים
ונכר ואסוף דינא הבי אמר רב הלא ידעתו מאז כי
מירקי ההוראה הבי אף כי כאיסור ערוה החמורה .
ומטעם זה משך את ידו להסכים על ידו לכן שלחתי
דברי אל מע' הרב המופלא הרופתקא הגוריתא
כמהרר"א קוב"ו הי"ו ר"מ ור"מ כעיב"ו שאלוניקו
יע"א וכהסכמ"ם עלה על מה דכתיבנא בעניותין
והילך לשוני :

אנכי הרואה את הסלה הזאת המונחת לפניו
ותשובתה כלורה גדולה תשובה שהשיב עליה
חד מן קמיה מכני עליה רב מסרטי"א רב המקום
הנוא מקנים ר"מ ור"מ מעיר תהלה **נא אמון** יע"א
דין הוא הדר מע' הרב המופלא ובכבוד
ה' מלא **משה** ספרת רבא דאוריתא הן הראני נפלאו'
מתורתו האריך הרחוב למעניתו כרוחב מכונתו
ועשה פס"ד אריך ע"ז והעמידו על חתשה סעיפים
ואסיפא דמילתא זו הלכה העלה כי מכמה טעמים
מספיקים חוקים כראי מוקן וכל חד וחד לחוריה קלו
דקדושי הגערה רחל בת אברהם הנו' הרי הם בטלים
ומבוטלים כחרס הנשבר ובשבר שאין בו ממש ואפילו
ריח קדושין לא חלו בה וכל מעשה הקדושין האלו היו
מעשה קיף פעלמא והרי הית מותרת לכל אדם כלי
שום דיות נט כלל וכלי שיש ריח נימוד סתם איסור אפי'
כמלא נימא וע"ז מר ניהו רבה דעמיה לפי הוב הענוה
פנה אל הזוב לאיש אשר כמוני אוחי שלח תשובתו
הרמתה כדי לנלות דעתו קלה כמו שהוא . ויען כי
ערוות הזמן ועול הנכיר ומיס ונס נילות לא נתנוני
הנב דוחי על כן כאתי בדברות שתיס כדל מסכים
הולך לתורתו :

והנה כפי מה שראיתי בדברי קדשו כתוב לת"ר
דרוב עיקר פסק זה לבטל הקדושין דנ"ד
הוא בנוי ומיוסד על דבא פתנס דאחד מעדי הקדושין
הרי הוא פסול מן התורה לכ"ע והדר הו"ל מקדש
בע"א דאפוס דעתיהו דרוכא דרבוותא רוב בנין קמאי
ובתראי הוא שאין חוששין לקדושי א"כ פסיטא ודאי
דאין בדיהן אזלינן בתריהו ולא חוישינן למיעוט
המתמירין לכלל ומוקמינן לה אחזקתה דפנויה ובפרט
היות כאן מכלל הסוברים להקל הרמב"ם ומרן ז"לנכ"ע
דבסני אתרוותא גרדי אבתריהו ומה נס שיש כאן
הכתבת הגערה להעדיס דלפי דעת רוב הפוס' נס
מיעוט המתמירים בע"א מודים דליכא למיחש כלל .
ומה נס דבריו שנמצא הע"א פסול מדאוריתא בטלה
כל הערות לפי מה שהסכימו רוב הפוס' . והנס דבר'
משאת משה ח"א הע סי' ה' כתב דבדבר שבערוה
נס שרוב הפוס' מקילים ומרן ז"ל מכלים לא פסקינן
כוותייהו רק אזלינן בתר דעת מיעוט הפוס' המחמירים
וכ"כ הר' שמחת יו"ט בסי' ע"ה וכתבו' כרך משה
סי' ל"ד שכך היא קבלה בידינו מ"מ בבר הרמ"ז בחק"ל
א"הע דק"פ ע"כ פסק בסכיבא חריפא בדעת מרן
דבע"א אין חוששין לקדושיו וה"ע כמ"ש בחק"ל מ"כ
ח"מ סימן ג' אות י"ד דמייתי בדיה דבדי ה' שמחת
יו"ט דסי' ע"ד וע"ו אפיק מר ותני דקבלנו הוראות
מרן בעל הלוסרין אפי' להקל אולה בלאיסור ערוה אם
רבו הפוס' להתיר שיש כוד הדין להחמיר ואתם ליה
הנפק הר' מהר"ם סווין ז"ל שם שהיה בר פלוגתיה .
ואין לתפוס על הר' מהריט"א ז"ל שכתב שאין לפסוק
כמרן בהיות דע"א בקדושין דלאו בלוס הוא משום
דהר' לא ירד למקן ואחשב שהוא מחלוקת שקול מש"ה
תפס להחמיר ע"פ קבלתו אך אי הוה דייק דרוב
הפוס' קיימי בשיטת מרן ודאי דגם הוא היה מודה
דאף באיסור ערוה פסקינן כוותיה וכמו שמפו' וולא
מדברי הר' שו"ט עצמו כס' ברכות המים דק"ב ע"כ
במה שסמך ידיו ע"ד מר מתני הר' ברכות המים ולא"כ
מה שכתב הר' משאת משה אין לו על מה לסמוך
ומן התימה על הרב ערך השלחן והרב מהרא"פ
נר"ו כס' חיים ושלו' שנמשכו אחר קבלת הר' שמחת
יו"ט בהיות דמקרים בע"א והוה דבר פלא אתי"ד נר"ו :

והנה אנכי הרואה דבבל הדרין והטעמי' שסרטט
וכתב מע' הר' הפוסק נר"ו יש בהם די
והותר הבא בב"ד לתתיר להבערה רחל בת אברהם
לעלמא מבלי שום ריח נט כלל אך ורק כי מע' הרב
הפוסק נר"ו רצה להגדיל בת התר ומה הוא דאמר
דגם בכל אחד מהטעמים יש בו כדאי להתיר משום
דבינן דרוב הפוס' קמאי ובתראי הם מקילי' ומכללם
המה הרמב"ם ומרן ז"ל דמהנו אתרוותא נבדי
לבתריהו פשוטא והא הבוותייהו בקטינן ולא חוישינן
תו למיעוט המתמירים הנס שהוא הבה שבערוה ולא
מסנחינן כדברי הר' מ"מ שכתב החוישינן למיעוט
המתמירים ונס קבלת הרב מהריט"א ז"ל שקבל דאזלינן
בתר דעת המחמירים' נס שהוא נגד דעת מרן לא כאמרו
דבריו כ"א הוכא שדבו הפוס' להחמיר וכדברי הר'
חק"ל ובהסיא דע"א בקדושין דאזול מה מיהו הר'
מהריט"א ז"ל להחמיר אזלא מסוס שלא ירד למקן
ואחשב שהוא מחלוקת שקול אמטו"ל תפס להחמיר
ע"פ קבלתו אך אי הוה בייק דרוב הפוס' קיימי בשיטת
מרן ודאי דגם הוא היה מודה דאף באיסור ערוה
פסקינן כוותיה :

ואני אומר בעם כל מה שטרח וכתב לה מע"ר
אבחי לא איפרק מחולשה משום דאחד
הרואה כתבו' מהריט"א שהוכיח כס' כרך משה סי'
ל"ד ראיה שבא מע' בדברות הרוכא דרבוותא שבדי
שאין לחוש לקדושין של ע"א וגו"ז הוא דאסיק ותני
קבלתו שקבל דבדבר שבערוה חוישינן לדעת מיעוט
המחמירין נס שהוא נגד דעת מרן דקאי בדעת רוב
הפוס' המקלין ושבבא זו לא נפלאת ולא רחוקה היא
הנס אבן בדיהן כמו ח"ל הנס הקבלנו דעת מרן בענין
איסור והיתר אפי' להקל הו במקום שלא דיבר מרן
אזלינן בתר דעות רוב הפוס' המקלין מ"מ בדבר
שבערוה הנס שרוב הפוס' מקלין ולפו"ד ס"ת אזלינן
בתריהו עכ"ז מדרבנן חוישינן לדעת מיעוט הפוס'
המחמירין וכמו שמפו' בתשו' מהריט"ל ח"ד סי' י"ט
ושורש ויסוד לזה ממאי דאזלינן מפו' בתלמוד דבמקום
ערוה אשו הבמים למיעוט המצוי להחמיר והכי חזינן
לכל דבבן פוסקי הלכות מב"ת קמאי ובתראי דבמקום
ערוה חוישי למיעוט הפוס' המחמירים וכמו שהביא
קצת מהם הר' ג"פ בכלליו ובזה לא קבלנו דעת מרן
להקל הנס שהוא מכלל דעת רוב הפוס' המקלין
ואפשר דגם בהני אתרוותא במקום ערוה לא קבלו
דעת מרן הנס שהוא מכלל דעת רוב הפוס' המקלין
ובדברי הר' משאת משה וקבלת הר' מהריט"א ונמשכו
אחריהם הר' עה"ס והר' מהרח"פ נר"ו בתשו' חיים
ושלום סי' כ"ד וא"כ אבחי לא פלטינן הבא בב"ד
מדעת מיעוט הפוס' המחמירין ודריבי אנו לתוס
לדבריהם

לדכריהם ולכן אני אומרתי כי כל הנדרים והטעמים של
ההיתר דשרטט וכתב מע' הרב הפוס' גר"ו אני הופס
אותם וכולם זה כזה למיעבד מנייהו ספק ספקות
להקל משום דכבר נודע רבים"ם אולי לקולא בכל התור'
כולה אפי' כדבר שבערוה וכמ"ש בתשו' הרשב"א
ח"א סי' ק"ח וכן עלתה הסכמת הפוס' הבאים אחריו
וכמו שהוב"ר בכב"הג ויד אהרן א"הע סי' ס"ח הגם
שבדבר שבערוה לא אזלינן אחר הרוב להקל ומיישבין
למיעוט מדרבנן כמו כמים שאין להם סוף וכיוצא מ"מ
שפיר אמרי' דס"ס אלים מרוב וכדמייתי ראיה כיריה
הרשב"ן שם ממנו שאמרו בפ"ק דכתובות גבי יוחסין
דלר' יהושע פסל כרוב והתיר בס"ס ע"ש וכן הביא
הכב"הג וא"ע סי' ס"ח מפסקים וכתבים סימן קכ"ט
ומהריב"ל ח"ב סי' מ"א ומהרא"ו שם מייתי ראיה
כידיה מהסמ"ק והוב"ד בטוו"ד ס"כי ס"ן ובדבר שיש
לו מתירים וכיוצא שאין להם בטול ברוב שבתירים
בס"ס וכן נראה שהוא דעת רוב הפיס' הס"ס אלים
מרוב וכמו שהעלה אחרוכה בזה בתשו' חק"ל ח"א
כיו"ד סי' ק"ל:

אלא דאכתי לא פלטינן מדעת האומרים דהיתר
הס"ס הוא משום דהו"ל כרוב דבספק אחר
הוי פלגא ופלגא ובתרי ספק הו"ל רובא וזה נראה
שהוא דעת הגם אומרים שבטול הטור ומור"ם כיו"ד
סי' ס"ן דבדבר שיש לו מתירין וכן דברים התשובי' כיון
שאין להם בטול ברוב אינם מתירים נ"כ בס"ס והפסר
דגם החולקים עליהם שם וסיבירים דגם לדבריהם הלנו
ים להם היתר בס"ס לאו משום דסברי דס"ס אלים
מרוב כדעת הרשב"א ודעמיה אלא דס"ל דהגם שאין
להם בטול ברוב מ"מ כיון דבשלא הוחזק האיסור
בתוכו ולא אתינן עלה מחורת ביטול רק דאוכא
למיתלי ברובא דהיתרא אזלינן בתרוה גם בדברים
התשובים א"כ מה"ט גופיה אמרינן דגם בס"ס דהו"ל
ברוב שפיר תלינן ברובא דהיתרא וכמו שבא מפו'
בדברי הע"ה בלל כ"ו הוב"ד בס' ע"ד השלחן סי' ק"י
ס"ק ח"י שבתב דאע"ג דבריה אינה בטלה ברוב מ"מ
נתרת שפיר היכא שיש לתלות ברוב כמו מעשר כ'
שאינו בטל ברוב ואפי"ה היכא דאוכא למיתלי ברובא
דהיתרא שרינן ליה א"כ בס"ס נמי כיון דחשיב ברוב שהרי
יש שני לדדים של היתר ודאי שהוא נותר ע"ש וכ"כ
מהרימ"ט ח"ב יו"ד סי' כ' והפר"ח כיו"ד סי' ק"י
דהיתר הס"ס הוא מטעם רוב אבר מה"ט כח' מהרימ"ט
שם שאין לנו לעשות ס"ס בדברים כמו שאין מבטלים
איסור לכתחלה ברוב כמו שיע"ש וכח' כפ' אליה
רבה דמ"ב ע"ד דנתכונה דעתו לדעת הו"א שהבית
הטור כנו"ל:

ואם כן לפי שיטה זו נפקא מינה דבדבר שבערוה
כשם דחייבי מדרבנן למיעבד הפוס' המחמו'
כמו שחשו רבנן כמים שאין להם סוף וכדומה הה"ן
שאין לנו להתיר בס"ס דהו"ל ברוב בענין דבר שבערוה
וכמו שמלינו הדבר מפו' במקומות פ"ק דמליעה דח"ו
דמייתי שם משם גליון תוס' דבלשת אים אין הילפין אחר
הרוב כמו כמים שאל"ס והה"ן דלא שרי' בס"ס כמו
שיע"ש והוב"ד בחק"ל ח"א מיו"ד סי' ק"ל דר"ו ע"ב
וא"כ לפי"ז קשה על מהרימ"ט שהתיר בס"ס גם
בערוה החמורה כמ"ש בח"א סי' כ"א וקל"ח וכח"כ
א"הע ס"סי מ"ג והם לפי"ד שבתב כיו"ד סי' כ' דכיון
דהיתר הס"ס הוא מטעם רוב א"כ בשאין אנו מתירין
בלתוקו רוב מלחזם לד ובטעם שיהיה מלחוקו טעם עצמו
אין אנו מתירין ג"כ בס"ס א"כ גם בדבר שבערוה
שאין אנו הולכים אחר הרוב משום שהחמירו חכמים
לאסור למיעבד מינה דגם אם"ס אינו דאוי להתיר:

אמנם כד מסתפינן בה חזינן שאין זה קושיא על
מהרימ"ט משום דודאי סיבר הר' דהגם
דמחמירים בדבר שבערוה למיחש למיעבד מ"מ
היכא דאיכא ס"ס שפיר מקלינן משום דס"ס אלים
מרוב ובדברי הרשב"א בתשו' הביאה הר' נופיה שם
כיו"ד סי' כ' ובח"א סי' לק"ח ושם בסי' כ"א מפו'
בדבריו דה"ט דמקלינן בס"ס גם בדבר שבערוה משום
שסובר דאלים ס"ס יותר מרוב ומייתי בריה ההיא
דפ"ק דכתובות דלגבי יוחסי' לא אזיל ר' והושע לא כתר
חזקה ולא כתר רובא ומקל בס"ס וכמו שהביא הרשב"א
ראיה זו לומר דס"ס אלים מרובה כמו שיע"ש ומאי
דקאמר הר' בהיא דיו"ד דהיתר הס"ס הוא מטעם
רוב לאו למימרא דלא אלים מרוב אלא דכוונת הרב
ז"ל לומר דלא מצינו מפו' בתורה היתר הס"ס רק
אתי מפאת כי בחדא ספקא הוא פלגא ופלגא ובתרי
ספקי הוייא ליה רובא ומ"הורייתא אזלינן בתר רובא
להקל אך הגם דאתינא היתרא מכח רוב אפי"ה הס"ס
אלים ממנו משום דבאיסור אתבטל ברוב הוא אפי'
שם מן ההתר מיעוט יותר מן האיסור והבל דהוא
טפי ממחצה סגי וכמו שהרבה כראיות לזה הר' פר"ח
כיו"ד סי' ק"ט וכ"כ הר' פר"ת שם וכתב מן הפוס'
דאשונים ואחרונים הוב"ד בהר' ערך השלחן שם ובהר'
חק"ל ח"א יו"ד סי' ק"כ וכן נמי היכא דאוכא למיתלי
ברובא דהתירא תלינן ולא חיישינן תו אפי' למיעוט
דמצוי כשאר איסורין מש"ה כ"כ בס"ס שקול דבספק
דאשון הוי פלגא ופלגא וכס' שני הוי חד מאתרבע והוי
רוב נמור נגד מיעוט שאינו מצוי דאיסורא דלא חשו
רבנן בשום מקום אפי' בדבר ערוה החמורה וכמו
שראיתי בתשו' חק"ל ח"ה יו"ד סי' קכ"ו שבתב דבס"ס
שקול הו"ל רובא דהתירא נגד מיעוט שאינו מצוי
דאיסורא משא"כ אם בספק אחר אינו שקול דהו"ל
פלגא ופלגא ומשהו קלת מן הספק הנני וכיון שאינו
רוב הנבר הו"ל מיעוט מצוי כמו שיע"ש. והנה הפוס'
בפ"ג דבכורות מייתו משם ר"י דחשו רבנן למיעוט
המצוי כמו נבי מים שאל"ס שאשה הסורה וכ"כ הפוס'
והר"ם והמרדכי בפ' החולץ לאחיקי דעת ר"ת שסובר
דזה הוי מיעוט שאינו מצוי והחמירו שלא תבשל לבתחי'
משום חומרה כעלמא כמו שיע"ש בשלא הלדעת ר"י
ודעימיה לא חשו רבנן אפי' בדבר ערוה כ"א דוקא
למיעוט המצוי אך במיעוט שאינו מצוי לא חשו כלל
ואפי' לר"ת שסובר דמים שאל"ס הוי מיעוט שאינו
מצוי ואפ"ה החמירו רבנן מ"מ כמיעוטא דמיעוטא
שהם מתרי ענייני וכמ"ש המרדכי פ' הזרוע גם ר"ת
ז"ל יודה דלא חשו כלל וכמ"ש כתשו' כני משה שלטון
סי' כ"ו דנ"ו ע"כ ע"ש וא"כ הה"ן בס"ס שקול שהם
מבני ענייני ממילא הו"ל מיעוטא דמיעוטא דכ"ע
מיהו דלא חשו רבנן כלל וא"כ מוהרימ"ט והפר"ח
שבתבו דהיתר דס"ס הוא מטעם רוב כוונתם לומר
דלא מצינו מפו' בתורה היתר הס"ס כ"א מפאת רוב
שהתורה התורה גם ברוב שהוא נגד מיעוט
המצוי כ"ם בס"ס דהו"ל רוב נמור נגד מיעוט שאינו
מצוי דאלים ממנו ונפק"מ במקום דבר ערוה דחשו
חכמים למיעוט המצוי דמ"מ בס"ס דאלים ממנו

דהו"ל רוב גמו' נגד מיעוט שאינו מצוי דשפיר מקלינן והיינו דכתב הרימ"ט כיו"ד סימן כ' דכיון דהתר הס"ם הוי מטעם רוב א"כ כשם שאין מבטלי' איסור לכתחלה כדוכה כך אין לנו לעשות ס"ם כידיס שאינו התם משום דכשעה שאינו נאים לעשות הספק הסני כידיס לא הוה קמן כ"א ספק אחד דהו"ל פלגא ופלגא דהוויא חתיכה דאיסורא מספק וכמו שאסרו כזה להרבות על ההיתר לכתחלה כדי לבטלו כדוכא כך אין לנו להוסיף עוד על ההיתר ולעשות ספק אחר כידיס ולגרוס היתר ע"י ס"ם הנס דשוב כתר דעבדינן ליה הוא יותר אלים מן הרוב מאי הוי הא היינו אלא כמי שמבטל בתוך האיסור שהוא מספק הדבה מן ההיתר יותר כדי לבטלו דודאי שאינו מועיל ומן התימא על הר' חק"ל ח"ה יו"ד סי' קל"ו שתמה על מהרימ"ט כזה כשאמרו דכיון דהרשב"א הכריח דס"ם אלים מרוב א"כ הכא נמי יש לומר כהתר רוב דקיל אסרו לבטל לכתחלה ולא כהתר ס"ם דאלים ע"ש והיא דבר פלא בדבר האמור וגם היא אומרים שהביא הטור ומור"ם שכתבו דבדבר שיל"מ אינו יותר כס"ם אינו אלא כס"ם דתערובת דאתחזק איסורא וסוברים דהו"ל כמבטל את האיסור דלא בטל אפי' באלף אבל ס"ם דאין כאן איסור גם בדבר שיל"מ שרי כמ"ש הרא"ש בחשו' כלל כ' והר' ס"ך כיו"ד שם ס"ק . וא"כ עדין אפשר לומר דגם הס סוברים דאלים הס"ם טפי מרוב :

נמצא דדעת הפוס' רובם בכולם הוא דהתר הס"ם אלים טפי מן הרוב ובהסכמת הר' חק"ל בסי' ק"ל וא"כ שפיר איכא למימר דהנם שאינו חושבי' במקום ערוה לדעת מיעוט הפוס' המחמירי' מ"מ בס"ם שקול דהו"ל רוב גמור נגד מיעוט שאינו מצוי שפיר אזלינן להקל וכמו דחזינן להר' משאת משה והר' שמחת יו"ט עצמם דהנם שאמרו שאין להחיר במקום ערוה גם ברוב הפוס' מקלין ומדן מהריק"א ז"ל מכללם מ"מ הם אמרו שם ובכמה דוכתי אחריני דבס"ם שפיר יש להתיר גם בדבר ערוה כמו שיראה הרואה :

אמנם אי בעינן למיחש הכא בכ"ד להחמיר לחומרות המלאים בספרי הפוס' אבתי לא פלטינן מדעת רבי' כדיך שהביא המרדכי פרק החולין דגם בס"ם אזיל מר לחומרא ובפרט במקום איסור ערוה הגם דהפוס' רובם בכולם לא חשו לה ובפרט בעינן קדושין שום לה חזקת היתר מ"מ כיון שמצינו למהר"א אלפאנדרי בקונט' אלים רבה דב"ד שהחזיק דבריו וכן הרמ"ז מהר"י קוב"ו ז"ל בחשו' גבעות עולם סי' י"א וי"ב נמשך אחריו וכן הר' שמחת יו"ט וכמה מן האחרונים מבקשים פתח לצאת מדי סברתו גם חכמנו בעקבותיהם נלך וכן מה שמצא בדבריהם דדבנן חומרא אחרת שום מהם אומרים דשם פלונתא דרבותא מד הוא ואפי' בתרי ותלת ספקי לא אזלינן להקל :

אמנם בכל הא"נ דב"ד דאית לן תלתא ספקי ובכל חד מנייהו רוב דעות הפוס' להקל ומיעוטם להחמיר וגם דאית לה חזקה דהיתרא דאזקמינן לה בחזקת פנויה דאיכא ספקי דאזלי' לקולא ומן דליכא בהאי מילתא שאין כאן לא משום חומרא דרבי' כדוך ולא משום חומרא דשם פלונתא דרבותא חד הוא וכמו שרא תי בחשו' מהריב"ל ח"ב סי' ז' שכתב דהיכא דאתה מהספקות רוב הפוס' להקל אז אפי' שהם שקולי' נה

אך הספקות אלין בקדושין דאית לה חזקה דפנויה עכדינן ס"ם אליבא דב"ע ולוכא למיחש לדעת ר"ב כיע"ש וב"כ מהרח"ש סי' ל"ה וכן דאיתי לכמה מן הפוס' הלא בספרתם ב"ש הכא בב"ד דאית לן בכל אחד מהשלשה ספקות רוב דעות הפו' להקל דפשיטא ודאי דאית לה שריותא בשופי מבלי שום פקפוק כלל . ב"ש וב"ש כמאי דאמן קיימין הכא דכל הספקות הנופלות בעיקרו של דבר שהוא ודרבנן דהא מאי דפסקו מיעוט הפוס' בר"פ דחיים לקדושין של ע"א אינו אלא מדרבנן :

ואיברא דמבדרי הרמב"ן והרא"ה שהוב"ד בתקיבלת פ"ב דכתובות דב"ד ע"ב וב"ג ע"א מפו' יולא מדבריהם שסוברים דר"פ דחיים לקדושין של ע"א הוא מפני שסובר דבקדושין לא אמרינן אין דבר שבערוה פחות משנים רק הו"ל כשאר איסורי דע"א נאמן באיסורי' מדאורייתא כמו שיע"ש וב"ב בע"הם א"הע סי' מ"ג דמייתי הבי מחשו' הר"ין הרא"ש ז"ל ע"ש מ"מ אנכי הרואה בחשו' התשב"ץ ח"א סי' ק"ל שכתב דר"פ נמי לא חיים כ"א מדרבנן וב"כ הב"ח שם בסי' מ"ג ובחשו' מרן מהריב"ל בדיני קדושין סי' ומהרימ"ט בחי' לקדושין פ' האומר דס"ה ומהר"י אירגהם בחשו' דבדי יוסף סי' ט"ו ובחשו' נודע ביהודה מ"ב א"הע סי' ע"ה נמצא דלפוס דעתייהו דרבותא אלין עיקרן של קדושין הללו אפי' למאן דחיים לה אינם אלא מדרבנן ופשיטא ודאי דבכל חד מן הספקות שחלו להיות בחשבונה של הגערה דב"ד אזלי' לקולא ב"ש בהמדם יחד שאין כאן לא חומרא דרב ולא חומרא דשם פלונתא דרבותא חד הוא ואפי' לפי מה שכתבה מדבדי הרמב"ן והרא"ה והר"י ן' הרא"ש ז"ל הר"פ חיים מדאורייתא מ"מ כל כלפי דידן דדוכא דקמאי ובתראי סברי דקדושין של ע"א אינם כלום וגם דאית לה חזקה דהיתרא דאזקמינן לה בחזקת פנויה וא"כ כיון דאית לה רובא וחזקה דהיתרא פשיטא ודאי דמפקנא אית לה מדאורייתא ותו לא פש לה כ"א ס' קדושין דדבנן וממילא הני תרי ספקי אחרוני שחלו להיות בחשבו' הו"ל כדדבנן ופשיטא דאזלי' לקולא לכ"ע מבלי שום פקפוק כלל וכמו שמפו' יולא בדבריהם דדבנן גופייהו דחשבי לכל החומרות ואפי"ה בכל הא"נ דאמן קיימין פשיטא להו מלתא להתיר וכמ"ש מהר"א אלפ'נדרי בס' אליה רבה בסי' שער א' ובחשו' עורך משה סי' י"ט ובסי' ל"ב לדבני אר"ץ ועי"ש בדבריהם :

ומן התימא על רב אחא"י כמהרח"ש כ"ו בחשו' חיים ושלו' סי' כ"ד דמ"ז ע"ב שהפריז על המדה והחמיר מאד בענין קדושין דאפי' בתלת ספקי בפלונתא דרבותא לא מלאו לבו להתיר זולת הוכא דאיכא למיחש לחשש עינין ובשעת הדחק דאינו יכול לבא לידי גרושין כמו שיע"ש והוא פלא דפשיטא ודאי דבב"הנ דעסיק מר בקדושין דע"א בהבחנה גם אית לן ספקא אחרינא מגר אמר כמו דאמן קיימי הכא בב"ד דהו"ל תלתא ספקי ואחרי ותלת רובי מהפוס' דאזלי' להקל לא נמצא עדין בספרן ס"ן מי שילא להחמיר אפי' בדרך חומרא בעלמא היפך תורה שלימה שלנו מכל הפוס' קמאי ובתראי דתפסו להקל ודדרכה בכל הא"נ אין אמו דשאין להחמיר להגרוכה נמי ולפוסלה לבהונה והן הן דברי הרשב"א ומהר"ש הוב"ד בהרב"י סי' מ"ב ובמשבו אחריהם בחשו' הרא"ש ס"ב סי' ל' והרב זקן אהרן סי' כ' ובמה מדבבי האחרונים

ובלשון

סימן כ"ה

בשבטי ישראל הירצתי כאמנה הלא טוב אמנ"ה
עדות ה' נאמנה קול קור"ה כמרב"ר
השורי מרחם אמנה · ע"י אמה ילדיק מעשה שקוה
כמצרים אשר כל הארצות יחדו לכו וינפת וכל הכרכים
תלבנה מים · שמעני הרים את ריב ה' והאתנים · רבני
ונאמני ישראל נשעני נאתנים מעשה שקוה כך היה שפה
אשכנזיות של מצרים כשל אשה הסכנו אחד שמו
רחובן בן ניסן תושב עיר מצרים יע"א לנקולה חתת
שמה שרונה בת אברהם רוזנפעלדיה ו הניסוחין ע"י
הח"מ מרבנן חורה כיסרל פה העירה וכשעת הכתיבה
שאלתי על שמו וע"ם אבינו ואמר לי שמו רחובן בן
ניסן ובדקתי אחריו הסים לו שם אחר כי אע"פי שאין
למדין מספר כתובה כנירא היינו רוקא אם מסדר
הקידושין הוא הדם רעלמא לא ייחוד מומחה שוכן
לשפט"ו דהא ודאי ודאי ידוקי בם' כתובה (ועיין גט
מקושר אשכנזי רי"ג כ"פס כו והכשר ודוק) וע"ז
דקדקתי אחריו הרבה ויאמר לי שאין שמו ושם אביו
כי אם ראובן בן ניסן ובשם הנוים נקרא בשם מרטין
ואמרתי לו ראמן לא נהגינן לכתיב שם הגיים (כמו
שיבאר בסתוך) והוא חולה פני לכתוב שם מרטין
בכתובה ויען כתיב הפשפורט שלו בשם זה ויען
שסטר כתובה הוא שטר הנולה כעבד ג חיוב זמן לענין
נכות כתובה אמרתי ויהו מה כי אינו גט וכתי' לתשול
כירוע וכתבתי ראובן מרטין בן ניסן · ואחר נמר
הנוסחין נסעו לארעה דמצרים ולא עברו אל זה חדשים
כי הפך הים ראובן לעמוד לאשה להשתו הכתילה הקרובה
אליו והתחיל להתעילל עליה עלילות ברשע לענין
הנש"ם כלבד לאמר הרחיבה שהול את פיה הון אדם
יכול לעמוד מפני הרוח וכאלה רבות וכיי ריבות
מכלות עינים ומריבות · ומתוך לרה הרחה הרשה לפני
מע' הרב מא"ר כעובי"ו מצרים יע"א וידיה על חלציה
לאמר הוסיעה המלך כי אין אדם דר עם נחש בכפיפה
אחת וכ"ם עם כמה וכמה עור זאת כי הבעל אינו
כהיום כתחמול שלשום ואם ח"ו לא יחוס ורחם עליה
לבקש לה בית מנוח כאופן ראוי אלה מרעתה והרב
הנז' כיסרל נרול שמו פחד קרהו ורעדה ע"פ המחורע
ותכף לא אחר הנע"ר ישראל ויכתוב לו אגרת כפי
זרת כעוף הפורח לאמר עמיר לי משם למהר
לבליה הבי הנערה אברהם הנז' כי כתו הוא לבו דברים
בסבנה גדולה וסיפר לו מתוך דברים שבתב את כל
המחורע וכאמור ואנא נפשאי חבף לקבלה אורתי
בנבר חלני וחייבתי את אבי הנערה הנז' ואלך לו לדרכו
ויורד מצרימה ועמדו רגליו בב"ר של שם ואחר עמל
ועורח אחר כמה ימים כרצוא ושוב לא נחרלה הים
רחובן הנז' להשקות עמה כי אם גמר בדעתו ופטר את
אשתו שרונה הנז' כנגד כריחות לפני הרב עליון הנז'
ותכף חזרה האשה אל בית אביה כנערותה ולא עבר
כמו חדש ימים והנה אגר"ת את מחלת מלאת הרב
מא"ר הנז' הו"ו מפיל תחינתו לפני שנשקדל עם אבי
הנערה לדבר על לבו ולפייסו לתנן ישיב ונתחם ויחזורנה
לבעלה ויקיים בה מלות מחזיר גרושתו כי כעלה ראובן
הנז' לפי"ד דעתו כל עמי מיוס שגרשה ויוס ויוס
הולך והל והנה הוא נסבנה עצומה ואנא נפשאי לשם
מלוה נטפלתי לעשות בכל אשר פקד עלי הרב הנא
הבי אליהו גר"ו ואחרתי למטות הכבר ולא יכולתי כי
אבי

וכאשר מיתתי לבו כיהיה מע' הרב הפוסק גר"ו וכן
ראיתי כתבו' מסהה בסימן סי' ט"ז וק"ו וכ"כ כתבו'
רש"ל סי"כ ה דכין דהאי תחתה שהיא כלא נט והמחמיר
כנט עונו ישא שפלה מן הכהונה וגיולה מזו כתב
מהר"ם וכו' כמו שיע"ש ועיין כתבו' נתלת שבעה
ס"כ סי' י"ט :

והנה כפי הנראה מדברי הר' מהרח"פ גר"ו שם
שלא יצא מידו להחמיר כ"כ אפי' בתלת
ספקי אם לא ע"פ מה שראה כתבו' שמחת יו"ט סי'
ע"ה דהחמיר לענין קידושין אפי' בתלת ספקי דפלונתא
הפך מ"ם שם בסי' י"א וע"ז הולך לומר דהתם בסי'
י"א קאי בשאר איסורין והכא בס"ם ע"ה קאי בהיסיר
ערוה והוא ברור בדברי הר' מקריט"א עצמו שהובאה
תבו' בס' בדך משה ס"סי ל"ד שרקדק ובתב מי הוא
זה אשר יערב אל לבו להתיר איסור ערוה מטעם
ס"ם בפלונתא דרבוותא דגריע טפי כמו שיע"ש :

ואני אומר דאחרי המחילה לא אשגיח היטב
בדבר דהא אחר הריחה בתבו' שמחת יו"ט
סי' י"א וי"ב רמ"ט נ"ג שהבית מדברי החום' דחלוקה
חשיב דבר שבערות ועי"ו מר הוא דאמר שם בדמ"ג
ע"א דכיון דאית לן ס"ם לחקל שלא להלריכה חלוקה
הא סוגיין דעלמא אזלא דס"ם דפלונתא דרבוותא
ס"ם הוי בענין איסור ע"ם הרי מבו' מדבריו דאפי'
בדבר שבערות הוה אזיל מר בתר המקלין אי לאו
דהוה שאם הה"ם נגד דעת מרן כמו שיע"ם · ונם
מתי דחזיכן ליה למהריט"א בתבו' בדך משה סי' ל"ד
שאשם להחמיר בס"ם דפלונתא דרבוותא מ"מ בתלת
ספקי פרים ואני שם פעמים שלא אזיל מר לחקל
בהשכמה הכל"הב כמו שיובל הרואה לראות ולא"כ
איך יתכן שבתבו' שמחת י"ט סי' ע"ה ופריז הרב
להחמיר גם בתלת ספקי אם לא דהמעיין בדבריו שם
יסבוט בל"ק דמה שתפס להחמיר גם בתלת ספקי ויסודו
על דבר היה מפהה טעם האחרון שבתב שעונו ראו
למרן בתבו' שהלריכה גט גם שהיו הני תלתא ספקי
עצמם ופשיטא שאין לנו לעשות ס"ם להתיר נגד דעת
מרן וכמ"ם שם בסי' י"א אבן מה שבתב תחילה דגם
בתלת ספקי דפלונתא שהמצוי הבב"הנ ס"ם בבר
שדי כיה נרגא הר' עדות כיעקב סי' ח"ו לא היה זה
לעיקר רק עיקר סמוכתו היה על טעם האחרון
וממיל' דוחתא דהין נסת"ר מחמת"ו מ"ם בבון למקומות
אחרים ודברו בחדא אזלין ובחדא שדין ובראמרן :

באופן דעלה בדורנו מבל האמור ומדובר דמבל
הני טעמי הנתמרי בחמת הנערה ראל
בת אברהם מסולם לא חלי בה ידים של קדושין ומותרת
לבל אדם בלי שום ריח גט בלל וכמו שהאריך הרחיב
תני"ר מע' הרב הפוסק גר"ו להגדיל בה הסיחר בכמה
טעמים שונים · ויען שאינו מופנה מבמה אנפי לא
יבולתי לעמוד עליהם ומ"מ הסופא דמילתא אנא דאמרי
דקדיתי וסיתי הפסק אשר בונגו ידיו קדם וטיילתי בו
אדוכתא וקנדו' ואנבי הדיאה דבלדיק בל אמרי פיו והדין
דין אמת בהלבתיה ובטעמיה מהרב רבה דעתיה
משה ספרא רבה דישראל ואף ידי תבין עמו וע"ד
אמת ונדיק מתמתי שמי נאם המקיה דחמי האל
ואת טובו :

הנעזר **רפאל אשר קוב"ו** ס"ט

אלו הנערים כל טעון לפני כל טענות מספיקות כי הוא
רבר נמנע ניסיון הלנו ואני כשומעי כל טענותיו
חלקו מלדבר עוד והסכימו למע' הרב המו' נר"ו כי
לעשות רצונו מכלתי ולא עלתה בידו לימים עוד
והנה אגרת אגרת כתבה על שילחני כהובה בלא
שמורה ע"ג אם אדמדמת פינמת ונפגמת הומיה
וסורדת וזגמה סורדת ובדבר אחה הנכלות מרבדת
פוסלת ונפסלת עם אדון הזרחל"ת הגם הנזכר הנעשה
ונגמר בפנו כ"ד מומחה ואני בפתחי עמדתי מרעיד
וכמעט רגע הרעה אחזתני שמה המזיקתני מראות
המאורע מר ורע כי ראיתי אשר לא דמיתי ושמעתי
אשר לא חשבתי ואתכף בחרי ההנכדתי וכבל בוחי עמדתי
לגרש לץ מכיון מדרשי ובה אמרתי לא לא אים הדמיון
מקעקע כולהן כל מ"מ העומדים בבוחת ה' בלילות וכל
מי שבחב בהגרת הזאת בבר לבבד בחרמו של יס
הגדול והנורא מאור גלות כי רבינו ה"ם זצ"ל ואיה
אך ולא ולא הימים הה מעמדי בנוסה גדולה
כראוי לכל מורה ורבן לחת צורך ולא פנים למינים
ולמלשינים כולו נמצאו לא ויסיפו כמו עילה לדבוק אחרי
כתי דיני ישראל ולענין כנים ישראל הכשרות. ואחרבו
לא עבדו ימים במספר ואנה המנרים דאוכן הנו כל
מאדון מלכים וב' וג' מלאכיו עמו ויעמיד פחד בית
מדרשי ורשו חפוי כי כל ופנו למטה לחלות פני
להשתדל בכל מלאכי כחי לבטלה עוד הפעם אינו הנערה
לדבר על לבו ולפייסו למענן ואחר להתחתן עמו ושהוא
הים מתחייב בכל מין חוב אשר ישות עליו הכי הנערה
עד להפליה ודבה נפשחי לא מבעתי עצתי מלהטפל
בדבר בכל כוחי עוד ואכי הנערה הפנים של ועם.
וקולו קול רעם ופני כתי אחון כלעם הקשה עורפו
והמן את לבבו ונוחו כבדוכיה לבלתי מת אחון מקשבת
אל כל מיני מחנימים ומיני פיוסים אשר דברתי בחזיו
ובראותי קשיות עורפו אמרתי אמו אל לבי מלוה לקבל
שבר על הפרישה ונוח בלילה מזר יכת המנרים דאוכן
בוכה לקשה ויש על הרעה הגדולה הזאת כי רואה
בעצמו שלא נשאר לי חיים ומי יתן מוקו מחיים ואל
ירחה הרעה כי חשבתי זה תהיה לאים אחר שמו אלעזר
כי לפי דברו הוא היה בעיניו והוא אשר הסית אותו
לגרש את אשתו מכל הדיבה ואל"הר ס"יכר כאזנו
ואחריך לספר רוב מעלליו של האיש אלעזר שהוא היה
נער מגרת ומחיה בתוך כיתו. כי בפרק השבתי לו
בכל כוחי ואה לא נא אדני דשתרן דאשונה שאני יורע
מני כתבו של הרב מה"ר שמעלים נר"ו שנרים אותה
מעוס רוח הנה ולא מטעם אחר ה"כ עניין זה הוא
טבעי ודבר שוכל להבדר כאר מהחושים אם לקרב
אם לרחק ולא שיך בזה לשון הרע כי מטבע ליבנה
כישא לא יפיל כי הם בשבלות וברוחניות ולא בטבעיות
כי מומי הטבעיות הם בתו מיפאי הדמיה והתשבורת
ואת שנים שלפי הדיבה הראשה הזאת ה"כ אתה חוסר
אותה מקדם קדמתה שלבדה עמו כטומאתו. כי מלר
אמר איך יוכל להאמין שהיה ישראל לגרש אותה מבעלה
על"ס שמא אתן צונה כאחר ואהקיים כה משפט
הוכה גם לי גם לך לא יהיה גזרו וזה דבר שאין השכל
יוכל להאמין אם לא שבבר קשור עמה קורס נירושין.
ואם יקום כן כתיות לפי אחר לר אוסור שבה אתה
כעצמך איך הוכל לסבול לשבב ולהיות עמה? והוא
ויעיו החחילו להסבור לי לפי דעתם ענין זה האחרון
וכה אמרתי לכם כפרט זם נכתוב להרב מה"ר נר"ו

שיעמוד על כירור רבר זה לא מלי הדין אחרי שלא
נתבישה מתיה איסור זה ולא נאסרה לבעל אלא מפאת
גרר וסיג והרחק שעה ע"ד חטו' הרב אדמת קדש
מ"כ סי' כ' עיש"כ. ולא עבר מזה ימים שנים ויהי
כלילה מוצאו ש"ק היתה והנה לפני מנולה מנולה
כיס ספיר ושליה לייחה כה כא על הרב המופלה
קנת דבי אליהי כהובה פנים ואחור וכל אשר ועבור
תחת הסב"ט ליתן ליה דיו שטיבולו כמשקה בעלילות
וחיריפין ונידופין ואני בקיראי שתי דלתות הכתי
כף על כף ובין כמר ביכה על חורבן דקינו
שתתעלה כי יכולו פר לים כאלה ויחלנה ויטילו מים
בקרבי שמים אשר תרה שם בלין ורבר ה' כירושלם
אהו בנוילי כירוע ומפורסם וכוון שראיתי הכתב
והמכתב מעשה שטן המרק בהרנו ספרי ישראל לבקש
תותות על מחל תלעגו"ח שהלקי אם פי המביה אותה
לפי הדים עשקייה דאשונה לטומאה שבתבו הדברים
הללו מתוך אם המילה. כי ודעתי כי כמלים כין
האשכנים ליתן דרהב לסיר ליבנה כיש כתמן הרע הזה:

והשיבו לי כי הוא ס"ת שבתבו מין אים אחר שמו
ליבים ולבש קללה כמדו. ווסנור אלוה
כעין. דלחי האשיבה אם יתפתחו לענדו. שזה
זמן המור בכורו לא ועיל והוא המיסוכאר לבה
הפרוטוסטנטי. הדברים האלה ולאו מפ הם וכמעט
פרחה כשמתי ואמרתי אני אל לבי לו ישמעו חכמי
ישראל המאורע הטמא מטותה ויראו כבריהם לקרעום
שאינם מתאחים לעול' כי הות עניין רע ומי אשר לא כהיה
כמוהו בכל כתי דינו ישראל מאז הנהינו ושפטו אם
ישראל מדון ועד כ"ר שב"ע ואכף זהם עשיקו להוליה
טוליגרפו להרב קנה רבי אליהו נר"ו וכה אמרתי
להעומדים אלו בעניין הנט אינו חוסם הפלו כמלה
נימא. ונם כעניין ניסוחין עם הלטיר נ"כ אין לחוס
מהטעמים האמורים אלא כיון רבדון לא עמדה ונשאת
עמו ראוי להחמיר ימים או עשיר עד כי יקבר גם
פרט זה קיים מעשה לעיני השמש והורה לקיים מקרה
שכתוב לזות שפחים וכו' וכן היה כי הרב הנהון קנה
רבי אליהו מר"ו כ"ד ת"ח שבא"ר הנימוס זה לזה כהלכה
כענין לי ראשו להחמיר הדין של הנישואין עד שאנלה
לו רעהו כבתב כי כן דבר המלך מלכו של עולם הם
קודם מעשה המרו אומנין הל המצרעד להוליה מלכ
הלדיקים כל לרוע וכל זב אשר מנמחים להטיל מים
בקדשי שמים ועב"כ חוכה עלי לטפל בכתב ערוד"
אשר הצוזו לשלוח לפני כ"ד הלרק ובעתיק הדברים
הנלרכים כדי להדיח אותם אל הרן ליה ונלמות והוה
בהנים כל אשר נקוד ושלית הנינע בבכור הרב מה"ר
נר"ו כי היא הוסיר נמור לספר בכפירה כי כן ה'

במשפט יבה ע"כ הנינע ברבור התורה ולומדיה
להבריח פוו ממעל ושרשו מקחח וז"ל
הל"ל הנה יש פה דים ושמי הדאוכן מדרכי כן ניסן מנדוש
מעגדל אשר נרים אם אשתו אחרונה מהלכסנדריה
והנט היה כהפוין אשר לא יעשה כן כישראל וכ"ז היה
כי הים אחר רשע נמור ושמו אלעזר אשר רד יחד עם
הדאוכן מדרכי הנזכר ומתה אה אשתו אחרונה לשאל
מבעלה נט פוטירין כדי שתוא ויקח אותה לאשה ובעת
שמעמו מהנשים חכמים ולומדים שהנט פסול הוא
מאחר שלא נכתב בנט כי אם שם אחר דאוכן וכ"כ
אביו בשם ניכן בלבד והם רוצים לברר הדין כי הנט
הוא פסול והם כתבו כ"ז לחכמי האשכנזים אשר בירוש'.

ועיקר

ועיקר הדבר שזו שאינה אסורה לזה הרשע אלטיר מאחר שנתן עיניו בה ועתה זה הרשע אלטיר רולה לעשות החופה כל"ב לעומר והיינו אבל הרב רפה ובקשנו מאתו שלא יתן הקידושין וכו' וכ' אשר אמרנו לו שיעיין בתשו' טור אבן סי' ט"ו ובבורדע ביהודה ובביה שמואל אחרון ובתשב"ץ ובהרדב"ז ובש"ות אחרות אמר שהוא רולה רק על הש"ע הקטן וכו' ובאשר דברנו עמו הרבה נתן לנו עצה שנכתוב להרב הגאון גר"ו כי ראובן מרדכי אמר שהרב כבעצמו אמר שאסורה לאלטיר לכן ימתול ויכתוב להרב רפה שלא יתן הקידושין לאלטיר רק שיעכב על הזה זמן היינו עד שיבא השו' מוריש' ת"ו והרב רפה אמר לנו דאם לא יבא תשובה עד ל"ג לעומר הוא יתן הקידושין לאלטיר וכו' ולא בעתיק עוד מכאן ואילך אסור לשמוע ומב"ש לבותבו מסוס מסכים בכפירה:

ומעתה הסיב בקיצור בילוין כי הענין שלפנינו נחלק לב' סעיפים:

הסעיף הא' בפיסול הגט חלולה. והסעיף הב' בנישואי אלטיר שראובן אמר

שאני אמרתי מ"ו שהיא אסורה לו ושקר ענה אלא שאני המרתי ואומר שדבר זה שהוא קורס מעשה ראוי לעמוד עליו ולבארו מסיס לזות שפתים ובבר הבראתי בירי חשו' אמת קרם הגו' ולא שח"ו אני מחליט לאסור אחרי כל מה שיעצתי וכמבואר בנופא דעובדא כי לאסור אישר אשה על אים דעלמה לריבה דבה ויקירא וכמ"ש הרב אורים גדולים כמעשה הסכה סו"סי קכ"ט ובסיף לעומר ק"ל. והביאו הרב יד אהרן א"ם בהגהב"י אות כ"ח ומבאן חיבתת מגולה לגדולינו אשר אין בו כדאי לאסיר האשה הגו' ע"פי דבריו ובפרט אבן ריבעיון שורש הדבר מתחילה כי הוא אמר שמגרשה בעבור ריח הפה. ועיין באגרות הרמב"ם ר"ב וז"ל אבל אם מ"ו נשבע עליה אע"פי שאין שם עדים ראוי לבל ב"ד הגון שלא חבשא אשה למי שנאשר עליה והיא תחת בעלה ע כ ואולם ה"ד ע"י קלא דלא פסיק לא ע"פי בעלה שאומר עתה שהיא מפתה אותו שונראנה וק"ל וע"כ נניח הסעיף הב' באחרונה ונזכר בו מה שראוי לזכר ונטפל עצמינו בביאור הסעיף הא' דהיינו על הבפלת השמות שזייפו מחדש גם בו גם באבינו וזכר זה בחלקו לב' פרטים הפרט הא' בשנעשה עצמינו אלמים וחרשים לפי שעה שבדרך אמת היה לו שם אחר גם לו גם לאבינו הטריגוס בעיר. והפרט הב' ויטפל לבדר שקרות האנשים האלה ומהותם המזייף למען ידעו דור אחרון כמה אנן קיימין. ונזכר בפרט הא' ולא נכיח רבזיהינו כי אם מהספרים עצמם שהזכיר בבתב מרדכי שהרב לא הבה אוזן ואם התשב"ץ ובהרב טורי אבן והב"ם. **הנה התשב"ץ** בח"א סי' י"ב בהב וז"ל שאפי' בשמו

ובשמה אם לא הוחזקו בעיר בשמות אחרים אלא אלו שאם בעיר לא בתקום הבתי' ולא במקום הבתינה אינו בפסל בבך עי"ש שהאריך ולקמן נבאר לעיני השמש והירח חיך מלבד שלא הוחזק לא הוה ולא יבינו בשמות אלו אלא אדרבא הוחזק להיפך באשר נבדר מע"פ פנקסים ובחבים וע"פי עדות מזמן בתיבת הבתיבה ובאשר בחבתי לעיל ובריבא מיבה ב' רבינו הרדב"ז מאריה דאחרון בחדשות סי' שע"ה על ראובן שבא מאדון מרבקים והחזק שמו ראובן הגר ום דך אשה בשם זה ונבתבו עליו בבה שטרות בשם זה ובשם

בשם זה ונורשה בשם זה וכו'. ועתה רולה לבלבלה ואומר כי אביו הוא מומר ושמו היה פלוני אלפנדרי וכיון שלא בחבו שם אביו שהנגט פסול תשו' הגט בשר ותנשא בו לבתחילה ולא מבעיא אי ליבא שהדי שאביו מומר ושמו וכו' דפשיטא דלאו כל בתיניה לבלבלה אלא אפילו אם יבואו עדים בשם אביו פ' הגט בשר ולא שאני אומר בשר בדיעבד אלא אפי' לבתחילה היה צריך לבתוב בך דקי"ל בתב שם העיקר בגט והנטפל כולל אותו בוכל שום וחניבא ואפי' לא היה בותב וכל שום וחניבא כיון שלא נודע לו זה השם אלא אחר שנירש וכו' עי"ש שהאריך בראותיו בלים נבורתו וסיים ובתב וז"ל ומ"מ הדבר ברור שאם היתוק בב' שמות בשיה ובת' א' מהם ובתב וכל שום וכו' שהיה מגורשת נמורה דאפי' לדעת ר"ת והראב"ד שהאריבו לבתוב ב' השמות בהדיא היינו דוקא בשמגרש אותה במקום אחר אבל בשהבתוב והנתינה במקום אחר אין צריך לבתוב שניהם בפירוש ולבך אשה זו מותרת לוכשא בגט זה **והמעגנה עתיד ליתן את הדין** ולהמגרש

צריך להבריז עליו לפי

שעבר על החרם שלא להולא לעז על הגט

ואם הוא חריש ע"פי בתבתי

שאומרים שלריבה גט אחר ה"ז פטור ואם אחר שיתברר לו ע"פי מורה הוראה. אשה זו מגורשת והגט בשר ויש בבלב שב על קיאו ראוי ליסרו ולהעניש ע"ב. ועל מה שפי' מרן ז"ל בסי' קב"ט ס"י ב' ואם לא בתב אלא שם שם לו במקום שהוה ואשהו שם בשר. ב' הב"ש ס"ק ב"ב בשר מבשע לפי' חש יודעים באותו מקום שם לו שם במקום אחר מ"מ בשר בין שנתן הגט בבן בשם שם לו באיתו מקום וכל הני שמות דהיינו שהוא בעצמו מחזיק במדינה זו אותו שם ובמדינה אחרת מחזיק לעצמו שם אחר ע"ב. והרב טיב ניטן מוואהרשא הגו"ל בבללים בל הרב הגו' עם הגהותיו בדי"נ ע"ר אית ך' בהב ראם חתימתו השם שעולה לש"ת אין שוון והיינו ודע בעצמו לשה חותם בך יש לולב אחר השם שעולה לש"ה ע"ב והרב טור אבן סי' ט"ז אחר שהאריך בבינוו שאינו ענין לבדונינו בשום פנם בבמו שירתה הריאה בתב וז ל ובבר מבואר דעת הקיום' והרא"ם והטור וסיעתם דאם במקום הבהובה לא ידעו שם לו שם אחר במקום הנתינה הגט בשר ונשתייב מדברי הרב פני יהושע מבלי שירשום לו המקום והסימן ותמליה דבריו ואני חפשתי אחריו ומלאתיו כי דרשתיו בסי' יו"ד שביאו היה על בלועל אחר שמו בורם ובש"ת היו קורין רוהו בקרקאלרי והוא נשבע שבועות חתירות שנשתנה שמו זה זמן בשם נפתלי ושם היו קורין אותו נפתלי ובהבו הגט על שם נפתלי והרב ז"ל האריך ברוחב תמיבתו והביא דעת הרא"ם והטור הגו' וסיים וב' וז"ל אבל אחמת ב"ל ברור דבב"ד מקרו לא החזק בהרוויהו דאין זה מקרי מוחזק מה שהבלועל הודיעו להם שם לו עוד שם בבל הפוסקים בולם בתבו דקורין אותו שם בשם זה או שודעין במקום זה שם לו שם אחר משמע שבעולם יודעין ומוחזק בפיהם ויודעים בל מבינו שבן הוא ובמו שבתבתי לעיל בשם חשובת הרא"ם דבעינן שיוחזק בעיר בלותו שם עד היום הזה ובראמרו' בפרק נב פשוט בל שהוחזק שמו בעיר ל' יום אין חוששין לו והשתא אתי שפיר דאין צריך לרחוק דברי הרא"ם והטור שבתבו דאם. בשני המקומות אין יודעין בב' השמות

אין

אין צריך לכתוב אלא דמתיבה וכו' וק' פשיטא ואיך יכתבו והלא אין יודעין מסת אחד כלל וצריך לדחוק דאדיעבר קאי וכדכתבנו לעיל והשתא ניחא אע"ג דכשעת כתיבה הוגה לכ"ד שים שם אחר במקום הנתינה כיון שלא הוחזק אינו כלום וכו' עי"ש שהאריך עוד. ולי יאשימני הקורא הנעי' אם האריכתי הריבור בהעתקת ספרים במקומותם באדשותם כי זכותי בקופתי מחרי טעמי. הא' להניח מהספרים עצמם שנתמשו מהם לראיה לפסול את הגט שהם עצמם קורין בגרון הדבריים מהפך להפך והדרכא מקילים יותר מדאי וזאת שנית שדוכם גם מחכמי אשכנז ולפי דעת הכותבים המכתב ההוא כהילו אין תורה בחכמי ספרד. ידענו כל מה שכתב הריב"ז בשבח חכמי אשכנז אבל ידענו ג"כ כל מ"ש רבינו רמ"א בשבח פ' מרן הקדוש מה שכתב בתשו' דאם מרן מוקל והוא מחמיר אל מרן שומעים כ"ש בכ"ד של חכמי ספרד שאין להם כי אם לפסוק כריהטא דשמעתתא לפי הסכמתם ומנהגם כאשר כתב הרב גט פשוט:

אמרתי ואומר דגרון שלנו אין לו דמות יען וביען מעולם לא הוחזק בשמות החדשים לא הוא ולא אביו בשום הופן שבעולם יען הרי בשעת כתובה שאלתי לו והקדקתי אחריו מטעם שכתבתי למעלה ואין צריך לכופלו ובתומו הולך בה שעתא כי לבו שלם בהחכת כלתו החדשה וע"כ לא אחר כי אם האמת והצדק ראיה לדבר על שם מרטין דקדק אחריו שאכתבנו ודקדוק זה הוא המורה כי היה לבו שלם עמה ולא הוה חיים לקלקלה בו בפרק יען כל עיקר הטעם שדקדק על השם הלזה שאכתבנו דוקא לטובתה הוא מפני שאם תבא לידי נביה כתוב הגו' בעש"ג שלא יבא איזה תקלה מפני שאינו כתוב השם שאני הייתי נמנע לכותבו וא"כ הדבר זה כלחוד הוי ידים מוכיחו' ואומדנ' דמוכחא כי האמת נכבע ממקורו כלתי שוב לר פניה. וא"כ הרי שלא הוחזק. ועוד הרי אתם בכתובה דאוכן בן מיסן והרי לנו אחתימה וג"כ הרי הכא הרב גר"ו שלשה ספרים בכתבים הרבע פעמים פנקסי הבית הכנסת שלהם ופנקסי הקשר שעשו ליום עברו"ת של הקהלה הקטנה הזאת וכולם בשם יקרא דאוכן בן מיסן כאשר ראינים בעינינו וכדקנים יפה יפה וא"כ נהיה לפנינו גרון דבינו הדרב"ז מאריה דאתרין כדמותו כלומו שהרי בכתובה נכתב בשם דאוכן בן מיסן והבתובה נכתבה מידו ועם כי מה אני עפר לדום אכן מרמם. אדמה לשבבת הטל אשר אם חם השמש ונמס. ואינו ראוי להתחשב עם דין יחיד מומחה עכ"פ כנון דא שרי ליה לאינים לאודועי אנפשיה שזה לו עשרים שנה שאני עומד ומשמש להודות לבני ישראל גם בע"הק ירוש' ת"ו גם כרומי גם בקורפו גם פה יצ"ל וכמה ניטין וקידושין בסדרו ונתקנו ע"י ועל כולם תל"ת עמדתי עליהם בכל דרכי בפקותיהם כראוי והנון לכל דיין ירא את ה' כיד ה' הטובה עלי הכל כתובים על סדר וכדון כאשר הזהירונו אבותינו ורבותינו באספו רובם אל עמם. וכנון בתיבת כתובה ע"י אים מומחה לפי הדור הא ודאי למדינן מניה וכפרט הרב אל מצרים גר"ו כי עם שאינו כראי הוא מחשיב אותי לבקי בטיב ניטין וקידושין וא"כ ולאינו תלי"ת מדי הנהת הרב טיב ניטין מוורשא דר"ג עי"ש וגם אמרנו על פשט כלל הרב כ"ש הלולין אחר שם הכתוב בכתובה ועדופא כ"ד מגרון הדרב"ז שבגרון הדרב"ז עשה עיקר שם הכתו'

בכתו' דאוכן הנר אפי' שלא נורע אם מכם אם טפם בותב; הכתובה ומסדרה כ"ש כנ"ד וכמ"ש ואין צורך להאריך ויעדיף מטובו הקורא ויראה לפלוא אם אני הבכדתי את לבו במקומן של שבחי"ם וכן לא יעשה אבל בבר אמרו ההברת לא יגונה: **זאת ועוד אחרת** רב"ד עדיפ' מגרון הדרב"ז שהרי התם עשה עיק' ממה שבתב בשטרו' בשם דאוכן הנר ולא כיאר לנו הרב כמה שטרות בתבו עליו ומיעטו רבים שנים ונם שהשטרות הם בין אים ובין גרו. ואע"ג דשטרא קלא אית ליה היינו לענין שעבוד החוב ואפותיקי וכיולה ולא על עיקר שמות הבעלים כי אפי' הב"ד המקיימין את השטר אינן מחייבין לראות כי אם חתימת העדים ולא נופו של שטר כ"פ מרן בח"מ סי' מ"ו. ולא"כ נמצא דבבתי' שטרות יש לה לומר דאינו בקרא כ"כ מוחזק בשם זה כי מי יודעו ובב"ז עשאו הדרב"ז עיקר וסלוק ונחית ובתב מה שבתב בחשר הוכאו הדבריס בטורקן למעלה בגרון שלפנינו שים לנו ד' פנקסים כוללים ומהם חתומים בחותם הקהל שלהם נבתבים לפנינו בשם זה דוקא ופנקסים אלו עובדים בבני מרון בוים החשבון לפני כל העומדים על הפקודים והנבאים מתחלפים בכל שנה ושנה בנודע היאמן כי יסופר כי יש מי שיוכל לבטות שמים בעלי שומים ועלי בלים ולומר שבגרון שלפנינו בשאר מה לפקפק עוד? **חלילה חלילה** לבל אשר נגע בלבו אהבת האמת אפילו כמלא נימא כי הא ודאי בקול גדול ולא יסף ונזור אומר ויאמר כי כל המערער על הגט הלזה הוא גלבר בכל אשר ספר באם חמתו רבינו הדרב"ז ובפרט כי הוא מאדי דאתרין ובבר כתב הגו"ר מ"מ בכלל ה' סימן כ"ט דאף נגד דעת הרמב"ם אל הדרב"ז ומוהריק"ש שומעין כי הם הרבולן תורה על שפת הים"ר בהר מצרים וכ"ש וק"ו כי גם הרמב"ם פ' בה' גירושין פ"ג כי מי שהיה לו כ' שמות כותב שם הידוע יותר וכו' והשאר בכלל בולל שוב וכו' לבתחילה בידוע ולזה הסכים מוהריק"ש ז"ל בהודאותיו: **ואל** יאמר האומר הרי אוכא פנקס אחד שבתוב על שם בן מיסן מנחם מענדיל וא"כ יש לנו לחוש לו. ובשאני לעצמי לשתוש פי הנקטרנים נרחיב הדיבור גם בפשט פשוט זה אבל לא יתבעם אם נאמר לו כי האומר הזה הנה הוא מנבב דברים גם בלי דעת ואיך לא יהיה זה? אחרי כי טח עיניו מראות כל הבתוב לחיים בספרי חיים גדולי הפוסקים הגז"ל אחד אל אחד למלוא חשבון שהרי רבינו התשב"ץ אשר משמו הגדול והקדוש נשתמשו הרי הוא אומר אם לא הוחזק בעיר בשמות אחרים. וא"כ בבתי' פנקס אחד או שנים מעולם לא שמענו דהויא חזקה וגם רבינו הדרב"ז הוסיף והבנוים דאפי' איבא שהדי דבן היה שם אביו כמו שאומר המגרש עתה עב"ז לאו כל כמיניה לקלקלא ובשר אפי' לבתחילה וא"כ כל מקום שנאמר שהדי הרי כאן שנים ועב"ז הבשיר לבתחילה רבינו הדרב"ז מהטעמים הנבואים שב' בגרון שלפנינו שאין כאן אלא פנקס אחד עאב"ו וגם הרב בית שמואל כתב דאפי' אם יודעים באותו מקום שים לו שם אחר במקום אחר וכו' מ"מ בשר וכנו"ל וא"כ נשאר בתיבת הפנקס הלזה כיודעים שם אחר וקריאת הש"ת והבתובה והפנקסים אחרים באין מבירין אותו בשם החדש אפילו שיודעים אותו וכן הוא הסכמת הרב טורי אבן בהסתייעו מתשו' הרב פני יהושע הגז"ל ובאמת הרב פני יהושע דינא

ברך של רומי סימן כ"ה

קה משתעי ודקדוקו וביאורו עלה יפה יפה ומי כמוהו יורד לעומקא של הלכה שהרי כלל כמים אדירים והעלה מרגניתא דלית בה טימי והוכיח לעיני השמש מדברי הרא"ש דאע"ג דבשעת כתיבת הגט הוגד לב"ד שיש שם אחר במקום הנתינה כיון שלא הוחזק אינו כלום ע"כ · **דנמצא** אתה למד מדבריו דאפי' אם נתודע להרב תנא דבי אליהו נר"ו קודם מעשה מהפנקס הלזה לפי דברי הרב פני יהושע האשכנזי ז"ל לא היה לו לחוש כ"ש אחר מעשה :

המורם מכל האמור ומדובר בפרט החמישי **דמעשה הגט הנעשה בב"ד**

של הרב תנא דבי אליהו הוא עשוי ורצוי ומקובל **בדת משה וישראל** וכדעת כל הפוסקים ראשונים ואחרונים

ספרדים ואשכנזים באין פוצה פה ומצפצף ולא הארכנו להביא מספרים אחרים יען כותלי בית המדרש מלאים זיו ומפיקים את הערות והחוקים כנודע ומפורסם · ואם באנו להעתיק ספריהם לא יכילון מגילות ולא באנו עד כה כי אם לצאת י"ח שמים וי"ח בריות וכמ"ש מוהרשד"ם ח"מ סי' כ"ה וז"ל ולהיות שהדור פרוץ מרובה על העומד ושכיח הרבה בעיר הזאת קנאת איש מרעהו ומבקשים להטיל מום עצמם באחרים ע"כ ראיתי להורות מהיכן דנתי דין זה עם היותו דין פשוט וא"כ היינו עושים לכל כיוצא בזה היינו מוכרחים לחזור ולהעתיק הספרים אלא שמילתא קשה כזאת לא שכיח ועיין בס' בירך יצחק די פ'אס בדברים האלו ממש בתחי' סי' ד' · כן אנן נמי להיותנו בעיירות שרובם עמי הארצות ופני הדור כפני הכלב דבר ידברו ניאצות · ע"כ קנאת ה' צבאות תעשה זאת לברר הדברים בשורשם עכ"פ זאת עשיתי שלא להביא כי אם מהספרים שנסהייעו המה כלומר מספרים אחרים כבר הם מודים בהם ממה שלא הזכירום ע"ד שב' מוהרלנ"ח בפסק הסמיכה דשב"א ע"א וז"ל וכפי הנראה עוד שהם טענות יותר גרועות מאותן שכתבו כיון שהניחם ולא הזכירם ע"כ כן הדבר הזה :

ואעיקרא כבר נראה שלבלבל העולם עשו זאת שהרי נסתייעו מהספרים ומה' נודע ביהודה ואנו לא מצאה ידינו שום סיעתא מהספר הנז' כאשר יראה הרוא' במה"ק ספ"ח וכ"ז אני כותב במונח קיים שיש שורש וענף אל השמות אב ובן ורוח עועים דעכ"ז **הותרה שרינה** לכל אדם בגט כשר זה כלתי שום ריח ספק וכל מי שרוצה להחמיר ולהצריכה גט מספק אין זה אלא שמבקש לקעקע כיצתן של רייני ישראל למקומותם בארצותם וחכמת סופרים תסרח ואפשר שלא נוכל ליתן גט כי אם עד שנביא בירור מעירו מערי מוסקופייא מה שמו ומה שם אביו ויהיה תוחלת ממושכה כי המקום רחוק ועל כורחה יכריחוה להחזירה לבעלה ככלב שב וכו' או לעגנה · וכל דליכא ח"ו טעות מפורש אסור לדייק אחר מעשה ב"ד יפה ראם במעשה כזה לא נאמר כ"ד כתר ב"ד לא דייקי א"כ מוטב שלא היה נכתב על ספר ובדיו דין זה וכבר האריך הרדב"ז בתשו' דפוס ויניציאה סי' תרכ"ה בפרט זה וכתב על הב"ד הרוצה לבטל דברי ב"ד חבירו יחוש שלמחר יבטלו אחרים את דבריו כל שאין הטעות מפורש ואיכא למתלי הכי וכו' כ"ש בנדון שלפנינו שהוא ברור בשחקים דלא

היה ולא יהיה ריח טעות בדבר אפי' אם נאמר דהיה שורש וזכר לכל השמות האלו אבל עכשיו נברר שהכל היה מן העפר רמה ותולע' שקר וכזב וזיוף ומכתבי עמל ואון עד להפליא · שמלבד שמכל הראיות שכתבנו מוכח להדיא דעכשיו חידשו שמות אלו לקלקלא בידי שמים ובידי אדם אם מספר כתובה אם מהפנקסים הנז"ל שהם כ' פנקסים מהקהל שבפנקס אחד כתוב ראובן בן ניסן בשני דפים שבו ובפנקס אחר בדף אחר הרי שלש ועוד בשטרי הכוללות שעשו ונתקשרו עם התנאי' לשעבר להביא מורה אשכנזי החתומים בחותם הכוללות הקטן הלזה ושם חתומים כל הקהל ומכללם חתום בכל אחד האיש הלזה בשם ראובן בן ניסן ותו לא · א"כ זה די והותר לברר לעיני השמש והירח שלא זאת ששם מרדכי או מרקו אשר משתמש ממנו הוא שקר גמור דעכשיו הוא מתחיל לכתוב ולחתום ראובן מרדכי בכתבים שהוא שולח לגדולי הגט לערער על הגט זה אלא גם על שם של אביו מנחם מענדל שנמצא בפנקס אחד דוקא הוא מזויף מתוכו מתרי סימני טומאה האחד שראינו בפנינו עדין לחלוחית הדיו קיימת ע"ש מנחם מענדל ועל ב' שמות הללו דוקא אבק ספרים ולא ע"ש ראובן בן ניסן הקודם · אף כי ביקש המזויף דיו שוה לדיו הכתוב ראובן בן ניסן וניכר באמת הזיוף אם מפאת זה אם מפאת דכיון דראובן בן ניסן כתוב בראש שיטה כמנהג רשימת שמות האנשים בפנקס זה למטה מזה ע"ז לא היה כיד המזוייף לזייף גם שמו בשם מרדכי כי לא היה לו מקום פנוי כאשר היה לו מקום פנוי בשורה לכתוב אחר בן ניסן מנחם מענדל והיא אומדנא דמוכחא טובא וכן בעוד ט"ו דפים אחרים כתב ראובן בן ניסן מנחם מענדיל · אבל בזה האחרון לא דקדק יפה לכווין הכתיבה שיהא שוה הרבה ונראית השינוי לעין כל וטעם הדברים דבזייף הא' שכל את ידיו לעשותו בכיוון עצום אבל בדף האחרון הלזה לא דקדק יפה והעטלפים יראו השינוי הגדול הלזה ואל יתרעם הקורא כי אחרי שביארתי הפרט הא' יפה יפה מה לי לחתר אחרי דקדוקי עניות אלו כי זכותי בקופתי כי מלבד מה שהשרשונו רז"ל מצוה לגלות הרמאים עוד זאת הנס אומדנות מוכיחות דהכל שקר וכזב ומעולם לא היה ולא נראה שמות הללו לא בבן ולא באב וכבר למדנו להועיל מרן החביב בתשו' הובאה בס' עדות ביעקב דל"ו ע"ב דאפי' בענין הקידושין אזלי' בתר אומדנות המוכיחות וז"ל ועוד אומדנות אחרות מוכיחו' שהכל שקר ועם שאין להתירה לשוק בלא גט מטעם האומדנות מ"מ הנה עד וסניף להתירה בלא גט וכמו שמצינו בתשו' גדולי האחרונים דהיכא דראו שהיה שם אומדנות שהכל שקר וכזב באיזה ספק אחר שיפול היו מקילין להתירה בלא גט עכ"ד · ונדון דידן איכא כמה אומדנות הא' ממה שאנו רואים שבס' כתובתה דדייקתי בתריה אם היה לו שם אחר לו ולאביו ואמר לא וכו בפרק דקדק הרב בשם מרטין כדי שלא לחוב לה לגבית כתו' אם תהיה נגבית בפני עש"ג וגם הפנקסים האמורים כ"ז אומדנא דמוכח דזה הפנקס עשוי בזיוף · הב' הא דלא נמצא הזיוף בשמו החדש שקרא עצמו מרדכי מפני שהיה בראש שיטה ואין מקום פנוי לא לכותבו קודם ראובן מפני שהוא בראש שיטה ולא אחריו אחר הכתוב בן ניסן תכף וא"כ ליכא מקום פנוי · ג' הא דנמצא אבק סופרי' על מנחם מענדל שהוא כתוב מחדש ולא על ראובן בן ניסן שכבר היה כתוב מזה

ומן

זמן · ר' שכעור ט"ו דפים לא דקדק לכוין התיבה ויש שיטו גרשה לתיקוק דלא חכים ולא טופס כין כתיבת רשובן כן ניסן לכתי' מנחם מעגדל · וכל זה אומדנות מוכיחות שהכל שקר וזיוף · ואם הכב"הנ שם הבעלה דכאיבה אומדנות מוכיחות כאיזה ספק אחר שיפול היו מקילין להתירה כלא נע כנדון שלפנינו שהאומדנות המוכיחות אינם כאות כי אם לבדר הזיוף לעיני השמש לקיים מלו דאמור דכנן מצוה לגלות את הרמאים שלנו · כל"ד שלעיקר דינא אין לנו שום ריח ספק כדכר לדעת כל הפוסקים אשר כית ישראל נכון עליהם שכוורדו מצוה עלינו לכדרם כדי לחזק מעשה הנע הזה ככל חיזוקי סופר · **ויודע היום בישראל** כי לבעבור ישיב מבוקשו

להחזיר גרושתו כיקש לענן אותה כעלילות מלעדי נכר ומלא אנשים מסייעו ודי עוכרי עבירה ולמאי דכוני כיני מרוב לעדה וינונה נם הוא גם אכיה מפחדם שמא תשאר שמנות חיות יחרבו למען תהיה לו לאשה · וכ"ד עדיפא מכדונו של הרב כית אפרים שהרי כנדונו שהחזיק זמן רב כשם אחיו לבד וגירש כשם אחר ושוב הוליא לעז שהיה לאחיו שם אחר ע"ז כתב הרב כית אפרים כסו"פ ל"ו והכי' כסו' טיב ניטין ד' מ' וז"ל סיומא דפסקא דכב"ד שזה החזיק לפנינו את שם אחיו כמה שנים כשם אברהם לבד שב"כ בכתובה וכן חתם כשטרות וכן חקק כפ"ח שלו אין מסניחין בו ובערעורו ואדרבא אם היה בכתב בנע השם המדם שהוא אומר עכשיו אף אם היה נתודע שבדברינו כן הוא היה כאן עיון גדול וכו' וכו' אך הבעל דאוי לגדותו ונם אסור לו לישא אשה אחרת דהא שויה נפשיה מתי' דאיסורא וכו' וכו' אבל אם עינינו נתן כממון אין לאוש לו כלל ע"כ :

הנה למדנו מר' הרב כית אפרים תרתי תלת · א' דבעיקר הדין דעתו ככל הפוסקים שהוכאו למעלה כפרע הראשון ובפרע מכוון הרבה לדעת הרדב"ז והרב פני יהושע ז"ל · ב' דקורא כנדון דאפי' אם כה נודע כשם האדם קודם הנישואין היה מקום הרבה לאוש שלא לבותבו · ג' דאפי' אם יש מי שיוכל להאמיר בענין שנתן עינינו כממון אין לאוש כלל כ"ש הכא כנדון שלפנינו שנתן עינינו כה ואין האשה מתקדשת אלא לדעתה היא עול ואמת מזה לענינה ולהלריכה נע הא ודאי כל האומר היפך מזה ישעה ואינו אלא מן המתמיהין אלא עוד זאת דאם אחרי ראותו כל האמור יוליא לעז ויערער דאוי לנדעו כהשרה דאם עד עכשיו יעשה הטועה שהיה שונג אחרי בירור זה הוא מזיד נמור ונלכד בכל מ"ש הרדב"ז הנו' שנם אל סיום תיקף ואדיר כזה כיון הרב כית אפרים וז"ל וגם יזהירו אותו על נפשו שישמור פיו ולשונו מלהוליא הדיבה שאף אם היה מקום לדונו עד עתה כשונג מכאן ואילך מזיד הוא וכר נודוי הוא שאף שבאמר האמת אתו אחרי שאין נאמן מן הדין אין מקום להעתיקו מכלל מוליא לעז ותהכלנו אם לא נופש ע"כ. ורבה לסלוח הקורא החכיב אם אוסיף לענין שלפנינו עוד יחד כמקום נאמן שמליא עלינו להבר כל זכר הכתב המרירי הלזה אחר שהוא מבורר ומתוקן מיד המשומר המיסיונא"ר אשר שם · ומליא עלינו להפר מחשבותם ולא תעשנה ידיהם תושיה א"כ אפי' היה לד חומרא כדבר להלריכה נע שני חוץ ממ"ש הב"ו והביא הכרם שלמה אשכנזי ד' כ"ט ע"ד דלפי מנהגינו להיות הנע כיד כ"ד והיו מכירים המנרש והמתנרשת יש מקום להקל כבמה חומרות עי"ש עכ"ז מפני שהכתב מרירי לו הפסק לפסול הנע נעשה ע"י המשומר הלזה מצוה להתקומם עליו ולפרדו ולזורדו לרוח הטומאה וחילו ממ"ש הרב אהל יעקב שספורטש ז"ל על מנהג המשטרדם שלא היו מברכין ברכת כהנים כי אם בימים נורהים וכת הס"ץ נר"ו הנהינו להומרו וע"ז כשנשתמד הוא וכת דיליה רלה להנהינו הרב ז"ל לבטל הב"כ אף דהנהינו הס"ץ מנהג יפה וע"ז כתב וז"ל הטעם הב' אף אם היתה מליה ע"כ ישראל ויש כבטולה נדונד עבירה הייתי מורה לבטלה כדי להשכית מלנוס זכר האנשים האלו החטאים המסיתים והמדיחים מחטיאי אדם המבקשים לעקור תורתינו ותורת חכמינו כדי לעשות תורה חדשה אסר ע"ז לבר שלא יעלה על לב אנוס זכרונם וכ"ש לפני ה' כל דבר טוב המתחדש ע"י הכפי' יהיה מהבטל וכל ספריהם ספרי מינים ראוים לשריפה עי"ש שהאריך ויתר והרי אתה דן ק"ו אם בכת הס"ץ אפי' כנדונד עבירה כך כנדון שלפנינו שהוא ספר ופסק שכתבו מין שורשי מתלמידי יש"ו הנולרי אשר עליהם הוקבעה ברכת למינים אל תהי תקוה ונם שאין בזה לא עבירה ולא נדונד עבירה כי אם מומרא לאוה דעת איזה פוסק שיוכל להמלא עאכ"ו שמצוה ע"כ רבני ישראל שיגיע לודם פסק דין מרומה הלזה שמחוייבים לגדעו כאשרה ולשורפו כשריפה כנחל קדרון ונם הבר זה כדור כשמש למי שנגע ירחת אלהים בקרבו :

ולא תעזוב נפשי מלהרחיב הדברים בשאר פרטים הנלרכים לנדון שלפנינו והכף אתן נמר עוב למאמרינו כי ככר הטרחנו להקורא החכיב יותר מדאי הפרע הא' להשכית מעל הרב המסדר הנע נר"ו כל אוב ומתנקם מפני שלא כתב מרטין והנם כי לא היה לריך הכתוב לאומרו כי הוא ידוע ונגלה לכל מכין עם תלמיד אחן יען נשתבשו כעונותינו מזה ואמרו כי מרטין ר"ל מרקו ומזה מלאו מקום לשקר שנקרא מרדכי כל"הק ע"ז מוכרחים אנו להרחיב הדיבור ולבאר אחי' לעיני השמש דזיוף הלזה ע"כ לדדין והודות לשמו ית"ש כי טפשות הכורות המערערים הוא הנותן כנו כח לעשות חיל ולבדר הדברים כשמלה :

הצד הא' כי שם מרטין הוא שם קדמון כנוים עיב"ז והוא ע"ש האליל הרומא מרטיר ע"ד מאדרים ויש פסקים נדו' ככהני המוצרים אם יוכל אים נוצרי להקרא כשם ע"ז זאת אלא כי מלאו עילה שהוא ע"ש המלכים והקיסרים הקדמו' ונם שם מרקו היו רוצים לאסור אותו משום שנגזר משם מירקוריו שהוא שם האלל הנוקף ומלאו פתח היתר לזה שהוא נגזר משם מאדרקוס המשפחה של לוגונו הקיסר ועולה מלאו כשמות הללו להתיר כנורע מס' הטיאולונ'יא שלהם · ויהיה איך שיהיה ידוע ונגלה לכל תופס ס' החילונים כידו ששם מרטין עם מרקו אין לו יחס ודמות כשום אופן שבעולם והדברים נלוים ווידועים והרי הלר הראשון שאמרנו שכורות המערערים היא שעמדה לנו

לבדר שורשי זיופם על מה שדניהם הועכשו :

והצד הב' שאפי' אם ת"ל שהיו קוראים אותו מרקו ולא מרטין מעיקרא וכראשונה כמו שבהמת כערי איטליא מרקו הוא כינוי למרדכי כאין המלנו היינו דוקא לערי איטליא הכל כאשכנז אינו כי אם מערבל מורקול מורקי מרקי"ל ודדמי ואם כאמת היה שמו מרדכי הרי האים הזה הוא אשכנזי

גמור ומטבע הענין היה צריך לכניתו כאחד מהכינויים הנז"ל המורגלים בפי כל האשכנזים ומעולם לא מצאנו בס' הסמות של האשכנזים מרקו כינוי למרדכי וא"כ לא היה מן הדין לכתוב מרדכי אחריו כי נתבאר לנו כי שם מרקו אינו נגזר להאשכנזים לשם מרדכי ומוכרח שבבואו לארצות המזרחיות שיקח שמו מרקו גם כלא טעם כאשר רגילין בעונות עכשיו להתחפש בשמות הגוליים וכדומה ואחר שכן הענין הזה עצמו הוא יכיאונו לבדר כי לא היה אפשר לכתוב בנט לא מרטין ולא מרקו וז"ל הרב נ"מ וטוב גוטין מוורשא מהאי טעמא נראה לי מפנים הללו שם במדינות אלו לרוב שם מפי"ק המלכות ורבים מעמי הארץ מתוארי"ם שלא לזכר בשם ישראל עור ומפרסמים עצמם בשם של בריות אף שרגילין ישראל בהזכרת שם זה מ"מ בנט אין לחוש לכתוב שם זה שהכל יודעים שעיקר שמו ביהדות אינו כן ואין צריך להמציא וכל שום בשביל זה מאחר שידוע לכל שאין זה עיקר שמו ואינו עולה לנ"ת רק בשם ישראל ואפי' חותם עצמו בשם של בריות ידוע שאינו אלא בדרך כינוי ועי"ש:

הוא הדבר אשר דברנו שכיון ששם מרקו ולא מערקל וכו' וכו' באשכנזי נראה להדיא כי לקוח הוא בארצות אלו כדי שלא להזכר בשם ישראל בין הגויים אפילו שבשם זה רגילין ישראלים אחרים באיטליא להקרא בשם זה במקום מרדכי עכ"ז באשכנזי שלקח שם זה בארצות המזרח הוא דוקא כדי שלא להזכיר בשם ישראל כגון דא ודאי כל החושש לכותבו נורע הוא וכ"ז אם באמת היו קורין אותו מרקו שבאיטליא קורין לו מרדכי אבל באמת גם זה הוא כינוי בדוי מתדם לקצר בזיוף מחדש עם שם מרטין שאינו כינוי שם ישראלי כל עיקר ותל"ת כי בתגלה כל סדתון הזיופים לעין כל הותה ולשון שאם בעתיק פסק זה באחד מלשונו' העמים נמורי ונגזרו על אנשים באלה המבלבלים ישובו של עולם קדימוכא"ל בכל חוקותיו ומספריו אחר שני"ז מעננים השה אחת ושבת שביר ושבת שאבן:

הפרט הב' מ"ש בכתב מרור"י ראשון ושני אשר בתבו לו לשמי וז"ל בכתב הראשון לכל ומחול הרב לכתוב להרב דבה שלא יתן הקדושין להלתר רק שיעבב הדבר על איזה זמן הייגו עד שיבא תשי' מירום' ע"כ ונם למעלה כתבו שהם כתבו כ"ז לירום' לחכמי האשכנזים ונם בבתבם השני אחר שבא הרב תנא דבי אליהו פה כתבו וז"ל והרב דבה נסע לחלבסנדריא להרב הגאון גר"ו שיעזור לו לדבר עבירה זה לכן אנחנו ח"מ מבלי' תקונתינו לפני כבודו שלא להמהר לעשות דבריהם האלו להבשיר נט בסול זה כי בתבנו זו לירום' ח"ו ועוד בתבו להגאון המפו' מוהר"ם יהודה ליב ראפאפורט ולגאונים אחרים בטוחים אנחנו במורת טובו וגודל עובתיתו וברוב חכמתו שיעשה זאת למען ה' ותורתו ושלא יהיה חילול ה' ע"כ: **שומו שמים** ע"ז בהגיח בראמבטו התקונה אחת אותו תקונות לכתוב שבא הרב הזקן בשני"ם חכמה אלו להעזר לו בדבר עבירה זה אשר אנשים ריקים ופוחזים ויכו בסנורים להבית בחבה של חלל אחת אדי נבדי הבדבי העומדים על בסא דין מאז אנשים ושמש טורע בסערים לתהלה לשם ולתפארת ולירא חטא המבדעת כי מענין זה נוכר מהיתם התלוף ולולי חרשו בענלת

המשומד לא יחליפו האנשים מזרע ישראל את פניהם כ"כ ונניח זה כאשר אמרנו כי חרפה היא לנו להתעבב בדברים של מה בכך זו בלבד חוכה עלינו ולמען ליון לא אחשה ולמען ירום' לא בשקוט עד שנבדל דברים כאלה בשמלה אוך אין בה בשום מורה ודאין לא מקרלות אחרות ולא מירום' להבנים עצמם בענינים באלו שאינן נוגעים להם וכפרט בשאין הטעות מפורש ויש להאריך בזה אבל נדבר ב' דברות יוצאות מתוך הדם מפי מוהר"ן הלוי הובא בתשו' שמש נדקה סי' ט"ו וז"ל אבל מקדש לא אוכל להתאפק מלהגיד את לחסי בצערי ושיחי שאל אלהים הוא יודע ועד שמוש שעמדתי על דעתי זה לי הרבעים שנה ויותר שאני מורה הוראות בישראל נגטעריתי על הדבר הזה וכתבתי להרב מחבמי ישראל כי רע עלי המעשה כי יבא אדם מחון לכתוב נגד פסק רבנים אז רב מקום אחר בשומעם קול מלחשים וזה לא יולא זה עושים את התורה בשתי תורות ואומרים הני רבנן והני רבנן ואין אחם יודעים עד מה ועושים בגדי פרושים מדרש לע"ה ובדאמר ר"ג לרבנן בעירובין דב"ז וכו' ומי לנו גדול מר"י בחולין פ' כ"ה כי אחא לקמיה דיש"ל וכו' ואם הראשונים שקטנם עבה לא היו מורין במקום חבריהם ונגד חבריהם מה יש לנו לעשות אנן יתמי דיתמי לנבי דידהו ודי שבל אחד ועמוד בנבולו שבל אחד ודע במקומו מקומם ושעתם של דברים ויתר ממה שיודע מי שאינו שומע אלא לקול מלחשים ע"כ:

עוד הוסיף וכ' בסי' ל' שם אחר שהאריך בפרט זה מתוך הדם ב' וז"ל לא יכולתי לצייר בדעתי מי הוא זה ואיזה הוא שיכול לגזור ולסתיר מה שגזרו ב"ד הגיר לקיים לא יש עוד בדורינו כ"ר דהלימי בדבי אמי ובדבי אבי ודעתי הקלושה היתה הווה ותהיה להיות בל רב בדבתו בשומו על לב כי לא להרס ושפוט וכו' עוש"ב ווה די לסתום פי המקטרגים בלשר הפחידונו שבולחים הענינים לארלית אחרות ונאומים אחרי' בהילו אבדה התורה מהתנו ואין אתנו יודע עד מה ובדי למלאת בחלן פיהם גם על מה שהזהירונו להתעבב עד שיבא הפסק מירום' ומחבמי האשכנזים נאמר על ראשון הלה גם בנו דיבר ה' ותורת הרב המבדר ותורתינו היא מזהב שב"א מהארץ העובה ההיא בדאמרו במד"ר וזהב הארץ ההיא טוב אין תורה בתורת א"י והנם שעונותינו גרשונו מהסתפח בנחלת ה' ונפגמנו עכ"פ עם בל בנימותינו הרי אנו מעובחין ויתר מבל המעובחים שבשאר מדינות אחרות עיון אבות דר"ן פב"ח הדברים בלתן. ואפילו על אותם החבמים הסובבים בלתן והבוחרים לשבון בבוד בחר הקדש בירום' ת"ו גם ע"ז הדבר ילא מפי המלך הגאון מה"ר הרן מגרים בס' דרבי נועם סי' ב"ב בי שם הרחיב פה האריך לשון בד' נועם וחן ושבל טוב ורחת אלהים על בולם ותבלית דבריו הם אלו מ"מ לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול ומיום שנלו ישראל מעל אדמתן בל מקום שנלו שבינה עמהם והיא המתפבת עלינו בגלותינו להאיר עינינו את דרך בלך בה ואת המעשה אשר יעשון בבל תפלות הגולה ועל בינלה בזה ואמרו המושלים הליך ולך ובבה נושא משך הזרע בה יבא בדיגה נושא אלומתיו ועתה בגלותינו הורחה ויגלה לעיל מבל תפלות הגולה ודי בזה עכ"ד המסולתים ממש וכוונתו לומר בה יבא ברינה נושא אלומותיו בי רצונו להוכיח שהחבם המובהק אשר בל

דינו

דיניו וכל הוראותיו הם כראוות מופתיות בכקיאות
ראוי והגון חכמה המוכתר הזה ליזמר וליזל ולא יקום
לעוש אדם שבעולם ואפי' הוא בן חו"ל והיינו כא יבא
בריבה נושא אלומותיו ולהיפך בהיפך. והאמת איתו
כי מיום שהיינו לגוי אחד כארץ החכמה תצוו ליסראל
עם קודם מעשרה שלוטי' אשר היו בעיר הטהים לעמין
שלא נאמר בו לשכרו תדרושו ודברו הוכרו כשמלה
והם דברי הרא"ש בכמה מקומות דבכל מקום דאיכא
נאון מפורסם הוא הנקרא כ"ד הגדול והדבר ידוע
ונגלה וכל מה שמבקשים המערערים חכמי אשכנזים
הם מירוש' והם מתרלות אחרות ידענו כוונתם להטיל
מום בחכמי ספרד כאילו לא ידענו ולא יכינו אכל הם
מבחוותם אומרים כן אכל רבני אשכנז נופייהו בע"י
נהורא עמם ברי כי תל"ות הלא גם כנו דבר ה' והדברי'
ברורים וידועים וגם ידעי שחכמי ספרד בכא לידם
סידור נע אשכנזי בבר משתמשים כס' רבני אשכנז
למען דעת הענייניים במולא זהם למשעיהם ועי' להרב
נ"פ בסו"סי קכ"ט ותרוה למאונך ולענין המנהגים
בשאין להאשכנזים קהלה מיוחדת וכ"ד מיוחד עי"ש
בס' נ"פ ועיין למו"הר בס' גו"ר חיו"ר כלל נ' סי' ה':

כלל של דברים כי קטיר קא חזינא בכל דבריהם
של אלו מתחי' וסופן ועכיין והיקפן וכ"ש
למי שמכיר ורגיל בהון כי אין ברוכן רוח ורחת ה' ולולי
שהם עדיין מכונים בשם זרע אברהם ויצחק ויעקב ולר
לי מאד לספר בנכותן הייתי כותב על ספר וכדיו את
מכות הנפש והנוף מהאנשים האלה למען ידעו דור
האחרון כי כל הערעור הלזה הוא מעשה שטן המרקד
ביניהם מאז השנים כי איזה פחותים מאותם המדינות
התלקטו באחרלות החירות האלו והשחיתו והתעיבו
עלילה אין עושה טוב ואכול ושתה ונגוב ונאוף זה
חלקם בכל עמלם ורחוה לדבר שכל בבבי אשכנזי אז
ירא וחרד על דברו מעולם היינו מתחבר ומתלוה
עמהם כי אם עמנו הספרדים והוא נמנה מכלל
קהלתינו והם ראוי למינוי נמנה אותו בסדר קדושה
ואין מחייב כי אלינו אין הפרש בין אשכנזי לספרדי
חלילה והעיקר בידינו ראשית חכמה ירא"ת ה' ושכל
טוב ומידות טובות שמנו חכמים **והסלסול**
האנושי וע"כ זה יוכל להעיד כל
עובר ושב:

קצרן של דברים שאשה זאת שרוצה בת אברהם
רוזענפעל"ד היא בשרה לבא בקהל ומוחרת
לכל אדם בגנו זה הניתן לה אף לבת"ת בלתי שום פקפוק
אפי' כמלא נימא ועל הסעיף הב' שהוא בפרע מיסודי
הדים אלטור עם האשה זאת שחשדו אותו ובגזבר בבר
בתבנו להועד הכללי אשר בעוב"ו מגדים בהיטלקי מפו'
בתאשבו עם הרב המופלא תנא דבי אליהו מ"ד
לבדר הדברים ברומן ועומקן והם יראה להרב חנא
דבי אליהו נר"ו כי הכל יפלו פיהם הא ודהי תורה דיליה
היא ומי יבא אחריו וכ"ז בתבנו מגודל עונתנותו כי
רבה היא כי הלאו הכי מי אנכי ומי ביתי להכנס
בתחום שאינו שלי אם לא כי אמר המלך יבא ועכ"כ
בהתי בשורותים אלו להלבה כי למעשה הדבר תלוי
בהרב המסדר נופיה נר"ו כי הוא השליט ומי בראש
הרב הנאון מר דודי ראש כ"ד מקודש מב"ד הגדול
שבירוש' **המלך דוד הזן נר"ו** שבדרך מליצה
נפלאה נמלא אותנו
בגורלנו ובדק בעיניו כיונים כל הזיופים הנרשמים

למעלה ראש ונכהל מרחות ואם הנאון הרב מ"ר נר"ו
כי ממנו תלא תורה ויסכים גם הוא עמי אהיה בענין
זה בסניף בעלמא כי היכי דלימטי ליה שיבא מבשורה
הטור ישראל ימ"א:

הב"ר עפר ארץ ישראל מרכין תורה ביסראל פה **נא**
אמון יע"א הבע"ח בס"א לח' אייר משנת
אתרי"ח לגירה פה סימן **יתיצבו מלכי**
ארץ לפ"ק לבבור התורה שתתעלה
פסי"ק לער"א ואי"ת חז"ן:

הטעיר **משה חזן** ס"ט

הסכמת הגאון המפורסם מרן דודי המלך דוד חיים חזן יצ"ו

אנכי בדרך הנחני ה' כאן נמצאתי פה **נא אמון**
יע"א בשלוחותיהו דרכנן בטעמי"ך
ירושלים תוב"כ ויקר מקרה בלתי טהור מה שלא
דמיתי ולא עלה על לבי כי הנס הנקעינן אל יפטר
אדם מחברו אלא מתוך דבר הלבה ה"מ בוראתו מן
העיר אכל בבמיסתו לא מלינו ויהי בבואי פה השמועות
יבהלוני כי יצאו אנשים בני בליעל מבני האשכנזים
בעו"ת מדרים יע"א להטיל מום בקדשים ולהוציא לעז
על גט אחר שסידר האי גברא רבה מאריה דאתרה
מנקיי הדעת שבירושלים הב נהורא גאון הרב
המופלא כמוהר"ר אליהו ישראל נר"ו לאשכנזי אחד
שנירש את אשתו בדת של תורה כאשר יאותה לו כי רב
גוברים ורב חיליה נומחה ופקיע גדול שמו נורע
בשערים ובחר הבי קמו קלת רקים ופוחזים להסיה
ולהדיח להבעל ובדה שקרים שם לו שמות אחרים
ונם בשם אביו שם לו שמות אחרים בדרכם ובעלילותם
לנטוב את לב כ"ר ולב כל ישראל כנוי אשר ברקה
עושה וע"ז דרך ובא לו האי תנא דידן תנא דבי אליהו
פה כ"א נכוי בחמי חמין איך נעשה בתוענבה הזאת
להוציא דיבה ולעז על הגט הניתן והוטל חרם ר"ת
ז"ל שלא להוציא לעז בדברי בזיון אשר אין בם מועיל
לנרים שום משם על הגט הנו' וע"ז אזר בגבר אליו זה
דודי מאריה דאתרא הדין מופלא שבשנהדרין הנאון
שאר בשרי הרב המופלא המפו"ח נר"ו מר בריה דרב
אחאי הנאון רבי אליעזר הגדול זל"ה ופלפל בחכמה
ברוב עוביין ורוב הקיפו ורוחב מבינתו ולוכן את הדין
במטבר ובמלרף בסף דברים ברורים בשמלה כי כל
הדברים של המערערים אין בהם ממש ואין בלא היו
בחרם הנשבר ובדבר שאין בו ממש והגט שריר וקיים
אין בו נפתל ועקש והמערער על גט זה הוא בלבר
ברשת נח"ש והבעל שברה אלו השמות של שקר בדי
לפסול את הגט שוויה אנפשיה מ"ד ואסור לו לישא אשה
אחרת מכח שבועתו במבואר בתשו' הרמתה אשר
בדברו מעריב ערבי' בחכמה ובתבונה ובדעת קנאת
ה' לבאות תעשה זאת:

ועלי שמו פניהם לנשת ש האר"ם שתי שורות אף כי
לאו למודעי לריבו שני לבתרות הזהב הר' תנא
דב"א מסדר הגט והרב הא"ח נפשי הפוסק נר"ו מ"מ
לא יכולתי להתאפק לפי רוב האהבה וזאת חובתי
והעשנה כי לא אוכל להתעלם כי ראיתי ועיינתי בכל

הפקפוקים והגרריס וחזו חוות כל הפנקסים והסטרות שהכיח הרב תנא דב"ה מר"ו דלא אתחזק לא המגרס ולא אכיו כ"א כשמות אשר נכתבו בגנו ולא עוד וכל מה שברה הבעל הנו' אחר נחונת הנט הכל שקר ודבר כזב ובדת ה' כל שפתי חלקות והרי הוא ורישרן סמיכין עליה נלברים ברשם החרס של ר"ח כלי ספק ורהוי לפרסמו ולהכרילו מתוך הקהל ולאוסרו ליקח אשה כשלא"ר וידע: כי יש אלהים שופטים בארץ וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד וה' יברך את עמו בשלום:

הכ"ד אחו' בשלום אחרון לא' זיו שנת הכ"ל ושלם על רייני ישראל שועל ן' אדרי

הנעיר **חיים דוד חזן** ס"ט

סימן כ"ו

כ"ה קריעגזהאבער ווס ר' י"ז שבט התר"י לב"ע

לרחוק ממני כמילין אקרא · ה"ה נברא רבא ויקירא · לו ולכל אשר לו יהיה שלום · על כסאו שעליו ושב כרות"ו של עולם · לרעות לאן קדשים דק"ק רומי יצ"ו:

אף שאינני מן הראוי לעורר ברולל כמותו · מכל מקום אקוה שבמקום גדולתו יהיה ענוותנותו מכלי ליחר אפו אם כ אתי לדפוק כדלתי ביתו הפחות לחכמה וידועה בדבר הנוגע למלוה לפרסם הענין כראוי ולזאת הגיע לפני רוש פאר מעלתו נ"י את כל ונוכחת בקיצור האפשרי:

הנה נמרתי בדעתי להוליא תוכן הספר הנקרא **אמונה רמה** שחברו הפילוסוף הגדול החסיר הנכבד ר' אברהם הלוי בן

ראור זצ"ל וידוע שם' זה לא נ-פס עדיין רק הוא בכתב כאומר ספרי המלך דעיר מיוכבן הבירה ובאומר ספרי עיר גדולה הנקרא Biblioteca Vaticana כמו שמצאתי בספרי המלומדים G. B. De Rossi Bartolucci (Biblioteca magna rabbinica P. 1 p. 18 N. 57) · In Bibl. Vat. extat Codex in fol. Papyr. cum titulo Emuna ramà, Wolfii Biblioteca hebr. P. 1 pag. 46· והנה מרי קרתי בספר הנ"ל שים תחת ידי מעיר מיוכבן מלאתי כאיזה מקומות שכלי ספק לא נעתק כראוי ומאחר שאותו הכתב דמיוכבן נעתק מן אותו שבעיר רומי אמרתי לעיר כאן אותן מקומות שצריכין תיקון דהיינו למלאות חסרון אשר פסע בו המעתיק ואל מי מקדושים אפנה אם לא לרוש מעלת הדרת כבודו ונא אל יחר אפו ויתחול לבבדני כמוקדם האפשרי (כי הדבר נחון מאד) עם תשובתו הרמה שתהיה לי לכבוד ולתועלת · ומי יתן שיהיה לאל ידי להראות לו הכרת טובה ושהנני תוכן לשרתו בכל עת:

הק' **אהרן בלאאמ"ן** הדב המגות מה"ר **יוסף גוגעגהיים** נגלה"ה

ר"ת פה ק"ק **קריעגזהאבער והגליל** יצ"ו

א' ישנו דעות שונות בין המחקרים בדיעת הספרים מהם אומרים ששם המחבר הספר הנז"ל הוא אברהם **בן דוד** ומהם אומרים ששמו **בן דאור** ע"כ ומחול המעתיק לבדר ולבן לי בטוב מה שימצא בנין

זה בכ"י דשם כי הוא הברת גדול אלני:

ב' הספר נחלק לג' מאמרים · המאמר הב' נחלק לו' עיקרים · ולכל עיקר ישנו

איזה פרקים שמספרם ועניינם מבואר בתחלת כל עיקר ועיקר והנה בתחלת העיקר הד' כתוב בכ"י שים לפני כזה · העיקר הרביעי בפעולות והם ארבעה פרקים · הפרק הרביעי במקורי הרעות אבל מיד אחר הבאובים מעידים מה שמבואר בפרק הג' המסיים בז"אל היוצר נוים הלא יוכיח וכו' כי האדם בשתחזיק בזה ושמו המונה לעצמו התבנים מן המחשבו' הרעות כל שכן מן המעשים אשר כן מתחיל העיקר הה' באמונה אחרונה ולכן חסר כל ספרק הד' או כתוב בטעות שים לעיקר זה ד' פרקים אם אחר זה לא היה כתוב בפירוש הפרק הד' במקורי הרעות ויהיה בודאי קרוב לאמת שטעות הוא לכתוב שים לעיקר זה ד' פרקים מפני שהפרק הב' דעיקר הו' מדבר במקורי הטובות והרעות אבל מאחר שמבואר אף הענין דפרק ד' כ"ל שהוא מן הצריך לחפוש ולחקור אי יש בכ"י דשם פ"ד דעיקר רביעי או אי אינו אלא ג' פרקים לעיקר הזה ואם יש לעיקר הזה רק ג' פרקים ניחא לי לידע מה שכתוב בכ"י דרומי בתחלת העיקר הרביעי וכסופו:

ג' בתחלת המאמר הג' כתוב בכ"י דמיוכבן שים לו שני פרקים הפרק הא' דבור

כללי במדות והנהגות והנמוסים והחקים והתחנות והתפלות הפרק הב' בתוספת הבואורי' ומשלים בחלייס הנפשיים ואופני רפואתם ומדברי' המבו' מחקי' המאמר הזה עד סוף הספר נראה שבודאי יש למאמר זה כ' פרקים אבל אין נמצא הפסק ביניהם ומפני זה חסר בודאי הסוף דפרק הא' והתחלה דפרק הב' ואי אפשר לי לידע אם נשבח בכ"י דמיוכבן מעט או הרבה או באיזה מקום מתחיל הפרק הב' ומפני זה אעתיק בכאן איזה מקומות ומן התורה נלקח ונ תבליתה תלך אמנם הדברים הדקים המתוקנים בחכמה ונאמר בזה תחלה כי התו' הוא הנהגה בחכמ' מתוקנו' בחכמה ובשיתכונן האדם ונאמר תחלה שחלקי התורה בין שיהיו חמשה המצות שהם מוסכלות השכות מדרגותם מן הדת מדרגה חלושה מאד ובכר העירו על זה בתוכים ומן הדברים המחייבים בזה אצל המסבלפסים כי הבורא ית' הפקיד על שבעה בוכבי לבת הנהגות בזה העולם המאמר מסיים אלה הענינים הדקים המתוקנים בדרך חכמה שהם ההכרל שבין הבפורה והאמונה אשר אלנם הנני נכוך אי המה שייכים לפרק א' או לפרק ב' ויהיה אוך שיהיה מן ההברת אלני לבדר הישב סופו דפ"ה והתחלה דפ"ב:

ד' בפרק השמיני דמאמר הא' חסר לפחות שורה אחת בין המלות עוד בגלגל התקפה להמלות לפי שהוא יקרעהו ויתנועע בו התנועה כמו שבתוב נ"ב בגלגון דב"י שים לפני:

ה' גם יהיה לי לתועלת אם יכול לחקור אי המחבר כתב ספרו בלשון ערבי ובעתיק אחר כך לע"הק או שהוא בעצמו חיבר הספר בל"הק:

רב

רב אחא"י גאון · חכלת השרון · העומד לנס לבני ישראל לוכרון הנדק על פי דיק ירון · והאמונה על מלא אהרן מסכים לבית המדרש ויולא אחרון · הוא הגאב"ד כדעת וכבשרון · הוא הע"ד בערי עדיים לאב ולפטרון · הוא הדיין במקה קדיענוזהאבער כמלאך מסדת הוא אהרן · יהי בבהר שלומך וכנחל קדרון · וכסף וזהב ורבה לך מוגחים באהרון וכל אשר לך ירבה עשרו"ן עשרו"ן · עם תפארת בנים עובדים לפניו בבני מרון באות נפש אהובך

וכנפשך שבעך הוא מבה ואהרן · כיר"ה :

אחי ורעם ! אל תהיה הוא יודע ויצר כי כמו לצר בנפשי · כי עד היום הזה אחרו פעמי קולמוסי לצאת ולבוא לקראת אח"י מל"ך כדת מה לעשות ובאשר החוב מוטל בהורת אחאוה · ליסריס נאוה · שבי אחי ! לאט לי ! כי לא על רגש הלבוד יחולו התלונות · כי על הזמן בונד כי הוא בעוברינו נגב לשטן כמדתו לבל רוח יבחיר ויקיף בכל פינות אשר הוא פונה · ודורך בנעלים על במתי מו מניחות העיון והשקט · הדברים קל ואומר השנה הזאת האבילנו מספתי תלוים הרעים והגאמנים · ובגפול לפני בני עול נפלתי והבני לפניו כדי רשעתו בלוה ולא אנא קשור בברבי המסה הגולעה והגרחה והנשברת · וזוהי סיבה כי מנעני ה' מבבור לשרתו קל חיים בכל אות נפשי :

עתה אתה ברוך ה' ! יום בשורה היום הזה · ואין ספק כי זכות הפלוסיף החסיד האלהי (השקול כדורו בהרמב"ם ז"ל לפי משקל חיבורו אשר הניתי בכל פעולו אשר אדוני עשוק בו) הוא היה בעוזרי · ואל מסמים שלא דברו ויבאלני והחלימני והחייני ותכף לברכת הגומל חלני נערתי ובנבר חלני אזרתי ורלתי אל אהובי החב' כהן הראש זה שמו Monsignor Molza הוא ראש שומרי בית המדרש הגדול והמפורסם אשר בקרב מחננו יע"א והוא במזגנו הנעים קבלני בסבר פנים יפות כדרכו הטוב · ומסר בידי את כל הסקי אשר שאלתי מאתו והערוף מטובו לעשות את בקשתי בתכלית השלימות · והיינו כי הספר הקדוש הזה

אמונה רמה שורשו כתוב בכתב עברי לפי מנהגינו הספרדים (ועיין תשו' רמ"א סי' ל"ד שלשלת הקבלה דל"ב ריש ע"ב ועיין ס"ת זקן אהרן סימן קמ"ח שהביא עוד אחר בכתב הנקרא רש"י (ועיין תשו' רמ"א הנו' ואצלנו הספרדים נק' כתב ברובינלאל) · ובאמת גדלה שמחתי עד להפליא מבמה פנים · ראשונה · כי מתוך שתי העתקות לדקת האמת כלפיד ובער · זאת שנית · הפעם אודה את ה' · כי נתגלתי בקי בכתב קדמון זה (יען היותי ספרדי ומאזרע רחוקה בתי מהר הקדש ורושלים לרעות כיעקב פה העורה יע"א כנודע) · שלישית · כי מגיאה גדולה הקרה ה' לפני כי אותו העיקרי בכתב ונעתק לבבור הנשיא ממספתי ומבית אבי אשר שמו וכינויו בקרבו (משה חזן) כאשר ראה כדף ההעתק ההולך לפניו חוך דגה ואשוב אתפלא על הדבר הגדול הזה גם בעיני אהובנו החכם הכהן הנוקרי הנו' גדלה הפליאה הנשגבה הזאת כי הוא בקי בטוב הבתיות והלשונות ובפרט כל בני קדם ובשמחה ובטוב לבב נטפלתי אני בעצמי הנס שעתרה לי בוקר מפני הולאת הענלות (מלבד

סבר ידידנו המעתיק נר"ו שהעתיק כל הנשלח שני פעמים חד לשולחו וחד להניחו בבי"ת הנו' כי כן נוהגי אפי' על הכתבים שלי ושלו שבודאי לריך לגדל פר"ע) עכ"ז היה בעיני למה ולבלוס נגד הקורת רוח שהיה לי מכל צד · ופיהה ובפרט כי לא היה אפ' לקיים המלוה ע"י אחרים כי מהת"ח אשר פה הע"י אין מבור הבתב ספרדי הנו' איך שיהיה בבנסתי ונלאתי בבי טוב ורחיקי כי הרבה טעיות נפלו בהעתקה מב"ס לבתב רש"י בהופן שהותו של בתב רש"י הוא מוטעה במעט בכל פינות מאמריו ואני מפחדי שמא אותו שבור מני"ר נר"ו ויהיה מוענחק מאותו של בת' רש"י עברתי בל המאמ' השליחי אות באות וסידרתי הבל בחר היטב לפי אותו העיקרי שהוא בתב ספרדי · והנחתי אחד בידי ואחד בבית המדרש הגדול הנו' · (כי מלוה גדולה לעשות חסד עם ב"ת המפורסם הזה ובפרט שבן לוויתי בפירוש) ואחד אני שולח לפניו ויען שאין הדבר ברור אצלי אם הותו שבודי נפלו בו בל הטעיות המסודרים לפניו ע"ב לא הערתתי את עצמי להגיה בל הספר אבל אני ממתין תשיבתו החשוקה ואם בה ואמר בי תיקון הטעיות של מאמר השלושי היו בסומבי נפשו ה"ב מוכרחים אנו להטפל ולהגיה בל הספר מהעיקרי שהוא בתב ספרדי להעתק השני שהוא בתב רש"י ותן לחבש ורי בזה בי ראוי והגון להשתדל בבל עוז ותעצומו להוציא בלי למעשהו משופה ומנוקה מבל טעות וסגיאה ובפרט בספר הקדוש האלהי הזה בי בל רבריו בלמנו מאד והם רפואה הנפש לחבלותי דורנו אשר חלה את חלוי על ראשו על בריעו ועל קרבו ה' ורפא בעוני עמו ושרגל ויאיר עיניו בתורתו תורה שלומה · בדה בחמה אומה · כיר"ה :

ואפריין נמטייה למה שיחוה שבבה ושבועבו מי אמרי"ם אמרי נועם אשר בספר האדיר הזה בי באמת הוא שבע רצון השבל ומלא ע"ב נדוקיו התורה והעבודה והנ"ח הויסר חוליה דמר ! קויסר ! בבון לבו בטוח בי בל אשר נגע ורפא ה' בלבו ובל חבס לב אוהבי האמת בטבע קיים ורוני ולא יוגעו לקנות הספר מאור עיני חבמים הזה בבל הון יקר ונעים ונס אני בלי בדר אקנה אוזה קובנים בבל אשר ונזור עלי :

תמהני איך נעלם מעיני אדוני שמי ושם עירי ? בנראה שלא הגיע לידו קונטריבי

קנאת ציון אשר חברתי זה בתשלום שנים בלמסטרדם נגד הבת החרשה בייבוחי' בלותיים ובמעט נשלח בבל ערי אשבנז ובל הקמוך ואם יש את רצונו זה ובתוב ידו לאהובנו הרב המתחסד עם קונו מוהר"ר אבי הו"של לעהרן נר"ו אשר בלמסטרדם יע"א והוא ישלחהו לידו הקדש מתנה מחיים בי ראיתי אור פני בתבו בראות פני אלהים · ותרלני · ודיד חסקי ! מודע לבונה בי בהיותי מעתיק הדברים הנשלחים לו פעם שנית מטעם האמור למעלה רעיוני על העתקתי סלוקו ובקשו ממני להטיף מילין גם הם ובחבון בספר ויוחקו בביאור הזה קצרי המרים מהרב הקדוש המחבר ז"ל ונענעתי להם ראבי בי הם האמת ראיתי בן יקרני עון ג"ב אופה שר בבת ה' ! עתה בראתי להשמיע בתרוס קולי שאם בחולי יעלה לרצון בל הבתוב לפניו וראיתה דברי אלה נאותים ויסבים ויאמר להדפיסם מתחת לזרו (בי זה נ"ב והיה רצוני על דרך היאול ואתה לידן נימה בזה מלחה) עכ"פ

ברך של רומי סימן ב"ו

משביעך אני בכח האהבה שיודיע דרכיו למשה הוצאתו בהדפסת תוס' הדברי' הכתובי' על הלוחו' ועלי לשלם עד ספ"א כי זהו רצוני וכבודו של אדם רצונו ועל הכל יבא דברך וכבדנוך לארכה ולרחבה על הן ועל לאו בהדפסת תוספת הדברים ודי בזה לחכם ונאמן רוח שכמותו סוף דבר הקו"ל היה מן העפר כמוני היום דורש בלשון חיבה שלומו וטובתו · גם לחוש"י קראתי לפתוח כברוך אשר כברכתו · חיה יחיה שנים כשני אליהו גבור בארץ כצאת השמש בגבורתו · זה יכתוב ידו לה' ספרא וספרי דבר מראשיתו · יפוצו מעינותיו חוצה ברחובות קדי"ה ישקו כל חייתו · כנפשו הרמה והנשאה מלאה דעת ויראת ה' ושלימה משנתו · וכנפש נענה דוה לבב שנעברה צורתו · אין דעתו מיושבת עליו כאיש עברו יין הגיע לשברותו · כי גנב גנבתי מארץ העברים מהר הקדש ירושלים תוב"ב ההר חמד אלהים לשבתו · וה' משמים אותי נהג אל המקום הזה מקום אשר דבר המלך ודתו · עושים מאהבה באהבתו ובחמלתו · הנה העיר הזאת קרובה לקיים כל דבר שהלכה כמותו · ואשמע את הקול ואל משה אמר שב בני שב אפתחא דרומי יע"א לרעות כיעקב עמו וצאן מרעיתו · יואל אלוה להשיב את שבותי על מכון הר ציון כי שם צוה ה' השראת שכינתו · הוא העבד ישראל המצפה יקרת תשובתו · הוא החותם באהבת תורתו · הבא על החתום בש"א לח' אייר משנת ית"ר שאת לפ"ק ברוב עוז ושלום :

ואלו התשובות על ה' שאלותיו אבל הן לפי סדר הספר מתחילתו לסופו כדי להקל למניה ולמעיין :

וכבר הודעתי בכתבי כי שני העתקות באו לידי אחת בכתב עברי כמנהג ספרדי (וזה אקראהו כ"ס ר"ל כתב ספרדי) והוא העיקרי · והב' אשר הועתק ממנו בכתב עברי הנקרא רש"י (וזה אקראהו כ"ר ר"ל כתב רש"י) ואני כותב כל אחד על הדפיס שלו כדי להקל למחפש ובפרט לבית המדרש הגדול הזה אשר זכה לשניהם למען יהיה למאור עינים אל כל הבא ועמד בבית המדרש המפואר הזה לחפוש כל חדרי · ועוד אודיע להרב המוציא לאור תעלומה שבאיזה מקומות נלע"ד לגלות דעתי הקצרה או בביאור הענין או בביאור דברי הרב ז"ל · וע"כ אעשה בה סימנים על דרך א' ב' :

תשובה לשאלתו הא' ·

א כ"ס כתוב ד' אברהם הלוי בן ראוור דלת אלף וב' ווין ורוש : כ"ר ר' אברהם הלוי בין דאוד ב' דלתין ואלף ויו : (א)

תשובה לשאלותיו הד' והה' ·

ב' ג' כ"ס ד"ל ע"א · אח"כ מזה הכדור היוצא ממרכז והוא יקרא גלגל ההקפה והוא יותר חזק משאר גרם הכדור היוצא המרכז לפי שהוא יקרעהו ויתנועע בו התנועה אשר היא קרובה מתנועת האמצע · עוד כגלגל ההקפה · (אמר המשי"ח ס"ט כאן יש מקום פנוי מעט בכ"ס הזה וכתוב מבחוץ וזה לשונו וזה תוארו · נראה שחסר מכאן וגם בערבי מזה למדנו שהספר נתחבר בערבי והוא ברור ג"כ מסדר הלשון למכיר טבע העברי והערבי והוא תשובה לשאלתו הה') לפי שהוא יקרעהו ויתנועע בו התנועה הנקראת תנועת ההתחלפות : כ"ר דכ"ז ע"א שורה כ"ג · אחר כן מזה הכדור היוצא המרכז יפרד כדור מרכזו כחצי עובי הכדור היוצא המרכז והוא יקרא גלגל ההקפה והוא יותר חזק משאר גרם הכדור היוצא המרכז לפי שהוא יקרעהו ויתנועע בו התנועה אשר היא קרובה מתנועת האמצע · עוד כגלגל ההקפה (כאן יש מקום פנוי מעט אבל לא נמצא כתוב מבחוץ שום דבר) לפי שהוא יקרעהו ויתנועע בו התנועה הנקראת תנועת ההתחלפות :

תשובה על שאלתו הב' ·

ד' חפשתי הדק היטב בכל הב' העתקות הנז"ל ולא ראיתי שום שינוי מאותו אשר כתוב לפניו במינכען בענין זה ולעשות רצונו אעתיק לו התחלת עיקר הד' והתחלת ב"ג מן העיקר הד' וסוף פ"ג זה שהוא סוף העיקר הד' ושאין פרק רביעי כלל : תחילת העיקר הד' ב"א · במופת מציאות המלאכים מצד מה שישיגו מהם האנשים במחשבותם אנחנו רואים הנפש האנושית וכו' (שויס כ"ר וכ"ס) : תחילת פ"ג מן העיקר הד' בביאור מאמרים בסדר המציאות כבר נתייסד דעת הפלוסופים האמיתיים על שסיבת המציאות כולו והתחלתו האל יתברך ויתעלה הוא אחד אחדות גמורה וכו' (שויס כ"ר וכ"ס) : סוף הפ"ג הנז"ל שהוא סוף העיקר הד' · וכזה יאמר המשורר ויאמרו לא יראה יה וכו' הנוטע אזן הלא ישמע וכו' היוצר גוים וכו' והוא כי האדם כשהחזיק בזה ושמו אמונה לעצמו התבייש מן המחשבות הרעות כ"ש מן המעשים אשר כן (שויס כ"ר וכ"ס) :

תשובה לשאלתו הג' ·

ה' המאמר השלישי כולו נלמד מתחילתו לסופו בשני ההעתקות הכ"ר ביד השומע והכ"ס בידי הקורא · ולא נמצא בשום א' מב' ההעתקות שום רושם לראות באיזה מקום הוא סיום הפרק הראשון והתחלת הפרק השני כי שני הפרקים ירדו כרובים בפרק א' כמו אותו שבמינכען אשר לפניו ויען שע"י הלימוד מתחילת המאמר הג' עד סופו ראיתי הפלגת הטעיות שנפלו בהעתק כ"ר ע"כ נטפלתי להעתיק התיקונים גם לו גם לבית המדרש · וסדר התיקונים סובבים על העתק כ"ר מכ"ס ומה שאני מוסיף או מתקן מכ"ס אני כותבו כמו זה עם הדבים של כל העתקה והעתקה · ידמות שורו"ת כ"ר להקל על המבקש :

וזה החלי

קרוב להתחלת מאמר השלישי בדברו על קנית המזג צורה והביא ראיה מבסוק ויאמר לרשע למה תכה רעך והוא בכ"ר דנ"ז ע"ב כתוב וז"ל והיא מדה תשולח מטוב השכל ושמירת הסידור הנאות והמחשבה באל יתברך ובהשארות סידור עולמו כפי רצונו יתברך והפכו והוא העול מסעיפי הבטות וההמסר לסכנות ועזיבת המחשבה באל יתברך ובהשארות סידור עולמו כפי רצונו יתברך ואחר שהיה וכו' כ"ס דע"ב ע"ב :

כ"ר סוף דנ"ז והיה לכבד ההוריס (צ"ל) והחמישי לכבד ההוריס - כ"ס דע"ג ע"א :

כ"ר דח"ן ע"א שו' א' והנהגו' הנשארים (צ"ל) והחמשה הנשארים · כ"ס דע"ג ע"א :

כ"ר

כ"ר רח"ן ע"ח סו' נ' ואמר מה שכיר האנשים (ל"ל) וחימור מה שכיר האנשים · כ"ס שם :

כ"ר רח"ן ע"ח סו' ח' שרבו תחריו הנכרים ופעולותיו (צריך להוסיף כאן) כי תחריו אמנם יולדו מלר יחס לפעולותיו אליו וכאשר נרבו תחריו ופעולותיו יוטבע כלב · כ"ס דע"ב ע"ח :

כ"ר רח"ן ע"ח סו' י"ב ובין השתי · הורחות · כ"ס דע"ב ע"ב :

כ"ר שם סו' י"ט מלונו ההתמדה (ל"ל) ועניינו ההתמדה כ"ס שם :

כ"ר שם סו' כ"ר נקרחים עבדי ה' · את כל עבדי הנביאים משה עבד ה' יהושע ן' נון עבד ה' · כ"ס דע"ב ע"ב :

כ"ר סוף רח"ן ע"ח וכאשר ונמור לרפו · יתן · השבח לאל כ"ס שם שם סיף ע"ב :

כ"ר רח"ן ע"כ סו' ו' ולזינו יודע שיעור מה שיבטח בו ומה שישבע בו הנה אתה ראוי שיבטח בו כ"ס שישבע בו (כן צריך להוסיף) כ"ס דע"ד ע"ח :

כ"ר שם סו' ז' הבולוסופים (ל"ל) הפייטים · כ"ס שם :

כ"ר שם סו' ט' שיהיה כי הוא · בהתחלה כ"ס שם :

כ"ר רח"ן ע"כ סו' ט' מלקלותו (ל"ל) מלהקנותו כ"ס שם :

כ"ר שם סו' י"ח וכמה בחנו (ל"ל) וכבר שמה כ"ס שם :

כ"ר שם סו' ט"ו ומהמדרת המעלות (ל"ל) ומהמדות המעולות · כ"ס שם :

כ"ר שם סו' י"ט ומן המלורף לזה בחזקת לרות עין (ל"ל) ומן המלורף לזה בחזקת לרות עין · כ"ס שם :

כ"ר שם סו' כ"ר וכזה נ"כ (ל"ל ולהוסיף) וכזה נ"כ אחר המקרים נכסיו ואחד המעריך את עצמו · כ"ס דע"ד ע"כ :

כ"ר שם סו' כ"ה תקנת השם (ל"ל) תקנת אושא · כ"ס שם · (וכזה האמת) :

כ"ר שם סו' כ"ו שמה חרשים (ל"ל) עד שם שנים · כ"ס שם · (וכזה האמת) :

כ"ר סוף רח"ן ע"כ וסכיל העני (ל"ל) וחכול העני · שם כ"ס :

כ"ר רט"ן סוף ע"ה אל הבמונה · על המונינו להקריב הקרבן כמו שכתוב בתורה אשר חטא וכאמר וכפר עליו הכהן מחטאתו אשר חטא ואם לא מרע עצמות החטא הכל הכיה חטאת שתם · (כל זה צריך להוסיף) כ"ס דע"ה ע"א :

כ"ר רט"ן ע"כ סו' כ' ולתשוב שנלחה אל ממנו וכברה (ל"ל) ותחשוב שנלחה אבר ממנה וכלחה · כ"ס שם :

כ"ר שם סו' י"ב כאמרו בתורה בשמעה תשפיכות דמים (ל"ל) ואמרו הרומה בשמעה תשפיכות דמים · כ"ס דע"ה ע"ב :

כ"ר שם סו' כ' כולו שיתף לנכרי (ל"ל) כאלו כו שיתוף לנכרי · כ"ס שם :

כ"ר שם סו' כ"ז מן היעור בבכור כנוי (ל"ל ולהוסיף) מן היעור בבכור כנוי כמו שהוה סיף יעור המלריים מכת בכורות והיה לנכרי עליו השלוש כאלו אליו הקדמת הודיעה בישראל יהיו נגלים · כ"ס שם :

כ"ר רכ"ט ע"כ משורה כ"ח ער סוף הספר כולו מוטעה וחסר כמה שורות וכמה תיבות וע"כ נמרתי כדעתי להעתיק הכל מכ"ס אות כאות :

מאמר ישיב עלי פני המשיב עליו · שמתם לאל אותות כדי שיבין בהם כתיבם (ב) ואמר שכתשעה המכות אשר הכה בהם המלריים קודם מכת בכורות לא היה למלאך הממונה בהם ממשלה להכיה כמותם לישראל אבל כמו שהוא בכתוב והנה לא מת מכל בני ישראל דבר ולכל בני ישראל היה אור כמושבותם והרומים לחם אמנם מכת בכורות כמעט שהיה הדבר כולל למלריים ונם לישראל לזה נאמר ותחתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר ואין ספק כי כמו זה המות הפתאומים אשר קרה לבכורי מצרים היה בשונו מזנוחם אל קדחת חדה מופלנת ושרפת והנרת הדם (ג) וחכן ח' בשהיה בבתיהם בעלי חיים שחוטים צלוים כלתי שבורי עצמות חלא בכית כל אחל מהם שה תמים צלו ועל השעריים הדם לדתית מלאכי החבלה וגזה המופן הד' טוב מן הנ' והוא טוב בהשמע ושלא והיה האדם החסיל מהרהר אחר מדותיו של הקב"ה · אין רצונו בזה שיתנע האדם מן החכמות וכ"ש מן המנעות אותו לדיעת האל יתברך כי אין זה משובח · (אמר המשי"ח ס"ט עיין בקונטרוסי קנאת ציון דט"ו ע"א וכפרע מד"ה אמור לי ועורך אלהים וכו' ומראה שכל חכמי ישראל המובהקי' והו כל חשקם ומחוויים בלי ספק והרי מצונו תל"ים רב מפורסם וקדמון קרי בחיל אמיתות דבר זה עם כל תבליו ודי בזה) אבל רצוני שהאדם בשדע באמת שבבאן נבואה בפנים המאמיתים אינה מקיום השנחת הבורא בנבראים ונתקיימה אליו נבואת נביא שלוח להראות המופתים הגדולים על ידיו ובהוציאו לחפשית אמתו' (אמר המשי"ח ס"ט בבחב רש"י כתיב אומחו ובכ"ס כתוב אמחו' שרחו ר"ל אמיתותו יחברך כמה שהראה להם והמעיין יבחר) כמה שהראה להם על ידו ובאלו הוא לא בא בדבר נמצא אבל השכל ולא ניחה דת בלתי יבוצים בה ולא נראית בהנהנתו לעולם דבר יונע (ד) ולא סר מהיות מעולה ומבובר מן האל יתברך באומתו אל"ך אמר לאומה שהאל יביא אתכם ויזהיר אתכם מבך במה שלא ידעו שבתו ועלתו ומי שבבל זה על דרך האמונה והצדק (אמר המשי"ח ס"ט גם מילת ההלרק מועתקת על רעיון הערבי · תלדיק · ויאמר דוקא על אופן זה) הנה הוא מאמין ומי שרצה להתחבש ויאמר איזה חועלת כמנוע להם בשר הבהמה ההבלתי מפרסת פרסה ושיסעת שסע ורגע אשר אין לו שניפר ובשבשת ובדומה לזה הנה הוא אותו שלא יתנהג כמדת המוסר עצמו להשלים מלות הש ולנו שנשיב להם כשירחיבו לשונם בכמו אלה התוכחות בחשבם מה שנעשה אבדתם אבינו ע"ה רי ממנה שלא יבחשוהו והאל יתברך ודיבר לו בנבואה כי בילחק יקרא לך זרע והבטיחו בהבטחות יקרות אח"כ ציוהו להקריבו קרבן ולא רצה להתחבש ולהתוכח ולומר ואינה הועידים הנכבדים והתקוות הנכבדות אשר הבטיחני בהם אבל מסר עצמו להשלים מצותו והאמין שאין שיעור לדיעתו בברוך אל ידיעת האל והלך ונשמע למצות האל ית' ולא נעלם תהאל זה האופן ממנו אבל כיוון שיהא הנהנתו ומדותיו חקוי ועשו כמהו אותם השומעים הנשמעים לאל יתברך ודוגמת ושיתו מגמת פניהם שה (ה) הנה שה תועלות אלה הענינים הדקים המתוקנים בדרך חכמה שבם הספרם וההבדל בין הבפירה והאמונה · ע"כ :

תם ונשלם

לכבוד הנשא מוהר"ר **משה** בכמוהר"ר מתתיה וכינוי **חזן** נר"ו (אמר המשי"ח ס"ט זה שמי **משה** **וישראל** וזה זכרי **חזן** הפעם אורה אתה ה' אשר

הנחני בדרך אמת אל משפחתי ואל בית אבי) :
תמכתב ודי קטן הסופרים יפחק בר שלמה וכינויו נבלי נ"ע מ' לספירה שנת **והדרך** נלך רכב כמדינת **פאלרם** :

(**ואפשר פאלכם** כי בכ"ם אין כמעט הפרש כשכולים הרי"ם והמי"ם
או הכ"ף והמ"ם בסוף תיבה כמו זה **פאלכם** ואם יהיה פאלרם בריש הפ' שיהיה פשורמ"ו בלי
אועאלויא אבל משפחתנו היתה באנדלוסיא אשר בספרד ובארטולוקי כתב **פיאנדרה** ולא ידעתי מנא ליה ואפ' שזה פשרם או פשכם יהיה פיאנדרה
וגם הבאן הראש הנו' תמה ע"ז ולא ידע להשיב) :

(**א) אמר** המשי"ח ס"ט זכורני שהרב חיד"א ז"ל בספר שם הגדולים ח"כ רכ"ו
ע"כ שהבוא בענין זה מי שטעה לומר כן דאור בריש לבסוף · ובתב ז"ל שזה הטעות בא לטועה בשביל חסרון ידיעת לשון הערבי שלשם דור קורא **דאוד** כדל"ת לבסוף והוא נגזר משם דור ועבשיו
אני רואה דאש היה כתוב דל"ת אל"ף וי"ו רי"ש ורא"ש ופשוט שיש לתלות בטעות המעתיק ובחסרון ידיעתו מלשון הערבי המשבש מילות לשון הקודש בגודע והדין עם הרב חיד"א ז"ל אבל לפי מה שבתוב לפנינו **דאוור** בשני ווין ורים מפורשת אין ספק שבך הוא ואין לתלות בטעות · חדא
דמילת דאור בווי אחת אין לה שום הבנה לא בעברי ולא בערבי · ושנית שבקל יש לתלות הטעות בין דלת לריש שבווים בלורתם לא בן במילת דאור בשני ווין ורים · דאשונה שיש לה משמעות בלשון ערבי והוא מקיף שלבל המקיפים בלילות הסובבים בעיר נקרא בל חד בדיריה **דאוור** וכן המקיף אחר סוסי הרחוים נקרא **דאוור** ויהיה תולדתו והברתו כמו שבתוב **דאנואר** (ואחרי בתבי דקדקתי בבארטולוקי רי"ח ע"כ שהבוא בלשון זה דאנור בנימל ומהיבן בא לו ואני ראיתי האמונה דמה שהיה ביד בארטולוקי והוא זה הכ"ם ושם בתוב בשני ווין הם לא שאוזה חבם מורחי כמוני הוריעו זה וע"כ בתב בנימל) · והוא ממש בתיבת והברת שני ווין בלשון ערבי כמו הרובלי יו בלשון אינגלים דרך משל המים בלשון אינגלים Wather ובתב בדובלי יו ונקרא בהברתו **גואטיר** · שנית שרחוק לתלות בט"ם שני ווין במקו' ווי אחת
שאין מקום והופן להטעות למעתיק והוא ברור וכיון שהגענו לזה הו אינו רחוק בינוי בן **דאוור** בלשונו' בני קדם כמו שמצינו בתלמוד ר' זבריה ן' הקצב ובפרט בארלות ספרד רבו מלתנות בינוייס בחלה אבן **עזרא** (ולא כמו שקורין לראב"ע אבן **עזרא** שהרי עדיין יש ממשפחות בארץ
הטורקיא תגרושי ספרד וקורין אבן **עזרא**
ושבן קורין **לעזרא** בערבי) · בן יעיש · בן
ואזקר · בן יקר · בן גיאת · בן רשר · בן **בבר** ובחלה רבות ושורשם מן העברי או מן הערבי
והוא ברור :

(**ב) אמר** המשי"ח ס"ט זה אחד מן המקומות הקור' בגרון למבין שחי הלשונו' העברי
והערבי שהספר הזה מועתק מהערבי שהעתיק הרעיון הזה בלשון נסתר והתלוצצות בלשון הערבי ממש · ואין להאשים המעתיק חלילה ! בי בן דרך המעתיק לימסר אחר דרך הספר בעת ישוטטו רעיונו בהעתקתו · ובתי שהוריע לנו ראש המדברים מהר"ם ן' תבון בהקדמתו לס' המורה ד"ה והנה :

(**ג) אמר** המשי"ח ס"ט אשר בדברי הרב ז"ל יתבאר היטב אומרו בי אין בית אשר
אין שם מת ודרשת רז"ל שהמבה היתה על בל גדולי מבריה · שבל גדולי הבית (ר"ל עיקר וחיות ועמוד בבון אשר הבית בשבן עליו ובמ"ם הרשב"א ח"א סימן תקל"ב) מדרך טבע שיהיו בבאי לבב ובחושים מהעול הבבוד וריבוי הטרדות והמות הפתאומי יותר מבוכן בבחושים ובבאי לבב זה טבל לומר לבוון דברי הרב ז"ל · הא לאו הבי דברי הרב ז"ל אינם מובנים בלל ·
ובמו שיראה הרואה · ואם"א ת"ס :

(**ד) אמר** המשי"ח ס"ט · קורא חבוב ! בהיותי מעתיק סוף המאמר הזה והנעתי
לאלה הבלם בזירות מהר שיני חלוחות שבור הרב המתחבר ז"ל מתחתיה קריה מאירים ומזהירים באור החמה שבעתים · והם בבלם מפתחות אור בעינים פקוחות להבין ולהשביל בללות ופרטות חקי האלהים ותורותיו · בהאמת עמדתי מתבהל מעומק דעת המחבר הזה ז"ל ותבלית התפלספותו האלהי וחבמת קיצור דבריו עם היותם ממולאים בתרשים שהם ויספה שבל נופי התורה תליינין בהן · ואני בעיניתי ! זה זמן לא בביר נעפלתי לתבר חיבור קטן (במו שיבא לפנים מהו חבלות בוונת חיבורי) ומבלל דברי עמדתי לברר שלשת השרשים הללו בין ה' הטובה עלי במו שיבא בע"ה · והשתומם על המדרשה הגדולה · מה עלמה חבתת הקדמונים ז"ל בי בבר' דברים ממש מסובבים זהב בתלואתם בלל במעט בל מה שבהבתי אני הדל בחלתי · ע"ב אמרתי הבי הל לבי **עת לעשות דה'** ובדרשות הרב המחבר ז"ל ובדרשות הרב המשחדל להוביה
לאור תעלומה בר"ו אדחוק ואבבס בתחום שאינו שלי לבאר ולברר ולבן שלשת המאמרים היקרים המסולאים בבד הלה · על תבונתם · ובינוסם וקומתם · והבלית בוונתם · וקבלת ה' לבחות תעשה זאת לפקום עינו שתי הבתות הנמלאים באומתנו בי השלישית והיא האמצעית ע"ד אמצעי שלש היקרה מפנינים (הם התלמודיים המובהקים אשר הניעו לבוון הלבה לתלמיד בשקול הדעת מבריע גם נבדו חיל לדעת מופת בל מה שנמצא עליו מופת והגיעו עם המלך בתוך הבית ע"י תלמוד עמוק ומעשה רב) בל חפצינו לא יביו בה ותמולה הונם לריבים לי ולבאורי לא ממנו ולא מהמוני · אמנם הב' הבתות אשר אני מדמה הו חילם חלוש שיהיו לריבים לבאורי זה אחלקם בישבב אל שתי בצותיו · האחת והוא יקרה בעיני אלהים ואדם ובחבלנה · הוא המחסדת עם קונה ומאמנת דעות האמיתיות מדרך בבלה והאמונה · אבל בתעב נפשם בחלה אפ' בהנועם לומי העמדה (ששוב אין פחד פיתוי ובבנה שבבר הוסרם בשרשי האמונה · ועיין שו"ת זקן אהרן סימן ב"ה ד"ל ע"ב) לחקור לאמת אמונה לפתות להשיב לבעלי האפיקורוסים (בי לחבמים להרע לריבה רבה באמה) והבת הנבבדת הזאת ה"י בוין שלא הורגלה בלימודים

כלומרים כאלו · כלומרים ספר כמו זה תעבור בין בחריו ועליו לא עומדת ולא יושבת אלא מוטה כשעה שלא יוס ולא לילה · וכהכרת טופי מרגליות כמו אלה נושרי' מפיה מכלי שקטינו' כהם טעם כסר מפני מיעוט הרגלה בהם · אבל אם חשמע הכיאור באר היטב ככל לשון אשר היא שומעת ורגילה · בלמת מחעדן כרשן נפשה · כי הוספת לה דברים מכוררים כשמלה להמת אמונה בדרך מוכן · הוספת לה נחת רוח באמונת התורה ומעשיה הטובים · ואין ספק כי יברכך ויבארך באהבה ויחיכת הקדש · והרי הועלנו ונרמנו נחת רוח לאחינו בשרינו עובר את ה' מהבכה ולהו מלחא זוטרתי היא · והבת השנית תאמר שערי בשרי בסוכירי אותה · יהיא הנוכרת היום על פני חלק האיברו"פא הטולעה הזאת אשר אנכי בקרבה כעונותי · והיא אשר תשלח רסן לשונה וימלא קרים בטנה · לבפור ולדבר עתק כרחובות קריה מפני כי לחכתה הנבורת המוג הרע ואהבת התענוג והתאוות נופניות משטיות פימכיות אשר רבו כמו רבו בחלק הכרור הזה כידע · ואם יגיעו לידה קילור אמרי הרב הקדוש הזה ז"ל אשר עמקו מאד · אם תבינם על בוריים · תבקש להתעולל עליו ולחפיות דברים אשר לא כן כדי להחזיק בתאותה כי היא סבת כפירתה כנודע · ואם לא תבינם · תתלונן אבל כל פנה · ונין כך ובין כך תאריך לשונה · תפתח קבר גרונה · ובה תדבר · ואיך הוא לא כא בדבר כמנע אבל השכל והרי הם לריבים להאמין כמה דברים וכמה פלאות עד אשר יחשבו ענני השכל כיום כא השמש בלהרים · ? ואיך לא ליום רת בלתי יכולים לעמוד בה והרי כמה וכמה מבני האומה הזאת תעל שועתם מן העבודה ולוחין בבלבא כי הרת לריך תיקון והתמונות לפי הזמן ? ומה לך מופת חותך הפך דבריו וגזרותיו ? ואיך לא נראה בהנהתי דבר יינע וכל האומות שבינו עדים היום ויעימוה למשל · אין יגיעה כשמירת רת היהודים ? וע"כ חלבי נערתי לסתום פי המקערנים הללו אשר כמה פעמים הביאו בבלויתי בני אשפתם כמדקרות חרב · ואם ע"י פרסים ביאורי זה על אמרי הרב ז"ל יזכני ה' להשיב את הגדחות אפי' אחת מני אלף · בלמת בבר הועלתי תועלת חזק · ואם אין גם אחד (מה שלא אקוה) עכ"פ לקחתי נקמת התורה ונקמת הרב ז"ל מאותו המתלונן או המתעולל כי ירחו ויבושו ויחתו מפחיזותם כי מעבע האמת בהיותו מבורר לעיני השמש והירח לא ימלא מענדו מענה להשיב וא"כ בבר לא עמלתי לרוח :

דע לך קורא נעים ! שאני הדל בבוקי הערה יע"א חיברתי דרוש אחד ארוך בדורו קראתיהו כתר מלבות וקוטב דרושי יסוד לבדר ולבן כי לנו הישראלים כתר תורה הוא העיקר · וכתר מלבות לא היה בזמן שהיה באמת (בימי דוד ושלמה ותו לא) רק לבבוד ולתפארת · והטעם מבורר כי עם הנהנת תורתנו רי לנו שרת עם הנקראת **דמוגראציא** · ולהגויים להפך שבתר המלבו' הוא העיקר · והבראתי מונח זה על פי ז' טעמים מספיקים בטויים על מופתים הנוגיים שבליים ומהם חותכים · וכל טעם ועעם בטוי על פסוק מפסוקי תורת ה' תמימה וכו' עד אומרו גם עבדך נזהר בהם וכו' שגם דוד מלך ישראל תחת הבתר הזה הוא ומשול בו וכמאמר הבתוב ולבלתי סור מן המלוה וכו' · ואעתיק לך קורא נחמדי ! הטעם הנשי הקלר מבולם · והוא מפלאות המים דעים שנמצא אתי · מובן ומוזמן בשו בל עבדו לא חובר בי אם בעבור היותו פירוש קצרי מאמרי הרב המחבר ז"ל הללו ולא בדרך נוזמא · כמו שתראה שבתוך העתקת הטעם הנשי הזה · ובואו מאמרי הרב ז"ל בין שתי ידות · כמו זה ותו לא תידי · והשאר בבר היה ובברא מזה שלם שנים · ובבר הועתק אוטלקית אלא שלה הרפסתיו מפני הבלבולים בי הוא ר"ל הבל הדרוש הפך דעת המון עם שבדורנו המתנגדים להפוליטיקין בנודע · ואנו מחזיק הפוליטיקין בבל דעתי ובבל בחי בראות מופתיות בי הוא ר"ל המלבות מדיני דוקא ישובו של עולם ועמוד בבון שהתות בשעבות עליו יען ובינן שדרת עם לא תבון היא ומלבותה אם לא בשבתמה לה דת במו דתנו לא נופל דבר ומלב אנשיה במו מלב אנשי אומתנו בימי יהושע והזקנים אשר אחריבו ימים אחריו או במדינה קטנה ואנשים בה מעט ורובם עוסקים בישובו של עולם בטבעם . בי על אופן האחרון הזה אפי' נער קטן ונהג בם · הא לאו הבי בלום אחר הוא בלי ספק ואבמ"ל עוד · ונבוא אל המבוון להעתיק לפניך הטעם הנשי בי הוא היותר לריך לענין אשר הבטחנוך :

וזה החלי

הטעם הנשי ליסוד דרושנו הוא מטעם אחר והוא ג"ב מפורסם וידוע בעין בל חבם לב יודע בללי ופרטי תורתנו הקדושה · והוא שמעולם **כתר תורה** לא יחלוק ע"ב מה שיחייבנו המופת שמעולם לא חקקה חק אחד או משפט אחד אשר ממנו נשמע דרך משל שהחלק גדול מהבל · או שהלבע גדול מקוטר המרובע . שלעולם משפטי התורה · ומשפטי הטבע הם בחתים ולא יתפרדו (והרמב"ם בתחילת ס' המורה קרתם מלריבים וכן בבמה מקומות בריה גדולה בדת בין שניהם והיו לאחדים בידו בנודע ומפורסם) לבד בדבר שלמעלה משבלנו · שבלתו הבי אין בידנו לבררו להפך · וב"ם בי לרקה גדולה עשתה להודיענו דברים נשגבים מה שקטן שבל האנשי מהבולו · ובמ"ם למעלה בתורה (והתשב"ן ח"ב סוף סימן ב"ב בתב ז"ל בי התורה להודיענו תעלומות רמות בלי מופת תחים · אך מופת לא תבחים) · וז"ם אדוננו המלך דוד ע"ה · ואדברה בעדותיך נגד מלבים · ודלה בדברים הנשגבים שהם בתורת עדות אשר לא יפלוטו עליהם החושים והמופתים ההבינויים · על המיתיתן. ולא אבוש שמלבר שאין מי שיובל לבדר להפך ממה שאני מדבר בהלה העדות · עוד בה שלא אבוש ג"ב שיובלו לנלחני בחבמת הגוים · אשר קבר פתוח נרוש · בי בזה אין להם מענה להשיב ואדרבה לריבים לנמול לי חסד שאני מודיע להם חידושים יקרים · הנה מבורר שבתר תורה גדול בי לא לא יבחישנו המופת · וזהו מ"ש הראב"ד ז"ל **כאלו הוא לא בא בדבר נמנע אצל השבל** · שבולל עניני האמונה · ולא זו בלבד אלא שגם בל מלותיה ומשפטיה אינם ענינים מופלגים עד שבעבור קיומם נלטרך להלחם נגד הטבע מלחמה גדולה מן הקלה אל הקלה · שמעולם לא אסרה לנו דבר הראוי ליהנות מהערב והמועיל וגם לא הבבירה עולה להתענות בי אם פעם א' בשנה · ובבר החבם הרופא ופרופיסו"ר בברל"ין הוא החבם **אופפ"עלאנד** בספרו מאקר"ו בויטו"ך (והיעתק

לנסון הקדש מהחכם החוקר מוהר"ר משה מרדכי יקוועל וקרא שמו רות חיים. ועכשיו כאן לורי מועתק כלשון וכתב איטלקי רהה דכריו כמ"כ עמוד רל"ח ע"ב) והכריח בחכמתו. שהוא כתעצ הכרחי להתעצות פעם או פעמים כשכה לעבל מוקרות הנוף. ואנו אין אנו צריכים לטעם זה. כי אנו מאמינים מ"ש כתו"הק כי כיום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. אבל הבאתיו כדברי אלה להורות כעמים שגם תענית זה מלבד שאינו נגד הטבע ומזיקו אלא אדרבא הוא לתועלתו תועלת גשמי ורוחני וזהו מ"ש הרמב"ן ז"ל.

ולא צוה דת בלתי יכולים לעמוד

בה. שכולל עניני המלוה והחוקי' שאפילו לא יהיה להם טעם מספיק לפי שכלנו (כמו מניעת מאכלות אסורות שכתב הרב ז"ל לקמן) כי אם מטעם ידוע ונגלה לפנינו ותכרך. עכ"פ מלבד שאינו נגד טבענו אדרבא יהיו לתועלות כלל מה. וא"כ הרי שלוה דת שיכולים לעמוד בה. גם עניני הערות כמה נאים ומכוונים לטבע האנושי והוא טבע קיים עד סוף כל הדורות. עד שאינם צריכים כשום זמן שום תיקון ושינוי ותמורה כדי לזווגם עם הטבע כי לעולם יהיו כאחים ולא יתפרדו דוק כל משפטי התורה ותמצאם מכוונים אל האמיר כי כל המשפטים הם קבועים לפי קביעות טבע המקבלי' אם כדברים שלא ישתנה הטבע לא בזמן ולא בפרטים כמותם ג"כ הוא החק והמשפט ובדברים הנופלים תחת סוג שינוי הדורו' כפי הארתקות' או שינוי טבעי ומזגי בני אדם זה מזה או האדם עצמו שישתנה דעתו לפי הזמן מקרים שיקרו לו ג"כ על אלה עשתה והצליחה החכמה העליונה לסדר דברים באותיות לפי מה שהוא הזמן ולדרך השעה או לדרך טבע החמרי וכדומה כמו שהאמר מלוה ראשונה בקיום מין האנושי כי הוא לדרך אל האשה לא חייבה לקחת אשה אחת רוקא כי אפשר ילטרכו באיזה דורות אל ריבוי ההמון לבונן ערים גשמיות וכמ"ש אדונינו המלך דוד בחלים כיד גבור כן בני הנעורים אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער ומ"כ אינו די אשה אחת ולטרדך לחדש דת לפי הדור. ועי"ז לא חייבה בהחלט רוקא אשה אחת כדי שלא יתחכם אותו הדור האחרון לומר שלא ידדה החכמה הראלהית להשתנות הצרך וגמלא הדור האחרון תמולא כופרים בעיקר הבשנחה שה"ו אינו ניפה ומביט עד סוף כל הדורות ולעיומת זה ג"כ לא חייבה להוסיף על אשה אחת וכמו שבבר הניעוה דורות כי לא יאות לנו לא לפי מוקרות הזמן ולא לפי הכרחות בשים הרבה ואפי' אשה א' בכל אלה לריכה רבה עד שהסביומו קדמונינו שקורם הנשואין יהיה בשבע החתן ש"ח ע"ד המב"ה שלא ישא אדם אשה על אשתו ולא יגרשנה כי אם מרעתה ורצונה מפני שראו בנלותנו זה כי נתרחקנו מעל הדמתנו. די לנו לקיים המצוה באשה אחת הלא תראה בארצות עורקיא. הגם שנוי הזאת האדרות נושאים בשים הרבה כרצונם ומגרשין אתתן בעל כרחן עכ"ז לא תמצא בכל היהודים הבוכנים תחת ממשלתם אחד מעיר וב' ממשפחה כי לו שתי נשים ואפי' אם נפלה לפניו אשה הח חולן ואינו מיכם מכ"ז עוכה תוכח"ת כי גם באותם הארצות ראו בעין שכלם כי לפי מצב הגלות ראוי להיות בעזרים מהחיות האלהי והבחירה שנתן בידנו לקיים מצותו באשה אחת או ד' הכל לפי העת והזמן והצורך וע"ז לא למדו מנויי אותם האחרונ' ודי להם באשה א' ונשאין אותה בעודם בבחם ונבורתם כן ח"ו שנה ואגב חיא הם נגיעים משום ה עמוקה אשר היא כלוון חרון לנשמיות ולרוחניות וכן כל כיוצא בזה הניחה החירות כי אפי' אותה אשה שחייבתי לגשת אותה התירה גרושים אם מצא בה ערות דבר. כי אין השכל מחייבו כי אחרי אשר הוטמאה יהיה קשורה עמו כי הוא מיאוס גדול בטבע קיים וגם כנגד האשה הרשעה חס רחמנא על טבע חומרי שבה שלא להניחה אלמנות חיות כלי נבו כי הזורא אי לא תסכול לעבה ותמות כי סוף סוף מחומר עכור קולא. אי תהרכה הזמה ותשחת הזרע ע"ז חייבו לתת לה נט פטורין ושלחה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר כדי שתשקוט המיה יש תאותה וכיוצא בזה ב"כ לא ניוה ליבם אח לאשת אחיו רוקא יען מזני בני אדם משונ' ויש הרבה כי בפשם קלה לבוא אל אשת אחיו ונתן הבחירה אי חלון אי יבם והיא יחעלה יוצא טעם נמלוה זו אבל בחיוה אופן שיהיה הניע לתכלית הכונה מבלי התנגד טבע אותו פרטי אשר בפשו קלה לבא אל אשת אחיו וכן בכל דיני ממונות ובאר הור זות שיקרהו כי יוצאים ממרכז המשפטים הכוללים הניח הרשות כיד מורי התורה והוא אומרו עפ"י התירה אשר יורוך וכמו שהאריכו הרב המאירי בהקדמתו לס' בית הבחירה ובעל העקדה בפרשת יתרו ומוהר"י אברבאנל בפירוש פסוק זה עיי"ש בארוך וגם אני בענותי בספרי הקטן

חוקר לב

מ"מ סי' ח' הארכתי בפרט זה בדיני האומדנא בלנן של דברים בי תורתנו הקדושה אינה סובלת מלה עלמה שום שינוי ותמורה לפי שינוי הדורות או המזגים בלבד ובעיקר ובכל דור ודור עם כל השתנות מזגו וטבעו ועם ריבוי המקרים שיקרו לו לא יצטרך לגנע לדוק ולולה לבחלה ליסד חוקים ומשפטים לתקון דורו או להוסיף ולברוא בהנהגת תורת האומה הזאת ומשפטיה אשר לה מימי קדם כי מה שראוי להשתנות בכר עשהו וסדרו החכמה העליונה וזהו מ"ש הרמב"ן ז"ל

ולא נראית בהנהגתו לעולם.

(ר"ל בשים זמן) דבר ייגע. וזאת היא תשובה נאתה לפריצי אומתנו הבלבים לוערקים הריפורמ"ת והמודרנ"ת ודתנו מיוס נתינתה עד היום ועד סוף כל הדורות לא נולד ולא יולד בה שום מיוס מלד עלמה ר"ל אינה שבה אשר יראה ממנה כי לא יאותו משפטיה ודיניה עם טבע מעשה בראשית ומבללו טבע חימר האדם עד כי בעבורו נשתנה איזה ענין שבה זה לא תמצא בתר"הק בכל פיות חלקיה ואם נולדו בנו מומין מפני ההערבותנו בהומות אשר לא נעטוו בכל כללים ופרטי' יען לא נשתעבדו במצרים ולא בארו בפרוה מעמד הר סיני לא מפני זה נאמר כי מנהני תורתנו סובלים השינוי והתמורה מאחר כי הוא מלה עלמה וכה ותמימה ועומדת לעד מפני יופי סידור הנהגותיה וכ"ש אם נתבונן היטב נראה כי מוס זה לא נולד כי אם לו"ר למאה מכל כללות אומתנו יען הם מוכרחים להיות מעורבים מפני מסחר ומתנם וכיוצא והיה הנשאר לא יעלדם הנס"ם מפאת העירוב בנורע ומפורסם ועם שיהיו להם עבדות אחרות ובאדם יפרו ברוח עכ"ל מפאת זה אין להם שום לעד ממשפטי וחוקי התורה ואיך א"כ נשתית בעבור העשרה מה שבלאו הפי אין בידנו

כידנו? והוא חוץ מהשכל היסר הנטוע בנו כי אם תורתנו לא הכבידה עולה לחייב ולהאמין מה שיכחישנו המופת וגם לא לקיים מה שלא יוכל הטבע החומרי לסובלו עד האמור למעלה איך אנו אבות אחריה לקלקל את המתוקן? והוא ברור שאין כל בעל שכל יוכל להכחיש וזהו הומרו בפסוקים דאיתונן עלייהו משפטי ה' תמת ירצה כין משפטי התורה וכין משפטי הטבע שכולם בשם יקראו משפטי ה' שהם בהשגחתו ובחכ' כונם אמת מלר עלמם ונעשו טבע קיים בזה כן זה וע"ז לדקו יחדו ממש שלא יחלוקו זה עם זה וממילא גם בני אדם גם בני אנש אין מי שיחלוק עליהם וע"ז כתיב נדול לא כן כמשפטים האנושים אפשר יבא זמן שעפ"י ההכרח מוכרחים לסדר חק ומשפט שיחלוק ע"מ שיחייבנו המיפה לו מה שהוא נגד הטבע כין ויהיה אמיתי מלר עלמו לו הכרחי עפ"פ לא חקובל כרצון כי אם ע"י כחר מלכות והוא פשוט:

(ה) אמר המשי"ח ס"ט ולי מה יקרו רעיוני הפלוסוף האלהי הזה ז"ל שבשתי רכרות אמרות טהורות כמין שתי טיפי מרגליות והוא אומרו

ודוגמא ישימו מגמת פניהם אליה

חזק את הנחלות וחכם את הנסכרות כטוב טעם ודעת כהמליצ' מתמר קלר בהשלמת כוונתו כנגד המשיב עליו ומה בלבב בחשבם מה שעשה אברהם אבינו עליו השלום שהטה שכמו כמה שלא מחוייב? מאחר שמה שנלטוה הוא קרוב לנמעות כטבע קיים בקיבין שני הפנים כנושא אחד (וזה מלבד שהיה מצוה שאין טבע האנושי יכול לעמוד בה כי מי יהרוב בנו חמורו ולא תפרח נשמתו בהרף עין?) ואיך אפשר שתתמול יאמר לו כה יהיה זרעך והאמין בה' כי השיב כי הוא כבעל היכולת ושוב לתוספת חיזוק יפרש לו הבטחתו זאת על מי החול בהומרו כי כוכבים יקרא לך זרע ובבקר השכם וזרע אין לו ובקשהו והנה הונו כי לקח אותו הלהים לריח ניחוח? ואם עד הלה הוא עליו השלום לא רצה להתוכח ולהתחכם היה שליח ברוחו ונפשו אותה ויעש נגד שכלו האנושי ונגד טבעו החומרי ואין מכחיש דאיה ממנו בזה כי היסוד המוסר בלב כל חכם לב הוא כי אלו היה בדת הכלליה הנתונה מאליו יתבדך ליוויים כמו אלה היה היכולת בידו אבשיה להתחכם ולהתוכח ולפרש הדברים ליסר כל מענל אלא כי ברוך האל המרחם על הברואים אשר לא הכביד עליהם בשום ליווי נגד שכלם האנושי ונגד טבעם החומריי כי רחמה חכמתו חולמת טבעו ודיב המעבדותיו לפי עניונו ותכונותיו אשר אין לו ברעיים לנהר בהם להצלות אל האלהים בפי מה שיכיון ממנו בלורהו ומזה ולא. שמעולם לא המלא בדת האלהית האמיתית והיא תורת מרע"ה שום מאמר סותר השכל ומנגד הטבע ועדיין לחלוחית דיוטך קיימת הפלוסוף האלהי כמה שבחב דברים הקיים הליך כי הוא לא בא בדבר נמנע אל השכל ולא נייה דת בלתי יכולים לעמוד בה ולא נדהם בהנהגתו לעולם דבר יונע. ואיך תוך כדי דיבור הבהלת היתנו בהשיחך נגד בנינו מה שעשה ה"א ע"ה שהוא עניין כותר אל שלשת הדברים המוסדים בעדן גן השכל והדת ובחבדות הלהינו יפריחו? נשאלך ותיריענו הפלוסוף האלהי אם בהולי מה שהיה בלב ה"א ע"ה בבח והוא לזכות בנו חמודו היה יונא אל הפועל ויהיה למחבולת אם האם יסאר מקום לשכל האנושי

להאמין שמעבר ואפר לבור ע"ב המזבח יתקיים מאמר הש בה יהיה זרעך כדמותו בצלמו? ואם יתקיים יהיה כדרך כריה חדשה בחחיית מתו יחזקאל ובכל נרגור אפרו ילמיה רבכות שפי ישראל ח"כ הרי שלא נתקיימה הבטחתו לאברהם כדרך טבע כמו שהבטיחו וכמובן מהפסוק כי פנים חדשים כאו לכאן ע"ו מעשה נסים והוא ברור:

והרב ז"ל להסיר תלונות חסרי העיון ועקשי ההבנה מעל דבריו בלבל דבריו במשפט בהשמיע כוונתו להקורא החסיר המאמין שכל כוונת נסיון זה וכיולא בו לא לעצמו ולא כי האל ידע זה האופן ממנו ח"ל בשום אופן לצוותו בדרך אמת אבל כוונתו חסוב למען דעת כל עמי הארץ ובפרט זרעו אחריו בכול ירלאת שמים וטוב ההשמע לו יתברך מבלי הרהור אפי' כמלא נימא לא שא"ל ע"ה היה מאמין ששני ההפכיים יתקיימו חלילה! ולא נ"כ שהיה תולה נבואתו הראשונה בספק או בדמיון כזב חלילה! ומפני אחת מהמחשבות הללו נמר בלבו והוליא בשפתיו לעלות ולזבוח בנו יקירו זה לא עלה על לב מאמין מחקרי מעולם! כי אם תורתנו הקדושה המורשה לנו מאתו ע"ה (ר"ל כל עקרי ושרשי האמונה וכמה מצות בנורע) בכל פינות חלקיה ממתנת להאמין בזאת איך בכל לשפוט שהוא האמין על האופן בזה? ואם המקור משחת מאין תמלא מים במורד? הס כי להזכיר! ואם כל מראות הנביאות והחזיונות היו אלל הנביאים בכל הענינים המושגים לנו במוחשות או במושכלות או בראות העין איך יוכל לתלות בספק או דמיון בזב החזיון הסר חזה בראשונה? הים ירועה נאמנה בראות העין? כן הדבר הזה ובאמיר. ומה עצמה חכמת הפלסיפיה רז"ל ומה לחה מלילת הנוונים אומרים בכ"ר בלבה עד כה בלך ונראה מה יהיה בסופו של כה והוא כה יהיה זרעך ופי' ודוע (עיין יפ"ח) כי היה בספק אם דרך נסיון אמר לו או שחזר כי לאיזה סיבה נמלא שבקיאור מילין וכמלילה לחה כיאמרו רז"ל המבוכה הזאת על נכון. תדא שאברהם ע"ה לא יאמין הב' הפכיים בשים אופן כי כיוצאת הנבואה האחרונה אל הפועל תכף ישפוט כי חזר בו ותבדך מהראשונה מעצם ודוע אלו ולא ייחל אליה עוד וזאת שניה השמיענו שלא היה תולה נבואתו הראשונה בדמיון כזב אלא כי מה שראה היה אמת נמור אלא שהיה מחליט שחזר בו מעצם ודוע אלו ונדקת אברהם אבינו היתה שלא התחבש קודם מעשה לפלפל ולהתפלסף ולבקש חשובית ותואנות בהקיבו נבואה ראשונה לאחרונה ומחוך מבמת הבקש יוליד הזה המלאה או הכרע לקפים הראשונה או האחרונה כי אם עשה כעבר המקיים מצות אדונו אפי' אם יהיה הפך מה שציוהו אתמול בשפטו כי הוא יודע עניני בוראו ועל הזה סיבה חזר בו וממילא ודעתו עוד לדקת אברהם שהנם ששפט תכף שלהזה סיבה חזר בו לא התוכח עם האל ית' למען דעת הסיבה כמו שהתוכח אויב הודיעני על מה תריבני:

ומעתה כמה עשתה והלילה החכמה הנעלמה בעשרה נסיונות ובזחרון הלזה הבבור ושאבנו הראשון הבו מבשחבנו המיוחסת הזאת אחד היה אברהם עמד בכלם בכל דעתו כי בחמת ובתמים למיומנים בדבר היה ענין זה כמעבדה אל הדרום לנחומת התורה והחוקים לזרעו אחריו והוא כי אם

שלא תטוס כה חוקים כבדים כמו אלו ונס לא יכניסם כמכוכת הספקות הגדולות ומאמרים הנראים כסותרי' אשר יראה השכל כהם כי אי אפשר שיהיו כולם פלוסופים אלהיים או נכיאים או מופשטים מהחומר המרגיש והמתחלחל כמו שהיה אברהם אביהם ולא יתכן דרך ה' אבל עכ"פ ידעה החכמה העליונה שמכלל נטיעות גן התורה ואילני מטעי הדעת אשר בתוך הגן בהכרח יהיו מכלל איזה נטיעות של הקדש ויהיו נקראים חקים לדיקים כמו איסורי מאכלות אסורות ולכישת שעטנז וכל ענני הקרבנות וכ"אשם פרה אדומה ושעיר המשתלח והדומה להם וענין זה ר"ל חקיקת החוקים א"א כלאו מטעמו וסיבתו והועלתו הידוע לפני כסא כבודו כמוס עמו חקוק בחילדיו ונעלם מאד משכלנו (כי ודאי א"א שיהיו בלי סיבה ושלא יכוקש מהם שום תכלית כי אז נפול בפעולות ההבל כלי ספק וכמ"ש רבינו המורה ח"ג פכ"ו):

ואחר שיהיה כן בהכרח א"כ יש לחוש שמא הדור האחרון בהשתקעו בפלוסופיית התורה האלהית ויאורו עיניו כי טעם טעמה בלפיתת בדבש וכמ"ש אדוננו המלך ע"ה הנחמדי' מזהב וכו' ומתוקים מדבש וכו' נחמדים מזהב אל השכל הישר הנטוע בנו בטעמים מספיקים ומתוקים מדבש כי מכוונים אל טבענו ומוזגנו מבלי לאות והן בעודנו הפלוסוף הישראלי מתעלם ומתעדן בערגן גן התורה והוכל מפרי מגוחים המעולות ומשביע עצמו מהשכיל משפטיה המושכלות דרך הילוכו יפנע בלו החוקים וכמעט רגע יתבהל וישתומם ויעמוד כראותו כי אין דרך לנטות ימין ושמאל לחת בהם טעם בעיקר להדות כל למאון המעוותים בהם ומקיימים אותם ואותו עני מפני לחץ שבלו יפנה דרך כרמים לבקש נבלי רחות וטעמים בנויים משבלו אז ע"פי ספרי הנויים (אשר לא האיר לבם מן התאורות הבהירים ולא עמדו רגלי אבותיהם באותו המעמד הגדול והנורא) ויתחיל להתחבם ולהתוכח ולומר על מה עשה ה' ככה לגזור לכישת שעטנז הם לא להרחיקנו מכל וכל מעבודת האלים הא לאו הכי אין לה ר"ל לגזירה טעם מספיק וא"כ עכשיו הכרח האמונה ההיא מפי הנויים אשר במחוזנו (כי ידוע כי הנויים הללו אינם עע"ז כי אם משתפים ובני נח לא נטוו על השיתוף) א"כ נתבטל הטעם נתבטלה הגזירה וכן באיסורי המאכלות כענן וולטי"ר ומראה"ו ישאל ומקל דידרו"ט ינוד לו והולך ומתרחק וגם אם לא ירחיק דרך זה כלל אפשר יהיה לו לפיקה ולמכשול תאמר הרמב"ן ז"ל המצות הם מספט אלהי הארץ בסיות נעזרת סברה זאת מראות ביטול הקרבנות ומלות הקרות מהם כיונא בהם בזמן הזה והוא לא ידע בסוד הדברים ואשם (עיין הרשב"א ח"א סי' ל"ד וקל"ד ודי במה שביאר הרב המפרש פרשי הקבלה בעומק הפשט הוא הגאו"ר ז"ל בביאורו פ' אחרי ודוק היטב בביאוריו כי נעמי) ובאלה רבות מבלות עינים ומדיבות ועל כל המקריים אשר יקרו לאנשי התורה מפ"ת החוקים אשר בקרבה מניר מראשי' אחרית הוא אלהי האלהים ובחרך ויתעלה הטיב מראה מלוטשת ואספקלריא המאירה לפני אנשי התורה והם נסיוני א"א ע"ה ראש הפלוסופים האלהיים למען ישימו מגמת פניהם אליה והביטו ויחיו מחלאים הנפשיים כמאמר הנביא הביטו אל צור חוצבתם אל אברהם אביכם כי מדרך הבנים להיות נגררים אחר אבותם ומהם כמעשיהם מישרים אורחותם והבטת ההקש הזה יקובל על שכלם בקל ומומר אדיר וחזק ומראהו כראי מולק והיינו בזה האופן השתא ומה אלע"ה ראש הפלוסופים האלהיים אשר ידענו באמת ונחברר לנו גם מספרי הלאכה כמה יגיעות יגע אותו לדוק ולזיך מסר עצמו ונלחם בנויים ההם להיות כלי למעשהו כלה ומהוקן מכל האמונות הרמות והגעיימות והרעות היסרות התמימים אשר בידינו ובזה כל הבאים אחרינו (אשר כל מתפלסף הלמד למי חכמת האמת מכל עם ועם יסתה מי כא"ר את התורה הזאת ובהגיע אל תכליתה ירוה כל למאונו) ועם כל התפלספיתו (ר"ל אל אברהם) ורוחב מבינתו בלמודיות בטבעיות במושכלות ובאלהיות אשר התם ידעת ואתה שמעת עכ"ז נמנע ונשמע אל החוקים הנזרים מאליו יתברך מבלי ערעור אפילו כמלא נימא והיו החוקים ההם חוקים בטבעם ומאמרים סותרים אשר בהכרח ילטרכו אל החקי"ה והויכוח והטעם עכ"ז דעת התפלספיהו האמיתי היה בעזרו להיותו נשמע להם ברמ"ח אברין ושס"ה בדיו בהרחותו את עושר התפלספיתו האמיתית כי זהו תכלית החכמה להכיר האדם ערכו בכל פינות אשר הוא פונה ושלא ליתנן על כיתו אפי' בספיקו' השקולי' מצד עצמם אז מצד כי אשר לו יד ושם בידיהם והחיים הפך בידיהו והתרחו אפי' יהיו מאבנים אשר בנולו בני תמיתה כיונא כו . כ"ם בפני הש הגדול והנורא כי בשמו כן הוא **אל דעות ה'** ! וזהו תכלית ההתפלספות בהתר החקירה והנעתה ומנותתה כ"ז למדנו מענין א"א ע"ה א"כ הדברים ק"ו ודענו אחריו בסימניו אשר לא ראו מאורות הפלוסופיה האלהיה לעקבו ונס החוקי' אשר נטוו בהם הוגם חוקים וכבדי' בחומריותם ודברים ינעים בהשכלתם כי הא ודאי אין כל כעל שכל יסר יוכל להכחיש כי אין לך אספקלריא המאירה כמו זאת אשר אנחנו מחוייבים מצד המושכלות וההקשים להביט אליה בכל מעבדנו וממנה נקח מוסר לשחור אמרי פינו ולהתבונן מן המחשבות הזרות כ"ם מן המעשי' אשר כן התבונן ! קורא הביט ! התבונן ! בדברי הקדוש המחבר הזה ע"ר אומרו כקילור וכחכמה נפלאה

דוגמא ישימו מגמת פניהם אליה

שבאמת הוא דוגמה בעלמא כי בגבוה שמים מעל הארץ נבהו דרכי התפלספיה אלע"ה מהתפלספותנו וברחוק מזרח ממערב רחקו דמיוני החוקים התקפים אשר לזוה א"א ע"ה מחוקים אשר ילטוו בהם בכל התורה הזאת והכן זה הרק היטב :

כל הרשום בכתב הועתק מנוף העקרי לית באות מנתה זכרון אהבה בין העבר **ישראל** החיתם מטה ובין החכם הגדול כהן הראש **מונסיניור מולצא** רי לעלמין לא חתחכל . נאם

הנבר קשור בחבלי עבותית אהבת חכמי לב . החותם פה העירה **רומא** הבירה יע"א כח"ו לח' "הני "לדודי "והודי "לי מסגת **תבח"ר** ותקרב לפ"ק ברב עז ושלום :

הלעיר **משה חזן** ס"ט